

VARA

KĀ TIEK PĀRVALDĪTA PASAULE
...valstis...politika...starptautiskās attiecības...

24892

VARA

2005-6
L 245

VARA

KĀ TIEK PĀRVALDĪTA PASAULE

A DORLING KINDERSLEY BOOK

LONDON, NEW YORK, TORONTO,
MELBOURNE, MUNICH & DELHI

Dorling Kindersley Limited,
80 Strand, London WC2R 0RL,
A Penguin Company

THE BOOK OF RULE

Copyright © 2004
Dorling Kindersley Limited,
A Penguin Company
ISBN 0-7513-6443-6

Dorling Kindersley katalogs internetā:
www.dk.com

328(031)
Va 641

VARA

KĀ TIEK PĀRVALDĪTA PASAULE

No angļu valodas tulkojusi *Inguna Miļūna*
Redaktors *Juris Goldmanis*

Apgāds Zvaigzne ABC, SIA,
K. Valdemāra ielā 6, Rīgā, LV-1010.
Red. nr. S-609.

Visas šī darba tiesības ir aizsargātas.
Izdevumu reproducēt, kopēt un citādi pavairot
aizliegts bez apgāda rakstiskas atļaujas.

© Tulkojums latviešu valodā, Inguna Miļūna
© Tulkojums latviešu valodā,
Apgāds Zvaigzne ABC
ISBN 9984-37-088-7

Latvijas Nacionālā
bibliotēka

0305048109

NO IZDEVĒJA

ŠODIEN, KAD IEDZĪVOTĀJU SKAITS PASAULĒ IR SASNIEDZIS SEŠUS MILJARDUS, katrs no mums – brīvprātīgi vai citādi – dzīvo tajā vai citā politiskajā iekārtā. Tas attiecas gan uz Centrālāzijas nomadu tautām, gan Arābijas un Sahāras beduīniem. Arī Amazones baseina, Āfrikas Subsahāras vai Arktikas ziemeļu cilšu iedzīvotāji ir kādu nacionālo valstu pilsoņi – viņi ir iekļauti valsts iedzīvotāju reģistrā un ir atkarīgi no savām valdībām, kuras rūpējas par ekonomisko un sociālo palīdzību, kā arī nodrošina tradicionālā dzīvesveida aizsardzību.

Izņemot Antarktīdu (uz kuru attiecas starptautiski līgumi par zinātniski vērtīgo globālo tuksnesīgo apgabalu un teritoriju aizsardzību) un nelielu skaitu pakļauto (bieži neapdzīvoto) teritoriju, Zemes virsmu pilnībā sadala, kontrolē un pārvalda 193 valstis. Pat teritoriālie ūdeņi tiek uzskatīti par daļu no valsts teritorijas. Dažas valstis, lai nodrošinātu minerālu vai zivju resursus, nereti pārsniedz vispārpieņemto 35 km teritoriālo robežu.

20. GADSIMTA PĀRVĒRTĪBAS

20. gs. sākumā pasaule bija ļoti daudzveidīga. Pasaules karti veidoja mazāk nekā 80 valstis, turklāt tikai nepilna trešdaļa zemeslodes iedzīvotāju dzīvoja teritorijās, kuras mēs varētu atzīt par neatkarīgām valstīm. Lielākā daļa Eiropas, Āzijas un Āfrikas tautu bija pakļautas aptuveni desmit impērijām: Francijai, Spānijai, Portugālei, Lielbritānijai, Nīderlandei, Turcijai, Krievijai, Ķīnai un Japānai. Lielbritānija pārvaldīja arī visu Austrāliju un Okeāniju, kā arī lielāko abu Amerikas kontinentu valsti – Kanādu. Tiesa, 18. gs. otrajā pusē arī rietumu puslodē eiropiešu idejas par nacionālu, pret impēriju vērstu pašnoteikšanos jau bija vainagojušās ar Amerikas Savienoto Valstu 1776. g. Neatkarības deklarāciju un atbrīvošanos no Lielbritānijas virsvaras, bet Latīņamerikas tautas visu 19. gadsimtu bija cīnījušās par atbrīvošanos no Spānijas un Portugāles kundzības.

To nelielo pasaules iedzīvotāju mazākumu, kam bija tiesības balsot, lai lemtu savu pārvaldes veidu, lielākoties noteica pēc dzimuma un bagātības – tie bija vīrieši un cilvēki, kuriem piederēja īpašumi.

20. gadsimta lielākais politiskais sasniegums bija sekmīgā virzība uz vispārējām balsstiesībām, vēlēšanu tiesību piešķiršana abiem dzimumiem un visām šķirām, kā arī katra pilsoņa tiesības piedalīties valsts pārvaldē un iesaistīt tajā savus līdzpilsoņus.

KOMUNISMS UN FAŠISMS

Tomēr tas tika panākts par pārmērīgi augstu maksu: 20. gs. pirmajā pusē dominēja divi ideoloģiski politiski eksperimenti – komunisma doktrīna un fašisma nacionālistiskā pārliecība. Abas ideoloģijas prasīja aizstāt dominējošo un tradicionālo impēriju varu ar radikālām, “modernām” politiskām sistēmām.

Komunisms izveidojās, lai atbrīvotu pilsētas – un vēlāk arī lauku – proletariātu no kapitālisma jūga, izjaucot šķiru struktūru un vardarbīgi pārdalot bagātības un īpašumus, ieviešot sabiedrisko īpašumu un vienlīdzību likuma priekšā. Komunisma doktrīna, kuras pamatā bija 19. gadsimta vācu vidusšķiras radikālu Kārļa Marksa un Frīdriha Engelsa idejas, pirmoreiz tika īstenota Krievijā 1917. gadā, kad sabruka Pirmā pasaules kara laikā novājinātā patvaldība. Šīs doktrīnas īstenošanu dzīvē Padomju Savienības veidošanas gaitā skarbi uzspieda Vladimirs Ļeņins, Ļevs Trockis un Josifs Staļins, kā arī 1949. gadā Ķīnā pie varas nākušais Mao Dzeduns. Var teikt, ka komunisms izplatījās dažādu “-ismu” – ļeņinisma, trockisma, staļinisma, maosisma – veidā. Tas bija mēģinājums rast risinājumu problēmai – kā iedzīvotāju skaita strauja pieauguma apstākļos līdzvērtīgi pabarot, apgērbt un izmitināt visu cilvēkus. Tomēr risinājumi izrādījās kļūdaini pašos pamatos, jo neizbēgami

veidojās jauna valdošā elite, kas par katru cenu uzspieda politisko ideoloģiju un īstenoja sociālekonomisko inženieriju tādā mērogā, kas ignorēja cilvēka dzīves vērtību.

Fašisms, kuru pārstāvēja Benito Musolīni Itālijā, ģenerālis Franko Spānijā un Ādolfs Hitlers ar nacistisko partiju Vācijā, parādījās pēc Pirmā pasaules kara kā aicinājums uz nacionālo vienotību un pašnoteikšanos. Tas ietvēra cita veida sociālo inženieriju – rases, etnisko un politisko “tīrīšanu” ar represijām un, visbeidzot, ar masu slepkavībām.

Komunismā un fašismā izpaudās modernās politiskās nomenklatūras galējības – attiecīgi “kreisā” un “labējā”. Kaut arī komunisms un fašisms bija principiāli pretstati – Otro pasaules karu Hitlers un Staļins uzskatīja par savstarpēju ideoloģisko karu –, abi šie režīmi lietoja totalitāras metodes, lai uzspiestu politiskās idejas, ignorējot jebkādu politisko atbildību, un strauji attīstīja pašu noliegtā imperiālisma radikālākos paveidus.

Kaut arī fašismu pasaules mērogā Otrajā pasaules karā sagrāva Padomju Savienības, Lielbritānijas un ASV pagaidu aliance, pēc Sabiedroto uzvaras Padomju Savienībā un Ķīnā nostiprinājās komunistu vara un sākās “aukstais karš” starp jaunajām globālajām “supervaram” – liberālajiem, plaši demokrātiskajiem Rietumiem ar ASV un Ziemeļatlantijas Līguma Organizāciju (*NATO*) priekšgalā, no vienas puses, un komunistiskajiem Austrumiem, kurus pārstāvēja Padomju Savienība ar savu Varšavas paktu, no otras puses. Kopš 1961. gada arī Ķīnas Tautas Republika veidoja savu komunistiskās ietekmes sfēru.

DEKOLONIZĀCIJA

Trešā lielā 20. gadsimta cīņa bija Eiropas koloniālo impēriju sabrukums pēc Otrā pasaules kara. Tas sākās ar Britu Indijas – Anglijas karalienes Viktorijas “kroņa dārguma” – neatkarību, izveidojoties pasaulē lielākajai demokrātijai. Turklāt 1947. g. šī bijusī britu kroņa kolonija tika sadalīta hinduistu Indijā un musulmaņu

Pakistānā. Laika posmā no 1950. līdz 1976. gadam neatkarību ieguva vismaz 100 bijušās – galvenokārt Anglijas, Francijas, Portugāles un Nīderlandes – kolonijas. Līdz ar padomju komunisma sabrukumu 90. gados politiskā sistēma mainījās arī 12 bijušajās PSRS republikās, beidza pastāvēt Varšavas pakts, tika atjaunota Austrumeiropas un Baltijas valstu neatkarība.

Gadsimta pēdējā desmitgadē sevi pieteica divas aplēptas, “aukstā kara” laikā kontrolētas politiskas problēmas: nacionālajā līmenī – spriedze starp centralizēto politisko kontroli un dažādajiem strāvojumiem, kas pretendē uz varu, bet starptautiskajā līmenī – jauni konflikti starp attīstīto pasauli un jaunattīstības pasauli (to sauc arī par konfliktu starp “pirmo pasauli” un “trešo pasauli”, Ziemeļiem un Dienvidiem). Šī konflikta izpausme nereti ir terorisms.

PASPĀRVALDE

Kaut gan vēlēšanu tiesības vēl aizvien nav universālas un politikas dienas kārtībā dominē raizes par jauna veida ekonomikas un kultūras imperiālismu, kas plaši sazarojas “attīstītās” pasaules pieaugošās varas un ietekmes rezultātā, radot dubulto globalizāciju, tomēr var droši teikt, ka pasaule tagad ir labāka un taisnīgāka, nekā tā bija 1900. gadā. Aplūkojot pasaules karti, kurā parādītas varas sistēmas, kas darbojas mūsdienu pasaulē (28.–29. lpp.), var pārliecināties, ka lielākā daļa no mums dzīvo tāda vai citāda veida demokrātiskās valstīs (jāatzīst, ka dažkārt tās ir demokrātijas tikai vārda pēc), turklāt pietiekami daudzi – sabiedrībās, kurās vārda brīvība, atklātas debātes un vispārēja pārstāvniecība ir nacionālā ētosa pamatu pamats. Diemžēl pat šodien ne pārāk daudz “demokrātijas” atzīst šī termina dziļāko jēgu, proti, ka vairākuma griba var tikt īstenota, tikai atzīstot mazākuma tiesības un intereses.

Un vēl – cik daudzi no mums reāli izprot to, kā mēs tiekam pārvaldīti? Cik daudzi patiesi un pilnībā īsteno politiskās,

sociālās, ētiskās un morālās tiesības, kas ir daļa no mantojuma, ko ar savām asinīm un mērķtiecību izcīnījuši mūsu senči? Pa kādu ceļu ir attīstījušās mūsu valsts pārvaldes sistēmas? Kuras no tām izraudzītas un ievēlētas patiesi demokrātiski? Kā politikā tiek īstenots atturēšanas un pretspāra princips, un kādas ir politiskās varas robežas?

Šajā savā ziņā unikālajā apkopojumā, ko iecerējusi un radījusi *NEWEARTH MEDIA* Vašingtonā, sniegts ieskats mūsu politiskajās pamattiesībās. Grāmatas sagatavošanā izmantota daudzu rakstnieku, žurnālistu, politisko analītiķu un konsultantu pieredze. Šis enciklopēdiskā rakstura apkopojums ir pirmais mēģinājums izveidot ceļvedi politikas pasaulē, tāpēc tam neizbēgami piemīt visi trūkumi, kas izriet no tik atšķirīgām pamatnostādnēm.

Grāmata ir sakārtota atbilstoši valsts pārvaldes vai varas veidiem, tajā dots īss pārskats par katras pasaules valsts politisko struktūru un sistēmu. Rūpīgi atlasītie fakti raksturo katras zemes politiskās vērtības un pašreizējo statusu, iezīmētas arī galvenās problēmas, ar ko mūsdienās saskaras nacionālās valstis.

Valstu grupēšana veikta pēc plašas un detalizētas procedūras; atlases kritēriji ir balstīti uz katras valsts unikālītāti un vienlaikus atbilstību kādam valdīšanas modelim vai atdarināšanas paraugam (kā bijušās kolonijas to nereti dara attiecībā uz Franciju, Spāniju vai Lielbritāniju). Ievada lappusēs, iedaļā “Vispārējā forma” ir sniegts pārskats par faktoriem, kas veidojuši un turpina ietekmēt pasaules politisko karti.

Katru mēģinājumu uzzīmēt mūsdienu pasaules portretu apgrūtina tas apstāklis, ka pasaule ik dienas mainās, bieži vien dramatiski un neparedzami. Tādējādi šī grāmata nav iecerēta kā pārskats par pašreizējiem notikumiem, bet drīzāk kā vērtējums tam, kā pasaules politiskā mozaika ir attīstījusies un kādas ir tās galvenās īpašības. Jācer, ka šī grāmata rosinās tiekties pēc godīgākām un taisnīgākām metodēm valsts un sabiedrības pārvaldē.

SATURS

KĀ LIETOT GRĀMATU	8
VARAS HRONOĻĢIJA	10

VISPĀRĒJĀ FORMA 16

PĀRVALSTISKĀS VARAS	18
JAUNĀIS PĀRVALSTISKUMS	20
STARPTAUTISKĀS TIESĪBAS	22
STARPTAUTISKĀ DROŠĪBA	24
PASAULES EKONOMIKA	26

VARAS SISTĒMAS 28

MONARHISKĀ VARA 31

MAROKA	32
NEPĀLA	33
SAŪDA ARĀBIJA	34
KAMBODŽA	35
JORDĀNIJA	36
APVIENOTIE ARĀBU EMIRĀTI	37
OMĀNA	40
LESOTO	41
BUTĀNA	42
KUVEITA	43
SVAZILENDA	44
KATARA	45
BRUNEJA	46
TONGA	47
MONAKO	48

TEOKRĀTISKĀ VARA 49

IRĀNA	50
VATIKĀNS	54

MILITĀRĀ VARA 55 |

PAKISTĀNA	56
KONGO (DEMOKRĀTISKĀ REPUBLIKA)	58

MJANMA (BIRMA)	59
SUDĀNA	60

DEMOKRĀTISKĀ VARA 61

Parlamentārās demokrātijas

INDIJA	62
BANGLADEŠA	65
JAPĀNA	66
VĀCIJA	76
TURCIJA	84
TAIZEME	85
APVIENOTĀ KARALISTE	86
ITĀLIJA	96
DIENVIDĀFRIKA	98
SPĀNIJA	100
POLIJA	103
KANĀDA	104
MALAIZIJA	111
AUSTRĀLIJA	112
NĪDERLANDE	116
BELĢIJA	117
ČEHIJA	118
PORTUGĀLE	119
UNGĀRIJA	120
ZVIEDRIJA	121
AUSTRIJA	122
ŠVEICE	123
IZRAĒLA	124
SLOVĀKIJA	125
DĀNIJA	126
SOMIJA	127
PAPUA-JAUNGVINEJA	128
HORVĀTIJA	129
NORVĒGIJA	130
MOLDĀVIJA	131
SINGAPŪRA	132
ĪRIJA	133
JAUNZĒLANDE	134
LIETUVA	135

JAMAIKA	136
SLOVĒNIJA	137
IGAUNIJA	138
LATVIJA	268
TRINIDĀDA UN TOBĀGO	139
MAURĪCIJA	140
ZĀLAMANA SALAS	141
LUKSEMBURGA	142
SURINAMA	143
MALTA	144
BAHAMU SALAS	145
ISLANDE	146
BARBADOSA	147
BELIZA	148
VANUATU	149
RIETUMSAMOA	150
SENTLŪSIJA	151
SENTVINSENTA UN GRENADĪNAS	152
GRENĀDA	153
DOMINIKA	154
MĀRŠALA SALAS	155
ANDORA	156
ANTIGVA UN BARBUDA	157
SENTKITSA UN NEVISA	158
LIHTENŠTEINA	159
SANMARĪNO	160

Daudzpartiju demokrātijas

INDONĒZIJA	161
NIGĒRIJA	162
ETIOPIJA	163
FRANCIJA	164
ALŽĪRIJA	174
TAIVĀNA	175
RUMĀNIJA	176
JEMENA	177
MOZAMBIKA	178
KOTDIVUĀRA	179
BURKINAFASO	180

MALI	181	UZBEKISTĀNA	239	TURKMENISTĀNA	278
NIGĒRA	182	VENECUĒLA	240	TOGO	279
SERBIJA UN MELNKALNE	183	GANĀ.....	241	KOMORU SALAS.....	280
GVINEJA	184	ŠRILANKA	242	DŽIBUTIJA	281
HAITI	185	MADAGASKARA.....	243	EKVATORIĀLĀ GVINEJA	282
AZERBAIDŽĀNA	186	KAZAHSTĀNA.....	244		
BULGĀRIJA	187	ČĪLE	245	Bezpartiju demokrātijas	
SJERRALEONE.....	188	KAMERŪNA	246	UGANDA.....	283
BOSNIJA UN HERCEGOVINA	189	EKVADORA	247	MIKRONĒZIJA	284
ARMĒNIJA	190	GVATEMALA.....	248	KIRIBATI.....	285
CENTRĀLĀFRIKAS		MALĀVIJA	249	PALAU.....	286
REPUBLIKA	191	GRIEĶIJA	250	NAURU	287
LIBĀNA	192	ZAMBIJA	251	TUVALU	288
ALBĀNIJA.....	193	SENEGĀLA	252		
MAURITĀNIJA.....	194	TUNISIJA.....	253	VIENPARTIJAS VARA 289	
MONGOLIJA.....	195	BOLĪVIJA	254	ĶĪNA	290
MAĶEDONIJA	196	DOMINIKĀNAS REPUBLIKA	255	VJETNAMA.....	300
GAMBIJA	197	ČĀDA.....	256	SĪRIJA	301
GABONA	198	HONDURASA.....	257	ZIEMEĻKOREJA	302
AUSTRUMTIMORA.....	199	BENINA	258	KUBA.....	304
FIDŽI	200	SALVADORA	259	LĪBIJA	305
KABOVERDE	201	PARAGVAJA	260	LAOSA.....	306
SANTOME UN PRINSIPI.....	202	GRUZIJA	261		
SEIŠELA SALAS.....	203	NIKARAGVA	262	PĀREJAS VARA 307	
		KIRGIZSTĀNA	263	IRĀKA	308
Prezidentālās demokrātijas		KOSTARIKA	264	AFGANISTĀNA	310
AMERIKAS SAVIENOTĀS		URUGVAJA.....	265	SOMĀLIJA	311
VALSTIS	204	KONGO	266	RUANDA	312
BRAZĪLIJA	216	PANAMA.....	267	BURUNDIJA	313
KRIEVIJAS FEDERĀCIJA.....	218	NAMĪBIJA	269	ERITREJA	314
MEKSIKA	228	BOTSVĀNA	270	LIBĒRIJA.....	315
FILIPĪNAS	230	GVINEJA-BISAVA	271	BAHREINA	316
ĒĢIPTE	231	KIPRA	272	MALDĪVU SALAS	317
UKRAINA	232	GAJĀNA	273		
DIENVIDKOREJA	233			POLITIKAS TERMINI	318
KOLUMBIJA	234	Prezidentālie režīmi		VALSTU RĀDĪTĀJS	319
ARGENTĪNA.....	235	ANGOLA	274	IZMANTOTIE ATTĒLI	320
TANZĀNIJA	236	ZIMBABVE	275		
KENIJA	237	BALTKRIEVIJA	276		
PERU	238	TADŽIKISTĀNA.....	277		

KĀ LIETOT GRĀMATU

Grāmatā "Vara. Kā tiek pārvaldīta pasaule" ir trīs iedaļas. Grāmata sākas ar īsu, ilustrētu "Varas hronoloģiju" – politiskās domas attīstības un varas sistēmu rašanās shēmām par laiku no apt. 8000. g. p.m.ē. līdz mūsdienām. Otrā iedaļa ir "Vispārējā forma" – pārskats par pasaules starptautiskajiem tiklojumiem, kas ietekmē un nosaka politikas raksturu katrā pasaules valstī. Grāmata trešajā iedaļā "Varas sistēmas" raksturotas mūsdienu pasaulē pastāvošās sešas varas pamatsistēmas un sniegts detalizēts apraksts par katru no 193 pasaules valstīm. Valstu izkārtojuma secību katrā apakšiedaļā nosaka iedzīvotāju kopskaits.

VALSTU RAKSTUROJUMS

Katrai pasaules valstij ir veltīta viena vai vairākas lappuses. Lielākās valstis – ASV, Lielbritānija, Francija, Spānija, Krievija, Vācija, Kanāda, Japāna, Austrālija un Irāka – ir skatītas plašāk – katrā 2–12 lappusēs. Apraksta apjomu nosaka valsts lielums, nacionālais kopprodukts, dalība pasaules notikumos, arī aktuāla interese par šo valsti.

Valdības rezidence
Galvaspilsētas simbolisks attēls precīzi norāda vietu, kurā darbojas valsts augstākā līmeņa likumdošanas struktūra.

Valsts oficiālais nosaukums
Norādīts valsts iedzīvotāju skaits, kopējā platība, neatkarības iegūšanas un konstitūcijas pieņemšanas gads.

Būtiska statistika
Norādīts valsts iedzīvotāju skaits, kopējā platība, neatkarības iegūšanas un konstitūcijas pieņemšanas gads.

Valsts ģerbonis
Attēlots valsts ģerbonis, simbols vai zīmogs.

Valsts karogs

Fakti par valsti
Svarīgākā aktuālā politiskā un sociālā informācija par katru valsti.

Ziņas par ekonomiskajiem rādītājiem
Plašas ziņas par valsts ekonomiku. Nacionālais kopprodukts (NKP), ietverot ienākumus no ieguldījumiem ārzemēs. Maksājumu bilance (tirdzniecības bilance) ir starpība starp līdzekļiem, ko valsts saņem, un līdzekļiem, ko tā maksā.

Valsts izdevumi
Nacionālā kopprodukta procentuālā daļa, ko izlieto aizsardzībai, izglītībai un veselībai.

Ziņas par vispārējiem konfliktiem
Nacionālo un starptautisko konfliktu daudzums pēdējos 25 gados un galvenie militārie aizsardzības jautājumi.

Valsts karte
Krāsainā valsts kartē atzīmētas raksturīgākās ģeogrāfiskās iezīmes, bet globusā parādīta valsts atrašanās vieta pasaulē.

Varas struktūra
Valstis ir sakārtotas pēc iedzīvotāju skaita dilstošā secībā atbilstoši sešām pārvaldības sistēmām – monarhija, teokrātija, militāra vara, demokrātija, vienpartijas vara, pārejas vara.

PREZIDENTĀLAIS REŽĪMS

Pārskats par politiku
Tekstā aprakstīta īsa valsts rašanās vēsture, pievērsoties svarīgākajiem politiskajiem notikumiem, lai sniegtu pārskatu par to, kā zeme ir politiski attīstījusies par valsti un kāda ir tās politika mūsdienās.

Jautājumi un problēmas
Šajā teksta daļā sniegts ieskats neatliekami risināmajos jautājumos un problēmās, ar ko valsts sastopas mūsdienās vai ar ko tā sastopās vēl nesenā pagātnē.

Piezīmes par ipatnībām
Tajās atspoguļots kāds unikāls konkrētās valsts aspekts.

Valsts pārvalde
Šajā diagrammā attēlota valsts pārvaldes pašreizējā struktūra atbilstoši spēkā esošajai konstitūcijai. Tajā arī sīkāk izklāstīti izpildvaras, likumdošanas varas un tiesu varas augstāko un svarīgāko struktūru uzdevumi un pienākumi.

DŽIBUTIJA

Oficiālais nosaukums: DŽIBUTIJAS REPUBLIKA

Valsts karte
Krāsainā valsts kartē atzīmētas raksturīgākās ģeogrāfiskās iezīmes, bet globusā parādīta valsts atrašanās vieta pasaulē.

Varas struktūra
Valstis ir sakārtotas pēc iedzīvotāju skaita dilstošā secībā atbilstoši sešām pārvaldības sistēmām – monarhija, teokrātija, militāra vara, demokrātija, vienpartijas vara, pārejas vara.

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 199.

NKP uz vienu iedzīvotāju: USD 880

INFLĀCIJA: 2.0%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZ. BILANCE): -14 milj. USD

VALDĪBAS MAĪŅAS KURSI: ASV dolārs: 170.0-174.8 Džibutijs franki

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

Aizsardzība	5%
Izglītība	2.9%
Veselība	5.4%

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

Paspēdnie uzturētā vardarbība: 0, 1, 2-5, 5+

Pārskats par konfliktiem: 0, 1, 2-5, 5+

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEIEMRI: pilsoņkari 1999., 1991.-2000. gadi

ETNISKAIS SASTĪVS

afāri 35%, isi 60%, citi 5%

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA
Chambre des Députés (Deputātu palāta)
Vienpalātas parlaments 65 deputāti, kas vispārīgās un tiesīsu vērtības izvēlēti uz pieciem gadiem.

Reģionālā pārvalde: Pisci apgabali

IZPILDVARA
President
Vēlējoties un tiesīsu vērtības izvēlēti uz sešiem gadiem; divu termiņu ierobežojums. Valsts galva, brotošo spēku virspavēlnieks.

Premjerministrs: tieši prezidents. Valsts galvas vadītājs Deputātu padomē.

Deputātu padome: Tajā ir 16 locekļi; atceļ prezidents. Pārbauga valsts pārvaldes darbu; atbilstoši prezidentam.

TIESAS
Konstitucionālā tiesa
Lemj par likumu atbilstību Konstitūcijai. Tajā ir seši locekļi, kas izvēlēti uz deviņiem gadiem; divus no tiem prezidents; divus – parlaments un divus – Augstākā tiesnešu padome.

Augstākā tiesa
Augstākā pārsūdzības un apelācijas tiesa. Tajā ir pieci tiesneši, ko uz mūžu atceļ prezidents.

Augstākā apelācijas tiesa
Izšķir krimināllietas. Tajā ir trīs tiesneši, ko uz mūžu atceļ prezidents.

Pirmās instances tiesa
Izšķir civilās lietas. Tajā ir 12 tiesneši, ko uz mūžu atceļ prezidents.

281

Vēsturisks un politisks pārskats levdaplu pamattekstā atzīmēti tie būtiskākie notikumi valsts politikajā vēsturē, kuri ietekmējuši tās veidošanos un attīstību. Šeit arī izcelta galvenā persona valsts attīstībā vai pārvaldībā.

Valsts pārvalde Šeit izkārta valsts izpildvaras, likumdošanas varas un tiesu varas hierarhija. Paplašināts variants, līdzīgs tiem tekstiem, kuri attiecas uz valstīm, kas aprakstītas vienā lapā (sk. iepriekšējo lpp.), bet šeit sniegta plašākas ziņas par dažādo struktūru galvenajiem uzdevumiem un pienākumiem.

Reģionālā un vietējā pārvalde Šeit aprakstītas provinču un reģionālā līmeņa administratīvās struktūras, kas pakļautas nacionālā līmeņa valdībai.

GALVENAIS FAKTU ATSPUGOJUMS

Par pasaules lielākajām un bieži arī politiski dominējošajām valstīm sniegta plašāka informācija. Raksturota politiskās struktūras rašanās, dots detāls pašreizējās izpildvaras, likumdošanas un tiesu sistēmas apraksts.

DEMOKRĀTISKĀ VARĀ

FRANCIJA

"Es esmu nevien Laiza XVI, bet Krišs Laizā pēctecis."
Nepazīstams Bismarck 1870. gada decembris
pazīstamais Pilsone 1912

LIKUMDOŠANA

IZPILDVARA

TIESAS

VALSTIS PĀRVALDE

REĢIONĀLĀ UN VIETĒJĀ PĀRVALDE

Galvenā politiskā figūra Kaut arī valsts attīstībā vai tai būtiskos notikumos savs ieguldījums ir daudzām cilvēkiem, bieži viena persona izceļas kā nozīmīga vai pat kā galvenā. Šajā iedaļā sniegta šādu personu īsa biogrāfija un raksturoto to ieguldījums valsts vēsturē.

Vēlēšanu sistēma Šajā ailē skatīti valsts vēlēšanu sistēmas galvenie aspekti un sastāvdaļas.

DEMOKRĀTISKĀ VARĀ

IZPILDVARA

FRANCIJA

PREMIERMINISTRS

VALSTIS PĀRVALDE

REĢIONĀLĀ UN VIETĒJĀ PĀRVALDE

Pārskats par izpildvaru

Izpildvarai veltītājā sadaļā aprakstīti valsts izpildvaras augstākā līmeņa lēmēju uzdevumi un pienākumi. Minēti valsts nesenākie galvenie vadītāji un dotas īsas ziņas par viņu amata pienākumu pildīšanas laiku, kā arī attēlotas galvenās administratīvās ēkas.

Pārskats par likumdošanas varu

Likumdošanai veltītājā sadaļā aprakstīti valsts likumdošanas varas struktūru uzdevumi un pienākumi.

DEMOKRĀTISKĀ VARĀ

LIKUMDOŠANA

FRANCIJA

PREMIERMINISTRS

VALSTIS PĀRVALDE

REĢIONĀLĀ UN VIETĒJĀ PĀRVALDE

Pārskats par tiesu varu

Tiesu varai veltītājā sadaļā aprakstītas augstākās lēmējstruktūras tiesu sistēmā, kā arī sniegts ieskats zemāka līmeņa tiesu darbībā. (Plašāka informācija sniegta par tām valstīm, kurām veltītas vairāk nekā četras lappuses.)

Ministru kabinets Šajā teksta daļā aprakstīti dažādi valdības departamenti.

Galvenie valsts vadītāji Valsts politiskās vēstures galveno virzītāju un satricinātāju īsas biogrāfijas un valdīšanas laiki.

Pilnvaras un procedūras Šajā iedaļā īsi aprakstītas gan likumdošanas struktūru lielās pilnvaras, kuras tām ir saskaņā ar konstitūciju, gan noteiktās procedūras, kas tās ierobežo.

Orientējoša Augstākās tiesas prakse Šajā iedaļā aprakstīti būtiskākie tiesas lēmumi, kas pieņemti tiesu sistēmas augstākajos līmeņos – vai nu Augstākajā tiesā, vai Konstitucionālajā tiesā.

DEMOKRĀTISKĀ VARĀ

TIESAS

"Terorisms, ja mēs tam brīvi atļaujam demokrātiskās sabiedrības un grasi nespārnātājus dzīvot pamatlikums, mēs atvērt apgalvojumus, kuros domājām sen pagājušus."
Zaks Šarls, Francijas prezents

KONSTITUCIONĀLĀ PĀRDOBE

VALSTIS PĀRVALDE

REĢIONĀLĀ UN VIETĒJĀ PĀRVALDE

VARAS HIRONOMIJA

apt. 8000 gadus p.m.ē. ◀ ▶ 0

CILVĒKU ATTIECĪBAS NOREGULĒJA VALSTS INSTITŪTS

Aptuveni 8000 gadus p.m.ē. cilvēki dzīvoja kā mednieki un vācēji. Kad ledāji atkāpās un klimata pārmaiņas veicināja mājlopu domestikāciju un laukaugu audzēšanu, kļējotāji kļuva par vietsēžiem. Pirmie zemkopji apmetās auglīgajos Mezopotārijas upju baseinos un Indas un Ganges ielejā Indijā un Ķīnā. Šie jaunie lauksaimnieki apvienojās kopienās un kļuva par ganiem, arājiem, amatniekiem, karotājiem, priesteriem un ar laiku par rakstvežiem – birokrātijas priekštečiem. Tomēr apmetu iedzīvotājus bieži apdraudēja laupītāji, kuri iekāroja ražu bez sēšanas darba. Senākajiem vietsēžiem bija vajadzīga aizstāvība, tādēļ – lai nodrošinātu kopīgu aizsardzību – radās primitīvas pārvaldes formas. Ar laiku kopienas paplašinājās, tajās iekļāvās daudzi un dažādi ļaudis ar atšķirīgām ieražām. Lai nodrošinātu kārtību, pieauga vajadzība pēc stingras vadības un likumiem. Kļējotāju ciltis bija spiestas atstāt augošo

valstu teritoriju, radās arī vajadzība reģistrēt gan resursus un krājumus, gan ticējumus un ieražas. Tas viss veicināja rakstības izgudrošanu, kas iezīmēja pavērsieni uz abstraktās domāšanas attīstību. Senie cilvēki konstatēja, ka paplašināšanās un apvienošanās uzlabo aizsardzību no iebrucējiem. Tādēļ valstis paplašinājās gan iekarojumu un savienību rezultātā, gan tirdzniecības un vienošanās ceļā. Aptuveni 3000 gadus p.m.ē. sāka veidoties senās impērijas.

VARAS PIRAMĪDAS

Klasiskā varas forma agrīnajās valstīs un impērijās bija absolūtā monarhija. Valdniekam sabiedrības virsotnē bija neierobežota vara pār saviem pavalstniekiem. Valdnieks – karalis, imperators vai faraons – parasti bija augstākais priesteris, galvenais tiesnesis, virspavēlnieks un, ļoti iespējams, arī pielūdzama dievība, t.i., viss vienā personā. Tomēr valdnieks nebija visspēcīgš, viņu saistīja ieražas un ietekmēja rakstveži, padomdevēji, priesteri un sievas. Vienkāršās tautas dzīve bija pakļauta

8000 p.m.ē.	6000 p.m.ē.	3000 p.m.ē.	2500 p.m.ē.	2000 p.m.ē.	1500 p.m.ē.	1000 p.m.ē.	900 p.m.ē.	800 p.m.ē.
▶ apt. 8000 p.m.ē. Jērikas iemītnieki uzbūvē pasaulē pirmo zināmo nocietināto pilsētu. Laikā, kad lielākajā daļā lauksaimnieku ciemu bija tikai daži simti iedzīvotāju, Jērikā viņu skaits varēja pārsniegt 1000. ▶ apt. 7000–6000 p.m.ē. Zemkopji izmanto kanālu sistēmas, lai pievadītu ūdeni laukiem.	▶ apt. 3100 p.m.ē. Valdnieks Meness (Narmers) iebrūk Nīlas deltas reģionā Ziemeļēģiptē un iekaro to. Viņš kļūst par pirmo faraonu jaunajā, apvienotajā Ēģiptes valstī. AGRĪNĀ LAUKSAIMNIECĪBA	▶ apt. 2500 p.m.ē. Hitti Turcijā izgudro zirgu viktus kaujas ratus. ZIRGA DOMESTIKĀCIJA	▶ apt. 2000 p.m.ē. Minojs uzbūvē senāko pili Krētā, Knosas salā. Viņa vārdā nosauktā Minoja kultūra pastāv no 2600. g. līdz 1100. g. p.m.ē. ▶ apt. 2500 p.m.ē. Mohendzodaro un Harapa Indas ielejā kļūst par pirmajām pilsētām Indijas pussalā. Nozīmīga loma kultūrā ir priesteriem-valdniekiem. INDAS IELEJAS PRIESTERIS	▶ apt. 1766–1054 p.m.ē. Olmeki – pirmā lielā Amerikas civilizācija – būvē reliģiskā kulta centrus Meksikas līča krastā. OLMEKS	▶ 814 p.m.ē. Fenīciešu uzbūvētā Kartāga kļūst par varenu tirdzniecības centru Vidusjūras rietumu daļā. Tai ir noteicošā ietekme reģionā, un tā veiksmīgi cīnās pret Romu, īpaši – Hannibala vadībā. 146. g. p.m.ē. romieši Kartāgu iznīcina. KARTĀGAS SENLIETA	▶ apt. 6000 p.m.ē. Čatalhjujuka Anatolijas dienvidos (Turcijā) – 12 ha liels ciems ar māla ķieģeļu mājām, krāsnīm un cepumiem – viena no lielākajām zemkopju un lopkopju apmetnēm ar aptuveni 5000 iedzīvotājiem. ▶ 2551–2528 p.m.ē. Izmantojot milzīgu piespiedu darbaspēku, Ēģiptes valdnieks Heops uzbūvē 147 m augsto Lielo piramīdu Gīzā. Pārējās piramīdas uzbūvē valdnieki Hefrens un Mikerins. STOUNHENDŽA	▶ apt. 2800 p.m.ē. Sākta Stounhendžas būve. Masīvu statenisku akmeņu aplis atrodas Dienvidanglijas ziemeļos, vietā, ko tagad sauc Solseri. SFINKSA GIZĀ	▶ apt. 1790 p.m.ē. Babilonijas valdnieks Hammurapi (1792–1750 p.m.ē.) izdod likumkrājumu. Šajā akmeņi iekaltajā kodeksā fiksētas tiesības pārvaldes, laulību un tirdzniecības jomā, īpašumtiesības uz zemi, krimināltiesības. HAMMURAPI LIKUMKRĀJUMS
Kas vajadzīgs, lai agrīnā civilizācijā izveidotu valsti? ▶ Likumu kodekss, ▶ rakstība, ▶ iedzīvotāju skaita palielināšanās (grupa, kas ir pārāk liela, lai tās dzīvi regulētu asinsradniecības saites), ▶ uz reliģiskiem ticējumiem balstītas morāles normas, ▶ darba dalīšana, ▶ pārtikas uzkrājumi, ▶ tehnoloģijas sasniegumi (ritenis, zirga domestikācija, metālapstrāde). VALSTS VARA SENĀK UN TAGAD ▶ CENTRALIZĒTA VADĪBA UN KONTROLE. ▶ REGULĀRA ARMĪJA UN CENTRALIZĒTI POLICIJAS SPĒKI. ▶ BIROKRĀTIJA. ▶ NODOKĻU SISTĒMA.								

2500 P.M.Ē. KĪLRAKSTS

2500 P.M.Ē. HIEROGLIFI

2500 p.m.ē. INDAS IELEJAS RAKSTS

RAKSTĪBAS RAŠANĀS

Nepieciešamība klasificēt un apkopot valsts resursus, darījumus un likumus jau 4. gt. vidū p.m.ē. sekmēja rakstības ieviešanu. Pirms radās alfabēts, rakstveži fiksēja ikdienas dzīves notikumus ar piktogrammām un māla plāksnītēm vai papirusiem. Pirmie bīžu un zilbu raksti apzīmēja tikai galvenos jēdzienus.

VIRZĪTĀJI UN SATRICINĀTĀJI: LAIKMETA GALVENIE VADOŅI, VALDIEKI UN DOMĀTĀJI

MIKERINS 2490–2471 p.m.ē.	SARGONS 2371–2316 p.m.ē.	HAMMURAPI 1792–1750 p.m.ē.	HATŠEPSUTA 1504–1482 p.m.ē.	TUTMOSS III 1479–1425 p.m.ē.	MOZUS 1400 p.m.ē.	DĀVIDS 1010–970 p.m.ē.	HOMĒRS 800 p.m.ē.
Mikerins valdīja Senajā Ēģiptē tās ceturtais dinastijas laikā un uzbūvēja trešo, vismazāko Gīzas piramīdu, kas tika pabeigta, izmantojot mālus un ķieģeļus.	Sargons izveidoja impēriju, kas sniedzās no Persijas līča līdz Vidusjūrai. Pirmais Mezopotārijas valdnieks, kas sevi pasludināja par dievību.	Pirmais Babilonijas impērijas valdnieks. Viņš izveidoja pasaulē senāko zināmo likumu kodeksu, ko iekala akmeņi un izmantoja valsts pārvaldē.	Ēģiptes valdniece Hatšepsuta kļuva par vēsturē pirmo sievieti – valdnieci, kas, tiesa, bieži pārģērbās par vīrieti un piestiprināja mākslīgu bārdū.	Ēģiptes faraons un virspavēlnieks Tutmos III kļuva slavens ar to, ka 17 karagājienos Nūbijā, Palestīnā un Sirijā nezaudēja nevienu kauju.	Jūdu vadonis Mozus izveda jūdu vergus no Ēģiptes uz Kanaānu un no sava Dieva (Jahves) Sināja kalnā saņēma 10 baušļus.	Otrais senās Izraēlas valdnieks – jūdu ķēniņš Dāvids sakāva filistiešus, iekaroja Jeruzālemi un izveidoja to par valsts galvaspilsētu.	Sengrieķu dzejnieks Homērs radīja eposu "Iliāda" par Trojas karu un "Odiseju", kurā pārstāstīti daudzi galvenie grieķu mīti.

NOLOĢIJA

dažādām nelaimēm – trūkumam, slimībām, plūdiem, spaidu darbiem un iebrukumiem, tomēr no paaudzes paaudzē ikdienas darbs un ģimenes dzīve pamazām mainījās. Kādēļ agrinās valstis bija tieši tādas? Lielā mērā tādēļ, ka tās izveidojās ap upju ielejām, kuru auglība bija izmantojama, tikai veicot irigācijas darbus un rokot kanālus plūdu kontrolēšanai. Tam bija vajadzīgs ļoti liels piespiedu darbaspēks, vadības sistēma, kura būtu pielāgojama citiem projektiem, piemēram, piramīdu celtniecībai, un kura turpmāk atbalstītu šādu dievam līdzīgo valdnieku varu.

POLITIKAS SĀKUMI

Priekšstats par politiku kā darbības veidu, kad brīvi cilvēki pieņem valstiskus lēmumus, radās Senās Grieķijas pilsētās laikposmā no aptuveni 700. līdz 500. g. p.m.ē. Pats vārds "politika" cēlies no Grieķijas polisas, kas nozīmē "pilsēta" vai "pilsētvalsts", kura bieži atradās stingri aizsargātā vietā (piemēram, Akropole Atēnās) un kura vienlaikus varēja būt arī dievkalpojumu un tirgus vieta. Pilsētas

iedzīvotāji – bieži vien dažādu cilšu locekļi – sanāca kopā, lai izlemtu kopīgos jautājumus un aizsargātu savas intereses. Rezultātā teritoriālā piederība pamazām aizstāja cilšu saites. 594. g. p.m.ē. likumdevējs Solons reorganizēja Atēnu pārvaldi, liekot tās pamatā nevis ģinšu, bet teritoriālo dalījumu un dodot iespēju atēniešiem veidot jaunu pasauli, kurā pilsoņi ir vienlīdzīgi un kurā valda tieši demokrātija (kaut arī to īstenoja tikai kādi 4000 brīvie pilsoņi vīrieši). Katras saimes (*oikos*) galva bija balsstiesīgs pilsonis (*polites*), vienlīdzīgs ar pārējiem pilsoņiem. Jaunajā politikā lēmumus biežāk pieņēma diskusiju ceļā, nevis ar pavēli, un iespējams, ka šīs diskusijas ietekmēja jaunā māksla, ko sauca par retoriku un kas mācīja pārliecināšanai izmantot valodu. Platona dialogs "Valsts" un Aristoteļa sacerējums "Politika" cildināja jaunās Grieķijas modeli un palīdzēja attīstīt politikas zinātni. Aristotelis atzina šādas trīs politikas pamatformas – vienas personas vara (monarhija), vairāku personu vara (aristokrātija) un daudzu personu vara (demokrātija).

800 p.m.ē. 600 p.m.ē. 500 p.m.ē. 400 p.m.ē. 300 p.m.ē. 200 p.m.ē. 100 p.m.ē. 0

MITSKAIS HOMĒRA TROJAS ZIRGS
800 p.m.ē.
Homērs sacer "Iliādu", kurā aprakstīts grieķu militais karš pret Troju.

"Tāpēc vēl mana sirds, lai mācu es Atēnu tautu: Likumi cieņā kad nav, smagi jo smagi cieš valsts. Labi likumi allaž par teicamu kārtību gādā Un, ja kam nelietīgs prāts, tūdaļ pat važās to kaļ, To, kas nav līdzens, vērš gludu un uzliek augstprātām grožus, Pašā iedgļi kalst ziedzīgai iedomai liek, Iztaisno spriedumus greizos un patvaļas nedarbus kavē, Pilsoņu kopā, kur saskaņas nav, atjauno to, Izbeidz derdzīgās ķildas un naudu. Tā cilvēku saimei Visu, kas taisnīgs un krietns, teicami likumi sniedz." Atēnu Solons (640–559 p.m.ē.)

BUDA
563 p.m.ē.
Indijā piedzimst Sidhārta Gautama Buda, kurš izveido budismu – mācību par "astropakāpu ceļu" uz atbrīvošanos.

KONFUCIJS
551 p.m.ē.
Dzimis ķīniešu filozofs Konfūcijs. Viņš māca, ka ideālā sabiedrībā pastāv "piecu veidu attiecības" – starp valdnieku un padotajiem, starp vecākiem un bērnu, starp jaunāku un vecāko brāli, starp vīru un sievu un starp draugu un draugu.

AŠOKAS KOLONNAS LAUVAS KAPITELIS
1. gs. p.m.ē.
Maurju imperators Ašoka uzceļ Sancti Lielo stūpi – vecāko akmens būvi Indijā. Vēlāk Ašokas kolonnas lauvu kapitelis kļūst par Indijas simbolu.

RELIĢIJA UN VARA
RELIĢIJA VAR
► Ieļģināt valdnieku, ► Ieļģināt valdīšanas veidu, ► sekmēt dažādu cilšu, šķēru un rasu apvienošanu, ► veidot likumu kodeksu, ► attaisnot karu, ► veicināt sabiedrisko ēku celtniecību un mākslinieciskus projektus, ► aizsargāt individu.

SARGONA SPĀRNOTAIS VĒRSIS
720 p.m.ē.
Sargons II (721–705 p.m.ē.) dibina Asīrijas galvaspilsētu Dūršarukīnu (tagad – Horskabada Irākā), uzbūvējot valdnieka pili, ap kuru izvietotas milzīgas spārnoto vērsu skulptūras ar cilvēka seju.

IŠTARAS VĀRTI BABILONĀ
575 p.m.ē.
Valdnieks Nebukadnecars II Babilonā par godu dievītei Ištarai būvē Ištaras vārtus. Glazētās flīzes ar pūkiem un vērsiem attēlo dievus Marduku un Adadu.

PARTENONS ATĒNĀ AKROPOLĒ
438 p.m.ē.
Uzbūvēta Akropole. Grieķi parasti apmetās aizsargātu vietu – tādu kā Akropole Atēnās – tuvumā.

LIELAIS ĶĪNAS MŪRIS
4. gs. p.m.ē.
Ķīna Šihuandi valdīšanas laikā aizsardzībai pret iebrucējiem tiek būvēts Lielais Ķīnas mūris, kas apjož Ziemeļķīnu.

SOLONS 640–559 p.m.ē.
Atēnu valstsvīrs Solons ievieša demokrātiskas reformas, kurās grieķu pilsoņi varēja pārsūdzēt valsts varas lēmumus.

DĀRIJS 550–486 p.m.ē.
Dārijs valdīja Persijas impērijā un paplašināja tās teritoriju līdz Pakistānai un Eiropas dienvidaustrumiem, taču nespēja iekarot Grieķiju.

SOKRATS 470–399 p.m.ē.
Grieķu filozofs Sokrats mācīja diskutējot un argumentējot atklāt tikumiskās vērtības un pievērsties patiesības meklējumiem.

PLATONS 427–347 p.m.ē.
Platons dibināja Akadēmiju – Senās Grieķijas nozīmīgāko filozofijas skolu. Viņš uzrakstīja dialogu "Valsts" par ideālu valsti, kas balstās uz taisnīgu.

ARISTOTELIS 384–322 p.m.ē.
Aristotelis bija Aleksandra Lielā skolotājs, viņš izveidoja grieķu filozofijas skolu Liceju un rakstīja par politiku, ētiku, kā arī par loģikas un retorikas izmantošanu.

ALEKSANDRS LIELAIS 356–323 p.m.ē.
Jau 13 gadu vecumā Makedonijas valdnieks Aleksandrs Lielais sakāva persiešus. Viņš veicināja grieķu kultūras un ideju izplatīšanos no Ēģiptes līdz pat Indijai.

ĶĪNS ŠIHUANDI 259–210 p.m.ē.
Ķīns Šihuandi ir Ķīnu dinastijas dibinātājs, viņš izveidoja pirmo vienoto Ķīnas impēriju un pārraudzīja Lielā Ķīnas mūra pabeigšanu.

HANNIBALS 247–182 p.m.ē.
Kartāģietis Hannibals veda savu karaspēku pāri Alpiem, lai iekarotu Itāliju un uzvarētu daudzās kaujās, bet piedzīvoja sakāvi karā ar romiešiem.

KLEOPATRA VII 69–30 p.m.ē.
Kleopatra atguva Ēģiptes troni ar Romas valdnieka Jūlija Cēzara palīdzību. Viņas karaspēks tika sakauts kaujā pie Aktija zemesraga cīņā pret Oktaviānu (vēlākā imperatora Augusta) romiešiem.

ROMAS UZPLAUKUMS
Grieķu dominēšana Vidusjūras austrumos pēc Aleksandra Lielā karagājieniem 2. gs. sekmēja Romas uzplaukumu. Romas pilsētvalsts (*civitas*) kā monarhija dibināta 753. g. p.m.ē. Tikai 509. g. p.m.ē., padzenot savus valdniekus, romieši izveidoja iekārtu, ko mēs tagad saucam par republiku. Valdnieki tika aizstāti ar diviem konsuliem, ko ievēlēja uz vienu gadu (lai novērstu iespēju vēlēta vadītāja varai pārāk nostiprināties). Ārkārtas apstākļos, lai Romā būtu vienota vadība, uz laiku varu piešķīra diktatoram. Patriciāti un plebeju savstarpējā cīņā (regulārie politiskie konflikti) tika izbeigta, iedibinot maģistrāta jeb tautas tribūna amatu. Tā dzima veto (latīņu val. – "aizliegums") ideja varas institūciju lēmumu bloķēšanai.

VARAS HRONOLOĢIJA

0 ◀ ▶ 1500

ROMAS UZPLAUKUMS UN NORIETS

Pēc tam kad romieši sakāva Hannibalu un sagrāva kartāgiešu varu, viņi devās iekarot visu Vidusjūras apgabalu. Tā kā Roma bija kļuvusi par valsti, kas pletās plašumā un ko apdzīvoja tik dažādi iedzīvotāji, republikas iestādes to vairs nevarēja pārvaldīt. Pilsētas-republikas, tādas kā Atēnas un Roma, varēja vadīt ar tautas lēmumiem, jo tās bija nelielas un viendabīgas, bet plašākas un daudz nevienlīdzīgākas valstis bija jāvada no augšas. Pēc Romas imperatora Jūlija Cēzara slepkavības Romā 44. g. p.m.ē. par imperatoru kļuva viņa audzudēls Oktaviāns Cēzars. 29. g. p.m.ē. Senāts un Romas tauta viņam piešķīra pagodinājuma vārdu "Augusts" ("cildenais") un absolūta monarha pilnvaras. Taču Augusts deva priekšroku republikāniskajām tradīcijām un atjaunoja republiku, izveidojot jaunu pārvaldes sistēmu – tā saukto principātu. Tomēr pēc *Pax Romana* pusotra gadsimta Romas republikāniskās vērtības degradēja mantrausība, hedonisms un pašnoārdīšanās.

ĶĪNAS CIVILIZĀCIJA

Neilgi pirms Roma sakāva Hannibalu, karojošās Ķīnas valstis 221. g. p.m.ē. apvienoja Ciņu dinastijas imperators Ciņš Šihuandi. Šī civilizācija ievērojami atšķīrās no Grieķijas vai Romas. Tās pamatā bija ideja par ideālu kārtību, kas der ikvienam. Imperators atradās amatpersonu hierarhijas virsotnē, mācītie ļaudis jeb mandarīni bija augstākajā hierarhijas pakāpē, bet karavīri – jau daudz zemākā. Šādas sistēmas pamatojumu bija radījis filozofs Konfūcijs, kurš pakļaušanos augstākajiem cildināja kā augstāko ētisko ideālu. Citas ķīniešu domātāju skolas kārtības iedibināšanu skatīja daudz primitīvākos – savtīgos aspektos.

KRISTĪTĪBA UN VIDUSLAIKU PASAULE

Romas impērijas laikā līdz ar kristietības nostiprināšanos vara Rietumeiropā pārveidojās. Jēzu sākumā uzskatīja tikai par jūdu mesiju, bet Sv. Pāvils sludināja Kristus pestīšanas vēsti kā vienādu jūdiem un neebrejiem. Ilgajā laikposmā līdz 313. gadam, kad Konstantīns līdz tam vajāto kristietību atzina par vienu no valsts reliģijām, kristīgā doktrīna akcentēja pamatiedalījumu starp sakrālo un sekulāro, starp reliģiju un politiku. Šis nošķīrums ir unikāls kristietībai un absolūti fundamentāls Rietumu politikas un liberālās demokrātijas attīstībā.

0	100	200	300	400	500	600	700
▶ 68. g. Laikposmā starp 200. g. p.m.ē. un 68. g. eseni uzraksta Nāves jūras tīstoklus senebreju, aramiešu un grieķu valodā. Tos atklāja starp 1947. un 1956. g., un tie ir ne tikai senākie saglabājušies Bībeles teksti, bet sniedz arī ziņas par Kumrānas jūdu sektu, kurai piederēja šī dižā informācijas krātuve.	PETRA ▶ 10. g. Nabatejas valsts tuksneša galvaspilsēta Petra Dienvidjordanijā tiek pievienota Romas impērijai.	ZAPOTEKU URNA UN MOČIKU PIRAMĪDA ▶ 200–600. g. Vidusamerikas civilizāciju lielais laikmets – zapoteku, maiju un močiku civilizācijas. Majji pārvalda vairāk nekā 50 pilsētvalstis. Viņi izstrādā arī komplicētas rakstības un skaitīšanas sistēmas un kalendārus, kā arī nodarbojas ar astronomiju.	SĀSĀNĪDU CILNIS: ŠĀPŪRA TRIUMFS ▶ 226. g. Sāsānīdi uzvar savus partietu pavēlniekus Vidējos Austrumos un pārņem lielāko daļu teritorijas. Sāsānīdi līdz 642. g. ir slaveni ar saviem amatniecības darinājumiem un grezno pļu būvi, viņi izveido arī irīgācijas sistēmu, lai palielinātu lauksaimniecības ražas, kuras bija apliktas ar lieliem nodokļiem.	▶ 313. g. Konstantīna Lielā valdīšanas laikā kristietība kļūst par Romas impērijas reliģiju.	▶ 5–11. gs. Kopš 4. gs. beigām vestgotu iebrukumu dēļ Romas impērija valda sabrukums, ar ko beidzas vairāk nekā 800 gadus ilgus godību. Tā ir viduslaiku sākuma robeža. Agrie viduslaiki ir smags laiks visā Eiropā, tomēr pieaug baznīcas nozīme. Tajā laikā feodāļi veido teritoriālas karalistes – angļu, sakšu, jūtu un dāņu Anglijā, franku Francijā un ostgotu Itālijā.	KOLIZEJS ▶ 200. g. Japānā valda Jamato dinastija, kas vēlāk paplašina savu teritoriju no Osakas līdz Honšuju.	▶ 0–33. g. Jēzu Kristu sit krustā pēc tam, kad Romas varā esošais Izraēlas jūdu reliģiskie vadoni atzīst viņa mācību par politiski bīstamu. ▶ 70–82. g. Romā tiek uzbūvēts Kolizejs; tajā notiek gladiatoru cīņas demonstrē Romas impērijas varenību. ▶ 79. g. Notiek Vezuva vulkāna izvirdums, kurā iet bojā Pompeju pilsēta ar visiem tās iedzīvotājiem. Arheologi tur atraduši unikālas liecības par romiešu ikdienas dzīvi.
▶ 0–33. g. Jēzu Kristu sit krustā pēc tam, kad Romas varā esošais Izraēlas jūdu reliģiskie vadoni atzīst viņa mācību par politiski bīstamu. ▶ 14. g. Beidzas Augusta ilgā valdīšana (tā sākās 27. g. p.m.ē.), kuras laikā viņš nodrošināja mieru un kārtību.	JĒZUS KRISTUS PIE KRUSTA	▶ 522. g. No Indijas Japānā un Āzijas dienvidaustrumos ienāk budisms. Jauniepiērstu skolotāju vadībā tas strauji izplatās, un pie Osakas tiek uzbūvēts viens no pirmajiem tempļiem.	▶ 622. g. Prāvietis Muhameds (ap 570–630) bēg no Mekas uz Medinu. Četrdesmit gadu vecumā (610) Allāha vārds viņam atklājas vairākas atklāsmēs, kuras viņa sekotāji 651. g. pieraksta kā Korānu.	LAUKUMS AP KAABA SVĒTNĪCU, ISLĀMA SVĒTĀJĀ PILSĒTĀ			

IMPĒRIJU LAIKMETS

No 200. g. p.m.ē. līdz 200. g. pasaulē dominē trīs lielas impērijas, kurās mīt puse no pasaules iedzīvotājiem. Tās savieno jūras un sauszemes ceļi. Pēc tam kad 1. gs. p.m.ē. ķīnieši bija iekarojuši lielāko daļu Centrālāzijas, viņi izveido "Zīda ceļu", kas savieno Ķīnu ar Persiju un Vidējiem Austrumiem. 106. g. p.m.ē. pirmā tirdzniecības karavāna veic ceļu no Partas impērijas uz Ķīnu.

Rietumeiropa, ROMIEŠI. – Līdz 100. g. p.m.ē. Roma dominē Vidusjūras un Ziemeļāfrikas reģionā, arī Ēģiptē. Līdz 2. gs. Romas impērija plešas no Armēnijas līdz Atlantijas okeānam. Robežas aizsargā cietokšņi un mūri, bet armijas kodols ir labi sagatavotie leģionāri. Viņi valkā ķermeņa bruņas un bruņucepures, un viņu ieroči ir īsa zobens un šķēps. Tiek uzbūvēts plašs ceļu tīkls, kas ļauj karaspēkam un piegādātājiem pārvietoties pa visu impēriju. 3. gs. sākas persiešu iekarojumi austrumos, tādēļ impērijas galvaspilsēta tiek pārcelta uz Konstantinopoli. Romiešu vara sabrūk 5. gs., kad ģermāņu iebrucēji, tostarp goti (no Itālijas un Ibsērijas), franki (galli) un anglosakši (briti) iekaro Romas provinces.

Vidējie Austrumi, PARTIEŠI. – Seleikīdu austrumu teritoriju mantinieki partieši valda Persijā, Mezopotāmijā un Ziemeļindijā un tirgojas ar Ķīnas impēriju un Romas impēriju.

Ķīna, HANJU DINASTIJAS. – No 206. g. p.m.ē. līdz 220. g. Hanju dinastijas valda teritorijā, kas tagad ir mūsdienu Ķīna, Koreja un Vjetnama. Impēriju centralizēti pārvalda U Di, bet vēlāk Lu Sju, un tā ir sadalīta 1500 administratīvos apgabalos. Katra apgabala centrā ir mūra apjota pilsēta. Lielais Ķīnas mūris nodrošina stabilas un drošas robežas. Galvenie nodarbošanās veidi – tirdzniecība un lauksaimniecība, bet pilsētās savieno ceļi un kanāli. 220. g. Hanju impērija sadalās neatkarīgās valstīs.

VIRZĪTĀJI UN SATRICINĀTĀJI: LAIKMETA GALVENIE VADOŅI, VALDĪNIEKI UN DOMĀTĀJI

AUGUSTS 63 p.m.ē.–14 Augusts izbeidza pilsoņkaru, kas ilga desmitiem gadu. Viņš bija Romas pirmais imperators un ievērojami paplašināja impēriju. Pēc nāves tika pasludināts par dievu.	KONSTANTĪNS 275–337 Pirmais kristīgais Romas imperators Konstantīns pavirzīja impērijas varu uz austrumiem no Bizantijas, radot pamatus Bizantijas impērijai.	JUSTINIĀNS I 483–565 Bizantijas imperators Justinians I apkopoja romiešu likumus vienā visaptverošā kodeksā – <i>corpus Juris civilis</i>. Viņš centās atjaunot sašķēlušos kristīgo baznīcu.	KĀRLIS LIELAIS 742–814 Franku karalis Kārlis I tika kronēts par Svētās Romas impērijas ķeizaru un tiek saukts par Kārli Lielo. Viņš radīja Rietumu feodālisma politisko pamatu.	MINAMOTO 1147–1199 Minamoto Joritomo sakāva konkurējošo klanu un 1192. g. nodibināja pirmo Japānas sjogunāta militāro valdību, kas balstījās uz lēnu tīklu.	ČINGISHANS 1162–1227 Mongolu (Centrālāzijas klejotāju cilšu) vadonis Čingishans vadīja bezgalplašo impēriju no Ķīnas līdz Eiropai un izveidoja pirmo mongoļu likumkodeksu.

Mūsu ēras (*anno Domini* jeb pēc Kristus) ceturtajā un piektajā gadsimtā pēc nepārtrauktiem barbaru iebrukumiem līdz ar Rietumromas impērijas sabrukumu sākās tā dēvētie "tumšie viduslaiki", kas ilga līdz Kārļa Lielā kronēšanai 800. gadā. Pēc šī valdnieka nāves Rietumeiropas vienotība sabruka, bet vardarbība un nestabilitāte kļuva globāla. Vikingi, maģāri un citi nežēlīgi iebrucēji izraisīja haosu, un tikai baznīca saglabāja noteiktu stabilitāti un kultūru, jo cilvēki pievērsās kristietībai un dibināja arvien jaunus klosterus.

Feodālā iekārta radīja sistēmu, kurā valdnieks zemi sadalīja saviem augstmaņiem, par to prasot viņu pašu un viņu padoto kalpošanu un uzticību. Līdz 12. gadsimtam Rietumeiropā radās jauna un pašapziņīga civilizācija. Karaļi valdīja saskaņā ar likumu un uzklausi jaunās institūcijas – parlamentus. Politikas arēnā parādījās jauns politiskais spēlētājs – pārstāvis. Vara bija plaši sadalīta starp baznīcas un laicīgām iestādēm un starp dažādajām Eiropas karalistēm, hercogistēm, brīvpilsētām, pārcēlājiem un citiem valdījumiem.

PRAVIEŠI, KALĪFI, SULTĀNI UN CARI

Pa to laiku Arābijā pravietis Muhameds deklarēja musulmaņu principus par padevību Dievam, un kādus 100 gadus pēc viņa slavenās bēgšanas (hidžra) no Mekas uz Medīnu (622. g.) arābu varā bija visa Vidusjūras dienvidu daļa un Spānija līdz pat Ķīnai un Rietumromas sabrukumu pārdzīvojušās Bizantijas jeb Austrumromas impērijas robežām.

Musulmaņu pasauli pārvaldīja absolūtie monarhi. 11. gs. musulmaņu zemēs sāka valdīt Osmāņu turki. 1453. g. viņi iekaroja Bizantiju un izveidoja Osmāņu sultanātu. Savukārt Maskavas valdnieks pretendēja kļūt par "Trešās Romas" dibinātāju un sāka Krievijas apvienošanu. 1462. g. Ivans III pasludināja sevi par "visas Krievzemes caru" – tituls "cars" saistās ar Romas impērijas laikiem, jo tas ir atvasināts no latīņu cilmes vārda "cēzars" (*caesar*).

800 900 1000 1100 1200 1300 1400 1500

KORĀNS

Musulmaņu svētā grāmata, kura tos vada kā Allāha atklāsmi. Papildināts ar tā sauktajiem hadīsi, Korāns ir islāma pamats un galīgā autoritāte doktrīnā un ticībā, jurisprudencē, dievkalpojums, ētikā, kā arī sabiedriskās, ģimenes un indivīda dzīves reglaments.

ISLĀMA IZPLATĪŠANĀS

- ▶ 642. g. musulmaņu armijas sagrauj Sāsānīdu impēriju Vidējos Austrumos.
- ▶ 682. g. musulmaņi atkaro Bizantijas Armēniju, Ziemeļāfriku un Siriju.
- ▶ 750. g. islāma impērija pļešas no Dienvidspānijas līdz Pakistānai un Centrālāzijai. Musulmaņu pasauli pārvalda absolūtie monarhi. Būdami atzīti islāma aizstāvji, halīfi vienlaikus ir ticības sargi.

- ▶ 1100.–1500. g. Lielā Zimbabve, kas atrodas Dienvidāfrikā, iegūst zeltu un kļūst par varenu politisku, reliģisku un tirdzniecības centru.

LIELĀ ZIMBABVE

- ▶ 1268. g. Mongoļu karaspēks Hubilaja vadībā piecus gadus tur Honkongu aplenkumā, sagrābj Gandzou (1276) un Kantonu (1277). Hubilaja dibinātā Juanu dinastija valda līdz 1368. gadam.

MONGOĻU TIRGOTĀJI

- ▶ 1476. g. Virakoča rada inku civilizāciju. Tā kļūst par lielāko Jaunās pasaules impēriju.

- ▶ 1497.–1498. g. Vasko da Gama apbrauc Labās Cerības ragu un atklāj jūrasceļu uz Indiju.

- ▶ 800. g. Kārlis Lielais (742–814) kļūst par pirmo Svētās Romas impērijas valdnieku. Pēc tam Lombardijas karaliste Ziemeļītalijā un liela daļa Vācijas tiek iekļauta Svētājā Romas impērijā (jeb Kārļa Lielā Karolingu impērijā).

VIKINGU KUĢIS

- ▶ 1066. g. Karali Haroldu, kas tikko sakāvis norvēģus Anglijas ziemeļos. Heistingsas kaujā pieveic normāņu iebrucēji. Tā ir pirmā normāņu uzvara karagājienā pret Angliju, viņus vada Normandijas hercogs Vilhelms, kas vēlāk kļūst par karali Viljumu I.

- ▶ 1215.–1250. g. Frīdrihs II – izcilis un militāri varens imperators. Tomēr sava Itālijas karagājiena laikā, atstājot Vāciju prinča pārvaldībā, viņš paver ceļu eventuālam Vācijas pagrimumam.

- ▶ 1207. g. Pēc mongoļu cilšu apvienošanas Čingishans paplašina savu impēriju. Viņš dodas karagājienā uz Ķīnu un 1215. g. ieņem Pekinu.

- ▶ 1450. g. Uzcelta Maču Pikču "Lielā smalle" paceļas 2438 m virs jūras līmeņa Andu kalnos Peru. Pirms pieciem gadsimtiem šajā tālajā, gandrīz nesasniedzamajā vietā dzīvoja simtiem cilvēku. Maču Pikču ir 40 tēršu rindas, 3000 akmeņu pakāpienu un milzum daudz akmeņu, no kuriem katrs sver 10–15 tonnas.

MAČU PIKČU

- ▶ 800.–1050. g. Enerģiskās ekspansijas laikā, kas pazīstama kā vikingu ēra, vikingi no Dānijas, Norvēģijas un Zviedrijas ietiecas visā Eiropā un Ziemeļatlantijā. Lai gan bieži uzskatīti par uzbrucējiem, vikingi bija arī tirgotāji, pētnieki un jaunu zemju apguvēji.

INNOCENTS III
1198–1216

OSMĀNS I
1258–1324

DŽU JUANDŽANS
1328–1398

IVANS III
1462–1505

MĀRTIŅŠ LUTERS
1483–1546

KĀRLIS V
1500–1558

Pāvests, kurš organizēja neveiksmīgo 4. krusta karu, lai atbrīvotu Jeruzālemi no islāma varas, un radīja doktrīnu par pāvesta kontroli pār visiem laicīgajiem valdniekiem.

Turku vadonis Osmāns I sakāva bizantiešus kaujā pie Bafonas un vēlāk izveidoja Osmāņu impēriju Mazāzijā.

Budistu mūks Džu Juandžans vadīja "sarkano lakatu" revolucionāru pulku, sakāva mongoļus un dibināja Minu dinastiju.

Ivans III atbrīvoja Krieviju no mongoļu varas, apvienoja valsti, paplašināja tās teritoriju līdz Sibīrijai un pasludināja sevi par visas Krievzemes caru.

Mārtiņš Luters vadīja protestantu reformācijas kustību, mācot, ka nevis garīdzniecība, bet Bībele ir vienīgā kristīgās baznīcas autoritāte.

Varenākais no Hābsburgu dinastijas Svētās Romas impērijas keizariem, kurš no 1519. g. valdīja Austrijā, Nīderlandē, Neapoles karalistē un savā dzimtajā Spānijā.

*“Atteikšanās piedalīties politikā tiek sodīta tādējādi, ka beigu beigās pār jums valda jūsu padotie.”
Platons, grieķu filozofs, “Valsts”.*

Čingishanam (1162–1227), par kuru runāja, ka viņš par zagšanu ir nogalinājis pats savu brālī, bija bezbailīga un drošsirdīga cilvēka slava. Apmēram 17 gadu vecumā viņš apvienoja mongoļus un veda tos kaujās pret ienaidniekiem. Čingishana laikā tika arī sagatavots kodificēts likumkrājums – “*Ih Zsag*” (“Lielais likums”). Līdz 1206. g. Čingishanu sauca par Hanu Hanu. “Ar Debesu palīdzību es esmu iekarojis jums milzīgu impēriju. Bet mana dzīve bija pārāk īsa, lai es pagātu iekarot visu pasauli. To es atstāju jums,” Čingishans mūža nogalē esot teicis saviem dēliem.

VARAS HRONOLOGIJA

1500 ◀ ▶ mūsdienas

MODERNĀ EIROPAS VALSTS

Renesanse – intereses par mākslu, arhitektūru un zināšanām atdzimšana Eiropā – veicināja arī jaunas atziņas un idejas par politikas mākslu un zinātņi. Valsts pārvaldīšanas mākslas studijas kļuva par daļu no Rietumu zināšanu meklējumiem. 1513. g. florenciešu diplomāts un politikas filozofs Nikolo Makjavelli uzrakstīja savu slavenāko un ietekmīgāko traktātu *“Il Principe”* (“Valdnieks”), kurā bija izklāstīti viņa uzskati par to, kā jāvada valsts. Daudzi Makjavelli uzskata par jaunās politikas zinātnes pamatlicēju. Viņa atstātajā mantojumā ir pārvaldes mākslas princips, kas attaisno jebkurus politiskos līdzekļus – arī visnotaļ apšaubāmus (“makjavelliskus”) –, ja vien tie palīdz stiprināt valsts varu. Tajā laikā feodālie monarhi konsolidēja savu varu, centralizējot funkcijas, kas iepriekš tika īstenotas vietējā mērogā. Viņi ieguva varu uz baronu un baznīcas rēķina. Suverenitātes princips ļāva valdniekiem izdot likumus, bet jo īpaši – tos atcelt. Kristiešu reliģiskie

strīdi protestantu reformācijas laikā sašķēla Eiropu naidīgās nometnēs, un valdnieki to izmantoja, lai palielinātu savu absolūto varu. 16. gs. un 17. gs. sākumā reliģiskie konflikti gandrīz sagrāva Eiropas sabiedrību. Vācija tika ierauta Trīsdesmitgadu karā. Tas noslēdzās ar 1648. g. Vestfālenes miera līgumu, kas iedibināja jaunu suverēno valstu attiecību sistēmu Eiropā. Absolūtie valdnieki izmantoja savus augošos resursus, lai vēl vairāk centralizētu savas karalistes un ar iekarojumiem paplašinātu savas teritorijas.

REVOLUCIONĀRAS IZMAIŅAS

Pēc renesanses un reformācijas 18. gadsimts bija lielo politisko un zinātnisko izmaiņu laiks. Gadsimta beigās vācu filozofs Imanuels Kants izvirzīja tēzi, ka miera atslēga ir monarhijas likvidēšana. Viņš apgalvoja, ka neviens, izņemot karaļus, negūst labumu no nāves un posta, ko atnes karš. Pašsaprotami, monarhijas likvidēšana vai vismaz monarha atcelšana kļuva par nākamo varas evolūcijas soli. Amerikāņi 1776. g. atteicās pakļauties Džordža III varai, bet franči pēc 1789. g. gāza Luiju XVI. Tie bija pirmie nozīmīgākie jaunās tiesību, demokrātijas un sociālisma ēras signāli. Vispārēju skanējumu ieguva *“Life, Liberty, and the Pursuit of Happiness”* (“Dzīvība,

1500–1600	1625	1650	1700	1725	1750	1800	1825
Saprāta un apgaismības laikmets Pēc “tumsajiem” viduslaikiem 18. gadsimts ir matemātisko un zinātnisko atklājumu laiks. Cilvēce sāk mainīt savus priekšstatus par autoritāti un reliģiju. Spriestspeja kļūst par tehniku, un tas atspoguļojas literatūrā, mākslā, ģimenes dzīvē, lauksaimniecībā un rūpniecībā. Šajā aprēķinā laikmetā domātāji un filozofi apstrīd varas un monarhijas ideju, bet ļaudis cīnās par individualitāti un brīvību.	1648 Pēc Trīsdesmitgadu kara, kas postījās Eiropā no 1618. g., tiek parakstīts Vestfālenes miers un izveidots jauna suverēna valstu starptautiskā attiecību sistēma. 1648 Sākas pilsoņu karš Anglijā. 1648. g. Oliveris Kromvels (1599–1658), armijas virspavēlnieks, reducē “ilgo parlamentu” uz tā saukto rumpja parlamentu, kas nolēmj sodīt ar nāvi Čārlzu I un likvidē monarhiju un Lordu palātu. 1653. g. Kromvels kļūst par valsts lordu protektoru un paliek šajā amatā līdz pat savai nāvei 1658. gadā. Divus gadus pēc tam monarhija atjaunojas.	1701–1714 Karš par Spānijas mantojumu. Tas sākojas karaļa Luija XIV vēlmē paplašināt Francijas teritoriju. Karš beidzas ar Utrehtas miera līguma parakstīšanu. 1707 Tiek parakstīts trešais ūnijas akts – par Anglijas un Skotijas apvienošanu ar nosaukumu “Lielbritānijas Apvienotā Karaliste”. Jau kopš 1603. g. abas zemes pārvaldīja Lielbritānijas karalis, tagad tiek izveidots arī viens parlaments. 1700–1721 Zviedrijas karalis Kārlis XII un Krievijas cars Pēteris I uzsāk Ziemeļu karu. Zviedrija, kurai līdz tam bijusi noteicošā ietekme Baltijā, nespēj kavēt Krievijas ekspansiju Eiropā. 1724 Dzimis vācietis Imanuels Kants. 1781. g. viņš publicē darbu “Tīrā prāta kritika”, bet 1795. g. – “Par mūžīgo mieru”. Kants bija filozofs, kurš apšaubīja monarhijas nozīmi un apgalvoja, ka politiskajai sistēmai ir jāpalielina individuālo brīvību.	1789 Džordžs Vašingtons (1732–1799) kļūst par neatkarīgo Amerikas Savienoto Valstu pirmo prezidentu. 1789 Franču revolūcija sākas ar Bastilijas ieņemšanu 14. jūlijā. Augustā tiek deklarēta vispārēja vienlīdzība. Francijā beidz pastāvēt feodālisms un monarhija. Franču revolucionāru gars atdzimst arī 1830. un 1848. gadā.	1603–1687 Kamēr mandžūri Ķīnā kaldina jauno varu, kas valda gandrīz 300 gadus, Japānā pēc vairākiem pilsoņkariem sākas Tokugavu jeb Edo periods. Iejasu Tokugavu (1543–1616) par šogunu ieceļ imperators. Tokugavu šoguni, kas valda Japānā līdz 1867. g., iedibina miermīlīgu un centralizētu feodālismu. Zeme tiek pārdalīta lojālākajiem dāimjo un samurajiem saskaņā ar jauniem un stingriem likumiem, kas mazina to varu. 1837 Troni nāk karaliene Viktorija, kura nule kļuvusi 18 gadus veca. Viņas 64 gadus ilgā valdīšana simbolizē britu industriālās ekspansijas, ekonomiskā progresu un jo īpaši impērijas dīžo laikmetu.			
	VESTFĀLENES MIERS	OLIVERS KROMVELS	DŽORDŽS VAŠINGTONS	1830. GADA REVOLŪCIJA FRANCIJĀ	KARALIENE VIKTORIJA	KĀRLIS MARKSS	
		ASV NEATKARĪBAS DEKLARĀCIJAS PARAKSTĪŠANA 1776 2. jūlijā Kontinentālais kongress pieņem priekšlikumu par 13 Jaunanglijas štatu neatkarību. Pēc divām dienām tiek pieņemta Neatkarības deklarācija – ir dzimusi demokrātijas.					

VIRZĪTĀJI UN SATRICINĀTĀJI: LAIKMETA GALVENIE VADOŅI, VALDĒNIKI UN DOMĀTĀJI

RENĒ DEKARTS 1596–1650	DŽONS LOKS 1632–1704	PĒTERIS LIELAIS 1672–1725	ŠARLS MONTESKJĒ 1689–1755	BENDŽAMINS FRANKLINS 1706–1790	ZĀNS ŽAKS RUSO 1712–1778	ĀDAMS SMITS 1723–1790	TOMASS PEINS 1737–1809	VILJAMS VILBERFORSS 1759–1833	NAPOLEONS BONAPARTS 1769–1821	ABRAHAMS LINKOLNS 1809–1865	KĀRLIS MARKSS 1818–1883
Franču matemātīks Dekarts lievīsa analītisko ģeometriju un ar savām teorijām par prātu un matēriju radīja mūsdienu filozofijas ideju.	Angļu filozofs Loks uzskatīja, ka valdības pienākums ir aizstāvēt savu pilsoņu dabiskās tiesības uz dzīvību, brīvību un īpašumu. Šīm idejām bija liela ietekme.	Cars Pēteris “rietumnieciskojā” un centralizēja Krievijas pārvaldi, transformējot to modernā eiropēiskā varas sistēmā.	ASV Konstitūcijas iedvesmotājs franču filozofs Monteskijs aizstāvēja individuālo tiesības un brīvības, izvirzīja ideju par varas dalīšanu.	Amerikāņu valstsvīrs Franklins sagatavoja Neatkarības deklarācijas projektu un pārliecināja Franciju atbalstīt kolonijas to revolūciju pret Angliju.	Filozofs Zāns Žaks Ruso iedvesmoja Lielo franču revolūciju ar saviem sacerējumiem, kuros atbalstīja ideju par to, ka likumīgi valdītāji jādarbojas ar pilsoņu piekrišanu.	Modernās ekonomikas pamatlicējs Ādams Smits savā darbā “Tautu labklājība” (“The Wealth of Nations”, 1776) rakstīja, ka sociālo progresu veicina brīvā tirdzniecība.	Ar prasībām pēc neatkarības Peina darbi “Veselais saprāts” (“Common Sense”) un “Cilvēktiesības” (“The Rights of Man”) mudināja amerikāņu kolonistus uz revolūciju.	Liberālais Viljams Vilberforss vadīja veiksmīgo verdzības atcelšanas kampanju britu kolonijās un pavēra kristiešu misionāriem ceļu uz Indiju.	Brunotās cīņās Napoleons Bonaparts radīja Francijas impēriju, kas aptvēra lielāko daļu Eiropas, un tad pats sevi kronēja par imperatoru.	Negaidot Ziemeļu Dienvidu pilsoņkara iznākumu, Abrahams Linkolns atcēla verdzību un saglabāja Amerikas štatus “savienotus”. Pirmais ASV prezidents, kuru noslepka voja.	Vācu tautsaimnieks Kārlis Markss aizstāvēja strādnieku tiesības un ar saviem uzbrukumiem privātuzņēmēju kapitālismā iedvesmoja sociālistisko kustību.

brīvība un laimīga dzīve”) un “*Liberté, Fraternité, Egalité*” (“Brīvība, brālība, vienlīdzība”) – sava laika politiskie saukļi, apliecinot jaunas nacionālas ideoloģijas rašanos. Tajā izpaudās vēlme, lai valsti pilsoņu interesēs pārvaldītu paši pilsoņi – bez klanīšanās karaļa, karalienes vai imperatora priekšā. Tās bija revolucionāras koncepcijas un prakses izpausmes. Franču 1789. gada revolūcija lielā mērā pavēra ceļu idejai par moderno valsti kā vienlīdzīgu cilvēku savienību ar konkrētām prasībām par to, kā tie varētu pilnveidot paši sevi. Tajā pašā laikā augošā liberālisma (indivīda brīvības) filozofija ietekmēja verdzības atcelšanu 1806. g. un bija šā demokrātizācijas procesa daļa.

PASAULES STRĀDNIKI

Industriālā revolūcija vienādā mērā vairoja gan labklājību, gan neapmierinātību, un 19. gadsimta Eiropas politiskajās diskusijās sāka dominēt nabadzīgo problēma. 1848. g. Kārlis Marks un Frīdrihs Engells publicēja savu “Komunistiskās partijas manifestu”, kas vēlāk lielā mērā kļuva par komunistisko valstu platformu. Eiropā 19. gs. arvien lielāku nozīmi ieguva pārstāvniecības institūcijas un vispārējās vēlēšanu tiesības, par kuru augstāko sasniegumu kļuva vēlēšanu

tiesības sievietēm 20. gadsimtā. Vajadzība apelēt pie šiem jaunajiem demokrātiskajiem vēlētajiem bija pamats valsts labklājības attīstībai. Būt Eiropas valsts pilsonim nozīmēja ne tikai gūt labumu no aizsardzības un tiesu sistēmas, bet arī baudīt subsidētu veselības aprūpi un atbalstu bezdarba gadījumā.

Lai gan Rietumu impērijas bija panīkušas, visur tika atdarinātas Rietumu politiskās institūcijas. Jaunajās, neatkarīgajās Dienvidamerikas valstīs jau bija prezidenti un parlamenti, tiesas un birokrātija, bet tagad šīs institūcijas ieviesās arī Japānā, Ķīnā un Taizemē un pēc 1945. g. – arī pārējās bijušajās kolonijās.

Valdīšanas vēsture palika tāda, kāda tā allaž bijusi, – “dialogs” starp centralizēto kontroli, no vienas puses, un individuālo brīvību, no otras. Pēc strupceļa, ko radīja “aukstais karš” starp komunismu un demokrātijām, svāri nosvērās par labu demokrātiskajām pārvaldes sistēmām, jo īpaši 20. gs. 90. gados, kad totalitārie režīmi lielākoties sabruka tāpat kā Berlīnes mūris, kas pēckara gados simbolizēja dialoga trūkumu. Mūsdienu cieši saistītā, bet sadrumstalotajā pasaulē politikas ideja par to, kā iegūt varu un kā to paturēt, pārvaldot pilsoņu vispārējās lietas (godprātīgi vai divkosīgi, ar vai bez dziļākām interesēm), joprojām ir attīstības procesā.

1850 1875 1900 1925–1940 1940–1955 1955–1970 1970–1990 1990–MŪSDIENAS

▶ 1851–1864
Huna Sjučuana (1812–1864) vadītā taipīnu sacelšanās ir dumpis pret Kīnas Cīnu dinastiju. Radusies Dienvidkīnā, jaunā radikālā politiskā kustība aizņuvusi protestantisma elementus. Sacelšanās rezultātā iet bojā vairāk nekā 20 milj. cilvēku.

PIRMAIS PASAULES KARŠ

▶ 1914–1918
Pirmais pasaules karš sākas pēc erchercoga Ferdinanda noslepkavošanas Sarajevā, Bosnijā.

▶ 1963
Mārtins Luters Kings vada cīņu par pilsoņtiesībām un saka savu slaveno runu “Es redzēju sapni...” (“I have a dream...”). Viņa noslepkavošana 1968. g. izraisīja plašu nemierus ASV.

MĀRTINS LUTERS KINGS JUN.

▶ 1990
Irāka iebrūk Kuveitā. 1991. g. Persijas līča karā Irāka zaudē ASV vadītajai koalīcijai.

KRIEVU PUČS

▶ 1848
Kārlis Marks un Frīdrihs Engells uzraksta “Komunistiskās partijas manifestu”. Tajā izvirzīta prasība veidot strādnieku šķiras valdību.

ĻENINS, ENGELSS UN MARKSS

▶ 1917
Krievijas revolūcijas laikā tiek gāzts cars Nikolajs II, boļševiki Ļeņina vadībā sacelšas pret Pagaidu valdību. Vēlāk izveidojas komunistiskā Padomju Sociālistisko Republiku Savienība (PSRS).

▶ 1941
Japāna uzbrūk ASV flotes bāzei Pērlhārborā, nogalinot tūkstošus un ieraujot Ameriku Otrajā pasaules karā.

▶ 1945
ASV noiet atombombas uz Hirošimu un Nagasaki. Iet bojā 210 000 cilvēku, un Japāna spiesta kapitulēt.

ATOMBUMBA

▶ 1861
Pilsoņu karš radās šķelšanās starp Amerikas Savienotajām Valstīm un vienpadsmit Amerikas Konfederācijas štatiem. 1865. gadā pēc tam, kad karadarbībā vairāk nekā 600 000 amerikāņu bija zaudējuši dzīvību, konfederāti padevās.

PILSOŅU KARŠ ASV

▶ 1939–1945
Otrais pasaules karš sākas pēc tam, kad Vācija Ādolfa Hitlera vadībā, kurš 1933. g. bija kļuvis par Vācijas kancleru, iebrūk Polijā.

▶ 1947
Mohandasa (Mahatmas) Gandija pasīvas pretošanās kustība panāk Indijas neatkarību no Lielbritānijas.

▶ 1959
Fidels Kastro vada Kubas komunistisko revolūciju pret Batistas valdību. Apvienotajiem spēkiem ar PSRS, Kastro īsteno marksisma-ļeņinisma principus.

FIDELS KASTRO

▶ 1990
Dienvidāfrikā tiek likvidēts apartheida režīms, paverot ceļu pirmajam dažādu rasu un demokrātiskām vēlēšanām un melnā prezidenta – Nelsona Mandelas ieviešanai 1994. gadā.

11. SEPT. PASAULES TIRDZNIECĪBAS CENTRS

▶ 1863
ASV prezidents Abrahams Linkolns proklamē visu melnādaino vergu atbrīvošanu Amerikas Konfederācijas štatos.

BENITO MUSOLINI UN ĀDOLFS HITLERS

▶ 1949
Mao Dzeduns vada Ķīnas Komunistisko partiju pretim uzvarai, proklamējot Ķīnas Tautas Republiku.

▶ 1965–1973
Vjetnamas karš ilgst divu ASV prezidentu pilnvaru laiku un beidzas ar ASV kara spēku atsaukšanu pēc tam, kad zaudēti 58 000 cilvēku.

▶ 2001. g. 11. septembris
Teroristu uzbrukums Pasaules tirdzniecības centram Ņujorkā un citos uzbrukumos Pensilvānijā un ASV Pentagonam Vašingtonas apgabalā tiek nogalināti tūkstoši, un tas liek uzsākt globālo karu pret terorismu.

**▶ 2003
ASV prezidents Džordžs Bušs sāk karu Irākā, darot galu Sadāma Huseina 24 gadus ilgai valdīšanai.**

ĻEVS TOLSTOJS 1829–1910
Krievu rakstnieks Levs Tolstojs guva panākumus ar saviem darbiem “Kārs un miers” un “Anna Kareņina” un sludināja nevardarbigu pretošanos jaunumam.

ZIGMUNDS FREIDS 1856–1939
Ar savām teorijām par to, ka zemapziņas instinkti motivē cilvēka uzvedību, austriešu ārsts Zigmunds Freids radīja apvērsumu psihiatrijā un psiholoģijā.

MOHANDASS (MAHATMA) GANDIJS 1869–1948
Tolstoja ideju ietekmē Gandijs īstenoja nevardarbigu pretošanos, vadot nacionālo kustību, kas nodrošināja Indijas neatkarību no Lielbritānijas koloniālās varas.

ĻENINS 1870–1924
Ļenins izveidoja Komunistisko partiju Krievijā, vadīja 1917. gada Oktobra revolūciju un dibināja PSRS. Viņa iebalzamētais ķermenis atrodas mauzolejā Maskavas Kremī.

FRANKLINS RŪVELTS 1882–1945
Kā prezidents viņš izvadīja Amerikas Savienotās Valstis cauri lielajai depresijai un reformēja federālo valdību ar savu “jauno kursu strādnieku labklājībai”.

ĀDOLFS HITLERS 1889–1945
Vācu diktators Ādolfs Hitlers sludināja āriešu rases pārākumu, izraisīja Otrā pasaules karu, okupēja Eiropu un lika nogalināt miljoniem ebreju.

SERS VINSTONS ČĒRČILS 1874–1965
Otrā pasaules kara laikā kā premjministrs vadīja Lielbritāniju ar uzņēmīnāšanos par uzticību valstij – “asinis, sviests un asaras” un nekādas kapitulācijas.

DĀVIDS BEN GURIONS 1886–1973
Dāvids Ben Gurions vadīja cionistu kustību par ebreju valsts izveidošanu Palestīnā. 1948. g. kļuva par pirmo Izraēlas premjministru.

MAO DZEDUNS 1893–1976
Ķīnas Komunistiskās partijas dibinātājs Mao Dzeduns vadīja cīņu pret japāņu okupācijas spēkiem. Viņš bija pirmais Ķīnas Tautas Republikas vadītājs.

DŽONS F. KENEDIJS 1917–1963
Džons F. Kenedijs bija jaunākais kandidāts, kas ievēlēts par ASV prezidentu. Viņš izvirzīja no kodolkara Kubas rāķešu krīzes situāciju un sāka īstenot ASV kosmosa apguves programmu.

MIHAILS GORBAČOVŠ dz. 1931
Septiņtāis Padomju Savienības vadītājs Mihails Gorbačovs īstenoja politisko pārkārtošanos, kas galu galā noveda pie komunistiskās ielvaras sabrukuma 1991. gadā.

NELSONS MANDELA dz. 1918
Pēc 27 gadiem, ko Nelsons Mandela Dienvidāfrikā pavadīja kā politiskās cietumnieks, cīņās pret apartheidu vadonis tika atbrīvots no cietuma un kļuva par pirmo ievēloto melnādaino prezidentu.

VISPĀRĒJĀ

DAUDZIEM NO MUMS 20. GADSIMTA NEZŪDOŠAIS MANTOJUMS bija ceļš, pa kuru ejot Zeme kļūst it kā mazāka. Iepriekšējos divos gadu tūkstošos pasaule galvenokārt sastāvēja no nošķirtiemi reģioniem, kurus saistīja tirdzniecība un koloniālo impēriju infrastruktūra. Tajā pašā laikā joprojām problēma bija lielle attālumi un ceļojumu grūtības. Taču pēdējos 125 gados viss ir mainījies.

REVOLŪCIJA SAZIŅAS LĪDZEKĻU JOMĀ

Dzelzceļš, telegrāfs, telefons, iekšdedzes dzinējs, radio un mehāniski pilotējamie lidaparāti bija visas tās tehnoloģijas, kas uzsāka mūsu planētas saistīšanas un "samazināšanas" procesu. Pēdējos piecdesmit gados televīzija, ceļojumi ar reaktīvajām lidmašīnām, satelīti, mikrodatori un internets ir padarījuši pasauli par veselu, vienotu kopējo mājokli, apgāžot laika barjeras un pārvarot attālumus.

Tiek uzskatīts, ka televīzija sekmēja amerikāņu spēku sagrāvi Vjetnamā, jo amerikāņu naksnīgajos mājokļos rādītās karadarbības ainas mazināja mājinieku atbalstu karam. Informācijas plūsma mūsdienu pasaulē ir neapturama un grūti uztverama. Telekomunikācijas sekundes daļā spēj pārvarēt vislielākos attālumus, multimediji mums uzbrūk ar nepārtrauktām datu straumēm gan drukātā veidā, gan ar radioviļņiem, gan no televizoru un datoru ekrāniem. Mūsu uzmanības lokā nepārtraukti nonāk notikumi no visām

zemeslodes malām, un mēs esam liecinieki tam, kā tie attīstās. Mūsu stabilitātes un drošības izjūta ir mazinājusies, un mēs aizvien biežāk pārliecināties par to, ka pasaulē nepārtraukti viss plūst un mainās.

Šāda komunikāciju "izvirduma" un masu tūrisma sekas ir pieaugoša ideju un kultūras vērtību plūsma, kā arī to apmaiņa. Represīvas valstis parasti savus pilsoņus norobežo no informācijas, ierobežojot mediju pieejamību vai izmantojot cenzūru, pārraidot tikai selektīvu informāciju propagandas veidā. Līdz ar masu komunikācijas līdzekļu attīstību kļūst aizvien grūtāk saglabāt šādu režīmu. *Glasnostj* (atklātības) politika PSRS daļēji bija iespējama tādēļ, ka tauta ilgojās pēc liberālisma, dažādiem labumiem, pakalpojumiem, plaša patēriņa precēm un Rietumu dzīvesveida, šis ilgais vēl vairāk saasināja informācijas pieejamību. Tajā pašā laikā jaunākās tehnoloģijas plaši izmanto arī modernie teroristi. *Al-Qaeda* tīkla panākumi daļēji izskaidrojami ar to, ka tajā tikpat kā nebija komunikācijas "viens pret

vienu" un teroristi darbojās, izmantojot internetu, mobilos telefonus, kredītkartes – diemžēl tieši tos izstrādājumus, ko radījusi kapitālistiskā pasaule, kuru tie tiecas iznīcināt. Tomēr nevajadzētu šo faktoru pārvērtēt: šodien pasaulē ir aptuveni 1,8 mljrd. televīzoru – katriem trim cilvēkiem viens, 962 milj. fiksēto telefonu – mazāk nekā viens katriem sešiem, 760 milj. mobilu telefonu – viens katriem astoņiem, mazāk nekā 100 milj. internetam pieslēgtu datoru – tātad tas ir pieejams aptuveni sestajai daļai pasaules iedzīvotāju. Tādējādi, kaut arī revolūcijai sakaru līdzekļu jomā ir būtiska ietekme, pieeja informācijai un varai joprojām ir nelielas minoritātes rokās.

GLOBALIZĀCIJAS PROBLĒMA

Kad 1989. g. krita Berlīnes mūris un faktiski beidzās "aukstais karš", simboliski tika nojaukti arī šķēršļi, kas nošķīra fizisko, kultūras un tirdzniecības pasauli. Vecie tirdzniecības sakari tika pakāpeniski aizstāti

EIROPA

Iedzīvotāju skaits: 701,9 milj.
Platība: 9 938 000 km² – 6,7% no Zemes
Valstu skaits: 46
Lielākā valsts: Eiropas Krievija
Lielākā pilsēta: Maskava Krievijā: 9,3 milj.
Lielākais IKP: Vācija
Lielākais militārie izdevumi: Francija
Lielākais parāds: Krievija
Dominējošā reliģija: kristietība
Galvenās valodas: angļu, franču, vācu, krievu, spāņu

ĀZIJA

Iedzīvotāju skaits: 3 755,3 milj.
Platība: 44 579 000 km² – 30% no Zemes
Valstu skaits: 45
Lielākā valsts: Āzijas Krievija
Lielākā pilsēta: Tokija Japānā: 26,4 milj.
Lielākais IKP: Ķīna
Lielākais militārie izdevumi: Ķīna
Lielākais parāds: Ķīna
Dominējošā reliģija: islāms
Galvenās valodas: bengāļu, ķīniešu, hindu, japāņu, javiešu, korejiešu

ĀFRIKA

Iedzīvotāju skaits: 811,6 milj.
Platība: 30 065 000 km² – 20,2% no Zemes
Valstu skaits: 53
Lielākā valsts: Sudāna
Lielākā pilsēta: Lagosa Nigērijā: 13,4 milj.
Lielākais IKP: Dienvidāfrika
Lielākais militārie izdevumi: Ēģipte
Lielākais parāds: Ēģipte
Dominējošā reliģija: kristietība
Galvenās valodas: arābu, hauzu, kisvahilu, svahilu, jorubu, zulu

FORMA

“Cilvēce nevar izvairīties no dzīves tīkla.

Mēs visi kā viens esam ievīti tajā. Kad mēs aužam šo tīklu, mēs veidojam sevi.

Visas lietas ir sasietas kopā. Viss ir saistīts.”

Sukamišu cilts virsaitis Sietls, Vašingtonas štats, 1854

ar komerciju, kurā kompānijas arvien vairāk skatīja pasauli kā vienotu tirgu, bet pasaules resursus – darbaspēku un izejvielas – kā mainīgu lielumu, kas, efektīvi izmantots, var palielināt ienesīgumu un peļņu. Un tie, kuri izstrādājuši komunikāciju tehnoloģijas pasaules “samazināšanai”, ir vienīgie, kuri stabili gūst labumu no šā jaunā scenārija jeb procesa, ko sauc par globalizāciju.

Kas notiek ar tiem pašmāju strādniekiem, kuri zaudē darbu, kad ražošanas uzņēmums izvieto savas ražotnes visā pasaulē, lai gūtu priekšrocības no nodokļu atšķirībām, lētākām izejvielām un darbaspēka, kas strādā par zemāku samaksu? Kas notiek ar ārzemju strādniekiem, kuri iegūst šos darbus? Un kas notiek ar vidi, kad liela daļa ražošanas darbību tiek veiktas valstīs, kurās ir zemākas piesārņojuma normas? Vai zaudētās darba vietas un lielāks piesārņojums tiek kompensēts ar zemākām cenām? Un kuram? Vai zemāk apmaksātie strādnieki uzskata šos darbus par

iespēju vai par apspiešanu? Visbiežāk šīs transformācijas sekas ir ļoti grūti paredzēt vai kontrolēt.

Vai tad, kad attīstītā pasaule eksportē savas preces un kultūru uz Vidējiem Austrumiem, šis process pie mums atgriezīsies tādu ideālistisku augstskolas studentu veidā, kuri meklē attīstības līdzekļus, vai kā reaktīvā lidmašīna, kuras mērķis ir Rietumu finansiālā varenība? Vai militārā vara, kas dominē pasaulē, padara pašu zemi drošāku vai vēl daudz nedrošāku pret uzbrukumiem, kuri tiek gatavoti tālāku zemju kalnu alās vai īpašās skolās? Īsumā tie ir jautājumi, ko izvirza jaunā vispārējā forma.

Ekonomiskā krīze mazā, izolētā Āzijas valstīnā var ierosināt ķēdes reakciju, kas izkropļo ekonomiku visā reģionā, sagrauj Krievijas vērtspapīru tirgu, izraisa Brazīlijas akciju strauju izpārdošanu un veicina pārsteidzīgus darījumus ar valsts kases zīmēm un korporatīvajām obligācijām Amerikas

Savienotajās Valstīs. Finansiālās jukas var izplatīties no kontinenta uz kontinentu līdzīgi vīrusiem, tiešām, ļoti līdzīgi reāliem vīrusiem, tādiem kā SARS un AIDS, kas ar mūsdienīgu sakaru starpniecību izplatās pa visu pasauli.

Pat grāmata, kuru šobrīd turat rokās, ir mūsu starptautiski saistītās pasaules produkts. Izdevēji atrodas Londonā, grāmata ir uzrakstīta un tās dizains radīts ASV, grāmata pilnībā veidota digitāli, izpēti ievērojami atvieglojis internets, bet faili cirkulējuši pa pasauli dienām un naktīm. Izdevumi ir drukāti Eiropā un Tālajos Austrumos. Jūs lasāt to savā valodā, un cilvēki daudzās pasaules valstīs lasa to savā valodā.

Informācijas atspoguļošanas pakāpe, komunikācija un komercija nozīmē to, ka starp valdībām un industriju, starp lielajām un mazajām, attīstītajām un jaunattīstības valstīm ir jāizstrādā jaunas stratēģijas, lai respektētu mūsu pasauli veidojošo valstu daudzveidību, cilvēku un atsevišķu indivīdu vajadzības.

OKEĀNIJA

Iedzīvotāju skaits: 30,4 milj.
Platība: 7 687 000 km² – 5,3% no Zemes
Valstu skaits: 14
Lielākā valsts: Austrālija
Lielākā pilsēta: Sidneja Austrālijā: 3,6 milj.
Lielākais IKP: Austrālija
Lielākie militārie izdevumi: Austrālija
Lielākais parāds: Austrālija
Dominējošā reliģija: kristietība
Galvenā valoda: angļu

DIENVIDAMERIKA

Iedzīvotāju skaits: 350,6 milj.
Platība: 17 819 000 km² – 12% no Zemes
Valstu skaits: 12
Lielākā valsts: Brazīlija
Lielākā pilsēta: Sanpaulu Brazīlijā: 17,8 milj.
Lielākais IKP: Brazīlija
Lielākie militārie izdevumi: Brazīlija
Lielākais parāds: Brazīlija
Dominējošā reliģija: kristietība
Galvenās valodas: portugāļu, spāņu

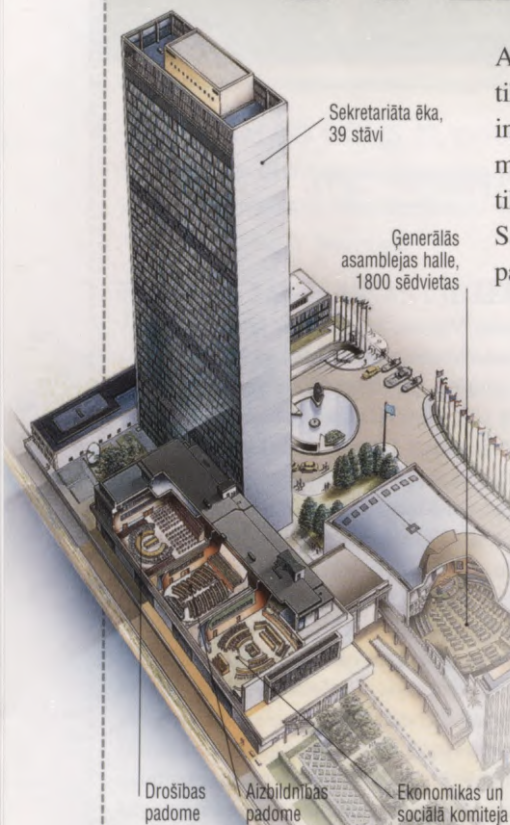
ZIEMEĻAMERIKA

Iedzīvotāju skaits: 482,9 milj.
Platība: 24 256 000 km² – 16,5% no Zemes
Valstu skaits: 23
Lielākā valsts: Kanāda
Lielākā pilsēta: Mehiko Meksikā: 18,1 milj.
Lielākais IKP: ASV
Lielākie militārie izdevumi: ASV
Lielākais parāds: ASV
Dominējošā reliģija: kristietība (83,9%)
Galvenās valodas: angļu, spāņu

PĀRVALSTISKĀS

APVIENOTO NĀCIJU ORGANIZĀCIJAS SĀKUMI meklējami vairāk nekā pirms 100 gadiem notikušajā Hāgas Starptautiskajā miera konferencē, kas 1899. gadā sanāca pēc Krievijas cara Nikolaja II iniciatīvas. Ironiski, bet īstenot ideju par tādas organizācijas izveidošanu, kas veicinātu starptautisku mieru un taisnīgumu, liedza Pirmais pasaules karš un Krievijas revolūcija, kurā cars un viņa ģimene tika brutāli nogalināti. Ar Versaļas līgumu 1919. gadā tika izveidota ANO priekštece – Tautu Savienība, bet tā diemžēl nespēja novērst Otro pasaules karu. 1946. gadā Tautu Savienība beidza pastāvēt. 50 valstu pārstāvji sapulcējās Sanfrancisko, lai izstrādātu Apvienoto Nāciju Organizācijas

Sekretariāta ēka, 39 stāvi

Ģenerālās asamblejas halle, 1800 sēdvietas

Drošības padome

Aizbīdības padome

Ekonomikas un sociālā komiteja

ANO PASAULES MĪTNE

Ņujorkas kompleksu projektēja Voless Herisons un starptautiska projektēšanas konsultantu padome. Ar Džona D. Rokfelleru ziedojumu par 85 milj. USD tika nopirkti 74 843 m² zemes.

ĢENERĀLĀ ASAMBLEJA

Ģenerālo asambleju jeb Pilnsapulci veido dalībvalstu pārstāvji. Asambleja lēmj par jaunu dalībvalstu uzņemšanu, apspriež miera un drošības problēmas, apstiprina ANO budžetu – visos šajos jautājumos ir vajadzīgs divu trešdaļu klātesošu un balsošanā piedalījušos Ģenerālās asamblejas locekļu balsu vairākums. Pārējos jautājumus var izlemt ar vienkāršu klātesošu un balsošanā piedalījušos balsu vairākumu. Kaut arī Ģenerālās asamblejas lēmumi ir tikai ieteikumi bez strikti saistoša juridiska statusa, tiem tomēr ir globālas nostājas nozīme. Ģenerālā asambleja sanāk katru gadu rudenī un sāk savu darbu ar jauna priekšsēdētāja, 21 priekšsēdētāja vietnieka un savu sešu galveno komiteju priekšsēdētāju vēlēšanām. Par priekšsēdētāju pēc kārtas ievēlē visu pasaules reģionu pārstāvjus. Ģenerālās asamblejas sešas pastāvīgās komitejas ir Atbrūošanās un starptautiskās drošības komiteja, Ekonomikas un finanšu komiteja, Sociālā, humanitārā un kultūras komiteja, Īpašā politikas un dekolonizācijas komiteja, Administratīvā un budžeta komiteja un Ģenerālā komiteja, ko veido prezidents, viceprezidenti un komiteju priekšsēdētāji. Ģenerālā asambleja var sasaukt īpašas sesijas. Kopā ar Drošības padomi Ģenerālā asambleja ievēlē tiesnešus Starptautiskajā Tiesā. Tā kontrolē arī ANO finanses un lēmj par katras dalībvalsts iemaksām ANO budžetā.

GALVENĀS APVIENOTO N

DROŠĪBAS PADOME

Drošības padome, kurai uzticēta atbildība par miera un drošības uzturēšanu pilda principiālus ANO uzdevumus un ir pati spēcīgākā struktūra Apvienoto Nāciju Organizācijā – vienā no pasaules ietekmīgākajām organizācijām. Tā darbojas pastāvīgi un atrodas galvenajā mītnē Ņujorkā, kur visu laiku atrodas viens pārstāvis no katras dalībvalsts. Viens no tās pienākumiem ir reaģēt uz draudiem un meklēt potenciālo problēmu mierīgus risinājumus. Fakti no vēstures: Drošības padome ir uzsākusi militāras akcijas pret agresoriem, kā tas notika, kad 20. gs. 50. gadu sākumā Ziemeļkoreja iebruka Dienvidkorejā, nosūtījusi ANO Miera uzturēšanas spēkus uz nemierīgiem apgabaliem, kā tas nenotika darīts dažās Āfrikas valstīs, un noteikusi sankcijas, kā tas notika attiecībā uz Dienvidāfriku tās apartheida politikas dēļ. Drošības padome var arī veikt izmeklēšanu, kā tas tika darīts, nosūtot ieroti inspektoros uz Irāku. Drošības padomē ir pārstāvētas 15 dalībvalstis. Lielbritānija, Krievija, Francija, Ķīna un Amerikas Savienotās Valstis ir Drošības padomes pastāvīgie locekļi. Katra no tām var uzlikt veto Drošības padomes lēmumam. Pārējās desmit dalībvalstis uz diviem gadiem ievēlē Ģenerālā asambleja. Jebkura ANO dalībvalsts, kas nav Drošības padomes locekle, var piedalīties debatēs, ja ir strīdā iesaistītā puse, bet nevar balsot. Drošības padomes prezidentūra mainās ik mēnesi valstu alfabētiskā kārtībā.

APVIENOTO NĀCIJU ORGANIZĀCIJAS GALVENIE NOTIKUMI LAIKĀ

1899

Divdesmit sešas valstis sanāk Starptautiskajā miera konferencē Hāgā, lai izstrādātu Konvenciju par starptautisku strīdu atrisināšanu miera ceļā un noregulēšanu.

1919

Versaļas līgums ietver vienošanos par Tautu Savienības izveidi.

1920

Pirmā Tautu Savienības sēde.

1937

Japāna izstājas no Tautu Savienības.

1941

Atlantijas harta ietver starptautiskās sadarbības principus miera un drošības uzturēšanai.

1942

Pretr "Ass" valstīm karojošo 26 valstu pārstāvji apliecina savu atbalstu Atlantijas hartai, parakstot "Apvienoto Nāciju Deklarāciju".

1944

Dambārtonoksas konferencē Vašingtonas apgabalā ASV, Lielbritānija, PSRS un Ķīna panāk vienošanos par jaunās globālās organizācijas mērķiem un struktūru.

1945

Jaltā Rūzvelts, Čerčils un Stalins nolemj izveidot starptautisku organizāciju miera un drošības uzturēšanai.

1960

Drošības padome aicina dalībvalstis palīdzēt Dienvidkorejai atvairīt iebrukumus no ziemeļiem.

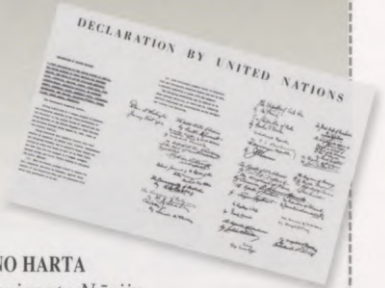
1967

Pēc "Sešu dienu kara" Drošības padome cenšas panākt mieru Vidējos Austrumos.

S VARAS

Apvienoto Nāciju Organizācijas karogs

ANO HARTA

Apvienoto Nāciju Organizācija oficiāli tika nodibināta 1945. gada 24. oktobrī, kad stājās spēkā Sanfrancisko konferencē parakstītā Harta, kuru bija ratificējušas arī Ķīna, Francija, PSRS, Lielbritānija un ASV.

(ANO) Hartu. ANO galvenā mītne ir Ņujorkā, tās struktūru veido sešas organizatoriskas vienības: Ģenerālā asambleja, Drošības padome, Ekonomikas un sociālā padome, Aizbildnības padome, Starptautiskā Tiesa un Sekretariāts. Jaunas dalībvalstis var uzņemt tikai pēc Drošības padomes ieteikuma un ar divām trešdaļām Ģenerālās asamblejas balsu. Gada budžetu, kas 2001. gadā bija aptuveni 2,5 mljrd. USD, veido dalībvalstu iemaksas, kuras tiek aprēķinātas pēc slidošā grafika, pamatojoties uz kopējā NKP daļu, kas pielāgota pēc citiem faktoriem, piemēram, ienākumiem uz vienu iedzīvotāju. ASV kā vienīgais lielais donors sedz 22% ANO gada budžeta.

T O N Ā C I J U O R G A N I Z Ā C I J A S S T R U K T Ū R A S

STARPTAUTISKĀ TIESA

Starptautiskā Tiesa, kas ir ANO galvenā juridiskā struktūra, ir atbildīga par starptautisku juridisku strīdu izšķiršanu un ANO konsultēšanu juridiskos jautājumos. Kopš 1946. gada Tiesa ir pasludinājusi 76 spriedumus – par zemes robežām, jūras robežām, teritoriālo suverenitāti, kļūni saņemšanu un patvēruma tiesībām. Tiesa ir sniegusi 24 atzinumus citām ANO organizācijām par uzņemšanu ANO, ANO dienestā gūto ievainojumu atlīdzināšanu un kodolieroču izmantošanas draudiem. Secinājumus izdara, pamatojoties uz līgumiem un konvencijām. Tiesa var pieņemt lietu izskatīšanai tikai tad, ja iesaistītās valstis atzīst tās piekirtību. Ja nav tiesneša, kam būtu lietā iesaistītās valsts pilsonība, tad tiesnesi lietas izskatīšanai var iecelt īpaši.

AIZBILDNĪBAS PADOME

Aizbildnības padome, kas tika izveidota ar ANO Hartu, ir pārtraukusi aktīvu darbību kopš 1994. gada, kad neatkarību ieguva Palau – pēdējā ANO aizbildnības teritorija. Aizbildnības padomes darbu var atjaunot pēc Ģenerālās asamblejas vai Drošības padomes pieprasījuma.

Papildus sešām galvenajām organizatoriskajām vienībām Apvienoto Nāciju Organizācijā ir virkne aģentūru, programmu un fondu, piemēram, ANO Bērnu fonds (UNICEF), ANO Izglītības, zinātnes un kultūras organizācija (UNESCO) un ANO Attīstības programma (UNDP). ANO vada plašāko humānās palīdzības programmu pasaules vēsturē – programmu "Nafta par pārtiku" Irākai, kas tika atjaunota 2003. gada pavasarī pēc tam, kad pēc ASV iebrukuma tika atceltas sankcijas. ANO ir 191 dalībvalsts. ANO ietekmes pamatā ir tās dalībvalstu brīvprātīga paklausšanās Ģenerālās asamblejas un Drošības padomes lēmumiem un ieteikumiem.

EKONOMIKAS UN SOCIĀLĀ PADOME

Ekonomikas un sociālā padome, kas pārvalda 70% ANO cilvēkresursu un finanšu resursu, koordinē 14 īpašo aģentūru, desmit funkcionālo komisiju un piecu reģionālo komisiju darbu. Tā ir atbildīga par dalībvalstu ekonomisko un sociālo attīstību un starptautisko sadarbību kultūras un izglītības jomā. Papildus visam iepriekš minētajam tā izdod politiskus ieteikumus, ko izstrādā, apspriežoties ar akadēmiķiem un aptuveni 2100 nevalstiskām organizācijām (NVO). Tās darbības pamatjomas ir nabadzības mazināšana un Āfrikas attīstība. Kopš 1998. gada ik gadu aprīlī finanšu ministri, kas vada Bretonvudsa institūcijas (Pasaules Banku un Starptautisko Valūtas fondu), tiek, lai izskatītu globālos finanšu jautājumus, piemēram, finanšu plūsmas.

SEKRETARIĀTS

Sekretariāts pilda ANO administratīvās funkcijas un atrodas Ņujorkas ANO kompleksa 39 stāvu tornī. Tā personāls apkalpo pārējās organizācijas un īsteno to noteikto politiku un programmas. To vada ģenerālsēkretārs, kas parasti ir no nelielas, neitrālas valsts un ko iecel Ģenerālā asambleja pēc Drošības padomes ieteikuma uz piecu gadu termiņu, kurš ir pagarināms. Sekretariāta personālā ir 8900 darbinieku, kuri pilda dažādus pienākumus, piemēram, veic pētījumus par ekonomikas un sociālajām tendencēm, sasauc konferences par starptautiski aktuāliem jautājumiem, vada miera uzturēšanas operācijas un sadarbojas ar starptautiskajiem plašsaziņas līdzekļiem.

ANO komplekss atrodas starptautiskajā teritorijā Manhetēnā, tam ir pašam savs pasts un marķas.

1968

Ģenerālā asambleja atklāj parakstīšanai Līgumu par kodolieroču neizplatīšanu, kas ir apņemšanās ar mērķi panākt kodolvalstu atbrūošanu.

1972

Stokholmā, Zviedrijā, notiek pirmā ANO Konference par cilvēka apkārtni, tiek izveidota ANO Vides programma (UNEP), kuras mītne ir Nairobi.

1984

Ģenerālā Asambleja pieņem Konvenciju pret spīdzināšanu un citādu cietsirdīgu, necilvēcīgu vai pazemojošu apiešanos vai sodīšanu.

1992

Riodežaneiro notiek ANO Konference par vidi un attīstību, kas ir vēsturē plašākā starpvaldību sanāksme.

1996

Ģenerālā Asambleja atklāj parakstīšanai Līgumu par kodolizmēģinājumu pilnīgu aizliegšanu.

2003

Drošības padome pieņem lēmumu atcelt sankcijas pret Irāku. Miera uzturēšanas darbības turpinās dažādās nemierīgajās vietās pasaulē.

1971

Ģenerālā asambleja atzīst Ķīnas Tautas Republikas pārstāvniecību.

1980

Pasaules Veselības organizācija paziņo par bāku izskaušanu.

1990

Stājās spēkā Konvencija par bērnu tiesībām. UNICEF sasauc Pasaules samitu bērnu jautājumos, kurā piedalās 71 valsts un valdības galva un tiek pieņemts rīcības plāns.

1994

Dienvēstīdāfrikā notiek vēlēšanas, tiek atcelts ieroču embargo un atjaunots Dienvēstīdāfrikas statuss Ģenerālajā asamblejā.

1997

Plašsaziņas līdzekļu magnāts Teds Tērnērs ziedo ANO 1 milj. USD.

2002

Drošības padome izdod savu 1441. rezolūciju, kas liek ANO inspektoriem atgriezties Irākā un meklēt masu iznīcināšanas līdzekļus.

1981

ANO Augstā komisāra birojam bēgļu jautājumos piešķir Nobela Miera prēmiju par palīdzību Āzijas bēgļiem.

APVIENOTO NĀCIJU ORGANIZĀCIJAS ĢENERĀLĀ ASAMBLEJA Ģenerālās asamblejas sesija. Katru gadu ANO mītnē notiek vidēji 5000 oficiālu sanāksmju.

JAUNAIS PĀRVALSTISKUMS

20. GS. BEIGĀS RADĀS JAUNS ORGANIZĀCIJAS VEIDS – pārvalstiski spēki, kas ir valstu, pilsonisko sabiedrību un daudznacionālu organizāciju starptautiskas koalīcijas, kuras apvienojušās, lai risinātu tādas pārvalstiskas problēmas kā cilvēktiesību pārkāpumi, starptautiskā tirdzniecība, slimības, dabas katastrofas, pilsoņkari, terorisms un vides apdraudējums.

Agrāk pasaules varas sacentās par dabas resursu, tirgu vai tirdzniecības ceļu kontroli. Piemēram, 16. gadsimtā – pēc tam, kad Spānijas valdības algotais Kristofors Kolumbs 1492. g. bija atklājis Jauno pasauli, – strauji attīstījās konkurence starp pasaules lielvarām Angliju, Franciju, Holandi, Portugāli un Spāniju. Sekoja zemju sagrābšanas un kolonizēšanas periods, kurā Spānija pieprasīja sev plašas Amerikas un Karību reģiona teritorijas, Britānija un Francija pieprasīja zemes gabalus Ziemeļamerikā, Portugāle ieguva Brazīliju, bet Holande pieprasīja dažas no Karību jūras salām. Portugāli un holandieši nostiprinājās arī Ostindijā. Līdzīgs kolonizēšanas drudzis notika pēc 1878. gada Berlīnes kongresa, kurā Vācijas kanclers O. fon Bismarks diktēja Āfrikas kolonizēšanas vadlīnijas. Kaut arī šo lielvalstu konfliktu rezultātā gadu gaitā teritoriālās robežas nedaudz mainījās, vara līdz pat 20. gs. piederēja dažām Eiropas valstīm. Līdz 1900. gadam Eiropas valstis kontrolēja 90% Āfrikas kontinenta, 99% Polinēzijas,

57% Āzijas, 100% Austrālijas un 27% Ziemeļamerikas un Dienvidamerikas kontinenta. Amerikas Savienotās Valstis, kas 1776. gadā bija ieguvušas neatkarību no britu koloniālās varas, palika pasīvas gan tādēļ, ka bija jaunas, gan tādēļ, ka līdz pat Pirmajam pasaules karam īstenoja izolacionisma politiku.

Osmāņu impērijas, Austroungārijas impērijas un Vācijas impērijas sabrukums Pirmā pasaules kara beigās vēstīja par supervalstu ēras beigām. Jauns laikmets sākās pēc Otrā pasaules kara, kad vienlaikus norisinājās vairāki vēsturiski notikumi. 20. gs. 40., 50. un 60. gados Lielbritānija un Francija aizvien steidzīgāk atteicās no savām kolonijām. Āfrikas, Tuvo un Vidējo Austrumu zemes, ko bija kontrolējušas Eiropas varas, pēkšņi atguva neatkarību. Otrā pasaules kara beigu posmā pasaules valstis vienojās izveidot Apvienoto Nāciju Organizāciju, kam bija jāklūst par forumu starpvalstu nesaskaņu miermīlīgai risināšanai un jāveicina dialogs par politiskiem, ekonomiskiem, sociāliem un

kultūras jautājumiem. Gan Amerikas Savienotās Valstis, gan Padomju Sociālistisko Republiku Savienība (PSRS) – pēccara Krievija – bija jauni pasaules lideri ar apmēram vienādu spēku un ietekmi. Attiecīgi – pasaule tika sadalīta divās konkurējošās nometnēs, kas bija pretējos ideoloģiskos ieskatos par cilvēktiesību raksturu un labāko labklājības

PĀRVALSTISKĀS VARAS

EIROPAS SAVIENĪBA

1952. gadā sešas valstis – Beļģija, Vācija, Francija, Itālija, Luksemburga un Nīderlande – apvienojās, izveidojot Eiropas Ogļu un tērauda kopieni. Tās sekmīgā darbība iedrošināja dalībvalstis spert soli uz vēl lielāku ekonomikas integrāciju un izveidot muitas savienību un kopējo tirgu – Eiropas Ekonomikas kopieni (EEK). Tā pārauga Eiropas Savienībā (ES), kurā sākotnējam sešām valstīm pievienojās Dānija, Īrija, Lielbritānija, Grieķija, Spānija, Portugāle, Austrija, Somija, Zviedrija, Čehija, Polija, Slovākija, Slovēnija, Ungārija, Kipra, Malta, Latvija, Lietuva un Igaunija. Lēmumu pieņemšanu kopīgu interešu jomā dalībvalstis deleģē Savienībai, kura lemj, pamatojoties uz līgumiem, ko ratificē dalībvalstis. Eiropas Savienību pārvalda piecas iestādes: 1) Eiropas Parlaments, ko ievēlē dalībvalstu pilsoņi, bet kam, par spīti tā nosaukumam, ir neliela likumdevējvara; 2) Eiropas Padome, ko

veido dalībvalstis; 3) Eiropas Komisija, kas ir ES izpildstrukturā; 4) Eiropas Kopieni Tiesa, kas nodrošina atbilstību tiesību aktiem; 5) Revīzijas palāta, kas pārrauga Eiropas Savienības budžeta vadību. Papildus virknei mazākas nozīmes aģentūru par īpašām jomām ir atbildīgas piecas organizācijas: Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja, Reģionu komiteja, Eiropas Ombuds, Eiropas Investīciju banka un Eiropas Centrālā banka.

MĒRKĪS: ES atbalsta mieru Eiropā un tās ekonomisko neatkarību. Tās mērķis ir nodrošināt Eiropas pilsoņiem pamattiesības, nodrošināt brīvību, drošību un taisnīgu tiesu, veicināt ekonomisko un sociālo progresu un atbalstīt Eiropas intereses pasaulē.

PASAULES TIRDZNICĪBAS ORGANIZĀCIJA

Pasaules Tirdzniecības organizācija (PTO), kas ir pastāvīga organizācija ar savu personālu, atrodas Ženēvā, Šveicē. Tā izdod un pārrauga starpvalstu tirdzniecības noteikumus. 1995. gadā tā aizstāja Vispārējo vienošanos par tarifem un tirdzniecību (GATT). PTO pārrauga nolīgumus, par kuriem vienojušās tirdzniecībā iesaistītās valstis un kuras ratificējušas to leģislatūras, izšķir strīdus, pārrauga tirdzniecības politiku un sniedz tehnisko un metodisko palīdzību jaunattīstības valstīm. Atšķirībā no GATT strīdu izšķiršanas sistēmu daudz mazāk spēj ietekmēt atsevišķu dalībnieku bloķēšanas tiesības. Dalībvalstis saskaņo visus lēmumus un apspriež noteikumus. PTO ir 146 dalībvalstis.

MĒRKĪS: PTO mērķis ir atbalstīt uzņēmējdarbību un starptautisko tirdzniecību.

STARPTAUTISKĀS UN REĢIONĀLĀS ORGANIZĀCIJAS

ABEDA – Arābu banka ekonomikas attīstībai Āfrikā.
ACC – Arābu valstu sadarbības padome.
ACCT – Aģentūra sadarbībai kultūras un tehnikas jomā.
ACP – Āfrikas, Karību reģiona un Klusā okeāna valstis (AKK).
ACS – Karību reģiona valstu asociācija.
AIDB – Āfrikas Attīstības banka.
AFESD – Arābu ekonomiskās un sociālās attīstības fonds.
AL – Arābu līga.
ALADI – Latīņamerikas integrācijas asociācija.
AMCC – Amazons Sadarbības padome.
AMF – Arābu valūtas fonds.
AMU – Arābu Magrebas savienība. Veicina integrāciju un ekonomisko sadarbību starp Ziemeļāfrikas arābu valstīm.
ANO – Apvienoto Nāciju Organizācija (UN).
ANZUS – Austrālijas, Jaunzēlandes un Amerikas Savienoto Valstu Aizsardzības līgums.
AP – Andu Pakts jeb Andu Kopiena.
APEC – Āzijas un Klusā okeāna valstu ekonomiskā sadarbība.
ARF – ASEAN Reģionālais forums.

AsDB – Āzijas Attīstības banka.
ASEAN – Dienvidaustrumu Āzijas valstu asociācija.
AU – Āfrikas Savienība (līdz 2002. gadam Āfrikas Vienības organizācija).
Australia Group – Austrālijas Grupa.
BCIE – Centrālamerikas Ekonomiskās integrācijas banka.
BDEAC – Centrālāfrikas valstu Attīstības banka.
Beniluks – Beļģijas, Nīderlandes un Luksemburgas Ekonomikas savienība (Benelux).
BIS – Starptautiskā Norēķinu banka.
BJVP – Baltijas jūras valstu padome (CBSS).
BOAD – Rietumāfrikas Attīstības banka.
BSEC – Melnās jūras valstu ekonomiskās sadarbības organizācija.
C – Britu Nāciju Sadraudzība (Comm., Commonwealth).
CAEU – Arābu ekonomikas vienotības padome.
Caricom – Karību valstu kopiena un kopējais tirgus.
CCC – Multas sadarbības padome.
CDB – Karību Attīstības banka.
CEECAC – Centrālāfrikas valstu Ekonomikas kopiena.

CEFTA – Viduseiropas Brīvās tirdzniecības nolīgums.
CEI – Viduseiropas Iniciatīva.
CEMAC – Centrālāfrikas Ekonomikas un monetārā kopiena (aizstāja UDEAC).
CEPGL – Lielo ezeru zemju ekonomikas kopiena.
CERN – Eiropas Kodolpētījumu organizācija.
CILSS – Pastāvīga starpvalstu komiteja sausuma kontrolei pustuksnešu joslā (Sahel).
CMCA – Centrālamerikas Monetārā padome.
COI – Indijas okeāna komisija.
COMESA – Austrumāfrikas un Dienvidāfrikas Kopējais tirgus.
CP – Kolombo plāns. Sekmē ekonomikas un sociālo attīstību Āzijas un Klusā okeāna reģionā.
CPLP – Portugāļu valodā runājošo valstu kopiena.
DA – Starptautiskās attīstības asociācija.
Damasc – Damaskas Deklarācija. Brīva asociācija, kuru izveidoja pēc Līča kara un kuras mērķis ir nodrošināt stabilitāti reģionā.
EAC – Austrumāfrikas Kopiena.

EAPC – Eiropas un Atlantijas okeāna valstu partnerības padome (NACC – Ziemeļatlantijas Sadarbības padomes – pēctece).
EBTA – Eiropas Brīvās tirdzniecības asociācija (EFTA).
ECA – ANO Āfrikas Ekonomikas komisija.
ECE – Eiropas Lidotāju asociācija.
ECE – ANO Eiropas Ekonomikas komisija.
ECLAC – Latīņamerikas un Karību reģiona valstu Ekonomikas komisija.
ECO – Ekonomiskās sadarbības organizācija.
ECOWAS – Rietumāfrikas valstu Ekonomikas kopiena.
EDSO – Eiropas Drošības un sadarbības organizācija (OSCE, līdz 1994. gadam EDSA (OSCE)).
EEC – Eirāzijas Ekonomikas kopiena.
EEZ – Eiropas Ekonomikas zona (EEA).
Mērķis – iekļaut EBTA (EFTA) dalībvalstis ES vienotajā tirgū.
EIB – Investīciju banka.
EKA – Eiropas Kosmosa aģentūra (ESA).
EMS – Ekonomikas un monetārā savienība (EMU).
Entente – Antantes Padome.
EP – Eiropas Padome (CE).

ERAB – Eiropas Rekonstrukcijas un attīstības banka (EBRD).
ES – Eiropas Savienība (EU).
ESAO – Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (OECD).
ESCAP – Ekonomikas un sociālo lietu komisija Āzijas un Klusā okeāna valstīm.
ESCWA – [ANO] Ekonomikas un sociālo lietu komisija Rietumārijā.
FAD – ANO Pārtikas un lauksaimniecības organizācija.
Franc Zone – Franča zona (FZ). Mērķis – veidot monetāru savienību starp valstīm, kuru valūtas ir saistītas ar Francijas valūtu.
G3 – Grupa 3. Mērķis mazināt tirdzniecības ierobežojumus.
G5 – Grupa 5.
G6 – Grupa 6.
G7 – Grupa 7. Septiņu lielāko industriāli attīstīto valstu galotņu sanāksmes, sākotnēji – ekonomiskiem mērķiem. Tagad galotņu sanāksmes notiek politiskiem mērķiem kā G8, ietverot Krieviju.
G8 – Grupa 8.
G9 – Grupa 9.
G10 – Grupa 10. Ministru sanāksmes monetāro jautājumu apspriešanai.

G15 – Grupa 15. Sanāk katru gadu, lai veicinātu sadarbību starp jaunattīstības valstīm.
G19 – Grupa 19.
G24 – Grupa 24. Atbalsta jaunattīstības valstu intereses monetāros jautājumos.
G77 – Grupa 77.
GCC – [Persijas] Līča sadarbības padome.
GEPLACEA – Latīņamerikas un Karību reģiona cukura eksporta valstis.
GGC – Gvinējas līča komisija.
IADB – Starpameriku Attīstības banka.
IAEA – Starptautiskā Atomenerģijas aģentūra.
ICAO – Starptautiskā Civilās aviācijas organizācija.
ICTU – Starptautiskā Brīvo arodiedrību konfederācija.
ICRC – Starptautiskā Sarkanā Krusta komiteja (SSKK).
ICRM – Starptautiskā Radionuklīdu metroloģijas komiteja.
IDA – Starptautiskā Attīstības asociācija.
IDB – Amerikas Attīstības banka.
IEA – Starptautiskā Enerģētikas aģentūra.
IFAD – Starptautiskais Lauksaimniecības attīstības fonds.

EIROPAS SAVIENĪBAS ASAMBLEJA
ES dalībvalstu pārstāvji Eiropas Parlamentā Strasbūrā, Francijā.

ES MĪTNE BRISELĒ
Pie ES mītnes Briselē, Beļģijā, plīvo Eiropas Savienības dalībvalstu karogi.

prezidents Dvails Eizenhauers, bija metafora par ASV bailēm, ka PSRS varētu iegūt noteicošo ietekmi pasaulē, ideoloģiski un ekonomiski uzkundzējoties mazajām, nevarīgajām valstiņām. Šis pretstatījums izraisīja "auksto karu" – nemilitāras konfrontācijas un konkurences ēru.

Līdz ar Padomju Savienības sabrukumu 1991. gadā "aukstais karš" beidzās, Amerikas Savienotās Valstis kļuva par vienīgo pasaules lielvaru – ne tikai ekonomikas, bet arī militārajā un kultūras jomā. Jaunās pārvalstiskās varas piedāvāja mazākajām valstīm izdevīgus nosacījumus varas, resursu un aizsardzības jomā – gandrīz tāpat kā arodbiedrības pārstāv strādājošo intereses. Vai šādā aspektā lielākās valstis kaut ko zaudē no savas neatkarības? Ja tās pievienojas kolektīvajai gribai, tās brīvprātīgi atsakās no dažām savas varas izpausmes iespējām un autonomijas, ne tikai no ekonomiskiem labumiem, bet vienlaikus pārvalstiskās varas piedāvā mehānismu, kā saskaņot dažādās intereses, lai vienprātīgi un efektīvi risinātu kopējos jautājumus laikā, kad mēs kļūstam savstarpēji atkarīgāki, bet

ĶĪNA UN PTO

Ķīna ir atvērta ārvalstu bankām. 2001. gadā tā uzņēma PTO un var kļūt par pasaules lielāko patērētāju tirgu ārzemju uzņēmējdarbībai.

sasniegšanas veidu. Padomju nometne aizstāvēja komunismu, bet ASV – kapitālismu un individuālās brīvības. Padomju ietekme pletās līdz Ziemeļkorejai, Ķīnai, Vjetnamai, Kubai un dažām Āfrikas valstīm un draudēja izplatīties pārējās neattīstītajās Dienvidamerikas teritorijās un arī citur pasaulē. Apzīmējums "domino efekts", ko ieviesa Amerikas

globāli – aizvien vairāk savstarpēji saistīti. Teorētiski ieguvējiem būtu jābūt visiem. Vēl gan jāredz, kā šī vienpola pasaule turpmāk attīstīsies. Vai tiks ierobežotas individuālās brīvības? Vai radīsies aizvien vairāk un vairāk pārvalstisko varu, kuru mērķis vismaz daļēji būs neitralizēt ASV ietekmi?

STARPTAUTISKĀ KRIMINĀLTIESA

2003. gada martā Starptautiskā Krimināltiesa (SKT) oficiāli sāka darbu pēc piecu gadu plānošanas, kura tika uzsākta ANO konferencē, kas 1998. gadā notika Romā. Tiesa, kura atrodas Hāgā, tika izveidota, lai izmeklētu nopietnus noziegumus, ko izdarījušas atsevišķas personas, tādus kā genocīds, kara noziegumi vai agresija, ko uzsākuši valsts vadītāji. 81 valsts un vairāk nekā 2000 pilsoniskās un nevalstiskās organizācijas ir atzinušas šo tiesu. 2003. gada martā tika iecelts prokurors un 11 sievietes un vīriņi deva zvērestu kā šīs tiesas pirmie tiesneši. SKT rada jaunu precedentu – tā ir pirmā pārvalstiskā vara, kas mēģina īstenot pilnvaras pār valstīm, kuras nav dalībvalstis.

MĒRKĪS: SKT veiks izmeklēšanu un spriedīs tiesu personām, kas pārkāpušas starptautiskās cilvēktiesības.

KIOTO PROTOKOLS

1997. gadā, reaģējot uz arvien jauniem pierādījumiem par globālo sasilšanu, Vispārējās konvencijas par klimata pārmaiņām dalībvalstis pieņēma Kioto protokolu. Protokols nosaka saistošus emisijas mērķlielumus attīstītajām valstīm, energoefektīvas programmas mazāk attīstītajām valstīm, tīrās attīstības mehānismu un emisiju tirdzniecību. Tīrās attīstības mehānismi ir saistīti ar tādu resursu palielināšanu un tehnoloģiju nodošanu, kuru mērķis ir kontrolēt emisijas, bet emisiju tirdzniecība ļauj valstīm panākt līdzsvaru un uzturēt pašreizējos klimatiskos apstākļus. Kaut arī Amerikas Savienotās Valstis protokolu ir parakstījušas, tās ir paziņojušas, ka neuzskata par saistošiem noteiktos emisiju mērķlielumus.

MĒRKĪS: Kioto protokola mērķis ir aizsargāt klimatu, vienlaikus veicinot ilgtspējīgu attīstību.

ĶĪMISKO IEROČU AIZLIEGŠANAS ORGANIZĀCIJA

Ķīmisko ieroču aizliegšanas organizācija (OPCW) veicina atbrūnošanos, starptautisko drošību un stabilitāti. Organizācija, kurā ir 152 dalībvalstis, darbojas, lai izmantotu ķīmiju miermīlīgiem mērķiem un lai pasaulē tiktu iznīcināti ķīmiskie ieroči. Lai veicinātu ekonomisko attīstību, ķīmiju izmantojot miermīlīgiem mērķiem, OPCW palīdz palielināt resursus tām jaunattīstības valstīm, kas ir šīs organizācijas dalībvalstis.

MĒRKĪS: OPCW ir četri mērķi: 1) iznīcināt ķīmiskos ieročus dalībvalstīs, 2) aizsargāt dalībvalstis no ķīmiskajiem ieročiem, 3) veicināt miermīlīgu ķīmijas izmantošanu un 4) panākt vispārēju dalību OPCW.

- IFC** – Starptautiskā Finanšu korporācija.
- IFRC** – Starptautiskā Sarkanā Krusta un Sarkanā Pusmēness biedrību federācija.
- IGAD** – Starptautiskā iestāde attīstības veicināšanai. Sekmē sadarbību ar saausmu saistītos jautājumos.
- IHO** – Starptautiskā Hidrogrāfijas organizācija.
- ILO** – Starptautiskā Darba organizācija (SDO).
- ILOC** – Indijas okeāna komisija
- Intelsat** – Starptautiskā Pavadņosakaru organizācija.
- Interpol** – Starptautiskā Kriminālās policijas organizācija (Interpol).
- IOM** – Starptautiskā Migrācijas organizācija.
- ISDB** – Islāma Attīstības banka (OIC aģentūra). Sekmē ekonomisko attīstību starp musulmaņu valstīm.
- ISO** – Starptautiskā Standartizācijas organizācija (SSO).
- ITU** – Starptautiskā Elektrosakaru savienība.
- IWC** – Starptautiskā Vāļu medību komisija.
- LAES** – Latīņamerikas Ekonomikas sistēma.
- LAIA** – Latīņamerikas Integrācijas asociācija.
- LCBC** – Čadas ezera baseina komisija.
- Mekong River** – Mekongas upes komisija.

- Mercosur** – Dienvidu kopējais tirgus.
- MINURCA** – ANO Misija Centrālāfrikas Republikā.
- MINURSO** – ANO Misija par referendumu Rietumzahārā.
- MIPONUH** – ANO Cīvilās policijas misija Haitī.
- MONUC** – ANO Organizatoriskā misija Kongo Demokrātikajā Republikā.
- MRU** – Mano upes savienība.
- NAFTA** – Ziemeļamerikas Brīvās tirdzniecības līgums.
- NAM** – Nepievienojušos kustība. Veicina politisko un militāro sadarbību ārpus tradicionālajiem Austrumu vai Rietumu blokiem.
- NATO** – Ziemeļatlantijas Līguma organizācija. Sekmē sadarbību savstarpējas aizsardzības jomā.
- NC** – Ziemeļu padome (ZP). Veicina sadarbību kultūras un vides jomā Skandināvijā.
- NEA** – Kodolenerģijas aģentūra.
- NIB** – Ziemeļvalstu Investīciju banka.
- NSG** – Kodolmateriālu piegādātāju grupa.
- NVS** – Neatkarīgo Valstu Sadraudzība.
- OPEC** – Arābu naftas eksportētāju valstu organizācija.

- OAS** – Amerikas valstu organizācija.
- DAU** – Āfrikas Vienības organizācija (AU priekštece).
- OECS** – Austrumkarību valstu organizācija.
- OIC** – Islāma Konferences organizācija.
- OIF** – Starptautiskā Frankofonijas organizācija. Mērķis – veicināt sadarbību un kultūras un tehniskās saiknes starp franciski runājošajām valstīm un kopienām.
- OMVG** – Gambijas upes attīstības organizācija.
- Opanal** – Aģentūra kodolieroču aizliegšanai Latīņamerikā un Karību baseinā.
- OPCW** – Naftas eksportētāju valstu organizācija.
- OPEC** – Naftas eksportētāju valstu organizācija.
- PC** – Klusā okeāna kopiena. Forums dialogam starp Klusā okeāna valstīm un varām, kas pārvalda Klusā okeāna teritorijas.
- PCA** – Pastāvīgā šķīrētāja.
- PDK** – Pasaules Darba konfederācija (WCL).
- PIP** – NATO programma Partnerattiecības mīram (Partnership for Peace).
- PIF** – Klusā okeāna salu forums (bijušais Klusā okeāna dienvidu forums).

- PTO** – Pasaules Tirdzniecības organizācija (WTO).
- PVO** – Pasaules Veselības organizācija (WHO).
- RES** – Rietumeiropas savienība (WEU).
- RG** – Rio Grupa. Forums par Latīņamerikas un Karību reģiona jautājumiem.
- SAARC** – Dienvidāzijas Reģionālās sadarbības asociācija.
- SACU** – Dienvidāfrikas Muitas savienība.
- SADC** – Dienvidāfrikas Attīstības kopiena.
- San Jose's Group** – "Papildināma, brīvprātīga un pakāpeniska" ekonomiskā savienība.
- SCO** – Šanhajas Sadarbības organizācija.
- SELA** – Latīņamerikas Ekonomikas sistēma.
- SICA** – Centrālamerikas Integrācijas sistēma.
- SJO** – Starptautiskā Jūrniecības organizācija (IMO).
- IOC** – Starptautiskā Olimpiskā komiteja (IOC).
- Sparteca** – Klusā okeāna dienvidu reģionālās tirdzniecības un ekonomiskās sadarbības nolīgums.
- SPC** – Klusā okeāna dienvidu komisija.
- SPF** – Klusā okeāna dienvidu forums.
- SRAB** – Starptautiskā Rekonstrukcijas un attīstības banka (IBRD).

- SVF** – Starptautiskais Valūtas fonds (IMF).
- UEMOA** – Rietumāfrikas Ekonomiskā un monetārā savienība.
- UNAMSIL** – ANO Misija Sjerraleonē.
- UNCTAD** – ANO Konference par tirdzniecību un attīstību.
- UNDOF** – ANO Novērošanas un atdalīšanas spēki.
- UNESCO** – ANO Izglītības, zinātnes un kultūras organizācija.
- UNFCYP** – ANO Miera uzturēšanas spēki Kiprā.
- UNHCR** – ANO Augstais komisārs bēgu jautājumos.
- UNICEF** – ANO Bērnu fonds.
- UNIDO** – ANO Rūpniecības attīstības organizācija.
- UNIFIL** – ANO Pagaidu spēki Libānā.
- UNIKOM** – ANO Irākas un Kuveitas novērošanas misija.
- UNITAR** – ANO Mācību un pētniecības institūts.
- UNMEE** – ANO Misija Etiopijā un Eritrijā.
- UNMIBH** – ANO Misija Bosnijā un Hercegovinā.

- UNMIK** – ANO Pagaidu pārvalde Kosovā.
- UNMOGIP** – ANO Militāro novērotāju grupa Indijā un Pakistānā.
- UNMOP** – ANO Novērotāju misija Prevlakā.
- UNMOT** – ANO Novērotāju misija Taizbijā.
- UNMOVIC** – ANO Uzraudzības un pārbaudes komisija.
- UNOMIG** – ANO Novērotāju misija Gruzijā.
- UNRWA** – ANO Palīdzības un darba aģentūra Palestīnas bēgļiem.
- UNTAE** – ANO Pagaidu pārvalde Austrumārijā.
- UNTSO** – ANO Pamiera uzraudzības organizācija.
- UNU** – ANO Universitāte.
- UPU** – Pasaules Pasta savienība.
- WADB** – Rietumāfrikas Attīstības banka.
- WAEMU** – Rietumāfrikas Ekonomikas un monetārā savienība.
- WFTU** – Pasaules Arodbiedrību federācija.
- WIPO** – Pasaules Intelektuālā īpašuma organizācija.
- WMO** – Pasaules Meteoroloģijas organizācija.
- WTO** – Pasaules Tūrisma organizācija.
- ZC** – Zāngera komisija.

STARPTAUTISKĀS

ATTĪSTĪBAS GAITĀ VALSTIS izmantoja savus tiesību aktus un tiesas, lai izšķirtu juridiskus strīdus arī aiz savas zemes robežām. Par to nav jābrīnās, jo katra valsts savas intereses uzskatīja par svarīgākajām. Tomēr 1625. gadā holandiešu zinātnieks un valstsvīrs Hugo Grocijs publicēja savu darbu "Par kara un miera tiesībām" ("De Jure Belli ac Pacis"), kurā puda uzskatu, ka tautu dabiskās tiesības ir daudz svarīgākas par jebkuras valsts suverenitāti vai neatkarību. Viņš aicināja regulēt un humanizēt karošanu. Mūsdienās Grociju uzskata par starptautisko tiesību tēvu.

1864. gadā pirmā Ženēvas konvencija paredzēja karā ievainoto aprūpi. Nākamās konvencijas aizliedza spīdzināšanu un ķīlnieku sagrābšanu, nodrošinot karagūstekņiem tiesības uz medicīnisko aprūpi un garantējot humānās palīdzības organizācijām, tādām kā Sarkanais Krusts (ICRC), drošu pārvietošanos pāri frontes līnijām. Bija vairāki mēģinājumi izveidot starptautiskās tiesas, kas izšķirtu strīdus starp valstīm. 1899. gada Hāgas miera konference nolēma izveidot Starptautiskas Šķīrējtiesas Pastāvīgo palātu. 1922. gadā tika dibināta pastāvīgā Starptautiskā Šķīrējtiesa,

NIRNBERGAS PRĀVA
Nacistu vadoņiem, militāristiem un funkcionāriem tika izvirzīta apsūdzība par Otrā pasaules kara laikā pastrādātajām zvēribām, un viņi tika notiesāti Nirnbergas Starptautiskajā kara tribunālā.

bet 1946. gadā to pārņēma Apvienoto Nāciju Organizācija. Vēl nebija tiesisku līdzekļu, lai citas valsts vadītāju tiesātu par noziegumiem, iekams šī valsts nebija sakauta karā. Tāds gadījums radās, kad Otrā pasaules kara Sabiedrotie sakāva "Ass" valstis. Sabiedrotie – Amerikas Savienotās Valstis, Lielbritānija un PSRS – 1945.–1946. gadā izveidoja Starptautisko kara tribunālu Nirnbergā, Vācijā, lai tiesātu Vācijas kara noziedzniekus, sākot ar nacistu vadoņiem un beidzot ar vietēja mēroga funkcionāriem. Paralēli Sabiedrotie izveidotajā Starptautiskajā kara tribunālā Tālajiem Austrumiem tiesāja Japānas kara noziedzniekus, arī premjerministru Hideki Todzjo.

VAINĪGO VAJĀŠANA

Starptautiskās tiesības kopš 1946. gada nosaka, ka valstīm starptautiskajos noziegumos apsūdzētie jāizdod tiesai, bet vēl joprojām daudzas valstis cenšas starptautisku strīdus atrisināt vienpusēji. Klasisks piemērs tam ir Amerikas Savienotās Valstis, kas 1989. gadā iebruka Vidusamerikas valstī Panamā, lai sagūstītu un vēlāk amerikāņu tiesā par narkotiku tirdzniecību notiesātu ģenerāli Manuelu Norjegu. Līdzīgā kārtā 1990. gadā Spānija prasīja izdot tiesāšanai bijušo Čīles

ŽENĒVAS KONVENCIJAS
1949. gadā Šveicē tika parakstītas četras konvencijas: par ievainoto un slimo stāvokļa uzlabošanu aktīvajās armijās; par jūras kara spēku sastāvā esošo ievainoto, slimo un kuģa katastrofās cietušu personu stāvokļa uzlabošanu; par izturēšanos pret karagūstekņiem; par civiliedzīvotāju aizsardzību kara laikā.

PĒCKARA STARPTAUTISKE TRIBUNĀLI

1945–1946

STARPTAUTISKAIS KARA TRIBUNĀLS NIRNBERGĀ

To izveidoja četri uzvarējušie sabiedrotie spēki – Francija, Lielbritānija, Padomju Savienība un Amerikas Savienotās Valstis, tribunālā par Otrā pasaules kara izraisīšanu, kara noziegumiem un noziegumiem pret cilvēci tiesāja 21 Vācijas nacistu vadoni. Vienpadsmit tika notiesāti uz nāvi pakarot, septiņiem tika piespriests ilgs termiņš cietumā, trīs tika attaisnoti.

1946

STARPTAUTISKAIS KARA TRIBUNĀLS TĀLĀJIEM AUSTRIEMIEM

To izveidoja Apvienoto Nāciju Organizācija un sabiedrotās valstis, tas notiesāja 28 Japānas politikus un bruņoto spēku vadītājus par Otrā pasaules kara uzsākšanu un isticināšanu Āzijā un par noziegumiem pret cilvēci. Septiņi tika notiesāti uz nāvi pakarot, sešpadsmit piesprieda mūža ieslodzījumu cietumā, diviem – īsāka termiņa cietumsodu, divi nomira tiesas laikā, viens tika nosūtīts uz psihiatrisko dziesnīcu.

1994–mūsdienas

STARPTAUTISKAIS KARA TRIBUNĀLS BIJUŠAJAI DIENVIDSLĀVIJAI (ICTY)

ICTY izveidoja ANO Drošības padome, lai izmeklētu kara noziegumus, genocīdu un Ženēvas konvenciju pārkāpumus, kas pastrādāti etniskā kara laikā no 1991. gada Bosnijā, Horvātijā, Kosovā un Maķedonijā. Apsūdzība izvirzīta vairāk nekā 80 personām; 14 izcīse sodu, bet daudzi apsūdzētie joprojām ir brīvībā.

1994–mūsdienas

STARPTAUTISKAIS KARA TRIBUNĀLS RUANDAI (ICTR)

To izveidoja ANO Drošības padome, un šis tribunāls izvirzīja apsūdzības vainīgajiem genocīdā un drausmīgos starptautisko cilvēktiesību pārkāpumos konfliktā starp hutu un tutsi tautām, kas prasīja vairāk nekā 500 000 cilvēku dzīvības. No 73 apsūdzētajiem 8 tika piespriests cietumsods, viens tika attaisnots, 12 aizdomās turētie vēl ir brīvībā, bet 8 prāvas vēl ir procesā.

1998

ROMAS STATŪTI

Delegāti no gandrīz 150 valstīm sapulcējās Apvienoto Nāciju Organizācijas konferencē Romā, lai apstiprinātu vienošanos par pasaulē pirmās starptautiskās krimināltiesas izveidi genocīda un citu nopietnu cilvēktiesību pārkāpumu lietu iztiesāšanai. Nosaukts par Romas Statūtiem, līgums par tiesas izveidi ieguva 120 valstu atbalstu, 21 atturējās, bet 7 nobalsoja "pret", ieskaitot Ķīnu, Izraēlu un Amerikas Savienotās Valstis.

S TIESĪBAS

diktatoru Augusto Pinočetu par 17 viņa valdīšanas gadu laikā izdarītajiem cilvēktiesību pārkāpumiem pret spāņu tautības iedzīvotājiem. Kaut gan lieta tā arī nenonāca tiesā, tā radīja nopietnu precedentu par kara noziegumos apsūdzēto vajāšanu.

STARPTAUTISKĀS KRIMINĀLTIESAS

Pēc Otrā pasaules kara tika rīkoti kara noziegumu tribunāli, bet mūsdienās radīti jauni starptautiski juridiski forumi tiesas spriešanai par šāda veida noziegumiem. Pakāpeniski tie aizstāj vēsturisko tendenci valstīm rīkoties uz savu roku. Kopumā starptautiskie juridiskie jautājumi tiek risināti, katru gadījumu izskatot atsevišķi. Piemēram, Lokerbijas gadījumā, kurā par lidmašīnas uzspīdzināšanu virs Lokerbijas, Skotijā, tika apsūdzēti teroristi, Skotijas juristi saskaņā ar Skotijas likumiem galā iztiesāja Hāgā, jo Libija, kurā dzīvoja aizdomās turētie teroristi, nevarēja atbrīvot teroristus saskaņā ar kādu citu vienošanos. Pēdējā laikā Apvienoto Nāciju Organizācijas Starptautiskā Tiesa, kura atrodas Hāgā, ir izskatījusi vairākas sarežģītas lietas. Tās

piekritībā ir izšķirt dažādus strīdus starp valstīm, arī par sauszemes un jūras robežām un politisko patvērumu. Tomēr tās jurisdikcijā nav individuāli kriminālnoziegi. Tādēļ kara noziegumus, masu slepkavības un citus cilvēktiesību pārkāpumus izskata īpašas starptautiskās tiesas, ko izveido Apvienoto Nāciju Organizācija neatkarīgi no savas Tiesas (sk. ailes lapas lejasdaļā).

Kaut arī šie starptautiskie tribunāli daļēji balstās uz Ženēvas konvenciju juridiskā pamata, rodas jautājumi par to iedarbīgumu un likumību. Šī kritika daudzas valstis pamudināja veidot pastāvīgu tiesu, lai iztiesātu starptautiskus kriminālnoziegumus, tostarp tiesātu valsts vadītājus, ko apsūdz par cilvēktiesību pārkāpumiem. ANO organizētajā konferencē 1998. gadā Romā 160 valstis atbalstīja ieceri izveidot šādu tribunālu. 2003. gada martā 89 ANO dalībvalstis nobalsoja par Starptautiskās Krimināltiesas izveidošanu un piešķīra tai piekritību lemt par vainīgajiem kara noziegumos, genocīdā un agresijā pret suverēnām valstīm. "Taisnīgums nepastāv, kamēr uz pašiem ļaunākajiem no noziegumiem – noziegumiem pret cilvēci – neattiecas likuma vara," teica ANO ģenerālsekrētārs Kofi Annans, atbalstot šo jauno starptautisko tiesu, kam jāklūst par līdz šim iztrūkstošo posmu starptautisko tiesību sistēmā.

MIERA PILS
Miera pili, kas uzbūvēta 20. gs. sākumā Hāgā, Nīderlandē, izmitināta ANO Starptautiskā Tiesa un nesen izveidotā Starptautiskā Krimināltiesa.

STARPTAUTISKĀS TIESAS EMBLĒMA

ANO TIESNEŠI KARA NOZIEGUMU IZTIESĀŠANAI
ANO Kara noziegumu tribunāla 13 tiesneši 1999. gadā. Katrs pārstāv citu valsti, priekšsēdētājs ir no Francijas, bet viņa vietnieks – no Zambijas.

ijas:
ajās
inoto,
la
;

AUSTRĀLIJA

2002–mūsdienas

ĪPAŠĀ TIESA SJERRALEONEI

ANO Drošības padomes pilnvarota, tiesa ir ANO un Sjerraleones valdības kopīga iniciatīva. Tai jāizskata lietas par masu slepkavībām, sakroplošanu un dzimumnoziegumiem, kas pastrādāti desmit gadus ilgajā konfliktā, kurš sākās 1991. gadā. Īpašajā tiesā ir Sjerraleones valdības iecelti tiesneši. Astonas personas ir apsūdzētas un stājusās tiesas priekšā.

2002–mūsdienas

AD HOC CILVĒKTIESĪBU TIESA AUSTRUMTIMORAI

ANO Pagaidu vadība Austrumtimorai izveidoja tiesu, lai ierosinātu lietu par genocīdu, slepkavībām, dzimumnoziegumiem, spīdzināšanu un kara noziegumiem, kas pastrādāti gan Indonēzijas varas laikā, gan vardarbīgajos konfliktos, līdz Austrumtimora ieguva brīvību 1999. gadā. Tika apsūdzētas vairāk nekā 80 personas, 21 tika notiesāta, piespriežot sodā izciešanu cietumā.

2003

SIEVIEŠU STARPTAUTISKO KARA NOZIEGUMU TIESA

Cilvēktiesību un Āzijas sieviešu grupa izveidoja tribunālu, lai piespīestu Japānu atzīt dzimumnoziegumus, ko Otrā pasaules kara laikā pastrādāja tās armija pret gandrīz 250 000 Korejas, Malaizijas, Indonēzijas, Ķīnas, Filipīnu un Taivānas sievietēm. Kaut arī tribunālam nebija likumā noteiktu tiesību, tas konstatēja Japānas valsts un imperatora Hirohito atbildību.

2003

STARPTAUTISKĀ KRIMINĀLTIESA

Šīs tiesas mītne ir Hāgā, un tā ir neatkarīga organizācija, kas saskaņo savu darbību ar ANO. Tās piekritībā ir genocīda akti, noziegumi pret cilvēci un kara noziegumi, kas pastrādāti valstīs, kuras nevar vai nevēlas izmeklēt šos noziegumus. Ķīna, Krievija, ASV un daudzas mazākas valstis neatbalstīja to, jo uzskatīja, ka tie ir draudi valsts neatkarībai.

2003–mūsdienas

ĪPAŠĀ TIESA KAMBODŽAI

Šī tiesa ir ANO un Kambodžas valdības kopīgs mēģinājums saukt pie atbildības Sarkano khmeru vadītājus par pastrādātajiem kara noziegumiem viņu varas laikā no 1975. g. līdz 1979. gadam. Aptuveni 1,7 milj. Kambodžas iedzīvotāju tika nogalināti, nomira no slimībām, bada un spaidu darbiem. Tiesas prāvas vadīs Kambodžas tiesu sistēmas Ārkārtas lietu palāta.

SKATS NO TIESAS ZĀLES
Starptautiskais kara tribunāls Tālaļiem Austrumiem 1946. gadā.

STARPTAUTISKĀ

AL-QAEDA TERORISTU UZBRUKUMI AMERIKAI 2001. gada 11. septembrī izmainīja starptautiskās drošības tīklu visā pasaulē. ASV, kas parasti norobežojās no citur notikušajiem teroristu uzbrukumiem, šoreiz rikojās ātri un uzsāka globālu cīņu pret terorismu. Faktiski terorisms uzplauka jau pēc Otrā pasaules kara beigām, kad, pieaugot to cilvēku skaitam, kuriem bija liegtas balsstiesības un kurus ignorēja tie, kas viņus pārvaldīja, neapmierinātie savu mērķu sasniegšanai ķērās pie ieročiem.

Draudi, ka terorisms varētu izraisīt pasaules mēroga konfliktu, kļuva reāli, kad ASV spēki pēc 11. septembra uzbruka Tālibāna grupējuma Afganistānā. Pēc tam kad Irākas režīms tika apšūdzēts sadarbībā ar teroristiem un masu iznīcināšanas ieroču slēpšanā, 2003. gadā ASV koalīcija iebruka Irākā. Zīmīgi, ka šādu rīcību formāli neatbalstīja ANO Drošības

padome – galvenā institūcija, kas ir atbildīga par miera un drošības uzturēšanu pasaulē. Piecām tās pastāvīgajām dalībvalstīm (Francijai, Ķīnai, Lielbritānijai, ASV un Krievijai) ir veto tiesības. 1945. gada Apvienoto Nāciju Organizācijas Harta akceptēja tikai pašizsardzības karu, bet ANO darbību ierobežoja līdz “miera uzturēšanai”. Šis princips darbojās

pasaulē, kurā divu kodollielvalstu līdzsvars radīja “aukstā kara” strupceļu starptautiskajās attiecībās, turpretī pasaulē, ko sadrumstaloja un destabilizēja neskaitāmi lokālie konflikti, ANO izrādījās mazāk iedarbīga. Šādi konflikti ir iespējami gan valstīs, gan starp valstīm, jo tos izraisa etniski saspīlējumi, reliģiska šķelšanās un valsts atbalstīts terorisms.

GALVENĀS KONFLIKTU ZONAS

- **MJANMA** (Birma) – militārā hunta karo pati pret saviem pilsoņiem, viens miljons glābjas bēgot. Etniskais konflikts no 1948. gada, jaunākais saasinājums sākās 1988. gadā.
- **ČEČENIJA** – Krievija bargi reaģēja uz separatistu kustību, čečeni par to atriebjas. Sākās 1994. gadā, turpinās.
- **KOLUMBIJA** – ilgajā partizānu karā, ko uzkurina ar narkotiku naudu, ir nogalināti 35 000 civiliedzīvotāju. Sākās 20. gs. 60. gadu sākumā, turpinās.
- **INDONĒZIJA** – sektantiska un etniska vardarbība. Teroristu sarīkotajos sprādzienos Bali nogalināti 202 cilvēki, bet 36 cilvēki nogalināti Džakartā. Sākās 2002. gadā, turpinās.
- **IZRAĒLA** – apbruņotie palestīnieši pretojas Izraēlas represijām, atmaksas cikls turpinās. Kari 1948., 1956., 1967., 1967.–1970., 1973., 1982. gadā. Jaunākais konflikts sākās 1987. gadā, turpinās.
- **IRĀKA** – ASV vadītie koalīcijas spēki atvairīja iebrukumu Kuveitā 1991. gadā. ASV koalīcijas spēku iebrukums 2003. gadā izraisīja partizānu karu.
- **KOSOVA** – pēc 1998.–1999. gada “etniskajām tīrīšanām” sarīkota prāva pret Serbijas vadītāju Slobodanu Miloševiću, ko apšūdz genocīdā. ANO aizbildnībā KFOR karaspēks no 30 NATO un citām valstīm iegāja Kosovā, lai ieviestu un uzturētu drošību.
- **LIBĒRIJA** – piecpadsmit pilsoņkara gadus ir nogalināti 100 000 cilvēku, ANO piespieda noslēgt pamieru.
- **ZIEMEĻĪRIJA** – 3228 nogalinātie. Īru republikāniskās armijas un unionistu sektantu konflikts, britu karaspēka okupācija. Pamiers no 1997. gada.
- **RUANDA** – Starptautiskā Tiesa izmeklēja 1994. gada slepkavības, kad hutu ciltis kaujinieki nogalināja gandrīz miljonu tutsi ciltis pārstāvju. Ilgst kopš 1962. gada, jaunākais konflikts sākās 1994. gadā.

LIELĀKIE AKTĪVIE BRUŅOTIE SPĒKI

(dilstošā secībā pēc aktīvā personālsastāva skaitliskā daudzuma)

1. **ĶĪNA** – 2 310 000 aktīvā personālsastāva, 8000 tanku, 62 karakuģi, 0 bāzes kuģi, 69 zemūdenes, 2900 gaisa kuģi, 400 kodolieroču.
2. **AMERIKAS SAVIENOTĀS VALSTIS** – 1 367 700 aktīvā personālsastāva, 7620 tanku, 116 karakuģu, 12 bāzes kuģu, 73 zemūdenes, 4147 gaisa kuģi, 10 656 kodolieroči un vēl 150 Eiropā.
3. **INDIJA** – 1 263 000 aktīvā personālsastāva, 3414 tanki, 2662 karakuģi, 1 bāzes kuģis, 16 zemūdeņu, 738 gaisa kuģi, vairāk nekā 60 kodolieroču.
4. **ZIEMEĻKOREJA** – 1 082 000 aktīvā personālsastāva, 3500 tanku, 3 karakuģi, 0 bāzes kuģi, 26 zemūdenes, 621 gaisa kuģis, nezināms skaits kodolieroču.
5. **KRIEVĪJA** – 977 100 aktīvā personālsastāva, 21 820 tanku, 34 karakuģi, 1 bāzes kuģis, 56 zemūdenes, 4380 gaisa kuģi, vairāk nekā 10 000 kodolieroču.
6. **DIENVIDKOREJA** – 683 000 aktīvā personālsastāva, 2330 tanku, 39 karakuģi, 0 bāzes kuģi, 19 zemūdeņu, 555 gaisa kuģi, nav kodolieroču.
7. **PAKISTĀNA** – 620 000 aktīvā personālsastāva, 2300 tanku, 8 karakuģi, 10 zemūdeņu, 353 gaisa kuģi, vismaz 24–48 kodolieroči.
8. **TURCIJA** – 515 100 aktīvā personālsastāva, 4205 tanki, 23 karakuģi, 13 zemūdeņu, 505 gaisa kuģi, nav kodolieroču.
9. **IRĀNA** – 513 000 aktīvā personālsastāva, 1565 tanki, 3 karakuģi, 6 zemūdenes, 283 gaisa kuģi, iespējams, ir kodolieroči.
10. **VJETNAMA** – 484 000 aktīvā personālsastāva, 1315 tanki, 6 karakuģi, 2 zemūdenes, 189 gaisa kuģi, nav kodolieroču.

GALVENĀS STRATĒĢISKĀS KARABĀZES

- **ASV EIROPAS PAVĒLNIECĪBA**, Štutgarte, Vācija
- **NATO APVIENOTĀ PAVĒLNIECĪBA EIROPĀ, ĀTRĀS REAĢĒŠANAS KORPUSS**, Mēnhengladbaha, Vācija
- **ASV APVIENOTO SPĒKU PAVĒLNIECĪBA**, NATO Apvienoto spēku augstākais virspavēlnieks Atlantijas zonā, Nortfolka, Virdžīnijas štats
- **ASV STRATĒĢISKĀ PAVĒLNIECĪBA**, Ofutas Gaisa spēku bāze, Nebraska
- **ASV ZIEMEĻU PAVĒLNIECĪBA**, Petersonas Gaisa spēku bāze, Kolorādo
- **ASV CENTRĀLĀ PAVĒLNIECĪBA**, Makdilas Gaisa spēku bāze, Florida
- **ASV DIENVIDU PAVĒLNIECĪBA**, Malami, Florida
- **GVANTANAMO JŪRAS SPĒKU BĀZE**, Kuba (ASV kara flote/ jūras kājniece)
- **KAMPDŪHA**, Kuveita (ASV armija)
- **HONI** (Ziemeļirijas mitne), Lisbēna, Ziemeļirija (AK armija)
- **XV KORPUSS**, Šrinagara, Kašmira (Indijas armija)
- **MUSADANAS-RILAUNČAS OBJEKTS**, Ziemeļkoreja (ballistisko rakešu poligons)

Ā DROŠĪBA

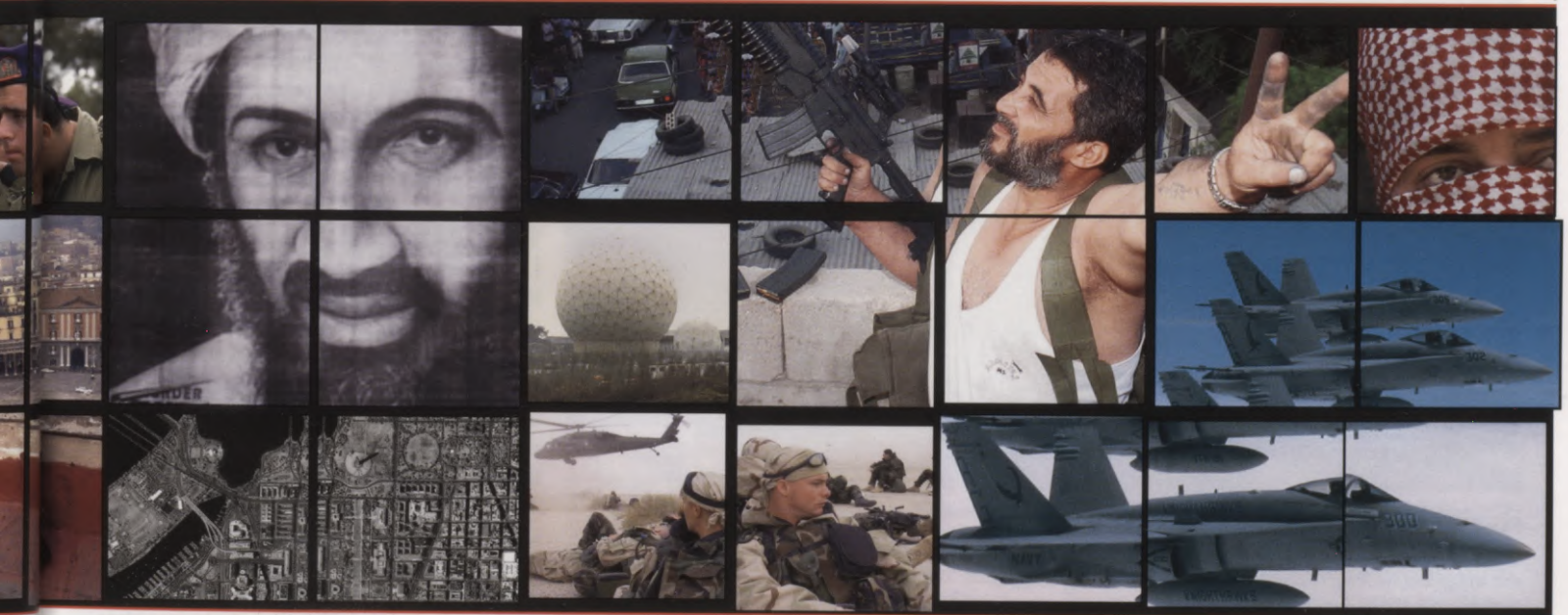
PLAISAS PASAULES KĀRTĪBĀ

Kopš ANO izveidošanas lielākā daļa no 193 pasaules valstīm ir bijušas iesaistītas vairāk nekā vienā konfliktā. ANO ziņo, ka 43% Vidējo Austrumu valstu ir karojušas pēc 2000. gada un vairāk nekā ceturtda daļa no visām Āfrikas valstīm karoja 2003. gadā. Āzijā Pakistānai ir bijuši trīs kari ar Indiju un no tās atdalījusies Bangladeša; Indija bija nonākusi konfliktā ar Ķīnu un anektēja Kašmiru, un tai bija konflikts arī ar Šrilanku. ANO cenšas pildīt globālas miera uzturētājas uzdevumu, tomēr tā nevar iesaistīties militārā darbībā. Tā ir kā suns, kas rej, bet nekož, un to ne vienmēr uzklausa varenākās valstis. Vajadzība

pēc kolektīvās drošības nav jauna: krietnu laiku pirms šo uzdevumu pārņēma ANO, t. i., 1919. gadā, ar šādu nolūku tika izveidota Tautu Savienība. Tā kā visā pasaulē palielinās teroristu uzbrukumi, tiek iesaistītas arī citas institūcijas, piemēram, Interpols – Starptautiskā Kriminālās policijas organizācija un pasaulē plašākā policijas aģentūra, kas darbojas 177 valstīs. Daudz slēptākā līmenī darbojas drošības un izlūkdatu vākšanas organizācijas, tādas kā *MI5* un *CIA*, pretterorisma uzraudzības un apkarošanas frontē tiek veiktas “speciālās operācijas”, izmantojot izsekošanu no satelīta un citas jaunas tehnoloģijas.

STARPTAUTISKĀ KOSMISKĀ STACIJA
Uzraudzībai tiek izmantotas dažādas tehnoloģijas. “Echelon” (fotogalerijas kreisajā apakšējā stūrī) pārtver telefona zvanus, kas iet caur satelītu.

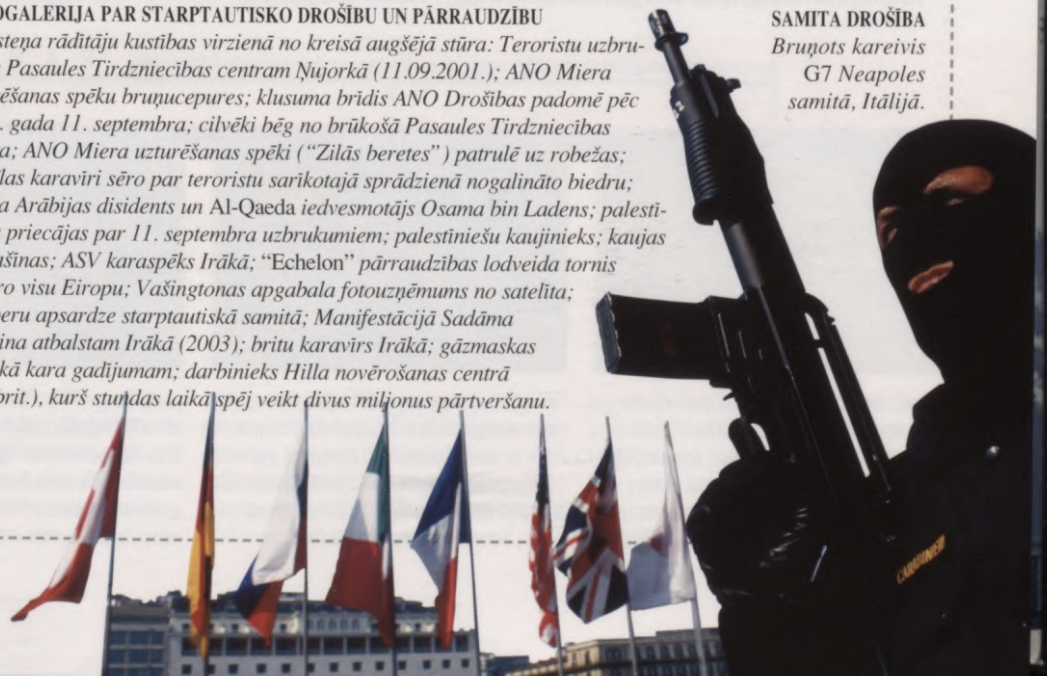
TERORISTU TĪKLI

- **ABU NIDAL ORGANIZĀCIJA (ANO)** – to sauc arī par *Fatah* revolucionāro padomi, Arābu revolucionārajām brigādēm vai par Sociālistisko musulmaņu revolucionāro organizāciju. No Palestīnas Atbrīvošanas organizācijas (PAO) atšķļusies grupa, kas darbojas Vidējos Austrumos, Āzijā un Eiropā, lai iznīcinātu Izraēlu.
- **AL-QAEDA** – starptautisks tīkls, ko vada Osama bin Ladens. Vēlas atbrīvot islāma valstis no, viņaprāt, kaitīgās Rietumu ietekmes un aizstāt vietējās valdības ar islāma fundamentālistu režīmiem. Saistīta arī ar Ēģiptes islāma džihādu, *Jamaat Islamiyya* (Ēģipte), Libānas Islāma cīnītāju grupu, Adenas Islāma armiju (*Jemena*), *Lashkar-e-Taiba* un *Jaish-e-Muhammad* (Kašmīra), Uzbekistānas Islāma kustību, Salafīstas Aicinājuma un cīņas grupu un Brūnoto islāma grupu (Alžīrija), *Abu Sayyaf* grupu (Malaizija, Filipīnas) – visu teroristu tīklu.
- **ETA** (*Eskadi Ta Askatasuna*) – separātistu kustība Spānijas ziemeļos un Francijas dienvidrietumos ar mērķi izveidot neatkarīgu basku valsti.
- **HAMAS** – Vidējos Austrumos bāzētā islāma pretestības kustība, lai iznīcinātu Izraēlu un izveidotu neatkarīgu palestīniešu valsti.
- **SHINING PATH** (*Sendero Luminoso*) – peruāņu kustība pašreizējās valdības nomainībai pret komunistisku režīmu, kas pretos ārvalstu ietekmēm.
- **REAL IRA** (īstā *IRA*) – no Īru republikāniskās armijas atšķēlusies grupa, kas vēlas likvidēt Lielbritānijas kontroli Ziemeļīrijā un apvienot Īriju.
- **KOLUMBIJAS REVOLUCIONĀRIE BRUNOTIE SPĒKI (FARC)** – darbojas Kolumbijā, Venecuēlā, Panamā un Ekvadorā, lai pašreizējo valdību nomainītu pret marksistisku režīmu.

FOTOGALERIJA PAR STARPTAUTISKO DROŠĪBU UN PĀRRAUDZĪBU

Pulksteņa rādītāju kustības virzienā no kreisā augšējā stūra: Teroristu uzbrukums Pasaules Tirdzniecības centram Ņujorkā (11.09.2001.); ANO Miera uzturēšanas spēku bruņucepures; klusuma brīdis ANO Drošības padomē pēc 2001. gada 11. septembra; cilvēki bēg no brūkošā Pasaules Tirdzniecības centra; ANO Miera uzturēšanas spēki (“Zilās beretes”) patrolē uz robežas; Izraēlas karavīri sēro par teroristu sarīkotajā sprādzienā nogalināto biedru; Saūda Arābijas disidents un Al-Qaeda iedvesmotājs Osama bin Ladens; palestīniešu priecības par 11. septembra uzbrukumiem; palestīniešu kaujinieks; kaujas lidmašīnas; ASV karaspēks Irākā; “Echelon” pārraudzības lodveida tornis novēro visu Eiropu; Vašingtonas apgabala fotouzņēmums no satelīta; snaiperu apsardze starptautiskā samītā; Manifestācijā Sadāma Huseina atbalstam Irākā (2003); britu karavīrs Irākā; gāzmaskas ķīmiskā kara gadījumam; darbinieks Hilla novērošanas centrā (Lielbrit.), kurš stundas laikā spējis veikt divus miljonus pārtveršanu.

SAMITA DROŠĪBA
Brūnots kareivis G7 Neapoles samītā, Itālijā.

PASAULES

1899. gadā ČĀRLZS H. DVELLS, Amerikas Savienoto Valstu Patentu biroja pilnvarotais, teica: "Vis, ko varēja izgudrot, ir jau izgudrots." Tomēr 20. gs. tehnoloģijas attīstība izraisīja nepieredzētu saimnieciskās darbības internacionalizāciju. Ceļošana pa gaisu visas zemeslodes daļas darīja virtuāli pieejamas dažu stundu laikā. Modernās telekomunikācijas un internets šo laiku saīsināja līdz minūtēm un sekundēm. Vēl jāatzīst, ka ekonomikas globalizācija sākās jau krievi pirms 20. gadsimta.

PASAULES TIRDZNICĪBAS SĀKUMI

Pirms vairākiem gadsimtiem tirdzniecība starp Ķīnu un Eiropu notika pa seno "Zīda ceļu". Ap 1600. gadu britu Ostindijas kompānija sāka veidot savas tirdzniecības vietas Indijā. Hudzona liča kompānija bija ekonomisks spēks Kanādā no 1670. gada un turpmāk, savukārt holandiešu Ostindijas kompānijas darbības rezultātā Holandes tirdzniecības

impērija kolonizēja Indonēzijas salas. Ap 1900. gadu lielāko daļu pasaules ekonomikas kontrolēja tikai dažas Eiropas valstis. Tirdzniecība starp impērijām un kolonijām radīja mūsdienu dalījumu attīstītajos, labklājības "Ziemeļos" un neattīstītajos, atkarīgajos "Dienvidos". Šī situācija nav uzlabojusies arī postkoloniālisma laikmetā. Kopš 20. gs. vidus atšķirība starp vidējo ienākumu bagātākajās un

nabadzīgākajās valstīs ir pieaugusi divas reizes. Bagātās valstīs ar agresīvu, uz tirgu orientētu ekonomiku un produktīvu jauno tehnoloģiju pieejamību dominē pasaules ekonomikas infrastruktūrā. Ceturtdaļai pasaules iedzīvotāju pieder 80% no pasaules ražošanas ienākuma. Šo pārsvaru papildina multinacionālo korporāciju ietekme. Globalizācijas kritiķi brīdina, ka jaunattīstības valstīs starptautiskajām korporācijām tagad ir lielāka vara nekā demokrātiski ievēlētajām valdībām un ka tās akcionāru peļņu vērtē augstāk par strādājošo interesēm un vides aizsardzību. Parādu cikls, kas caurvij daudzas jaunattīstības valstis, pašlaik tiek uzskatīts par galveno pasaules tirdzniecības problēmu.

TIRDZNICĪBAS BLOKI
 ES
 ASEAN
 NAFTA
 SADC
 Mercosur
 ECOWAS

TIEŠIE IEGULDĪJUMI
 no ASV
 no Eiropas
 no Japānas

TIRDZNICĪBAS BLOKI UN KOPĒJAIS TIRGUS

Kopš 1947. gadā tika parakstīta Vispārējā vienošanās par tarifiem un tirdzniecību (*GATT*), daudzas valstis atceļušas šķēršļus starptautiskai tirdzniecībai. Tajā pašā laikā rodas jauni tirdzniecības bloki, valstu grupas, kas vēlas veicināt savstarpējo tirdzniecību. Ietekmīgi tirdzniecības bloki ir Eiropas Savienība (ES), Ziemeļamerikas Brīvās tirdzniecības līgums (*NAFTA*), Dienvidaustrumu Āzijas valstu asociācija (*ASEAN*). Dienvidamerikā 1991. gadā Argentīna, Brazīlija, Paragvaja un Urugvaja (Čīle un Bolīvija pievienojās vēlāk) izveidoja

PASAULES TIRDZNICĪBAS MODEĻI

Kartē attēlotas tiešo ieguldījumu plūsmas no ASV, Eiropas un Japānas un parādīti arī galvenie tirdzniecības bloki. Tos veido valstu grupas, kurām ir līdzīgas politiskās un ekonomiskās intereses un kuras vēlas mazināt šķēršļus dalībvalstu savstarpējā tirdzniecībā. Trīs galvenie bloki ir ES, NAFTA un ASEAN.

Sakārtotas pēc ģeogrāfiskās atrašanās vietas, no austrumiem un rietumiem pēc Griničas laika

PASAULES EKONOMIKAS

TOKIJA

Kaut arī Japāna pirmā ap 1870. gadu uzsāka akciju apgrozību, Tokijas Birža tika dibināta 1949. gadā. Tas ir pirmais tirgus, ko atver katru dienu pusnaktī (*GMT* – pēc Griničas laika). 2,3 milj. emitēto akciju tiek novērtētas par 11,5 miljrd. jenu. Galvenais indekss: *NIKKEI 225*.

HONKONGA

Pirmā akciju laišana apgrozībā notika 1891. gadā, bet Honkongas Birža pabeidza apvienošanos ar trim Āzijas biržām 2000. gadā. To atver plkst. 2.00 naktī (*GMT*), un tās sarakstos ir 812 uzņēmēj-sabiedrības ar kopējo vērtību virs 3559 miljrd. Honkongas dolāru. Galvenais indekss: *HANG SENG*.

FRANKFURTE

Jau 1585. gadā tirgotāji pulcējās Frankfortē, lai pārrunātu aktuālās problēmas, bet pati Frankfortes Birža tika izveidota 1682. gadā, un pirmā biržas ēka uzbūvēta 1843. gadā. To atver plkst. 8.00 (*GMT*), un *Deutsche Börse* sarakstos ir 5768 uzņēmēj-sabiedrības. Galvenais indekss: *DAX*.

ČIRIHE

Akciju apgrozība notiek kopš 1852. gada, bet Biržas asociācija tika izveidota 1873. gadā. 1995. gadā, kad apvienojās Ženēvas, Bāzeles un Čirihes biržas, to pārdēvēja par *SWX* Šveices Biržu. Čirihes Biržu akciju apgrozībai atver plkst. 8.00 (*GMT*). Galvenais indekss: *SNMI*.

S EKONOMIKA

Dienviņu konusa kopējo tirgu (*Mercosur*). 1999. gadā ES un *Mercosur* sāka sarunas par sadarbības jomām, taču Argentīnas ekonomiskā krīze 2002. gadā (*sk. attēlu pa labi*) izraisīja finansiālu nemieru *Mercosur*. ES atkārtoti apstiprināja savas atbalsta saistības *Mercosur* valstīm un to ekonomiskās integrācijas centieniem.

Ekonomiski daudz ietekmīgākas nekā tirdzniecības bloki ir daudzās Apvienoto Nāciju Organizācijas aģentūras, kas var noteikt sankcijas un ierobežojumus vai sadalīt atbalstu. Starptautiskais Valūtas fonds (SVF) un Pasaules Banka sāk kritiski attiekties pret nestabilu valstu ekonomiku pastāvīgu atbalstīšanu. Abas finanšu iestādes palielina aizdevumus valstīm, kas cenšas pārvarēt grūtības, bet prasa, lai tās veiktu iekšējās un bieži vien bargas ekonomikas un valsts parvaldes reformas. Pasaules Tirdzniecības organizācija (PTO), kas 1995. gadā izveidota Ženēvā, Šveicē, ir globāla starptautiska organizācija, kuras pārziņā ir starpvalstu tirdzniecības noteikumi. Tā arī pārrauga visu vērtspapīru tirgu indeksus. PTO iesaka kontrolēt un līdzsvarot pasaules tirdzniecības uzplūdus un atplūdus, jo īpaši attiecībā uz naudas darījumiem, un arī pārrauga visu akciju ievērojamākos indeksus.

BIRŽAS

Sekojošiem šiem indeksiem, investoriem ir pieejamas visas pasaules lielākās biržas. Birža ir tirgus, kurā uzņēmumi un valdības cenšas piesaistīt jaunus kapitālus no investoriem, kas meklē iespējas gūt peļņu. To darbība ir parādīta indeksos, kas apkopo virknes lielāko

VALDĪBA NOVED EKONOMIKU LĪDZ BANKROTAM
 Protestētāji Argentīnā prasa atdot viņu banku noguldījumus, kam valdība uzlika arestu 2001. gada decembrī. Hiperinflācijas dēļ Argentīnas valdība ir iekritusi parādos un aizņēmusies pārlietu daudz, nosakot pārāk dārgus kredītus uzņēmējdarbībai un piespiežot slēgt daudzas uzņēmējdarbības. Uzskatot, ka nacionālā valūta – peso – tiks devalvēta, argentiņieši traucās uz bankām, lai konvertētu peso dolāros, bet valdība ierobežoja naudas izņemšanu, izraisot pūļa plosīšanos ielās. Argentīnas ekonomiskā krīze atbalsojās visā starptautiskajā finanšu sistēmā.

uzņēmējdarbību akciju kāpumus un kritumus. Biržas darbojas pāri kontinentiem un laika zonām. Tādējādi pasaules ekonomika "nekad neguļ". Tomēr neatkarīgi no ieguvumiem valstu ekonomiku integrācija un intervences pilnvaras, kas piešķirtas SVF, Pasaules Bankai un PTO, ir sekmējušas

pieaugošu neapmierinātību. Bieži uzskata, ka šīs organizācijas kalpo pārvalstiskas ekonomikas interesēm. Pasaules bagātību būtiskā atšķirība un minētās nevienlīdzības acīmredzamā izmantošana ir izraisījusi demonstrācijas un protestus, kas nu jau regulāri notiek PTO un SVF saietu vietās.

A S GALVENĀS BIRŽAS

PARĪZE

Parīzes Biržas sarakstos ir 1484 uzņēmējdarbības, un tās tirgus kapitalizācijas vērtība ir 1477 mljrd. eiro. Izveidota 2000. gadā, kad apvienojās Briseles, Amsterdamas un Parīzes biržas. *Euronext Paris* ir atvērta no plkst. 8.00 (GMT). Galvenais indekss: *CAC40*.

LONDONA

Londonas Biržas pirmsākumi ir 1698. gadā, bet oficiāla akciju apgrozība sākās 1801. gadā. Tās sarakstos ir ap 2700 uzņēmējdarbību, kuru vērtība ir 3375,8 mljrd. sterliņu mārciņu. Londonas Biržu atver plkst. 8.00 (GMT). Galvenais indekss: *FTSE*, ("Footsie") 100.

BUENOSAIRESA

Viens no vecākajiem un nozīmīgākajiem apgrozības tirgiem Latīņamerikā – Buenosairesas Birža tika izveidota 1854. gadā. Atver plkst. 14.00 (GMT); kopējā apgrozījuma vērtība: aptuveni 213,4 mljrd. peso. Galvenais indekss: *MERVAL*.

ŅUJORKA

Ņujorkas Biržu 1792. gadā dibināja 24 uzņēmējdarbības, tā reģistrēta 1934. gadā. Kopš 1922. gada tiek izmantotas telpas Volstrīdā. To atver plkst. 14.30 (GMT), un Ņujorkas Birža ir pēdējā no astoņiem tirgiem, ko atver dienā. Galvenais indekss: *DOW JONES AVERAGES*.

VARAS

KĀPĒC CILVĒKI VEIDO VALDĪBAS UN CITAS VARAS INSTITŪCIJAS?

Platons skaidroja, ka pilsoņi “kļūst neiecietīgi pie vismazākās saskares ar autoritāti”, bet tad, kad tiem dod neierobežotu brīvību, viņi kļūst patvaļīgi un apdraudēti. Tāpēc jau kopš aizvēsturiskiem laikiem dažas normas, pat ģimenes un ģints pamatlīmenī, ir izrādījušās nepieciešamas grupas izdzīvošanai.

Kad ģintis apvienojās ciltīs, bija vajadzīga organizācija un kooperācija, jo īpaši aizsardzībai. Tad ciltis apvienojās etniskās kopienās – tautās, kurām bija kopīga vēsture un kultūras vērtības, reliģija, tradīcijas un valoda. Vēlāk attīstījās pasaules nācijvalstis, kuru pamatā bija nācija (etniskā grupa), valsts (valdība) un teritorija (robežas). Veidojās pasaules politiskā karte. Mūsdienu daudzkrāsainā 193 valstu pasaules karte atspoguļo arī kolonizācijas gadsimtu, iekarošanas un līgumu sekas.

POLITISKĀS SISTĒMAS

Mūsdienu pasaulē ir piecas principiālas varas sistēmas, daļa valstu ir pārejas posmā no viena pārvaldes veida uz citu.

Teokrātiskā vara (valdīšana reliģijas vārdā) un neparlamentārā jeb absolūtā monarhija pastāv, ja tradīcijas spēkam ir pārsvars pār pilsoņu vēlmi pēc izmaiņām – kaut arī izmaiņas var notikt un notiek. Piemēram, Bahreinas Karalistē pakāpeniski tiek ieviestas vēlēšanas, lai veidotu demokrātisku valdību, turpretim Irānā pēc monarhijas gāšanas 1979. gadā tika ieviesta islāma valdīšana. Pasaulē ir daudz valstu, kurās gan reliģijai, gan monarhijai joprojām ir nozīmīga vieta, bet to pilnvaras ierobežo valdības instrumenti. Tajā pašā laikā daudzas valstis pasaulē ir bijušas un ir pilnībā sekulāras (vairums komunistisko valstu vispār centās izskaust reliģiju), bet daudzas jau pirms vairākiem gadsimtiem atcēlušas vai noraidījušas tradicionālo monarhisko pārvaldi, piemēram, Francija un ASV.

Militārā vara parasti veidojas pēc militāra puča, pilsoņu kara vai valsts apvērsuma, kad

kontroli valstī pārņēmuši bruņotie spēki. Nereti tas noticis reālu stabilitātes un drošības iemeslu dēļ, un tad pēc laika tiek nodrošināta atgriešanās pie brīvām vēlēšanām. Mūsdienās militārie režīmi reti pārdzīvo savus līderus.

Vienpartijas vara mūsdienās vairumā gadījumu ir saistīta ar dažāda veida komunistiskajām valdībām, kaut gan Libijā, Sīrijā un līdz 2003. gadam arī Irākā to iedibinājusi kāda varaskāra persona vai dinastija. Var notikt kaut kas līdzīgs vēlēšanām, bet tikai tādēļ, lai apstiprinātu pastāvošo *status quo*. Arī šajā gadījumā līdz ar valdošās paaudzes aiziešanu parasti vairs nav iespējams ignorēt prasības pēc izmaiņām un liberalizācijas.

DEMOKRĀTIJAS DEFINĪCIJA

Dominējošā varas sistēma mūsdienās ir demokrātija, kurai ir dažādas formas. Tās pārsvars ir relatīvi nesens; vēl tikai mazāk nekā pirms 50 gadiem trim ceturtdaļām pasaules iedzīvotāju nebija tiesību balsot, lai noteiktu sev vēlamo pārvaldes veidu.

Antropologi ir pierādījuši, ka demokrātiskie principi – argumentēšana, diskusija

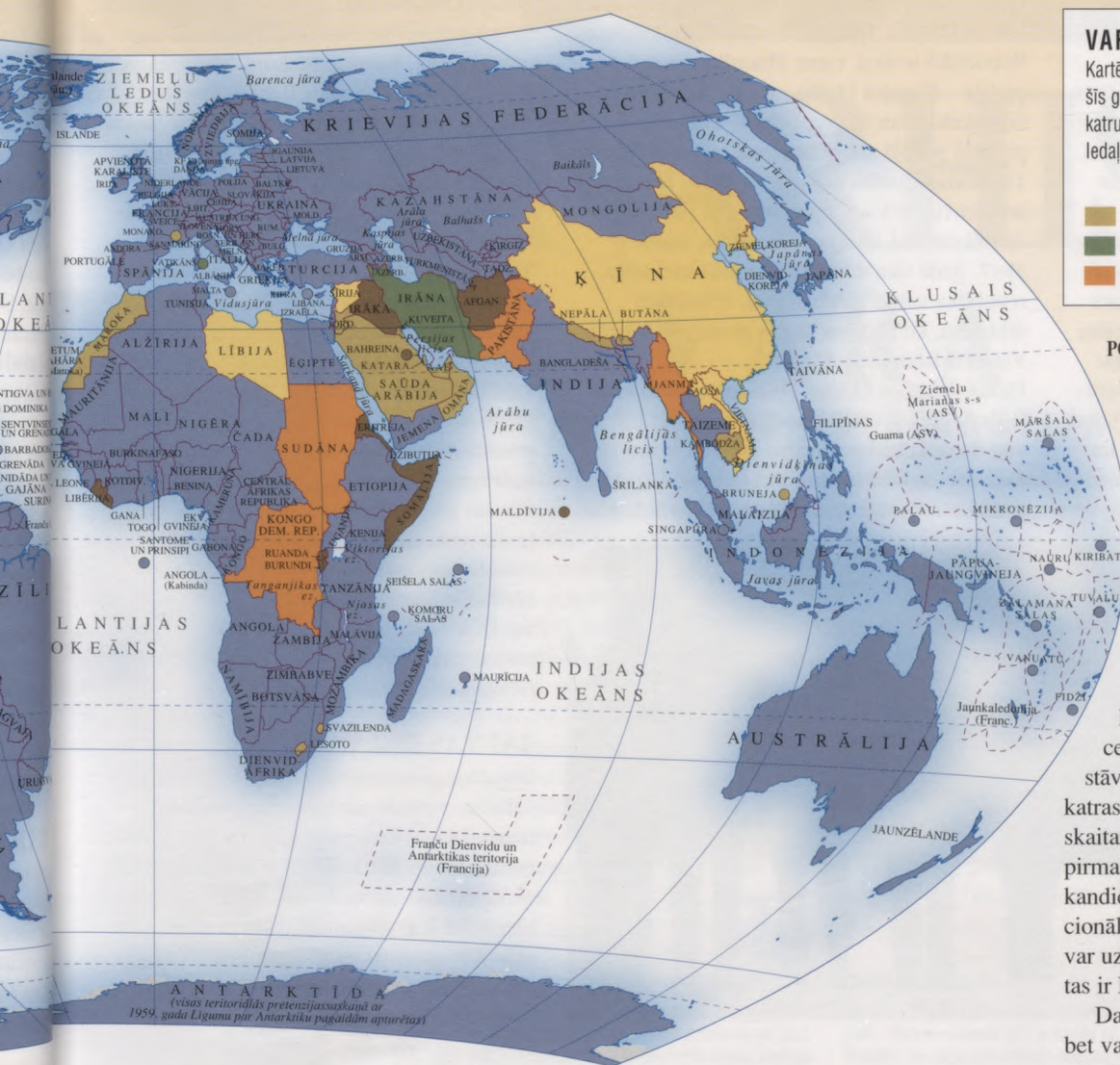

un konsenss – tikuši plaši izmantoti jau primitīvo cilšu sabiedrības organizācijā. Mūsdienu demokrātijas aizsākumi meklējami Senās Grieķijas polisās un Senās Romas republikas sistēmā, kas pastāvēja tad, kad pārējās politiskās struktūras pasaulē bija vadonības sabiedrības, monarhijas vai impērijas. Grieķu idejas saglabājās Sokrata, Platona un Aristoteļa rakstos. Roma pierādīja atēniešu teoriju, ka demokrātija var “darboties”, un kodificēja demokrātijas idejas romiešu tiesībās. Romas pārvaldi sauca par *res publica* (latīņu val. – sabiedriska lieta). Senāts, konsuli un

*“Cilvēku nedienas beigsies tikai tad,
kad politisku varu ar dievu palīdzību iegūs tie,
kas ir patiesi un patiesi mīl gudrību.”*

Platons, Atēnu filozofs

SISTĒMAS

VARAS REĢIONI

Kartē parādītas dažādas varas sistēmas visā pasaulē šīs grāmatas tapšanas laikā. Plašāku informāciju par katru varas tipu var iegūt katrai sistēmai veltītajā iedaļā. Iedaļā par demokrātisko varu aplūkoti pieci tās paveidi.

- Monarhiskā vara
- Teokrātiskā vara
- Militārā vara
- Demokrātiskā vara
- Vienpartijas vara
- Pārejas vara

POLITISKĀ MOZAIKA

Šajā pasaules politiskajā kartē redzams ne tikai varas sadalījums, bet arī noteiktu varas veidu sagrupēšanās. Piemēram, dažas no senākajām varas sistēmu formām saglabājas vienkopus senāko civilizāciju teritorijās, bet abos Amerikas kontinentos, kas attīstījušies daudz vēlāk, pilnībā dominē demokrātiskā vara.

kuru savukārt kontrolē un līdzsvaro mazākuma partiju ievēlētie pārstāvji, kurus sauc par opozīciju. Vēlēšanu process var balstīties gan uz proporcionālu pārstāvību, kad vietas parlamentā sadala atbilstoši katras partijas iegūtajam vēlēšanu balsu kopskaitam, gan notikt saskaņā ar sistēmu "amatā pirmais", kad katrā vēlēšanu iecirknī uzvar tas kandidāts, kurš ieguvis visvairāk balsu. Tradicionālo monarhu parlamentārajā demokrātijā var uzskatīt arī par simbolisku valsts galvu, kā tas ir Norvēģijā, Nīderlandē un Lielbritānijā.

Daudzpartiju republikas darbojas līdzīgi, bet valsts galvu – prezidentu ievēl parlamenta pārstāvji.

Prezidentālās demokrātijas sistēmā parlamenta pārstāvjus tāpat ievēl vēlēšanu apgabalos, bet notiek atsevišķas vēlēšanas, kurās tauta ievēl valsts prezidentu; tādējādi principā ir iespējams, ka valsts galva ir no partijas, kura parlamentā ir mazākumā. Var būt arī tā, ka valsts galva nav nevienas partijas pārstāvis.

"Valdniekiem ir paveicies, ka ļaudis nedomā."

Ādolfs Hitlers, nacistu vadonis

"Brīvības cena ir nepārtraukta modrība."

Tomass Džefersons, ASV valstsvīrs un politiķis

aristokrātija dalīja varu ar tautu (t.i., pilsoņiem), kura piedalījās vēlēšanās. Viduslaikos šie principi vairs nebija cieņā, notika atgriešanās pie karalistēm un impērijām, bet šajā laikā radās arī pasaulē pirmais parlaments – Altīngs, kas 930. gadā sanāca Islandē. Anglijā parlamenta nostiprināšanās sekmēja konstitucionālas monarhijas izveidi, bet Amerikas Savienotās Valstis 1789. gadā kļuva par pasaulē pirmo konstitucionālo republiku. Apgaismības pēcrenesances periodā aktualizēja antīko domātāju atziņas par valdīšanu, atkal par sevi atgādināja demokrātiskās idejas.

Parlamentārā demokrātija balstās uz to, ka pārvaldes orgānus veido no katra vēlēšanu apgabala ievēlētie pārstāvji. Viņi var būt no dažādām politiskajām partijām, bet par vadošo kļūst partija, kurai parlamentā ir balsu vairākums, un tās vadītājs kļūst par premjerministru,

“Daudzas valdīšanas formas ir izmēģinātas, un daudzas šajā grēku un bēdu pasaulē vēl tiks izmēģinātas. Neviens nesaka, ka demokrātija ir perfekta un ideāla. Patiesi, ir teikts, ka demokrātija ir sliktākā no visām valdīšanas formām, izņemot visas pārējās, kas laiku pa laikam tiek izmēģinātas.”

Vinstons Čērčils (1947. gada 11. novembrī)

Bezpartiju demokrātijās, kurām ir tendence rasties valstīs ar nelielu iedzīvotāju skaitu, indivīdi tiek ievēlēti parlamentā bez piesaistes konkrētām partijām.

Liberālās demokrātijas process ir piedzīvojis galēji labo un kreiso strāvājumu izkurtēšanu un pieaugošu centrālismu, kas bieži izpaužas kā koalīciju valdība, kad dažādas politiskās partijas sadarbojas, lai veidotu valdību.

Pēc Otrā pasaules kara beigām dažas bijušās kolonijas veidoja pašas savas varas sistēmas, par paraugu ņemot bijušo kolonizatoru pieredzi, turpretī citas sekoja savām iekšējām ietekmēm, bet tas nereti noveda pie pilsoņu kara, apvērsumu virknes un militāras diktatūras vai vienpartijas režīma. Dažās valstīs varas sistēmas tika sadalītas: Vācijā, Vjetnamā un Korejā pastāvēja dalījums komunistiskajā un demokrātikajā varā. Pēc ilguša kara

PAŠNOSAUKUMS

Dažu valstu valdīšanas formas nosaukums var būt maldinošs. Korejas Tautas Demokrātikajā Republikā ir tikai viena likumīga politiskā partija – Korejas Darba partija. Vai šī valsts ir demokrātija un īsta republika? Patiesībā tā ir pasaulē pēdējā staļiniskā komunistu diktatūra. Tās nomenklatūru nevar salīdzināt, piemēram, ar Dienvidāfrikas Republiku, kas patiešām ir demokrātija. Libērijas Republika, kas 1847. gadā tika dibināta kā konstitucionāla republika vergu atbrīvošanai, ir militāra diktatūra, ko pēdējos gados posta pilsoņkarš. Vai tā ir īstena republika?

Dažas valdības tikušas izveidotas un to vadītāji savulaik ievēlēti demokrātiski, bet pēc tam viņi demokrātisko procesu faktiski ir izskauduši, lai saglabātu varu. Arī terminētie prezidentālie režīmi ir demokrātija tikai vārda pēc.

uz tādām pārvalstiskām varām kā Apvienoto Nāciju Organizācija ar visām tās aģentūrām un programmām, Pasaules Tirdzniecības organizācija, Kioto protokols, Starptautiskā Krimināltiesā, Pasaules Banka, Starptautiskais Valūtas fonds un tādām cilvēktiesību aizstāvības grupām kā Starptautiskā Amnestija. Izveidojušās pārvalstiskās varas piedāvā veidu, kādā bijušās kolonijas un to kolonizatori var risināt 21. gadsimta problēmas. Tikmēr globalizācijas ietekme pieaugusi ne tikai starptautiskajā tirdzniecībā, bet arī kultūrā un tehnoloģijās. Cilvēces vēsturē lielākoties ir piedzīvots, ka dažādu valstu valdības būtībā sacenšas, nevis sadarbojas: vienu impēriju varenību nodrošināja citu panikums vai sakāves. Bet līdz ar kodolieroču, lielātruma komunikāciju, vides zinātņu attīstību un globalizācijas rašanos 20. gs. beigās ļaudis visā pasaulē pārliecinājušies par miermīlīgas sadarbības vajadzību. Dienakārtībā ir jautājums par jaunas varas sistēmu – vai šāds veids būs vai nebūs jaunas pārvalstiskas alianses (sk. sadaļu “Vispārējā forma”, 16. lpp.).

G8 SANĀKSME 2003. GADA 2. JŪNIJĀ

Pasaules lideri piedalās G8 samitā Evjālebē, Francijā, lai piesaistītu uzmanību starptautiskajiem izaicinājumiem: (no kreisās) Romāno Prodi (Eiropas Komisijas prezidents), Juničiro Koizumi (Japāna), Gerhards Šrēders (Vācija), Žans Kretjēns (Kanāda), Vladimirs Putins (Krievija), Žaks Širaks (Francija), Džordžs V. Bušs (ASV), Tonijs Blērs (Lielbritānija), Silvio Berlusconi (Itālija) un Kosta Simitis (Grieķijas premjerministrs, ES Padomes prezidents).

1975. gadā Vjetnamu atkal apvienoja komunistu valdība. Padomju Savienības dezintegrācijas un *glasnostj* politikas rezultātā Vācija 1990. gadā miermīlīgi atkalapvienojās kā federatīva republika un Austrumeiropas valstis atbrīvojās no Maskavas kontroles. Bijusī Padomju Savienība sadalījās 15 neatkarīgās valstīs, un katra no tām izvēlējās savu pārvaldes veidu – no bijušo komunistu autokrātiska režīma Vidusāzijā līdz demokrātikajai Baltijas valstīs.

PĀRVALSTISKAS VARAS UN GLOBALIZĀCIJA

Pārvalstiskas varas ir valstu starptautisku koalīciju un starptautisku organizāciju radīts fenomenis, kas risina problēmas, kuras pārsniedz atsevišķu valstu teritoriju (sk. 20.–21. lpp.). Padomju Savienības sabrukums 1991. gadā padarīja ASV par vienīgo izdzīvojušo lielvaru. Raizēs par iespējamo ASV hegemoniju lielākas cerības tiek liktas

TAUTAS BEZ VALSTĪM

Tāpat kā globalizācija nojauc šķēršļus starp valstīm, pasaule piedzīvo nacionālisma atdzimšanu – kultūras kopību jeb bezvalsts tautu tieksmi pēc kulturālas, politiskas un ekonomiskas autonomijas. Šo bezvalsts tautu identitāte ir veidojusies to vēsturiskās attīstības gaitā (dažām šī vēsture sākusies jau antīkajā senatnē, nereti sniedzoties pāri moderno valstu robežām) – ar atšķirīgu kultūru un bieži arī atšķirīgu valodu un savām politiskajām institūcijām, kas ir vai nu tradicionālas, vai mūsdienīgi reģionālas. Dažas bezvalsts tautas prasa autonomiju eksplozīvi, neatlaidīgi un vardarbīgi, piemēram, palestīnieši vai čečeni, bet citas savas nacionālistiskās vēlmes ir ievirzījušas sakārtotos politiskajos procesos, piemēram, skoti Apvienotajā Karalistē vai katalāņi Spānijā, bet vēl citi ir politiski inertī, ar mazām cerībām uz pašnoteikšanos. Tā kā bezvalsts tautas prasa teritoriju valstu iekšienē vai ārpus valstu robežām, tās šajās zemēs darbojas kā draudīgi un bieži vien destabilizējoši politiskie spēki. Ir aprēķināts, ka mūsdienās ir ap 1600–2000 bezvalsts tautu (pretstatā 193 valstīm).

MONARHISKĀ

V A R A

KARALISTES UN DINASTIJAS

Monarhiskā vara nozīmē, ka kāda persona valda visu mūžu, varu parasti manto. Monarhiem mēdz būt daudzi un dažādi tituli – karalis, karaliene, princis, imperators, cars, sultāns u.c. Senākā vēsturē mantota valdnieka vara bija norma, monarhs valdīja līdz pat savai nāvei. Visilgākais zināmais valdīšanas laiks vēsturē pieder Ēģiptes Senās valsts faraonam Piopi II, kas valdīja no 2278. līdz 2184. g. p.m.ē. Eiropā visilgāk valdīja karalis Luijs XIV Francijā (“Sauls karalis”), kurš bija tronī no 1643. līdz 1715. gadam. Absolūtais monarhs valda viens vai kopā ar paša izraudzītiem padomdevējiem, bet konstitucionālajā monarhijā politiskus lēmumus pieņem ievēlētas amatpersonas. Eiropā absolūtā monarhija uzplauka jaunajos laikos, kad 17. gs. vidū Anglija absolūto varu aizstāja ar parlamentāru pārvaldību, bet pēc simts gadiem šim piemēram sekoja Francija. Daži laikmeti ir nosaukti monarhu vārdā – karalienes Viktorijas (1837–1901) valdīšana zināma kā viktoriānisms ēra. Vidusšķiras veidošanās, demokrātiskā liberālisma vilnis un Pirmais pasaules karš iezvanīja beigas daudzām monarhijām. Taču arī modernajā 20. gadsimtā pasaules sabiedrības uzmanības lokā bija monarhu laulības. Karalis Edvards VIII atteicās no Anglijas troņa 1936. gadā, lai apprecētos ar amerikāņu šķirteni Velisu Simpsoni. 1956. gadā Monako firsts Renjē III apprecēja aktrisi Greisu Kelliju. 1978. gadā Jordānijas karalis Huseins apprecēja Amerikā dzimušo Lizu Heilabiju, kura pieņēma vārdu “karaliene Nura”.

PAGĀTNES UN TAGADNES MONARHI

Pulksteņa rādītāju kustības virzienā no augšējā kreisā stūra: Mehameds VI – pēdējais Osmāņu sultāns, gāzts 1922. g.; Feisals – Saūda Arābijas karalis (vald. 1964–1975); Kārlis Lielais – franku karalis un pirmais Svētās Romas impērijas ķeizars, kuru 800. g. kronēja pāvests; Jordānijas karalis Huseins (vald. 1953–1999); karaliene Viktorija – Lielbritānijas un Īrijas Apvienotās Karalistes karaliene, 1876. gadā kronēta par Indijas imperatori; karalis Rāma V – Siāmas valdnieks (vald. 1868–1910), kurš modernizēja savu valsti rietumnieciskā garā; karalis Rūdolfs I Hābsburgs (1218–1291), kurš lika pamatus Hābsburgu impērijai un valdīja Austrijas, Stīrijas un Karintijas hercogistē; Vilhelms I – Prūsijas ka-

ralis un apvienotās Vācijas pirmais imperators (ķeizars); Džingme Singajs Vangčuks – Butānas valdnieks, 1974. g. kronēts par “Pūku karali”; Anglijas karaliene Elizabete I, kas valdīja visā vētrainajā reformācijas periodā no 1558. līdz 1603. g.; Kastīlijas karaliene Izabella, kuras laulība ar Aragonas Ferdinandu 1469. g. bija Spānijas apvienošanās pamats; Selims II – Osmāņu imperators (1566–1574), Suleimāna Lieliskā dēls; princis Galenga – mūsdienu Zulu valsts valdnieks, liela 19. gs. Zulu valdnieka Šaka pēctecis; Kārlis V – Svētās Romas impērijas ķeizars, Spānijas karalis un Nīderlandes, Beļģijas un Luksemburgas valdnieks, kura plašā impērija pēc viņa atteikšanās no troņa 1556. g. tika sadalīta divās daļās.

MAROKA

Oficiālais nosaukums: **MAROKAS KARALISTE**

	IEDZĪVOTĀJI: 30,4 MILJ.
	GALVASPILSĒTA: RABĀTA
	PLATĪBA: 446 298 km ²
	NEATKARĪBA: 1956
	KONSTITŪCIJA: 1972

MAROKA ir sākotnējā arābu vārda *Maghrib el Aksa*, kas nozīmē "tālie rietumi", eiropiešu atveidojums.

RELĪĢIJA: musulmaņi (gk. sunniti) 99%, citi (gk. kristieši) 1%

VALSTS VALODA: arābu

REĢIONI VAI PROVINCES: 16 reģioni

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKLĪ:

Laikraksti: 22 dienas laikraksti

TV: 2 dienesti – 1 valsts un 1 neatkarīgā televīzija

Radio: 3 dienesti – 1 valsts un 2 neatkarīgi

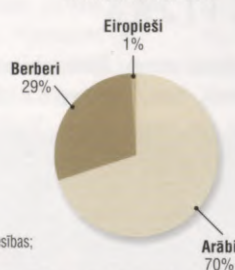
VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 21 gada vecuma, vispārējās

TIESĪBU SISTĒMA: šariata (islāma), franču un spāņu tiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ABEDA, ACCT, AIDB, AFESD, AL, AMF, AMU, ANO, CCC, ECA, EDSO (partnervalsts), ERAB, FAO, G77, IAEA, ICAO, ICC, ICGTU, ICRM, IDA, IDB, IFAD, IFC, IFRC, IHO, ILO, Interpols, IOM, ISO, ITU, MONUC, NAM, OAS (novērot.), OIC, OPCW, PCA, PDK, PTO, PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNHCR, UNIDO, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: K – *Koutla* bloks (ietver Tautas spēku sociālistisko apvienību un *Istiklā*), W – *Witaka* bloks (ietver Konstitucionālo apvienību un Tautas kustību), C – Centra bloks (ietver Neatkarīgo nacionālo apvienību un Demokrātisko tautas kustību), MPCCD – Konstitucionālā un demokrātiskā tautas kustība, FDD – Demokrātisko spēku fronte, PSD – Demokrātiskā sociālistu partija

ETNISKAIS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 56.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 1180

INFLĀCIJA: 1,9%

MAKSĀJŪMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE):

-475 milj. USD

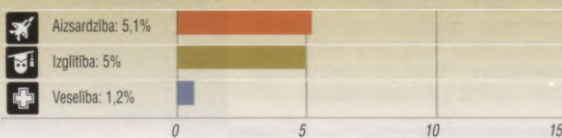
VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs:

10,563-11,519 Marokas dirhēmi

VALSTS VALŪTA: MAROKAS DIRHĒMS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

Piespiedu izmaiņas valdībā	1	2-5	5+	• Polisario frontes partizāni ir cinījušies par Rietum-Sahāras neatkarību kopš 1983. gada. ANO atbalstītais miera plāns 1991. gadā nespēja izbeigt konfliktu. • Strīdi ar Spāniju par Seītas un Melijas anklāviem un Vidusjūras salām.
Pilsonkari	○	○	○	
Starptautiski kari	○	○	○	
Arvalstu intervence	○	○	○	

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: karš pret Sahāras atkritējiem (1975–1991). ANO intervence (MINURSO)

SENO MAROKU LĪDZ 7. GADSIMTAM PĀRVALDĪJA romieši, vandaļi, vestgoti un grieķi, pēc tam tajā iebruka arābi, ienesdami šajā zemē islāmu. Vēlāk Marokā neilgu laiku bija pašpārvalde – neatkarīga monarhija, līdz arābu un berberu pilsoņkarš sadalīja karalisti. 15. gs. kontroli pār Marokas ostas pilsētām pārņēma Portugāle un Spānija (līdz 17. gs.), bet 18. un 19. gs. Maroka bija pirātu priekšpostenis, no kura tie uzbruka tirdzniecības kuģiem Vidusjūrā. Starp 1904. un 1923. g. Maroka bija sadalīta starp Franciju un Spāniju. Būdami franču protektorātā, marokāņi savus neatkarības centienus saistīja ar Lielbritānijas un ASV Atlantijas hartu, kurā bija deklarētas pilsoņu tiesības izvēlēties savu valdību. Kaut arī pēc Otrā pasaules kara jauno marokāņu dumpis tika apspiests, vadošā neatkarības partija *Istiklā* aizliegta, un sultāns Mohammeds V izraidīts trimdā, neatkarības prasība pastiprinājās. 1956. gadā Francija bija spiesta piešķirt Marokai suverenitāti un atjaunot monarhiju.

LĪKUMĪGAS VĒLĒŠANAS

2002. gada 1. septembrī notika Marokas Parlamenta apakšpalātas pirmās vēlēšanas kopš karaļa Mohammeda VI kronēšanas 1999. gada jūlijā. Cilvēks tur plakātu, atbalstot vienu no 26 partijām, kas reģistrētas vēlēšanām.

rezervējot sev tiesības veikt iecelšanu amatā un vadīt tiesiskās pārraudzības iestādi. Pēc Hasana II nāves 1999. gadā par karali kļuva viņa dēls Mohammeds VI, kurš atbalsta sociālās un ekonomiskās reformas.

VALSTS PĀRVALDE

LĪKUMDOŠANA Parlaments (Parlaments) Divpalātu parlaments Majlis al-Mustasharin (Padomnieku palāta) 270 locekļi, kuru pilnvaru termiņš ir 9 gadi: 162 ievēlē reģionālās, vietējās un profesionālās padomes; 108 ievēlē vispārējās un tiesās vēlēšanās. Majlis al-Nuwab (Pārstāvju palāta) 325 deputāti, kas ievēlēti uz sešu gadu termiņu vispārējās un tiesās vēlēšanās. Ar neuzticības balsojumu var atlaist valdību. Reģionālā pārvalde 16 administratīvos reģionus pārvalda vietēji ievēlētas asamblejas un monarha iecelti gubernatori.	IZPILDVARA Monarhs Mantota vara. Valsts galva, tautas reliģiskais vadonis un brunoto spēku virspavēlnieks. Var atlaist parlamentu, organizēt jaunas vēlēšanas un valdīt, izdotot dekrētus. Premjerministrs Pēc vēlēšanām iecel monarhs. Valdības galva; iesniedz parlamentam valdības programmu. Ministru padome Pēc premjerministra ieteikuma iecel monarhs. Sēdes vada monarhs.	TIESAS Konstitucionālā padome Lemj par vēlēšanām, referendumiem, likumu atbilstību Konstitūcijai. 12 locekļi, kas strādā vienu 9 gadu termiņu; sešus iecel monarhs un sešus – parlamenta vadītāji. Augstākā tiesa Augstākā apelācijas tiesa. Tiesnesus iecel monarhs pēc Augstākās tiesnešu padomes ieteikuma. Apelācijas tiesa Galvenokārt izskata noziegumus, par ko paredzēts piecu gadu vai ilgāks cietumsods. Pirmās instances tiesas Lemj par mazsvarīgākiem kriminālnoziedzumiem un civilietātm.

NEPĀLA

Oficiālais nosaukums: **NEPĀLAS KARALISTE**

	IEDZĪVOTĀJI: 23,6 milj.
	GALVASPILSĒTA: KATMANDU
	PLATĪBA: 136 800 km²
	NEATKARĪBA: 1769
	KONSTITŪCIJA: 1990

NEPĀLA ir minēta vismaz divtūkstoš gadus vecos budistu tekstos saistībā ar Nepālas ieleju.

RELIGIJA: hinduisti 90%, budisti 4%, musulmaņi 3%, kristieši 1%, citi 2%

VALSTS VALODA: nepāliešu

REĢIONI VAI PROVINCES: 14 zonas

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSĀZIŅAS LĪDZEKLĪ: absolūta politiskā cenzūra

Laikraksti: 29 dienas laikraksti; lielākie – "Gorkhapatra", "Nepali Hindi Daily" un "Rising Nepal"

TV: 1 ierobežots, valstij piederošs dienests

Radio: 2 dienesti – 1 valsts, 1 neatkarīgs

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: angļu vispārējās tiesības, hinduisma tiesību tradīcijas; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: AsB, ANO, CCC, CP, ESCAP, FAO, G77, ICAO, ICC, ICFTU, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRC, ILO, Interpols, IOM (novērot.), ISO (korespond.), ITU, MONUC, NAM, OPCW, PTO (novērot.), PVO, SAARC, SJO, SOK, SRAB, SVĒ, UNAMSIL, UNCTAD, UNESCO, UNFICYP, UNIDO, UNIFIL, UNMEE, UNMIGH, UNMIK, UNMOP, UNMOT, UNTAET, UPJ, WFTU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: NCP – Nepālas Kongresa partija, CPN-UML – Nepālas Apvienotā marksistiski ģeņiniskā komunistiskā partija, NDP – Nacionāldemokrātiskā partija

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 106.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 240

INFLĀCIJA: 1,5%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -293 milj. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 74,58–76,59 Nepālas rūpijas

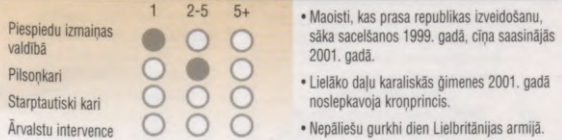

VALSTS VALŪTA: NEPĀLAS RŪPIJAS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: demokrātu demonstrācijas 1990. gadā. Maoistu sacelšanās 1999–mūsdienas. Slaktiņš pili 2001. gadā

NEPĀLA – BUDAS SENĀ DZIMŠANAS VIETA – gadsimtiem ilgi sekmīgi izvairījusies no svešu, ārēju varu okupācijas. Mūsdienās attālās Himalaju valsts aktuāls uzdevums ir panākt iekšējo nesaskaņu nomocītās valdības sekmīgu darbu.

Paaudžu paaudzēs Nepālas ielejās un pakalnos pastāvēja dučiem nelielu karalistu. 18. gs. beigās leģendārais Gurkhu valdnieks Prithvi Nārājāns karalistes apvienoja vienā Nepālas valstī. Viņa pēcteči valdīja līdz 19. gs. vidum, kad aristokrātu savstarpējās ķildas pārauga niknā cīņā, kurā tika nogalināti daudzi Nepālas augstmaņi. Pēc *Kot Massacre* slaktiņa sākās gadsimtu ilgā Džanga Bahadūra Ranas un viņa dzimtas diktatūra. Ieņemot premjerministra amatu, Bahadūrs uzurpēja karaļa varu un ieviesa amatu pārmantošanu, kas viņa pēctečiem garantēja premjerministra un citus augstākos amatus.

KARAĻA GJANENDRAS DZIMŠANAS DIENA
Tūkstošiem Nepālas iedzīvotāju sapulcējušies pie Nārājanhiti karaliskās pils Katmandu, lai svinētu karaļa dzimšanas dienu. Monarhs kāpa tronī pēc karaļa Birendras un karalienes Aišvārijas traģiskās nāves 2001. gadā.

Ranas dzimta valdīja līdz 20. gs. vidum, kad iekšējās nesaskaņas un nepāliešu trimdinieku spiediens izraisīja bruņotu dumpi. Pēc pamiera noslēgšanas tronī 1955. gadā nāca karalis Mahendra, notika pirmās nacionālās vēlēšanas un tika ieviesta daudzpartiju varas sistēma. Tomēr Mahendra uzskatīja, ka reformas apdraud troni. Viņš atlaida parlamentu, aizliedza politiskās partijas un ieviesa režīmu, kas balstījās uz vietējām padomēm – pančājatām, ar karali kā galveno valdnieku. Tomēr 1990. gadā tautas prasības pēc demokrātijas piespieda Mahendras pēcteci karali Birendru ieviest konstitucionāla monarha pārvaldītu parlamentāru demokrātiju. Pēc vēlēšanām 1994. gadā izveidojās nevarīgs parlaments un mazākuma valdība, ko vadīja Apvienotā marksistiski ģeņiniskā partija. Nākamajās vēlēšanās pie varas atgriezās valdošā Nepālas Kongresa partija. 2001. gadā Birendru, karalieni un pārējos karaliskās ģimenes locekļus nogalināja kroņprincis Dipendra; viņš vēlāk nomira no paša radītajiem ievainojumiem. Mirušā karaļa brālis Gjanendra tika kronēts par karali. 2003. gadā Nepālas valdība noslēdza otro pamieru ar maoistu nemiernieku vadītājiem, pārtraucot gandrīz desmit gadus ilgušos nemierus, kas prasījuši apmēram 7000 cilvēku dzīvības.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Parlaments Divpalātu parlaments Rashtriya Sabha Nacionālā padome 60 locekļi, kuru pilnvaru termiņš ir 6 gadi; 35 ieceļ Pārstāvju palātā, 10 – monarhs, 15 ievēlē vēlēšanu kolēģija. Vienu trešo daļu sastāva atjauno ik pēc diviem gadiem. Pratinidhi Sabha (Pārstāvju palāta) 205 deputāti, ko uz piecu gadu termiņu ievēlē vispārējās tiesās vēlēšanās.	IZPILDVARA Monarhs Mantota vara. Valsts galva. Var atlaist parlamentu vai sasaukt parlamenta sesiju; var izsludināt jaunas vēlēšanas, ir tiesības apzēlot un grozīt spriedumus. Premjerministrs Parasti ir Pārstāvju palātas vairākuma partijas vai koalīcijas līderis. Pēc vēlēšanām ieceļ monarhs. Valdības galva, vada Ministru padomi.	TIESAS Augstākā tiesa Augstākā apelācijas tiesa. Galveno tiesnesi uz septiņiem gadiem pēc Konstitucionālās padomes ieteikuma ieceļ monarhs. Pārējos 14 tiesnešus monarhs ieceļ pēc Tiesnešu padomes ieteikuma.
Reģionālā pārvalde 14 zonas, kas sadalītas 75 rajonos, pārvalda monarha iecelti komisāri.	Ministru padome Pēc premjerministra ieteikuma ieceļ monarhs. Pārtrauga valsts pārvaldes darbu.	Apelācijas tiesas Vienpadsmit tiesas uzskaita zemāka līmeņa apelācijas. Tiesnešus ieceļ monarhs pēc Tiesnešu padomes ieteikuma.
		Rajonu tiesas Septiņdesmit piecas tiesas. Tiesnešus ieceļ monarhs pēc Tiesnešu padomes ieteikuma.

SAŪDA ARĀBIJA

Oficiālais nosaukums: SAŪDA ARĀBIJAS KARALISTE

IEDZĪVOTĀJI: 21 milj.
GALVASPILSĒTA: RIJĀDA, DŽIDA (admin.)
PLATĪBA: 1 960 580 km ²
NEATKARĪBA: 1932
KONSTITŪCIJA: 1993

SAŪDA ARĀBIJA ir nosaukta Saūda nama vārdā, un to pārvalda Muhammeda ibn Saūda dzimtas pēcteči.

RELĪGIJA: musulmaņi sunnīti 85%, musulmaņi šiīti 15%

VALSTS VALODA: arābu

REĢIONI VAI PROVINCES: 13 provinces

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI: absolūta politiskā cenzūra

Laikraksti: 13 dienas laikraksti arābu un angļu valodā. Lielākie ir "Ar-Riyadh", "Sharg Al Awsaf", "Al-Jazirah" un "Riyadh Daily". Valdība pieprasa absolūtu preses cenzūru

TV: 2 valstij piederoši dienesti

Radio: 2 dienesti – 1 valsts, 1 privāts (pieder naftas kompānijai)

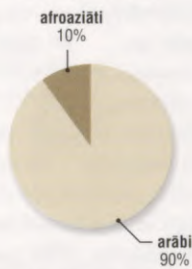
VĒLĒŠANU TIESĪBAS: nav

TIESĪBU SISTĒMA: šariata (islāma) likumi; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ABEDA, AIDB, AFESD, AL, AMF, ANO, BIS, CCC, ESCWA, FAO, G19, G77, IAEA, ICAO, ICC, ICRM, IDA, IDB, IFAD, IFC, IFRC, ILO, Interpols, ISO (korespond.), ITU, NAM, ODAPEC, OAS (novērot.), OIC, OPCW, OPEC, PCA, PTO (novērot.), PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WFTU, WIPO, WMO

POLITISKĀS PARTIJAS: nav

ETNISKĀS SASTĀVS

SAŪDA ARĀBIJAS KARALISTI kā vienotu valsti 1932. gadā dibinājis karalis Abdalazīzs. Viņš nostiprināja savu varu ar laulībām un ģimeņu aliansēm, un viņa vairāk nekā 40 dēli kļuva par Saūda karaļnama izšķirošo spēku. Ilgu laiku Saūda Arābija bija izolēta no Rietumu vērtībām. Tomēr, būdama pasaulē lielāko naftas krājumu īpašnice, līdz ar ekonomikas globalizāciju Saūda monarhija, kas šobrīd ir absolūta monarhija, bija spiesta modernizēt savu politisko struktūru un ārpolitiku.

Tikai līdz ar tās pašreizējā karaļa – Fahda ibn Abdalazīza valdīšanu, kas sākās 1982. gadā pēc viņa brāļa Haleda nāves, Saūda Arābijā novērojamas dziļākas pārmaiņas. Visnozīmīgākā no tām bija Konsultatīvās padomes (*Majlis ash-Shoura*) izveidošana 1993. gadā, piešķirot tai likumdevējas funkcijas. Valsts pieņēma arī Pamatlikumu, kurā Saūda Arābija definēta kā islāma valsts, kuras satversme balstās uz Korānu un Sunnu, musulmaņu svētās grāmatas papildinājumu, ko atzīst sunnītu sektas locekļi.

Pirmajā Konsultatīvajā padomē bija 60 locekļi, kurus iecēla karalis Fahds, un tai sākotnēji bija padomdevējas funkcija. Kaut arī kopš tā laika Padomes locekļu skaits ir divkārt pieaudzis, visa vara joprojām piešķirta karaļa ģimenei, Saūda namam. Padomes priekšlikumiem vajadzīgs karaļa apstiprinājums, un visu līmeņu augstākos valdības amatus ieņem karaliskās ģimenes locekļi.

Kopš 2001. gada aprīļa karalis Fahds ibn Abdalazīzs ar Saūds ir pasaulē bagātākais monarhs, un viņa bagātība tiek lēsta 30 miljrd. USD vērtībā.

Pēc Irākas iebrukuma Kuveitā 1990. gadā Saūda Arābija savā teritorijā uzņēma Kuveitas karalisko ģimeni un 400 000 bēgļu. Lai atbrīvotu Kuveitu, rietumvalstu un arābu karaspēkam bija atļauts izvietoties Saūda Arābijā. Kopš teroristu uzbrukuma Amerikas Savienotajām Valstīm 2001. gada 11. septembrī, kad 15 no 19 teroristiem izrādījās no Saūda Arābijas, tā ir atzīta par ekstrēmisma valsti. 2003. gadā karalis Fahds, apsolut paplašināt dalību politiskajos procesos, teica: "Mēs esam daļa no pasaules, un mūs nevar no tās šķirt." Tomēr islāma kaujinieku atbalstītāju paziņojumi no Saūda Arābijas ir panākuši, ka valsts attiecībā ar Rietumiem ir noteikts aizsardzības režīms.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Saūda Arābijas izraidītais *Al-Qaeda* teroristu tīkla galva Osama bin Ladens ir zvērējis gāzt Saūda valdošo dinastiju. Kamēr Saūda Arābija tiek apsūdzēta islāma kustību kūdišanā ārzemēs, tās karalisko ģimeni apdraud tāds pats radikālisms pašu mājās.
- Saūda Arābijas milzīgās naftas bagātības ir padarījušas to ļoti atkarīgu no ārzemju strādniekiem un importētām precēm. Tajā pašā laikā valstī daudz jaunu cilvēku ir bezdarbnieki.
- Sodī, kas balstās uz islāma likumiem, ietverot nomētāšanu ar akmeņiem, locekļu nociršanu, galvas nociršanu, ir izpelnījušies aizvien pieaugošu starptautisko cilvēktiesību aizsardzības grupējumu kritiku.

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 27.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 7230

INFLĀCIJA: -0,8%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): 15,6 miljrd. USD

VALŪTAS MAINĀS KURSI/ ASV dolārs: 3,7505-3,7504 Saūda riālu

VALSTS VALŪTA: SAŪDA RIĀLS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Ar moderno militāro programmatūru strādā kvalificēti ārzemju speciālisti.
- Pusmilitāro Nacionālo gvardi veido Saūda dzimtas režīma atbalstītāji.
- Nav obligātā militārā dienesta.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: slaktiņš pie Mekas Lielās mošejas 1987. gadā

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA <i>Majlis ash-Shoura</i> (Konsultatīvā padome) Vienpalātas parlaments 120 locekļi, kurus monarhs ieceļ uz četriem gadiem. Darbojas kā padomdevēja struktūra; visi tiesību akti jāapstiprina karalim.	IZPILDVARA Monarhs Mantota vara. Valsts un valdības vadītājs, arī augstākais reliģiskais līderis. Jāievēro šariata likumi un Saūda tradīcijas.	TIESAS Augstākā tiesnešu padome 12 tiesneši, kurus ieceļ Tieslietu ministrija un apstiprina Karaliskā tiesa. Pārbauga tiesu iestādes; ir galīgā apelācijas tiesa par dažiem šariata tiesas spriedumiem.
Reģionālā pārvalde 13 provinces pārvalda prinči un citi karaliskās ģimenes locekļi, kurus iecēlis karalis.	Ministru padome 29 vai vairāk ministri, kas lielākoties ir karaliskās ģimenes locekļi. Tos ieceļ monarhs uz četriem gadiem. Izstrādā politiku un pārbauga valsts pārvaldes darbu.	Šariata tiesas Iztiesā šķiršanās, bērnu aizbildniecības, mantošanas un citas lietas. Piekritība attiecas arī uz tiem, kas nav musulmaņi. Monarha ieceltie tiesneši lem, balstoties uz Korānu un Sunnu.
Karaliskā padome Vadošie prinči; sanāk slepenībā, lai pārrunātu karaliskās ģimenes jautājumus, tādus kā pēctecība (mantošana) un algas.		

KAMBODŽA

Oficiālais nosaukums: **KAMBODŽAS KARALISTE**

IEDZĪVOTĀJI: 13,4 milj.
GALVAPILSĒTA: PNOMPEŅA
PLATĪBA: 181 041 km ²
NEATKARĪBA: 1953
KONSTITŪCIJA: 1993

KAMBODŽAS nosaukums radies no *Kambuja*, kas nozīmē "Kambu pēcteči" (Kambu – mītisks indiešu valdnieks).

RELĪĢIJA: budisti 93%, musulmaņi 6%, kristieši 1%

VALSTS VALODA: khmeru

REĢIONI VAI PROVINCES: 20 provinces

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI: absolūta politiskā cenzūra

Laikraksti: 2 dienas laikraksti. Valdība izmantoja 1995. gada preses likumu, lai ierosinātu lietu pret valsts laikrakstiem par neslavas celšanu un nepatiesas informācijas sniegšanu

TV: 6 dienesti – 1 valsts, 5 neatkarīgi

Radio: 10 dienesti – 2 valsts, 8 neatkarīgi

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: paražu tiesību normas un civiltiesības, ietverot ANO Pārejas varas tiesību kodeksus, atzīst Starptautiskās Tiesas piekribību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACCT, ANO, ARF, AsB, ASEAN, CCC, CP, ESCAP, FAO, G77, IAEA, ICAO, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRC, ILO, Interpol, IOM (novērot.), ISO (abon.), ITU, NAM, OPCW (parakst.), PCA, PTO (novērot.), PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNESCO, UNIDO, UPU, WFTU, WIPO, WMO, Wto

POLITISKĀS PARTIJAS: CPP – Kambodžas Tautas partija, *Funcinpec* – Apvienotā nacionālā fronte par neatkarīgu, neitrālu un kooperatīvu Kambodžu, SRP – Sama Renšija (*Sam Reinsky*) partija

VALSTS EKONOMIKA

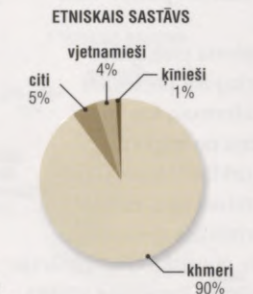
VIETĀ PASAULĒ PĒC NKP: 130.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 260

INFLĀCIJA: -0,8%

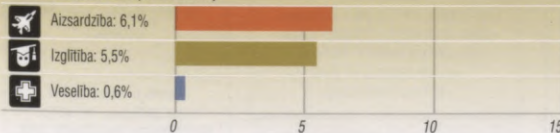
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -19 milj. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 3835 Kambodžas rieli

VALSTS VALŪTA: KAMBODŽAS RIELS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	●	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

• Saskaņā ar nominālo kopējo struktūru saglabājis trīs galvenās armijas – Kambodžas Tautas bruņotie spēki, *Armée Nationale Sihanoukiste* un Khmeru Tautas nacionālās atbrīvošanas bruņotie spēki.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: Pola Pota "nāves lauki" (1975-1979). Vietnamiēšu iebrukums Kambodžā (1978-1991). Sarkano khmeru sacelšanās (1992-1998). ANO iejaukšanās (*UNAMIC*)

KAMBODŽA PAĻAUJAS UZ SAVU ATJAUNOTO KONSTITUCIONĀLO MONARHIJU, lai atgūtu pagājušo laiku varenību un atveseļotu sabiedrību, kas sagrauta pilsoņkara gados – vienā no šausminošākajām genocīda epizodēm vēsturē.

Aptuveni kopš 600. gada Kambodža bija plaukstošs Khmeru impērijas centrs Dienvidaustrumu Āzijā, kur uzcelti daži no pasaulē skaistākajiem reliģiskajiem tempļiem. Bet pēc taizemiešu un vjetnamiēšu postošajiem iebrukumiem 18. gs. vidū Kambodža atradās uz sabrukuma robežas un lūdza aizsardzību Francijai. Nākamos septiņdesmit gadus Francija saimniekoja Kambodžā kā savā kolonijā, sagraujot tās lielāko autoritāti – seno monarhiju.

1953. gadā Kambodža atguva neatkarību, bet vēlāk to satricināja Vjetnamas kara saasinājuma izraisītie nemieri. Ap 1975. gadu komunistisko Sarkano khmeru dumpis satricēja ASV atbalstīto ģenerāļa Lona Nola režīmu, kas iepriekš bija atcēlis Kambodžas monarhiju un veicis izmaiņas valdībā. Tikuši pie varas, Sarkanie khmeri un to vadonis Pols Pots atcēla naudu un privātīpašumu un uzsāka slepkavību kampaņu, lai atbrīvotu

Laikā starp 1975. un 1979. gadu 1,7 milj. vīriešu, sieviešu un bērnu zaudēja dzīvību Kambodžas "nāves laukos".

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Mūsdienīgas infrastruktūras radīšana, jo īpaši lauku rajonos, ceļu būve, elektrifikācija un ūdensapgāde, kā arī izglītības un amatnācības nodrošināšana – tās joprojām ir pašas nopietnākās problēmas.
- Nelikumīgās mežizstrādes dēļ valdība katru gadu zaudē miljoniem dolāru ļoti nepieciešamo ienākumu.
- *HIV/AIDS* izplatība līdz ar seksa industrijas uzplaukumu apsteidz valdības iespējas palīdzēt sirgstošajiem pilsoņiem.
- Kara gadu sekas rezultātā Kambodžas iedzīvotāju vidū proporcionāli ir ļoti daudz bāreņu un atraitņu.

Kambodžas sabiedrību no jebkādas "buržuāziskās" ietekmes. Simtiem tūkstoši cilvēku aizbēga no valsts, cieta badu, mira no slimībām vai tika nogalināti, kad Pols Pots organizēja t.s. tīrīšanas lielajās un mazajās pilsētās, nosūtot visus pilsētniekus uz laukiem, lai pārraudzinātu revolucionārās ideoloģijas garā. Vjetnamas okupācija 1979. gadā pārtrauca nežēlīgo teroru, bet izraisīja dārgi izmaksājošo partizānu karu ar atlikušajiem khmeru spēkiem, kas ilga visus 20. gs. 80. gadus. ANO pārraudzītā pamiera laikā tika noslēgts miera līgums, kā rezultātā uz konstitucionālās monarhijas pamata izveidojās jauna daudzpartiju parlamentāra demokrātija un tronī par karali tika iecelts princis Norodoms Sianuks. Kambodžas likumdevējas iestādes sasauca divas sesijas gadā un ir atbildīgas par valsts budžeta apstiprināšanu, līgumu ratificēšanu un karastāvokļa izziņošanu, bet galvenā vara piešķirta izpildvarai. Kambodžas izšķirošais uzdevums ir izbeigt sāncensību valdībā un atjaunot kara sagrauto ekonomiku.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Parlaments Vienpalātas parlaments Nacionālā sapulce 122 deputāti, kas ievēlēti vispārējās un tiesās vēlēšanās uz pieciem gadiem. Senāts 61 vieta, senatori strādā piecus gadus. Divus locekļus iecel monarhs, divus ievēl Nacionālā sapulce, 7s – 1s oficiāli vēlējami. Reģionālā pārvalde 20 provinces un četras municipalitātes, kuru vadītājus iecel valsts valdība, ievērojot sadalījumu starp abām koalīcijas partijām.	IZPILDVARA Monarhs Monarhu izraugās Karaliskā troņa padome. Valsts galva un bruņoto spēku virspavēlnieks. Iecel vēstniekus un valdības amatpersonas; izziņo ārkārtas stāvokli; apzēlošanas tiesības. Premjerministrs Vairākuma partijas līderis, izvirza Nacionālās sapulces priekšsēdētājs un iecel monarhs. Valdības galva, vada Ministru padomi. Ministru padome 24 locekļi, ko iecel monarhs. Pārtrauca valsts pārvaldes darbu.	TIESAS Konstitucionālā tiesa Pārtrauca likumu atbilstību Konstitūcijai. Devīni locekļi, kam dažādos laikposmos noteikti deviņu gadu darba termiņi. Trīs no tiem iecel monarhs, trīs – Nacionālā sapulce, bet trīs – Augstākais maģistrāts, kas pārtrauca tiesu iestāžu darbu. Augstākā tiesa Augstākā atkārtotās izskatīšanas un apelācijas tiesa. Pieci monarha iecelti tiesneši. Apelācijas tiesas Uzklaua apelācijas no zemākajām tiesām. Trīs monarha iecelti tiesneši.

JORDĀNIJA

Oficiālais nosaukums: JORDĀNIJAS HĀSIMĪTU KARLISTE

	IEDZĪVOTĀJI: 5,1 milj.
	GALVASPILSĒTA: AMMANA
	PLATĪBA: 92 300 km²
	NEATKARĪBA: 1946
	KONSTITŪCIJA: 1952

JORDĀNIJA ir nosaukta gar valsts rietumu robežu plūstošās Jordānas upes vārdā. 1099. gadā krustneši izveidoja *Oultra Jourdain* hercogisti. Kad 1921. gadā kontroli pār teritoriju ieguva briti, viņi to nosauca par Transjordāniju.

RELIĢIJA: musulmaņi sunnīti 92%, kristieši 6%, citi 2%

VALSTS VALODA: arābu

REĢIONI VAI PROVINCES: 12 provinces

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKLĪ: daļēja politiskā cenzūra

Laikraksti: 8 dienas laikraksti

TV: viens valsts kontrolēts dienests

Radio: 1 valsts kontrolēts dienests

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 20 gadiem, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: šariata (islāma) tiesības un franču tiesības, neatzīst Starptautiskās Tiesas piekirtību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ABEDA, ACC, AFESD, AL, AMF, ANO, CAEU, CCC, EDSO (partnere), ESCWA, FAO, G77, IAEA, ICAO, ICC, ICFTU, ICRM, IDA, IDB, IFAD, IFC, IFRCS, ILO, Interpols, IOM, ISO, ITU, MONUC, NAM, OIC, OPCW, PCA, PTO, PVO, SOK, SRAB, SVF, UNAMSIL, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UNMEE, UNMIBH, UNMIK, UNMOP, UNMOT, UNOMIG, UNRWA, UNTAET, UPU, WFTU, WIPO, WMO, Wto

POLITISKĀS PARTIJAS: Ind – Neatkarīgie, IAF – Islāma rīcības fronte, AAP – Al Ahd partija

ETNISKĀS SASTĀVS

armēņi 1%
kirgīzi 1%

arābi 98%

TĀPAT KĀ DAUDZU JAUNU VIDĒJO AUSTRUMU VALSTU, arī Jordānijas robežas noteica Eiropas varas pēc tam, kad pēc Pirmā pasaules kara sabruka Osmāņu impērija. Jordānijas atrašanās vietas dēļ tai ir bijusi liela nozīme arābu un izraēliešu konflikta vēsturē. 1967. gadā "Sešu dienu karā" Izraēla anektēja Jordānas upes rietumu krastu un Jeruzālemes austrumu daļu. Jordānija uzņēma arī palestīniešu bēgļu pieplūdumu, un pusei tās pašreizējo iedzīvotāju ir palestīniešu izcelsme. 1994. gadā Jordānija parakstīja miera līgumu ar Izraēlu, un tas ir attiecību uzlabošanas sākums. Karalis Abdullāhs II, kurš nāca pie varas pēc sava tēva, karaļa Huseina, nāves 1999. gadā, turpināja tēva aizsāktu miera nostiprināšanas kursu.

Kā noteikts 1952. gada Konstitūcijā, izpildvara pieder karalim, kurš kontrolē bruņotos spēkus un ieceļ premjerministru un Kabinetu, lai gan valdību tradicionāli izveido premjerministrs, bet karalis to apstiprina. Karalim ir arī veto tiesības. Tomēr karaļa veto var noraidīt ar divu trešdaļu balsu vairākumu Deputātu palātā un Senātā. Kopš politisko partiju legalizēšanas 1992. gadā un valstī pirmajam daudzpartiju vēlēšanām 1993. gadā nostiprinājušās valdību atbalstošās partijas, kaut arī pastāv vēra ņemama islāmistu opozīcija.

1998. gadā valdība bija spiesta piekāpties opozīcijai un pieņēma ierobežojošu preses un publikāciju likumu, atceļot reformas, kas bija Jordāniju padarījušas par vienu no reģiona atvērtākajām sabiedrībām. Turklāt Nacionālās sapulces vēlēšanas vairākas reizes tika atceltas, izraisot sabiedrības neapmierinātību ar sistēmu.

Kamēr politiskā liberalizācija joprojām ir karalistes vājākā vieta, karalis Abdullāhs II lielu uzmanību pievērš ekonomikas reformai.

Prasību par Rietumkrasta atdošanu 1988. gadā Jordānija cedēja Palestīnas atbrīvošanas organizācijai.

2000. gadā Jordānija kļuva par Pasaules Tirdzniecības organizācijas dalībvalsti un parakstīja brīvās tirdzniecības nolīgumu ar ASV. 2001. gadā tā parakstīja nolīgumu arī ar Eiropas Brīvās tirdzniecības asociāciju.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Jordānijā ir ierobežoti dabas resursi, arī ūdens un nafta.
- Galvenās problēmas ir parādi, nabadzība un bezdarbs.
- 2003. gadā ASV vadītais karš Irākā bija ekonomisks trieciens Jordānijai, kas no Irākas importēja naftu par zemākām cenām. Vēl nav zināms, kā Jordānija finansēs energoresursu importu, kad tai vairs nav šādas vienošanās ar Irāku.
- Starptautisku tirdzniecības nolīgumu parakstīšana ir liberalizējusi tirdzniecību, sekmējusi darba ražīguma pieaugumu un ļāvis piesaistīt ārzemju investīcijas.
- Turpmāk risināmās problēmas ietver fiskālu pielāgošanu, lai samazinātu budžeta deficītu un stimulētu ieguldījumu veikšanu, atbalstot jaunu darba vietu radīšanu.

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 92

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 1710

INFLĀCIJA: 0,7%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE):

59 milj. USD

VALŪTAS MAINĀS KURSI/ ASV dolārs:

0,7100-0,7088 Jordānijas dināru

VALSTS VALŪTA: JORDĀNIJAS DINĀRS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDEJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsoņkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Labi sagatavots un profesionālais karaspēks ir uzticis monarhijai.
- Lai iepirktu mūsdienu ierocus un aprīkojumu, Jordānija ir atkarīga no Rietumu kredīta atbalsta.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Majlis al-Umma (Nacionālā sapulce) Divpalātu parlaments Majlis al-Ayyan (Senāts) 40 locekļi, kurus uz četriem gadu termiņu ieceļ monarhs. Majlis al-Nuwaab (Deputātu palāta) 80 locekļi, kas tiesās un vispārējās vēlēšanās ievēlēti uz četriem gadiem. Ar Senāta atbalstu var noraidīt veto, ko likumiem uzlicis monarhs. Reģionālā pārvalde 12 provinces (muhafzas), ko pārvalda monarha iecelti gubernatori. Pārtrauga valsts pārvaldes departamentus un attīstības projektus savā teritorijā.	IZPILDVARA Monarhs Mantota vara. Valsts galva, valdības galva un bruņoto spēku virspavēlnieks. Pilnvaras ietilpst veto uzlikšana likumiem, Nacionālās sapulces ataišana un jaunu vēlēšanu izsludināšana. Premjerministrs Ieceļ monarhs. Pārtrauga valsts pārvaldes darbu. Kabinets Ieceļ premjerministrs ar monarha apstiprinājumu. Par vispārīgās politikas jautājumiem atbildīgs Deputātu palātai, kura ar divām trešdaļām balsu var izteikt Kabineta neuzticību un piespiest to atkāpties.	TIESAS Augstākā tiesa Lemj par Pirmās instances tiesu un Reliģisko tiesu nolēmumu apelācijām. Pirmās instances tiesas Visus gadījumus, kas ietilpst krimināltiesību un civiltiesību jomā un kas nepārprotami nav izskatāmi zemākās mirtiesnešu tiesās, uzklaua septiņi tribunāli. Reliģiskās tiesas Šariata tiesas (musulmaņiem) un Eklēsiastiskās tiesas (kristiešiem). Piekritība attiecas uz laulības, šķiršanās, mantošanas un alimentu jautājumiem.

APVIENOTIE ARĀBU EMIRĀTI

Oficiālais nosaukums: **APVIENOTIE ARĀBU EMIRĀTI**

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 2,7 milj.
	GALVASPILSĒTA: ABU DABI
	PLATĪBA: 82 880 km ²
	NEATKARĪBA: 1971
	KONSTITUCIJA: 1971

APVIENOTIE ARĀBU EMIRĀTI, kas izveidoti 1971. gadā, ir vienīgā federācija arābu pasaulē.

RELIĢIJA: musulmaņi šīti 16%, pārējie musulmaņi 80%, kristieši, hinduisti un citi 4%

VALSTS VALODA: arābu

REĢIONI VAI PROVINCES: 7 emirāti

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI: absolūta politiskā cenzūra

Laikraksti: 7 dienas laikraksti

TV: 4 valsts dienesti, satelīti nav ierobežoti. Dubajās "Media City", kas atvērta 2001. gadā, atbalsta lielāku preses brīvību

Radio: 7 valstij piederoši dienesti

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: nav

TIESĪBU SISTĒMA: šariāta (islāma) tiesības un civiltiesības, neatziņš Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ABEDA, AFESD, AL, AMF, ANO, CAEU, CCC, ESCWA, FAO, G77, GCC, IAEA, ICAO, ICRM, IDA, IDB, IFAD, IFC, IFRC, IHO, ILO, Intelsat, Interpol, ISO, ITU, NAM, OPEC, OIC, OPCW, OPEC, PTO, PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WIPO, WMO

POLITISKĀS PARTIJAS: nav

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 49.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 17 870

INFLĀCIJA: 4,5%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): 24,6 miljrd. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 3,6730–3,6729 AAE dirhēmu

VALSTS VALŪTA: AAE DIRHĒMS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiskie kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Armijas personālsastāvs galvenokārt ir no pārējām arābu valstīm un Indijas subkontinenta.
- Reģionālais konflikts regulāri tiek izmantots ASV gaisa spēku bāzes AAE.
- Nav obligāta militārā dienesta.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

APVIENOTIE ARĀBU EMIRĀTI IR FEDERĀCIJA, ko veido septiņi emirāti: Abū Dabī, Adžmāna, Dubaija, Fudžaira, Šardža, Rāselhaima un Ummalkaivaina. Katru emirātu pārstāv tās attiecīgā valdošā dzimta. AAE pilsoņiem pieejama bezmaksas izglītība, bezmaksas neatliekamā medicīniskā palīdzība un ir viens no augstākajiem ienākumu līmeņiem uz vienu iedzīvotāju arābu pasaulē, nav ienākumu nodokļa. 20. gs. 70. gadu naftas ieguves uzplaukums izraisīja viesstrādnieku pieplūdumu, un mūsdienās to ir vairāk nekā AAE pamatiedzīvotāju. Lielākā daļa viesstrādnieku ir no Āzijas, ko pievīlināja AAE ievērojamie naftas un gāzes krājumi – trešie lielākie Naftas eksportētājvalstu organizācijā (OPEC).

Izpildvara federācijā pieder Augstākajai emīru padomei, prezidentam un viceprezidentam un Ministru padomei. Augstāko emīru padomi veido septiņu emirātu vadītāji. Tās pilnvaras ietver federālo likumprojektu sagatavošanu, federālo amatpersonu izvēli un prezidenta un viceprezidenta izraudzīšanos. Abū Dabī valdnieks šeihs Zāids ir vienīgais AAE prezidents, viņš ir amatā kopš federācijas dibināšanas 1971. gadā. Dubajās valdnieks šeihs Maktūms el-Maktūms ir viceprezidents un premjerministrs.

Reaģējot uz kritiku par to, ka AAE nesot demokrātijas, prezidents Zāids 1993. gadā atjaunoja Federālo Nacionālo padomi. Šo padomdevēju iestādi veido pārstāvji, kurus iecēlis katra emirāta emīrs uz divu gadu termiņu, kas ir pagarināms. Federālajai Nacionālajai padomei nav pilnvaru pašai ieviest tiesību aktus, un gan Ministru padome, gan Augstākā emīru padome lemj par Federālās Nacionālās padomes priekšlikumiem. Lai gan ne visiem valsts pilsoņiem ir pieņemams AAE valdības autoritārais raksturs, ir izskanējuši pavisam nedaudzi aicinājumi ieviest tautas līdzdalību politiskajā sistēmā. Tā kā federācijas ekonomika ir spēcīga, ir maz ticams, ka valdnieki sastapsies ar nopietnām liberalizācijas prasībām.

ĪD LŪGŠANA

Premjerministrs šeihs Maktūms el-Maktūms un viņa brāļi rītasumā Īd-al-fitr lūgšanas laikā Dubajā 2002. gada 5. decembrī. Īd atzimē svētā gavēšanas mēneša ramadāna beigas.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA
Majlis al-Ithhid al-Watani
(Federālā Nacionālā padome)

Vienpalātas parlaments
40 locekļi, kurus uz divu gadu termiņu ieceļ apvienoto emirātu valdnieki. Konstitūcijā fiksēta kvota atļauj iecelt vairāk locekļu no bagātākajiem un apdzīvotākajiem emirātiem. Apspriež tiesību aktus un pārskata tos, bet nevar grozīt likumus vai uzlikt tiem veto.

IZPILDVARA
Augstākā emīru padome
Septiņu apvienoto emirātu valdnieki. Augstākā konstitucionālā iestāde. Nosaka federācijas politiku un likumdošanu; sanāk četreiz gadā; gan Abū Dabī, gan Dubajās valdniekam ir veto tiesības.

Prezidents un viceprezidents
Uz piecu gadu termiņu ieceļ Augstākā emīru padome. Prezidents ir valsts galva, vada Augstāko emīru padomi; pārtrauga bruņotos spēkus.

Premjerministrs
Ieceļ prezidents; valdības galva.

Ministru padome
Ieceļ prezidents.

TIESAS
Emīrātu Augstākā tiesa
Iztiesā strīdus emīrātu starpā un starp emīrātiem un federālo valdību; lemj par likumu atbilstību Konstitūcijai. Pieci prezidenta iecelti tiesneši.

Zemākās federālās tiesas
Iztiesā civillietas un komercietas, kas attiecas uz federālo valdību.

Vietējās tiesas
Tiesu vada federālā Tieslietu ministrija Abū Dabī, Fudžairā un Šardžā un vietējie valdnieki Adžmānā, Dubajā, Rāselhaimā un Ummalkaivainā.

Reģionālā pārvalde
Septiņi emirāti ir vietējiem valdniekiem, kontrolē tiesības uz derīgajiem izrakstiem un iepēmumus.

KARALISKĀ AUTOKOLONNA
Jordānijas karalis Abdullāhs ar
savu sievu karalieni Raniju Ammānā
1999. gadā pēc nāksanas pie varas.

OMĀNA

Oficiālais nosaukums: **OMĀNAS SULTANĀTS**

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 2.6 milj.
	GALVASPILSĒTA: MASKATA
	PLATĪBA: 212 460 km ²
	NEATKARĪBA: 1951
	KONSTITŪCIJA: 1996

OMĀNAS nosaukums radies no arābu vārda *aaemen* vai cits *umān* nosaukuma.

RELĪĢIJA: ibādi musulmaņi 75%, citi musulmaņi un hinduisti 25%

VALSTS VALODA: arābu

REĢIONI VAI PROVINCES: 6 reģioni un 2 provinces

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKLĪ: absolūta politiskā cenzūra

Laikraksti: 5 dienas laikraksti

TV: 1 valsts kontrolēts dienests

Radio: 2 valsts kontrolēti dienesti

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: 2000. gada vēlēšanās

Omānā piedalījās apmēram 175 000 omāniešu, ko valdība bija uzaicinājusi piedalīties provinču vēlēšanu komitejās *Majlis ash-Shoura* ievēlēšanai

TIESĪBU SISTĒMA: šariata (islāma) tiesības un angļu vispārējās tiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ABEDA, AFESD, AL, AMF, ANO, CCC, ESCWA, FAO, G77, GCC, ICAO, IDA, IDB, IFAD, IFC, IHO, ILO, Interpols, ISO (korespond.), ITU, NAM, OIC, OPCW, PTO, PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WFTU, WIPO, WMO

POLITISKĀS PARTIJAS: nav

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 80.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 4778

INFLĀCIJA: -1,1%

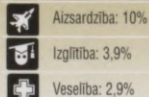
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): 3,35 miljrd. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 0,3851 Omānas riāls

VALSTS VALŪTA: OMĀNAS RIĀLS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsoņkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- 1996. gadā tika izveidota Aizsardzības padome, kas ir atjauninājusi bruņotos spēkus.
- Armijas spēku ir vairojuši beludži algotņi.
- Robežstrīdi ar AAE tika atrisināti 1999. gadā.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

OMĀNU, KAS ATRODAS ARĀBIJAS PUSALAS vistālākajā austrumu punktā, tieši pie Persijas līča "ieejas", uzskata par visneatīstītāko no arābu valstīm. Vairums iedzīvotāju atbalsta islāma ibādi atzaru, ko uzskata par mēreni liberālu un kas atzīst izredzētu vadoni – imāmu. Kaut gan savas pastāvēšanas laikā Omāna lielākoties ir bijusi neatkarīga, tās piekrastes daļu gandrīz visu 16. gs. kontrolēja portugāļi, bet 1737. gadā tā uz neilgu laiku bija Persijas varā. 1749. gadā Ahmeds ibn Saīds tika izraudzīts par imāmu un dibināja Albusaidu dinastiju, politiskā vara kļuva pārmantojama. Viņa pēcteči joprojām pārvalda valsti. Omāna, visu 19. gs. būdama spēcīga valsts, parakstīja virkni draudzības līgumu ar Apvienoto Karalisti, arī 1951. gada līgumu, ar kuru Lielbritānija oficiāli atzīst Omānas neatkarības statusu.

Omānā valda sultāns Kabūss ibn Saīds, autoritārs valdnieks, kurš ieņem arī premjerministra, ārlietu ministra, aizsardzības ministra un finanšu ministra amatu. Omāna kļuva par naftas eksportētājvalsti, divus gadus pirms Kabūss sagrāba varu, 1970. gadā gāžot no troņa savu tēvu Saīdu ibn Taimūru. Marksistu vadītā sacelšanās, kas Dofāras provincē notika 1964. gadā, tika galīgi apspiesta 1975. gadā, kad Kabūss izmantoja peļņu no naftas, lai finansētu sociālu un ekonomisku reformu. 1996. gadā sultāns izstrādāja Omānas pirmo rakstīto konstitūciju, kuru sauc par "Valsts pamatstatūtiem" un kurā garantētas cilvēktiesības un noteiktas mantošanas tiesības.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Lielāko daļu Omānas ienākumu (90% NKP) veido naftas eksports. Pašlaik ir aprēķināts, ka šo krājumu pietiks mazāk nekā 20 gadiem; šis atkarības samazināšana ir galvenā prioritāte. Kaut arī Omāna ir ļoti atkarīga no viesstrādnieku darba, ir iespējas attīstīt pakalpojumu un tūrisma nozares.
- Gandrīz puse no Omānas iedzīvotājiem ir jaunāki par 15 gadiem, un valsts jaunatnes izglītošana strauji kļūst par nopietnu jautājumu. Lauku apvidos joprojām ir augsts analfabētisma līmenis.
- Pazemes ūdeņu pārmērīga izsūkšana ir novedusi pie jūras ūdens infiltrācijas apūdeņotajās teritorijās.

Sultāns vai tā pārstāvis vada visas politiku veidojošās struktūras – Ministru padomi un ekonomiskās attīstības, finanšu un aizsardzības īpašās padomes. Likumdevēju – Omānas Padomi (*Majlis Oman*) – veido ieceltie Valsts padomes (*Majlis ad-Dawla*) locekļi un vēlētie Konsultatīvās padomes (*Majlis ash-Shoura*) locekļi. Likumdošanas institūcijas radās tikai 1991. gadā, kad tika izveidota netieši ievēlētā Konsultatīvā padome, kura pārskata budžetu un sagatavo tiesību aktus. 2002. gadā sultāns noteica tās tiešu ievēlēšanu, piešķirot balsstiesības visiem 21 gada vecumu sasniegušajiem pilsoņiem. Naftas un gāzes nozaru attīstība ir stiprinājusi Omānas ekonomiku un veicinājusi ap 450 000 viesstrādnieku pieplūdumu. Lai samazinātu šo ar naftu saistīto atkarību, valdība cenšas atbalstīt pakalpojumu nozari un izglītot jaunos omāniešus, lai tie aizstātu viesstrādniekus.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA <i>Majlis Oman</i> (Omānas Padome) Divpalātu parlaments <i>Majlis ad-Dawla</i> (Valsts padome) 48 locekļi; lielākoties bijušie ministri un militārpersonas, ko ieceļ sultāns.	IZPILDVARA Sultāns Mantota vara. Vienīgais izpildvaras pārstāvis, uz kura pilnvarām neattiecas nekādas oficiālas pārbaudes. Valsts galva, bruņoto spēku virspavēlnieks, premjerministrs, ārlietu un finanšu ministrs.	TIESAS Miertiesas Izveidotas ar sultāna dekrētu, lai iztiesātu pārkāpumus un nopietnas krimināllietas. Tiesas priekšsēdētājs atskaitās tieši sultānam, kurš arī ieceļ tiesnešus.
<i>Majlis ash-Shoura</i> (Konsultatīvā padome) 83 locekļi, ko izvirzījušas provinču vēlētijs komitejas un iecēlis sultāns. Tikai konsultatīvas pilnvaras; pārskata ar ekonomikas attīstību un sociālajiem dienestiem saistītos tiesību aktus; drīkst uzaicināt ministrus uz iztaujāšanu.	Ministru padome Sultāna iecelti 26 ministri. Vada sultāns; pārrauga valsts pārvaldes darbu.	Šariata tiesas Izskata mazāksvarīgus kriminālpārkāpumus un civillietas, tostarp izsūtīšanu, šķiršanos, mantošanu un tīšu kaitējumu. Tiesnešus ieceļ sultāns.
Reģionālā pārvalde Piecdesmit deviņus rajonus pārvalda gubernatori, kuri izšķir vietēja mēroga strīdus, savāc nodokļus un uztur mieru.		Saimnieciskās tiesas Iztiesā lietas, kas attiecas uz bankrotu, līgumiem, būvniecību, apdrošināšanu, kuģniecību un zīmoliem. Tiesnešus ieceļ sultāns.

LESOTO

Oficiālais nosaukums: **LESOTO KARALISTE**

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 2,1 milj.
GALVASPILSĒTA: MASERU
PLATĪBA: 30 355 km²
NEATKARĪBA: 1966
KONSTITŪCIJA: 1993

LESOTO nosaukta valstī dominējošās soto jeb lesoto tautas vārdā.

RELĪĢIJA: kristieši 80%, izemiešu ticējumi 20%

VALSTS VALODAS: angļu un soto

REĢIONI VAI PROVINCES: 10 distrikti

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LIDZEKĻI: daļēja politiskā cenzūra

Laikraksti: 2 dienas laikraksti, tikai "Mirror" ir neatkarīgs. "Leselinyana la Lesotho" ir populārs reliģisks periodiskais izdevums

TV: 1 valsts dienests

Radio: 1 valsts dienests

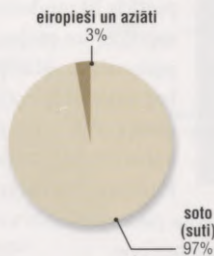
VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: romiešu-holandiešu un angļu vispārējās tiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: APC, AIDB, ANO, C, CCC, ECA, FAO, G77, ICAO, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRCS, ILO, Interpols, ISO (abon.), ITU, NAM, OUA, OPCW, PTO, PVO, SACU, SADC, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNHCR, UNIDO, UPU, WCL, WFTU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: LCD – Lesoto Demokrātijas kongresa partija, BNP – Basuto Nacionālā partija, NIP – Nacionālā neatkarības partija, LPC – Lesoto Tautas kongress

ETNISKAIS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 150.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 580

INFLĀCIJA: 6,1%

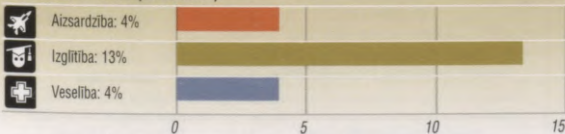
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -151 milj. USD

VALŪTAS MAINĀS KURSI/ ASV dolārs: 7,570-11,995 loti

VALSTS VALŪTA: LOTS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	●	●	●
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Lai apspiestu politisko vardarbību 1998. gadā, tika prasīta Dienvidāfrikas palīdzība.
- Valstī dominē ārvalstu politika, jo Lesoto ir atkarīga no Dienvidāfrikas.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: pilsopu nemieri. Dienvidāfrikas iejaukšanās, lai atjaunotu kārtību

LESOTO PILNĪBĀ ROBEŽOJAS AR DIENVIDĀFRIKU. Tā kā tās drošība un darba vietas pilnībā atkarīgas no kaimiņvalsts, daudzi šīs valsts vīrieši strādā kā viesstrādnieki Dienvidāfrikas raktuvēs. Taču tik un tā 90% iedzīvotāju dzīvo zem nabadzības sliekšņa. Līdz neatkarības iegūšanai 1966. gadā Lesoto, kas agrāk bija Lielbritānijas teritorija, nosaukums bija Basutolenda.

Katra no trim galvenajām varām – monarhs, armija un valdība – ir dažādos veidos izraisījusi valstī politiskus nemierus. Lai nezaudētu 1970. gada vēlēšanās, vadošā Basuto Nacionālā partija (BNP), ko vadīja partijas līderis premjerministrs Lebua Džonatans, izsludināja ārkārtas stāvokli, atcēla Konstitūciju un atlaida parlamentu. Sakarā ar to, ka valdībā tika iekļauti Dienvidāfrikas Afrikāņu nacionālā kongresa biedri, Dienvidāfrika slēdza savas robežas. Šie divi notikumi bija izšķirošie, kuri izraisīja 1986. gada militāro puču, kā rezultātā izpildvaru un likumdošanas varu pārņēma karalis Mošeše II un Militārā padome.

Tā kā karalis sāka aktīvi iejaukties valdības lietās, viņu izsūtīja no valsts. Par karali tika iecelts viņa dēls – Letsijs III, kas šķīta mazāk ieinteresēts politikā. Tomēr, ignorējot 1993. gada Konstitūcijas grozījumus, ar ko karalim bija atņemta izpildvara, jaunais karalis pēc gada pārņēma varu un atlaida parlamentu. Ar kaimiņvalstu atbalstu Letsijs III tika gāzts, tronī atgriezās viņa tēvs, un tika izveidota jauna valdība. Pēc tēva nāves 1996. gadā Letsijs III atguva troni un, par spīti vairākiem apvērsuma mēģinājumiem, turpina neievērot Konstitūciju un aktīvi, lai gan apstrīdamā, darboties politikā.

Dienvidāfrika un Botsvāna ir apspiešanas notiekošo vardarbību un demonstrācijas, ko radīja nekārtības vēlēšanās, un Pagaidu politiskā padome ir sākusī pārskatīt vēlēšanu procesu. Līdz ar daudzām citām izmaiņām Nacionālā sapulce tika papildināta ar 40 jauniem locekļiem, kas ievēlami proporcionālās vēlēšanās. 2002. gada maija vēlēšanas tika vienprātīgi atzītas par brīvām un godīgām. Lesoto Demokrātijas kongresa partija (LCD) tajās ieguva 77 no 80 tieši ievēlēto locekļu vietām, bet 9 no 19 partijām, kuras piedalījās proporcionālajās vēlēšanās, sadalīja 40 jaunās vietas.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Lesoto nestabilā politiskā situācija neuzlabojas, padarot valsti vēl vairāk atkarīgu no Dienvidāfrikas gan drošības, gan nodarbinātības un tirdzniecības jomā. Apūdeņošanas programma (Highlands Water project) nodrošinātu gan ūdeni, gan darbavietas, kā arī ieņēmumus no Dienvidāfrikas, bet ir vajadzīgi jauni risinājumi.

- Bezdarbs ir plaši izplatīts, un cerības uz dzīves līmeņa celšanos samazinās, jo ceturtdaļa iedzīvotāju ir inficēti ar HIV vīrusu. Paredzams, ka 2017. gadā vidējais dzīves ilgums būs tikai 37 gadi.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Parlaments Divpalātu parlaments Senāts 33 locekļi, kuru pienākumu pildīšanas termiņš ir pieci gadi; 22 ir cilšu vecākie, 11 ieceļ valdošā partija. Senāta priekšsēdētāju ievēlē aizklātās vēlēšanās. Nacionālā sapulce 120 deputāti, kuru pienākumu pildīšanas termiņš ir pieci gadi; 80 ievēlē vispārējās un tiešās vēlēšanās, bet 40 – proporcionālās vēlēšanās. Reģionālā pārvalde Katru no 10 distriktiem vada sekretārs, ko ieceļ centrālā valdība, un militāra amatpersona, ko ieceļ Lesoto Aizsardzības spēki.	IZPILDVARA Monarhs Mantota vara. Vecāko kolēģija nosaka varas pārņēmēju un var arī atcelt monarhu. Ceremoniāls valsts galva bez izpildvaras un likumdošanas pilnvarām. Aizliegts iesaistīties politikā. Premjerministrs Nacionālās sapulces vairākuma partijas līderis automātiski ieņem amatu. Valdības galva; vada Kabinetu. Kabinets 17 locekļi, ieskaitot premjerministru un premjerministra vietnieku.	TIESAS Augstākā tiesa Augstākā apelācijas tiesa, kura ir pilnvarota pārskatīt legislatīvus lēmumus. Galveno tiesnesi ieceļ monarhs. Apelācijas tiesa Iztiesā apelācijas no zemākām tiesām. Mierietiesas Tiesas procesus vada tiesneši, nevis zvērinātie. Krimināllietās kā novērotāji piedalās divi tiesneši. Tradicionālās tiesas Darbojas lauku rajonos.

BUTĀNA

Oficiālais nosaukums: **BUTĀNAS KARALISTE**

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 2,1 milj.
GALVASPILSĒTA: TIMPU
 PLATĪBA: 47.001 km²
NEATKARĪBA: 1949
 KONSTITŪCIJA: nav konstitūcijas

BUTĀNA ir nosaukta 10. gs. no Tibetas ienākušās botiju tautas vārdā.

RELĪGIJA: mahajānas budisti 70%, hinduisti 24%, citi 6%

VALSTS VALODA: dzongke

REĢIONI VAI PROVINCES: 18 rajoni (dzongi)

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSĀZINĀS LIDZEKLĪ: absolūta politiskā cenzūra

Laikraksti: nav dienas laikrakstu

TV: viens valstij piederošs dienests. Līdz 1999. gadam, lai aizsargātu kultūras vērtības, televīzija bija aizliegta

Radio: viens valstij piederošs dienests

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: katrai ģimenei ir viena balss ciema līmeņa vēlēšanās

TIESĪBU SISTĒMA: indiešu un angļu vispārējās tiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekrišību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: AsDB, ANO, CP, ESCAP, FAO, G77, ICAO, IDA, IFAD, IOM (novērot.), ITU, NAM, OPCW (parakst.), PTO (novērot.), PVO, SAARC, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WIPO

POLITISKĀS PARTIJAS: nav likumīgi atzītu politisko partiju, Nacionālās sapulces locekļus ievēlē individuāli – pēc karaļa, kurš valda kā absolūts monarhs, ieteikuma.

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 171.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 590

INFLĀCIJA: 6,8%

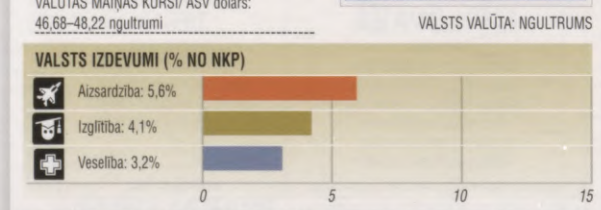
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -87 milj. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 46,68-48,22 ngultrumi

VALSTS VALŪTA: NGULTRUMI

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

Piespiedu izmaiņas valdībā	1	2-5	5+
Pilsotikari	1	2-5	5+
Starptautiski kari	1	2-5	5+
Ārvalstu intervence	1	2-5	5+

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

BUTĀNA ATRODAS STARP INDIJU UN ĶĪNU, un lielākajā daļā tās ziemeļu teritorijas atrodas Himalaju kalnu augstās virsotnes. Kā teokrātisku budisma valsti to 1656. gadā pirmoreiz apvienoja Tibetas drukpu tauta, pēc tam Butāna nonāca Lielbritānijas ietekmē un 1907. gadā izveidojās par tradicionālu monarhiju ar valdošo Vangčuku dinastiju. 1910. gada līgums noteica Butānas suverenitāti iekšlietās, bet Lielbritānija saglabāja kontroli ārlietās. 1947. gadā šīs funkcijas tika nodotas Indijai, un 1949. gadā tā piešķīra Butānai pilnīgu neatkarību.

Druks Gjalpo (burtiski "Pūķu karalis") kontrolē gandrīz visu politisko dzīvi – no armijas komandēšanas līdz pat tiesnešu un Ministru padomes locekļu iecelšanai. Butānai nav konstitūcijas. Tomēr kopš neatkarības atgūšanas monarhs aizvien vairāk tiecas sekmēt decentralizāciju un pārstāvniecību.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Butānas dienvidos, kur lielākā daļa iedzīvotāju ir *Lhotshampa* (Butānas nepālieši), pastāv nopietns etniskis konflikts.
- Valdība sauc Butānas nepāliešus (*Lhotshampa*) par sektantiem (*ngolops*) un nodevējiem un *Lhotshampa* pretošanās grupas parasti dēvē par teroristiem.
- Apmēram 100 000 butāniešu bēgļu pašlaik uzturas ANO atbalstītās bēgļu nometnēs Nepālas dienvidaustrumos.

Līdz 20. gs. 80. gadu sākumam karalistes 18 dzongi (rajoni) bija pakļauti centralizētai vadībai. Pēc karaļa Džingmes Singaja Vangčuka īstenotās decentralizācijas programmas ievērojamas administratīvas pilnvaras nodeva vietējām un rajonu amatpersonām, kurām līdz ar to ir lielākas tiesības ietekmēt valsts politiku.

1998. gadā karalis izsludināja reformas, kas piešķir likumdošanas pilnvaras Nacionālajai sapulcei un pieļauj daļēju tās ievēlēšanu. Ciema padomes izvēlas pārstāvjus 105 vēlēšanu apgabalos, bet vēlēšanas notiek tad, ja nav skaidras iekšējas vienprātības. Katrai ģimenei ciemā ir tikai viena balss (balso ģimenes galva). Praktiski karaļa rokās ir

absolūta vara, un, lai gan monarha parlamentārās veto tiesības ir atceltas, viņa teiktajam ir liela nozīme.

Pastāv nopietna spriedze starp valdību un etnisko nepāliešu kopienu valsts dienvidos – locampiem (*Lhotshampa*, burtiski "dienvidnieki"). Nepālieši ir neapmierināti ar valsts atbalstu lielākajai drukpu kultūrai un valodai. Daļēji politiskās reformas tika ieviestas tādēļ, lai risinātu pārstāvības problēmu, kaut arī valsts turpina apspiest citādi domājošos. Viņu cilvēktiesības turpina pārkāpt drošības spēki un monarha kontrole, kas liedz tiem taisnīgas tiesas pieejamību.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA <i>Tshogdu</i> (Nacionālā sapulce) Vienpalātas parlaments 154 locekļi, kas pilda savus pienākumus trīs gadus; 105 ir ievēlēti no ciemu vēlēšanu apgabaliem; 12 ir mūku pārstāvji, kurus iecel budistu mūku struktūras; 37 civildienesta ierēdņus iecel monarhs. Ievieš tiesību aktus civiltiesību, krimināltiesību un īpašuma tiesību jomā; var atcelt monarhu un ministrus; īsteno vispārēju kontroli.	IZPILDVARA <i>Druk Gyalpos</i> (Pūķu karalis) Mantota vara. Valsts un valdības galva. Var sūtīt atpakaļ parlamentam likumprojektus pārskatīšanai, bet nav veto tiesību.	TIESAS Augstākā apelācijas tiesa Augstākā apelācijas instance ir monarhs.
Reģionālā pārvalde Četras administratīvās zonas, 18 rajoni (dzongi).	Karaliskā padomdevēja padome Sastāv no Nacionālās sapulces locekļiem. Uztur sakarus starp monarhu un parlamentu.	Augstākā tiesa (Tiesnešus iecel monarhs) Uzklauša apelācijas no zemākām tiesām. Veido 6 tiesneši, kuri pilda savus pienākumus piecus gadus; 2 ievēlē parlaments, 4 – monarhs.
Kabinets Ministru padome 15 locekļi, kurus nosauc monarhs un uz piecu gadu termiņu apstiprina parlaments. Vada monarhs; pārrauga valsts pārvaldes darbu.	Rajonu tiesas	

KUVEITA

Oficiālais nosaukums: **KUVEITAS VALSTS**

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 2 milj.
GALVASPILSĒTA: KUVEITA
PLATĪBA: 17 819 km ²
NEATKARĪBA: 1961
KONSTITŪCIJA: 1962

KUVEITAS pirmo pilsētu, ko sauc Kuveita, 18. gs. dibinājis anaziu cilts no Kataras.

RELĪGIJA: musulmaņi sunnīti 60%, musulmaņi šiīti 25%, kristieši, hinduisti, pārsi un citi 15%

VALSTS VALODA: arābu

REĢIONI VAI PROVINCES: 5 provinces (muhafazas)

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSSAZIŅAS LĪDZEKĻI: daļēja politiskā cenzūra

Laikraksti: 7 dienas laikraksti

TV: 1 valsts kontrolēts dienests

Radio: 1 valsts kontrolēts dienests

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: pieaugušiem vīriešiem, kas ir naturalizējušies pirms 30 vai vairāk gadiem vai pastāvīgi dzīvo Kuveitā no 1920. gada, un viņu vīriešu dzimuma pēctečiem no 21 gada vecuma

TIESĪBU SISTĒMA: šariata (islāma) tiesības un civiltiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekribu

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ABEDA, AIDB, AFESD, AL, AMF, ANO, BDEAC, CAEU, CCC, ESCWA, FAO, G77, GCC, IAEA, ICAO, ICC, ICRM, IDA, IDB, IFAD, IFC, IFRC, ILO, Interpols, ISO, ITU, NAM, OAEPC, OIC, OPCW, OPEC, PTO, PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UNITAR, UPU, WFTU, WIPO, WMO

POLITISKĀS PARTIJAS: politiskās partijas aizliegtas ar likumu. Nacionālajā sapulcē pārstāvēti islāmisti, liberāļi un valdības atbalstītāji

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 54.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 18 030

INFLĀCIJA: 1.1%

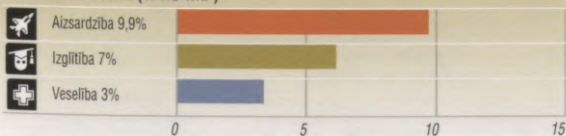
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): 14,9 mljrd. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 0,3055–0,3071 Kuveitas dinārs

VALSTS VALŪTA: KUVEITAS DINĀRS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2–5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

• 1999. gada augustā Kuveitas spēcīgo 11 000 cilvēku armiju, ko daļēji veidoja brīvprātīgie, viegli sakāva Irākas daudz spēcīgākie bruņotie spēki.

• Kuveita strauji bruņojas ar ieročiem, ko iepērk no lielākajiem Rietumu piegādātājiem.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: Irākas iebrukums, kas izraisīja Līča karu (1990–1991)

KUVEITA, KAS ATRODAS PERSIJAS LĪČA ziemeļrietumu stūrī, ir pārtikusi valsts, kas iegūst naftu – tā veido vairāk nekā 80% no eksporta ieņēmumiem. Pēc 1940. gada arābi no kaimiņvalstīm pārcēlās uz Kuveitu, cerot uz naftas ieguves nodrošināto labklājību. Kopš tā laika Kuveita ir saskārusies ar savas ziemeļu kaimiņvalsts Irākas teritoriālajām prasībām. Kulminācija bija Irākas iebrukums Kuveitā 1990. gadā, tas izvērtās par Līča karu. Dažas nedēļas ASV vadīja ANO koalīcijas gaisa spēku uzbrukumus, pēc tam sekoja sauszemes triecieni pret Irākas bruņotajiem spēkiem. Pēc četrām dienām – 1991. gada 21. februārī – Kuveita tika atbrīvota.

Kuveita ir konstitucionāla monarhija. Tā ir viena no arābu pasaules politiski visatvērtākajām valstīm, vēl pat tad, kad tajā no 18. gs. vidus valdīja Sabāhu dinastija. 1899. gadā šeihs Mubāraks vienojās par Kuveitas neatkarību no Osmāņu impērijas, parakstot līgumu, ar kuru kontrole pār valsts ārlietām tika nodota Lielbritānijai. Tas turpinājās līdz pilnīgas neatkarības iegūšanai 1961. gadā. Gadu vēlāk Kuveitas jaunā Konstitūcija augstāko varu piešķīra emīram, valdniekam, ko izraudzījās no šeiha Mubāraka vīriešu dzimuma pēctečiem. Īstenībā kopš 1915. gada visi emīri ir Mubāraka dēlu – Salīma un Džabira – pēcteči. Kuveitā joprojām ir valdošās dzimtas vienprātība, kaut gan

Vairāk nekā puse Kuveitas iedzīvotāju ir ārzemnieki, kas Kuveitā apmetušies uz pastāvīgu dzīvi.

vislielākā ietekme ir emīram. Ja emīrs mirst, varu pārņem kroņprincis, bet Sabāhu ģimenes loceklis, kurš ir tiešs šeiha Mubāraka pēctečis, nosauc jauno valdnieku. Nacionālā sapulce apstiprina iecelšanu un nodrošina kontroli pār monarha varu.

Kaut gan 1999. gadā emīrs izsludināja dekrētu, kas piešķir sievietēm balsstiesības, Nacionālā sapulce to noraidīja, un 2003. gadā sievietēm joprojām nebija balsstiesību. Nacionālajā sapulcē, kas pirmoreiz tika ievēlēta 1963. gadā un kopš tā laika vairākkārt atlaista, ir likumdošanas un veto tiesības, kā arī tiesības izteikt neuzticību atsevišķiem Ministru padomes locekļiem. Bez parlamenta apstiprinājuma neviens likumprojekts nekļūst par likumu. 1999. gada vēlēšanas nostiprināja islāmistu un liberāļu stāvokli parlamentā.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Kuveita ir pārāk atkarīga no saviem naftas krājumiem.
- Nestabilā situācija reģionā ir samazinājusi tūrismu, pat no kaimiņvalstīm.
- Pjerobezā joprojām draudus rada kājnietu minas.
- Irākas iebrukums radīja neapraķstāmu kaitējumu videi – sagrāva jūras vidi un piesārņoja lielu daļu lauksaimniecības zemju.
- Kuveitas pēckara ārpolitikā jāaugsams, ka primāra ir drošība, jo īpaši attiecībā uz Irāku. Skaidrs, ka Kuveita viena pati vai ar Persijas līča sadarbības padomes (GCC) atbalstu pat kopā ar pārējām Līča kara koalīcijas arābu valstīm nevar nodrošināt savas aizsardzības vajadzības. Tāpat drošību var garantēt tikai ASV.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA
Majlis al-Umma
(Nacionālā sapulce)
Vienpalātas parlaments

Tajā ir 50 locekļi, kas tiešās vēlēšanās ievēlēti uz četru gadu termiņu. Katru no 25 rajoniem pārstāv divi locekļi. Pilnvaras ietver tiesību aktu ierosināšanu, dekrētu apstiprināšanu, valdības ministru iztaujāšanu, neuzticības izteikšanu atsevišķiem ministriem.

Reģionālā pārvalde
Gubernatori un municipālās padomes, ko iecel emīrs, pārvalda piecas provinces.

IZPILDVARA
Emīrs
Mantota vara.

Monarhs ir valsts galva un bruņoto spēku virspavēlnieks; ierosina likumus; izdod dekrētus; iecel un atceļ civildienesta, militārā un diplomātiskā dienesta amatpersonas; tiesības apzēlot un mīkstināt spriedumu.

Premjerministrs
Tradicionāli – kroņprincis; iecel emīrs. Valdības galva.

Ministru padome
16 locekļi, kurus amatā iecel premjerministrs un apstiprina emīrs.

TIESAS
Konstitucionālā tiesa

Lemj par strīdiem, kas saistīti ar vēlēšanām, un par likumu atbilstību Konstitūcijai. Seši tiesneši; piecus izvēlas Tiesu padome, bet vienu iecel emīrs.

Kasācijas tiesa

Augstākā apelācijas tiesa. Tiesnešus iecel emīrs, strādā līdz 65 gadu vecumam.

Augstā apelācijas tiesa
Iztiesā zemāku tiesu apelācijas. Tiesnešus iecel emīrs, strādā līdz 65 gadu vecumam.

Pirmās instances tiesas
Iztiesā civillietas un krimināllietas. Tiesnešus iecel emīrs, strādā līdz 65 gadu vecumam.

SVAZILENDA

Oficiālais nosaukums: SVAZILENDAS KARALISTE

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 938 000
	GALVASPILSĒTA: MBABANE
	PLATĪBA: 17 363 km²
	NEATKARĪBA: 1968
	KONSTITŪCIJA: 1968

Vārds SVAZILENDA nozīmē "msvati tautas zeme", tā 1839. gadā to nosauca pirmais karalis.

RELĪGIJA: kristieši 60%, tradicionālie ticējumi 40%

VALSTS VALODAS: angļu un svazu

REĢIONI VAI PROVINCES: 4 reģioni

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI: absolūta politiskā cenzūra

Karalis, reaģējot uz spiedienu, ātri atcēla savu 2001. gada dekrētu, ar ko nodrošināja ilgstošu neatkarīgā izdevuma "Swaziland Observer" slēgšanu.

Laikraksti: pašlaik ir tikai viens dienas laikraksts

TV: viens valstij piederošs dienests

Radio: trīs dienesti – viens valsts, divi neatkarīgi

VĒLŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma

TIESĪBU SISTĒMA: svazu tradicionālās tiesības; Dienvidāfrikas romiešu-holandiešu tiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACP, AIDB, ANO, C, CCC, ECA, FAO, G77, ICAO, ICFTU, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRCS, ILO, Interpols, ISO (korespond.), ITU, NAM, OAU, OPCW, PCA, PTO, PVO, SACU, SADC, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: nav citu politisku partiju, kā vien karaļa partija

ETNISKĀS SASTĀVS

SVAZILENDA IR VIENA NO PĀRTIKUŠĀKAJĀM Āfrikas dienvidu valstīm, taču tās nākotne šobrīd ir neskaidra, jo gan iekšējās, gan ārējās modernizācijas prasības būs pārbaudījums valsts monarham. Kopš ndvandve tauta ienāca dienvidos un apvienoja pārējās ciltis, Nkosi Dlamini dinastija ilgstoši valdījusi pār svazi tautu. Karalis Msvati III varu saņēma mantojumā no sava tēva ndvandvu karaļa Sobhuzas.

Svazilendu vispirms pārvaldīja Dienvidāfrika (no 1894. gada), bet pēc tam līdz neatkarības iegūšanai 1968. gadā tā bija Lielbritānijas protektorāts (no 1903. gada).

Liela daļa valsts politiskās struktūras ir veidojusies 1921. gadā, kad radās tās pirmā likumdevēja struktūra – Britu konsultatīvā komisija – un kad tika kronēts jauns monarhs – karalis Sobhuza II. Karalis pakāpeniski paplašināja savas pilnvaras, attiecinot tās no tautas uz zemi un ekonomiku. 20. gs. 60. gados pieauga neatkarības centieni. Lai saglabātu varu, karalis izveidoja Imbokodvo nacionālo kustību (INM).

Lai gan sākotnēji Lielbritānija plānoja Svazilendu pievienot Dienvidāfrikai, 1968. gadā tā ieguva neatkarību. Valsts pārvaldē tika apvienots vēlētis parlaments un

KARALIS MSVATI III

Lai nodrošinātu ilgu valdīšanu, Svazilendā tronis pienākas jaunākajam dēlam. Karali Msvati III kronēja 1986. gadā, kad viņš bija sasniedzis 18 gadu vecumu un tādējādi kļuva par pasaulē jaunāko valdošo monarhu. Te viņš redzams kopā ar dažām savām sievām un savu līgavu gadatirgū Manzini, Svazilendā, 2002. gada 1. novembrī.

tradicionālā cilšu pārvaldes sistēma, ko vadīja karalis un viņa padomdevēji, kuri pārraudzīja 55 tinkhundla (apakšrajonu) vadītājus. Kaut arī pirmajās vēlēšanās INM uzvarēja, 1972. gada vēlēšanās tā zaudēja partijai, kas iestājās par karaļa absolūtās varas ierobežošanu. Sobhuza II uz to reaģēja, atlaižot parlamentu, aizliedzot politiskās partijas un atmetot Konstitūciju. Pēc karaļa nāves 1986. gadā tronī nāca viņa dēls Msvati III. Viņš nelika šķēršļus jauna parlamenta ievēlēšanai un Kabineta izveidei, apsolīja reformu un jaunu Konstitūciju, taču joprojām maz pilda dotos solījumus un saglabā savu kontroli visās valsts pārvaldes jomās.

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 146.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 1390

INFLĀCIJA: 16,7%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE):

-40 milj. USD

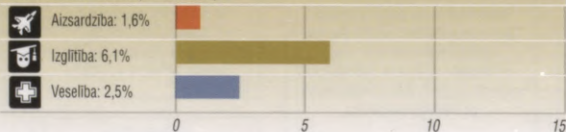
VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs:

7,570-11,995 lilangeni

VALSTS VALŪTA: LILANGENI

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

• Svazilendas Aizsardzības spēkos ir tikai 3000 cilvēku.

• Kaut gan armijai nav acīmredzamas politiskas lomas, tā ir uzticama monarham un pašreizējam režīmam.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA <i>Libandla</i> (Parlaments) Divpalātu parlaments Senāts 30 locekļi, kas strādā piecus gadus; 20 locekļi monarhs, bet 10 – Sapulces palāta. Sapulces palāta 65 locekļi: 10 locekļi monarhs, bet 55 ievēlē vispārējās un tiesās vēlēšanās uz piecu gadu termiņu. Pilnvaras aprobežojas ar valdības priekšlikumu apspriešanu un monarha konsultēšanu. Reģionālā pārvalde Četri reģioni ar monarha ieceltiem pārvaldniekiem; 55 tradicionālās tinkhundla teritoriālās vienības pārrauga cilšu vadonji.	IZPILDVARA Monarhs Mantota vara. Valsts galva; apstiprina tiesību aktus, kas pirms kļūšanas par likumiem tiek izskatīti parlamentā, plašas pilnvaras iecelt amatos. Premjerministrs Iecel monarhs. Valdības galva; vada Kabinetu. Kabinets Ministru padome 16 locekļi, to vidū premjerministrs un premjeministra vietnieks. Iecel monarhs pēc premjeministra ieteikuma.	TIESAS Augstā tiesa Augstākā apelācijas tiesa. Tiesas priekšsēdētāju un tiesnešus iecel monarhs. Apelācijas tiesa Iztiesā apelācijas no zemākām tiesām. Tiesnešus iecel monarhs. Zemākās instances tiesas Tradicionālās svazu tiesības isteno klanu vadonji.

KATARA

Oficiālais nosaukums: **KATARAS VALSTS**

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 575 000
	GALVAPILSĒTA: DOHA
	PLATĪBA: 11 437 km ²
	NEATKARĪBA: 1971
	KONSTITŪCIJA: 1972

KATARU, kas ir apdzīvota kopš apt. 4000. g. p.m.ē., pirmoreiz tā nosaucis Ptolemajs mūsu ēras otrajā gadsimtā.

RELIĢIJA: musulmaņi 95%, citi 5%

VALSTS VALODA: arābu

REĢIONI VAI PROVINCES: 10 municipalitātes

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSSAZIŅAS LĪDZEKĻI: daļēja politiskā cenzūra

Laikraksti: 6 dienas laikraksti

TV: divi dienesti; vienu kontrolē valsts.

Kataras TV ir pati neatkarīgākā visā reģionā;

Al-Jazera konsekventi pārstāv arābu viedokli

Radio: viens valsts kontrolēts dienests

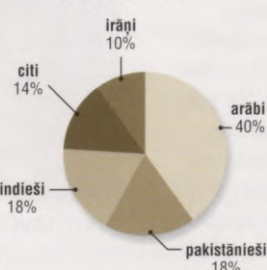
VĒLĒŠANU TIESĪBAS: aprobežojas ar municipalitāšu vēlēšanām

TIESĪBU SISTĒMA: šariata (islāma) tiesības; emīra lēmumi, kuriem ir likuma spēks; neatziest Starptautiskās Tiesas piekrišanu

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ABEDA, AFESD, AL, AMF, ANO, CCC, ESCWA, FAO, G77, GCC, IAEA, ICAO, ICC, ICRM, IDB, IFAD, IFRC, IHO (vēl nav dalībniece), ILO, Interpols, ISO (korespond.), ITU, NAM, OAPED, OIC, OPCW, OPEC, PTO, PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: Katarā ir absolūta monarhija, bet ir uzsākta daļēji demokrātiska reforma

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 96.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 11 570

INFLĀCIJA: -1,0%

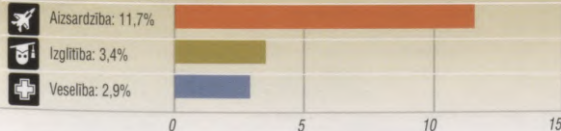
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -1.66 miljrd. USD

VALŪTAS MAINAS KURSI/ ASV dolārs: 3.6393-3.6395 Kataras riāli

VALSTS VALŪTA: KATARAS RIĀLS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

• Aizsardzības līgums ar ASV; kopīgas mācības; ASV aprikojuma uzkrāšana; ASV pieeja bāzēm.
• 2001. gadā Havara sala tika piešķirta Bahreina.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

KOPŠ 18. GADSIMTA – ietverot turku un britu varas periodus – šajā pustuksneša karalistē ir valdījusi Āl Tāni dzimta. Tāpat kā pārējās Persijas līča valstis, arī Katarā kā Lielbritānijas protektorāts bija tās aizsardzībā, apmaiņā apsolot neko neuzsākt ārlietās bez Lielbritānijas piekrišanas. 1971. gadā Katarā pasludināja neatkarību. Valsts politiku joprojām ietekmē Āl Tāni dzimtas savstarpējie strīdi par varu. Šeihu Ahmedu ben Alī Āl Tāni, kas bija emīrs kopš neatkarības atgūšanas, 1972. gadā no troņa gāza viņa brālēns šeih Halifa ben Hamads Āl Tāni. 1995. gadā emīrs Halifa zaudēja varu savam dēlam šeiham Hamadam ben Halifam Āl Tāni. 1996. gadā šeih Hamads par kroņprinci iecēla savu dēlu Jasimu, bet 2003. gadā par kroņprinci kļuva Temīms Ibn Hamads.

Emīra Hamada vadībā monarhija tika reformēta un sāka tuvināties daļēji demokrātiskai vēlēšanu sistēmai. 1999. gadā emīrs izveidoja komiteju, lai izstrādātu pastāvīgu Konstitūciju, kuras projekts sākotnēji bija gatavots 1972. gadā nolūkā panākt tautas labāku pārstāvību politiskajā sistēmā. 1999. gadā Katarā notika arī pirmās vēlēšanas, kurās vēlētaji – vīrieši un sievietes – izvēlējās galvaspilsētas Dohas jaunās municipālās padomes locekļus. Tā nebija sīka piekāpšanās, jo galvaspilsētā un tai tuvējās teritorijās dzīvo gandrīz 90% iedzīvotāju, kuri ir pametuši apkārtni, ko izraibina

tuksneša pārņemtie pamestie ciemi. Cerības atrast darbu ir pievilinājušas milzum daudz strādnieku no kaimiņvalstīm; tikai piektdaļa valsts iedzīvotāju ir šeit dzimuši.

2003. gada aprīlī Katarā balsoja, lai apstiprinātu Konstitūciju, kurā vara atstāta emīram, bet likumdevējas Konsultatīvās padomes locekļu skaits palielināts no 35 līdz 45, turklāt divas trešdaļas tās locekļu jāievēlē vispārējās un tiešās vēlēšanās. Jaunā Konstitūcija arī atzīmst sieviešu balsstiesības un tiesības ieņemt amatus. Vēl viens solis lielākas demokrātijas un liberalizācijas virzienā tika sperts, kad 2003. gada maijā emīrs Hamads par Kabineta locekli iecēla pirmo sievieti Katarā: Šaiķa bint Ahmed Al Mahmūda kļuva par izglītības un apmācības ministri.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

• Kaut gan paredzētas Konsultatīvās padomes vēlēšanas, nav garantiju, ka sāksies liels pārmaiņas, jo simtiem gadu Kataras politiku ir noteikusi Āl Tāni dzimtas cīņa par varu. Divas reizes Kataras nesēnākajā vēsturē emīru no troņa gāzis kāds no pašu ģimenes. Tomēr pašreizējam emīram, šķiet, ir spēcīgs tautas atbalsts, bet viņa centieni izveidot demokrātiskāku un liberālāku politisko sistēmu joprojām tiek mazināti vai nu iekšēji, vai saistībā ar nestabilo situāciju Persijas līča reģionā.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA <i>Majlis al-Shura</i> (Konsultatīvā padome) Vienpalātas parlaments 35 locekļi, ko no desmit vēlēšanu apgabaliem ievēlējuši pilsoņi, kuriem ir īpašums, un ko iecēlis emīrs. Tikai padomdevējas pilnvaras; apspriež likumprojektus, pirms tie kļūst par likumiem; var uzaiņināt ministrus uz iztaujāšanu par ierosinātajiem likumprojektiem. Saskaņā ar 2003. gadā pieņemto jauno Konstitūciju Konsultatīvā padome paplašināsies līdz 45 locekļiem; 30 ievēlē vispārējās un tiešās vēlēšanās, bet 15 iecēl emīrs. Reģionālā pārvalde 10 municipalitātes	IZPILDVARA Emīrs Mantota vara. Vienīgā izpildvara ar nelielu pilnvaru kontroli. Valsts galva, brūnoto spēku virspavēlnieks; ar dekrētu izdod likumus; iecēl un atceļ civildienesta ierēdņus un militārās amatpersonas. Premjerministrs Parasti karaliskās ģimenes loceklis; iecēl emīrs. Valdības galva; izstrādā valdības programmu; pārbauda valdības finanses. Kabinets Ministru padome. Iecēl emīrs. Sagatavo likumprojektus; pārbauda valsts pārvaldes darbu.	TIESAS Apelācijas tiesa Augstākā tiesu iestāde. Tiesnešus parasti izraugās un virza Tieslietu ministrija no atzītu tiesību koledžu vai šariata skolu beidzēju vidus. Augstākās krimināltiesas Zemākās krimināltiesas Darba tiesas Šariata tiesas Privātiem jautājumiem.

BRUNEJA

Oficiālais nosaukums: **BRUNEJAS SULTANĀTS**

BRUNEJA savu nosaukumu esot ieguvusi no *po-ni* – senas tirgotāju tautas, kas dzīvoja pie Brunejas upes.

RELIĢIJA: musulmaņi (oficiāli) 67%, budisti 13%, kristieši 10%, vietējie ticējumi un citi 10%

VALSTS VALODA: malajiešu

REĢIONI VAI PROVINCES: 4 apgabali

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LĪDZĒKĻI: absolūta politiskā cenzūra

Laikraksti: 3 dienas laikraksti – "Borneo Bulletin", "the Daily News Digest" un "the News Express"

TV: viens valsts dienests

Radio: viens valsts dienests

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: nav

TIESĪBU SISTĒMA: šariata (islāma) tiesības un angļu vispārējās tiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ANO, APEC, ARF, ASEAN, C, CCC, ESCAP, G77, ICAO, ICRM, IDB, IFRCs, Interpols, ISO (korespond.), ITU, NAM, OIC, OPCW, PTO, PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UPU, WIPO, WMO

POLITISKĀS PARTIJAS: kopš 1988. gada politiskās partijas ir aizliegtas

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 95.

NKP UZ VIENU IEDZIVOTĀJU: USD 24 762

INFLĀCIJA: 1,0%

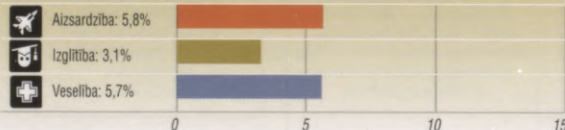
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): 2,09 miljrd. USD

VALŪTAS MAINĀS KURSI/ ASV dolārs: 1,734–1,847 Brunejas dolāri

VALSTS VALŪTA: BRUNEJAS DOLĀRS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsoņkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

• Tā kā sultāns ir bruņoto spēku virspavēlnieks, viņa personīgā miesassardze ir 2000 Lielbritānijā apmācīti gurķi.

• Cieša sadarbība aizsardzības jomā ar Lielbritāniju un Singapūru.

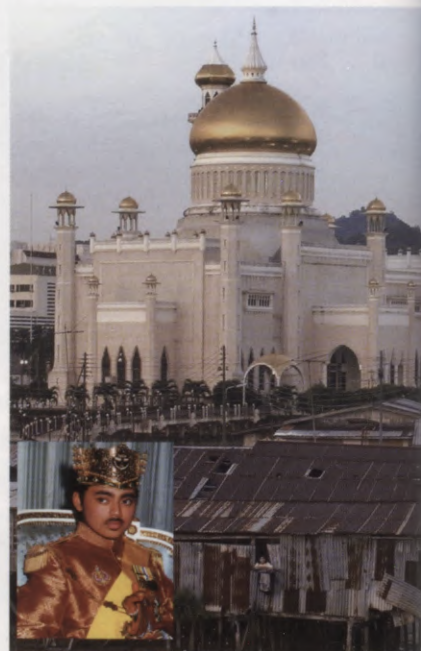
NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

BRUNEJAS SULTANĀTS IR ISLĀMA MONARHIJA, kurā pār sultāna varu nav demokrātiskas kontroles. Tas atrodas Borneo (Kalimantānas) salā Āzijas dienvidaustrumos, un valsti ģeogrāfiski sadala Malaizijas teritorijas strēle. Gadsimtiem ilgi Bruneja ir bijusi iekšēji pārvaldīta monarhija, tās vara sniedzās pār Borneo salas ziemeļrietumiem un Filipīnu dienvidiem. 19. gs. beigās eiropiešu ekspansija un iekšējais konflikts par troņa mantošanu noveda pie tā, ka Bruneja kļuva par Lielbritānijas koloniju. 1959. gada Konstitūcija noteica, ka tā ir kolonija ar pašpārvaldi, bet 1984. gadā Bruneja ieguva pilnīgu neatkarību. Pēdējos 600 gadus Brunejā ir valdījuši vienas dzimtas pēcteči. Bagātīgie naftas krājumi ir nodrošinājuši Brunejā augstu dzīves līmeni.

Kopš neveiksmīgā dumpja 1962. gadā valsti ir ārkārtas stāvoklis. Politiskās partijas tika aizliegtas 1988. gadā, un nav notikušas nevienas vēlēšanas. Tomēr Brunejas pilsoņi ir visnotaļ lojāli valdībai, jo veiksmīgā ekonomika nodrošina daudzus labumus, tādus kā bezmaksas veselības aprūpe un izglītība, kā arī lētus dzīvokļus, pārtiku un degvielu. Šīs privilēģijas neattiecas uz ķīniešu tautības iedzīvotājiem, kuri ir bezvalstnieki vai kuriem ir Lielbritānijas pase, kas piešķir aizsargātu personu statusu. Lai atbalstītu islāma vērtības, 1990. gadā tika pasludināta "Malajas musulmaņu monarhija".

Lai gan 20. gs. 90. gadu Āzijas finanšu krīze izraisīja nestabilitāti, Brunejas naftas ienākumi atļāva pārdzīvot grūtības.

Sultāns ir valsts galva, valsts pārvaldes vadītājs un kopš 1967. gada arī premjerministrs. Viņš darbojas arī kā aizsardzības un finanšu ministrs. Kabinetā lielāko daļu amatu ieņem karaliskās ģimenes locekļi.

PĀRTICĪBAS ATŠĶIRĪBAS

Brunejas naftas sniegtā pārticība skaidri izpaužas sultāna Omāra Ali Saifudina mošejas ēkā, kas ir krasā pretstatā pāļu namiņiem uz Brunejas upes, kuros dzīvo ceturtda daļa valsts iedzīvotāju. Stūri: Brunejas princis Hadži el-Muhtadi Bilāns.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Majlis Masyuaral Megeri (Likumdošanas padome) Vienpalātas parlaments 20 locekļi, kurus ieceļ sultāns. Padome ir tikai sultāna padomdevēja struktūra.	IZPILDVARA Sultāns Mantota vara. Valsts galva un valsts pārvaldes vadītājs, bruņoto spēku virspavēlnieks, reliģiskais vadonis un premjerministrs. Ar dekrētu ievieš tiesību aktus.	TIESAS Augstākā tiesa Iedalās Apelācijas tiesā civilstrīdēm un Augstākajā tiesā kriminālietām un likumu interpretācijai. Tiesneši ir no Lielbritānijas. Galīga apelācijas tiesa civilietās, bet kriminālietu galīgā apelācija var tikt izskatīta Stepenajā padomē Londonā.
Reģionālā pārvalde Četri apgabali: Belaita, Bruneja-Muāra, Temburonga, Tutonga; katru pārvalda apgabala priekšnieks.	Stepenā padome Ieceļ sultāns. Dod padomus apzēlošanas un konstitucionālos jautājumos; piešķir apbalvojumus un titulus.	Miertiesas Iztiesā mazsvarīgas lietas. Tiesnesus ieceļ sultāns.
	Mantošanas padome Ieceļ sultāns; Iemj par troņa mantošanu	Islāma tiesas Iztiesā lietas, kurās iesaistīti musulmaņi.
	Reliģijas lietu padome Ieceļ sultāns; konsultē par šariata (islāma) tiesībām.	

TONGA

Oficiālais nosaukums: **TONGAS KARALISTE**

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 102 200
	GALVASPILSĒTA: NUKUALOFA
	PLATĪBA: 720 km²
	NEATKARĪBA: 1970
	KONSTITŪCIJA: 1875

TONGA atbilstoši tās atrašanās vietai daudzās polinēziešu valodās nozīmē "dienvidi".

RELĪĢIJA: metodisti (protestanti) 64%, Romas katoļi 15%, citi 21%

VALSTS VALODAS: angļu un tongiešu

REĢIONI VAI PROVINCES: 3 salu grupas – Haapai, Tongatapu, Vavau

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKLĪ: daļēja politiskā cenzūra

Laikraksti: 1 dienas laikraksts. Nedēļas izdevumi – "the Conch Shell", "the Tonga Chronicle"

TV: 1 dienests, kas pārraida ASV programmas

Radio: 4 neatkarīgi dienesti

2000. gadā "Cables and Wireless" atteicās no Tongas sakaru pakalpojumu vadības par labu vietējai uzņēmējdarbībai

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 21 gada vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: angļu vispārējās tiesības; neatzīt Starptautiskās Tiesas piekrišanu

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACP, ANO, AsDB, C, ESCAP, FAO, G77, ICAO, ICFTU, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRC, IHO, Interpol, ITU, SJO, SOK, PTO (novērot.), PVO, Sparteca, SPC, SPF, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WIPO, WMO

POLITISKĀS PARTIJAS: valsti nav politisko partiju

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 186.

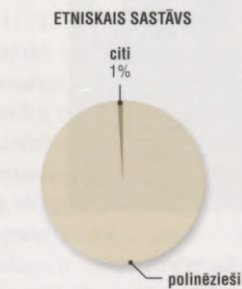
NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 1660

INFLĀCIJA: 5,9%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): 0

VALŪTAS MAINĀS KURSI/ ASV dolārs:

1,7997–1,9535 paangas

VALSTS VALŪTA: PAANGA

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

• Tongas policija 2000. gadā palīdzēja ieviest kārtību Zālamana salās.
• 2002. gadā Palestīnai paredzēti ieroči tika atklāti uz Tongā reģistrēta kuģa klāja, radot aizdomas par valsti, ar kuras karogu kuģis kursēja.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

TONGA – 169 KORAĻĻU UN VULKĀNISKAS IZCELSMES SALU ARHIPELĀGS – atrodas Klusā okeāna dienvidos. Angļu pētnieks kapteinis Džeimss Kuks 18. gs. 70. gados šīs salas apmeklēja divreiz, nosaucot tās par Draudzīgajām salām, jo tur dzīvojošās tautas bija itin draudzīgas. Kukam nebija ne mazākās nojausmas, ka Tongas augstmaņi tikmēr karsti strīdējās par to, kurš iegūs balvu par uzbrukumumu viņa kuģiem un visu uz klāja esošo nogalināšanu.

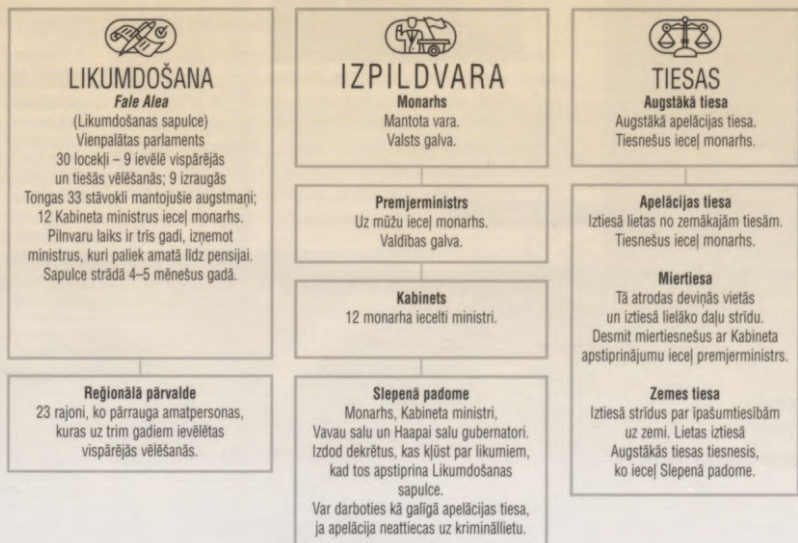
Tongu, kas pašlaik ir vienīgā Klusā okeāna monarhija, no 14. gs. līdz 18. gs. beigām, kad trīs karaliskās dzimtas cīnījās par varu, vienlaikus pārvaldīja trīs valdnieki. Galu galā par vienīgo monarhu kļuva Taufa' ahu, kurš pirmoreiz zināmās vēstures laikā apvienoja tongiešu salas. Pārejot kristietībā, (par godu Lielbritānijas karalim Džordžam III, jo misionāri bija no Lielbritānijas) Taufa' ahu pieņēma vārdu Džordžs un 1845. gadā tika kronēts par karali Džordžu Tupou I. Viņš ieviesa Konstitūciju – tika ratificēta 1875. gadā – un parlamentāro pārvaldi, kas brīvi balstījās uz britu sistēmu, bet iekļāva tongiešu tradīcijas un sabiedrības struktūru. Raizes par Vācijas plašajiem zemju iepirkumiem Rietumsamoā pamudināja Tongu 1900. gadā kļūt par Lielbritānijas protektorātu. 1970. gada 4. jūnijā Tonga atteicās no protektorāta statusa un tika izsludināta jauna Konstitūcija, kas pamatojās uz 1875. gada dokumentu.

Kaut gan teorētiski Tonga ir konstitucionāla monarhija, karalis kā valsts galva būtiski ietekmē politiskos procesus. Viņš ieceļ premjerministru un Kabinetu, viņš, neapspriesties ar valdību, uzsāk programmu īstenošanu, un viņam ir pakļauta Likumdošanas sapulce. Valsti nav politisko partiju, bet par pārmaiņām vēsta fakts, ka 2002. gada martā Likumdošanas sapulcē tika ievēlēti septiņi pārstāvji, kuri saistīti ar Tongas cilvēktiesību un demokrātisko kustību – reformistisku, prodemokrātisku grupu.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Tonga tradicionāli ir bijusi pārtikas importētāja, un tas rada maksājumu bilances deficītu. Līdz ar tūrisma pieaugumu situācija lēnām uzlabojas, bet tā joprojām ir nopietna problēma valdībai.
- No atbalsta atkarīgās valsts ekonomikā ir plaša beznaudas joma un liels ārējais parāds. Bezdarba līmenis pārsniedz 13%, un plaši notiek emigrācija. Naudas pārvedumi no tongiešiem, kas dzīvo ārzemēs, ir valsti vienīgais cietās valūtas avots.
- Nemieri Fidži un Zālamana salās ir veicinājuši tūristu pieplūdumu Tongā, kaut gan valsts atrodas nomaļus no galvenajiem kuģu satiksmes maršrutiem. Aizvien pieaugošā Rietumu ietekme saasina problēmu par to, kā nosargāt Tongas kultūru un tradīcijas, vienlaikus veicinot tās izolētības mazināšanos un modernizāciju.
- Valdnieks saglabā kontroli pār visām valdības darba jomām. Augošās demokrātijas prasības būs problēma sabiedrībai, kas balstās uz tradicionālu cietņu pret augstdzimušajiem.

VALSTS PĀRVALDE

MONAKO

Oficiālais nosaukums: **MONAKO FIRISTISTE**

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 31 700
	GALVASPILSĒTA: MONAKO
	PLATĪBA: 1,95 km ²
	NEATKARĪBA: 1861
	KONSTITŪCIJA: 1962

MONAKO nosaukuma izcelsmei esot sakars ar sengrieķu varoni Hēraklu, jo galvenā Monako osta bijusi pazistama kā Hērakla osta. Viņš bieži minēts kā *Herakles Monoikos*, kas nozīmē "Hērakls viens pats".

RELIGĪJA: Romas katoļi 89%, protestanti 6%, citi 5%

VALSTS VALODA: franču

REĢIONI VAI PROVINCES: nav, ir četri kvartāli

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀŠSAZĪNAS LĪDZEKĻI: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: 1 dienas laikraksts

TV: 2 dienesti

Radio: 4 dienesti – 1 daļēji pieder Francijai, 3 ir neatkarīgi

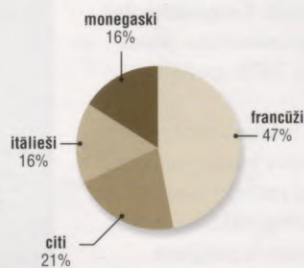
VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 21 gada vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: franču tiesības; neatzīti Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACCT, ANO, ECE, EDSO, FAO, IAEA, ICAO, ICC, ICRM, IFRC, IHO, Interpols, ITU, PVO, OPCW, SJO, SOK, UNCTAD, UNESCO, UPU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: UND – Nacionālā un demokrātiskā savienība, UPM – Monako savienība

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 158.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 25 000

INFLĀCIJA: ietverta kopējā Francijas rādītājā

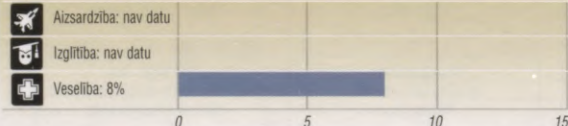
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): ietverta kopējā Francijas rādītājā

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 1,0651–1,1231 eiro

VALSTS VALŪTA: EIRO

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsoņkari	○	○	○
Starptautiskie kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Monako nav bruņoto spēku un nav aizsardzības budžeta.
- Par aizsardzību ir atbildīga Francija.
- Visu firististi aptver 24 stundu videonovērošanas sistēma.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

BŪDAMA TIKAI NEDAUDZ LIELĀKA par Vatikānu, Monako ir pasaulē otrā mazākā valsts. Tās vienīgā robežvalsts ir Francija, kas aptver Monako no visām pusēm, izņemot tās Vidusjūras krasta līniju. Francija arī nodrošina Monako aizsardzību saskaņā ar 1918. gadā parakstīto līgumu, kurā paredzēts, ka visa Monako politikas, ekonomikas un militārā joma saskaņojama ar attiecīgajām Francijas jomām. Līgums tā pašreizējā formā tiek pārskatīts, lai piešķirtu Monako lielāku autonomiju. Zemo nodokļu dēļ Monako ir kļuvusi par vienu no vēlamākajām pasaules bagātnieku un slavenību uzturēšanās valstīm. Vairāk nekā 25% no gada ienākumiem nodrošina tūrisms, to lielākā daļa nāk no spēļu namiem. Monako ir arī starptautiski atzīti sasniegumi jūras dziļu pētniecībā.

Sākotnēji kā dženoviešu cietokšņa teritorija no 1215. līdz 1297. gadam Monako bija Dženovas kolonija. Tad Grimaldi ģimene izveidoja to par valsti, ko pati pārvaldīja. Izņemot laikposmu starp 1789. un 1861. gadu, Grimaldi valdīšana turpinās līdz mūsdienām. 25 gadus (līdz 1814. gadam) Monako bija Francijas varā, bet pēc tam ar Vīnes līgumu kļuva par Sardīnijas protektorātu. 1848. gadā

MONAKO KARALISKĀ ĢIMENE

Firsts Albērs, Šarlote, princese Karolīna, Pjērs, firsts Renjē un princese Stefānija vēro militāro parādi valsts svētkos pili 1998. gada 19. novembrī.

Francija to atņēma Sardīnijai un 1860. gadā atjaunoja tronī Grimaldi firistus kā absolūtos monarhus. 1861. gadā tika atgūta neatkarība. 1911. gadā firsta Albēra I vadībā Monako kļuva par konstitucionālu monarhiju ar firstu kā valsts galvu. Firsts Renjē III mantoja troni pēc sava vectēva, firsta Luija II, nāves 1949. gadā. Pēc firsta Renjē nāves 2005. gadā troni mantoja dēls Albērs.

1962. gadā monarhija šķīrās no dažām savām pilnvarām par labu daudz demokrātiskākai Konstitūcijai, kaut arī firsts palika

valsts galva. Galvenajam ministram – valsts ministram ir jābūt Francijas pilsonim, un to izvēlas firsts no Francijas iesniegtā piemēroto kandidātu saraksta. Visas likumdošanas un tiesu iestāžu pilnvaras nosaka firsts.

1962. gadā monarhija šķīrās no dažām savām pilnvarām par labu daudz demokrātiskākai Konstitūcijai, kaut arī firsts palika

valsts galva. Galvenajam ministram – valsts ministram ir jābūt Francijas pilsonim, un to izvēlas firsts no Francijas iesniegtā piemēroto kandidātu saraksta. Visas likumdošanas un tiesu iestāžu pilnvaras nosaka firsts.

VALSTS PĀRVALDE

LĪKUMDOŠANA <i>Conseil National</i> (Nacionālā padome) Vienpalātas parlaments 24 locekļi, kuru pilnvaru termiņš ir pieci gadi; 16 ievēlē vispārējās un tiesās vēlēšanās, 8 – ar proporcionālu pārstāvību. Apspriež un pieņem likumprojektus un budžetu, ko ierosinājis monarhs; kopā ar monarhu veic Konstitūcijas grozījumus.	IZPILDVARA Monarhs Mantota vara. Valsts galva. Ierosina likumprojektus un uzliek tiem veto; paraksta un ratificē līgumus.	TIESAS Augstākā tiesa Augstākā pārskatīšanas un apelācijas tiesa. Lemj par likumu atbilstību Konstitūcijai. Septiņi tiesneši, ko izvirza parlaments, bet apstiprina monarhs.
Reģionālā pārvalde Četri kvartāli: pārvalda majors un 15 ievēlēti Komunālās padomes locekļi.	Valsts ministrs Francijas pilsonis, ko ieceļ monarhs, izvēloties no trim nosauktajiem kandidātiem. Valdības galva. Atbildīgs monarham. Vada Kabineta sēdes, pārzina ārlietas, komandē policiju.	Augstākā apelācijas tiesa Apelācijas tiesa Krimināltiesā (Zvērināto tiesā) Pirmās instances tiesa
	Kabinets Valdības padome Valsts ministrs un trīs padomnieki – finanses un ekonomika; sabiedriskie pakalpojumi; sociālie jautājumi. Atbildīgi monarham, viņš tos ieceļ.	
	Troņa padome Septiņi locekļi, ko monarhs ieceļ uz trim gadiem; 3 no tiem tiek ieceļti ar parlamenta piekrišanu. Konsultē monarhu par Konstitūcijā paredzētiem jautājumiem.	

TEOKRĀTISKĀ

V A R A

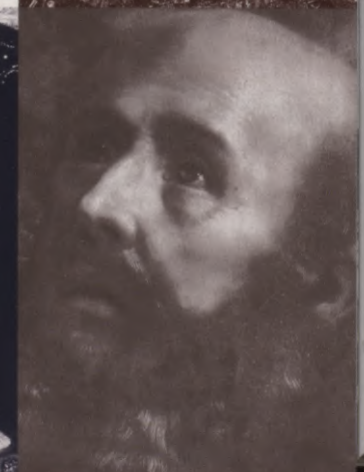
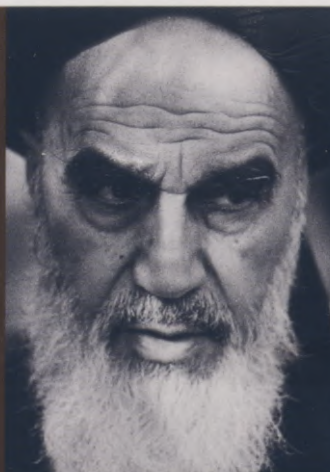
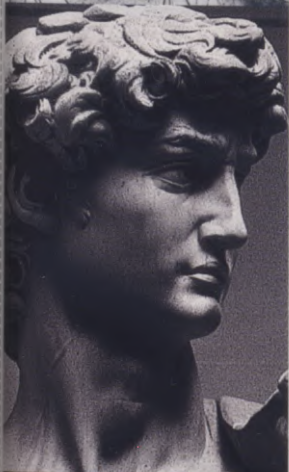
VALDĪŠANA DIEVA VĀRDĀ

DAUDZI VALDĪŠANĀI VĒSTURĒ savai valdīšanai ir pieprasījuši dievišķu mandātu. Tomēr īsta teokrātija ir valdīšanas sistēma, kurā priesteru un valdnieku lomās tiek apvienotas. Ir pierādīts, ka teokrātiskās valstīs dzīvoja senie ebreji, ēģiptieši un tibetieši, tāpat arī senās Amerikas civilizācijas – maiji, acteki un inki. Romas valdnieks Augusts izmantoja reliģiju, lai leģitimētu savu varu, bet vēlāk Romas imperatori paši sevi pasludināja par dievišķiem. Viduslaiku Ķīnā, lai atjaunotu kārtību, katrai dinastijai bija vajadzīgs savs “debesu dēls”. Mūsdienās tikai apmēram 0,44 km² lielais Vatikāns vārda tiešā nozīmē ir uzskatāms par kristiešu teokrātiju, jo pāvestam ir vara gan pār pilsētvalsts laicīgajām lietām, gan pār Romas katoļu morāles jautājumiem. 1943. gadā, kad Sabiedroto vadītāji centās pārliecināt Josifu Staļinu (1879–1953) par pāvesta globālo ietekmi, viņš liekuļoti vaicāja: “Cik divīziju ir pāvestam?” Senāk pāvestiem arī bija pastāvīga armija, un 16. gs. sākumā pāvests Jūlijs II bija ievērojams karavadonis un pats veda kaujā savus bruņotos spēkus. No 622. līdz 632. gadam pravietis Muhameds valdīja Medīnā kā islāma teokrātijā. Pēc Muhameda nāves islāma halīfāts ātri izplatījās uz Irāku, Sīriju, Irānu, Ēģipti, Maroku un Spāniju. Šodien – pēc *Taliban* grupējuma sakāves Afganistānā 2001. gadā – par islāma teokrātiju var uzskatīt vairs tikai Irānu, kurā garīdzniecībai ir maksimāla politiskā vara. Tomēr citās musulmaņu valstīs – no Indonēzijas līdz Alžīrijai – fundamentālisti aicina atgriezties pie teokrātiskās pārvaldes.

TEOKRĀTISKIE VALDĪŠANĀI, VILTUS DIEVIŠĶIE VALDĪŠANĀI UN VALDĪŠANĀI PĒC DIEVA GRIBAS

Pulksteņa rādītāju kustības virzienā no kreisā augšējā stūra: Ramzess II – Ēģiptes faraons, kurš visā valstī izvietoja kolosus ar savu tēlu; Montesuma II – acteku valdnieks, kura pusdievišķais statuss tika sagrāvis ar spāņu ierašanos; pāvests Jānis Pāvils II – pasaules katoļu garīgais vadonis un Vatikāna ilggadējais valdnieks; “Sauls karalis” Luijs XIV – Francijas absolūtais monarhs; Augusts – pirmais Romas imperators, kuru visā impērijā godināja kā dievu; Čārlzs I – Anglijas karalis, kura pretenzijas uz savām dievišķajām tiesībām noveda pie pilsoņkara un viņa sodīšanas ar nāvi; Zālāmans –

bībelskais Jūdejas ķēniņš, ķēniņa Dāvida dēls, kurš uzcēla Templi; Mozs – izraēļu tautas garīgais un politiskais vadonis gājienā no Ēģiptes uz “apsolīto zemi”; Henrijs VIII – Anglijas karalis, kurš kļuva par paša dibinātās Anglijas baznīcas galvu; ājatlolla Homeini – Irānas Islāma Republikas valdnieks pēc 1979. gada revolūcijas; Jūlijs II – renesanses laika pāvests, kurš bija arī princis, politiķis un karavīrs; Kserkss – varenākais Persijas valdnieks 5. gadsimtā; ķēniņš Dāvids, kurš izveidoja Jeruzālemi par jūdu garīgo centru; šāhs Džihāns – Indijas Mogulu valdnieks, kurš izbūvēja Tadžmahalu.

IRĀNA

IRĀNAS KAROGS

Pieņemts 1980. gadā. Zaļā krāsā simbolizē islāmu, baltā – mieru, sarkanā – drošsirdību, bet četri pusmēneši – Allāhu.

ŠAHJĀDAS MONUMENTS

Šie skulpturālie vārti Teherānā tika uzbudvēti 1971. gadā, lai pieminētu Persijas 2500. gada dienu.

Lielākais bēgļu skaits pasaulē – starp vienu un diviem miljoniem, galvenokārt no Afganistānas.

IRĀNA IR STRATĒĢISKI NOZĪMĪGA ZEME, tai visapkārt ir nemierīgas valstis: rietumos – Irāka, austrumos – Afganistāna un Pakistāna, bet ziemeļos – bijušās Padomju Savienības republikas. Kaut gan lielākā daļa Irānas iedzīvotāju ir persiešu izcelsmes, Irānā ir arī daudzas citas etniskās grupas, tostarp kurdi, azerbaidžāņi, luri un bakhtiāri.

Līdz islāma revolūcijai Irānā bija monarhija un tur valdīja šahs. 1979. gadā viņš tika gāzts no troņa un bija spiests doties trimdā, bet ājatollu Homeinī, kurš dzīvoja Francijā, tautas masas aicināja atgriezties Irānā. Revolūciju bija izraisījuši vispārējā neapmierinātība ar šaha korumpēto un represīvo režīmu. Drīz pēc revolūcijas sašķēlās plašā garīdzniecības, tirgotāju, studentu, liberālo reformistu un kreiso koalīcijas un varu pārņēma ājatollas Homeinī

vadītā garīdzniecība. Pēc nacionālā referenduma 1979. gada martā Irāna kļuva par islāma republiku un sāka īstenot dzīvē ājatollas Homeinī idejas par islāma valdību un *velayat-e fagih* jeb “islāma juristu vadību”, proti, garīdzniecībai jārada taisnīga politiska sistēma, kas balstās uz islāma likumiem (šariats). Šītu islāms joprojām ir ietekmīgs spēks, taču Homeinī *velayat-e fagih* interpretācija un īstenošana, kā arī politiskā hierarhija, kas ir Irānas modernās teokrātijas pamatā, izraisa pat īstenu šītu musulmaņu iebildumus, jo īpaši tādēļ, ka otrais *velayat-e fagih* jeb Augstākais vadonis ājatolla Ali Hameni nebauda tādu popularitāti un leģitimitāti, kāda bija Homeinī. Kaut gan ulemiem (islāma garīdzniekiem) vienmēr

ĀJATOLLA

RŪHOLLA HOMEINĪ

20. gs. 60. gados pasludināts par Lielo ājatollu, Homeinī bija šītu Augstākais vadonis, kad 1979. gadā sākās revolūcija, kurā tika gāzts šahs Pehlevi. Ar jauno Konstitūciju Irāna kļuva par islāma republiku, bet Homeinī – par Irānas politisko un reliģisko vadoni uz mūžu. Šo stāvokli viņš saglabāja līdz savai nāvei 1989. gadā.

AUGSTAKAIS VADONIS

Kā Gudro sapulces uz mūžu ieceltais valsts vadītājs atrodas pašā varas piramīdas virsotnē. Ieceļ Tiesu iestāžu vadītāju un sešus no divpadsmit Aizbildņu padomes locekļiem, ir arī bruņoto spēku virspavēlnieks.

AUGSTĀKAIS VADONIS

Ājatolla Ali Hameni vērsas pie pūļa Teherānā.

AIZBILDŅU PADOME

Visietekmīgākā struktūra Irānā. Tās sastāvā ir divpadsmit juristi, no kuriem sešus iecēļ Augstākais vadonis. Tiesu iestāžu vadītājs iesaka pārējos sešus, un to pēc tam apstiprina parlaments. Šī ietekmīgā pārraudzības struktūra izvērtē, vai parlamenta pieņemtie likumi ir saskaņā ar islāma tiesībām, tai ir veto tiesības. Pārtrauga arī prezidenta un parlamenta deputātu kandidātus, kā arī kandidātus Gudro sapulcei.

LIKUMDOŠANA

KONSULTATĪVĀ PADOME

Vienpalātas Konsultatīvās padomes jeb Medžlisa 290 locekļus ievēlē katrus četrus gadus, dažas vietas paredzētas minoritātēm. Konsultatīvā padome sagatavo likumprojektus, ko izskata Aizbildņu padome, ratificē lēmumus un apstiprina budžetu. Ar divu trešdaļu balsu vairākumu tā var atstādināt prezidentu.

IZPILDVARA

PREZIDENTS

Ar balsu vairākumu ievēlē uz četriem gadiem. Otra augstākā amatpersona; izpildvaras galva; iecēļ un atlaiž ministrus; vada Kabinetu. Atbildīgs Augstākajam vadonim un Medžlisam.

PREZIDENTS

1997.–2005. gadā prezidents bija Muhammeds Hatami.

VICEPREZIDENTS

Izpildstrukturā ir astoņi viceprezidenti.

KABINETS

22 ministri.

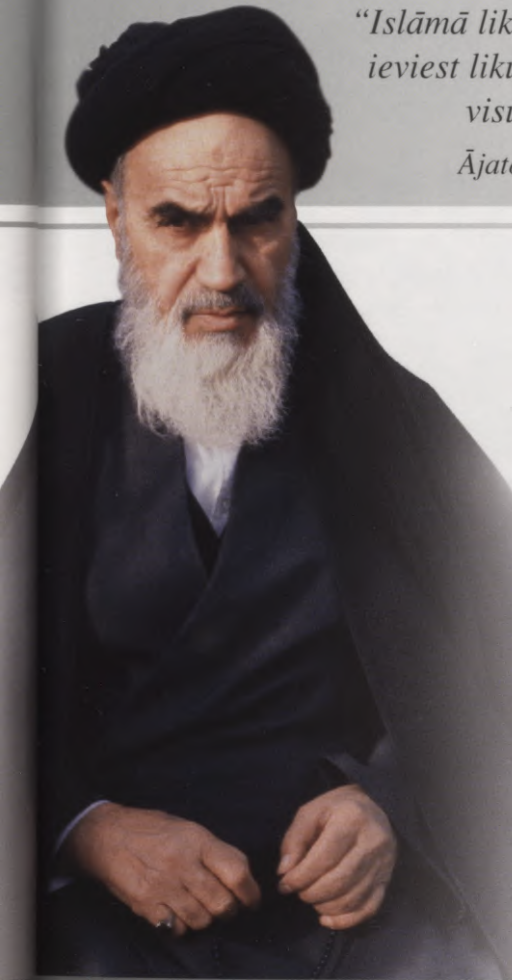
MEDŽLISS

Konsultatīvās padomes (Medžlisa) sesija jaunajā ēkā, ko atklāja 2001. gada 13. martā.

REGIONĀLĀ PĀRVALDE

- Provincas (ostani), ko pārvalda ģenerāl-gubernators.
- Novadi, ko pārvalda garīdznieki (imam jomeh).
- Rajoni (bahši), apakšrajoni, ciemi.

“Islāmā likumdošanas vara un pilnvaras ieviest likumus dzīvē ir tikai un vienīgi visuvarenajam Dievam.”

Ājatolla Homeini (1900–1989)

ir bijusi liela nozīme garīgās un laicīgās lietās, tomēr tas, cik lielā mērā viņi var tieši iesaistīties politiskajā sistēmā, ir kļuvis par strīdu cēloni. Turklāt neveiksmīgi noteiktais varas sadalījums starp baznīcu un valsti ir radījis to savstarpējās domstarpības. Daudzi irāņi, tostarp liberāli reliģiskā nometne, ieilst pret brīvību ierobežojumiem un Augstākajam vadonim piešķirtajām pārāk plašajām pilnvarām, uzskatot, ka tām nav nekāda pamatojuma islāmā. Viņi prasa politisku reformu, kam savukārt strikti pretojas konservatīvie, kuri uzskata, ka reformas varētu vājināt viņu pozīcijas. Tomēr plaši sabiedrības slāņi atbalsta prezidenta Muhammeda Hatāmī 1997. gadā un 2001. gadā īstenotās reformas.

Oficiālais nosaukums: IRĀNAS ISLĀMA REPUBLIKA

IRĀNAS ISLĀMA REPUBLIKA

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 71,4 milj.

GALVASPILSĒTA: TEHERĀNA

PLATĪBA: 1 647 999 km²

NEATKARĪBA: 1979

KONSTITŪCIJA: 1979

IRĀNAS nosaukuma pamatā ir persiešu vārds, kas nozīmē “āriešu zeme” jeb “brīvo zeme”, kura *Arya* nozīmē “brīvs” jeb “dižciltīgs”.

RELIĢIJA: musulmaņi šiiti 95%, musulmaņi sunniti 4%, citi 1%

VALSTIS VALODA: persiešu

REĢIONI VAI PROVINCES: 28 provinces

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav
PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI: absolūta politiskā cenzūra

Laikraksti: 5 no 33 laikrakstiem ir nacionāli izdevumi

TV: 1 valsts kontrolēts dienests

Radio: 1 valsts kontrolēts dienests

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 15 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: šariata (islāma) tiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekribību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS:

ANO, CCC, CP, ECO, ESCAP, FAO, G19, G24, G77, IAEA, ICAO, ICC, ICRM, IDA, IDB, IFAD, IFC, IFRCS, IHO, ILO, Interpols, IOM, ISO, ITU, NAM, OIC, OPCW, OPEC, PCA, PDK, PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNHCR, UNIDO, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: IIPF – Islāma Irānas Līdzdalības fronte (reformisti), C – Imāma linijas sekotāju koalīcija (konservatīvie), Ind – Neatkarīgie

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 34.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 1680

INFLĀCIJA: 14,5%

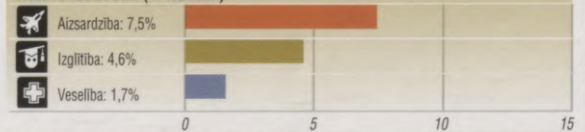
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): 12,6 miljrd. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 1747,5–1750,0 Irānas riāli

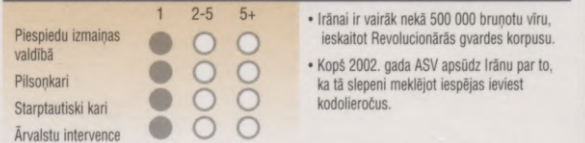

VALSTS VALŪTA: IRĀNAS RIĀLS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

NOZĪMĪGĀKĀS KARI UN NEMIERI: Islāma revolūcija 1979. gadā. Irānas un Irākas karš (1980–1988)

S P Ā R V A L D E

GUDRO SAPULCE

96 garīdznieki, kurus ievēlē vispārējās un tiešās vēlēšanās uz astoņiem gadiem. Viens no Gudro sapulces uzdevumiem ir iecelt Augstāko vadoni un pārraudzīt viņa darbu. Nereti tiek salīdzināta ar kardinālu kolēģiju, kura izvēlas Romas Katoļu baznīcas pāvestu.

LIETDERĪGUMA PADOME

34 padomes locekļi konsultē Augstāko vadoni par valsts politikas jautājumiem; šī padome izveidota, lai risinātu likumdošanas strīdus starp parlamentu un Aizbildņu padomi. Tās sastāvā ir valdības darbības jomu vadītāji, Aizbildņu padomes locekļi un Augstākā vadoņa ieceltas personas.

TIESAS

Tiesu iestāžu vadītāju uz pieciem gadiem iecel Augstākais vadonis. Publiskās tiesas iztiesā civilietas un krimināllietas. Graujoša darbība pret Islāma republiku ir Revolucionārās tiesas piekribībā.

AUGSTĀKĀ TIESA

Izstrādā un īsteno tieslietu politiku un pārrauga, lai tiesas pareizi piemērotu likumus. Augstākās tiesas priekšsēdētājs, kuru pēc apspriešanās ar Augstākās tiesas tiesnešiem uz pieciem gadiem iecēlis Tiesu iestāžu vadītājs, ir mudžtahids (augstākās pakāpes musulmaņu garīdznieks), kas specializējies islāma tiesībās.

TIESLIETU AUGSTĀKĀ PADOME

Tās sastāvā ir Augstākās tiesas priekšsēdētājs, ģenerālprokurors un trīs tiesneši; 5–10 gadu darbības termiņš. Iecel un atlaiž Augstākais vadonis. Pilnvaras daļēji sakrīt ar Augstākās tiesas pilnvarām.

VĒLĒŠANU SISTĒMA

Saskaņā ar Irānas vēlēšanu sistēmu visus, kas vēlas strādāt kādā amatā, apstiprina Aizbildņu padome; kandidātu apstiprināšanai vai noraidīšanai nav izstrādāti īpaši standartkritēriji. Lai gan daudzu partiju veidošana bija atļauta saskaņā ar Konstitūciju, ilgu laiku nebija oficiāli reģistrētu partiju, bet nesen tika reģistrētas divas jaunas partijas.

PĀVESTA SVĒTĪBA

Pāvests Jānis Pāvils II svētī pūli Ziemassvētku dienā Sv. Pētera laukumā. Arī būdams vairāk nekā 80 gadus vecs, turklāt slims ar Parkinsona slimību un artrītu, viņš turpināja pildīt savus pienākumus.

VATIKĀNS

Oficiālais nosaukums: **SVĒTAIS KRĒSLS**

ROMA, ITĀLIJA

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 1000
	GALVASPILSĒTA: VATIKĀNS
	PLATĪBA: 0,44 km ²
	NEATKARĪBA: 1929
	KONSTITŪCIJA: 1967 (Apustuliskā konstitūcija)

VATIKĀNA nosaukums ir cēlies no senas latīņu saknes *vates*, kas nozīmē "nākotnes teicēji" jeb "pravietojums". Viss Vatikāns ir uzbūvēts uz Vatikāna kalna (praviešu kalna), kā to sauca romiešu laikos, kad šeit darbojās nākotnes pareģotāji.

RELĪĢIJA: Romas katoļi 100%

VALSTS VALODAS: itāliešu un latīņu

REĢIONI VAI PROVINCES: nav

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSSAŪSĪNAS LĪDZĒKĻI: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: 1 dienas laikraksts

TV: 1 valsts dienests

Radio: 1 valsts dienests

VĒLŠANU TIESĪBAS: kardināliem līdz 80 gadu vecumam

TIESĪBU SISTĒMA: Itālijas tiesības; Romas Katoļu baznīcas dekrēti; neatzīst Starptautiskās tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ANO, EDSO, EP (novērot.), IAEA, ICFTU, IOM (novērot.), ITU, NAM (viesis), OAS (novērot.), OPCW, PTO (novērot.), PVO (novērot.), UNCTAD, UNHCR, UPU, WIPO, WTO (novērot.)

POLITISKĀS PARTIJAS: nav

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: nav datu

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: nav datu

INFĻĀCIJA: nav datu

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): nav datu

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 1,0651–1,1231 eiro

VALSTS VALŪTA: EIRO

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

Aizsardzība: nav datu

Izglītība: nav datu

Veselība: nav datu

0 5 10 15

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+	
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○	• Vatikāns ir stingri neitrāla teritorija.
Pilsonkari	○	○	○	• Slavieņi Šveices gvardi atbild par drošību.
Starptautiski kari	○	○	○	Lai kļūtu par gvardu, pretendenti jābūt katoļiem, šveiciešiem un augumā garākam par 173 cm.
Ārvalstu intervence	○	○	○	

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

VATIKĀNS, KAS ATRODAS ROMĀ, Itālijā, ir Romas Katoļu baznīcas augstākās vadības un garīgā galvaspilsēta. Vairāk nekā 1000 gadus pāvestiem bija arī laicīgā vara pār Baznīcas valsti, kas senāk plaši iesniedzās Viduslīdijā. 19. gs. sākumā tās lielākā daļa tika pievienota Francijai. Pāvesta valsts beidza pastāvēt, kad 1870. gadā jaunā Itālijas karaliste anektēja Romu. Pāvests un viņa pēcteči, reaģējot uz aneksiju, pasludināja sevi par cietumniekiem Vatikānā. Strīds tika atrisināts ar Laterāna līgumiem, ko Itālijas valdība un Svētais Krēsls parakstīja 1929. gadā. Nolīgumos tika atzīta Svētā Krēsla suverenitāte un neatkarība un tika izveidota Vatikāna Pilsētvalsts, tika noteiktas attiecības starp valdību un baznīcu, kā arī kompensācija par 1870. gadā atsavināto zemi.

Svētais Krēsls ir atzīts starptautiskajās tiesībās, slēdz līgumus un uzņem diplomātiskos vēstniekus, tam ir diplomātiskas attiecības ar 173 valstīm. Vatikāna valdība ir eklesiastiska, tās Konstitūcija un tiesību sistēma balstās uz kanoniskajām tiesībām. Pāvestam ir augstākā izpildvara, likumdošanas vara un tiesu vara, bet viņš deleģē vadību virknei amatpersonu un struktūru. Valsts sekretārs – pāvesta iecelts kardināls – darbojas kā premjerministrs. Viņš pārrauga Romas Kūriju –

EKUMENISKĀ PADOME

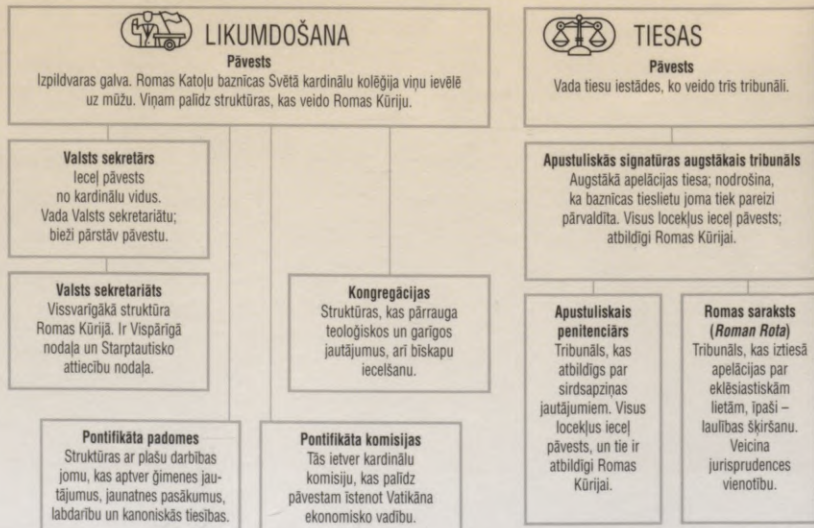
Pāvesta Jāņa XXIII Ekumeniskā padome sanāca Sv. Pētera bazilikā Vatikānā 1962. gada septembrī.

tika ievēlēts 1978. gadā pēc pāvesta Jāņa Pāvila I nāves. Savas valdīšanas laikā pāvests Jānis Pāvils II bieži sasauca Kardinālu kolēģijas konsistoriju, lai pārrunātu nozīmīgas problēmas, kas attiecas uz Romas Katoļu baznīcu.

struktūru, kas ietver Valsts sekretariātu un dažādas kongregācijas, komisijas, padomes un tribunālus, kuri palīdz pārvaldīt Svēto Krēslu un Vatikānu.

Vienīgās vēlēšanas ir pāvesta vēlēšanas, kas notiek 18 dienas pēc pāvesta nāves, un balsstiesības pieder tikai kardināliem, kas jaunāki par 80 gadiem. Pāvests Jānis Pāvils II, pirmais pāvests gandrīz 500 gadu laikā, kas pēc izcelsmes nebija itālietis,

VALSTS PĀRVALDE

MILITĀRĀ VARA

LIKUMU UN KĀRTĪBAS UZSPIEDĒJI

VĒSTURES GAITĀ PIE VARAS LAIKU PA LAIKAM NONĀK MILITĀRI DIKTATORI vai huntas. Militārā vara bieži asociējas ar vienpartijas varu, kā tas bija ar "Ass" valstīm Otrā pasaules kara laikā, vai ar pārejas varu, kad bruņotajiem spēkiem ir pagaidu kontrole, kamēr var atjaunot demokrātisku pārvaldi, kā tas pašlaik ir Irākā. Militāro varu nevajadzētu jaukt ar militarismu, kad valsts, pat tad, ja tajā nevalda militārpersonas, akcentē armijas lomu un iesaista bruņotos spēkus strīdu risināšanā. 1989. gadā veiktā analīze par "trešās pasaules" valstīm parādīja, ka militārajai elitei ir tendence gāzt civilās valdības, – no 120 "trešās pasaules" valstīm 64 tolaik pie varas bija militārpersonu kontrolēta valdība, augstākie armijas virsnieki ieņēma galvenos amatus un kārtība tika uzturēta saskaņā ar karastāvokļa likumiem. Tika arī konstatēts, ka šos spēkus bieži vien atbalsta vienas vai divu "aukstā kara" lielvaru izlūkdienesti vai bruņotie spēki. Pēc demokrātiski ievēlētās Salvadora Aljendes valdības gāšanas 1973. gadā ģenerālis Augusto Pinočets bija Čīles militārais diktators līdz 1989. gadam, kad referendumā nesaņēma tautas atbalstu. Bieži vien lielvaru atbalsts neturpinās ilgi. Panamas militāro diktatoru ģenerāli Manuelu Norjegu, kas kādu laiku bija darbojies ASV izlūkdienestā, ASV bruņotie spēki sagūstīja 1989. gadā, un viņš tika apsūdzēts par narkotiku tirdzniecību un citiem noziegumiem.

MILITĀRIE DIKTATORI UN MILITĀRO REŽĪMU VADĪTĀJI

Pulksteņa rādītāju kustības virzienā no augšējā kreisā stūra: Čingišhans – mongoļu iekarotājs, kas 13. gs. pakļāva sev lielāko daļu Āzijas; Manuels Norjega – Panamas diktators, ko 1989. gadā sagūstīja ASV bruņotie spēki; Juans Šikajs – ķīniešu ģenerālis, kurš 1915. g. pasludināja sevi par imperatoru; Frīdrihs Lielais – Prūsijas ķeizars (1740–1786), kurš ar labi apmācītas, modernas armijas palīdzību padarīja savu zemi par spēcīgu valsti; Jūlijs Cēzars (ap 100–44 p.m.ē.), kurš pēc nāksanas pie varas Romā, izmantoja savus leģionus, lai sakautu visus pretiniekus; Abduls Hamīds II – Osmāņu imperators, ko jaunturku bruņotā sacelšanās 1909. g. piespieda atteikties no troņa; Josips Brozs Tito – dienviņslāvu partizānu komandieris Otrā pasaules kara laikā,

kurš 1945. gadā kļuva par komunistisko premjeru; Atila jeb "Dieva sodība" – hunņu vadonis, kurš 5. gs. uzbruka Romai; Oto fon Bismarks – Vācijas impērijas kanclers (1871–1890), kurš izmantoja savas valsts militāro varenību, lai uzspiestu Eiropai savu gribu; Marks Aurēlijs – Romas imperators (161–180), kurš lielāko daļu savas valdīšanas laika cīnījās pret ģermāņu iebrucējiem; Čans Kaiši – ķīniešu nacionālistu vadonis, no 1949. g. līdz savai nāvei 1975. g. Taivānas valsts vadītājs; Tans Šve – ģenerālis un valdošās militārās huntas vadonis mūsdienu Birmā (Mjanmā); Augusto Pinočets – militārā apvērsuma organizētājs Čīlē 1973. g.; Aleksandrs Lielais – Maķedonijas valdnieks, Persijas impērijas un lielākās tolaik zināmās pasaules daļas iekarotājs 4. gs. p.m.ē.

PAKISTĀNA

PAKISTĀNAS KAROGS
Karogā, kas pieņemts 1947. gada 14. augustā, attēlota spoža zvaigzne un augošs pusmēness.

BIBI DŽAVINDI KAPENES
Krāšņās kapenes, kas uzbūvētas 1494. gadā, atrodas Učā, Pakistānā, kas reiz bija sūfisma centrs.

PAKISTĀNA, KAS DIBINĀTA 1947. GADĀ, ir pasaulē otrā lielākā musulmaņu valsts pēc Indonēzijas. Sava ģeogrāfiskā stāvokļa dēļ (austrumos ir Indija, rietumos – Irāna un Afganistāna, bet ziemeļos – Ķīna) Pakistāna ir bijusi un paliek krustceles, kas saista Dienvidāziju, Centrālāziju un Vidējos Austrumus. Pakistānas izveidē izšķiroša nozīme ir bijusi vienam cilvēkam, un tas ir Muhammeds Ali Džinna.

Džinna piedzima Indijā un sākumā ticēja, ka indieši un musulmaņi var sadarboties cīņā par Indijas neatkarību no Lielbritānijas. Taču 20. gs. 40. gados notikusi indiešu vairākuma un musulmaņu mazākuma attiecību saasināšanās liecināja, ka Džinnas sapņi ir nesasniedzami. Viņš uzņēmās galveno lomu cīņā par atsevišķu islāma valsti. Kā jauna valsts Pakistāna izveidojās 1947. gada 15. augustā, un tās pirmais ģenerālgubernators bija Džinna.

Savā relatīvi īsajā vēsturē valsts ir pārcietusi trīs karus ar Indiju un vienu pilsoņkaru, kā rezultātā Austrumpakistāna atdalījās un 1971. gadā tika nodibināta Bangladeša.

Pakistānas armija bieži iejaukusies politikā. Pirmoreiz tā sagrāba varu 1958. gadā. Pēc militārā apvērsuma 1999. gadā ģenerālis Pervezs Mušarafs uzņēmās izpildvaras vadību, atcēla Konstitūciju, atlaida parlamentu un ierobežoja daudzpartiju demokrātiju. Sākumā dumpis tika atbalstīts, jo valstī pastāvēja plaša neapmierinātība ar to, ka korumpētie politiķi ļaunprātīgi izmanto demokrātiskās institūcijas. Drīz pēc tam, 2001. gadā, ģenerālis Mušarafs iecēla sevi par prezidentu un pēc 2002. gada strīdīgā referendumā pagarināja savu valdīšanas termiņu vēl par pieciem gadiem. Pakistānas galvenās politiskās

V A L S T S

LIKUMDOŠANA

MAJLIS-E-SHOORA

2003. gadā divpalātu parlamenta nozīmi ierobežoja prezidenta pilnvaras atlaist parlamentu, ko viņš pats sev piešķīra 2002. gadā.

▶ NACIONĀLĀ SAPULCE

Pēc militārā apvērsuma 1999. gada 12. oktobrī tā tika atlaista; 2002. gada oktobrī tika ievēlēta jauna Nacionālā sapulce, kurā ir 342 deputāti. Sešas vietas ir paredzētas sievietēm, bet 10 – minoritātēm. Visus deputātus ievēlē vispārējās un tiešās vēlēšanās uz četriem gadiem.

▶ SENĀTS

Senātā ir 100 vietas. Visus locekļus uz četriem gadiem netieši ievēlē provinču sapulces. 2003. gada februārī notikušajās vēlēšanās vairākumu vietu ieguva Pakistānas Musulmaņu līga.

REĢIONĀLĀ PĀRVALDE

- ▶ Četras provinces
- ▶ Iecelts gubernators
- ▶ Iecelts Kabinets

PARLAMENTA SĒŽU ZĀLE

Trīs gadus pēc 1999. gada apvērsuma šajā zālē atkal pulcējas Nacionālās sapulces deputāti.

LIKUMDEVĒJA ĒKA

Pēc terora aktiem, kas bija vērsti pret ASV, parlamenta ēkai (pa labi) 2001. gadā tika pievienotas militāras instalācijas.

IZPILDVARA

PREZIDENTS

- ▶ Valsts galva.
- ▶ Parasti netieši ievēlē vēlēšanu kolēģija, ko veido Nacionālā sapulce, Senāts un provinču sapulces. Tomēr 2001. gadā prezidents sevi amatā iecēla pats.
- ▶ Piecu gadu pilnvaras; šis termiņš ir pagarināms.

VALSTS GALVA

Ģenerālis Pervezs Mušarafs 2001. gadā pats iecēla sevi par prezidentu.

PREMJERMINISTRS

- ▶ Valdības galva.
- ▶ Vada Ministru kabinetu, kuru pats iecel.
- ▶ Premjerministru uz četriem gadiem ievēlē Nacionālā sapulce.
- ▶ Parasti ir lielākās partijas līderis.
- ▶ Viņa varu kontrolē gan prezidents, gan tiesu vara.

“Jūsu valsts dibināšana ir notikusi, un tagad jūsu ziņā ir to uzcelt, cik labi un ātri vien jūs to spējat.”

Muhammeds Ali Džinna savā pēdējā runā 1948. gada augustā

partijas ir Pakistānas Musulmaņu līga (PML) un Pakistānas Tautas partija (PPP). Musulmaņu līgas atbalstītāji galvenokārt ir Pendžabā, bet Tautas partijas – Sindā, kā arī daļā Pendžabas un Pierobežas provinces ziemeļrietumos. Atlikušās politiskās partijas veido etniskas un reliģiskas (islāma) grupas. Pēdējos gados vērojams islāma fundamentālistu kareivīguma pieaugums. Režims visādi cenšas izvairīties no konfliktiem ar kareivīgi noskaņotajām grupām, jo īpaši jautājumos, kas skar ārpolitiku un islāma tiesību (šariata) īstenošanu.

1998. gada maijā, atbildot uz sešiem Indijas veiktajiem kodolieroču

MUHAMMEDS ALI DŽINNA

Džinna vadīja cīņu par atsevišķas islāma valsts izveidošanu un tiek uzskatīts par Pakistānas dibinātāju. 1947. gadā Džinna kļuva par tās pirmo ģenerālgubernatoru un bija pie varas līdz savai nāvei 1948. gadā.

izmēģinājumiem, arī Pakistāna izdarīja septiņus izmēģinājumus, demonstrējot sevi pasaulei kā septīto kodolvalsti. 2001. gada beigās un 2002. gada sākumā konflikts par Kašmiru gandrīz noveda līdz karam starp Indiju un Pakistānu, radot nopietnas bažas par kodolkara draudiem šajā reģionā.

Kaut arī Pakistāna pēc 2001. gada 11. septembra teroristu uzbrukumiem ASV gūst ekonomisku labumu no savas stratēģijas un diplomātiskās nostājas, tās nabadzīgā tauta cieš no ārvalstu investīciju trūkuma un neattīstītās infrastruktūras, kas to padara pārāk atkarīgu no atbalsta. Lai gan 2001. gadā Pasaules Banka uzteica režīma centienus apkarot korupciju, tā vēl joprojām pastāv visos valsts pārvaldes līmeņos. Papildus šīm un citām ekonomikas problēmām šodienas rūpes ir samazināt iekšējo spriedzi un atjaunot demokrātiju.

Oficiālais nosaukums: **PAKISTĀNAS ISLĀMA REPUBLIKA**

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 145 milj.
	GALVASPILSĒTA: ISLĀMĀBADA
	PLATĪBA: 803 940 km²
	NEATKARĪBA: 1947. g. 14. augusts
	KONSTITŪCIJA: 1973. g. 10. aprīlis

PAKISTĀNAS nosaukums cēlies no persiešu vārdiem *pak*, kas nozīmē “svēts” jeb “šķīsts”, un *istan*, kas nozīmē “dzimtene”, burtiski – “svēto ļaužu dzimtene”.

RELIĢIJA: musulmaņi sunniti 77%, musulmaņi šiiti 20%, hinduisti 2%, kristieši 2%

VALSTS VALODA: urdu

REĢIONI VAI PROVINCES: 4 provinces, 1 teritorija un 1 galvaspilsētas teritorija

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAIŽĪNAS LĪDZEKLĪ: daļēja politiskā cenzūra

Laikraksti: 24 dienas laikraksti

TV: 2 dienesti – 1 pieder valstij

Radio: 3 dienesti – 2 pieder valstij

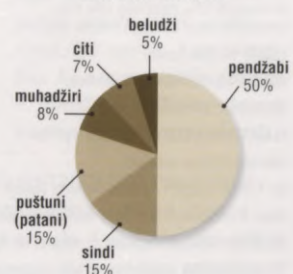
VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 21 gada vecuma, vispārējas; dalīts elektorāts; parlamentā rezervētas dažas vietas nemusulmaņiem

TIESĪBU SISTĒMA: šariata (islāma) un angļu vispārējās tiesības; atzīst Starptautiskās Tiesas piekriību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ANO, AsDB, ASEAN (dialoga partnerē), C (atlikta dalība), CCC, CP, ECO, ESCAP, FAO, G19, G24, G77, IAEA, ICAO, ICC, ICTU, ICRM, IDA, IDB, IFAD, IFC, IFRC, IHO, ILO, Interpols, IOM, ISO, ITU, MINURSO, MONUC, NAM, OAS (novērot.), OIC, OPCW, PCA, PDK, PTO, PVO, SAARC, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNAMSIL, UNCTAD, UNESCO, UNHCR, UNIDO, UNIKOM, UNMIBH, UNMIK, UNMOP, UNOMIG, UNTAET, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: PML – Pakistānas Musulmaņu līga, W – Sieviešu partija, PPP – Pakistānas Tautas partija, MQM(A) – Modžahedu tautas kustības (A) Haka Parasta grupa, ANP – Avimi Nacionālā partija, N-M – nemusulmaņu minoritātes, Beludžistānas Tautas partija, Džimāt-Ulēm-e-Pakistān – Pakistānas Tautas partijas Džamhīri Vatan partija, Nacionālā tautas partija, Ind – Neatkarīgie

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 45.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 440

INFLĀCIJA: 4,4%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE):

-2,21 mljrd. USD

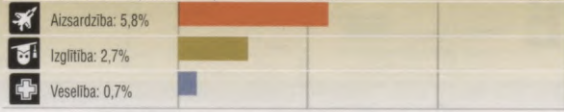
VALŪTAS MAINAS KURSI/ ASV dolārs:

57,6-59,9 Pakistānas rūpijas

VALSTS VALŪTA: PAKISTĀNAS RŪPIJA

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	●	●	●
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Pakistānai ir kodolieroči, 1998. gadā tā veica kodolizmēģinājumus.
- Armija ir cieši iesaistīta politikā.
- Pret Indiju noskaņotie Kašmīras militāristi darbojas no Pakistānas.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: Kašmīras konflikts no 1988. gada līdz šim laikam. Militārais apvērsums 1999. gadā

S P Ā R V A L D E

TIESAS

AUGSTĀKA TIESA

Augstākā tiesa ir galvenā tiesa Pakistānas tiesu sistēmā. Tiesas priekšsēdētāju un pārējos tiesnešus ieceļ prezidents sadarbībā ar izpildvaras galvu. Iztiesā civillietas un krimināllietas.

AUGSTĀ TIESA LAHORĀ
Augstā tiesa Lahorā apkalpo Pendžabas provinci un ir viena no četrām Pakistānā.

FEDERĀLĀ TIESA

Federālā Islāma tiesa jeb Šariata tiesa lemj par jautājumiem, kas saistīti ar islāma tiesībām, un īsteno 1979. gada Hudoda rīkojumus, bet ne Korānā paredzētos sodus, tādus kā nomētāšana ar akmeņiem.

AUGSTĀS TIESAS

Katrā provincē ir viena Augstā tiesa, kuras tiesnešus ieceļ prezidents pēc apspriešanās ar Augstākās tiesas priekšsēdētāju un provinču tiesu priekšsēdētājiem.

ZEMĀKĀS INSTANČES TIESAS

Pakistānas rajonu tiesas, kas iztiesā civillietas; augstākās tiesas iztiesā krimināllietas.

VĒLĒŠANU SISTĒMA

Pakistānas Vēlēšanu komisija ir neatkarīga un autonoma konstitucionāla struktūra, kas atbildīga par brīvu un objektīvu Nacionālās sapulces un provinču sapulču vēlēšanu norisi. Tomēr prezidenta un Senāta vēlēšanas ir tikai Vēlēšanu komisijas priekšsēdētāja pārziņā.

KONGO DEMOKRĀTISKĀ REPUBLIKA

Oficiālais nosaukums: **KONGO DEMOKRĀTISKĀ REPUBLIKA**

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 52,5 milj.
GALVASPILSĒTA: KINŠASA
PLĀTBĀ: 2 345 408 km ²
NEATKARĪBA: 1960
KONSTITŪCIJA: 1967

KONGO DEMOKRĀTISKĀS REPUBLIKAS nosaukums radies no bantu valodas vārda *kong*, kas nozīmē "kalnains".

RELĪĢIJA: Romas katoļi 50%, protestanti 20%, kimbanguisti 10%, musulmaņi 10%, citas sinkrētiskas sekas un vietējie ticējumi 10%

VALSTS VALODA: franču

REĢIONI VAI PROVINCES: 10 provinces

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI: tikai prese ir privāta

Laikraksti: 9 dienas laikraksti

TV: 1 valsts kontrolēts dienests; neatkarīgi dienesti

Radio: 2 valsts kontrolēti dienesti; neatkarīgi dienesti

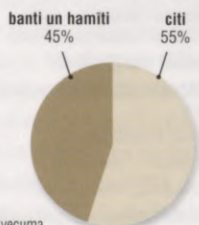
VĒLĒŠANU TIESĪBAS: vispārējas un obligātas no 18 gadu vecuma

TIESĪBU SISTĒMA: cilšu tiesības un beļģu tiesības; neatziņst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACCT, ACP, AIDB, ANO, CCC, CEEAC, CEPGL, ECA, FAO, G19, G24, G77, IAEA, ICFTU, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRC, IHO, ILO, Interpols, IOM, ISO (korespond.), ITU, NAM, OAU, OPCW (parakst.), PCA, PDK, PTO, PVO, SADC, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNHCR, UNIDO, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: PDSC – Demokrātiskā sociāli kristīgā partija, FONUS – Atjaunošanas spēki vienotībai un solidaritātei, MNC – Kongo Nacionālā lumumbistu kustība, MPR – Revolucionārā tautas kustība, PALU – Apvienotā lumumbistu partija, UDPS – Demokrātijas un sociālā progresa savienība, UFERI – Federāļu un neatkarīgo republikāņu savienība

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 108.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 110

INFLĀCIJA: 540%

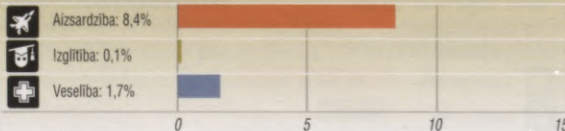
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -798 milj. USD

VALŪTAS MAINĀS KURSI: ASV dolārs: 4,5–313 Kongo franki

VALSTS VALŪTA: KONGO FRANKS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+	
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○	• Nav obligāta valsts militārā dienesta.
Pilsonkari	○	○	○	• Nepārtraukta vardarbība vājina ANO miera uzturēšanas operācijas.
Starptautiski kari	○	○	○	• Robežstrīds ar Kongo.
Ārvalstu intervence	○	○	○	

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: apvērsumi 1997. un 2001. gadā. Iekšējie konflikti 1986. un 1990. gadā. Pilsonkarš 1996.–2003. gadā. ANO intervence, Miera uzturēšanas spēki (MONUC)

KONGO DEMOKRĀTISKĀ REPUBLIKA (KDR), KAS REIZ BIJA BEĻĢIJAS karaļa Leopolda II lēņu muiža, ir viena no lielākajām Āfrikas valstīm, un tajā dzīvo vairāk nekā 200 etniskās grupas. Tā kā KDR ir dabas resursu pārpilnība, tai atšķirībā no citām Āfrikas valstīm ir iespēja kļūt par ļoti bagātu valsti.

Starptautisko protestu dēļ Beļģijas valsts 1908. gadā pārņēma Leopolda īpašumu un Kongo brīvvalsts tika pārdēvēta par Beļģu Kongo. 1960. gadā valsts kļuva neatkarīga un ieguva pašreizējo nosaukumu. Sākās politiskās nestabilitātes, sociālo apvērsumu un etnisko konfliktu posms, kas turpinās vēl tagad.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Etniskās atšķirības rada šķietami nepārvaramus šķēršļus nacionālai vienotībai.
- Ilgstošā pilsonkara un korumpētās vadības īstenotās valsts bagātību izlaušanās sekas ir infrastruktūras sabrukums un sociālo pakalpojumu sfēras panākums.
- Veselības krīzi padziļina lielais skaits cilvēku, kas inficēti ar HIV/AIDS.
- Haotiskās iekšpolitikas dēļ starptautiskā sabiedrība un uzņēmēji nelabprāt grib sadarboties ar KDR.
- Lauksaimniecība un kalnrūpniecība KDR turpina funkcionēt krietni zem sava potenciāla, un valsts nespēj saražot pietiekami daudz pārtikas.

1965. gada novembrī varu pārņēma pulkvedis Mobutu, kurš gan solīja ieviest demokrātiju, tomēr 32 gadus valdīja kā autokrātisks diktators. Savtīgās interesēs viņš uzkurināja etniskās nesaskaņas. Lai izceltu savu etnisko identitāti, 1971. gadā diktators pieņēma vārdu Mobutu Sese Seko, pārdēvēja valsti par Zairu un lika pilsoņiem pieņemt afrikāņu vārdus. 1997. gada maijā Lorāns Dezirē Kabila ar Ruandas un Ugandas palīdzību gāza Mobutu korumpēto režīmu, kas bija pastāvējis 32 gadus. Mobutu aizbēga uz Maroku, tur viņš septembrī nomira. Kabila pasludināja sevi par prezidentu, atjaunoja valsts demokrātiskās republikas nosaukumu un apsolīja pāreju uz plurālistisku demokrātiju. Tajā pašā laikā viņš atcēla Konstitūciju un atlaida likumdevējstādes.

1998. gadā Ruanda un Uganda atbalstīja tutsi tautas sacelšanos pret Kabilu. Valstī izcēlās haoss un izjuka 1999. gadā paredzētās vēlēšanas. 2001. gada janvārī – desmit dienas pēc Kabilas noslepkavošanas – par prezidentu tika iecelts viņa dēls Žozefs Kabila. Dažādo frakciju sarunām ne 2001. gadā, ne 2002. gadā nebija lielu panākumu, izņemot to, ka Ruanda piekrita izvākt daļu savu bruņoto spēku no KDR.

Žozefs Kabila pārņēma prezidenta varu un visas pilnvaras. Kaut gan viņš runā par virzīšanos uz demokrātiju un ekonomikas liberalizāciju, tomēr valda kā diktators. Bieži solītās vēlēšanas nav notikušas kopš 20. gs. 80. gadiem, un valstī joprojām nav konstitūcijas. Valsts tiesību sistēma ir cilšu tiesību un Beļģijas civiltiesību sajaukums. Tiesu iestādēm trūkst autonomijas, un dažās jomās kā tiesas spriedēji darbojas augstākās militārpersonas.

Žozefs Kabila pārņēma prezidenta varu un visas pilnvaras. Kaut gan viņš runā par virzīšanos uz demokrātiju un ekonomikas liberalizāciju, tomēr valda kā diktators. Bieži solītās vēlēšanas nav notikušas kopš 20. gs. 80. gadiem, un valstī joprojām nav konstitūcijas. Valsts tiesību sistēma ir cilšu tiesību un Beļģijas civiltiesību sajaukums. Tiesu iestādēm trūkst autonomijas, un dažās jomās kā tiesas spriedēji darbojas augstākās militārpersonas.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Parlaments Vienpalātas parlaments Pagaidu Likumdošanas sapulce 300 locekļi, kurus ieceļ prezidents.	IZPILDVARA Prezidents Vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēts uz septiņiem gadiem. Valsts un valdības galva, bruņoto spēku virspavēlnieks. Valda, izdodot dekrētus; nelieļi pilnvaru ierobežojumi.	TIESAS Kara tribunāli Iztiesā civillietas un militārlietas. Spriedumus nav atļauts pārsūdzēt. Vada kara tiesnesis.
Reģionālā pārvalde 10 provinces pārvalda gubernatori, ko ieceļ prezidents.	Nacionālā izpildu padome 25 locekļi, ko ieceļ prezidents. Vada prezidents; pārrauga valsts pārvaldes darbu.	

MJANMA

Oficiālais nosaukums: **MJANMAS SAVIENĪBA**

	IEDZIVOTĀJU SKAITS: 48,4 milj.
	GALVASPILSĒTA: RANGUNA (JANGONA)
	PLATĪBA: 678 500 km ²
	NEATKARĪBA: 1948
	KONSTITUCIJA: 1974

MJANMAS nosaukums radies no birmiešu vārda *mein*, kas nozīmē "spēcīgs", un *ma*, kas nozīmē "godājams".

RELĪGIJA: budisti 87%, kristieši 6%, musulmaņi 4%, hinduisti 1%, citi 1%

VALSTS VALODA: birmiešu (mjanmiešu)

REĢIONI VAI PROVINCES: 7 pavalstis un 7 administratīvie apgabali

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSSAZIŅAS LĪDZĒKLĪ: absolūta politiskā cenzūra

Laikraksti: 5 dienas laikraksti

TV: 1 valsts kontrolēts dienests

Radio: 1 valsts kontrolēts dienests

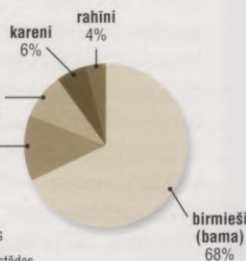
VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējās

TIESĪBU SISTĒMA: militārais režīms kontrolē tiesu iestādes, angļu vispārējo tiesību paliekas, neatzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ANO, ARF, AsDB, ASEAN, CCC, CP, ESCAP, FAO, G77, IAEA, ICAO, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRCs, ILO, Interpols, ITU, NAM, OPCW (parakst.), PTO, PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: NLD – Nacionālā demokrātijas līga, SWLD – Šanu nacionālā demokrātijas līga, NUP – Nacionālās vienības partija, RDL – Rahinu demokrātiskā līga, MNDF – Monu nacionālā demokrātiskā fronte, NDP – Nacionālā demokrātiskā partija cīņā par cilvēktiesībām

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 43.

NKP UZ VIENU IEDZIVOTĀJU: USD 1500

INFLĀCIJA: -0,1%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -293 milj. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 6.526-6.771 kjats

VALSTS VALŪTA: KJATS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

Piespiedu izmaiņas valdībā	1	2-5	5+	• Hunta ir divkārt palielinājusi armiju.
Pilsonkari	○	○	○	• Kopš 1989. gada Ķīna ir piegādājusi ieročus vairāk nekā 1 mljrd. USD vērtībā.
Starptautiski kari	○	○	○	• Armiju apsūdz cilvēktiesību pārkāpumos.
Ārvalstu intervence	○	○	○	

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: spēcīgi studentu un strādnieku protesti pēc 1988. gada apvērsuma. Dažādas reģionālas sacelšanās

PĒC DAUDZIEM KARADARBĪBAS GADIEM 1886. gadā Lielbritānija ieguva kontroli pār Birmu un sešdesmit gadus pārvaldīja seno budistu karalisti kā Britu Indijas provinci. Pēc neatkarības atgūšanas izcēlās Birmas pilsoņkarš, tika nogalināti pašpārvaldes vadoņi un varu sagrāba militāristi. Par spīti starptautiskajam nosodījumam par nežēlīgu attieksmi pret tautu, militārā hunta, kas pārdēvējusi valsti par Mjanmu, valda joprojām.

Birmas karalisti 11. gadsimtā dibināja Paganu dinastija; tā uzbūvēja tūkstošiem smalku pagodu un klosteru, no kuriem daudzi ir saglabājušies vēl tagad. Dinastijas cīņa pēc citas valdīja līdz 1886. gadam, kad valsts kļuva par Lielbritānijas koloniju. Otrā pasaules kara laikā birmiešu nacionālisti, ko vadīja ģenerālis Aun Sans, karoja kopā ar Japānu un padzina angļus, bet vēlāk pārgāja pretējā pusē un atbalstīja Sabiedroto bruņotos spēkus. Kara beigās Lielbritānija piekrita Aun Sana prasībai atzīt Birmas neatkarību, bet ģenerāļa un lielākās daļas valdības locekļu noslepkavošana 1947. gadā radīja valsti jukas. 1962. gadā armija pārņēma varu un izveidoja ļeņinisma paveida režīmu. Represiju gados uzkrātais nīkums un ekonomikas lejupslīde 1988. gadā izvērtās studentu masu protestos. Atbildot uz to, militāristi izsludināja karastāvokli un izveda ielās armiju, vairāki tūkstoši demonstrantu tika nogalināti.

1990. gada vēlēšanās astoņas no katrām desmit vietām Tautas sapulcē ieguva Nacionālā demokrātijas līga – prodemokrātiska partija, ko vada Aun Sana Suu Ki – nonāvētā pirmā valsts vadītāja meita. Tomēr armijas kontrolētā valdība neatļāva Tautas sapulcē sanākt un izstrādāt jaunu konstitūciju, kā bija paredzēts. Tā arī ieslodzīja Suu Ki un citus politiskos aktīvistus. Vara Mjanmā joprojām ir militārajai huntai jeb tā sauktajai Valsts miera un attīstības padomei, kas valda, izdodot dekrētus, bez konstitūcijas un bez likumdošanas institūcijas. Režīms turpina nopietni ierobežot runas un preses brīvību, aizliedz organizācijas, iesloga politiskos reformatorus un izmanto piespiedu darba nometnes.

OPOZĪCIJAS LĪDERE

Protestētāji nosoda opozīcijas līderi Aun Sana Suu Ki uzlikto mājas arestu 1998. gadā. Apakšējā attēlā: Aun Sana Suu Ki uzruņa 1997. gada 4. janvāra sanāksmē – neatkarības 49. gadadienā.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA <i>Pyithu Hluttaw</i> (Tautas sapulce) Vienpalātas parlaments 485 deputāti, kurus uz četrus gadu termiņu ievēlē vispārējās un tiesās vēlēšanās. Nav sanācis kopš 1990. gada vēlēšanām.	IZPILDVARA Premjerministrs Armijas kontrolētās Valsts miera un attīstības padomes priekšsēdētājs. Valsts un valdības galva; bruņoto spēku virspavēlnieks. Valda, izdodot dekrētus; neierobežotas pilnvaras.	TIESAS Augstākā tiesa Tiesnešus ieceļ armijas kontrolētā Valsts miera un attīstības padome.
Reģionālā pārvalde Septiņas etnisko minoritāšu pavalstis un septiņi etnisko birmiešu administratīvie apgabali; visus pārvalda armijas kontrolētā Valsts miera un attīstības padome.	Kabinets 35 locekļi. 27 armijas virsnieki, 8 civilpersonas. Visus ieceļ Valsts miera un attīstības padome.	Zemākās instances tiesas Ar armijas kontrolētās Valsts miera un attīstības padomes apstiprinājumu tiesnešus ieceļ Augstākā tiesa.

SUDĀNA

Oficiālais nosaukums: **SUDĀNAS REPUBLIKA**

SUDĀNAS nosaukums radies no arābu frāzes *bilad as-sudan*, kas nozīmē "melno zeme".

RELĪĢIJA: musulmaņi (galvenokārt sunnīti) 70%, tradicionālie ticējumi 20%, kristieši 9%, pārējie 1%

VALSTS VALODA: arābu

REĢIONI VAI PROVINCES: 26 pavalstis

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKLĪ: absolūta politiskā cenzūra

Laikraksti: 7 dienas laikraksti

TV: 1 valsts kontrolēts dienests

Radio: 2 dienesti – 1 valsts kontrolēts, 1 dumpinieku kontrolēts

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 17 gadiem, vispārējās, bet nav obligātas

TIESĪBU SISTĒMA: šariata (islāma) tiesības un angļu vispārējās tiesības; atzīst Starptautiskās Tiesas piekrišību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ABEDA, ACP, AFD, AFESD, AL, AMF ANO, CAEU, CCC, ECA, FAO, G77, IAEA, ICAO, ICRM, IDA, IDB, IFAD, IFC, IFRC, IGAD, ILO, Interpols, IOM, ISO (korespond.), ITU, NAM, OAU, OIC, OPCW, PCA, PTO (novērot.), SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNHCR, UNIDO, UNU, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: NC – Nacionālā kongresa atbalstītāji, Ind – Neatkarīgie

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 84.

NKP UZ VIENU IEDZIVOTĀJU: USD 310

INFLĀCIJA: 16%

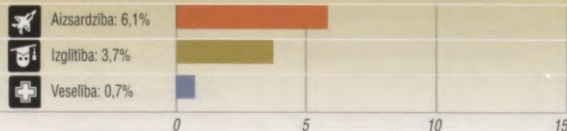
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -557 milj. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 258,7 Sudānas dināri

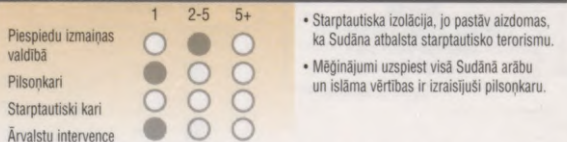

VALSTS VALŪTA: SUDĀNAS DINĀRS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: apvērsumi 1985. un 1989. gadā. Pilsoņkarš no 1983. gada līdz mūsdienām

SUDĀNA IR LIELĀKĀ VALSTS ĀFRIKĀ, kas virzienā no ziemeļiem uz dienvidiem sniedzas vairāk nekā 1900 km garumā. Pastāv šķietami nepārvarama plaša starp arābu musulmaņu vairākumu ziemeļos, kas veido Sudānas valdību, un melno afrikāņu animistu un kristiešu kopienu dienvidos. Kopš Sudāna 1956. gadā ieguva neatkarību no Lielbritānijas un Ēģiptes "kondomināta", šo abu grupu reliģiskās, kultūras, rasu un politiskās atšķirības ir izraisījušas asiņainus nemierus, mēģinājumi iedibināt demokrātiju bijuši nesekmīgi.

20. gs. beigās Sudānas politika ir bijusi līdzīga citu Āfrikas valstu politikai – militāri apvērsumi un konstitūcijas atcelšana mijušies ar neregulāriem parlamentāras varas periodiem. Taču Sudāna ir gājusi tālāk, uzspiežot militāro varu un islāma tiesības. Tādēļ tai izvirzītas apsūdzības par reliģisku vajāšanu un pat verdzību. Pilsoņkarā dienvidos starp valdības spēkiem un Sudānas Tautas atbrīvošanas armiju (SPLA) ir gājuši bojā vairāk nekā 2 milj. cilvēku un vairāk nekā 4 milj. ir piespiedu kārtā pārvietoti.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Nepārtrauktā vardarbība ir piespiedusi vairāk nekā 4 milj. cilvēku bēgt uz kaimiņvalstīm, tostarp Etiopiju, Keniju, Ugandu un Ēģipti.

- SVF 1990. gadā ir pārtraucis finansēšanu cilvēktiesību pārkāpumu, atbalsta Irākai un aizdomu par teroristu atbalstīšanu dēļ.

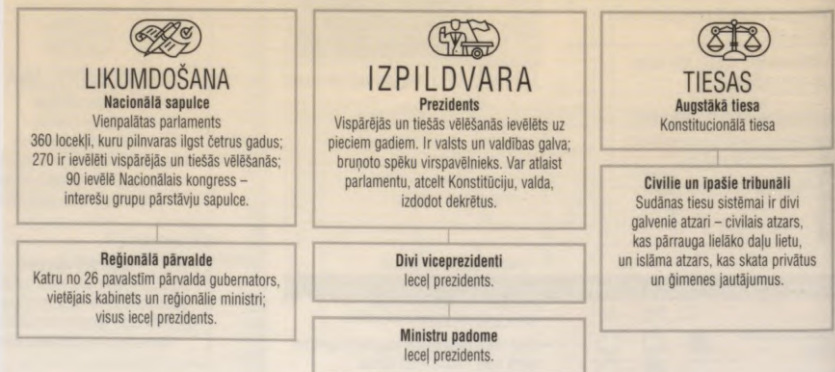
- Briesmīgais sausums ir kritiski saasinājis pārtikas trūkumu, nolemjot daudzus bada nāvei. ASV ir to daudz valstu vidū, kas sniegušas pārtikas palīdzību, lai novērstu katastrofu.

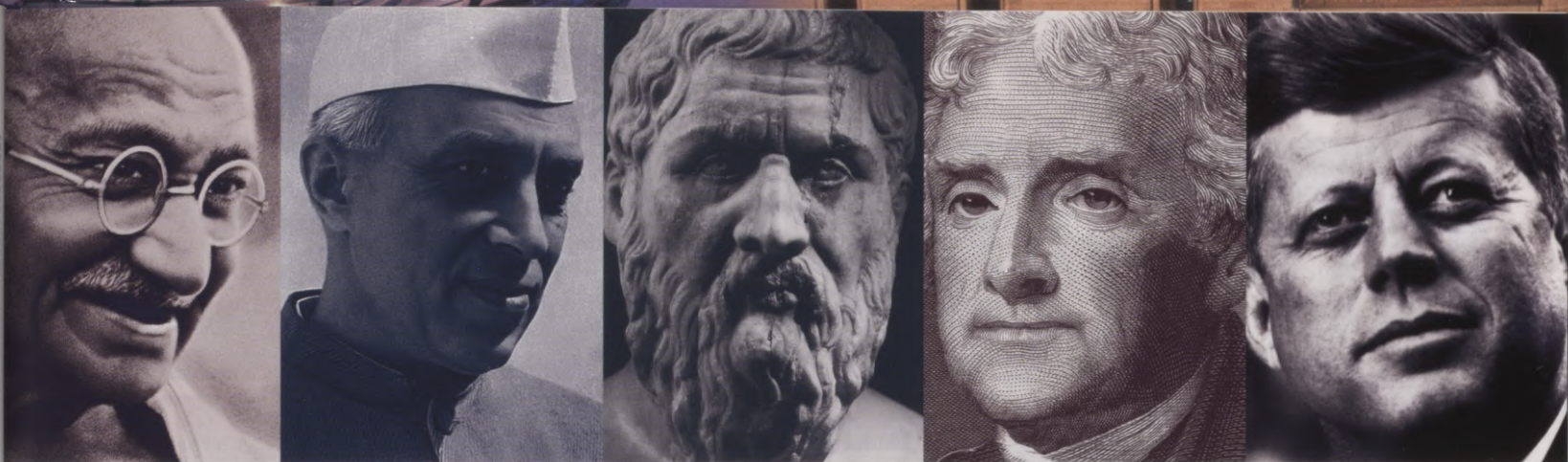
- Karš ir liedzis Sudānai pilnībā izmantot 20. gs. 80. gados atklātos ievērojamus naftas krājumus.

- Kaut gan tiek īstenota stabila ekonomiskā politika un veiktas investīcijas, valsti joprojām ir nopietnas ekonomiskās problēmas.

1996. gadā Baširs eventuāli tika ievēlēts, bet 1999. gadā izformēja parlamentu, atcēla Konstitūciju un izsludināja valsti ārkārtas stāvoklī. Pēc 2000. gada decembrī notikušajām vēlēšanām parlaments 2001. gadā atsāka darbu. Taču lielākās partijas boikotēja vēlēšanas un pievienojās dienvidnieku dumpim pret valdību. Neņemot vērā miera sarunu mēģinājumus, cīņa turpinās. ASV ir minējusi Sudānu kā teroristu organizāciju atbalstītāju.

VALSTS PĀRVALDE

DEMOKRĀTISKĀ

V A R A

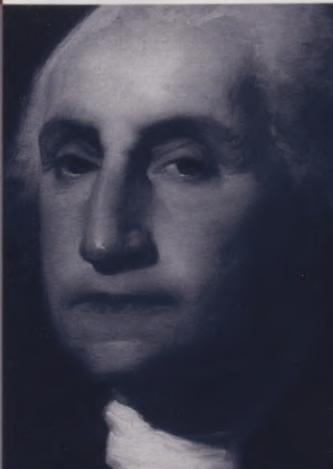
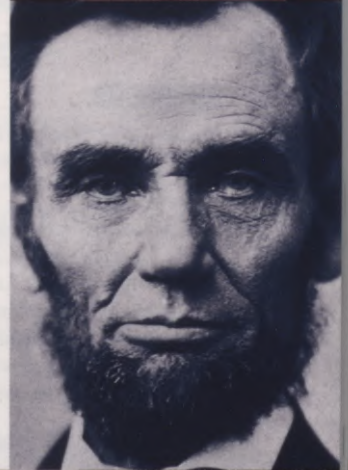
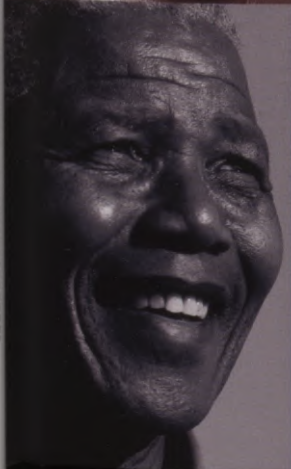
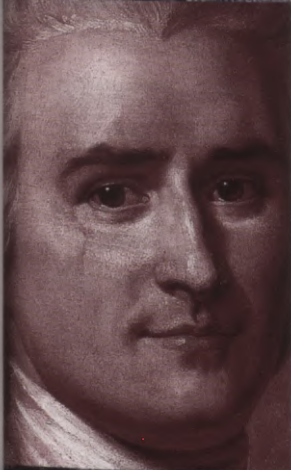
TAUTAS VALDĪBA

DEMOKRĀTIJA NOZĪMĒ TAUTAS VARU. Tā radās Atēnās 5. gs. p.m.ē., bet kritiķi jau tad jautāja, kas ir "tauta" (atēnieši par pilsoņiem neuzskatīja sievietes un vergus), un puda viedokli, ka demokrācija maz atšķiras no puļa varas. Tomēr Atēnu demokrātijas un Romas republikas ideāli, kur augstu vērtēja pilsonību, taisnīgumu, pilsoņu vienlīdzību un sabiedriskā pienākuma izjūtu, vēl pat mūsdienās palīdz veidot politisko domāšanu. Renesanses laikā (apt. 1300–1600) augstākais politiskais ideāls bija neatkarīga pašpārvaldes republika, kur pilsoņi paši saskaņā ar satversmi piedalījās pārvaldīšanā. Pašpārvaldi uzskatīja par brīvības pamatu, šī ideja caurauz amerikāņu revolūciju un daudzas neatkarības kustības koloniālajās impērijās 19. un 20. gadsimtā. Mūsdienu demokrātiskajai varai ir dažādi veidi – parlamentārā demokrācija, kur izpildvaras vadītājs ir premjerministrs, kas paļaujas uz ievēlēta parlamenta atbalstu (piem., Lielbritānija); prezidentāla demokrācija, kur prezidents ir tieši ievēlēts (piem., Amerikas Savienotās Valstis), vai daudzpartiju demokrācija – kombinācija, kurā prezidenta lomu bieži līdzsvaro premjerministrs (piem., Francija). Pastāv arī bezpartiju demokrātijas, kur demokrātiskas vēlēšanas notiek, pamatojoties uz individuāliem nopelniem, nevis partijas platformu (piem., Peru). Dažkārt demokrātiski ievēlēts prezidents var uzurpēt diktatora pilnvaras.

DEMOKRĀTISKIE VALDĪNIEKI UN TEORĒTIĶI

Pulksteņa rādītāju kustības virzienā no kreisā augšējā stūra: Mahatma Gandijs – harismātisks nevardarbigas pretošanās līderis cīņā par Indijas pašpārvaldi; Džavaharlals Neru – pirmais Indijas premjerministrs pēc neatkarības atgūšanas 1947. gadā; Platons (ap 428–348 p.m.ē.) – sarakstījis dialogu "Valsts", kurā apcerēta ideālas valsts vīzija; Tomass Džefersons, kurš uzrakstīja Neatkarības deklarāciju un kļuva par trešo ASV prezidentu (1801–1809); Džons F. Kenedijs – ASV prezidents (1961–1963); Mārgareta Tečere – Lielbritānijas premjerministre (1979–1990); Abrahams Linkolns – ASV prezidents pilsonkara laikā,

kurš atbrīvoja Dienvidu vergus; Olivers Kromvels – parlamenta vadītājs un Anglijas, Īrijas un Skotijas lords protektors Britu nāciju sadraudzības laikā (1649–1658); Boriss Jeļcins – pirmais Krievijas prezidents, ko ievēlēja pēc komunisma sabrukuma; Perikls – Atēnu valdnieks Atēnu "zelta laikmetā" (443–429 p.m.ē.); Džordžs Vašingtons – pirmais ASV prezidents, Nelsons Mandela – pirmais demokrātiskās Dienvidāfrikas prezidents, ko ievēlēja 1994. gadā; Žans Žaks Ruso – 18. gs. franču filozofs, kura idejas par individuālo brīvību iedvesmoja franču revolūcijas vadītājus; Golda Meira – Izraēlas premjerministre (1969–1974).

n
i.
st
et
s.
i-
na
s
o
la
m
-
-
-
-
a.

INDIJA

INDIJAS KAROGS
1947. gada 22. jūlijā pieņemtā Indijas karoga centrā attēlota Ašoka čakra jeb likumu rats.

TADŽMAHALA
Viens no Indijas simboliem, ko 1632.–1647. gadā Mogolu valdnieks šāhs Džihāns uzcēla savas dzemdībās mirušās sievas piemiņai.

INDIJA, KURĀ DZĪVO VAIRĀK NEKĀ MILJARDS CILVĒKU, ir pasaulē lielākā demokrātiskā valsts. Kopš Indija 1947. gadā atguva neatkarību no Lielbritānijas, tā savā satversmē ir nosargājusi iegūtās brīvības un ievērojami palielinājusi investīciju apjomu un ekonomikas jaudu. Tomēr, ņemot vērā valsts lielumu un komplekso struktūru, var saprast, ka tas nav nācies viegli.

Indija 19. gadsimtā nonāca britu varā, tā bija lielāku un mazāku valstu mozaika – dažās valdīja hinduistu prinči, bet dažās – musulmaņi. Pēc 1856.–1857. gada lielās sacelšanās apspiešanas Indija 1858. gadā kļuva par Lielbritānijas kroņa koloniju. Līdz tam to bija pārvaldījuši britu Ostindijas kompānija.

Organizēta visas nācijas pretestība britu kundzībai sākās ar Indijas Nacionālā kongresa partijas dibināšanu 1885. gadā. Galvenā figūra Indijas cīņā par neatkarību bija Mahātma (“Lielā dvēsele”) Mohandass K. Gandijs (*Gandhi*). 1890. gadā viņš pārņēma Kongresa partijas vadību un uzsāka savu pirmo pilsoniskās nepakļaušanās kampaņu pret Lielbritānijas varu. Gandija nevardarbīgās

pretestības ideju pamatā bija kvēla ziedošanās patiesībai, brīvībai un Dievam. Viņa piemērs iedvesmojis arī citus līderus – Mārtinu Luteru Kingu un arodbiedrību aktīvistu Čēzaru Čavesu Amerikas Savienotajās Valstīs.

Diemžēl, kad Indija pēc Otrā pasaules kara ieguva neatkarību, šo notikumu iekrāsoja asiņainie hinduistu un musulmaņu nemieri un slepkavošana. Gandija sapnis bija vienota, neatkarīga Indija, taču tā tika sadalīta, izveidojot Pakistānas musulmaņu valsti.

GANDIJS UN VĒRPJAMĀS RATIŅŠ
Gandijs katru dienu vērpja. Vērpjamais ratiņš kļuva par indiešu pašapziņas un neatkarības centienu simbolu, jo vietējo amatnieku ražojumiem bija grūti konkurēt ar ievestajiem audumiem.

V A L S T S

LIKUMDOŠANA

PARLAMENTS

Divpalātu parlaments. Ietekmīgākā ir Tautas palāta, kas pieņem visus tiesību aktus finanšu jomā, bet likumprojektus gatavo abas palātas.

▶ RAJYA SABHA

Štatu padome, augšpalāta; 245 vietas; 233 locekļus netieši ievēlē štatu un teritoriālās leģislatūras; 12 vietas ir rezervētas īpašiem pilsoņiem, ko nominē prezidents; ik pēc diviem gadiem nomainās viena trešdaļa padomes sastāva.

▶ LOK SABHA

Tautas palāta; apakšpalāta; 545 deputāti, no kuriem 543 tiek ievēlēti vispārējās un tiešās vēlēšanās, bet divus ieceļ prezidents no angloindiešu kopienas; deputātu pilnvaru termiņš – pieci gadi; 79 vietas ir paredzētas aizsargājamajām kastām (nepieskaramiem), bet 40 – aizsargājamajām ciltīm.

PARLAMENTA ĒKA

Šajā apļveida ēkā Ņūdeli darbojas gan Štatu padome, gan Tautas palāta.

IZPILDVARA

PREZIDENTS

Ievēlē vēlēšanu kolēģija, ko veido abu parlamenta palātu deputāti un štatu leģislatūra. Valsts galvas pilnvaru termiņš ir pieci gadi; galvenokārt pilda ceremoniālas funkcijas.

PREZIDENTS
Abduls Kalams tika ievēlēts 2002. gadā.

▶ VICEPREZIDENTS

Ievēlē vēlēšanu kolēģija; pilnvaru termiņš ir pieci gadi; prezidentu un viceprezidentu vēlē dažādā laikā; sava amata dēļ ir apakšpalātas priekšsēdētājs.

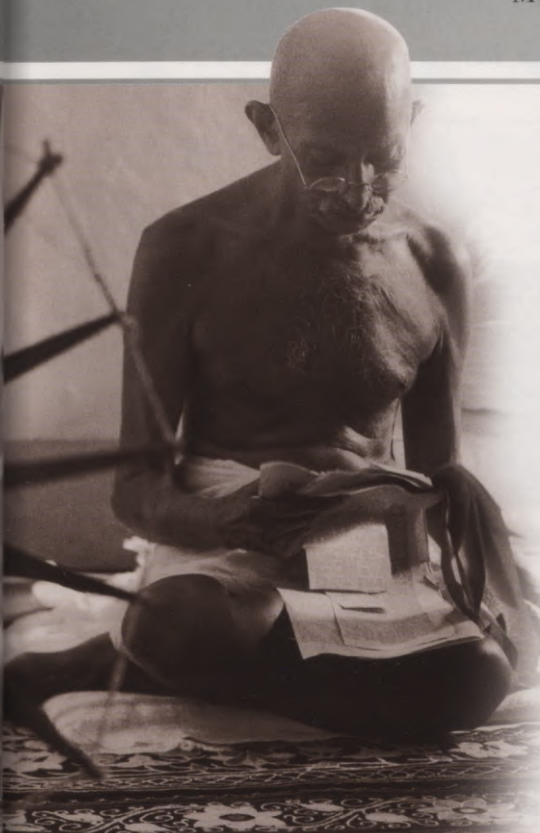

ŠTATU UN VIETĒJĀ VALDĪBA

- ▶ 28 štati; septiņas administratīvas savienotās teritorijas
- ▶ Štata galvenais ministrs atbildīgs štata leģislatūrai
- ▶ Štata gubernatoru ieceļ prezidents

*“Princips ‘aci pret aci’ tikai noslēdz
mēģinājumu padarīt visu pasauli aklu.”*

Mohandass K. Gandijs

Sadališanas sekas bija haoss ekonomikā un bēgļu problēmas, kā arī pieaugoša rasu vardarbība. 1948. gadā Gandiju noslepkavoja hinduistu fanātiķis.

1950. gadā tika pieņemta Indijas Konstitūcija. Tās paraugs bija Lielbritānijas parlamentārā demokrātija ar divām parlamenta palātām. Indijā apakšpalātu (*Lok Sabha*) tiešās vēlēšanās, bet augšpalātu (*Rajya Sabha*) – netiešās vēlēšanās ievēlēja Indijas štatu un teritoriju leģislatūra. Veidojot federatīvas valsts pārvaldes struktūru, Indija vēlēšanās izmantoja Amerikas Savienoto Valstu, Kanādas un Austrālijas federālo sistēmu pieredzi.

Pirmajās četrās neatkarības desmitgadēs valdošā bija Kongresa partija. Džavaharlals Neru, Indijas pirmais premjerministrs, savus amata pienākumus pildīja 17 gadus, vēlāk amatu ieņēma viņa meita Indira Gandija un mazdēls Radživs Gandijs. 1989. gada vēlēšanās Kongresa partija piedzīvoja pazemojošu sakāvi un atdeva vietas

REPUBLIKAS DIENA

Katru gadu 26. janvārī Indija svin savas valsts svētkus, jo šajā dienā 1950. gadā stājās spēkā Indijas Konstitūcija. Šis datums tika speciāli izraudzīts, lai pieminētu svinīgo solījumu, kas tika dots Indijas Nacionālā kongresa sanāksmē Lahorā 1929.–1930. gadā. Svinību sastāvdaļa ir militārā parāde Ņūdeli.

parlamentā citām partijām, no kurām pazīstamākā ir *Bharatiya Janata* partija (*BJP*), kas apelēja pie augošā hinduistu nacionālisma.

Sākotnēji Kongresa partija atbalstīja mērenu sociālismu un plānotu, jauktu, pašpietiekamu tautsaimniecību. Tās “blakusrezultāts” Kongress (I) – “I” par godu Indirai Gandijai – iestājas par valsts regulējošās darbības atcelšanu, privatizāciju un ārvalstu investīcijām. 20. gs. 90. gados arī *BJP* ir attālinājusies no Gandija sociālisma, kritizējot valsts iejaukšanos tautsaimniecībā.

P Ā R V A L D E

PREMJERMINISTRIS

Valdības galva; nominē partija, kura Tautas palātas vēlēšanās ieguvusi vairākumu; ieceļ prezidents; visus Ministru padomes lēmumus paziņo prezidentam.

PREMJERMINISTRIS
2004. gada maijā par premjerministru kļuva Manmohans Singhs. Viņš ir pirmais Indijas premjerministrs, kurš nav hinduists, bet sikhs.

► **MINISTRU PADOME**

Ieceļ prezidents pēc premjerministra ieteikuma; tās sastāvā ir Kabineta ministri, valsts ministri un ministru vietnieki.

AUGSTĀKA TIESA

Augstākā tiesu iestāde civillietās, krimināllietās un konstitucionālās lietās; 26 tiesneši, ieskaitot Indijas Augstāko tiesnesi. Visus tiesnešus pēc premjerministra ieteikuma ieceļ prezidents, un tie pilda savus amata pienākumus līdz 65 gadu vecumam. Piekritība ietver apelācijas lietas un jaunas lietas starp valdību un vienu vai vairākiem štatiem; ir pilnvarota augstajām tiesām nodot civillietas un krimināllietas.

► **AUGSTĀS TIESAS**

18 tiesas; triju jurisdikcijā ir vairāk nekā viens štats; tiesas priekšsēdētājus ieceļ prezidents pēc apspriešanās ar Indijas Augstāko tiesnesi un štata gubernatoru. Tiesnešu skaits sēdēs dažādās tiesās atšķiras; visi tiesneši atstāj amatu 62 gadu vecumā.

► **APGABALTIESAS**

Tiesnešus ieceļ štata gubernators, apspriežoties ar štata Augsto tiesu. Katrā apgabālā (zillā) ir tiesnesis, kurš veic uzklauššanu civillietās. Krimināllietas izskata tiesas sēdē tiesneša vadībā.

 TIESAS

 VĒLĒŠANU SISTĒMA

Tautas palātas deputātus ievēl tiešās vēlēšanās atsevišķos vēlēšanu apgabalos pēc sistēmas, ka amatu ieņem tas, kurš ieguvis visvairāk balsu [*the first-past-the-post*]. Ir daži vēlēšanu apgabali, no kuriem var ievēlēt tikai aizsargājamo kastu un aizsargājamo cilšu kandidātus. Lielāko daļu Tautas palātas deputātu ievēl štatu leģislatūras.

RASHTRAPATI BHAWAN
Indijas prezidenta oficiālā rezidence Deli ir Lielbritānijas valdīšanas laikā uzbūvētā pils ar 340 telpām.

INDIJA

Oficiālais nosaukums: **INDIJAS REPUBLIKA**

INDIJAS nosaukums radies no sanskrita vārda *sundhu*, kas nozīmē "lielā upe".

RELĪĢIJA: hinduisti 83%, musulmaņi 11%, pārējie 6%

VALSTS VALODAS: hindu un angļu

REĢIONI VAI PROVINCES: 28 štati un 7 savienotās teritorijas

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSSAZIŅAS LĪDZEKLĪ: daļēja politiskā cenzūra

Laikraksti: 5157 dienas laikraksti

TV: 1 valstij piederošs dienests

Radio: 1 valstij piederošs dienests

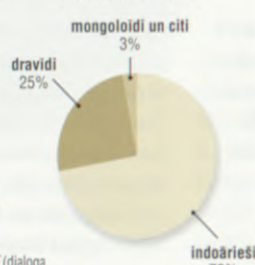
VĒLEŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: angļu vispārējās tiesības, atzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: AIDB, ANO, ARF (diāloga partnere), AsDB, ASEAN (diāloga partnere), BIS, C, CCC, ESCAP, FAO, G6, G19, G24, G77, IAEA, ICAO, ICC, ICFTU, ICRM, IDA, IEA (novērot.), IFAD, IFC, IFRC, IHO, ILO, Interpol, IOM (novērot.), ISO, ITU, MIPONUH, MONUC, NAM, OAS (novērot.), OPCW, PCA, PDK, PTO, PVO, SAARC, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNHCR, UNIDO, UNIFIL, UNIKOM, UNMEE, UNMIBH, UNMIK, UNMOVIC, UNU, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: BJP – Bharatya Janata partija un sabiedrotie (ieskaitot Visindijas Anna Dravida Munnetra Kazhagam), C(I) – Kongress (I) un sabiedrotie, UF – Apvienotā fronte un sabiedrotie (ieskaitot Indijas Komunistisko partiju (Marksistus) – CPI(M))

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 12.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 450

INFLĀCIJA: 4%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIROZN. BILANCE):

-4,2 miljrd. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs:

46.68-48.22 Indijas rūpijas

VALSTS VALŪTA: INDIJAS RŪPIJA

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

Piespiedu izmaiņas valdībā	1	2-5	5+	• Indijai ir pasaulē trešie lielākie bruņotie spēki, un tā pati ražo bruņojumu. • Kodoldraudus uzskata par iespējamiem. • Ir nopietna spriedze attiecībā ar Pakistānu par Kašmīru.
Pilsonkari	○	○	○	
Starptautiskie kari	○	○	○	
Ārvalstu intervence	○	○	○	

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: sektantiskas sadursmes. Dažādas separatistu cīņas. Konflikts Kašmīrā, kas sākas 1947. gadā un tupinās vēl tagad

“Demokrātija ir laba. Es to saku tādēļ, ka visas pārējās sistēmas ir sliktākas.”

Džavaharlals Neru, Indijas premjerministrs

No stingri centralizētas valsts, kurā dominēja viena politiskā partija, Indija ir kļuvusi par valsti, kurā pieaug sadrumstalotība un kuru vada nestabilas vairāku partiju koalīcijas, aizvien vairāk palielinās reģionālo partiju ietekme. Lielāku lomu politikā pieprasa arī dalīti (zemākā hinduistu kasta) un cilšu pārstāvji.

Zaudējot vairākuma atbalstu *Lok Sabha* (Tautas palātā), valsts premjerministram un Ministru padomei nākas demisionēt, kā tas jau vairākkārt kopš 1979. gada ir noticis. Koalīcijas ātri veidojas un tikpat ātri izjūk, līdz ar to parlaments nereti nav darbotiespējīgs, Kabinetu sastāvs bieži mainās, ministri korupcijas skandālu dēļ zaudē amatus.

Indijas Konstitūcija gan tiek cildināta par mēģinājumu darīt galu nevienlīdzībai, bet tajā pašā laikā tā ir viens no pasaulē visvairāk grozītajiem pamatlikumiem – kopš 1950. gada tajā izdarītas vairāk nekā 80 izmaiņas. Daudzu šādu grozījumu pamatā ir ieilgusi diskusija par likumdevēja suverenitāti, jo parlaments un Augstākā tiesa nevar vienoties par kārtību, kādā likumu un Konstitūcijas grozījumi tiek pārskatīti tiesā.

RELĪĢISKĀS ĶILDAS UN POLITISKIE NEMIERI

Pastāvīga problēma Indijā ir saasinātās hinduistu un musulmaņu attiecības – gan ārvalstīs, gan pašu mājās. Gadsimtiem ilgā konkurence starp abu reliģiju piekritējiem izraisīja bijušās Britu Indijas sadalīšanu pēc neatkarības atgūšanas. Musulmaņu valsti Pakistānu veidoja divi atsevišķi, plaši reģioni – Rietumpakistāna un Austrumpakistāna – Ziemeļindijas pretējās pusēs. Pēc 1971. gada Indijas iebrukuma Austrumpakistānā tika izveidota jauna valsts – Bangladeša. Galvenais konflikta cēlonis bija un joprojām ir jautājums, vai atļaut Indijas Ziemeļkašmīras reģiona iedzīvotājiem, kuru vairākums ir musulmaņi, tautas nobalsošanā izvēlēties – būt par Indijas vai par Pakistānas daļu. Saspilētās attiecības turpina dominēt pār visiem citiem jautājumiem, un, kad 1998. gadā Indija veica kodolizmēģinājumus, Pakistāna nekavējoties atbildēja ar to pašu, kaut arī saņēma starptautisku nosodījumu. 2002. gadā musulmaņu militāristu akcijas pie kontroles līnijas Kašmīrā draudēja izraisīt jaunu karu.

Vietējā mērogā musulmaņu kopiena vairs nevar rēķināties ar Kongresa partiju kā stabilizējošu faktoru, jo tā zaudē savu varu. Turpretī *BJP* izvērza *hindutva* – uz hinduismu balstītas nacionālās identitātes ideju. Šo ideoloģiju centās izmantot *BJP* pārstāvis Atals Bihari Vadžpāji, kurš kļuva par premjerministru 1998. gadā. Savukārt *Sangh* grupa (militārs hinduistu grupējums) pieprasīja, lai Ajodhā, Utarpradešā, tiktu uzcelts hinduistu templis. Tur agrāk bija musulmaņu mošeja, ko hinduistu aktīvistu 1992. gadā sagrāva, izraisot puļa trakošanu, kurā dzīvību zaudēja 1200 cilvēku. 2002. gadā daudzi hinduistu aktīvistu, kas atgriezās no Ajodhjas, tika vilcienā noslepkavoti. Tas izraisīja Gudžaratā jaunus grautiņus, kuru laikā tika nogalināti vēl 2000 cilvēku.

SARGĀJOT NO JAUNAS VARDARBĪBAS

Cilvēki 2002. gada 29. septembrī dodas uz dievkalpojumu hinduistu templī Grandhinarā, Gudžaratas štatā, kur pirms nedēļas tika nošauti 28 dievlūdzejī.

BANGLADEŠA

Oficiālais nosaukums: BANGLADEŠAS TAUTAS REPUBLIKA

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 140,4 milj.
	GALVASPILSĒTA: DAKA
	PLATĪBA: 144 000 km ²
	NEATKARĪBA: 1971
	KONSTITŪCIJA: 1972

BANGLADEŠA, burtiski tulkojot, nozīmē "bengāļu tauta" jeb "bengāļu tautas zeme".

RELIĢIJA: musulmaņi (galvenokārt sunniti) 87%, hinduisti 12%, citi 1%

VALSTS VALODA: bengāļu

REĢIONI VAI PROVINCES: 6 administratīvie apgabali

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI: daļēja politiskā cenzūra

Laikraksti: 37 dienas laikraksti

TV: 1 valsts kontrolēts dienests, 1 neatkarīgs dienests

Radio: 1 valsts kontrolēts dienests

VĒLĒŠANU SISTĒMAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: angļu vispārējās tiesības, neatzīst Starptautiskās Tiesas piekrišanu

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ASDB, ANO, C, CCC, CP, ESCAP, FAO, G77, IAEA, ICAO, ICC, ICFTU, ICRM, IDA, IDB, IFAD, IFC, IFRCS, IHO, ILO, Interpol, IOM, ISO, ITU, MINURSO, MONUC, NAM, OIC, OPCW, PDK, PTO, PVO, SAARC, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNAMSIL, UNCTAD, UNESCO, UNHCR, UNIDO, UNIKOM, UNMEE, UNMIBH, UNMIK, UNMOG, UNMOT, UNOMIG, UNTAET, UNU, UPU, WFTU, WIPO, WMO

POLITISKĀS PARTIJAS: BNP – Bangladešas Nacionālistu partija un sabiedrotie, AL – Awami līga, JL – Jamaat-e-Islami, JD – Jatiya Dal (Ershad), Ind – Neatkarīgie

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 51.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 370

INFLĀCIJA: 2,3%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE):

-306 milj. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs:

54,1–56,95 takas

VALSTS VALŪTA: TAKA

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

Aizsardzība: 1,8%

Izglītība: 2,2%

Veselība: 1,7%

KONFLIKTU SKAITS PĒDEJOS 25 GADOS

- Militāristu dominēšana politikā no 1975. gada līdz 1990. gadam, ietekme vēl joprojām.
- Pastāvīga spriedze, ko rada nelegālā emigrācija no Bangladešas uz Indiju.
- Armija ir mobilizēta noziedzības apkarošanai.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: 1982. gada apvērsums. Reģionāli nemieri.

VĒSTURISKI, POLITISKI, KULTŪRAS JOMĀ UN ĢEOGRĀFISKI Bangladeša ir saistīta ar daudzām problēmām. Sākumā valsti sauca par Austrumpakistānu, bet pēc asiņainā kara par neatkarību no Pakistānas tā 1971. gadā tika pārdēvēta. Kopš neatkarības atgūšanas Bangladeša ir pārcietusi lielas politiskās nestabilitātes periodus, kuru rezultātā cita citu nomainījušas vairākas valdīšanas formas. Bangladešā bijusi gan prezidentālā sistēma, gan militārais režīms (no 1975. līdz 1990. gadam), bet tagad ir parlamentārā sistēma.

Saskaņā ar pašlaik spēkā esošo Konstitūciju vislielākā politiskā vara Bangladešā ir premjerministram. Valstī pirmā premjerministre sieviete Beguma Haleda Zija tika ievēlēta 1991. gadā. Šeiha Hasina Vazeda ieguva varu 1996. gadā un kļuva par Bangladešā pirmo premjerministri, kas amatā bija pilnu termiņu. 2001. gadā varu atguva Haleda Zija. Kaut gan šīs vēlēšanas tika pasludinātas par godīgākajām visā Bangladešas vēsturē, Šeiha Hasina tās apstrīdēja un pieprasīja jaunas vēlēšanas. Saskaņā ar Konstitūciju prezidentam var piešķirt īpašas, paplašinātas pilnvaras. Administratīvajās lēmumu pieņemšanas struktūrās joprojām īpaša ietekme ir armijai.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Robežstrīdi turpina kaitēt attiecībām ar Indiju.

- Bangladeša joprojām ir nozīmīga šajā reģionā ražoto nelegālo narkotiku tranzitvalsts.

- Būtisku Bangladešas ekonomikas daļu veido starptautiskā palīdzība, kas ir lielāka nekā tiešie ārvalstu ieguldījumi.

- Arī civilā valdība joprojām ierobežo preses brīvību.

- Strauji palielinājies brutālu noziegumu skaits pret sievietēm – nolaupišanas, izvarošanas un slepkavības.

- Valsts izglītības sistēma ir vāji finansēta, universitātes bieži vien tiek pakļautas politiskiem uzbrukumiem.

Bangladešas Nacionālistu partija, *Awami līga*, *Jatiya Dal* un Islāmiskā asambleja – ir islāmiskas.

Daudzas ekonomiskās un politiskās problēmas lielā mērā rada Bangladešas ģeogrāfiskā atrašanās vieta pie divu milzīgu upju – Ganges un Džamunas (Bramaputras attekas) – sateces. Kaut gan šīs upes bagātina augsni zemkopībai, deltas rajonam raksturīgi milzīgi plūdi un cikloni, kas iznīcina visu ražu, postā infrastruktūru un paņem simtiem tūkstošu cilvēku dzīvību.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA
Jatiya Sangsad
(Nacionālais parlaments)
Vienpalātas parlaments. 300 deputāti, kuru vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlē uz piecu gadu termiņu no vienmandāta apgabaliem. Saņāk vizmas divas reizes gadā. Apspriež un izdod likumprojektus; apstiprina vai noraida budžetu; var atstādīt prezidentu un pieiekt karu.

Reģionālā pārvalde
6 administratīvie apgabali, ko vada civildienesta ierēdņi – pilnvarotie; 64 rajonos pārrauga vēlētas padomes un pilnvaroto vietnieki; 486 apakšrajonus pārvalda administratīvie vadītāji un vēlētas padomes. 4405 vietējās padomes ar vēlētiem un ieceltiem locekļiem.

IZPILDVARA
Prezidents
Ievēlē parlaments uz pieciem gadiem. Valsts galva; bruņoto spēku virspavēlnieks. Sasauc un atlaiž parlamentu; apzēlošanas un sprieduma mīkstināšanas tiesības; iecel generalprokuroru.

Premjerministrs
Parlamenta vairākuma partijas vai koalīcijas līderis. Valdības galva.

TIESAS
Augstākā tiesa
Augstākā pārskaņošanas un apelācijas tiesa. Dalās pēdējā apelācijas tiesā un augstajā tiesā. Tiesnešus iecel prezidents.

Rajona tiesas
Iztiesā civilietas un kriminālietas vietējā līmenī. Tiesnešus iecel prezidents.

Kabinets
Sastāvā parlamenta locekļi un personas, kas nav parlamenta locekļi; iecel prezidents pēc premjerministra ieteikuma; vada premjerministrs; atskaitās parlamentam.

JAPĀNA

JAPĀNAS KAROGS
Pieņemts 1870. gada 27. janvārī; karoga centrā attēlots sarkans uzlecošas saules disks (Hinomaru).

FUDZI KALNS
Svētais Fudzi kalns (Fudzijama) ir nacionālais simbols. Tas ir Japānas augstākais kalns, kas paceļas 3776 m virs jūras līmeņa.

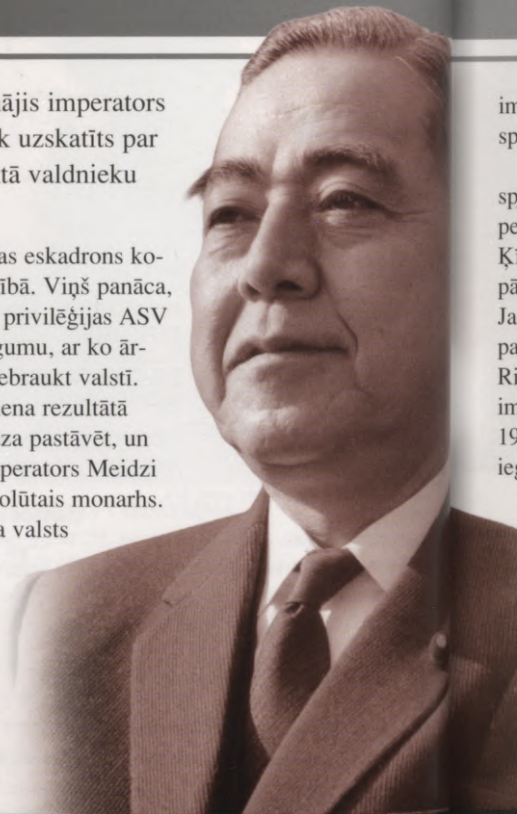
SASKAŅĀ AR LEĢENDU Japānas impēriju 660. gadā p.m.ē. dibinājis imperators Jimu, sintoisma saules dievietes Amaterasu pēctecis. Jimu Tenno tiek uzskatīts par tagadējā imperatora priekšteci, līdz ar to Japānai ir ilgākā nepārtrauktā valdnieku pēctecības līnija pasaulē.

Ap 9. gadsimtu Japānā tika izveidota stabila impērijas varas sistēma ar galvaspilsētu Kioto. 12. gadsimtā pieauga vareno militāro diktatoru jeb sjogunu nozīme. Konkurējošo klanu savstarpējā cīņa par ietekmi valstī iedragāja imperatora pozīcijas, un reālā vara faktiski nonāca sjogunu rokās.

16. gadsimtā Japānā ieradās Eiropas tirgotāji un kristiešu misionāri, bet tie bija īslaicīgi sakari. 1603. gadā kontroli pār valsti ieguva Tokugavas sjoguni, viņi to pārvaldīja no Edo (Tokijas). Kopš 17. gs. 30. gadiem svešzemniekiem faktiski bija liegts iekļūt Japānā. Šī izolācija turpinājās līdz 1853. gadam, kad Edo

ostā ienāca amerikāņu jūras eskadrons komandora Mateja Perija vadībā. Viņš panāca, ka Japānas valdība piešķir privilēģijas ASV un paraksta Kanagavas līgumu, ar ko ārzemju tirgotājiem atļāva iebraukt valstī.

Ārēja un iekšēja spiediena rezultātā 1867. gadā sjogunāts beidza pastāvēt, un nākamajā gadā jaunais imperators Meidzi tika atjaunots tronī kā absolūtais monarhs. Tika izveidota mūsdienīga valsts pārvalde, armija un flote, attīstījās rūpniecība un tautas izglītība. 1889. gadā ieviesa jaunu Konstitūciju, kas paredzēja divpalātu parlamenta (Kokkai) izveidi. Tajā pašā laikā

V A L S T S

LIKUMDOŠANA

KOKKAI

Japānas Kokkai ir divpalātu parlaments. Ja palātas nevar savstarpēji vienoties, noteicošā ir Pārstāvju palāta.

▶ **PADOMNIEKU PALĀTA**

Augšpalāta, kurā ir 252 locekļi; 100 ievēlē pēc proporcionālas pārstāvības valsts līmenī, bet 152 ievēlē tiešās vēlēšanās prefektūru līmenī uz sešiem gadiem; vēlēšanas notiek dažādos laikos – ik pēc trim gadiem pārvēlē pusi locekļu. Kontrolē Pārstāvju palātu.

▶ **PĀRSTĀVJU PALĀTA**

Tajā ir 480 vietas, deputātus ievēlē uz četriem gadiem, kaut gan palātu bieži atlaiž pirms termiņa. 300 deputāti tiek ievēlēti no vienmandāta vēlēšanu apgabaliem, bet 180 – pēc proporcionālās pārstāvības no 11 reģioniem pēc partiju sarakstu sistēmas.

IZPILDVARA

IMPERATORS

Mantota vara, imperators ir ceremoniāls valsts galva, kuram nav valdīšanas pilnvaru. Augstākās no viņa ierobežotajām pilnvarām ir jāapstiprina vai nu parlamentam, vai Kabinetam. Tās ietver premjerministra, tiesas priekšsēdētāja un valsts ministru iecelšanu, Konstitūcijas grozījumu izsludināšanu, Pārstāvju palātas atlaišanu un parlamenta sasaukšanu.

IMPERATORS
Imperators Akihito kāpa tronī 1989. gadā.

NACIONĀLAIS KOKKAI
Likumdošanas ēkā atrodas Padomnieku palāta (Sangi-in) un Pārstāvju palāta (Shugi-in).

VALSTS UN VIETĒJĀ PĀRVALDE

- ▶ 47 prefektūras
- ▶ vēlēti gubernatori un pilsētu galvas
- ▶ vietējās pārvaldes struktūrām ir pašām savas sapulces

PADOMNIEKU PALĀTĀ
2002. gada 19. februārī Japānas parlamenta augšpalātā runu teica ASV prezidents Dž. V. Bušs.

“Apvienojiet savus spēkus, lai veltītu tos nākotnes celtniecībai...tā, lai vairotu impērijas seno slavu un turētos līdz pasaules attīstības gaitai.”

Imperators Hirohito, paziņojums sakarā ar Japānas kapitulāciju
1945. gada 15. augustā

BUDA
Budisms 6. gs. p.m.ē. ienāca no Ķīnas. Visā Japānā to praktizē līdzās tradicionālajai reliģijai sintoismam.

imperatora glorificēšana ļāva izveidot jaunu, spēcīgu japāņu nacionālisma formu.

19. gs. 90. gados Japānai bija tāds militārs spēks, kas ļāva sākt militārās ekspansijas periodu. 1894.–1895. gadā Japāna karoja ar Ķīnu un uzvarēja šajā karā, iegūstot kontroli pār Formozu (Taivānu). Pēc Krievijas un Japānas kara 1904.–1905. gadā Japāna kļuva par pasaules lielvaru. Par pārsteigumu Rietumiem, Japāna sakāva milzīgo Krievijas impēriju un ieguva Ziemeļķīnas teritorijas. 1910. gadā tā anektēja Koreju, bet 1915. gadā ieguva koncesijas Ķīnā. 1931. gadā Japāna iebruka Ķīnas provincē Mandžūrjā un anektēja to. Pēc Tautu Savienības protestiem Japāna no tās izstājās.

EISAKU SATO (1901–1975)

Japānas premjerministrs, kurš kopš jaunās Konstitūcijas ieviešanas pēc Otrā pasaules kara visilgāk (8 gadus – no 1964. līdz 1972. g.) pildījis amata pienākumus.

ĢENERĀLIS MAKĀRTURS

ASV ģenerālis, kurš bija atbildīgs par Japānas pārraudzību pēc Otrā pasaules kara. Šajā attēlā – Makārturs tiekas ar imperatoru Hirohito.

1937. gadā Japāna iesaistījās karā par pilnīgu kontroli pār Ķīnu.

Kad 1939. gadā sākās Otrais pasaules karš, Japāna turpināja ekspansiju un pievienojās “Ass” valstīm – Vācijai un Itālijai. 1941. gadā, protestējot pret franču Indoķīnas sagrābšanu, ASV pasludināja Japānas pilnīgu tirdzniecības embargo un iesaldēja tās aktīvus. Japānas premjerministrs Hideki Todzjo 1941. gada 7. decembrī deva pavēli bombardēt ASV jūras kara floti Pērlhārborā un līdz ar to uzsāka karu ar Amerikas Savienotajām Valstīm. Pēc iesaistīšanās karā Klusajā okeānā ASV 1945. gada augustā nometa atombumbas uz divām Japānas pilsētām – Hirosimu un

Nagasaki. Pirmie kodolieroči, kas jebkad izmantoti karā, radīja nebijušus postījumus, tika nogalināti vairāk nekā 200 000 cilvēku. Tā paša gada 15. augustā imperators Hirohito paziņoja par Japānas bezierunu kapitulāciju. Japānā sākās jauns laikmets.

Imperatoram atļāva palikt tronī, bet tikai ceremoniālu funkciju veikšanai. Tika izveidota amerikāņu militāra administrācija ģenerāļa Duglasa Makārtura vadībā, kurai bija jānodrošina Japānas pāreja uz demokrātiju. Ar jauno Konstitūciju tika izveidots divpalātu parlaments un likvidēti bruņotie spēki, vēlāk tika atļauts izveidot ierobežotu pašsardzības spēku kontingentu. Līdz 20. gs. 70. gadiem Japānas ekonomika attīstījās ļoti veiksmīgi – tā bija otrajā vietā pasaulē pēc ASV. Antimilitārās Konstitūcijas dēļ Japānai ir atturīga pozīcija pasaules politikā. Kaut gan Japāna ir ekonomiski varena valsts ar tirdzniecības sakariem visā pasaulē un sniedz būtisku ārvalstu atbalstu, tā neiesaistās pārpūras militārās darbībās.

S P Ā R V A L D E

PREMJERMINISTRS

Premjerministru izraugās parlaments no ievēlēto deputātu vidus; parasti tas ir vairākuma partijas vai vairākuma koalīcijas līderis Pārstāvju palātā; premjerministrs ir jāievēlē ar parlamentāriešu balsu vairākumu vienās atklātās vēlēšanās. Viņu ieceļ imperators uz četru gadu termiņu; tūlīt pēc izraudzīšanas premjerministrs izvēlas valsts ministrus, kas būs viņa Kabineta.

PREMJERMINISTRS
Juničiro Kuizumi; izraudzīts 2001. gadā pēc sava priekšteča atkāpšanās.

► **KABINETA SEKRETARIĀTS**

Vada galvenais sekretārs; gatavo ziņojumus premjerministram; koordinē Kabineta sēdes.

► **KABINETS**

Vada premjerministrs; Kabineta locekļu skaits Konstitūcijā ir limitēts – papildus 14 pastāvīgajiem locekļiem var būt vēl trīs īpaši locekļi. Ieceļ premjerministrs; vismaz pusei jābūt parlamenta deputātiem.

 TIESAS

AUGSTĀKA TIESA

Augstākā tiesa Japānā; tiesas priekšsēdētāju izraugās Kabinets un ieceļ imperators; pārējos 14 tiesnešus izraugās un ieceļ Kabinets; lemj par likumu un rikojumu atbilstību Konstitūcijai; pilnvaras izskatīšanai tiesā; galīgā apelācijas tiesa jautājumos par konstitucionalitāti; lēmumi saistoši zemākām tiesām.

► **AUGSTĀS TIESAS**

Astoņas tiesas; tiesnešus ieceļ Kabinets pēc tam, kad tos nominējusi Augstākā tiesa; izskata apelācijas no zemākām tiesām.

► **REĢIONU UN ĢIMENES TIESAS**

50 reģionu tiesas; 50 ģimenes tiesas; visus tiesnešus ieceļ Kabinets pēc Augstākās tiesas nominācijas; kopā tie iztiesā civillietas vai krimināllietas, kas ietver sīkus prasījumus vai nodarījumus, kuriem piemērojami vieglāki sodi.

► **DISCIPLINĀRĀS TIESAS**

438 tiesas; tiesnešus ieceļ Kabinets pēc Augstākās tiesas nominācijas.

AUGSTĀKĀ TIESA

Šajā granīta ēkā, kas uzbūvēta 1974. gadā, atrodas “lielā tiesa” un trīs “mazās tiesas”.

VĒLĒŠANU SISTĒMA

Tauta ievēlē Padomnieku palātas locekļus ik pēc trim gadiem un Pārstāvju palātas locekļus tad, kad notiek vēlēšanas. Katram vēlētajam aizklātajās vēlēšanās ir divas balsis: viena balss – tieši par kandidātu, bet otra – par politisko partiju.

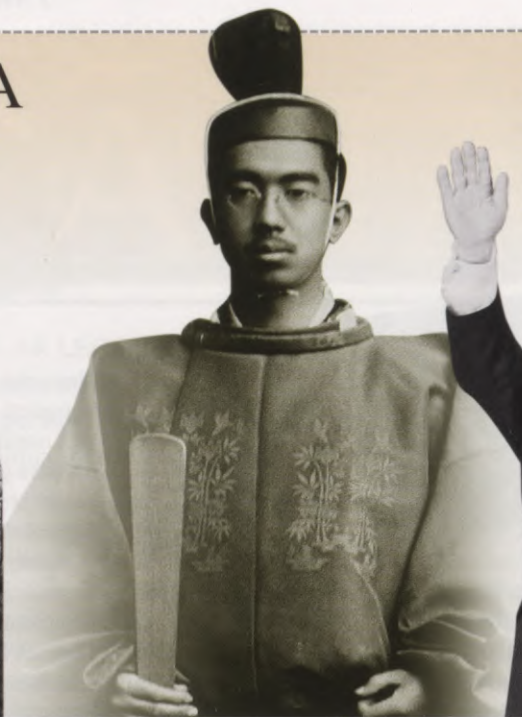
最高裁判所

IZPILDVARA

ITO HIROBUMI (1841–1909)

Čošu samurajs Hirobumi bija pirmais mūsdienu Japānas premjerministrs. 1889. gadā viņš izstrādāja Meidzi Konstitūciju. Viņš tika nogalināts 1909. gadā.

IMPERATORS HIROHITO (1901–1989)

Kronēts par imperatoru pēc sava tēva nāves 1926. gadā, Hirohito saskaņā ar sintoisma tradīciju 19 gadus valdīja kā dievs, bet pēc Otrā pasaules kara atteicās no visām pretenzijām uz dievišķu statusu

EISAKU SATO (1901–1975)

Premjerministrs Sato kļuva par pirmo Āzijas pārstāvi, kas 1974. gadā ieguva Nobela Miera prēmiju par sadarbības veicināšanu ar citām valstīm

HIDEKI TODZJO (1884–1948)

Būdams premjerministrs, Todzjo 1941. gada decembrī pavēlēja uzbrukt Pērlhārborai. Viņš bija arī Japānas kara ministrs un tika apsūdzēts un notiesāts uz nāvi par kara noziegumiem.

IMPERATORS

Japānas imperatoram ir neliela politiskā vara, un viņu drīzāk uzskata par valsts un tautas vienotības simbolu. Tomēr vienmēr tā nav bijis. Iepriekšējais imperators Hirohito bija Japānas vēsturē visilgāk valdījušais imperators (viņa valdīšanas laiks bija 62 gadi), kā arī visilgāk nodzīvojušais imperators – viņš mira 87 gadu vecumā. Pēc Otrā pasaules kara viņam atļāva palikt par imperatoru kā simboliskai figūrai, bet ar ierobežotām pilnvarām un bez tās suverenitātes, ko Japānas imperatoru dzimta tik ilgi bija baudījusi. Pirms

kapitulācijas 1945. gada augustā Japānas iedzīvotājiem bija aizliegts skatīties uz imperatoru, kuru uzskatīja par dievišķu, bet pēc karadarbības izbeigšanas okupācijas spēku vadītāji parādīja Hirohito tautai, liekot tai pacelt acis un pirmoreiz paskatīties uz imperatoru, tā liekot apjaust, ka imperators jāuzskata par cilvēku, nevis par dievu. Kapitulācijas rezultātā un saskaņā ar jauno Konstitūciju imperators tagad pilda tikai ceremoniālas funkcijas.

Viņš ir atbildīgs par premjerministra un Augstākās tiesas priekšsēdētāja iecelšanu, bet tikai pēc tam, kad tos izraudzījis parlaments.

Viņš piedalās svinīgās pusdienās ar augstām amatpersonām, kas ieradušās vizītē. Imperators sasauca parlamentu.

Imperators Akihito mantoja troni pēc sava tēva Hirohito nāves 1989. gadā. Viņš tika kronēts atbilstoši tradīcijām isā un klusā ceremonijā, kuras laikā viņam pasniedza spoguļi, zobenu un troņa dārgumus. Troņmantnieks ir Akihito vecākais dēls Naruhito. Likums par imperatoru namu atļauj mantot troni tikai imperatora vecākajai vīriešu dzimuma atvasei līdz ar to kroņprinča Naruhito vecākajam bērnam (meitai) nav tiesību uz troni.

JAPĀNAS KABINETS

Agrāk Kabinetu veidoja 10 valsts ministri, ieskaitot premjerministru. Ar jauno Konstitūciju un 1947. gada Kabineta likumu ministru skaits tika palielināts līdz 16, neskaitot premjerministru. 1974. gadā izdarītie likuma grozījumi pieļāva maksimāli 20 ministrus, bet 2001. gadā valsts ministru skaitu samazināja līdz 14, vēl trīs ministri pieļaujami tad, ja to prasa īpaši apstākļi.

FINANSES

Atbildība par Japānas valsts budžeta izpildi un kontroli, tarifu un nodokļu noteikšanu un iekasēšanu attiecībā uz tirdzniecību, jaunas valūtas izlaidi, ienākuma nodokļa apmēru noteikšanu, iekšzemes ekonomikas pārraudzību, vērtspapīriem un biržām.

TIESLIETAS

Risina juridiskus jautājumus civillietu un krimināllietu jomā – no lietas ierosināšanas līdz sodam vai apsūdzētā attaisnošanai. Papildu pienākumi ietver tiesību aktus imigrācijas un naturalizācijas jomā, kā arī tiesību aktus, kas attiecas uz nekustamajiem īpašumiem un e-komerciju.

VESELĪBA, DARBS • LABKLĀJĪBA

Pārziņa visus jautājumus, kas saistīti ar veselību un darbu, tostarp pārtikas nekaitīgumu un pārbaudes standartus, slimnīcas, aptiekas, darba standartus, kompensācijas strādniekiem, darba drošību, pensijas, sociālo apgādi, kara upuru, vecu cilvēku un invalīdu lietas.

EKONOMIKA, TIRDZniecība • RŪPniecība

Pārziņa ekonomikas un rūpniecības politiku, pievēršas strukturālajai reformai un ekonomikas izaugsmei, veicina privātzņēmējdarbību, atbalsta ražošanu, tirdzniecību, dabas resursu enerģētiku, kodoldrošību un raksturo drošību. Iesteno informācijas politiku.

JAPĀNAS NOZĪMĪGĀKIE IMPERATORI

Kopš Jimu Tenno, kas bija pirmais imperators un valdīja no 660. līdz 582. g. p.m.ē., Japānā ir bijuši 125 imperatori. Astoņas no tiem ir bijušas sievietes. Pēdējā imperatore, kurai bija atļauts valdīt, bija tronī no 592. līdz 628. gadam. Tagad tronīs tiek nodots tikai no tēva dēlam.

IMPERATORS KOMEI

1847–1866 (nav portreta)
Viņš bija 121. imperators un pēdējais, kurš valdīja Japānā pirms jauno laiku ēras sākuma. Istenībā Komei bija visbezpēcīgākais valdnieks, jo Japānā kopš 1603. gada visu noteica Tokugavas dzimtas sjoguni. Komei valdīšanas laikā 1854. gadā Perijs piespieda Japānu parakstīt Kanagavas līgumu. Līdz ar to Japānas robežas beidzot tika atvērtas ārpusaulei.

IMPERATORS MEIDZI

1866–1912
Princis Mutsuhito, kuru kronēja 1866. gadā, nosauca sevi par "Meidzi", tas nozīmē "izglītotais valdnieks". Viņš bija 122. imperators un pirmais pēc sjogunāta izbeigšanas ieguva pilnīgu neatkarību.

IMPERATORS HIROHITO

1926–1989
Hirohito, kura valdīšanu sauc par Sjovas laiku jeb par apgaismotā miera periodu, savus pienākumus sāka pildīt 1926. gadā un kā 124. imperators tika kronēts 1928. gadā. Saka, ka viņš ir pārdzīvojis divas ēras: pirmo – kā suverēns valdnieks, bet otro – kā mirstīgais valdnieks, kura suverenitāte tika atņemta pēc Japānas kapitulācijas 1945. gadā. Kaut gan imperators pretojās karam ar Ķīnu 1937. gadā un vēlāk karam ar Sabiedrotājiem, Todzjo valdība viņu piespieda izsludināt karu un dot tam rituālu atļauju.

IMPERATORS AKIHITO

1989–
125. imperatora Akihito valdīšanu sauc par Heisei, tas nozīmē "pilnīga miera panākšana". 1959. gadā viņš kļuva par pirmo troņmantnieku, kas apprecējās vienkārs tautas pārstāvi.

JAPĀNA

VIŅA IMPĒRISKĀ MAJESTĀTE AKIHITO

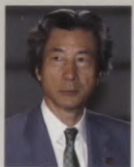

VALSTU VADĪTĀJU VIZĪTE
G7 dalībnieki sapulcējušies Akasakas pilī 1993. g. jūlijā.

PREMJERMINISTRA KANTEI

Premjerministra oficiālā rezidence un birojs atrodas Tokijā līdzās bijušajai rezidencei, kur 73 gadu laikā bija strādājuši 42 premjerministri. Jaunā ēka būvēta, izmantojot Japānā tradicionālus materiālus – papīru, koku, akmeni, stiklu un mālu, un tajā ir pieņemšanas telpas, Kabineta sanāksmju telpa, krīzes vadības centrs un divas helikopteru nolaišanās vietas. Tā tika atklāta 2002. gada 22. aprīlī.

PREMJERMINISTRS JUNICHIRO KOIZUMI

AKASAKAS PILS
Akasakas pils, kas uzbūvēta 1909. gadā un sākotnēji bija paredzēta kā kroņprinča rezidence, tagad ir oficiālais viesu nams augstām amatpersonām un valstu vadītāju tikšanās vieta.

“Katram politiķim atsevišķi un visiem kopā nemitīgi jāvairo sava izpratne un informētība, lai iegūtu tautas uzticību un uzticēšanos.”

Premjerministrs Koizumi, 2003. gada oktobrī

PREMJERMINISTRS

Japānas premjerministrs ir parlamenta loceklis un parasti arī vairākuma partijas vai vairākuma koalīcijas līderis. Līdz šim šajā amatā vienmēr ir bijis vīrietis, kas izraudzīts ar parlamenta rezolūciju un ko oficiāli iecēlis imperators. Ja abas palātas nevar vienoties par vienu kandidātu, izšķirošais vienmēr ir Pārstāvju palātas lēmums. Praksē premjerministrs gandrīz vienmēr ir Liberāli demokrātiskās partijas priekšsēdētājs; laikā no 1955. līdz 1993. gadam visi izraudzītie premjerministri pārstāvēja šo partiju.

Premjerministrs vada Kabinetu un iecel ministrus, kurus var nomainīt jebkurā laikā. Iesniedzot likumprojektus parlamentam, ziņojot par valsts lietām un starptautiskajām attiecībām un pārraugot valdības vadību, viņš pārstāv Kabinetu. Teorētiski viņš var amatā palikt četrus gadus, jo Pārstāvju palāta ir oficiāli ievēlēta uz četriem gadiem. Praksē vairums premjerministru ir strādājuši daudz īsāku laiku. Priekšlaicīga pilnvaru izpildes pārtraukšana notiek, kad Pārstāvju palātā sakarā ar skandālu valdībā vai citu iemeslu dēļ

notiek neuzticības balsojums, pieprasot premjerministra atkāpšanos, vai kad premjerministrs atlaiž Palātu un izsludina jaunas vēlēšanas. Tas gadās bieži.

LAPAS OTRĀ PUSĒ: IMPERATORA DZIMŠANAS DIENA

Tenno Tanjobi – imperatora Akihito dzimšanas diena (23. decembris) – Japānā ir brīvdiena. Tautai ir atļauts ienākt imperatora pils dārzos, un imperators un imperatore iznāk uz balkona, lai aiz ložu necaurļaidīga stikla sveicinātu pūli.

VIDE
Atbild par visiem ar vidi saistītajiem jautājumiem, tostarp ūdeņi, troksnis, piesārņojumu, enerģoefektivitāti, atkritumiem, augšnes aizsardzību, bioloģisko daudzveidību, kā arī rūpējās par valsts nacionālajiem parkiem un organizē pētījumus par nopietnākām problēmām, piemēram, par ozona slāni un klimata pārmaiņām.

VALSTS PĀRVALDE, IEKŠLIETAS, PASTS • TELEKOMUNIKĀCIJAS
Atbild par vietējām administratīvajām struktūrām, vietējām vēlēšanām, ugunsgrēku un katastrofu novēršanu, civilienestu, kā arī par pasta un telekomunikāciju pakalpojumiem.

ĀRLIETAS
Nodarbojas ar diplomātiju un ārpolitiku, ietverot cilvēktiesības un terorisma novēršanu, konsulāras un migrācijas lietas; pārrauga sabiedriskās attiecības un palīdzību ārvalstīm, ekonomikas lietas, tostarp komercdarbību un jūrmniecību; ligūmi un pasākumi kultūras apmaiņas jomā.

LAUKSAIMNIECĪBA, MEŽSAIMNIECĪBA • ZVEJSAIMNIECĪBA
Atbild par visiem tiesību aktiem, kas attiecas uz pārtiku un lauksaimniecību, tostarp pārtikas marķēšanu, valūtu zveju, risu audzēšanu un lauku attīstības iniciatīvām; nodarbojas ar kultūras mantojuma atjaunošanas un aizsardzības fondiem, biotehnoloģiju atbalstu.

ZEME, INFRASTRUKTŪRA • TRANSPORTS
Sabiedrisko pakalpojumu infrastruktūras attīstība; meteoroloģija, transporta (civilās aviācijas, lidostu, ostu motorizēto transportlīdzekļu departaments u.c.) departamenti, ceļu būvniecības departaments, valsts iestāžu ēkas.

IZGLĪTĪBA, KULTŪRA, SPORTS, ZINĀTNE • TEHNOLĒGIJA
Atbild par pamatzinātību un vidējo izglītību, augstāko izglītību un mūžizglītību, kā arī par sportu un jaunatnes lietām; atbalsta angļu valodas mācības, veicina zinātniskus un tehnoloģiskus pētījumus un attīstību.

NOZĪMĪGĀKIE PREMJEJMINISTRI

Kopš premjerministra amata izveidošanas 1885. gadā un kopš Hirobumi Ito iecelšanas par pirmo premjerministru līdz mūsdienām Japānai ir bijuši 69 premjerministri. No tiem 28 ir bijuši amatā pēc Otrā pasaules kara.

ŠIGERU JOSIDA
1946–1947, 1948–1949, 1949–1952, 1952–1953, 1953–1954

Iecelts par Japānas 45. premjerministru 1946. gadā, Josida pildīja amata pienākumus četrus termiņus pēc kārtas. Viņš bija Liberālās partijas dibinātājs. Josida bija tas, kurš parakstīja pirmos pēckara līgumus par drošību ar ASV.

ĪCIRO HATOJAMA
1954–1955, 1955–1955, 1955–1956

Būdams amatā kā 52.–54. premjerministrs, Hatojama dibināja Liberāli demokrātisko partiju, no kuras nāca lielākā daļa pēckara premjerministru. Viņš panāca, ka Japāna kļuva par Apvienoto Nāciju Organizācijas dalībvalsti un parakstīja Vispārējo vienošanos par tarifem un tirdzniecību (GATT).

EISAKU SATO
1964–1967, 1967–1970, 1970–1972

Nobela Miera prēmijas laureāts un 61.–63. premjerministrs Sato pievērsās Japānas ārpolitikai. Viņš ir pazīstams un apbrīnots saistībā ar savu nostāju pret kodolkaru un piedalīšanos kodolieroču neizplatīšanas nolīgumā 1970. gadā.

TAKEO FUKUDA
1976–1978

Divus gadus ieņemot amatu kā 67. premjerministrs, Fukuda parakstīja draudzības līgumu ar Ķīnu. Lai veicinātu tautsaimniecības attīstību, viņa administrācija īstenoja agresīvu fiskālo politiku.

LIKUMDOŠANA

Skats no gaisa uz parlamenta ēku.

PARLAMENTS

Japānas parlamentam, ko sauc par *Kokkai*, ir divas palātas. Parlamentam piešķirtās tiesības izraudzīties premjerministru padara to par visietekmīgāko spēku valstī, kam ir augstākā vara pār dažādām izpildvaras jomām. Parlaments var uzaicināt valsts amatpersonas, arī premjerministru un Kabineta locekļus; tām ir pienākums ierasties un atbildēt uz parlamenta izmeklēšanas komiteju uzdotajiem jautājumiem. Parlamenta kompetencē ir likumu pieņemšana un budžeta apstiprināšana, tam ir arī tiesības atstādīnāt tiesnešus un grozīt Konstitūciju. Lēmumus kopumā pieņem ar vairākuma balsojumu, kaut gan īpašos gadījumos ir vajadzīgas divas trešdaļas balsu.

PADOMNIEKU PALĀTA

Parlamenta augšpalātu sauc par Padomnieku palātu. Tā ir zināma arī kā "gudrības palāta" un "rūpīgas apsvēršanas palāta". Uzska, ka tā atspoguļo Japānas pilsoņu viedokļus. Atšķirībā no Pārstāvju palātas premjerministrs to nevar atlaist, bet laikā, kad ir atlaista Pārstāvju palāta, tā uz tādu pašu laiku slēdz savas sesijas. Ietekmējot vai atliekot likumu pieņemšanas procesu, Padomnieku palāta darbojas kā kontrole pār apakšpalātu, bet citādi tās pilnvaras ir ierobežotas. Tā nevar

UZRUNA PADOMNIEKU PALĀTĀ
Savā uzrunā 2002. gada februārī premjerministrs Koizumi sola uzsākt ekonomiskās reformas, lai apturētu ekonomikas lejupslidi.

PADOMNIEKU PALĀTAS SEŽU ZĀLE

Padomnieki iekļūst ēkā pa ieeju parlamenta ēkas ziemeļu spārnā. Japānas imperatora tronis atrodas paaugstinātās daļas centrā pretim Padomnieku palātai.

JAUTĀJUMU IZSKATĪŠANAS LAIKA DEBATES

Keizo Obuči (premierministrs no 1998. līdz 2000. gadam) debatēs ar SDPJ partijas priekšsēdētāju Padomnieku palātā 1999. gada novembrī.

balstot par neuzticības izteikšanu Kabineta.

Gadu desmitiem pirms Otrā pasaules kara Japānas impērijas parlamenta augšpalātu sauca par Pēru palātu, un tās organizācija bija līdzīga Lielbritānijas parlamenta Lordu palātai.

Tajā ietilpa iecelti imperatora ģimenes locekļi un augstmaņu atvases.

Saskaņā ar pēckara Konstitūciju augšpalātā ir 252 vietas, tās locekļi pilda amata pienākumus noteiktu sešu gadu termiņu, un puse no tiem tiek ievēlēta ik pēc trim gadiem.

Simts locekļus ievēlē pēc proporcionālās pārstāvības vienās valsts mēroga vēlēšanās. Šī proporcionālās pārstāvības sistēma tika izveidota 1982. gadā, un tā bija pirmā lielākā vēlēšanu reforma kopš 1947. gada Konstitūcijas pieņemšanas. Viens no tās mērķiem bija samazināt milzīgās naudas summas, ko kandidāti tērē savās priekšvēlēšanu kampaņās. Šādā nozīmē vēlēšanu sistēmas reforma varbūt ir sasniegusi savu mērķi, bet pati proporcionālā pārstāvība ir izdevīga Japānas lielākajām politiskajām partijām. Pārējos 152 Padomnieku palātas locekļus ievēlē tiešās vēlēšanās no maziem vietējiem apgabaliem.

LIKUMDOŠANAS PILNVARAS UN PROCEDURAS

PREMJERMINISTRA IECELŠANA

Prejerministru izraugās no parlamenta locekļu vidus ar abu parlamenta palātu lēmumu. Ja palātas izraugās dažādus kandidātus un Saskaņošanas komiteja nevar panākt vienošanos, par premjerministru kļūst Pārstāvju palātas izraudzītais kandidāts. Pirmoreiz šāds precedents bija 1989. gadā. Tāpat notiek, ja Padomnieku palāta nevar izdarīt izvēli 10 dienu laikā (izņemot brīvdienas), kopš Pārstāvju palāta paziņojusi par savu izvēli.

LIKUMPROJEKTU IESNIEGŠANA, APSPIEŠANA UN APSTIPRINĀŠANA

Likumprojektus var iesniegt Kabinets vai kāda no parlamenta palātām. Pirms balsošanas par nozīmīgiem likumprojektiem tos vispirms apspriež plenārsēdē, tad iesniedz komitejā, kurā tos izskata, tiek pārrunāti jautājumi un sagatavoti grozījumi. Apstiprinātos likumprojektus vēlreiz skata plenārsēdē, tur tos apspriež un par tiem balso, pēc tam tos nodod apstiprināšanai otrai palātai. Pirms likumprojekta ieviešanas Kabinets ar to iepazīstina imperatoru.

KONSTITŪCIJAS GROZĪŠANA

Tikai parlaments var ierosināt Japānas 1947. gada Konstitūcijas grozījumus. Tiem jāsaņem vismaz divu trešdaļu pārstāvju atbalsts katrā palātā. Kad grozījumi ir ierosināti, apspriesti, noformēti un kad par tiem ir nobalots parlamentā, tos iesniedz tautas nobalsošanai. Lai galīgi ratificētu Konstitūcijas grozījumus, ir vajadzīgs vienkāršs balsu vairākums referendumā.

BUDŽETA APSTIPRINĀŠANA

Vispirms Kabinets iesniedz gada budžetu Pārstāvju palātai, tad – Padomnieku palātai. Ja Padomnieku palāta par budžetu pieņem lēmumu, kas atšķiras no Pārstāvju palātas iesniegtā, un ja abu palātu apvienotajā komitejā neizdodas panākt kompromisu vai ja Padomnieku palāta nepieņem lēmumu 30 dienu laikā, tad Pārstāvju palātas lēmums kļūst par parlamenta lēmumu.

JAPĀNA

PARLAMENTA ATKLĀŠANA
Imperators Akihito nolasa
atklāšanas zvērestu īpašajā
parlamenta sesijā
2000. gada jūlijā.

valdību, piedaloties jaunās Pārštāvju palātas vēlēšanās.

480 Pārštāvju palātas deputāti ir ievēlēti no valsts 47 vietējām prefektūrām. 300 ievēlē vienmandāta vēlēšanu apgabalos, pārējos 180 ievēlē pēc proporcionālās pārstāvības 11 lielos vēlēšanu apgabalos. Teorētiski parlamenta deputātus ievēlē uz četriem gadiem. Tomēr kopš mūsdienu parlamenta izveidošanas tikai vienreiz likumdevējstādes locekļi ir bijuši amatā pilnu termiņu. Vidējais pārstāvju ievēlēšanas termiņš pēc kara Japānā ir apmēram divarpus gadu.

Priekšlaicīgas vēlēšanas bieži notiek tādēļ, ka premjerministram ir tiesības tās izsludināt jebkurā laikā, līdzīgi tam, kā notiek Lielbritānijas parlamentārajā sistēmā. Noteiktos apstākļos premjerministram saskaņā ar Konstitūciju ir jāizsludina jaunas vēlēšanas. Raksturīgs piemērs ir situācija, kad sabiedriskās domas aptaujas norāda, ka vairākuma partijai apakšnamā ir augsts novērtējums. Tad premjerministrs izsludina ārkārtas vēlēšanas,

lai palielinātu partijas vairākumu šajā palātā. Ši bieži izmantotā taktika ir viens no galvenajiem iemesliem, kādēļ valdošā Liberāli demokrātiskā partija saglabā kontroli Japānas parlamentā jau 38 gadus.

Katru gadu janvārī parlaments sanāk kārtējā 150 dienu sesijā, lai balsotu par gada budžetu un citiem likumprojektiem. Atkarībā no apstākļiem parlaments var

sanākt arī ārkārtas sesijās, īpašās sesijās un steidzamās sesijās. Visas oficiālās parlamenta sesijas atklāj Japānas imperators, nolasot zvērestu.

PĀRSTĀVJU PALĀTA

Konstitūcija piešķir Pārštāvju palātai "pārākumu pār Padomnieku palātu". Tās pilnvaras ietilpst likumu un budžeta pieņemšana, līgumu apstiprināšana un premjerministra iecelšana.

Pirmskara Japānā imperators izraudzījās premjerministru, ar ko noteica Kabineta pakļautību monarham. Tā kā premjerministra izraudzīšanās pilnvaras tagad pieder parlamentam, mūsdienās valdība ir pakļauta likumdevējam. Ja abas parlamenta palātas nevar vienoties par premjerministra kandidatūru, noteicošā ir Pārštāvju palātas izvēle. Likumprojekti, ko apstiprinājusi Pārštāvju palāta, bet ko noraidījusi Padomnieku palāta, pēc 60 atļautajām dienām tomēr var kļūt par likumu, ja Pārštāvju palāta tos otrreiz apstiprina ar divu trešdaļu balsu vairākumu.

Viena no Pārštāvju palātas nozīmīgākajām pilnvarām ir neuzticības balsojums Kabinetam. Ja ir nobalsots par neuzticības izteikšanu, Kabinetam kopumā ir jādemisionē, ja vien premjerministrs neatlaiž Pārštāvju palātu un neprasa Japānas vēlētajiem, lai tie atbalstītu

PIRMĀ PARLAMENTA ATKLĀŠANA
Pirmā Japānas parlamenta sēde notika 1890. gadā. To vadīja imperators Meidži.

PARLAMENTA ĒKA
Četrstāvu parlamenta ēka, kas atrodas Tokijā, un tās 65,45 m augsto torni būvēja 16 gadus – no 1920. līdz 1936. gadam. Tajā atrodas parlamenta palātas, komiteju telpas, Kabineta telpas un īpaša telpa imperatoram, kad viņš ierodas parlamentā.

PĀRSTĀVJU PALĀTAS SĒŽU ZĀLE

Palātas spikers atrodas uz paaugstinājuma centrā ar seju pret dalībnieku sēdekļiem. Līdzās ir vietas valsts ministriem. Deputāti sēž blokos atbilstoši savām politiskajām partijām.

TIESNEŠU ATSTĀDINĀŠANA

Ja tiesnesi apsūdz pārkāpumos, korupcijā vai kādos citos noziegumos, parlaments no Pārštāvju palātas un Padomnieku palātas locekļu vidus izveido īpašu atstādīšanas tiesu. Praksē šāda tiesa diez vai kādreiz būs vajadzīga, jo Japānas tiesu sistēma ir pietiekami caurskatāma un tauta uzticas tiesnešu godprātībai. Daudz biežāk gadās, ka korupcijā apsūdz parlamenta deputātus un valdības amatpersonas.

ATKĀRTOTU KABINETA VĒLĒŠANU IZSLUDINĀŠANA PĒC NEUZTICĪBAS BALSOJUMA

Ja Pārštāvju palāta pieņem rezolūciju par neuzticības izteikšanu vai noraida uzticības rezolūciju, Kabinets ir jāatlaiž, ja vien premjerministrs 10 dienu laikā neatlaiž Pārštāvju palātu. Palātas loceklis ierosina neuzticības balsojumu, sagatavojot rezolūciju, kurā skaidroti šādas rīcības iemesli un kurā tos apliecina vismaz 50 atbalstītāji, un tad to iesniedz spikeram.

LĒMUMU PIENĒMŠANA PAR LĪGUMIEM

Vispirms līgumus izskata Pārštāvju palātā. Ja Padomnieku palātas lēmums atšķiras no Pārštāvju palātā pieņemtā, abu palātu apvienotajā komitejā tiek meklēts kompromiss. Ja šajā komitejā nevar panākt vienošanos par lēmumu vai ja Padomnieku palāta nepieņem lēmumu trīsdesmit dienu laikā pēc lēmuma saņemšanas no otras struktūras, izšķirošā ir Pārštāvju palātas nostāja.

IZPĒTE UN IZMEKLĒŠANA

Apakšnama Likumdošanas birojs un Parlamenta bibliotēkas Izpētes un likumdošanas birojs palīdz veikt izpēti. Katra palāta var veikt izmeklēšanu par valdības darbībām un prasīt, lai tiktu pieaicināti liecinieki un sniegti pierādījumi, kā arī uzrādīta dokumentācija. Parasti izmeklēšanas notiek komiteju sanāksmēs. Gan pastāvīgā komiteja, gan īpašā komiteja drīkst izmeklēt valsts pārvaldes jautājumus, kas ir to pārziņā.

TIESAS

“Mēs ticam, ka katra valsts ir atbildīga ne tikai pati par sevi un ka politiskās ētikas likumi ir universāli un visām valstīm tie jāievēro...”

Japānas Konstitūcijas preambula

AUGSTĀKĀ TIESA

Japānas tiesu sistēma balstās uz paražu tiesību normām, civiltiesībām un angloamerikāņu vispārējām tiesībām. Ar 1947. gada Konstitūciju Augstākā tiesa tika izveidota kā pēdējā instance, kura nosaka “jebkura likuma, rīkojuma, noteikuma vai oficiāla tiesību akta konstitucionalitāti”. Tas attiecas uz visiem tiesību aktiem, ko izdod parlaments. Augstākajai tiesai ir arī atkārtotas izskatīšanas tiesības, bet tās tiek izmantotas reti. Tiesā ir 15 tiesnešu – 14 izraugās un apstiprina Kabinets, bet Tiesas priekšsēdētāju pēc Kabineta priekšlikuma apstiprina imperators. Ik pēc 10 gadiem tiesnešu atrašanās amatā ir jāapstiprina referendumā. Praksē tiesneši parasti tiek izraudzīti atkārtoti un var palikt amatā līdz 70 gadu vecumam. Vēsturiski Augstākās tiesas nozīme ir bijusi neliela – galvenokārt tā izpaudusies kā *status quo* saglabāšana,

TOKIJAS AUGSTĀKĀS TIESAS JAUNĀS ĒKAS ATKLĀŠANA
1949. gada novembrī Augstākās tiesas ēka tika atklāta ar iespaidīgu ceremoniju, ko apmeklēja ap 1200 viesu. Uzrunu teica Augstākais tiesnesis Tadahilo Mibuči.

izvairīšanās no pretrunīgiem vai politiski spraigiem jautājumiem un atbalsts valdībai. Tādēļ atsevišķi Augstākās tiesas locekļi plašai sabiedrībai īstenībā nav zināmi.

Apelācijas lietas vispirms tiek iztiesātas kādā no trim “mazajām tiesām” – tās ir tiesas, kurās ir maksimāli pieci tiesneši. Ja rodas jautājums par atbilstību Konstitūcijai vai par precedentu, lietu parasti nodod “lielajai tiesai”, kurā to iztiesā visi 15 Augstākās tiesas tiesneši.

Tiesas zālē, kad Augstākā tiesa “lielās tiesas” sastāvā iztiesā lietu, ieliecinieki netiek pieaicināti.

REĢIONĀLĀS TIESAS

Astoņas augstās tiesas, kas atrodas Tokijā, Osakā, Nagojā, Hirosimā, Fukuokā, Sendai, Sapiro un Takamacu, iztiesā apelācijas, kas iesniegtas par zemāko tiesu spriedumiem. Pa visu Japānu izvietotas arī 50 rajonu tiesas un 50 ģimenes tiesas. Prāvas parasti sākas rajona tiesā, bet iespējams iesniegt apelāciju augstajai tiesai. Lēmumi tiek sagatavoti, pamatojoties uz tiesas statūtiem. Atšķirībā no Amerikas Savienotajām Valstīm, kur būtiska nozīme ir precedentam, tikai Augstākās tiesas lēmumi var ietekmēt likumu interpretāciju. Augstajās tiesās un rajonu tiesās vairumu lietu iztiesā trīs tiesneši vai arī viens tiesnesis un divi palīgi, kam ir juridiskas zināšanas. Saīsinātā procesa tiesas, kādas valstī ir 438, vada viens tiesnesis. Šīs tiesas izskata civillietas, kurās prasības summa nepārsniedz 900 000 jenu, civilās

izlīguma lietas un nenozīmīgas krimināllietas.

Vismaz divu iemeslu dēļ Japānā ir daudz mazāk civilprocesu nekā citās demokrātiskajās valstīs. Daudzas lietas, kas parasti būtu jāizšķir tiesā, Japānā tiek atrisinātas ārpus tiesas starpniecības ceļā, lai izvairītos no neērtībām, ko sagādā privātu lietu publiska apspriešana. Turklāt vairumam Japānas pilsoņu tiesu sistēma praktiski nav sasniedzama. Civilprocesa likums, kas ir ļoti vecmodīgs un grūti izprotams, jo uzrakstīts klasiskā, literārā valodā, ir palicis nemainīgs 70 gadus. Valsts apsūdzētāji izmeklē noziegumus, ierosina

kriminālvajāšanu, vada nopratināšanas un pārrauga nolēmumu izpildi. Atbilstoši dažādajiem tiesas līmeņiem ir četru veidu valsts apsūdzētāju biroji – Augstākais, Augstais, Rajona un Vietējais valsts apsūdzētāja birojs. Rajona prokurori vada lietas gan rajona tiesās, gan ģimenes tiesās. Patstāvīgās kriminālvajāšanas princips piešķir prokuroram vienīgajam tiesības uzsākt kriminālvajāšanu. Tādējādi prokurors var to nedarīt pat tad, ja ir pietiekami pierādījumi par noziegumu. Tomēr sabiedrības pārstāvjiem ir tiesības apstrīdēt valsts apsūdzētāja lēmumu neuzsākt kriminālvajāšanu. Rajona tiesām un to nodaļām visā valstī ir Kriminālvajāšanas izmeklēšanas komitejas. To locekļus izraugās pēc nejaušas izvēles principa – no vēlētajū reģistra. Katrā komitejā ir 11 locekļi, kuri ir pilnvaroti noteikt, vai valsts apsūdzētāja lēmums neuzsākt kriminālvajāšanu ir vai nav pamatots. Komitejai ir tiesības

VĒSTURISKI NOLĒMUMI

1954

KARA NOZIEGUMI

Pēc Otrā pasaules kara Japānas vadītāji tika notiesāti Starptautiskajā kara noziegumu tribunālā Tokijā. To vidū, kurus notiesāja uz nāvi, bija arī Hideki Todzjo – Japānas bijušais premjerministrs.

TIESĀ

Kara noziegumos apsūdzētie Starptautiskā tribunāla priekšā.

1997

TAISNĪBAS UZVARA

Vēsturnieks Saburo Ienaga, kurš 1997. gada 29. augustā uzvarēja lietā pret valsts īstenoto cenzūru.

CENZŪRA

Augstākā tiesa piešķir kompensāciju Saburo Ienagam, vēstures mācību grāmatas autoram. Viņa uzrakstītais teksts par Japānas iesaistīšanos Otrajā pasaules karā tika koriģēts, svītrotot Japānas pāstrādāto zvēribu pieminēšanu.

2000

SEKSA VERDZĪBA

2000. gadā astoņdesmit piecu sievietešu pārsūdzētais tiesas nolēmums, ar ko tika atbrīvota no jebkādas saistības pret sievietēm, kuras japāņu armija Otrā pasaules kara laikā nolēma seksa verdzībai. Tiesa apstiprināja sākotnējo nolēmumu, noraidot viņu apelāciju un prasību par 9 milj. dolāru.

JAPĀNA

Oficiālais nosaukums: JAPĀNA

		IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 127,3 milj.
		GALVASPILSĒTA: TOKIJA
		PLATĪBA: 377 835 km ²
		NEATKARĪBA: 660. g. p.m.ē.
		KONSTITŪCIJA: 1947

JAPĀNAS nosaukums radies no ķīniešu frāzes, kas nozīmē "uzlecošās saules zeme".

RELĪĢIJA: sintoisti un budisti 76%, budisti 16%, citi (arī kristieši) 8%

VALSTS VALODA: japāņu

REĢIONI VAI PROVINCES: 47 prefektūras

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: 122 dienas laikraksti

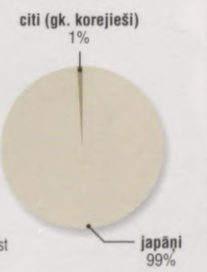
TV: 128 dienesti – 1 atklāta sabiedrība, 127 komerciāli dienesti

Radio: 100 dienestu – 1 atklāta sabiedrība, 99 komerciāli dienesti

VELEŠANU TIESĪBAS: no 20 gadu vecuma, vispārējās

TIESĪBU SISTĒMA: Amerikas un Eiropas juridiskās tradīcijas; atzīst Starptautiskās Tiesas piekrišanu

ETNISKĀS SASTĀVS

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: AfDB, ANO, APEC, ARF (dialoga partnere), AsDB, ASEAN (dialoga partnere), Australia Group, BIS, CCC, CERN (novērot.), CP EDSO (partnere), EP (novērot.), ERAB, ESAO, ESCAP, FAO, G5, G7, G8, G10, IADB, IAEA, ICAO, ICC, ICTU, ICRM, IDA, IEA, IFAD, IFC, IFRCS, IHO, ILO, IMO, Interpols, IOM, ISO, ITU, NAM (viesis), NEA, NSG, OAS (novērot.), OPCW, PCA, PDK, PTO, PVO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNDOF, UNESCO, UNHCR, UNIDO, UNITAR, UNMOVIC, UNRWA, UNU, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WtoO, ZC

POLITISKĀS PARTIJAS: LDP – Liberāli demokrātiskā partija, DPJ – Japānas Demokrātiskā partija, NK – Jaunā Komeito, LP – Liberālā partija, JPC – Japānas Komunistu partija, SDPJ – Japānas Sociāldemokrātiskā partija

VALSTS EKONOMIKA

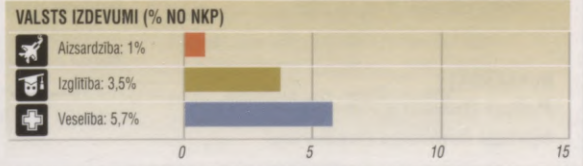
VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 2.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 35 620

INFLĀCIJA: -0,6%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): 117 miljrd. USD

VALŪTAS MAINAS KURSI/ ASV dolārs: 114,20-131,06 jenas

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsotkari	○	○	○
Starptautiskie kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

- Konstitūcijas 9. pants izslēdz karu kā starptautisku problēmu risinājuma veidu.
- Pašaizsardzības spēku aktivitāte pieaug. Ziemeļkorejas iebrukumi Japānas teritoriālos ūdeņos tiek nežēlīgi atsisti, un parlamentā tiek apspriests jautājums par to, kā atbildēt uz uzbrukumu.

AUGSTĀKĀS TIESAS TIESNEŠI

15 tiesneši sēž ar seju pret atbildētājiem, prasītājiem un apsūdzētājiem. Nisiņomijas gobelēni un spraugas zāles granīta sienās novērš atbalsošanos.

pārskatīt izmeklēšanas materiālus un izsaukt lieciniekus. Ja krimināllietas neierosināšanu atzīst par nepamatotu, prokurors, pamatojoties uz komitejas ziņojumu, var izdot apsūdzības rakstu.

Japānā nav zvērīnāto tiesas, bet tiesas procesos pilsoņi piedalās citā veidā. Civillietu un ģimenes lietu samierināšanas padomēm tiek izraudzītas atsevišķas personas, pamatojoties uz to

reputāciju, labo raksturojumu, zināšanām un pieredzi. Padomes locekļu uzdevums ir strādāt kopā ar tiesnešiem, lai izšķirtu civilos un ģimenes strīdus. Papildus izlīguma priekšlikumu sagatavošanai šo personu uzdevums lielā mērā ir pārliecināt strīdā iesaistītās puses vienoties par ierosinātajiem izlīguma nosacījumiem. Samierināšanas lietās piedalās vismaz divi pilsoņi un viens tiesnesis.

AUGSTĀKĀS TIESAS ĒKA
Ēkas baltās ār sienas ir būvētas no granīta.

SKATS NO GAISA UZ AUGSTĀKO TIESU
Japānas Augstākās tiesas ēku Tokijā pasauca 1974. gadā, tā bija 17 arhitektu kopdarbs, ko vadīja Šiniči Okada.

2002

1996-2003

ELEKTRONISKĀS PERSONAS APLIECĪBAS

Tiesa iztiesāja apsūdzību pret valsts datorizēto nacionālo reģistru, ko sauc par Juki tīklu, kuru turēja aizdomās par personas datu aizsardzības pārkāpumiem.

ZEMES NOMA

1996. g. tika apstiprināts zemākas tiesas nolēmums par zemes iznomāšanu ASV armijas vajadzībām Okinavā. Atteikšanās ievērot nolēmumu noveda pie turpmākām prāvām.

OKINAVAS PROTESTS

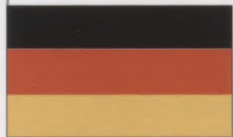
Uz protestējošā zemes īpašnieka galvas apsēja rakstīts "Dzīve ir bagātība".

PROTESTI PRET JUKI TĪKLU

Starp nopratināšanām notika mītiņi, jo reģistrā bija uzskaitīti daudzi no tiem, kas tam nepiekrīta. Šī sistēma tomēr tika ieviesta.

VĀCIJA

VĀCIJAS KAROGS
Vācijas karogs, kas pieņemts 1949. gada 9. maijā, pazīstams arī kā "Schwarz-Rot-Gold" (melns-sarkans-zelta).

ROMAS IMPĒRIJAS LAIKĀ MŪSDIENU VĀCIJAS TERITORIJĀ DZĪVOJA ĢERMĀŅU CILTIS. Viduslaikos izveidojās daudzas mazas hercogistes un firstistes, kuras pastāvēja līdz pat 1871. gadam, kad dominējošā Prūsijas karaliste spēja izveidot vienotu Vāciju.

Kad Romas vara mazinājās, ģermāņu ciltis – goti, franki, lombardieši un sakši – pārņēma varu irstošajā impērijā. 9. gs. sākumā franki Kārļa Lielā vadībā izkaroja impēriju, kas pletās no Pirenejiem līdz Ziemeļjūrai un no Baltijas līdz Ziemeļtālijai. Pēc Kārļa Lielā nāves viņa impērija tika sadalīta, bet mazās vācu valstiņas saglabāja uzticību vācu karalim. Par varu

BRANDENBURGAS VĀRTU SKULPTŪRA

Vārti, virs kuriem ir miera dievietes skulptūra, bija slēgti un simbolizēja sadalījuma līniju starp Austrumberlīni un Rietumberlīni. Tagad tie ir atkalapvienošanās simbols.

Vācijā sacentās vairākas dinastijas, bet tām pārmaiņus bija jāspēkojas ar viduslaiku Romas Katoļu baznīcu, kura pretendēja uz pilnīgu ietekmi tā sauktajā Svētajā Romas impērijā. Šādi gandrīz nepārtraukti konflikti ar pāvestu bija Frīdriha Barbarosas valdīšanas laikā; viņš gāja bojā 1190. gadā, vadīdams 3. krusta karu.

Pa to laiku Vācijas teritorija izpletās uz austrumiem, jo vācu ieceļotāji ieņēma slāvu un baltu zemes, bet impērijas firsti – vācu prinči un bīskapi – izraudzījās savu ķeizaru. Tajā laikā par titula mantiniekiem kļuva Austrijas Hābsburgi, bet ārpus pašu zemēm viņu ietekme nebija liela. Pēc reformācijas, ko 1517. gadā aizsāka Mārtiņš Luters, lielākā daļa Ziemeļvācijas pievērsās protestantismam. Postošais Trīsdesmitgadu karš (1618–1648)

V A L S T S

LIKUMDOŠANA

PARLAMENTS

Abām parlamenta palātām ir ļoti atšķirīgas funkcijas. Bundestāgs ir valsts likumdošanas sapulce, bet Bundesrāts pārstāv Vācijas federālo zemju intereses.

► **BUNDESRĀTS**

Vācijas parlamenta augšpalāta ir Bundesrāts (Federālā padome). Tā 69 pārstāvjus ieceļ 16 zemju (Länder) valdības, katru zemi pārstāv 3–6 locekļi.

► **BUNDESTĀGS**

Vācijas parlamenta apakšpalāta ir Bundestāgs (Federālais parlaments jeb sapulce), kurā ir 603 deputāti, kas ievēlēti (daļa tieši, bet daļa pēc proporcionālas pārstāvības) uz četriem gadiem. Bundestāgs ir galvenā likumdošanas struktūra, kuras kompetencē ir likumu ieviešana un grozīšana. Tas arī uz četriem gadiem ievēlē kancleru.

BUNDESRĀTS

Pašlaik Bundesrāts atrodas bijušajā Reihstāga ēkā Berlīnē.

IZPILDVARA

KANCLERS

Kanclers ir valdības vadītājs un ietekmīgākā amatpersona Vācijā; uz četriem gadiem ievēlē Bundestāgs; darbojas kā premjerministrs; sniedz prezidentam ieteikumus par ministru iecelšanu un atstādināšanu; nosaka ministru skaitu; īsteno iekšpolitiku; kancleram viņa pienākumu izpildē palīdz Federālā kanceleja, kas informē viņu par vispārējās politikas jautājumiem un par federālo ministriju darbu.

KANCLERS ŠRĒDERS

Gerhardu Šrēderu ievēlēja kanclera amatā 1998. gadā un atkārtoti 2002. gadā, kad vēlēšanās uzvarēja Vācijas Sociāldemokrātiskās partijas un Zaļās partijas "sarkanzaļa" koalīcija

REĢIONĀLĀ PĀRVALDE

- 16 zemes (Länder)
- katrā zemē ir vēlēta leģislatūra – landtāgs
- landtāgs ir atbildīgs par izglītību un kārtības nodrošināšanu

SIEGESSĀULE

Zelta skulptūra Berlīnes Uzvaras kolonnas virsotnē pavērta pret Franciju, visai netaktiski atgādinot par Prūsijas uzvaru franču-prūšu karā 1871. gadā.

“Gadu desmitiem es esmu bijis nepietiekami novērtēts. Tādā veidā esmu darījis daudz laba.”

Helmūts Kols, Vācijas kanclers (1987. g. janvārī)

sarīdīja vācu katoļus un protestantus citu pret citu.

19. gs. vidū vāciski runājošajās zemēs dominēja divas valstis – Austrija dienvidos un Prūsija ziemeļos. 19. gs. 60. gados Prūsija bija militāri spēcīgākā valsts Eiropā, tās ārpolitiku prasmīgi vadīja Oto fon Bismarks – “dzelzs kanclers”. Pēc uzvaras pār Austriju 1866. gadā un Francijas sakāves 1871. gadā Prūsija apvienoja vācu valstis Vācijas impērijā.

Jaunās Vācijas militārisms noveda pie postošā Pirmā pasaules kara (1914–1918). Sakautajai Vācijai Versaļas līgumā 1919. gadā tika noteikti tik skarbi nosacījumi, ka izraisījās smaga ekonomikas krīze. Veimāras republika, kas aizstāja Vācijas impēriju, izrādījās neefektīva. Neapmierinātie vācieši uzticējās fanātiskajam Ādolfam Hitleram, kurš 1933. gadā kļuva par kancleru. Parlamentāro varu aizstāja vienas partijas – Nacionālsociālistiskās vācu strādnieku partijas – valsts. 1939. gadā Hitlers ierāva Vāciju jaunā karā, kas tai beidzās ar pazemojošu sakāvi.

Pēc Otrā pasaules kara uzvarējušie Sabiedrotie sadalīja Vāciju un Berlīni četrās okupācijas zonās – amerikāņu, britu, franču un padomju zonā. 1949. gadā Amerikas Savienotās Valstis, Lielbritānija un Francija apvienoja savas zonas brīvā un autonomā Vācijas Federatīvajā Republikā (Rietumvācijā), bet padomju zona ar komunistu valdību kļuva par Vācijas Demokrātisko Republiku (Austrumvāciju).

1961. gadā tika uzbūvēts Berlīnes mūris, kas nodalīja pilsētas austrumu un rietumu sektoru. Tas kļuva par “aukstā kara” un Vācijas sadalīšanas simbolu. 20. gs. 80. gadu beigās Padomju Savienībā, ko vadīja Mihails Gorbačovs, sākās jauns periods – “glasnostj” (atklātība), Maskavas ietekme Austrumvācijā mazinājās. 1989. gadā austrumvācieši miermīlīgi nobīdīja pie malas komunistu valdību, Berlīnes mūris krita. 1990. gada 3. oktobrī Austrumvācija un Rietumvācija tika apvienotas vienā Vācijas Federatīvajā Republikā.

HELMŪTS KOLS

1982. gadā ievēlētais Rietumvācijas kanclers Kols bija pie varas arī Berlīnes mūra krišanas laikā 1989. gada novembrī un Vācijas atkalapvienošanās laikā 1990. gadā. Viņš bija amatā līdz 1998. gadam.

S P Ā R V A L D E

PREZIDENTS

Prezidentu, kas darbojas kā valsts galva, uz pieciem gadiem ievēlē Federālā Sapulce, un viņu var ievēlēt vēl vienu reizi. Federālajā sapulcē ir visi Bundestāga deputāti un tikpat daudz landtāgu (zemju leģislatūras) izvirzīto pārstāvju. Prezidents pilda galvenokārt ceremoniālus pienākumus – tie ietver visu līgumu un likumprojektu parakstīšanu un valsts pārstāvēšanu ārzemēs.

KABINETS

Kanclers un federālie ministri, kurus ieceļ prezidents. Ministri strādā autonomi atbilstoši iepriekšnoteiktām vadlīnijām; par valstiski svarīgiem jautājumiem kanclers un ministri lemj kopīgi.

PREZIDENTS

Horsts Kēlers, ievēlēts par VFR prezidentu 2004. gadā.

TIESAS

AUGSTĀKA TIESA

Vācijas augstākā tiesa ir Federālā konstitucionālā tiesa. Būtībā tās uzdevums ir būt par “konstitūcijas sargu”. Tajā ir 16 tiesneši, kas sadalīti divos senātos; katrs tiesnesis amatā ir 12 gadus, šis termiņš nav pagarināms. Pusi tiesnešu ievēlē Bundestāgs, bet otru pusi – Bundesrāts, abos gadījumos ar divu trešdaļu vairākumu.

KONSTITUCIONĀLĀ TIESA

Lietas, kas iesniegtas Konstitucionālajā tiesā, var iztiesāt vienā no abiem tās iztiesāt, bet īpaši svarīgās lietas – plenārsēdē. Lielākoties tās jurisdikcijas joma ietver strīdus starp federālajām pārvaldēm, starp zemēm un federāciju, normatīvo aktu konstitucionalitātes pārbaudi, sūdzības par antikonstitucionalitāti, kā arī eventuālās apsūdzības pret prezidentu vai tiesnešiem.

AUGSTĀS TIESAS ĒKA
Konstitucionālā tiesa sanāk Augstās tiesas ēkā, kas atrodas Karlsruē.

PREZIDENTA OFICIĀLĀ REZIDENCE

Belvī pils (Schloss Bellevue) – Vācijas prezidenta rezidence – atrodas Berlīnes centrā.

VĒLĒŠANU SISTĒMA BUNDESTĀGAM

Aptuveni puse no delegātiem tiek vēlēti tieši un pārstāv konkrētu reģionu, bet otra puse tiek vēlēta pēc proporcionālās pārstāvības sistēmas. Katram vēlētājam ir divas balsis: viena – par apgabala kandidātu, bet otra – par politisko partiju. Šo otro balsu sadalījums katrai partijai nosaka, cik vietas tai piešķirtas pēc proporcionālās pārstāvības sistēmas.

IZPILDVARA

ĀDOLFS HITLERS (1889–1945)
Nacistiskās partijas dibinātājs Hitlers 1933. gadā kļuva par kancleru un vēlāk pieņēma fīrera (vadoņa) titulu. Ar viņa iebrukumu Polijā 1939. gadā sākās Otrais pasaules karš.

KANCLERS
Federālā kanclera (*Bundeskanzler*) amats ir pats ietekmīgākais, jo kanclers ir valdības vadītājs, kas vada izpildvaras jomu un nosaka valsts politikas vispārējās vadlīnijas. Parasti tas ir vairākuma partijas (reizēm koalīcijas) līderis, viņu nominē prezidents un ieceļ Bundestāgs. Kanclera autoritāti, kaut arī tā pilnvaras ierobežo Pamatlikums, nosaka Bundestāga vairākuma atbalsts. Viņš lemj par ministru skaitu, Ministru kabineta struktūru un ministru pienākumiem. Tādējādi visi ministri ir pakļauti tieši viņam. Bet

KONRĀDS ADENAUERS (1876–1967)
Adenauers bija kristīgais demokrāts un VFR kanclers no 1949. līdz 1963. gadam. Viņš vadīja Rietumvācijas pēckara atjaunošanu un bija stingrs ASV anti-komunistiskās politikas atbalstītājs.

galvenais ir tas, ka kancleru nevar atstādināt ar neuzticības balsojumu.
Vācijas 1871. gada impērijas laikā ķeizara ieceltais kanclers (*Reichskanzler*) vadīja valdību, bet nebija atbildīgs ievēlētajam parlamentam – Reihstāgam. Veimāras republikas 1918. gada Konstitūcijā šī kārtība tika grozīta – kancleru ievēlēja parlaments, kuram tas bija atbildīgs. Nacistu valdīšanas laikā Ādolfs Hitlers pārveidoja kanclera amatu, apvienojot prezidenta un kanclera pienākumus. Tādējādi tikai pēc Otrā pasaules kara līdz ar 1949. gada Pamatlikumu

HELMŪTS KOLS (dz. 1930)
Daudzi uzskata Kolu par mūsdienu Vācijas pamatlicēju. Būdams kanclers no 1982. gada līdz 1998. gadam, ar atkalapvienošanu 1990. gadā viņš ievadīja jaunu ēru.

(*Grundgesetz*) kanclera amats ieguva tagadējo veidolu.
Pirms Austrumvācijas un Rietumvācijas apvienošanas 1990. gadā kanclera mītne bija Bonnā. Ar Apvienošanās līgumu valsts galvaspilsēta tika pārcelta atpakaļ uz Berlīni, kur tā atradās pirms nācīgas sadalīšanas Otrā pasaules kara beigās. Mūsdienās kanclera rezidence (*Bundeskanzleramt*) atrodas Berlīnes centrā līdzās vēsturiskajai Reihstāga ēkai Tirtgartenes parkā.

KABINETS

Visplašākais Kabinets ar 22 ministriem bija Ludviga Erharda valdība 20. gs. 60. gados, bet pašreizējā Kabinētā ir 13 federālie ministri. Visus ministrus un Vācijas Federālās bankas prezidentu ieceļ kanclers, kuram tie ir pakļauti.

TRANSPORTS, BŪVNIECĪBA • DZĪVOKĻU APGĀDE
Vācija uztur plašu automaģistrāļu un dzelzceļu tīklu, kas nodrošina visās lielākajās pilsētās ātrgaitas satiksmi. Vācijā ir arī iekšzemes ūdensceļu tīkls.

DABAS BAGĀTĪBAS
Gandrīz 30% Vācijas teritorijas klāj meži, tādejā augsti ir attīstīta mežrūpniecība. Raktuvēs iegūst akmensogles, potašu, kvarcu, mālus un dzelzsrūdu. Ierobežotos daudzumos iegūst dabasgāzi un naftu.

VESELĪBAS AIZSARDZĪBA • SOCIĀLĀ DROŠĪBA
Veselības aizsardzības un sanitārijas nosacījumi Vācijā ir vieni no labākajiem pasaulē, dzīves ilgums ir 75 gadi. Sociālās apgādes sistēma aptver gandrīz visus valsts iedzīvotājus.

FINANSES
Vācija, kas apstiprināja eiro kā savu valūtu 2002. gadā, uztur pozitīvu tirdzniecības bilanci, eksportējot mehāniskos transportlīdzekļus un to daļas, rūpniecības iekārtas, elektroniku, ķīmikālijas, kā arī dzelzs un tērauda izstrādājumus.

EKONOMIKA • DARBS
Vācijā ir brīva tirgus ekonomika, kas lielā mērā balstās uz apstrādes rūpniecību un pakalpojumiem. Darba joma ir pilnībā sadalīta starp ipašām tiesām, kas neregulē attiecības starp darba devējiem un darbaņēmējiem, kā arī stridus starp organizācijām.

IZGLĪTĪBA • PĒTNIECĪBA
Izglītība ir bez maksas un obligāta visiem 6–18 gadus veciem Vācijas pilsoņiem. Vācijā ir daudzas universitātes, tostarp Heidelbergas Universitāte, kas dibināta 1386. gadā, un Kelnes Universitāte, kas dibināta 1388. gadā.

VĀCIJAS FEDERĀLIE KANCLERI

Vācijas pēckara kancleri, kas vadījuši valsti atjaunošanas posmā no kara gruvešiem līdz 1990. gada Vācijas atkalapvienošanai vienā nācijā ar cienījamu vietu pasaules demokrātiju vidū.

KONRĀDS ADENAUERS
1949–1963
Ievēlēts par kancleru 73 gadu vecumā, pildīja amata pienākumus 14 gadus; atjaunoja Vāciju pēc Otrā pasaules kara.

LUDVIGS ERHARDS
1963–1966
Ekonomikas ministrs Adenauera laikā; palīdzēja radīt Vācijas pēckara "ekonomikas brīnumu".

KURTS GEORGS KIZINGERS
1966–1969
Izveidoja kristīgo demokrātu un sociāldemokrātu "lielās koalīcijas" valdību.

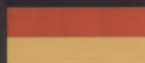
VILLIJS BRANTS
1969–1974
1971. gadā ieguva Nobela Miera prēmiju par savu "Ostpolitik", kas samazināja spriedzi starp Austrumvāciju un Rietumvāciju.

HELMŪTS ŠMITS
1974–1982
Turpināja Branta politikā; 1975. gadā parakstīja Helsinku vienošanos par drošību un cilvēktiesību aizsardzību.

HELMŪTS KOLS
1982–1998
Vadīja valdību Vācijas atkalapvienošanās laikā 1990. gadā. Bija Vācijas Kristīgo demokrātu savienības priekšsēdētājs.

GERHARDS ŠRŪDER
1998–
Sociāldemokrātiskās partijas līderis atkārtoti ievēlēts amatā 2002. gada pēc "sarkano koalīcijas" uzvaras.

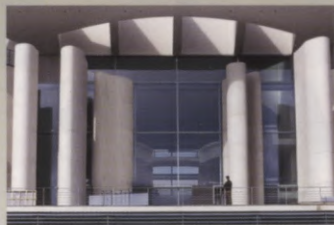
VĀCIJA

PREZIDENTS JOHANNES RAUS
(1999–2004)

KANCLERS GERHARDS ŠRĒDERS

IEEJA KANCELEJĀ

Kancelejas vidējā daļa ir deviņus stāvus augsta, no abām pusēm spārnus veidā to ieskauj piecstāvēgas administratīvās ēkas.

FEDERĀLĀ KANCELEJA

Kanceleja, ko 1991. gadā projektēja Berlīnes arhitekti Aksels Šulte un Šarlote Franka, ir daļa no jauno valdības ēku virknes, kas veido simbolisku saikni starp Austrumiem un Rietumiem.

VĀCIJAS KABINETS

Kabineta sēdēs kanclers darbojas kā premjerministrs. Kabineta darbības galvenās jomas ir ārpolitika, finanses, aizsardzība, iekšpolitika, tieslietas un ekonomika. Kabineta darbības joma ietver arī telefonsakaru un pasta pakalpojumus.

“Es iestājos par modernu sabiedrību, bet tikai tādu, kurā visiem ir vienādas iespējas.”

Gerhards Šrēders, Vācijas kanclers

IZPILDU BIROJA ERĢĻA KRUSTS

PREZIDENTS

Prezidentu (ne vairāk kā uz diviem piecu gadu termiņiem) ievēlē Federālā sapulce – vēlēšanu kolēģija, kurā ir Bundestāga locekļi un zemju landtāgu pārstāvji.

Pamatlikumā vesela nodaļa ir veltīta prezidenta – “valsts pirmā cilvēka” gan iekšzēmē, gan ārzemēs – funkciju aprakstam. Prezidenta uzdevumi tiek raksturoti ar formulējumiem “augstākais federālais notārs”, “valsts pirmais pārstāvis” un “integrācijas figūra”. Kaut gan prezidents ir valsts galva, šo amatu lielā mērā uzskata par ceremoniālu, un prezidenta pienākumu vidū ir Vācijas pārstāvēšana

starptautiskajā diplomātijā, līgumu un likumu parakstīšana, kā arī ārvalstu diplomātu un politiķu uzaicināšana un uzņemšana. Tā kā Pamatlikumā nav paredzēts viceprezidenta amats, prezidenta prombūtnes laikā šos amata pienākumus pilda Bundesrāta priekšsēdētājs.

Prezidentam viņa pienākumu izpildē palīdz Federālā prezidenta birojs. Tas konsultē prezidentu par visiem jautājumiem, kas attiecas uz viņa amatu, informē viņu par visām iekšpolitiskajām un ārpolitiskajām problēmām, ekonomiku, sabiedrību un kultūru. Birojs veic sagatavošanas darbus attiecībā uz prezidenta lēmumiem, izpilda viņa norādījumus vai

nosūta tos attiecīgajai ministrijai vai iestādei.

Federālā prezidenta birojā ir trīs ģenerāldirektori: Centrālais ģenerāldirektoriāts, kurā ir 5 nodaļas; Iekšlietu ģenerāldirektoriāts, kurā ir sešas nodaļas, un Ārlietu ģenerāldirektoriāts, kurā ir trīs nodaļas. Kopš 1998. gada Federālā prezidenta birojs atrodas netālu no prezidenta galvenās rezidences jaunuzceltajā administratīvajā ēkā pie Angļu dārza Berlīnē.

PATĒRĒTĀJU AIZSARDZĪBA • LAUKSAIMNIECĪBA
Lauksaimniecība dod tikai divus procentus no Vācijas iekšzemes kopprodukta, bet tajā nodarbināti apmēram seši procenti strādājošo.

TIESLIETAS
Visas tiesas un apelācijas tiesas Vācijā ir federālo zemju tiesas, bet pēdējās instances tiesas ir federālas. Tās ietver īpašas tiesas, kas lemj par administratīviem, darba, sociālā nodrošinājuma un nodokļu jautājumiem.

ĢIMENES LIETAS, VECIĻAUDIS, SĪVIETES UN JAUNIEŠI
Vācija izmaksā pabalstus gandrīz visiem saviem pilsoņiem, kas ir veci, invalīdi, atrairti vai atraitnes, kā arī pabalstus par maternitāti, slimību, darba traumu un bezdarba gadījumā.

ĀRLIETAS
Kopš atkalapvienošanās 1990. gadā Vācija ir apliecinājusi sevi kā vadošu demokrātisku valsti ne tikai Rietumeiropā, bet ar Apvienoto Nāciju Organizācijas un Ziemeļatlantijas Līguma Organizācijas starpniecību arī visā pasaulē.

VIDE, DABAS AIZSARDZĪBA • KODOLDROŠĪBA
Vides jomā vācieši ir vieni no pasaulē apzinīgākajiem cilvēkiem, kuri veic stingru piesārņojuma ierobežošanu. Kopš Zaļā partija 1998. gadā iekļuvusi valdošajā koalīcijā, tā panākusi, ka valdība 2001. gadā apstiprinājusi programmu par esošo

kodolspēkstaciju pakāpenisku slēgšanu, bet joprojām aktuāls ir atkritumu izvākšanas jautājums.

AIZSARDZĪBA
Vācijas bruņotos spēkus veido armija, jūras spēki, gaisa spēki, medicīnu korpusi un apvienotais palīgdienests. Konstitucionālā tiesa 1994. gadā nolēma, ka armijas vienībām jāpiedalās kolektīvās aizsardzības pasākumos ārzemēs.

DARBĪBA EKONOMIKAS JOMĀ UN ATTĪSTĪBA
Vācija ir Eiropā lielākā rūpniecības valsts ar pasaulē trešo spēcīgāko ekonomiku, tomēr tā cinās ar augstām labklājības izmaksām un augsto bezdarbu.

VĀCIJAS REPUBLIKAS IEVĒROJAMĀKIE PREZIDENTI

Vācijas vēsturē ir bijuši 13 prezidenti, no tiem deviņi Vācijas Federatīvajā Republikā. Divi ir bijuši gan prezidenta, gan kanclera amatā, bet tikai Ādolfs Hitlers šos amatus ieņēma vienlaikus. Lai gan prezidents pārstāv Vāciju starptautiskajā arēnā, viņa pilnvaras ierobežo Pamatlikums.

TEODORS HEISS
1949–1959
Pirmais Vācijas Federatīvās Republikas (Rietumvācijas) ievēlētais prezidents, kad valsts tika atjaunota pēc Otrā pasaules kara.

VALTERS ŠĒLS
1974–1979
Iepriekš vicekanclers un ārlietu ministrs, kurš īstenoja “attiecību atjaunošanas” diplomātiju ar padomju bloku.

KARLS KARSTENS
1979–1984
Vācijas pārstāvis Eiropas Padomē. Palīdzēja sagatavot Romas līguma (1957) projektu, kas bija pirmais solis ceļā uz Eiropas Savienību.

RIHARDS FON VEICZEKERS
1984–1994
Pirmais, kurš atzina vāciešu atbildību par holokaustu un vadīja atkalapvienošanos.

ROMĀNS HERCOGS
1994–1999
Attiecās no jebkurām teritoriālām prasībām Austrumeiropā. Ierosināja amnestiju par noziegumiem, kas pastrādāti Austrumvācijā komunistu režīma laikā.

LIKUMDOŠANA

SKATS UZ REIHSTĀGU NO PUTNA LIDOJUMA

BUNDESTĀGA ĒRGLIS

BUNDESTĀGS

Bundestāgs ir valsts demokrātiskās pārvaldes pamats. Tas ir divpalātu federālā parlamenta apakšnams; augšnams ir Bundesrāts. Bundestāgā ir 603 deputāti, kurus

ik pēc četriem gadiem izraugās vispārējās vēlēšanās vai īpašās papildvēlēšanās. 299 tiek tieši ievēlēti no atsevišķiem vēlēšanu apgabaliem, bet 304 – pēc proporcionālās pārstāvības no partiju sarakstiem katrā no 16 zemēm (*Länder*). Politiskajām partijām nacionālajā balsojumā jāiegūst vismaz 5% balsu vai trīs tiešie mandāti vēlēšanu apgabalos. Šādas sistēmas dēļ kopējais vietu skaits Bundestāgā var nedaudz variēt.

Katra leģislatīvā termiņa pirmajā sanāksmē Bundestāgs pēc prezidenta priekšlikuma ievēlē kancleru, kurš vada valdību. Ik pēc pieciem gadiem Bundestāga deputāti kopā ar zemju (*Länder*) pārstāvjiem piedalās arī vēlēšanu kolēģijā (*Bundesversammlung*), kura ievēlē prezidentu – valsts galvu.

No Bundestāga nāk visi normatīvie akti tādās jomās kā ārlietas, aizsardzība, starptautiskā tirdzniecība, muita, valūta, pilsonība, pasta pakalpojumi un telekomunikācijas. Tomēr likumdošanas jomā Bundestāgu līdzsvaro zemju parlamenti (landtāgi), kas atbilstoši atsevišķu zemju vajadzībām var izdot tiesību aktus un darboties tajās likumdošanas jomās, kas Pamatlikumā nav

JAUNAIS REIHSTĀGA KUPOLS
Atjaunots pēc atkalapvienošanās, kupols ir otrs apvienotās Berlīnes simbols pēc Brandenburgas vārtiem.

REIHSTĀGS

Berlīnes Reihstāgs, kurā atrodas Vācijas parlaments, tika no jauna atklāts 1999. gadā pēc četrus gadus ilgas atjaunošanas, ko vadīja britu arhitekts sers Normens Fosters. Vairāk nekā 50 gadus federālā parlamenta mītne atradās Bonnā.

paredzētas Bundestāgam; pēc vienošanās zemju parlamenti var izdot paralēlus tiesību aktus.

Katra politiskā partija Bundestāgā ir organizēta kā partijas grupa (frakcija). Frakcijas lielums nosaka vietu skaitu, kas tās deputātiem piešķirts dažādās pastāvīgajās parlamenta komitejās. Lielākās frakcijas vadītājs ir Bundestāga priekšsēdētājs. Četri priekšsēdētāja vietnieki parasti ir no vairākuma koalīcijas. 23 deputātu grupa,

BUNDESTĀGS

Bundestāgs ir Vācijas parlamenta apakšnams. Tajā ir 603 deputāti, kas ievēlēti no visām 16 zemēm.

kuras locekļi izraudzīti atbilstoši partiju grupu lielumam, veido Vecāko padomi (*Ältestenrat*). Šī padome nosaka Bundestāga darba kārtību un ieceļ aptuveni 20 īpašu komiteju priekšsēdētājus.

VĀCIJAS VARAS UN PROCEDŪRAS

NACIONĀLAIS MANDĀTS

Pamatlikums (*Grundgesetz*) – Vācijas Federatīvās Republikas Konstitūcija, kas aicina tautu "ar brīvu pašnoteikšanos panākt Vācijas vienotību un brīvību". To pieņēma 1949. gadā, un tas piešķir mandātu jaunai un neatkarīgai demokrātiskai sistēmai. Ar 1990. gada Apvienošanās līgumu Vācijas tauta visbeidzot apvienojās vienā valstī, kas tai bija liegts pēc Otrā pasaules kara.

KONSTITUCIONĀLIE JAUTĀJUMI

Bundesrāts ir atbildīgs par daudzu svarīgu amatpersonu ievēlēšanu, arī pusi no Konstitucionālās tiesas un Federālās prokuratūras locekļiem vēlē parlamenta augšnamā. Bundesrātam ir tiesības ierosināt lietu Konstitucionālajā tiesā un pat paust savu nostāju tiesā par notiekošo tiesvedību.

VECĀ IMPĒRIJAS PARLAMENTA ĒKA

Reihstāga sēdes dalībnieki 1880. gadā. Līdz pat 1894. gadam, 23 gadus pēc Vācijas impērijas proklamēšanas 1871. gadā, jaunā Reihstāga ēka nebija pabeigta.

VĀCIJA

SKATS UZ BUNDESTĀGU

Vācijas karogs un ērglis rotā Bundestāga telpu, kurā tas vēsturiskajā Reihstāga ēkā sanāk savās likumdošanas sesijās.

Visas konstitucionālās izmaiņas ir jāapstiprina ar divu trešdaļu vairākumu abās palātās.

Bundesrātā kopumā ir 69 vietas – pa sešām Bavārijai, Bādenei-Virtembergai, Lejassaksijai un Ziemeļreīnai-Vestfālenei. Pa četrām vietām ir Berlīnei, Brandenburgai, Hesenei, Reinzemei-Pfalcai, Saksijai, Saksijai-Anhalteī, Šlēsvigai-Holšteīnai un Tīringenei. Pa trim vietām ir mazākām zemēm – Brēmenei, Hamburgai, Mēklenburgai-Priekšpome-rānijai un Zārai. Visu vienas zemes delegātu balsis skaitāmas kopā.

Bundesrāta piekrišana ir vajadzīga noteiktos Bundestāga ierosinātos likumdošanas jautājumos, jo īpaši attiecībā uz likumprojektiem, kas ietekmē finanšu un pārvaldes lietas, vai arī attiecībā uz Pamatlikumu.

Kaut gan Bundesrāts var noraidīt Bundestāga ierosinātos tiesību aktus, aptuveni 90% visu federālo likumu tiek pieņemti bez Bundesrāta pretestības. Lai atrisinātu domstarpības starp abām palātām, kompromisi tiek panākti Saskaņošanas komitejā, kurā ir vienāds skaits Bundesrāta un Bundestāga pārstāvju.

REIHSTĀGS NACISTU VALDĪŠANAS LAIKĀ

Drīz vien pēc 1933. gada ugunsgrēka Reihstāgā nacisti ar likumu pasludināja visas citas politiskās partijas par nelikumīgām. Reihstāgs faktiski kļuva par nacistu saietu vietu.

Reihstāgs kādreiz un tagad

Līdzās Berlīnes Tiergarten parkam un slavenajiem Brandenburgas vārtiem pēc Paula Valota projekta tika uzbūvēts Reihstāgs, ko atklāja 1894. gadā kā apvienotās Vācijas parlamenta ēku. 1918. gada 9. novembrī Filips Šeidemanis no Reihstāga loga pasludināja jaunu republiku.

Uzskata, ka nacisti 1933. gada februārī paši aizdedzināja ēku, bet pēc tam par ugunsgrēka izraisīšanu un mēģinājumu gāzt valdību apvainoja komunistus. Tas deva nacistiem ieganstu visā valstī sākt represijas pret politiskajiem pretiniekiem. Ēkas kupols tika nopietni sabojāts 1945. gada bombardēšanā, un 1954. gadā tas tika nojaukts.

Pēc kara Vācija bija sadalīta Austrumvācijā un Rietumvācijā ar divām galvaspilsētām. Rietumvācijas parlaments atradās Bonnā. Tomēr pēc atkalapvienošanās 1990. gadā tika ierosināts parlamentu pārcelt atpakaļ uz Berlīni, un Reihstāgs atkal kļuva par parlamenta ēku. Tas nav vispārēji atzīts lēmums, jo Reihstāgs nereti asociējas ar Hitlera Trešo reihu, taču pēc atkalapvienošanās ļaudis pulcējās tieši tur, tā saistot šo ēku ar atkalapvienotās Vācijas gara atdzimšanu.

Pēc sera Normena Fosterā projekta 1994.–1999. gadā Reihstāgs tika pārbūvēts, kopš 1999. gada tajā ir Bundestāga mītne un tas ir kļuvis par jaunās federālās galvaspilsētas simbolu.

BUNDESRĀTA ĒRGLIS

gācijām ir jāievēro savas zemes valdības norādījumi; tādējādi Bundesrātā zemes īsteno savu varu, lai aizstāvētu savas tiesības un privilēģijas. Bundesrāts var uzlikt veto tiesību aktiem, kas skar zemju pilnvaras.

BUNDESRĀTS

Vācijas parlamenta augšnamā ir 69 delegāti, kas pārstāv visu 16 zemju landtāgus.

BUNDESRĀTS

Parlamenta augšnamas ir Bundesrāts (federālā padome). Tā locekļus ieceļ 16 zemju (Länder) valdības, katra zeme norīko 3–6 pārstāvjus – atkarībā no tās iedzīvotāju skaita. Dele-

ĀRPOLITIKA

Ja tiek slēgti kādi starptautiskie līgumi, kas var skart Vācijas valsts pārvaldes sistēmu, jo īpaši atsevišķu federālo zemju pilnvaras, tiem ir vajadzīga Bundesrāta piekrišana. Jo īpaši tas attiecas uz ES līgumiem, tādiem kā 1992. gada Māstrihtas līgums, kas ierosina dalībvalstu lielāku politisko un ekonomisko integrāciju.

VĒSTURISKA UZRUNA BUNDESTĀGĀ

2000. gada 27. jūnijā Francijas prezidents Žaks Širaks Bundestāgā uztājas ar runu, ierosinot pastiprināt Eiropas Savienības saiknes.

DEBATES BUNDESTĀGĀ

Plenārsēdēs notiek debates par politiskiem lēmumiem, kas sagatavoti parlamentārajās grupās. Debates par šiem lēmumiem ir parlamenta sēžu pamatā, bet gadījumā, ja par lēmumiem nevar panākt vienošanos, Vecāko padome var debates pārtraukt un izsludināt balsošanu. Ja lēmumi tiek pieņemti, tie veido federālo likumu pamatu.

TIESĪBU AKTU IEROSINĀŠANA

Federālajai valdībai, Bundesrātā un Bundestāga deputātiem – visiem ir tiesības ierosināt tiesību aktus. Praksē gandrīz divas trešdaļas likumprojektu ierosina federālā valdība. Ja valdībai ir vairākums Bundestāgā, nav vajadzības, lai atsevišķi deputāti tieši ierosinātu tiesību aktus. Tomēr tas nenozīmē, ka vairākums Bundestāgā automātiski apstiprina katru valdības ierosināto tiesību aktu.

TIESAS

“Pamatlikums ir apliecinājis savu vērtību. Tā ir visliberālākā konstitūcija, kāda vāciešiem jekad bijusi...”

Romāns Hercogs, VFR prezidents (1994–1999)

**TIESU JOMAS
ĒRGLIS**

FEDERĀLĀ KONSTITUCIONĀLĀ TIESA

Ar 1949. gada Pamatlikumu tika izveidota Federālā konstitucionālā tiesa (*Bundesverfassungsgesicht*) kā Vācijas tiesu sistēmas augstākā tiesa.

Tajā ir 16 tiesnešu, no kuriem astoņus ieceļ Bundestāgs un astoņus – Bundesrāts. Katrs tiesnesis pilda amata pienākumus 12 gadus, šis termiņš nav pagarināms. Ja tiesnesis ir iecelts, to var atcelt tikai tiesa. Tiesas mītne atrodas Karlsrūē, Bādenes-Virtembergas zemē.

Tiesā ir divas grupas – “senāti”, katrā no tiem ir pa astoņiem tiesnešiem un savs galvenais tiesnesis. Viens senāts pārskata federālos tiesību aktus, lai pārliecinātos, ka tie atbilst Konstitūcijai un nepārkāpj pamattiesības. Otrs senāts izšķir domstarpības starp federālajām pārvaldēm par Konstitūcijas interpretāciju. Visi tiesas lēmumi ir jāpieņem ar klātesošo tiesnešu divu trešdaļu balsu vairākumu. Konstitucionālā tiesa iztiesā tikai tās lietas, kas ietver konstitucionalitātes jautājumus, un tās nolēmumi ir galīgi. Ar Konstitūciju nesaistītu jautājumu galīgo apelāciju iztiesāšana ir citas tiesas – Federālās tiesas – piekritībā.

Vācijā zemākas tiesas ir atbildīgas par to, lai to piekritībā esošie tiesību akti

FEDERĀLĀ KONSTITUCIONĀLĀ TIESA

Federālā konstitucionālā tiesa Karlsrūē ir Vācijas augstākā tiesa, tā izvērtē tiesību aktu atbilstību VFR Pamatlikumam.

būtu konstitucionāli, un tikai Konstitucionālajai tiesai ir augstākais uzdevums – veikt konstitucionālo pārraudzību visā valstī. Ņemot vērā šo uzdevumu un to, ka šī tiesa izskata to pilsoņu sūdzības, kuri uzskata, ka viņu tiesības saskaņā ar Pamatlikumu ir aizskartas, Konstitucionālo tiesu uzskata par galveno likuma varas bastionu Vācijā.

FEDERĀLĀ TIESA

Vācijas augstākā apelācijas tiesa ir Federālā tiesa (*Bundesgerichtshof*), un tā arī atrodas Karlsrūē. Tā iztiesā apelācijas pret zemju tiesu atzinumiem, bet tās ziņā ir likuma punkti un procedūra; tā neņem vērā nevienu jaunu pierādījumu. Vācijas tiesības balstās uz romiešu tiesībām, un tajās ir virkne detalizētu kodeksu – Civilkodekss, Civilprocesa kodekss, Komerckodekss un Kriminālkodekss, kā arī Kriminālprocesa kodekss un citi kodeksi.

Federālā tiesa pārliecinās, vai likums ir piemērots pareizi un konsekventi visās federālās republikas sešpadsmit zemēs.

CITAS FEDERĀLĀS TIESAS

Vairākas specializētas tiesas paredzētas pilsoņiem, kas prasa kompensāciju par valdības pasākumiem, kurus tie uzskata par netaisniem, vai kaitējumu radīšanu administratīvo, darba, sociālo un finanšu tiesību jomā. Šos jautājumus parasti izskata vietējā vai zemes mērogā, bet ir iespējams iesniegt apelāciju augstākai autoritātei – Federālajai tiesai. Šīs tiesas atrodas dažādās pilsētās visā Vācijā: Federālā administratīvā tiesa ir Berlīnē, Federālā darba tiesa ir Kaselē un Erfurtē, Federālā sociālā tiesa ir Kaselē, bet Federālā finansiālā tiesa ir Minhenē. Katra tiesa pievērš īpašu uzmanību

JUSTĪCIJAS SIMBOLS

Šī bronzas skulptūra Franfurē attēlo aklo Taisnību dievieti, kura tur rokā svarus un zobenu.

SVARĪGI NOTIKUMI

ZEMES IZVEIDE

1951. gada referendumā trīs dienvidrietumu zemes – Bādene-Virtemberga, Virtemberga-Hoencollerna un Bādene – izvēlējās apvienoties, izveidojot Bādēni-Virtembergu. Jaunā zeme tika dibināta 1952. gada 25. aprīlī.

1982. GADA ATLAIŠANA
1982. gadā Kols panāca Bundestāga atlaišanu pirms noteiktā termiņa.

PARLAMENTA ATLAIŠANA

Pamatlikums ārkārtas gadījumos pieļauj parlamenta atlaišanu pirms noteiktā termiņa. 1972. gadā to panāca kanclers Villijs Brants. 1982. gada decembrī līdzīgi rīkojās arī kanclers Helmūts Kols, izmantodams pret viņa valdību vērsto neuzticības balsojumu. Tika izsludinātas ārkārtas vēlēšanas, kurās viņa koalīcija uzvarēja ar lielu vairākumu.

FEDERĀLĀ KONSTITUCIONĀLĀ TIESA

Tiesneši spriež par Vācijas bruņoto spēku piedalīšanos konfliktā Somālijā 20. gs. 90. gadu beigās.

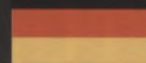
BRUŅOTIE SPĒKI SOMĀLIJĀ

Federālā konstitucionālā tiesa nolēma, ka Vācijai, īstenojot ANO Drošības padomes rezolūciju, jāpiedalās NATO militārajās vienībās un ANO Miera uzturēšanas misijā. Tomēr dalība šādās misijās vēl jāapstiprina Bundestāgā.

DEKERTA LIETA

Augstākā tiesa pasludināja, ka holokausta vēsturisko faktu noliegšana ir smags noziegums, kad tā ekstrēmistu Ginteru Dekertu atzina par vainīgu pret viņu vērstajās apsūdzībās. Tā arī atzina, ka politiskā pārliecība šādās lietās nav vainu mikstinoši apstākļi.

VĀCIJA

Oficiālais nosaukums: VĀCIJAS FEDERATĪVĀ REPUBLIKA

sūdzībām tās konkrētajā tiesību jomā. Piemēram, sūdzības par kodolspēkstaciju drošību izskata administratīvajās tiesās, bet strīdus par darba apstākļiem – darba tiesās. Jautājumus, kas attiecas uz bezdarbu un sociālās nodrošināšanas maksājumiem, izskata sociālās tiesas, bet sūdzības par nodokļiem un ar tiem saistītiem jautājumiem – finansiālās tiesas. Eksistē arī Federālā patenta tiesa, kas atrodas Minhenē.

ZEMES UN VIETĒJĀS TIESAS

Laikā gan federālie likumi nosaka tiesu sistēmu visā valstī, viens no Pamatlikuma principiem paredz, ka federālā valdība bez vajadzības neiejaucas zemju un to pilsoņu tiesībās.

Lielākā daļa Vācijas tiesu ir zemju jurisdikcijā, izņemot vienīgi augstākās tiesas, kas darbojas federālajā līmenī.

Mazāk nozīmīgas krimināllietas un civilīetās iztiesā vietējās tiesas,

kurās parasti ir tikai viens tiesnesis. Nākamais līmenis ir zemes tiesa (*Landesgericht*), kurā tiesneši, kas specializējušies dažādās tiesību jomās, iztiesā nozīmīgākas civilīetās un krimināllietas. Trešais līmenis ir zemes apelācijas tiesas. Tās ir galīgās apelācijas tiesas lietām, kas iztiesātas vietējās tiesās. Šajās tiesās, tāpat kā zemes tiesās, ir tiesnešu grupas, kas specializējušās konkrētā tiesību jomā.

Vācijā tiem, kuri uzsāk jurista karjeru, ir jāizvēlas, vai viņi vēlas būt advokāti vai tiesneši. Abu jomu pretendentiem vispirms jāapgūst juridiskā izglītība, jānokārto eksāmens un tad dažus gadus jāstrādā juridiskā prakse. Pēc šā sagatavošanas posma tiem jānokārto vēl viens eksāmens, un tas izšķirs, vai kļūst par advokātiem vai tiesnešiem. Tiem, kuri izvēlējušies tiesneša karjeru, pirms pilnīgas kvalificēšanās vēl paredzēts noteikts apmācības periods.

VĀCIJU romieši sauc par Ģermāniju (*Germania*). Vārds *Deutschland*, kādā vācieši paši sauc savu zemi, cēlies no sena teitoņu vārda "ļaudis".

RELĪGIJA: protestanti 34%, Romas katoļi 33%, musulmaņi 3%, citi vai nereligiози 30%

VALSTS VALODA: vācu

REĢIONI VAI PROVINCES: 16 zemes

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSSAZIŅAS LĪDZEKĻI: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: 375 dienas laikraksti

TV: 3 valsts dienesti un vairāki neatkarīgi komercianāli. Lai nodrošinātu viedokļu samēru, politiskās partijas pārrauga TV

Radio: 13 valsts un daži neatkarīgi tīkli

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: civilīetās, neatzīst Starptautiskās Tiesas piekrišību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: AfDB, ANO, AsDB, Austrālija Group, BDEAC, BIS, BJVP, CCC, CDB, CERN, EAPC, ECE, EDSO, EIB, EKA, EMS, EP, ERAB, ES, FAO, GS, G7, G8, G10, IADB, IAEA, ICAO, ICC, ICFTU, ICRM, IDA, IEA, IFAD, IFC, IFRCS, IHO, ILO, Interpol, IOM, ISO, ITU, MONUC, NAM (viesis), NATO, NEA, NSG, OAS (novērot.), OECD, OPCW, PCA, PTO, PVO, RES, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNHCR, UNIDO, UNIKOM, UNMIBH, UNMIK, UNMOVIC, UNOMIG, UPU, WADB (neregionāli), WIPO, WMO, WtoO, ZC

POLITISKĀS PARTIJAS: SDP – Vācijas Sociāldemokrātiskā partija, CDU/CSU – Kristīgo demokrātu savienība/ Kristīgi sociālā savienība, AfG – Apvienība 90/Zaļie, FDP – Brīvā demokrātiskā partija, PDS – Demokrātiskā sociālisma partija

ETNISKĀS SASTĀVS

TIESNEŠI

Federālo konstitucionālo tiesu – Vācijas augstāko un nozīmīgāko tiesu iestādi – veido sešpadsmit tiesneši. Tos izraugās Bundestāgs un Bundesrāts, un tie ieņem amatu 12 gadus. Lēmumus pieņem ar divu trešdaļu balsu vairākumu.

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 3.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 25 120

INFLĀCIJA: 1,9%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -18,7 miljrd. USD

VALŪTAS MAINĀS KURSI/ ASV dolārs: 1,0651–1,1231 eiro

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

Aizsardzība: 1,6%

Izglītība: 4,6%

Veselība: 7,9%

VALSTS VALŪTA: EIRO

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- 1994. gadā Konstitucionālā tiesa nolēma, ka militārajām vienībām jāpiedalās kolektīvajos aizsardzības pasākumos ārzemēs.
- 1999. gadā pagrieziena punkts bija operācija pret Serbiju (Kosovā).
- Obligāts militārais dienests.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: Bādera–Meinhofas grupas/ Sarkanās armijas frakcijas vardarbība 1970.–1992. gadā

NOLĒMUMS PAR NDP

2003. gada martā Federālā konstitucionālā tiesa nolēma neatbalstīt valdības prasību pasludināt ārpus likuma Nacionāldemokrātiskās partijas (NDP) ekstrēmisko labējo spārnu. Šāda lēmuma pamatojums bija tāds, ka valdības informatori, kas bija iefiltrējušies partijā, darbojās kā aģenti – provokatori, lai diskreditētu to.

OPOZĪCIJA NDP

Pret NDP noskaņotie demonstranti protestē pret to, kā Konstitucionālā tiesa risina šo jautājumu.

TURCIJA

Oficiālais nosaukums: TURCIJAS REPUBLIKA

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 67.6 milj.
GALVASPILSĒTA: ANKARA
 PLATĪBA: 780 579 km²
NEATKARĪBA: 1923
 KONSTITŪCIJA: 1982

TURCIJA stratēģiski izvietojusies gan Eiropas, gan Āzijas daļā, un tā kontrolē ieeju Melnajā jūrā.

RELĪĢIJA: musulmaņi (galvenokārt sunnīti) 99%, citi 1%

VALSTS VALODA: turku

REĢIONI VAI PROVINCES: 81 province

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI: daļēja politiskā cenzūra

Laikraksti: 57 dienas laikraksti

TV: 1 valsts kontrolēts dienests ar 5 nacionālajiem kanāliem

Radio: 1 valsts kontrolēts dienests un vairāk nekā 50 vietējo radiostaciju

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: Eiropas kontinenta tiesību tradīcijas, atzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ANO, AsDB, Australia Group, BIS, BSEC, CCC, CERIN (novērot.), EAPC, ECE, ECO, EDSO, EP, ERAB, ES (kandidātvalsts), ESAO, ESCAP, FAO, IAEA, ICAO, ICC, ICFTU, ICRM, IDA, IDB, IEA, IFAD, IFC, IFRCS, IHO, ILO, Interpols, IOM (novērot.), ISO, ITU, NATO, NEA, NSG, OAS (novērot.), OIC, OPCW, PCA, PTO, PVO, RES (asoc. valsts), SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNHCR, UNIDO, UNIKOM, UNMIBH, UNMIK, UNOMIG, UNRWA, UNTAET, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO, ZC

POLITISKĀS PARTIJAS: DSP – Demokrātiskā kreisā partija, MHP – Nacionālistiskās kustības partija, Tikumu partija, ANAP – Dzimtenes partija, DYP – Patiesā ceļa partija, İnd – Neatkarīgie

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 23.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 3100

INFLĀCIJA: 54.9%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -9.77 miljrd. USD

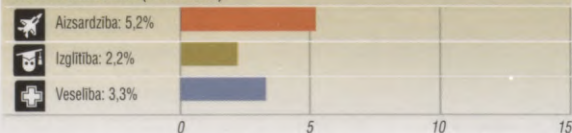
VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs:

670 300–1 455 000 Turcijas liras

VALSTS VALŪTA: JAUNĀ TURCIJAS LIRA

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

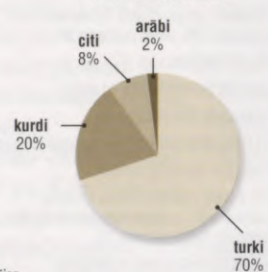

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: Kurdistānas kustība (1979–1995)

ETNISKĀS SASTĀVS

MŪSDIENU TURCIJA IZVEIDOJĀS 1923. gadā, kad Pirmā pasaules kara varonis un turku vadonis karā pret Grieķiju Mustafa Kemals, kas zināms arī kā Atatürks (Turku tēvs), nodibināja republiku. Pēc gada pirmajā Konstitūcijā tika noteikta demokrātiska un laicīga pārvaldes sistēma, kurā prezidents ir vairākuma partijas pārstāvis. Tomēr kopš tā laika galvenais nestabilitātes cēlonis joprojām ir cīņa par varu starp etniskām un reliģiskām grupām.

1961. gadā pēc pirmās nopietnās militāristu iejaukšanās politikā jaunā Konstitūcija noteica, ka prezidents ir jāievēl Nacionālajai sapulcei no sava vidus un ka tā pilnvaras ierobežojamas ar septiņu gadu termiņu. Tajā laikā padomdevēja institūcija Nacionālās drošības padome (NDP, *Milli Güvenlik Konseyi*) atlaida parlamentu un izveidoja jaunu Ministru padomi. NDP valdīšanas laikā politiskā aktivitāte bija aizliegta un lielāko daļu valsts pārvaldes funkciju pārņēma armijas virsnieki, turklāt tas viss notika ekonomikas liberalizācijas vārdā. Tas ilga līdz 1982. gadam, kad atkal tika izstrādāts jaunais Konstitūcijas projekts. Pēc tam notika dažas demokrātiskas pārmaiņas un NDP atkal atļāva veidot politiskas partijas un tautai piedalīties vēlēšanu procesā. Tomēr starp daudzajiem reliģiskajiem grupējumiem un to uzskatiem joprojām bija grūti panākt līdzsvaru un politisku sabalansētību. Šis atšķirības ir gan galvenais cēlonis, gan arī sekas ekonomiskajai nestabilitātei, kaut arī Turcija nu jau vairākus gadus šajā jomā ir strādājusi, ieviešot daudzas reformas un konsultējoties ar Starptautisko Valūtas fondu (SVF). Ekonomikas augšupeja atsākusies 2002. gadā.

NEATKARĪBAS 75. GADADIENA Fonā – plakāts, kurā attēlots Turcijas Republikas dibinātājs Mustafa Kemals Atatürks. Priekšplānā – zēns ar karogu starp tūkstošiem Valsts dienas (Cumhuriyet) svinētāju 1998. gadā, valsts dzimšanas gadadienā.

No 2002. gada jaunais premjerministrs Abdullāhs Gils solīja vispārēju ekonomikas modernizāciju un stabilu laicīgu demokrātisku sistēmu. Tomēr nepilnus četrus mēnešus pēc stāšanās amatā viņš nodeva pilnvaras savam padomdevējam Resepam Tajipam Erdoganam; sākumā viņam gan bija aizliegts vadīt valdību, jo savulaik viņam bija izvirzīta apsūdzība par islāma piekritēju musināšanu.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA <i>Türkiye Büyük Millet Meclisi</i> (Turcijas Lielā nacionālā sapulce) Vienpalātas parlaments Tajā ir 550 deputāti, ko uz piecu gadu termiņu tieši ievēl pēc proporcionālas pārstāvības. Pēc vēlēšanām ikreiz balso par izraudzītā premjerministra piedāvātās programmas apstiprināšanu vai noraidīšanu.	IZPILDVARA Prezidents Ievēlē Lielā nacionālā sapulce uz vienu septiņu gadu termiņu. Valsts galva; ratificē starptautiskus līgumus; apzēlošanas tiesības; var atlaist parlamentu.	TIESAS Konstitucionālā tiesa Lemj par likumu atbilstību Konstitūcijai. 11 tiesneši un četri vietnieki; paliek amatā līdz 65 gadu vecumam.
Reģionālā pārvalde 81 provinci (ilu) pārvalda gubernatori, ko iecel prezidents un kas atbildīgi lekslietu ministriem.	Premjerministrs Parasti ir parlamenta vairākuma partijas līderis. Iecel prezidents. Valdības galva, vada valdības darbu.	Kasācijas tiesa Augstākā apelācijas tiesa. 20 civillietu palātas un 10 krimināllietu palātas; katrā pieci tiesneši. Tiesnesus iecel Augstākā tiesnešu un apsūdzētāju padome.
Ministru padome 20–24 locekļi, ieskaitot premjerministru. Nominē premjerministrs, bet iecel prezidents.	Valsts tiesa Augstākā tiesa lietām, kas saistītas ar valdības darbībām vai strīdiem.	

TAIZEME

Oficiālais nosaukums: **TAIZEMES KARALISTE**

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 63,6 milj.
	GALVASPILSĒTA: BANGKOKA
	PLATĪBA: 513 998 km ²
	NEATKARĪBA: 1238
	KONSTITŪCIJA: 1997

TAIZEMES nosaukums radies no vārda *tai* ar nozīmi "brīvs", tādējādi – "brīvo zeme".

RELĪGIJA: budisti 95%, musulmaņi 3%, kristieši 1%, citi 1%

VALSTS VALODA: tajū

REĢIONI VAI PROVINCES: 76 provinces

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKLĪ: nav politiskās cenzūras

Laikraksti bauda lielu politisko reportāžu brīvību

Laikraksti: 30 dienas laikraksti

TV: 9 dienesti, 2 armijas

Radio: 4 valsts kontrolēti dienesti

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējās un obligātas

TIESĪBU SISTĒMA: civiltiesības un vispārējās tiesības, neatzīst Starptautiskās Tiesas piekrišanu

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ANO, APEC, ARF, AsDB, ASEAN, BIS, CCC, EDSO (partnere), ESCAP, FAO, G77, IAEA, ICAO, ICC, ICFU, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRCS, IHO, ILO, Interpols, IOM, ISO, ITU, NAM, OAS (novērot.), OIC (novērot.), OPCW (parakst.), PCA, PDK, PTO, PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNAMSIL, UNCTAD, UNESCO, UNHCR, UNIDO, UNIKOM, UNITAR, UNIMIB, UNTAET, UNU, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WtoO

POLITISKĀS PARTIJAS: TRT – *Taj Rak Taj*, DP – Demokrātiskā partija, CT – *Taizemiešu tauta*, NAP – *Jauno centienu partija*, CP – *Jaunā gaita*

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 31.

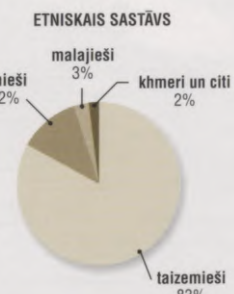
NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 2000

INFLĀCIJA: 1,5%

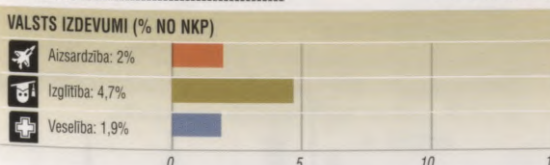
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): 9,2 miljrd. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 43,38–44,23 bāti

VALSTS VALŪTA: BĀTS

	Aizsardzība: 2%
	Izglītība: 4,7%
	Veselība: 1,9%

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	●	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: sarkano khmeru iebrukumi 1975.–1979. gadā. Vietnamiēšu robežpārkāpumi 1979.–1988. gadā. Taizemes un Laosas robežkonflikts 1987.–1988. gadā

TAIZEMES POLITIKA ĻOTI BIEŽI IR PERSONĀLIJU POLITIKA. Daudzus gadus tā šķietami pastāvējusi kā nepārtraukts aplis, ko veido apvērsums, militāra vara, konstitucionāla reforma, vispārējās vēlēšanas, parlamentāra valdība, politiska krīze un atkal apvērsums. Starp 1932. un 1998. gadu ir notikuši 10 apvērsumi un septiņi apvērsuma mēģinājumi. Tomēr kopš 1992. gada vēlēšanām un 1997. gada jaunās Konstitūcijas valstī ir izveidojusies solīda parlamentāra demokrātija, kuru gan joprojām traucē biežā valdības pārkārtošana, valdības krīzes un ārkārtas vēlēšanas.

Nemainīgais elements ir monarhija. No 18. gadsimta līdz mūsdienām Siāmā (tā Taizemi sauca līdz 1939. gadam) ir valdījusi Čakri dinastija. Kopš 1946. gada troni ieņem karalis Pumipons Aduljadets. Pat pēc tam, kad absolūto monarhiju pēc 1932. gada revolucionārā apvērsuma nomainīja konstitucionālā monarhija, valsts neatkarība un karaļa kārtas politiskā kultūra ciešā saistībā ar taizemiešu ļoti spēcīgo budisma tradīciju ir izveidojusi stabili godbijību pret monarhu. Monarhs joprojām piešķir citiem to pilnvaras un komandē armiju, izšķir civilpersonu un militārpersonu strīdus un likvidē dabas katastrofu sekas.

Tomēr karaļa vara ir vājinājusies, bet ir palielinājušās Ministru padomes pilnvaras. Taizemei ir raksturīgs tas, ka tās Nacionālā sapulce ir liela un politiski vāja, likumu pieņemšana notiek lēni, bet ministru personiski īstenotā politika ir strauja. Politiskās partijas pamatā veidojas ap indivīdiem, nevis uz politiskām platformām, līdz ar to tām raksturīgs vadības pēctecības trūkums. Solot naudu un amatus, partijas cenšas pārvilināt pieredzējušus politiķus no konkurējošām partijām. Premjerministrs vada valdību, bet pēdējā laikā sakarā ar daudzkārt ievēlētu koalīciju spiedienu un mēģinājumiem izvairīties no nelikumīgām apvienībām vai valdības krīzes viņa ietekme ir samazinājusies.

TAIZEMES VĒLĒŠANAS
Plakātā attēlots Thaksins Činavatra, pretrunīgi vērtējais miljardieris, kurš kļuva par premjerministru pēc 2001. gada 6. janvāra vispārējām vēlēšanām.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA <i>Rathasapha</i> (Nacionālā sapulce) Divpalātu parlaments <i>Wuthisapha</i> (Senāts) 200 locekļi, kurus uz četrus gadus termiņu ievēlē vispārējās un tiesišās vēlēšanās. <i>Sapha Phuthaen Ratsadon</i> (Pārstāvju palāta) 500 deputāti, ko ievēlē uz četrus gadus termiņu: 100 – no partiju sarakstiem, bet 400 – no vienmandāta vēlēšanu apgabaliem. Reģionālā pārvalde 76 provinces pārrauga valsts ierēdņi – gubernatori, ko ieceļ Iekšlietu ministrija, izņemot Bangkokas iedzīvotāju ievēlēto gubernatoru.	IZPILDVARA Monarhs Mantota vara. Parlamentam jāapstiprina troņa mantošanas pēctecība. Valsts galva un valstiskās vienotības simbols. Premjerministrs Vairākuma koalīcijas līderis, apstiprina monarhs. Valdības galva, vada Ministru padomi. Ministru padome 25 locekļi, to vidū arī premjerministrs un pieci premjerministra vietnieki. Nosaka valsts politiku un resursu sadali.	TIESAS Konstitucionālais tribunāls Lemj par parlamenta apstiprināto likumprojektu likumību. Lēmumi ir galīgi un nav pārsūdzami. Augstākā tiesa Augstākā apelācijas tiesa. Tiesnešus ieceļ monarhs ar Tiesu dienesta komisijas apstiprinājumu, un tie ieņem amatu līdz 60 gadu vecumam. Apelācijas tiesas Četras tiesas. Lemj par zemāka līmeņa apelācijas lietām. Tiesnešus ieceļ monarhs. Pirmās instances tiesas 135 tiesas. Iztiesā civilietas un kriminālietas. Tiesnešus ieceļ monarhs.

APVIENOTĀ KARALISTE

APVIENOTĀS KARALISTES KAROGS
Apvieno Skotijas Sv. Endrū, Īrijas Sv. Patrika un Anglijas Sv. Džordža krustus.

KARALISKĀ KĀJNIEKU GVARDE

Kalpojot monarhijai simtiem gadu, Karaliskā kājnieku gvarde – šis Apvienotās Karalistes simbols – ir ļoti maz mainījies un ir gandrīz tāda pati kā pirms 150 gadiem karalienes Viktorijas valdīšanas laikā.

BRITU PARLAMENTĀRĀS DEMOKRĀTIJAS SAKNES rodama 13. gadsimtā, kad pavalstnieki piespieda Anglijas karali atzīt viņu nozīmīgākās tiesības. Divpalātu parlaments, kas radās nākamajā gadsimtā, ir kalpojies par paraugu citiem parlamentiem visā pasaulē.

Aptuveni pirms divtūkstoš gadiem Britu salas apdzīvoja daudzas cilšu kopienas. Pirmais solis uz zemes apvienošanu notika 43. gadā, kad romieši iekaroja dienvidus. Tie valdīja vairāk nekā 350 gadus, līdz bija spiesti atkāpties, jo angļu, sakšu un jūtu iebrucēji sāka būvēt apmetnes. Izveidojās daudzas nelielas anglosakšu karalistes, no kurām 9. gadsimtā ievērojamākā bija karaļa Alfreda pārvaldītā Veseksas karaliste. Viņš atturēja dāņus no visas zemes iekarošanas, piešķirot tiem teritoriju ziemeļos, un lika pamatus apvienotai Anglijas karalistei. Britu vēstures gaitu mainīja Normandijas Vilhelms (Anglijas Viljams I), kas 1066. gadā iekaroja Angliju.

Viljama valdīšanas laikā izveidojās spēcīga centralizēta valdība un attīstījās feodālisms – ekonomiskā un sociālā sistēma, kurā vasaļi par paklausību un dienestu karapulkā vai darbu saņēma zemi. 1215. gadā karalis Džons bija spiests parakstīt *Magna Charta libertatum* – Lielo brīvību hartu, kurā definētas karaļa feodālās tiesības un atzītas arī baronu, tirgotāju un pilsētu pašpārvaldes tiesības. Kaut gan vēlākie karaļi šo dokumentu bieži ignorēja, *Magna Charta* tiek uzskatīta par mūsdienu demokrātijas priekšteci, kas ietekmējusi, piemēram, amerikāņu Tiesību bilu.

Kad tika parakstīta *Magna Charta*, parlaments bija vien lielāko zemes īpašnieku sapulce, kas sanāca tikai pēc karaļa aicinājuma. 14. gadsimtā tas attīstījās par divpalātu

V A L S T S Ā

LIKUMDOŠANA

PARLAMENTS

Lielbritānijas parlaments izveidojās 14. gadsimtā un bijis paraugs daudzām citām parlamentārajām sistēmām pasaulē.

▶ LORDU PALĀTA

Tajā ir apmēram 670 vietu: 92 pēra stāvokli ir mantojuši, 26 ir vecākie bīskapi un apmēram 550 ir pēri uz mūžu. Diskutē un pārrunā valdības darbības; var ierosināt likumprojektus (kas neskar monetāro jomu); pilnvaras uz vienu gadu atlikt tiesību aktu pieņemšanu, būtībā subordinēta Apakšnamam.

APAKŠNAMAS

Parlamenta apakšnamas sesijas laikā.

▶ APAKŠNAMAS

659 vietas: 529 deputātus ievēl no Anglijas, 72 – no Skotijas, 40 – no Velsas un 18 – no Ziemeļīrijas. Ievēlēti vispārējās vēlēšanās uz 5 gadu termiņu. Var pieņemt likumprojektus, uzlikt nodokļus, pieņemt budžetu, debatē un balso par valdības likumprojektiem, izjautā ministrus.

IZPILDVARA

MONARHS

MONARHS

Viņas Karaliskā Augstība karaliene Elizabete II kronēta pēc viņas tēva Džordža VI nāves 1952. g. februārī.

Valsts galva; bruņoto spēku virspavēlnieks; Anglikāņu baznīcas galva; mantota vara; lielā mērā ceremoniāla loma. Lai gan teorētiski monarham pieder izpildvara, praksē to īsteno Kabinets. Pienākumi ietver likumu parakstīšanu, audiENCES valstu vadītājiem, iecelšanu vairākos amatos tiesu sistēmā un parlamentā, kā arī iknedēļas tikšanās ar premjerministru; tiesības atlaist parlamentu.

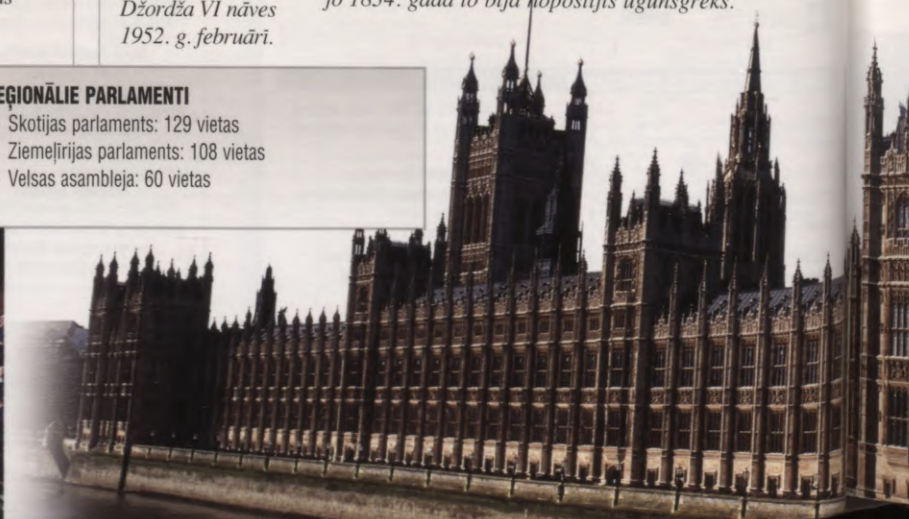
VESTMINSTERAS PILS

Te atrodas abas parlamenta palātas un slavenais pulkstenornis – Bigbēns; pils tika atjaunota 1870. gadā, jo 1834. gadā to bija nopostījis ugunsgrēks.

REĢIŅONĀLIE PARLAMENTI

- ▶ Skotijas parlaments: 129 vietas
- ▶ Ziemeļīrijas parlaments: 108 vietas
- ▶ Velsas asambleja: 60 vietas

KARALISTE

*“Apakšnams ir absolūts.
Tā ir valsts.”*

*Bendžamins Dizreiljs (1844),
Lielbritānijas premjerministrs*

struktūru, ko veidoja Lordu palāta un Apakšnams, kura piekrišana bija vajadzīga kroņa nodokļu uzlikšanai. Nākamajos gadsimtos citi Eiropas valstu parlamenti panika, bet apvienotais Anglijas un Velsas parlaments izdzīvoja. 1707. gadā ar Aktu par Anglijas un Skotijas ūniju tas kļuva par Lielbritānijas parlamentu, kura vēlēšanu tiesības laikposmā no 1832. g. līdz 1928. gadam pakāpeniski tika paplašinātas.

18. gs. beigās un 19. gadsimtā Lielbritānija bija pasaulē vadošā impēriskā vara, kuras

impērija līdz 1900. gadam aizņēma vairāk nekā piektdaļu sauszemes pasaulē. Tā arī aizsāka industriālo revolūciju, kas pārvērtā pasauli. Daudzus gadu desmitus Lielbritānija bija vadošā rūpniecības valsts pasaulē.

20. gadsimtā Apvienotās Karalistes (AK), tāpat kā daudzu citu Eiropas valstu stāvokli pasaules arēnā dramatiski ietekmēja abi pasaules kari. Tā pakāpeniski pazaudēja savu impēriju. 20. gs. 30. gados par neatkarīgām valstīm kļuva Jaunzēlande un Dienvidāfrika, bet laikā no 20. gs. 40. gadu beigām līdz 1980. gadam neatkarību ieguva vairums Āzijas, Āfrikas, Karību jūras un Klusā okeāna reģiona koloniju. Tomēr AK nepiedzīvoja tādu sabrukumu kā kontinentālā Eiropa – vismaz ne politiskās un ekonomiskās infrastruktūras jomā. Sabiedroto koalīcija Otrā pasaules kara laikā ieguva privileģētu stāvokli pēckara vispārējās kārtības noteikšanā: pastāvīgu vietu ANO Drošības padomē, vietu G8 un ietekmīgu stāvokli Eiropas Savienībā.

SERS VINSTONS ČĒRČILS

Čērčils, ko sauca arī par Pēdējo Lauvu, bija cilvēks ar ārkārtīgi daudziem talantiem – žurnālists, parlamenta loceklis, premjerministrs un Nobela prēmijas laureāts. Otrā pasaules kara laikā viņš enerģiski un bezbailīgi vadīja Lielbritāniju cīņā par uzvaru pār “Ass” valstīm.

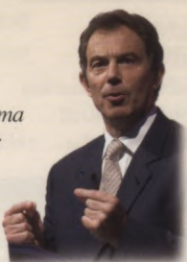
Ā R V A L D E

PREMJERMINISTRS

Parlamenta vairākuma partijas vai vairākuma koalīcijas līderis; rikojas kā valdības galva; atbildīgs par valdības lēmumiem; ieceļ Kabinetu un pārrauga civildienesta darbu.

► KABINETS

Tajā ir aptuveni 20 vecāko locekļu, no kuriem vairums ir valdības departamentu vadītāji. Ieceļ premjerministrs, Kabineta locekļu skaits mainās. Jābūt parlamenta locekļiem.

PREMJERMINISTRS

Tonijs Blērs kļuva par premjerministru 1997. g.

► VALDĪBA

Tajā ir aptuveni 100 vairākuma partijas locekļu – Kabineta locekļi, ministri, ministru vietnieki u. c.

TIESAS

KONSTITUCIONĀLO LIETU DEPARTAMENTS

Šis nesen izveidotais izpilddepartaments aizstāj Lielbritānijas Lorda kanclera departamentu; mērķis – reformēt AK arhaisko tiesu sistēmu; paredz Augstākās tiesas izveidošanu, kā arī atsevišķu valsts tiesu izveidi Skotijai, Velsai un Ziemeļīrijai.

► APELĀCIJAS TIESA

Iztiesā apelācijas krimināllietās no Karaliskās tiesas un civillietās no Augstās tiesas, grāfistu tiesām un tribunāliem.

► AUGSTĀ TIESA

Iztiesā civillietas, lietas, kas attiecas uz līgumiem, uzņēmējdarbību, ģimeni un patentiem.

► REĢIONĀLĀS UN APGABALU TIESAS

Karaliskā tiesa, grāfistu tiesas un miertiesas īsteno tiesvedību vietējā mērogā. Tribunāli iztiesā apelācijas par imigrācijas, sociālās palīdzības, pensiju, nodokļu un zemes lietām. Tiesnešus ieceļ Tiesnešu iecelšanas komiteja. Velsai, Ziemeļīrijai un Skotijai ir sava tiesu sistēma.

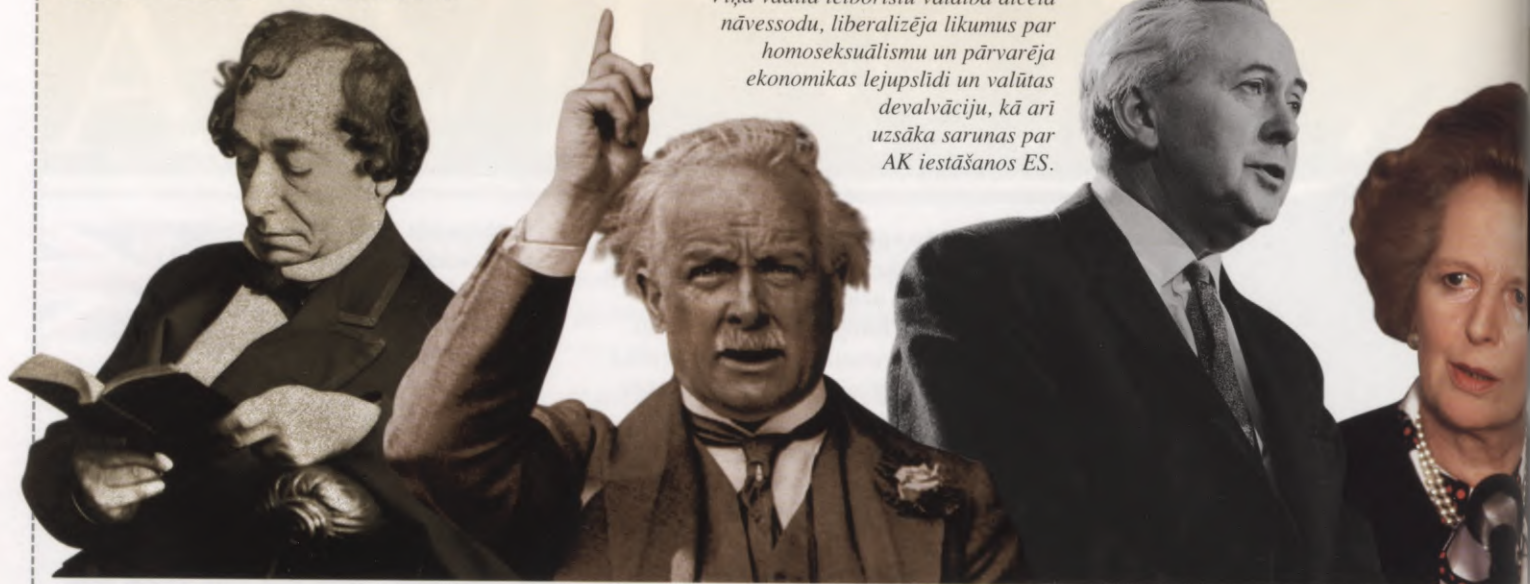

VĒLĒŠANU SISTĒMA

Apvienotā Karaliste ir sadalīta 659 vēlēšanu apgabalos. Vispārējās vēlēšanas notiek vismaz reizi piecos gados, lai ievēlētu vienu personu no katra vēlēšanu apgabala – atbilstoši sistēmai, kad amatu ieņem tas, kurš ieguvis lielāko balsu skaitu –, lai šī persona pildītu parlamenta locekļa (MP) pienākumus Apakšnamā.

IZPILDVARA

BENDŽAMINS DIZREILĻS (1804–1881)
 Dizreiljs sāka karjeru kā politisko romānu rakstnieks, bet tad viņa dzīvē notika pavērsiens, viņš strauji izvirzījās politikā, divreiz kļūdams par AK vienīgo ebreju tautības premjerministru.

DEIVIDS LOIDS DŽORDŽS (1863–1945)
 Viņš vadīja AK Pirmā pasaules kara beigu posmā un nemierīgajos pēckara gados. Viņš zaudēja premjerministra posteni, jo atbalstīja Īrijas brīvvalsts izveidi.

MĀRGARETA TEČERE (dz. 1925)
 Pirmā sievietē premjerministre AK, kura 20. gadsimtā bija šajā amatā visilgāk. Viņas politiskā filozofija dominēja 20. gs. 80. gados.

MONARHS

Izpildstrukturās vēsture Apvienotajā Karalīstē ir nešķīrāmi savijusies ar monarhijas tradīciju, kurai var izsekot līdz pat pirmajiem Anglijas, Skotijas un Velsas viduslaiku karaļiem. Kopš tā laika monarhija Lielbritānijā ir bijusi atcelta tikai vienreiz – angļu pilsoņkara laikā, kad sadumpjušies parlamenta spēki Olivera Kromvela vadībā gāza Čārlzu I. 1649. gadā Kromvels kļuva par republikāņu *Commonwealth* vadītāju, bet eksperiments faktiski beidzās 1653. gadā, kad viņš kļuva par karalistes lordu protektoru – tikpat kā monarhu, izņemot nosaukumu, – un pat iecēla

par pēcteci savu dēlu. 1660. gadā – divus gadus pēc Kromvela nāves – monarhija tika atjaunota.

Anglijas tradicionālo monarhu līnija sākās no pēcmiešu perioda Serdika dzimtas, turpinājās ar Dānijas, Normandijas franču dzimtām (Bluā un Anžū) un Velsas Tjodoru dzimtām. Lielbritānijā pēc kārtas valdījuši Stjuartu nama (skoti), Orānijas nama (holandieši), Hanoveru nama un Saksijas-Koburgas nama (Vācija)

KRONĒŠANAS TRONIS
 Šajā tronī monarhus kronē jau vairāk nekā 700 gadus.

karaļi. Pašreizējā karaliene, kura mantoja troni 1952. gadā, ir no Vindzoru nama.

Kā valsts galvam un Britu Nāciju Sadraudzības (*Commonwealth*) vadītājam Lielbritānijas monarham simboliski piešķirtas milzīgas oficiālās pilnvaras – no visu valdības locekļu iecelšanas un atcelšanas līdz līgumu slēgšanas sarunām un ārpolitikas īstenošanai. Taču praksē monarham mūsdienās ir galvenokārt ceremoniāla loma, monarhs darbojas kā simbolisks valsts galva un pieņem valstu vadītāju audiences.

APVIENOTĀS KARALISTES KABINETS

Kabinetu pirmoreiz izveidoja 18. gs., lai īstenotu izpildvaru Hanoveru nama karaļu vārdā. Divu gadsimtu laikā Kabinets ir kļuvis par neatņemamu izpildvaras jomas daļu. Katrs no valsts sekretāriem pārrauga vienu no 15 ministrijām, kas veido Lielbritānijas civildienestu.

KABINETA BIROJS
 Atbalsta premjerministru izpildpolitikas īstenošanā un valdības vadīšanā; galvenā atbildība par Kabineta un valdības darba organizāciju; koordinē iniciatīvas, kas attiecas uz katastrofām un izlūkošanu.

V.M. VALSTS KASE
 Pārrauga, formulē un īsteno Apvienotās Karalistes finanšu politiku, tostarp rūpējas par zema inflācijas līmeņa uzturēšanu; tās uzdevums ir veicināt stabili pieaugumu, uzlabot ekonomisko labklājību un produktivitāti un nodrošināt darba iespējas.

IEKŠLIETU BIROJS
 Atbildīgs par Anglijas un Velsas iekšējām lietām; darbojas noziedzības samazināšanas jomā, sekmējot drošas un tolerantas sabiedrības veidošanos.

TRANSPORTS
 Pārrauga un uztur iekšzemes transporta sistēmu, ietverot

autoceļus un dzelzceļu; īsteno valdības ilgtermiņa transporta politiku.

IZGLĪTĪBA UN APMĀCĪBA
 Pārrauga un uztur angļu izglītības sistēmu; uzdevums nodrošināt profesionālo apmācību un prasmju un iemaņu apgušanu.

VESELĪBA
 Atbild par Lielbritānijas iedzīvotāju veselības un labklājības uzlabošanu; nosaka Valsts veselības dienesta un sociālās aprūpes organizāciju darbības galvenos virzienus; nosaka un pārrauga valsts standartus veselības un sociālās aprūpes jomā.

AIZSARDZĪBA
 Nodrošina AK aizsardzību un drošību, pārrauga teritoriju un pilsoņus; atbild par bruņotajiem spēkiem – Karalistes jūras kara floti, Karalistes gaisa spēkiem un armiju; vada veterānu programmas; darbojas starptautiskā miera uzturēšanai.

GALVENIE VALDĒKĀI

Gan Anglijas, gan Skotijas karaliste dibināta 9. gadsimtā.

ALFREDS LIELAIS (871–899)
 Sakāva dāņu Edingtonas kaujā. Anglijas jūras kara flotes radītājs.

VILJAMS I (IEKAROTĀJS) (1066–1087)
 Vadīja normāņu karagājienu uz Angliju, tika kronēts pēc uzvaras Heistingas kaujā.

DŽONS I BEZZEMIS (1199–1216)
 Zaudēja franču teritoriju. Nepopulārs valdnieks, baronu spiests, parakstīja Magna Charta libertatum.

HENRIJS V (1413–1422)
 Pēc angļu armijas uzvaras pār frančiem neilgu laiku tika atzīts par Francijas trojmantnieku.

HENRIJS VIII (1509–1547)
 Atjaunoja Anglijas prasības pret Skotiju un nodibināja Anglikāņu baznīcu.

PREMJERMINISTRU GALERIJA

Kopš pirmā premjerministra iecelšanas 1721. gadā premjerministra amata nozīme ir ievērojami pieaugusi, un tam ir galvenā nozīme AK politikā. Pa labi skatāmi desmit ietekmīgākie premjerministri, kas bijuši amatā pēdējo 300 gadu laikā.

ROBERTS VALPOLS, OKSFORDAS GRĀFS (1721–1742)
 [Vīgs]

VILJAMS PITS, ČETEMAS GRĀFS (PITS VECĀKAIS) (1766–1768)
 [Vīgs]

VILJAMS PITS (PITS JAUNĀKAIS) (1783–1801, 1804–1806)
 [Torijs]

HENRIJS DŽONS TEMPLS, PĀLMERSTONA (1855–1858, 1859–1865)
 [Vīgs]

APVIENOTĀ KARALISTE

**PREMJERMINISTRS
TONIJS BLĒRS**

DAUNINGSTRĪTA NR. 10
Premjerministra
birojs un oficiālā
rezidence Londonā.

IMPĒRIJAS VALSTS KRONIS

Kronis inkrustēts ar 3000 dārgakmeņiem, to vidū 3174 karātus lielākais dīmants pasaulē. Šis kronis tika izgatavots 1838. gadā karalieni Viktorijai, un to nēsājuši četri Lielbritānijas monarhi.

BEKINGEMAS PILS

Sākotnēji tā bijusi Bekingemas hercoga īpašums, bet kopš karalienes Viktorijas nākšanas troni 1837. gadā tā ir monarha oficiālā rezidence.

KARALIENE ELIZABETE II

Karaliene ir Vindzoru dinastijas ceturtais monarhs, valda no 1952. g.

“[Britu satversmi] vairāk nekā jebkuru citu prezumējis tās radītāju veselais saprāts un labticība.”

Viljams Gledstons, 19. gadsimta Liberālās partijas valstsvīrs

PREMJERMINISTRS

Šis amats ieviests 1721. gadā, kad tajā iecēla Robertu Valpolu. Kopš tā laika Apvienotās Karalistes premjerministrs ir ietekmīgākais politiskais postenis valstī.

Pašreizējā politiskajā sistēmā premjerministra rokās ir lielākā izpildvara, jo viņš darbojas kā valdības vadītājs. Monarhs oficiāli apstiprina iecelšanu amatā un uzdod premjerministram veidot valdību. Mūdienu Lielbritānijas politikā premjerministra stāvoklis ir kļuvis tik nozīmīgs tāpēc, ka daudzi Apvienotās Karalistes vēlētaji izvēlas

kandidātu, par kuru tie vēlas balsot kā par savu vietējo pārstāvi parlamentā un kuru tie vēlētos sev par premjerministru.

Premjerministra politisko varu būtībā nosaka tas, ka viņš ir Kabineta vadītājs, bet Kabinets ir galvenā lēmumu pieņemšanas struktūra izpildvaras jomā. Atbilstoši savām pilnvarām premjerministrs nosaka Kabineta struktūru un lielumu (parasti ap 20 locekļu) un var uzaicināt uz oficiālām sanāksmēm personas, kas nav Kabineta locekļi. Premjerministrs plāno arī Kabineta sēžu grafiku, nosaka darba kārtību, vada debates un

pārbauga pieņemto lēmumu īstenošanu.

Mūsdienās Kabinets parasti sanāk reizi nedēļā. Premjerministram ir tiesības arī veikt būtiskus pasākumus, iepriekš par to neziņojot Kabineta vai parlamentam, ja viņš vai viņa tā nolēmj darīt. Premjerministram palīdz Premjerministra birojs (*Prime Minister's Office*), kurā strādā ierēdņi un īpaši padomnieki.

Premjerministrs ir kļuvis par ietekmīgāko un augstāko Lielbritānijas politikas pārstāvi pasaules mērogā, piesaistot plašu valsts un starptautisko uzmanību šim amatam Lielbritānijas politikā.

KONSTITUCIONĀLO LIETU DEPARTAMENTS
Atbild par tiesu sistēmas modernizēšanu un pārvaldīšanu; ietver bijušo Lorda kanclera departamentu. Cieši sadarbojas ar Iekšlietu biroju.

PREMJERMINISTRA VIETNIEKA BIROJS
Atbild par izpilpolitiku, kas veicina sociālo integrāciju, apkalmes atjaunošanu un reģionālo labklājību; pārbauda reģionālo un vietējo politiku un ugunsdzēsības dienestu; nosaka dzīvokļu politiku.

ĀRLIETAS UN SADRAUDZĪBA
Atbalsta Lielbritānijas intereses ārzemēs; sadarbojas ar starptautiskām aģentūrām; uztur AK vēstniecības un konsulātus ārzemēs; atbild par darījumiem ar citām valdībām.

STARPTAUTISKĀ ATTĪSTĪBA
Sadarbojas ar ārvalstīm un starptautiskām organizācijām, lai veicinātu ilgtspējīgu ekonomikas attīstību un mazinātu nabadzības līmeni ekonomiski atpalikušās valstīs visā pasaulē.

TIRDZniecība UN RŪPNiecība
Veicina progresīvu un ilgtspējīgu attīstību ar zinātniskiem un tehnoloģiskiem jauninājumiem, pētniecību un izstrādes; konsultē par kopuzņēmumu veidošanu AK un atbalsta to veidošanu, kā arī sekmē labklājību ar produktivitātes pieaugumu.

VIDES, PĀRTIKAS, LAUKU LIETAS
Pārbauga, aizsargā un nodrošina valsts pārtikas apgādes kvalitāti; izstrādā aizsardzības virzienus, lai nodrošinātu vides saglabāšanu; atbild par dzīvnieku labturību, lauku attīstību un dzīvo dabu.

KULTŪRA, PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI, SPORTS
Rūpējas par nacionālo kultūras mantojumu; uztur muzejus, bibliotēkas un citas vēsturiskas vietas; atbalsta radošās mākslas; atbild par dzīves kvalitāti kultūras un sporta jomā; veicina tūrismu.

DARBS UN PENSIJAS
Palīdz tautai kļūt materiāli neatkarīgiem un cenšas samazināt bērnu nabadzību; vada darbu centru *Jobcentre Plus* un Pensiju dienestu; sniedz atbalstu darba devējiem, pensionāriem un invalīdiem.

ELIZABETE I
1558–1603
Ambicioza un prasmīga valdniece, sekmeņa Anglijas kā pasaules lielvaras uzplaukumu.

DŽEIMSS I
1603–1625
Arī Skotijas Džeimss VI. Apvienoja Skotiju un Angliju kā pirmais Stjuarta nama monarhs.

OLIVERS KROMVELS
1649–1658
Vadīja bruņototu revolūciju, atcēla monarhiju un uz neilgu laiku izveidoja republiku.

DŽORDŽS I
1714–1727
Hanoveru nama karalis. Neiejaucās valsts pārvaldē. Viņa laikā tika izveidots premjerministra amats.

VIKTORIJA
1837–1901
Lielbritānijas industriālisma un impērijas simbols. Viņas laikā Lielbritānija kļuva par pasaulē visu laiku lielāko impēriju.

VILJAMS JŪARTS GLEDSTONS
1868–1874, 1880–1885, 1886, febr.–jūl., 1892–1894
[Liberālis]

HERBERTS HENRIJS ASKVITS
1908–1916
[Liberālis]

STENLIJS BOLDVINS
1923, 1924–1929, 1935–1937
[Konservatīvais]

VINSTONS ČERČILS
1940–1945, 1951–1955
[Konservatīvais]

HAROLDS MAKMILANS
1957–1963
[Konservatīvais]

DŽONS MEIDŽORS
1990–1997
[Konservatīvais]

LIKUMDOŠANA

Skats uz Vestminsteras pili no putna lidojuma

PARLAMENTA PALĀTAS

Lielbritānijas parlamentu uzskata par vienu no vecākajām parlamentārajām institūcijām pasaulē. 13. gs. sākumā tā bija lielo zemes īpašnieku interešu aizsardzības struktūra. Tomēr, kad 1265. gadā to sasauca Lesters grāfs Simons de Monfors, kurš bija gāzis no troņa karali Henriju III, tajā bija pārstāvēti arī bruņinieki un pilsētas. Līdz 14. gs. 30. gadiem bija izveidojušas divas atsevišķas struktūras – Lordu palāta un Apakšnams.

Vārds “parlaments” radies no latīņu vārda, kas apzīmē “diskusijas”, un tas ir tādēļ, ka parlaments sanāk sesijās, kas parasti ilgst vienu gadu, lai debatētu par tiesību aktiem, nodokļu politiku, valdības darbības virzieniem un galvenajiem sabiedrības dzīves jautājumiem. Tā kā AK nav rakstītas konstitūcijas, parlamentam nav tiesisku ierobežojumu, izņemot tos, kas saistīti ar dalību Eiropas Savienībā. Tas var pieņemt vai grozīt jebkurus tiesību aktus, kaut gan praksē tas parasti rīkojas saskaņā ar precedentu.

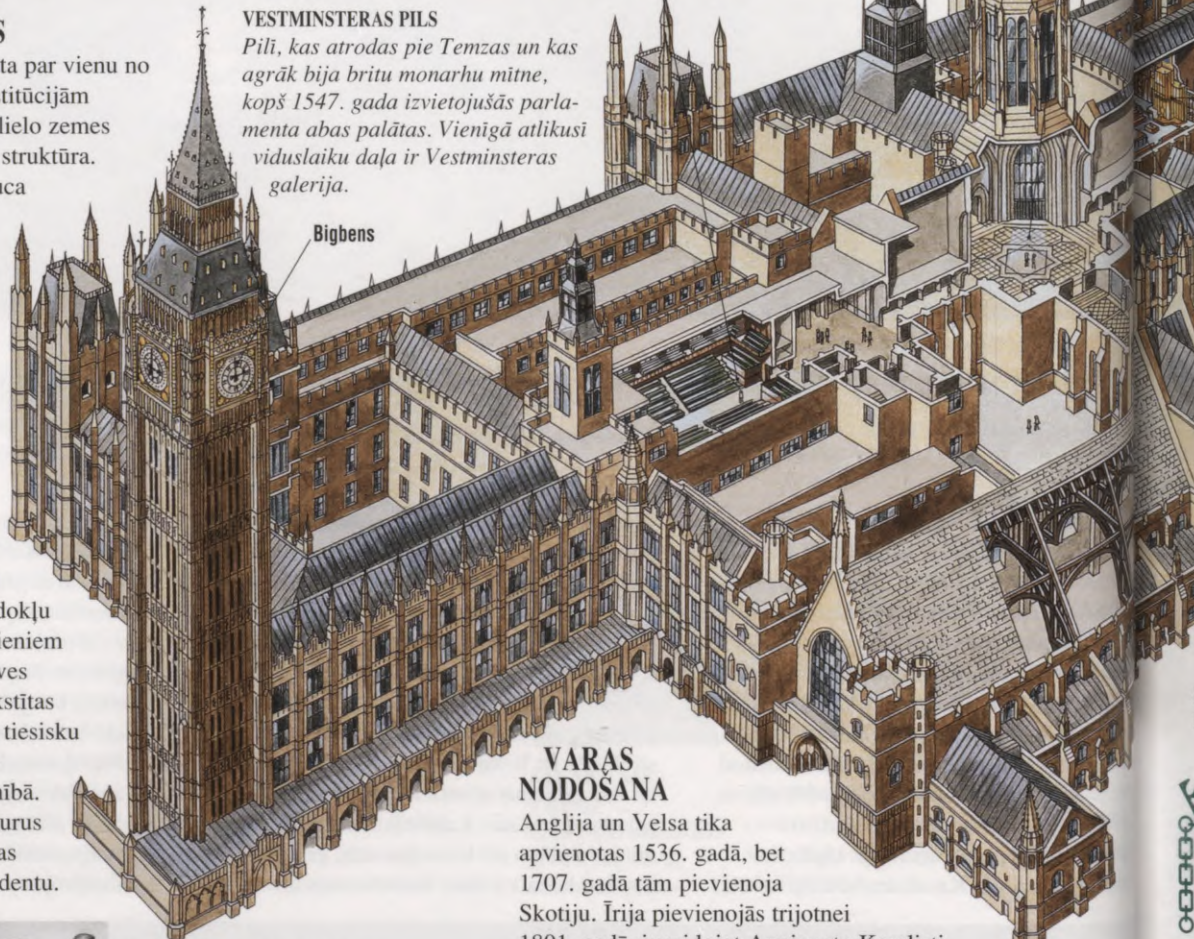
APAKŠNAMS
Apakšnama palāta ir diezgan neliela, un tajā ir tikai 427 sēdvietas 659 parlamenta locekļiem. Tajā ir atklāta galerija, bet debātes tiek translētas internetā.

Parlamenta kuluāri

VESTMINSTERAS PILS

Pili, kas atrodas pie Temzas un kas agrāk bija britu monarhu mītne, kopš 1547. gada izvietojušās parlamenta abas palātas. Vienīgā atlikusī viduslaiku daļa ir Vestminsteras galerija.

Bigbens

VARAS NODOŠANA

Anglija un Velsa tika apvienotas 1536. gadā, bet 1707. gadā tām pievienoja Skotiju. Īrija pievienojās trijotnei 1801. gadā, izveidojot Apvienoto Karalisti. Ap 1970. gadu Velsas un Skotijas nacionālisti uzsāka neveiksmīgu mēģinājumu panākt varas nodošanu vietējām valdībām. 20. gs. 90. gadu beigās šo ideju īstenoja leiboristu valdība – Ziemeļīrijā, Skotijā un Velsā tika izveidotas vēlētas asamblejas jeb vietējie parlamenti.

Vestminsteras galerija

IZJAUKTĀ SAZVĒRESTĪBA

“Pulversazvērestība” 1605. g. 5. novembrī bija pirmais lielais terorisma akts, kas bija vērstis pret Lielbritānijas valdību. Sažvērestības mērķis bija parlamenta sesijas atklāšanas laikā uzspridzināt Lordu palātu un tā nogalināt tur klātesošo karali Džeimsu I.

LIKUMDOSANAS PILNVARAS UN PROCEDURAS

LIKUMU PIEŅĒMŠANA AK

Parlaments ir likumdošanas struktūra, bet arī valdībai ir liela ietekme uz likumu pieņemšanu. Lielākā daļa parlamenta pieņemto likumprojektu tapusi ar valdības atbalstu. Likumprojekti jāsapasina abās palātās; lai tie stātos spēkā, jābūt monarha piekrišanai. Valdības atbalstītie likumprojekti reti tiek anulēti.

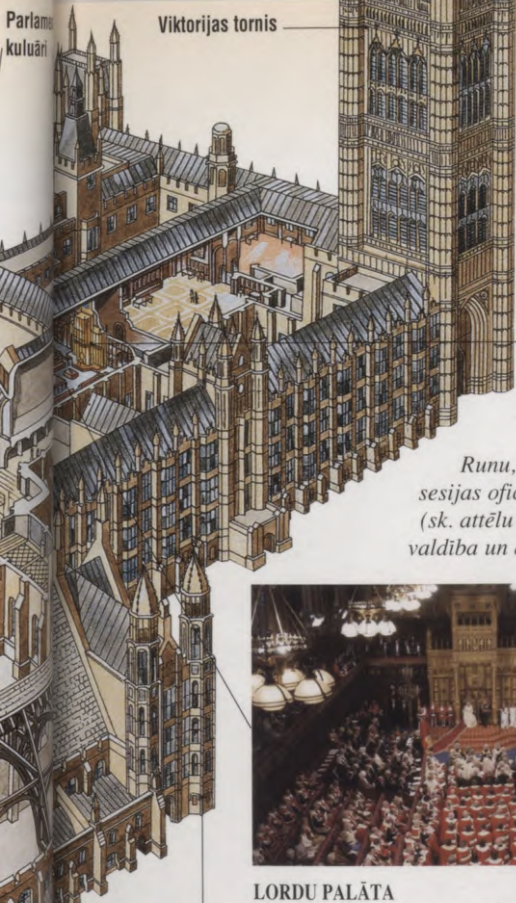
JAUTĀJUMU IZSKATĪŠANAS LAIKS

Katru trešdienu pusdienlaikā britu premjministrs (stāvošā persona attēla kreisajā apakšējā stūrī) atbild uz Apakšnama locekļu jautājumiem par valdības darbībām un uzklauša, kādas problēmas Apakšnams vēlas risināt.

VALDĪBAS POLITIKAS APSPIEŠANA

Jautājumu izskatīšanas laiks – oficiālajās valdības ministru iztaujāšanas reizēs – deputāti spriež par valdības politiku (sk. foto pa kreisi). Apakšnamā jautājumu izskatīšanas laiks ir viena stunda četras dienas nedēļā. Katras darba dienas sākumā Lordu palātā valdībai var uzdot līdz četriem jautājumiem. Uz jautājumiem Apakšnamā premjministrs atbild pusstundu katru trešdienu, un šī iztaujāšana tiek translēta internetā. Šajā laikā papildjautājumus drīkst uzdot tikai opozīcijas (Leiboristu vai Konservatīvo) līderis un Liberālo demokrātu līderis.

APVIENOTĀ KARALISTE

Viktorijas tornis

parlamenta locekli (MP) AK ievēl no sava vēlēšanu apgabala, kuru tas pārstāv Apakšnamā. Kopš 1997. gada ir 659 vēlēšanu apgabali – 529 Anglijā, 72 Skotijā, 40 Velsā un 18 Ziemeļīrijā.

KARALIENES RUNA

Runu, ko nolasa parlamenta sesijas oficiālās atklāšanas laikā (sk. attēlu zemāk), ir uzrakstījusi valdība un apstiprinājis Kabinets.

LORDU PALĀTA

Krāšņā neogotikas stilā izbūvētā palāta ir izrotāta ar freskām par reliģijas, tiesas spriešanas un bruņniecības tēmu. Galerija ir atvērta publikai.

Sv. Stefana ieeja

Apakšnama emblema ar nolaižamu vārtu attēlu

APAKŠNAMS

Tā ir AK svarīgākā politiskā institūcija. Kaut gan to sauc par apakšpalātu, Apakšnams nosaka valsts politiku un tajā tautas pārstāvji izcīna politiskās cīņas. Ar 1911. g. un 1949. gada Parlamenta aktiem tika noteikts, ka nevis Lordu palātai, bet Apakšnamam ir noteicošā loma likumdošanā. Apakšnams rūpīgi izskata un apstiprina visus tiesību aktus. Katru

ir parlamenta locekļi no visām partijām un kuras specializējas noteiktās politikas un valsts pārvaldes jomās, kā arī kopumā piedalās parlamenta darbā. Vēl ir Skotijas, Velsas un Ziemeļīrijas Lielās komitejas, kurās galvenokārt ir parlamenta locekļi no šiem reģioniem un kuras izskata uz tiem attiecošos likumprojektus. Parlamenta pilnvarotais administratīviem jautājumiem izskata sabiedrības sūdzības par sliktu valsts pārvaldīšanu.

Lordu palātas emblema ar nolaižamu vārtu attēlu

LORDU PALĀTA

Visā Lordu palātas pastāvēšanas vēsturē to veido "garīgie lordi" (garīdzniecības pārstāvji) un "laicīgie lordi" (augstmaņi un tiesneši).

1958. gadā reformētais Parlamenta akts atļāva iecelt pērus uz mūžu. Pēra titulu, parasti uz mūžu, piešķir karaliene pēc premjerministra ieteikuma, atzīstot titula saņēmēja nopelnus sabiedrības labā. Lordu palātā ir arī Anglikāņu baznīcas 26 vecākie bīskapi. 2001. gada beigās tika ierosināts Lordu palātu aizstāt ar skaidri noteiktu Augšnamu, kurā būtu 120 vēlēti locekļi.

Lordu palātas funkcijas ietver tiesību aktu pārskatīšanu. Tā var noraidīt Apakšnama pieņemtos tiesību aktus, bet to pieņemšanu var atlikt tikai uz vienu gadu, pēc kura Apakšnams var tos netraucēti, ar monarha piekrišanu, pieņemt atkārtoti. Lordu palāta sniedz arī neatkarīgu sabiedriskās kārtības vērtējumu. Pašlaik tā ir Britu Nāciju Sadraudzības augstākā apelācijas tiesa. "Likuma lordi" vairāk pievēršas likumu nozīmei, bet mazāk – lietas pierādījumiem.

PARLAMENTA SESIJAS OFICIĀLA ATKLĀŠANA Šī ceremonija parasti notiek novembrī, un to apmeklē visi deputāti, kā arī pēri un tiesneši tradicionālajās mantijās.

NĀKAMJĀ LAPPUSĒ: KARALIENES ZELTA JUBILEJA 2002. gada 4. jūnijā karaliene Elizabete II svinēja savas valdīšanas piecdesmito gadadienu. Notikums tika atzīmēts ar ceremoniālu procesiju zelta karietē no Bekingemas pils līdz Sv. Pāvila katedrālei.

NODOKĻU IEKASĒŠANA

Finanšu likumprojektā ir iekļauti finanšu ministra priekšlikumi attiecībā uz nodokļu politiku. Ar to katru gadu iepazīstina parlamentu, un vispirms tas notiek Apakšnama Līdzekļu un metožu komitejā. Apakšnama spikers paraksta dokumentu, norādot, ka tas ir finanšu likumprojekts, kas ietver nodokļus. Lordu palāta nav pilnvarota lemt par nodokļu politiku un citiem finanšu likumprojektiem. Citādi viss notiek tāpat kā parasti – likumprojekts, tāpat kā jebkurš cits akts, tiek apstiprināts parlamentā un ar monarha sankciju kļūst par likumu.

VILNAS MAISS

14. gadsimtā vilnas maiss simbolizēja ar vilnas pārstrādi iegūto Anglijas bagātību. Mūsdienās vilnu iegūst visās Britu Nāciju Sadraudzības zemēs. Lordu palātā uz simboliskā maisa sēž lords kanclers.

DEBATES PAR GALVENAJĀM PROBLĒMĀM

Debates ir oficiāla diskusija par konkrētu jautājumu Apakšnamā vai Lordu palātā. Par dienas kārtības jautājumu parlamentārieši runā cits pēc cita. Apakšnamā debates stingri reglamentē noteikumu kopums, un tās vada spikers. Lordu palātā locekļi paši organizē debates. Apakšnama loceklis var ierosināt slēgt debates, lerosinājumu pieņemt, ja par to nobalso vairums klātesošo parlamenta locekļu un ja balsošanā piedalījušies vismaz 100 parlamenta locekļi.

TIESAS

“Likumiem un institūcijām jāiet roku rokā ar cilvēka prāta attīstību.”

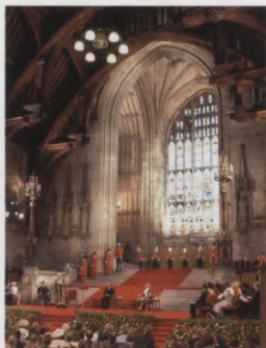
Sers Frānsiss Bēkons, lords kanclers (1618–1621) un filozofs

KONSTITUCIONĀLO LIETU DEPARTAMENTS

Kaut arī Apvienotā Karaliste nesen uzsāka ambiciozu programmu, lai reformētu savu tiesu sistēmu, tā joprojām ir ārkārtīgi sarežģīta. Atšķirībā no vairuma valstu, kuras pamatā izmanto vienu tiesu sistēmu, Apvienotajā Karalistē darbojas trīs dažādas tiesu sistēmas: viena – Anglijai un Velsai, otra – Skotijai un trešā –

KARALISKĀS TIESAS ĒKAS FASĀDE

Gotiskajā stilā celtajā tiesas ēkā, kuru 1882. gadā atklāja karaliene Viktorija, ir vairāk nekā 1000 telpu, no kurām 88 ir tiesas zāles.

VALSTU VADĪTĀJU VIZĪTES

Augšā: valsts vizītē 1996. gadā Dienvidāfrikas prezidents Nelsons Mandela satikās ar desmito lordu kancleru – lordu Makeju no Klašfernas.

Ziemeļīrijai. Lai gan tās balstās uz līdzīgiem principiem, šīs sistēmas atšķiras gan pēc formas, gan darbības veida. Turklāt šo triju sistēmu lēmumiem vēl arī jābūt saskaņā ar Eiropas Kopienas Tiesas Statūtiem, kuri Apvienotajai Karalistei kā Eiropas Savienības dalībvalstij ir obligāti jāievēro. Ņemot vērā šīs sistēmas grūti izprotamo raksturu, nesen britu valdība ir apņēmusies veikt būtiskas reformas, lai modernizētu tiesu iestādes. 2003. gada jūnijā Apvienotā Karaliste izziņoja, ka tiek

likvidēts 1400 gadus pastāvējušais lorda kanclera amats un atbilstīgais departaments.

Cenšoties vēl vairāk nodalīt trīs valdīšanas jomas, izpildvara izveidoja Konstitucionālo lietu departamentu, kuram ir jāaizstāj agrākais Lorda kanclera departaments, kurš bija kļuvis pārāk “mistisks” un neefektīvs modernai demokrātiskai valstij. Lords kanclers tika iecelts par jaunā departamenta valsts sekretāru. Arī Konstitucionālo lietu departamenta, līdzīgi kā agrāk Lorda kanclera departamenta, uzdevums ir kvalificēti, taisnīgi un objektīvi vadīt tiesu sistēmu – Apelācijas tiesu, Augsto tiesu, Karalisko tiesu, grāfistu tiesas un miertiesas, un tribunālus. Paredzēts izveidot Tiesnešu iecelšanas komisiju, kura konsultēs valsts sekretāru par jauno tiesnešu iecelšanu. Tas ir ļoti atbildīgs uzdevums, jo amatā parasti ieceļ līdz pensijas vecuma sasniegšanai. Vietējas padomdevējas komitejas jau tagad iesaka kandidātus miertiesnešu amatam. Viens no departamenta pienākumiem ir miertiesu darbības noteikšana un tiesiska atbalsta

KARALISKĀS TIESAS
Karaliskās tiesas palātas – Augstākā tiesa un Apelācijas tiesa.

VĒSTURISKI NOLEMUMI

1996

DEPORTĀCIJA

Augstā tiesa tomēr izlēma deportēt Nigērijas patvēruma meklētāju Abdulu Onibijo, kaut arī viņš ilgstoši bija dzīvojis AK.

PROTESTĒTĀJI

Pūlis sapulcējies pie Augstās tiesas ar plakātiem, kuros protestē pret deportēšanu.

2000

PINOČETS

Pēc tam kad valsts sekretārs izlēma atbrīvot no ieslodzījuma bijušo Čīles līderi Augusto Pinočetu viņa sliktās veselības dēļ, sešas organizācijas iesniedza lūgumu to nepieļaut.

DIENNAKTS DEMONSTRĀCIJA SVEČU GAISMĀ

Protestētāji pret Pinočeta atbrīvošanu miermīlīgā demonstrācijā pie Parlamenta ēkas.

2001

EITANĀZIJA

Augstā tiesa iztiesāja lietu, kuru ierosināja neārstējami slima sieviete, pieprasot atcelt Valsts apsūdzības vadītāja lēmumu aizliegt eitanāziju kā tādu, kas ir nehumāna un ir pretrunā ar Likumu par cilvēktiesībām.

TIESĪBAS NOMIRT

Diāna Petija, kas slimo ar neiromotoriskiem traucējumiem, pieprasīja atzīt tiesības pašai izbeigt savu dzīvi.

200

LĪKU

Bijušs notiesātais izpausis apelāciju savu ka piņeno

SPIEGA

B

APVIENOTĀ KARALISTE

*“Ja valdība stāv pāri likumam,
tad tas ir drauds, kas jānovērš.”*

Lords Skārmens, britu tiesnesis

sniegšana iedzīvotājiem, lai visā Anglijā un Velsā būtu nodrošināta līdzvērtīga tiesu pieejamība. Britu tiesu iestāžu reformēšana un modernizēšana ir nopietns uzdevums jaunajam izpilddepartamentam. Tā galvenais mērķis ir izveidot Augstāko tiesu, kas būtu pilnvarota veikt atkārtotu izskatīšanu tiesā, kā arī konstitucionālu izskatīšanu, jo augstākā apelācijas tiesa pašlaik ir Lordu palāta. Otrs mērķis ir izveidot valsts tiesas Velsai un Ziemeļīrijai. Visbeidzot, departamentam ir pienākums veicināt un atbalstīt izmaiņas angļu civiltiesībās. Ja ņem vērā Anglijas civiltiesību sistēmas globālo ietekmi, tas tiešām ir ļoti nozīmīgs uzdevums.

REĢIONĀLĀS TIESAS

Lielāko daļu civillietu Anglijā un Velsā izskata vairāk nekā 230 grāfistu tiesas, bet vairumu krimināllietu izskata mīrtiesas. Vīrs tām ir Karaliskā tiesa, kas iztiesā visus nopietnos nodarījumus, kuros vajadzīgs tiesnesis un zvērinātie. Ir vairāk nekā 90 Karaliskās tiesas centru, kas ir sadalīti sešos “lokos”. Tiesu sistēma Ziemeļīrijā ir diezgan līdzīga aprakstītajai, turpretī skotu sistēma ir īpaša. Turklāt lielākajā Apvienotās Karalistes daļā tiesu sistēmu pārziņa Konstitucionālo lietu departaments, bet Skotijā šo uzdevumu veic Skotijas Administratīvais tiesu departaments, kas atrodas Skotijas parlamenta jurisdikcijā.

TIESAS PROCESĪJA

Tiesneši dodas uz Vestminsteras pili pēc dievkalpojuma Vestminsteras abatijā tiesas gada sākumā. Lordu palāta (parlamenta augšņams), kurā ir vecākie tiesneši, ko sauc arī par “likuma lordiem”, ilgstoši ir bijusi augstākā apelācijas tiesa valstī.

2003

LĪKUMS PAR VALSTS NOSLĒPUMIEM

Bijušais spiegs, ko 2002. gada novembrī notiesāja par tišu valsts noslēpumu izpaušanu 1996. gadā, zaudēja prāvā Apelācijas tiesā, kurā viņš prasīja atzīt savu nevainīgumu, pamatojoties uz to, ka pirmais tiesas process viņa lietā nenotika atklāti un taisnīgi.

SPIEGA LIETAS IZSKATĪŠANA TIESĀ

Bijušais MI5 virsnieks Deivids Šeilers tika apšaudzēts valsts noslēpumu izpaušanā.

Oficiālais nosaukums:
APVIENOTĀ KARALISTE

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 59,5 milj
GALVASPILSĒTA: LONDONA
PLATĪBA: 244 820 km ²
NEATKARĪBA: 1707
KONSTITŪCIJA: nerakstīta

APVIENOTĀS KARALISTES nosaukums radies pēc Anglijas, Skotijas, Velsas un Īrijas apvienošanas 1801. gadā.

RELĪGIJA: angļikāņi 47%, Romas katoļi 9%, prezbitēriāņi 4%, musulmaņi 3%, metodisti 1%, pārējie 36%

ETNISKAIS SASTĀVS

VALSTS VALODAS: angļu, velsiešu (Velsā)

REĢIONI VAI PROVINCES: Anglijā – 47 grāfistes; Ziemeļīrijā – 24 apgabali; Skotijā – 32 municipālās teritorijas; Velsā – 11 grāfistu iecirkņi

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: 15 teritorijas

PLĀSSAZIŅAS LĪDZEKĻI: nav politiskās cenzūras
Laikraksti: 99 dienas laikraksti

TV: 5 tīkli – 2 valsts, 3 neatkarīgi

Radio: 5 valsts tīkli, daudz neatkarīgu

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējās

TIESĪBU SISTĒMA: angļu vispārējās tiesības, atziet Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: AIDB, ANO, ANO Drošības padome, AsDB, Australia Group, BIS, C, CDB, CE, CERIN, EAPC, ECA (asoc. valsts), ECE, ECLAC, EDSO, EIB, EKA, ERAB, ES, ESAO, ESCAP, FAO, G5, G7, G8, G10, IADB, IAEA, ICAO, ICC, ICCT, ICTU, ICRM, IDA, IEA, IFAD, IFC, IFRCS, IHO, ILO, Interpol, IOM, ISO, ITU, MONUC, NAM (viessis), NATO, NEA, NSG, OAS (novērot.), OPCW, PCA, PDK, PTO, PVO, RES, SJO, SOK, SPC, SRAB, SVF, UNAMSIL, UNCTAD, UNESCO, UNFICYP, UNHCR, UNIDO, UNIKOM, UNITAR, UNMIBH, UNMIK, UNMOVIC, UNOMIG, UNRWA, UNU, UPU, WCO, WIPO, WMO, ZC

POLITISKĀS PARTIJAS: Lab – Leiberistu partija, Con – Konservatīvo un unionistu partija, LD – Liberālo demokrātu partija, UU – Olsteras unionistu partijas (oficiālās) – Olsteras Unionistu partija, Demokrātisko unionistu partija, AK Unionistu partija, SNP – Skotijas nacionālistu partija, PC – Plaid Cymru

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 4

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 24 430

INFLĀCIJA: 2,9%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIROZN. BILANCE):

–24,5 miljrd. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs:

0,6694–0,6871 sterliņu mārciņa

VALSTS VALŪTA: STERLIŅU MĀRCIŅA

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

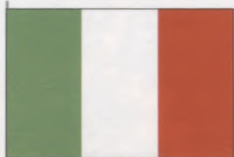
KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Vadošā ieroču eksportētāja.
- Kā vienai no NATO dibinātājām AK ir pastāvīga vieta ANO Drošības padomē.
- Irākas karš 2003. gadā izraisīja spēcīgus sabiedrības protestus.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nemieri Ziemeļīrijā (1968–1998), Karš Folklenda salās 1982. gadā, Līča karš 1991. gadā, Intervence Kosovā 1999. gadā, Karš pret terorismu Afganistānā 2001. gadā, Invāzija Irākā 2003. gadā

ITĀLIJA

ITĀLIJAS KAROGS
Itālijas karogs pieņemts 1946. gada 10. jūnijā (tricolor).

KOLIZEJS
Romā Kolizejs uzbūvēts 70.–82. g.; tur notika gladiatoru cīņas, un tajā bija ap 50 000 skatītāju vietu.

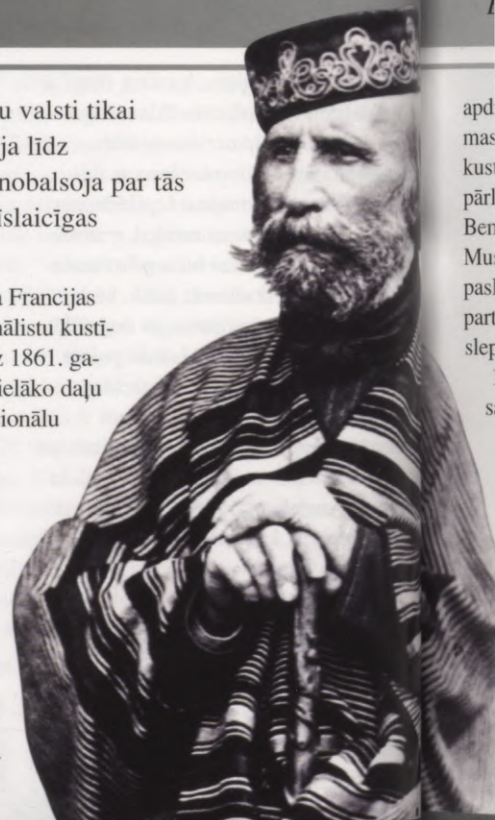
PĒC ROMAS IMPĒRIJAS SABRUKUMA Itālija kļuva par nacionālu valsti tikai 19. gadsimtā, kad to apvienoja Savoijas karaļnams. Monarhija pastāvēja līdz 1946. gadam, kad itālieši, kuru ilūzijas bija sagrāvis fašisms un karš, nobalsoja par tās aizstāšanu ar republiku. Tomēr Itālijā cita citu nomainījušas daudzas īslaicīgas valdības, un tā joprojām cenšas izveidot stabilu politisko sistēmu.

Senā Itālija veidojās Romas impērijas pašā centrā, bet pēc tās sabrukuma Itālija sadalījās vairākās konkurējošās karalistēs, kas bieži karoja savā starpā vai ko pakļāva svešas varas. Pati Roma palika kristietības centrs, pilsētu un tās apkārtnē zemes pārvaldīja pāvests. Ap 11. gadsimtu radās daudzas nelielas neatkarīgas pilsētvalstis, kurās noteicošā ietekme bija pārtikušajai birģeru šķirai. Šīs pilsētvalstis kļuva par banku un komercdarbības centriem, bet renesanses laikā arī par mākslas metropolēm. Ap 1500. gadu biežo karu dēļ pilsētvalstu bija kļuvis mazāk, bet pussala bija Francijas un tad Spānijas un Austrijas varā. Napoleona iebrukums 19. gs.

sākumā uz neilgu laiku atjaunoja Francijas kundzību, bet sekmēja arī nacionālistu kustības (*Risorgimento*) rašanos. Līdz 1861. gadam šī kustība bija apvienojusi lielāko daļu Itālijas, un tā kļuva par konstitucionālu monarhiju ar vēlētu parlamentu.

Tomēr Pirmā pasaules kara beigās valsts stabilitāti

DŽUZEPE GARIBALDI (1807–1882)
Garibaldi ir vispazīstamākais Itālijas patriots, kas ar savām "sarkankreklu" vienībām 1860. gadā iekaroja Sicīliju un Neapoli. Kaut gan Garibaldi bija republikānis, ar viņa atbalstu Viktors Emanuels 1861. gada 17. martā tika pasludināts par apvienotās Itālijas karali.

V A L S T S P Ā R V D

LIKUMDOŠANA

PARLAMENTO

Abām parlamenta palātām ir līdztiesīgs statuss likumdošanā, likumprojekti jāapstiprina abās palātās.

▶ SENATO DELLA REPUBBLICA

(Senāts)

Augšnamā ir 324 vietas; 232 senatorus ievēlē tiešās vēlēšanās, tostarp 6 no ārzemju itāliešiem; 83 ievēlē pēc reģionāli proporcionālas pārstāvības. Pilnvaru termiņš ir 5 gadi, bet 9 senatorus, to vidū arī bijušos valsts prezidentus, iecel uz mūžu.

▶ CAMERA DEI DEPUTATI

(Deputātu palāta)

Parlamenta apakšnams; 630 vietas; 475 deputātus ievēlē tiešās vēlēšanās, tostarp 12 no itāliešiem, kas dzīvo ārzemēs; 155 deputātus ievēlē pēc reģionāli proporcionālas pārstāvības; deputātu pilnvaru termiņš ir pieci gadi.

REĢIONI

- ▶ 20 reģioni (5 ar ierobežotu autonomiju)
- ▶ vēlētas reģionālās padomes
- ▶ 105 provinces, arī ar vēlētajām padomēm

IZPILDVARA

PREZIDENTS

Ievēlē ar divām trešdaļām abu parlamenta palātu deputātu balsu un vismaz 58 reģionu pārstāvju balsīm uz septiņiem gadiem; valsts galva; bruņoto spēku virspavēlnieks; var pieprasīt tiesību aktu atkārtotu izskatīšanu; pēc apspriešanās ar abu palātu vadītājiem var atlaist parlamentu.

PREZIDENTS

Karlo Adžēlio Čampi, ievēlēts 1999. gadā.

PREMJERMINISTRIS

Ministru padomes priekšsēdētājs; amatam nominē prezidents un apstiprina parlaments; valdības galva; atbildīgs par valdības politiku kopumā; koordinē ministru darbu.

▶ MINISTRU PADOME

Amatam nominē prezidents pēc premjerministra ieteikuma, bet apstiprina parlaments; pārrauga valsts birokrātiju.

PREMJERMINISTRIS
Silvio Berlusconi, apstiprināts 2001. gadā.

PARLAMENTA ĒKA

Itālijas parlamenta apakšnama Camera dei Deputati mītne ir Palazzo Montecitorio.

“Liberāla valsts ir maska, aiz kuras nav sejas; tā ir kā sastatnes, aiz kurām nav ēkas.”

Benito Musolini, Itālijas diktators (1883–1945)

apdraudēja augošais nacionālisms un masveida bezdarbs. Jaunās fašistiskās kustības piekritēju “gājiens uz Romu” pārliecināja Itālijas karali iecelt tās vadoni Benito Musolini par premjerministru. Musolini drīz vien ieviesa diktatūru, pasludināja konkurējošās politiskās partijas ārpus likuma, viņa “melnreklu” slepkavu brigādes terorizēja pretiniekus.

1940. gadā Itālija kā nacistiskās Vācijas sabiedrotā iesaistījās Otrajā pasaules karā, bet piedzīvoja katastrofālu militāru sakāvi. Antifašistiskie partizāni gāza Musolini, sagūstīja viņu un sodīja ar nāvi.

Kara beigās itālieši atcēla monarhiju un izveidoja demokrātisku republiku. Taču ar dučiem politisko partiju, kas tiecās iegūt varu, Itālijai bija grūti izveidot stabilu valdību. Kopš kara beigām Itālijā pie varas bijušas vairāk nekā 40 koalīcijas valdības,

BENITO MUSOLINI
Fašisma dibinātājs un Itālijas diktators (1922–1943).

lielākā daļa no tām – ļoti neilgu laiku: vai nu nespēja panākt vienošanos parlamentā spiedusi izsludināt jaunas vēlēšanas, vai arī valdība kritusi pēc kārtējā korupcijas skandāla. 20. gs. 90. gados uzsāko reformu mērķis ir atsīņāt marginālās partijas, izvīzot obligātas prasības attiecībā uz balsu skaitu, kāds vajadzīgs, lai iegūtu vietas parlamentā. Itālijas politiskās partijas ir radikāli pārgrupējušās, bet politiskajā dzīvē joprojām dominē vecās problēmas. Valdošās koalīcijas nespēj vienoties, atsevišķus politiskus joprojām vajā finanšu skandāli. Silvio Berlusconi – premjerministrs kopš 2001. gada – ir apsūdzēts korupcijā jau kopš 20. gs. 80. gadiem. Viņš nekaunīgi panācis īpaša likuma pieņemšanu, garantējot sev imunitāti pret kriminālvajāšanu.

Oficiālais nosaukums: ITĀLIJAS REPUBLIKA

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 57.5 MILJ.
GALVASPILSĒTA: ROMA
PLATĪBA: 301 230 km²
NEATKARĪBA: 1861. g. 17. marts
KONSTITŪCIJA: 1948. g. 1. janvāris

ITĀLIJU par *Italia* nosauca romieši. Iespējams, ka tas ir grieķu vai etrusku izcelsmes vārds, kas nozīmē “zeme, kurā ganās teji”.

RELĪGIJA: Romas katoļi 83%, pārējie un neticīgie 17%

VALSTS VALODA: itāliešu

REĢIONI VAI PROVINCES: 20 reģioni

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSSAZIŅAS LĪDZEKLĪ: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: 78 dienas laikraksti

TV: 1 valstij piederošs dienests, 16 neatkarīgi starptautiski tīkli, vairāk nekā 900 neatkarīgas stacijas

Radio: 1 valstij piederošs dienests, vairāk nekā 2100 neatkarīgu staciju

VĒLEŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas (izņemot senatoru vēlēšanām, kur minimālais vecums ir 25 gadi)

TIESĪBU SISTĒMA: civiltiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: AIDB, ANO, AsDB, Australia Group, BIS, BSEC (novērot.), CCC, CDB, CE, CEI, CERN, EAPC, ECE, ECLAC, EDSO, EIB, EKA, EMS, ERAB, ES, ESAO, FAO, G7, G8, G10, IADB, IAEA, ICAO, ICC, ICFTU, ICRM, IDA, IEA, IFAD, IFC, IFRCS, IHO, ILO, Interpols, IOM, ISO, ITU, LAIA (novērot.), MINURSO, MONUC, NIAM (viesis), NATO, NEA, NSG, OAS (novērot.), OPCW, PCA, PDK, PTO, PVO, RES, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNHCR, UNIDO, UNIFIL, UNIKOM, UNMEE, UNMIBH, UNMIK, UNMOGIP, UNTSO, UPU, WIPO, WMO, ZC

POLITISKĀS PARTIJAS: PdL – Brīvības aliance (ietver Forza Italia, Nacionālo aliansi – AN un Ziemeļu līgu – LN); U – Olivokoku aliance (ietver kreisos demokrātus – DS un Itālijas Komunistisko partiju – PdC); PRC – Komunistiskās atdzimšanas partija; U-SVP – Olivokoku Dienvidtiroles tautas partija

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 6.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 20 160

INFLĀCIJA: 2,5%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE):

-5,67 miljrd. USD

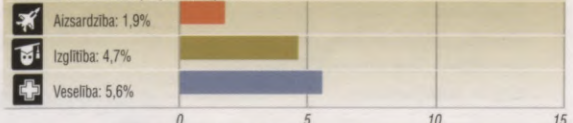
VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs:

1,0651–1,1231 eiro

VALSTS VALŪTA: EIRO

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsoņkari	○	○	○
Starptautiskie kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Obligātais valsts militārais dienests tiks atcelts no 2005. gada.
- 1992. gadā tika ieviests “jaunais aizsardzības modelis”, atļaujot sievietēm dienēt armijā.
- Karavīri piedalījās ANO Miera uzturēšanas misijās Somālijā, Mozambikā un Austrumtimorā, kā arī iesaistījušies “karā pret terorismu” Afganistānā un Irākā.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

TIESAS

AUGSTĀKA TIESA

Pilnvarota pārskatīt zemāko tiesu lēmumus un spriedumus civillietās un krimināllietās, bet tikai tiesību jautājumos. Parastām lietām sadalīta desmit atsevišķās grupās: sešas krimināllietām, trīs civillietām, bet viena – darba strīdu jautājumiem.

KONSTITUCIONĀLĀ TIESA

15 tiesneši, kas iecelti uz deviņu gadu termiņu; vienu trešdaļu ieceļ prezidents, vienu trešdaļu – parlaments, bet vienu trešdaļu – tiesas. Nodrošina visu tiesību aktu atbilstību Konstitūcijai; vada prezidenta atstādināšanas procesu.

ZEMĀKĀS INSTANCES TIESAS

Parastās civillietās un krimināllietās tiesvedību veic profesionāli mīertiesneši, kurus izraugās eksāmenu konkursā, parasti priekšroku dodot gados vecākiem pretendentiem.

VĒLEŠANU SISTĒMA

Septiņdesmit piecus procentus Deputātu palātas deputātu un Senāta locekļu ievēlē ar vienkāršu balsu vairākumu atsevišķos vēlēšanu apgabalos, divdesmit piecus procentus – pēc proporcionālas reģionālas pārstāvības. Tādējādi katram vēlētajam ir divas balsis. Partijām, lai iegūtu vietas atbilstoši proporcionālajai pārstāvībai, jāsaņem vismaz pieci procenti visu valsts vēlētajū balsu.

PARLAMENTA SESIJA

Tālāk pa kreisi: Itālijas Deputātu palāta sesijā. Pa kreisi: 2002. gada 14. novembrī pāvests Jānis Pāvils II pirmo reizi Itālijas vēsturē uzrunāja Itālijas parlamentu apvienotajā sesijā Romā.

DIENVIDĀFRIKA

DIENVIDĀFRIKAS KAROGS
Karogā, kurš pieņemts 1994. gada 27. aprīlī, "Y" figūra simbolizē cilvēku tuvināšanos.

GALDA KALNS
Šis milzīgais smilšakmens atsegums paceļas virs galvaspilsētas Keiptaunas.

SAVAS DAUDZVEIDĪBAS DĒĻ, DIENVIDĀFRIKA ir pazīstama arī kā Varavīksnes zeme. Kā demokrātiskā valstī, kuras teritorijā sadzīvo daudzas etnokulturālas grupas, tajā ir 11 oficiālās valodas. Tomēr šis pārmaiņas notikušas nesēn, jo Dienvidāfrikas vēsturē ilgu laiku dominēja etniskās nesaskaņas.

Angļu kundzība Kāpas kolonijā lika afrikāņiem jeb būriem, kuru senči galvenokārt bija 1652. g. ieradušies holandiešu jūrasbraucēji, migrēt dziļāk iekšzemē (t.s. Lielais pārgājiens). Par jauniegūtajām teritorijām afrikāņi cīnījās ar vietējām bantu ciltīm, piemēram, kaujās ar kosiem pie Lielās zivju upes un zuliem pie Asiņainās upes. Galu galā, apmetušies ziemeļos, viņi izveidoja divas neatkarīgas būru republikas. Saspīlētās attiecības ar britiem noveda pie angļu-būru kariem (1880–1881 un

1899–1902). Briti uzvarēja un 1910. g. abas būru republikas tika apvienotas Dienvidāfrikas Savienībā ar savu pašpārvaldi, bet britu virskundzībā. Tā tas bija līdz 1961. gadam, kad Dienvidāfrika kļuva par neatkarīgu republiku.

Cenšoties iegūt tiesības un pārstāvību britu sistēmā, kurā dominēja "baltie", 1912. gadā tika izveidota Dienvidāfrikas Pamatiedzīvotāju nacionālā padome, kas vēlāk kļuva par Afrikāņu Nacionālo kongresu (ANC). No 1948. līdz 1989. gadam Afrikāņu nacionālistiskā partija (NP) uzvarēja visās balto vēlēšanās un ieviesa stingrus apartheida likumus.

V A L S T S

LIKUMDOŠANA

PARLAMENTS

Dienvidāfrikai ir divpalātu parlaments. Visas vietas abās palātās ieņem politisko partiju pārstāvji; tās nevar ieņemt atsevišķas, neatkarīgas personas.

► PROVINČU NACIONĀLAIS KONGRESS

Tajā ir 90 vietas – pa desmit katrai no deviņām provincēm (54 pastāvīgas, 36 īpašas jeb mainīgas); ievēlēti uz pieciem gadiem; pārstāv provincu intereses. Ievieš likumus provincu lietās, un šie likumi ir jāapstiprina Nacionālajā sapulcē. Apstiprina Nacionālās sapulces likumprojektus un lemj par likumprojektiem, kas attiecas uz monetāriem jautājumiem.

► NACIONĀLĀ SAPULCĒ

400 locekļi, ko uz pieciem gadiem ievēlē vispārējās vēlēšanās pēc proporcionālās pārstāvības principa. Ievēlē prezidentu, izdod likumus un pārrauga izpildvaras jomu. Visus likumus, izņemot tos, kas attiecas uz provincēm, var ieviest un izdot ar Provincu nacionālā kongresa apstiprinājumu.

PROVINCES

- deviņas reģionālas provinces
- vēlētas provincu leģislatūras
- municipalitātes

APAKŠPALĀTA
Nacionālā sapulces sesijā Parlamenta ēkā, kas atrodas likumdevējvaras galvaspilsētā Keiptaunā.

IZPILDVARA

PREZIDENTS

1999. gada 16. jūnijā uz pieciem gadiem par prezidentu ievēlēja Tabo Mbeki.

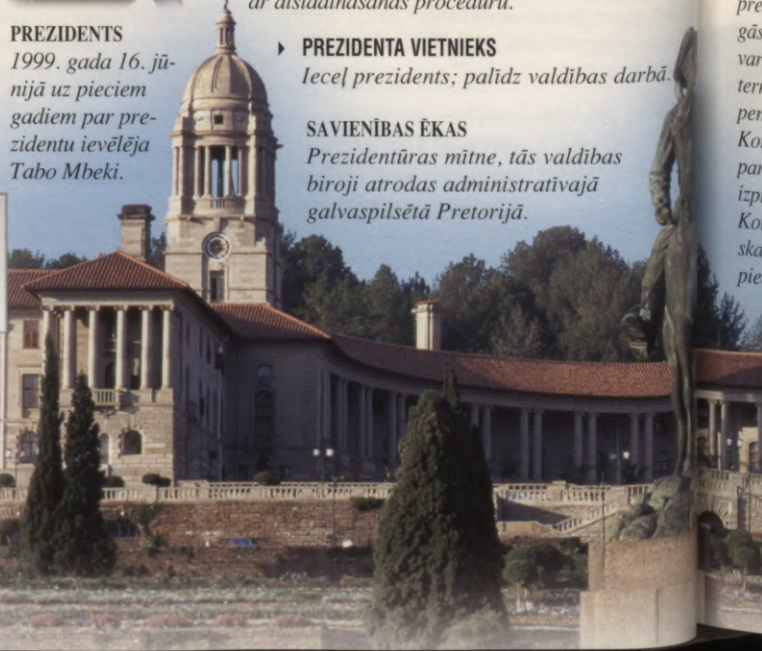
Valsts galva un valdības vadītājs; lielākās partijas līderis Nacionālajā sapulcē; var ieņemt amatu divus piecu gadu termiņus; Kabineta vadītājs; plašas izpildpilnvaras, tostarp portfeļu piešķiršana Kabinetā un pieņemto likumprojektu parakstīšana. Prezidentu var atcelt ar neuzticības balsojumu vai ar atstādīšanas procedūru.

► PREZIDENTA VIETNIEKS

Ieceļ prezidents; palīdz valdības darbā.

SAVIENĪBAS ĒKAS

Prezidentūras mitne, tās valdības biroji atrodas administratīvajā galvaspilsētā Pretorijā.

"Es loloju ideālu par demokrātisku un brīvu sabiedrību, kurā visi cilvēki dzīvo saskaņā un viņiem ir vienlīdzīgas tiesības. Tas ir ideāls, kura īstenošanos es ceru piedzīvot... ideāls, kura dēļ esmu gatavs mirt."

Nelsons Mandela

Tie Dienvidāfrikas iedzīvotājus sadalīja rasēs – "baltajos" un trijās "melno" grupās: "krāsainie" (āfrikāņi, kuru izcelsmi uzskata par jauktu), aziāti un afrikāņi. Katrai kategorijai bija atšķirīgas politiskās, ekonomiskās un sociālās tiesības, bet visvairāk izolēti un diskriminēti atkal tika melnie afrikāņi.

Panāfrikas Kongresu (PAC) un Afrikāņu Nacionālo kongresu (ANC) kā politiskas organizācijas aizliedza 1960. gadā, un tās kļuva par bruņotām atbrīvošanās kustībām, kas saņēma palīdzību no Kubas un PSRS. Kad Dienvidāfrikas cietumos ieslodzīja šo kustību līderus (1962. gadā arī Nelsonu Mandelu), jaunie vadītāji bija spiesti organizēt pretaparteīda kustību no kaimiņvalstīm. Pastiprinoties "melno" cīņai par brīvību, valdība 1985. gadā izsludināja ārkārtas stāvokli. Atbildot uz šādu soli, pret Dien-

NELSONS ROLIHLAHLA MANDELA (dz. 1918)
Aparteīda režīma laikā ieslodzījumā pavadījis 28 gadus, Mandela kļuva par Dienvidāfrikas prezidentu (1994–1999).

vidāfrikā tika vērstas starptautiskas sankcijas. 1989. gadā Nacionālistiskā partija ievēlēja jaunu vadītāju – F. V. de Klerku. Viņa valdība uzsāka aparteīda sistēmas likvidēšanu. ANC un PAC atkal tika legalizēti, un 1990. gadā Mandela tika atbrīvots no cietuma.

1994. gadā notika pirmās demokrātiskās vēlēšanas, kurās varēja piedalīties visi pilsoņi neatkarīgi no ādas krāsas, un Mandela tika ievēlēts par pirmo jaunās Dienvidāfrikas prezidentu. 1993. gadā Mandelam un de Klerkam tika piešķirta Nobela Miera prēmija. 1999. gadā Mandela atteicās no amata, nododot ANC un Dienvidāfrikas vadību savam vietniekam – Tabo Mbeki.

Tagad Dienvidāfrika ir krasu kontrastu zeme, kurā ir gan pasaules līmeņa infrastruktūra un plaukstoša tautsaimniecība, gan pastāv augsts bezdarba līmenis, zeļ noziedzība un spēkā pieņemta HIV/AIDS epidēmija, kas jau skārusi gandrīz sešus miljonus dienvidāfrikāņu.

Oficiālais nosaukums: DIENVIDĀFRIKAS REPUBLIKA

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 43,8 milj.	
GALVASPILSĒTA: PRETORIJA (admin.), KEIPTAUNA (likumd.)	
PLATĪBA: 1 219 911 km²	
NEATKARĪBA: 1910	
KONSTITŪCIJA: 1996	

DIENVIDĀFRIKAS nosaukums radies saistībā ar tās atrašanās vietu, bet vārds "Āfrika" var būt cēlies no laišu cilmes vārda *aprica* ("saulains"), grieķu *aphrike* ("bez sala") vai fenīciešu *afri* ("melns cilvēks").

RELĪGIJA: kristieši 68%, musulmaņi 2%, hinduisti 1,5% (60% no indiešiem), vietējo ticējumu un animisma piekritēji 28,5%

VALSTS VALODAS: afrikāņu, angļu un 9 afrikāņu valodas

REĢIONI VAI PROVINCES: 9 provinces

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: 20 dienas laikraksti

TV: 1 valstij piederošs dienests

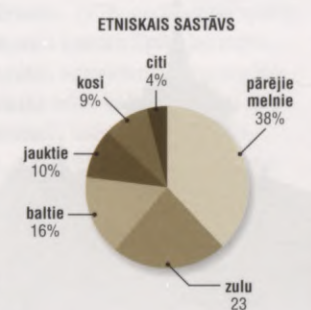
Radio: 1 valstij piederošs dienests

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējās

TIESĪBU SISTĒMA: angļu vispārējās tiesības; romiešu–holandiešu tiesību tradīcijas; atzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

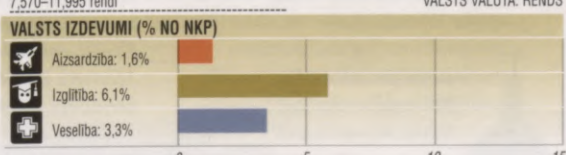
STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACP, AIDB, ANO, BIS, C, CCC, ECA, FAO, G24, G77, IAEA, ICAO, ICC, ICFTU, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRCS, IHO, ILO, Interpol, IOM, ISO, ITU, MONUC, NAM, NSG, OAU, OPCW, PCA, PDK, PTO, PVO, SACU, SADC, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNHCR, UNIDO, UNITAR, UNMEE, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WtoQ, ZC

POLITISKĀS PARTIJAS: ACDP – Āfrikas Kristīgi demokrātiskā partija, ANC – Afrikāņu Nacionālais kongress, DA – Demokrātiskā aliance (veidojusies, apvienojoties Demokrātiskajai partijai jeb DP un Jaunajai nacionālajai partijai jeb NP), FF – Brīvības fronte, IFP – Inkatha Brīvības partija, NP – Jaunā nacionālā partija, PAC – Panāfrikas Kongress, UDM – Apvienotā demokrātiskā kustība

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 29.	
NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 3020	
INFLĀCIJA: 5,3%	
MAKSĀJUMU BILANCE (TIROZNI. BILANCE): -469 milj. USD	
VALŪTAS MAINĀS KURSI/ ASV dolārs: 7,570–11,995 rēndi	

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+	
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○	• Kopš 1994. gada pārtraukta iesaukšana; pieaudzis karavīru vidējais vecums, augstākās dienesta pakāpes virsnieku pārpilnība.
Pilsonkari	○	○	○	• Katra finanšu gada beigās gaisa spēkiem pietrūkst degvielas.
Starptautiski kari	○	○	○	• Nav obligātā militārā dienesta.
Ārvalstu intervence	○	○	○	

NOZĪMĪGĀKĀS KARI UN NEMIERI: cīņa pret aparteīdu un dumpji (1984–1989). Kustība par Namībijas atbrīvošanos (1966–1988)

S P Ā R V A L D E

TIESAS

AUGSTĀKĀ APELĀCIJAS TIESA

Atrodas tiesu iestāžu galvaspilsētā Blūmfonteinā; tās sastāvā ir prezidents un viņa ieceltie pārējie apelācijas tiesneši; augstākā tiesa visiem ar Konstitūciju nesaistītiem jautājumiem un galīgās apelācijas tiesa; var izvirzīt apelācijas pret Augstās tiesas lēmumiem; lēmumi saistoši visām zemākajām tiesām.

▶ KONSTITUCIONĀLĀ TIESA

Tajā ir tiesas priekšsēdētājs, ko izraugās prezidents, un 10 citi tiesneši, ko izraugās prezidents un Kabinets; amata pilnvaru laiks visiem ir 12 gadu, un šis termiņš nav pagarināms; jādodas pensijā 70 gadu vecumā. Apstiprina Konstitūcijas grozījumus; var atzīt parlamenta aktus un prezidenta un izpildvaras rīcību par neatbilstošiem Konstitūcijai; jautājums tiesā jāizskata vismaz 8 tiesnešiem; parasti piedalās visi 11 tiesneši.

▶ AUGSTĀ TIESA

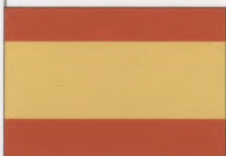
Darbojas desmit provinces tiesu nodaļās; lēmumi ir saistoši visām miertiesām atbilstoši to piekritības jomām; visās, izņemot vienu, ir virstiesnesis un tik tiesnešu, cik prezidents uzskata par vajadzīgu. Trim vietējām nodaļām pakļauti provinces tiesu tiesneši.

VĒLĒŠANU SISTĒMA

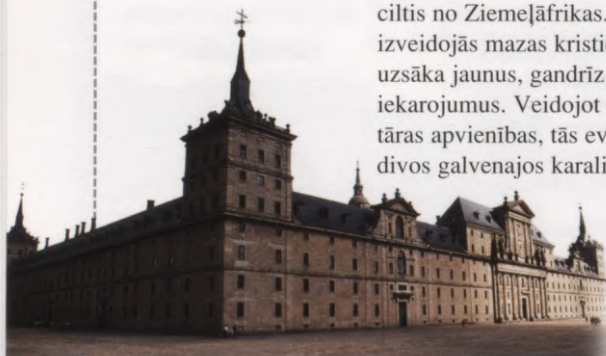
Saskaņā ar Konstitūciju par vēlēšanām un referendumiem atbild Neatkarīgā vēlēšanu komisija (IEC), kuru vada pieci komisāri, to skaitā arī priekšsēdētājs. Vēlēšanas notiek valsts, provinču un vietējā mērogā.

artijas
utu
tis;
iršana
vīšana.
nu vai
bā.

SPĀNIJA

SPĀNIJAS KAROGS
Spānijas karogs, kas pieņemts 1981. gada 19. decembrī, ir pazīstams kā Rojigualda (Sarkandzeltenais).

SPĀNIJAS KĀ NACIONĀLAS VALSTS RAŠANĀS saistīta ar Aragonas Ferdinanda II un Kastīlijas Izabellas I laulībām 1469. gadā, bet savas pašreizējās robežas tā ieguva 1492. gadā, atkarojot mauriem Granadu. Spānijā ir saglabājusies monarhija, izņemot neilgus pārtraukumus no 1873. gada un no 1931. gada, kad pastāvēja republika, un no 1939. gada, kad valdīja fašistiskā diktatūra.

Pirmā vienotas varas pieredze Spānijā bija tad, kad tā bija Romas province *Hispania*, kaut gan Basku zemē un citos ziemeļu reģionos romiešu ietekme bija mazāka nekā pārējā Ibērijas daļā. Romiešu vietā nāca vestgoti, bet 711. gadā – musulmaņu berberu ciltis no Ziemeļāfrikas. Drīz vien ziemeļos izveidojās mazas kristiešu karalistes, kuras uzsāka jaunus, gandrīz sešus gadsimtus ilgus iekarojumus. Veidojot dinastiskas un militāras apvienības, tās eventuāli kristalizējās divos galvenajos karalistu grupējumos –

Kastīlija-Leona rietumos un Aragona-Katalonija-Valensija austrumos. Kaut gan pamatā tās bija vienotas, katra saglabāja savus kortesus (*cortes*) – mūsdienu parlamenta priekštečus. To sākums bija padome, ko 1188. gadā sasauca Alfonso X, lai Leonas pilsētas pārstāvji piešķirtu kronim tiesības iekasēt nodokļus no tirgotājiem.

ESKORJALS
Filipa II impozantā El Escorial pils celta 16. gs. otrajā pusē un bija iecerēta drīzāk kā mauzolejs, nevis grezna rezidence.

V A L S T S

LIKUMDOŠANA

CORTES GENERALES

Spāniju pārvalda divpalātu parlaments. Likumprojektiem vajadzīgs vairākuma atbalsts abās palātās, bet domstarpību gadījumā – absolūtais balsu vairākums Kongresā.

▶ SENADO

(Senāts)
208 locekļi, ko tieši ievēlē no provincēm uz četriem gadiem tiešās un vispārējās vēlēšanās, un 51 loceklis, ko ieceļ autonomo apgabalu parlamenti. Nav pilnvaru pieņemt likumus, bet ir tiesības uzlikt veto vai tos grozīt. Apspriešanai paredzētas ne vairāk kā astoņas nedēļas.

▶ CONGRESO DE LOS DIPUTADOS

(Deputātu kongress)
Cortes Generales galvenā palāta. Tajā ir 350 deputātu, ko pēc proporcionālās pārstāvības principa ievēlē uz četriem gadiem. Pieņem visus tiesību aktus, var noraidīt Senāta uzlikto veto, apstiprina monarha iecelto premjerministru. Premjerministrs, viņa vietnieki un citi Ministru padomes locekļi ir pakļauti Deputātu kongresam.

AUTONOMIE APGABALI

- ▶ 19 apgabali, kas sadalīti provincēs
- ▶ katrā ir vienpalātas asambleja un tās iecelts valdības vadītājs
- ▶ katrā kopienā ir Augstākā tiesa

DEPUTĀTU KONGRESS

Pa labi: Deputātu kongresa ēka Madridē (19. gs. vidus).
Pa kreisi: Karālis 2000. gada 3. maijā atklāj parlamenta sesiju.

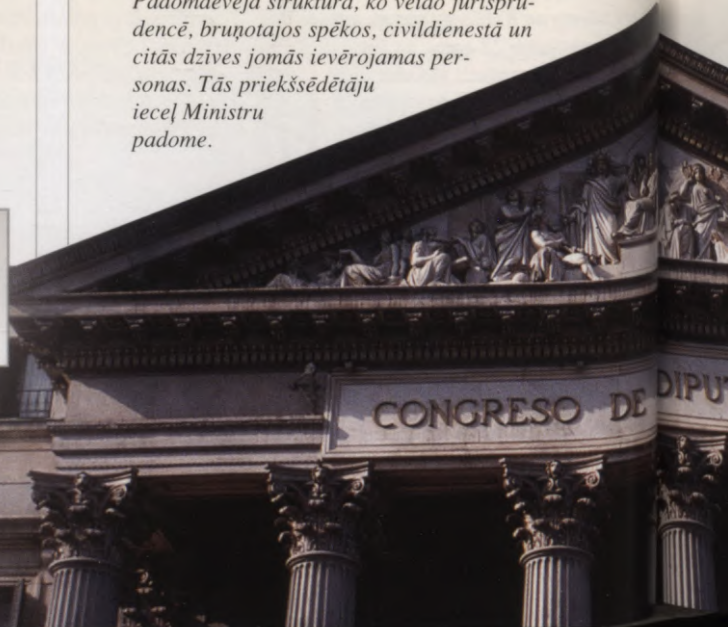
IZPILDVARA

MONARHS

Mantota vara; reprezentē Spānijas vienotību; valsts galva un bruņoto spēku virspavēlnieks. Pēc Deputātu kongresa ieteikuma ieceļ Spānijas premjerministru, bet pēc viņa ieteikuma – tā vietniekus. Ir tiesības izsludināt un ieviest tiesību aktus.

▶ VALSTS PADOME

Padomdevēja struktūra, ko veido jurisprudencē, bruņotajos spēkos, civildienestā un citās dzīves jomās ievērojamas personas. Tās priekšsēdētāju ieceļ Ministru padome.

“Es esmu atbildīgs tikai Dieva un vēstures priekšā.”

*Fransisko Franko, “El Caudillo” (Vadonis),
spāņu ģenerālis un politiķis (1892–1975)*

ĢENERĀLIS FRANKO
Kā militārs diktators Fransisko Franko bija pie varas 36 gadus; 30 no tiem viņš izolēja Spāniju no pārējās Eiropas un pasaules.

Kā vienota valsts Spānija 1516. gadā nonāca Hābsburgu dinastijas rokās un ieguva plašas teritorijas Jaunajā pasaulē. Monarhi pakāpeniski ieviesa kastīliešu vērtības un institūcijas, iztiekot bez viduslaiku kortesiem un centralizējot varu, līdz 1700. gadā jaunās Burbonu dinastijas vadībā Spānija bija izveidojusies par absolūtu monarhiju.

Pēc Francijas Napoleona valdīšanas perioda (1808–1814) Spāniju postīja pilsoņkari starp absolūtisma piekritējiem un liberāļiem.

1814. gadā Spānija piedzīvoja savu pirmo liberālo Konstitūciju un 1873. gadā – Pirmo republiku, bet šajā laikā tā arī zaudēja lielāko daļu savas impērijas Amerikā. Sociālisma idejas, anarhisms, kataloņu un basku reģionālisms

HUANS KARLOSS I BURBONS

Huans Karloss kāpa tronī tikai divas dienas pēc Fransisko Franko nāves un sekmēja demokrātiskās pārmaiņas. Viņš ir pirmais Spānijas karalis, kurš devies oficiālā vizītē uz Ameriku un komunistisko ĶĪnu.

piedzīvoja vislielāko kāpinājumu 1931. gadā izveidotajā Otrajā republikā. Reakcionārie nacionālisti Franko vadībā 1936. gadā izraisīja postošo Spānijas Pilsoņu karu. 1939. gadā tika likvidēti pēdējie republikāņu atbalsta punkti Basku zemē, Barselonā un Madriidē.

Franko izveidoja diktatūru, kuras priekšgalā kā vienīgā politiskā partija bija Nacionālā kustība (*Movimiento Nacional*), un iedibināja pilnīgu valsts kontroli pār ekonomiku. Valsts pārvaldē viņš balstījās uz armiju, kortesiem ierādāt pasīvu lomu, un apspieda jebkādas separātisma izpausmes. Faktiski Spānija tika izolēta no ārpasaules līdz 20. gs. 60. gadiem, kad Franko bija spiests pieņemt Pasaules Bankas intervenci, lai izvestu valsti no nopietnas ekonomiskās krīzes. 1969. gadā Franko par savu pēcteci nosauca Burbonu dinastijas atvasi Huanu Karlosu. Kaut arī Franko pasludināja Spāniju par monarhiju ar sevi pašu kā reģentu, tā bija vienīgi fasāde – līdz pat savai nāvei 1975. gadā viņš saglabāja totālu, autoritāru varu.

Izšķiroša nozīme pārejā uz demokrātiju bija karalim Huanam Karlosam. Viņš iecēla par premjerministru centristu līderi Adolfo Suresu, kura partija 1977. gadā uzvarēja Konstitucionālās sapulces vēlēšanās. 1978. gadā stājās spēkā jauna Konstitūcija, kurā katram Spānijas reģionam tika piešķirta plaša autonomija. Jaunieģūto demokrātisko brīvību vadīti, vairums spāņu turpmākajās četrās vēlēšanās balsoja par sociālistiem. Tomēr 1996. gada vēlēšanās virkne finanšiālu un politisku skandālu nodrošināja uzvaru centristiem, kurus vadīja Hosē Marija Asnars. Neatkarīgi no galvenās valdības “krāsas” reģioniem tiek nodotas arvien jaunas pilnvaras.

S P Ā R V A L D E

PREMJERMINISTRS

Valdības priekšsēdētājs un parasti arī parlamentā dominējošās partijas līderis; saskaņā ar Deputātu kongresa uzticības balsojumu ieceļ monarhs; nosauc divu priekšsēdētāja vietnieku kandidātus.

PREMJERMINISTRS
Hosē Luiss Rodrigess Sapatero, ievēlēts 2004. g. 17. aprīlī.

MINISTRU PADOME

Vada premjerministrs un viņa vietnieki; isteno valsts pārvaldi.

TIESAS

AUGSTĀKA TIESA

Vada Spānijas tiesu sistēmu. Piecas palātas: civillietu, krimināllietu, administratīvo lietu, sociālo lietu un militāro lietu. Tās 95 tiesnešus vada priekšsēdētājs, kuru pēc Tieslietu padomes locekļu (8 tās locekļus ieceļ parlaments, 12 – tiesneši) ieteikuma ieceļ monarhs. Padome ieceļ tiesnešus un uzrauga tiesisko kārtību.

KONSTITUCIONĀLĀ TIESA

Nodrošina visu likumu atbilstību Konstitūcijai un Spānijas parakstītajiem starptautiskajiem līgumiem; 12 tiesnešus uz deviņiem gadiem ieceļ valdība. Tieslietu padome un parlaments. Pilsoņi var iesniegt apelācijas pret valdību par pilsoņtiesību pārkāpumiem.

ZEMĀKĀS INSTANCES TIESAS

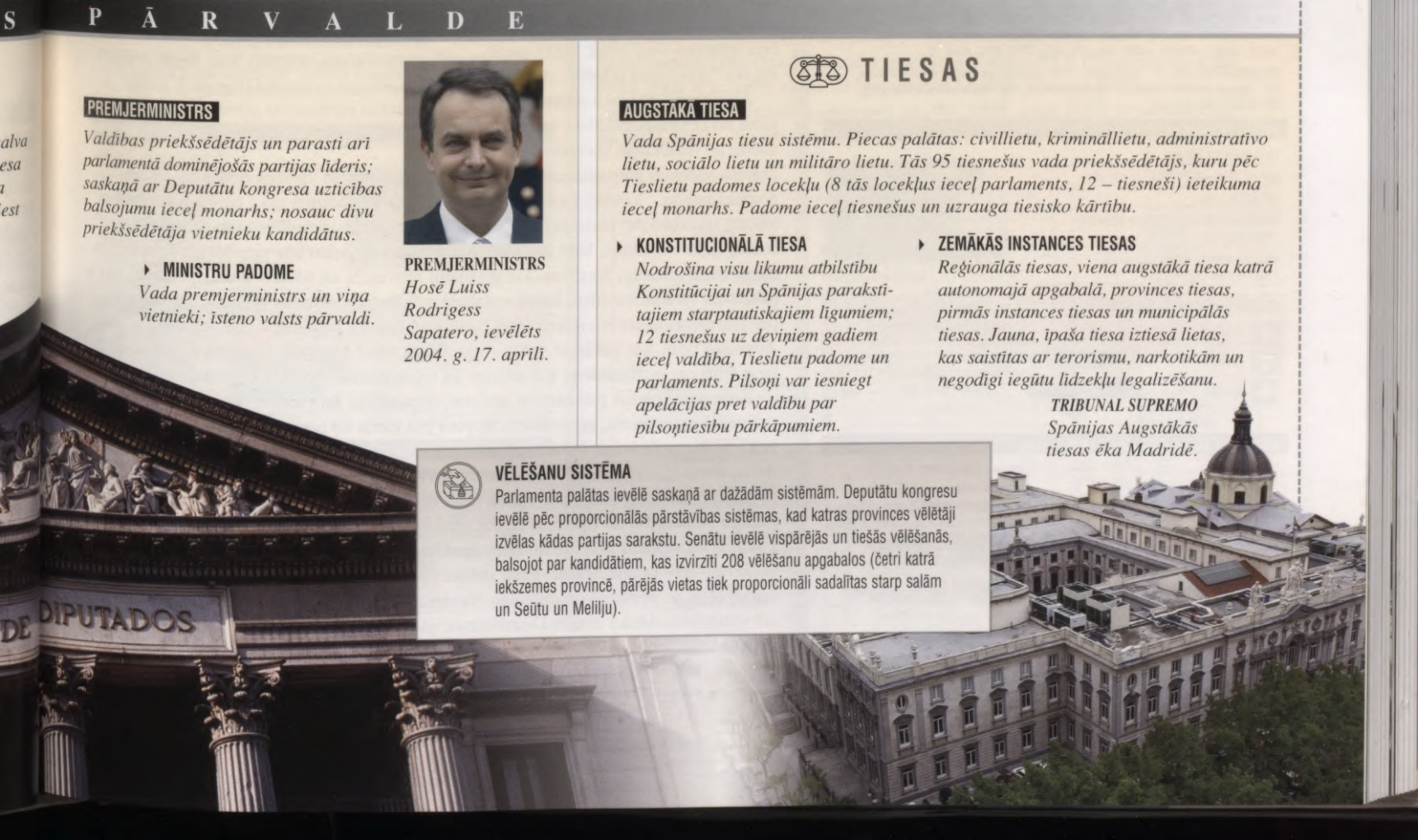
Reģionālās tiesas, viena augstākā tiesa katrā autonomajā apgabalā, provinces tiesas, pirmās instances tiesas un municipālās tiesas. Jauna, īpaša tiesa iztiesā lietas, kas saistītas ar terorismu, narkotikām un negodīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu.

TRIBUNAL SUPREMO
Spānijas Augstākās tiesas ēka Madriidē.

VĒLĒŠANU SISTĒMA

Parlamenta palātas ievēlē saskaņā ar dažādām sistēmām. Deputātu kongresu ievēlē pēc proporcionālās pārstāvības sistēmas, kad katras provinces vēlētajī izvēlas kādas partijas sarakstu. Senātu ievēlē vispārējās un tiesās vēlēšanās, balsojot par kandidātiem, kas izvirzīti 208 vēlēšanu apgabalos (četri katrā iekšzemes provincē, pārējās vietas tiek proporcionāli sadalītas starp salām un Seūtu un Meliliju).

SPĀNIJA

Oficiālais nosaukums: SPĀNIJAS KARALISTE

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 39,9 milj.
GALVASPILSĒTA: MADRIDE
PLATĪBA: 504 782 km ²
NEATKARĪBA: 1492
KONSTITŪCIJA: 1978

SPĀNIJAS nosaukums radies no senas romiešu provinces *Hispania* nosaukuma, kas savukārt cēlies no fenīciešu valodā dotā apzīmējuma "trušu krasts".

RELIĢIJA: Romas katoļi 96%, citi 4%

VALSTS VALODAS: spāņu, galisiešu, basku un kataloņu

REĢIONI VAI PROVINCES: 19 autonomi apgabali

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: *Chafarinas, Peñón de Alhucemas* un *Peñón de Vélez de la Gomez* salas

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI: nav politiskās cenzūras

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējās

TIESĪBU SISTĒMA: civiltikums, atzīt Starptautiskās Tiesas piekirtību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: AIDB, ANO, AsDB, Australia Group, BIS, CCC, CERN, EAPC, ECE, ECLAC, EDSO, EIB, EKA, EMS, EP, ERAB, ESAO, ES, FAO, IADB, IAEA, ICAO, ICC, ICFTU, ICRM, IDA, IEA, IFAD, IFC, IFRC, IHO, ILO, Interpols, IOM (novērot.), OPCW, PCA, PTO, PVO, RES, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNHCR, UNIDO, UNMEE, UNMIBH, UNMIK, UNU, UPU, WCL, WIPO, WMO, WtoO, ZC

POLITISKĀS PARTIJAS: PP – Tautas partija, PSOE – Spānijas Sociālistiskā strādnieku partija, CIU – Saskaņa un apvienošāns, IU – Apvienotie kreisie, PNV – Basku nacionālistiskā partija, CC – Kanāriju salu koalīcija

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 10.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: 15 080 USD

INFLĀCIJA: 3,4%

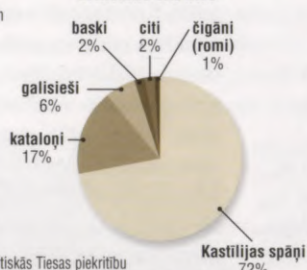
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE):

-17,3 mlrd. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs:

1,0651–1,1231 eiro

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiskie kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: basku separātistu terorisms no 1968. gada līdz mūsdienām. Kataloņu terorisms (1980–1987)

“Vienīgais ievērojamais fakts par baskiem ir tas, ka tie joprojām eksistē.”

Marks Kurlanskis. “Basku pasaules vēsture” (1999)

AUTONOMIE APGABALI

Galvenā valdīšanas īpatnība Spānijā ir tā, ka plaša diapazona pilnvaras ir piešķirtas 19 autonomajiem apgabaliem (*comunidades autónomas*), kas veido valsti. Tie darbojas kā centrālās pārvaldes “mikrokosmi” – ar savām valdībām, vienpalātu parlamenti, ko ievēlē vispārējās un tiešās vēlēšanās, augstākajām tiesām, galvaspilsētām un karogiem.

Katalonijai, Basku zemei (*Euskadi*) un Galisijai ir pašam sava valoda un kultūra. Cīņu par autonomiju tās sāka jau 20. gs. 30. gados. Katalonijas autonomo statusu 1932. gadā atzina centrālā valdība, bet Basku zemē un Galisijā par šādu statusu lēma tautas nobalsošanā 1936. gadā. Tomēr 1936.–1939. gadā notika Spānijas Pilsoņu karš, kura sākumā Galisija nonāca Franko nacionālistu kontrolē, bet Basku zeme un Katalonija līdz pēdējam palika republikāniskas. Pēc tam fašistiskais Franko režīms likvidēja visas politiskās un kultūras autonomijas paliekas.

1978. gada Spānijas Konstitūcija paredzēja reģionālu autonomiju visā Spānijā, bet Basku zemei, Katalonijai un Galisijai to ilgstošo pretenziju dēļ tika piešķirts īpašs “vēsturisko tautu” statuss. Konstitūcija paredzēja arī īpašu paātrinātu procedūru, saskaņā ar kuru pēc pozitīva balsojuma reģionālos referendumos šie apgabali 1980.–1981. gadā varēja ievēlēt paši savus parlamentus. 1982. un 1983. gadā process turpinājās pārējos apgabalos, bet Ziemeļāfrikas pilsētas Seuta un Melilja, kas bija Spānijas valdījumā, 1995. gadā ieguva “autonomu pilsētu” statusu.

Autonomie apgabali saņem finansējumu no centrālās valdības, kas iegūst naudu no nodokļiem un sociālā nodrošinājuma sistēmas pārpalikumiem. Apgabali var iekasēt arī vietējos nodokļus un aizņemties naudu. “Vēsturiskajām tautām” ir lielāka autonomija nekā pārējām kopienām, tostarp atbildība par tautsaimniecības attīstību, izglītību, veselību, vidi, tūrismu un sociālo nodrošināšanu, kaut gan eventuāli visām kopienām būs vienlīdzīga autonomija. Apgabali ir atbildīgi Senatam. Tie ir sadalīti provincēs un sīkāk – municipalitātēs, kas ir pakļautas vietējai valdībai. Katrā apgabalā ir Spānijas centrālās valdības pārstāvis, ko pēc premjerministra ieteikuma ieceļ Spānijas Ministru padome. Katrā apgabalā ir Augstākā tiesa, kas pakļauta valsts Augstākajai tiesai Madridē. Centrālā Konstitucionālā tiesa lemj par jautājumiem, kas attiecas uz reģionālo tiesību aktu konstitucionalitāti.

Kaut gan Spānijā pilnvaras ir nodotas apgabaliem (kopienām) un pastāv plaša reģionālā autonomija, separātisms turpina būt viena no nopietnākajām problēmām, ar ko saskaras Spānija. Basku separātistu pusmilitārā organizācija *Euskadi Ta Askatasuna (ETA)* – Basku Tēvzeme un Brīvība, kas dibināta 1959. gadā, pēdējo 30 gadu laikā ir atbildīga par vairāk nekā 800 cilvēku nonāvēšanu. Savu vēlmi iegūt pilnīgu neatkarību no Spānijas basku separātisti pamato ar lielajām etniskajām, kultūras un valodas atšķirībām starp baskiem un pārējo Spāniju; basku valoda – *euskera* – nav radniecīga nevienai indoeiropiešu valodai. Basku kopiena vēlas apvienoties ar vēsturiski radniecīgo Navarras provinci, bet galējie ekstrēmisti prasa arī vēsturiskās basku zemes Dienvidfrancijā. Pastāvīgā vardarbība, kopš 2002. gadā *ETA* lauzusi 1999. gadā noslēgto pamieru, ir izraisījusi sabiedrības pretvardarbības demonstrācijas visā Spānijā.

SPĀNIJAS KARALISKĀ ĢIMENE
Karalis Huans Karloss, kam līdzās ir viņa ģimene, saka runu 2000. gada 3. maijā Spānijas parlamenta septītās pēcfranko leģislatūras oficiālajā atklāšanā.

POLIJA

Oficiālais nosaukums: **POLIJAS REPUBLIKA**

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 38,6 milj.	GALVASPILSĒTA: VARŠAVA
PLATĪBA: 312 685 km ²	NEATKARĪBA: 1918
KONSTITŪCIJA: 1997	

POLIJAS nosaukums cēlies no slāvu vārda *polanie*, kas nozīmē "lauki", atbilstoši plašajiem līdzenumiem, kas klāj šo zemi.

RELĪGIJA: Romas katoļi 93%, pareizticīgie 2%, citi vai nereligiози 5%

VALSTS VALODA: poļu

REĢIONI VAI PROVINCES: 16 vojevodistes

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSSAZIŅAS LIDZEKLĪ: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: 52 dienas laikraksti

TV: 3 neatkarīgi dienesti

Radio: 6 neatkarīgi dienesti

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: franču tiesības, komunistu tiesību tradīcijas, atzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACCT (novērot.), ANO, Australia Group, BIS, BJVP, BSEC (novērot.), CCC, CEI, CERN, EAPC, ECE, EDSO, EP, ERAB, ES, ESAO, FAO, IAEA, ICAO, ICC, ICFTU, ICRM, IDA, IEA (novērot.), IFC, IFRCS, IHO, ILO, Interpols, IOM, ISO, ITU, MINURSO, MONUC, NAM (viesis), NATO, NSG, OAS (novērot.), OPCW, PCA, PDK, PIP, PTO, PVO, RES, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNDOF, UNESCO, UNHCR, UNIDO, UNIFIL, UNIKOM, UNMEE, UNMIBH, UNMIK, UNMOP, UNMOT, UNOMIG, UPU (asoc. valsts), WFTU, WIPO, WMO, WTO, ZC

POLITISKĀS PARTIJAS: SLD-UP – Demokrātiskā kreiso spēku apvienība – Darba savienība; PO – Pilsoņu platforma; S – Pašaizsardzība; PIS – Likums un taisnīgums; PSL – Polijas Zemieku partija; LPR – Polijas Ģimeņu līga; GM – Lejassilēzijas vācu minoritāte; Bloc – 2001. gada Senāta bloks; Ind – Neatkarīgie

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 25.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 4190

INFLĀCIJA: 10,1%

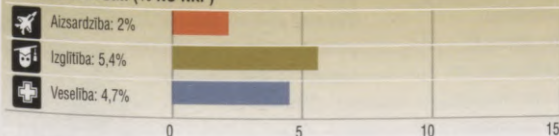
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -10,0 miljrd. USD

PILŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 4,133-3,952 zloti

VALSTS VALŪTA: ZLOTS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○	• Obligāts valsts militārais dienests.
Pilsonkari	○	○	○	• Armijas modernizācija ir prioritāte.
Starptautiski kari	○	○	○	• Bruņotie spēki kopā ar ANO Miera uzturēšanas spēkiem ir izvietoti Libānā, Kosovā un ir iesaistīti karā pret terorismu Afganistānā un Irākā.
Ārvalstu intervence	○	○	○	

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: karastāvoklis (1981–1983)

POLIJAS ROBEŽAS JAU 11. GS. SĀKUMĀ bija gandrīz tādas pašas, kādas tās ir šodien. Tomēr zeme ir piedzīvojusi ilgus okupācijas periodus un bijusi pilnībā sadalīta starp Krieviju, Prūsiju un Austriju 1772., 1793. un 1795. gadā. Tā atguva valsts statusu 1918. gadā, bet 1939. gadā tai uzbruka nacistiskā Vācija un sadalīja to ar staļinisko Padomju Savienību, atstājot izpostītu valsti. Pēc Otrā pasaules kara Polijā izveidojās komunistisks režīms, kura mantojumu ir pārņēmusi mūsdienu sociālistiski ievirzītā valdība.

20. gs. 70. gadu nestabilā, pēc PSRS parauga veidotā ekonomika bija labvēlīga

augšne 1980. gadā dibinātajai brīvajai arodbiedrību savienībai "Solidaritāte", kuras līderis bija elektriķis Lehs Valensa. "Solidaritāte" atbalstīja sociālekonomiskas reformas, jo īpaši tirgus ekonomiku. Prezidenta Vojecha Jeruzejska atkāpšanās no amata 1990. gadā pamudināja Seimu – ietekmīgāko no abām Polijas likumdevējstruktūrām – apstiprināt Konstitūcijas grozījumus, nosakot tiešas prezidenta vēlēšanas. Tajās uzvarēja Valensa. Viņš sāka rīkoties arvien diktatoriskāk un attālinājās no paša dibinātās "Solidaritātes". 1995. gadā ar 51,7% balsu par prezidentu tika

VĒLĒŠANAS – 2002. GADA 27. OKTOBRIS

Bijušais prezidents Lehs Valensa nodod savu balsi vietējās vēlēšanās Gdaņskā, Polijā.

ievēlēts Aleksandrs Kvasņevskis no Demokrātiskās kreiso spēku apvienības (SLD) – reformētas komunistiskās partijas ar sociāldemokrātisku ievirzi –, jo vēlētaji noraidīja Valensas konsekventi antikomunistisko ideoloģiju. Kvasņevska partija (SLD) uzvarēja arī 2001. gada parlamenta vēlēšanās un izveidoja koalīciju ar Darba savienību (UP) un Polijas Zemieku partiju (PSL), kura gan 2003. gada martā no koalīcijas izstājās.

Polijas nedrošā pāreja uz demokrātiju sāka stabilizēties 20. gs. 90. gadu beigās. Referendumā, kas notika 1997. gadā, galīgi tika apstiprināta jaunā, postkomunistiskā Konstitūcija, kas oficiāli noteica brīvas prezidenta un parlamenta vēlēšanas. Tā kā daudzās politiskās frakcijas apgrūtināja koalīciju veidošanu, Seima vēlēšanās partijām noteikta 5% barjera (partiju blokiem – 8%). Pilsoņtiesībās kopš 1989. gada ir iekļauta vārda un biedrošanās brīvība (izņemot brīvību veidot "totalitāras" organizācijas) un preses brīvība. 1999. gadā Polija iestājās NATO un 2004. gadā – Eiropas Savienībā.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA <i>Zgromadzenie Narodowe</i> (Tautas sapulce) Divpalātu parlaments Senāt (Senāts) 100 locekļi, ko vispārējās un tiešās vēlēšanās ievēlē uz četriem gadiem. Sejm (Apakšnams) 460 deputāti, ko pēc proporcionālās pārstāvības tieši ievēlē uz četriem gadiem. Ierosina un pieņem likumprojektus; ar trīs piektdaļu balsu vairākumu noraida veto; ar divu trešdaļu balsu vairākumu var atlaist pats sevi; ar neuzticības balsojumu atstādina premjerministru un Ministru padomi. Reģionālā pārvalde 16 vojevodistes pārvalda vēlēti vadītāji un leģislatūra.	IZPILDVARA Prezidents Uz pieciem gadiem ievēlē vispārējās un tiešās vēlēšanās; ierobežojums – divi termiņi. Valsts galva, bruņoto spēku virspavēlnieks. Pārziņa starptautiskās lietas; atlaiz parlamentu; nosaka leģislatīvās vēlēšanas. Premjerministrs Pārstāv Seima vairākuma partiju. Iecel prezidents, apstiprina Seims. Valdības galva. Pārziņa iekšzemes lietas, vada Ministru padomi. Premjerministra vietnieks Iecel prezidents, apstiprina Seims. Ministru padome Pēc premjerministra ieteikuma iecel prezidents; apstiprina Seims. Pārziņa valsts pārvaldes darbu.	TIESAS Konstitucionālā tiesa Lemj par likumu atbilstību Konstitūcijai; izskir vēlēšanu strīdus. Tiesnešus uz deviņiem gadiem iecel Seims. Augstākā tiesa Augstākā pārskaatīšanas un apelācijas tiesa civilīetās un kriminālīetās. Tiesnešus pēc Nacionālās tiesnešu padomes ieteikuma uz mūžu iecel prezidents. Provinces tiesas Vietējās tiesas

KANĀDA

KANĀDAS KAROGS
Kanādas karogā, kas pieņemts 1965. gada 15. februārī un pazīstams kā "kļavas lapas karogs", ir 1921. gadā karaļa Džordža V pasludinātās nacionālās krāsas.

KANĀDAS MOUNTIES
Karaliskā Kanādas Jātnieku policija, kas pazīstama kā Mounties, tika izveidota 1873. gadā, lai uzturētu kārtību rietumu teritorijās.

KANĀDA ir augsti attīstīta, moderna, bagāta un industrializēta valsts, tomēr tās attīstībai kopš 18. gadsimta bija raksturīga noteikta – nereti turbulenta – politiska šķirtne, kas sakņojas valodā un kultūrā.

Mūsdienu Kanāda – tās valstiskā identitāte, robežas un politiskā sistēma – tikusi kaldināta trīs gadsimtus ilgās politiskās domstarpībās starp franciski runājošajiem kvebekiešiem un angliiski runājošajiem ieceļotājiem.

Gadu tūkstošiem algonkinu, blekfūtu, irokēzu un inuītu cilšu apdzīvota, Kanāda pirmoreiz piesaistīja eiropiešu uzmanību, kad kuģi Hudzona līcī sāka meklēt ziemeļrietumu jūrasceļu.

Pirmie eiropiešu "komercuzņēmumi" Kanādā pārsvarā bija franču izcelsmes, un tie nodarbojās ar kažokādu tirdzniecību. Faktiski franču iedzīvotāju skaits Kanādā strauji palielinājās pēc 1600. gada, un austrumu reģioni drīz vien kļuva pazīstami kā *Nouvelle France* (Jaunā Francija), kurā

bija tādas nozīmīgas kolonijas kā Kvebeka un Akādija. Francija pastiprināja savu kontroli un ietekmi šajā teritorijā līdz tam, kad 1763. gadā pēc uzvaras Septiņgadu karā kanādiešu kolonijas pārņēma Lielbritānija. Līdz ar to sākās lielas izmaiņas kanādiešu dzimtenes sociālpolitiskajā struktūrā.

Nākamajos trijos gadu desmitos Kanāda uzņēma aptuveni 40 000 Britu impērijas kronim uzticīgo rojālistu no ASV. Viņi izveidoja ievērojamu angļu valodā runājošu kopienu un provocēja etnisku saspilējumu ar franču valodā runājošajiem iedzīvotājiem. Lai mazinātu spriedzi, Lielbritānija 1791. gadā pieņēma Konstitucionālo likumu, kam bija jānoņem miera gan angļu, gan franču valodā runājošie. Tika izveidota gan Augškanādas,

V A L S T S

LIKUMDOŠANA

PARLAMENTS

Divpalātu parlaments. Visi likumprojekti jāizskata abās palātās. Senāts var grozīt vai noraidīt likumprojekta un sūtīt atpakaļ Apakšnamam pārskatīšanai.

▶ SENĀTS

Parlamenta augšnams; 105 senatorus ieceļ ģenerālgubernators, un tie ieņem amatu līdz 75 gadu vecumam. Senātu kā vietu, kur notiek "prātīga otrreizēja apdomāšana", savulaik izveidoja, lai aizstāvētu mazāko provinču intereses un atklātās diskusijās spriestu par nozīmīgākajiem jautājumiem. Kaut gan Senātam ir tāda pati likumdošanas vara kā Apakšnamam, tajā reti izskata valdības ikdienas darba jautājumus.

▶ APAKŠNAMS

Parlamenta apakšnams; 301 deputāts, kas uz pieciem gadiem ievēlēti tiešās un vispārējās vēlēšanās. Ja vien valdība nav izjukusi vai demisionējusi, premjerministram ik pēc pieciem gadiem jālūdz ģenerālgubernators parlamentu atlaist. Apakšnams ir atbildīgs par likumdevējas varas ikdienas darba jautājumiem un par valdības pārraudzību.

IZPILDVARA

MONARHS

MONARHS
 Karaliene Elizabete II, Lielbritānijas monarhs kopš 1952. gada.

Apvienotās Karalistes karalis vai karaliene. Sadraudzības valdnieks; valsts galva; viņa vai viņas oficiālās funkcijas ir formālas un lielākoties ceremoniālas.

▶ ĢENERĀLGUBERNATORS

Ieceļ monarhs kā savu pārstāvi; ieņem amatu vismaz piecus gadus. Ieceļ premjerministru, sasauca un atlaiž Parlamentu.

PROVINCES UN TERITORIJAS

- ▶ 10 provinces un 3 teritorijas
- ▶ provinču likumdevēju sapulces
- ▶ gubernatora vietnieki pārstāv karalienei

SENĀTS

Senāta iekštelpas Kanādas Parlamenta ēkā Otavā, Ontārio.

“Es ticu, ka Konstitūcija nodrošinās dažādu kultūru un etnisko grupu koeksistenci vienā valstī.”

Pjērs Trudo, 1965. gada 30. septembrī

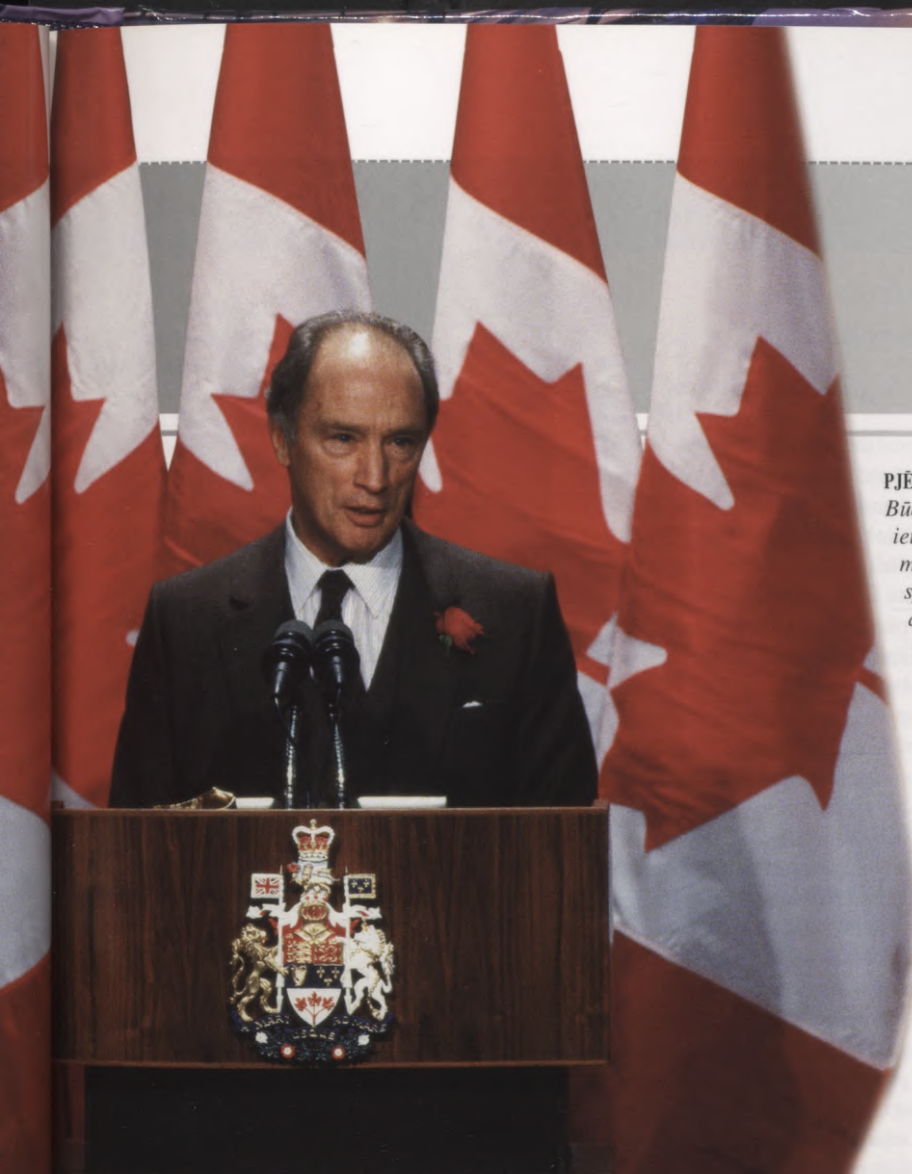
PJĒRS TRUDO

Būdams populārs un ietekmīgs premjerministrs, Trudo bija spēcīgs divvalodības, etniskās tolerances un vienotas Kanādas aizstāvis.

gan Lejaskanādas kolonija un katrai no tām piešķirta ierobežota autonomija.

Ar 1840. gada Apvienošanas aktu britu karaļnams, no vienas puses, atslābināja politisko kontroli pār kolonijām, bet, no otras puses, atjaunoja 1791. gadā atmesto ideju par Kanādu kā vienotu politisku subjektu. 1867. gadā tika izveidota Kanādas domīnija, apvienojot Ontārio, Kvebeku, Jaunskotiju un Ņūbransviku.

1931. gadā ar Vestminsteras statūtu Kanāda kļuva par neatkarīgu, suverēnu valsti, bet Kvebeka saglabāja īpašu autonomiju. Tajā laikā Kanādu veidoja deviņas provinces un divas teritorijas. Ņūfaundlenda pievienojās vēlāk – 1949. gadā –, bet 1999. gadā izveidojās Nunavutu inuītu (eskimosu) teritorija.

S P Ā R V A L D E

PREMJERMINISTRS

Valdības vadītājs; parasti šo amatu ieņem Apakšnama vairākuma partijas līderis.

▶ **SLEPENĀ PADOME**

Monarha ceremoniālā padomdevēja padome; pēc premjerministra ieteikuma ieceļ ģenerālgubernators.

▶ **KABINETS**

Kabineta locekļus ieceļ premjerministrs, galvenokārt savas partijas pārstāvjus, lai uz katru provinci būtu vismaz viens ministrs; tiem jābūt vai saprātīgā termiņā jāklūst par Slepēnās padomes locekļiem un Apakšnama deputātiem vai jāatstāj amats Kabinetā.

Pols Mārtins, ievēlēts 2004. g. 12. decembrī.

AUGSTĀKA TIESA

Valsts augstākā tiesu iestāde civilīlētās, kriminālīlētās un konstitucionālajās lietās; deviņi tiesneši, ko nominē premjerministrs un ieceļ ģenerālgubernators, ieņem amatu līdz 75 gadu vecumam.

▶ **FEDERĀLĀ TIESA**

Vienīgā pilnībā integrētā tiesu joma mūsdienu federācijā; īsteno tiesvedību lielākajā Kanādas daļā; iztiesā visas krimināllietas.

▶ **PROVINČU TIESAS**

Katrā provincē darbojas sava tiesu sistēma, kurā ir gan apelācijas tiesas, gan provinces augstākā tiesa; federāli iecelti tiesneši.

▶ **NODOKĻU TIESA**

Federālās tiesas apakšnodaļas Nodokļu tiesas pārziņā ir lietas par Kanādas federālo nodokļu kodeksa un noteikumu pārkāpumiem.

 TIESAS

AUGSTĀKĀS TIESAS TIESNEŠI

Kanādas Augstākās tiesas tiesneši pārstāv augstāko tiesu iestādi. Pēdējos gados ir bijuši mēģinājumi padarīt valsts Augstāko tiesu par ģeogrāfiskas pārstāvniecības struktūru.

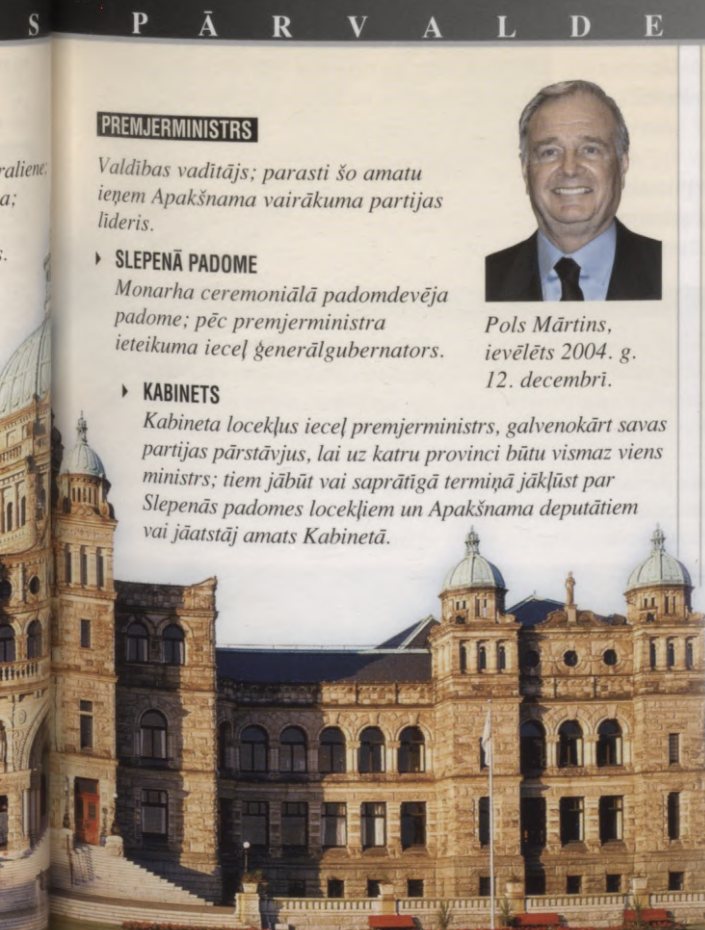
PROVINČU LEGISLATŪRA

Provinces parlamenta ēkas iespaidīgā fasāde Viktorijā, Britu Kolumbijā.

VĒLĒŠANU SISTĒMA

Kanādas Apakšnama deputātus ievēlē no vienmandāta parlamentārajiem iecirkņiem. Iecirkņi parasti tiek saukti par “raidīngiem”. Provinču leģislatūras vēlēšanās parasti izmanto mažoritāro sistēmu, saskaņā ar kuru ievēlē to, kurš saņēmis visvairāk balsu.

IZPILDVARA/LIKUMDOŠANA/TIESAS

*“Valdības darbā drīzāk tiek ievērots tas,
ko mēs neatļaujam, nevis tas, ko mēs darām.”*

Premjerministrs Viljams Makenzijs Kings, 1936. gada 26. augustā

IZPILDVARA

Kanādas izpildvaras jomas un likumdošanas jomas galvgali ir Lielbritānijas monarhs. Kā konstitucionāla monarhija un Sadraudzības locekle Kanāda par valsts galvu atzīst karalieni. Tomēr viņas stāvoklis Kanādas

politikā ietekmes un varas ziņā ir nenozīmīgs. Viņas loma – tāpat kā tagad tas ir AK – ir simboliska: karaliene ir karalistes un Sadraudzības simboliska valdniece. Tāpat kā tas ir daudzās Britu Nāciju Sadraudzības valstīs, monarhs ieceļ ģenerālgubernatoru, kas

ĢENERĀL-GUBERNATORS
Adriena Klarksone ievērojama žurnāliste un diktore – 1999. gadā kļuva par otro sievieti ģenerālgubernatori par pirmo personu šajā amatā, kas nāc dzimusi Kanādā.

pārstāv viņu kā titulēts Kanādas federālās valdības vadītājs, bet tas vienmēr notiek pēc premjerministra ieteikuma. Tā kā starp Kanādas angļiski runājošajiem un franciski runājošajiem iedzīvotājiem ir lielas etnolingvistiskas atšķirības, ģenerālgubernatora amatu pārmaiņus piešķir frankokanādiem un anglokanādiem. Kaut gan ģenerālgubernatoram ir pilnvaras monarha vārdā iecelt amatos un apstiprināt tiesību aktus, viņa pienākumi lielākoties ir ceremoniāli, jo britu karaļnams reti iejaucas valsts iekšējās lietās. Tas pats attiecas uz Karalienes slepeno padomi, kas teorētiski ir valsts vadītāja galvenā padomdevēja padome. Un atkal – tās loma ir simboliska, un tā darbojas vienīgi ceremoniālā statusā.

Izpildvaras jomā lielākās politiskās pilnvaras ir premjerministram, kurš parasti ir

parlamenta vairākuma partijas līderis un tādēļ tiek ievēlēts ikgadējā partijas vadības konventā. Premjerministrs veido Kabinetu, sagatavo valdības darba programmu un nosaka valdības politiku visos iekšpolitikas un ārpolitikas jautājumos.

Ietekmīgākā izpildvaras politiskā struktūra ir Kabinets. Pēc parlamenta vēlēšanām premjerministrs ieceļ Kabineta locekļus, katram tiek piešķirts viens (bet dažreiz vairāk nekā viens) “portfelis” jeb valdības ministrija. Iecelšanu Kabinētā nosaka vairāki faktori. Protams, liela nozīme ir politiķu spējam un pieredzei, bet Kabinets tiek veidots arī pēc godīgas visu valsts provinču pārstāvības principa. Turklāt daži amati parasti tiek piešķirti pārstāvjiem no konkrētām Kanādas daļām. Piemēram, Lauksaimniecības departamentu parasti vada Kabineta loceklis no prēriju provincēm. Citiem vārdiem sakot – premjerministrs cenšas veidot Kabinetu un federālo pārvaldi no visas Kanādas, lai būtu pārstāvētas valsts kā kopuma intereses.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

Starp franciski runājošo Kvebekas provinci un pārējo Kanādu pastāv dziļas kultūras atšķirības. Šī kultūrsķirtnē Kanādas nacionālajā politikā izpaužas Kvebekas

KVEBEKAS SEPARĀTISTU KUSTĪBA
Separātistu kustība, kas jau apmēram 35 gadus ir daļa no Kanādas nacionālās identitātes, pārdzīvo Parti Québécois sakāvi 2003. gada provinces vēlēšanās.

separātistu kustībā, kuras galējie mērķi ir izveidot pilnīgi autonomu Kvebekas valsti, kam ar Kanādu būtu tikai ekonomiskas saiknes. Šīs kustības raksturs mainījās 1963. gadā, kad izveidojās *Front de Libération du Québec* (Kvebekas Atbrīvošanas fronte). Nākamajā desmitgadē šī radikālā kustība istenoja vairākus teroristu uzbrukumus viņus visā Kanādā. 1970. gada oktobrī viņi izprovocēja krīzi, kad nolaupīja britu tirdzniecības pārstāvi, nolaupīja un noslepkavoja Pjēru Laportu – Kvebekas darba ministru. Valdība atcēla parastās pilsoņu brīvības, lai sagūstītu

aidzīmās turētās kustības dalībniekus. Tomēr *Front de Libération du Québec* nekad nav guvusi tautas atbalstu, un ir radušies daudz liberālāki separātistu grupējumi. Nozīmīgākais no tiem ir 1968. gadā izveidotā *Parti Québécois*, kam joprojām ir nozīmīga vieta Kanādas politikā.

ISA KANĀDAS PARLAMENTA HRONOLOĢIJA

1867 Akts par britu Ziemeļameriku (Kanādā pazīstams arī kā Konstitucionālais likums) apvieno četras kolonijas – Ontārio, Kvebeku, Jaunskotiju un Ņūbransviku, izveidojot Kanādas dominiju. Tika izstrādāta Konstitūcija, kurā noteiktas monarha, Apakšnama un Senāta pilnvaras.

1869 Izkalts pirmais lielais Kanādas zīmogs.

1870 Ar Manitobas aktu tiek izveidota Manitobas province, kolonisti un metiši (kažokādu tirgotāju un vietējo sieviešu pēcteči) Sarkanās upes reģionā tam pretojas.

1871 Kanādai pievienojas Britu Kolumbija (ietverot Vankūveras salas koloniju). Parlaments pārstrukturēja, lai uzņemtu jaunus pārstāvjus.

1873 Kanādai pievienojas Prinča Edvarda sala. Parlaments atkal tiek attiecīgi pārstrukturēts.

1905 Tiek izveidotas Albertas un Saskačevanas provinces. Lidz 20. gs. 90. gadiem to dabas bagātības paliek federālās valdības pārziņā.

1916 Ugunsgrēks noposta lielu daļu no Parlamenta ēkas Otavā. Tā tiek atjaunota 1917.–1927. gadā.

PREMJERMINISTRU GALERIJA

Premjerministra amatam kopš 1867. gada ir bijusi nozīmīga vieta valsts politiskajā dzīvē, jo premjerministrs ir valdības vadītājs un saikne starp izpildvaras jomu, tās politiku un Parlamentu. Pa labi ir daži no kanādiešiem, kas ieņēmuši premjerministra amatu.

SERS DŽONS ALEKSANDRS MAKDONALDS
01.07.1867–05.11.1873. un 17.10.1878–06.06.1891.

- Viens no pirmajiem Konservatīvās partijas vadītājiem.
- Ietekmējis Kanādas veidošanos.
- 1867. gadā veidoja jaunās dominijas pirmo valdību.

SERS VILFRĪDS LORJĒ
11.07.1856–06.10.1911.

- Pirmais frankokanādiēti, kas kļuvis par Kanādas premjerministru.
- Spēcīgs Ziemeļamerikas brīvās tirdzniecības aizstāvis.
- 44 gadus un 11 mēnešus bija parlamenta loceklis.

VILJAMS LIONS MAKENZĪJS KINGS
1921. g. dec.–1926. g. jūn. 1926. g. sept.–1930. g. aug. 1935. g. okt.–1948. g. nov.

- Kā iecienīts politiķis Kings bija premjerministrs gandrīz divdesmit piecus gadus.
- Kasmīgs Kanādas autonomijas aizstāvis, viņš bija Vestmīnsteras statūta katalizators.

DŽONS DIFENBEIKERS
21.06.1957.–21.04.1984.

- Pēc 22 liberālu administrāciju gadiem aizsāka konservatīvas izmaiņas Kanādas politikā.
- 20. gs. 60. gados ieviesa lauksaimniecības reformas un attiecīgā federālo pilsonību uz indiāņu pamatiedzīvotājiem.

KANĀDA

VALSTS BĒRU GĀJIENS
Jātnieku policijas nodaļas ar karogu pārsegtu Pjēra Trudo zārku. Viņš bija viens no Kanādas populārākajiem un vienlaikus pretrunīgi vērtētajiem premjerministriem.

LIKUMDOŠANA

Kanādas politiskajā sistēmā likumdošanas joma aptver gandrīz visu valsts pārvaldi, veidojot augstāko valsts varas struktūru. Daudzās valstīs lielākā daļa politiskās varas pieder izpildvarai, turpretī Kanādā izpildvaras joma un federālā birokrācija ir tikai parlamentārās varas atzars. Premjerministrs gandrīz vienmēr ir Apakšnama vairākuma partijas līderis, un lielākā daļa Kabineta ministru arī pārstāv Apakšnama vairākuma partiju. Tātad valdība – ar visu savu politiku, procedūram un pilnvarām – ir nemainīgi atbildīga parlamentam.

Parlamenta galvenā struktūra ir Apakšnams, kurā ir 301 deputāts, kas ievēlēts vispārējās vēlēšanās no vienmandāta apgabaliem. Kā vienīgā ievēlētā struktūra federācijas politiskajā sistēmā Apakšnams pārstāv tautas politisko gribu un tādējādi pārtrauga valdības ikdienas darbu, kā arī likumdošanas jautājumus. Parlamentā sagatavo svarīgākos tiesību aktus, arī finanšu jomā. Turklāt Apakšnamam ir tiesības izteikt valdībai neuzticību un to atlaist.

Saskaņā ar Kanādas politiskajām tradīcijām visas piezīmes Apakšnamā jāadresē spīkeram, kurš vada debates. Deputātiem, kamēr tie atrodas sēžu zālē, nav ļauts vērsties citam pie cita, bet jāuzrunā kolēģi atbilstoši titulumam, piemēram: "Godājamais Apakšnama loceklis, opozīcijas vadītāj!"

Daudzējādā ziņā Kanādas Senāts vairāk līdzinās Lielbritānijas Lordu palātai nekā amerikāņu līdziniekam. Senatorus nominē

AUGSTĀKĀ TIESA

Kanādas Augstākās tiesas ēka atrodas Parlamenta pakalnā Otavā, Ontārio.

premierministrs, bet ieceļ ģenerālgubernators. Vairākums paliek amatā līdz obligātajam pensionēšanās vecumam – 75 gadiem. Vietas Senātā tiek sadalītas pēc provinču pārstāvības. Tādējādi plašāk pārstāvētas divas visvairāk apdzīvotās provinces – Ontārio un Kvebeka. Katra no tām Senātā iegūst 24 vietas. Četrus rietumu provinces savā starpā dala 24 vietas tāpat kā austrumkrasta piejūras provinces. Ņūfaundlendas un Labradoras provincēm ir sešas vietas, bet katru no trim teritorijām pārstāv viens senators.

→
NĀKAMAJĀ LAPĀ: PARLAMENTA PAKALNS OTAVĀ
Gvarde sardzes maiņas laikā Parlamenta pakalna centrālā bloka priekšā. Ēkā, kas atjaunota 1920. gadā, atrodas Senāts, Apakšnams, premjerministra birojs, opozīcijas vadītāja birojs.

1931 Apvienotā Karaliste izdod Vestminsteras statūtu, ar ko atzīst Kanādas neatkarību un suverenitāti.

1940 Tiek izdots strīdīgais Valsts resursu mobilizācijas akts, ar ko legalizē obligāto karaklausību Kanādas Bruņotajos spēkos.

1960 Parlaments pieņem Kanādas Tiesību bilu, nodrošinot pilsoniskās brīvības visiem Kanādas pilsoņiem.

1982 Tiek pieņemts jaunais Kanādas Konstitūcijas akts, kas ietver Kanādas Tiesību un brīvību hartu (Kanādas Akts). 1867. gada Konstitūcijas grozījumi, ar ko akceptēta atdalīšanās no Apvienotās Karalistes, kas vairs arī formāli neapstiprina Kanādas parlamenta aktus.

1939 Kanādas premjerministrs Viljams Lions Makenzijs Kings Apakšnamā pasludina karu Vācijai.

1949 Kanādas jaunākā province Ņūfaundlenda nobalso par pievienošanu Kanādai.

1977 Pirmā tiešraide no Apakšnama sēžu zāles padara Kanādu par pirmo valsti, kas translē savas likumdošanas procedūras.

LESTERS B. PĪRSONS
 22.04.1963.–19.04.1968.

PJĒRS ELIOTS TRUDO
 04.04.1968.–03.06.1979.
 03.03.1980.–29.06.1984.

KIMA (EVRILA FĒDRA) KEMBELA
 25.06.1993.–03.11.1993.

ŽANS KRETJĒNS
 04.11.1993.–12.2003.

- ANO Ģenerālās asamblejas priekšsēdētājs (1952–1953).
- Nobela Miera prēmija (1957).
- Ierosināja visaptverošu pensiju programmu, socializētu medicīnu un ieviesa karogu ar kļavas lapu.

- Īstenoja Kvebekas kultūras mantojuma aizstāvības politiku, saglabājot vienotu Kanādu. Kā kvebekiešu separātisma kritiķis centās nepieļaut, ka Kvebeka iegūst neatkarību Kvebekas referenduma laikā (1980).

- Kanādas pirmā sieviete premjerministre un pirmā no Britu Kolumbijas.
- Iegūta amatu tikai četrus mēnešus līdz savas Progresīvās konservatīvās partijas sakāvei nacionālajās vēlēšanās 1993. gadā.

- Iecienīts politiķis, darbojies jau Pīrsona un Trudo administrācijā. Kā Liberālās partijas līderis uzvarējis trijās vispārējās vēlēšanās pēc kārtas.

KANĀDA

Oficiālais nosaukums: **KANĀDA**

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 31,6 milj.
 GALVASPILSĒTA: OTAVA
 PLATĪBA: 9 984 670 km²
 NEATKARĪBA: 1867
 KONSTITŪCIJA: 1867

KANĀDAS nosaukums radies no vārda algonkinu valodā, kas nozīmē "kopiena" jeb "maza apmetne".

RELĪĢIJA: Romas katoļi 44%, protestanti 29%, citi un nereligiōzi 27%

VALSTS VALODAS: angļu un franču

REĢIONI VAI PROVINCES: 10 provinces, trīs teritorijas

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAIŽĪNAS LĪDZEKĻI: nav politiskās cenzūras

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: angļu vispārējās tiesības; franču juridiskās tradīcijas Kvebekā; atzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACCT, AIDB, ANO, APEC, ARF (dialoga partnere), AsDB, ASEAN (dialoga partnere), Australia Group, BIS, C, CCC, CDB, EAPC, ECE, ECLAC, EDSO, EKA (sadarbības valsts), EP (novērot.), ERAB, ESAO, FAO, G7, G8, G10, IADB, IAEA, ICAO, ICC, ICFTU, ICRM, IDA, IEA, IFAD, IFC, IFRC, IHO, ILO, Interpols, IOM, ISO, ITU, MINURCA, MIPONUH, MONUC, NAM (viessis), NATO, NEA, NSG, OAS, OPCW, PCA, PTO, PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNAMSIL, UNCTAD, UNDOF, UNESCO, UNFICYP, UNHCR, UNMEE, UNMIH, UNMIK, UNMOP, UNMOVIC, UNTSO, UNU, UPU, WCL, WFTU, WIPO, WMO, WTO, ZC

POLITISKĀS PARTIJAS: LP – Liberālā partija, CA – Kanādas Reformu Konservatīvo apvienība, BQ – Kvebekas bloks, NDP – Jaunā demokrātiskā partija, PCP – Progressīvā konservatīvā partija, Ind – Neatkarīgie

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 8.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 21 130

INFLĀCIJA: 2,2%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): 12,7 mlrd. USD

VALŪTAS MAINAS KURSI/ ASV dolārs: 1,311–1,313 Kanādas dolāru

VALSTS VALŪTA: KANĀDAS DOLĀRS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

- Aizsardzības plānošana pašlaik vērsta uz ātrās reaģēšanas spēku izveidi.
- Vairāk nekā 125 000 kanādiešu personālsastāva ir piedalījušies ANO miera uzturēšanas operācijās – tas ir vairāk nekā jebkurai citai valstij.

"Politika ir prasmīga apiešanās ar asiem priekšmetiem."

Lesters B. Pirsons, premjerministrs (1963–1968)

SENĀTS

Kanādas Senāts atšķirībā no Apakšnama reti iesaistās valsts un valdības ikdienas lietās, bet parasti nodarbojas ar plašāku Kanādā notiekošo politisko un sociālo parādību apspriešanu un izpēti. Senāts ir politisko jautājumu sava veida filozofisks forums, un tā lēmumi teorētiski tiek pieņemti visas tautas interesēs un nav lokālas vai partiju politikas motivēti.

Kaut gan abas parlamenta palātas atšķiras gan pēc formas, gan darbības jomas, tām ir vienādas likumdošanas pilnvaras. Jebkuram Apakšnama vai valdības izstrādātajam tiesību aktam, pirms tas kļūst par likumu, jāiegūst Senāta apstiprinājums. Konceptuālas nesaskaņas starp abām palātām drīzāk kalpo par iedarbīgu pārbaudes un līdzsvarošanas sistēmu, nevis kļūst par traucēkli valsts politikai.

TIESAS

Tāpat kā kanādiešu nācija, arī Kanādas tiesu iestādes saglabājušas gan angļu, gan franču ietekmes un tradīcijas. Tādējādi valsts juridiskā sistēma pamatā balstās uz angļu vispārējām tiesībām, savukārt franciski runājošajā Kvebekas provincē par paraugu ņemtas franču civiltiesības. Milzīga nozīme tiesu iekārtā ir tās neatkarībai – "likuma varai", kas nozīmē to, ka neviena persona vai struktūra nav pārāka par likumu. Kopumā jebkuru sākotnējo lietu provinces tiesās, kas izskata lielāko daļu lietu, iztiesā viens tiesnesis. Federālās vai apelācijas lietas iztiesā trīs tiesneši.

43. PREMĒRMINISTRU APSPIEDIE 2002. GADĀ
 Desmit provinču un triju teritoriju premjeri sapulcējās 2002. gada augustā, lai spriestu par Kioto protokolu. No kreisās: Pols Okaliks (Nunevatu), Peta Dankana (Jukona), Ralfs Kleins (Alberta), Pets Binss (Prinča Edvarda sala) un Ģerijjs Duers (Manitoba).

apsvērumiem. Kanāda ir apņēmusies pilnībā nodrošināt vienlīdzīgu ģeogrāfisko pārstāvību, un tas nozīmē, ka trim tiesnešiem jābūt no Kvebekas, trīs tradicionāli ir no Ontārio, divi – no Rietumkanādas, bet viens – no Atlantijas provincēm. Augstākā tiesa atrodas Otavā un ir galīgā apelācijas tiesa visās civillietās, krimināllietās un konstitucionālajās lietās. Tomēr Augstākās tiesas darbības joma pārsniedz lietu pārskatīšanu tiesā, jo tiesneši ir arī valsts tiesu sistēmas filozofiskais un ētiskais balsts. Izpildot šo uzdevumu, Augstākā tiesa bieži vien pārskata tiesību aktus – gan ierosinātos, gan spēkā esošos –, lai nodrošinātu to atbilstību Kanādas Konstitūcijai. Lemjot par konstitucionāliem jautājumiem, Augstākā tiesa definē gan federālās, gan provinču varas kompetences robežas.

Kanādas Federālā tiesa un valsts tiesu sistēma strādā Augstākās tiesas pakļautībā. Šajā tiesā ir divas galvenās nodaļas – pirmās instances tiesa un apelācijas tiesa. Tomēr ir arī noteiktas specializācijas tiesas, kas izskata specifiskas valsts nozīmes lietas, tādas kā imigrācija, administratīvās tiesības un nodokļu lietas.

Valsts desmit provincēs un trijās teritorijās arī darbojas sava tiesu sistēma – provinču tiesas. Kaut gan tiesu sistēmas un nosaukumi nedaudz atšķiras, katrā provincē kopumā darbojas trīspakāpju tiesu sistēma, kurā izskata civillietas un krimināllietas atbilstoši to piekritībai.

MALAZIJA

Oficiālais nosaukums: MALAZIJA

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 22,6 milj.
 GALVASPILSĒTA: KUALALUMPURA
 748 km²
 NEATKARĪBA: 1963
 KONSTITŪCIJA: 1957

MALAZIJA burtiski nozīmē "malajiešu zeme", un šo nosaukumu oficiāli sāka lietot 1963. gadā.

RELĪGIJA: musulmāni (galvenokārt sunnīti) 53%, budisti 19%, ķīniešu ticējumā 12%, kristieši 7%, tradicionālie ticējumi 2%, citi 7%

VALSTS VALODA: bahasa malajiešu

REĢIONI VAI PROVINCES: 13 štati

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSSAZIŅAS LĪDZEKĻI: absolūta politiskā cenzūra

Laikraksti: 42 dienas laikraksti

TV: 7 dienesti, 3 valsts kontrolētas translācijas uz pussalas Malaziju, Saravaku un Sabahu

Radio: 5 dienesti – 3 valsts kontrolēti raidītāji uz Malaziju, Saravaku un Sabahu

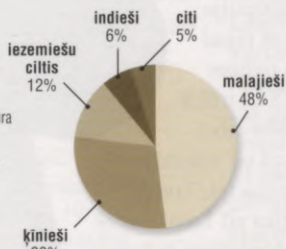
VĒLŠANU TIESĪBAS: no 21 gada vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: angļu vispārējās tiesības, neatzīst Starptautiskās Tiesas piekriktību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ANO, APEC, ARF, AsDB, ASEAN, BIS, C, CCC, CP, ESCAP, FAO, G15, G77, IAEA, ICAO, ICFTU, ICRM, IDA, IDB, IFAD, IFC, IFRC, IHO, ILO, Interpols, ISO, ITU, MINURSO, MONUC, NAM, OIC, OPCW, PDK, PTO, PVO, SOK, SRAB, SVF, UNAMSIL, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UNIKOM, UNMEE, UNMIBH, UNMIK, UNTAET, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: BN – Tautas fronte (vadošā kopā ar Apvienoto malajiešu nacionālo organizāciju – UMNO), PAS – Vismalazijas Islāmiskā partija, DAP – Demokrātiskā rīcības partija, PKN – Nacionālā taisnīguma partija (Kaedilan), PSB – Apvienotā Sabahas partija

ETNISKAIS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 42.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 3380

INFLĀCIJA: 1,5%

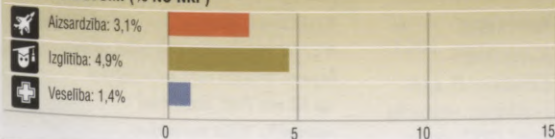
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): 12,6 milj. USD

VALŪTAS MAINAS KURSI/ ASV dolārs: 3,8 ringiti

VALSTS VALŪTA: RINGITS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

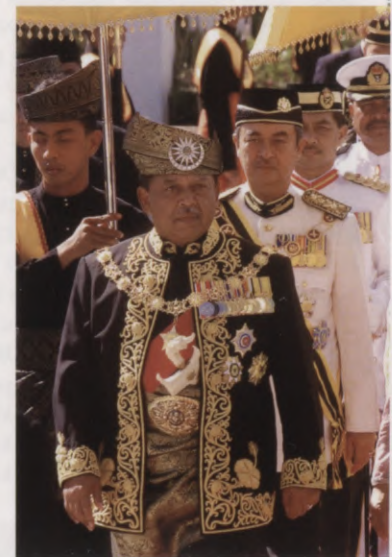
- Bruņotajās spēkos lielākoties ir malajieši.
- Malazija ir nozīmīgs tirgus starptautiskajiem ieroču tirgotājiem un ir iepirkusi apbruņojumu gandrīz no visas pasaules.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: sporādiski komunistu nemieri: cietzēmē – līdz 1989. gadam, Saravakā – līdz 1990. gadam

MALAJAS PUSSALAS VALSTIS kā Malajas Federācija 1957. gadā oficiāli ieguva neatkarību no Lielbritānijas. 1963. gadā Singapūra, Saravaka un Sabaha pievienojās cietzemes valstīm, izveidojot Malaizijas Federāciju. Pēc diviem gadiem Singapūra no tās izstājās un kļuva par neatkarīgu republiku. Malaizijas izveidi neatbalstīja kaimiņvalsts Indonēzija, tā sāka ar jauno valsti ekonomisku, politisku un militāru konfrontāciju. Tā ilga līdz Indonēzijas prezidenta D. Ahmeda Sukarno krišanai 1966. gadā. Malaizijā ir pastāvējuši arī iekšēji draudi. 20. gs. 50. gados komunistu frakcijas, pārsvarā ķīnieši, izvērsa partizānu karu pret britiem. Komunistu nemieri radīja problēmas arī pēc neatkarības atgūšanas, Saravakā tie turpinājās līdz 1990. gadam. Konflikta cēlonis neatkarīgajā Malaizijā ir arī etniskā spriedze, jo īpaši starp malajiešu vairākumu un ķīniešu biznesa eliti. Mēģinot to mazināt, premjerministrs Mahatirs Mohammads 2003. gadā Malaizijā atcēla pozitīvās diskriminācijas politiku, kas paredzēja priekšroku malajiešiem salīdzinot ar ķīniešiem, uzņemot tos koledžās.

Politikā kopš 1957. gada ir dominējusi Apvienotā malajiešu nacionālā organizācija (UMNO). Tomēr tās ietekmi ir vājinājušas nesenās ekonomiskās krīzes. Īpaši jāatzīmē, ka 1997. gada ekonomiskā krīze izraisīja neapmierinātību ar UMNO līderi premjerministru Mahatiru Muhammadu un viņa īstenoto ekonomisko politiku. Opozīciju vadīja premjerministra vietnieks un finanšu ministrs Anvars Ibrahimis, bet 1998. gadā Mahatirs viņu atlaida. Iekšzemes un starptautiskie novērotāji paziņoja, ka prāvas pret Anvaru un apsūdzības korupcijā, jo sodomiju bijušās negodīgas un politiski motivētas. Anvara sieva Vana Aziza ir nodibinājusi jaunu opozīcijas partiju – Nacionālā taisnīguma partiju (PKN).

2003. gada oktobrī Mahatirs Mohammads galu galā atstāja amatu, nododot pilnvaras savam vietniekam Abdallāham Ahmedam Badavi.

PARLAMENTA ATKĻĀŠANA (2003) Sultāns Tuanku Sjeds Siradžudins Sjeds Putra Džamalullails ierodas uz 10. parlamenta 5. sesijas atklāšanu Parlamenta ēkā Kualalumpurā.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Parlaments Divpalātu parlaments Dewan Negara (Senāts) 69 locekļi, kas ieņem amatu trīs gadus; 43 iecel monarhs pēc premjerministra ieteikuma, 26 iecel štatu likumdošanas sapulces (pa diviem no katra štata). Dewan Rakyat (Pārstāvju palāta) 193 locekļi, kas uz pieciem gadiem ievēlēti vispārējās un tiesās vēlēšanās. Majlis Raja Raja (Valdnieku apspriede) Deviņi sultāni ar mantotu varu, pieci gubernatori. Darbojas kā parlamenta "trešais" nams.	IZPILDVARA Jang di-Pertuan Agong (Augstākais valdnieks jeb monarhs) No sava loka uz piecu gadu termiņu ievēlē deviņi sultāni ar mantotu varu. Valsts galva, musulmaņu vadonis Malaizijā. Pēc premjerministra ieteikuma atlaiz parlamentu. Premjerministrs Parlamenta apakšnama vairākuma partijas līderis; iecel monarhs. Valdības vadītājs. Kabinets Parlamenta locekļi, kurus pēc premjerministra ieteikuma iecel monarhs. Pārtrauca valsts pārvaldes darbu; atskaitās parlamentam.	TIESAS Augstākā tiesa Augstākā pārskatīšanas un apelācijas tiesa krimināllietās; lemj par likumu konstitucionalitāti; izšķir valsts pārvaldes institūciju strīdus. Tiesnesus pēc premjerministra ieteikuma iecel monarhs un Valdnieku apspriede. Augstā tiesa Rietummalazijai un Augstā tiesa Austrummalazijai Civilietas un krimināllietas; iztiesā apelācijas no zemākajām tiesām. Zemākās instances tiesas
Reģionālā pārvalde 13 štati, ko pārvalda vēlētas vienpalātas lēģislatūras un sultāni ar mantotu varu vai iecelti gubernatori.		

AUSTRĀLIJA

AUSTRĀLIJAS KAROGS
Karogā, kas pieņemts 1909. gada 22. maijā, atēlots Savienības karogs, Federācijas zvaigzne un Dienvidu Krusta zvaigznājs.

SIDNEJAS OPERAS NAMS
Atklāts 1973. gadā, tas kļuvis par simbolu Austrālijas – mūsdienīgas un neatkarīgas valsts – pašarpizīnai.

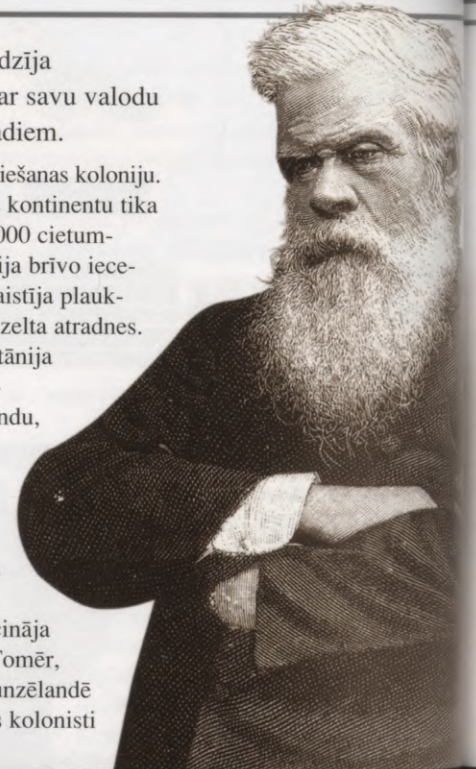

KAD HOLANDIEŠU JŪRNIEKI 17. gs. sākumā pirmoreiz ieraudzīja Austrāliju, šo zemi apdzīvoja simtiem aborigēnu iezemiešu cilšu ar savu valodu un dzīvesveidu, kuru senči tur bija ieradušies jau pirms 60 000 gadiem.

Lielbritānijas koloniālā vara atvēra kontinentu eiropiešu ieceļotājiem un ieviesa Austrālijā britu paražas un tiesības. Tagad valsts ir parlamentāra demokrātija, kas aizguvusi gan Lielbritānijas, gan Amerikas Savienoto Valstu politiskās tradīcijas.

Pirmais britu pētnieks, kurš 1688. gadā spēra soli Austrālijas piekrastē, bija Viljams Dampīrs. Lielbritānijas un Austrālijas ilgās attiecības kļuva ciešākas 1770. gadā, kad kapteiņa Džeimsa Kuka zinātniskā ekspedīcija Klusā okeāna dienvidos iezīmēja kartē Austrālijas un netālu esošās Jaunzēlandes krasta līnijas. Pēc tam kad Kuks bija pasludinājis Austrāliju par britu kroņa īpašumu, Lielbritānija, kurai vajadzēja vietu, kur turēt katorzniekus, sāka izmantot

jauno teritoriju par soda izciešanas koloniju. Astoņdesmit gadu laikā uz kontinentu tika nogādāti vairāk nekā 160 000 cietumnieku. Tomēr vēl lielāks bija brīvo ieceļotāju skaits, jo viņus piesaistīja plaukstošā vilnas rūpniecība un zelta atradnes. Līdz 19. gs. vidum Lielbritānija izveidoja sešas kolonijas – Jaunvidzemes, Kvinslendu, Dienvidaustrāliju, Tasmaniju, Rietumaustrāliju un Viktoriju –, kas tagad ir štati ar tādiem pašiem nosaukumiem. Tā kā trūka darbaspēka, valdība atbrīvoja katorzniekus un veicināja brīvo cilvēku imigrāciju. Tomēr, līdzīgi kā tas notika arī Jaunzēlandē un ASV, jaunie Austrālijas kolonisti

V A L S T S Ā

LIKUMDOŠANA

KONGRESS

Likumprojekts jāpastiprina parlamenta abās palātās. Ja vienošanos neizdodas panākt, abas struktūras jāatlaiž un jāizsludina jaunas vēlēšanas.

SENĀTS

Augšnams, kurā ir 76 vietas – 12 katram no sešiem štatiem un pa divām abām teritorijām. Senatorus no štatiem ievēlē vispārējās un tiešās vēlēšanās uz sešiem gadiem, bet pusi pārvēlē ik pēc trim gadiem. Senatorus no teritorijām ievēlē uz trim gadiem. Senāts ir ļoti ietekmīga likumdošanas struktūra, jo tā likumdošanas pilnvaras ir gandrīz tādas pašas kā Pārstāvju palātas pilnvaras.

PĀRSTĀVJU PALĀTA

Apakšnamā saskaņā ar Konstitūciju jābūt divreiz vairāk vietu nekā Senātā. 150 vietas ir sadalītas starp štatiem un teritorijām proporcionāli iedzīvotāju skaitam, bet nevienam štatam nedrīkst būt mazāk par 5 pārstāvjiem. Deputātus ievēlē vispārējās un tiešās vēlēšanās uz trim gadiem.

IZPILDVARA

MONARHS

MONARHS
 Karaliene Elizabete II, Lielbritānijas monarhs kopš 1952. gada.

Apvienotās Karalistes karalis vai karaliene; Austrālijas Savienības valdnieks; valsts galva; viņa vai viņas oficiālā loma ir formāla un galvenokārt ceremoniāla.

ĢENERĀLGUBERNATORS

Ieceļ monarhs pēc premjerministra ieteikuma. Sasauc vai atlaiž parlamentu, apstiprina tiesību aktus. Ieņem amatu līdz aiziešanai no tā vai līdz tam, kad monarhs viņu nomaina.

PROVINCES UN TERITORIJAS

- ▶ 6 štati un 2 teritorijas
- ▶ divpalātu leģislatūra
- ▶ premjers ir apakšnama vairākuma partijas līderis

APAKŠNAMS

Fotogrāfijā redzama Austrālijas Pārstāvju palāta sesijas laikā Parlamenta ēkā Kanberā.

“Federācijas vēsturiskā mācība ir tāda, ka šī pieredze ir apgūta. Austrālijai vajadzīga jauna identitātes ideja. Mums jādodas jaunā virzienā, pa jaunu ceļu, bruņoti ar savu pašcieņu un ticību saviem spēkiem, pilnībā novērtējot savu vienreizīgumu. Visi citi ceļi mūs vedīs lielvaru ēnā.”

Pols Kītings, bijušais premjerministrs, 2001. gada maijā

drīz vien izspieda pamatiedzīvotāju ciltis no to senās tēvzemes. Kolonizēšanas laikmetā īstenotā politika pret aborigēnu ciltīm ir atstājusi mantojuma diskrimināciju, ko Austrālija cenšas pārvarēt joprojām. Tiešām, “baltās Austrālijas” politika, kas nebija atcelta līdz 20. gs. 70. gadiem, gadu desmitiem lika šķēršļus imigrācijai (izņemot eiropiešu) uz Austrāliju.

20. gs. rītausmā Austrālija bija nobriedusi kļūt par atvērtu un lielā mērā demokrātisku sabiedrību, ko neierobežo eiropiskajā pasaulē dziļi iesakņojusies aristokrātija. Ilgi gatavotā tautas kustība, ko 19. gs. otrajā pusē vadīja sers Henrijs Pārks, par koloniju apvienošanu neatkarīgā valstī vainagojās 1900. gadā ar Austrālijas Konstitūcijas pieņemšanu. Dokuments, kuru cauraua ASV

SERS HENRIJS PĀRKSS (1815–1896)

Vadīja kustību par federālās valsts izveidi; 1901. gadā tā vainagojās ar Austrālijas neatkarību. Henrijs Pārks četrus termiņus bija Jaundienvidzemes premjerministrs un 19. gs. 80. gados tika saukts par Austrālijas politikas “Lielo veco vīru”.

Konstitūcijas federālisma ideja, definēja nacionālās valdības pilnvaras un rezervēja pārējās pilnvaras saviem štatiem. Katra bijusī kolonija, kuru jau pārvaldīja pašas ievēlēts parlaments un neatkarīgas tiesu iestādes, paturēja savas valdības institūcijas un varu, izņemot precīzi formulētas valstiskās pilnvaras, kas piešķirtas Austrālijas Savienībai. Šīs pilnvaras ietvēra valūtu, ārlietas, imigrāciju, starptautisko tirdzniecību, valsts aizsardzību un pasta pakalpojumus. Štatu sāncensība noveda pie tā, ka tika izveidota jauna galvaspilsēta – Kanbera –, uz kuru no Melburnas 1927. gadā tika pārvietots arī valsts parlaments.

Austrālijā noteicošās ir trīs politiskās partijas: Liberālā partija, kas pārstāv pilsētu un biznesa intereses, Nacionālā partija, kas atspoguļo lauku rajonu intereses, un Austrālijas Leiboristu partija, kas tradicionāli runā arod biedrību un liberālo grupu vārdā. 1996. gadā vēlēti pārtrauca 13 gadus ilgo leiboristu valdīšanu, uzticot valsts pārvaldi Liberālās un Nacionālās partijas koalīcijai, kas jau divas reizes pēc kārtas uzvarējusi vēlēšanās un joprojām ir pie varas.

AUSTRĀLIJAS SIMTGADE

Lai atzīmētu Austrālijas Savienības 100. gadadienu, 2000. gada jūlijā Londonā, Vestminsteras abatijā notika dievkalpojums, kuru apmeklēja Brisbenas arhibīskaps Pīters Holingvords un pamatiedzīvotāju pārstāvis – Dienvidaustrālijas njuנגaras cilts aborigēns Ričards Valejs.

S Ā R V A L D E

PREMJERMINISTRS

Vada Kabinetu; parasti Pārstāvju palātas vairākuma partijas vai valdošās koalīcijas līderis. Atrodas amatā, kamēr partija vai koalīcija ir pie varas.

PREMJERMINISTRS
Džons Hovards kļuva par premjerministru 1996. gadā.

FEDERĀLĀ IZPILDPADOME

Tajā ir visi ministri, un to vada ģenerālgubernators, kurš faktiski vienmēr lemj pēc padomes ieteikuma; apstiprina oficiālu dokumentu parakstīšanu.

KABINETS

16 ministri, kuri ir parlamenta locekļi un kurus pēc premjerministra ieteikuma ieceļ ģenerālgubernators.

PARLAMENTA ĒKA
Austrālijas Parlamenta ēkas, kas atrodas Kapitolija pakalnā, tika pabeigtas uz zemes divsimtgadi 1988. gadā.

 TIESAS

AUGSTĀ TIESA

Valsts augstākā tiesu iestāde krimināllietās un civillietās, attiecībā uz likumu konstitucionalitāti, līgumu jautājumiem un stridiem starp štatiem; 7 tiesnešus ieceļ ģenerālgubernators; amatā līdz 70 gadu vecumam.

FEDERĀLĀ TIESA

Spriež par lietām saskaņā ar civillikumu, krimināllikumu, kā arī attiecībā uz iezemiešiem, bankrotu un korporatīvo praksi; 45 tiesneši, ko ieceļ ģenerālgubernators un kas ieņem amatu līdz 70 gadu vecumam.

ĢIMENES TIESAS

Spriež par lietām, kas saistītas ar laulības šķiršanu un bērnu aizbildniecības jautājumiem. Tiesnešus ieceļ ģenerālgubernators.

AUGSTĀ TIESA

Austrālijas augstākā tiesa ir Augstā tiesa Kanberā. Ēka tika pabeigta 1980. gadā.

FEDERĀLO MIERTIESNEŠU DIENESTS

Piedāvā ātru, lētu un neoficiālu alternatīvu citām tiesām lietās, kas attiecas uz bankrotu, tirdzniecības praksi un ģimenes tiesībām. Miertiesnešus ieceļ ģenerālgubernators.

VĒLĒŠANU SISTĒMA

Austrālija bija pirmā, kas Viktorijas kolonijā 1855. g. nodrukāja aizklātās balsošanas biļetenus, ko tagad izmanto visā pasaulē. Vispārējās vēlēšanu tiesības ir personām no 18 gadu vecuma un jābalso ir obligāti, kaut gan par šā noteikuma neievērošanu draud tikai neliels naudas sods. Parasti vēlēšanās piedalās 90 un vairāk procentu vēlētajū.

IZPILDVARA/LIKUMDOŠANA/TIESAS

“Leiboristu partija ir pārliecības partija. Liberālā partija ir izdevīguma partija.”

Pols Kitings

IZPILDVARA

Austrālijas valsts galva joprojām, vismaz formāli, ir Lielbritānijas monarhs, kuru pārstāv ģenerālgubernators. Tomēr – tāpat kā tas ir ar Kanādas un citu bijušo Lielbritānijas koloniju ģenerālgubernatoriem – šī amatpersona Austrālijā savus pienākumus veic tikai saskaņā ar valdības un, jo īpaši, ar premjerministra ieteikumiem.

Faktiskā pārvaldes vara pieder premjerministram un Kabineta. Tradicionāli premjerministrs ir Pārstāvju palātas vairākuma partijas

vai koalīcijas līderis un vada Kabinetu. Valdības likumdošanas programmas un politika ir Kabineta ministru kompetencē. Kabineta sēdes ir slēgtas, un tā sēžu protokoli netiek publicēti, izņemot paziņojumus par pieņemtajiem lēmumiem. Kabineta ministrus izraugās gan no Senāta, gan no Pārstāvju palātas. Pašreizējā Kabineta to ir 16, un tie ir augstākstāvošie no 28 ministriem, kas veido federālās izpildvaras galveno politiku “ministriju”.

PARLAMENTA ĒKA, KANBERA

Austrālijas Parlamenta ēka, ko 1988. gadā atklāja karaliene Elizabete II, ir viena no lielākajām celtnēm dienvidu puslodē, un tajā atrodas gan Senāts, gan Pārstāvju palāta.

un Pārstāvju palātu, ģenerālgubernators var vienlaikus atlaist abas struktūras un izsludināt jaunas vēlēšanas. Ja pēc vēlēšanām radies strupceļš, ģenerālgubernators var sasaukt Senāta un Pārstāvju palātas kopēju sēdi, lai pārrunātu un kopīgi nobalsotu par strīdīgo jautājumu. Valsts vēsturē notikušas tikai sešas “dublētās atlaišanas” un viena kopīga sēde.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

1962. gadā aborigēni ieguva vēlēšanu tiesības un kopš tā laika aktīvi cīnās par tiesībām uz zemi un pieprasīja, lai valdība formāli atvainotos par diskriminējošo politiku. Lai gan 1976. gadā tika izveidotas zemes padomes, ne visi štati atzina aborigēnu pārvaldes tiesības. Pirmais valsts mēroga likums – lezemiešu īpašumtiesību akts (*Native Title Act*) – tika pieņemts 1993. gadā un noteica, ka lezemiešiem ir īpašumtiesības uz zemi, kas atrodas federālās un štata valdības valdījumā. Liela daļa šo zemju bija iznomātas fermeriem un raktuļu koncerniem. 1998. gadā izdarītie grozījumi lezemiešu īpašumtiesību aktā aizsargā šo nomnieku tiesības un ierobežo aborigēnu tiesības. Vēl viens valdības pretrunīgās politikas rezultāts ir tā sauktā nozagtā paauzde – savulaik aborigēnu vecākiem atņemtie un balto ģimenēs asimilētie bērni. Valdības gan paužus, bet nav formāli atvainojusies par šo un citām darbībām.

ABORIGĒNI

Aborigēnu protestētājs seko jautājumu sesijas gaitai parlamentā.

Jau 30 gadus aborigēni organizē dažādas akcijas pie Parlamenta ēkas, lai saņemtu šādu atvainošanu.

LIKUMDOŠANA

Austrālijas divpalātu parlamentam ir jāsanāk vismaz divreiz gadā. Parlamentā var tikt ievēlēta persona, kura ir vismaz 21 gadu veca un vai nu ir pilsonis kopš dzimšanas, vai ir naturalizējies jau vismaz 5 gadus. Pārstāvju palātā tiek sagatavoti arī likumprojekti, ar ko uzliek nodokļus vai piešķir ieņēmumus. Ar ierosinātajiem likumiem iepazīstina ģenerālgubernatoru, kurš var tos vai nu apstiprināt, vai nosūtīt atpakaļ parlamentam grozīšanai. No parlamenta saņemto likumprojektu ģenerālgubernators var arī “rezervēt”, atliktot šī akta spēkā stāšanos uz diviem gadiem. Teorētiski jebkuru likumu gada laikā pēc ģenerālgubernatora apstiprinājuma var anulēt Lielbritānijas monarhs. Lai atrisinātu ieilgušas domstarpības likumdošanas jomā starp Senātu

DEMISĻĀ

Ģenerālgubernators Pīters Holingvords demisionēja 2003. gada maijā sakarā ar aizdomām par nozieguma slēpšanu laikā, kad viņš bija Brisbenas arhibīskaps.

ĪSA AUSTRĀLIJAS PARLAMENTA HRONOLOGIJA

1901 Melburnā darbu sāk pirmais Austrālijas Savienības parlaments. Tiek ieviesti “baltās Austrālijas” likumi, ar ko valsti neielaiž neeiropiešu imigrantus un deportē cilvēkus no Klusā okeāna salām.

1902 Sievietēm tiek piešķirtas tiesības balsot federālajās vēlēšanās. Aborigēniem nav tiesību balsot.

1924 Lai pārvarētu nevēlēšanos balsot, vēlēšanas tiek noteiktas par obligātām un par nepiedalīšanos tiek uzlikti sodi.

1927 Federālais parlaments pārceļas uz jauno valsts galvaspilsētu Kanberu.

1942 Parlaments pieņem Vestminsteras statūtu, kurā deklarēts, ka attiecībā ar Lielbritānijas valdību Austrālija ir brīva un vienlīdzīga.

1962 Federālās vēlēšanu tiesības tiek attiecinātas arī uz pieaugušajiem aborigēniem.

1966 Imigrācijas reforma atļauj iebraukšanu neeiropiešiem un izbeidz desmitiem gadus ilgo “baltās Austrālijas” politiku. Austrālijas valdība pirmoreiz atzīst aborigēnu tiesības uz zemi.

1975 Ziemeļu teritorija un Austrālijas galvaspilsētas teritorija

IEVĒROJAMĀKIE PREMJEJMINISTRI

Premjerministram ir izšķiroša nozīme, nosakot valdības darbības stratēģisko virzienu. Kopš federācijas izveides amatā ir bijuši 25 cilvēki. Pa labi attēloti ievērojamākie Austrālijas premjerministri.

SERS EDMUNDS BĀRTONS
01.01.1901.–24.09.1903.

- Viens no konfederācijas tēvieni.
- Pirmais premjerministrs.
- Atstāja premjerministra amatu, lai kļūtu par Augstākās tiesas tiesnesi.

ALFREDS DĪKINS
24.09.1903.–27.04.1904.
05.07.1905.–13.11.1908.
02.06.1909.–29.04.1910.

- Bijis premjerministrs trīs termiņus.
- Cīnījās par vecuma pensijām un “baltās Austrālijas” politiku.
- Vienīgais premjerministrs, kas noraidīja Right Honorable titulu.

ENDRŪ FIŠERS
13.11.1908.–02.06.1909.
29.04.1910.–24.06.1913.
17.09.1914.–27.10.1915.

- Bijis premjerministrs trīs termiņus.
- Pieņēmis likumus par Savienības Banku, strādājošo kompensācijām un Austrālijas Bankas banknotēm.

DŽONS DŽOZEFS EMBROZS KERTENS
07.10.1941.–05.07.1945.

- Vadīja Austrāliju Otrā pasaules kara laikā.
- Cīnījās par visu strādātgrībošo tiesībām būt nodarbinātiem.
- Viens no trim Austrālijas premjerministriem, kas nomira būdams amatā.

AUSTRĀLIJA

Oficiālais nosaukums: AUSTRĀLIJAS SAVIENĪBA

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 19,3 milj.
GALVASPILSĒTA: KANBERA
PLATĪBA: 7 617 930 km ²
NEATKARĪBA: 1901. g. 1. janvāris
KONSTITŪCIJA: 1900. g. 9. jūlijs

AUSTRĀLIJAS nosaukums radies no latīņu vārda *australis*, kas nozīmē "dienvidi".

RELĪGIJA: Romas katoļi 26%, angļikāņi 26%, citi kristieši 23%, nereligiози 13%, citi 13%

VALSTS VALODA: angļu

ETNISKAIS SASTĀVS

REĢIONI VAI PROVINCES: 6 štati un 2 teritorijas

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: Āsmora un Kartje salas, Ziemeļtūku sala, Kokosu (Kilinga) salas, Korāļu jūras salas, Hērdā sala un Makdonalda salas, Norfolkas sala

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: 65 dienas laikraksti, lielākoties štatu robežās

TV: 1 valstij piederošs dienests, 44 neatkarīgas stacijas

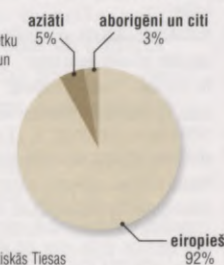
Radio: 6 valstij piederoši tīkli, 166 neatkarīgas stacijas

VĒLEŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas un obligātas

TIESĪBU SISTĒMA: angļu vispārējās tiesības, atzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ANO, ANZUS, APEC, ARF (dialoga partnere), AsDB, ASEAN (dialoga partnere), Australia Group, BIS, C, CCC, CP, ERAB, ESAO, ESCAP, FAO, IAEA, ICAO, ICC, ICFTU, ICRM, IDA, IEA, IFAD, IFC, IFRC, IHO, ILO, Interpols, IOM, ISO, ITU, NAM (viesis), NEA, NSG, OPCW, PCA, PTO, PVO, SJO, SOK, Spartece, SPC, SPF, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNHCR, UNMEE, UNTAET, UNTSO, UNU, UPU, WFTU, WIPO, WMO, ZC

POLITISKĀS PARTIJAS: LP – Liberālā partija, ALP – Austrālijas Leioristu partija, NP – Nacionālā partija, Ind – Neatkarīgie, CLP – Liberālā zemes partija, AD – Austrālijas demokrāti, G – Zāļe

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 15.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 20 240

INFLĀCIJA: 4,5%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZNI. BILANCE):

-15,5 miljrd. USD

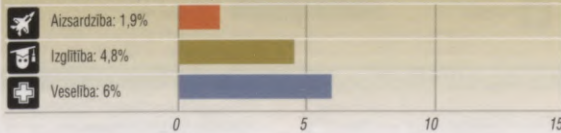
VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs:

1,7997-1,9535 Austrālijas dolār

VALSTS VALŪTA: AUSTRĀLIJAS DOLĀRS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

• 2000 Austrālijas karavīru pievienojās 2003. gada iebrukumam Irākā, kas ir lielākā bruņoto spēku izvērsšana pēc Vjetnamas kara.
• Terorisms ir kļuvis par galveno prioritāti; 2002. gadā tika izveidota īpaša pretterorisma vienība.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: iebrukums Irākā 2003. gadā

Senāts
Parlamenta augšņams nosaukts pēc Amerikas Savienoto Valstu Senāta parauga.

Deputātu zāle
Šajā zālē eksponēti daži no Austrālijas svarīgākajiem dokumentiem, to vidū 1900. gada Konstitūcijas oriģināls.

Pārstāvju palāta
Parlamenta apakšņams tā nosaukts pēc Amerikas Savienoto Valstu Pārstāvju palātas parauga.

Pagalms
Pagalmu rotā mozaika no 90 000 granīta plāksnēm, ko darinājis Maikls Nelsons Tjakamarra.

PARLAMENTA ĒKA

81 m augstais karoga masts, kas paceļas virs Parlamenta ēkas Kanberā, ir viena no augstākajām tērauda konstrukcijām pasaulē.

TIESAS

Austrālijas tiesu sistēma balstās uz angļu justīcijas tradīcijām. Tomēr desmitiem gadu šo sistēmu aprūtinā dublēšanās, jo tad, kad tika dibināta Austrālijas Savienība, visās sešās kolonijās tiesu sistēma lielākoties jau bija izveidojusies. Jaunākās

reformas ir ieviesušas uzlabojumus, tomēr modernizācijas procesa pabeigšanai ir vajadzīga vēl papildu racionalizācija. Federācijas līmenī augstākā tiesu iestāde ir Augstā tiesa, kas interpretē Konstitūciju un iztiesā apelācijas. Otra augstākā tiesa, ko sauc par Federālo tiesu, tika izveidota 1976. gadā, un tās plašākā piekritība ietver gandrīz visas civillietas un dažas krimināllietas, kas ierosinātas saistībā ar Austrālijas federālajiem likumiem.

Federālajai tiesai ir kopīga piekritība ar divām citām nesen izveidotajām tiesu iestādēm – Austrālijas Ģimenes tiesu un Austrālijas Mirtiesnešu dienestu.

iegūst divas senatoru un vienu Pārstāvju palātas deputāta vietu. Senāts atsakās apstiprināt Goga Vitlema leioristu valdības piedāvāto ieņēmumu budžetu. Ģenerālgubernators sers Džons Kērs atlaiž Vitlemu un ieceļ par pagaidu premjerministru opozīcijas vadītāju Džonu Malkolmu Frēzeru.

1986 Austrālijas Akts apstiprina pilnīgu suverenitāti un neatkarību no Lielbritānijas parlamenta un tiesām un izbeidz apelācijas no Austrālijas tiesām uz Slepeno padomi Londonā.

1999 Parlaments pauzē nožēlu par kaitējumu, ko valdības politika pagātnē nodarījusi Austrālijas pamatiedzīvotājiem.

SERS ROBERTS GORDONS MENZISS
26.04.1939.–29.08.1941.
19.12.1949.–26.01.1966

DŽONS MALKOLMS FRĒZERS
11.11.1975.–11.03.1983

PAULS DŽONS KITINGS
20.12.1991.–11.03.1996.

- Premjerministrs, kas visilgāk bijis amatā.
- Pabeidza realizēt plānu par Austrālijas jauno galvaspilsētu – Kanberu.
- 1941. gadā kļuva par pirmo premjerministru, kas lidoja pāri okeānam.

- 1955. gadā – 25 gadu vecumā – kļuva par jaunāko parlamenta locekli.
- Valsts visstrīdīgākajās federālajās vēlēšanās 1975. gadā uzvarēja ar lielāko balsu pārsvaru, kāds jebkad iegūts.

- Īnījis par pamatiedzīvotāju tiesībām uz zemi.
- Ierosināja pārvērst Austrāliju par republiku.
- Noregulēja lidostu un banku sistēmu.

NĪDERLANDE

Oficiālais nosaukums: NĪDERLANDES KARALISTE

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 16,2 milj.
	GALVASPILSĒTA: AMSTERDAMA, HĀGA (admin.)
	PLATĪBA: 41 525 km ²
	NEATKARĪBA: 1815
	KONSTITŪCIJA: 1814

NĪDERLANDES otrais nosaukums ir Holande ("mežainā zeme") – tā sākotnēji sauca vienu no viduslaiku teritorijām, kas vēlāk kļuva par mūsdienu valsti.

RELĪĢIJA: Romas katoļi 36%, protestanti 27%, musulmaņi 3%, citi 34%

VALSTS VALODA: nīderlandiešu

REĢIONI VAI PROVINCES: 12 provinces

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: Aruba, Nīderlandes Antilas

PLĀŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI: nav politiskās cenzūras
Laikraksti: 38 valsts dienas avīzes

TV: 3 dienesti – 1 valsts, 2 neatkarīgi

Radio: 5 privātpersonām piederošas nacionālās raidstacijas

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: civiltiesības ar franču tiesību tradīciju ietekmi, atzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: AFD, ANO, AsDB, Australia Group, Beniluxks, BIS, CCC, CERN, EAPC, ECE, ECLAC, EDSO, EIB, EKA, EMS, EP, ERAB, ES, ESAO, ESCAP, FAO, G10, IADB, IAEA, ICAO, ICC, ICFTU, ICRM, IDA, IEA, IFAD, IFC, IFRCS, IHO, ILO, Interpols, IOM, ISO, ITU, NAM (viesis), NATO, NEA, NSG, OAS (novērot.), OPCW, PCA, PTO, PVO, RES, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNHCR, UNIDO, UNITAR, UNMEE, UNMIBH, UNTSO, UNU, UPU, WCL, WIPO, WMO, WTO, ZC

POLITISKĀS PARTIJAS: SDA – Kristīgi demokrātiskais aicinājums, LPF – Pīma Fortuina saraksts, VVD – Tautas partija brīvībai un demokrātijai, PvdA – Darba partija, GL – Zaļie kreisie, SP – Sociālistu partija, D66 – Demokrāti 66

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 14

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 24 970

INFLĀCIJA: 2,5%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): 16,3 miljrd. USD

VALŪTAS MAINAS KURSI/ ASV dolārs:

1,0651–1,1231 eiro

VALSTS VALŪTA: EIRO

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsōnkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

• Nīderlandē ir augsti attīstīta aizsardzības rūpniecība, kas specializējusies uz zemūdenēm, ieroču sistēmām un aviāciju.

NĪDERLANDE IR PARLAMENTĀRA DEMOKRĀTIJA ar dažiem konstitucionālās monarhijas elementiem. Vairāk nekā gadsimtu tajā ir pastāvējusi matriarhāla vara: 1898. gadā tronī nāca karaliene Vilhelmīne, 1948. gadā – karaliene Jūliāna un 1980. gadā – karaliene Beatrise. Nīderlande ir arī ļoti toleranta valsts, kur tiek uzņemti imigranti un bēgļi un kur, ar dažiem ierobežojumiem, ir atļauta prostitūcija, viendzimuma laulības un eitanāzija.

1813. gadā Nīderlandes Karaliste, kas dibināta 1579. gadā, atbrivojās no 18 gadus ilgušās Francijas kundzības un pieņēma jaunu Konstitūciju, ar kuru oficiāli pasludināja neatkarību restaurētās Orānijas dinastijas varā. Karaļa aktīva iesaistīšanās ir mazinājusies kopš 1849. gada, kad ar Konstitūcijas grozījumiem reālo varu no monarha pārņēma parlaments. Mūsdienās monarha funkcijas galvenokārt ir ceremoniālas. Tā pienākumi reducējas uz valdības programmas nolāišānu ikgadējā runā un *formateur* nosaukšanu, lai tas pēc vēlēšanām veidotu Ministru padomi. Attiecībā uz šo pēdējo funkciju pašreizējai karalienei ir zināma personiska ietekme.

Vislielākā izpildvara ir premjerministram – parasti tas ir izraudzītais *formateur* – un viņa Ministru padomei. Galvenā likumdošanas struktūra ir Ģenerālstatu Otrā palāta. Pirmā palāta var apstiprināt vai noraidīt likumus, bet nevar tos ierosināt vai grozīt. Ģenerālstatu locekļus ievēlē tiešās un proporcionālās vēlēšanās. Jebkurai partijai, kas ieguvusi vismaz 0,66 % balsu, ir garantēta vismaz viena vieta. Tā kā politisko partiju ir daudz, tad nevienai no tām nekad nav bijis vairākums koalīcijas valdībā. Kad valdība zaudējusi Ģenerālstatu uzticību un krīt, jāriko jaunas vēlēšanas. Valsts padome ir valdības vadošā padomdevēja iestāde, kurā ir monarhs, tropmantnieks un padomnieki. Tās padoms var būt vajadzīgs par ierosinātajiem tiesību aktiem pirms to skatīšanas parlamentā.

NOSLEPKAVOTAIS POLITIĶIS
Ļaudis izrāda pēdējo godu ultranacionālistu līderim Pimam Fortuinam, ko noslepkavoja 2002. gadā. Viņa partija, kas oponentēja liberālu multikulturālisma un imigrācijas politikai, ieguva plašu atbalstu 2002. gada vēlēšanās.

VALSTS PĀRVALDE

LĪKUMDOŠANA <i>Slaten Generaal</i> (Ģenerālštati) Divpalātu parlaments <i>Eerste Kamer</i> (Pirmā palāta) Tajā ir 75 vietas, locekļus uz četriem gadiem ievēlē valsts 12 provinču padomes. Galvenokārt vērtē likumprojektu atbilstību Konstitūcijai. <i>Tweede Kamer</i> (Otrā palāta) Tajā ir 150 deputāti, ko uz četriem gadiem ievēlē tiešās vēlēšanās pēc proporcionālās pārstāvības. Veic administratīvo pārraudzību; ierosina pieņemt tiesību aktus; groza Ministru padomes iesniegtos likumprojektus. Reģionālā pārvalde 12 provinces pārvalda vēlētas padomes, ko vada monarha iecelts pilnvarotais komisārs.	IZPILDVARA Monarhs Mantota vara. Valsts galva; pēc vēlēšanām ieceļ <i>formateur</i> valdības koalīcijas veidošanai Otrajā palātā un valdības politikas programmas izstrādāšanai. Premjerministrs Tradicionāli ir Ģenerālstatu vairākuma partijas vai koalīcijas līderis. Ieceļ monarhs. Valdības galva, koordinē Ministru padomes darbu. Ministru padome Ieceļ monarhs; ministri nevar vienlaikus būt Ģenerālstatu deputāti. Plāno un īsteno valsts pārvaldes politiku.	TIESAS Augstākā tiesa Augstākā apelācijas tiesa. Lemj par likumu piemērošanu, nevis par lietās faktiem vai likuma konstitucionalitāti. Priekšsēdētājs, seši priekšsēdētāja vietnieki un 35 tiesneši. Ieceļ monarhs, ieņem amatu līdz 70 gadu vecumam. Apelācijas tiesas Piecas tiesas; iztiesā apelācijas no zemākām tiesām. Apgabalu tiesas 19 tiesas. Iztiesā civillietas un krimināllietas. Apakšgabalu tiesas 61 tiesa.

BEĻĢIJA

Oficiālais nosaukums: **BEĻĢIJAS KARALISTE**

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 10,3 milj.
	GALVASPILSĒTA: BRISELE
	PLATĪBA: 30 510 km ²
	NEATKARĪBA: 1830
	KONSTITŪCIJA: 1831

BEĻĢIJAS nosaukums radies no *Gallia Belgica*, ko 27. g. p.m.ē. romieši izveidoja kā gallu provinci.

RELĪĢIJA: Romas katoliņi 88%, musulmaņi 2%, citi 10%

VALSTS VALODAS: holandiešu (flāmu), franču un vācu

REĢIONI VAI PROVINCES: 10 provinces un 1 reģions

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: 30 dienas laikraksti

TV: 3 valstij piederoši dienesti, 5 neatkarīgi dienesti

Radio: 3 valstij piederoši dienesti

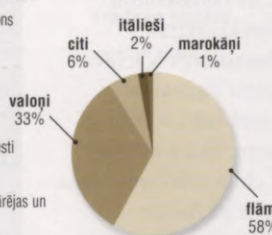
VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas un obligātas

TIESĪBU SISTĒMA: civiltiesības, kas balstās uz angļu tiesību tradīcijām; atzīst Starptautiskās Tiesas piekirtību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACCT, AfDB, ANO, AsDB, Australia Group, Beniluxs, BIS, CCC, CERN, EAPC, ECE, EDSO, EIB, EMS, EKS, EP, ERAB, ES, ESAO, FAO, G9, G10, IADB, IAEA, ICAO, ICC, ICFTU, ICRM, IDA, IEA, IFAD, IFC, IFRC, IHO, ILO, Interpols, IOM, ISO, ITU, MINURSO, MONUC, NATO, NEA, NSG, OAS (novērot.), OPCW, PCA, PDK, PTO, PVO, RES, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNHCR, UNIDO, UNIMIK, UNMOGIP, UNMOP, UNRWA, UNTSO, UPU, WADD (neregionāla), WIPO, WMO, ZC

POLITISKĀS PARTIJAS: VLD/PRL – Flāmu liberāle demokrātu/Liberālā reformu partija (Valonijas); SP/PS – Sociālistu partija (flāmu)/Sociālistu partija (Valonijas); CVP/PCS – Kristīgā tautas partija (flāmu)/Kristīgo sociālā partija (Valonijas); VB – Flāmu bloks; Ecolo – Valonijas zaļie; Agalev – Flandrijas zaļie; Co-op – Kooperētie biedri

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 19.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 24 540

INFLĀCIJA: 2.5%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE):

11,9 miljrd. USD

VALŪTAS MAINĀS KURSI/ ASV dolārs:

1,0651–1,1231 eiro

VALSTS VALŪTA: EIRO

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Kopš 1996. gada beļģu un holandiešu jūras kara flote darbojas apvienotā operatīvā vadībā.
- Spriedzi starp Flandriju un Valoniju mazina valsts pārvaldes federālā struktūra.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

BEĻĢIJA IR LINGVISTISKI SADALĪTA starp flāmu valodā runājošo Flandriju ziemeļos un franciski runājošo Valoniju dienvidos, divvalodīgo Briseli, kurā faktiski ir 85% franciski runājošo, un nelielu vāciski runājošo kopienu valsts austrumos. Kā daļa no vēsturiskās Nīderlandes Beļģija bijusi spāņu un austriešu Hābsburgu, franču un pēc tam holandiešu varā. 1830. gada revolūcijā tā ieguva neatkarību no Nīderlandes un kļuva par monarhiju ar monarhu no vācu Saksijas-Koburgas nama. Abu pasaules karu laikā Beļģiju bija okupējusi Vācija.

Spriedzi starp divām galvenajām lingvistiskajām kopienām palielināja franciski runājošās kopienas labklājība un lielākā politiskā vara, kura tai bija piešķirta ar Konstitūciju. Tomēr kopš 20. gs. 70. gadiem rūpnieciskā attīstība veicinājusi strauju labklājības pieaugumu Flandrijā. Laikposmā no 1980. līdz 1993. gadam būtiski grozīta Konstitūcija, lai samazinātu lingvistiskās un kultūras pretrunas. No spēcīgi centralizētas valsts Beļģija ir pārkārtojusi par federālu monarhiju, praktiski tā ir kļuvusi par pašu federatīvāko valsti Eiropā. Starpkultūru spriedzei tiek pretstatīta arī nacionālā vienprātība par labumu, ko dod dalība Eiropas Savienībā: Beļģija bija ES dibinātājvalsts, Briselē atrodas ES un NATO mītnes.

Federālā vara kontrolē aizsardzību, iekšējo drošību, budžetu, monetāro politiku un dažus ārpolitikas un sociālās labklājības jautājumus. Uz valodas un kultūras identitāti balstītās trīs “kopienas” valdības (flāmu jeb holandiešu, franču un vācu) pārzina izglītību, kultūru un citus sociālās labklājības jautājumus. Reģionālajām valdībām (Flandrijā, Valonijā un galvaspilsētas Briseles reģionā) ir jurisdikcija pār transportu, valsts pasūtījumu, vidi, ekonomiku un nodarbinātību. Flandriju un flāmu kopienu pārvalda viena administrācija. Nav “nacionālu” partiju, kas darbotos lingvistiskās robežas otrā pusē. Ir gan franču, gan flāmu labēji liberāļi, sociālisti, kristīgi demokrātiskās un zaļo partijas. Līdz ar to vēlēšanas Beļģijā ir sacensība starp flāmu partijām, no vienas puses, un frankofonajām partijām, no otras puses.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Beļģija ir kļuvusi par neatļauto sintētisko narkotiku ražošanas centru, kas piegādā prekursora ķīmikālijas Dienvidamerikas kokaina ražotājiem. Tā ir nozīmīga tranzīta vieta ekstāzi izplatībai ES robežās, kā arī Rietumeiropā ievestajam kokainam, heroīnam, hašišam un marihuānai. Nelikumīga narkotiku, automašīnu, alkohola un tabakas tirdzniecība rada nelikumīgi iegūto līdzekļu legalizēšanas problēmu.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Parlaments Divpalātu parlaments Senaat jeb Senat (Senāts) 71 senators; šis skaits atspoguļo etnisko sadalījumu: 41 ir ievēlēti vai iecelts no flāmiem, 29 – no valoņiem, viens – no vāciešiem. Visi uz četriem gadiem. Arī kroņprinčim pienākas būt senatoram. Kamera van Volksvertegenwoordigers jeb Chambre des Représentants (Pārstāvju palāta) 150 deputāti, kas tieši ievēlēti uz četriem gadiem pēc proporcionālas pārstāvības no 20 apgabaliem. Reģionu un kopienu pārvaldes institūcijas Ievēlētas uz pieciem gadiem. Komūnas Ievēlētas pēc proporcionālas pārstāvības.	IZPILDVARA Monarhs Valsts galva; izvēlas premjerministru un var atlaist parlamentu. Premjerministrs Ieceļ monarhs no Pārstāvju palātas deputātu vidus. Valdības galva; izraugaš Kabinētu. Kabinets Izraudzīts no Pārstāvju palātas deputātiem ar premjerministru priekšgalā. Iecelti Kabinētā, ministri zaudē savu vietu parlamentā un līdz atkārtotai ievēlēšanai nevar tajā atgriezties.	TIESAS Augstākā Tiesas padome Pārtrauga tiesnešu iecelšanu un izskata sūdzības par tiesnešu pārkāpumiem. Tika izveidota kā tiesu iestāžu pārtraugs pēc Ditrū pedofīlijas skandāla 20. gs. 90. gadu beigās. Kasācijas tiesa Augstākā apelācijas tiesa, bet nav pilnvaru vērtēt tiesību aktu atbilstību Konstitūcijai. Tiesnešus uz mūžu iecel Kabinets no nominācijām, ko iesniedz Tiesu un parlaments. Apelācijas tiesas Provincu un Briseles tiesas Reģionu tiesas Kantonu tiesas

ČEHIJA

Oficiālais nosaukums: ČEHIJAS REPUBLIKA

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 10.3 milj.
GALVASPILSĒTA: PRAGA
PLATĪBA: 78 866 km ²
NEATKARĪBA: 1993
KONSTITŪCIJA: 1992

ČEHIJA nosaukta čehu tautas vārdā, kas ir lielākā tauta "čehu zemēs" – Bohēmijā un Morāvijā.

RELĪĢIJA: Romas katoļi 39%, protestanti 3%, husīti 2%, citi 18%, neticīgie 38%

VALSTS VALODA: čehu

REĢIONI VAI PROVINCES: 13 reģioni un viena galvaspilsēta

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: 21 dienas laikraksts

TV: 5 dienesti – 2 valsts, 3 neatkarīgi

Radio: 1 valsts dienests, neatkarīgi dienesti

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: civiltiesību sistēma, kas balstās uz Austroungārijas tiesību tradīcijām; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACCT (novērot.), ANO, Australia Group, BIS, CCC, CEI, CERN, EAPC, ECE, EDSO, EP, ERAB, ES, ESAO, FAO, IAEA, ICAO, ICC, ICFTU, ICRM, IDA, IEA, IFC, IFRCS, ILO, Interpols, IOM, ISO, ITU, MONUC, NATO, NEA, NSG, OAS (novērot.), OPCW, PCA, PDK, PIP, PTO, PVO, RES (asoc. valsts), SJO, SOK, SRAB, SVF, UNAMSIL, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UNMEE, UNMIBH, UNMIK, UNMOP, UNMOT, UNOMIG, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO, ZC

POLITISKĀS PARTIJAS: CSDD – Čehu Sociāldemokrātiskā partija; ODS – Pilsu demokrātiskā partija; KSCM – Bohēmijas un Morāvijas Komunistiskā partija; K – Kristīgi demokrātiskā savienība – Čehijas Tautas partijas (KDU-CSL) un Brīvības savienības (US) koalīcija; QC – Četru koalīcija, ko veido KDU-CSL, US, Pilsu demokrātiskā alianse (ODA) un Demokrātiskā savienība (DEU), Ind – Neatkarīgie

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 46.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 5250

INFLĀCIJA: 3,9%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE):

-2,34 mljrd. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs:

37,63-35,56 Čehijas kronas

VALSTS VALŪTA: ČEHIJAS KRONA

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsotņkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Čehija ir viena no 20 lielākajām ieroču eksportētājām pasaulē.
- Profesionālie karavīri ar komunistisko pagātni bija pirmie, ko 1993. gadā demobilizēja.
- Pakāpeniski pārtrauc karaklausību.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

ČEHIJA IR MAZA, CITU ZEMJU IESKAUTA VALSTS VIDUSEIROPĀ, par neatkarīgu valsti tā kļuva 1993. gadā. No 16. gadsimta čehu zemes Bohēmija un Morāvija bija daļa no Hābsburgu un pēc tam no Austroungārijas impērijas. 1918. gadā Čehija tika apvienota ar kaimiņos esošo Slovākiju un izveidojās jauna valsts – Čehoslovākija. Pēc 20 neatkarības gadiem to okupēja Vācija un iekļāva Ādolfa Hitlera Trešajā reihā.

Pēc Otrā pasaules kara Čehoslovākija bija daļa no padomju komunistiskā bloka. Čehu pretošanās komunistu valdīšanai uzliesmoja 1968. gadā sacelšanās laikā, ko sauca par "Prāgas pavasari", kad reformatori centās izveidot liberālu "sociālismu ar cilvēcisku seju". Taču Padomju Savienības un citu padomju bloka valstu bruņotie spēki drīz vien pārtrauca šo eksperimentu, un pēc tā Čehoslovākijā vēl 20 gadus pastāvēja komunistisks režīms. Visbeidzot 1989. gadā nāca atbrīvošana. Mihaila Gorbačova Padomju Savienībā īstenotās jaunās reformu politikas iespaidā Čehoslovākijā notika tā sauktā Samta revolūcija – miermīlīga transformācija no komunisma uz demokrātiju.

Pirmais demokrātiskās Čehoslovākijas prezidents bija dzejnieks un dramaturgs Vāclavs Havelis, kurš bija arī pasaulē plaši pazīstams cilvēktiesību aizstāvis. Tā kā šajā laikā Slovākijā pastiprinājās neatkarības centieni, tika panākta vienošanās, ka Slovākija un Čehija atdalīsies viena no otras. Šis notikums pazīstams kā Samta šķiršanās. 1993. gada janvārī Čehija un Slovākija kļuva par divām neatkarīgām valstīm, kurām tagad pastāv miermīlīgas sadarbības attiecības.

Čehijas parlamentāro sistēmu veido prezidents un premjerministrs, divpalātu likumdevējstāde un neatkarīga tiesu sistēma, kā arī plašs politisko partiju spektrs – no izteikti kreisiem komunistiem līdz labējā spārna nacionālistiem.

Kopš Čehijā tika gāzts komunisms, tajā ir panākts spēcīgs ekonomiskais progress un tā ir saņēmusi visai ievērojamas ārvalstu investīcijas. 2004. gadā Čehija pievienojās Eiropas Savienībai.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Čehijas pāreja no komunisma uz kapitālismu norisinājās prasmīgi, un Čehija kļuva par pirmo post-komunistisko valsti, kas saņēma starptautisko kredītiestāžu kredītu investīcijām. Tomēr Čehijā vēl joprojām ir nopietnas problēmas, kas jāatrisina, lai pabeigtu pāreju uz modernu kapitālistisku ekonomiku, piemēram, novecojušās rūpniecības pārstrukturēšana, caurskatāmības palielināšana kapitāla tirgū, nepieciešamība pārveidot mājokļu celtniecības sektoru, kā arī pensiju un veselības aprūpes sistēmu.

- Valdībai jāierobežo izdevumi, lai mazinātu nopietno budžeta deficītu.

- Piesārņojums no spēkstacijām, ķīmiskajām rūpniecām un cementa ražotnēm kopā ar jaunuzcelto Temelinas kodolelektrostaciju rada draudus videi.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Parlaments (Parlaments) Divpalātu parlaments Senāts (Senāts) Tajā ir 81 senators, kas vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēti uz sešiem gadiem. Vienu trešdaļu Senāta sastāva ievēlē ik pēc diviem gadiem. Senātu nevar atlaist. Poslanecka Snemovna (Deputātu palāta) Tajā ir 200 deputātu, kas no 14 reģioniem ievēlēti pēc proporcionālās pārstāvības uz četriem gadiem. Reģionālā valdība 14 reģionu, ieskaitot galvaspilsētas Prāgas reģionu, ko ar Senāta piekrišanu pārvalda uz desmit gadiem ievēlēti priekšsēdētāji.	IZPILDVARA Prezidents Ievēlēts uz pieciem gadiem ar vienkāršu deputātu un senatoru balsu vairākumu parlamenta apvienotā sesijā. Valsts galva; ataiž Deputātu palātu; izsludina legislatīvās vēlēšanas; veto tiesības. Premjerministrs Ieceļ prezidents. Vada valdību un nosaka ārpolitikas un iekšpolitikas darba programmu. Ministru padome Ieceļ prezidents pēc premjerministra ieteikuma. Pārrauga valsts pārvaldes darbu.	TIESAS Augstākā tiesa Augstākā pārskatīšanas un apelācijas tiesa. Trīs tiesneši, kurus pēc premjerministra ieteikuma uz mūžu iecel prezidents. Konstitucionālā tiesa Galīgā autoritāte attiecībā uz konstitucionāliem jautājumiem un vēlēšanu likumiem. 15 tiesneši, ko uz desmit gadiem ar Senāta piekrišanu iecel prezidents. Augstākā administratīvā tiesa Lemj par administratīviem noteikumiem un risina jurisdikcijas konfliktus. Augstās tiesas Reģionālās tiesas Rajonu tiesas

PORTUGĀLE

Oficiālais nosaukums: **PORTUGĀLES REPUBLIKA**

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 10 milj.
GALVASPILSĒTA: LISABONA
PLATĪBA: 92 390 km ²
NEATKARĪBA: 1640
KONSTITŪCIJA: 1976

PORTUGĀLE ieguvusi savu nosaukumu no romiešu ostas *Portus Cale* (mūsdienu *Portu*).

RELĪGIJA: Romas katoļi 97%, protestanti 1%, citi 2%

VALSTS VALODA: portugāļu

REĢIONI VAI PROVINCES: 18 apgabali un 2 autonomi rajoni

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: 31 dienas laikraksts

TV: 1 valstij piederošs dienests, vairāki neatkarīgi dienesti

Radio: 1 valstij piederošs dienests, vairāki neatkarīgi valsts mēroga un reģionāli dienesti

VĒLŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējās

TIESĪBU SISTĒMA: civiltiesības, atzīst Starptautiskās Tiesas piekrišību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: AIDB, ANO, Austrālija Group, BIS, CCC, CERN, EAPC, ECE, ECLAC, EDSO, EIB, EKA, EMS, EP, ERAB, ES, ESAO, FAO, IADB, IAEA, ICAO, ICC, ICFTU, ICRM, IDA, IEA, IFAD, IFC, IFRCS, IHO, ILO, Interpols, IOM, ISO, ITU, LAIA (novērot.), MINURSO, NAM (viesis), NATO, NEA, NSG, OAS (novērot.), OPCW, PCA, PDK, PTO, RES, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UNMIBH, UNMIK, UNMOP, UNTAET, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO, ZC

POLITISKĀS PARTIJAS: PSD – Sociāldemokrātiskā partija, PS – Sociālistiskā partija, PP – Tautas partija, CDU – Apvienotā demokrātiskā koalīcija, BE – Kreisais bloks

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 33.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 11 120

INFLĀCIJA: 2,9%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -10,6 miljrd. USD

VALŪTAS MAINĀS KURSI/ ASV dolārs: 1,0651–1,1231 eiro

VALSTS VALŪTA: EIRO

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

• Kopš 1949. gada NATO dalībvalsts, kaut gan tās relatīvā stratēģiskā nozīme samazinājās pēc Spānijas pievienošanās 1981. gadā.

• Azoru salas atrodas ASV stratēģisko gaisa spēku bāzē.

• Pakāpeniski pārtrauc karaklausību.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

PORTUGĀLE IR VIENA NO EIROPAS VECĀKAJĀM VALSTĪM – par neatkarīgu karalisti tā kļuva jau 1139. gadā. 15. un 16. gadsimtā tā izveidoja plašu impēriju, bet 1580. gadā nonāca savas daudz spēcīgākās kaimiņvalsts Spānijas varā. Pēc neatkarības atgūšanas 1640. gadā Portugāle bija karaliste līdz 1910. gada revolūcijai, kas gāza monarhiju un nodibināja republiku.

Vairāk nekā četras desmitgades ilga labējo diktatūra, kas sākās 1932. gadā ar Antoniu Salazaru un beidzās 1974. gadā ar Marselu Kaetanu gāšanu apvērsumā, kas pazīstams kā Neļķu revolūcija. To vadīja armijas virsnieki no kreisās Bruņoto spēku kustības (MFA), un ar to sākās Portugāles pāreja uz parlamentāro demokrātiju.

Kustības līderis ģenerālis Antoniu de Spinola atbrīvoja politeslodzītos, likvidēja cenzūru un slepenpolīciju. Tomēr drīz vien varu pārņēma daudz radikālāki MFA biedri un komunistiski noskaņoti civilisti. Divus gadus ilgās revolūcijas laikā Portugālē valdīja politisks haoss – tā piedzīvoja sešas pagaidu valdības un divus apvērsuma mēģinājumus.

1976. gadā tika izsludināta jauna Konstitūcija, ievēlēts parlaments un par prezidentu kļuva ģenerālis Antoniu Eanešs. Kopš pirmā Konstitūcijas projekta turpmāki grozījumi ir noteikuši civilpersonu kontroli pār armiju, vienlaikus ierobežojot prezidenta pilnvaras un virzot Portugāli uz lielāku demokrātiju, arī valstij

piederējušo plašsaziņas līdzekļu privatizāciju. Kopš 1986. gadā Portugāle pievienojās Eiropas Savienībai, uzmanības centrā bija politiskā un ekonomiskā integrācija Eiropā.

Saskaņā ar 1982. gada Konstitūciju tika likvidēta strīdīgā Revolucionārā padome, daļēji samazinātas prezidenta pilnvaras, izveidojot konsultatīvu Valsts padomi. Par varu Republikas sapulcē sacenšas vairākas politiskās partijas, no kurām lielākās ir Sociālistiskā partija un Sociāldemokrātiskā partija.

GADADIENAS SVINĪBAS

Jauni cilvēki, sēžot uz 20. gs. 70. gadu bruņumašīnas, svin 1974. gada Neļķu revolūcijas divdesmit piekto gadadienu. Šī revolūcija bija apvērsums bez asinsizliešanas, ko vadīja armija un kas izbeidza vairāk nekā 40 gadus ilgo diktatūru.

VALSTS PĀRVALDE

LĪKUMDOŠANA Assambleja da Republica (Republikas sapulce) Vienpalātas parlaments Tajā ir 230 deputātu, ko vispārējās un tiešās vēlēšanās ievēlē uz četriem gadiem. Vienīgi tam ir jurisdikcija pār civiltiesībām, brīvībām un pilsonību, politiskajām partijām un vēlēšanām, nodokļu un ieņēmumu noteikšanu, valsts un reģionālo plānošanu, agrārājām reformām.	IZPILDVARA Prezidents Ievēlē uz pieciem gadiem vispārējās un tiešās vēlēšanās; var ievēlēt ne vairāk kā divus termiņus pēc kārtas. Valsts galva un bruņoto spēku virspavēlnieks, vada Valsts padomi; iecel vēstniekus; piesaka karu; apzēlošanas tiesības.	TIESAS Konstitucionālā tiesa Lemj par likumu un līgumu konstitucionālītāti. 10 no tās 13 tiesnešiem izraugās Republikas sapulce.
Reģionālā pārvalde Astonpadsmit apgabali (distritos) pārvalda municipālo iestāžu sapulces un gubernatori, ko iecēlusi valsts valdība. Autonomajos reģionos (Azoru salas un Madeira) katrā ir sava valdība un prezidents.	Premjerministrs Pēc vēlēšanām iecel prezidents, konsultējoties ar Republikas sapulci. Valdības galva.	Augstākā tiesa Augstākā apelācijas tiesa; dažreiz var darboties arī kā pirmās vai otrās instances tiesa. Tiesnešus uz mūžu iecel Maģistrāta augstākā padome.
	Ministru padome 15–18 ministri, ko iecel prezidents pēc premjerministra ieteikuma. Nosaka valsts pārvaldes politiku.	Otrās instances tiesas Četras tiesas; iztiesā zemāka līmeņa apelācijas.
		Pirmās instances tiesas Municipālās un apgabalu tiesas; iztiesā civillietas un kriminālietas.

UNGĀRIJA

Oficiālais nosaukums: **UNGĀRIJAS REPUBLIKA**

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 9,9 milj.
GALVASPILSĒTA: BUDAPEŠTA
PLĀTBĀ: 93 303 km ²
NEATKARĪBA: 1918
KONSTITŪCIJA: 1949

UNGĀRIJAS nosaukums radies no vārda *hun*, ar ko drīzāk apzīmēja pirmos nomadus nekā maģārus, vai arī no bulgāru vārda *ungur* ("desmit ciltis").

RELĪGIJA: Romas katoļi 64%, kalvinisti 20%, nereligiōzi 7%, luterāņi 4%, grieķu pareizticīgie 3%, citi 2%

VALSTS VALODA: ungāru

REĢIONI VAI PROVINCES: 19 apgabali, galvaspilsēta un 20 pilsētu apgabali

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀŠSAZIŅAS LĪDZEKLĪ: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: 40 dienas laikraksti

TV: 2 dienesti – 1 pieder valstij, 1 neatkarīgs

Radio: 4 dienesti – 1 pieder valstij, 3 neatkarīgi

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: Rietumu tiesību tradīcijas, atzīst Starptautiskās Tiesas piekriktību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ABEDA, ANO, Australia Group, BIS, CCC, CEI, CERN, EAPC, ECE, EDSO, EP, ERAB, ES, ESAO, FAO, G9, IAEA, ICAO, ICC, ICFTU, ICRM, IDA, IEA, IFC, IFORS, ILO, Interpols, IOM, ISO, ITU, MINURSO, NAM (viesis), NATO, NEA, NSG, OAS (novērot.), OPCW, PCA, PDK, PFP, PTO, PVO, RES (asoc. valsts), SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIFICYP, UNHCR, UNIDO, UNIKOM, UNMIBH, UNMIK, UNU, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO, ZC

POLITISKĀS PARTIJAS: Fidesz-MPP – Jauno demokrātu federācija-Ungārijas Pilsoniskā partija; MSzP – Ungārijas Sociālistiskā partija, SzDSz – Brīvo demokrātu savienība

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 52

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 4710

INFLĀCIJA: 9,8%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -1,49 miljrd. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 282,3-274,8 forintli

VALSTS VALŪTA: FORINTS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiskie kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

- Pirms iestāšanās NATO 1999. gadā armija tika modernizēta.
- Attiecības ar kaimiņvalstīm sarežģī valdības centieni nodrošināt labumus etnisko ungāru kopienām.
- Pakāpeniski izbeidz karaklausību.

VAIRĀK NEKĀ 400 GADU UNGĀRIJĀ ir valdījušas lielvaras – sākumā Osmāņi un Hābsburgi, bet 20. gadsimtā noteicošā ietekme bijusi nacistiskajai Vācijai un pēc tam Padomju Savienībai. Tomēr līdz ar Austrumu bloka īstenotās "aukstā kara" politikas atslābumu Ungārija kā pirmā no padomju satelītvalstīm gāza komunistu varu un izveidoja rietumniecisku demokrātiju. Mūsdien Ungārijā ir daudzpartiju parlamentāra valsts vara, kura sāka veidoties 20. gs. 80. gadu beigās reizē ar brīvo tirgu un kapitālisma ekonomiku.

Būdam Austroungārijas impērijas daļa, Pirmā pasaules kara beigās Ungārija zaudēja divas trešdaļas savu zemju un iedzīvotāju. Otrā pasaules kara pirmajos gados tā visai negribīgi cīnījās Vācijas pusē un zaudēja 40 000 savu karavīru "Ass" valstu īstenotajā neveiksmīgajā Staļingradas operācijā. Baidoties, ka Ungārija varētu noslēgt separātu mieru ar Sabiedrotajiem, Hitleris kara beigu posmā deva pavēli vācu armijai to okupēt.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Ungārija, kuras ekonomika ir viena no Eiropā atvērtākajām un piedzīvo visstraujāko attīstību, 2004. gadā pievienojās Eiropas Savienībai.
- Abpusēju spriedzi rada ungāru etnisko minoritāšu jautājumi kaimiņvalstīs.
- Algas valsts sektorā nekompensē pieaugošu dzīves dārdzību, pastāv liela atšķirība ienākumu līmenī starp privātajā sektorā strādājošajiem un izglītības, veselības aprūpes un citos valsts sektoros nodarbinātajiem.
- Plaukst organizētā noziedzība un nelegāla imigrācija.

1949. gadā Ungārija pieņēma padomisku Konstitūciju un uzsāka sociālistiskus pārkārtojumus – privāto uzņēmumu nacionalizāciju un lauksaimniecības kolektīvizāciju. 1955. gadā Ungārija pievienojās Varšavas paktam, bet valdības represijas un nestabilā ekonomika izraisīja studentu demonstrācijas un plašus sabiedrības protestus. Ungārijas komunistiskā valdība kļuva pieļāvīgāka, apsolīja brīvas vēlēšanas, centās izstāties no Varšavas pakta, pasludināja savu neitralitāti un lūdza aizstāvību Rietumu lielvarām. Kad tās nereaģēja un ienāca padomju karaspēks, tika izveidots jauns komunistisks režīms, kas ieslodzīja vai sodīja tūkstošiem disidentu. Kopš 20. gs. 60. gadiem režīms zināmā mērā mīkstināja policejiskās valsts represiju politiku un nākamajās divās desmitgadēs pakāpeniski

Kopš 2004. gada 1. maija Ungārija ir Eiropas Savienības dalībvalsts.

uzņēma aizvien liberālāku kursu ekonomikas un kultūras jomā.

No 1988. gada Ungārijas valdība pieļāva lielāku vārda, preses un arodbiedrību brīvību. Komunistiskās partijas vadītāji un reformatori kopējā nacionālā apaļā galdā apspriedē vienojās par konstitucionālajām reformām, brīvām vēlēšanām un jaunu daudzpartiju valdību. Reformas paredzēja vēltu prezidentu, premjerministru, Kabinetu, vēltu vienpalātas likumdošanas iestādi un neatkarīgu tiesu sistēmu. Pirmās brīvās vēlēšanas Ungārijā notika 1990. gadā. Kopš tā laika četrās vēlēšanās varu miermīlīgā ceļā pārņēmušas četras dažādas koalīciju valdības.

VALSTS PĀRVALDE

LĪKUMDOŠANA <i>Országgyűlés</i> (Nacionālā sapulce) Vienpalātas parlaments 386 deputāti, kas ievēlēti uz četriem gadiem pēc jauktas – proporcionālas un mažoritāras – pārstāvības sistēmas. Pieņem tiesību aktus; apstiprina budžetu un valdības programmu; piesaka karu un izsludina ārkārtas stāvokli; pārrauga vietējās sapulces; var atlaist premjerministru.	IZPILDVARA Prezidents Ievēlē parlaments uz pieciem gadiem, var būt amatā divus terminus. Valsts galva; pārstāv valsti starptautiskos forumos; ierosina referendumus; var nosūtīt likumprojektus parlamentam atpakaļ pārskatīšanai.	TIESAS Ungārijas Konstitucionālā tiesa Lemj par likumu un valdības darbību konstitucionalitāti. Tajā ir 11 tiesneši, kas uz deviņiem gadiem ar divu trešdaļu vairākumu ievēlēti parlamentā.
Reģionālā pārvalde 19 apgabali (meģes) un galvaspilsēta Budapešta; pārvalda mēri un vietējās likumdošanas sapulces, kas ievēlētas uz četriem gadiem.	Premjerministrs Lielākās parlamenta partijas pārstāvis; iecel prezidents, apstiprina parlaments. Valdības galva; pārzina iekšlietas; veicina likumdošanu; var atcelt no amata Kabineta ministrus.	Augstākā tiesa Augstākā apelācijas tiesa civiltiesās un krimināltiesās.
	Kabinets Kabineta locekļus iecel premjerministrs, apstiprina parlaments.	Apelācijas tiesa Izskata apelācijas no zemākajām tiesām.

ZVIEDRIJA

Oficiālais nosaukums: ZVIEDRIJAS KARALISTE

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 8.8 milj.
 GALVASPILSĒTA: STOKHOLMA
 PLĀTBĀ: 449 963 km²
 NEATKARĪBA: 1523
 KONSTITŪCIJA: 1975

ZVIEDRIJAS nosaukums radies no vārda *Sverige* vai *Svea Rike*, kas nozīmē "Sveju karaliste".

RELĪGIJA: evanģēliskie luterāņi 89%, Romas katoļi 2%, citi protestanti 1%, krievu pareizticīgie 1%, musulmaņi 1%, citi 6%

VALSTS VALODA: zviedru

REĢIONI VAI PROVINCES: 21 apgabals (lēne)

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI: nav politiskās cenzūras

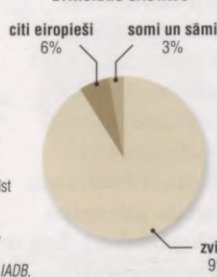
VĒLŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: civiltiesības un parāžu tiesības, atzīt Starptautiskās Tiesas piekirtību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: AIDB, ANO, ASDB, Australia Group, BIS, BJVP, CCC, CERN, EAPC, EDSO, EP, ERAB, ECE, EIB, EKS, ES, ESAO, FAO, GG, G9, G10, IADB, IAEA, ICAO, ICC, ICFTU, ICRM, IDA, IEA, IFAD, IFC, IFRCS, IHO, ILO, Interpols, IOM, ISO, ITU, MONUC, NAM (viesis), NC, NEA, NIB, NSG, OAS (novērot.), OPCW, PCA, PIP, PTO, PVO, RES (novērot.), SJO, SOK, SRAB, SVF, UNAMISIL, UNCTAD, UNDOF, UNESCO, UNHCR, UNIDO, UNIKOM, UNITAR, UNIMEE, UNIMIBH, UNIMIK, UNMOGIP, UNMOP, UNOMIG, UNTAET, UNTSO, UPU, WFTU, WIPO, WMO, ZC

POLITISKĀS PARTIJAS: SAP – Sociāldemokrātiskā strādnieku partija, M – Mēreno partija, FP – Liberālā partija, Kd – Kristīgi demokrātiskā partija, VP – Kreisā partija, CP – Centra partija, MpG – Vides partija (zāļi)

ETNISKAIS SASTĀVS

Zviedrijas parlamentā ir vairāk nekā 45% sieviešu, un tas ir pasaulē augstākais rādītājs.

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 21.
 NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 27 140
 INFLĀCIJA: 1,0%
 MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): 6,62 miljrd. USD
 VALŪTAS MAINĀS KURSI/ ASV dolārs: 9,436–10,490 kronas

VALSTS VALŪTA: ZVIEDRIJAS KRONA

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Moderna aizsardzības rūpniecība, arī Saab reaktīvo lidmašīnu būve.
- Pēc tradicionālās neitralitātes uzskāta sadarbība ar NATO.
- Reformas aizsardzības jomā – kopš 2001. gada ieviests regulārs dienesta darba laiks un atceltas plaša mēroga ierindas mācības.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

ZVIEDRIJA IR VIENA NO PASAULĒ LIBERĀLĀKAJĀM VALSTĪM ar ļoti attīstītu arodbiedrību kustību, augstu sociālās labklājības līmeni un vienlaikus lieliem nodokļiem, kā arī plaukstošu un modernu industriālo bāzi. 1995. gadā Zviedrija – atšķirībā no savas kaimiņvalsts Norvēģijas – pievienojās Eiropas Savienībai. Valstī ir stabila parlamentārā demokrātija, gandrīz divus gadsimtus Zviedrija militāru konfliktu laikā ir saglabājusi neitralitāti (lai gan Pirmā pasaules kara gados atbalstīja Vāciju). Zviedru Riksdags (*Riksdag*) jau 15. gadsimtā kļuva par pastāvīgu institūciju. Monarham piederēja izpildvara līdz 1917. gadam, kad tika pieņemti principi par Kabineta un premjerministra pilnvarām un pakļautību parlamentam. Vispārējās vēlēšanu tiesības ieviesa 1919. gadā, bet ar 1974. gada jauno Konstitūciju monarha funkcijas tika reducētas līdz galvenokārt ceremoniālai lomai. Tādējādi bija pabeigta pāreja no monarha valdīšanas uz liberāli demokrātisku struktūru.

Kopš 20. gs. 30. gadiem valdības sastāvā gandrīz vienmēr ir bijusi (bieži koalīcijā) Sociāldemokrātiskā strādnieku partija (*SAP*). 2002. gadā tā ieguva 41% parlamenta vietas. Sociāldemokrāti vienmēr atbalstījuši Zviedrijas slaveno liberālo politiku. Tās rezultātā 20. gs. 80. un 90. gados valstī bija augstas darbaspēka izmaksas un pieaugošs budžeta deficīts. Otrs Zviedrijas liberālā režīma stūrakmens ir

progresīva vides politika – līdz 2010. gadam valdība plāno slēgt kodolreaktorus.

Kopumā Zviedrijai raksturīga politiska stabilitāte, taču 1986. gadā atentātā tika noslepkavots premjerministrs Ūlavs Palme, nereti demisionē valdība.

Pirmā liberāļu valdība 1914. gadā demisionēja sakarā ar domstarpībām par aizsardzības politiku, bet nesociālistu valdība 1978. gadā demisionēja strīdu dēļ, kas izcēlās kodolenerģijas jautājumā. Mūsdienās varas līdzsvaru bieži vien notur Zaļo partija un kreisie.

Vienpalātas parlaments ir liberāli demokrātisko principu modelis – gandrīz puse no Riksdaga 349 deputātiem, kurus ievēl pēc proporcionālās pārstāvības principa, ir sievietes.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Zviedrijas neizlēmība par to, kādai jābūt tās vietai Eiropas politiskās un ekonomiskās integrācijas procesā, līdz 1995. gadam aizkavēja tās iestāšanos ES un bija par cēloni tam, ka 1999. gadā Zviedrijas ekonomikā netika ieviests eiro.
- Zviedrija ir starp tām valstīm, kurās lasītprasmes un rakstītprasmes līmenis 15 gadus un vecākām personām ir 99%.
- Valdība ir izvirzījusi mērķi nodrošināt ar darbu 80% cilvēku darbaspējīgā vecumā neatkarīgi no veselības stāvokļa vai studējošā statusa.
- 1979. gadā tika grozīts Likums par troņa mantošanu, dodot tiesības uz troni monarha pirmdzimtajam bērnam neatkarīgi no tā dzimuma, piemēram, kronprincesei Viktorijai.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA <i>Riksdag</i> Vienpalātas parlaments Tajā ir 349 deputāti, kas tiesās un proporcionālās vēlēšanās ievēlēti uz četriem gadiem.	IZPILDVARA Monarhs Mantota vara. Valsts galva.	TIESAS <i>Hogsta Domstolen</i> Augstākā tiesa Augstākā pārskatīšanas un apelācijas tiesa. Tajā ir 5 tiesneši, ko iecel premjerministrs un Kabinets.
Reģionālā pārvalde 21 apgabalu (lēni) pārvalda centrālās valdības iecelti gubernatori un vēlētas vietējās padomes.	Premjerministrs Pēc vēlēšanām iecel parlaments. Valdības galva; vada Kabinetu.	Augstākā administratīvā tiesa Augstākā apelācijas tiesa administratīvo iestāžu lēmumiem.
Kabinets Tajā ir 20 Riksdaga deputātu; iecel premjerministrs. Pārtrauga valdības departamentus un to darbību; nosaka un īsteno valsts politiku.	Apelācijas tiesa Iztiesā zemāko tiesu apelācijas.	Apgabaltiesas Iztiesā visas sīkākās un lielākas civilietas un kriminālietas.

AUSTRIJA

Oficiālais nosaukums: **AUSTRIJAS REPUBLIKA**

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 8,1 milj.
GALVASPILSĒTA: VĪNE
PLĀTBĀ: 83 859 km ²
NEATKARĪBA: 1918
KONSTITŪCIJA: 1920

AUSTRIJAS nosaukums vācu valodā (*Österreich*) nozīmē "austrumu karaliste".

RELIĢIJA: Romas katoļi 78%, nereligiōzi 9%, protestanti 5%, citi (ieskaitot jūdaiistus un musulmaņus) 8%

VALSTS VALODA: vācu

REĢIONI VAI PROVINCES: 9 federālās zemes

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSSAZIŅAS LĪDZEKLĪ: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: 17 dienas laikraksti

TV: 2 valstij piederoši kanāli

Radio: 1 valstij piederošs dienests

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas; prezidenta vēlēšanām – obligātas

TIESĪBU SISTĒMA: civiltiesības, kas balstās uz romiešu tiesību tradīcijām; atzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: AĪDB, ANO, AsDB, Australia Group, BIS, BSEC (novērot.), CCC, CEI, CERN, EAPC, ECE, EDISO, EIB, EKA, EMS, EP, ERAB, ES, ESAO, FAO, G9, IADB, IAEA, ICAO, ICC, ICTU, ICRM, IDA, IEA, IFAD, IFC, IFRC, ILO, Interpols, IOM, ISO, ITU, MINURSO, NAM (viesis), NEA, NSG, OAS (novērot.), OPCW, PCA, PDK, PIP, PTO, PVO, RES (novērot.), SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNDOF, UNESCO, UNFICYP, UNHCR, UNIDO, UNIKOM, UNITAR, UNMEE, UNMIBH, UNMIK, UNMOGIP, UNMOT, UNOMIG, UNTSO, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO, ZC

POLITISKĀS PARTIJAS: SPÖ – Austrijas Sociāldemokrātiskā partija, FPÖ – Austrijas Brīvības partija, ÖVP – Austrijas Tautas partija, GLÖ – Austrijas Tautas partija, GA – Zaļā alternatīva

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 22

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 25 220

INFLĀCIJA: 2,4%

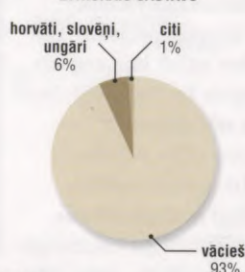
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE):

-5,21 miljrd. USD

VALŪTAS MAINĀS KURSI/ ASV dolārs:

1,0651-1,1231 eiro

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

• 1955. gada Valsts līgums, ar kuru atjaunoja Austrijas neatkarību, saglabāja valsts neitralitāti.
• Kaut gan Austrijas bruņotie spēki ir nelieli, valstī ir spēlīgi attīstīta ieroču rūpniecība.
• Obligāts militārais dienests.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

AUSTRIJA, KAS REIZ BIJA VARENĀS AUSTROUNGĀRIJAS KODOLS, kļuva par atsevišķu republiku, kad pēc Pirmā pasaules kara impērija sabruka. Tomēr 1938. gadā, īstenojot Ādolfa Hitlera vēlmi izveidot vienotu vāciski runājošo valsti, Austrija ienāca nacistiskās Vācijas armijā un tā tika anektēta (*Anschluss*). Pēc Otrā pasaules kara notikušajās vēlēšanās dalīja trīs partijas: konservatīvā Austrijas Tautas partija (*ÖVP*), sociālisti – tagad Austrijas Sociāldemokrātiskā partija (*SPÖ*) – un komunisti. Pēc 1947. gada komunisti atstāja valdību, bet abas pārējās partijas izveidoja koalīciju, un tā bija pie varas līdz 1966. gadam.

Pēc Otrā pasaules kara postījumiem Austrija bija drupās. ASV, Lielbritānijas, Francijas un PSRS okupācija turpinājās līdz 1955. gadam, kad Austrija atguva suverenitāti. Sabiedroto okupācijas spēki ieguldīja lielas pūles, lai izveidotu stingru demokrātiskas pārvaldes formu, nodrošinot Austriju ilgstošu stabilitāti un neatkarību. 1955. gadā ar Austrijas Valsts līgumu tika pasludināta neatkarība un neitralitāte un izveidota unikāla valdīšanas forma, kas balstījās uz parlamentārās un prezidentālās sistēmas apvienojumu. Kaut gan prezidentu demokrātiski ievēlē vispārējās vēlēšanās, šis amats galvenokārt ir ceremoniāls. Gandrīz katrs prezidenta lēmums ir jāapstiprina kancleram, kuram pieder lielākā izpildvara, vai arī attiecīgam Ministru padomes loceklim. Turklāt lielāko daļu svarīgāko lēmumu izpildvaras jomā pieņem Ministru padome, kuru vada kanclers. Pamatā politiskā vara valstī ir piešķirta Federālajai sapulcei (*Bundesversammlung*) un tās galvenajai palātai – Nacionālajai padomei (*Nationalrat*). Šajā struktūrā vislabāk redzams daudzpartiju sistēmas "veselīgums" un stabilitāte: reti kad kādai no četrām lielākajām partijām – SPÖ, Austrijas Brīvības partija (FPÖ), ÖVP un Zaļā alternatīva (GA) – ir bijis vairākums parlamentā.

Otrā pasaules kara sociālās un politiskās sekas joprojām jūtamas mūsdienā Austrijas sabiedrībā, visvairāk tās izpaužas Austrijas neatlaidīgajā prasībā par kulturālu, politisku un ekonomisku neatkarību no Vācijas.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Joprojām jutīgs jautājums ir Austrijas dalība Eiropas Savienībā. Pastāv bažas, ka tā varētu apdraudēt Austrijas nacionālo identitāti.
- Nesen ir palielinājusies etniskā spriedze starp galēji labējiem un migrantiem no Austrumeiropas un Kaukāza valstīm, kuri veido Austrijas nabadzīgāko sociālo slāni.
- Tā kā Austrija ir neliela, kalnaina valsts, tajā ir maz dabas resursu. Tās ekonomika ir atkarīga no degvielas un elektroenerģijas importa.
- Nozīmīga ekonomikas daļa ir tūrisms, bet pēdējos gados tas ir samazinājies.

VALSTS PĀRVALDE

LĪKUMDOŠANA <i>Bundesversammlung</i> (Federālā sapulce) Divpalātu parlaments <i>Bundesrat</i> (Federālā padome) 64 locekļi, ko uz sešiem gadiem ievēlē deviņu federālo zemju landtāgi. Var pārskatīt un atlikt likumprojektu pieņemšanu, bet nav veto tiesību. <i>Nationalrat</i> (Nacionālā padome) 183 deputāti, ko vispārējās un tiesišās vēlēšanās ievēlē uz četriem gadiem. Ierosina un pieņem likumprojektus; ar divu trešdaļu balsu vairākumu var grozīt Konstitūciju. Ar neuzticības balsojumu var atcelt Ministru padomi. Reģionālā pārvalde Deviņas federālās zemes, ko pārvalda vēlēti landtāgi, kas ieceļ gubernatorus.	IZPILDVARA Prezidents Vispārējās un tiesišās vēlēšanās ievēlēts uz sešiem gadiem; var ieņemt amatu divus terminus pēc kārtas. Valsts galva, bruņoto spēku virspavēlnieks. Ieceļ valdības amatpersonas; paraksta likumprojektus un līgumus; sasauca un atlaiz parlamentu. Kanclers Parlamenta vairākuma partijas vai koalīcijas līderis; ieceļ prezidentus. Valdības galva. Atbild par ierēdņu paaugstināšanu amatā. Ministru padome Pēc kanclera ieteikuma ieceļ prezidentus. Pārtrauga valsts pārvaldes darbu; vada kanclers.	TIESAS Konstitucionālā tiesa Lemj par likumu konstitucionalitāti. Tajā ir 14 tiesneši; sešus vietniekus ieceļ prezidents pēc Ministru padomes un parlamenta ieteikuma. Augstākā tiesa Augstākā pārskatīšanas un apelācijas tiesa. Tiesnešus ieceļ prezidents pēc Ministru padomes ieteikuma. Administratīvā tiesa Lemj par administratīvām lietām. Tiesnešus ieceļ prezidents pēc Ministru padomes ieteikuma. Augstās provinces tiesas Četras tiesas Provinces un apgabaltiesas 17 tiesas Vietējās tiesas

ŠVEICE

Oficiālais nosaukums: ŠVEICES KONFEDERĀCIJA

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 7,2 milj.
GALVASPILSĒTA: BERNE
PLĀTBĪBA: 41 290 km ²
NEATKARĪBA: 1291
KONSTITŪCIJA: 1874

ŠVEICE ir nosaukta viena tās dibinātājkontona – Švīces vārdā, kas radies no *Schwyz* – “muklājs”.

RELĪGIJA: Romas katoļi 46%, protestanti 40%, musulmaņi 2%, citi un nereligiози 12%

VALSTS VALODAS: franču, vācu un itāliešu

REĢIONI VAI PROVINCES: 26 kantoni

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSSAZIŅAS LĪDZEKLĪ: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: 84 dienas laikraksti

TV: 3 neatkarīgu dienestu apraide vācu, retoromāņu, franču un itāliešu valodā

Radio: 3 neatkarīgu dienestu apraide vācu, retoromāņu, franču un itāliešu valodā

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: civiltiesības un tradīciju tiesības, atzīt Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACCT, AIDB, ANO, AsDB, Australia Group, BIS, CCC, CERIN, EAPC, ECE, EBTA, EDSO, EKA, EP, ERAB, ESAO, FAO, G10, IADB, IAEA, ICAO, ICC, ICFTU, ICRM, IDA, IEA, IFAD, IFC, IFRCS, ILO, Interpols, IOM, ISO, ITU, LAIA (novērot.), MONUC, NAM (viesis), NEA, NSG, OAS (novērot.), OPCW, PCA, PIP, PDK, PTO, PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNHCR, UNIDO, UNITAR, UNMEE, UNMIBH, UNMIK, UNMOP, UNOMIG, UNTSO, UNU, UPU, WIPO, WMO, WTO, ZC

POLITISKĀS PARTIJAS: SP/PS – Sociāldemokrātiskā partija, SVP/UDC – Šveices Tautas partija, FDP/PDR – Radikāli demokrātiskā partija, CVP/PDC – Kristīgi demokrātiskā tautas partija, GPS/PES – Šveices Zaļo partija

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 18.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 38 140

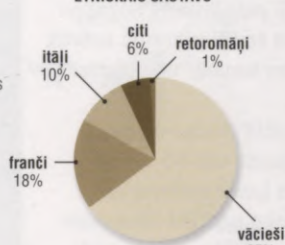
INFLĀCIJA: 1,6%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): 32,5 miljrd. USD

VALŪTAS MAINS KURSI/ ASV dolārs:

1,6205–1,6603 Šveices franki

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS VALŪTA: ŠVEICES FRANKS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDEJOS 25 GADOS

Piespiedu izmaiņas valdībā	1	2-5	5+	• Šveice ir neitrāla valsts. • Dažu stundu laikā var sasaukt un apbrūnot gandrīz 400 000 iedzīvotājus. • Saskaņā ar 20. gs. sākuma aizsardzības stratēģiju tīli un tuneļi joprojām ir minēti.
Pilsonkari	○	○	○	
Starptautiski kari	○	○	○	
Ārvalstu intervence	○	○	○	

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

ŠVEICES KONFEDERĀCIJA RADĀS KĀ AIZSARDZĪBAS APVIENĪBA, ko 1291. gadā noslēdza kantoni Švīce, Ūrī un Untervaldene. Mūsdienā Šveices Konfederācijas pamatā ir gadsimtiem ilgā neitralitātes politika. Kopš Šveice Vestfālenes miera līgumā 1648. gadā pirmoreiz tika atzīta par neatkarīgu valsti, tā nav aktīvi piedalījusies nevienā no Eiropas kariem vai militārajām sadursmēm. Tomēr nesēn Šveice saņēma starptautisku nosodījumu par to, ka tā Otrā pasaules kara laikā bija atļāvusi izmantot savu slaveno banku sektoru nacistu karadarbības finansēšanai un slēpusi holokausta cietušajiem ebrejiem nolaupītas ievērojamas vērtības. Valsts ir arī atturējusies no politiskas un ekonomiskas integrācijas Eiropā, konsekvēnti noraidījusi arī pievienošanos Eiropas Savienībai.

Šveices izpildvaras jomu atšķirībā no jebkuras citas Eiropas valsts drīzāk vada Federālā padome, nevis prezidents vai premjerministrs. Šī padome, kuras septiņiem locekļiem visiem ir vienādas pilnvaras, pieņem visus izpildlēmumus. Vadošā loma padomē katru gadu tiek piešķirta rotācijas kārtībā, turklāt iepriekšējā

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

• Šveices vēlētajū domas daļās par to, vai pievienoties Eiropas Savienībai vai pat Eiropas Ekonomikas zonai. Kaut gan tas pavērtu jaunas iespējas uzņēmējdarbības uzplaukumam, pastāv bailes no imigrantu plūsmas, kas varētu pazemināt dzīves līmeni un apdraudētu pašreizējo decentralizēto varas sistēmu.

• Tāpat kā daudzas citas Eiropas valstis, Šveice sastopas ar tādū problēmu kā iedzīvotāju novecošanās.

• Lai gan Šveices dabas resursi ir nabadzīgi, enerģētiskas jomā tā ir neatkarīga un tai ir daudzveidīga ekonomika.

gada viceprezidents kļūst par prezidentu nākamajā gadā. Federālās padomes septiņus locekļus ievēlē pēc īpašas formulas – pa divi no kristīgajiem demokrātiem, sociāldemokrātiem un brīvījiem demokrātiem un viens no Šveices Tautas partijas (SVP). Tomēr, ja SVP katrās vēlēšanās iegūs aizvien vairāk vēlētajū balsu, ir ļoti iespējams, ka šī partija iegūs otru vietu. Lai gan valstī ir prezidents un viceprezidents, šiem amatiem nav lielu pilnvaru, tie paredzēti, lai organizētu un koordinētu Federālās padomes sanāksmes un darba kārtību.

Augstākā politiskā vara Šveicē pieder Federālajai sapulcei (*Bundesversammlung*). Konflikti starp abām likumdošanas varas palātām gadās reti. Faktiski Federālajā sapulcē kopš 1959. gada varu ir saglabājusī viena un tā pati

koalīcija un valsts politiskais klimats ir bijis stabils. Politiska spriedze vēl saglabājas ap tādīm jautājumiem kā imigrācija, integrācija ES, narkotiskās atkarības pieaugums Šveices sabiedrībā un Otrā pasaules kara banku skandāls.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA <i>Bundesversammlung</i> (Federālā sapulce) Divpalātu parlaments Ständerat (Kantonu padome) Tajā ir 46 locekļi, kas uz četriem gadiem ievēlēti vispārējās un tiesās vēlēšanās: pa divi no 20 "pilnajiem" kantoniem un pa vienam no 6 "puskantoniem". Nationalrat (Nacionālā padome) 200 deputāti, ko pēc proporcionālās pārstāvības tiesī ievēlē uz četriem gadiem. Reģionālā pārvalde 26 kantonus pārvalda vēlētas vienpalātas leģislatīvas un ieceltas amatpersonas.	IZPILDVARA Federālā padome 7 parlamenta locekļi, ko parlaments ievēlē uz četriem gadiem; 2 kristīgie demokrāti, 2 sociāldemokrāti, 2 brīvie demokrāti un 1 no Šveices Tautas partijas. Nosaka valsts politiku; pārrauga valsts pārvaldes darbu. Saskaņā ar Konstitūciju visos jautājumos darbojas kolektīvi, nevis kā atsevišķi ministri. Prezidents Federālās padomes loceklis, kuru uz gadu ievēlē parlaments. Valsts un valdības galva. Organizē un koordinē Federālās padomes darbu. Viceprezidents Federālās padomes loceklis, kuru uz gadu ievēlē parlaments. Palīdz prezidentam; aizstāj prezidentu tā prombūtnes laikā.	TIESAS Federālā tiesa Augstākā pārskatīšanas un apelācijas tiesa civiltiesās un krimināltiesās. Nav pilnvaru lemt par likumu konstitucionālītāti. Tās sastāvā ir 30 pilnas slodzes un 30 nepilnas slodzes tiesneši, ko parlaments ievēlējis uz sešiem gadiem. Kantonu tiesas

IZRAĒLA

Oficiālais nosaukums: IZRAĒLAS VALSTS

IZRAĒLA nosaukta Jēkaba vārdā, kuru 1. Mozus grāmatā (1. Mozus, 32:29) Bībeles Dievs nosauc par Izraēlu.

RELĪĢIJA: jūdaisti 82%, musulmaņi (galvenokārt sunnīti) 14%, drūzi un citi 2%, kristieši 2%

VALSTS VALODAS: ebreju (ivrits) un arābu

REĢIONI VAI PROVINCES: 6 apgabali

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSSAZIŅAS LĪDZEKLĪ: daļēja politiskā cenzūra

Laikraksti: 34 dienas laikraksti

TV: 2 dienesti – 1 pieder valstij, 1 neatkarīgs

Radio: 2 valstij piederoši dienesti un daudz neatkarīgu staciju; rodas aizvien vairāk neatkarīgu staciju, daudzas no tām – labējās

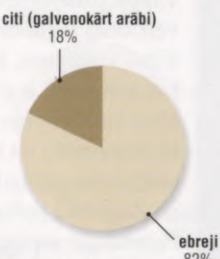
VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējās

TIESĪBU SISTĒMA: angļu vispārējās tiesības; ebreju, kristiešu un musulmaņu tiesību tradīcijas; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekirtību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ANO, BSEC (novērot.), CCC, CERN (novērot.), ECE, EDSO (partnere), EP (novērot.), ERAB, FAO, IADB, IAEA, ICAO, ICC, ICFTU, IDA, IFAD, IFC, IFRCS (asoc. valsts), ILO, Interpols, IOM, ISO, ITU, OAS (novērot.), OPCW (parakst.), PCA, PTO, PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNHCR, UNIDO, UPU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: *One Isr* – Vienotā Izraēla (Darba partija, *Gesher* un *Meymad*), *LI* – Likud, *Sh* – *Shas*, *M* – *Marezt* Demokrātiskā Izraēla, *YB* – *Yisrael Ba'alya*, *NRP* – Nacionāli reliģiskā partija

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 35.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 16 710

INFLĀCIJA: 1,1%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE):

-1,42 mlrd. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs:

4,044-4,412 šekeli

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiskie kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

• Vienīgā zināmā kodolvalsts Vidējos Austrumos.
 • Izraēlas armija dod prettriecienu palestīniešu kaujinieku spridzinātājiem pašnāvniekiem un snaiperiem un mērķtieciīgi tos izcina.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: Dienvidlībānas iekarošana (1982-2000). Kaujas ar palestīniešiem (1987-1993, 2000-vēl notiek)

KAD PĒC PIRMĀ PASAULES KARA SABRUKA OSMĀŅU IMPĒRIJA, Tautu Savienība piešķīra Lielbritānijai mandātu pārvaldīt Palestīnu. Antisemitisma pieaugums Eiropā pastiprināja ebreju masveida emigrāciju uz Palestīnu, kas tika pamatota ar tradicionālo vēlmi atgūt savu vēsturisko tēvzemi. Tā kā Palestīnā saasinājās konflikts starp palestīniešu arābiem un ebrejiem, jaunizveidotajā Apvienoto Nāciju Organizācijā radās plāns sadalīt šo teritoriju arābu un ebreju valstīs. 1948. gadā tika proklamēta Izraēlas valsts. Kaimiņos esošās arābu valstīs to neatzina un uzbruka jaunajai valstij, bet tika sakautas. Uzvara ļāva Izraēlai iegūt par 50% vairāk teritorijas. Nākamajos karos – 1956., 1967. un 1973. gadā – Izraēla ieguva kontroli pār Sināja tuksnesi, Jordānas Rietumkrastu un Gazas joslā. 1977. gadā saskaņā ar Kempdeividas miera līgumu Ēģipte atguva Sināju. Tomēr reliģiozie izraēlieši, būdami pārliecināti par savām tiesībām, sāka veidot apmetnes Rietumkrastā un Gazas joslā. 20. gs. 90. gados tika izstrādāta t.s. Oslo vienošanās “Miers apmaiņā pret zemi”, saskaņā ar kuru Izraēla saņemtu papildu drošības garantijas un atzītu Palestīnas neatkarību. Taču pieaugošā vardarbība, kad palestīniešu spridzinātāji pašnāvnieki nogalina Izraēlas civiliedzīvotājus, bet Izraēlas armija uzbrūk palestīniešiem, apdraud miera sarunas un polarizē sabiedrības viedokli.

Politisko saspīlējumu Izraēlā pastiprina tās kultūras daudzveidība (emigranti nāk no vairāk nekā 100 valstīm un pieciem kontinentiem) un izraēliešu reliģisko un politisko uzskatu intensitāte un dažādība. Neviena partija nekad nav ieguvusi vairākumu, visas valdības vienmēr veidojusi vairāku partiju koalīcija. Liela loma lēmumu pieņemšanā nereti ir mazajām partijām, bet par posteņiem valdībā notiek spraiga kauļšanās. Reliģisko partiju nesamierināmā pozīcija kavē pieņemot konstitūciju, tās funkcijas pilda pamatlikumu kopums. Izraēlas politiku joprojām visvairāk polarizē izraēliešu un palestīniešu konflikts. Vēlēšanās lielāki panākumi ir tām partijām, kurām izdodas pārliecināt elektorātu par savu drošības un miera plānu.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

• Gan palestīniešiem, gan ebrejiem ir senas vēsturiskas saiknes ar šo zemi un vēlme veidot savu valsti. Pēc Izraēlas dibināšanas liela daļa Palestīnas arābu kļuva par bēgļiem. No 1,3 milj. arābu, kas dzīvoja pirmskara Palestīnā, Izraēlā palika tikai 150 000. Pārējie devās bēgļu gaitās uz Rietumkrastu, Gazas joslā un kaimiņos esošajām arābu valstīm. Izraēlas arābiem kā pilsoņiem ir garantētas pilsoņtiesības un reliģiskā brīvība, bet viņi vienmēr ir cietuši no sociālās, ekonomiskās un politiskās diskriminācijas. Pēc 1967. gada palestīniešu diaspora Rietumkrastā un Gazas joslā politizēja apolītiskos un izolētos Izraēlas arābus, un viņi aizvien aktīvāk pieprasa neatkarīgas Palestīnas valsts izveidi.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA <i>Knesset</i> (Parlaments) Vienpalātas parlaments Tajā ir 150 deputātu, kas ievēlēti uz četriem gadiem no partijas sarakstu kandidātiem pēc proporcionālas pārstāvības. Apstiprina budžetu un nodokļus; apspriež un izdod izpildvaras sagatavotos likumprojektus; ar neuzticības balsojumu atļauj premjerministru un Kabinetu.	IZPILDVARA Prezidents Ievēlē Knesets uz vienu piecu gadu termiņu. Valsts galva. Paraksta likumus; ieceļ diplomātus un tiesnešus; apzēģošanas un sprieduma mikstināšanas tiesības.	TIESAS Augstākā tiesa Augstākā pārskatīšanas un apelācijas tiesa civilīetās un kriminālīetās. Tiesnešus uz mūžu ieceļ prezidents pēc premjerministra vadītās Nominācijas komitejas ieteikuma.
Reģionālā pārvalde Seši apgabali, ko pārvalda vēlētas vietējās padomes un iekšlietu ministrijas iecelti pilnvarotie.	Premjerministrs Tiek ievēlēts vispārējās vēlēšanās reizē ar Knesetu uz četriem gadiem. Valdības galva. Nosaka Kabineta politikas programmu; atļauj parlamentu.	Militārā apelācijas tiesa Iztiesā lietas no zemākām militārajām tiesām; pakļauta Augstākajai tiesai. Tiesnešus pēc premjerministra vadītās pārraudzības komitejas ieteikuma ieceļ prezidents.
	Kabinets Kabineta locekļus ieceļ premjerministrs, apstiprina Knesets. Pārtrauc valsts pārvaldes darbu; iesniedz tiesību aktus parlamentā.	Appābaltiesas Miertiesas Reliģiskās tiesas Ebreju, musulmaņu un kristiešu; lemj par laulības, šķiršanās, alimentu un mantošanas lietām.

SLOVĀKIJA

Oficiālais nosaukums: **SLOVĀKIJAS REPUBLIKA**

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 5.4 milj.
	GALVAPILSĒTA: BRATISLAVA
	PLATĪBA: 48 845 km ²
	NEATKARĪBA: 1993
	KONSTITŪCIJA: 1992

Nosaukums **SLOVĀKIJA** radies no vietējā vārda, kas nozīmē "slava" vai "vārds".

RELĪĢIJA: Romas katoļi 60%, ateisti 10%, protestanti 8%, pareizticīgie 4%, citi 18%

VALSTS VALODA: slovaku

REĢIONI VAI PROVINCES: astoņi apgabali

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSSAZIŅAS LĪDZEKLĪ: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: 17 dienas laikraksti; valsts ziņu aģentūrai pārmet objektivitātes trūkumu un atkarību no valdības finansējuma

TV: 3 dienesti – 1 kontrolē valsts, 2 neatkarīgi

Radio: 1 valsts kontrolēts dienests un daudz privātu staciju

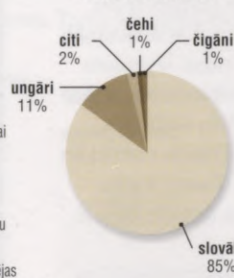
VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējās

TIESĪBU SISTĒMA: civiltiesības, Austroungārijas tiesību tradīcijas, neatzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ANO, *Australia Group*, BIS, BSEC (novērot.), CCC, CEI, CERN, EAPC, ECE, EDSQ, EP, ERAB, ES, ESAO, FAO, IAEA, ICAO, ICC, ICFTU, ICRM, IDA, IFC, IFRCS, ILO, Interpols, IOM, ISO, ITU, NAM (viesis), NSG, OPCW, PCA, PDK, PIP, PTO, PVO, RES (asoc. partnere), SJO, SOK, SRAB, SVF, UNAMSIL, UNCTAD, UNDOF, UNESCO, UNFICYP, UNIDO, UNMEE, UNTAET, UNTSO, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO, ZC

POLITISKĀS PARTIJAS: HZDS – Kustība par demokrātisku Slovākiju; SDKU – Slovākijas Demokrātiskā un kristīgā savienība; Smer – Virzība; SMK – Ungāru partiju koalīcija; KDH – Kristīgi demokrātiskā kustība; ANO – Jaunā pilsoņu apvienība; KSS – Slovākijas Komunistiskā partija

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 66

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 3700

INFLĀCIJA: 12,0%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE):

-694 milj. USD

VALŪTAS MAINĀS KURSI/ ASV dolārs:

46,88-48,01 Slovākijas krona

VALSTS VALŪTA: SLOVĀKIJAS KRONA

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Priespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Bruņotajos spēkos pastāvīgi ir ap 13 600 karadienestā iesaukti.
- Iestāšanās NATO un ES 2004. gadā.
- Nav jūras kara flotes.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

SLOVĀKIJA IR PARLAMENTĀRA DEMOKRĀTIJA, taču pagaidām tai vēl ir pārāk neliela pieredze gan neatkarības, gan demokrātijas jomā. Zeme 900 gadus bija Ungārijas varā, pēc tam 20 gadus līdz Otrā pasaules kara sākumam – demokrātiskās Čehoslovākijas daļa. 1939. gadā tika pasludināta atsevišķa Slovākijas valsts ar pronacistisku marionešu valdību. 1947. gadā tika izveidota komunistiskā Čehoslovākija. "Prāgas pavasari" 1968. gadā pārtrauca Varšavas pakta valstu iebrukums. 1989. gadā bez asinsizliešanas notika Samta revolūcija, kuras rezultātā 1993. gadā izveidojās atsevišķas slovāku un čehu valstis. Visas šīs ilgās un sarežģītās vēstures gaitā periodiski slovāki pauduši vēlmi pēc neatkarības un demokrātijas. Vairākkārt notikušas sacelšanās: no tām minama nacionālistu atmoda 18. gs. beigās un 19. gadsimtā, 1944. gada dumpis pret Hitleru, pirmā neatkarīgā Slovākijas valdības veidošana ar Vladimīru Mečiaru priekšgalā un vēlāk tā paša Mečiaru gāšana.

Tagad Slovākijas prezidentūra ir kļuvusi potenciāli spēcīga. Sākotnēji prezidentu ievēlēja vienpalātas parlaments – Slovākijas Republikas Nacionālā padome, bet 1998. gadā ar Konstitūcijas grozījumiem tika noteikts, ka prezidentu ievēl vispārējās un tiešās vēlēšanās. Prezidentam ir veto tiesības, un viņš var atlaist Nacionālo padomi, ja tā atkārtoti nevar pieņemt valdības programmu. Prezidents arī ieceļ un atceļ premjerministru, kurš parasti ir vairākuma partijas līderis, kā arī pēc premjerministra ieteikuma nosauc Kabineta locekļus. Slovākijas Republikas Nacionālā padome ir īsts daudzpartiju parlaments, kurā 2002. gadā vietas ieguva septiņas partijas. Nekas neparasts nav valdošā koalīcija, ko veido četras vai piecas partijas.

Slovākija ir viena no Eiropas valstīm, kas 2002. gadā pabeidza sarunas par pievienošanos Eiropas Savienībai. Tika izstrādātas jaunas perspektīvas par pievienošanos ES. Tas arī notika 2004. gada maijā reizē ar Čehiju, Igauniju, Ungāriju, Latviju, Lietuvu, Poliju, Slovēniju, Kipru un Maltu.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

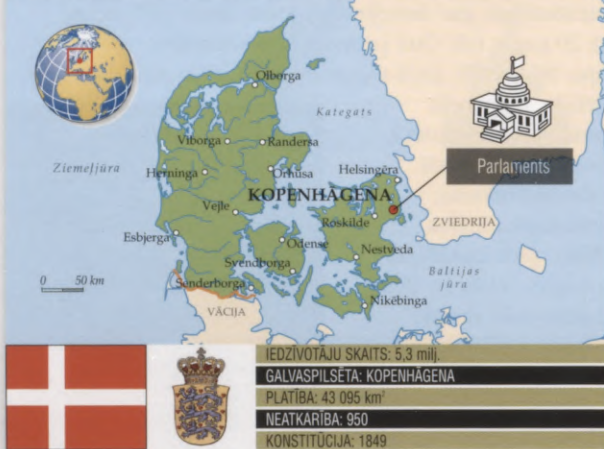
- 1998. gadā varu ieguva plaša centriski labējā koalīcija, ko vadīja politiķis Mikulāss Dzurinda, izbeidzot Mečiaru valdīšanu un mainot viņa prokrievisko politiku.
- Slovākijas virzību no centralizētas plāna ekonomikas uz modernu tirgus ekonomiku vairāk nekā dažās tās Viduseiropas kaimiņvalstīs ir apgrūtinājuši vēsturiskie, politiskie un ģeogrāfiskie faktori, tomēr Dzurindas valdība 2001. un 2002. gadā ir guvusi lielus panākumus.
- Ir atļauta dubultā – Čehijas un Slovākijas – pilsonība. Čehs, kas dzīvo Slovākijā, var paturēt Čehijas pilsona statusu, arī slovākam, kas pārceļas uz Čehiju, ir līdzīgas tiesības uz dubultpilsonību.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA <i>Narodna Rada Slovenskej Republiky</i> (Slovākijas Republikas Nacionālā padome) Vienpalātas parlaments Tajā ir 150 deputātu, kas pēc proporcionālas pārstāvības ir tieši ievēlēti uz četriem gadiem. Izdod likumus; pieņem budžetu; ar vienkāršu balsu vairākumu noraida veto; ar neuzticības balsojumu atceļ premjerministru un Kabinetu.	IZPILDVARA Prezidents Ievēlēts uz pieciem gadiem vispārējās un tiešās vēlēšanās; var ieņemt amatu divus termiņus pēc kārtas. Valsts galva; brūnoto spēku virspavēlnieks. Var uzlikt veto likumprojektiem; atļauj parlamentu; apzēlošanas tiesības.	TIESAS Konstitucionālā tiesa Lemj par likumu konstitucionalitāti. 13 tiesneši; tos nominē parlaments, bet ieceļ prezidents.
Reģionālā pārvalde Astoņi apgabali (kraje) un 88 rajoni, ko pārtrauga premjerministra uz četriem gadiem ieceļti administratori.	Premjerministrs Parlamenta vairākuma partijas vai koalīcijas līderis; ieceļ prezidents. Valdības galva.	Augstākā tiesa Augstākā pārskatīšanas un apelācijas tiesa. Tajā ir 80 tiesnešu, ko pēc Tiesu padomes ieteikuma ieceļ prezidents.
	Kabinets Kabineta locekļus pēc premjerministra ieteikuma ieceļ prezidents. Pārtrauga valsts pārvaldes darbu.	Apgabaltiesas Rajonu tiesas

DĀNIJA

Oficiālais nosaukums: **DĀNIJAS KARALISTE**

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 5,3 milj.
GALVASPILSĒTA: KOPENHAGENA
PLATĪBA: 43 095 km ²
NEATKARĪBA: 950
KONSTITŪCIJA: 1849

DĀNIJA dibināta ap 980. gadu. Vārda izcelsme nav skaidra, bet tas varētu būt radies no vārda *denbera* (līdums).

RELĪGIJA: evaņģēliskie luterāņi 89%, Romas katoļi 1%, citi 10%

VALSTS VALODA: dāņu

REĢIONI VAI PROVINCES: 14 āmtes un divas pilsētkomūnas

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav – Farēru salas un Grenlande ir aizjūras teritorijas, kurās ir pašpārvalde

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKLĪ: nav politiskās cenzūras

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: civiltiesības, atzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: AIDB, ANO, AsDB,

Australia Group, BIS, BJVP, CCC, CERN, EAPC, ECE, EDSO, EIB, EKA, EP, ERAB, ES, ESAO, FAO, G9, IADB, IAEA, ICAD, ICC, ICTU, ICRM, IDA, IEA, IFAD, IFC, IFRCS, IHO, ILO, Interpols, IOM, ISO, ITU, MONUC, NATO, NC, NEA, NIB, NSG, OAS (novērot.), OPCW, PCA, PTO, PVO, RES (novērot.), SJO, SOK, SRAB, SVF, UNAMSIL, UNCTAD, UNESCO, UNHCR, UNIDO, UNIKOM, UNMEE, UNMIBH, UNMIK, UNMOGIP, UNMOP, UNMOT, UNOMIG, UNTAET, UNTSO, UPU, WIPO, WMO, ZC

POLITISKĀS PARTIJAS: V – Liberālā partija (Venstre), SD – sociāldemokrāti, DFP – Dānijas Tautas partija, KF – Konservatīvā tautas partija, SF – Sociālistiskā tautas partija

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 24

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 32 280

INFLĀCIJA: 2,9%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): 3,35 miljrd. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 7,9499–8,3504 Dānijas kronas

VALSTS VALŪTA: DĀNIJAS KRONA

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiskie kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Līdz 1945. gadam Dānija bija neitrāla.
- Ceturtā daļa no Dānijas bruņotajiem spēkiem ir obligatā militārajā dienestā iesauktie.
- Aizsardzības izdevumi ir nelieli – mazāk nekā 2% no iekšzemes kopprodukta.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

MŪSDIENU DĀNIJAI, KAS BALSTĀS UZ LIBERĀLU POLITISKO

FILOZOFIJU, ir vairāk nekā 100 gadus ilga stabilas valdīšanas vēsture, un tā ir viens no Eiropas vecākajām monarhijām. Politiskā sistēma, kas apvieno parlamentāro demokrātiju un konstitucionālo monarhiju, Dānijā pastāv kopš 1901. gada. Tā pārdzīvojuši iekšpolitisko spriedzi t.s. Lieldienu krīzes laikā 1920. gadā (kad valdība noraidīja karaļa aicinājumu sarīkot jaunas vēlēšanas) un nacistu okupāciju no 1940. līdz 1945. gadam. Turklāt jaunā Konstitūcija kopš tās pieņemšanas 1953. gadā palikusi nemainīga. Monarham tradicionāli ir absolūta politiska autoritāte. Pašreizējā karaliene Mārgrēte II troni mantoja no sava tēva 1972. gadā. Tomēr viņas pilnvaras galvenokārt ir ceremoniālas, un lielāko daļu izpildlēmumu pieņem attiecīgie ministri un premjerministrs, kurš atskaitās parlamentam – Folketingam.

Dānijas politiskās stabilitātes pamats ir tās kompleksā likumdošanas sistēma. Lai maksimāli precīzi ievērotu vēlēšanu gribu, valstī izveidota sarežģīta proporcionālās pārstāvības sistēma. Lai gan šāds modelis nodrošina stabili vēlēšanu sistēmu, pēdējo 100 gadu laikā Dānijā vairākkārt bijušas arī mazākuma valdības. Tomēr valsts politiskā sistēma ar daudzpartiju demokrātiju ir stabila.

Spēcīgākā no valsts daudzajām politiskajām partijām ir Dāņu liberālā partija *Venstre* (V) un sociāldemokrāti (SD). Būtiskākajos politiskajos jautājumos *Venstre* un sociāldemokrātiem ir dažas nesaskaņas, strīdi galvenokārt ir par imigrācijas un fiskālo politiku. Dāņi lepojas ar saviem sociālajiem iekarojumiem, politisko stabilitāti un liberālismu. Valsts bezmaksas veselības aprūpe sistēma nodrošina gandrīz visas medicīniskās aprūpes vajadzības. Ienākums uz vienu iedzīvotāju ir viens no augstākajiem pasaulē, tāpat kā paredzamais dzīves ilgums.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Polemikas objekts dāņu politikā ir imigrācija. Neseno galēji labējo partiju panākumu pamatā ir antiimigrācijas lozungi – jo īpaši pret iecelšanu no Turcijas un tās kaimiņvalstīm; tas ir izaicinājums tradicionālajai liberālajai filozofijai, kas paredz brīvu imigrāciju, un rada politisku spriedzi visā valstī.
- Kaut gan Dānijas fiskālie un ekonomiskie rādītāji tālu pārsniedz ES monetārās integrācijas prasības, Dānijas iedzīvotāji konsekventi noraida 1992. gada Māstrihtas līgumu un, pauzot savu eiroskepticismu, nevēlas atteikties no nacionālās monetārās politikas.
- Lielie valsts izdevumi uztur pārmērīgi augstu nodokļu līmeni. Lielākie ieguvēji ir darba ņēmēji valsts sektorā – gandrīz ceturtdaļa daļa no visiem darbaspējīgajiem iedzīvotājiem – un vairāk nekā 800 000 pabalstu saņēmēji. Tas ir ietekmējis citas valsts finansētās nozares, tostarp veselības aprūpi.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA <i>Folketing</i> (Parlaments) Vienpalātas parlaments 179 deputāti, kas pēc proporcionālās pārstāvības tieši ievēlēti uz četriem gadiem; to skaitā 2 deputāti no Grenlandes, 2 no Fēru (Farēru) salām. Var balsot par neuzticības izteikšanu atsevišķiem ministriem vai Kabineta.	IZPILDVARA Monarhs Mantota vara. Galvenokārt ceremoniālas valsts galvas funkcijas.	TIESAS Augstākā tiesa Augstākā pārskatīšanas un apelācijas tiesa. 15 tiesneši, ko pēc valdības ieteikuma uz mūžu iecel monarhs.
Reģionālā pārvalde 14 āmtes un divas pilsētkomūnas, ko pārvalda vietējo padomju ievēlēti mēri.	Premjerministrs Parlamenta vairākuma partijas vai koalīcijas līderis, ko pēc vēlēšanām iecel monarhs. Valdības galva; var atlaist parlamentu un izsludināt jaunas vēlēšanas.	Augstās tiesas Iztiesā civillietu un krimināllietu apelācijas no zemākajām tiesām.
	Kabinets Tajā ir 20 locekļu, ko pēc premjerministra ieteikuma iecel monarhs, apstiprina parlaments.	Vietējās tiesas

SOMIJA

Oficiālais nosaukums: **SOMIJAS REPUBLIKA**

IEDZIVOTĀJU SKAITS: 5,2 milj.
GALVASPILSĒTA: HELSINKI
PLATĪBA: 337 029 km²
NEATKARĪBA: 1917. g. 6. decembris
KONSTITŪCIJA: 1919. g. 17. jūlijs

SOMIJU pirmoreiz (kā *fenni*) piemin Tacits 98. gadā, un tā acimredzot sauca ceļiniekus.

RELĪGIJA: evaņģēliskie luterāņi 89%, somu pareizticīgie 1%, Romas katoļi 1%, citi 9%

VALSTS VALODAS: somu un zviedru

REĢIONI VAI PROVINCES: 6 lēnes

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

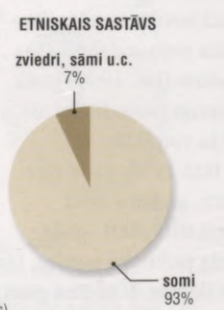
PLĀŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI: nav politiskās cenzūras

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: neatzīst Starptautiskās Tiesas piekrišību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: AIDB, ANO, AsDB, Australia Group, BIS, BJVP, CCC, CERN, EAPC, ECe, EDSO, EIB, EMS, EKA, EP, ERAB, ES, ESAO, FAO, G9, IADB, IAEA, ICAO, ICC, ICFTU, ICRM, IDA, IEA, IFAD, IFC, IFRCs, IHO, ILO, Interpols, IOM, ISO, ITU, NAM (viesis), NC, NEA, NIB, NSG, OAS (novērot.), OPCW, PCA, PIP, PTO, PVO, RES (novērot.), SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNFICYP, UNHCR, UNIDO, UNIFIL, UNIKOM (novērot.), UNMEE, UNMIBH, UNMIK, UNMOGIP, UNMOP, UNMOVIC, UNTSO, UPU, WFTU, WIPO, WMO, ZĶ

POLITISKĀS PARTIJAS: SDP – Sociāldemokrātiskā partija, KESK – Centra partija, KOK – Nacionālā koalīcijas partija, VL – Kreiso apvienība, SFP – Zviedru tautas partija, G – Zalie

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 28.

NKP UZ VIENU IEDZIVOTĀJU: USD 25 130

INFLĀCIJA: 3,4%

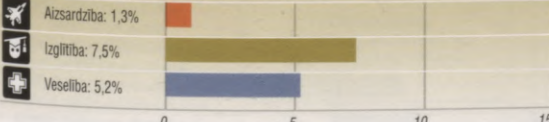
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): 8,89 miljrd. USD

VALŪTAS MAINĀS KURSI/ ASV dolārs: 1,0651–1,1231 eiro

VALSTS VALŪTA: EIRO

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Somija ir neitrāla valsts.
- Valdības politika orientēta uz saikni ar Rietumeiropu, bet saglabājas arī īpašas attiecības ar Krieviju.
- Bruņotos spēkus lielākoties veido obligatā militārā dienestā iesauktie.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

SOMIJA 12. GADSIMTĀ TĪKA IEKĻAUTA ZVIEDRIJAS SASTĀVĀ, bet 1809. gadā to iekaroja Krievijas cars Aleksandrs I. Pēc neatkarības iegūšanas no Krievijas 1917. gadā Somija salīdzinājumā ar tās Eiropas kaimiņvalstīm diezgan ilgi nevarēja nostiprināt savu nacionālo valsti. Pirms pievienošanas Krievijai tā gandrīz 500 gadus bija bijusi sava rietumu kaimiņa Zviedrijas kolonija. Pēc Pirmā pasaules kara tā piedzīvoja asiņainu pilsoņkaru, bet Otrā pasaules kara laikā – PSRS un Vācijas iebrukumus. Tomēr galu galā Somija izveidojās par politiski stabili valsti ar plaukstošu atvērta tirgus ekonomiku. 1995. gadā tā iestājās ES un 1999. gadā kļuva par vienīgo ziemeļvalsti, kas pievienojusies eiro monetārajai sistēmai.

Prezidenta lielākā politiskā vara atšķir šo valsti no citām parlamentārajām demokrātijām. Somijas prezidenta ir pat tiesības atlaist valdību bez parlamenta (*Eduskunta*) apstiprinājuma. Prezidents var iecelt (un reizēm tā arī rīkojas) ietekmīgos amatos kandidātus, kuri nav guvuši ne parlamenta, ne elektorāta uzticību. Šādi izpildlēmumi nav saistīti ne ar vēlēšanu sistēmas modeli, ne prevalējošo politiskās filozofijas virzienu. Tomēr Konstitūcija paredz arī kontroli pār prezidenta varu. Kabinetam, ko sauc par Valsts padomi (*Valtioneuvosto*), ir liela un būtiska ietekme uz prezidenta politiskajiem lēmumiem, un šos lēmumus reti pieņem pretēji Kabineta ieteikumam. Turklāt parlaments var noraidīt prezidenta lēmumu ar vienkāršu balsu vairākumu.

Tāpat kā citās Ziemeļeiropas kaimiņvalstīs, arī Somijā pastāv daudzpartiju sistēma. Lai gan tai raksturīga elektorāta aktīva politiskā līdzdalība, tā arī veicina frakcionāru mazākuma valdību veidošanos. Pašlaik politikā dominē Somijas Sociāldemokrātiskā partija (*SDP*), Centra partija (*KESK*), Nacionālā koalīcijas partija (*KOK*) un Kreiso apvienība (*VL*). Tomēr arī dažas mazākas partijas nezaudē ievērojamu vēlēšanu atbalstu un saglabā savu vietu valsts politikā.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- 1991.-1993. gadā Somija pārdzīvoja smagu ekonomisku krīzi, kad valsts iekšējā kopprodukta apjoms samazinājās par 15%. Ekonomiskās krīzes sekas jūtamas joprojām, galvenokārt lielais bezdarba līmenis, kas konstanti turas virs 10 procentiem.
- Puse no valsts iedzīvotājiem dzīvo valsts dienvidu reģionos. Arktiskie ziemeļi ir reti apdzīvoti, tur dzīvo etniski un lingvistiski atšķirīgas grupas.
- Relatīvā nestabilitāte Krievijā rada saspīlētu situāciju uz abu valstu kopējās robežas, tādēļ Somijai jānostiprina savas aizsardzības spējas.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA <i>Eduskunta</i> (Parlaments) Vienpalātas parlaments 200 deputāti, kurus pēc proporcionālas pārstāvības tiesās vēlēšanās ievēlē uz četriem gadiem. Var grozīt Konstitūciju; var atlaist Kabinetu; var noraidīt prezidenta veto un rīkojumus; lēmumus nav paredzēts pārskatīt tiesā.	IZPILDVARA Prezidents Vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēts uz sešiem gadiem. Valsts galva; bruņoto spēku virspavēlnieks; ierosina tiesību aktus vai uzliek tiem veto; atlaiž parlamentu; sasauc īpašas sesijas.	TIESAS Augstākā tiesa Augstākā apelācijas tiesa. Tajā ir 24 tiesneši, ko uz mūžu iecel prezidents.
	Premjerministrs Pēc vēlēšanām prezidents iecel no parlamenta vairākuma partijas. Valdības galva; vada Kabinetu.	Apelācijas tiesa Sešas tiesas, kas iztiesā apelācijas no zemākām tiesām.
Reģionālā pārvalde Sešas provinces, ko pārvalda ierēdņu valdes, kuras vada gubernatori; Ālandu salās ir vietēja pašpārvalde.	Kabinets Valsts padome Tajā ir 15 locekļi, ko iecel prezidents. Sagatavo likumprojektus; pārrauga civil dienestu; atskaitās parlamentam.	Aggabaltiesas

PAPUA-JAUNGVINEJA

Oficiālais nosaukums: **PAPUA-JAUNGVINEJAS NEATKARIGĀ VALSTS**

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 5,2 milj.
	GALVASPILSĒTA: PORTMORSBI
	PLATĪBA: 452 860 km ²
	NEATKARĪBA: 1975
	KONSTITŪCIJA: 1975

PAPUA ir malajiešu vārds, ar ko apzīmē sprogainos melanēziešu matu, bet "Jaungvineja" tika pievienots tādēļ, ka pastāv līdzība ar Āfrikas Gvinejas iedzīvotājiem.

RELĪGIJA: protestanti 60%, Romas katoļi 37%, citi 3%

VALSTS VALODA: angļu

REĢIONI VAI PROVINCES: 20 provinces

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAIŽĪBAS LĪDZEKĻI: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: 3 dienas laikraksti

TV: 2 neatkarīgi dienesti. Nacionālās apraides komisijas priekšsēdētāja atlaišana 2001. gadā liek apšaubīt plašsaižības līdzekļu brīvību

Radio: 3 dienesti – 1 valsts, 2 neatkarīgi

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: angļu vispārējās tiesības, neatzīst Starptautiskās Tiesas piekrišanu

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACP, ANO, APEC, ARF (dialoga partnerne), AsDB, ASEAN (asoc. valsts), C, CP, ESCAP, FAO, G77, ICAO, ICFTU, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRCS, IHO, ILO, Interpols, IOM (novērot.), ISO (korespond.), ITU, NAM, OPCW, PTO, PVO, SJO, SOK, Sparteca, SPC, SPF, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WFTU, WIPO, WMO

POLITISKĀS PARTIJAS: NAP – Nacionālās alianses partija; Ind – Neatkarīgie; PDM – Tautas demokrātiskā kustība; PPP – Tautas progresa partija; PP – Pangu Pati; PAP – Tautas rīcības partija

ETNISKĀS SASTĀVS

Melanēzieši,
papuasi, Malajas
arhipelāga nēģeri
(Negrito),
mikronēzieši,
polinēzieši
100%

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 125.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 700

INFLĀCIJA: 15,6%

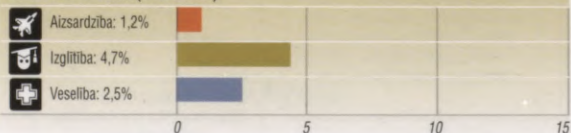
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE):
-8 milj. USD

VALŪTAS MAINĀS KURSI/ ASV dolārs:
3,035-3,767 kinas

VALSTS VALŪTA: KINA

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	●	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiskie kari	○	○	○
Ārvalstu interence	○	○	○

- Neapmierinātie karavīri izraisa nemierus; nesēnākie – 2001. gadā.
- Saspiļējumu attiecībā ar Indonēziju rada separatīstiski no kaimiņos esošās Papua.
- No 2003. gada iekšējo drošību palīdz uzturēt Austrālijas policija.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: Bugenvilas dumpinieku cīņa par neatkarību (1988–2001)

PAPUA-JAUNGVINEJAS PAMATIEDZĪVOTĀJI ir tik dažādi, ka tautā saka: "Katrā ciemā ir sava kultūra." Papua-Jaungvinejas pilsoņi runā vairāk nekā 750 dažādās valodās un dzīvo apmēram 1000 atsevišķās kopienās, galvenokārt uz salām. Šādas daudzveidības dēļ ir visnotaļ sarežģīti nodrošināt politisko stabilitāti un panākt vienotību.

1884. gadā Jaungvinejas salas ziemeļaustrumus anektēja Vācija. 1914. gadā Vācijas sektoru okupēja Austrālija, kura saskaņā ar Tautu Savienības mandātu saglabāja varu arī pēc Pirmā pasaules kara. Jaungvinejas salas dienvidaustrumu daļu (Papua) 1884. gadā bija pakļāvuši Lielbritānija, bet kopš 1906. gada to pārvaldīja Austrālija. Otrā pasaules kara laikā daļu Jaungvinejas okupēja Japāna. Pēc tās kapitulācijas Papua un Jaungvineja apvienojās un to kā ANO aizbildnības teritoriju pārvaldīja Austrālija. 1963. gadā Izpildpadomi aizstāja vēlētā Likumdošanas sapulci, bet 1971. gadā Papua un Jaungvinejas teritorija mainīja nosaukumu, kļūstot par Papua-Jaungvineju. 1975. gadā Maikla Somares vadībā Papua-Jaungvineja ieguva neatkarību. 1977. gadā viņš tika apstiprināts par premjerministru.

1988. gadā Bugenvilas salā notika sacelšanās ar prasību salai piešķirt lielāku peļņas daļu no tās derīgo izrakteņu krājumu realizācijas. 1990. gadā Bugenvilas Revolucionārā armija pasludināja salas neatkarību. Valdība organizēja vairākus uzbrukumus dumpiniekiem, līdz 1998. gadā tika panākts pamiers. Miera līgums, ar kuru salai piešķīra autonomiju, tika parakstīts 2001. gadā.

Papua-Jaungvinejā ir daudz politisko partiju, tādēļ nevienai no tām neizdodas vēlēšanās panākt godīgu vairākumu. Uzticība partijām ir neliela, un vietējie politiķi nereti maina partijas piederību, lai izveidotu koalīciju. Tādējādi valsts politiskajā vēsturē liela nozīme ir koalīciju maiņai vēlēšanu starplaikā. 18 mēnešus pēc vēlēšanām un 12 mēnešus pirms jaunām vēlēšanām pret valdību nevar ierosināt neuzticības balsojumu.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Dažu apgabalu urbanizācija un pārarpdzīvotība ir izraisījusi milzīgu bezdarbu un sociālas problēmas.
- Valdības koalīcijas ir korumpētas, jo politiskās partijas vairāk balstās uz protekciju, nevis uz ideoloģiju. Valstī dzīvojošo cilšu atšķirības apgrūrina centralizāciju un rada politisku nestabilitāti.
- Sacelšanās Bugenvilas salā panāca to, ka 2001. gadā valdība apsolīja tai autonomiju un eventuālu neatkarību, taču bruņotie dumpinieki šo jautājumu mēģina atrisināt ar spēku.
- Kaut gan dabas resursi ir bagātīgi, kalnainie apvidi un kapitālieguldījumu nepietiekamība kavē infrastruktūras attīstību.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Sapulces palāta Vienpalātas parlaments 109 locekļi, kas ieņem amatu piecus gadus; 89 ievēlēti no atvērtiem jeb vienasmandāta vēlēšanu apgabaliem, 20 – no provinču un galvaspilsētas apgabaliem. Ar neuzticības balsojumu var atlaist premjerministru.	IZPILDVARA Lielbritānijas monarhs Valsts galva. Ceremoniālas funkcijas. Ģenerālgubernators Iecel Nacionālā izpildpadome, lai tas pārstāvētu Lielbritānijas monarhu.	TIESAS Augstākā tiesa Augstākā pārskatīšanas un apelācijas tiesa; lemj par zemāko tiesu lēmumiem un likumu konstitucionalitāti. Vada vismaz trīs tiesnesi; galveno tiesnesi iecel ģenerālgubernators pēc tieslietu ministra ieteikuma; pārējos tiesnesus iecel Tiesnešu un juridiskā dienesta komisija.
Reģionālā pārvalde 20 provinces un valsts galvaspilsētas Portmorsbi apgabals; iecelti reģionālie parlamenti ar provinces gubernatoru priekšgalā.	Premjerministrs Parlamenta vairākuma partijas vai koalīcijas līderis; pēc vēlēšanām iecel ģenerālgubernators. Valdības galva; var pieprasīt, lai ģenerālgubernators atlaiz Parlamentu un izsludina jaunas vēlēšanas.	Valsts tiesa Iztiesā apelācijas no zemākajām tiesām. Vada viens tiesnesis.
	Nacionālā izpildpadome Premjerministrs un 27 Parlamenta vairākuma partijas vai koalīcijas locekļi; pēc premjerministra ieteikuma iecel ģenerālgubernators.	Vietējās tiesas Ciematu tiesas

HORVĀTIJA

Oficiālais nosaukums: **HORVĀTIJAS REPUBLIKA**

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 4,7 milj.
	GALVAPILSĒTA: ZAGREBA
	PLATĪBA: 56 542 km²
	NEATKARĪBA: 1991
	KONSTITŪCIJA: 1990

Vārds **HORVĀTIJA** nozīmē "horvātu zeme"; horvāti ir dienvidslāvi, kas šo teritoriju apdzīvojuši kopš 7. gadsimta.

RELĪĢIJA: Romas katoļi 76%, pareizticīgie 11%, musulmaņi 1%, citi 12%

VALSTS VALODA: horvātu

REĢIONI VAI PROVINCES: 20 provinces un 1 galvaspilsētas apgabals

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSSAZIŅAS LĪDZEKLĪ: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: 12 dienas laikraksti

TV: 1 valsts kontrolēts dienests, 3 valsts kanāli

Radio: 4 stacijas – 1 valsts kontrolēta, 3 neatkarīgas

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējās (no 16 gadiem, ja strādā)

TIESĪBU SISTĒMA: civiltiesības; neatzīt Starptautiskās Tiesas piekriktību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ANO, BIS, CCC, CEI, EAPC, ECE, EDSO, EP, ERAB, FAO, IADB, IAEA, ICAO, ICTU, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRCS, IHO, ILO, Interpols, IOM, ISO, ITU, NAM (novērot.), OAS (novērot.), OPCW, PCA, PIP, PTO, PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNAMSIL, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UNMEE, UPU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: SDP-HSLS: SDP – Sociāldemokrātiskā partija, HSLS – Horvātijas Sociāli liberālā partija; HDZ – Horvātijas Demokrātiskā savienība; AII – Alianse (HSS – Horvātijas Zemnieku partija, IDS – Istrijas Demokrātiskā asambleja, HNS – Horvātijas Tautas partija, LS – Liberālā partija, ASH – Horvātijas Sociāldemokrātu rīcības partija); HSP-HKDU: HSP – Horvātijas Tiesību partija, HKDU – Horvātijas Kristīgi demokrātiskā savienība

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 61.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 4620

INFLĀCIJA: 5,4%

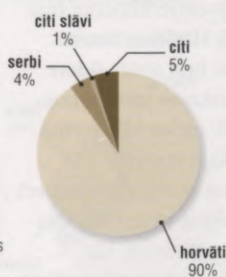
MAKSĀJUMU BILANCE (TIROZN. BILANCE):

-399 milj. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs:

8,067-8,254 kunas

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS VALŪTA: KUNA

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	●	○	○
Starptautiski kari	●	○	○
Arīvalstu intervence	●	○	○

- Saskaņā ar 2002. gada priekšlikumiem līdz 2005. gadam armija tiks samazināta uz pusi.
- 2002. gadā tika atrisināts strīds ar Melnkalni par Prevlakas pussalu.
- Viens no svarīgākajiem jautājumiem ir kara noziedznieku izdošana.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: karš par Horvātijas neatkarību (1991–1995). Iesaistījās Bosnijas pilsonkarā

KĀ SUVERĒNA UN NEATKARĪGA valsts Horvātija radās tikai 1991. gadā. 10. un 11. gadsimtā tā bija neatkarīga karaliste, 1102. gadā apvienojās ar Ungāriju, 16. gadsimtā nonāca Hābsburgu varā, bet pēc tam bija Austroungārijas impērijas daļa. Pēc Pirmā pasaules kara, kad impērija sabruka, Horvātija iekļāvās jaunajā Serbu, horvātu un slovēņu karalistē, ko 1929. gadā nosauca par Dienvidslāviju. Pēc Otrā pasaules kara Horvātija bija Josipa Broza Tito vadītās komunistiskās Dienvidslāvijas Federācijas sastāvā. Tito nāve 1980. gadā un komunistiskā režīma sabrukums 1989. gadā pastiprināja centrālās tendences Dienvidslāvijā. 1990. gadā Horvātijā notika pirmās daudzpartiju vēlēšanas. Jaunievēlētais prezidents Franjo Tuđmans – spēcīgs labēji noskaņots horvātu nacionālists – 1991. gadā pasludināja neatkarību. Šis lēmums ar lielu balsu vairākumu guva atbalstu referendumā.

Mēnesi pēc Horvātijas deklarācijas Dienvidslāvijas Tautas armija, kuru atbalstīja Horvātijā dzīvojošie serbi, anektēja Horvātiju. Tas bija sākums ilgajam pilsoņkaram, kas plosījās Dienvidslāvijā 20. gs. 90. gados. Vispirms Horvātija zaudēja trešdaļu savas teritorijas. Tomēr vēlāk tā nostiprināja savus bruņotos spēkus un spēja atkarot zaudētās teritorijas, vienlaikus padzenot no Horvātijas daudzus serbus. 1993. gadā Horvātija iebruka arī Bosnijā, kurā dzīvo diezgan daudz horvātu. Cīņa beidzās pēc gada, kad Bosnijā tika izveidota Horvātijas un Bosnijas federācija, un horvātu un bosniešu bruņotie spēki uzsāka kopīgu cīņu pret serbiem Bosnijā. Karš Bosnijā beidzās ar Deitonas miera līguma parakstīšanu 1995. gadā.

Pēc prezidenta Tuđmana nāves 1999. gadā viņa Horvātijas Demokrātiskā savienība 2000. gada janvārī cieta sakāvi vispārējās vēlēšanās un uzvarēja daudz liberālākā un rietumnieciski orientētā sociāldemokrātu un sociālliberāļu apvienība. Prezidenta pilnvaras tika sašaurinātas, un valdība kopš tā laika ir gūsvai ievērojamus panākumus miera un samierināšanas jomā ar Horvātijas kaimiņvalstīm.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Visā Horvātijā ir gandrīz miljons kājnietu minū, kuras valdība plāno aizvākt līdz 2010. gadam.
- Kaut gan vienošanās par valsts robežām ir panākta ar Serbiju un Melnkalni, šīs sarunas joprojām notiek ar Bosniju un Hercegovinu, Slovēniju un Itāliju.
- Tiek īstenota iniciatīva privatizēt valsts subsidētās nozares. Šāda ekonomiskā politika var sekmēt ārvalstu investīciju pieaugumu, kā arī samazināt bezdarbu, kas Horvātijā ir nopietna problēma. Par vienu no attīstības jomām uzskata tūrismu.
- Horvātija cenšas vēl vairāk uzlabot attiecības ar Eiropu, iestājoties ES un NATO.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA <i>Sabor</i> (Pārstāvju palāta) Vienpalātas parlaments 151 vieta, deputāti vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēti uz četriem gadiem; dažas vietas ir rezervētas minoritāšu pārstāvībai. Sanāk divreiz gadā; izdod likumus; groza Konstitūciju; pieņem valsts budžetu; piesaka karu; var balsot par neuzticības izteikšanu atsevišķiem ministriem vai Kabinetam.	IZPILDVARA <i>Prezidents</i> Uz piecu gadu termiņu ievēlēts vispārējās un tiesās vēlēšanās; var ieņemt amatu divus termiņus. Valsts galva un bruņoto spēku virspavēlnieks; ārkārtas apstākļos valda, izdodot dekrētus.	TIESAS <i>Konstitucionālā tiesa</i> Lemj par likumu konstitucionalitāti; izšķir strīdus starp varas atzariem; pārrauga vēlēšanu procesu; aizsargā indivīda tiesības. 13 tiesneši, kurus uz astoņiem gadiem ieceļ parlaments.
Reģionālā pārvalde 20 provinces (<i>zupanija</i>) pārvalda prefekts un padome; Zagrebas pilsētu pārvalda mērs un padome.	Premjerministrs Ieceļ prezidents, apstiprina parlaments. Valdības galva; ierosina budžetu; ievieš likumus; vada ārpolitiku un iekšpolitiku.	Republikas Augstākā tiesa Augstākā apelācijas tiesa; pārskata un interpretē likumus. Tiesnešus uz mūžu ieceļ Nacionālā tiesnešu padome.
	Ministru padome Ieceļ prezidents pēc premjerministra ieteikuma, apstiprina parlaments. Sēdes vada prezidents.	Provincu tiesas Municipālās tiesas

NORVĒGIJA

Oficiālais nosaukums: **NORVĒGIJAS KARALISTE**

Vārds **NORVĒGIJA** būtībā nozīmē "norvēģu zeme", un vienas zemes apzīmēšanai tas pirmoreiz minēts 872. gadā.

RELĪGIJA: evaņģēliskie luterāņi 89%, Romas katoļi 1%, citi un nereligiōzi 10%

VALSTS VALODA: norvēģu

REĢIONI VAI PROVINCES: 19 filkes

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: Buvē sala, Jana Majena sala, Svalbāras sala

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI: nav politiskās cenzūras

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: civiltiesības un tradīciju tiesības, vispārējo tiesību tradīcijas; atzīst Starptautiskās Tiesas piekirtību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: AFD, ANO,

ANO Drošības padome (pag. loc.), AsDB, Australia Group, BIS, BJVP, CCC, CERN, EAPC, ECE, EBTA, EDSO, EKA, EP, ERAB, ESAO, FAO, IADB, IAEA, ICAO, ICC, ICFTU, ICRM, IDA, IEA, IFAD, IFC, IFRCS, IHO, ILO, Interpols, IOM, ISO, ITU, NAM (viesis), NATO, NC, NEA, NIB, NSG, OAS (novērot.), OPCW, PCA, PTO, PVO, RES (asoc. valsts), SRAB, SJO, SOK, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNHCR, UNIDO, UNMEE, UNMIB, UNMIK, UNMOP, UNTAET, UNTSO, UPU, WIPO, WMO, ZC

POLITISKĀS PARTIJAS: DNA – Norvēģu Strādnieku partija, H – Høyre (Konservatīvo partija), FrP – Progresā partija, SV – Kreisosociālistu partija, KrF – Kristīgo demokrātu partija, SP – Centra partija, V – Venstre (Liberālā partija)

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 25.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 34 530

INFLĀCIJA: 3,1%

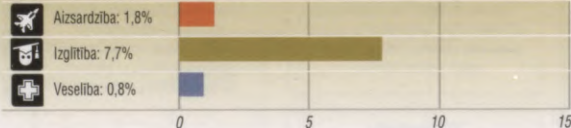
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): 23 miljrd. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 8,819–8,969 Norvēģijas kronas

VALSTS VALŪTA: NORVĒGIJAS KRONA

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

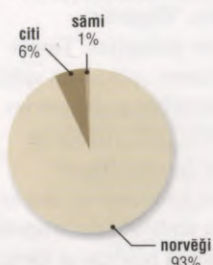

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

ETNISKĀS SASTĀVS

NORVĒĢU PRIEKŠTEČI BIJA VIKINGU KAROTĀJI, kas viduslaikos devās sīrojumos pa visu Eiropu. Vēlāk Norvēģiju simtiem gadus pārvaldīja Dānija, bet 19. gadsimtā tā bija ūnijā ar Zviedriju. Pilnīgu neatkarību Norvēģija ieguva 1905. gadā. Tā ir parlamentāra demokrātija un konstitucionāla monarhija. Monarham galvenokārt ir ceremoniāla loma, taču karalim ir liela nozīme kā nacionālās vienotības simbolam; viņam ir arī savas funkcijas valsts pārvaldē.

Norvēģijas politiskā procesa centrā ir politiskās partijas, bet pats šis process stingri balstās uz sarunām un vienprātību. Kopš industriālās revolūcijas lielākais spēks parlamentā (*Storting*) ir bijusi Strādnieku partija, kas dibināta 1887. gadā, jo tai ir spēcīga saikne ar arodbiedrībām, kuras radās pēc Pirmā pasaules kara. Tā bija pie varas gandrīz nepārtraukti no 1935. līdz 1981. gadam. Tomēr kopš 1981. gada Strādnieku partijai nācies dalīt varu ar daudz konservatīvākām partijām. Arī pašā Strādnieku partijā bijušas lielas domstarpības un ir notikusi šķelšanās starp mērenajiem un radikālākajiem partijas elementiem.

No 1990. līdz 1996. gadam premjerministre bija Strādnieku partijas pārstāve Grū Hārlema Brunt-

lanne, kas bija atzīta lidere starptautiskajos jautājumos un jau 80. gados bija pirmā sievietē šajā postenī. Norvēģijas politiskās vēstures gaita ir tikpat nesatricināma kā tās Konstitūcija, kas pieņemta 1814. gada 17. maijā un ir Eiropā vecākā joprojām spēkā esošā konstitūcija.

Norvēģija ir *NATO* dibinātājvalsts, bet tā nav pievienojusies ES, kaut arī pārejās Skandināvijas valstīs to ir izdarījušas. Norvēģijai, kas ir Eiropas Ekonomikas zonas dalībvalsts, ir relatīvi brīva tirdzniecība ar ES, izņemot lauksaimniecības produktus un zivis. Dažos starptautiskajos konfliktos Norvēģijai ir bijusi vidutāja loma, spilgtākais piemērs tam ir t.s. Oslo miera process 20. gs. 90. gadu sākumā starp izraēliešiem un palestīniešiem.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- 20. gs. 70. gados Norvēģija sāka izmantot savus lielos ārzonas naftas un dabasgāzes krājumus. Tagad tā ir pasaulē trešā lielākā naftas eksportētājvalsts. Pārliedz atkarība no šajā jomā gūtās peļņas ir mudinājusi valdību izveidot īpašu fondu, no kura varētu finansēt valsti, kad naftas un gāzes krājumi būs izlietoti. Līdz 2001. gadam šajā fondā bija uzkrāti 67 miljrd. USD.

- Pēdējos gadu desmitos Norvēģija ir uzņēmusi simtiem tūkstošus imigrantu. Tas izraisījis naidīgumu, jo īpaši labējo grupējumos. 2001. gada vēlēšanās 26 vietas no 165 vietām Stortingā ieguva populistiskā, pret imigrāciju vērstā Progresā partija.

- Norādījuši dalību ES 1972. gadā, arī 1994. gada referendumā 52% norvēģu atkal balsoja pret pievienošanos ES. Jaunākie aptauju dati gan rāda, ka tagad vairākums atbalsta dalību Eiropas Savienībā.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA <i>Storting</i> (Parlaments) Divpalātu parlaments 165 deputāti, kas ievēlēti uz četriem gadiem; 157 ir tieši ievēlēti no 19 filkēm pēc proporcionālas pārstāvības; astopus ievēlē kopumā. <i>Storting</i>s tiek vēlēts kā vienota struktūra, bet pēc ievēlēšanas deputāti sadalās divās palātās: <i>Lāgtingā</i> (<i>Lagting</i>) jeb augšnamā – 42, <i>Odelstingā</i> (<i>Odelsting</i>) jeb apakšnamā – 23 deputāti.	IZPILDVARA Monarhs Mantota vara. Valsts galva; bruņoto spēku virspavēlnieks; Norvēģijas baznīcas galva. Atbild par nodokļu un nodevu iekasēšanu.	TIESAS Karalistes Augstākā tiesa Iztiesā atstādīšanas (impīēmēnta) lietas. Tiesnešus ieceļ Augstākā tiesa.
Reģionālā pārvalde Devīnpadsmit filkes pārvalde vēlētas padomes.	Premjerministrs Parlamenta vairākuma partijas vai koalīcijas līderis; ieceļ monarhs ar parlamenta apstiprinājumu. Valdības galva.	Høyesterett (Augstākā tiesa) Augstākā pārskašanās un apelācijas tiesa. Tajā ir priekšsēdētājs un 17 tiesneši, ko nosauc Tieslietu ministrija, bet ieceļ monarhs.
	Valsts padome Ieceļ monarhs ar parlamenta apstiprinājumu.	Apelācijas tiesa Appalltiesas

MOLDOVA

Oficiālais nosaukums: **MOLDOVAS REPUBLIKA**

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 4,3 milj.
	GALVASPILSĒTA: KIŠINEVA
	PLATĪBA: 33 844 km ²
	NEATKARĪBA: 1991
	KONSTITŪCIJA: 1994

Domājams, ka **MOLDOVAS** nosaukums radies no daku vārdiem *molta* (daudz) un *dava* (cietoksnis jeb pilsēta).

RELĪGIJA: pareizticīgie 98%, jūdaiši 1,5%, baptisti un citi 0,5%

VALSTS VALODA: moldāvu

REĢIONI VAI PROVINCES: deviņi apgabali, viena municipalitāte, viena autonoma teritorijā vienība un viena teritoriāla vienība

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSSAZIŅAS LĪDZEKĻI: daļēja politiskā cenzūra

Laikraksti: 4 dienas laikraksti

TV: 1 valsts kontrolēts dienests

Radio: 1 valsts kontrolēts dienests

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējās

TIESĪBU SISTĒMA: civiltiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACCT, ANO, BIS, BSEC, CCC, CEI, EAPC, ECE, EDSO, EP, ERAB, FAO, IAEA, ICAO, ICFTU, IDA, IFAD, IFC, IFRCS, ILO, Interpols, IOM (novērot.), ISO (korespond.), ITU, NVS, OPCW, PIP, PTO, PVO, SJO, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: CPM – Moldovas Komunistiskā partija, BEAB – Braghis apvienības vēlēšanu bloks, PPCD – Kristīgi demokrātiskā tautas partija

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 147.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 400

INFLĀCIJA: 31,3%

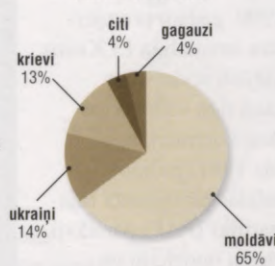
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE):

-121 milj. USD

VALŪTAS MAINĀS KURSI/ ASV dolārs:

12,395–13,085 Moldovas lejas

ETNISKĀS SASTĀVS

Pirmā bijusi padomju republika, kas pēc 2001. gada vēlēšanām atjaunoja komunistu valdību.

MŪSDIENU MOLDOVAS TERITORIJA apmēram atbilst Rumānijas Moldāvijas grāfistes austrumdaļai, kuras lielāko daļu kā Besarābiju 1812. gadā anektēja Krievija. Pēc gadsimtiem, kuru laikā Moldova bijusi grieķu, romiešu, huņņu, bulgāru un mongoļu pretenziju un iekarojumu objekts, tagad tā beidzot ir iezīmējusi pati savu kursu kā daudzpartiju parlamentāra demokrātija. 16. gadsimtā Moldovu iekaroja un pārvaldīja Osmāņu impērija, bet vēlāk tās austrumdaļu anektēja Krievija. 20. gs. sākumā varu pārņēma Rumānija, bet Otrā pasaules kara laikā kontroli pār šo teritoriju ieguva Padomju Savienība.

Līdz ar Padomju Savienības sabrukumu 1991. gadā Moldova izmantoja iespēju iegūt suverenitāti – pasludināja neatkarību un pieņēma pirmo pēcpadomju Konstitūciju, bet pēc trim gadiem ievēlēja Parlamentu. Tagad Moldovā ir prezidents – valsts galva, premjerministrs – valdības vadītājs, kā arī Kabinets. Vienpalātas parlaments, kurš divreiz gadā sanāk četrus mēnešus ilgās sesijās, ir pilnvarots pieņemt likumus, izsludināt referendumu, ratificēt līgumus, apstiprināt un kontrolēt valsts budžetu un izsludināt ārkārtas stāvokli, karastāvokli un pieteikt karu. Moldovas tiesu joma ir neatkarīga no likumdošanas un izpildvaras jomām un ir veidota pēc padomju tiesību un kontinentālo tiesību tradīciju parauga.

Lai gan ir izveidojusies jauna demokrātija, ilgstošs saspīlējums joprojām pastāv starp etnisko rumāņu vairākumu un nerumāņu minoritātēm. Pēc neatkarības atgūšanas notikušajā referendumā balsotāji noraidīja priekšlikumu apvienot valsti ar Rumāniju. Pārdoņestras (Transnistrijas) reģionā gar Moldovas austrumu robežu dumpīgi noskaņotais iedzīvotāju vairākums (lielākoties krievi un ukraiņi) vēlas dibināt neatkarīgu valsti. Arī Moldovas valdība nemitīgi nonāk strupceļā, jo plašas sabiedrības neapmierinātība ar vārguļojošo ekonomiku 2001. gadā noveda pie pārsteidzošas un satricetošas Komunistiskās partijas uzvaras. Komunisti ieguva divas trešdaļas vietu Parlamentā un pieprasīja prezidentūru.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Moldovas milzīgais parāds ārvalstu kreditoriem ir aktuāla un draudīga valsts mēroga problēma un prasa vairāk nekā trešdaļu no valsts budžeta ieņēmumiem.
- Moldovas plānus pārejai no vecās, uz padomju tradīcijām balstītās plānveida ekonomikas uz mūsdienīgu brīvā tirgus ekonomiku joprojām kavē kontrabanda, izvairīšanās no nodokļiem un slikti apmaksāto valsts ierēdņu korumpētība.
- Steidzama prioritāte Moldovai, kas ir viena no Eiropas nabadzīgākajām valstīm, ir valdības investīcijas veselības aprūpē, izglītībā un pensijās.

VALSTS PĀRVALDE

LĪKUMDOŠANA Parlamentul Moldovei (Parlaments) Vienpalātas parlaments 101 vieta; deputāti pēc proporcionālās pārstāvības tieši ievēlēti uz četriem gadiem. Balso par atbalstu valdības programmai, ko pēc vēlēšanām iesniedz premjerministrs; izdod likumus; var izsludināt referendumu.	IZPILDVARA Prezidents Vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēts uz četriem gadiem; var ieņemt amatu divus termiņus pēc kārtas. Valsts galva; bruņoto spēku virspavēlnieks; vada līgumu slēgšanas sarunas; piedalās parlamenta debatēs.	TIESAS Maģistrāta augstākā padome Ieceļ, paaugstina amatā un soda tiesnesus. Tajā ir 11 mirtiesnešu, kas ieņem amatu piecus gadus.
Reģionālā pārvalde 40 rajonus pārvalda vēlētas vietējās padomes.	Premjerministrs Ieceļ prezidents, apstiprina parlaments. Valdības galva; vada Kabinetu; izstrādā valdības darba programmu.	Konstitucionālā tiesa Lemj par likumu konstitucionalitāti. Seši tiesneši, kas ieņem amatu sešus gadus; divus iecel prezidents, divus – parlaments, divus – Tiesu iestāžu augstākā padome.
	Valdība (Kabinets) 21 loceklis, ko pēc premjerministra ieteikuma nominē prezidents; apstiprina parlaments.	Augstākā tiesa Augstākā apelācijas tiesa. Tajā ir 49 mirtiesneši, ko iecel parlaments un kas ieņem amatu līdz 65 gadu vecumam.
		Apelācijas tiesas Zemākās apelācijas tiesas. Seši apgabali. 87 mirtiesnešu iecel prezidents, un tie ieņem amatu līdz 65 gadu vecumam.

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- 1990. gadā Pārdoņestra pasludināja neatkarību (Piedņestras Moldāvijas padomju republika), bet 1992. gadā cinījās ar karā pret Moldovas spēkiem.
- Krievijas miera uzturēšanas spēki 2003. gadā beidzot tika izvērti.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: pilsonkarš (1991–1992)

SINGAPŪRA

Oficiālais nosaukums: SINGAPŪRAS REPUBLIKA

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 4,1 milj.
	GALVASPILSĒTA: SINGAPŪRA
	PLATĪBA: 611 km ²
	NEATKARĪBA: 1965
	KONSTITŪCIJA: 1959

SINGAPŪRAS nosaukums tulkojumā nozīmē "Lauvas pilsēta" (sanskritā *singha* – lauva; *pore* – pilsēta).

RELĪGIJA: budisti (ķīnieši), musulmaņi (malajieši), kristieši, hinduisti, sikhi, daoisti, konfūcisma piekritēji

VALSTS VALODAS: malajiešu, angļu, ķīniešu un tamili

REĢIONI VAI PROVINCES: nav

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LĪDZĒKĻI: absolūta politiskā cenzūra

Laikraksti: 8 dienas laikraksti

TV: pieci dienesti – 4 neatkarīgi, 1 kontrolē ASV

Radio: 6 privāti dienesti

VĒLŠANU TIESĪBAS: no 21 gada vecuma, vispārējas un obligātas

TIESĪBU SISTĒMA: angļu vispārējās tiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ANO, ANO Drošības padome (pag. loc.), APEC, ARF, ASEAN, BIS, C, CCC, CP, ESCAP, G77, IAEA, ICAO, ICC, ICTFU, ICRM, IFC, IFRCS, IHO, ILO, Interpols, ISO, ITU, NAM, OPCW, PCA, PDK, PTO, PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNIKOM, UNMEE, UNTAET, UPU, WIPO, WMO

POLITISKĀS PARTIJAS: PAP – Tautas rīcības partija; Nom – Nominētie; SPP – Singapūras Tautas partija; NC – Neievēlēts loceklis; WP – Strādnieku partija

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 37.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 24 740

INFLĀCIJA: 1,4%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): 21,8 miljrd. USD

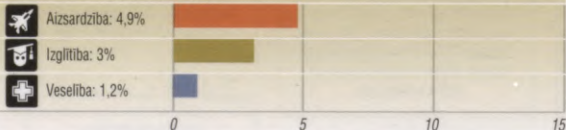
VALŪTAS MAINĀS KURSI/ ASV dolārs:

1,734–1,847 Singapūras dolāri

VALSTS VALŪTA: SINGAPŪRAS DOLĀRS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

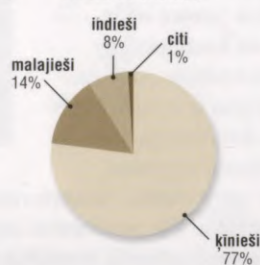

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsotkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

ETNISKAIS SASTĀVS

SINGAPŪRAS SALA, KAS LĪDZ 19. GADSIMTAM bija diezgan neapdzīvota, tagad ir viena no visblīvāk apdzīvotajām pasaules valstīm. 1819. gadā Singapūra kļuva britu Ostindijas kompānijas priekšpostenis. Kopš tā laika tā ir veidojusies par plaukstošu tirdzniecības valsti. Suecas kanāla atklāšana 1869. gadā nodrošināja papildu tranzīttirdzniecību. 1942. gadā salu okupēja japāņi, bet Otrā pasaules kara beigās to atguva Lielbritānija. 1963. gadā ieguvusi neatkarību no Lielbritānijas, Singapūra uz neilgu laiku kļuva par Malaizijas daļu, taču domstarpību dēļ ar centrālo valdību Kualalumpurā tā atdalījās un 1965. gadā kļuva par republiku. Tagad Singapūra ir parlamentāra demokrātija. Sākumā prezidenta loma bija galvenokārt ceremoniāla, bet saskaņā ar 1991. gada Konstitūcijas grozījumiem prezidentu ievēl tieši un tam ir ievērojami lielākas pilnvaras.

Prezidents izvirza premjerministru un pēc tā ieteikuma – Kabineta locekļus, viņam ir tiesības neapstiprināt jebkuru likumprojektu. Tomēr lielkoties prezidenta rīcību nosaka Kabinets, un jau pēc pirmajām tiešajām prezidenta vēlēšanām 1993. gadā tika izdarīti Konstitūcijas grozījumi, ar kuriem prezidents zaudēja tiesības uzlikt veto aizsardzības un drošības pasākumiem. Galvenā izpildvara joprojām pieder premjerministram un Kabineta. No 1959.

līdz 1990. gadam premjerministra amatā bija Li Kuans Ju, tādējādi nodrošinot neparasti ilgu vadības un politikas kontinuitāti. Līdz 1981. gadam vienpalātas parlamentā bija ievēlēti tikai Tautas rīcības partijas (PAP) pārstāvji. Lai politiskajos procesos ieviestu opozīciju un debates, tika grozīta Konstitūcija, paredzot, ka parlamentā jābūt vienam vai vairākiem "neievēlētiem locekļiem", kas ir zaudējuši vēlēšanās, un dažiem "nominētiem", valdības ieceltiem locekļiem, bet abām šīm kategorijām nav tiesību balsot par noteiktiem jautājumiem. Kā nominētus, valdības ieceltus locekļus valdība var politiski iesaistīt ievērojamus pilsoņus no mākslas jomas, akademiķus, valsts dienestā vai rūpniecībā strādājošos. PAP atkal ieguva 87% vietu 2001. gada likumdevējas varas vēlēšanās.

Visblīvāk apdzīvotā valsts Āzijā – 6309 cilvēki uz km².

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Zemes trūkuma dēļ aktuāla problēma ir atkritumu iznīcināšana, bet strauji augošā pilsētu attīstība paātrina atmežošanu un zemes nosusināšanu.
- Pārliedz atkarība no elektronikas un citu rūpniecības preču eksporta rada situāciju, kad ekonomiku ietekmē globālā lejupslīde un izmaiņas tehnoloģiju nozarē, piemēram, 2001.–2002. gadā notikušās. Valdība cenšas samazināt atkarību no eksporta, vienlaikus saglabājot un attīstot Singapūru kā tehnoloģiju centru.
- Ierobežotie saldūdens krājumi bija radījuši Singapūras atkarību no Malaizijas ūdens piegādēm, bet strīdu dēļ tās ir pārtrauktas.

VALSTS PĀRVALDE

LĪKUMDOŠANA Parlaments Vienpalātas parlaments 84 locekļi, kas vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēti uz pieciem gadiem. Papildus ievēlētajiem locekļiem var pievienot līdz sešām "neievēlētām" vietām no opozīcijas kandidātiem, kas piedalījās vēlēšanās, bet zaudēja, un līdz deviņām "nominētām" vietām valdības ieceltiem locekļiem. Pirms spēkā stāšanās likumprojekts attiecībā uz minoritāšu tiesībām pārskata Prezidenta padome.	IZPILDVARA Prezidents Ievēlēts uz sešiem gadiem vispārējās un tiesās vēlēšanās. Valsts galva; pārbauga valsts finanšu rezerves; uzrauga, lai nenotītu izpildvaras ļaunprātīga izmantošana; var uzlikt veto likumprojektiem.	TIESAS Augstākā tiesa Daļas divos atžaros: Augstā tiesa un Apelācijas tiesa. Tiesas priekšsēdētāju un pārējos tiesnesus ieceļ prezidents, tie ieņem amatu līdz 65 gadiem.
Premjerministrs Parlamenta vairākuma partijas vai koalīcijas līderis; ieceļ prezidents. Valdības galva; vienīgajam ir tiesības sasaukt Kabinetu.	Apelācijas tiesa Iztiesā tikai civilietu un kriminālietu apelācijas no Augstās tiesas.	Augstā tiesa Iztiesā apelācijas no zemākām tiesām.
Kabinets Tā sastāvā ir parlamenta locekļi, ko pēc premjerministra ieteikuma ieceļ prezidents.	Appālbaltiesas Miertiesas	

ĪRIJA

Oficiālais nosaukums: **ĪRIJA**

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 3,8 milj.
	GALVASPILSĒTA: DUBLĪNA
	PLATĪBA: 70 279 km ²
	NEATKARĪBA: 1922
	KONSTITŪCIJA: 1937

ĪRIJAS jeb *Eire* nosaukums var būt radies no *Eire* – leģendārā karaļa Makkola sievas vārda. Tas var būt radies arī no latīņu *Ibero* (jeb *Hibernia*), kas nozīmē “ziemas zeme”.

RELĪĢIJA: Romas katoļi 88%, anglikāņi 3%, jūdaiisti 1%, citi un nereligiōzi 8%

VALSTS VALODAS: iru un angļu

REĢIONI VAI PROVINCES: 26 grāfistes

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀŠSAZIŅAS LĪDZEKLĪ: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: 6 dienas laikraksti

TV: 2 dienesti – 1 valsts, 1 neatkarīgs

Radio: 3 dienesti – 1 valsts, 2 neatkarīgi

VEĻŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējās

TIESĪBU SISTĒMA: vietējās tiesību tradīcijas; angļu vispārējās tiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekirtību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ANO, ANO Drošības padome (pag. loc.), Australia Group, BIS, CCC, EAPC, ECE, EDSO, EIB, EKA, EMS, EP, ERAB, ES, ESAO, FAO, IAEA, ICAO, ICC, ICFTU, ICRM, IDA, IEA, IFAD, IFC, IFRCS, ILO, Interpols, IOM (novērot.), ISO, ITU, MINURSO, MONUC, NAM (viesis), NEA, NSG, OAS (novērot.), OPCW, PIP, PTO, PVO, RES (novērot.), SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNFICYP, UNHCR, UNIDO, UNIFIL, UNIKOM, UNITAR, UNIMEE, UNMIBH, UNMIK, UNMOP, UNTAET, UNTSO, UPU, WIPO, ZC

POLITISKĀS PARTIJAS: FF – Fianna Fail, FG – Fine Gael, LB – Leiboristu partija, PD – Progressīvie demokrāti, GP – Zaļo partija, SF – Sinn Fein

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 39.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 22 660

INFLĀCIJA: 5,6%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE):

-593 milj. USD

VALŪTAS MAINAS KURSI/ ASV dolārs:

1,0651-1,1231 eiro

VALSTS VALŪTA: EIRO

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

Aizsardzība: 0,7%

Izglītība: 4,5%

Veselība: 5,2%

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

Piespiedu izmaiņas valdībā	1	2-5	5+
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Īrija ir noskaņota saglabāt savu neitralitāti.
- Tai ir novērotājas statuss Rietumeiropas Savienībā.
- Attiecībā ar AK dominē Ziemeļīrijas jautājums.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

APVIENOŠANĀS AR ZIEMEĻĪRIJU ir bijis aktuāls politisks jautājums, kopš Īrija 1922. gadā kļuva par brīvvalsti, atdalīdamās no Apvienotās Karalistes (AK), kurā palika sešas Ziemeļīrijas grāfistes, kas pazīstamas kā Oļstera. Lai panāktu kompromisu un izbeigtu Īru republikāniskās armijas (*IRA*), kas pieprasa apvienošanos, pret Lielbritāniju vērsto vardarbību, starpniecību piedāvājušas Amerikas Savienotās Valstis. Zināms panākums bija 1998. gada t.s. Lielās Piektdienas vienošanās, kas joprojām tiek īstenota. Tā paredz, ka nacionālisti varu Ziemeļīrijā daļa ar probrītišķiem unionistiem. Pēdējā laikā teroristu uzbrukumi un vardarbības draudi ir mazinājušies.

Kopš 1932. gada politikā galvenokārt ir dominējušas divas partijas, kas cīnās par atkalapvienošanos, – *Fianna Fail* (*FF*), kura atbalsta apvienošanos (reunifikāciju) un bijusi pie varas viena vai koalīcijā līdz 1973. gadam, un *Fine Gael* (*FG*), kura pēc 1973. gada veidojusi vairākas valdības un atbalsta Ziemeļīrijas atrašanos AK sastāvā. 2002. gadā *FF* atguva varu, iegūstot 49% vietu Pārstāvju palātā (*Dail Eireann*) un 50% vietu Senātā (*Seanad Eireann*). 1997. gadā *FF* pārstāve Mērija Makelisa kļuva par pirmo prezidentu no Ziemeļīrijas. Tomēr reālā vara pieder premjerministram un Kabinetam. Pirms lielākās daļas savu pilnvaru īstenošanas Īrijas prezidentam jāuzklausā ieteikumi, ko sniedz Valsts padome, kuru veido augstas amatpersonas.

Īrijas politikā sava vieta ir arī citām politiskajām partijām, bet apvienošanās jautājums ir tik aktuāls, ka aizēno visas daudz maz nozīmīgās ekonomiskās vai reliģiskās šķirtnes. Īrijā salīdzinājumā ar jebkuru citu Eiropas valsti ir viens no zemākajiem atbalsta līmeņiem kreisajām partijām, ko var izskaidrot ar nelielo rūpniecībā nodarbināto strādnieku daudzumu, dominējošās Romas Katoļu baznīcas naidīgumu pret sociālismu, kā arī ar to, ka milzīgo 20. gs. 90. gadu iekšējo investīciju dēļ Īrijas ekonomika ir viena no “veselīgākajām” Eiropā.

ES LĪGUMA PLAKĀTI

2002. gada 19. oktobrī Īrijas tauta devās uz vēlēšanām, lai referendumā atbalstītu Nicas Līgumu par ES paplašināšanos.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA <i>Direachtas</i> Divpalātu parlaments Seanad Eireann (Senāts) 60 locekļi, kas ieņem amatu piecus gadus; 43 tiek ievēlēti no arodsarakstiem, 6 – no universitātēm, 11 ieceļ premjerministrs. Var grozīt vai atlikt Pārstāvju palātas iesniegtos likumprojektus.	IZPILDVARA Prezidents Vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēts uz septiņiem gadiem; var ieņemt amatu divus termiņus pēc kārtas. Valsts galva; apstiprina likumprojektus; pēc premjerministra ieteikuma atlaiž parlamentu.	TIESAS Augstākā tiesa Augstākā apelācijas tiesa. Tajā ir seši tiesneši, ko pēc premjerministra un Kabineta ieteikuma ieceļ prezidents.
Dail Eireann (Pārstāvju palāta) 166 deputātus tieši ievēl uz pieciem gadiem pēc proporcionālas pārstāvības. Sagatavo likumprojektus par nodokļiem, asinģņējumiem, valsts aizņēmumiem.	Premjerministrs Vairākuma likumdošanas partijas vai koalīcijas līderis; ievēl Pārstāvju palātā, ieceļ prezidents. Valdības vadītājs.	Augstā tiesa Iztiesā smagākos noziegumus un civillietu apelācijas. Tajā ir 17 tiesneši, ko ieceļ prezidents.
Reģionālā pārvalde 26 grāfistes, ko pārvalda vēlētas padomes.	Kabinets Valdība Tajā ir 15 locekļi, ko amatam nominē premjerministrs, bet apstiprina Pārstāvju palāta. Pārtrauga valsts pārvaldes darbu.	Iecirkņa tiesas Astoņas tiesas, kas iztiesā nopietnus noziegumus. Apgabaltiesas 23 tiesas, kas iztiesā mazākas nozīmes civillietas un krimināllietas.

JAUNZĒLANDE

Oficiālais nosaukums: JAUNZĒLANDE

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 3.8 milj.
GALVASPILSĒTA: VELINGTONA
PLATĪBA: 268 668 km²
NEATKARĪBA: 1947
KONSTITŪCIJA: 1986

JAUNZĒLANDES pirmie maori iecelotāji savu zemi sauca par *Aotearoa*, kas nozīmē – "garais, baltais mākonis".

RELĪGIJA: anglikāņi 24%, prezbiteriāņi 18%, Romas katoļi 15%, metodisti 5%, citi 22%, nereligiози 16%

VALSTS VALODAS: angļu un maori

REĢIONI VAI PROVINCES: 16 reģioni

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: Kuka s-s, Niue s-s, Tokelau s-s

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKLĪ: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: 29 dienas laikraksti

TV: 1 valsts dienests, 6 neatkarīgi dienesti

Radio: 3 dienesti – 1 valsts, 2 neatkarīgi

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: angļu vispārējās tiesības; atzīst Starptautiskās Tiesas piekirtību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ABEDA, ANO, ANZUS (1986. gada 11. augustā ASV uz laiku atteicās no savām saistībām attiecībā uz Jaunzēlandes aizsardzību), APEC, ARF (dialoga partnerē), AsDB, ASEAN (dialoga partnerē), Australia Group, C, CCC, CP, ERAB, ESCAP, ESAO, FAO, IAEA, ICAO, ICC, ICFTU, ICRM, IDA, IEA, IFAD, IFC, IFRCS, IHO, ILO, Interpols, IOM (novērot.), ISO, ITU, NAM (viesis), NSG, OPCW, PCA, PTO, PVO, SJO, SOK, Spartece, SPC, SPF, SRAB, SVF, UNAMSIL, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UNMOP, UNTAET, UNTSO, UPU, WFTU, WIPO, WMO

POLITISKĀS PARTIJAS: LP – Leioristu partija, NP – Nacionālā partija, NZF – Jaunzēlandes Pirmā partija, ACT – ACT Jaunzēlande (Patērētāju un nodokļu maksātāju asociācija), GP – Zaļo partija, UFNZ – Vienotā Nākotne, PC – Progressīva koalīcija

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 48.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 12 990

INFLĀCIJA: 2,6%

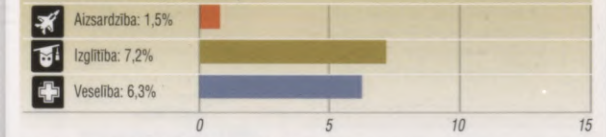
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -2,76 mljrd. USD

VALŪTAS MAINĀS KURSI/ ASV dolārs: 2,26–2,49 Jaunzēlandes dolāri

VALSTS VALŪTA: JAUNZĒLANDES DOLĀRS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

• Aizsardzības izdevumi ir samazināti; 2001. gadā no gaisa spēkiem izņemti kaujas bumbvedēji.
 • 1985. gada aizliegums ienākt Jaunzēlandes ostās karakuģiem ar kodolieročiem sarežģīja starptautiskās attiecības.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

GADSIMTU JAUNZĒLANDE BIJA LIELBRITĀNIJAS KOLONIJA. Pilnīgi neatkarīga tā kļuva 1947. gadā, bet savs parlaments tai bija jau 1850. gadā. 1907. gadā Jaunzēlande ieguva dominijas statusu un 1926. gadā – pašpārvaldes tiesības. Savā pusgadsimtu ilgajā virzībā uz pašnoteikšanos Jaunzēlande kļuva par pirmo zemi pasaulē, kas piešķīra balsstiesības sievietēm (1893. gadā), kā arī par pirmo valsti, kura uzņēmās pilnīgas rūpes par iedzīvotāju dzīves apstākļu uzlabošanu, liekot pamatu savām progresīvajām mūsdienu sociālajām programmām.

17. gs. vidū Jaunzēlandi apdzīvoja maori, kuru senči bija ieceltojuši no Polinēzijas. Nākamajā gadsimtā angļu kapteinis Džeimss Kuks iezīmēja kartē Jaunzēlandes un blakus esošās Austrālijas krasta līnijas. Viņa atklājumi pavēra ceļu eiropiešu

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Maoru mazākuma un eiropiešu izcelsmes vairākuma saspīlētās attiecības izpaužas krāsās dzīves līmeņa un nodarbinātības atšķirībās.
- Pēc Apvienotās Karalistes iesaistīšanās ES Jaunzēlande ir paplašinājusi savu ārējo tirdzniecību ar Klusā okeāna zemēm.
- Svarīgākie apkārtējās vides jautājumi ir atmežošana, ozona slāņa noārdīšanās virs Antarktīdas un vietējās floras un faunas aizsardzība.

ieceltojājiem, kuru vairākas paaudzes Jaunzēlandē nodarbojās ar kokmateriālu ieguvu, kā arī roņu un vaļu medībām. Britu vara sākās 1840. gadā, kad tika noslēgts līgums ar maoriem. Ieceltojāņu iespiešanās cilšu zemēs drīz vien izraisīja nežēlīgus karus un iezemiešu apspiešanu. Lielbritānijas deklarācija, ar kuru Jaunzēlandi pasludināja par domīniju, aizsāka procesu, kas veda pie neatkarības un līdzdalības Britu Sadraudzībā.

Valsts pārvalde veidota pēc Lielbritānijas parauga – izpildvaru īsteno ģenerālgubernators, premjerministrs un Kabinets, ir arī vienpalātas parlaments un neatkarīga tiesu sistēma, kas balstās uz angļu vispārējām tiesībām. Septiņas vietas Pārstāvju palātā ir rezervētas maoriem. Tāpat kā Lielbritānijai, arī Jaunzēlandei nav rakstiskas konstitūcijas.

Pie varas pārmaiņus ir divas lielākās politiskās partijas – liberālā Leioristu partija un konservatīvā Nacionālā partija. Leioristu administrācija savulaik izstrādāja virkni tiesību aktu sociālajā jomā – par sociālo nodrošinājumu, 40 stundu darba nedēļu, minimālo algu un obligātām arodbiedrībām. Tomēr kopš 20. gs. 80. gadiem tiek īstenota uz tirgu orientēta ekonomikas politika un ieviesti sabiedrībā visnotaļ nepopulāri ierobežojumi sociālās aprūpes sistēmā. 1995. gada referendumā tika atbalstīta jauna vēlēšanu sistēma, kas dod iespēju palielināt mazākuma partijas pārstāvību parlamentā. Kopš tā laika parlaments veido koalīcijas valdību.

Jaunzēlande bija pirmā valsts, kur sievietes ieguva balsstiesības.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Parlaments (Pārstāvju palāta) Vienpalātas parlaments 120 deputāti, kas ieņem amatu trīs gadus; 67 ievēlēti vispārējās un tiesās vēlēšanās no vienmandāta apgabaliem; 53 ievēlēti pēc proporcionālās pārstāvības no partiju sarakstiem. Septiņi vienmandāta apgabali rezervēti maoru minoritātei. Jāsānāk sešu nedēļu laikā pēc vēlēšanām.	IZPILDVARA Ģenerālgubernators Pēc vēlēšanām ieceļ Lielbritānijas monarhs. Dod sankciju likumprojektiem; var atlaist parlamentu.	TIESAS Stepena padome Londonā Augstākā apelācijas tiesa.
Reģionālā pārvalde 12 reģionus pārvalda vēlētas padomes. Plēnākos ietilpst rūpes par apkārtnē vidi, civilā aizsardzība, transporta plānošana.	Premjerministrs Parlamenta vairākuma partijas vai koalīcijas līderis; pēc vēlēšanām ieceļ ģenerālgubernators. Valdības galva; jebkurā laikā var izsludināt ārkārtas parlamenta vēlēšanas.	Apelācijas tiesa Iztiesā apelācijas no Augstās tiesas. Tajā ir priekšsēdētājs un seši tiesneši, ko ieceļ ģenerālgubernators.
	Kabinets 15–20 parlamenta locekļi; ieceļ ģenerālgubernators pēc premjerministra ieteikuma.	Augstākā tiesa Iztiesā apelācijas no apgabaltiesām un nopietnākās lietas. Tajā ir galvenais tiesnesis un 36 tiesneši, kas dodas izbraucienos; ieceļ ģenerālgubernators.
		Apgabaltiesas Pirmās instances tiesas

LIETUVA

Oficiālais nosaukums: LIETUVAS REPUBLIKA

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 3,7 milj.
GALVASPILSĒTA: VILŅA
PLĀTĪBA: 65 201 km²
NEATKARĪBA: 1990
KONSTITŪCIJA: 1992

Domājams, ka LIETUVAS nosaukums radies no vārda *litus*, ar ko apzīmē taures (tubas), ko pūtīši senie lietuvieši.

RELĪGIJA: Romas katoļi (galvenokārt), luterāņi, krievu pareizticīgie, protestanti, evaņģēliski kristīgie baptisti, musulmaņi, jūdaiisti

VALSTS VALODA: lietuviešu

REĢIONI VAI PROVINCES: 10 rajoni

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSSAZĪNAS LIDZEKLĪ: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: 19 dienas laikraksti; lielākā daļa informācijas nesēju, kas komunisma laikā bija krieviski, tagad publicē un raida galvenokārt lietuviski

TV: 10 dienesti – 1 valsts, 9 neatkarīgi

Radio: 24 dienesti – 1 valsts, 23 neatkarīgi

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējās

TIESĪBU SISTĒMA: civiltiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACCT (novērot.), ANO, BIS, BJVP, CCC, EAPC, ECE, EDSO, EP, ERAB, ES, FAO, IAEA, ICAO, ICC, ICFTU, ICRM, IFC, IFRCS, ILO, Interpols, IOM, ISO (korespond.), ITU, OPCW, PDK, PIP, PTO, PVO, RES (asoc. partnere), SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UNIMIK, UPU, WIPO, WMO

POLITISKĀS PARTIJAS: ABSD – A. Brazauska Sociāldemokrātiskā koalīcija, LLS – Lietuvas Liberālā savienība, NS (SL) – Jaunā savienība (Sociāliberāli), TS (LK) – Tēvzemes savienība (Lietuvas konservatīvie)

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 81.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 2930

INFLĀCIJA: 1,0%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -675 milj. USD

VALŪTAS MAINAS KURSI/ ASV dolārs: 3,9990-3,9984 liti

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

- Skaitliski lielā Nacionālā gvardē patrulē pie valsts robežām.
- 2003. gadā pieņēma likumu, ar kuru līdz 2008. gadam bruņotajos spēkos aktīvā dienesta karavīru skaits tiks samazināts no 22 000 līdz 17 000.
- Obligāts militārais dienests.

LIETUVA, KAS REIZ BIJA PLAUKSTOŠĀ VIDUSLAIKU KARALISTE, lielāko daļu 20. gadsimta pavadīja komunistu varā. Abos pasaules karos šo Baltijas valsti okupēja Vācija, bet "aukstā kara" desmitgadēs tā bija daļa no Padomju Sociālistisko Republiku Savienības (PSRS). Tagad Lietuva ir parlamentāra demokrātija.

Lietuvas lielkņaziste izveidojās 13. gadsimtā, lai cīnītos pret vācu krustnešu militārajiem ordeņiem. Nākamajos trijos gadsimtos karaliste apvienojās ar Poliju, kļūstot divreiz lielāka. Tomēr 18. gs. beigās karu novājinātā valsts tika sadalīta. Lietuvu pārņēma un līdz Pirmajam pasaules karam pārvaldīja Krievijas impērija. Pēc tam cīņā par savu neatkarību lietuvieši uzvarēja gan boļševiku Sarkanarmiju, gan vācu un poļu bruņotos spēkus. Tomēr jaunizveidotā parlamentārā republika beidza pastāvēt 1926. gadā, kad notika valsts apvērsums un izveidojās autoritārisks vienpartijas režīms. Otrā pasaules kara priekšvakarā Lietuvu vardarbīgi anektēja Padomju Savienība. Pēc tam līdz pat kara beigām zemi terorizēja nacistu armija, bet tad atkal okupēja Sarkanarmija un tika atjaunots padomju komunistiskais režīms.

20. gs. 80. gadu beigās plašu atbalstu Lietuvā guva Mihaila Gorbačova sāktie Padomju Savienības liberalizēšanas centieni. Augošā reformu kustība, saukta "Sajudis", pieprasīja demokrātiskas un nacionālas tiesības. 1990. gadā Lietuvas Augstākā padome pasludināja valsti par suverēnu, legalizēja daudzpartiju sistēmu un sagatavoja augsni brīvām vēlēšanām un Padomju armijas izvešanai. Saskaņā ar jauno Lietuvas Konstitūciju tās parlamentāro demokrātiju veido tautas vēlēts prezidents, iecelts premjerministrs, vienpalātas likumdošanas iestāde un neatkarīga tiesu sistēma. Līdz 2000. gada vēlēšanām pie varas pārmaiņus bija konservatīvā Tēvzemes savienība un bijušo komunistu Demokrātiskā darba partija, pēc tam vēlēšanās vairākumu ieguva jauno centra partiju koalīcija.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Tā kā skolās mācības notiek galvenokārt lietuviešu valodā, minoritātēm ir apgrūtinātas iespējas iegūt izglītību.
- Raizējoties par radioaktīvām noplūdēm un avārijām, Eiropas Savienība liek slēgt Černobiļas tipa līgnalinas kodolelektrostaciju Lietuvā. Valdība ir apņēmusies to slēgt līdz 2009. gadam.
- Ekoloģiskas problēmas rada augsnes un gruntsdeņu piesārņojums no karabāzēm.
- Kopš neatkarības atgūšanas Lietuvā ir krasi pieaugusi atšķirība starp bagāto un trūcīgo ienākumiem.
- Lietuvai ir trūcīgi izejvielu krājumi, un tai nākas importēt naftu un gāzi no Krievijas.
- Pašvaldību iestādes, kas ir neapmierinātas ar to, ka lielākā daļa nodokļu un finansējuma tiek piešķirta galvaspilsētai Viļņai, prasa lielāku lēmumu pieņemšanas brīvību.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Seimas Vienpalātas parlaments Seimā ir 141 deputāts, kas ieņem amatu četrus gadus; 70 ir ievēlēti no partiju sarakstiem pēc proporcionālas pārstāvības, 71 – vispārējās un tiešās vēlēšanās no vienmandāta apgabaliem. Augstākā vara likumdošanas jautājumos.	IZPILDVARA Prezidents Vispārējās un tiešās vēlēšanās ievēlēts uz pieciem gadiem; var ieņemt amatu divus terminus. Valsts galva; bruņoto spēku virspavēlnieks; var atlaist parlamentu un nosūtīt likumprojektus atpakaļ likumdevējam pārskatīšanai.	TIESAS Konstitucionālā tiesa Lemj par likumu konstitucionalitāti; aizsargā indivīda tiesības; vienīgā tiesa, kurai ir likumdošanas pārskatīšanas tiesības. 9 tiesneši, ko uz deviņiem gadiem amatam nominē prezidents, bet apstiprina parlaments.
Reģionālā pārvalde 10 rajoni, ko pārvalda vietējās padomes, kas ievēlētas uz diviem gadiem.	Premjerministrs Amatam nominē prezidents, apstiprina parlaments. Valdības galva.	Augstākā tiesa Augstākā apelācijas tiesa zemāko tiesu lēmumiem. Tiesnešus amatam nominē prezidents, bet apstiprina parlaments.
	Kabinets Ministru padome. Tās locekļus amatam nominē premjerministrs, bet apstiprina prezidents.	Apelācijas tiesas Vietējās tiesas

JAMAIKA

Oficiālais nosaukums: **JAMAIKA**

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 2,6 milj.
GALVASPILSĒTA: KINGSTONA
PLĀTĪBA: 10 990 km²
NEATKARĪBA: 1962
KONSTITUCIJA: 1962

JAMAIKA aravaku valodā nozīmē "ūdens avotu sala".

RELĪGIJA: Dieva baznīcas sekotāji 21%, baptisti 10%, anglikāņi 7%, citi protestanti 21%, katoļi 4%, citi un nereligiōzi 35%

VALSTS VALODA: angļu

REĢIONI VAI PROVINCES: 14 rajoni

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSAZINĀS LĪDZEKLĪ: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: 4 dienas laikraksti; Jamaikas prese ir viena no ietekmīgākajām Karību jūras reģionā

TV: 3 neatkarīgi dienesti; valdība ir zaudējusi savu daļu apraides dienestus

Radio: 7 dienesti – 1 valsts dienests, 6 neatkarīgi

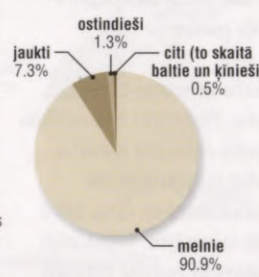
VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: angļu vispārējās tiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACP, ANO, C, Caricom, CCC, CDB, ECLAC, FAO, G15, G19, G77, IADB, IAEA, ICAO, ICTU, ICRM, IFAD, IFC, IFRC, IHO, ILO, Interpols, IOM (novērot.), ISO, ITU, LAES, NAM, OAS, OPANAL, OPCW, PTO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: PNP – Tautas nacionālā partija, JLP – Jamaikas Leiberistu partija

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 98.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 2610

INFLĀCIJA: 8,2%

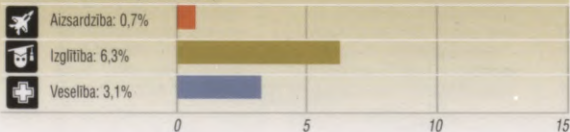
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -275 milj. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 45,10-47,05 Jamaikas dolāri

VALSTS VALŪTA: JAMAIKAS DOLĀRS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

• Armijas galvenais uzdevums ir apkarot narkotiku kontrabandu un palīdzēt policijai apspiest nemierus, kā tas notika 1999. un 2000. gadā.

• Armijas apmācība notiek ASV, Lielbritānijā un Kanādā.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

GANDRĪZ 300 GADUS ATRADUSIES BRITU VARĀ, 1962. gadā Jamaika kļuva par pirmo Karību jūras reģiona koloniju, kas pēc Otrā pasaules kara ieguva neatkarību. Gadu pēc tam tās parlamentāro demokrātiju satricināja dramatiskas politiskās ideoloģijas izmaiņas un sākās plašas nesaskaņas par bagātību sadali un periodiski pilsoņu nemieri.

Aravaku indiāņi no Dienvidamerikas dzīvoja Jamaikā ilgi pirms tam, kad 1494. gadā tur ieradās Kristofors Kolumbs un pieteica Spānijas tiesības uz salu. Slimības, verdzība un militārie konflikti spāņu okupācijas laikā aravakus noveda pie pilnīgas iznīcināšanas sliekšņa. 1655. gadā Jamaiku iekaroja briti;

1670. gadā tie pasludināja salu par Lielbritānijas kroņa koloniju. Ar savām bagātīgajām cukurniedru plantācijām, kurās strādāja afrikāņu vergi, sala kļuva par visveiksmīgāko valdījumu Vestindijā.

Ar laiku Jamaikas iedzīvotāji ieguva ierobežotas politiskās tiesības. 1940. gadā salā notika pirmās vēlēšanas. Pieauga cīņa par pašpārvaldes tiesībām, tās kulminācija bija 1961. gadā, kad Jamaikas vēlētaji noraidīja dalību Lielbritānijas Vestindijas koloniālo teritoriju federācijā, kurai tā kopā ar pārējām deviņām Lielbritānijas kolonijām bija pievienota 1958. gadā. Gadu vēlāk Jamaika ieguva neatkarību. Valsts pārvalde saskaņā ar jauno Konstitūciju tika veidota pēc Lielbritānijas parauga – ar ģenerālgubernatoru, premjerministru, Kabinetu, divpalātu parlamentu un neatkarīgu tiesu jomu (arī pēc britu parauga).

Kaut gan Jamaikas politiskā sistēma ir atvērta, tās attīstību nosaka tikai dažas mazākuma vai neatkarīgās partijas. Jamaikas arodbiedrības, kas jau pirms neatkarības atgūšanas bija legalizētas Londonā, pie pirmās izdevības izveidoja apvienības ar politiskajām partijām: Jamaikas Strādnieku savienība – ar tradicionāli sociālistisko Tautas nacionālo partiju (PNP), Bustamantes Rūpniecības arodbiedrība – ar konservatīvo Jamaikas Leiberistu partiju (JLP). Tomēr 20. gs. 80. gados abas partijas mikstināja savu ideoloģiju un tuvinājās centrīstiem, akceptējot brīvā tirgus ekonomikas politiku. Jamaikas politikā 20. gs. 90. gados dominēja PNP. Līdz ar uzvaru 2002. gada vēlēšanās tā kļuva par pirmo politisko partiju salas vēsturē, kas uzvarējusi četrās vispārējās vēlēšanās pēc kārtas.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Narkobandu savstarpējā sacensība par teritoriju Kingstonas graustu rajonos izvērsās par bruņotiem noziegumiem.
- Vienošanos par Karību jūras reģiona tiesas izveidi draud ar to, ka tiks atjaunots nāvessods pakarot, kas atcelts kopš 1988. gada.
- Draudus apkārtējai videi rada skābie putekļi, kas rodas boksīta – viena no Jamaikas bagātīgākajiem dabas resursiem – ieguves procesā.
- Lielākās problēmas joprojām ir liels bezdarbs un nabadzība.
- Jamaika ir viena no lielākajām marihuānas eksportētājām, caur to iet arī Dienvidamerikas kokaīna tranzīts uz ASV.
- Valdības centieni 1998. un 1999. gadā pārvarēt ekonomikas lejupslīdi un lielo fiskālo deficītu ir izraisījuši vardarbību un nemierus.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Parlaments Divpalātu parlaments Senāts Tajā ir 21 loceklis, ko uz pieciem gadiem ieceļ ģenerālgubernators; 13 vietas atvēlētas valdošajai partijai, bet astoņas – opozīcijai. Var iesniegt likumprojektus un pārskatīt vai atlikt Pārstāvju palātas pieņemtos tiesību aktus; jāapstiprina Konstitūcijas grozījumi. Pārstāvju palāta 60 deputāti, kas vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēti uz pieciem gadiem. Sagatavo visus monetāros aktus. Reģionālā pārvalde 14 rajoni (draudzes), ko pārvalda vēlētas padomes.	IZPILDVARA Lielbritānijas monarhs Valsts galva; ceremoniāla loma. Ģenerālgubernators Pēc vēlēšanām nominē premjerministrs un ieceļ monarhs, kuru ģenerālgubernators pārstāv. Premjerministrs Parlamenta vairākuma partijas vai koalīcijas līderis; pēc vēlēšanām ieceļ ģenerālgubernators. Valdības galva; atskaitāms Pārstāvju palātai. Kabinets Tajā ir Parlamenta locekļi, to vidū – vismaz divi, bet ne vairāk kā četri senatori; ieceļ premjerministrs. Pārtrauga valsts pārvaldi.	TIESAS Slepenā padome Londonā Galīgā apelācijas tiesa. Apelācijas tiesa Augstākā apelācijas tiesa Jamaikā. Augstākā tiesa Iztiesā apelācijas no zemākajām tiesām. Galveno tiesnesi ieceļ ģenerālgubernators pēc premjerministra un opozīcijas vadītāja ieteikuma; pārējos tiesnesus ieceļ ģenerālgubernators pēc Tiesu dienesta komisijas ieteikuma. Zemākās instances tiesas

SLOVĒNIJA

Oficiālais nosaukums: **SLOVĒNIJAS REPUBLIKA**

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 2 milj.
	ĢĒLVASPILSETA: LJUBLANA
	PLATĪBA: 20 253 km ²
	NEATKARĪBA: 1991
	KONSTITUCIJA: 1991

SLOVĒNIJA tiek saukta pēc slovēņu tautas, kas apdzīvo šo zemi kopš 6. gadsimta.

RELĪGIJA: Romas katoļi (uniāti) 2% 70,8%, luterāņi 1%, musulmaņi 1%, ateisti 4,3%, citi 22,9%

VALSTS VALODA: slovēņu

REĢIONI VAI PROVINCES: 136 rajonu (*občina*) un 11 pilsētu (*občina mestna*) municipalitātes

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSĀIŅAS LĪDZEKLĪ: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: 7 dienas laikraksti

TV: 4 dienesti – 1 valsts kontrolēts, 3 neatkarīgi

Radio: 4 dienesti un daudz reģionālo staciju

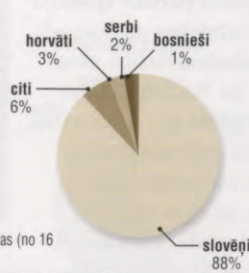
VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas (no 16 gadiem, ja strādā)

TIESĪBU SISTĒMA: civiltiesības; neatzīt Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ABEDA, ACCT (novērot.), ANO, BIS, CCC, CEI, EAPC, ECE, EDSO, EP, ERAB, ES, FAO, IADB, IAEA, ICAO, ICC, ICRM, IDA, IFC, IFRCS, ILO, Interpols, IOM, ISO, ITU, NAM (viesis), NSG, OPCW, PCA, PIP, PTO, PVO, RES (asoc. partnere), SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UNMIK, UNTSO, UPU, WIPO, WMO, WTO, ZC

POLITISKĀS PARTIJAS: LDS – Slovēnijas Liberālā demokrātijā, SDS – Slovēnijas Sociāldemokrātiskā partija, ZLSD – Sociāldemokrātu apvienotais saraksts, SLŠ/SKD – Slovēnijas Tautas partija/Slovēnijas Kristīgie demokrāti, NSI – Jaunās Slovēnijas Kristīgā tautas partija, MR – divas vietas rezervētas itāliešu un ungāru minoritātes pārstāvjiem.

ETNISKĀS SASTĀVS

Slovēnija ir viena no pašām veiksmīgākajām bijušās komunistiskās Austrumeiropas valstīm.

SLOVĒNIJAS REPUBLIKA ir noturīga parlamentāra demokrātijā. Tā kļuvis par pašu veiksmīgāko no visām bijušajām komunistiskajām Austrumeiropas valstīm, un tagad tajā ir stabila un politiski atvērta sabiedrība.

1918. gadā Slovēnija apvienojās ar pārējām dienvidslāvu zemēm, izveidojot valsti, ko vēlāk nosauca par Dienvidslāviju. Pēc Dienvidslāvijas līdera Tito nāves 1980. gadā serbu komunistiskie vadoņi cerēja arī nākotnē paturēt varu savās rokās, bet tam pretojās slovēņi. Kad visā Austrumeiropā sabruka komunisma sistēma, viņi organizēja vēlēšanas, izveidoja nekomunistisku koalīcijas valdību un 1991. gadā pasludināja valsts neatkarību. Kaut arī bija islaicīgas sadursmes ar Dienvidslāvijas armijas vienībām, jau 1992. gadā Slovēnijas neatkarība tika starptautiski atzīta.

Tagad valsti izpildvaru īsteno gan prezidents, kas ir valsts galva, gan premjerministrs, kas ir tās politikas partijas līderis vai vada koalīciju, kurai ir vairākums Nacionālajā sapulcē (*Državni Zbor*) – zemākajā, bet galvenajā likumdošanas struktūras palātā. Prezidents nominē premjerministra kandidātu, izsludina Nacionālās sapulces vēlēšanas un ir bruņoto spēku virspavēlnieks. Atšķirībā no savām līdziniecēm Serbijas un Horvātijas, kuras arī bija Dienvidslāvijas republikas, Slovēnijā prezidents un premjerministrs nav izmantojis amata pilnvaras, lai paplašinātu savu varu, bet darbojas saskaņā ar Konstitūciju.

Nacionālajai sapulcei ir lielākā likumdošanas vara, bet visvairāk tiesību aktu ierosina izpildstrukturā. Parlamenta zemākā palāta var pieprasīt ministru atskaites. Otra palāta – Nacionālā padome (*Državni Svet*) – ir padomdevējstrukturā. Tās locekļi ir ievēlēti, lai pārstāvētu vietējas, profesionālas un sociālekonomiskas intereses. Nacionālā padome var ierosināt likumus un prasīt Nacionālās sapulces lēmumu pārskatīšanu. 2000. gada vēlēšanās 38% vietu Nacionālajā sapulcē ieguva kreisi centriskā partija Slovēnijas Liberālā demokrātijā (*LDS*). Lai izveidotu valdību, parasti ir vajadzīga koalīcija. Konstitucionālā tiesa cenšas nodrošināt, lai normatīvie akti būtu saskaņā ar Konstitūciju. Tā arī izšķir strīdus starp valsts pārvaldes struktūrām un starp valsts un pašvaldības iestādēm.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Slovēnija, kurai jau ir ciešas saiknes ar Rietumeiropu, bija viena no tām valstīm, kuras bija gatavas "pa īsāko ceļu" pievienoties gan Eiropas Savienībai, gan Ziemeļatlantijas Līguma Organizācijai.
- Slovēnija ir Amerikas Savienoto Valstu partneris tās Dienvidaustrumu Eiropas politikā, kas vērsta uz reģionālās stabilitātes pastiprināšanu.
- Pēc neatkarības iegūšanas Slovēnija, lai izvairītos no sektantisma uzliesmojumiem, piedāvāja pilsonību visiem saviem iedzīvotājiem.

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 65.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 10 050

INFLĀCIJA: 10,8%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -594 milj. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 227,5-245,6 toļari

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

Piespiedu izmaiņas valdībā	1	2-5	5+	• Pēc atdalīšanās 1991. gadā Slovēnijas bruņotie spēki atvairīja Dienvidslāvijas armijas vienības. • Obligātais militārais dienests tiek pakāpeniski pārtraukts no 2003. gada, aizstājot to ar brīvprātīgu dienesta iespēju.
Pilsonkari	○	○	○	
Starptautiskie kari	○	○	○	
Starptautiskie kari	○	○	○	
Arvalstu intervence	○	○	○	

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: neatkarības konflikts 1991. gadā

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Parlamenta (Parlaments) Divpalātu parlaments Državni Svet (Nacionālā padome) 40 vietas; 22 locekļus ievēlē tieši, bet 18 – profesionālo un citu grupu vēlētajū kolēģijas. Padomdevēja iestāde; ierosina likumus; pārskata parlamenta lēmumus. Državni Zbor (Nacionālā sapulce) 90 deputāti, kas ievēlēti uz četriem gadiem: 40 ievēlē vispārējās un tiesās vēlēšanās, 50 – pēc proporcionālas pārstāvības. Pieņem likumus; ierosina referendumu; var balsot par neuzticības izteikšanu ministriem. Reģionālā pārvalde 147 municipalitātes ar vēlētiem mēriem un padomēm.	IZPILDVARA Prezidents Vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēts uz pieciem gadiem, var ieņemt amatu divus termiņus pēc kārtas. Valsts galva; bruņoto spēku virspavēlnieks. Premjerministrs Parlamenta vairākuma partijas vai koalīcijas līderis; pēc likumdošanas varas vēlēšanām nominē prezidents, bet apstiprina parlaments. Valdības galva; kopā ar Kabinētu nosaka valsts politiku. Ministru padome Tās locekļus nominē premjerministrs, bet ievēlē parlaments.	TIESAS Konstitucionālā tiesa Lemj par likumu konstitucionālītāti; izšķir strīdus starp valsts pārvaldes struktūrām. Tajā ir deviņi tiesneši, ko nominē Nacionālā sapulce un uz deviņiem gadiem ieceļ parlaments. Augstākā tiesa Augstākā apelācijas tiesa. Tajā ir 37 tiesneši, ko nominē Tiesu padome un uz mūžu ievēlē parlaments. Apelācijas tiesa Četras tiesas Apgabaltiesas 11 tiesas Rajona tiesas 44 tiesas

IGAUNIJA

Oficiālais nosaukums: IGAUNIJAS REPUBLIKA

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 1,4 milj
	GALVASPILSĒTA: TALLINA
	PLATĪBA: 45 226 km ²
	NEATKARĪBA: 1991
	KONSTITŪCIJA: 1992

IGAUNIJAS (*Eesti*) nosaukums radies no igauņu nosaukuma, arī romieši par *Aestii* sauca tautu, kas dzīvoja austrumos no ģermāņiem pie Baltijas jūras.

RELĪĢIJA: evaņģēliskie luterāņi 56%, krievu pareizticīgie 25%, igauņu pareizticīgie, baptisti, metodisti, Septiņtās dienas adventisti, Romas katoļi, pentakostī, "Dzīvā vārda" sekotāji, jūdaisti 19%

VALSTS VALODA: igauņu

REĢIONI VAI PROVINCES: 15 rajoni (maakond)

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSSAZIŅAS LĪDZEKĻI: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: 17 dienas laikraksti

TV: 3 dienesti – 1 valsts, 2 neatkarīgi

Radio: 30 dienesti – 1 valsts, 29 neatkarīgi

VĒLŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas visiem Igaunijas pilsoņiem

TIESĪBU SISTĒMA: civiltiesības; atzīst Starptautiskās Tiesas piekirtību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ANO, BIS, BJVP, CCC, EAPC, ECE, EDSO, EP, ERAB, ES, FAO, IAEA, ICAO, ICTU, ICRM, IFC, IFRCS, IHO, ILO, Interpol, IOM (novērot.), ISO (korespond.), ITU, OPCW, PIP, PTO, PVO, RES (assoc. partner), SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNMIBH, UNMIK, UNTSO, UPU, WIPO, WMO

POLITISKĀS PARTIJAS: K – Centra partija; PPU – Tēvzemes savienība; R – Reformu partija; M – Mērenie; CPP – Lauku iedzīvotāju partija; KMM – Koalīcijas partija; UPP – Apvienotā tautas partija

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 112.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 3580

INFLĀCIJA: 4%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -315 milj. USD

VALŪTAS MAINAS KURSI/ASV dolārs: 16,675–17,577 kronas

VALSTS VALŪTA: KRONA

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsoņkari	○	○	○
Starptautiskie kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- ASV atbalstīja Igaunijas vēlni kļūt par pilnvērtīgu NATO dalībvalsti.
- Igaunija ir akceptējusi savu austrumu robežu, lai gan padomju laikā tā faktiski zaudēja daļu savas teritorijas.
- Obligāts militārais dienests.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

IGAUNIJAS POLITISKO DZĪVI vislabāk skatīt saistībā ar tās gadsimtiem ilgo cīņu par kultūras un politisko neatkarību. Šī zeme, kurā valdījuši dāņi, zviedri, vācieši, Krievijas impērija, bet nesenaļā pagātnē – Padomju Savienība, pirmoreiz ieguva neatkarību 1918. gadā. Tās pirmā Konstitūcija, ko pieņēma 1920. gadā, iedibināja parlamentāro demokrātiju un tautvaldību, kura īstenoja vērīenīgu zemes reformu un nodrošināja minoritāšu aizsardzību. Attīstījās igauņu skolas, un uzplauka kultūras dzīve. Tomēr neatkarība ilga tikai 22 gadus. 1940. gadā Igaunija, līdzīgi kā Lietuva un Latvija, vardarbīgi tika iekļauta Padomju Savienībā, jo Otrā pasaules kara priekšvakarā Maskava un Berlīne par to bija vienojušās slepenā paktā. Pēc gada padomju okupācijas spēkus padzina vācieši, bet 1944. gadā atgriezās Sarkanā armija un Igaunija kļuva par vienu no PSRS republikām.

Igauņi stingri pretojās padomju varai. 1990. gadā, kad komunisms Austrumeiropā sabruka, Igaunija pasludināja savas valstiskās neatkarības atjaunošanu. 1992. gadā tika pieņemta jauna Konstitūcija, kuru caurstrāvo 1920. gada Pamatlikuma demokrātiskais gars. Izpildjomā varu daļa "vājš" prezidents un spēcīgs premjerministrs. Prezidents pārstāv Igauniju starptautiskos forumos, ieceļ vēstniekus un nominē premjerministru. Prezidents izsludina tiesību aktus un var uzlikt tiem veto, prasīt, lai Nacionālā tiesa lem par to konstitucionalitāti, kā arī pēc neuzticības balsojuma atlaist parlamentu un izdot dekrētus ar likuma spēku, ja parlaments nevar sanākt. Šis pilnvaras līdzsvaro parlamenta tiesības vēlē prezidentu. Premjerministrs ir izpildvaras galvenā persona un vada valdību, kopā ar Ministru padomi īstenojot politiku. Vienpalātas parlaments *Riigikogu* pieņem visus likumus, apstiprina un pārbauda budžetu.

Igaunijas trīspakāpju tiesas iztiesā lietas saskaņā ar likumu un pierādījumu un liecību izvērtējumu, neatsaucoties uz agrākiem tiesu lēmumiem.

Igaunijas zemē ir notikuši daudzi kari, jo tās stratēģiskais novietojums ir rosinājis cīņas starp konkurējošām varām, un šīs cīņas notikušas uz Igaunijas rēķina. 1944. gadā Krievija pārņēma Narvas un Petseri rajonu Igaunijas austrumu pierobežā. Tikai 1995. gadā Igaunija atsaucā savas prasības attiecībā uz šo teritoriju.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

• Padomju vara Igaunijā ir veicinājusi lielu etnisko krievu iedzīvotāju, daudzi no tiem joprojām tur dzīvo. Igaunijas vēlnie aizsargāt igauņu kultūru un valodu ir radījuši nepārejošu spriedzi starp šīm divām grupām. Valdība ir nolēmusi sniegt vienādu pilsonisko aizsardzību "rezidējošiem svešautiešiem", atjaunojot liberālo 1938. gada pilsonības likumu.

• Visi politiskie spēki ir vienprātīgi, ka Igaunijai arī pēc iestāšanās Eiropas Savienībā jāturpina ekonomiskās reformas, bet pastāv domstarpības par to, kā to labāk izdarīt.

VALSTS PĀRVALDE

LĪKUMDOŠANA <i>Riigikogu</i> (Parlaments) Vienpalātas parlaments Tajā ir 101 deputāts, kas vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēti uz četriem gadiem; ierosina un apstiprina tiesību aktus, ko parasti ierosina valdība; pieņem likumprojektus un budžetu; ja nonāk strupceļā, prezidents var atlaist.	IZPILDVARA Prezidents Parlaments ievēlē uz pieciem gadiem. Valsts galva; ieceļ diplomātus; pārstāv valsti starptautiskos forumos; var nosūtīt likumprojektus <i>Riigikogu</i> atpakaļ pārskatīšanai.	TIESAS Nacionālā tiesa Augstākā apelācijas tiesa. Pārskata zemāko tiesu nolēmumus; lem par konstitucionāliem jautājumiem. Priekšsēdētāju uz mūžu ieceļ parlaments.
Reģionālā pārvalde 15 rajonus pārvalda padomes, kas ievēlētas uz trim gadiem.	Premjerministrs Nominē prezidents, apstiprina parlaments. Valdības galva; īsteno politiku; pārbauda valsts pārvaldes darbu.	Appābaltiesas Iztiesā apelācijas no vietējām tiesām. Vietējās tiesas
Ministru padome Ieceļ premjerministru, apstiprina parlaments. Vada premjerministru; par savu darbu atbildīga <i>Riigikogu</i>.		

TRINIDĀDA UN TOBĀGO

Oficiālais nosaukums: **TRINIDĀDAS UN TOBĀGO REPUBLIKA**

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 1,3 milj.
GALVASPILSĒTA: PORTOFSPEINA
PLATĪBA: 5128 km ²
NEATKARĪBA: 1962. g. 31. augusts
KONSTITŪCIJA: 1976. g. 1. augusts

TRINIDĀDAS nosaukums – spāniski “trijādība” – radies no salas trim slavenajām virsotnēm. Tobāgo nosaukums radies no *tavaco* – pipes, ko smēķēšanai lieto vietējie iedzīvotāji.

RELIGĪJA: Romas katoļi 29,4%, hinduisti 23,8%, angļikāņi 10,9%, musulmaņi 5,8%, prezbiteriāņi 3,4%, citi 26,7%

VALSTS VALODA: angļu

REĢIONI VAI PROVINCES: 8 apgabali (kauntijas), 3 municipalitātes un 1 adm. rajons

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSSAZIŅAS LĪDZEKĻI: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: 4 dienas laikraksti

TV: 2 dienesti – 1 valsts, 1 neatkarīgs

Radio: 7 dienesti – 1 valsts, 6 neatkarīgi

VĒLŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: angļu vispārējās tiesības, neatzīst Starptautiskās Tiesas piekirtību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACP, ANO, C, Caricom, CCC, CDB, ECLAC, FAO, G24, G77, IADB, ICAO, ICFTU, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRCS, IHO, ILO, Interpols, ISO, ITU, LAES, NAM, OAS, OPANAL, OPCW, POK, PTO, PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UNU, UPU, WFTU, WIPO, WMO

POLITISKĀS PARTIJAS: PNM – Tautas nacionālā kustība; UNC – Apvienotais nacionālais kongress

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 103.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 4930

INFLĀCIJA: 3,6%

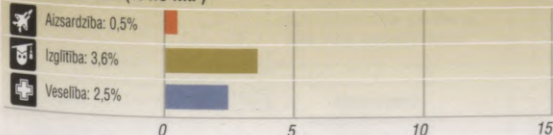
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -644 milj. USD

VALŪTAS MAINAS KURSI/ ASV dolārs: 6,240-6,115 Trinidādas un Tobāgo dolāri

VALSTS VALŪTA: TRINIDĀDAS UN TOBĀGO DOLĀRS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiskie kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

ETNISKĀS SASTĀVS

TRINIDĀDAS UN TOBĀGO SALAS, ko vieno parlamentārā demokrātija, ir piedzīvojušas pārsteidzoši atšķirīgu vēsturi. Trinidādu 1498. gadā atklāja Kristofors Kolumbs, un 16. gs. beigās tajā ieceļoja spāņi. Sala piederēja Spānijai, līdz to 1797. gadā sagrāba Lielbritānija. Ap to laiku jau bija izskausta liela daļa vietējo indiāņu – aravaku un karību. Par Tobāgo cīnījās holandieši, franči un briti; koloniālā perioda laikā salas īpašnieki mainījās 22 reizes – tas ir vairāk nekā jebkurai citai Vestindijas salai. 1814. gadā Tobāgo kļuva par Lielbritānijas koloniju un 1899. gadā tika apvienota ar Trinidādu. 1962. gadā salas ieguva neatkarību.

Valsts pārvalde un tiesu sistēma veidota pēc Lielbritānijas, kā arī vispārējo tiesību parauga. Saskaņā ar 1976. gadā pieņemto Konstitūciju valsti ir divpalātu parlaments – Sapulces palāta; valsts galva ir parlamenta vēlēts prezidents; Kabineta vada premjerministrs – valdības galva. Abas parlamenta palātas var pieņemt likumprojektus, bet ar naudu saistītie likumprojekti jāapstiprina gan Pārstāvju palātā, gan Senātā.

Prezidents var izsludināt vēlēšanas – vai nu pēc premjerministra pieprasījuma, vai pēc neuzticības balsojuma Pārstāvju palātā.

Tiesu joma ir autonoma.

1980. gadā tika izveidota Tobāgo Sapulces palāta, kas kaut kādā pakāpē Tobāgo deva pašpārvaldes iespējas; parlamenta 1996. gadā pieņemtie tiesību akti pašnoteikšanas palielināja. Trinidādas un Tobāgos sarežģītais etniskais sastāvs un kultūru sajaukums rada pārvaldes grūtības. 1990. gada jūlijā melno musulmaņu ekstrēmistu grupējums *Jamaat al Muslimeen*, ko saniknoja neatrisinātais zemes jautājums, mēģināja gāzt valdību. Piecas dienas grupējums turēja par ķīlniekiem premjerministru un parlamentāriešus, līdz padevās policijai.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Trinidādai un Tobāgo ir reģiona standartiem atbilstoša infrastruktūra, tomēr dažos apgabalos trūkst ūdens, nav elektrības un raksturīgas arī kanalizācijas problēmas. Raizes par to, vai valdība spēs nodrošināt pietiekamu ūdens apgādi rūpniecības uzņēmumiem, kas tiek būvēti Trinidādas vidusdaļā, ir mudinājušas izstrādāt lielas jūras ūdens atsalošanas rūpniecības projektu. Ievērojama valsts budžeta daļa tiek izlietota, lai, pielāgojoties augošajai industrializācijai, uzlabotu infrastruktūru lauku rajonos.

- 20. gs. 90. gados sākās strīdi ar Venecuēlu par jūras robežu, kas skar tiesības uz naftas un zivju krājumiem.

- Jau pastāvošo iespējumu saasina lielās atšķirības, kas pastāv starp bagāto augšslāni, kuram pieder nafta un kura pārstāvji bieži vien ir aizceļojuši no dzimtenes, un trūcīgajiem laukstrādniekiem, kā arī tūrisma nozarē strādājošajiem, kuriem ir mazas algas.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Sapulces palāta Divpalātu parlaments Senāts Tajā ir 31 loceklis, ko uz pieciem gadiem ieceļ prezidents – 16 pēc premjerministra ieteikuma, sešus pēc opozīcijas līdera ieteikuma, bet deviņus no sabiedrībā ievērojamo personu vidus. Pārstāvju palāta 36 deputāti, kas uz pieciem gadiem ievēlēti vispārējās un tiesās vēlēšanās. Divas vietas ir piešķirtas Tobāgo. Reģionālā pārvalde Septiņi apgabali, ko pārvalda vietējās padomes. Tobāgo pārvalde vēlēta sapulce, kurā ir 15 locekļi.	IZPILDVARA Prezidents Ievēlēts uz pieciem gadiem Sapulces palātas apvienotajā sesijā, kas notiek pēc vispārējām vēlēšanām. Valsts galva. Pēc premjerministra ieteikuma var izsludināt ārkārtas vēlēšanas. Premjerministrs Pārstāvju palātas vairākuma partijas vai koalīcijas līderis; ieceļ prezidents. Valdības galva; vada Kabinetu. Kabinets Parlamenta locekļi, ko ieceļ premjerministrs. Pārtrauga valsts pārvaldes darbu; atskaitās parlamentam.	TIESAS Slepenā padome Londonā Galīgā apelācijas tiesa. Augstākā tiesa Tās sastāvā ir Augstā tiesa un Apelācijas tiesa. Apelācijas tiesa Salas augstākā apelācijas tiesa. Tajā ir galvenais tiesnesis un trīs citi tiesneši. Augstā tiesa Iztiesā civillietas un krimināllietas. Galveno tiesnesi pēc premjerministra un opozīcijas līdera ieteikuma ieceļ prezidents; desmit tiesnešus pēc Tiesu dienesta komisijas ieteikuma ieceļ premjerministrs.

MAURĪCIJA

Oficiālais nosaukums: MAURĪCIJAS REPUBLIKA

Nacionālā sapulce

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 1.2 milj.
GALVASPILSĒTA: PORTLUĪ
 PLATĪBA: 1860 km²
NEATKARĪBA: 1968
 KONSTITŪCIJA: 1968

MAURĪCIJU prinča Morica (*Maurits*) vārdā nosauca holandiešu pētnieki 17. gadsimtā.

RELĪGIJA: hinduisti 52%, Romas katoļi 26%, musulmaņi 17%, protestanti 2%, citi 3%

VALSTS VALODA: angļu

REĢIONI VAI PROVINCES: 9 distrikti, 3 atkarīgas teritorijas

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: Agalegas s-s, Kargadosas-Karahosas s-s, Rodriguesa s. (visas Indijas okeānā)

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: 10 dienas laikraksti

TV: 1 ASV bāzēts kristīgais dienests

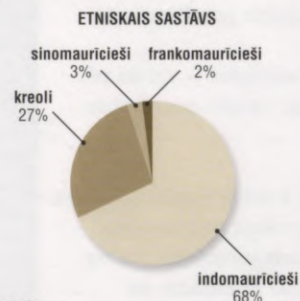
Radio: 1 neatkarīgs dienests

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: franču un angļu vispārējās tiesības; atzīst Starptautiskās Tiesas piekribību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACCT, ACP, AFD, ANO, ANO Drošības padome (pag. loc.), C, CCC, ECA, FAO, G77, IAEA, ICAO, ICFTU, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRC, ILO, InOC, Interpols, ISO, ITU, NAM, OAU, OPCW, PCA, PDK, PTO, PVO, SADC, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: MSM/MMM – Maurīcijas Sociālistiskā kustība/Maurīcijas Kaujas kustība; PMXD – Leiboristu partija/Maurīcijas Ksavīri Divāla Sociāldemokrātiskā partija; OPR – Rodriguesas Tautas organizācija; MR – Rodriguesas Kustība

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 116.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 3750

INFLĀCIJA: 4.2%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -33 milj. USD

VALŪTAS MAINĀS KURSI/ ASV dolārs: 27.82-30.25 Maurīcijas rūpijas

VALSTS VALŪTA: MAURĪCIJAS RŪPIJA

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○	Maurīcijai nav pastāvīgu aizsardzības spēku. Par iekšējo drošību gādā īpašas mobilās policijas vienības. Strīdi ar Francijai piederošo Tromelēna salu un Lielbritānijas pārvaldīto Djeogo Garsijas salu (ASV-AK karabāze Indijas okeāna britu teritorijā).
Pilsonkari	○	○	○	
Starptautiski kari	○	○	○	
Ārvalstu intervence	○	○	○	
NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav				

EKONOMISKĀS UN POLITISKĀS ATTĪSTĪBAS JOMĀ ar Maurīciju sacensties var tikai dažas postkoloniālās Āfrikas valstis. Arābu un malajiešu zvejniekiem tā bija zināma jau 10. gadsimtā. Vairākus gadsimtus – kopš 1505. gada, kad to sev pieprasīja portugāļi, līdz 1968. gadam, kad Lielbritānija atzina tās neatkarību, – sala bija kolonija. To mēģināja kolonizēt arī holandieši un franči. Tādēļ laika gaitā izveidojās rezonējoša daudz kultūru sabiedrība, kāda tā ir vienā no mūsdienu pasaules visblīvāk apdzīvotajām valstīm.

Kopš neatkarības iegūšanas Maurīcijā ir bijusi stabila demokrātiska politiskā sistēma. Vēlēšanas un varas nodošana vienmēr notiek miermīlīgi un korekti. Nacionālā prese ir relatīvi aktīva un reti pakļaujas valdības norādījumiem, tai ir plaš lasītāju loks. Opozīcijas grupas var brīvi pulcēties, izplatīt informāciju un piedalīties brīvās vēlēšanās. Turklāt valsts tiesu joma ir neatkarīga, stabila un respektējama institūcija. Šāda situācija Maurīcijai ir raksturīga par spīti tam, ka pastāv iedzīvotāju etniskā daudzveidība, kas palaikam var izpausties parlamentārās sistēmas daudzo politisko partiju domstarpībās.

Maurīcijas politiskās sistēmas stabilitāte lielā mērā atkarīga no tās veiksmīgās ekonomikas, kas ir nesenās rūpniecības diversifikācijas un tūrisma palielināšanās rezultāts. Pēdējos divdesmit gados ikgadējais pieaugums ir bijis aptuveni seši procenti. Kad Maurīcija bija kolonija, tā bija liela cukura ražotāja. Lai gan cukurs joprojām ir nozīmīga eksporta produkcija, valsts tālredzīgi ir attīstījusi daudzpusīgu ekonomisko bāzi, galvenokārt pievēršoties finanšu, tekstila un tūrisma nozarēm. Veiksmīgā attīstība ļāvuši piesaistīt ārvalstu investīcijas. Ar to atbalstu Maurīcija kļuvusi par vienu no konkurētspējīgākajām ekonomikām.

Valsts premjerministrs 13 gadus bija sers Aneruds Džagnots no Maurīcijas Sociālistiskās kustības (*MSM*), kas zaudēja vēlēšanās Leiboristu partijai (*PT*) 1995. gadā. Viņš atgriezās pie varas, kad 2000. gadā korupcijas skandāla dēļ tika izsludinātas ārkārtas vēlēšanas. Tā kā koalīcija tika veidota ar Maurīcijas Kaujas kustību (*MMM*), pabijis amatā pusi šai valdībai paredzētā termiņa, 2003. gada beigās Džagnots atkāpās par labu *MMM* līderim Polam Beranzē.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Pašreizējie strīdi par Čagosu arhipelāgu ietekmē attiecības ar Lielbritāniju, tāpat kā par Tromelēna salu – ar Franciju.
- Maurīcija ir neliels Dienvidzīrijas heroīna transportēšanas centrs.
- Ekonomiskā stabilitāte atkarīga no cukura cenu svārstībām pasaules tirgū.
- Straujā industrializācija, kā arī nekontrolēta viesnīcu būvniecība ir radījusi apkārtējās vides problēmas.
- Maurīcija nekādi nespēj pati sevi apgādāt ar pārtiku – tā importē 75% no tai vajadzīgā.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Nacionālā sapulce Vienpalātas parlaments Tajā ir līdz 70 deputātiem, kuri ieņem amatu piecus gadus; 62 ievēlē vispārējās un tiesās vēlēšanās; lai nodrošinātu etnisko minoritāšu pārstāvību, vēlēšanu komisija no parlamentā neiekļuvušo kandidātu vidus atlasa vēl dažus papildu deputātus. Parasti tiesību aktu pieņemšanai vajadzīgs balsu vairākums, bet Konstitūcijas grozījumiem – vismaz trīs ceturtdaļas balsu.	IZPILDVARA Prezidents Ievēlēts uz pieciem gadiem ar vienkārtu vairākumu Nacionālās sapulces balsojumā. Valsts galva. Viceprezidents Ievēlē uz pieciem gadiem Nacionālā sapulce. Premjerministrs Nacionālās sapulces vairākuma partijas vai koalīcijas līderis; iecel prezidents. Valdības galva; atskaitās Nacionālajai sapulcei. Ministru padome Vairāk nekā divdesmit ministru, premjerministrs; iecel prezidents pēc premjerministra ieteikuma. Vada valsts pārvaldes darbu.	TIESAS Stepenā padome Londonā Galīgā apelācijas tiesa. Augstākā tiesa Augstākā pārskaīšanas un apelācijas tiesa Maurīcijā; lemj par apelācijām no zemākajām tiesām un par likumu konstitucionalitāti. Tajā ir deviņi tiesneši, kas ir arī zemāko tiesu priekšsēdētāji. Zemākās instances tiesas
Reģionālā pārvalde Deviņi apgabali (distrikti) un trīs atkarīgas teritorijas.		

ZĀLAMANA SALAS

Oficiālais nosaukums: ZĀLAMANA SALAS

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 463 000
GALVASPILSĒTA: HONIARA
 PLATĪBA: 28 451 km²
NEATKARĪBA: 1978
 KONSTITŪCIJA: 1978

ZĀLAMANA SALAS šādi nosaukuši spāņi, jo viņi domāja, ka ķēniņš Zālamans zeltu savam Jeruzālemes templim atvedis no šejienes.

RELĪGIJA: angļikāņi 34%, Romas katoļi 19%, Dienvidjūru Evāņģēliski luteriskā baznīca 17%, metodisti 11%, Septiņas dienas adventisti 10%, citi 9%

VALSTS VALODA: angļu

REĢIONI VAI PROVINCES: 9 provinces un viena galvaspilsētas teritorija

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: 2 dienas laikraksti

TV: 1 ASV bāzēts kristīgais dienests

Radio: 1 neatkarīgs dienests

VĒLŠANU TIESĪBAS: no 21 gada vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: angļu vispārējās tiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekribību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACP, ANO, AsDB, C, ESCAP, FAO, G77, ICAO, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRC, ILO, ITU, PTO, PVO, SJO, SOK, Sparteca, SPC, SPF, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UPU, WFTU, WMO

POLITISKĀS PARTIJAS: PAP – Tautas alianses partija; Ind – Neatkarīgie; SIACC – Zālamana Salu Apvienotā pārmaiņu koalīcija; PPP – Tautas progresīvā partija; LP – Leļboristu partija

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 177.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 620

INFLĀCIJA: 8,3%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): 21 milj. USD

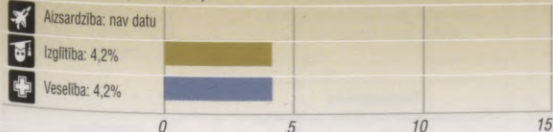
VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 5,163–5,640 Zālamana Salu dolāri

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS VALŪTA: ZĀLAMANA SALU DOLĀRS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	●	○	○
Pilsonkari	●	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

• 2000. gada miera plāns paredz izveidot drošības spēkus, kuros būtu pārstāvētas visas etniskās grupas.
 • 2003. gadā Austrālija piekrita vadīt reģionālos miera uzturēšanas spēkus – Reģionālās palīdzības misiju.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: pilsonkarš (1998–2000). Reģionālie miera uzturēšanas spēki Austrālijas vadībā (2003)

ZĀLAMANA SALAS IR VALSTS OKEĀNIJAS RIETUMU DAĻĀ. Ciešākā saskarē ar vietējām melanēziešu cilšu kopienām piedzīvojumu meklētāji no Eiropas nonāca 19. gadsimtā. Lai noregulētu salu statusu, 1893. gadā Lielbritānija dienviņu salas pasludināja par savu protektorātu. Vēlāk, tajā pašā desmitgadē, tā ieguva vēl dažas salas, bet 1900. gadā – vācu pārvaldītās ziemeļu salas.

20. gs. otrajā pusē salām pakāpeniski tika piešķirta vietēja autonomija, bet 1978. gadā tika sasniegta pilnīga neatkarība un izveidota parlamentārā demokrātija. Valsts galvas tituls joprojām pieder Anglijas karalienei, bet viņas vietā rīkojas ģenerālgubernators. Premjerministrs, kuru no sava vidus ievēlē Nacionālā parlamenta deputāti, īsteno izpildvaru, jo viņš ir valdības galva. Formāli Kabinetu pēc premjerministra ieteikuma ieceļ ģenerālgubernators (to pēc Nacionālā parlamenta ieteikuma ieceļ monarhs). Piecdesmit Nacionālā parlamenta deputāti tiek ievēlēti vispārējās vēlēšanās no vienmandāta apgabaliem. Salu valdība ir stingri centralizēta, un tas rada neapmierinātību tālākajos rajonos. Partiju sistēma ir vāja, un bieži vien no lauku kopienām tiek ievēlētas vietējās ievērojamās personas, ko sauc par “lielajiem vīriem”.

Saspilējums galvenajā salā – Gvadalkanala salā (Isatabu) – starp vietējiem strādniekiem un viesstrādniekiem, galvenokārt no kaimiņos esošās Malaitas salas, 1998. gadā izvērtās par atklātu konfliktu starp Malaitas Ērgļa spēkiem (MEF) un Isatabu Brīvības kustību. Likuma vara galvenajā salā sabruka, un valdība bija paralizēta. 2000. gadā MEF nolaupta desmito premjerministru.

Austrālija centās samierināt konfliktā iesaistītās puses, un 2000. gada 15. oktobrī tika parakstīts Taunsendas miera līgums. Valdības cita pēc citas ir ierosinājušas pārkārtošanas shēmas, piemēram, izveidot vairāk federālu struktūru, kas tālākajās salās mazinātu separātisma noskaņus. Vēl nekas no tā nav īstenots. Konfliktā cietušo izvirzītās kompensācijas prasības līdz 2002. gada beigām valdību bija iedzinušas bankrotā, un vardarbība atkal pastiprinājās. 2003. gada jūlijā ieradās Austrālijas vadītā Reģionālās palīdzības misija (Ramsi). Tagad miers ir atjaunots, un valsts finanses pašlaik ir Ramsi rokās.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Nesenās iedzīvotāju sadursmes ir sagrāvušas ekonomiku. Infrastruktūrai nodarīts tiešs kaitējums, kompensāciju prasības ātri vien iztukšojušas valsts kasi, un valsts zaudējusi uzticību starptautisko investoru un tūristu acīs.
- Joprojām saglabājas turpmāku konfliktu iespējamība. Bandu vardarbība ir kļuvusi ierasta, un vietējie militāristi nelabprāt atsakās no savas ietekmes.
- Dabas resursi ir ierobežoti, un to izmantošana rada nopietnus draudus vietējai ekoloģijai.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Nacionālais parlaments Vienpalātas parlaments Tajā ir 50 deputātu, kas vispārējās un tiešās vēlēšanās no vienmandāta apgabaliem ievēlēti uz četriem gadiem. To var atlaist pirms termiņa beigām ar deputātu absolūtu vairākuma lēmumu; jaunām vēlēšanām jānotiek mēneša laikā.	IZPILDVARA Lielbritānijas monarhs Valsts galva. Ceremoniāla loma. Ģenerālgubernators Nacionālais parlaments ieceļ amatā uz pieciem gadiem, lai tas pārstāvētu Lielbritānijas monarhu; amatu var ieņemt divus termiņus.	TIESAS Augstākā tiesa Augstākā tiesa ar neierobežotu jurisdikciju visā valstī. Galvenais tiesnesis un tiesneši, ko ieceļ ģenerālgubernators pēc premjerministra un Tiesu dienesta ieteikuma.
Reģionālā pārvalde Deviņas provinces pārvalda vēlētas vietējās sapulces; galvaspilsētu Honiara pārvalda vēlēta pilsētas padome.	Premjerministrs Nacionālā parlamenta vairākuma partijas vai koalīcijas līderis; ieceļ ģenerālgubernators; ievēlē Nacionālais parlaments uz pieciem gadiem. Valdības galva.	Apelācijas tiesa Miertiesas Zemes apelācijas tiesas
Kabinets Tajā ir 20 Nacionālā parlamenta deputātu, kurus amatā ieceļ premjerministrs.		

LUKSEMBURGA

Oficiālais nosaukums: LUKSEMBURGAS LIELHERCOGISTE

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 442 000
	GALVASPILSĒTA: LUKSEMBURGA
	PLĀTĪBA: 2558 km²
	NEATKARĪBA: 1867
	KONSTITŪCIJA: 1868

LUKSEMBURGAS nosaukums radies no vārda *Lucilinburhuc*, kas nozīmē "Mazais cietoksnis", kā sakši sauca savu galvaspilsētu.

- RELIĢIJA:** Romas katoļi 97%, protestanti, grieķu pareizticīgie un jūdaiisti 3%
- VALSTS VALODAS:** franču, vācu un Luksemburgas dialekts
- REĢIONI VAI PROVINCES:** 3 apgabali
- ATKARĪGĀS TERITORIJAS:** nav
- PLĀSSAZIŅAS LĪDZEKLĪ:** nav politiskās cenzūras
Laikraksti: 5 dienas laikraksti
TV: 2 neatkarīgi dienesti
Radio: 11 neatkarīgi dienesti
- VĒLĒŠANU TIESĪBAS:** no 18 gadu vecuma, vispārējas un obligātas

ETNISKĀS SASTĀVS

Luksemburgā ir Eiropas Savienībā lielākie ienākumi uz vienu iedzīvotāju.

- TIESĪBU SISTĒMA:** civiltiesības; atzīst Starptautiskās Tiesas piekritību
- STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS:** ACCT, ANO, *Australia Group*, Benilukss, CCC, EAPC, ECE, EDSO, EIB, EMS, EP, ERAB, ES, ESAO, FAO, IAEA, ICAO, ICC, ICFTU, ICRM, IDA, IEA, IFAD, IFC, IFRCS, ILO, Interpols, IOM, ISO, ITU, NATO, NEA, NSG, OPCW, PCA, PDK, PTO, PVO, RES, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WIPO, WMO, ZC
- POLITISKĀS PARTIJAS:** *CSV/PCS* – Kristiešu sociālā tautas partija; *DP/PD* – Demokrātiskā partija; *LSAP/POSL* – Luksemburgas Sociālistiskā strādnieku partija; *ACDJ* – Ricības komiteja par demokrātiju un pensionāru tiesībām; *G* – Zaļie; *L* – Kreisie

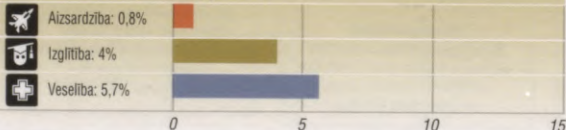
VALSTS EKONOMIKA

- VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 69.
- NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 42 060
- INFLĀCIJA: 3,1%
- MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): 1,59 mljrd. USD
- VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 1,0651–1,1231 eiro

VALSTS VALŪTA: EIRO

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+	
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○	• Daži no 900 regulārās armijas karavīriem piedalās starptautiskās miera uzturēšanas misijās. • Nav jūras kara flotes un gaisa spēku. • NATO dalībvalsts.
Pilsonkari	○	○	○	
Starptautiski kari	○	○	○	
Ārvalstu intervence	○	○	○	

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

LUKSEMBURGAS LIELHERCOGISTE ir saglabājusi savu atsevišķo politisko statusu kopš 10. gadsimta, par hercogisti tā kļuva 1364. gadā. Luksemburgas vēsturē vairāki laikposmi aizvadīti arī apkārtējo valstu – mūsdienu Francijas, Vācijas un Nīderlandes – varā. 1867. gadā tā ieguva pilnīgu neatkarību. Ilgus gadus Luksemburga bija neitrāla, bet pēc Otrā pasaules kara iestājās NATO aliansē. Luksemburga ir arī viena no Eiropas Savienības dibinātājvalstīm un pieder pie pasaules pārtikušākajām valstīm.

Luksemburga ir parlamentāra demokrātija un konstitucionāla monarhija. Valsts galva ir lielhercogs, kura vara ir mantojama. Lielhercogs Anrī nāca pie varas pēc sava tēva lielhercoga Žana, kas pēc 35 gadus ilgas valdīšanas 2000. gadā atteicās no tiesībām uz troni. Viņam ir ievērojamas pilnvaras, un viņš pilda arī ceremoniālas funkcijas, bet galvenā izpildvara pieder Ministru padomei jeb Kabinetam. Premjerministrs ir tās politiskās partijas vai koalīcijas līderis, kurai ir vairākums parlamentā. Likumdošanas varu īsteno Deputātu palāta, ko vispārējās un tiešās vēlēšanās ievēl uz pieciem gadiem. Otra struktūra – Valsts padome, kurā ir lielhercoga iecelts 21 ierindas pilsonis, – konsultē Deputātu palātu par tiesību

- JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS**
- Starptautisko pakalpojumu nozare nodrošina 65% no Luksemburgas iekšzemes kopprodukta, padarot to atkarīgu no mainīgo nosacījumu pārskatīšanas.
 - Lielākā daļa valstij vajadzīgo energoresursu tiek importēta.
 - Augošais veco cilvēku īpatsvars un tas, ka iedzīvotāju kopskaits nepalīcinās, potenciāli palēnina ekonomisko izaugsmi un ir veicinājis viesstrādnieku pieplūdumu (gandrīz puse valstī strādājošo ir ārzemnieki).
 - Valsts noteikumi par banku darījumu slepenību ir izraisījuši starptautisku nosodījumu, jo izteiktas aizdomas gan par izvairīšanos no nodokļiem, gan krāpšanu.

aktu projektiem. Saskaņā ar Konstitūciju Deputātu palātai ir atkārtoti jāapstiprina tiesību akts pēc trīs mēnešiem, ja Valsts padome neiebild pret šo likumu. Luksemburgas tiesību sistēma veidojusies no vietējās prakses, tiesību tradīciju un franču, beļģu un vācu sistēmas elementiem.

Kopš Otrā pasaules kara beigām dominējošais politiskais spēks ir bijusi Kristiešu sociālā partija (*CSV*). Tomēr dažos pēdējos gados profesionāli un pilsētu vidusšķira aktīvi atbalsta Liberāli demokrātisko partiju (*DP*). Visas galvenās partijas uztur spēkā ideju par Luksemburgu kā Eiropas Savienības centru. Šajā valstī atrodas vairākas galvenās ES iestādes – Eiropas Parlamenta Sekretariāts un Eiropas Kopienų Tiesa.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA <i>Chambre des Députés</i> (Deputātu palāta) Vienpalātas parlaments Tajā ir 60 deputātu, kas uz pieciem gadiem ievēlēti vispārējās un tiešās vēlēšanās četros vēlēšanu apgabalos pēc proporcionālās pārstāvības; šai struktūrai ir likumdošanas vara.	IZPILDVARA Lielhercogs Mantota vara. Valsts galva. Galvenokārt ceremoniāla loma. Saglabā tiesības atlaist Deputātu palātu.	TIESAS Augstākā tiesa Augstākā pārskatīšanas un apelācijas tiesa. Tajā ir 16 tiesneši, ko uz mūžu ieceļ monarhs pēc pašas tiesas ieteikuma.
Reģionālā pārvalde Trīs apgabali.	Premjerministrs Parlamenta vairākuma partijas vai koalīcijas līderis; pēc vēlēšanām ieceļ monarhs. Valdības galva; atskaitās Deputātu palātai. Premjerministra vietnieks Ieceļ monarhs	Apgabaltiesas Miertiesas
	Ministru padome Pēc premjerministra ieteikuma amatā ieceļ monarhs. Valsts padome 21 padomes locekli pēc premjerministra ieteikuma uz mūžu ieceļ monarhs. Sniedz konsultatīvus atzinumus par likumprojektiem, pirms tos iesniedz Deputātu palātā.	

SURINAMA

Oficiālais nosaukums: **SURINAMAS REPUBLIKA**

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 419 000
GALVASPILSĒTA: PARAMARIBO
PLĀTBĀ: 163 271 km ²
NEATKARĪBA: 1975
KONSTITŪCIJA: 1987

SURINAMAS nosaukums izveidojies no vietējās cilts – surinēni – vārda.

RELĪGIJA: hinduisti 27%, musulmaņi 20%, Romas katoļi 23%, protestanti (galvenokārt Morāvijas brāļi) 25%, izemniešu ticējumi 5%

VALSTS VALODA: holandiešu

REĢIONI VAI PROVINCES: 10 distrikti

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSSAZIŅAS LĪDZEKLĪ: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: 2 dienas laikraksti

TV: 2 valstij piederoši dienesti

Radio: 10 dienesti – 1 valstij piederošs, 9 neatkarīgi

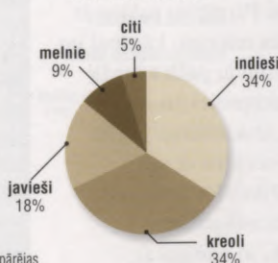
VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: holandiešu un franču tiesību tradīcijas; atzīst Starptautiskās Tiesas piekrišanu

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACP, ANO, Caricom, ECLAC, FAO, G77, IADB, ICAO, ICFTU, ICRM, IDB, IFAD, IFRCS, IHO, ILO, Interpols, ITU, LAES, NAM, OAS, OIC, OPANAL, OPCW, PCA, PDK, PTO, PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WIPO, WMO

POLITISKĀS PARTIJAS: NF – Jaunā fronte demokrātijai un attīstībai (Surinamas Nacionālā partija, Progresīvā reformu partija, Surinamas Darba partija un *Perjajah Luhur*); MC – Millennium Combination (Nacionāldemokrātiskā partija (NDP), Demokrātiskā alternatīva un Nacionālās vienības un harmonijas partija); DNP 2000 – Demokrātiskā nacionālā platforma '2000

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 159

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 1890

INFLĀCIJA: 64,3%

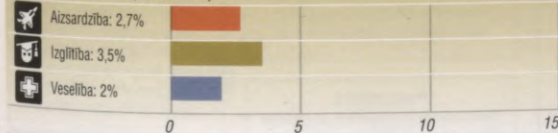
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): 32 milj. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 981-2179 SURINAMAS GULDENI

VALSTS VALŪTA: SURINAMAS GULDENIS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiskie kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- 20. gs. 80. gados noteicošā loma politikā bija armijai.
- Sešgadu karš ar t.s. bušņeģeru dumpiniekiem beidzās 1992. gadā.
- Surinama prasa blakus esošās Gajānas dienvidaustrumu stūrī.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: SLA partizānu karš (1986-1992)

PASAULES BANKA IERINDO SURINAMU resursiem bagātāko valstu vidū pasaulē, tomēr tās ienākumi uz vienu iedzīvotāju ir viszemākie visā rietumu puslodē, jo politikā valda korupcija, pārvalde ir neprasīga un pastāv etniskais konflikts starp indiešiem, kreoliem un melno kopienām. Sešu gadu karš ar melnajiem t.s. bušņeģeru dumpiniekiem ilga līdz 1992. gadam. Zemi, kas atrodas Dienvidamerikas ziemeļu piekrastē Gvajānas plakankalnē, vairāk nekā trīs simt gadus pārvaldīja holandieši. 1975. gadā Surinama ieguva neatkarību. Tā kā surinamiešiem tika piešķirta holandiešu pilsonība, kopš tā laika viena trešdaļa iedzīvotāju ir izmantojusi iespēju emigrēt uz Nīderlandi.

Kopš 1975. gada valstī ir bijušas dažādas civilās administrācijas, ko laiku pa laikam nomainījuši militāra vara: 1982. gadā Dezirē Buterses vadītā apvērsuma rezultātā izveidojās militāra diktatūra, kas pastāvēja līdz 1988. gadam. Piekāpjoties prasībām atgriezties pie demokrātijas, 1987. gadā Buterse ieviesa jaunu Konstitūciju, kas paredzēja brīvas vēlēšanas un civilo valdību. Viņam joprojām bija liela ietekme, un starp 1996. un 2000. gadu pie varas bija viņa Jaunā demokrātiskā partija. Multietnisko pārvaldi vadīja Jaunā fronte demokrātijai un attīstībai.

Visas četras valsts vadošās politiskās partijas pārstāv dažādas etniskās intereses. Vēsturiski šīs četras partijas un citas mazākās partijas ir veidojušas stratēģiskas alianses, lai palielinātu savu spēku. Piemēram, Jaunā fronte demokrātijai un attīstībai ir alianse, ko veido Surinamas Nacionālā partija (NPS), kas pārstāv kreolu iedzīvotājus, Indonēzijas Augsto ideālu partija (KTPI) un indiešu Progresīvo reformu partija (VHP).

Prezidents pārzina bruņotos spēkus un ārlietas, bet viceprezidents veic premjerministra pienākumus, vadot Ministru padomi. Prezidentu un viceprezidentu ievēl Nacionālā sapulce. Ja divos balsojumos neviens kandidāts neiegūst divu trešdaļu vairākumu, tad balso Tautas sapulce, kuru veido Nacionālās sapulces deputāti un apgabalu (distriktu) un departamentu padomju locekļi; uzvarētāju nosaka ar vienkāršu vairākumu. Tiesu sistēmu veido Augstā tiesa, kurai ir ierobežotas pilnvaras, un zemākās instances tiesas, kurās iztiesā lielāko daļu gadījumu.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Lai gan boksīts veido 65% no eksporta krājumiem, tā rezerves Surinamā izsīkst un vienlaikus arī pazeminās cena pasaules tirgū.
- Preferenču nolīgums ar ES par banānu piegādi ir beidzies, radot zaudējumus banānu eksporta nozarei.
- Surinamai, kas ir atkarīga no Nīderlandes ekonomiskā atbalsta, ir jāveic nopietna ekonomiskā reforma, lai tās ekonomika kļūtu pašpietiekama.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Nacionālā sapulce Vienpalātas parlaments Tajā ir 51 vieta; deputātus uz pieciem gadiem ievēl vispārējās vēlēšanās pēc proporcionalās pārstāvības. Tautas sapulce Tajā ir Nacionālās sapulces deputāti, apgabalu (distriktu) un departamentu padomes. Sanāk pēc Nacionālās sapulces pieprasījuma vai lai lemtu par prezidenta vēlēšanām, prezidenta atstādināšanu vai par konstitucionāliem jautājumiem saistībā ar Sapulces locekļu pilnvarām. Reģionālā pārvalde 10 apgabali (distrikti), katru no tiem pārvalda prezidenta iecelts pilnvarotais un vēlēta padome. Apgabali (distrikti) ir sadalīti departamentos, arī tos pārvalda vēlētas padomes.	IZPILDVARA Prezidents Ievēlēts uz pieciem gadiem ar divām trešdaļām balsu Nacionālajā sapulcē vai ar Tautas sapulces vairākuma lēmumu. Valsts un valdības galva. Viceprezidents Ievēlēts uz pieciem gadiem ar vienkāršu vairākumu Nacionālajā sapulcē. Kā premjerministrs vada Ministru padomi. Ministru padome Ieceļ prezidents; atskaitās Nacionālajai sapulcei. Valsts konsultatīvā padome Tajā ir 15 vietas, kas proporcionāli sadalītas visām Nacionālās sapulces politiskajām partijām. Vada prezidents; konsultē par valsts politikas jautājumiem.	TIESAS Augstākā tiesa Pārbauga mīertiesas, visu tiesas prāvu mierīgumus un ģenerālprokurora ierosinātās lietas. Tiesnesus uz mūžu iecel prezidents pēc Nacionālās sapulces. Valsts konsultatīvās padomes un Valsts juristu kolēģijas ieteikuma. Mīertiesas

MALTA

Oficiālais nosaukums: **MALTAS REPUBLIKA**

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 392 000
	VALSASPILSĒTA: VALLETA
	PLĀTĪBA: 316 km ²
	NEATKARĪBA: 1964
	KONSTITŪCIJA: 1974

MALTAS nosaukums radies vai nu no latīņu un grieķu apzīmējumiem vārdam "medus" (ar kuru tā ir slavena), vai no fenīciešu vārda "droša osta".

RELĪĢIJA: Romas katoļi 98%, citi un nerelģiozi 2%

VALSTS VALODAS: angļu un maltiešu

REĢIONI VAI PROVINCES: nav
(tieša pārvalde no Valletas)

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀŠSAIŽINĀS LĪDZEKĻI: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: 4 dienas laikraksti

TV: 7 dienesti, 1 valsts, 6 neatkarīgi

Radio: 2 dienesti – 1 valsts, 1 neatkarīgs

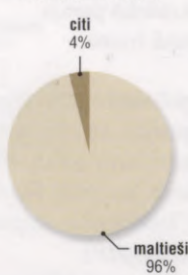
VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: romiešu un angļu vispārējās tiesības; atzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ANO, C, CCC, ECE, EDSO, EP, ERAB, ES, FAO, G77, IAEA, ICAO, ICTU, ICRM, IFAD, IFRCS, ILO, Interpols, IDM (novērot.), ISO, ITU, NAM, OPCW, PCA, POK, PTO, PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: NP – Nacionālistiskā partija; MLP – Maltas Leiboristu partija

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 127.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 9120

INFLĀCIJA: 2,4%

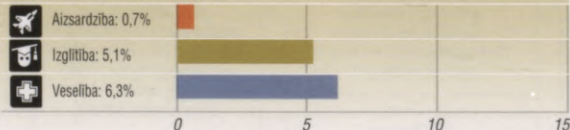
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE):
-515 milj. USD

VALŪTAS MAINAS KURSI/ ASV dolārs:
0,4357-0,4503 Maltas liras

VALSTS VALŪTA: MALTAS LIRA

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsōņkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- 20. gs. 80. gados armiju konsultēja Libijas virsnieki, bet tagad ar apmācību un aprīkojumu palīdz eiropiešu partneri.
- Dalība ES var nonākt pretrunā ar konsekvento nepievienošanās politiku.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

PAŠLAIK MALTA KĀ PARLAMENTĀRA DEMOKRĀTIJA ir suverēna valsts. Tomēr vairāk nekā 3000 gadus salu ir pārvaldījušas dažādas svešas varas. Maltas arhipelāgu, kurā apdzīvotas ir tikai Maltas, Goco un Komino sala, iespējams, jau 16. gs. p.m.ē. kolonizēja fenīcieši, bet pēc tam to iekaroja romieši un Bizantijas impērija. No 9. gadsimta tā bija arābu, normaņu un spāņu varā, tad nonāca Svētās Romas impērijas ķeizara valdījumā, bet 1530. gadā tika atdota Joaniešu (Jeruzālema Sv. Jāņa bruņinieku hospitāliešu) ordenim. 1798. gadā varu pār cietokšņiem pārņēma franči, bet 1814. gadā Malta kļuva par Lielbritānijas karalistes koloniju. Ši ilgā un pastāvīgā cīņa par varu Maltā saistīta ar salas stratēģiski svarīgo novietojumu starp Eiropu un Ziemeļāfriku. 1964. gadā Malta ieguva neatkarību no Lielbritānijas, bet 1974. gadā kļuva par republiku.

Valsts pārvalde veidota pēc britu sistēmas parauga. Valsts galva ir prezidents, un viņš ir pilnvarots apstiprināt likumprojektus un atlaist Pārstāvju palātu – Maltas parlamentu. Galvenā Maltas amatpersona un izpildvaras galva ir premjerministrs, kurš veido Kabinetu no Pārstāvju palātas locekļiem un pārrauga valsts pārvaldes darbu. Saskaņā ar Konstitūciju Pārstāvju palātai ir plašas pilnvaras "izdot likumus mieram, kārtībai un labai Maltas pārvaldībai". Pārstāvju palāta sanāk vismaz reizi 12 mēnešos. Likumprojektus, ar ko uzliek vai palielina nodokļus, izskatīšanai iesaka prezidents. Pārstāvju palātas locekļus ik pēc pieciem gadiem ievēlē vispārējās vēlēšanās pēc proporcionālās pārstāvības. Parasti palātā ir 65 vietas, bet to var būt vairāk, jo partijai ar vislielāko balsu skaitu tiek piešķirtas papildu vietas, lai tai būtu vairākums. Piemēram, pēc 1998. gada vēlēšanām bija 69 vietas.

Valsts tiesu sistēmas priekšgalā ir Konstitucionālā tiesa, kas lemj par cilvēktiesībām, kā arī par konstitucionāliem Pārstāvju palātas vēlēšanu strīdiem; Apelācijas tiesa, kas iztiesā civillietu apelācijas, un Krimināllietu apelācijas tiesa, kas lemj par krimināllietu spriedumu apelācijām.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Puse ekonomikas balstās uz tūrisma nozari, katrs trešais cilvēks šai zemē ir tūrists. Malta cer, ka tās jaunā starptautiskā lidosta un pusducis jaunu četrzvaigžņu hotelu gan radīs jaunas darbavietas, gan piesaistīs vēl vairāk atpūtnieku.
- Lai samazinātu valsts parādu, Malta ir daļēji privatizējusi agrāk valstij piederošo telekomunikāciju sabiedrību un izskata iespējas pārdot arī citus valstij piederošus īpašumus.
- Tā kā attīstībai izmantojamie dabas resursi ir trūcīgi, Malta ar savu nesenu ierīkoto valsts optisko kabeļu telekomunikāciju sistēmu cenšas piesaistīt progresīvo tehnoloģiju uzņēmējiesabiedrības.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Pārstāvju palāta Vienpalātas parlaments Tās deputāti – parasti 65 – ir ievēlēti uz pieciem gadiem vispārējās vēlēšanās pēc proporcionālās pārstāvības. Sanāk katru gadu; ierosina un pieņem likumus; pieņem budžetu; ar neuzticības balsojumu var atcelt premjerministru un Kabinetu.	IZPILDVARA Prezidents Parlaments ievēlē uz pieciem gadiem. Valsts galva; apstiprina likumprojektus; atlaiz parlamentu; apzēlošanas tiesības.	TIESAS Konstitucionālā tiesa Augstākā apelācijas tiesa. Lemj par likumu konstitucionālā, vēlēšanu strīdiem, cilvēktiesību lietām. Tajā ir deviņi tiesneši, ko pēc premjerministra ieteikuma ieceļ prezidents un kas ieņem amatu līdz 65 gadu vecumam.
Reģionālā pārvalde 67 vēlētas municipālās padomes, kas pārrauga vietējos pašvaldības dienestus, to vidū policiju, pastu un medicīnisko aprūpi.	Premjerministrs Parlamenta vairākuma partijas vai koalīcijas līderis; prezidents ieceļ uz pieciem gadiem. Valdības galva; pārrauga Kabinetu.	Apelācijas tiesa Iztiesā civillietu apelācijas. Trīs tiesnesus ieceļ prezidents, un tie ieņem amatu līdz 65 gadu vecumam.
	Kabinets Tajā ir parlamenta locekļi, ko prezidents pēc premjerministra ieteikuma ieceļ uz pieciem gadiem. Pārrauga valsts pārvaldes darbu; atskaitās Pārstāvju palātai.	Krimināllietu apelācijas tiesa Iztiesā krimināllietu apelācijas. Trīs tiesnesus ieceļ prezidents, un tie ieņem amatu līdz 65 gadu vecumam.

Zemākās instances tiesas

BAHAMU SALAS

Oficiālais nosaukums: **BAHAMU SALU SADRAUDŽIBA**

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 308 000
GALVASPILSĒTA: NASO
PLATĪBA: 10 010 km ²
NEATKARĪBA: 1973
KONSTITŪCIJA: 1973

BAHAMU SALAS spēju jūrasbraucēji nosauca par *baja mar* – tas nozīmē "seklā jūra".

RELĪĢIJA: baptisti 32%, angļikāņi 20%, Romas katoļi 19%, Dieva Baznīcas sekotāji 6%, metodisti 6%, citi 17%

VALSTS VALODA: angļu

REĢIONI VAI PROVINCES: 21 distrikti

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: 4 dienas laikraksti

TV: 1 valstij piederošs dienests

Radio: 5 dienesti – 1 valsts, 4 neatkarīgi

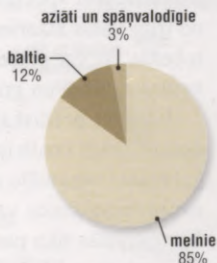
VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: angļu vispārējās tiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACP, ANO, C, Caricom, CCC, CDB, ECLAC, FAO, G77, IADB, ICAO, ICTU, ICRM, IFC, IFRC, ILO, Interpol, ITU, LAES, NAM, OAS, OPANAL, OPCW (parakst.), PTO (novērot.), PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WIPO, WMO

POLITISKĀS PARTIJAS: PLP – Progressīva liberālā partija; FNM – Brīvā nacionālā kustība; Ind – Neatkarīgie

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 115.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 14 960

INFLĀCIJA: 1,6%

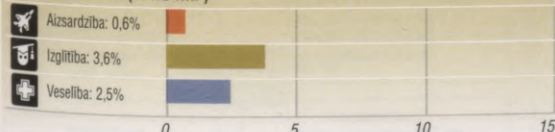
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -438 milj. USD

VALŪTAS MAINĀS KURSI/ ASV dolārs: 1 Bahamu dolārs

VALSTS VALŪTA: BAHAMU DOLĀRS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Bahamu Salās nav sauszemes armijas.
- Nelielā jūras karafote ir bruņota un apmācīta Lielbritānijā.
- Galvenās prioritātes ir narkotiku un nelegālo imigrantu pārveršana.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

BAHAMU ARHIPELĀGS, KURĀ IR VAIRĀK NEKĀ 700 SALU, savulaik deva patvērumu Karību jūras pirātiem, bija vergu tirgotāju priekšpostenis, Amerikas revolūcijas laikā tur mājvietu rada Lielbritānijai uzticīgie bēgošie kolonisti, bet ASV "sausā" likuma laikā tā bija ruma kontrabandistu bāze.

Pirmo pastāvīgo eiropiešu apmetni Bahamu salās nodibināja britu iecelotāji no Bermudu salām. Kopš 17. gs. vidus salas gandrīz trīssimt gadus bija Lielbritānijas kolonija. Tagad Bahamu Salas ir neatkarīga parlamentāra demokrātija un kļuvusi par sava veida Meku tūristiem un ārzonu noguldījumiem. Tā kā Bahamu Salas ir Britu Nāciju Sadraudzības locekle, valsts politiskās un tiesību tradīcijas ir pārņemtas no Apvienotās Karalistes.

Saskaņā ar 1973. gada Konstitūciju valsti ir izpildvaras joma, divpalātu

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Aktuāla problēma valstij ir nelikumīgi iegūto līdzekļu legalizēšanas apkarošana jaunajā ārzonu noguldījumu nozarē.
- Tā kā tūrisma nozare veido vairāk nekā 60% ekonomikas, ceļojumu un atpūtas industrijas apjomu samazināšanās dramatiski ietekmē salas dzīvi.
- Bahamu Salas ir galvenais sporta punkts kokaīna un marihuānas kontrabandā, kā arī nelegālo migrantu ceļā uz Eiropu un Amerikas Savienotajām Valstīm.
- Ienākumi uz vienu iedzīvotāju ir vieni no 30 augstākajiem pasaulē, bet lielākā bagātību daļa koncentrējas bankās un tirdzniecības centros strādājošo pārtikušo profesionāļu rokās.

neievērot Senāta noraidījumu, ja likumprojekts apstiprināts divās secīgās sesijās. Bahamu Salu tiesu sistēmas pamatā ir angļu vispārējās tiesības. Valsts augstākā tiesa ir Viņas Majestātes Slepenās padomes Tiesnešu komiteja Londonā.

VALSTS PĀRVALDE

LĪKUMDOŠANA Nacionālais parlaments Divpalātu parlaments Senāts Tajā ir 16 locekļi, ko uz pieciem gadiem ieceļ ģenerālgubernators; deviņus ieceļ pēc premjerministra ieteikuma, četrus – pēc opozīcijas līdera ieteikuma, trīs – pēc premjerministra un opozīcijas līdera ieteikuma. Sapulces palāta Tajā ir 40 deputāti, ko uz pieciem gadiem ievēlē no vienmandāta apgabaliem vispārējās un tiešās vēlēšanās. Pilnvarota lemt par naudas līdzekļiem. Reģionālā pārvalde 21 distriktu pārvalde iecelti pilnvarotie.	IZPILDVARA Lielbritānijas monarhs Valsts galva. Ceremoniāla loma. Ģenerālgubernators Ieceļ Lielbritānijas monarhs, lai pēc vēlēšanām tas viņu pārstāvētu. Premjerministrs Sapulces palātas vairākuma partijas vai koalīcijas līderis; pēc vēlēšanām ieceļ ģenerālgubernators. Valdības galva; vada Kabinetu. Kabinets Vismaz deviņi Nacionālā parlamenta locekļi, to vidū premjerministrs; ieceļ ģenerālgubernators pēc premjerministra ieteikuma. Pārņem valsts pārvaldes darbu; gatavo likumprojektus.	TIESAS Slepenā padome Londonā Galīgā apelācijas tiesa. Apelācijas tiesa Augstākā apelācijas tiesa Bahamu Salās. Tajā ir priekšsēdētājs un divi tiesneši; visus ieceļ ģenerālgubernators. Augstākā tiesa Iztiesā lietas no zemākajām tiesām. Tajā ir galvenais tiesnesis un 11 tiesneši; visus ieceļ ģenerālgubernators. Miertiesas Iztiesā civilietas un mazāk svarīgas kriminālietas.

ISLANDE

Oficiālais nosaukums: ISLANDES REPUBLIKA

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 281 000
 GALVASPILSĒTA: REIKJAVĪKA
 PLATĪBA: 102 999 km²
 NEATKARĪBA: 1944
 KONSTITŪCIJA: 1944

ISLANDI jeb "Ledus zemi" 9. gadsimtā sāka apdzīvot skandināvu ceļotāji, un no 1380. līdz 1944. gadam to pārvaldīja Dānija.

RELĪĢIJA: evaņģēliskie luterāņi 93%, citi kristieši 1%, nereligiōzi 6%

VALSTS VALODA: islandiešu

REĢIONI VAI PROVINCES: 8 apgabali, kas sadalīti 23 sīslās; 15 neatkarīgas pilsētas un 4 rajoni

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSSAZIŅAS LĪDZEKĻI: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: 4 dienas laikraksti – Islande pēc laikrakstu un lasītāju attiecības ir vienā no pirmajām vietām pasaulē

TV: 11 dienesti – 1 valsts, 10 neatkarīgi

Radio: 17 dienesti – 1 valsts, 16 neatkarīgi

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: civiltiesības, kas balstās uz dāņu tiesību tradīcijām; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekribu

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ANO, Australia Group, BIS, BJVP, CCC, EAPC, EBTA, ECE, EDSO, EP, ERAB, ESAO, FAO, IAEA, ICAO, ICC, ICFTU, ICRM, IDA, IEA (novērot.), IFAD, IFC, IFRCS, IHO, ILO, Interpols, ISO, ITU, NATO, NC, NEA, NIB, OPCW, PCA, PTO, PVO, RES (asoc. valsts), SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNMIBH, UNMIK, UNU, UPU, WIPO, WMO

POLITISKĀS PARTIJAS: IP – Neatkarības partija, ULP – Apvienotā kreiso partija, PP – Progresīvā partija, L-GA – Kreiso un zaļo apvienība, LP – Liberāļu partija

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 91.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 30 390

INFLĀCIJA: 5,2%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIROZN. BILANCE): -851 milj. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ASV dolārs: 84,7–102,9 Islandes kronas

VALSTS VALŪTA: ISLANDES KRONA

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsoņkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

• Lai gan Islande ir NATO dalībvalsts, tai nav bruņoto spēku.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

SKANDINĀVI, KURI 9. GADSIMTĀ BIJA APMETUŠIES ISLANDĒ, 930. gadā sasauca Altingu (parlamentu) un pārvaldīja Islandi kā neatkarīgu republiku. 1262. gadā tā nonāca Norvēģijas varā. Kad 1380. gadā Norvēģija noslēdza ūniju ar Dāniju, Islande nonāca Dānijas atkarībā. Ar 1918. gadā noslēgto Ūnijas aktu Islande tika atzīta par suverēnu valsti, ko ārlietās un aizsardzības jautājumos pārstāv Dānija. 1940. gadā Dāniju okupēja Vācija, līdz ar to ūnija izjuka un Islande palika bez aizsardzības. Salā izsēdās britu un amerikāņu vienības. Pēc NATO izveides Islande un ASV noslēdza divpusēju aizsardzības nolīgumu, saskaņā ar kuru Islandē saglabājās ASV militārā klātbūtne, bet islandiešiem ir pieeja NATO jūras un gaisa kara bāzei Keflāvīkā.

Islandē ir vecākais parlaments pasaulē: Altings pirmoreiz sanāca 930. gadā.

Izpildvaras pienākumus daļa divas amatpersonas: prezidents un premjerministrs. Islandes prezidentu, kas ir ar politiskajām partijām nesaisīta persona, nereti ievēlē atkārtoti. Prezidentam galvenokārt ir ceremoniālas funkcijas,

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Starptautiskie strīdi ar tuvējām piejūras valstīm koncentrējas ap zvejas tiesībām, kas Islandei ir vitāli svarīgas. Tie ir strīdi ar Dāniju un Lielbritāniju par Rokallas kontinentālā šelfa robežlīgumu un strīds ar Dāniju par Fēru salu zvejas viduslīnijas robežu.
- Vairāk nekā 70% eksporta ienākumu dod zveja. Islandei ir nepieciešams dažādot ekonomiku.
- Islandei nav īpašu sociālo problēmu. Tajā ir augstākais lasītprasmes un rakstītprasmes rādītājs visā pasaulē (99,9%) un vismazākā bērnu mirstība.

kuras agrāk pildīja Dānijas karalis. Viņš ir pilnvarots iecelt premjerministru un uzlikt veto tiesību aktiem (ja ierosinātais likums netiek pārskatīts, jāizsludina referendums par priekšlikumu). Premjerministrs un Kabinets pilda lielāko daļu funkciju izpildvaras jomā. Islandes vienpalātas parlaments ir spēcīgākais un ietekmīgākais no trim varas atzariem. Konstitūcijā noteiktajās robežās tas var pieņemt likumus, atlaist un veidot valdību un grozīt budžetu.

Islandes politiskajā vēsturē lielākoties ir dominējušas koalīcijas valdības. 1992. gadā galvenais nacionālo diskusiju jautājums bija par pievienošanos vai nepievienošanos ES. Kompromiss tika panākts, ļaujot Islandei piekļūt ES tirgiem ar EEZ (Eiropas Ekonomikas zonas) starpniecību. Kopš 1995. gada neliels vairākums parlamentā ir konservatīvās Neatkarības partijas un lauksaimnieku atbalstītās Progresīvās partijas

koalīcijai. Kreiso mēģinājumus izveidot koalīcijas, lai iegūtu vairākumu parlamentā, traucē atšķirīgie ārpolitikas skatījumi.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA <i>Allthingi</i> (Parlaments) Vienpalātas parlaments 63 deputāti, ko uz četriem gadiem tieši ievēlē pēc proporcionālās pārstāvības no astoņiem vēlēšanu apgabaliem. Apspriež un pieņem budžetu; sagatavo likumus; ievēlē nacionālo valūtu un komiteju locekļus; ar neuzticības balsojumu var atcelt premjerministru un Kabinetu.	IZPILDVARA Prezidents Vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēts uz četriem gadiem. Valsts galva. Pēc premjerministra ieteikuma var atlaist parlamentu.	TIESAS Augstākā tiesa Iztiesā civiltiesas un krimināllietas. Lemj par likumu konstitucionalitāti. Tās tiesnešus pēc tieslietu ministra ieteikuma prezidents iecel uz mūžu.
Reģionālā pārvalde 23 sīslas, 15 pilsētas un 4 rajoni; mazākās vienības – 105 municipālītātes.	Premjerministrs Pēc vēlēšanām iecel prezidents. Valdības galva; vada Kabinetu.	Appābtiesas Astoņas tiesas; iztiesā civiltiesas un krimināllietas.
Kabinets Tajā ir 12 locekļi, ko iecel premjerministrs, apstiprina parlaments. Pārrauga valsts pārvaldi; sagatavo likumprojektus.	Valsts Augstā tiesa Vada Kabineta ministru atstādīšanas procedūras; nekādā veidā nav saņēmusi.	Darba tiesa Izskata lietas, kurās iesaistītas arodbiedrības un darba devēju apvienības.

BARBADOSA

Oficiālais nosaukums: **BARBADOSA**

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 268 000
	GALVASPILSĒTA: BRIDŽTAUNA
	PLATĪBA: 430 km²
	NEATKARĪBA: 1966
	KONSTITŪCIJA: 1966

BARBADOSAS nosaukums cēlies no portugāļu valodas, no vārda "bārdainā", kā zemi nosauca pētnieks Pedru a Kampos, redzot salas vīgu kokus.

RELĪGIJA: angļikāņi 40%, pentakosti 8%, metodisti 7%, Romas katoļi 4%, citi 24%, nereligiози 17%

VALSTS VALODA: angļu

REĢIONI VAI PROVINCES: 11 rajoni un 1 pilsēta

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSSAZIŅAS LĪDZEKLĪ: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: 2 dienas laikraksti, abi pieder privātpersonām

TV: 1 valstij piederošs dienests ar abonēšanas iespēju

Radio: 3 dienesti – 1 valsts, 2 neatkarīgi

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējās

TIESĪBU SISTĒMA: angļu vispārējās tiesības; atzist Starptautiskās Tiesas piekribību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACP, ANO, C, Caricom, CCC, CDB, ECLAC, FAO, G77, IADB, ICAD, ICTU, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRCS, ILO, Interpols, ISO, ITU, LAES, NAM, OAS, OPANAL, PTO, PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WFTU, WIPO, WMO

POLITISKĀS PARTIJAS: BLP – Barbadosas Leiboristu partija, DLP – Demokrātiskā leiboristu partija

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 133.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 9250

INFLĀCIJA: 2,4%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -126 milj. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 1,99 Barbadosas dolāri

VALSTS VALŪTA: BARBADOSAS DOLĀRS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

Piespiedu izmaiņas valdībā	1	2-5	5+
Priekškarī	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

• Barbadosa devusi mājvietu Reģionālās drošības sistēmai, kas izveidota 1982. gadā un darbojas kā Karību jūras reģiona dalībvalstu daudznozīmīgā drošības spēki.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

LIELBRITĀNIJA IR VALDĪJUSI BARBADOSĀ KOPŠ 1627. GADA, kad britu kolonisti atklāja neapdzīvoto salu un nomitināja tajā vergus. Viņi tika nodarbināti britu ieaudzētajās cukurniedru plantācijās. 1966. gadā Konstitucionālajā konferencē Barbadosa vienojās par savu neatkarību. Tai ir trešā vecākā likumdošanas struktūra rietumu puslodē, un tā ir viena no pasaulē labāk pārvaldītajām valstīm. Jau 19. gs. sākumā Lielbritānija atcēla verdzību un atbrīvoja vergus, bet 20. gs. sākumā politiskie, sociālie un strādnieku nemieri sekmēja sociālās un politiskās reformas. Turpmāka emancipācija notika 1951. gadā, kad tika noteiktas vispārējās vēlēšanu tiesības. Mūsdienās, pastāvot rasu un sociālajam noslāņojumam, ekonomiskā un politiskā vara joprojām ir galvenokārt balto rokās, tomēr rasu un šķiru nesaskaņas Barbadosā reti izpaužas vardarbīgi un daudzi melnie ir kļuvuši par profesionāļiem un valsts ierēdņiem. Politiskajām partijām ir dažas ideoloģiskas domstarpības, taču vēlēšanās drīzāk tiek akcentētas kandidātu personības, nevis to politiskās atšķirības.

Barbadosa, kas atrodas Atlantijas okeānā uz ziemeļaustrumiem no Trinidādas, ir austrumpusē tālākā no Vestindijas Vējpuses salām. Tā kā tai bijusi gadsimtiem ilga saistība ar Lielbritāniju un valstī saglabājušās britu tradīcijas un institūcijas, Barbadosa, iespējams, ir visangliskākā no Karību jūras reģiona valstīm, tādēļ kaimiņvalstis to nereti sauc par "Mazo Angliju". Barbadosas parlamentārā demokrātija balstās uz Apvienotās Karalistes paraugu. Valsts galva ir Lielbritānijas monarhs, kuru salā pārstāv ģenerālgubernators, kas par premjerministru ieceļ Sapulces palātā vadošās politiskās partijas priekšsēdētāju.

Ģenerālgubernators ieceļ arī 21 Senāta locekli. Sapulces palātas deputātus ik pēc pieciem gadiem ievēlē vispārējās vēlēšanās no 28 vēlēšanu apgabaliem.

Barbadosas neatkarīgās tiesu sistēmas paraugs ir Lielbritānijas tiesu sistēma, un galīgās apelācijas tiesa ir Viņas Majestātes Slepēnās padomes Tiesnešu komiteja Londonā, kuras lēmumi ir saistoši visām iesaistītajām pusēm. Valsts augstāko tiesu veido Augstā tiesa un Apelācijas tiesa. Izglītotā, demokrātiski orientētā vara Barbadosas vēstures gaitā ir ļāvusi sasniegt vienu no augstākajiem dzīves līmeņiem Karību jūras reģionā. Barbadosa ir gatava pārtapt republikā, vienlaikus saglabājot dalību Britu Nāciju Sadraudzībā.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

• Viens no valsts lielākajiem izaicinājumiem ir veicināt ekonomisko izaugsmi, dažādojot lauksaimniecību, attīstot vieglo rūpniecību (jo īpaši programmatūras un datortehnikas jomā) un tūrismu. 20. gs. 90. gados tūrismis ir sekmējis Barbadosas izaugsmi par vienu no ekonomiski veiksmīgākajām jaunajām valstīm pasaulē.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Parlaments Divpalātu parlaments Senāts Tajā ir 21 loceklis, ko uz pieciem gadiem ieceļ ģenerālgubernators: 12 locekļi pēc premjerministra ieteikuma, divus – pēc opozīcijas līdera ieteikuma, septiņus – pēc ģenerālgubernatora ieskatiem. Sapulces palāta Tajā ir 28 locekļi, kas uz pieciem gadiem tieši ievēlēti pēc proporcionālās pārstāvības. Reģionālā pārvalde 11 rajonus un 1 pilsētu pārvalda centrālā valdība.	IZPILDVARA Lielbritānijas monarhs Valsts galva. Ceremoniāla loma. Ģenerālgubernators Pēc Sapulces palātas vēlēšanām ieceļ Lielbritānijas monarhs, kuru ģenerālgubernators pārstāv. Premjerministrs Sapulces palātas vairākuma partijas vai koalīcijas līderis; pēc vēlēšanām ieceļ ģenerālgubernators. Valdības galva; vada Kabinetu. Kabinets Amatā ieceļ ģenerālgubernators pēc premjerministra ieteikuma. Pārtrauga valsts pārvaldes darbu.	TIESAS Slepēnā padome Londonā Galīgā apelācijas tiesa. Augstākā tiesa To veido divas tiesas – Augstā tiesa un Apelācijas tiesa. Tiesnešus ieceļ ģenerālgubernators pēc Tiesnešu un juridiskā dienesta komisiju ieteikuma. Apelācijas tiesa Iztiesā apelācijas par Augstās tiesas lēmumiem. Tajā ir četri tiesneši. Augstā tiesa Iztiesā civillietas un krimināllietas. Tajā ir četri tiesneši. Miertiesas Iztiesā civillietas un mazsvarīgākas krimināllietas.

BELIZA

Oficiālais nosaukums: BELIZA

BELIZAS nosaukums, iespējams, radies no maiju vārda *beliz*, kas nozīmē "duļķainais ūdens".

RELĪGIJA: Romas katoļi 49,5%, protestanti 27% (anglikāņi 5,3%, metodisti 3,5%, menonīti 4,1%, Septiņas dienas adventisti 5,2%, pentakosti 7,4%, Jehovas liecinieki 1,5%), nereligiози 9,4%, citi 14%

VALSTS VALODA: angļu

REĢIONI VAI PROVINCES: 6 distrikti

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSSAZIŅAS LĪDZĒKĻI: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: nav dienas laikrakstu

TV: 9 dienesti – 1 valsts, 8 neatkarīgi

Radio: 6 dienesti – 1 valsts un 5 neatkarīgi

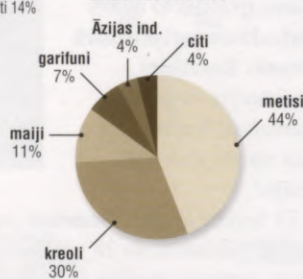
VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: angļu vispārējās tiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACP, ANO, C, Caricom, CDB, ECLAC, FAO, G77, IADB, ICAD, ICF, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRC, ILO, Interpols, IOM, ITU, LAES, NAM, OAS, OPANAL, PDK, PTO, PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WIPO, WMO

POLITISKĀS PARTIJAS: PUP – Tautas apvienotā partija, UDP – Apvienotā demokrātiskā partija

ETNISKIS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 160.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 3110

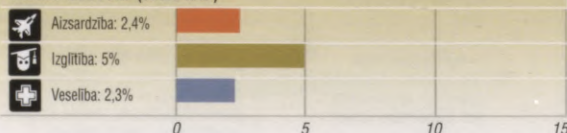
INFLĀCIJA: 0,6%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -139 milj. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 1,97 Belizas dolāri

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

Konflikta veids	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Belizas nelielos aizsardzības spēkus 1994. gadā pārņēma Lielbritānijas spēki.
- Lielbritānijas armija saglabā savu apmācības skolu džungļos.
- Gvatemala pieprasā vairāk nekā pusi no Belizas.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

SENĀS DRUPAS BELIZAS AINAVĀ liecina par pagātni, kad šeit plauka attīstīta maiju civilizācija. 16. gadsimtā uz šo teritoriju savas pretenzijas pieteica Spānija, bet pirmie eiropieši, kas šeit apmetās 17. gadsimtā, bija briti. Spānija vairākkārt mēģināja atgūt teritoriju, taču 1862. gadā tā kļuva par Lielbritānijas koloniju, ko sauca par Britu Hondurasu. 1973. gadā tā kļuva par valsti ar savu pašpārvaldi un nosaukumu Beliza, bet 1981. gadā ieguva pilnīgu neatkarību no Lielbritānijas. Būdam Nāciju Sadraudzības dalībvalsts, Beliza ir parlamentāra demokrācija ar labi attīstītu divpartiju sistēmu. No 20. gs. 50. gadiem līdz 1984. gadam politikā dominēja Tautas apvienotā partija (PUP), bet tad vēlēšanās uzvarēja un pie varas nāca konservatīvā opozīcija – Apvienotā demokrātiskā partija (UDP). Pārmaiņus abas šīs partijas iegūst varu ik pēc pieciem gadiem. 2003. gadā belizieši vēlēšanās deva priekšroku PUP.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Rasu un etniskā jomā iedzīvotāji ir ļoti atšķirīgi, un pilsonības piešķiršana ārvalstniekiem ir viens no galvenajiem jautājumiem biežajās politiskajās diskusijās. Valsti dominējošā etniskā grupa ir metisi – maiju un eiropiešu atvašu sajaukums, pēc tam kreoli, kuru priekšteči ir afroeiropieši un maiji, bet pārējie ir no Eiropas, Ķīnas, Ostindijas, Vidējiem Austrumiem un Ziemeļamerikas.

- Beliziešus vieno rūpes par dabas resursu aizsardzību – 40% savas valsts teritorijas viņi atvēlējuši parkiem un rezervātiem.

- Mežizstrāde un tūrisma attīstība ir veicinājuši tropisko mežu izciršanu. Sarkankoku tagad uzskata par apdraudētu, un tā eksportēšanai ir vajadzīgs īpašs izcelsmes sertifikāts.

- Joprojām aktuāls ir starpvalstu strīds ar Gvatemalu par Belizas dienviddaļu. Par šī 2000. gada nolīgumam, gvatemalieši nelikumīgi turpina apmesties gar robežu.

Viens no sarežģītākajiem jautājumiem ir bijis teritoriālais strīds ar Gvatemalu, ar kuru Beliza robežojas dienvidos un rietumos. Gvatemala kopš 19. gadsimta pretendēja uz vairāk nekā pusi no Belizas teritorijas un līdz pat 1991. gadam atteicās atzīt Belizu par neatkarīgu un suverēnu valsti. Šis jautājums atkal aktualizējās 2002. gadā. Šķīrējtiesas priekšlikumi strīda izbeigšanai tika izziņoti 2002. gada septembrī, bet to galīgai pieņemšanai bija vajadzīgs vēlēšanu referendums abās valstīs.

Diezgan būtiski jautājumi ir arī ekonomika, imigrācijas politika, valdības apsūdzība korupcijā un nodokļi. Vēlēšanu neapmierinātība ar UDP nodokļu politiku sekmēja PUP uzvaru 1998. gada Pārštāvju palātas vēlēšanās, kad tā ieguva 29 vietas. Belizas parlaments jeb Nacionālā sapulce ietver arī Senātu ar 8 ieceltiem locekļiem, to uzskata par vājāko palātu.

Beliza bija pēdējā Vidusamerikas valsts, kas ieguva neatkarību.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Nacionālā sapulce Divpalātu parlaments Senāts Tajā ir astoņi locekļi, ko uz pieciem gadiem ieceļ ģenerālgubernators: piecus – pēc premjerministra ieteikuma, divus – pēc opozīcijas līdera ieteikuma un vienu – pēc Belizas Konsultatīvās padomes ieteikuma. Pārštāvju palāta Tajā ir 29 deputāti, kas tieši ievēlēti uz pieciem gadiem no vienmandāta apgabaliem, lerosina visus monetāros likumprojektus. Reģionālā pārvalde Sešas pilsētas, ko pārvalda vēlētas valdes; Belizas galvaspilsētu pārvalda vēlēta padome.	IZPILDVARA Lielbritānijas monarhs Valsts galva. Ceremoniāla loma. Ģenerālgubernators Pēc vēlēšanām ieceļ Lielbritānijas monarhs, kuru ģenerālgubernators pārstāv. Premjerministrs Sapulces palātas vairākuma partijas vai koalīcijas līderis; pēc vēlēšanām ieceļ ģenerālgubernators. Valdības galva; vada Kabinetu. Kabinets Tajā ir 13 Sapulces palātas vairākuma partijas locekļi, ko pēc premjerministra ieteikuma ieceļ ģenerālgubernators. Pārtrauga valsts pārvaldes darbu; formulē valsts politiku.	TIESAS Slepenā padome Londonā Galīgā apelācijas tiesa. Augstākā tiesa Iztiesā apelācijas un oriģinālietas. Galveno tiesnesi ieceļ ģenerālgubernators pēc premjerministra un opozīcijas līdera ieteikuma; divus tiesnesus ieceļ ģenerālgubernators pēc Valsts dienesta komisijas ieteikuma. Apelācijas tiesa Zemāko tiesu apelācijas. Četrus tiesnesus ieceļ ģenerālgubernators pēc premjerministra un opozīcijas līdera ieteikuma. Tūlītējā tiesa Iztiesā kriminālietas. Apgabaltiesas Iztiesā civillietas Miertiesas

VANUATU

Oficiālais nosaukums: **VANUATU REPUBLIKA**

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 200.000
GALVASPILSĒTA: PORTVILA
PLATĪBA: 12.200 km ²
NEATKARĪBA: 1980
KONSTITUCIJA: 1980

VANUATU agrāk sauca par Jaunhebridu salām, kā tās 1774. gadā bija nodēvējis kapteinis Kuks. Jaunais nosaukums tām ir kopš neatkarības iegūšanas 1980. gadā.

RELĪGIJA: prezbiteriāni 37%, anglikāņi 15%, Romas katoļi 15%, vietējie ticējumi 8%, Septiņas dienas adventisti 6%, citi 19%

VALSTS VALODAS: bislama, angļu un franču

REĢIONI VAI PROVINCES: 6 provinces

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKLĪ: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: ir tikai viena dienas avīze – "Port Vila Presse", kas iznāk franču un angļu valodā.

TV: 1 valstij piederošs, ierobežots dienests

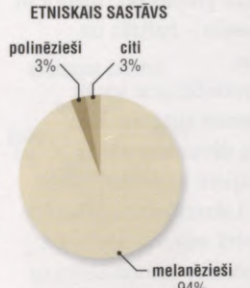
Radio: 1 valstij piederošs dienests

VĒLŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: franču un angļu vispārējās tiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekribu

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACCT, ACP, ANO, AsDB, C, ESCAP, FAO, G77, ICAO, ICFTU, ICRM, IDA, IFC, IFRC, ITU, NAM, PTO (novērot.), PVO, SJO, SOK, Sparte, SPC, SPF, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UNIMIBH, UPU, WFTU, WMO

POLITISKĀS PARTIJAS: UMP – Mēreno partiju savienība; VP – Vanuatu partija; NUP – Nacionālā apvienotā partija; Ind – Neatkarīgie; MPP – Melanēzijas Progressīvā partija

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 182.

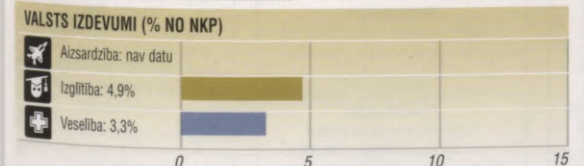
NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 1150

INFLĀCIJA: 2,0%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -3 milj. USD

VALŪTAS MAINĀS KURSI/ ASV dolārs: 143,01-146,80 vatu

VALSTS VALŪTA: VATU

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	●	●	●
Pilsonkari	●	●	●
Starptautiski kari	●	●	●
Ārvalstu intervence	●	●	●

- Valsti nav armijas.
- Nelieli pusmilitāri spēki tiek apmācīti ASV.
- Papua-Jaungvinejas bruņotie spēki palīdzēja izbeigt 1980. gada atdalīšanās kustību Espiritu Santo salā.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

VANUATU, KAS ATRODAS KLUSĀ OKEĀNA DIENVIDOS, garumā sniedzas pāri par 1300 km, un to veido 82 galvenokārt kalnainas un vulkāniskas salas. Kaut gan 67 no tām nav apdzīvotas, neseno urbanizācijas procesu rezultātā vairāk nekā 80% iedzīvotāju dzīvo 12 galvenajās salās.

Vanuatu vēsture ir unikāla tādēļ, ka tā ir bijusi divu valstu kolonija. 20. gs. sākumā Francija un Apvienotā Karaliste vienojās kopīgi pārvaldīt salas, veidojot kondomīnija valdību – Lielbritānijas un Francijas kondominātu, neveiklu struktūru, kurā Francijas un Lielbritānijas pilnvarotie atbildēja katrs par saviem tautiešiem un īstenoja kopīgu varu pār saliniekiem. Vairākus gadu desmitus iedzīvotāji mēģināja apstrīdēt pastāvošo kārtību un svešās varas. Tikai 20. gs. 70. gados Vanuatu piedzīvoja pirmās politiskās partijas izveidošanos. Šis notikums iezīmēja neatkarības procesa sākumu, jo īpaši, kad radās *Vanua'aku Pati* (VP), kas sākumā izveidojās kā Jaunhebridu Nacionālā partija. Kondomīnija nolīgums tika īstenots līdz 1980. gadam, kad Vanuatu kļuva par neatkarīgu valsti.

Vanuatu mūsdienu politiskā sistēma darbojas kā parlamentārā demokrātija. Tomēr sarežģītās dubultās kolonijas vēstures dēļ daudzi novērotāji raksturo tās politiku kā haotisku. Tas, ka politiskās cīņas notiek gan starp partiju apvienībām, gan to iekšienē, atspoguļo dalījumu angļu valodā runājošajos, kuri ir mazākumā, un franču valodā runājošajos. Piemēram, 20. gs. 70. gados angļiski runājošie līderi, tādi kā Volters Lini (harismātiska personība, kas dibināja VP), tradicionāli atbalstīja neatkarību, turpretī franču valodā runājošie līderi bija par vēstīti vienai valstij, t. i., Francijai. Faktiski reālā vara nepieder valsts institūcijām, bet tiem, kuri ir ievēlēti un no kuri personiskās prasmes ir atkarīga koalīcijas izveide un vienprātība tajā. Lini partija bija pie varas un viņš bija premjerministra amatā 11 gadus, bet 1991. gada vēlēšanās tā zaudēja vadošās pozīcijas. Lini uz karstām pēdām izveidoja jaunu – Nacionālo apvienoto partiju (NUP) un bloķējās ar Mēreno partiju savienību (UMP). Lini, kurš nomira 1999. gadā, tikai gadu pēc kārtējās jaunās koalīcijas izveidošanas, tiek uzskatīts par vienu no nozīmīgākajiem Vanuatu politiķiem.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Vanuatu politisko attīstību joprojām ietekmē tās sarežģītā vēsture un dubultās kolonijas tradīcija. Francijas un Lielbritānijas radītā kondomināta sistēma bija tik ilga un tās saknes ir tik spēcīgas, ka pašreizējā struktūra, kas cenšas saglabāt līdzsvaru, joprojām ir ļoti trausla un nestabila. 2001. gadā parlaments nobīdīja malā premjerministru Baraku Sope, kurš vadīja pret VP vērsto koalīciju un nobalsoja par VP līderi Edvardu Natapei un jaunu koalīciju ar UMP.
- Vanuatu, kas ANO klasifikācijā atzīta par pasaulē visneattīstītāko valsti, ir stipri atkarīga no finansiālas palīdzības.

VALSTS PĀRVALDE

LĪKUMDOŠANA Parlaments/Parlaments Vienpalātas parlaments Tajā ir 52 deputāti, kas uz četriem gadiem ievēlēti vispārējās vēlēšanās. Ar neuzticības balsojumu var atcelt premjerministru un Kabinetu.	IZPILDVARA Prezidents Uz četriem gadiem ievēlētā Parlamenta vēlēšanu kolēģija un vēlētas reģionālās padomes. Valsts galva. Pēc premjerministra ieteikuma var atlaist Parlamentu.	TIESAS Augstākā tiesa Augstākā tiesa ar neierobežotu piekribu civiltiesās un krimināltiesās. Tajā ir galvenais tiesnesis un trīs tiesneši, ko iecel prezidents pēc premjerministra, opozīcijas līdera un Tiesu dienesta komisijas ieteikuma.
Nacionālā virsaišu padome Tajā ir tradicionālie virsaiši, kas ievēlēti distriktu virsaišu padomēs. Sanāk vismaz reizi gadā; nav likumdošanas varas; konsultē valdību par <i>ni-Vanuatu</i> kultūru un valodu.	Premjerministrs Parlamenta vairākuma partijas vai koalīcijas līderis; pēc vēlēšanām ievēlētā Parlaments. Valdības galva; vada Kabinetu.	Apelācijas tiesa Iztiesā zemāko tiesu apelācijas; nolēmumi nav pārsūdzami. Tajā ir divi vai vairāki Augstākās tiesas tiesneši.
	Ministru padome Tajā ir ne vairāk kā 13 Parlamenta locekļi; iecel prezidents.	Miertiesas Iztiesā iekdienišķas lietas.
		Ciema tiesas Iztiesā tradicionālu tiesībām atbilstošas lietas; tiesnešu funkcijas pilda virsaiši.

SAMOA

Oficiālais nosaukums: **SAMOA NEATKARĪGĀ VALSTS**

		IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 159 000
		GALVASPILSĒTA: APIJA
		PLATĪBA: 2860 km ²
		NEATKARĪBA: 1962
		KONSTITŪCIJA: 1962

SAMOA nosaukums radies no samoāņu vārdiem *sa* (nozīmē "svēts") un *moa* (tā nozīme variējas atkarībā no cilšu leģendām, parasti "centrs").

RELIĢIJA: kristieši 99,7% (apmēram puse iedzīvotāju saistīti ar Londonas Misionāru biedrību; kongregacionālisti, Romas katoļi, metodisti, Pēdējo dienu svēto baznīcas sekotāji, Septiņās dienas adventisti), citi 0,3%

VALSTS VALODAS: angļu un samoāņu

REĢIONI VAI PROVINCES: 11 distrikti

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKLĪ: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: nav dienas laikrakstu

TV: 1 valstij piederošs dienests

Radio: 3 dienests – 1 valsts, 2 neatkarīgi

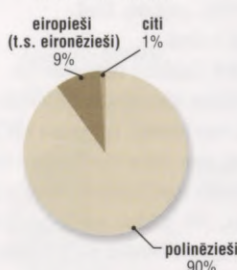
VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 21 gada vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: tradīciju tiesības un angļu vispārējās tiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACP, ANO, AsDB, C, ESCAP, FAO, G77, ICAO, ICFTU, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRC, ITU, OPCW (parakst.), PTO (novērot.), PVO, SJO, SOK, Spartecca, SPC, SPF, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UPU, WIPO, WMO

POLITISKĀS PARTIJAS: HRPP – Cilvēktiesību aizsardzības partija, SNDP – Samoāņu nacionālās attīstības partija, Ind – Neatkarīgā

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 180.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 1450

INFĻĀCIJA: 1%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -19 milj. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 3,339-3,558 talas

VALSTS VALŪTA: TALĀ

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

- Nav obligātā valsts militārā dienesta.
- Nav brunoto spēku; aizsardzību nodrošina Jaunzēlande.
- Par iekšējo drošību gādā virsaiši.

ILGSTOŠI PAZĪSTAMA KĀ RIETUMSAMOA, šī Polinēzijas valsts, ko veido deviņas blakus esošas salas, 1997. gadā veco nosaukumu nomainīja uz Samoa, lai nošķirtu sevi no blakus esošās teritorijas – Amerikas Samoa, kas pieder ASV. Samoa, kuru gadu desmitiem bija pārvaldījusi Jaunzēlande, 1962. gadā kļuva par pirmo neatkarību ieguvušo Klusā okeāna salu valsti. Tās parlamentārā valdība atdarina Lielbritānijas praksi un papildina to ar Samoa cilšu tradīcijām.

Samoa salu pirmie iedzīvotāji bija polinēzieši, kas tur apmetās apmēram pirms 3000 gadiem. 18. gs. sākumā ieradās holandiešu un franču ekspedīcijas, bet 19. gadsimtā tām sekoja angļu, amerikāņu un vācu misionāri un tirgotāji. 1899. gadā salas tika sadalītas divās teritorijās – Amerikas Samoa un Vācijas kontrolētajā Rietumsamoa. Pēc Pirmā pasaules kara Vācijas koloniju pārņēma Jaunzēlande, kas to pārvaldīja kā Tautu Savienības, bet vēlāk – kā Apvienoto Nāciju Organizācijas aizbildnības teritoriju. Tagad Samoa noslēgusi savienību ar Jaunzēlandi, kura uzņēmusies arī Samoa aizsardzību. Etniskie samoāņi pieder pie otrās lielākās polinēziešu tautu grupas pēc maoriem. Samoa dzīvesveids – *fa'a Samoa* – balstās uz paplašināto ģimeņu struktūru.

Konstitūcijā saikāvēti demokrātiskie ideāli ar tradicionālo virsaišu jeb *matai* sistēmu. Pēc neatkarības atgūšanas Samoa divus augstākos *matai* iecēla par valsts vadītājiem uz mūžu. Viens no viņiem pēc gada nomira. Likumdošanas sapulce pieņēmusi lēmumu, ka pēc otrā *matai* – Malietoa Tanumafili II – nāves viņa pēcteci Samoa vēlē uz piecu gadu termiņu. Konstitūcija paredz arī premjerministru, Kabinetu un vēltu vienpalātas Likumdošanas sapulci jeb *Fono a Faipule*.

20. gs. 70. gados saistībā ar politiskajām partijām radās strīdi par tradicionālās *matai* sistēmas leģitimitāti. Tā kā nebija skaidri formulēta ideoloģija, šīs partijas piesaistīja vēltāju balsis galvenokārt ar personībām, politisko pragmatismu un protežēšanu. Kopš 1982. gada Likumdošanas sapulcē vairākums ir Cilvēktiesību aizsardzības partijai (HRPP), lai gan tās autokrātiskais stils un preses ierobežojumi ir izraisījuši periodiskus iedzīvotāju protesta uzplūdus.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Regulāru strīdu avots šajā valstī ir Konstitūcijas prasība par to, ka nākamajam valsts vadītājam jābūt no augstākajiem *matai*. Kaut arī Samoa ir vairāk nekā 25 000 *matai*, tikai pieci procenti *matai* ir sievietes; tas ierobežo sievietes iespējas piedalīties Samoas politikā.
- Ir jāmazina nabadzība un jāuzlabo izglītības un veselības aprūpes kvalitāte.
- Daudzi jauni cilvēki dumpojas pret tradicionālo *fa'a Samoa*, dodot priekšroku mūsdienīgam Rietumu dzīvesveidam. Valstī ir liels pašnāvību skaits tieši jaunu cilvēku vidū.
- Tā kā nav darba, daudzi emigrē uz Jaunzēlandi un Amerikas Savienotajām Valstīm.

VALSTS PĀRVALDE

LĪKUMDOŠANA <i>Fono a Faipule</i> (Likumdošanas sapulce) Vienpalātas parlaments Tajā ir 49 locekļi, kas vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēti uz pieciem gadiem; 47 vēlē no samoāņiem, bet divi ir eiropiešu pēcteci. Samoāņu vietas var ieņemt tikai <i>matai</i> (virsaiši).	IZPILDVARA Valsts vadonis Šo amatu var ieņemt tikai <i>matai</i>, ko iecel uz mūžu. Pēcteci izraugās parlaments. Premjerministrs Parlamenta loceklis, ko atbalsta likumdošanas kolēģijas vairākums; Valsts vadonis ieceļ uz pieciem gadiem. Valdības galva. Kabinets Tajā ir 12 parlamenta locekļu; pēc premjerministra ieteikuma tos ieceļ Valsts vadonis, bet apstiprina parlaments. Pārtrauc valsts pārvaldes darbu.	TIESAS Augstākā tiesa Augstākā tiesa; iztiesā civilietas un krimināllietas; lemj par likumu konstitucionalitāti. Galveno tiesnesi ieceļ Valsts vadonis, apstiprina premjerministrs. Apelācijas tiesa Lemj par apelācijām no zemākajām tiesām. Tajā ir tiesneši, ko ieceļ Tiesu dienesta komisija. Miertiesas Iztiesā lielāko daļu civillietu un krimināllietu. Zemes un titulu tiesas Izšķir strīdus par zemes īpašumu un samoāņu vārdiem un tituliem. Ciema tiesas Risina ciema strīdus; <i>matai</i> vada kā tiesnesis.
Reģionālā pārvalde 11 distrikti 360 ciema padomes (<i>fonos</i>), kas ir galvenā autoritāte laukos.		

SENTLŪSIJA

Oficiālais nosaukums: **SENTLŪSIJA**

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 156 300
	GALVASPILSĒTA: KASTRISA
	PLATĪBA: 620 km ²
	NEATKARĪBA: 1979
	KONSTITŪCIJA: 1979

SENTLŪSIJAS valsti sauc tāpat kā salu, kuru Kolumbs atklāja 1502. gadā Sv. Lūcijas dienā (22. decembrī).

RELĪĢIJA: Romas katoļi 90%, citi 10%

VALSTS VALODA: angļu

REĢIONI VAI PROVINCES: 11 kvartāli

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSSAZĪNAS LĪDZEKĻI: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: nav dienas laikrakstu

TV: 4 neatkarīgi dienesti

Radio: 4 dienesti – 1 valsts, 3 neatkarīgi

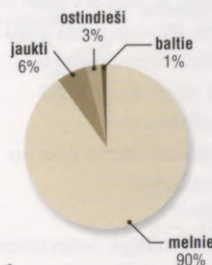
VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: angļu vispārējās tiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekribību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACCT, ACP, ANO, C, Caricom, CDB, ECLAC, FAO, G77, ICAO, ICFTU, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRCs, ILO, Interpol, ISO (korespond.), ITU, NAM, OAS, OECS, OPANAL, OPCW, PDK, PTO, PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WFTU, WIPO, WMO

POLITISKĀS PARTIJAS: SLP – Sentlūsijas Leiboristu partija, UWP – Apvienotā strādnieku partija

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 165.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 4120

INFLĀCIJA: 5,4%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -90 milj. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 2,7 Austrumkarību dolāri

VALSTS VALŪTA: AUSTRUMKARĪBU DOLĀRS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

Piespiedu izmaiņas valdībā	1	2-5	5+	
Pilsonkari	○	○	○	
Starptautiskie kari	○	○	○	
Ārvalstu intervence	○	○	○	

- Policijas spēkus atbalsta neliela pusmilitārā vienība.
- Āpmācība notiek ASV un Lielbritānijā.
- Nav obligāta militārā dienesta.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

PIRMIE EIROPIEŠI, KAS SPĒRA KĀJU SENTLŪSIJAS KRĀSTOS 16. gs. sākumā, bija spāņu pētnieki. Tomēr vēlāk ienesīgā cukura nozare pievilināja britus un frančus, un viņi nerimtīgi sacentās par īpašumtiesībām uz salu. Četrpadsmit reizes šīs divas varas Sentlūsijā nomainīja viena otru, iekams 1814. gadā tā kļuva par Lielbritānijas koloniju. Briti pārvaldīja salu līdz tās neatkarības iegūšanai 1979. gadā. Lai gan Sentlūsijas iedzīvotāji ir cēlušies no afrikāņiem, Karību jūras reģiona ciltīm un eiropiešiem, salā nav etnisko konfliktu, kā tas ir daudzās citās valstīs. Tagad Sentlūsijā ir pašpārvalde, kas atbilst Vestminsteras stila parlamentārajai demokrātijai.

Sentlūsija pakāpeniski virzījās uz pašpārvaldi visu 20. gadsimtu, vēl būdama Lielbritānijas pārvaldībā. 1924. gadā tika noteikts minimālais vēlēto pārstāvju skaits Likumdošanas padomē (līdz tam tās locekļus amatā iecēla). 1951. gadā salinieki ieguva vispārējās vēlēšanu tiesības un tiesības ievēlēt vairākumu padomē. Drīz pēc tam Sentlūsija tika iekļauta Vestindijas federācijā un ieguva daļēju autonomiju no Lielbritānijas. Pēc federācijas sabrukuma 1962. gadā Sentlūsija kļuva par Apvienotās Karalistes asociēto valsti, paturot sev tiesības uz iekšējo pārvaldi, bet atstājot ārlietas un aizsardzību Lielbritānijas ziņā.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Pēc veiksmīgās kampaņas, kuru vadīja ASV un kuras mērķis bija pārtraukt Karību jūras reģiona valstu banāniem preferenciālu piekļuvi ES tirgim, daudzi baidās, ka Sentlūsija nespēs konkurēt ar Dienvidamerikas un Centrālamerikas banānu ražotājiem.

- Biznesa motīvi paplašināt tūrismu pārsver ekoloģiskās raizes. Par to liecina luksusa klases hotela ēkas ekoloģiski nozīmīgā teritorijā.

- Tāpat kā daudzas citas Karību jūras reģiona valstis, Sentlūsija ir gatava saraut jūras saiknes ar Lielbritāniju un plāno aizstāt Slepeno padomi Londonā ar Karību jūras reģiona valstu tiesu.

Londonā. Tā kā Sentlūsijai nav regulāru bruņoto spēku, tās aizsardzība balstās uz policijas spēkiem un piekrastes gvardi.

Vēl nesen politikā vadošā loma bija Apvienotajai strādnieku partijai (UWP). No neatkarības iegūšanas līdz 1997. gadam tā bija pie varas gandrīz bez pārtraukuma, izņemot trīs gadu periodu. Kopš 1997. gada vairākums Parlamentā un līdz ar to premjerministra amats ir Sentlūsijas Leiboristu partijai (SLP). Jaunais Parlamenta akts, kas pieņemts 1998. gadā, pieļauj kreolu darbības iespēju Parlamentā.

VALSTS PĀRVALDE

LĪKUMDOŠANA Parlaments Divpalātu parlaments Senāts Tajā ir 11 locekļi, ko uz pieciem gadiem iecel ģenerālgubernators: sešus nominē premjerministrs, trīs – opozīcijas līderis, bet divus – reliģiskās, ekonomiskās un sociālās grupas. Sapulces palāta Tajā ir 17 deputātu, ko uz pieciem gadiem ievēlē vispārējās un tiesās vēlēšanās no vienmandāta apgabaliem. Ar neuzticības balsojumu var atcelt premjerministru un Kabinetu. Reģionālā pārvalde Vēlētas pilsētu un ciemu padomes.	IZPILDVARA Lielbritānijas monarhs Valsts galva. Ceremoniāla loma. Ģenerālgubernators Iecel Lielbritānijas monarhs, lai pēc vēlēšanām ģenerālgubernators viņu pārstāvētu. Var atlaist Parlamentu pēc premjerministra pieprasījuma vai pēc neuzticības balsojuma Palātā. Premjerministrs Parlamenta vairākuma partijas vai koalīcijas līderis; pēc vēlēšanām iecel ģenerālgubernators. Valdības galva; vada Kabinetu. Viceprezidents Iecel premjerministrs. Kabinets Tā sastāvā ir premjerministra nominēti Sapulces palātas deputāti.	TIESAS Slepenā padome Londonā Galīgā apelācijas tiesa. Austrumkarību Augstākā tiesa Augstākā tiesa ar neierobežotu piekribību. Atrodas Sentlūsijā; iztiesā lietas no deviņām Karību jūras reģiona valstīm. Sentlūsijas Augstā tiesa Appāaltiesas

SENTVINSENTA UN GRENADĪNAS

Oficiālais nosaukums: **SENTVINSENTA UN GRENADĪNAS**

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 115 500
	GALVASPILSĒTA: KINGSTAUNA
	PLATĪBA: 389 km ²
	NEATKARĪBA: 1979
	KONSTITŪCIJA: 1979

SENTVINSENTU Kristofors Kolumbs ieraudzīja 1498. gada 22. janvārī un nosauca to šīs dienas katoļu svētā vārdā.

RELIGĪJA: anglikāņi 42%, metodisti 20%, Romas katoļi 19%, citi 19%

VALSTS VALODA: angļu

REĢIONI VAI PROVINCES: 6 apriņķi

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSSAZIŅAS LĪDZEKLĪ: nav politiskās cenzūras – preses brīvība ir ierakstīta Konstitūcijā

Laikraksti: 1 dienas avīze

TV: 1 valstij piederošs dienests

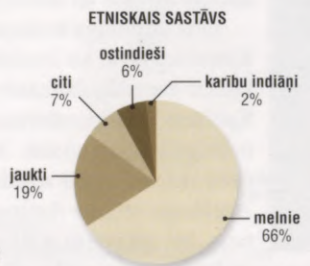
Radio: 1 valstij piederošs dienests

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējās

TIESĪBU SISTĒMA: angļu vispārējās tiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACP, ANO, C, Caricom, CDB, ECLAC, FAO, G77, ICAO, ICFTU, ICRM, IDA, IFAD, IFRC, ILO, Interpol, ITU, OAS, OECS, OPANAL, OPCW (parakst.), PDK, PTO, PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WFTU, WIPO

POLITISKĀS PARTIJAS: ULP – Apvienotā leiboristu partija; NDP – Jaunā demokrātiskā partija

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 176.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 2720

INFLĀCIJA: 0,2%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -66 milj. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 2,7 Austrumkarību dolāri

VALSTS VALŪTA: AUSTRUMKARĪBU DOLĀRS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

Konflikta veids	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Sentvinsentai un Grenadīnām nav armijas.
- Nelielie policijas spēki, kas sagatavoti ASV un Lielbritānijā, ir daļa no Reģionālās drošības sistēmas.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

SENTVINSENTAS KARĪBU INDIĀŅU IEZEMIEŠI agresīvi cīnījās pret svešinieku uzmacību un līdz pat 18. gadsimtam atvairīja eiropiešu kolonistus. Tā bija arī pēdējā no Vējpuses salām, kas 1979. gadā ieguva neatkarību, atbrīvojoties no gandrīz trīs gadsimtus ilgās Lielbritānijas koloniālās varas. Tagad Sentvinsenta kopā ar savām “māsām” – Grenadīnu salām – ir parlamentāra demokrātija, kas veidota pēc Lielbritānijas parauga. Tās ekonomiskais pamats ir lauksaimniecība un plaukstošā tūrisma nozare.

Jaunajos laikos Sentvinsentu vispirms okupēja franči. Viņi ierīkoja kafijas, tabakas, indigo, kokvilnas un cukurmiedru plantācijas, kurās strādāja afrikāņu vergi. 1763. gadā saskaņā ar Parīzes līgumu salas nācās atdot Lielbritānijai, vēlāk Francija tās atkal atguva, bet jau 1783. gadā tās atkal nonāca Lielbritānijas varā. Tomēr jaunie īpašnieki tika sagaidīti ar “melno karību” – vietējo iedzīvotāju un izbēgušo vergu pēcteču – negantu sacelšanos. Galu galā briti apspieda sacelšanos un izsūtīja tūkstošiem dumpinieku uz Hondurasas Rotanas salu. Laika gaitā Sentvinsentā bijuši dažādi Lielbritānijas pārvaldes veidi. 1776. gadā tika izveidota Pārštāvju sapulce, 1877. gadā ieviesa Kroņa kolonijas administrāciju, 1925. gadā izveidoja Likumdošanas padomi un 1951. gadā piešķīra vispārējās vēlēšanu tiesības.

1969. gadā šī zeme kļuva par valsti ar pašpārvaldi Lielbritānijas monarha pakļautībā. Pilnīga neatkarība tika proklamēta 1979. gada oktobrī. Sentvinsentai, kas ir Britu Nāciju Sadraudzības sastāvā, saskaņā ar Konstitūciju tagad ir ģenerālgubernators, premjerministrs, Kabinets, vienpalātas likumdošanas struktūra un tiesu sistēmu, kura sakņojas Lielbritānijas vispārējās tiesībās.

20. gs. 80. gadu vidū politikā dominēja Sentvinsentas Leiboristu partija, ko atbalstīja salas melnais vidusslānis un kas piedāvāja konservatīvu likuma un kārtības programmu un prietumniecisku ārpolitiku. Pēc tam varu ieguva augošā Jaunā demokrātiskā partija, kas godīgi uzvarēja četrās vēlēšanās. Tomēr 2001. gadā tā piedzīvoja sakāvi: Sentvinsentas vēlētaji 12 no 15 parlamenta vietām atdeva Apvienotajai leiboristu partijai – Sentvinsentas Leiboristu partijas un Nacionālās vienotības kustības atbalstītāju izveidotajai koalīcijai.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Eiropas Savienības nesensais paziņojums par to, ka pakāpeniski tiks pārtraukta Sentvinsentas banānu audzētāju preferenciālā piekļuve ES tirgiem, rada bažas, ka banānu nozare, kurā nodarbināti vairāk nekā 60% darbaspēka un kura veido 50% eksporta, nespēs mēroties spēkiem ar Dienvidamerikas un Centrālamerikas konkurenci.
- Sentvinsenta un Grenadīnas sadarbojas ar Amerikas Savienotajām Valstīm, lai izskaustu marihuānas audzēšanu salās un apkarotu narkotiku tranzītu no Amerikas Savienotajām Valstīm uz Eiropu.
- Salās guvusi atbalstu kustība par prezidentālu varas sistēmu.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Sapulces palāta Vienpalātas parlaments Tajā ir 21 loceklis, kas ieņem amatu piecus gadus; 15 ievēlē vispārējās un tiesās vēlēšanās, sešus ieceļ ģenerālgubernators: četrus – pēc premjerministra ieteikuma, bet divus – pēc opozīcijas līdera ieteikuma.	IZPILDVARA Lielbritānijas monarhs Valsts galva. Ceremoniāla loma. Ģenerālgubernators Pēc vēlēšanām ieceļ Lielbritānijas monarhs.	TIESAS Slepenā padome Londonā Galīgā apelācijas tiesa. Austrumkarību Augstākā tiesa Augstākā tiesa ar neierobežotu piekribību. Atrodas Sentūsijā, iztiesā lietas no deviņām Karību jūras reģiona valstīm; viens no tiesas tiesnešiem strādā Sentvinsentā.
Reģionālā pārvalde Sešus apriņķus pārvalda centrālā valdība.	Premjerministrs Parlamenta vairākuma partijas vai koalīcijas līderis; pēc vēlēšanām ieceļ ģenerālgubernators. Valdības galva; vada Kabinetu; jebkurā laikā var izsludināt vēlēšanas.	Miertiesas 11 tiesas trijos tiesas apgabalos; iztiesā civillietas un maznozīmīgas krimināllietas.
Kabinets Ieceļ ģenerālgubernators pēc premjerministra ieteikuma. Pārtrauga valsts pārvaldes darbu.		

GRENĀDA

Oficiālais nosaukums: **GRENĀDA**

	IEDZIVOTĀJU SKAITS: 98 000
	GALVASPILSĒTA: SENTDŽORDŽESA
	PLATĪBA: 340 km²
	NEATKARĪBA: 1974
	KONSTITŪCIJA: 1973

GRENĀDU tā, iespējams, nosauca spāņu jūrnieki, jo tāpat sauc pilsētu Spānijā.

RELĪGIJA: Romas katoļi 68%, angļikāņi 17%, citi 15%

VALSTS VALODA: angļu

REĢIONI VAI PROVINCES: 6 apriņķi

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: 1 (Kariaku un Mazā Martinika)

PLAŠSĀZINĀS LĪDZEKLĪ: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: nav dienas laikrakstu

TV: 1 valstij piederošs dienests

Radio: 3 dienesti – 1 daļēji pieder valstij, 2 neatkarīgi

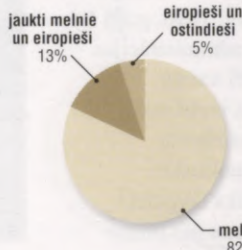
VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: angļu vispārējās tiesības; neatstāt Starptautiskās Tiesas piekrišanu

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACP, ANO, C, Caricom, CDB, ECLAC, FAO, G77, ICAO, ICFTU, ICRM, IDA, IFAD, IFRC, ILO, Interpols, ISO (abon.), ITU, LAES, NAM, OAS, OECS, OPANAL, OPCW (parakst.), PTO, PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WIPO

POLITISKĀS PARTIJAS: NNP – Jaunā nacionālā partija; NDC – Nacionāli demokrātiskais kongress; GULP – Grenādas Apvienotā leiboristu partija

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 174.

NKP UZ VIENU IEDZIVOTĀJU: USD 3770

INFLĀCIJA: 0,2%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -79 milj. USD

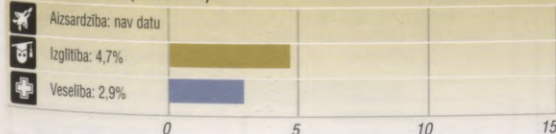
VALŪTAS MAINĀS KURSI/ ASV dolārs:

2,7 Austrumkarību dolāri

VALSTS VALŪTA: AUSTRUMKARĪBU DOLĀRS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsotikari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

• 1983. gadā Tautas revolucionārā armija tika aizstāta ar pusmilitārā aizsardzības vienību.

• Kopš 1983. gada Grenāda ir atbalstījusi Amerikas Savienoto Valstu politiku, bet 2002. gadā tā atjaunoja attiecības ar Kubu.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: apvērsumi 1979. un 1983. gadā. ASV invāzija 1983. gadā

TAGAD, KAD VALSTS NEATKARĪBAS PIRMIE “BĒRNĪBAS GADI” IR PAGĀJUŠI, Grenāda ir pazīstama ar muskatriekstu un citu garšvielu eksportu, tūrismu un atjaunotu demokrātiju, kas rada pamatu mierīgai un labklājīgai nākotnei.

Grenāda vairāk nekā divsimt gadus bija Lielbritānijas kolonija. 1974. gadā tā ieguva neatkarību un ieviesa parlamentāru konstitūciju. Tomēr sākotnējos mēģinājumus radīt demokrātisku varu pēkšņi pārtrauca marksistiski ļeņinskās Jaunās vērtības kustības (*New Jewel Movement, NJM*) apvērsums 1979. gadā. *NJM* un tās līderis Moriss Bišops bija pie varas līdz 1983. gadam, kad *NJM* stingrā kursa piekritēji viņu nogalināja. ASV nekavējoties ievada savus bruņotos spēkus, lai apspiestu dumpi. Gadu vēlāk ar parlamenta vēlēšanām tika atjaunota Grenādas Konstitūcija.

Valsts varu Grenādā īsteno ģenerālgubernators, premjerministrs, Kabinets un divpalātu parlaments. Izpildvaras jomu vada ģenerālgubernators, kuru ieceļ Lielbritānijas monarhs. Amata pilnvaras ietver parlamenta pieņemto aktu apstiprināšanu vai noraidīšanu, noziedznieku apzēlošanu un ārkārtas stāvokļa izsludināšanu. Ģenerālgubernators arī ieceļ Kabinetu, Senāta locekļus un premjerministru, kurš tradicionāli ir Pārstāvju palātas vairākuma partijas līderis. Premjerministrs konsultē ģenerālgubernatoru par iecelšanu amatā, vada Kabinetu un sasauca parlamentu uz sesiju vai atlaiž to.

Parlaments sanāk vismaz vienreiz gadā – lielākais, ar sešu mēnešu starplaiku starp sesijām. Piecpadsmit Pārstāvju palātas locekļus ievēlē ik pēc pieciem gadiem no atsevišķiem vēlēšanu iecirkņiem. Pēc katrām parlamenta vēlēšanām ieceļ 13 Senāta locekļus. Visi likumprojekti, kas attiecas uz nodokļiem, valsts parādu un valsts fondu piešķirumiem, jāsaģatavo Pārstāvju palātai.

Grenādas un astoņu citu Vestindijas salu valstu tiesu sistēmu vada Austrumkarību Augstākā tiesa, kuru veido Augstā tiesa un Apelācijas tiesa. Dažus spriedumus galīgai apelācijai var iesniegt Slepējai padomei Londonā.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Grenādas eksportēto garšvielu un augļu cenu krišanās un vājā tūrisma nozare lielā mērā apgrūtina valdības centienus ieguldīt līdzekļus izglītībā, ceļu, dzīves apstākļu un veselības aprūpes uzlabošanā.

- Lai gan tiek būvēti jauni hoteli un kūrorti, izklaides kuģu biznesa panākums un pēc 11. septembra arī bailes no ceļojumiem pa gaisu ir izraisījušas satraucošu "tūrisma dolāru" plūsmas izsīkumu.

- Salas garšvielu un augļu eksporta lielākā daļa ir muskatrieksti, bet to cenas samazināšanās aktualizē nepieciešamību steidzami attīstīt Grenādā uzņēmējdarbību otrreizējās un trešējās pārstrādes jomā.

- Nabadzības palielināšanās 20. gs. 90. gados un noziedzības pieaugums Grenādas jauniešu vidū nozīmē, ka valdībai ir steidzami jāveic investīcijas izglītības, dzīves apstākļu un veselības aprūpes uzlabošanā.

VALSTS PĀRVALDE

LĪKUMDOŠANA Nacionālais parlaments Divpalātu parlaments Senāts Tajā ir 13 locekļu, ko ģenerālgubernators ieceļ uz pieciem gadiem; 10 no tiem nominē premjerministrs, bet trīs – opozīcijas līderis. Pārstāvju palāta Tajā ir 15 locekļu, ko uz pieciem gadiem ievēlē vispārējās un tiešās vēlēšanās. Reģionālā pārvalde Seši apriņķi un viena atkarīga teritorija – Kariaku un Mazā Martinika.	IZPILDVARA Lielbritānijas monarhs Valsts galva. Ceremoniāla loma. Ģenerālgubernators Pēc vēlēšanām ieceļ Lielbritānijas monarhs. Premjerministrs Parlamenta vairākuma partijas līderis; pēc vēlēšanām ieceļ ģenerālgubernators. Valdības galva; vada Kabinetu. Kabinets Tajā ir Pārstāvju palātas locekļi, ko pēc premjerministra ieteikuma ieceļ ģenerālgubernators.	TIESAS Slepējā padome Londonā Galīgā apelācijas tiesa. Austrumkarību Augstākā tiesa Augstākā tiesa ar nerobežotu piekrišanu. Atrodas Sentlūsijā; iztiesā lietas no deviņām Karību jūras reģiona valstīm; viens no tiesas tiesnešiem strādā Grenādā. Mierietiesas Iztiesā civilietas un mazsvarīgākas krimināllietas.

DOMINIKA

Oficiālais nosaukums: **DOMINIKAS SADRAUDZĪBA**

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 73 000
GALVASPILSĒTA: ROZO
 PLATĪBA: 753 km²
NEATKARĪBA: 1978
 KONSTITŪCIJA: 1978

Salu par **DOMINIKU** (latīņu valodā "svētdiena") nosauca Kristofors Kolumbs tās atklāšanas dienā – 1493. gada 3. novembrī.

RELĪĢIJA: Romas katoļi 77%, protestanti 15%, citi un neregulāri 8%

VALSTS VALODA: angļu

REĢIONI VAI PROVINCES: 10 apriņķi

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSSAZIŅAS LĪDZEKLĪ: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: nav dienas laikrakstu

TV: nav TV dienesta

Radio: 3 dienesti – 1 pieder valstij, 2 neatkarīgi

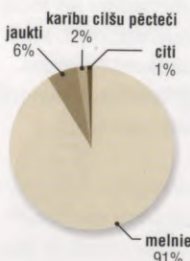
VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējās

TIESĪBU SISTĒMA: angļu vispārējās tiesības; neatzīt Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACCT, ACP, ANO, C, Caricom, CDB, ECLAC, FAO, G77, ICFU, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRCS, ILO, Interpol, ISO (abon.), ITU, NAM (novērot.), OAS, OECS, OPANAL, OPCW, PDK, PTO, PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WIPO, WMO

POLITISKĀS PARTIJAS: DLP – Dominikas Leiboristu partija; DUWP – Dominikas Apvienotā strādnieku partija; DFP – Dominikas Brīvības partija

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 181.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 3260

INFLĀCIJA: 0,8%

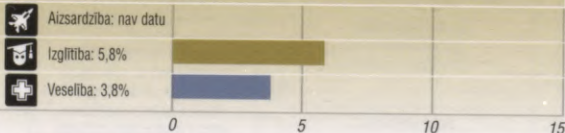
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -69 milj. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 2,7 Austrumkarību dolāri

VALSTS VALŪTA: AUSTRUMKARĪBU DOLĀRS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiskie kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Dominikai nav bruņotu spēku.
- Tā piedalās ASV sponsorētajā Reģionālās drošības sistēmā.
- Policijai ir īpašu uzdevumu vienība un piekrastes gvarde.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

LAI GAN DOMINIKA IR VIENA NO MAZĀKAJĀM VALSTĪM PASAULĒ, tās vēsturē ir virkne unikālu faktu. Tā bija pēdējā Karību jūras reģiona sala, kuru kolonizēja eiropieši. Kaut arī spāņu kuģi, tostarp arī Kolumba kuģis, 16. gadsimtā šeit piestāja bieži, tos atbaidīja karību cilts indiāņu niknā pretošanās. Tagad Dominika ir vienīgā sala, kurā saglabājušies pirmskolumba laika iedzīvotāju pēcteči – tās austrumu piekrastē dzīvo ap 3400 karību izcelsmes cilvēku. Pirmie eiropieši te apmetās 18. gs. sākumā, bet pēc tam varu dalīja franči un briti. Pēc 1783. gada Versaļas (Parīzes) miera līguma, ar kuru beidzās Ziemeļamerikas Neatkarības karš, Dominiku pārņēma Lielbritānija. Pirmajā likumdošanas iestādē bija pārstāvēti tikai baltie iedzīvotāji, bet jau 1831. gadā ar īpašu Mulatu priekšrocību likumu tiesības piešķīra arī brīvajiem "nebaltajiem" rezidentiem, un 1832. gadā trīs no tiem tika iecelti par likumdošanas iestādes locekļiem.

Dominika bija pirmā un vienīgā Lielbritānijas Karību jūras reģiona kolonija, kurā 19. gadsimtā bija melno vadīta likumdošanas joma. Un tas notika tikai četrus gadus pēc verdzības atcelšanas 1834. gadā! Melnajiem tirgotājiem bija citas prioritātes nekā baltajiem kolonistiem, tāpēc plantatori panāca, ka tiek izveidota tāda Likumdošanas sapulce, kurā puse locekļu bija ievēlēta, bet puse – iecelta. Tādējādi balto minoritāte daļēji atguva varu. 1896. gadā līdz ar Lielbritānijas kroņa kolonijas administrācijas izveidi vairākuma tiesības tika vēl vairāk ierobežotas. Tūlīt pēc neatkarības iegūšanas 1978. gadā iepriekšējos gados samilzušās problēmas vēl vairāk palielināja politisko nestabilitāti. Tomēr 1979. gadā tika izveidota Pagaidu valdība un Dominika kļuva par pirmo Karību jūras reģiona valsti, kur premjerministre bija sieviete. Taču jau 1980. gadā Eiženijas Čārlzas valdības vietā nāca korumpēta un tirāniska vadība, kas bija pie varas 15 gadus.

Nav brīnums, ka Dominikas parlamentārā pārvalde un tiesu sistēma veidota pēc Lielbritānijas parauga. Prezidenta pilnvaras lielākoties ir formālas, bet reālā izpildvara pieder premjerministram. Vienpalātas parlamentu – Sapulces palātu veido vēlēti reģionu pārstāvji un senatori. Iepriekšējie nosaka, vai nākamie tiks iecelti vai vēlēti.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Nabadzībā grīmošajā, nepastāvīgās banānu ražas un ārējās tirdzniecības atkarīgajā Dominikā turpinās debātes par to, kā uzlabot valsts ekonomiku.
- Neskaidrības ar Ziemeļamerikas Brīvās tirdzniecības līgumu (NAFTA) nerada drošu pamatu ārvalstu investīcijām, bet banānu tirdzniecību apdraud spiediens atcelt privilēģijas Vestindijas banānu importam uz Eiropu.
- Labi attīstīta ceļu tīkla un modernas lidostas trūkums kavē konkurētspējīgas tūrisma nozares izaugsmi, bet tieši šī joma sekmīgi attīstās daudzās citās Karību jūras reģiona valstīs.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Sapulces palāta Vienpalātas parlaments Tajā ir 30 locekļi, kas ieņem amatu piecus gadus; 21 reģionālo pārstāvi ievēl vispārējās un tiesās vēlēšanās; deviņi senatori. Pārstāvji izlemj, vai senatori ir jāieceļ vai jāievēl. Ja tos iecel, tad piecus senatorus prezidents izraugās pēc premjerministra ieteikuma, bet četrus – pēc opozīcijas līdera ieteikuma. Ja senatorus ievēl, pārstāvji balso par senatoriem. Sapulce ar neuzticības balsojumu var atcelt premjerministru un Kabinētu.	IZPILDVARA Prezidents Amatam kopīgi nominē vairākuma partijas un opozīcijas līderi; Sapulces palāta ievēl uz pieciem gadiem. Valsts galva. Premjerministrs Sapulces palātas vairākuma partijas vai koalīcijas līderis; prezidents iecel pēc vēlēšanām. Valdības galva; vada Kabinētu; jebkurā laikā var izsludināt vēlēšanas.	TIESAS Stepenā padome Londonā Galīgā apelācijas tiesa. Austrumkarību Augstākā tiesa Augstākā tiesa ar neierobežotu piekritību. Atrodas Sentlūsijā; iztiesā lietas no deviņām Karību jūras reģiona valstīm; viens no tiesas tiesnešiem strādā Dominikā. Miertiesas Trīs tiesas.
Reģionālā pārvalde Pilsētas un ciemus pārvalda vēlētas padomes.	Kabinets Tajā ir Sapulces palātā vadošās partijas pārstāvji; pēc premjerministra ieteikuma iecel prezidents.	

MĀRŠALA SALAS

Oficiālais nosaukums: MĀRŠALA SALU REPUBLIKA

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 68 100
GALVASPILSĒTA: MADŽURO
PLATĪBA: 181 km²
NEATKARĪBA: 1986
KONSTITŪCIJA: 1979

MĀRŠALA SALAS tā nosauktas par godu kapteinim Džonam Māršalam, kura kuģis piestāja salās 1788. gadā pa ceļam no Botānikas liča uz Ķīnu.

- RELĪGIJA:** kristieši (galvenokārt protestanti)
- VALSTS VALODAS:** angļu un Māršala salu dialekts
- REĢIONI VAI PROVINCES:** 33 municipalitātes
- ATKARĪGĀS TERITORIJAS:** nav
- PLĀSSAZIŅAS LĪDZEKĻI:** nav politiskās cenzūras
- Laikraksti: nav dienas laikrakstu
- TV: 2 neatkarīgi dienesti
- Radio: 2 dienesti – 1 pieder valstij, 1 neatkarīgs; radio ir galvenais informācijas avots

VĒĻŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: paražu tiesības un aizbildnības teritorijas likumi; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekribību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACP, ANO, AsDB, ESCAP, FAO, G77, IAEA, ICAD, IDA, IFC, Interpols, ITU, OPCW (parakst.) , PVO, Sparteica, SJO, SPC, SPF, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO

POLITISKĀS PARTIJAS: UDP – Apvienotā demokrātiskā partija; K – Kabua grupējums

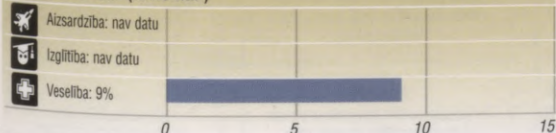
VALSTS EKONOMIKA

- VIĒTA PASAULĒ PĒC NKP: 187.
- NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 1970
- INFLĀCIJA: 5%
- MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): 21 milj. USD
- VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: valūta ir ASV dolārs

VALSTS VALŪTA: ASV DOLĀRS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Nav aizsardzības spēku.
- Aizsardzību garantē ASV – regulāri patruļē jūras eskadra.
- ASV maksā 1 miljrd. USD par to, ka izmanto Kvadžaleinas atolu par raķešu poligonu.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

MĀRŠALA SALAS VEIDO DIVU PARALĒLU ATOLU UN SALU VIRKNE Klusā okeāna rietumos; salas pazīstamas arī kā *Ratak* (saullēkta) rinda un *Ralik* (saulrieta) rinda. 1874. gadā uz tām pretendēja Spānija, bet 1885. gadā tās kļuva par Vācijas protektorātu. Pirmā pasaules kara sākumā salas okupēja Japāna un pēc kara tās pārvaldīja kā Tautu Savienības mandātteritoriju, bet 1944. gadā varu pārņēma Amerikas Savienoto Valstu bruņotie spēki. 1946. gadā Apvienoto Nāciju Organizācija panāca vienošanos, ka ASV pārvaldīs Mikronēziju (tā ietver arī Māršala salas) kā Klusā okeāna salu aizbildnības teritoriju. 1979. gadā Māršala salas pasludināja neatkarību un pieņēma Konstitūciju, par pamatu ņemot amerikāņu un britu konstitucionālos principus.

Ievērojama vara pieder – gan tieši, gan netieši – parlamentam (*Nitijela*). No sava vidus tas ievēl prezidentu, kā arī izraugās Kabinetu, kuram pieder lielākā izpildvara un kurš atskaitās parlamentam. Konsultatīvā padome (*Iroj*) – augstāko virsaišu padome – rūpējas par to, lai tiktu saglabāts māršaliešu tradicionālais dzīvesveids ar virsaišiem un kļāniem. Arī prezidentu izraugās no Kabineta locekļiem, un tas ieņem amatu četrus gadus.

Kaut gan likumdošanas procesos piedalās divas politiskas grupas, abas drīzāk uzskatāmas par frakcijām nekā par politiskām partijām, un tām nav formālas struktūras vai mītnes. Tiesību sistēmā apvienoti aizbildnības teritorijas likumi, parlamenta akti, municipālās un kopienu tiesības un paražas. Māršala Salu autonomajai tiesu sistēmai ir četri apakšiedalījumi, no kuriem vienā iztiesā tikai tradicionālo tiesību jautājumus. Pēc vairāk nekā desmit gadu ilgušam sarunām ar Amerikas Savienotajām Valstīm 1983. gadā tika parafēts Brīvās asociācijas līgums. Māršala Salu tauta to apstiprināja jau tajā pašā gadā, bet ASV tas tika parakstīts 1986. gadā. Ar šo līgumu Māršala Salas atzītas par suverēnu valsti, kura brīvi biedrojas ar ASV, kas atbild par salu drošību. 2003. gadā tika parakstīts jaunais līgums uz divdesmit gadiem, izveidojot ieguldījumu fondu, lai sniegtu atbalstu pēc 2003. gada.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Ekoloģiskas bažas rada prasībām neatbilstošā dzeramā ūdens apgāde un jūras līmeņa celšanās.
- 55% valsts iekšzemes kopprodukta nodrošina ASV maksājumi, kas veikti saskaņā ar Brīvās asociācijas līgumu.
- Tā kā zemē ir trūcīgi dabas resursi, tiek importēta lielākā daļa dzīvei nepieciešamā, piemēram, pārtika, degviela un patēriņa preces.
- Ir vajadzīgas valdības subsidijas, lai atbalstītu kopras (kaltēts kokosriekstu mīkstum) ražošanu, kas bija lielākā komercdarbība visā pagājušajā gadsimtā, un lai novērstu migrāciju no ārējiem atoliem.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA <i>Nitijela</i> (Parlaments) Vienpalātas parlaments Tajā ir 33 deputāti, kas vispārējās un tiešās vēlēšanās ievēlēti uz četriem gadiem. Ierosina un pieņem likumprojektus; pieņem budžetu.	IZPILDVARA Prezidents <i>Nitijela</i> ievēlē no sava vidus uz četriem gadiem; jānoliek deputāta mandāts. Valsts galva; nav veto tiesību; var atlaist <i>Nitijela</i>.	TIESAS Augstākā tiesa Augstākā tiesa; lemj par Augstās tiesas apelācijām. Tiesnešus ar <i>Nitijela</i> apstiprinājumu ieceļ Kabinets.
Iroj padome (Augstāko virsaišu padome) Tajā ir 12 augsto virsaišu. Padome veic iestādi; pārskata <i>Nitijela</i> pieņemtos likumprojektus; nav veto tiesību.	Kabinets 6–10 <i>Nitijela</i> deputāti, ko ieceļ prezidents. Pārtrauga valsts pārvaldes darbu.	Augstā tiesa Iztiesā civillietas un krimināllietas; izskata apelācijas no zemākajām tiesām.
		Appellācija un kopienas tiesas Iztiesā civillietas un krimināllietas.
		Tradicionālo tiesību tiesa Iztiesā lietas, kas saistītas ar paražu tiesībām un tradicionālajām tiesībām, kā arī strīdus par zemi.

ANDORA

Oficiālais nosaukums: **ANDORAS FIRISTISTE**

	IEDZIVOTĀJU SKAITS: 66 800
	GALVASPILSĒTA: ANDORA
	PLATĪBA: 468 km ²
	NEATKARĪBA: 1278
	KONSTITŪCIJA: 1993

ANDORAS nosaukuma izcelsme nav zināma, bet, iespējams, to devuši baski, kas tagad dzīvo rietumos.

RELIĢIJA: Romas katoļi 94%, citi 6%

VALSTS VALODA: kataloņu

REĢIONI VAI PROVINCES: 7 apriņķi

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: 2 dienas laikraksti

TV: 1 neatkarīgs komerckanāls. Uzver arī franču un spāņu televīzijas kanālus.

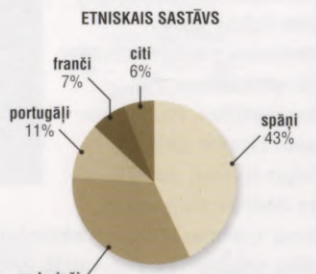
Radio: 6 neatkarīgas komercstacijas

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējās

TIESĪBU SISTĒMA: franču un spāņu tiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekrišanu

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ANO, CCC, ECE, EDSO, EP, ICAO, ICRM, IFRCIS, Interpols, ITU, UNESCO, PTO (novērot.), PVO, SOK, WIPO, WtoO.

POLITISKĀS PARTIJAS: PLA – Andoras Liberālā partija; PSD – Sociāldemokrātiskā partija; PD – Demokrātiskā partija; UL – Unió Laureliana

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 154.

NKP UZ VIENU IEDZIVOTĀJU: USD 15 600

INFLĀCIJA: 1,62%

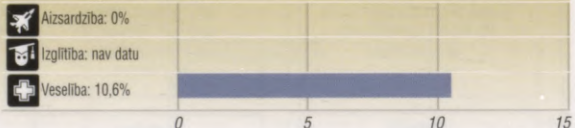
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): iekļauta Spānijas kopējā bilancē

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 1,0651–1,1231 eiro

VALSTS VALŪTA: EIRO

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiskie kari	○	○	○
Arvalstu intervence	○	○	○

• Andorai nav aizsardzības budžeta; aizsardzību nodrošina Francija un Spānija.

• Pēdējās militārās akcijas bija franču grenadieru iejaukšanās, lai atjaunotu kārtību pēc rojalistu apvērsuma 1933. gadā.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

ANDORA ATRODAS AUSTRUMPIRENEJU KALNU IEPLAKĀ starp Spāniju un Franciju un ir viena no Eiropas mazākajām valstīm gan iedzīvotāju skaita, gan lieluma ziņā. To izveidoja Kārlis Lielais, lai aizkavētu musulmaņu nostiprināšanos Francijā. Saskaņā ar 1278. gada līgumu Andorā kā kopprotektorātā ir valdījuši Spānijas Seu de Urhelas katoļu bīskaps un Francijas Fuā grāfs. Viņa tiesības vēlāk pārņēma Francijas kronis, tad – valsts galva, bet tagad – Francijas prezidents. Ar šo neparasto dalītas suverenitātes nolīgumu tika atrisināts Urhelas bīskapu un Fuā grāfu senais strīds par zemes īpašumtiesībām. Gadsimtiem ilgi kopvaldītāji ir dalījuši ienākumus no Andoras.

Pēc 715 kopprotektorāta gadiem 1993. gadā ar tautas nobalsojumu tika iedibināta parlamentārā demokrātija, Andora ieguva savu Konstitūciju un samazināja kopvaldītāju lomu – tā tagad galvenokārt ir simboliska. Šis pārmaiņas vispirms sekmēja Eiropas Savienības pozīcija, kā priekšnoteikumu pilnīgai integrācijai izvirzot Konstitūcijas un pilsoņtiesību garantiju nepieciešamību. Saskaņā ar jauno Konstitūciju kopvaldītāji gan var uzlikt veto izpildvaras galvas – prezidenta – pieņemtajiem aktiem. Prezidentu ievēlē Andoras likumdošanas struktūra – Ieleju Ģenerālā padome – un apstiprina kopvaldītāji. Prezidents veido Kabinētu jeb Izpildu padomi. Kopvaldītāju veiktā Ģenerālās padomes pārraudzība ir virspusēja un galvenokārt izpaužas oficiāla statusa piešķiršanā prezidenta lēmumiem par vēlēšanu izsludināšanu, likumprojektu apstiprināšanu un Ģenerālās padomes atļaušanu.

Vienpalātas Ģenerālo padomi ievēlē vispārējās un tiešās vēlēšanās, un tās pārziņā ir likumdošana, budžets, līgumi un Konstitūcijas grozījumi. Ar 1993. gada tautas nobalsojumu ir legalizētas politiskās partijas. 2001. gada vēlēšanās Andoras Liberālā partija (PLA) ieguva 54% balsu. Andoras tiesu sistēmu veido piecas atsevišķas tiesas. Likumdošanas akti netiek pārskatīti tiesā.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Francija un Spānija nodrošina Andoras militāro aizsardzību un faktiski nosaka tās ekonomisko politiku.
- Stingrie noteikumi par banku noslēpuma glabāšanu padara Andoru par nozīmīgu "nodokļu paradīzi", par ko to ir kritizējusi Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija.
- Francijas un Spānijas pilsoņiem ir ierobežota imigrācija Andorā, ja tie tur gatavojas strādāt.
- Lielāko daļu pārtikas nākas importēt, jo kalnainais reljefs ierobežo lauksaimniecības attīstību.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA <i>Consell General de las Valls</i> (Ieleju Ģenerālā padome) Vienpalātas parlaments Tajā ir 28 deputāti, kas ieņem amatu četrus gadus; 14 izraugās no viena nacionālā vēlēšanu apgabala; 14 ievēlē kopumā (pa divi no katras draudzes). Deputātus ievēlē vispārējās vēlēšanās, kas notiek ik pēc četriem gadiem. Ģenerālā padome izraugās sindiku (priekšsēdētājs) un subsindiku, kam jāņem lēmumi. Atbildīga par budžetu, starptautiskiem līgumiem, Konstitūcijas grozījumiem, ievēlē valdības galvu. Reģionālā pārvalde Septiņi apriņķi (<i>parroquies</i>), lai katra draudze būtu pārstāvēta Ģenerālajā padomē.	IZPILDVARA Kopvaldītāji Francijas prezidents un Spānijas Urhelas bīskaps automātiski kopā ieņem amatu. Valdības galvas. Prezidents Parlamenta loceklis, ko ievēlē parlaments un ieceļ kopvaldītāji. Valdības galva; apstiprina kopvaldītāju lēmumus; var uzlikt veto tiesību aktiem. Izpildu padome Tajā ir parlamenta ievēlēti locekļi. Pārrauga valsts pārvaldes darbu.	TIESAS Augstākā tiesu padome Pakļauta galvenajai tiesu pārvaldei. Tajā ir pieci locekļi, kas ieņem amatu sešus gadus. Konstitucionālā tiesa Var izskatīt likumu atbilstību Konstitūcijai. Tajā ir četri tiesneši, kas ieņem amatu astoņus gadus. Tribunāls Dalīts trīs tiesās: Augstā tiesa, krimināltiesas un mirtiesas. Augstā tiesa Iztiesā apelācijas no zemākām tiesām. Krimināltiesas Iztiesā krimināllietas. Mirtiesas Iztiesā civillietas.

ANTIGVA UN BARBUDA

Oficiālais nosaukums: ANTIGVA UN BARBUDA

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 66 400
	GALVASPILSĒTA: SENTDŽONSA
	PLATĪBA: 440 km²
	NEATKARĪBA: 1981
	KONSTITŪCIJA: 1981

Salu par ANTIGVU nosauca Kolumbs 1493. gadā par godu Santa Maria de la Antigua baznīcai Seviljā, Spānijā.

RELĪGIJA: angļikāņi 45%, citi protestanti 42%, Romas katoļi 10%, rastafarieši 1%, citi 2%

VALSTS VALODA: angļu

REĢIONI VAI PROVINCES: 6 apriņķi

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: 2 (Barbuda un Redonda)

PLĀSSAZIŅAS LĪDZEKLĪ: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: 1 dienas laikraksts

TV: 1 valstij piederošs dienests, 4 neatkarīgi

Radio: 5 dienesti – 1 pieder valstij, 4 neatkarīgi

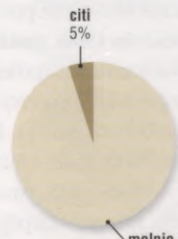
VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: angļu vispārējās tiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACP, ANO, C, Caricom, CDB, ECLAC, ESAO, FAO, G77, ICAO, ICTU, ICRM, IFAD, IFC, IFRCs, ILO, Interpols, ISO (abon.), ITU, NAM (novērot.), OAS, OPANAL, PDK, PTO, PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UPU, WFTU, WIPO, WMO

POLITISKĀS PARTIJAS: ALP – Antigvas Leioristu partija; UUP – Apvienotā progresīvā partija; BPM – Barbudas Tautas kustība

ETNISKAIS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 165.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 9440

INFLĀCIJA: 1,6%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE):

-79 milj. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs:

2,7 Austrumkarību dolāri

VALSTS VALŪTA: AUSTRUMKARĪBU DOLĀRS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

Aizsardzība: 0,6%

Izglītība: 2,7%

Veselība: 0,4%

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Informācija par to, ka valdība 1998. gadā būtu privāti importējusi ieročus no ASV, tika noliegta.
- ASV tiek iznomātas divas karabāzes.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

VESTINDIJAS SALU PAR ANTIGVU NOSAUCA KRISTOFORS KOLUMBS 1493. gadā, bet eiropiešiem neveicās ar salas kolonizēšanu līdz pat 1632. gadam, kad tika nodibināta britu kolonija. 1678. gadā Anglija kolonizēja arī blakus esošo Barbudas salu. 16. gadsimtā salās dzīvoja aravaku un karību indiāņi, bet mūsdienās iedzīvotāji galvenokārt ir darbam cukurniedru plantācijās savulaik atvesto Āfrikas vergu pēcteči. Lai gan kopš neatkarības iegūšanas 1981. gadā Antigva ir bijusi parlamentāra demokrātija, Lielbritānijas ietekme joprojām ir saglabājusies. Antigvas iedzīvotāji vēlas, lai viņu valsts galva joprojām būtu Lielbritānijas monarhs, saglabātas arī dažas citas britu dominijas iezīmes.

Monarhu pārstāv ģenerālgubernators, kurš ieceļ premjerministru – Pārstāvju palātas vairākuma partijas vai vairākuma koalīcijas līderi. Ģenerālgubernators pēc premjerministra ieteikuma ieceļ arī Ministru padomi.

Premjerministrs un Ministru padome ir atbildīgi parlamentam, kuru veido ievēlētā Pārstāvju palāta un iecelts Senāts. Visus tiesību aktus pieņem Pārstāvju palāta, bet Senāts tos pēc tam pārskata un nodod ģenerālgubernatoram oficiālai apstiprināšanai. Vēlēšanām jānotiek vismaz ik pēc pieciem gadiem, bet premjerministrs var izsludināt vēlēšanas jebkurā šā laika posmā.

Daudzus gadus Antigvas un Barbudas politikā ir dominējusi Bērdu ģimene un ar to saistītā Antigvas Leioristu partija (ALP). Vere Bērds bija brīvvalsts vergu darba apstākļu uzlabošanai izveidotās Antigvas Tirdzniecības un darba savienības priekšsēdētājs un ALP – neatkarības kustības vadītājs – dibinātājs. Viņš bija pirmais premjerministrs pēc neatkarības atgūšanas. Lesters Bērds pārņēma amatu no tēva 1994. gadā. Ģimēni vajā apsūdzības varas ļaunprātīgā izmantošanā un citi skandāli. 1995. gadā viens no Lestera Bērda brāļiem tika notiesāts par kokaīna kontrabandu.

Antigvā un Barbudā gan mirtiesu sistēma, gan Augstā tiesa nodarbojas kā ar civillietām, tā krimināllietām.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Ņemot vērā to, ka valstī nav derīgo izrakteņu krājumu un ir ierobežota lauksaimnieciskā ražošana, Antigva un Barbuda ir ļoti atkarīga no tūrisma nozares, ko savukārt ietekmē svārstības pasaules tūrisma tirgū un nepastāvīgie dabas apstākļi. Uzskata, ka viesuļvētra Luiss 1995. gadā valsti attīstībā atmeta atpakaļ par desmit gadiem.

- Pierādījumi tam, ka narkotiku tirgoņi un noziedzīgas bandas var izmantot valsti kā ārzonu nelegāli iegūtu līdzekļu legalizēšanai, ir iedragājuši Antigvas starptautisko reputāciju.

- Resursu trūkuma dēļ Antigva importē gandrīz visu, kas vajadzīgs tās enerģētisko vajadzību nodrošināšanai.

VALSTS PĀRVALDE

LĪKUMDOŠANA Parlaments Divpalātu parlaments Senāts Tajā ir 17 locekļi, ko uz pieciem gadiem ieceļ ģenerālgubernators: 11 nominē premjerministrs, četrus – opozīcijas līderis, vienu – Barbudas padome, bet vienu – pats ģenerālgubernators. Pārstāvju palāta Tajā ir 17 deputātu, kas tieši ievēlēti uz pieciem gadiem no vienmandāta apgabaliem pēc proporcionālās pārstāvības. Reģionālā pārvalde Seši apriņķi un divas atkarīgas teritorijas – Barbuda un Redonda.	IZPILDVARA Lielbritānijas monarhs Valsts galva. Ceremoniāla loma. Ģenerālgubernators Pēc vēlēšanām atbilstoši premjerministra ieteikumam ieceļ Lielbritānijas monarhs. Premjerministrs Pārstāvju palātas vairākuma partijas vai koalīcijas līderis; pēc vēlēšanām ieceļ ģenerālgubernators. Valdības galva; pārrauga Ministru padomi. Ministru padome Pēc premjerministra ieteikuma ieceļ ģenerālgubernators. Pārrauga valsts pārvaldes darbu; atskaitās parlamentam.	TIESAS Slepenā padome Londonā Galīgā apelācijas tiesa. Austrumkarību Augstākā tiesa Iztiesā zemāko tiesu apelācijas. Atrodas Sentlūsijā; iztiesā lietas no deviņām Karību jūras reģiona valstīm. Augstā tiesa Iztiesā nozīmīgākās civillietas un krimināllietas Antigvā un Barbudā. Mirtiesas Iztiesā civillietas un maznozīmīgas krimināllietas.

SENTKITSĀ UN NEVISA

Oficiālais nosaukums: **SENTKITSĀ UN NEVISA**

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 41 000
	GALVASPILSĒTA: BASTERA
	PLATĪBA: 360 km ²
	NEATKARĪBA: 1983
	KONSTITŪCIJA: 1983

Salas par **SENTKITSU** un **NEVISU** nosauca Kristofors Kolumbs – par godu saviem svētajiem aizgādņiem. Angļi Sentkristoferu saīsināti sauc par Sentkitsu.

RELĪGIJA: angļikāņi 33%, metodisti 29%, morāvieši 9%, Romas katoļi 7%, citi 22%

VALSTS VALODA: angļu

REĢIONI VAI PROVINCES: 14 apriņķi

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: nav dienas laikrakstu

TV: 1 valstij piederošs dienests

Radio: 4 dienesti – 1 pieder valstij, 3 neatkarīgi

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: angļu vispārējās tiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekriktību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACP, ANO, C, Caricom, CDB, ECLAC, FAO, G77, ICFIU, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRC, ILO, Interpols, OAS, OECS, OPANAL, OPCW (parakst.), PDK, PTO, PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WIPO

POLITISKĀS PARTIJAS: SKLP – Sentkitsu Leioristu partija; CCM – leinterese pilsoņu kustība; NRP – Nevisas Reformātu partija

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 178.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 6570

INFLĀCIJA: 3,9%

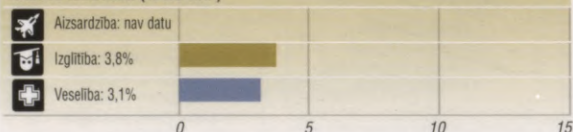
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): 267 milj. USD

VALŪTAS MAINĀS KURSI/ ASV dolārs: 2,7 Austrumkarību dolāri

VALSTS VALŪTA: AUSTRUMKARĪBU DOLĀRS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+	
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○	• Armija 1981. gadā tika izformēta, lai ierobežotu valsts izdevumus.
Pilsonkari	○	○	○	• Nelieli aizsardzības spēki tika atjaunoti 1997. gadā.
Starptautiski kari	○	○	○	• Joprojām aktuāli ir Nevisas atdalīšanās centieni.
Ārvalstu intervence	○	○	○	

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

KAD KRISTOFORS KOLUMBS SAVĀ OTRAJĀ BRAUCIENĀ UZ JAUNO PASAULI atklāja Sentkitsu un Nevisu, salas apdzīvoja karību cilts indiāņi. 17. gadsimtā Nevisa kļuva par britu koloniju un salā sāka apmesties eiropieši. Sentkitsu gandrīz visu 17. un 18. gadsimtu par varu sacentās angļi un franči. Šī ieilgusi cīņa turpinājās līdz Versaļas (Parīzes) miera līguma noslēgšanai 1783. gadā, kad abas salas nonāca Lielbritānijas pārziņā. Britu koloniālā vara salās ilga līdz 1983. gadam, kad Sentkitsu un Nevisa panāca neatkarību.

Tagad Sentkitsu un tās “māsa” Nevisa ir patstāvīga divu salu federācija Karību jūras Aizvēja salu grupā, parlamentārā demokrātija ar ilgu un mierīgu brīvu vēlēšanu vēsturi. Izpildvaras jomu pārstāv ģenerālgubernators,

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Tas, ka tuvumā atrodas Puertoriko un ASV piederošās Virdžīnu salas, padara Sentkitsu un Nevisu par izdevīgu narkotiku tirdzniecības vietu. Cenšoties apkarot narkotiku tirdzniecību, federācija ir parakstījusi ar ASV Jūras tiesību nodrošināšanas līgumu un Līgumu par izdošanu.
- Atdalīšanās centieni aktivizēšanās rezultātā Nevisā ir izveidojusies leinterese pilsoņu kustība, kas atbalsta neatkarību un gūst pārsvaru Nevisas salas administrācijā.
- Sentkitsu un Nevisa, tāpat kā daudzas citas Karību jūras reģiona valstis, pretojas Venecuēlas prasībai par 200 jūdžu ekskluzīvu ekonomikas zonu ap Avesas salām.

ko ieceļ monarhs, un premjerministrs, un Kabinets, kas pārrauga valsts pārvaldes darbu. Ja Kabineta ministri nespēj vienprātīgi pieņemt lēmumu par valdības politiku, tad to ministru vai ministrus, kuri neatbalsta kopējo kursu, atstādina no amata.

Valsts pirmajos neatkarības gados vairākums Nacionālajā sapulcē bija konservatīvajai Tautas rīcības kustībai, ko dibināja Dr. Kenedijs Simonds. Viņš kļuva par premjerministru, tomēr viņa vara beidzās 1995. gadā, jo atklājās korupcija. Varu Nacionālajā sapulcē un premjerministra amatu ieguva kreiso centristu Sentkitsu un Nevisas Leioristu partija. Leioristi saglabāja vairākumu arī 2000. gada vēlēšanās.

1996. gadā, paužot savu neapmierinātību ar abu salu savstarpējām attiecībām, Nevisa deklarēja vēlmi kļūt neatkarīgai no Sentkitsu. Saskaņā ar Konstitūciju Nevisa varētu izstāties no federācijas, ja divas trešdaļas vēlētajū to apstiprinātu.

Jautājums joprojām ir aktuāls, lai gan 1998. gada referendumā atdalīšanās piekritēji neieguva nepieciešamo divu trešdaļu Nevisas vēlētajū atbalstu.

VALSTS PĀRVALDE

LĪKUMDOŠANA Nacionālā sapulce Vienpalātas parlaments Tajā ir 14 locekļi, kas ieņem amatu piecus gadus: 11 ievēlēti vispārējās un tiesās vēlēšanās no vienmandāta apgabaliem, to vidū trīs no Nevisas; trīs ieceļ ģenerālgubernators, saskaņojot ar premjerministru	IZPILDVARA Monarhs Lielbritānijas monarhs. Valsts galva. Ceremoniāla loma.	TIESAS Stepenā padome Londonā Galīgā apelācijas tiesa.
Nevisas salas administrācija Nevisas Nacionālā sapulce Tajā ir astoņi locekļi; piecus ievēlē, bet trīs ieceļ ģenerālgubernators. Patur tiesības izstāties no federācijas ar divām trešdaļām balsu Sapulcē un divām trešdaļām salinieku balsu referendumā.	Ģenerālgubernators Pēc vēlēšanām ieceļ Lielbritānijas monarhs. Pilda valsts galvas funkcijas.	Austrumkarību Augstākā tiesa Augstākā tiesa ar neierobežotu piekriktību. Atrodas Sentlūsijā; iztiesā lietas no deviņām Karību jūras reģiona valstīm; viens tiesnesis strādā Sentkitsu.
Premjerministrs Parlamenta vairākuma partijas vai koalīcijas līderis; ieceļ ģenerālgubernators. Valdības galva; atskaitās parlamentam; var izsludināt ārkārtas vēlēšanas.	Premjerministra vietnieks Ieceļ ģenerālgubernators.	Miertiesas
Kabinets Premjerministrs, augstākais tieslietu ierēdnis, parlamenta locekļi; ieceļ ģenerālgubernators pēc premjerministra ieteikuma. Pārrauga valsts pārvaldes darbu.		

Pirmās Vestindijas salas, ko briti kolonizēja 1623. g. un 1628. gadā.

LIHTENŠTEINA

Oficiālais nosaukums: **LIHTENŠTEINAS FIRISTISTE**

	IEDZIVOTĀJU SKAITS: 32 000
	GALVASPILSĒTA: VADUCA
	PLATĪBA: 161 km²
	NEATKARĪBA: 1719
	KONSTITŪCIJA: 1921

LIHTENŠTEINA ir nosaukta tās ģimenes vārdā, kura 1699. gadā nopirka Vaducu, kas 1719. gadā kļuva par neatkarīgu Svētās Romas impērijas firstisti.

RELĪĢIJA: Romas katoļi 81%, protestanti 7%, citi 12%

VALSTS VALODA: vācu

REĢIONI VAI PROVINCES: 11 komūnas

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSSAZIŅAS LĪDZEKLĪ: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: 2 dienas laikraksti

TV: nav TV dienesta

Radio: 1 radio dienests

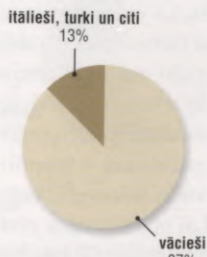
VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējās

TIESĪBU SISTĒMA: civiltiesības; atzīst Starptautiskās Tiesas piekrišību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ANO, ECE, EBTA, EDSO, EP, ERAB, IAEA, ICRM, IFRCS, Interpols, ITU, OPCW, PCA, PTO, SOK, UNCTAD, UPU, WIPO

POLITISKĀS PARTIJAS: *FBP* – Progresīvā pilsoņu partija; *VU* – Tēvzemes savienība; *FL* – Brīvais saraksts

ETNISKAIS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 142.

NKP UZ VIENU IEDZIVOTĀJU: USD 50 000

INFLĀCIJA: 0,5%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): iekļauta Šveices kopējā bilancē

VALŪTAS MAINĀS KURSI/ ASV dolārs: 1,6205–1,6603 Šveices franki

VALSTS VALŪTA: ŠVEICES FRANKS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

	Aizsardzība: nav datu			
	Izglītība: nav datu			
	Veselība: nav datu			

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+	
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○	• Kopš 1868. gada nav regulāras armijas.
Pilsonkari	○	○	○	• Faktiskos aizsardzību nodrošina Šveice.
Starptautiskie kari	○	○	○	• Teorētiski jebkurs virietis, kas jaunāks par 60 gadiem, ir pakļauts militārajam dienestam.
Ārvalstu intervence	○	○	○	

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

LIHTENŠTEINA IR TREŠĀ MAZĀKĀ VALSTS EIROPĀ pēc Monako un Vatikāna. 1699. gadā Austrijas Lihtenšteinu ģimene nopirka Vaducas grāfisti, bet 1713. gadā iegādājās Šellenbergas valdījumu. Pēc sešiem gadiem imperators Kārlis VI apvienoja šos divus apgabalus Lihtenšteinas firstistē Austrijas impērijas pakļautībā. Līdz 1806. gadam Lihtenšteina bija Svētās Romas impērijas daļa. Lihtenšteinas firstu nams ir viena no vecākajām joprojām valdošajām valdnieku dinastijām. Kādu laiku firstiste bija Francijas imperatora Napoleona varā, bet 1815. gadā tika iekļauta toreizējā Vācu Savienībā. Kad apmēram pēc pusgadsimta šī vācu valstiņu konfederācija tika likvidēta, Lihtenšteina 1868. gadā pasludināja neitralitāti un izformēja savu karaspēku. 1924. gadā Lihtenšteina pieņēma Šveices valūtu un noslēdza ar to muitas savienību, kas abas valstis padarīja par vienu ekonomikas zonu. Šī vienošanās paredzēja, ka Šveice pārstāv Lihtenšteinu starptautiskajās attiecībās un uzņemas rūpes par tās drošību. Tāpat kā Šveice, arī Lihtenšteina abos pasaules karos saglabāja neitralitāti un ir kļuvusi par nozīmīgu banku centru. Firsts Francis Jozefs bija pirmais, kurš lauza tradīciju un iekārtoja savu rezidenci Lihtenšteina, nevis, kā ierasts, Vīnē vai Morāvijā – Čehijas daļā. Pēc viņa nāves 1989. gadā par valsts galvu kļuva firsts Hanss Ādams II.

Lihtenšteinas pārvaldē tiek ievērots koleģialitātes princips – kolēģi kopā strādā, lai sasniegtu kopīgu mērķi. No 1938. līdz 1997. gadam varu valstī koalīcijas valdībā dalīja divas politiskās partijas – Tēvzemes savienība (*VU*) un Progresīvā pilsoņu partija (*FBP*). Pēdējos gados pie varas pārmaiņus ir viena no šīm partijām.

Pēc Landtāga vēlēšanām firsts ieceļ vairākuma partijas līderi par valdības galvu, bet lielākās mazākuma partijas līderi – par valdības galvas vietnieku. Galavārds par Konstitūcijas grozījumiem, ja firsts tos ir apstiprinājis, ir vēlētajiem, kuru piekrišana jāsaņem referendumā.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Tā kā valstī ir augsts dzīves līmenis, vienmērīgs labklājības sadalījums, zema inflācija un zems bezdarba līmenis, problēmu nav daudz. Plaukstošā banku nozare un apstrādes rūpniecība nodrošina pasaulē augstāko nacionālā kopprodukta līmeni uz vienu iedzīvotāju.
- Integrācija ar apkārtējām valstīm ir problemātiska, jo Lihtenšteina visiem spēkiem cenšas saglabāt savu ekonomisko neatkarību.
- Tā kā valstī ir zemi nodokļi un banku lietās tiek ievērota slepenība, problēmas rada nelikumīgi iegūto līdzekļu legalizēšana. Pēc starptautiskās kritikas 2000. gadā, lai izvairītos no lieliem skandāliem, ir pastiprināta kontrole, aizliedzot anonīmus kontus.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Landtāgs Vienpalātas parlaments Tajā ir 25 locekļi, kas pēc proporcionālās pārstāvības tiesī ievēlēti uz četriem gadiem: 15 – no augustienes, 10 – no zemiens. Pieņem budžetu; sagatavo likumprojektus un pieņem likumus; ratificē līgumus; mikstina spriedumus.	IZPILDVARA Monarhs Mantota vara. Valsts galva; sasauc un atlaiž parlamentu; izdod dekretus; var uzlikt veto tiesību aktiem; apzēlošanas tiesības.	TIESAS Valsts tiesa Lemj par likumu atbilstību Konstitūcijai. Tiesnešus iesaka parlaments, bet amatā ieceļ monarhs.
Reģionālā pārvalde 11 komūnas pārrauga neatkarīgas administratīvas struktūras.	Valdības galva Parlamenta vairākuma partijas vai koalīcijas līderis; pēc vēlēšanām ieceļ monarhs.	Augstākā tiesa Augstākā tiesa apelācijām civilīlētās un kriminālīlētās. Tiesnešus iesaka parlaments, bet amatā ieceļ monarhs.
	Valdības galvas vietnieks Parlamenta lielākās mazākuma partijas līderis; pēc vēlēšanām ieceļ monarhs.	Augstā tiesa Iztiesā civilīlētās un kriminālīlētās. Tiesnešus iesaka parlaments, bet amatā ieceļ monarhs.
	Kabinets Tajā ir seši locekļi; ievēlē parlaments, bet ieceļ monarhs. Pārrauga valsts pārvaldes darbu.	Administratīvā apelācijas tiesa Iztiesā sūdzības par valdības rīcību. Tiesnešus iesaka parlaments, bet amatā ieceļ monarhs.

SANMARĪNO

Oficiālais nosaukums: **SANMARĪNO REPUBLIKA**

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 26 900
	GALVASPILSĒTA: SANMARĪNO
	PLĀTĪBA: 61,1 km ²
	NEATKARĪBA: 301
	KONSTITŪCIJA: 1600

SANMARĪNO savu nosaukumu ieguva 301. gadā no Dalmācijas akmeņkaļa Marīna, kurš tur patvērās no romiešu imperatora Diokletiāna uzsāktās kristiešu vajāšanas.

RELĪĢIJA: Romas katoļi 93%, citi un nereligiози 7%

VALSTS VALODA: itāliešu

REĢIONI VAI PROVINCES: 9 municipalitātes (*castello*)

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSSAZIŅAS LĪDZEKĻI: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: 4 dienas laikraksti

TV: 1 neatkarīgs dienests

Radio: 2 neatkarīgi dienesti

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: civiltiesības, kas sakņojas itāliešu tiesību tradīcijās; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekrišanu

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ANO, ECE, EDSO, EP, FAO, ICAO, IOFTU, ICRM, IFRCS, ILO, IOM (novērot.), ITU, OPCW, PTO, PVO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UPU, WIPO

POLITISKĀS PARTIJAS: PDCS – Sanmarīno Kristīgi demokrātiskā partija; PSS – Sanmarīno Sociālistu partija; PPDS – Progresīvi demokrātiskā partija; APDS – Tautas demokrātiskā aliance; RC – Atjaunotā Komunistu partija; AN – Nacionālā aliance

VALSTS EKONOMIKA

VIĒTA PASAULĒ PĒC NKP: 185.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 7830

INFLĀCIJA: 2,2%

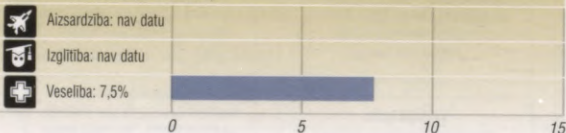
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): 11 milj. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 1,0651–1,1231 eiro

VALSTS VALŪTA: EIRO

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Sanmarīno ir neliela teritoriāla armija un fortifikācijas gvarde.
- Vīriešus no 16 līdz 55 gadu vecumam var iesaukt, ja valsti ir ārkārtas stāvoklis.
- 1992. gadā Sanmarīno iestājās ANO.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

SANMARĪNO, KAS AIZŅEM APTUVENTI TIKPAT VIETAS, cik desmitā daļa Ņujorkas, saskaņā ar leģendu dibināta 301. gada 3. septembrī. Sanmarīno politiskā sistēma tradicionāli balstījusies uz ģimeņu savienībām un vienošanos. Pirmā politiskā struktūra bija *Arengo* – sapulce, kuru vadīja augstākstāvošo ģimeņu galvas. Ap 1243. gadu ģimenes nolēma ievēlēt divus zemes pārvaldes kopvaldītājus, un tā sāka veidoties kapteiņreģentu (*capitani reggenti*) izpildvara, kas darbojas arī mūsdienās. Līdz 15. gs. otrajai pusei Sanmarīno valdījumā bija tikai Titāno augstiene. Pāvests Pijš II Pikolomīni piešķīra Sanmarīno trīs papildu pilsētas. Pēc Faetāno pievienošanas 1483. gadā Sanmarīno ieguva mūsdienu aprīsi. 17. gs. sākumā tika uzrakstīta Konstitūcija, bet 1631. gadā valsti atzina pāvests. *Arengo* vietā tika izveidota Lielā ģenerālā padome – mūsdienu Sanmarīno likumdošanas struktūra.

Otrā pasaules kara laikā valsti pie varas bija fašisti, bet pēc tam no 1945. līdz 1957. gadam to pārvaldīja komunistu un sociālistu koalīcija. Tad pie varas nāca kristīgo demokrātu un sociāldemokrātu koalīcija. 1960. gadā sievietēm tika piešķirtas vēlēšanu tiesības, bet līdz 1973. gadam tām nebija atļauts ieņemt publiskus amatus.

Mūsdienās Sanmarīno ir parlamentāra demokrātija ar trim galvenajām politiskajām partijām – Sanmarīno Kristīgi demokrātisko partiju (PDCS), Sanmarīno Sociālistu partiju (PSS) un Sanmarīno Progresīvi demokrātisko partiju (PPDS). Diezgan reti gadās, ka viena partija iegūst vairākumu vietu Lielajā ģenerālajā padomē. Kā Sanmarīno pirmsākumos valdīja ģimeņu apvienības, tā tagad normāla parādība valdībā ir daudzkārt mainīgās partiju koalīcijas.

Netipiski ir tas, ka izpildvaras augstāko amatu ieņem divi valsts kopvaldītāji kapteiņreģenti, kas tiek iecelti katru gadu uz sešiem mēnešiem – 1. aprīlī un 1. oktobrī. Lai saglabātu politiskās varas līdzsvaru, kapteiņreģenti ir no opozicionārām partijām. Lai nodrošinātos pret varas ļaunprātīgu izmantošanu, Sanmarīno pilsoņiem ir tiesības trīs dienu laikā pēc katra kapteiņa valdīšanas termiņa beigām iesniegt sūdzības pret kapteiņreģentu, kuras varētu būt pamats turpmākai rīcībai vai pat lietas ierosināšanai. Tā kā valsts ir anklāvs pašā Itālijas vidū, praksē lielu daļu Sanmarīno lietu nosaka Itālija.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Dabas resursu trūkuma dēļ Sanmarīno importē visas izejvielas un vajadzīgos energoresursus.
- Sanmarīno ir atkarīga no Itālijas gada subsīdijām un preferenciālas piekļuves tās tirgiem. Itālija pārzina arī Sanmarīno ārlietas.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA <i>Consiglio Grande e Generale</i> (Lielā ģenerālā padome) Vienpalātas parlaments Tajā ir 60 locekļi, kas pēc proporcionālās pārstāvības tieši ievēlēti uz četriem gadiem. Apstiprina budžetu; ierosina un ar balsu vairākumu pieņem tiesību aktus.	IZPILDVARA Kapteiņreģenti Opozicionāro parlamenta partiju pārstāvji. Abus "kapteiņus" katru gadu divas reizes uz sešiem mēnešiem ievēlē parlaments. Abi kopā pilda valsts galvas funkcijas.	TIESAS Divpadsmitu padome Augstākā tiesu iestāde; interpretē tiesību aktus; iztiesā apelācijas no zemākām tiesām. Tajā strādājošos tiesnešus uz pieciem gadiem ievēlē parlaments. Lai nodrošinātu objektivitāti, tiesnešu amatam algo ārzemniekus.
Reģionālā pārvalde Diviņas municipalitātes pārvalda vēlētas vietējās padomes.	Valsts kongress Tajā ir 10 parlamenta locekļi, ko parlaments ievēlē valsts ministriju vadīšanai uz pieciem gadiem. Ierosina un isteno politiku un normatīvos aktus. Valsts sekretārs ārlietās un politikas jautājumos pilda valdības galvas funkcijas.	Miertiesas

INDONĒZIJA

Oficiālais nosaukums: **INDONĒZIJAS REPUBLIKA**

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 214 milj.
GALVASPILSĒTA: DŽAKARTA
PLATĪBA: 1 919 439 km ²
NEATKARĪBA: 1949
KONSTITŪCIJA: 1959

INDONĒZIJA, kuras nosaukums radies no grieķu vārdiem *Indos* (indieši) un *nesos* (sala), ir lielākais arhipelāgs pasaulē, kuru šķērso trīs laika joslas.

RELĪGIJA: musulmaņi sunniti 87%, protestanti 6%, Romas katoļi 3%, hinduisti 2%, budisti 1%, citi 1%

VALSTS VALODA: indonēziešu

REĢIONI VAI PROVINCES: 30 provinces

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI: daļēja politiskā cenzūra

Laikraksti: 69 dienas laikraksti

TV: 6 dienesti – 1 pieder valstij, 5 neatkarīgi

Radio: 1 valstij piederošs dienests, 1 neatkarīga stacija

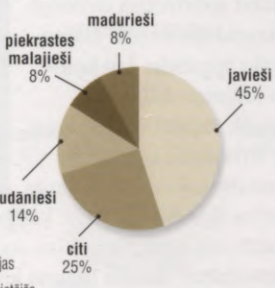
VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 17 gadu vecuma un precētām personām neatkarīgi no vecuma; vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: romiešu–holandiešu tiesības; vietējās tiesību tradīcijas; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ANO, APEC, ARI, AsDB, ASEAN, CCC, CP, ESCAP, FAO, G15, G19, G77, IAEA, ICAO, ICC, ICTU, ICRM, IDA, IDB, IFAD, IFC, IFRC, IHO, ILO, Interpols, IOM (novērot.), ISO, ITU, MONUC, NAM, OIC, OPCW, OPEC, PDK, PTO, PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNAMSIL, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UNIKOM, UNIMIG, UNMOP, UNMOT, UNOMIG, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WtoO

POLITISKĀS PARTIJAS: PDI-P – Indonēzijas Demokrātiskā cīņas partija; Gol – Golkar; PPP – Apvienotā attīstības partija; PKB – Nacionālās atdzimšanas partija; PAN – Nacionālā mandāta partija

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 32.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 570

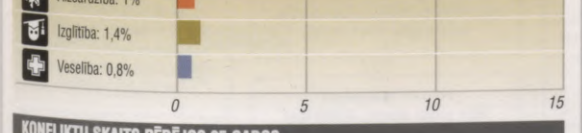
INFLĀCIJA: 3,7%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): 7,99 miljrd. USD

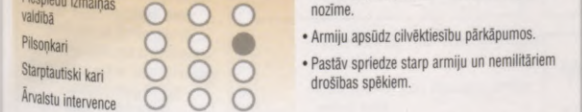
VALŪTAS MAĪNAS KURSI/ASV dolārs: 9675–10 400 rūpijas

VALSTS VALŪTA: RŪPIJA

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: separatistu cīņas; Ačeha, Austrumtimora (līdz 2002. gadam), Papua-Jaungvineja (bijusī Iriāndžaja), Sektantu vardarbība

INDONĒZIJA, KURU VEIDO VAIRĀK NEKĀ 13 000 SALU, ir ceturtajā vietā iedzīvotāju skaita ziņā pasaulē. No 1949. gada, kad tā atguva neatkarību no holandiešiem, līdz 1998. gadam, kad prezidents Mohammeds Suharto atstāja amatu, valsts politikajā dzīvē dominēja armija. Tagad Indonēzijas daudzpartiju demokrātija sastopas ar daudzām un dažādām problēmām. Pēdējos gados vairāk nekā 1,3 milj. cilvēku ir pārvietoti etniskas, reliģiskas un separatistu vardarbības dēļ. 2002. gadā valdība piešķīra neatkarību Austrumtimorai, bet bargi apspieda atdalīšanās kustības Ačehā (Ziemeļsumatrā) un Iriāndžajā. Indonēzijas pirmā prezidenta meita Megavati Sukarnoputri vadīja Indonēzijas Demokrātisko cīņas partiju (PDI-P) un 1999. gadā uzvarēja pirmajās parlamenta vēlēšanās, kas notika pēc Sukarto valdīšanas. Kad 2001. gadā Megavati kļuva par prezidentu, viņa izraudzījās Kabinetu, kurā pārstāvētas visas lielākās politiskās partijas un interešu grupas.

Prezidents ir gan valdības, gan valsts galva, kas īsteno gan augstāko likumdošanas varu, gan izpildvaru. Līdz šim Tautas konsultatīvā sapulce (MPR) ievēlēja gan prezidentu, gan viceprezidentu, bet saskaņā ar 2001. gadā pieņemtajiem Konstitūcijas grozījumiem no 2004. gada prezidents un viceprezidents jāievēlē tieši. MPR arī apstiprina valsts politikas pamatvirzienus un groza Konstitūciju. Pēc Suharto režīma krišanas vienpalātas Pārstāvju palāta (DPR) ir kļuvusi par pilnībā funkcionējošu, neatkarīgu likumdošanas struktūru. Saskaņā ar Konstitūciju 2004. gadā jāizveido otra palāta – Reģionālā pārstāvju padome (DPD).

DUMPINIEKU TAUTA
Austrumtimoras studenti, demonstrācijā izkļiedzot saukļus par neatkarību, tur dumpinieku revolucionārās frontes Fretilina karogu.

1999. gadā valdība pieņēma pretenciozu tiesību nodošanas likumu, ar ko Indonēzijas reģioniem jāuzņemas atbildība par tādām nozīmīgām jomām kā veselības aprūpe un izglītība. Lokāla kontrole pār ceturtdaļu valsts budžeta daudzos reģionos ir novedusi pie neapdomīgas izšķērdības un finansējuma nepareizas izlietošanas. Vēl viena joma, kur nepieciešama nopietna reforma, ir tiesu sistēma, jo valda uzskats, ka tajā valda korupcija un patvaļa.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Majelis Permusyawaratan Rakyat (Tautas konsultatīvā sapulce) Tajā ir 695 locekļi: 500 ir Tautas pārstāvju padomes locekļi, 130 ievēlē provinču leģislatūras, 65 ieceļ kopienu grupas. Groza Konstitūciju; izdod dekrētus; ievēlē (līdz 2004. gadam) prezidentu un var to atcelt.	IZPILDVARA Prezidents Tautas konsultatīvā sapulce ievēlē uz pieciem gadiem (pēc 2004. gada ievēlē vispārējās vēlēšanās). Valsts un valdības galva; bruņoto spēku virspavēlnieks; izdod normatīvus; piesaka karu; slēdz līgumus.	TIESAS Augstākā tiesa Augstākā tiesa; iztiesā oriģinālietas un zemāko tiesu apelācijas. Tiesnešus amatam nominē parlaments, bet apstiprina prezidents.
Dewan Perwakinal Raakyat (Tautas pārstāvju palāta) Vienpalātas parlaments Tajā ir 500 locekļu; ieņem amatu piecus gadus; 462 ievēlēti vispārējās vēlēšanās, 38 ieceļti no militārām aprindām (līdz 2004. gadam).	Viceprezidents Tautas konsultatīvā sapulce ievēlē uz pieciem gadiem (pēc 2004. gada ievēlē vispārējās vēlēšanās).	Vispārējās tiesas Militārās tiesas Administratīvās tiesas Reliģiskās tiesas Komerctiesas
Reģionālā pārvalde 30 provinces; vairāk nekā 300 reģionu; nodrošina lielāko daļu sociālo pakalpojumu.	Kabinets Ieceļ prezidents; pārrauga valsts pārvaldes darbu.	

NIGĒRIJA

Oficiālais nosaukums: NIGĒRIJAS FEDERATĪVĀ REPUBLIKA

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 116,9 milj.
GALVASPILSĒTA: ABUDŽA
PLATĪBA: 923 768 km ²
NEATKARĪBA: 1960
KONSTITŪCIJA: 1999

NIGĒRIJA ir nosaukta Nigēras – valsts lielākās upes vārdā.

RELĪĶIJA: musulmaņi 50%, kristieši 40%, tradicionālie ticējumi 10%

VALSTS VALODA: angļu

REĢIONI VAI PROVINCES: 36 štati un 1 teritorija

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAIŽĪNAS LĪDZEKLĪ: politiskā cenzūra
Laikraksti: 25 dienas laikraksti

TV: 1 valsts kontrolēts dienests, aptuveni 60 privātu staciju

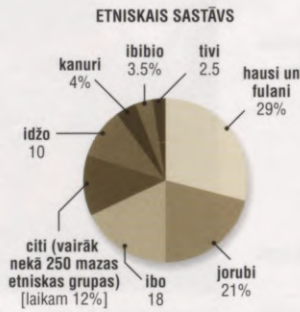
Radio: 4 dienesti – 2 valsts kontrolēti, 2 neatkarīgi

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējās

TIESĪBU SISTĒMA: šariata (islāma) tiesības un angļu vispārējās tiesības; atzīst Starptautiskās Tiesas piekristību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACP, AIDB, ANO, C, CCC, ECA, ECOWAS, FAO, G19, G24, G77, IAEA, ICAO, ICC, ICFTU, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRCS, IHO, ILO, Interpols, ISO, ITU, MINURSO, MONUC, NAM, OAU, OIC, OPCW, OPEC, PCA, PTO, PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNAMSIL, UNCTAD, UNESCO, UNHCR, UNIDO, UNIKOM, UNITED, UNMEE, UNMIK, UNMOP, UNMOT, UNMOVIC, UNU, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: PDP – Tautas demokrātiskā partija; APP – Visas tautas partija; AD – Demokrātiskā aliance

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 57.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 260

INFLĀCIJA: 6,9%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE):

6,98 mlrd. USD

VALŪTAS MAINĀS KURSI/ ASV dolārs:

110–120 nairas

VALSTS VALŪTA: NAIRA

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsotņkari	○	○	○
Starptautiskie kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Nigēriešu karaspēkam ir galvenā nozīme Rietumāfrikas miera uzturēšanas misijās.
- No 2001. g. armija iesaistījies arī nemieru apspiešanā.
- Karavīri tiek apsūdzēti civiliedzīvotāju slaktiņā 2001. gadā.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: apvērsumi 1983., 1985. un 1993. gadā. Nepārtraukta etniska vardarbība

KĀ TRIJU REĢIONU FEDERĀCIJA NIGĒRIJA IEGUVA NEATKARĪBU no Lielbritānijas 1960. gada 1. oktobrī, bet 1963. gadā kļuva par federatīvu republiku ar jaunu Konstitūciju. Nigērijā, kura ir Āfrikā visvairāk apdzīvotā valsts, ir vairāk nekā 200 etnisko grupu (trīs lielākās ir hausi/fulani, jorubi un ibo). Ceļā uz demokrātiju bijušas gan etniskas, gan reliģiskas, gan reģionālas šķelšanās. Lielākoties ir dominējis korumpēta militārā vara, ko pārtraukuši apvērsumi un īslaicīgas, neveiksmīgas civilās valdības. 1999. gadā ar prezidenta Oluseguna Obasandžo ievēlšanu un Konstitūcijas pārskatīšanu Nigērija kļuva par daudzpartiju demokrātiju. Lai gan nākamās vēlēšanas izkropļoja korupcija un nemieri, Nigērija tomēr mēģina veiksmīgi pāriet no vienas civilās valdības uz nākamo.

Kopš neatkarības iegūšanas Nigērijas politikā un valdībā ir dominējušas etniskās cīņas. Nesaskaņas pastiprinājušas dažādās reliģijas, atšķirīgie naftas krājumi reģionos un plaši izplatītā korumpētība un nabadzība. Lai pretdarbotos šķeltnieciskajiem spēkiem, Nigērija savus sākotnējos trīs reģionus sadalījusi 36 autonomos štatos, mazinot lielo etnisko grupu varu un nodrošinot vienmērīgāku valsts pārvaldes sadalījumu. Galvaspilsēta tika pārcelta no Lagosas, Kristiānas štata, jorubu apdzīvotajā teritorijā dienvidos, uz valsts vidieni, izveidojot etniski jaukto galvaspilsētas Abudžas federālo apgabalu. Lai kompensētu iedzīvotāju un naftas krājumu atšķirības, valsts ieņēmumi tiek vienlīdzīgāk sadalīti starp štatiem. Tomēr etniskie, reliģiskie un teritoriālie konflikti ir ļoti smagi. 1967. gadā Austrumibo reģiona atdalīšanās mēģinājumi izraisīja 30 mēnešus ilgo Biafras karu, kas prasīja 600 000 dzīvību. 1995. gadā sakarā ar Ogoni aktivista Kena Saro-Vivo sodīšanu ar nāvi Nigēriju izslēdza no Britu Nāciju Sadraudzības. Šariata likumu ieviešana dažos ziemeļu štatos ir izraisījusi vardarbību, piemēram, 2000. gada nemierus Kadunā. 2002. gadā musulmaņi un kristieši atkal nonāca konfliktā par bargajiem islāma sodiem, tas prasīja 500 dzīvības. Saskaņā ar Konstitūciju gan prezidentu, gan Nacionālās sapulces locekļus ievēl vispārējās vēlēšanās. Prezidents pēc Tiesu konsultatīvās komitejas ieteikuma iecel lielāko daļu tiesu amatpersonu federālajās tiesās – Augstākajā tiesā un Federālajā Apelācijas tiesā. Nigērijas tiesību un tiesu sistēma darbojas saskaņā ar nigēriešu likumu noteikumiem, paražu un šariata jeb islāmiskajām tiesībām.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Naidīgo hausi/fulanu musulmaņu (ziemeļos; vairākums), kristiešu jorubu (dienvidos) un ibo tautas kristiešu (austrumos) samierināšana.
- Vienlīdzīga ieņēmumu sadale starp visiem štatiem un vietējām valdībām no naftas krājumu dotās peļņas.
- Valsts sektorā jāaptur korupcija, kas apdraud tautas uzticību valdībai. Korupcija privātajā sektorā piepilda nedaudzu kabatas, turpreti valsts lielākie celtniecības projekti paliek nepabeigti.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Nacionālā sapulce Divpalātu parlaments Senāts Tajā ir 109 locekļi, kas vispārējās un tiesās vēlēšanās un tiesās ievēlēti uz četriem gadiem: pa trīs no katra štata un viens no galvaspilsētas Abudžas federālā apgabala. Pārstāvju palāta Tajā ir 360 locekļi, kas uz četriem gadiem ievēlēti vispārējās un tiesās vēlēšanās – pa desmit no katra štata. Reģionālā pārvalde 36 štati un galvaspilsētas Abudžas federālais apgabals; pārvalda gubernatori un vicegubernatori, kas ievēlēti uz četriem gadiem, un vēlētas leģislatūras.	IZPILDVARA Prezidents Uz četriem gadiem ievēlēts vispārējās un tiesās vēlēšanās; var ieņemt amatu divus termiņus. Valsts un valdības galva; bruņoto spēku virspavēlnieks. Federālā izpildpadome Tajā ir armijas virsnieki, etniskie līderi un virsaiši, zinātnieki. Iecel prezidents; pārrauga valsts pārvaldes darbu.	TIESAS Augstākā tiesa Augstākā pārskatīšanas un apelācijas tiesa; iztiesā strīdus starp federācijas valdību un štatu valdībām. Tajā ir līdz 15 tiesnešiem, ko pēc Tiesu konsultatīvās komitejas ieteikuma iecel prezidents un kas ieņem amatu līdz 70 gadu vecumam. Apelācijas tiesa Iztiesā štatu un federācijas zemāko tiesu apelācijas. Tajā ir līdz 50 tiesnešiem, ko pēc Tiesu konsultatīvās komitejas ieteikuma iecel prezidents un kas ieņem amatu līdz 70 gadu vecumam. Federālās tiesas Šariata tiesas Tiesas, kuru darbība balstās uz paražu tiesībām

ETIOPIJA

Oficiālais nosaukums: **ETIOPIJAS FEDERATĪVĀ DEMOKRĀTISKĀ REPUBLIKA**

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 64,5 milj.
	GALVASPILSĒTA: ADISABEBA
	PLATĪBA: 1 126 979 km ²
	NEATKARĪBA: vismaz pirms 2000 gadiem
	KONSTITŪCIJA: 1995

Vārds ETIOPIJA nozīmē "apdegušās sejas" – tā grieķu valodā sauca tumšādainos.

RELĪGIJA: musulmaņi 40%, etiopiešu pareizticīgie 40%, tradicionālie ticējumi 15%, citi 5%

VALSTS VALODA: amharu

REĢIONI VAI PROVINCES: 9 etniski štati

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSSAZĪNAS LĪDZEKLĪ: daļēja politiskā cenzūra

Laikraksti: 3 dienas laikraksti

TV: 1 valstij piederošs dienests

Radio: 4 dienests – 1 pieder valstij, 3 neatkarīgi

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: pārejas, reģionālās un valsts tiesas, neatzīt Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACP, AfDB, ANO, CCC, ECA, FAO, G24, G77, IAEA, ICAO, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRC, IGAD, ILO, Interpols, IOM (novērot.), ISO, ITU, NAM, OAU, OPCW, PTO (novērot.), PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNHCR, UNIDO, UNU, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: OPDO – Oromo Tautas demokrātiskā koalīcija; ANDM – Amharu Nacionāli demokrātiskā kustība; TPLF – Tigres Tautas atbrīvošanas fronte; InD – Neatkarīgie

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 99.

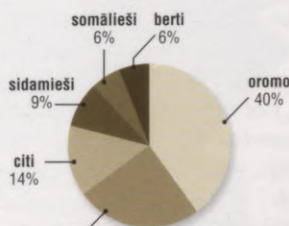
NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 100

INFLĀCIJA: 5,5%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): 16 milj. USD

VALŪTAS MAINAS KURSI/ ASV dolārs: 8,225–8,450 Etiopijas birr

ETNISKĀS SASTĀVS

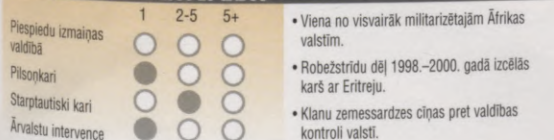

VALSTS VALŪTA: ETIOPIJAS BIRS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

- Viens no visvairāk militarizētajām Āfrikas valstīm.
- Robežstrīdu dēļ 1998–2000. gadā izcēlās karš ar Eritreju.
- Klanu zemessardzes cīņas pret valdības kontroli valstī.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: Eritrejas atdalīšanās karš 1961.–1993. gadā. Pilsongarš 1974.–1991. gadā. Robežu karš ar Eritreju 1998.–2000. gadā. ANO iejaukšanās (UNMEE)

ETIOPIJA IR VIENA NO VECĀKAJĀM joprojām pastāvošajām valstīm – tās sākumi rodami apt. 1000 gadu p.m.ē. 1974. gada septembrī bruņotie dumpinieki Mengistu Haile Mariama vadībā gāza imperatoru Haile Selasije I. Dergs – militārā padome – īstenoja "padomisku" lauksaimniecības kolektivizācijas politiku un uzsāka "sarkano teroru", kura laikā politiskie pretinieki tika spīdzināti un nogalināti. Kolektivizācijas politika kopā ar sausumu 1984. gadā izraisīja briesmīgu badu, un valsts saņēma plašu starptautisku atbalstu. Kopš tā laika Etiopija vēl ne vienu reizi vien piedzīvojuši badu. 1991. gada maijā Mengistu aizbēga trimdā, jo varu pārņēma dumpinieku spēki no Etiopijas Tautas revolucionāri demokrātiskās frontes (EPRDF) – etniskās alianses, kurā dominē tigrāji. Četrus gadus pie varas bija EPRDF Pagaidu valdība. 1995. gadā tika proklamēta Etiopijas Federatīvā Demokrātiskā Republika (FDRE). 1993. gadā Eritreja, kura 30 gadus bija cīnījies pret Etiopijas aneksiju, beidzot ieguva neatkarību. 1998. gadā starp šīm abām valstīm izcēlās divu gadu karš.

Etiopijā ir izveidota parlamentārā sistēma un notiek periodiskas vēlēšanas. Premjerministrs vienlaikus ir arī EPRDF (kurā ir visas lielākās partijas) priekšsēdētājs. Premjerministrs ir pilnvarots iecelt un atcelt tiesu iestāžu un izpildstruktūras locekļus un var atcelt Ministru padomi. Divpalātu likumdošanas struktūru veido Tautas pārstāvju palāta un Federācijas palāta, kurai ir ceremoniālas funkcijas un nav likumdošanas pilnvaru. Vairākas opozīcijas partijas nepiedalījās

1995. gada vēlēšanās, protestējot pret valdības iejaukšanos vēlēšanu cīņā, bet 2000. gada vēlēšanās jau piedalījās 49 partijas.

Saskaņā ar Konstitūciju deviņiem pēc etniskā principa veidotiem štatiem piešķirta autonomija, tiesības iegūt un tērēt savus ieņēmumus un pat atdalīties.

PĀRTIKAS SADALIŠANA

2000. gada 20. aprīlī etiopiešu sievietes gaida pārtiku Imi – Rietumetiopijas ciemā, kuru pārņēmis sausums. Postošs bads un sausums Etiopijā ir raksturīga parādība.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Parlaments Divpalātu parlaments Federācijas palāta Tajā ir 108 locekļi, ko uz pieciem gadiem iecel reģionālās sapulces. Tautas pārstāvju palāta Tajā ir 548 deputāti, ko ievēl uz pieciem gadiem vispārējās un tiesās vēlēšanās no vienmandāta apgabaliem.	IZPILDVARA Prezidents Uz sešiem gadiem ievēl Tautas pārstāvju palāta. Valsts galva.	TIESAS Augstā tiesa Augstākā pārskatīšanas un apelācijas tiesa. Augstākā tiesa Iztiesā apelācijas: pārbauga tiesas visā valstī. Tiesas priekšsēdētāju un priekšsēdētāja vietnieku iesaka premjerministrs, bet iecel Tautas pārstāvju palāta; pārejos tiesnešus izraugās Federācijas Tiesu administratīvā padome, iecel Tautas pārstāvju palāta.
Reģionālā pārvalde Deviņi daļēji autonomi štati, kuriem ir pilnvaras iegūt un tērēt pašiem savus ieņēmumus.	Premjerministrs Pēc vēlēšanām iecel valdošā partija. Valdības galva.	Tautas tiesas Vietējās tiesas Kara tiesas
Ministru padome Locekļus amatam nominē premjerministrs, bet apstiprina Tautas pārstāvju palāta.		

FRANCIJA

FRANCIJAS KAROGS

Francijas karogu, ko pieņēma 1794. gada 15. februārī un kas pazīstams kā Tricolore (Trīskrāsu karogs), lietoja līdz Napoleona krišanai 1814.–1815. gadā. To atjaunoja Otrā republika 1848. gadā.

EIFEĻA TORNIS

Tornis, kuru pēc tā pabeigšanas 1889. gadā daudzi uzskatīja par monstrozu būvi, tagad ir iecienīts Parīzes un visas Francijas simbols.

PĒC TAM KAD JŪLIJS CĒZARS 58.–50. g. p.m.ē. iekaroja teritoriju, kas bija pazīstama kā Gallija, romiešu uzspiestie likumi un kopīgā valoda gandrīz piecu gadsimtu laikā apvienoja gallu ciltis, veidojot to kopīgo identitāti un stabilus priekšstatus par karalistes ģeogrāfiskajām robežām.

Tauta, kas zemei deva savu vārdu, bija franki – ģermāņu iebrucēji, kuri pēc Rietumromas impērijas sabrukuma šķērsoja gallu zemi. Hlodviga (481–511) valdīšanas laikā tie ieguva kontroli gandrīz pār visu mūsdienu Franciju. Hlodviga Merovingu dinastiju 8. gs. nomainīja Karolingi, kuru dižākais valdnieks Kārlis Lielais (vald. 768–814) izveidoja plašu impēriju, kas aptvēra arī daudzas vācu zemes. Pēc viņa nāves impērija tika sadalīta un Francijas daļa kļuva par brīvu feodālo lēņu valdījumu kopumu. Kaut arī to valdnieki nereti bija varenāki par savu nominālo suverēnu, viņi bija uzticīgi Francijas karaļa vasaļi. Francijas kronim nācās arī ilgstoši karot ar Angliju, šo karu kulminācija bija Simtgadu karš (1337–1453). Francijas karaļi pakāpeniski

nostiprināja savu varu un izveidoja varenu absolūto monarhiju, kuras zenīts bija 17. gadsimtā “Saules karaļa” Luija XIV valdīšanas laikā (1643–1715). Francija kļuva par dominējošo spēku Eiropas politikā, bet karaļa pils Versaļā bija Eiropā varenākais galms.

Pēc Luija XIV nāves 1715. gadā Francijas politiskā hegemonija mazinājās, bet tās ietekme kultūras jomā joprojām bija spēcīga. Apgaismības laikmetā vadošās personības bija franču rakstnieki un filozofi, kuri apšaubīja baznīcas un monarhijas tradicionālo autoritāti. Franču apgaismība ietekmēja amerikāņus Tomasu Džefersonu un Bendžaminu Franklīnu, kuri veidoja jaunu, demokrātisku valsti Ziemeļamerikā. Apgaismotāju idejas ierosināja pašu dramatiskāko notikumu

V A L S T S

LIKUMDOŠANA

PARLAMENTS

Senāts galvenokārt nodarbojas ar konstitucionāliem jautājumiem un ārlietām, bet Nacionālā sapulce – ar valsts pārvaldes darbu.

► SENĀTS

Augšnamā ir 321 vieta: 296 senatori pārstāv Franciju, 13 – Francijas aizjūras teritorijas, bet 12 – Francijas pilsoņus ārzemēs. Senāta locekļus uz 9 gadiem netieši ievēlē vēlēšanu kolēģija; ik pēc trim gadiem ievēlē 1/3 Senāta locekļu.

SENĀTA IEKŠTELPAŠ

Senāta sēžu zāle Luksemburgas pili; tās interjers noformēts ar Nikolā Pusēna, Filipa de Šampēna un Rubensa gleznām.

► NACIONĀLĀ SAPULCE

Parlamenta apakšnamā ir 577 vietas; deputātus ievēlē vispārējās vēlēšanās uz pieciem gadiem. Domstarpību gadījumā Nacionālā sapulce kā galvenā likumdošanas struktūra var noraidīt Senāta lēmumu.

IZPILDVARA

PREZIDENTS

PREZIDENTS
Žaks Širaks,
ievēlēts
1995. gadā.

Valsts galva; ievēlēts uz septiņiem gadiem vispārējās vēlēšanās. Prezidentam jābūt Francijas pilsonim, vecākam par 23 gadiem, jāatbilst Francijas tiesiskajām prasībām attiecībā uz militāro dienestu. Kandidāta reģistrēšanai nepieciešams 500 ievēlētu amatpersonu atbalsts no vismaz 30 departamentiem vai aizjūras teritorijām. Pienākumi ietver līgumu parakstīšanu un premjerministra iecelšanu; ir tiesības atlaist Nacionālo sapulci; vada Ministru padomi un Augstāko tiesu padomi. Francijas augstākā amatpersona, bet visi lēmumi iekšlietu jomā jāapstiprina premjerministram.

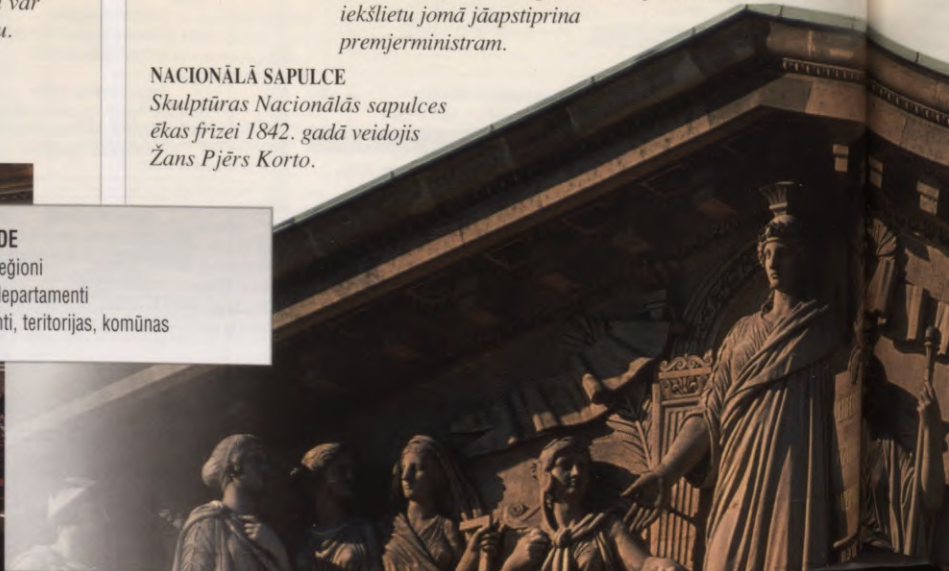
NACIONĀLĀ SAPULCE

Skulptūras Nacionālās sapulces ēkas frīzei 1842. gadā veidojis Žans Pjērs Korto.

REĢIONĀLĀ PĀRVALDE

- 22 administratīvie reģioni
- 96 administratīvie departamenti
- aizjūras departamenti, teritorijas, komūnas

*“Es esmu nevis Luija XVI,
bet Kārļa Lielā pēctecis.”*

*Napoleons Bonaparts 1804. gada decembrī
pāvestam Pijam VII*

MARIANNA
*Kopš Lielās franču
revolūcijas šī jaunā
sieviete ir Francijas
tautas un republi-
kas simbols.*

Francijas vēsturē – Lielo franču revo-
lūciju, kura sākās 1789. gadā un iezīmēja
pārstāvnieciskākas, demokrātiskākas valsts
pārvaldes meklējumus. Karalis Luijs XVI tika
sodīts ar nāvi, un sākās nežēlīgs un asiņains
periods, kas zināms kā terora laiks. Revolū-
cijai tā arī neizdevās iedibināt demokrā-
tisku valdīšanu, pie varas nāca
Napoleons (vald. 1799–1815), kura
vadībā Francija īslaicīgi atguva
savu militāro un politisko
pārākumu.

19. gadsimtā Francija pie-
dzīvoja vēl divas revolūcijas –
1830. un 1848. gadā. Pēc pēdējās
uz neilgu laiku izveidojās republika,

NAPOLEONS BONAPARTS

*Napoleons kā veiksmīgs ģenerālis
karos pēc Lielās franču revolūcijas
nostiprināja savu varu un izveidoja
impēriju, kurai 19. gs. sākumā bija
noteicošā ietekme Eiropā. 1804. gadā
viņš pats sevi kronēja par imperatoru.*

bet pēc tam – Otrā
impērija, kurā kā impe-
rators Napoleons III
valdīja Napoleona brāļa-
dēls. Pēc viņa sakāves
franču–prūšu karā
(1870–1871) Francija atgriezās pie republikā-
niskās pārvaldes.

Trešā republika pastāvēja līdz
1940. gadam, kad Franciju iekaroja
nacistiskā Vācija. Ceturtā republika, kas
izveidojās kara beigās, pastāvēja neilgi.
1958. gadā līdz ar krīzi, ko radīja Francijas
koloniālais karš Alžīrijā, jaunajā, Piektajā
republikā saskaņā ar jauno Konstitūciju, kas
piešķīra prezidentam jaunas izpildpilnvaras,
varu pārņēma Šarls de Gollis. Mūsdienā
Francijā prezidentam nereti nācies strādāt
kopā ar opozīcijas vairākumu Nacionālajā
sapulcē. Pašapziņu atguvusi Francija ir
atjaunojusi attiecības ar Vāciju un īstenojusi
partnerību, kas bija vajadzīga Eiropas
Savienības un eirozonas radišanai.

P Ā R V A L D E

PREMJERMINISTRIS

Valdības galva; amatam nominē
parlamenta vairākuma partija vai
koalīcija; uz nenoteiktu termiņu ieceļ
prezidents. Vada valdības ikdienas darbu
un par to atbild; Kabineta vadītājs, iesaka
prezidentam ministrus un nosaka to
pienākumus un atbildību; izdod dekrētus;
atbildīgs par valsts aizsardzību.

PREMJERMINISTRIS
*Dominiks de
Vilepēns, iecelts
2005. gada 31. maijā.*

► KABINETS

Vada prezidents. Ministru padomes priekšgalā
ir premjerministrs; tajā ir 15 ministri.

TIESAS

AUGSTĀKĀ APELĀCIJAS TIESA

Francijas augstākā apelācijas tiesa; locekļus ieceļ prezidents; dalīta sešās palātās, kas
atbildīgas par civiltiesībām, krimināltiesībām, sociālajām tiesībām, komercietībām,
ekonomikas un finanšu tiesībām. Lemj tikai par likuma jautājumiem, bet neskata
zemāko tiesu lēmumu atkārtotas pārskatīšanas problēmas.

► KONSTITUCIONĀLĀ PADOME

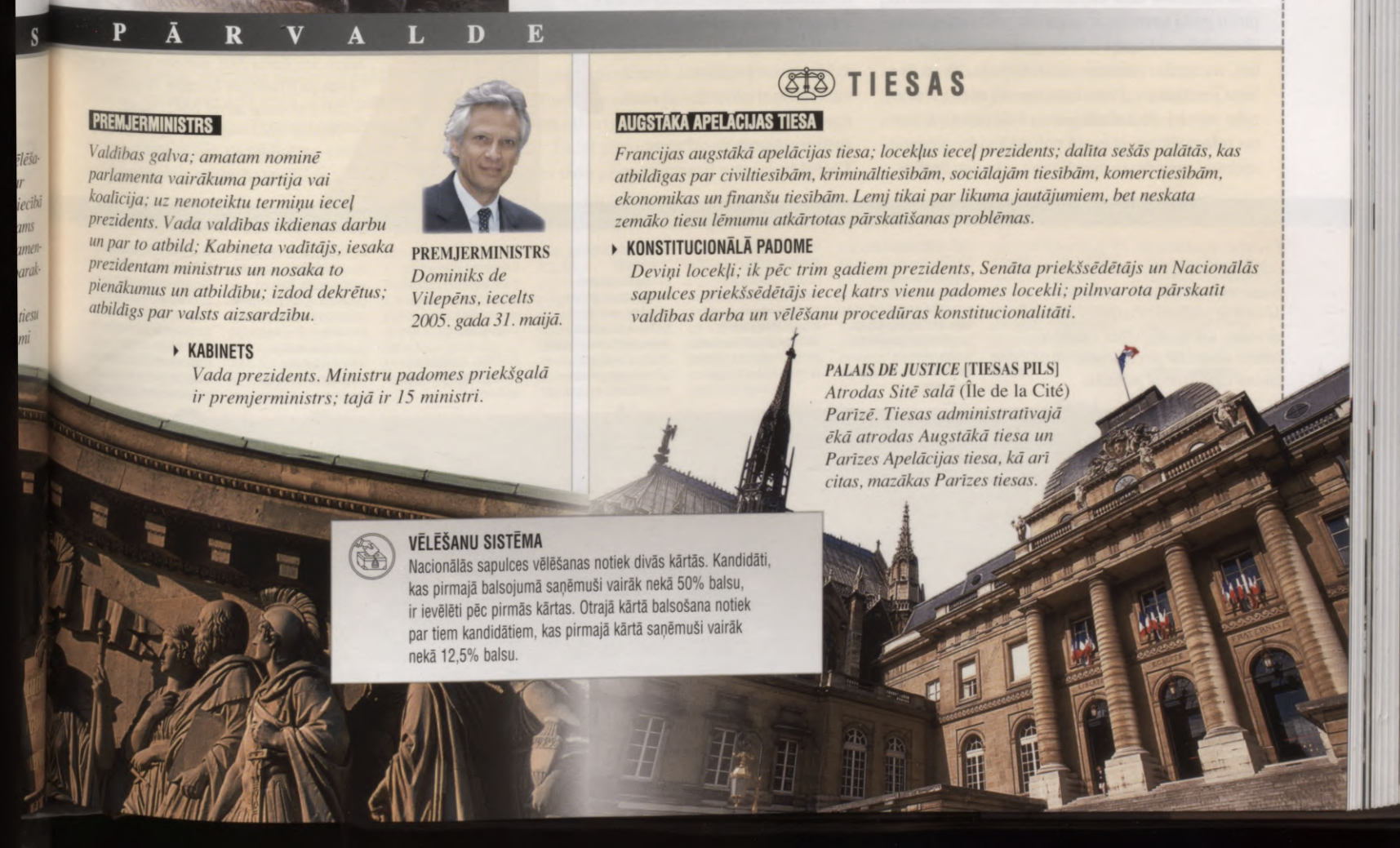
Deviņi locekļi; ik pēc trim gadiem prezidents, Senāta priekšsēdētājs un Nacionālās
sapulces priekšsēdētājs ieceļ katrs vienu padomes locekli; pilnvarota pārskatīt
valdības darbu un vēlēšanu procedūras konstitucionalitāti.

PALAIS DE JUSTICE (TIESAS PILS)
Atrodas Sitē salā (Île de la Cité)
Parīzē. Tiesas administratīvajā
ēkā atrodas Augstākā tiesa un
Parīzes Apelācijas tiesa, kā arī
 citas, mazākas Parīzes tiesas.

VĒLĒŠANU SISTĒMA

Nacionālās sapulces vēlēšanas notiek divās kārtās. Kandidāti,
kas pirmajā balsojumā saņēmuši vairāk nekā 50% balsu,
ir ievēlēti pēc pirmās kārtas. Otrajā kārtā balsošana notiek
par tiem kandidātiem, kas pirmajā kārtā saņēmuši vairāk
nekā 12,5% balsu.

IZPILDVARA

ŽORŽS POMPIDŪ (1911–1974)
Pompidū (pa labi) piedalījās 1958. gada Konstitūcijas izstrādāšanā un 1961. gadā noslēdza slepeno līgumu ar Alžīriju. Viņš bija premjerministrs de Golla administrācijā (1962–1968), bet 1969. gadā nomainīja de Gollu prezidenta amatā.

ŠARLS DE GOLLS (1890–1970)

De Golls bija kustības "Brīvā Francija" lideris Otrajā pasaules karā un vadīja pēckara pagaidu valdību, bet atkāpās no amata, jo uzskatīja, ka Konstitūcija ir neefektīva. Alžīrijas krīzes laikā 1958. g. atgriezās pie varas un kļuva par pirmo Piektais republikas prezidentu.

FRANSUĀ MITERĀNS (1916–1996)

Miterāns, pirmais sociālistu prezidents Piektajā republikā, bija amatā divus termiņus – no 1981. līdz 1995. gadam. Divreiz viņš dalīja varu ar labējo centru premjerministru.

PREZIDENTŪRA

Saskaņā ar 1958. gada Konstitūciju Piektais republikas prezidentam ir piešķirtas daudz plašākas politiskās pilnvaras salīdzinājumā ar jebkuru citu Francijas varas sistēmas pārstāvi.

Prezidents, kuru ievēlē vispārējās vēlēšanās uz piecu gadu termiņu, ir augstākā politiskā autoritāte valstī, un viņam ir īpašas pilnvaras aizsardzības, nacionālo teritoriju un institūciju, kā arī ārlietu jautājumos. Prezidents var arī atlaist Nacionālo sapulci, izsludināt jaunas vēlēšanas vai tautas referendumu, ja esošā politiskā vide, viņaprāt, apdraud prezidenta pienākumu sekmīgu izpildi.

Lai gan prezidentam ir arī visas pārējās demokrātiskas valsts prezidenta parastās pilnvaras – galīgā kontrole pār armiju kā bruņoto spēku virspavēlniekam, diplomātisko sūtņu pieņemšana, izvirzīšana augstos valsts amatos, ieskaitot premjerministra iecelšanu, līgumu slēgšana un apžēlošanas tiesības –, tomēr viņa iekšpolitikas lēmumiem ir vajadzīgs premjerministra apstiprinājums un atbalsts. Tādējādi, lai gan Francijas

prezidentam ir piešķirtas ārkārtējas pilnvaras, viņš tomēr nav galīgā politiskā autoritāte valstī, bet drīzāk kooperatīvais valdīšanas formas galvenais partneris.

KARDINĀLS RIŠELJĒ (1585–1642)

Izcilais valstsvisrs Rišeljē 1624. gadā kļuva par Luija XIII galveno ministru un kalpoja Francijas karalim 18 gadus līdz pat savai nāvei 1642. gadā. Rišeljē oportunistiskā diplomātija palīdzēja Francijai kļūt par vadošo valsti Eiropā.

KABINETS

Premjerministrs un 15 galveno valsts ministriju vadītāji kopā veido Kabinetu, ko oficiāli sauc par Ministru padomi. Pakļauts prezidentam; kārtoti oficiālas valdības lietas; konsultē prezidentu; īsteno izpildvaras politiku.

IEKŠLIETAS • IEKŠĒJĀ DROŠĪBA
Administrē nacionālās teritorijas un rūpējas par iedzīvotāju drošību; aizsargā valsts iestāžu integritāti un garantē vispārējās vēlēšanu tiesības; pārrauga decentralizācijas politikas īstenošanu.

SOCIĀLĀS LIETAS • NODARBINĀTĪBA
Pārrauga pilsoņtiesību ieviešanu sociālajā jomā; nodrošina informāciju par nodarbinātību; pārvalda valsts sociālā nodrošinājuma, pensiju, invaliditātes pabalstu un viesstrādnieku fondus.

TIESLIETAS • ZĪMOGU GLABĀŠANA
Pārrauga un garantē Francijas tiesu sistēmas integritāti; pārrauga ES tiesību un starptautisko tiesību piemērošanu Francijā; strādā, lai maksimāli palielinātu tiesu sistēmas caurskatāmību un efektivitāti.

ĀRLIETAS
Galvenokārt izlūkdienests; sniedz politiķiem precīzu informāciju par ārvalstīm un nevalstiskām organizācijām.

AIZSARDZĪBA UN VETERĀNI
Pārvalda Francijas bruņotos spēkus (armiju, jūras un gaisa spēkus, kā arī bruņotos policijas spēkus) un atbild par valsts drošību; īsteno aizsardzības politiku; nodrošina pabalstu programmas Francijas veterāniem.

JAUNATNE, IZGLĪTĪBA • PĒTNIECĪBA
Pārvalda Francijas izglītības sistēmu; nodrošina izglītības integritāti; pārrauga mācību standartus un pieņemšanu darbā mācību iestādēs; atbalsta jauno tehnoloģiju ieviešanu, veicina pētniecību un doktorantūras studijas.

VALDNIĒKU GALERIJA

Līdz 1789. gada revolūcijai valsts lietas Francijā vadīja monarhs un viņa izraudzītie ministri.

KĀRLIS LIELAIS 768–814
Saliēdēja karalisti un radīja augošu impēriju.

FILIPS I 1106–1108
Valdīja laikā, kad karalisti aizēnoja Normandijas hercogiste.

LUIJS VII 1137–1180
Veda karapulku uz Svēto zemi 2. krusta kara laikā.

ŠARLS VII 1422–1461
Karalis Žannas d'Arkas dzīves laikā.

ANRĪ IV 1589–1610
Pirmais Burbonu dinastijas monarhs.

PREZIDENTU GALERIJA

Francijas prezidentūra sākās 1848. gadā, kad tautas sacelšanās pieprasīja demokrātisku varu un gāza karali Luiju Filipu. Pirmais prezidents Luijs Napoleons vadīja 1852. gada apvērsumu, lai kļūtu par imperatoru Napoleonu III.

LUIJS NAPOLEONS BONAPARTS 1848–1852

LUIJS ĀDOLFS TJĒRS 1871–1873

PATRISS MORISS MAKŠ-MAONS 1873–1879

FRANSUĀ POLS ŽILS GREVĪ 1879–1887

FRANSUĀ SADI KARNO 1887–1894

ŽANS POLS PJĒRS KAZIMIRS-PERJE 1894–1895

FRANSUĀ FĒLIKSS FORS 1895–1899

EMĪLS FRANSUĀ LUBĒ 1899–1906

KLEMĀNS ARMĀNS FALJERS 1906–1913

RAIMONS PUANKARĒ 1913–1920

POLS REJĀNS LUIJS DEŠANVĪLS 1920

ALEKSANDRS MILERĀNS 1920–1924

FRANCIJA

PREZIDENTS
ŽAKS ŠIRAKS

PREMJERMINISTRS
DOMINIKS DE VILEPĒNS

HÔTEL MATIGNON

Francijas augstmaņu nams, kas pabeigts 1725. gadā un tagad ir premjerministra oficiālā rezidence. Atrodas līdzās Elizejas pilij.

REPUBLIKAS GVARDE
Šie karavīri apsargā valdības amatpersonas visā Parīzē.

PREZIDENTA REZIDENCE ELIZEJAS PILĪ
Galvenās ēkas pirmajā stāvā – Salon Doré (zeltītājā salonā) – atrodas prezidenta birojs.

FRANCIJAS
PREZIDENTA
PILS
Elizejas pili, kas uzbūvēta Luija XV valdīšanas laikā, Napoleons izmantoja kā savu privāto rezidenci. Par oficiālu Francijas prezidenta rezidenci pils kļuva Otrās republikas laikā (1848–1852).

“Esmu nonācis pie secinājuma, ka politika ir pārāk nopietna lieta, lai to atstātu politiķu ziņā.”

Šarls de Golls

PREMJERMINISTRS

Premjerministrs ir otrā augstākā politiskā autoritāte Francijas Republikas valdībā. Premjerministrs, ko uz nenoteiktu laiku ieceļ prezidents, daļa ar viņu plašas politiskas pilnvaras un varu.

Tā kā visiem prezidentā iekšpolitiskajiem lēmumiem ir vajadzīgs premjerministra apstiprinājums, sekmīga valsts pārvaldes darba būtisks, varbūt pat izšķirošs nosacījums ir abu šo politiķu attiecības. Premjerministram ir arī virkne individuālu pienākumu, tostarp valdības ikdienas darba vadīšana, uzturot

saikni starp Nacionālo sapulci un izpildvaru (*pouvoir exécutif*), kā arī vadot parlamenta vairākumu. Viņš ir atbildīgs par valsts aizsardzību, ieceļ valdības locekļus un kā valdības galva tiek uzskatīts par personu, kas vislielākā mērā iemieso valdības gribu.

Tādējādi premjerministra efektīvas darbības būtisks nosacījums ir prezidenta un likumdošanas struktūras atbalsts, jo premjerministra amata pienākumu termiņš lielā mērā atkarīgs no viņam izrādītā pastāvīgā atbalsta. Tādēļ prezidents ir ieinteresēts izvēlēties tādu premjerministru, kuram ir

Nacionālās sapulces vairākuma atbalsts.

Pat ja vairākumam būtu cita politiskā pārliecība nekā prezidentam, izpildvaras joma prasa abu šo pretējo politiskās varas figūru “sadzīvošanu”. Tā ir noticis trīs reizes – pirmoreiz 1986. gadā un pēc tam vēl 1993. un 1997. gadā.

Vispārējos vilcienos var teikt, ka saskaņā ar Konstitūciju prezidents aizstāv valsts intereses, bet premjerministrs un valdība nosaka un īsteno valsts politiku. Premjerministrs var kļūt par prezidentu, kā tas ir pašlaik.

EKONOMIKA, FINANSES • RŪPĪNĪCĪBA
Pārtrauca tirgu; ietekmē ekonomikas politiku; pārvalda Francijas valsts kasi un pasta dienestu; iekasē nodokļus; apkaro krāpšanu; regulē tirdzniecības, rūpniecības un informācijas tehnoloģiju standartus; uzrauga kodoldrošību.

TRANSPORTS, MĀJOKLI, TŪRISMS • JŪRLIETAS
Uztur Francijas jūras, upju, gaisa, dzelzceļa un autoceļu transporta infrastruktūru; pārtrauga dzīvokļu celtniecības standartus; pārvalda valsts dzīvokļu apgādi; gādā par tūrisma vietām Francijā un veicina tūrisma.

VIDE • ILGTSPĒJĪGA ATTĪSTĪBA
Aizsargā dabu un apdraudētās sugas; novērš piesārņojumu; aizsargā un attīsta valsts ūdensapgādi; attīsta vides pētniecību; veicina ekoloģisko rūpniecību.

VESELĪBA, ĢIMENE • INVALIDI
Uztur Francijas veselības aprūpes sistēmas integritāti; pārtrauga slimnīcu standartus; nosaka pabalstu programmas invalīdiem; īsteno ģimenes plānošanas un narkomānijas ārstēšanas programmas.

LAUKSAIMNIECĪBA, PĀRTIKA, ZVEJSAIMNIECĪBA • LAUKU ATTĪSTĪBA
Kontrolē Francijas pārtikas apgādes kvalitāti un higiēnu; pārtrauga ekonomikas lauksaimniecības nozari; kontrolē lauku rajonu attīstību un dabas aizsardzības aspektus.

KULTŪRA • KOMUNIKĀCIJA
Saglabā un aizsargā Francijas kultūru un Francijas kultūras institūcijas; gādā par to, lai visai Francijas tautai būtu pieejami Francijas kultūras objekti; veicina izpratni par Francijas kultūru ārzemēs.

CIVILDIENESTS • ADMINISTRATĪVĀ REFORMA
Pārtrauga Francijas valsts pārvaldes iestāžu integritāti; konsultē par administratīvās efektivitātes un integritātes palielināšanu; izstrādā elektroniskās pārvaldes metodes.

SPORTS
Veicina interaktīvu kopienas dzīvesveidu Francijā; nodrošina izglītības nepārtrauktību; sekmē sporta nodarību pieejamību jaunatnei un invalīdiem; uztur sporta aktivitāšu integritāti, ieskaitot narkotiku apkaršanu.

LULIJS XIV
1643–1715
“Sauls karalis” – lika uzcelt Versajas pili.

LULIJS XVI
1774–1792
Viņa valdīšana izprovocēja Lielo franču revolūciju un monarhijas sabrukumu.

ROBESPIJĒRS
1793–1794
Viens no Franču revolūcijas vadītājiem terora laikā.

NAPOLEONS
1799–1814
Sākumā ieņēma pirmā konsula amatu, vēlāk pats sevi kronēja par imperatoru.

LULIJS XVIII
1814–1815
1815–1824
Atguva troni pēc Napoleona sakāves Vaterlo kaujā.

1940.–1947. gadā prezidenta nebija. Trešo republiku nomaiņāja maršala Petēna vadītā franču valsts (t.s. Viši režīms), bet pēc kara ģenerāļa de Golla, Fēliksa Guēna un visbeidzot Žorža Bīdo valdības.

VENSĀNS ORIOLS
1947–1954

RENĒ KOTĪ
1954–1959

ŠARLS DE GOLLS
1959–1969

ŽORŽS POMPIDŪ
1969–1974

VALERĪ ŽISKĀRS D'ESTĒNS
1974–1981

FRANSUĀ MITERĀNS
1981–1995

ŽAKS ŠIRAKS
1995–

ALEKSANDRS MILERĀNS
1920–1924

GASTONS DUMERĢS
1924–1931

POLS DUMĒRS
1931–1932

ALBERS LEBRĒNS
1932–1940

OLS EŽĒNS
1920–1924

LIKUMDOŠANA

NACIONĀLĀ SAPULCE AR BURBONU PILI PRIEKŠPLĀNĀ

NACIONĀLĀ SAPULCE

Francijas Nacionālās sapulces pirmsākumi rodami Lielās franču revolūcijas demokrātiskajos centienos. 1789. gada 17. jūnijā Ģenerālštatu trešās kārtas pārstāvji pasludināja sevi par reprezentatīvu un tādējādi likumīgu valdošu struktūru Francijā. Nosaukuši sevi par Nacionālo sapulci, viņi divos gados izstrādāja Francijas Konstitūciju. Kad 1791. gadā tā tika pieņemta, Nacionālo sapulci atlaida, lai dotu ceļu jaunajai Likumdevēju sapulcei. Tā drīz vien zaudēja kontroli pār notikumu attīstību, un revolūcijā sākās terora posms. Napoleona nākšana pie varas samazināja demokrātisko pārstāvību Francijā, bet Nacionālo sapulci – visiem mērķiem un nolūkiem – aizstāja ar impērijas Senātu.

Francijas likumdošanas struktūras uzbūve un politiskā ietekme bija nepastāvīga visu 19. gadsimtu. Ar 1875. gada Konstitūciju Trešā republika izveidoja Senātu un Deputātu palātu. Tikai pēc Otrā pasaules kara Nacionālā sapulce atguva savu nosaukumu. 1946. gada Konstitūcija izvirzīja Nacionālo sapulci valsts varas struktūras virsotnē, bet 1958. gada Konstitūcija izlīdzināja varas sadalījumu starp trim varas atzariem, atjaunojot Senāta īpašo vietu likumdošanas sistēmā.

NACIONĀLĀ SAPULCE

Nacionālās sapulces mitne atrodas iespaidīgajā Burbonu pilī (Palais Bourbon), kas celta 1722.–1728. gadā hercogienei Luīzei Fransuāzai de Burbonai.

FRAGMENTS NO AMATA SIMBOLA UZ NACIONĀLĀS SAPULCES GALDA

Nacionālās sapulces darbības joma vairākos nozīmīgos aspektos atšķiras no Senāta darbības jomas. Pirmkārt, Nacionālā sapulce, kas ievēlēta no vienmandāta apgabaliem visā Francijā, nav saistīta ar īpašām teritoriālām interesēm, kā tas ir Senātam. Otrkārt, Nacionālās sapulces primārās politiskās intereses ir saistītas ar likumdošanas aktu izskatīšanu.

NACIONĀLĀ SAPULCE

Nacionālās sapulces sēžu zālei raksturīgi sarkani rotājumi un neoklasicisma arhitektūra. Priekšpusē sēž Nacionālās sapulces priekšsēdētājs, ap viņu ir komisija darba kārtības izstrādāšanai, kas vada likumdevēja sesijas.

Attiecīgi Nacionālā sapulce galvenokārt nodarbojas ar likumdošanu iekšlietās, tādās kā sabiedriskās brīvības, noziedzība, nodokļi, izglītība, tiesu sistēma, budžets un valsts aizsardzība. Treškārt, Nacionālās sapulces kompetencē ir nozīmīgais valdības pārraudzības uzdevums.

LIKUMDOŠANAS STRUKTŪRAS PILNVARAS UN PROCEDŪRAS

VALDĪBAS PĀRRAUDZĪBA

Galvenie pārraudzības pienākumi uzticēti Nacionālajai sapulcei, kura var nobalsot par neuzticības izteikšanu un kritizēt valdības amatpersonas. Atsevišķās, konkrēti norādītās dienās darba kārtībā var būt ministru vai valdības iztaujāšana (tā var notikt arī rakstiski), ja ir jānoskaidro valdības politika.

NACIONĀLĀS SAPULCES DEBATES

Sapulce apspriež turpmākās Eiropas integrācijas iespējamās sekas.

LĪGUMU UN ĀRPOLITISKO JAUTĀJUMU APSPIESĀNA

Abām likumdevēja palātām ir tiesības izskatīt līgumus vai starptautiskus nolīgumus, ko noslēdzis prezidents, jo īpaši tos, kas attiecas uz iekšpolitiku, konkrēti – līgumus par komercijautājumiem, tirdzniecību vai finansēm. Ja ir domstarpības par likumdošanas akta konstitucionalitāti, 60 deputāti vai senatori var pieprasīt Konstitucionālās tiesas nolēmumu. Līgumus neapstiprina, iekams tie nav izgājuši ratifikācijas procedūru.

EIROPAS INTEGRĀCIJA

Integrācija Eiropas Savienībā ir pretrunīgs jautājums lielākajā daļā Eiropas valstu. Lai kontrolētu Francijas integrāciju Eiropas Savienībā, parlaments ir izveidojis īpašas Nacionālās sapulces un Senāta delegācijas, abās palātās nodrošinot informāciju par Eiropas Savienības tiesību aktiem un par to, kā tie ietekmēs Franciju. Senātam Briselē ir arī īpašs birojs, kura pārziņā ir Eiropas Savienības monitorings.

FRANCIJA

SENĀTS

Luksemburgas pils, kuru lika uzcelt Marija Mediči un kuru uzbūvēja Salomons de Bross, atrodas Parīzē, Sēnas kreisajā krastā, vietā, kur kādreiz bija hercoga Pinjē-Luksemburga pils (Hôtel du Luxembourg); tāpēc tā nosaukta viņa vārdā.

SENĀTA PALĀTA

Skats uz Senāta krāšņajām iekštelpām. Senāta priekšsēdētājs no sava paaugstinājuma vada augšnama ikdienas darbu.

Tādēļ tā lielāko daļu savu resursu izlieto izpildvaras pārraudzībai. Ar valdību apakšnams uztur distancētās, tomēr sadarbības attiecības, atvēlot īpašas sesijas debatēm un valdības amatpersonu iztaujāšanai un izveidojot īpašas komitejas, kas pārrauga izpildvaras politiku.

SENĀTS

Francijas Senāta vēsture sākas ar Vecāko padomes (*le Conseil des Anciens*) institūtu, ko paredzēja 1795. gada Konstitūcija. Pēc Napoleona Bonaparta 18. brimēra valsts apvērsuma 1799. gadā Vecāko padome tika pārdēvēta par Senātu (1799–1814), izmainot arī struktūru, lai tā lidzinātos senajam romiešu Senātam. Šīm izmaiņām bija jānorāda uz augšnama vietu valsts likumdošanas struktūras vēsturē. Turpmāko divu gadsimtu gaitā vairākkārt, gandrīz ar katru jaunu režīmu, mainījās augšnama forma un nosaukums. Restaurācijas (1814–1830) un Jūlija monarhijas (1830–1848) laikā tas kļuva par Pēru palātu (*Chambre des Pairs*), tad – par Otrās impērijas Senātu (1851–1870), bet pēc Otrā pasaules kara – par Republikas padomi (1946–1958). Pašreizējās, Piektais republikas Senāta loma noteikta 1958. gada Konstitūcijā, kas radikāli pārstrukturēja franču politisko sistēmu.

Francijas parlamentārajā sistēmā Senāta likumdošanas pilnvaras atšķiras no Nacionālās sapulces pilnvarām. Lielākā no šīm atšķirībām ir tā, ka Senātam uzticēta gan ģeogrāfiska pārstāvība, jo daudzi franču senatori vienlaikus ir arī augstas amatpersonas vietējā mērogā, gan arī franču emigrantu pārstāvība. Līdz ar to ir citāds vēlēšanu process un atšķirīgas politiskās stratēģijas. Tomēr šīs atšķirības skar arī politikas jautājumus un procedūru. Pašreizējā likumdošanas sistēmā tikai senatoriem

un izpildvaras amatpersonām ir likumīgas tiesības ierosināt potenciālus Konstitūcijas grozījumus.

Senātam piešķirtas pilnvaras arī pārraudzīt un kontrolēt valsts ārlietas un, kas varbūt ir pat vēl svarīgāk, – integrāciju Eiropā. Šim nolūkam Senātam ir iedalīti īpaši resursi, kādu nav Nacionālajai sapulcei: “posteņi” (*listening post*) Briselē, Eiropas Savienības mītnēs, un īpašas attiecības ar izpildvaru, lai nepārtraukti atjauninātu integrācijas politiku. Augšnams ir pilnvarots arī ratificēt līgumus un grozīt normatīvo aktu noteikumus, kas var mainīt Francijas teritorijas lielumu un formu.

FRANCIJAS SENĀTA SĒŽU ZĀLE

Luksemburgas pils, ko sāka celt 1615. gadā, pēdējos divos gadsimtos ir būtiski pārveidota, lai atbilstu franču parlamenta augšnama vajadzībām.

LIKUMDOŠANAS INICIĀTĪVA

Deputātiem un valdībai ir likumdošanas iniciatīvas tiesības – ierosinot vai nu jaunu aktu, vai grozījumus jau esošajā. Tas notiek saskaņā ar Konstitūcijas 40. pantu, un par to notiek debates. Šī procesa laikā Konstitucionālā padome vai arī kāda no parlamenta palātām var grozīt tiesību aktu.

BALSOŠANA

Nacionālās sapulces deputāti pauž savu atbalstu likumprojektam.

KONSTITŪCIJAS GROZĪJUMI

Grozījumi Konstitūcijā tiek ierosināti, kad likumprojektu apstiprinājušas abas palātas. Tas nestājas spēkā, iekams netiek apstiprināts referendumā vai īpašā kopīgā Senāta un Nacionālās sapulces sesijā Versajā. Tam vajadzīgas trīs piektdaļas balsu.

KONSTITŪCIJAS PĀRSKATĪŠANA

Periodiski notiek Konstitūcijas pārskatīšana. Viena šāda pārskatīšana notika 1995. gadā Versajas pilī.

TIESAS

“Terorisms, ja mēs tam brīvi atļaujam demoralizēt demokrātiskas sabiedrības un graut starptautiskās dzīves pamatlikumus, mūs atsviež atpakaļ laikmetos, kurus domājām sen pagājušus.”

Žaks Širaks, Francijas prezidents

KONSTITUCIONĀLĀ PADOME

Francijā, tāpat kā lielākajā daļā Eiropas valstu, tās tiesību un tiesu sistēmā sarežģītā tīmeklī savijušās tradicionālo nacionālo tiesību un plašā Eiropas tiesu prakse. Francijai kā suverēnai valstij ir pašai sava tiesu sistēma ar likumiem, kas attiecas tikai uz Francijas teritorijām. Tomēr kā Eiropas Savienības dalībvalstij Francijai ir pienākums ieviest Eiropas Savienības izstrādātos normatīvos aktus, ko piemēro visās dalībvalstīs. Francijas tiesu sistēmai ir dažas neparastas iezīmes. Francijas Augstākajai tiesai (*Cour de Cassation*) atšķirībā no citu valstu augstākajām tiesām nav

konstitucionalitātes uzraudzības pilnvaru. Tās piešķirtas Konstitucionālajai padomei (*Conseil Constitutionnel*), tiesu iestādei, kas sanāk neregulāri – tikai pēc uzaicinājuma.

Konstitucionālajai padomei kā unikālam Piektās republikas Konstitūcijas veidojumam Francijā nav institucionāla

AUGSTĀKĀ TIESA

Prezidents Žaks Širaks kopā ar Francijas ģenerālprokuroru Žanu Fransuā Birželēnu, Augstākās tiesas pirmo galveno tiesnesi Giju Kanivē un pārējiem galvenajiem tiesnešiem palātas atklāšanas ceremonijā 2001. gadā.

precedenta. 20. gs. 50. gadu beigās Padomes izveidošanu atbalstīja Šarls de Golls, lai ierobežotu plašās pilnvaras, ko baudīja Ceturtās republikas likumdošanas iestādes, un lai nodrošinātu vienlīdzīgu varas sadalījumu starp trim varas atzariem.

Līdz 1974. gadam Padome izskatīja tikai to lietu konstitucionalitāti, kuras tai iesniedza prezidents, premjerministrs vai abu Parlamenta palātu vadītāji. Taču ar 1974. gadā izdarītajiem Konstitūcijas grozījumiem tiesības vērsties tiesā ieguva arī likumdevējvaras koalīcijas, kurās ir 60 vai vairāk kādas palātas locekļi. Padomē izskatīto lietu skaits palielinājās katru gadu, un tagad tā izskata gandrīz katra jauna likumdošanas akta konstitucionalitāti. Kopš minētā grozījuma pieņemšanas Padomes ietekme Francijas politikā ir būtiski pieaugusi, un tas izraisījis kritiku par pārmērīgu tiesas ietekmi uz politiskajām procedūrām. Faktiski Konstitucionālā padome reti kad noraida vai anulē tiesību aktus kā konstitūcijai neatbilstošus. Biežāk tās uzdevums ir pārskatīt tiesību aktu un ierosināt izmaiņas, lai nodrošinātu tā likumību. Daži no Padomes svarīgākajiem konstatējumiem ir sīkāk izklāstīti turpmāk teksta daļā “Vēsturiski nolēmumi”.

Padomi veido deviņi tiesneši, ik pēc trim gadiem prezidents, premjerministrs un Nacionālās sapulces priekšsēdētājs ieceļ pa

vienam jaunam tiesnesim. Padomes locekļi amatu ieņem deviņus gadus, šis termiņš nav pagarināms. Lai saglabātu zināmu politisku distanci, tiesnešus nevar izvirzīt politiskiem amatiem – viņi nevar ieņemt amatus valdībā, likumdošanas struktūrā, Eiropas Parlamentā vai Ekonomikas un sociālo lietu padomē, kamēr pilda savus amata pienākumus Padomē. Visi bijušie Republikas prezidenti arī *de jure* ir Padomes locekļi ar noteikumu, ka tie neieņem nevienu no iepriekš minētajām pozīcijām.

PALAIS DE JUSTICE

Palais de Justice ir Parīzes augsto tiesu mītne. Pils bija franču monarha rezidence līdz 1358. gadam, kad tai uzbruka tautas sacelšanās dalībnieki, kas bija sadumpojušies pret troni un aristokrātiju.

VĒSTURISKI NOĻĒMUMI

KOLABORACIONISMS

Pēc Otrā pasaules kara t.s. Viši valdības līderis maršals Filips Petēns tika apsūdzēts par sadarbību ar nacistiem un viņam tika piespriests nāvessods (to vēlāk aizstāja ar mūža ieslodzījumu).

PETĒNA TIESA, 1945

Petēns – Pirmā pasaules kara nacionālais varonis – tika atzīts par vainīgu sadarbībā ar nacistiem.

NACIONĀLĀS SAPULCES REGLAMENTS

Ar Konstitucionālās padomes 1959. gada jūnija 3. pamatlēmumu tika pasludināts, ka virkne noteikumu, kas attiecas uz Piektās republikas pirmo Nacionālo sapulci, neatbilst Konstitūcijai, un tika ieviestas izmaiņas likumdošanas politikā. Rezultātā parlamenta reglaments tika iesniegts pārskatīšanai Konstitucionālajā padomē.

SKAISTĀKO VIETU UN PIEMINEKĻU AIZSARDZĪBA

Ar 1969. gada 26. jūnija 18. pamatlēmumu tika noteiktas vadlīnijas valsts kultūras pieminekļu un citu nacionālo bagātību aizsargāšanai un saglabāšanai. Vēstures pieminekļu izpēte un saglabāšana tika pilnībā nodota Kultūras un sakaru ministrijas pārziņā.

DROŠĪBA UN BRĪVĪBA

1981. gada 20. janvāra 20. pamatlēmumā aplūkotas to personu tiesības, kuras apsūdzētas smagos noziegumos. Viena no Konstitucionālās padomes vadlīnijām attiecas uz personas brīvību aizsardzību. Tiesas spriedums noteica priekšrakstus, kā iztiesājamas lietas par antikonstitucionāliem likumpārkāpumiem.

FRANCIJA

Oficiālais nosaukums: **FRANCIJAS REPUBLIKA**

IEDZIVOTĀJU SKAITS: 59,9 milj.
GALVASPILSĒTA: PARIZE
PLATĪBA: 547 030 km²
NEATKARĪBA: 486
KONSTITUCIJA: 1958

KRIMINĀLTIESAS PALĀTA

Viena no sešām palātām, kas veido Cour de Cassation, ir Krimināltiesas palāta, kura nodarbojas tikai ar krimināllietu iztiesāšanu un to jautājumu pārskatīšanu, kas attiecas uz krimināllikumus.

COUR DE CASSATION

Cour de Cassation, ko agrāk sauca par Tribunal de Cassation, Lielās franču revolūcijas laikā 1790. gadā izveidoja Satversmes sapulce (Assemblée Constituante). Kaut gan tai nav konstitucionālās uzraudzības pilnvaru, tomēr Cour de Cassation ir Francijas augstākā apelācijas tiesa, kas realizē departamentu un vietējo tiesu sistēmas pārbaudi. Tajā ir seši

galvenie tiesneši (*présidents*), 85 tiesneši (*conseillers*) un 43 tiesnešu palīgi (*conseillers référendaires*), un tiesa ir sadalīta sešās atsevišķās palātās – piecas civilietām un viena krimināllietām –, un katru no tām vada priekšsēdētājs. Augstākā amatpersona ir Cour de Cassation pirmais prezidents, kurš vada īpašas sesijas un pārrauga Francijas tiesnešu disciplīnas lietas *Conseil supérieur del la Magistrature*.

Pirmās trīs tiesas palātas izskata civillietas – katra palāta ir specializējusies savā tiesību jomā. Ceturtā palāta – Krimināllietu palāta – izskata visus jautājumus, kas attiecas uz krimināllikumu. Piekta Cour de Cassation palāta – Komerctiesību, ekonomikas un finanšu tiesību palāta – galvenokārt nodarbojas ar lietām, kas attiecas uz ekonomikas un finanšu politiku – bankrots, akciju sabiedrības, darījumu līgumi, komercija, banku lietas un patenti. Palāta, kuras pārzīņā ir sociālās tiesības, nodarbojas ar civilietām, kas saistītas ar darbu, sociālo nodrošinājumu un kompensācijām strādājošajiem. Augstākais apsūdzības uzturētājs – *Procureur Général* – vai prokurora palīgs ar lietām iepazīstina trīs tiesnešu grupu, kura iztiesā lietu un pēc tam formulē spriedumu.

Palais de Justice vārti

FRANCIJAS nosaukums cēlies no 5. gadsimta ģermāņu iekarotāju franku (tulkojumā – “brīvais vīrs”) vārda.

RELIGIJA: Romas katoļi 88%, musulmaņi 8%, protestanti 2%, budisti 1%, jūdaiisti 1%

VALSTS VALODA: franču

REĢIONI VAI PROVINCES: 22 reģioni

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: 4 aizjūras departamenti, 4 aizjūras teritorijas, 2 īpaša statusa teritorijas

PLĀSSAZIŅAS LĪDZEKĻI: nav politiskās cenzūras

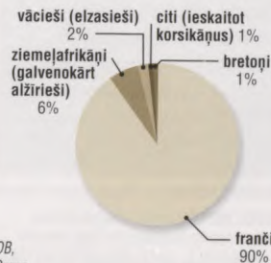
VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējās

TIESĪBU SISTĒMA: civiltiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekirtību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACCT, AIDB, ANO, ANO Drošības padome, AsDB, Austrālija Group, BDEAC, BIS, CCC, CDB (neregionāla), CERN, EAPC, ECA (asoc. valsts), ECE, ECLAC, EDSO, EIB, EKĀ, EMS, EP, ERAB, ESAO, ESCAP, ES, FAO, FZ, G5, G7, G8, G10, IADB, IAEA, ICAO, ICC, ICFTU, ICRM, IDA, IEA, IFAD, IFC, IFRC, IHO, ILO, InOC, Interpols, IOM, ISO, ITU, MINURSO, MIPONUH, MONUC, NAM (viesis), NATO, NEA, NSG, OAS (novērot.), OPCW, PCA, PDK, PTO, PVO, RES, SJO, SOK, SPC, SRAB, SVF, UNAMSIL, UNCTAD, UNESCO, UNHCR, UNIDO, UNIFIL, UNIKOM, UNITAR, UNMEE, UNMIBH, UNMIK, UNMOVIC, UNOMIG, UNRWA, UNTSO, UNU, UPU, WADB (neregionāla), WFTU, WIPO, WMO, WTO, ZC

POLITISKĀS PARTIJAS: UMP – Savienība ar prezidentu (Savienība republikas atbalstam – RPR – un Liberālā demokrātijā – DL); PS – Sociālistiskā partija; UDF – Savienība Francijas demokrātijai; PCF – Francijas Komunistiskā partija; UC – Centristu savienība; Rep – Republikāni un neatkarīgie; RCC – Republikāņi, komunisti un pilsoņi; ROSE – Eiropas Demokrātiskā un sociālā apvienība; Ind – Neatkarīgie; G – Zaļie

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 5.

NKP UZ VIENU IEDZIVOTĀJU: USD 24 090

INFLĀCIJA: 1,7%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): 20,4 mlrd. USD

VALŪTAS MAINAS KURSI/ ASV dolārs: 1,0651–1,1231 eiro

VALSTS VALŪTA: EIRO

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsoņkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

- Protestējot pret ASV domēšanu, Francija 1966. gadā atstāja NATO militāro spēku virspavēlniecību.
- Tā uztur neatkarīgus, preventīvus kodolspēkus.
- Francijai ir plaša, uz eksportu vērsta aizsardzības nozare.

TERORISMA LIETAS

1986. gada 3. septembrī Konstitucionālā padome noraidīja priekšlikumu izstrādāt atsevišķu kriminālprocesi kriminālvajāšanai terorisma lietās. Šādas lietas turpina izskatīt krimināltiesās.

TERORISMS FRANCIJĀ

Skats pēc viena no terora aktiem Parīzes metro 1995. gadā. 2001. gadā par šo noziegumu tika apsūdzēti divi alžīrieši.

ALŽĪRIJA

Oficiālais nosaukums: **ALŽĪRIJAS TAUTAS DEMOKRĀTISKĀ REPUBLIKA**

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 30,8 milj.
	GALVASPILSĒTA: ALŽĪRA
	PLATĪBA: 2 381 738 km ²
	NEATKARĪBA: 1962
	KONSTITŪCIJA: 1976

ALŽĪRIJA ir nosaukta tās galvaspilsētas Alžīras jeb *Al-Jazair* vārdā, kas nozīmē "sala".

RELĪĢIJA: musulmaņi sunniti 99%, kristieši un jūdaiši 1%

VALSTS VALODAS: arābu un tamazigu

REĢIONI VAI PROVINCES: 48 provinces (*vilajeti*)

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI: absolūta politiskā cenzūra

Laikraksti: 23 dienas laikraksti, vairums no tiem pieder valstij

TV: 1 valsts dienests

Radio: 4 valsts tīkli

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: franču un šariata (islāma) tiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekriktību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ABEDA, AfDB, AFESD, AL, AMF, AMU, ANO, CCC, ECA, EDSO (partnervalsts), FAO, G15, G19, G24, G77, IAEA, ICAO, ICC, ICFTU, ICRM, IDA, IDB, IFAD, IFC, IFRCIS, IHO, ILO, Interpols, IOM, ISO, ITU, MONUC, NAM, OAPEC, OAS (novērot.), OAU, OIG, OPCW, OPEC, PTO (novērot.), PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNHCR, UNIDO, UNMEE, UPU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: FLN – Nacionālās atbrīvošanas fronte; RND – Nacionālā demokrātiskā apvienība; MRN – Kustība par nacionālu reformu; MSP – Kustība par miermīlīgu sabiedrību; Ind – Neatkarīgie; PT – Strādnieku partija; FFS – Sociālistisko spēku fronte

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 50.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 1580

INFLĀCIJA: 2,6%

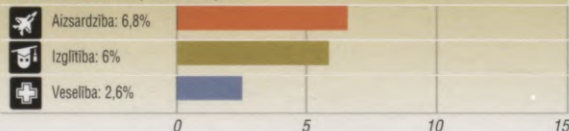
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): 8,9 miljrd. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 73,42–76,86 Alžīrijas dināri

VALSTS VALŪTA: ALŽĪRIJAS DINĀRS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Politikā dominējošais spēks ir Nacionālā atbrīvošanas armija.
- Islāma kaujinieki vēlas, lai Alžīrija kļūtu par teokrātiju.
- 2002. gada jūlijā teroristu uzbrukumus tika nogalināti 49 cilvēki, bet 2003. gada janvārī vēl 58 tika apsūdzēti kā islāma fundamentālistu dumpinieki.
- Militāristi tiek turēti aizdomās par to, ka atriebības dēļ viņi nogalinājuši islāmistus.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: pilsonkarš, kurā karoja Islāma glābšanas fronte (FIS) un šķētnieki

PĒC ASTOŅUS GADUS ILGA KARA AR FRANCIJU 1962. gadā Alžīrija ieguva neatkarību. Jau vairāk nekā divdesmit gadus tur pastāv vienpartijas sociālistisks režīms. Nacionālās atbrīvošanas frontes (FNL) vadībā īstenotā "islāmiskā sociālisma" sistēma nodrošinājusi relatīvu uzplaukumu un starptautiskās sabiedrības atzinību, jo īpaši – Apvienoto Nāciju Organizācijā un Arābu līgā. 20. gs. 80. gadu beigās notikušais sociālistisko režīmu sabrukums daudzviet pasaulē Alžīrijai gājis secen. Taču sakarā ar straujo ekonomiskā un sociālā stāvokļa pasliktināšanos 1988. gada oktobrī notika sacelšanās, kas piespieda FNL izstrādāt dažus bezprecedenta Konstitūcijas grozījumus. Tai nācās atteikties no oficiālā valsts aparāta lomas un atzīt daudzpartiju sistēmu. Faktiski Alžīrija atteicās no sociālisma.

Tomēr 1989. gada Konstitūcijas grozījumi neatstāja no varas tradicionālo politisko eliti, bet 1991. gada vēlēšanās iejaucās armija, lai neļautu iegūt varu fundamentālistu partijai – Islāma glābšanas fronte (FIS). Tam sekoja galēja politiska saspīlējuma laiks. FIS atstumšana izraisīja pilsoņkaru, kura sociālpolitiskās sekas Alžīrijā jūtamas joprojām. 1996. gada Deklarācijā par saprašanos bija pausta vēlme apvienot nāciju un izbeigt konfliktu. Tā vietā būtībā tika legalizēti brutāli valsts pasākumi pret islāma fundamentālistiem un berberu separatīstiem; tas palielināja agresivitāti un paildzināja karu. Prezidents Abdelazīzs Butefliks, ko ievēlēja 1999. gada aprīlī, izsludināja referendumu, lai gūtu atbalstu amnestijas programmai, kas attiecās uz visiem izdzīvojušajiem FIS kareivjiem. Līdz tam kopš 1992. gada vardarbīgi bija nogalināti aptuveni 100 000 cilvēku. Drīz vien pēc referendumu 1999. gada jūnijā FIS bruņotie spēki tika izformēti, un gandrīz 80% kaujinieku izmantoja amnestijas programmas piedāvājumu. Vardarbība kopumā tika samazināta, izņemot nomaļākos lauku rajonus, kur kaujinieki atgādina par sevi ar epizodiskiem teroristiskiem uzbrukumiem.

Ieilgusi vardarbība nemieri ir veicinājuši sabiedrības šķelšanos un ekonomikas panīkumu. Līdz ar pieaugošo starptautisko spiedienu sakarā ar politisko oponentu represēšanu un cilvēktiesību nosacījumu pasliktināšanos samazinājušās tiešās ārvalstu investīcijas un cita veida atbalsts.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Vairāk pats sasāpējušakais iekšpolitiskais un arī ārpolitiskais jautājums ir valsts vardarbības paliekas un partizānu karš pret islāma fundamentālistiem un radikāļiem, kuri joprojām ir eksplozīvs spēks, lai gan valdība veic bargus pasākumus.
- Diplomātiskās attiecības ar Franciju joprojām ir trauslas, tās sarežģī arī valdības mēģinājumi izskaust franču fundamentālistiem un radikāļiem, kuri joprojām ir eksplozīvs spēks, lai gan valdība veic bargus pasākumus.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Parlaments (Parlaments) Divpalātu parlaments Conseil de la Nation (Nācijas padome) Tajā ir 144 vietas: 96 Nācijas padomes locekļi ievēlēti vietējās padomēs, 48 iecel prezidents; pilnvaru termiņš – pieci gadi. Assemblée Populaire Nationale (Nacionālā tautas sapulce) Tajā ir 389 locekļi, kas vispārējās un tiesišās vēlēšanās ievēlēti uz pieciem gadiem. Reģionālā pārvalde 48 provinces, ko pārvalda prezidenta iecelti gubernatori.	IZPILDVARA Prezidents Vispārējās un tiesišās vēlēšanās ievēlēts uz pieciem gadiem; var ieņemt amatu divus termiņus pēc kārtas. Valsts galva; bruņoto spēku virspavēlnieks; ievieš tiesību aktus; ataiž parlamentu; izsludina ārkārtas vēlēšanas. Premjerministrs Pēc vēlēšanām iecel prezidents. Valdības galva. Ministru padome Iecel premjerministrs; vada prezidents. Pārtrauga valsts pārvaldes darbu.	TIESAS Augstākā tiesa Augstākā pārskašanās un apelācijas tiesa. Valsts padome Aizsargā pilsoņus no valsts varas ļaunprātīgas izmantošanas; konsultē likumdošanas jautājumos. Maģistrātu augstākā padome Iecel visus tiesnešus. Tajā ir arī prezidents un tieslietu ministrs. Konfliktu tribunāls Nosaka Augstākās tiesas un Valsts padomes jurisdikciju. Valsts augstā tiesa Par smagiem noziegumiem var tiesāt prezidentu. Provinces tiesas Pirmās instances tiesas

TAIVĀNA

Oficiālais nosaukums: **ĶĪNAS REPUBLIKA**

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 22,2 milj.
	GALVAPILSĒTA: TAIBEI
	PLATĪBA: 35 980 km ²
	NEATKARĪBA: 1949
	KONSTITŪCIJA: 1947

TAIVĀNAS nosaukums nozīmē "lēzenais līcis" – tā ķīnieši nosauca līci, kurā pietāja 1644. gadā. Portugāļu jūrnīeki savu sauca par *Ilha Formosa* (brīnišķā sala).

RELĪĢIJA: budisti, konfūcisma sekotāji, daoisti
93%, kristieši 5%, citi 2%

VALSTS VALODA: ķīniešu

REĢIONI VAI PROVINCES: 18 apgabali,
5 municipalitātes un 2 īpašas municipalitātes

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSZAIZĪNAS LĪDZEKĻI:

nav politiskās cenzūras
Laikraksti: 35 dienas laikraksti

TV: 1 valsts dienesta stacija, 64 kabelu sabiedrības un 129 satelīttapaides kanāli

Radio: 110 neatkarīgu sabiedrību

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 20 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: civiltiesības; atzīst Starptautiskās Tiesas piekrišību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: APEC, AsDB, BCIE, ICC, ICFTU, IFRCs, PDK, PTO, SOK

POLITISKĀS PARTIJAS: DPP – Demokrātiskā progresīvā partija; KMT – Ķīnas Nacionālistiskā partija (Gomindāns); PFP – Tautas pirmā partija; TSU – Taivānas Solidaritātes savienība; Ind – Neatkarīgie

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 16.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 13 450

INFLĀCIJA: 1,3%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE):
9,32 miljrd. USD

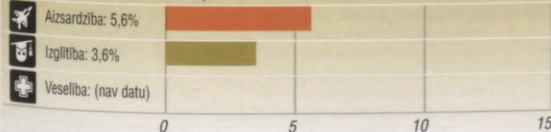
VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs:

33,08–34,99 Taivānas dolāri

VALSTS VALŪTA: TAIVĀNAS DOLĀRS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Obligāts valsts militārais dienests.
- Lielākos draudus drošībai rada Ķīnas FR.
- Pasaulē piektā lielākā jūras kara flote.
- Vairāk nekā 1,5 milj. rezervistu.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

TAIVĀNAS PAŠREIZĒJĀ SOCIĀLPOLITISKĀ SISTĒMA sakņojas divās masu migrācijās no kontinentālās Ķīnas. Pirmā notika 1644. gadā, kad uz salu tika pārcelta Mīnu dinastija. Tagad 85% Taivānas iedzīvotāju veido šo migrantu ķīniešu haņu pēcteči. Otrā un politiski nozīmīgākā migrācija notika 1949. gadā, kad simtiem tūkstošu Ķīnas Nacionālistiskās partijas jeb Gomindāna atbalstītāju meklēja glābiņu Taivānas salas provincē no Ķīnā notiekošās komunistiskās revolūcijas. Trimdinieku Ķīnas Republika (ĶR) prezidenta Čana Kaiši un Gomindāna vadībā pasludināja sevi par salas valdošo struktūru. Kaut gan Nacionālistiskā partija faktiski ieviesa militāru režīmu, tā savā gandrīz pusgadsimtu ilgajā valdīšanā ir veikusi vairākus soļus demokratizācijas virzienā. Nozīmīgākais no tiem tika sperts 1986. gadā, kad Čana Kaiši dēls un pēctecis ģenerālis Dzjans Dzjingo atļāva pirmās daudzpartiju vēlēšanas. Politiskā vide kļuva aizvien atvērtāka citādi domājošajiem un opozīcijai, galu galā 2000. gadā tika ievēlēts Čens Šubjaņš – pirmais prezidents kopš 1949. gada, kurš nebija no Nacionālistiskās partijas un kura Demokrātiski progresīvā partija kļuva par lielāko partiju parlamentā – Likumdošanas juaņā.

Saskaņā ar spēkā esošo Konstitūciju prezidentam ir liela vara un ietekme politiskajā sistēmā. Tomēr, lai stabilizētu politisko sistēmu, kas tikai nesen izveidojusies no vienas partijas varas, jaunāko Konstitūcijas grozījumu mērķis ir nodot lielāku izpildvaru premjerministram un palielināt likumdošanas jomas ietekmi.

Salas lielākā politiskā problēma ir tās attiecības ar kontinentālo Ķīnas Tautas Republiku (ĶTR), kas joprojām uztur teritoriālas prasības pret Taivānu un uzstāj, ka sala ir Ķīnas valsts daļa. Faktiski ĶTR un ĶR atšķir vairāki kritiski faktori. Taivānas topošā daudzpartiju demokrātija vispirms jau ir krasā pretstatā Ķīnas Komunistiskās partijas varas monopolam, arī salas agresīvā kapitālistiskā ekonomika atšķiras no ĶTR kontrolētās ekonomikas. Arī dzīves līmenis Taivānā ir daudz augstāks nekā kontinentā.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

• Jaunākie strīdi par Taivānas neatkarību ir sarežģījuši diplomātiskās attiecības ar Ķīnu un citām valstīm. Ķīnas Tautas Republika enerģiski noraida Taivānas neatkarību un ir draudējusi ar bruņotu iebrukumu. Raizes par militārās iejaukšanās draudiem Taivānā ir izplatījušas uz vairākām tās kaimiņvalstīm, radot politisko situāciju, kas destabilizē reģionālās un starptautiskās diplomātiskās attiecības.

• Taivānas produktīvā, uz eksportu balstītā ekonomika – to pazīst kā vienu no "Āzijas tīģeriem" – gūst plašu atbalstu rietumvalstīs un vēl vairāk sarežģī attiecības ar Ķīnu.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA
Lifa Yuan
(Likumdošanas juaņš)
Vienpalātas parlaments

Tajā ir 225 vietas – 168 deputātus uz trim gadiem ievēlē vispārējās un tiesās vēlēšanās, astoņas vietas rezervētas ārzemju ķīniešiem un astopas – salas pamatiedzīvotājiem; 41 deputātu ievēlē pēc proporcionālās pārstāvības. Ievieš tiesību aktus; groza Konstitūciju; atsauc vai atstādina prezidentu un viceprezidentu; ar neuzticības balsojumu atceļ premjerministru un Kabinetu; apstiprina amatam prezidenta izvirzītās augstākās amatpersonas.

Reģionālā pārvalde
18 apgabali un 5 municipalitātes pārvalda vēlēti maģistrāti; 2 īpašas municipalitātes tieši pārvalda centrālā valdība.

IZPILDVARA
Prezidents

Ievēlēts uz četriem gadiem vispārējās un tiesās vēlēšanās. Valsts galva; bruņoto spēku virspavēlnieks. Pēc neuzticības balsojuma par premjerministru un Kabinetu var atlaist parlamentu.

Viceprezidents
Ievēlēts vienās vēlēšanās ar prezidentu; palīdz prezidentam pienākumu izpildē.

Premjerministrs
Ieceļ prezidents. Valdības galva.

Executive Yuan
Izpildu juaņš jeb Kabinets
Ieceļ prezidents. Vada premjerministrs; pārrauga valsts pārvaldi; var piešķirt ārkārtas pilnvaras prezidentam.

TIESAS
Judicial Yuan
(Tiesu juaņš)

Lemj par likumu konstitucionalitāti; vada zemākās instances tiesas. Tajā ir 15 tiesnešu, kurus dažādā laikā uz 8 gadu termiņu iecel prezidents, bet apstiprina parlaments.

Augstākā tiesa
Augstā tiesa
Apgabaltiesas

RUMĀNIJA

Oficiālais nosaukums: **RUMĀNIJA**

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 21.7 milj.
GALVASPILSĒTA: BUKARESTE
 PLATĪBA: 237 500 km²
NEATKARĪBA: 1877
 KONSTITŪCIJA: 1991

RUMĀNIJA, kurā runā latīņu cilmes valodā, nozīmē "romiešu zeme". Šis nosaukums ir vēl no tiem laikiem, kad Rumānija bija daļa no Romas impērijas.

RELĪGIJA: rumāņu pareizticīgie 87%, Romas katoļi 5%, protestanti 4%, grieķu katoļi (uniāti) 1%, grieķu pareizticīgie 1%, citi 2%

VALSTS VALODA: rumāņu
REĢIONI VAI PROVINCES: 41 apgabals (žudecs) un 1 municipalitāte

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LIDZEKLĪ: daļēja politiskā cenzūra

Laikraksti: 106 dienas laikraksti

TV: 5 dienesti – 2 pieder valstij, 3 neatkarīgi

Radio: 4 dienesti – 3 pieder valstij, 1 neatkarīgs

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: franču tiesības; neatziņš Starptautiskās Tiesas piekrišana

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACCT, ANO, Australia Group, BIS, BSEC, CCC, CEI, EAPC, ECE, EDSO, EP, ERAB, ES, FAO, G9, G77, IAEA, ICAO, ICC, ICFTU, ICRM, IFAD, IFC, IFRC, ILO, Interpols, IOM, ISO, ITU, LAIA (novērot.), MONUC, NAM (viesis), NSG, OAS (novērot.), OPCW, PCA, PDK, PIP, PTO, PVO, RES (asoc. partnere), SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UNIKOM, UNMEE, UNMIBH, UNMIK, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO, ZC

POLITISKĀS PARTIJAS: PDSR – Sociāldemokrātiskais pils (vadošā ir Rumānijas Sociāldemokrātiskā partija); PRM – Lielrumānijas partija; PD – Demokrātiskā partija; PNL – Nacionālliberālā partija; UDMR – Rumānijas Ungāru demokrātiskā savienība

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 53.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 1670

INFLĀCIJA: 45,7%

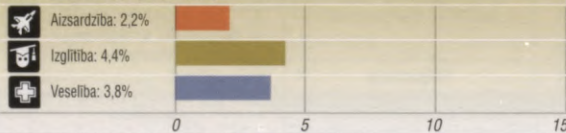
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE):
 -1,36 miljrd. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs:
 25,925-31,745 Rumānijas lejas

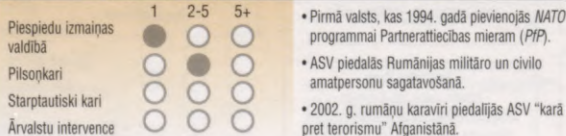

VALSTS VALŪTA: RUMĀNIJAS LEJA

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: Rumānijas revolūcija un Čaušesku sodīšana 1989. gadā. Etniskā vardarbība Transilvānijā 1990. gadā

RUMĀNIJA IEGUVA VALSTISKUMU KĀ NEATKARĪGA MONARHIJA 1878. gadā pēc Polijas, Ungārijas un Osmāņu impērijas valdīšanas gadiem. Kad 1947. gadā izveidojās komunistiskā Rumānijas Tautas Republika, tā vairāk līdzinājās Rietumu liberālajām valstīm, nevis pārējām Padomju satelītvalstīm. Liberālo fasādi uzturēja Nikolaje Čaušesku, kurš kļuva par prezidentu 1967. gadā. Patiesībā viņa režīmam bija raksturīgas skarbas represijas, ko īstenoja Securitate slepenpolīcija. Rumānija bija pēdējā Varšavas pakta dalībvalsts, kura gāza savu komunisma ēras diktatoru un sāka pāreju uz demokrātiju un tirgus ekonomiku. Trūcīga ekonomika apvienojumā ar biežiem robežstrīdiem un rumāņu politisko partiju ilgo paļaušanos uz nacionālismu, lai gūtu politiskus panākumus, ir saasinājusi etnisko spriedzi un veicinājusi vardarbību pret čigānu un ungāru minoritātēm.

1989. gada "revolūcija" gan gāza Čaušesku, bet tās darbības joma bija ierobežota. Pēc tam varu pārņēma Jons Iliesku (bijušais Komunistiskās partijas funkcionārs) un konservatīvā Nacionālās glābšanas fronte. Komunistiskā partija tika aizliegta, valstī pasludināja atgriešanos pie demokrātijas ideāliem un atcēla dažus no Čaušesku visnepopulārākajiem sociālajiem pasākumiem, piemēram, abortu un kontracepcijas aizliegumu.

1991. gada referendumā tika apstiprināta jaunā parlamenta sagatavotā Konstitūcija, ar kuru ieviesa divpalātu likumdošanas struktūru un deklarēja cilvēktiesības un politisku pluralismu. Tas, ka Rumānijā pie varas ir bijušie komunisti, rada šaubas par nozīmīgu politisku reorganizāciju.

Pēc nākamajām nacionālajām vēlēšanām Iliesku atgriezās prezidenta amatā. Viņa pārdēvētais Sociāldemokrātu pils Rumānijā (PDSR) bija pie varas līdz 1996. gadam, kad koalīcijas labēji centriskās partijas pārņēma prezidentūru un varu parlamentā. Līgumi, kas 1993. gadā parakstīti ar ES, 1996. gadā ar Ungāriju un 1997. gadā ar Ukrainu, apliecina Rumānijas apņemšanos veidot ciešākas saiknes ar Rietumeiropu. Iliesku – tagad jau kā sociāldemokrāts – atguva varu pēc 2000. gada vēlēšanām, ko atbalstīja konservatīvie kalnrači un laukstrādnieki. 2001. gadā PDSR vēlēšanu koalīcija apvienoja divas savas galvenās partijas, veidojot Sociāldemokrātisko partiju (PSD).

PROTESTEJOŠO CILVĒKU ĶĒDE – 2003. GADA 11. MARTS
 Apmēram 3000 rumāņu izveidoja vairāk nekā 3 km garu ķēdi ap prezidenta pili, pieprasot atklāt slepeno informāciju, kas attiecas uz ziņotāju vārdiem un drošības dienesta darbiniekiem.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Parlaments (Parlaments) Divpalātu parlaments Senāt (Senāts) Tajā ir 140 locekļi, kas pēc proporcionālās pārstāvības ievēlēti uz četriem gadiem. Adunarea Deputatilor (Deputātu palāta) Tajā ir 328 deputāti, kas pēc proporcionālās pārstāvības ievēlēti uz četriem gadiem; 15 vietas rezervētas etnisko minoritāšu partijām. Reģionālā pārvalde 41 apgabals (žudecs), ko pārvalda vēlētas padomes un prefekti, kurus iecel centrālā valdība.	IZPILDVARA Prezidents Vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēts uz četriem gadiem; var ieņemt amatu divus termiņus. Stājoties amatā, aptur darbību politiskajā partijā. Valsts galva; bruņoto spēku virspavēlnieks. Var atdot tiesību aktus atpakaļ parlamentam; var pieprasīt referendumu, atlaist parlamentu un izdot dekretus, kuri jāparaksta arī premjerministram. Premjerministrs Amatam nominē prezidents; iecel parlamenta abas palātas. Valdības galva; vada Ministru padomi. Ministru padome Locekļus iecel premjerministrs. Pārtrauga valsts pārvaldes darbu; atskaitās parlamentam.	TIESAS Konstitucionālā tiesa Lemj par likumu atbilstību Konstitūcijai. Deviņus tiesnešus iecel uz deviņiem gadiem; trīs iecel Deputātu palāta, trīs – Senāts un trīs – prezidents. Maģistrāte augstākā padome Nodrošina tiesas neatkarību. 15 tiesnešus vai prokurorus uz četriem gadiem iecel parlaments. Augstākā tiesa Augstākā pārskatīšanas un apelācijas tiesa. 40 tiesnešus uz sešiem gadiem iecel prezidents. Apelācijas tiesas Tribunāli Pirmās instances tiesas

JEMENA

Oficiālais nosaukums: JEMENAS REPUBLIKA

	IEDZIVOTĀJU SKAITS: 19,1 milj.
	GALVASPILSĒTA: SANA
	PLATĪBA: 527 970 km ²
	NEATKARĪBA: 1990
	KONSTITŪCIJA: 1991

JEMENAS nosaukums arābu valodā nozīmē "uz dienvidiem" vai "pa labi", tātad norāda tās atrašanos Arābijas pussalas dienvidu galā.

RELĪĢIJA: musulmaņi, ieskaitot šafītus (sunnitus) un zaidus (šītus), nedaudz jūdaišu, kristiešu un hinduistu

VALSTS VALODA: arābu

REĢIŅI VAI PROVINCES: 19 muhtafāzas

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSSAZIŅAS LĪDZEKĻI: plašsaziņas līdzekļi ir stingrā valdības kontrolē

Laikraksti: 4 dienas laikraksti

Tv: 1 valsts kontrolēts dienests

Radio: 1 valsts kontrolēts dienests

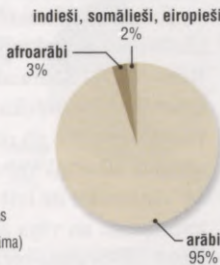
VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: cilšu paražu tiesības; šariata (islāma) tiesības; turku un angļu vispārējās tiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACC, AFESD, AL, AMF, ANO, CAEU, CCC, ESCWA, FAO, G77, IAEA, ICAD, ICFTU, ICRM, IDA, IDB, IFAD, IFC, IFRC, ILO, Interpols, IOM, ITU, NAM, OAS (novērot.), OIC, PTO (novērot.), PV0, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: Jemenā darbojas vairāk nekā 12 partiju. Ievērojamākās no tām ir šādas: GPC – Vispārējais tautas kongress; Ind – Neatkarīgie; YAR – Islāma aliance par reformām (al-Islah); NUPO – Nazerītu unionistu partija; Ba'ath – Arābu sociālistiskā Baas partija.

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 102.

NKP UZ VIENU IEDZIVOTĀJU: USD 370

INFLĀCIJA: 7,9%

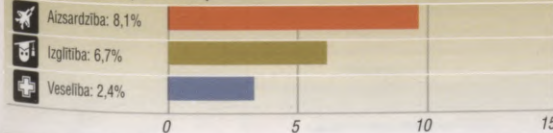
MAKSĀJĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): 2,06 miljrd. USD

VALŪTAS MAINAS KURSI/ ASV dolārs: 164,39–170,70 Jemenas riāli

VALSTS VALŪTA: JEMENAS RIĀLS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Lielākos draudus rada cilšu dumpinieki un antrietnumniekie teroristi.
- Pēc JAR un JTDR apvienošanās ir grūtības apvienot aizsardzības spēkus.
- Jemenā arestēti svarīgākie aizdomās turamie Al-Qaida teroristi.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: Ziemeļu un Dienvidu karš 1979. gadā. Pilsonkari dienvidos 1986. un 1994. gadā. Robežstrīdi ar Saūda Arābiju 1998.–1999. gadā

JEMENAS REPUBLIKA, KAS IR VIENS NO PASAULĒ SENĀKAJIEM CIVILIZĀCIJAS CENTRIEM un kur dzīvojuši leģendārā Sābas ķēniņiene, atrodas pie Saūda Arābijas dienvidu robežas. Valstī, ko romieši pazina kā *Arabia Felix* un kas bija slavēta ar savu auglīgo zemi un vīraka tirdzniecību, kopš 9. gadsimta valdīja Zaidī imāmu dinastija, līdz 1517. gadā to pakļāva Osmāņu turki.

Mūsdienu Jemena radās 1990. gadā, kad apvienojās divas nereti savstarpēji karojošas kaimiņvalstis – Jemenas Arābu Republika (YAR) jeb Ziemeļjemenā un Jemenas Tautas Demokrātiskā Republika (PDRY) jeb Dienvidjemenā. Kamēr Ziemeļjemenā cits citu nomainīja militārie režīmi, Dienvidjemenā bija vienīgā marksistiskā valsts arābu pasaulē. Ali Sālehs – bijušais Ziemeļjemenas prezidents – kļuva par Jemenas Republikas prezidentu, apvienojot to pirmo reizi pēc 1735. gada. Pēc pilsoņkara sākšanās 1994. gadā bijušā viceprezidenta Ali Salīma al Bīda vadībā agrākās Dienvidjemenas teritorijā izveidojās atdalīšanās kustība. Pēc tās sakāves, lai vēl vairāk pastiprinātu centralizēto valdību, tika grozīta Konstitūcija. 1997. gada vēlēšanās Sāleha partija ieguva absolūto balsu vairākumu, kaut gan šo uzvaru nedaudz mazināja tas, ka Dienvidjemenas Sociālistu partija boikotēja vēlēšanas. 1999. gadā Sālehs uzvarēja pirmajās tiešajās vēlēšanās, kas notika pēc apvienošanās, un kļuva par prezidentu. Jemenas valdība ir guvusi lielu atzinību par saviem centieniem izveidot daudzpartiju demokrātiju, tomēr reģionā ir tendence atgriezties pie monarhijas, bet sociālu un ekonomisku problēmu dēļ valstī pieaug neapmierinātība, jo īpaši dienvidos, kur pilsoņkarš ir atstājis smagas un postošas sekas.

Jemenas ievērojamos naftas krājumus sāka izmantot tikai 1987. gadā. Bezdarbs sasniedza katastrofālus apmērus, kad Saūda Arābijā 1991. gadā izraidīja vairāk nekā miljonu Jemenas strādnieku, jo Jemena Liča karā atbalstīja Irāku. Attiecības ar Saūda Arābiju joprojām ir saspīlētas, jo pastāv strīdi par robežām, par naftas eksportēšanas tiesībām un summām, ko Saūda Arābijā maksā dumpīgajiem Jemenas cilšu locekļiem. Teroristu sarīkotais sprādziens 2000. gadā uz iznīcinātāja USS Cole Adenas ostā Jemenā, kad tika nogalināti 17 ASV jūrnieki, un ārzemnieku nolaupīšana ir kaitējusi Jemenas attiecībām ar Rietumiem.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Saasinātas attiecības par naftas izmantošanas tiesībām un aktuālais robežstrīds ar Saūda Arābiju, kā arī augošie cilšu nemieri apdraud stabilitāti Jemenā.
- Iekšējās nestabilitātes un pret ārzemniekiem vērstu terora aktu dēļ apsticis tūrisms, arī ārvalstu ieguldījumi saglabājas zemā līmenī.
- Pilsoņkarš ir nodarījis milzīgu postu ekonomikā.
- Iedzīvotāju skaita pieauguma dēļ ir palielinājies bezdarbs.
- Viena no problēmām ir iedzīvotāju mazizglītība un augstie analfabētisma rādītāji, jo īpaši sievietēm.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Parlaments Dipvalstu parlaments Shura (Padome) Tajā ir 111 locekļu, ko uz sešiem gadiem ieceļ prezidents. Majlis al-Nuwaab (Pārstāvju palāta) Tajā ir 301 deputāts, ko vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēl uz sešiem gadiem. Ievieš likumus; apstiprina valsts budžetu; ratificē starptautiskos līgumus un nolīgumus. Reģionālā pārvalde 19 muhtafāzas.	IZPILDVARA Prezidents Ievēlēts uz septiņiem gadiem vispārējās un tiesās vēlēšanās; amatu var ieņemt divus termiņus. Valsts galva; brunoto spēku virspavēlnieks. Izsludina likumus; izsludina referendumu; ieceļ augstākos civil-dienesta ierēdņus un militārās amatpersonas; piešķir politisko patvērumu.	TIESAS Republikas Augstākā tiesa Augstākā pārskatīšanas un apelācijas tiesa; lemj par likumu atbilstību Konstitūcijai; tiesā valdības augstākās amatpersonas; izšķir jurisdikcijas strīdus starp tiesām.
	Viceprezidents Ieceļ prezidents. Premjerministrs Ieceļ prezidents. Valdības galva; vada Ministru padomi. Ministru padome Pēc premjerministra ieteikuma ieceļ prezidents. Pārtrauga valsts pārvaldes darbu; sagatavo valsts budžetu.	Krimināltiesas Civiltiesas Komerctiesas Kara tiesas

MOZAMBIKA

Oficiālais nosaukums: MOZAMBIKAS REPUBLIKA

IEDZIVOTĀJU SKAITS: 18,6 milj.
GALVASPILSĒTA: MAPUTU
PLATĪBA: 801 590 km ²
NEATKARĪBA: 1975
KONSTITŪCIJA: 1990

Saskaņā ar leģendu MOZAMBIKA tā nosaukta par godu vietējam vadonim Mussa Mbiki, kurš valdīja šajās salās, kad 15. gadsimtā ieradās portugāļu pētnieki.

RELĪGIJA: tradicionālie ticējumi 60%, kristieši 30%, musulmaņi 10%

VALSTS VALODA: portugāļu

REĢIONI VAI PROVINCES: 10 provinces, 1 galvaspilsēta

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKLĪ: daļēja politiskā cenzūra

Laikraksti: 6 dienas laikraksti

TV: 2 dienesti – 1 pieder valstij, 1 neatkarīgs

Radio: 3 dienesti – 1 pieder valstij, 2 neatkarīgi

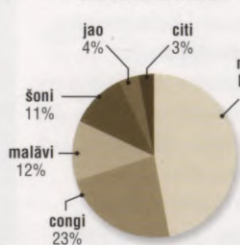
VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: tradicionālās tiesības un portugāļu tiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACP, AIDB, ANO, C, CCC, ECA, FAO, G77, ICAO, ICFTU, ICRM, IDA, IDB, IFAD, IFC, IFRCS, IHO, ILO, Interpols, IOM (novērot.), ISO (korespond.), ITU, MONUC, NAM, OAU, OIC, OPCW, PTO, PVO, SADC, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNHCR, UNIDO, UNTAET, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: FRELIMO – Mozambikas Atbrīvošanas fronte; RENAMO – Mozambikas Nacionālās pretošanās kustība

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 123.

NKP UZ VIENU IEDZIVOTĀJU: USD 210

INFLĀCIJA: 2,0%

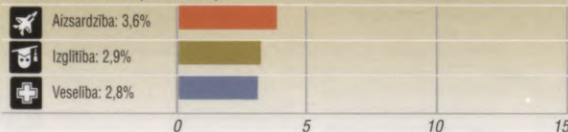
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -764 milj. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 17,175–22,885 metikali

VALSTS VALŪTA: METIKALS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Obligāts valsts militārais dienests.
- Pilsōnu karā tika nogalināti vairāk nekā 1 milj. mozambikiešu un 1,7 milj. iedzīvotāju pameta valsti.
- ANO Miera uzturēšanas spēku ONUMOZ pārraudzībā 1992. g. parakstītais miera līgums ir atnesis mieru.
- Grūtības atkal iesaukt demobilizētos karavīrus.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: RENAMO nemieri (1976–1992). ANO intervence (ONUMOZ)

TIKKO MOZAMBIKA SĀKA ATGŪTIES no katastrofālā pilsoņkara mantojuma un nabadzības, to izpostīja 2000. un 2001. gada plūdi, kas bez pajumtes atstāja desmitiem tūkstošu cilvēku un vēl vairāk sagrāva jau tā vājo infrastruktūru.

Mozambikas Atbrīvošanas frontes (FRELIMO) vadībā 1975. gadā valsts ieguva neatkarību no Portugāles, izbeidzot vairāk nekā desmit gadus ilgo karu. Pret jauno Padomju Savienības atbalstīto marksistiski ļeņinisko režīmu uzreiz uzsāka cīņu antimarksistiskā Mozambikas Nacionālās pretošanās kustība (RENAMO), ko atbalstīja Dienvidrodēzija (tagad Zimbabve) un Dienvidāfrika. Sekoja sešpadsmit neželīga

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

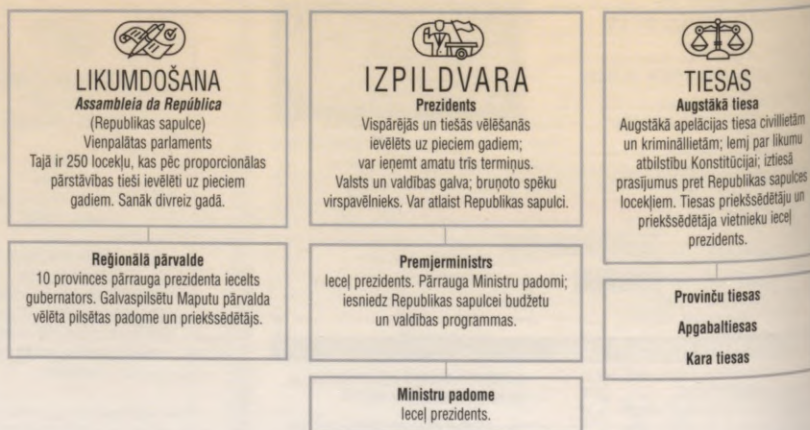
- Mozambiku ir izpostījis AIDS, nabadzība, pilsoņkara gadi, ierēdņu korumpētība un vēl pavisam nesēn – postoši plūdi.
- Valsts ir viena no nabadzīgākajām pasaulē un viena no tām valstīm, kas visvairāk atkarīgas no ārvalstu atbalsta.
- Centienus atdzīvīnāt tūrisma nozari, kas būtu viena no daudzsolsošākajām tautsaimniecības attīstības iespējām, grauj tas, ka valstī nav transporta sistēmas, ir daudz kājnieku mīnu un izplatās slimības, tostarp holera.
- Pēc RENAMO apsūdzības par vēlēšanu rezultātu falsifikāciju tās pārstāvji demonstratīvi atstāja parlamentu. Valsts ziemeļu un vidusdaļas provinču draudi veidot atsevišķu valdību ir radījuši polarizāciju Mozambikas politiskajā vidē.

konflikta gadi. Apvienoto Nāciju Organizācijas centieni 20. gs. 80. gados iedibināt mieru, arī Nkomati līgums cieta neveiksmi. 1990. gadā valdība izstrādāja jaunu Konstitūciju, ar ko ieviesa tirgus ekonomiku, daudzpartiju sistēmu un brīvas vēlēšanas, aizstājot marksistisko valdību ar sociāldemokrātisku. ANO Vispārējā miera nolīgums (GPA) 1992. gadā izbeidza pilsoņkaru, kaut gan valstī saglabājās polarizācija starp valdošo FRELIMO partiju un opozīcijā esošo RENAMO. Visai apšaubāmā ceļā FRELIMO uzvarēja 1994. gada daudzpartiju vēlēšanās. Arī 1999. gada vēlēšanās tā guva nelielu pārsvaru, kaut gan RENAMO atkal apgalvoja, ka vēlēšanas ir negodīgas.

Kaut gan Mozambika nekad nav bijusi Lielbritānijas kolonija, 1995. gadā tā pievienojās Britu Nāciju Sadraudzībai, nodrošinot sev papildu atbalstu. Mozambika ir viena no nabadzīgākajām valstīm pasaulē un otrā visvairāk no ārvalstu atbalsta atkarīgā valsts. Valsts galva ir prezidents, ko var ievēlēt uz laiku līdz pat trim piecu gadu termiņiem, un viņu atbalsta premjerministrs. Kopš 1986. gada prezidents ir Žoakims Čisano. Prezidents var atlaist vienpalātas likumdevēju

iestādi – Republikas sapulci. Sapulce kontrolēja arī tiesu sistēmu, bet saskaņā ar 1990. gada Konstitūciju jāveido neatkarīga tiesu nozare. Kamēr Konstitucionālā tiesa vēl nav izveidota, šīs funkcijas pilda Augstākā tiesa. Ar personālu nenodrošinātā, novecojusi tiesu sistēma bieži tiek kritizēta par korupciju un neefektivitāti.

VALSTS PĀRVALDE

KOTDIVUĀRA

Oficiālais nosaukums: KOTDIVUĀRAS REPUBLIKA

IEDZIVOTĀJU SKAITS: 16,3 milj.
GALVASPILSĒTA: JAMUSUKRO
PLATĪBA: 322 460 km ²
NEATKARĪBA: 1960
KONSTITŪCIJA: 1960

KOTDIVUĀRA – ZILOŅKAULA KRASTS – šādi nosauks tādēļ, ka no šīs teritorijas eiropieši eksportēja milzīgu daudzumu ziloŅkaula.

RELIĢIJA: musulmaņi 25%, Romas katoļi 23%, tradicionālie ticējumi 23%, protestanti 6%, citi 23%

VALSTS VALODA: franču

REĢIONI VAI PROVINCES: 50 departamenti

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI: absolūta politiskā cenzūra

Laikraksti: 16 dienas laikraksti

TV: 2 dienesti – 1 pieder valstij, 1 neatkarīgs

Radio: 8 dienesti – 1 pieder valstij, 7 neatkarīgi

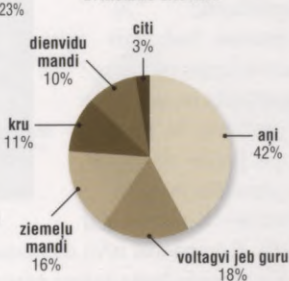
VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: tradīciju tiesības un franču tiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACP, AIDB, ANO, CCC, ECA, ECOWAS, Entente, FAO, FZ, G24, G77, IAEA, ICAO, ICTU, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRCS, ILO, Interpols, IOM, ISO (korespond.), ITU, NAM, OAU, OIC, OPCW, PDK, PTO, PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNHCR, UNIDO, UPU, WADB (reģionāla), WAEMU, WFTU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: FPI – Kotdivuāras Tautas fronte; PDCI – Kotdivuāras Demokrātiskā partija; Ind – Neatkarīgie; RDR – Republikāņu apvienība; PIT – Kotdivuāras Darba partija

ETNISKAIS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 85.

NKP UZ VIENU IEDZIVOTĀJU: USD 600

INFLĀCIJA: 2,5%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE):

-13,0 milj. USD

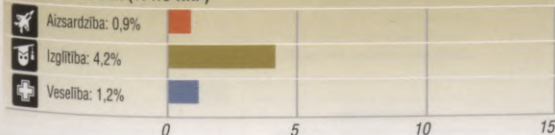
VALŪTAS MAINĀS KURSI/ ASV dolārs:

698,7-736,7 CFA (Āfrikas) franki

VALSTS VALŪTA: CFA (ĀFRIKAS) FRANKS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Obligāts valsts militārais dienests.
- Francija ir galvenā ieroču piegādātāja un apmāca bruņotos spēkus.
- Saskaņā ar miera līgumiem Francijas un Rietumāfrikas bruņotie spēki uztur mieru, kaut gan joprojām saglabājas saspiļējums starp dumpinieciskajiem ziemeļiem un valdības kontrolētajiem dienvidiem.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: apvērsums 1999. gadā. Tautas sacelšanās 2000. gadā. Pilsongārs 2002.-2003. gadā

KAD EIROPIEŠI, GALVENOKĀRT FRANČI UN PORTUGĀĻI, 18. gadsimtā sāka ziloŅkaula un vergu tirdzniecību no mūsdienu Kotdivuāras jeb ZiloŅkaula Krasta, šajā teritorijā bija vairākas karalistes, ziemeļos dominēja islāma kultūra, bet mežainajā iekšzemē – akanu kultūra. Ar vietējiem valdniekiem parakstītie līgumi 1893. gadā padarīja teritoriju par franču koloniju. Kopš neatkarības iegūšanas 1960. gadā līdz nesenam laikam ZiloŅkaula Krasts ir bijusi viena no visattīstītākajām un politiski stabilākajām Rietumāfrikas valstīm. Tās sekmīgā attīstība lielā mērā balstās uz to, ka valsts ir viena no pasaules lielākajām kakao ražotājām; kakao eksports ir ekonomikas pamats. Līdz ar to dzīves līmenis pilsētās ir augstāks, nekā tas ir lielākajā daļā Āfrikas valstu.

Valsts ekonomiskā stabilitāte ļāva 1960. gada Konstitūcijas autoram Feliksam Ufue-Buaņi miermīlīgi ieņemt prezidenta amatu no neatkarības atgūšanas līdz pat savai nāvei 1993. gadā. Nav pārsteigums, ka 1960. gada Konstitūcija piešķīra prezidentam vislielākās politiskās pilnvaras: viņam bija tiesības ierosināt tiesību aktus Nacionālajā sapulcē, kā arī likumprojektus nacionālajam referendumam. Prezidents arī pilnībā kontrolēja Kabinetu. Pēc F. Ufue-Buaņi nāves sākās politiskas nestabilitātes periods, no kura valsts joprojām atkopjas. Ar likumīgu pilnvarojumu Nacionālās sapulces spīkers kļuva par prezidentu. Nākamās vēlēšanas izkropļoja tas, ka prezidents viltoja balsojumu, lai nodrošinātu atkārtotu ievēlēšanu. Politiskās leģitimitātes problēmas, ko pastiprināja kakao cenu krišanās, galēji saasinājās 1999. gadā, kad notika valsti pirmais militārais apvērsums.

Ģenerāļa Robēra Geja militārais režīms pastāvēja līdz 2000. gada oktobrim, kad viņš kļuva par prezidentu, izslēdzot no vēlēšanu rezultātiem opozīcijas partijas kandidātus un nepatiesi pasludinot sevi par uzvarētāju. Tam sekoja vardarbīgi tautas protesti, un Gejs pameta valsti. Pēc sadursmēm starp opozīcijas partijām amatu ieņēma faktiskais vēlēšanu uzvarētājs Lorāns Gbagbo. Parlamenta vēlēšanās, kas notika pēc diviem mēnešiem, ar nelielu balsu pārsvaru uzvarēja viņa Kotdivuāras Tautas fronte (FPI).

Negodīgas vēlēšanas un politiskas nesaskaņas nav vienīgās problēmas. Nepietiekami ieguldījumi izglītībā un profesionālajā apmācībā ir radījuši kvalificēta darbspēka trūkumu. Runā, ka nekvalificēto darbu kakao plantācijās veic vergi.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Tā kā Kotdivuāra ir pārmērīgi atkarīga no kakao un kafijas ražas, to nopietni skar svārstības pasaules tirgū.
- Augsta HIV/AIDS izplatība, kas skar aptuveni 10% iedzīvotāju. 2001. gadā piegādātāji piekrita samazināt zāļu cenas, lai būtu iespējama ārstēšana.
- Nopietnas problēmas valdībai rada nestabilitāte Libērijā, jo ir ziņas par Libērijas un Burkinafaso atbalstu vietējiem dumpīgajiem kaujiniekiem.
- Noziedzība un korupcija ir plaši izplatītas.

VALSTS PĀRVALDE

LĪKUMDOŠANA Assemblée Nationale (Nacionālā sapulce) Vienpalātas parlaments Tajā ir 225 locekļi, kas uz pieciem gadiem ievēlēti vispārējās un tiesās vēlēšanās. Sanāk divreiz gadā; ratificē prezidenta lēmumus; pilnvaras ierobežotas ar balsošanu par likumiem un nodokļu apstiprināšanu.	IZPILDVARA Prezidents Vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēts uz pieciem gadiem. Valsts galva; bruņoto spēku virspavēlnieks; lievēs tiesību aktus; izsludina referendumus; ieceļ augstākās civildienesta un militārā dienesta amatpersonas; slēdz līgumus.	TIESAS Augstākā tiesa Tajā ir četras palātas – Tiesu palāta, Revīzijas palāta, Konstitucionālā palāta un Administratīvā palāta.
Reģionālā pārvalde 50 departamentu; katru pārvalda prezidenta iecelts prefekts.	Premjerministrs Ieceļ prezidents. Valdības galva.	Augstā tiesa Lemj par apsūdzībām nodevībā un kriminālietām, kurās iesaistīti Nacionālās sapulces locekļi. Tiesnešu pienākumus pilda Nacionālās sapulces locekļi.
	Kabinets Locekļus ieceļ prezidents. Vada prezidents.	Apelācijas tiesa Zemākās instances tiesas

BURKINAFASO

Oficiālais nosaukums: **BURKINAFASO**

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 11,9 milj.
GALVASPILSĒTA: VAGADUGU
PLATĪBA: 274 200 km ²
NEATKARĪBA: 1960
KONSTITŪCIJA: 1991

BURKINAFASO nozīmē "godājamu cilvēku zeme", un savu jauno nosaukumu tā pieņēma 1984. gadā.

RELĪĢIJA: tradicionālie ticējumi 55%, musulmaņi 35%, Romas katoļi 9%, citi kristieši 1%

VALSTS VALODA: franču

REĢIONI VAI PROVINCES: 45 provinces

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSSAZIŅAS LĪDZEKLĪ: daļēja politiskā cenzūra

Laikraksti: 6 dienas laikraksti
TV: 4 dienesti – 1 pieder valstij, 3 neatkarīgi

Radio: 1 valstij piederošs dienests, 46 neatkarīgas stacijas

VĒLŠANU TIESĪBAS: vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: tradīciju tiesības un franču tiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekirtību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACCT, ACP, AIDB, ANO, CCC, ECA, ECOWAS, Entente, FAO, FZ, G77, IAEA, ICAO, ICC, ICTU, ICRM, IDA, IDB, IFAD, IFC, IFRC, ILO, Interpols, ISO (abon.), ITU, MONUC, NAM, OAU, OIC, OPCW, PCA, PDK, PTO, PVO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WADB (reģionāla), WAEMU, WFTU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: CDP – Kongress par demokrātiju un progresu; ADF-RDA – Alianse par demokrātiju un Federatīvā afrikāņu demokrātiskā apvienība; PDP – Demokrātijas un progresā partija; PAREN – Nacionālās atjaunošanas partija

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 134.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 210

INFLĀCIJA: -0,3%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -65 milj. USD

VALŪTAS MAINĀS KURSI/ ASV dolārs: 698,7-736,7 CFA (Āfrikas) franki

VALSTS VALŪTA: CFA (ĀFRIKAS) FRANKS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: apvērsumi 1980., 1983. un 1987. gadā. Robežstrīdi ar Mali 1985. gadā

BURKINAFASO, KURU PĒC NEATKARĪBAS IEGŪŠANAS 1960. gadā sauca par Agšvultu, trīs desmitgades galvenokārt pārvaldīja militārpersonas, kas parasti nāca pie varas pēc kārtējā puča. Vairākkārt tika aizliegtas politiskās partijas, taču centrālajai valdībai tomēr neizdevās apspiest pretošanos un opozīciju. Kapteinis Tomass Sankara, ko 1983. gadā iecēla par premjerministru, solīja demokratizēt valsti. Lai gan sākumā Sankara bija ļoti populārs, pēc dažiem gadiem kārtējā apvērsuma laikā viņš tika nogalināts. Pie varas nāca viņa bijušais sabiedrotais kapteinis Blēzs Kompaore. 1991. gada referendumā tika apstiprināta demokrātiska Konstitūcija, bet pēc gada Kompaore tika ievēlēts par prezidentu. Tika reģistrētas 46 politiskās partijas. Divreiz tika organizētas daudzpartiju municipālās vēlēšanas, bet 1998. gadā Kompaore ar gandrīz 90% balsu tika ievēlēts uz atkārtotu termiņu.

Konstitūcijā ir paredzēts prezidents ar plašām pilnvarām, premjerministrs, Ministru padome un neatkarīga divpalātu likumdevēja iestāde un tiesu sistēma. Kaut gan pamatlikums ir orientēts uz daudzpartiju reprezentatīvu valdīšanu, demokrātiskās institūcijas ir trauslas. Spēcīgais prezidents viegli ietekmē likumdošanas un tiesu jomu, bet konstitucionālā atturēšanās un pretspara metode reti ir efektīva. Kaut gan starp 36 Ministru padomes locekļiem ir opozīcijas partiju pārstāvji un bezpartijiski ministri, tajā joprojām dominē Kompaore un viņa valdošā partija – Kongress par demokrātiju un progresu (CDP). Kompaores tuva dienesta biedra un žurnālista Norberta Zongo (kurš pētīja Kompaores brāļa šofera nāves apstākļus) noslepkavošana ir savdabīga iepriekšējo militāro diktatūru metožu reminiscence, un tā izsauca plašus opozīcijas protestus. Viena grupa – Kopība pret visatļautību – ir pieprasījusi, lai Kompaore veic politiskas reformas un nodod slepkavas tiesai.

CDP ir pārliecinoši uzvarējis visās vēlēšanās ar pieaugošu vēlētajū balsu procentuālo atbalstu, bet kritiķi apšaubā vēlēšanu rezultātu leģitimitāti. Izteikta politiskā šķelšanās, sazēlusī korupcija un vājā ekonomika traucē valsts pilnīgu pāreju uz demokrātiju.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Lai gan formāli Burkinafaso ir daudzpartiju demokrātija un kaut kādā mērā tā ir arī praksē, valsts tomēr cieš no autoritāras varas, un tai vēl priekšā vēlēšanas, kuras visi uzskatīs par godīgām. Leģitimitātes problēmu saasina tas, ka Burkinafaso ir bijusi eiropiešu kolonija. Tāpat kā tas notika ar daudzām citām Āfrikas valstīm, eiropieši noteica Burkinafaso robežas, neņemot vērā dažādo cilšu grupu apdzīvotās teritorijas. Līdz ar to nacionālās robežas ne vienmēr sakrīt ar lokālo lojalitāti, bet etniskās institūcijas bauda uzticību kā alternatīvas centrālajai valdībai. Tādējā tautas attieksme pat pret ideālu centrālo pārstāvību paliek neskaidra.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Assemblée Nationale (Nacionālā sapulce) Divpalātu parlaments <i>Assemblée des Députés Populaires</i> (Tautas deputātu sapulce) Tajā ir 111 locekļi, kas uz pieciem gadiem ievēlēti vispārējās un tiesās vēlēšanās. Ievieš un pieņem tiesību aktus. <i>Chambre des Représentants</i> (Pārstāvju palāta) Tajā ir 178 locekļi, ko uz trim gadiem ieceļ vietējās padomes, nerēķinoties ar partijas piederību. Darbojas kā padomdevēja struktūra. <i>Reģionālā pārvalde</i> 45 provinces, ko pārvalda vēlētas vietējās padomes.	IZPILDVARA Prezidents Vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēts uz pieciem gadiem; var ieņemt amatu divus termiņus. Valsts galva. Var iesniegt likumprojektus parlamentā. Premjerministrs Ieceļ prezidents, apstiprina parlaments. Valdības galva. Ministru padome Tajā ir 36 locekļi, to vidū opozīcijas partijas pārstāvji un bezpartijiski ministri, ko pēc premjerministra ieteikuma ieceļ prezidents. Pārtrauga valsts pārvaldes darbu.	TIESAS Augstākā tiesa Augstākā pārskatīšanas un apelācijas tiesa. Dalīta četrās palātās, kas specializējas konstitucionālu, administratīvu, juridisku un finanšu strīdu izšķiršanā. Apelācijas tiesas Divas tiesas; iztiesā apelācijas civillietās, krimināllietās un komercietās. Pirmās instances tiesas Desmit tiesas; iztiesā civillietas un krimināllietas.

MALI

Oficiālais nosaukums: MALI REPUBLIKA

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 11,7 milj.
 GALVASPILSĒTA: BAMAKO
 PLATĪBA: 1 240 000 km²
 NEATKARĪBA: 1960
 KONSTITŪCIJA: 1992

MALI ir nosaukta senās afrikāņu valsts Mali – otrās Sāhelas karalistes – vārdā.

RELĪGIJA: musulmaņi (galvenokārt sunnīti) 80%, tradicionālie ticējumi 18%, kristieši 1%, citi 1%

VALSTS VALODA: franču

REĢIONI VAI PROVINCES: 8 reģioni, 1 galvaspilsētas rajons

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: 5 dienas laikraksti

TV: 3 dienesti – 1 pieder valstij, 2 neatkarīgi

Radio: 15 dienesti – 1 pieder valstij, 14 neatkarīgi

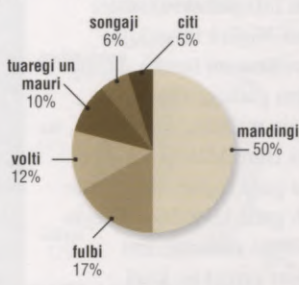
VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: tradīciju tiesības un franču tiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekriktību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACCT, ACP, AFD, ANO, CCC, ECA, ECOWAS, FAO, FZ, G77, IAEA, ICAO, ICFTU, ICRM, IDA, IDB, IFAD, IFC, IFRCS, ILO, Interpols, ISO (abon.), ITU, MIPONUH, NAM, OAU, OIC, OPCW, PTO, PVO, SOK, SRAB, UNAMISIL, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WADD (reģionāla), WAEMU, WFTU, WIPO, WMO, WtoO

POLITISKĀS PARTIJAS: *Espoir 2002* – Cerība 2002 (vada Mali-RPM apvienība); *ARD* – Alianse par republiku un demokrātiju (vada Alianse par demokrātiju Mali-ADEMA); *ACC* – Konverģence rotācijai un izmaiņām; *Ind* – Neatkarīgie; *SADI* – Afrikāņu solidaritātes, demokrātijas un integrācijas partija

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 132.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 240

INFLĀCIJA: -0,7%

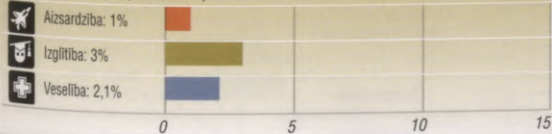
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -178 milj. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 698,7-736,7 CFA (Āfrikas) franki

VALSTS VALŪTA: CFA (ĀFRIKAS) FRANKS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	●	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Obligāts valsts militārais dienests.
- Tā kā Mali ir ECOWAS dalībniece, tās bruņotie spēki 2003. gadā piedalījās ECOMIL misijā Libērijā.
- ASV nodrošina ar militāro aprīkojumu, lai palīdzētu cīnīties pret pārorbežu terorismu.
- Bandīti no Mali bieži uzbrūk pilsētām pie Alžīrijas robežas.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: Agašeras joslas karš ar Burkinafaso 1965. gadā. Tuaregu separātisma kustība 1990.-1995. gadā

PĒC TAM KAD PAAUDŽU PAAUDZES bija dzīvojušas koloniālās varas pakļautībā, 1960. gadā Mali ieguva neatkarību. Kā pirmais to pārvaldīja marksistiskas ievirzes prezidents, bet pēc tam sekoja ilgā ģenerāļa Mussas Traores diktatūra. 1991. gadā diktatoru gāza viņa paša armija, tika pieņemta jauna Konstitūcija un izveidota daudzpartiju demokrātiska valsts pārvalde.

Vēsturiski Mali teritorijā gadsimtiem ilgi pastāvējušas varenas afrikāņu valstis. Ganu, kuras uzplaukums bija 8. gadsimtā, nomainīja Mali un Songaju valsts. Vēlāk, kad eiropieši cīnījās par Āfrikas teritorijām, franči apspieda sīvo Mali cīnītāju pretošanos. 19. gs. beigās tika izveidota kolonija Franču Sudāna, kuru franči pārvaldīja gandrīz septiņdesmit gadus. Traores vairāk nekā 20 gadus ilgā militārā vara pārdzīvoja vairākus neveiksmīgus apvērsuma mēģinājumus, sporādiskus studentu vadītus protestus un hroniski vārguļojošu ekonomiku. Galu galā studentu demonstrācijas ar arodbiedrību un valsts sektorā strādājošu atbalstu pārauga pret valdību vērsta sacelšanās un beidzās ar diktatora gāšanu. Viņu aizstāja pagaidu prezidents, bet vēlāk – prezidents Alfa Omārs Konarē.

Mali jaunajā parlamentārajā demokrātijā ir tautas vēlēts prezidents, kurš pilda valsts galvas funkcijas, iecelts premjerministrs un Ministru padome, neatkarīga tiesu sistēma, kas lielā mērā balstās uz franču tiesību kodeksiem, un vienpalātas likumdevējstāde, kura katru gadu sanāk divās sesijās.

Kamēr vismaz astoņas politiskās partijas sacenšas par varu Nacionālajā sapulcē (*Assemblée Nationale*), Mali studentu aktīvistu grupas turpina izdarīt spiedienu uz valdību un ietekmē vēlēšanu rezultātus. Uzticību valdībai ievērojami iedragā tas, ka lauku rajonu iedzīvotāji nav nodrošināti ar pamatpalīdzību, bet valsts sektorā strādājošie ir neapmierināti ar zemajām algām. Pēc tam kad ar ekonomikas reformām neizdevās atdzīvīnāt valsts vārgo ekonomiku, 2002. gada vēlēšanās vēlētāji ar opozīcijas partiju atbalstu par prezidentu izraudzījās Amadū Tumai Turē – atvaļinātu armijas virsnieku, kurš bija vadījis apvērsumu pret Traori un sekmējās valsts atgriešanos pie civilās pārvaldes.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Mali joprojām ir viena no pasaulē desmit nabadzīgākajām valstīm, kur seši no desmit iedzīvotājiem dzīvo zem nabadzības sliekšņa.
- Mali, kurā ap 70% iedzīvotāju nodarbojas ar lauksaimniecību un zveju, cīnās ar hronisku izglītotu un kvalificētu strādnieku trūkumu.
- Mali ekonomiku, kas ir ļoti atkarīga no ārvalstu atbalsta, sevišķi ietekmē tās galveno eksportpreču – kokvilnas, zelta un mājlopu – cenu svārstības pasaules tīrgū.
- Mali sieviešu vidū plaši izplatīta dzimumorgānu sakroplošana, jo īpaši lauku rajonos, kur tas tiek darīts, ievērojot tradicionālās paražas.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA <i>Assemblée Nationale</i> (Nacionālā sapulce) Vienpalātas parlaments Tajā ir 147 locekļi, ko uz pieciem gadiem ievēlē vispārējās un tiesās vēlēšanās.	IZPILDVARA Prezidents Vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēts uz pieciem gadiem. Valsts galva; bruņoto spēku virspavēlnieks. Var uzlikt veto tiesību aktiem, izsludināt referendumu, atlaist Nacionālo sapulci, piešķirt apzēlošanas un amnestijas, izsludināt ārkārtas stāvokli.	TIESAS Konstitucionālā tiesa Lemj par likumu atbilstību Konstitūcijai. Tajā ir deviņi locekļi, kas ieņem amatus septiņus gadus ar divu termiņu ierobežojumu: trīs amatam nominē prezidents, trīs – Nacionālās sapulces priekšsēdētājs un trīs – Maģistrāta augstākā padome.
Reģionālā pārvalde Astoņi reģioni un galvaspilsētas Bamako rajons; katru no tiem pārvalda gubernators; viņš atskaitās teritoriālās administrācijas un iekšējās drošības ministram.	Premjerministrs Iecel prezidents. Koordinē Ministru padomi.	Augstākā tiesa Iztiesā apspīdzības par prezidenta vai valdības ministru noziedzīgiem vai nodevību. Tajā ir Nacionālās sapulces izvirzīti locekļi.
	Ministru padome Tajā ir 22 ministri, ko pēc premjerministra ieteikuma iecel prezidents.	Augstā tiesa Augstākā tiesa civillietu un krimināllietu apelācijām.
		Apelācijas tiesas Zemākās instances tiesas

NIGĒRA

Oficiālais nosaukums: NIGĒRAS REPUBLIKA

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 11,2 milj.
GALVASPILSĒTA: NIAMEJA
PLATĪBA: 1 267 000 km ²
NEATKARĪBA: 1960
KONSTITŪCIJA: 1999

Uzskata, ka NIGĒRAS nosaukums radies no vārda "upe" songaju valodā vai arī no latīņu vārda ar nozīmi "melns".

RELĪĶIJA: musulmaņi 80%, vietējie ticējumi un kristietis 20%

VALSTS VALODA: franču

REĢIONI VAI PROVINCES: 7 departamenti un 1 galvaspilsētas apgabals

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI: daļēja politiskā cenzūra

Laikraksti: 1 dienas laikraksts

TV: 3 dienesti – 2 pieder valstij, 1 neatkarīgs

Radio: 3 dienesti – 1 pieder valstij, 2 neatkarīgi

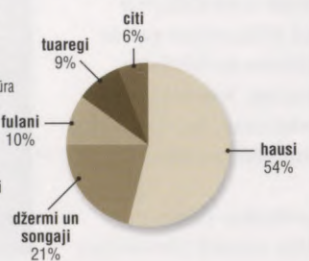
VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: paražu tiesības un franču tiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACCT, ACP, AIDB, ANO, CCC, ECA, ECOWAS, Entente, FAO, FZ, G77, IAEA, ICAO, IGFTU, ICRM, IDA, IDB, IFAD, IFC, IFRC, ILO, Interpols, ITU, MIPONUH, MONUC, NAM, OAU, OIC, OPCW, PDK, PTO, PVO, SJO, SOK, SRAB, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UNMIK, UPU, WADB (reģionāla), WAEMU, WFTU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: MNSD – Nacionālā kustība par sabiedrības attīstību; CDS – Demokrātiskā un sociālā konvencija; PNDS – Nigēras Partija par demokrātiju un sociālismu; ANDP – Nigēras Alianse par demokrātiju un progresu

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 139.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 180

INFLĀCIJA: 2,9%

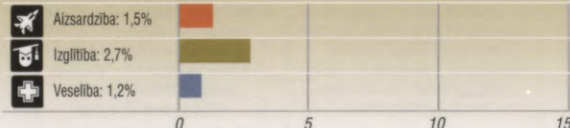
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -168 milj. USD

VALŪTAS MAINĀS KURSI/ ASV dolārs: 698,7-736,7 CFA (Āfrikas) franki

VALSTS VALŪTA: CFA (ĀFRIKAS) FRANKS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Obligāts valsts militārais dienests.
- Armijas dominēšana politikas jomā.
- Tā kā Nigēra ir ECOWAS dalībniece, tās bruņotie spēki 2003. gadā piedalījās ECOMIL Kovidivuarā.
- Francija ir galvenā militārā atbalsta sniedzēja, nodrošinot gan apmācību Francijā, gan piegādājot aprīkojumu.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: tuaregu separātisma kustība (1990-1995). Apvērsumi un armijas dumpošanās

NIGĒRA, KAS REIZ BIJA IEVĒROJAMS ĀFRIKAS tirdzniecības ceļu krustpunkts, tagad ir viena no nabadzīgākajām valstīm pasaulē. Lielākā Rietumāfrikas valsts Nigēra atrodas Sahāras tuksneša dienvidu malā. Vienīgā pieeja jūrai ir pa Nigēras upi. Iedzīvotāji galvenokārt nodarbojas ar lauksaimniecību, sausajos vai pussausajos reģionos ir nomadi un gani. Nigēras ekonomika lielā mērā balstās uz pārtikas apgādei vajadzīgo lauksaimniecību, lai gan tai pieder dažas no pasaulē lielākajām urāna iegulām un pēdējos gados palielināties to eksports. No 20. gs. sākuma līdz 1960. gadam Nigēra bija Francijas kolonija. Kopš neatkarības iegūšanas valstī ir nomainījusies virkne dažādu valdību, tostarp viena vienpartijas un viena militāra vara.

Nigērā 14 gadus valdīja pilsoniskais vienpartijas režīms, kura priekšgalā bija prezidents Amani Diori; viņu pēc apsūdzības korupcijā gāza 1974. gadā, jo tauta bija izmisumā par briesmīgo pārtikas trūkumu, ko bija izraisījis 15 gadus ilgušais nežēlīgais sausums. Militāro apvērsumu vadīja ģenerālis Seini Kunče; viņš palika pie varas līdz pat savai nāvei 1987. gadā. 90. gadu sākumā Nigērā izveidojās daudzpartiju demokrātisks režīms un notika dažas brīvas vēlēšanas. Pēc pieciem gadiem šķelšanās valdošajā koalīcijā noveda pie militāra apvērsuma, ko vadīja ģenerālis Ibrahimis Barē Mainasara. Pēc trim gadiem viņu nogalināja paša nacionālā gvarde. Jaunu militāru režīmu 1999. gadā izveidoja pārejas laika Nacionālās samierināšanas padome, kas izstrādāja jaunas Konstitūcijas projektu, kurā paredzēta daļēji prezidentāla sistēma, tāpat kā tas bija 1992. gada Trešās republikas Konstitūcijā. Konstitūciju apstiprināja tautas nobalsošanā, ko uzskata par brīvu un godīgu. Koalīciju, kura apvienoja Nacionālo kustību par sabiedrības attīstību (MNSD) un Demokrātisko un sociālo konvenciju (CDS), vadīja un prezidenta amatu ieguva Mamadu Tandja.

Pašlaik Nigērā, kas ir daudzpartiju demokrātija, lielākā izpildvara ir prezidentam, kurš ir gan valsts, gan valdības galva, bet premjerministra pienākumi ietver prezidenta darba uzdevumu izpildi.

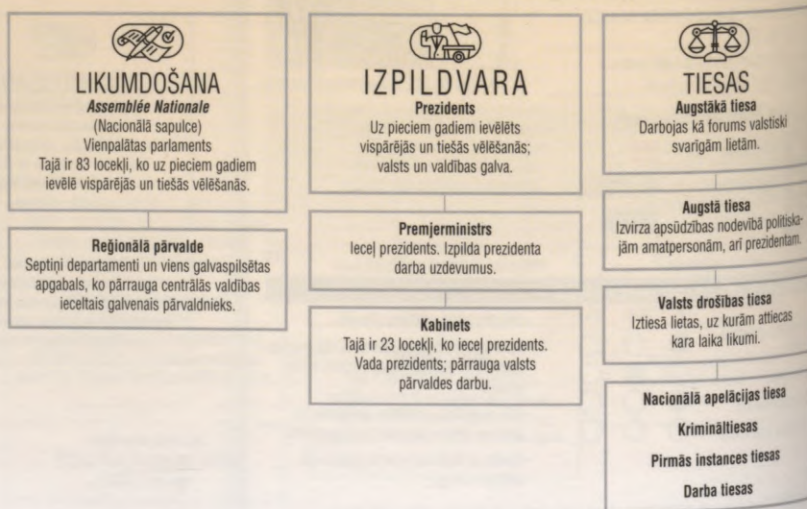
JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

• Nigēras vislielākā problēma ir tās pastāvīgā nabadzība. Francija gandrīz neko nedarīja, lai ekonomiski attīstītu koloniju, un kopš neatkarības atgūšanas ekonomikas attīstība notikusi sporādiski. Valstī ir augsti dzimstības rādītāji un ļoti liela bērnu mirstība. Tikai 34% bērnu apmeklē skolu. 2000. gadā Nigēras jaunievēlētā valdība uzsāka ambiciozu ekonomiskās reformas programmu. Tika nodotas privatizēšanai divpadsmit lielas kompānijas, un valdība veic pasākumus, lai samazinātu korupciju un palielinātu brīvu un godīgu konkurenci uzņēmējdarbībā.

• Tā kā Nigēras ekonomika lielā mērā ir atkarīga no urāna eksporta, smagi izjūtamas tā cenu svārstības pasaules tirgū, kā tas bija 20. gs. 80. gados.

• Pastāv nemiīga spriedze starp dažādajām etniskajām grupām – tuaregiem, tubiem, džermiem un hausiem – un valdību.

VALSTS PĀRVALDE

SERBIJA UN MELNKALNE

Oficiālais nosaukums: **SERBIJA UN MELNKALNE**

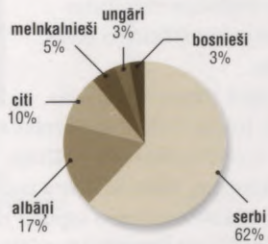

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 10,5 milj.
GALVASPILSĒTA: BELGRADA
PLATĪBA: 102 350 km ²
NEATKARĪBA: 1992
KONSTITŪCIJA: 2003

SERBIJAS UN MELNKALNES nosaukums radies no vārdiem *srbi*, kas nozīmē "cilvēks", un *montenegro*, kas nozīmē "melnais kalns" (saistībā ar kalniem, kas ir lielākajā daļā Melnkalnes).

- RELĪGIJA:** pareizticīgie 65%, musulmaņi 19%, Romas katoļi 4%, protestanti 1%, citi 11%
- VALSTS VALODAS:** serbu un horvātu
- REĢIONI VAI PROVINCES:** 2 republikas; Serbijā ir 2 autonomas provinces
- ATKARĪGĀS TERITORIJAS:** nav
- PLĀSSAZIŅAS LĪDZEKĻI:** rodas aizvien vairāk brīvu plāssaziņas līdzekļu
- Laikraksti: 18 dienas laikrakstu
- TV: 2 valsts kontrolēti dienesti; daži neatkarīgi dienesti
- Radio: 3 valsts kontrolēti dienesti; daži neatkarīgi dienesti

ETNISKĀS SASTĀVS

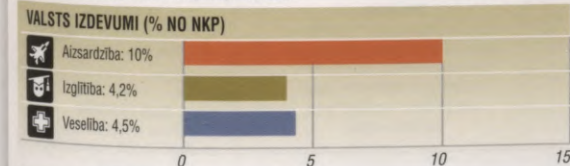
- VĒLĒŠANU TIESĪBAS:** no 16 gadu vecuma, ja persona strādā; no 18 gadu vecuma, vispārējas
- TIESĪBU SISTĒMA:** civiltiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekrišanu
- STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS:** ABEDA, ANO, BIS, CCC, CEI, ERAB, EDSO, EP (viesis), FAO, G8, G77, IAEA, ICAO, ICC, ICFU, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRC, IHO, ILO, Interpols, IOM, ISO, ITU, NAM, OPCW, PCA, PTO (novērot.), PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WIPO, WMO, WTO
- POLITISKĀS PARTIJAS:** DOS – Serbijas Demokrātiskā opozīcija; SVM – Vojvodinas Ungāru apvienība; LDK – Kosovas Demokrātiskā līga; DLECG – Demokrātiskais saraksts par Melnkalni Eiropā; DS – Demokrātiskā partija; DSS – Serbu vienības partija; SRS – Serbu radikālā partija; SPS – Serbu sociālistiskā partija; SDP – Melnkalnes Sociāldemokrātiskā partija; ZP – Kopā par pārmaiņām

VALSTS EKONOMIKA

- VIETA PASAULĒ PĒC NKP:** 83.
- NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU:** USD 940
- INFLĀCIJA:** 42%
- MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE):** -1,42 miljrd. USD
- VALŪTAS MAINAS KURSI/ ASV dolārs:** 13,65–66,48 dināri

VALSTS VALŪTA: DINĀRS

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+	
Piespiedu izmaiņas valdībā	●	○	○	• Obligāts valsts militārais dienests.
Pilsonkari	●	○	○	• NATO militārais mērķis gaisa uzlidojumos 1999. gadā pēc Serbijas armijas darbībām Dienvidslāvijas konflikta laikā.
Starptautiski kari	●	○	○	• 2002. gadā karavīri pirmoreiz piedalījās ANO Miera uzturēšanas misijā Austrumtimorā.
Ārvalstu intervence	●	○	○	

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: Dienvidslāvijas atdalīšanās kari (1991–1995). Kosovas konflikts (1998–1999). NATO iejaukšanās (K-For). Premjerministra Zorana Đinđića noslepkavošana 2003. gadā

SERBIJAS UN MELNKALNES TAUTAI ETNISKĀS SAIKNES ir spēcīgākas nekā valstu robežas. Kaut gan gadu desmitiem serbi un melnkalnieši tikuši grupēti un pārgrupēti kopā ar citām slāvu tautām, paliekošs mērķis bija autonomija. 1918. gadā serbu monarhs apvienoja Serbiju, Melnkalni un citas slāvu zemes Serbu, horvātu un slovēņu karalistē, kuru 1929. gadā nosauca par Dienvidslāviju (jeb "dienvidslāvu savienību"). Gandrīz uzreiz pēc tam horvāti izrādīja neapmierinātību ar Belgradas režīmu. Otrā pasaules kara laikā "Ass" valstis tiecās sadalīt Dienvidslāviju, kuras iedzīvotāji veidoja pretošanās grupas, kas cīnījās ar okupācijas spēkiem un savā starpā. Vadībā izvirzījās komunistiskās pretošanās līderis Josips Brozs (Tito). Viņa 35 gadus ilgās valdīšanas laikā izveidojies personības kults veicināja dažādo etnisko grupu apvienošanu. Tito bija premjerministrs no 1945. gada un prezidents no 1953. gada.

Pēc Tito nāves 1980. gadā valsts sāka šķelties. Pēc tam kad 1992. gadā Slovēnija, Horvātija, Bosnija un Hercegovina un Maķedonija bija psludinājušas savu neatkarību, Serbija un Melnkalne apvienojās kā Dienvidslāvijas Federatīvā Republika. 1997. gadā par tās prezidentu tika ievēlēts Slobodans Miloševićs, kurš jau kopš 1989. gada bija Serbijas prezidents. Viņa 1998. gadā sākta nežēlīgā terora un apspiešanas kampaņa Kosovas provincē piespieda tūkstošiem etnisko albāņu pamest savas mājas. NATO reaģēja ar teritorijas bombardēšanu, tā ilga no 1999. gada marta līdz jūnijam. 2000. gada prezidenta vēlēšanās Miloševićs cieta sakāvi un par prezidentu tika ievēlēts Vojislavs Koštunica. 2001. gada aprīlī Miloševićs tika arestēts par noziegumiem pret cilvēci un izdots tiesāšanai Hāgas Starptautiskajā tiesā. 2002. gadā sākto sarunu rezultātā 2003. gada februārī abas republikas parakstīja nolīgumu, ar kuru izveidoja brīvu federāciju – Serbiju un Melnkalni, kurā ir jauna Konstitūcija un kuras prezidents ir Svetozars Marovičs. Jaunā struktūra mazina tautas prasību pēc Melnkalnes neatkarības, jo 2006. gadā abām republikām būs iespēja izvēlēties neatkarības ceļu. Kosova paliek Serbijas daļa, bet reāli tā joprojām ir ANO aizsardzībā.

Katrā republikā ir izpildvaras, likumdošanas varas un tiesu varas jomas, kas pārzina ekonomiku un iekšlietas. Savienības līmenī valsts galva ir prezidents, ko uz četriem gadiem ievēl vienpalātas Serbijas un Melnkalnes sapulce.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Ekonomiku smagi iedragāja 1999.–2001. gada ANO, ES un ASV sankcijas, turklāt lielu daļu infrastruktūras sagrāva 1999. gada NATO veiktā bombardēšana. Kaut gan ekonomikas reforma ir sākta, inflācija joprojām ir ļoti augstā līmenī.
- 1999. gada konflikta laikā apmēram 900 000 etnisko albāņu pameta Kosovu. Daudzi ir atgriezušies un gaida referendumu par savu turpmāko neatkarību.
- Pret Miloševića izdošanu bija daudzi nacionālisti, bet no tās bija atkarīgs Rietumu atbalsts nākotnē.

VALSTS PĀRVALDE

LĪKUMDOŠANA <i>Skubstina Serbija i Crne Gore</i> (Serbijas un Melnkalnes Sapulce) Vienpalātas parlaments 126 locekļi – 91 no Serbijas un 35 no Melnkalnes – pagaidām ievēlēti uz diviem gadiem republiku sapulcēs, bet turpmāk tos vēlēš tiesās vēlēšanās uz četriem gadiem.	IZPILDVARA Serbijas un Melnkalnes prezidents Uz četriem gadiem ievēlē Serbijas un Melnkalnes Sapulce. Valsts galva, vada Ministru padomi.	TIESAS Serbijas un Melnkalnes Tiesas Tajā ir vienāds skaits tiesnešu no abām dalībvalstīm, un tos uz sešiem gadiem amātā ieceļ Serbijas un Melnkalnes Sapulce.
Republiku sapulces Ievēl premjerministru un ministrus, pārrauga republikas iekšējās lietas. Narodna Skupstina Srbije (Serbu Nacionālā sapulce) Skupstina Republike Crne Gore (Melnkalnes Republikas Sapulce)	Serbijas un Melnkalnes Ministru padome Pieci ministri: divi – no tās pašas republikas, no kuras ir prezidents, trīs – no otras republikas; amatu ieņem četrus gadus.	Konstitucionālās tiesas Serbijā: tiesā ir deviņi tiesneši, ko Serbu Nacionālā sapulce ieceļusi uz mūžu. Melnkalnē: tiesā ir pieci tiesneši, ko Sapulce ieceļ uz deviņiem gadiem. Pārrauga republiku konstitūcijas un to atbilstību Serbijas un Melnkalnes Konstitūcijai.
Republiku prezidenti Katrs ievēlēts uz pieciem gadiem; republikas galva. Republiku valdības Katrā ir premjerministrs, premjerministra vietnieks un ministri, ko ievēlē katras republikas sapulce.	Augstākās tiesas Katras republikas augstākā tiesa.	Tiesas

GVINEJA

Oficiālais nosaukums: **GVINEJAS REPUBLIKA**

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 8,3 milj.
	GALVASPILSĒTA: KONAKRI
	PLATĪBA: 245 856 km ²
	NEATKARĪBA: 1958
	KONSTITŪCIJA: 1990

GVINEJAS nosaukums radies no berberu vārdiem *aguinaw* vai *gnawa*, kas nozīmē "melnais cilvēks".

RELĪGIJA: musulmaņi 85%, kristieši 8%, vietējie ticējumi 7%

VALSTS VALODA: franču

REĢIONI VAI PROVINCES: 33 prefektūras un 1 īpaša zona

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSŠAZINĀS LĪDZEKLĪ: absolūta politiskā cenzūra

Laikraksti: 1 dienas laikraksts

TV: 1 valstij piederošs dienests

Radio: 1 valstij piederošs dienests

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma; vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: paražu tiesības un franču tiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACCT, ACP, AIDB, ANO, ANO Drošības padome (pag. loc.), CCC, ECA, ECOWAS, FAO, G77, ICAO, ICFTU, ICRM, IDA, IDB, IFAD, IFC, IFRC, ILO, Interpols, IOM, ISO (korespond.), ITU, MINURSO, NAM, OAU, OIC, OPCW, PDK, PTO, PVO, SJO, SOK SRAB, SVF, UNAMSIL, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WtoO

POLITISKĀS PARTIJAS: PUP – Vienības un progresa partija; UPR – Savienība progresam un atjaunošanai; UPG – Savienība Gvinejas progresam; PDG – Gvinejas Demokrātiskā partija

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 128.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 450

INFLĀCIJA: 6,0%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -165 milj. USD

VALŪTAS MAINAS KURSI/ ASV dolārs: 1880–1970 Gvinejas franki

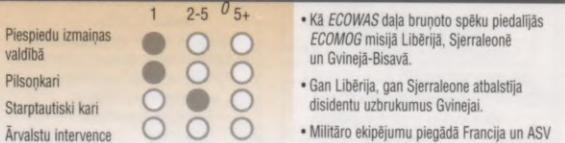

VALSTS VALŪTA: GVINEJAS FRANKI

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: apvērsums 1984. gadā. Konflikts pie dienvidu robežām 2000. gadā

GVINEJAS MŪSDIENU POLITISKĀ VĒSTURE ir bijusi juceklīga – valsts ir piedzīvojuši diktatūru, militāru apvērsumu, apstrīdētas vēlēšanas un vardarbību, kas 2000. gadā izvērtās par pilsoņu karu. Pēc tam kad 1958. gadā Gvineja ieguva neatkarību no Francijas, tur valdīja viena marksistiska partija – Gvinejas Demokrātiskā partija (PDG) – prezidenta Seku Turē vadībā. Pēc viņa nāves 1984. gadā varu sagrāba armija. 1990. gada referendums ar nospiedošu vairākumu apstiprināja demokrātiskas izmaiņas, bet prezidents Lansana Kontē atlika vēlēšanas līdz 1993. gadam. Saskaņā ar Gvinejas 1990. gada Konstitūciju valsts tagad ir daudzpartiju demokrātija, tomēr nacionālajā politikā turpina dominēt ģenerālis Kontē un viņa Vienības un progresa partija (PUP).

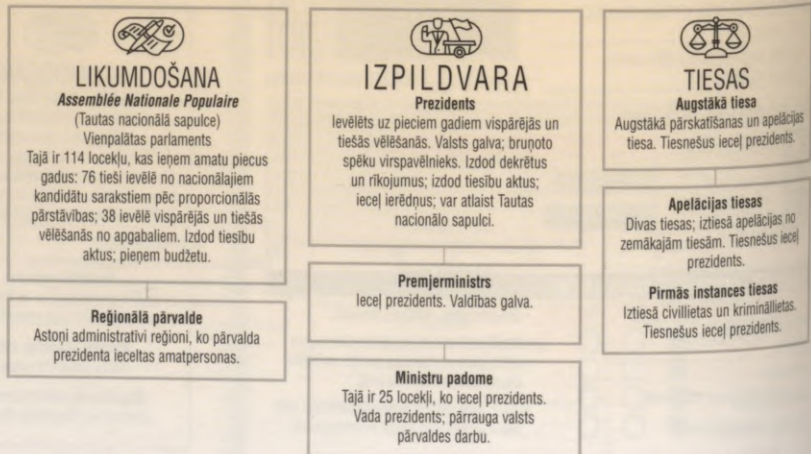
Nesen Gvineja ir kļuvusi svarīga ASV ārpolitikai: vispirms kā stabilitātes stūrakmenim lielākoties nestabilajā Rietumāfrikas reģionā, turklāt kā Apvienoto Nāciju Organizācijas Drošības padomes pagaidu locekli un kā mērenā islāma valstij tai var būt potenciāla nozīme karā pret terorismu. Gvineja bija uzmanības centrā, kad 2003. gada martā tā rotācijas kārtībā vadīja Drošības padomi, jo ASV prasīja otru Padomes rezolūciju karam ar Irāku. Gvinejai varēja būt izšķirošā balss, bet karš sākās bez balsošanas.

Jau Konstitūcijā prezidentam paredzētas plašas izpildpilnvaras, bet ģenerālis Kontē, valdot ar "dzelzs roku", šo amatu vēl vairāk pastiprinājis. Prezidents, ko ievēlē ar absolūtu vēlēšanu balsu vairākumu, ieceļ visus ministrus, ieskaitot premjerministru, vada Ministru padomes jeb Kabineta sanāksmes, var ierosināt likumus un var atlaist Nacionālo sapulci tās darbības termiņa laikā. Prezidenta valdīšanai bija noteikti divi termiņi, bet 2001. gadā izdarītie Konstitūcijas grozījumi atļauj prezidentam palikt amatā vēl trešo termiņu, līdz ar to ir apdraudēta virzība uz decentralizāciju un lielāku demokrātiju. Divas trešdaļas no vienpalātas Tautas nacionālās sapulces (*Assemblée Nationale Populaire*) tiek vēlētas pēc proporcionālās pārstāvības no kandidātu nacionālā saraksta, ko piedāvā politiskās partijas, bet vienu trešdaļu ievēlē no vēlēšanu apgabaliem. Atliktajās 2002. gada vēlēšanās PUP ieguva 74% vietu Tautas nacionālajā sapulcē. Tiesu sistēmā ietilpst Augstākā tiesa, kas darbojas kā galīgās apelācijas tiesa, un divas zemākās apelācijas tiesas Kankanā un galvaspilsētā Konakri.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Pilsoņkaru, kas sākās 2000. gadā, uzkuirināja Libērijas un Sjerraleones dumpinieku pārrobežu iebrukumi, lai atbalstītu Gvinejas iekšējos dumpiniekus
- Apmēram 300 000 pilsoņkara bēgļu no Sjerraleones apgrūtinā Gvinejas jau tā vājo ekonomiku.
- Pēc atkārtotas ievēlēšanas amatā 1998. gadā Kontē mainīja virzību, veicot regresīvas izmaiņas Kabinētā un birokrātiskajā aparātā, kā rezultātā pieauga protekcionisms amatu sadalē un korupcija.

VALSTS PĀRVALDE

HAITI

Oficiālais nosaukums: **HAITI REPUBLIKA**

IEDZIVOTĀJU SKAITS: 8.3 milj.
GALVAPILSĒTA: PORTOPRENSA
PLATĪBA: 27 750 km²
NEATKARĪBA: 1804
KONSTITŪCIJA: 1987

HAITI nosaukums radies no taino cilts indiāņu vārda *hayiti*, kas nozīmē "augstā zeme" jeb "garais kalns".

RELĪGIJA: Romas katoļi 80%, protestanti 16%, citi 3%, nereligiози 1%

VALSTS VALODAS: franču un franču kreolu

REĢIONI VAI PROVINCES: 9 departamenti

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀŠSĀIŅAS LĪDZEKLĪ: daļēja politiskā cenzūra

Laikraksti: 2 dienas laikraksti

TV: 5 dienesti – 1 pieder valstij, 4 neatkarīgi

Radio: 18 dienesti – 1 pieder valstij, 17 neatkarīgi

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: romiešu tiesības; atzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACCT, ACP, ANO, *Caricom*, CCC, ECLAC, FAO, G77, IADB, IAEA, ICAO, ICRM, IDA, IDAF, IFC, IFRCS, ILO, Interpols, IOM, ITU, LAES, OAS, OPANAL, OPCW (parakst.), PCA, PDK, PTO, PYO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: ALAH – Alianse Haiti atbrīvošanai un progresam; RDNP – Progressīvo nacionālo demokrātu un konverģences partijas asambleja; ESPACE – Demokrātiskās konsultāciju grupas koalīcija; PDCH – Haitiešu kristīgi demokrātiskā partija; PADEM – Haitiešu demokrātiskā partija; FL – Lavāla ģimene; MDW – Mobilizācija nacionālajai attīstībai; MRN – Nacionālās atjaunošanas kustība; MIDH – Kustība par demokrātijas ieviešanu Haiti; MOP – Kustība par valsts sakārtošanu; MKN – Nacionālās sadarbības kustība; FNCD – Nacionālā fronte pārmainām un demokrātijai; MOCHRENA – Jaunā kristiešu kustība Jaunajai Haiti; PLB – "Averiet vārtus!"; OPL – Cīnītāju tautas organizācija

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 117.

NKP UZ VIENU IEDZIVOTĀJU: USD 510

INFLĀCIJA: 13,7%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -38 milj. USD

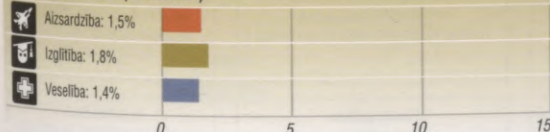
VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs:

21,00–25,74 gūrdi

VALSTS VALŪTA: GURDS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

Prespiedu izmaiņas valdībā	1	2-5	5+
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiskie kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Nav obligāta valsts militārā dienesta.
- Daudznacionālie spēki, kuros bija pārstāvēta 31 valsts, izformēja bruņotos spēkus un policiju pēc tam, kad 1994. gadā armija tika atstumta no varas.
- Jaunos valsts policijas spēkus izveidoja ASV, un to apmācība notika ASV.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: haitiešu revolūcija (1985–1986). Apvērsumi 1988., 1991.–1994. gadā. ASV un ANO intervence (UNMIH)

PĒC VĒSTURISKĀS VERGU SACELŠANĀS 1804. gadā Haiti kļuva par pasaulē pirmo "melno republiku". Tā bija arī pirmā neatkarību ieguvusi valsts Karību jūras reģionā, taču tai tomēr neizdevās izveidot stabilu valdību. Desmitiem gadu salā dominēja nesaskaņas un ekonomiska bezcerība. Pašlaik Haiti konstitucionālā demokrātija, kas atjaunota pēc 1995. gada militārā apvērsuma, joprojām cīnās ar hronisku sociālu un politisku sašķeltību, kas ir nomocījusi valsti neatkarības gados.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Haiti, kurā 80% iedzīvotāju dzīvo graustos bez ūdensvada un kanalizācijas, tiek uzskatīta par abu Amerikas kontinentu nabadzīgāko valsti.
- Politiskā nestabilitāte ir aizbaidījusi tik ļoti vajadzīgo ārvalstu atbalstu un investīcijas.
- Korupcija tiesu sistēmā un policijas spēkos veicina šo institūciju brutalitāti.

Gandrīz divus gadsimtus Spānija izmantoja šo zemi kā rietumu puslodes izpētes priekšposteni, bet 1697. gadā atdeva to Francijai. Salas plantācijās strādāja franču ievestie afrikāņu vergi. 1791. gadā sākās vergu brīvības cīņas, kuru rezultātā franči tika padzīti. Tomēr politiskās cīņas jaunajā un neatkarīgajā Haiti turpinājās vairākas desmitgades. Galu galā 1915. gadā nemieru dēļ to uz 19 gadiem okupēja ASV. Vēlāk Haiti trīsdesmit gadus cīnījās pret Divaljē ģimenes brutālo diktatūru; tā tika likvidēta tikai 1986. gadā.

Saskaņā ar referendumā ratificēto Konstitūciju Haiti ir trīs jomu vara – vēlēts prezidents, kurš ir valsts galva, premjerministrs un Kabinets; divpalātu parlaments; Augstākā tiesa. 1990. gadā haitieši par prezidentu ievēlēja harismātisko Romas katoļu priesteri Žanu Bertrānu Aristīdu, bet pēc dažiem mēnešiem varu pārņēma militārā kliķe. Jaunā režīma laikā tūkstošiem haitiešu tika nogalināti, bet vēl vairāk aizbēga uz ASV, kas ar Apvienoto Nāciju Organizācijas atbalstu, draudot ar bruņotu iebrukumu, atņēma varu militāristiem un atjaunoja Aristīdu prezidenta amatā. Lavāla partija, kas pārliecinoši uzvarēja 1995. gada vēlēšanās, atbalstīja Aristīdu, bet Haiti valdība savas stingrās politikas dēļ pēc pāris gadiem nonāca sabiedrības kritikas krustgūnis, saasinājās pretrunas starp likumdošanas un izpildvaras jomu. Ļoti strīdīgajās 2000. gada vēlēšanās Aristīds tika ievēlēts par prezidentu, bet Lavāla partija parlamentā ieguva vairākumu. Haiti lielākā opozīcijas koalīcija boikotēja vēlēšanas un pēc tam paziņoja par savas simboliskas "alternatīvās valdības" izveidi. Lai gan Amerikas Valstu organizācija ir centusies samierināt puses, Haiti valdība joprojām ir politiskā strupceļā.

VALSTS PĀRVALDE

LĪKUMDOŠANA <i>Assemblée Nationale</i> (Nacionālā sapulce) Divpalātu parlaments Sénat (Senāts) Tajā ir 27 locekļi, kas uz sešiem gadiem ievēlēti vispārējās un tiesās vēlēšanās. Pastāvīgs sasaukums. Iesaka prezidentam Augstākās tiesas tiesnešu kandidātus. Chambre des Députés (Pārstāvju palāta) Tajā ir 83 locekļi, kas uz četriem gadiem ievēlēti vispārējās un tiesās vēlēšanās. Katru gadu sanāk uz divām sesijām. Ar divu trešdaļu balsu vairākumu var uzsākt valdības amatpersonu atstādīšanas procedūru. Reģionālā pārvalde Deviņi departamenti, ko pārvalda padomes, kurās ir trīs locekļi, kas ievēlēti uz četriem gadiem.	IZPILDVARA Prezidents Vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēts uz pieciem gadiem; pēc piecu gadu pārtraukuma var ievēlēts atkārtoti; var būt amatā divus termiņus. Valsts galva. Izsludina likumus; ievieš tiesas lēmumus; ieceļ vēstniekus; apzēlošanas tiesības. Premjerministrs Nacionālās sapulces vairākuma partijas līderis; pēc vēlēšanām ieceļ prezidents; apstiprina parlaments. Valdības galva. Ieceļ un atstādina valdības amatpersonas. Ministru padome Ieceļ premjerministrs pēc prezidenta ieteikuma. Vada prezidents; pārrauga valsts pārvaldes darbu.	TIESAS Augstākā tiesa Augstākā pārskatīšanas un apelācijas tiesa. Tiesnešus uz desmit gadiem ieceļ prezidents. Apelācijas tiesas Iztiesā apelācijas lietas no zemākajām tiesām; tiesnešus uz desmit gadiem ieceļ prezidents. Pirmās instances tiesas 15 tiesas; tiesnešus uz septiņiem gadiem ieceļ prezidents. Miertiesas Pēc kopienu sapulču ieteikuma tiesnešus uz septiņiem gadiem ieceļ prezidents.

AZERBAIDŽĀNA

Oficiālais nosaukums: **AZERBAIDŽĀNAS REPUBLIKA**

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 8.1 milj.
GALVASPILSĒTA: BAKU
PLATĪBA: 86 600 km ²
NEATKARĪBA: 1991
KONSTITŪCIJA: 1995

Domājams, ka AZERBAIDŽĀNAS nosaukums radies no persiešu vārda, ar ko apzīmē "uguns zemi" un kas varētu būt saistīts ar zoroastrisma uguns tempļiem.

RELĪĢIJA: musulmaņi 93,4%, krievu pareizticīgie 2,5%, armēņu monofizīti 2,3%, citi 1,8%

VALSTS VALODA: azerbaidžāņu

REĢIONI VAI PROVINCES: 59 rajoni, 11 pilsētas, 1 autonomā republika

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSSAZIŅAS LĪDZEKLĪ: absolūta politiskā cenzūra

Laikraksti: 6 dienas laikraksti

TV: 1 valsts kontrolēts dienests, 1 neatkarīga stacija

Radio: 1 valsts kontrolēts dienests

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: civiltiesības; neatzīti Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ANO, AsDB, BSEC, CCC, EAPC, ECE, ECO, EDSO, EP, ERAB, ESCAP, FAO, IAEA, ICAD, ICTU, ICRM, IDA, IDB, IFAD, IFC, IFRC, ILO, Interpols, IOM, ISO (korespond.), ITU, NAM (novērot.), NVS, OAS (novērot.), OIC, OPCW, PIP, PTO (novērot.), PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: YAP – Jaunā Azerbaidžānas partija; Ind – Neatkarīgie; AKC – Azerbaidžānas Tautas fronte; VBP – Pilsoniskās solidaritātes partija

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 113.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 600

INFLĀCIJA: 1,8%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -168 milj. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 4456-4575 manati

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Obligāts valsts militārais dienests.
- Kopš 1994. gada piedalās NATO programmā Partnerattiecības mieram (PIP).
- Lai gan 1994. gadā Kalnu Karabahā tika noslēgts pamiers, nepārtraukta sporādiska vardarbība kavē miera procesu un sarunas.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: karš Kalnu Karabahā (1988-1994)

AZERBAIDŽĀNA, KURU 642. GADĀ PIRMIE IEKAROJA ARĀBI, bet 13. gadsimtā – mongoļi, vēlāk bijusi Persijas, Krievijas un Osmāņu varā. Viens no iekarotāju galvenajiem mērķiem bija kontrole pār lielākajiem tirdzniecības ceļiem, kas caur Azerbaidžānu savienoja Āziju un Eiropu. 19. gadsimtā šī zeme kļuva par cariskās Krievijas impērijas daļu. 1918. gadā, kad impērija sabruka, Azerbaidžāna uz neilgu laiku ieguva neatkarību. Taču pēc diviem gadiem valstī iebruka Sarkanā armija, un tā vēlāk kļuva par komunistiskās PSRS sastāvdaļu. Lai gan Azerbaidžānā ir ievērojami naftas krājumi un 19. gs. 70. gados tā bija viens no lielākajiem naftas ieguves reģioniem pasaulē, kopš neatkarības iegūšanas 1991. gadā tai ir grūti panākt ekonomikas augšupeju.

Mūsdienu Azerbaidžāna ir daudzpartiju republika. Tomēr starptautiskie novērotāji uzskata, ka līdz šim notikušās vēlēšanas nav bijušas godīgas un ir ietekmētas. Pēc neatkarības pasludināšanas par prezidentu ieceltais Ajazs Mutalibovs pēc zaudējuma armēņu dumpiniekiem Kalnu Karabahā 1992. gadā demisionēja. Maijā viņš tika atkārtoti iecelts amatā, bet pēc nedēļas Tautas frontes partija (PFP) viņu atstūma malā, vainojot centienos aizkavēt nākamās vēlēšanas. Pirmais ievēlētais prezidents, kas nebija komunisti,

Azerbaidžāna bija pirmā padomju republika, kas pasludināja savu neatkarību no Maskavas.

Albulfāzs Elčiņbejs (PFP), pārņēma amatu 1992. gada jūnijā. Taču jau pēc gada viņš tika gāzts. Nacionālā sapulce (Milli Mejlis) aizstāja viņu ar Heidaru Alijevu – bijušo Azerbaidžānas Komunistiskās partijas vadītāju un PSRS premjerministra vietnieku. Pēc četriem mēnešiem valstī notika jaunas vēlēšanas, pēc kurām Alijevs apgalvoja, ka ir uzvarējis ar 98% balsu. Starptautiskā sabiedrība šos rezultātus neatzina. 1998. gada vēlēšanās, kuras izkropļoja nopietni pārkāpumi, Alijevs ieguva amatu vēl uz pieciem gadiem. 2003. gadā par prezidentu tika ievēlēts viņa dēls İlhams Alijevs.

Pirmā tieši vēlēta Azerbaidžānas Nacionālā sapulce tika ievēlēta 1995. gadā. Divdesmit piecus no tās 125 deputātiem ievēlēja pēc proporcionālās pārstāvības. Saskaņā ar 2002. gada referenduma lēmumu 2005. gada vēlēšanās visi 125 deputāti jāievēlē no vienmandāta apgabaliem.

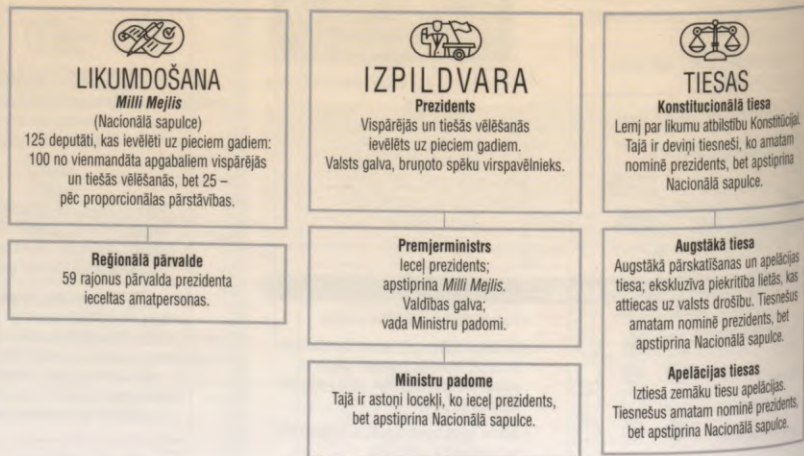
JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Daļu no Azerbaidžānas teritorijas – Kalnu Karabahā – ir okupējuši armēņu dumpinieki, kas sakāva Azerbaidžānas armiju arī sadursmēs 1988.-1994. gadā. Pamiers tika noslēgts, bet nekāds miera nolīgums nav panākts. Šis konflikts ir sarežģījis situāciju Azerbaidžānā, kurai jā rūpējas par tūkstošiem bēgļu un jāuztur liela armija. Šī iemesla dēļ kavējas ārvalstu investīcijas un naftas vadu būve.

- Sievietēm, kurām reiz bija ievērojama vieta valdosaļā partijā, vairs nav nekādas lomas politikā, un arī kopumā viņu stāvoklis ir pasliktinājies.

- Attiecības starp Azerbaidžānu un Armēniju joprojām ir sasāpējuši problēma.

VALSTS PĀRVALDE

BULGĀRIJA

Oficiālais nosaukums: **BULGĀRIJAS REPUBLIKA**

IEDZIVOTĀJU SKAITS: 7,9 milj.
GALVASPILSĒTA: SOFIJA
PLATĪBA: 110 910 km ²
NEATKARĪBA: 1908
KONSTITŪCIJA: 1991

BULGĀRIJAS nosaukums radies no bulgāriem – Āzijas klejotājtautas, kas ieceļoja zemē 6. gadsimtā.

RELĪGIJA: bulgāru pareizticīgie 84%, musulmaņi 13%, jūdaiši 1%, Romas katoļi 1%, citi 1%

VALSTS VALODA: bulgāru

REĢIONI VAI PROVINCES: 28 reģioni

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSSAZIŅAS LIDZEKLĪ: daļēja politiskā cenzūra

Laikraksti: 21 dienas laikraksts

TV: 3 dienesti – 2 pieder valstij, 1 neatkarīgs

Radio: 10 dienesti – 1 pieder valstij, 9 neatkarīgi

VĒLEŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: civiltiesības un romiešu tiesību tradīcijas; atzīst Starptautiskās Tiesas piekriktību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACCT, ANO, ANO Drošības padome (pag. loc.), Australia Group, BIS, BSEC, CCC, CEI, CERN, EAPC, ECE, EDSO, EP, ERAB, ES (kandidātvalsts), FAO, G9, IAEA, ICAO, ICTU, ICRM, IFC, IFRC, IHO (pagaidu locekle), ILO, Interpols, IOM, ISO, ITU, NAM (viesis), NSG, OAS (novērot.), OPCW, PCA, PDK, PIP, PTO, PVO, RES (asoc. partnere), SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UNMEE, UNMIBH, UNMIK, UNMOP, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO, ZC

POLITISKĀS PARTIJAS: NMS II – Nacionālā kustība par Simeonu II; UDF – Demokrātisko spēku savienība; BSP – Bulgārijas Sociālistiskā partija; MRF – Kustība par tiesībām un brīvībām

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 79.

NKP UZ VIENU IEDZIVOTĀJU: USD 1520

INFLĀCIJA: 10,3%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE):

-701 milj. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs:

2,084-2,187 levas

VALSTS VALŪTA: LEVA

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

Aizsardzība: 2,8%

Izglītība: 3,4%

Veselība: 3,9%

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- 2004. gadā paredzēta pamatīga bruņoto spēku pārstrukturēšana, personālsastāva un izdevumu samazināšana.
- 2004. gadā iestājās NATO.
- Nozīmīga loma etnisko konfliktu atrisināšanā Balkānu pussalā.
- Bruņotie spēki ir izvietoti Bosnijā un Hercegovinā, Kosovā un Afganistānā.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI:

turku asimilēšanas kampaņa (1984-1985)

BULGĀRIJA IR VIENA NO PASAULES JAUNĀKAJĀM daudzpartiju demokrātijām. Tās agrīnajā vēsturē ir bijuši neilgi pašpārvaldes periodi. Pirmā Bulgārijas cariste tika izveidota 681. gadā; tā piedzīvoja uzplaukumu cara Simeona I (893-927) valdīšanas laikā, ko sauc par "Zelta laikmetu". Gan pēc Bizantijas varas, gan pēc otrā pašpārvaldes perioda 1396. gadā Bulgārija tika iekļauta Osmāņu impērijā un nākamos piecus gadsimtus palika tās sastāvdaļa. Pilnīgu atbrīvošanos Bulgārija piedzīvoja 1908. gadā, kad cars Ferdinands nodibināja monarhiju. Pēc neatkarības iegūšanas bija kara un politisku juku gadi. Otrajā pasaules karā Bulgārija bija Vācijas sabiedrotā, bet pēc kara kļuva par komunistu kontrolētu Padomju Savienības satelītvalsti. Todora Živkova diktatūras laikā – no 1954. gada līdz viņa atstādināšanai 1989. gadā – valsts pilnībā kontrolēja rūpniecību un reliģisko dzīvi. 1990. gadā notika pirmās daudzpartiju vēlēšanas un sākās Bulgārijas pāreja uz demokrātiju. To sarežģīja sociālas un politiskas nesaskaņas un vairāku darboties nespējīgu valdību nomaīņa: tās tika atlaistas ar neuzticības balsojumu. 1997. gadā pie varas nākušais premjerministrs Ivans Kostovs, kurš pārstāvēja Demokrātisko spēku savienību (UDF), uzsāka virkni ekonomikas reformu, kas stabilizēja situāciju valstī.

Saskaņā ar 1991. gada Konstitūciju valdību vada iecelts premjerministrs, bet valsts galvas funkcijas pilda vēlēts prezidents. Bulgāri, kurus piesardzīgus darija staļinisma mantojums, ir izveidojuši vāju prezidenta institūtu. Prezidents nevar ieviest tiesību aktus, bet var likumprojektu atdot atpakaļ vienpalātas Nacionālajai sapulcei turpmākai apspriešanai. Sapulce var noraidīt prezidenta iebildumu ar vienkāršu balsu vairākumu.

Monarhiju atbalstāši Nacionālā kustība par Simeonu II (NMS II) 2001. gada vēlēšanās negaidīti ieguva 50% vietu Nacionālajā sapulcē. Bijušais karalis Simeons II, kurš, būdams bērns, 1943. gadā mantoja troni un tika izraidīts 1946. gadā, kļuva par premjerministru. Viņa vadītajā koalīcijā bija arī Kustība par tiesībām un brīvībām (MRF). No 240 Nacionālās sapulces deputātiem 63 bija sievietes.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Atpalikusi infrastruktūra un aprīkojums palēnina ekonomikas reformas gaitu. Tirdzniecība ar Rumāniju galvenokārt notiek ar prāmjiem, kas šķērso Donavu, bet jau ir noslēgts nolīgums par to, ka līdz 2005. gadam tiks uzbūvēts tilts.
- Bažas par Kozlodujas kodolspēkstacijas drošību kavē Bulgārijas uzņemšanu Eiropas Savienībā. Pārējo reaktoru slēgšana ir viens no nosacījumiem Bulgārijas dalībai ES.
- Vājā tiesu sistēma nespēj apkarot plaši sastopamo korupciju valsts pārvaldē un tiesu varas amatpersonu vidū.
- Visos valsts un sabiedrības līmeņos tiek diskriminēta čigānu minoritāte (3% no kopējā iedzīvotāju skaita).

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA	IZPILDVARA	TIESAS
Narodno Sobranie (Nacionālā sapulce) Vienpalātas parlaments Tajā ir 240 locekļi, kas uz četriem gadiem tieši ievēlēti pēc proporcionālas pārstāvības no 28 apgabaliem. Ievieš likumus, apstiprina budžetu, plāno prezidenta vēlēšanas, var atlaist premjerministru un pārējos ministrus, var noraidīt prezidenta uzlikto veto, pieteikt karu, izvietot karaspēku ārpus Bulgārijas, ratificēt līgumus.	Prezidents Ievēlēts uz pieciem gadiem; var ieņemt amatu divus termiņus. Valsts galva; bruņoto spēku virspavēlnieks. Var atdot atpakaļ likumprojektus Nacionālajai sapulcei; paraksta līgumus; iecel diplomātus; apzēlošanas tiesības.	Augstākā tiesu padome Iecel, norīko citā amatā un aizstāj tiesnešus, prokurorus, mīrtiesnešus, kas veic izmeklēšanu. Tajā ir 25 juristi, ko nominē tiesu struktūras un ievēl Nacionālā sapulce.
Reģionālā pārvalde 28 reģionus pārvalda gubernatori, ko iecel Ministru padome; saskaņo reģionālos un valsts likumus.	Premjerministrs Lielākās partijas vai koalīcijas līderis Nacionālajā sapulcē; iecel prezidents pēc vēlēšanām. Valdības galva; vada Ministru padomi.	Konstitucionālā tiesa Lemj par likumu un līgumu atbilstību Konstitūcijai; iztiesā strīdus starp valsts iestādēm. Tajā ir 12 tiesneši, kas ieņem amatu deviņus gadus: četrus iecel prezidents, četrus – Nacionālā sapulce un četrus – Augstākā administratīvā tiesa un Augstākā kasācijas tiesa.
	Ministru padome Iecel premjerministrs, bet apstiprina Nacionālā sapulce. Pārtrauga valsts pārvaldes darbu, valsts budžetu.	Augstākā kasācijas tiesa Augstākā pārskatīšanas un apelācijas tiesa. Tiesnešus iecel uz mūžu.
		Apelācijas tiesa Apgabaltiesas

SJERRALEONE

Oficiālais nosaukums: SJERRALEONES REPUBLIKA

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 4,6 milj.
	GALVASPILSĒTA: FRITAUNA
	PLĀTBĪBA: 71 749 km ²
	NEATKARĪBA: 1961
	KONSTITŪCIJA: 1991

SJERRALEONEI nosaukumu 1462. gadā deva portugāļu jūrnīki, kas redzēja Fritaunas pussalas kalnus, kuri izskatījās kā *serra lyoa* – "lauvas kalni".

RELIGIJA: musulmaņi 60%, vietējie ticēdami 30%, kristieši 10%

VALSTS VALODA: angļu

REĢIONI VAI PROVINCES: 3 provinces un 1 apgabals

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSSAZIŅAS LĪDZEKLĪ: absolūta politiskā cenzūra

Laikraksti: 1 dienas laikraksts

TV: 1 valsts kontrolēts dienests

Radio: 1 valsts kontrolēts dienests

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējās

TIESĪBU SISTĒMA: cilšu likumi; angļu vispārējās tiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekriktību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACP, AfDB, ANO, C, CCC, ECA, ECOWAS, FAO, G77, IAEA, ICAO, IGFTU, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRC, ILO, Interpol, IOM, ITU, NAM, OAU, OIC, OPCW (parakst.), PDK, PTO, PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: SLPP – Sjerraleones Tautas partija; APC – Vistautas kongress; App – Ieceltie; 12 ievērojamus virsaišus netieši ievēl, lai tie pārstāvētu katru provinci; PLP – Miera un atbrīvošanas partija

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 164.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 130

INFLĀCIJA: –0,8%

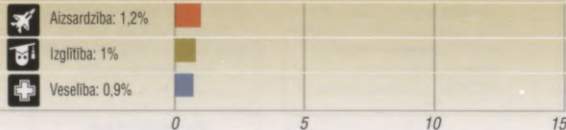
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): –127 milj. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 1899–2091 leone

VALSTS VALŪTA: LEONE

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

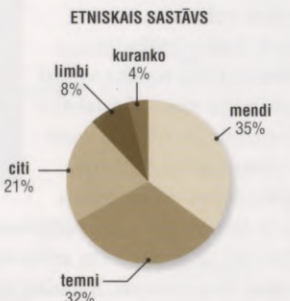

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiskie kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI:

pilsonkarš (1991–2001). Apvērsumi 1992., 1996. un 1997. gadā. ECOMOG iejaukšanās (ECOWAS – Rietumāfrikas valstu Ekonomikas kopiena–Bruņotā pārraudzības grupa) 1998. gadā un turpmāk, ANO – 1999. gadā un turpmāk, Lielbritānijas – 2000.–2002. gadā

VISU 18. GADSIMTU SJERRALEONES TERITORIJĀ dzīvojošie ļaudis kā vergi tika vesti uz Amerikas austrumkrastu. 1787. gadā Lielbritānija nodibināja Fritaunu – patvērumu atbrīvotajiem afrikāņu vergiem, bet 1792. gadā Sjerraleone kļuva par pirmo britu koloniju Rietumāfrikā. Atgriezušies vergi (t.s. krio tauta) veidoja iedzīvotāju etnisko daudzveidību. Koloniālās varas periodā notika vairākas vietējo iedzīvotāju sacelšanās, bet 1961. gadā miermīlīgā ceļā tika panākta neatkarība.

Pašreizējā valdīšanas forma izveidojās 1991. gadā, kad tika ratificēta Konstitūcija, kas paredzēja šo Rietumāfrikas valsti pārveidot par efektīvu konstitucionālo demokrātiju. Tajā pašā gadā dumpinieku grupa – Apvienotā revolucionārā fronte (RUF) – apstrīdēja jaunās valdības likumīgumu un sāka neiedomājami nežēlīgu un asiņainu pilsoņkaru. Konflikts apgrūtināja oficiālās valdības darbību un liedza gūt panākumus, jo ārpus izpildvaras kontroles bija liela daļa valsts, turklāt politiskā pārstāvība parlamentā bija kļuvusi ģeogrāfiski neproporcionāla. 1992. gadā armijas virsnieki gāza civilo valdību. Prezidentu Ahmedu Tedžanu Kabahu, ko tauta ievēlēja 1996. gadā, atcēla 1997. gadā, bet 1998. gadā atjaunoja amatā. 1999. gadā izgāzās RUF mēģinājums gāzt Kabaha valdību.

Kopš 1999. gada un Lomes miera līguma noslēgšanas sadursmes kļuvušas retākas, ar Apvienoto Nāciju Organizācijas starpniecību noslēgti daži nedroši pamiera nolīgumi, kurus atbalsta ANO un Lielbritānijas bruņotie spēki. Pirmais 1999. gada pamiers tika lauzts 2000. gada sākumā, bet starptautiskais spiediens palīdzēja atjaunot vēl trauslo un nestabilo mieru valstī. Ceņšoties pēc kara iegūt likumīgu statusu, RUF ir kļuvusi par politisku partiju. Tomēr 2002. gada vēlēšanās tai neizdevās iegūt nevienu vietu parlamentā. Šī sakāve ievērojami nostiprināja dominējošās Sjerraleones Tautas partijas (SLPP) un prezidenta Kabas varu un likumību. Kaut gan atsevišķās valsts teritorijās vēl reizēm notiek cīņas, SLPP uzvara vēlēšanās un pieaugoša starptautisko spēku klātbūtne ir cerību stars tautai, kurai izmisīgi vajadzīgs miers un normāla dzīve.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Sjerraleone pārdzīvo smagu ekonomisku depresiju; nemitīgās sadursmes kavē attīstību un investīcijas.
- Pilsoņkarš Libērijā – Sjerraleones dienvidu kaimiņvalstī – izdzina no mājām lielu daļu tās iedzīvotāju, bet pārvietotās personas un bēgļi, kas šķērso Sjerraleones teritoriju, ir slogs politiskajiem un ekonomiskajiem resursiem.
- PVO vērtē Sjerraleones veselības aprūpes sistēmu kā sliktāko pasaulē, un tas atspoguļo daudzu tās pilsoņu neapskauzamo stāvokli; vidējais dzīves ilgums ir tikai 39 gadi.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Pārstāvju palāta Vienpalātas parlaments Tajā ir 124 deputāti, kas ieņem amatu piecus gadus: 112 ir ievēlēti vispārējās un tiešās vēlēšanās, 12 ieceļ prezidents no katras provinces ievērojamākajiem virsaišiem.	IZPILDVARA Prezidents Vispārējās un tiešās vēlēšanās ievēlēts uz pieciem gadiem; var ieņemt amatu divus termiņus. Valsts un valdības galva; bruņotā spēku virspavēlnieks. Var atlaist Pārstāvju palātu un izsludināt jaunas vēlēšanas.	TIESAS Augstākā tiesa Augstākā pārskatīšanas un apelācijas tiesa. Tiesnešus pēc Tiesu un juridiskā dienesta komisijas ieteikuma ieceļ prezidents, bet apstiprina Pārstāvju palāta.
Reģionālā pārvalde Trīs provinces pārvalda valdošais ministrs, ko ieceļ prezidents, un daļēji ievēlētas, daļēji ieceltas vietējās padomes.	Viceprezidents Pārstāvju palātas deputāts, ko ieceļ prezidents.	Apelācijas tiesa Iztiesā zemāko tiesu apelācijas. Tiesnešus pēc Tiesu un juridiskā dienesta komisijas ieteikuma ieceļ prezidents, bet apstiprina Pārstāvju palāta.
Valsts ministru kabinets Tajā ir 17 Pārstāvju palātas deputātu, ko ieceļ prezidents, bet apstiprina Palāta. Pārtrauga valsts pārvaldes darbu; atbildīgi prezidentam.	Augstā tiesa Iztiesā civilietas un krimināllietas.	Miertiesas Vietējās tradicionālās tiesas

BOSNIJA UN HERCEGOVINA

Oficiālais nosaukums: BOSNIJA UN HERCEGOVINA

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 4,1 milj.
GALVASPILSĒTA: SARAJEVA
PLĀTBĀ: 51 129 km ²
NEATKARĪBA: 1992
KONSTITŪCIJA: 1995

BOSNIJAS UN HERCEGOVINAS nosaukums saistīts ar Bosnas upi un hercogu Stefanu Vukčiču, kurš bija Hercegovinas valdnieks 15. gs. vidū.

RELĪĢIJA: musulmaņi (galvenokārt sunniti) 40%, serbu pareizticīgie 31%, Romas katoļi 15%, protestanti 4%, citi 10%

VALSTS VALODA: serbu-horvātu

REĢIONI VAI PROVINCES: 2 pirmās pakāpes administratīvi apgabali un 1 starptautiski pārraudzīts apgabals

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKLĪ: daļēja politiskā cenzūra

Laikraksti: 6 dienas laikraksti

TV: 8 neatkarīgi dienesti

Radio: 10 neatkarīgi dienesti

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 16 gadu vecuma, ja strādā; no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: civiltiesību sistēma; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekrišanu

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ANO, BIS, CEI, ECE, EDSO, EP (viesis), ERAB, FAO, G77, IAEA, ICDO, IDA, IFAD, IFC, IFRC, ILO, Interpols, IOM (novērot.), ISO, ITU, NAM (viesis), OAS (novērot.), OIC (novērot.), OPCW, PTO (novērot.), PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UNMEE, UPU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: SDP – Sociāldemokrātiskā partija; SDA – Demokrātiskās rīcības partija; SDS – Serbu demokrātiskā partija; SbiH – Bosnijas un Hercegovinas partija; HDZ – Horvātijas Demokrātiskā savienība

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 111.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 1230

INFLĀCIJA: 8%

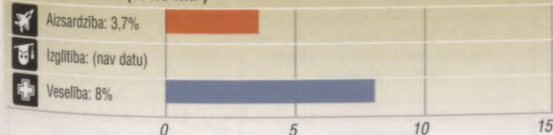
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -565 milj. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 2,083-2,197 markas

VALSTS VALŪTA: MARKA

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

Piespiedu izmaiņas valdībā	1	2-5	5+
Pilsonkari	●	●	●
Starptautiski kari	●	●	●
Ārvalstu intervence	●	●	●

- Obligāts valsts militārais dienests.
- Bosniešu un horvātu bruņotu spēku sapludināšana saskaņā ar 1997. g. Deitonas līgumu.
- ASV Miera uzturēšanas spēki palika trīs gadus, tos nomainīja NATO spēki.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: Bosnijas pilsonkarš (1992–1995). ANO un NATO intervence (UNMIBH, S-FOR)

MARŠALA TITO STINGRĀ REŽĪMA LAIKĀ (1945–1980) Dienvidslāvijas republika Bosnija un Hercegovina baudīja mieru, lai gan tās iedzīvotāji atšķīrās no horvātiem, bosniešu musulmaņiem un serbiem. Taču pēc komunisma sabrukuma 1989. gadā mierīgajai līdzāspastāvēšanai pienāca gals un sākās nežēlīgs pilsonkarš. Tagad, kad nestabilo mieru sargā NATO spēki, Bosnija un Hercegovina cīnās, lai ar komplicētu varas struktūru atveseļotu sašķelto sabiedrību.

Reliģiskais dalījums mantots no kristīgās varas Romas impērijas pakļautībā un Osmāņu turku iekarojumiem 15. gadsimtā, kad daudzi bosnieši pievērsās islāmam. Pēc Pirmā pasaules kara Bosnija kļuva par Dienvidslāvijas daļu. 1992. gada referendumā Bosnijas un Hercegovinas musulmaņi un horvāti pārliecinoši atbalstīja neatkarību. Taču Serbijas atbalstītie Bosnijas serbi uzsāka bruņotu pretestību. Viņu mērķis bija sadalīt republiku divās etniskās joslās un apvienot Bosnijas serbu zemes ar pārējām serbu kontrolētajām teritorijām. ASV 1995. gadā izdevās nosēdināt pie sarunu galda abas karojošās puses. Taču, kad Deitonas līgums stājās spēkā, etniskās tīrīšanas dēļ no mājām jau bija padzīta vairāk nekā puse iedzīvotāju.

Saskaņā ar Deitonas līgumu ieviestā daudzpartiju demokrātija sadala Bosniju divās struktūrās: plašākā bosniešu-musulmaņu Bosnijas un Hercegovinas Federācija un galvenokārt serbu Serbu Republika. Katra ievēlēja savas reģionālās varas institūcijas, un katrai ir sava armija. Abas apvieno viena centrālā valdība ar dalītu prezidentūru, Ministru padome, Konstitucionālā tiesa, centrālā banka un divpalātu likumdevēja iestāde – Skupščina, kas apstiprina valsts budžetu, ratificē līgumus un pilda citas funkcijas, kas noteiktas Deitonas līgumā. Līguma izpildi pārrauga Augstāko pārstāvju birojs – ANO struktūra, kura ir pilnvarota ieviest tiesību aktus un atcelt amatpersonas, kas traucē pakta īstenošanu.

PILSONKARŠ

Sērjošs cilvēks bēru laikā Sarajevā. Nāve bosniešu dzīvē kļuva par ikdienas parādību, kad serbu aplenkajā Sarajevā no 1992. līdz 1995. gadam gāja bojā ap 12 000 cilvēku.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA
Skupščina
Divpalātu parlaments

Predstavniki Dom
(Nacionālā pārstāvju palāta)
Tajā ir 42 locekļi, kas vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēti uz četriem gadiem: 14 serbi, 14 horvāti un 14 bosnieši-musulmaņi.

Dom Naroda
(Tautu palāta)
15 locekļi (pieci bosnieši – musulmaņi, pieci horvāti un pieci serbi), ko uz pieciem gadiem ievēlē Bosnijas un Hercegovinas Federācijas Pārstāvju palāta un Serbu Republikas Nacionālā sapulce.

IZPILDVARA
Trisdājīga prezidentūra
Viens bosniešs, viens horvāts un viens serbs; katru no viņa etniskās grupas uz četriem gadiem ievēlē vispārējās un tiesās vēlēšanās. Prezidentūras vadība mainās ik pēc astoņiem mēnešiem. Pilnvaras ietilpst ārlietas, vēstnieku izvirzīšana, abu valsts daļu armijas pārraudzība; parlamenta lēmumu izpilde.

TIESAS
Konstitucionālā tiesa
Apelācijas no abu valsts daļu tiesām; lemj par likumu atbilstību Konstitūcijai. Deviņi tiesneši, kas ieņem amatu līdz 70 gadu vecumam: četrus izraugās Bosnijas un Hercegovinas Federācijas Pārstāvju palāta, divus izraugās Serbu Republikas Nacionālā sapulce, bet trīs tiesnešus (kas nav bosnieši) ieceļ Eiropas Cilvēktiesību tiesas priekšsēdētājs.

Ministru padome
Apstiprina Nacionālā pārstāvju palāta. Priekšsēdētāju nominē prezidentūra, bet apstiprina Nacionālā pārstāvju palāta.

Valsts tiesa
Deviņi tiesneši, trīs nodaļas – administratīvā, apelācijas, krimināllietu; piekrtība pār valsts lēmējām likumiem.

Reģionālā pārvalde
Divi administratīvi apgabali:
• musulmaņu-horvātu Bosnijas un Hercegovinas Federācija (kurā ir 10 kantoni);
• Serbu Republika; viens starptautiski pārraudzīts apgabals: Brčko apgabals.

Augstākā tiesa
Viena katrai valsts daļai.

Zemākās instances tiesas
Federācijā ir desmit kantonu tiesas un vēl virkne zemāku tiesu. Serbu Republikā ir piecas municipālās tiesas.

ARMĒNIJA

Oficiālais nosaukums: ARMĒNIJAS REPUBLIKA

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 3,8 milj.
	GALVASPILSĒTA: EREVĀNA
	PLĀKŠĀ: 29 800 km²
	NEATKARĪBA: 1991
	KONSTITŪCIJA: 1995

Iespējams, ka ARMĒNIJAI ap 6. gadsimtu vārdu devuši grieķi vai persieši, kuri tās iedzīvotājus sajauca ar aramiešiem.

RELĪGIJA: Armēņu apustuliskā baznīca 94%, citi kristieši 4%, jezūti (zoroastriešānisti) 2%

VALSTS VALODA: armēņu

REĢIONI VAI PROVINCES: 11 provinces

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSSAJIŅAS LĪDZKĻĒ: daļēja politiskā cenzūra

Laikraksti: 11 dienas laikraksti

TV: 1 valsts kontrolēts dienests

Radio: 1 valsts kontrolēts dienests, dažas neatkarīgas stacijas

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārīgas

TIESĪBU SISTĒMA: civiltiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekribību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ANO, IBSEC, CCC, EAPC, ECE, EDSO, EP, ERAB, ESCAP, FAO, IAEA, ICAO, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRC, ILO, Interpol, IOM, ISO, ITU, NAM (novērot.), NNS, OAS (novērot.), OPCW, PIP, PTO (novērot.), PVO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: UB – Vienotības bloks (Armēnijas Republikāņu partijas, RPA, un Armēnijas Tautas partijas, PPA, apvienība); Ind – Neatkarīgie, CP – Komunistiskā partija; LUB – Tiesību vienības bloks; ARF-D – Armēnijas Revolucionārā federācija – *Dashnaksutyun*

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 137.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 520

INFLĀCIJA: -0,8%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZ. BILANCE):

-278 milj. USD

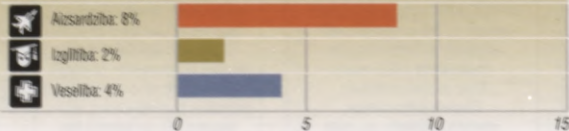
VALŪTAS MAIŅAS KURSIS/ ASV dolārs:

551,4-562,2 dramī

VALSTS VALŪTA: DRAMS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsokari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	●	○	○

• Ir spēkā pamiens ar Azerbaidžānu par Kalnu Karabahu, bet jautājums joprojām nav atrisināts.

• Armēnija, parakstījusi Konvenciju par ķīmiskajiem ieročiem, kas prasīja 1993. gadā likvidēt ķīmiskos ieročus, ātri pievienojās Līgumam par kodolieroču neizplatīšanu.

• Aktuāla ir policijas (milicijas) brutalitāte un cilvēktiesību pārkāpumi.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: karš Kalnu Karabahā (1988-1994). Padomju armijas ieviešana 1990. gadā

DEDZĪGA VĒLME IEGŪT NEATKARĪBU ir gadsimtiem vadījusi armēņu politiku. Armēņu tautas vēstures sākumi rodami ap 800. gadu p.m.ē. Senā Armēnija aizņēma daudz plašāku teritoriju nekā šodienas republika; kādreiz tajā ietilpa liela daļa mūsdienu Turcijas un tā sniedzās līdz pat Irānai. Gadsimtu gaitā armēņi ir bijuši Romas, Bizantijas, Arābu, Persijas, Osmāņu un Padomju impēriju varā. Plašas sākotnējās Armēnijas teritorijas anektēja tās kaimiņvalstis.

Armēņi piedzīvojuši dažādas vajāšanas; īpaši nežēlīgs bija Turcijas istenotais genocīds Pirmā pasaules kara sākumā, kad gāja bojā apmēram 1,5 miljoni armēņu. Tas bija pirmais 20. gadsimta genocīds.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

• Atkarība no ārējiem energoresursiem un izejvielām, ekonomiska lejupslīde pēc PSRS izjukšanas. Armēnija sastopas ar pieaugošām grūtībām, jo Turcija, atbalstot Azerbaidžānu, kopš 1993. gada ir slēgusi savu robežu ar Armēniju.

• Starptautiskās bažas rada Mecamoras kodolspēkstacija, kura atrodas seismiskā zonā un jau 1988. gadā tika pasludināta par nedrošu, bet 1995. gadā atsāka darbu.

• Šajā zemē nav nekā, kas piesaistītu ārvalstu investorus, un ekonomiku ir izkropļojusi masveida emigrācija.

• Negodīgas vēlēšanas un smagas represijas ir sagrāvušas valsts varas leģitimitāti.

• Ja arī Kaukāza naftas bums pārveido Azerbaidžānas un Gruzijas ekonomiku, šķiet, ka Armēniju tas neskar.

izsludināt karastāvokli un valdīt, izdodot dekrētus. Parlamenta vēlēšanu godīgums un efektivitāte ir uzlabojusies, bet tās joprojām neatbilst starptautiskajiem standartiem. Tiesu sistēma ir korumpēta, visos politiski jutīgos jautājumos tā nostājas valsts pusē. Armēņiem raksturīgs tas, ka viņi savus strīdus biežāk risina privāti, nevis tiesas ceļā.

Armēnija bija pirmā, kas mūsu ēras 301. gadā atzina kristietību par valsts reliģiju.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA <i>Azgayin Zhayrov</i> (Nacionālā sapulce) Vienpalātas parlaments Tajā ir 131 deputāts, kas no vienmandāta apgabaliem vispārējās un tiešās vēlēšanās ievēlēti uz četriem gadiem. Apstiprina vai noraida premjerministra un Ministru padomes valdības programmu.	IZPILDVARA Prezidents Vispārējās un tiešās vēlēšanās ievēlēts uz pieciem gadiem; var ieņemt amatu divus termiņus pēc kārtas. Valsts galva; var atlaist Nacionālo sapulci, izsludināt karastāvokli; valda, izdodot dekrētus.	TIESAS Tiesu padome Novērtē, nominē amatam un disciplināri sodā tiesnešus; vada prezidentis.
Reģionālā pārvalde 11 provinces (<i>marzi</i>), ko pārvalda prezidenta ieceltas amatpersonas un vēlētas vietējās padomes.	Premjerministrs Var nebūt Nacionālās sapulces deputāts; iecel prezidents. Valdības galva; vada Ministru padomi.	Konstitucionālā tiesa Lemj par likumu atbilstību Konstitūcijai. Četrus tiesnešus iecel prezidents, piecus – Nacionālā sapulce.
	Ministru padome Ministri nav Nacionālās sapulces deputāti; iecel premjerministrs. Pārbauga valsts pārvaldes darbu.	Apelācijas tiesa Atkārtotas izskatīšanas tiesas Zemākās instances tiesas Pirmās instances tiesas

CENTRĀLĀFRIKAS REPUBLIKA

Oficiālais nosaukums: **CENTRĀLĀFRIKAS REPUBLIKA**

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 3,8 milj.
GALVASPILSĒTA: BANGI
PLATĪBA: 622 984 km ²
NEATKARĪBA: 1960
KONSTITŪCIJA: 1994

CENTRĀLĀFRIKAS REPUBLIKU kā Ubangi-Šari koloniju 1905. gadā nodibināja Francija.

RELIĶIJA: vietējie ticējumi 35%, protestanti 25%, Romas katoļi 15%
VALSTS VALODA: franču

REĢIONI VAI PROVINCES: 14 prefektūras, 2 saimnieciskās prefektūras un 1 komūna

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSSAZIŅAS LĪDZĒKLĪ: absolūta politiskā centrā

Laikraksti: 3 dienas laikraksti

TV: 1 valstij piederošs dienests

Radio: 1 valstij piederošs dienests

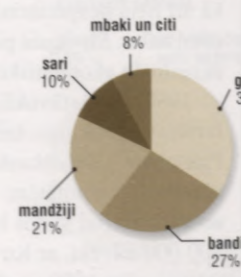
VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 21 gada vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: franču tiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekrišību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACCT, ACP, AIDR, ANO, BDEAC, CCC, CEEAC, CEMAC, ECA, FAO, FZ, G77, IAEA, ICAD, ICFTU, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRCS, ILO, Interpols, ITU, NAM, OAU, OIC (novērot.), OPCW (parakst.), PDK, PTO, PVO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: MLPC – Centrālāfrikas Tautas atbrīvošanas kustība; RDC – Centrālāfrikas Demokrātiskā apvienība; MOD – Kustība par demokrātiju un attīstību; Ind – Neatkarīgie; PSD – Sociāldemokrātiskā partija; FPP – Patriotiskā fronte progresam; ADP – Apvienība par demokrātiju un progresu; PUN – Nacionālās vienības partija; PLD – Liberāli demokrātiskā partija

ETNISKĀS SASTĀVS

CENTRĀLĀFRIKAS REPUBLIKA (CĀR) kopš 1993. gada lielākoties ir bijusi daudzpartiju demokrātija. Tomēr tās politiskā vēsture, kopš zeme 1960. gadā ieguva neatkarību no Francijas, ir bijusi visnotaļ vētraina – tajā ir gan izdekušies, gan neveiksmīgi apvērsumi, bruņotas sacelšanās, prezidents, kas sevi pasludinājis par imperatoru, Francijas, Lībijas un ANO bruņoto spēku iejaukšanās, vēlēšanu un citādi skandāli ap politiskajiem līderiem un jukas ekonomikā.

CĀR 1993. gadā veica miermīlīgu pāreju no iepriekšējā militārā režīma uz vismaz teorētiski daudz demokrātiskāk izraudzītu valdību, kāda jebkad šajā valstī ir bijusi. Par prezidentu tika ievēlēts Anžē Fēlikss Patašē, un, lai gan joprojām saglabājās ekonomiskā spriedze, viņu atkārtoti ievēlēja 1999. gadā. Bijušā prezidenta ģenerāļa Andrē Kolingba apvērsuma mēģinājumu 2000. gadā apturēja lojalisti un bruņotie spēki no Lībijas, Čadas un Kongo. Tomēr 2003. gada 15. martā ģenerālis Fransuā Boziss vadīja veiksmīgu apvērsumu, kas atcēla Konstitūciju, atlaida prezidenta Patašē Kabinetu un apsolīja 30 mēnešu laikā atgriezties pie CĀR demokrātiskajām institūcijām. Boziss izveidoja 28 ministru Pagaidu valdību, kurā pārstāvētas visas politiskās partijas. Viens no tās

- JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS**
- CĀR, kurai trūkst līdzekļu, lielā mērā turpina paļauties uz finansiālo palīdzību, jo īpaši no Francijas.
 - Saskaņā ar 2002. gada datiem divas trešdaļas valsts iedzīvotāju dzīves līmenis ir zem nabadzības sliekšņa.
 - Pastāvīga politiska nestabilitāte attur ārvalstu investorus un traucē atbalsta programmu īstenošanai.
 - Kaut gan valsts valoda ir franču valoda, lielākā daļa no vairāk nekā 80 etniskajām grupām (katrai ir sava valoda) runā vietējā valodā, ko sauc par sango, un iedzīvotājiem ir trūcīgas franču valodas zināšanas.

uzdevumiem ir sagatavot tiesību aktus, jaunas Konstitūcijas projektu un jaunas vēlēšanas. Saskaņā ar pašlaik apturēto Konstitūciju valsts pārvaldē ir gan prezidentālas, gan parlamentāras sistēmas iezīmes. Prezidentu ievēlē vispārējās vēlēšanās divos balsošanas posmos, ieskaitot pirmajā posmā veiksmīgāko kandidātu atlasī. Prezidents nominē premjerministru un pārējos Ministru padomes locekļus.

Vienpalātas Nacionālā sapulce lemj par tiesību aktiem vai jautājumiem, ko iesniedz tās izpildkomiteja, trešdaļa tās deputātu vai prezidents. Prezidents katru gadu sasauc likumdevēju iestādi divās sesijās; katra sesija ilgst ne vairāk kā 60 dienas. 1998. gadā daudzas politiskās partijas sacentās par vietām ar Patašē Centrālāfrikas Tautas atbrīvošanas kustību (MLPC), reliģisku labēji centrisko partiju, kas ieguva 43% balsu, un labējā spārņa Centrālāfrikas Demokrātisko apvienību (RDC), kas ieguva 18%.

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 152.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 280

INFLĀCIJA: -1,5%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): nulle

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 698,7-736,7 CFA (Āfrikas) franki

VALSTS VALŪTA: CFA (ĀFRIKAS) FRANKS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonekari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

• Obligāts valsts militārais dienests.
 • Armijā augstākos amatus ieņem franču virsnieki.
 • ANO Miera uzturēšanas misija, kas aizstāja afrikāņu miera uzturēšanas spēkus, uzturējās valstī divus gadus.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: apvērsumi 1979., 1981., 1986. un 2003. gadā. Daudz civilo konfliktu. Franču aiziešana (1997). Lībijas, Čadas un Kongo bruņoto spēku intervence (2001). Lībijas spēku intervence (2002)

VALSTS PĀRVALDE

LĪKUMDOŠANA <i>Assemblée Nationale</i> (Nacionālā sapulce) Vienpalātas parlaments Tajā ir 109 locekļi, kas uz pieciem gadiem ievēlēti vispārējās un tiesās vēlēšanās. Sanāk divreiz gadā.	IZPILDVARA Prezidents Vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēts uz sešiem gadiem. Valsts galva; sasauc Nacionālās sapulces sesijas; iecel augstākās armijas amatpersonas.	TIESAS Konstitucionālā tiesa Lemj par likumu atbilstību Konstitūcijai. Tajā ir deviņi locekļi, kas iecelti uz vienu deviņu gadu termiņu: trīs iecel prezidents, trīs – Nacionālās sapulces priekšsēdētājs, trīs – citi tiesneši.
Reģionālā pārvalde 16 prefektūras un federālais apgabals, ko pārvalda centrālā valdība.	Premjerministrs Iecel prezidents. Valdības galva.	Augstākā tiesa Augstākā pārskatīšanas un apelācijas tiesa. Tiesnešus iecel prezidents.
	Ministru padome Iecel prezidents. Vada prezidentu; pārtrauc valsts pārvaldes darbu; ievieš tiesību aktus.	Apelācijas tiesa Krimināltiesas Civiltiesas Darba strīdu tiesas

LIBĀNA

Oficiālais nosaukums: LIBĀNAS REPUBLIKA

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 3,6 milj.
	GALVASPILSĒTA: BEIRŪTA
	PLATĪBA: 10 400 km ²
	NEATKARĪBA: 1941
	KONSTITŪCIJA: 1926

LIBĀNAS nosaukums radies no Libānas kalna grēdas, kas stiepjas paralēli krastam.

RELĪĢIJA: musulmaņi – galvenokārt šīti, sunnīti un drūzi 70%; kristieši – galvenokārt maronīti, grieķu pareizticīgie un grieķu katoļi 30%

VALSTS VALODA: arābu

REĢIONI VAI PROVINCES: 6 muhafazas

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSSAZIŅAS LĪDZEKĻI: absolūta politiskā cenzūra

Laikraksti: 41 dienas laikraksts

TV: 5 dienesti – 1 valsts kontrolēts, 4 neatkarīgi

Radio: 1 valstij piederošs dienests

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 21 gada vecuma, obligātas visiem vīriešiem; vēlēšanās piedalīties no 21 gada vecuma atjaus sievietēm ar pamatzglītību

TIESĪBU SISTĒMA: civiltiesības; franču tiesības un Osmāņu tiesību tradīcijas; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekribību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ABEDA, ACCT, AFESD, AL, AMF, ANO, CCC, ESCWA, FAO, G24, G77, IAEA, ICAO, ICC, ICFTU, ICRM, IDA, IDB, IFAD, IFC, IFRCS, ILO, Interpols, ISO (korespond.), ITU, NAM, OAS (novērot.), OIC, PCA, PTO (novērot.), PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNHCR, UNIDO, UNRWA, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: RD – Pretošanās un attīstības saraksts; Ind – Neatkarīgie; D – Goda partija; BH – Baalbek–Hermela saraksts; NS – Nacionālās cīņas saraksts; MLU – Libānas kalna vienotība

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 72.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 4010

INFLĀCIJA: 0%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -3,07 mlrd. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 1507,0–1513,8 Libānas mārciņas

VALSTS VALŪTA: LIBĀNAS MĀRCIŅA

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+	
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○	• Obligāts valsts militārais dienests.
Pilsonkari	○	○	○	• ANO Miera uzturēšanas spēki paliek pie robežas ar Izraēlu.
Starptautiski kari	○	○	○	• Pēc Izraēlas armijas iziešanas 2000. gadā Hezbolāha partizānu vienības kontrolē Dienvidlibānu.
Arvalstu intervence	○	○	○	

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: Libānas pilsoņkarš (1975–1989). ANO intervence (UNIFIL). Izraēlas okupācija Dienvidlibānā (1982–2000)

LIBĀNAS POLITISKAJĀ VĒSTURĒ reliģiskā šķelšanās ir izraisījusi nemieru periodus un pavisam nesen arī vardarbīgu pilsoņkaru. Valsts pirmā Konstitūcija 1926. gadā iedibināja varas līdzsvaru starp daudzajām reliģiskajām grupām, tomēr vēlāk tajā tika izdarīti daudzi grozījumi un tā vēl nav pilnībā pabeigta. Nesaskaņas sākās, kad pēc Pirmā pasaules kara sabruka Osmāņu impērija un Tautu Savienība noteica, ka pašreizējās Libānas teritorija jāpiešķir kā mandātteritorija Francijai, kura pārvaldīja valsti ar kristiešiem kā galvenajiem noteicējiem.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

• Līdz pat šim laikam galvenā problēma ir senās nesaskaņas starp dažādajām reliģiskajām grupām, jo Taifas līguma praktisko piemērošanu joprojām apstrīd dažādās iedzīvotāju grupas. Pat tad, ja teorētiski varas līdzsvaru uztur izpildvara un likumdevējvara, kas sadalīta starp dažādajām reliģiskajām grupām, kristieši un musulmaņi turpina cīnīties par virkni politisku jautājumu, piemēram, par valsts pārvaldes decentralizāciju.

• Valdībai joprojām problēmas rada sunnītu ekstrēmisti un grupas, kas saistītas ar teroristu organizācijām. 2002. gada janvārī tika noslepkavots Elija Hobeika – bijušais parlamenta deputāts un – trīs termiņus – arī ministrs.

• Iedzīvotāju vairākums ir nabadzīgi, lielākoties tie ir musulmaņi šīti.

1941. gadā Libāna kļuva neatkarīga, bet 1943. gadā tika pasludināta par republiku un valsts politiskās sistēmas attīstībā tika panākta nerakstīta vienošanās – t.s. Nacionālais pakts. Tas noteica, ka prezidentam vienmēr jābūt kristietim maronītam, Nacionālās sapulces spīkera amats tiek musulmanim šīitam, bet premjerministram jābūt musulmanim sunnītam. Šī vienošanās bija spēkā līdz 1975. gadam, kad sākās pilsoņkarš, kurš ilga vairāk nekā desmit gadus. To bija izraisījis cīņa par politisko varu starp musulmaņiem un kristiešiem, kā arī liela neapmierinātība ar sociālekonomisko netaisnību. Šis ilgais pilsoņkarš Libānā sagrāva jau tā nedrošo ekonomisko un politisko stabilitāti.

1982. gadā stāvokli Libānā vēl vairāk sarežģīja Izraēlas iebrukums, tai reaģējot uz atjaunotās Palestīnas Atbrīvošanās organizācijas (PLO) pārrobežu aktivitātēm. Tikai pēc tam, kad strīdu un vardarbības gados bija nogalināti vairāk nekā 100 000 cilvēki, ar Kuveitas vadītās Arābu Līgas starpniecību 1989. gadā tika parakstīts Taifas miera

līgums, kurā bija garantēta Sīrijas armijas evakuācija, vienāda kristiešu un musulmaņu pārstāvība Nacionālajā sapulcē un daļas prezidenta pilnvaru nodošana Ministru padomei. 1992. gadā notika pirmās pēckara vēlēšanas un tika ievēlēts jauns parlaments. Kaut gan Konstitūcija paredz parlamenta vēlēšanas ik pēc četriem gadiem, prezidentu parlaments ievēl ik pēc sešiem gadiem.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Majlis AINUWAB <i>Assemblée Nationale</i> (Nacionālā sapulce) Vienpalātas parlaments Tajā ir 128 deputāti, kas pēc reliģisko kopienų proporcionālās pārstāvības ievēlēti uz četriem gadiem. Parlamenta spīkers tradicionāli ir musulmaņu šītu pārstāvis. Sanāk divreiz gadā. Nosaka nodokļus; apstiprina budžetu; ar neuzticības balsojumu atceļ ministrus.	IZPILDVARA Prezidents Uz vienu sešu gadu termiņu ar divu trešdaļu balsu vairākumu ievēlē Nacionālā sapulce. Tradicionāli kristietis maronīts. Valsts galva; bruņoto spēku virspavēlnieks. Izsludina likumus; var uzlikt veto likumprojektiem; izdod normatīvus; paraksta līgumus; atīlā Nacionālo sapulci.	TIESAS Konstitucionālā padome Lemj par likumu atbilstību Konstitūcijai. Augstākā padome Iztiesā prasījumus pret prezidentu un premjerministru.
Reģionālā pārvalde Sešas muhafazas pārvalda Ministru padomes iecelti gubernatori.	Premjerministrs Pēc Nacionālās sapulces ieteikuma iecel prezidents. Tradicionāli musulmaņu sunnītu pārstāvis.	Kasācijas tiesas Trīs tiesas civillietām un komercietām, viena – krimināllietām. Katrā tiesā ir trīs tiesneši.
	Ministru padome Pēc premjerministra ieteikuma iecel prezidents. Vada premjerministrs; pārrauga valsts pārvaldes darbu.	Apelācijas tiesas 11 tiesas, katrā ir trīs tiesneši. Pirmās instances tiesas

ALBĀNIJA

Oficiālais nosaukums: **ALBĀNIJAS REPUBLIKA**

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 3,1 milj.
GALVASPILSĒTA: TIRĀNA
PLATĪBA: 28 748 km ²
NEATKARĪBA: 1912
KONSTITŪCIJA: 1998

ALBĀNIJAS nosaukums radies no latīņu valodas vārda *albus* un nozīmē "baltā zeme".

RELIĢIJA: musulmāni sunnīti 70%, pareizticīgie kristieši 20%, Romas katoļi 10%

VALSTS VALODA: albāņu

REĢIONI VAI PROVINCES: 36 rajoni un 1 municipalitāte

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSŠAIŅAS LĪDZEKLĪ: daļēji politiskā cenzūra

Laikraksti: 4 dienas laikraksti

TV: 1 valsts dienests, 75 privātas stacijas

Radio: 1 valsts dienests, 30 privātas stacijas

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējās un obligātās

TIESĪBU SISTĒMA: atzīst Starptautiskās Tiesas piekribību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACCT, ANO, BSEC, CCC, CEI, EAPC, ECE, EDSO, EP, ERAB, FAO, IAEA, ICAO, ICARM, IDA, IDB, IFAD, IFC, IFRCS, ILO, Interpols, IOM, ISO (korespond.), ITU, OIC, OPCW, PIP, PTO, PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UNOMIG, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: PSS – Albānijas Sociālistiskā partija; BF – Savienība uzvarai, ko vada Demokrātiskā partija – PD; DP – Demokrātu partija (atslēkusies no PD); PDS – Sociāldemokrātiskā partija

VALSTS EKONOMIKA

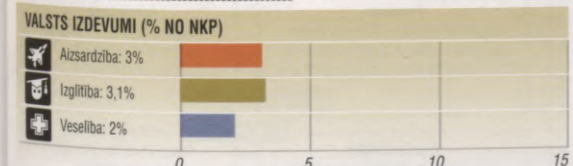
VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 122.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 1120

INFLĀCIJA: 0,1%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -156 milj. USD

VALŪTAS MAINĀS KURSI/ ASV dolārs: 136,80–142,75 leki

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

Piespiedu izmaiņas valdībā	1	2-5	5+	• Obligāts valsts militārais dienests.
Pilsonkari	○	○	○	• 2000. gadā sāka īstenot rekonstrukcijas programmu.
Starptautiskie kari	○	○	○	• Starptautisko stratēģisko spēku (SFOR) dalībvalsts.
Ārvalstu intervence	○	○	○	

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: pilsonkarš 1997. gadā. ANO atbalstīta Miera uzturēšanas misija

ALBĀNIJA, KAS PIECUS GADSIMTUS BIJA OSMĀŅU IMPĒRIJAS priekšpostenis, 1912. gadā beidzot ieguva neatkarību. "Aukstā kara" laikā valsts pārcieta komunistu varas desmitgades, bet pēc Austrumbloka izjukšanas piedzīvoja ekonomikas sabrukumu un anarhijas uzliesmojumus. Tagad Albānija sper pirmos soļus kā daudzpartiju demokrātija.

Pētnieki uzskata, ka albāņu tautas izcelšanās saistīta ar illīriešiem – cilšu grupu, kas ieceļoja Balkānos aptuveni 2. gt. p.m.ē. un vēlāk nonāca romiešu varā. Turpmākajos gadsimtos albāņus pārvaldīja Bizantijas impērija, bet pēc tam Osmāņu turki.

15. gadsimtā leģendārā karavadoņa Gjerges Kastrioti jeb Skandenbergas vadībā albāņi uz laiku apvienojās un uz dažām desmitgadēm atbrīvojās no turku varas. Albāņu nacionālā atbrīvošanās kustība aktivizējās 20. gs. sākumā, un tad turki to vairs nevarēja apspiest. Tomēr pēc Otrā pasaules kara Albānija uzņēma staļiniskā komunisma kursu. Valdību un sabiedrību kontrolēja vadoņa Envera Hodžas stingrā vara, un Albānija aizvien vairāk izolējās no pasaules.

Hodžas nāve 1985. gadā aizsāka vētrainu reformu desmitgadi: 1991. gadā notika daudzpartiju vēlēšanas – pirmās gandrīz 50 gadu laikā –, un 1998. gadā tika ratificēta jauna demokrātiska Konstitūcija. Tā nosaka, ka valsti ir prezidents, premjerministrs, Ministru padome un vienpalātas Tautas sapulce (*Kuvendi Popullor*). Jaunās valdības galvenā problēma ir atdzīvināt vārguļojošo ekonomiku, ko desmitiem gadu ir slāpējusi komunistiskā vara un 20. gs. 90. gados satriecis "piramidālo" finanšu shēmu sabrukums, kad miljoniem albāņu zaudēja savus mūža ietaupījumus. Albānijai jāmodernizē atpalikuši un daļēji sabrukusi infrastruktūra un jānovērš biežie elektroenerģijas padeves traucējumi, kas kavē ekonomikas attīstību.

PROTESTI ALBĀŅU VĒLĒŠANU LAIKĀ
2000. gada oktobra vēlēšanas, ko izkropļoja pārmetumi par pārkāpumiem un iebiedēšanu, nekādi neatrisināja nabadzības un nestabilitātes problēmas Albānijā.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA <i>Kuvendi Popullor</i> (Tautas sapulce) Vienpalātas parlaments Tajā ir 140 deputāti, kas ievēlēti uz četriem gadiem: 100 ievēlē vispārējās un tiesās vēlēšanās no vienmandāta apgabaliem, bet 40 – pēc proporcionālas pārstāvības: levieš likumus; groza Konstitūciju; pieņem budžetu; ratificē līgumus.	IZPILDVARA Prezidents Ievēlēts uz pieciem gadiem aizklātā balsošanā ar trīs piektdaļu balsu vairākumu Tautas sapulcē; divu termiņu ierobežojums. Valsts galva. Var atdot atpakaļ parlamentam likumprojektu; apžēlošanas tiesības, piešķir ordeņus un apbalvojumus, paraksta līgumus; nosaka referendumu un vēlēšanu datumus.	TIESAS Augstākā tiesa Iecel, norīko citā darbā un disciplināri soda zemāka līmeņa tiesnešus. Tajā ir prezidents, Augstās tiesas priekšsēdētājs, tieslietu ministrs, trīs locekļi, ko ievēlējis parlaments, un deviņi tiesneši, kas visos līmeņos ievēlēti Nacionālajā Tiesu iestāžu konferencē.
Reģionālā pārvalde 36 rajoni (retes); 43 municipalitātes; 310 apriņķi, ko pārvalda ievēlēti mēri un padomes.	Premjerministrs Tautas sapulces vairākuma partijas līderis, iecel prezidents, apstiprina Sapulcē. Valdības galva. Sagatavo budžeta projektu.	Konstitucionālā tiesa Lemj par likumu atbilstību Konstitūcijai; izšķir federālo/lokālo līmeņa pārvaldes strīdus. Tajā ir deviņi tiesneši, ko uz vienu deviņu gadu termiņu iecel prezidents ar Tautas sapulces piekrišanu.
	Ministru padome Locekļus amatam nominē premjerministrs, apstiprina prezidents. Vada premjerministrs; pārrauga valsts pārvaldes darbu.	Augstā tiesa Augstākā tiesa apellācijām civilietās un krimināllietās. Tajā ir 17 tiesneši, ko prezidents ar Tautas sapulces piekrišanu iecel uz vienu deviņu gadu termiņu.

MAURITĀNIJA

Oficiālais nosaukums: MAURITĀNIJAS REPUBLIKA

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 2,7 milj.
 GALVASPILSĒTA: NUAKŠOTA
 PLATĪBA: 1 030 700 km²
 NEATKARĪBA: 1960
 KONSTITŪCIJA: 1991

MAURITĀNIJAS nosaukums radies no spāņu vārda, ar ko apzīmē "mauru zemi". Mauri bija Dienvidspānijas arābu valdnieki.

RELĪGIJA: musulmaņi sunniti 100%

VALSTS VALODA: arābu

REĢIONI VAI PROVINCES: 12 reģioni un 1 galvaspilsētas apgabals

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀŠSAZIŅAS LĪDZĒKĻI: absolūta politiskā cenzūra

Laikraksti: 3 dienas laikraksti

TV: 1 valstij piederošs dienests

Radio: 1 valstij piederošs dienests

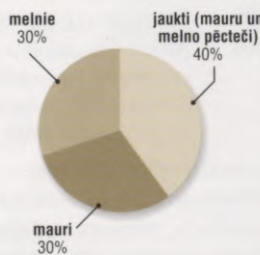
VĒLŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: Šariata (islāma) tiesības un franču tiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ABEDA, ACCT, ACP, AIDB, AFESD, AL, AMF, AMU, ANO, CAEU, CCC, ECA, FAO, G77, ICAO, ICFTU, ICRM, IDA, IDB, IFAD, IFC, IFRCS, IHO (pagaidu locekle), ILO, Interpols, ITU, NAM, OAU, OIC, OPCW, PDK, PTO, PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: PRDS – Demokrātiskā un sociālā republikāņu partija; AC – Ricība pārmaiņām; Rep – Ārzemēs dzīvojošo mauritāņu pārstāvji; Ind – Neatkarīgie

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 155.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 370

INFLĀCIJA: 3,3%

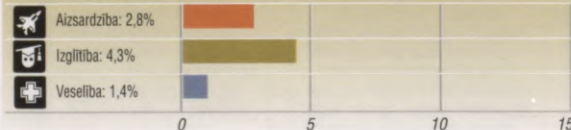
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): 90 milj. USD

VALŪTAS MAINĀS KURSI/ ASV dolārs: 250,97–264,01 ugija

VALSTS VALŪTA: UGIJA

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+	
Piespiedu izmaiņas valdībā	●	○	○	• Obligāts valsts militārais dienests.
Pilsotikari	●	○	○	• Francija ir lielākā militārā aprikojuma piegādātāja.
Starptautiski kari	●	○	○	• Bruņotos spēkus, kas ir slogs valsts budžetam, bieži izmanto valsts programmu īstenošanai.
Ārvalstu intervence	○	○	○	

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: apvērsums 1984. gadā. Senegālas un Mauritānijas robežkarš (1989–1991), kas izcēlās etniskās vardarbības rezultātā. Mauritānijas pilsoņi Senegālā, melnie mauritāņi un Senegālas pilsoņi Mauritānijā piedzīvoja uzbrukumus un pārvietošanos

PĒC NEATKARĪBAS IEGŪŠANAS NO FRANCIJAS 1960. gadā Mauritānija, kas atrodas Āfrikas ziemeļrietumu daļā, strauji sāka veidoties par arābu islāma valsti. Atbrīvojoties no franču kultūras saiknēm, tā īstenoja islāmiskās varas principus. 1964. gadā visas politiskās partijas apvienojās, izveidojot Mauritānijas Tautas partiju (PPM), un sākās vienas partijas islāmiskas militārās varas periods, kura ietekme joprojām jūtama mūsdienu politikā.

Lai gan 1991. gadā Mauritānija oficiāli pasludināja sevi par daudzpartiju republiku, valsts politikā dominē Demokrātiskā un sociālā republikāņu partija (PRDS), un pēdējās vēlēšanas tikai atjaunoja amatā iepriekšējo militāro līderi prezidentu Moouia uld Sidi Ahmedu Taiju un viņa ministrus, kas visi ir PRDS biedri. Taija ir vadījis valsti, kopš

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Tikai viens procents zemes ir aramzeme, un Sahāras tuksnesis, kas visu laiku plēšas plašumā, pastāvīgi draud aprīt atlikušo lauksaimniecības zemi.

- Mauru vairākums nežēlīgi apspiež valsts melnos iedzīvotājus; lēs, ka desmitiem tūkstoši melno dzīvo verdzībā, lai gan kopš 1980. gada verdzība Mauritānijā ir atcelta.

- Transporta infrastruktūra ir neattīstīta; Mauritānijā ir divi galvenie ceļi.

- Iespēja starp arābu valstīm ziemeļos un Subsahāras Āfriku, Mauritānija ir piedzīvojusi politisku saspīlējumu ar visām savām kaimiņvalstīm. Lielās armijas uzturēšanai tiek nelietderīgi tērēti valsts finanšu un ekonomiskie resursi.

- Puse iedzīvotāju ir analfabēti.

sagrāba varu 1984. gadā. Saspīlēto attiecību dziļākās saknes lielākoties meklējamas Mauritānijas etniskajā daudzveidībā. PRDS un opozīcijas partijās dominē mauri – arābu un berberu cilšu pēcteči –, bet melnie iedzīvotāji – vairākas etniskās grupas, kas dzīvo galvenokārt valsts dienvidos, – tiek apspiesti, pārkāpjot viņu cilvēktiesības.

Vēl viena vienpartijas režīma atlieka ir tā, ka lielākā politiskā vara ir piešķirta prezidentam, kuram saskaņā ar likumu jābūt musulmanim. Pēc Islāma Augstās padomes (imāmu grupa, kas konsultē valdību) ieteikuma prezidents ieceļ premjerministru un ministrus. Prezidenta norikojumi nav jāapstiprina likumdevēja iestādē. Prezidenta pilnvarotī, ministri nosaka un īsteno nacionālo politiku visos 12 valsts reģionos. Arī likumdevēja iestādē PRDS ir ievērojamā pārkāpumā – aptuveni 80% Nacionālajā sapulcē un vairāk nekā 90% Senātā,

Mauritānija bija pēdējā valsts pasaulē, kas atcēla verdzību, lai gan slēptā veidā tā pastāv joprojām.

Tiesību sistēma oficiāli ir šariats (islāmiskās tiesības), ko ieviesa 1980. gadā kā atsevišķu tiesību jomu un 1983. gadā paplašināja līdz veselai tiesību sistēmai. Tomēr 1985. gadā Īpašā kara tiesa pieņēma dažus franču civiltiesību aspektus, kas attiecas uz mirtiesām. Tas ļauj izmantot apelācijas tiesības komerclietu un civillietu gadījumos.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Parlaments Divpalātu parlaments Al Jamiya al-Wataniyah/Assemblee Nationale (Nacionālā sapulce) Tajā ir 79 deputāti, kas no vienmandāta apgabaliem vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēti uz četriem gadiem. Majlis al-Shuyukh/ Sénat (Senāts) Tajā ir 56 locekļi, kas ievēlēti uz sešiem gadiem. 53 ievēlē pašvaldību vadītāji, trīs ir Mauritānijas emigranti. Reģionālā pārvalde 12 reģionos pārvalda centrālās valdības ieceltas amatpersonas.	IZPILDVARA Prezidents Vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēts uz sešiem gadiem. Jābūt musulmanim. Valsts galva; bruņoto spēku virspavēlnieks. Premjerministrs Ieceļ prezidents. Valdības galva; deleģē uzdevumus Ministru padomes locekļiem. Ministru padome Pēc premjerministra ieteikuma ieceļ prezidents. Vada prezidents. Islāma Augstā padome Pieci islāma līderi, ko ieceļ prezidents. Konsultē prezidentu.	TIESAS Islāma tiesa Iztiesā noziegumus pret tautu un īpašumu; spriež tiesu par jautājumiem, kas attiecas uz ģimeni. Īpašā kara tiesa Iztiesā lietas, kas attiecas uz valsts drošību. Apelācijas tiesas Darba strīdu tiesas Mirtiesas Nodokļu tiesas

MONGOLIJA

Oficiālais nosaukums: MONGOLIJA

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 2.6 milj.
GALVASPILSĒTA: ULANBATORA
PLATĪBA: 1 565 000 km²
NEATKARĪBA: 1921
KONSTITŪCIJA: 1992

MONGOLIJAS nosaukums nozīmē "mongoļu zeme". Senā un varenā Mongoļu impērija sniedzās līdz pat Eiropai.

RELĪGIJA: Tibetas budisti – lamaisti 96%; musulmaņi, šamanisma piekritēji un kristieši 4%

VALSTS VALODA: halhu mongoļu

REĢIONI VAI PROVINCES: 21 province un 1 municipalitāte

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSSAZIŅAS LĪDZEKĻI: nav politiskās cenzūras. Neslavas celšana un apmelošana tika izbeigta 1990. gadā, bet 1999. gadā ievieste tiesību akti samazināja ierobežojumus attiecībā uz plašsaziņas līdzekļiem

Laikraksti: 3 dienas laikraksti

TV: 5 dienesti – 1 pieder valstij, 4 neatkarīgi

Radio: 9 dienesti – 1 pieder valstij, 8 neatkarīgi

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: vācu, padomju un amerikāņu tiesību tradīcijas; neatzīt Starptautiskās Tiesas piekribtu

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ANO, ARF (dialoga partnere), AsDB, ASEAN (novērot.), CCC, CP (pagaidu), ERAB, ESCAP, FAO, G77, IAEA, ICAO, ICTU, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRCS, ILO, Interpols, ISO, ITU, NAM, OPCW, PTO, PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: MPRP – Mongolijas Tautas revolucionārā partija; Ind – Neatkarīgie; MNDP – Mongolijas Nacionāldemokrātiskā partija

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 156.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 390

INFLĀCIJA: 7,6%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -112 milj. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 1097-1102 tugriki

VALSTS VALŪTA: TUGRIKS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

Piespiedu izmaiņas valdībā	1	2-5	5+
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiskie kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Obligāts valsts militārais dienests.
- Krievijas Federācija palīdz Mongolijas bruņotajiem spēkiem.
- Indija un Mongolija ir prastājušas nolīgumus, apliecinot sadarbību aizsardzības jomā.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

13. GS. SĀKUMĀ KARAVADONIS ČINGISHANS APVIEŅOJA klejotāju mongoļu ciltis grūti uzvaramā valstī, kas nākamajos 200 gados iekaroja Krieviju un Ķīnu un paplašināja savu varu Eiropā un Dienvidaustrumu Āzijā. Pēc viņa impērijas sabrukuma Mongoliju iekaroja mandžūri. Tā palika Ķīnas varā līdz pat 20. gs. sākumam, kad kļuva neatkarīga, bet vēlāk desmitiem gadu pastāvēja kā PSRS satelītvalsts.

Pēc 1990. gada, kad izjuka Padomju Savienība un notika plaši ielu protesti par reformām, Mongolijas valdošais komunistu politbirojs atkāpās. Valsts ātri sagatavoja jaunu Konstitūciju, izveidoja daudzpartiju parlamentāru valdību un noturēja savas pirmās demokrātiskās vēlēšanas. Lielākajai daļai Mongolijas iedzīvotāju, kuri bija jutušies droši komunisma varas laikā, demokrātija nebija viegli pieņemama alternatīva, un 1992. gada vēlēšanās komunistiskā partija – reformēta kā Mongolijas Tautas revolucionārā partija (MPRP) – uzvarēja vēlēšanās. Ap 1996. gadu daudzi saprata, ka komunisti nespēj atrisināt smagās politiskās problēmas, un varu pārņēma demokrātiskā opozīcija (Mongolijas Nacionāldemokrātiskās partijas (MNDP) koalīcija), kaut gan prezidentūra palika MPRP. 2000. gadā tā vēlreiz pilnībā pārņēma varu valdībā.

BALSOJOŠS MŪKS

Budistu mūks Šagdarsurens deviņdesmit gadu vecumā īsteno savas tiesības balsot 2000. gada jūlija parlamenta vēlēšanās – trešajās vēlēšanās kopš atteikšanās no komunisma režīma.

Kaut gan Mongolija cenšas mainīt savu ekonomisko situāciju un uzlabot infrastruktūru, pārmaiņas ir lēnas. Attiecības ar Ķīnu ir saspīlētas, jo vairākums mongoļu dzīvo Iekšējā Mongolijā – Ķīnas Siņdzjanas provincē.

Mongolijas parlaments – Lielais tautas hurāls – sanāk vismaz divreiz gadā, un tam ir pilnvaras ieviest vai grozīt likumus, noraidīt prezidenta uzlikto veto, ratificēt starptautiskus līgumus, izsludināt karastāvokli un noteikt iekšējo un ārējo politiku. Neatkarīgo tiesu sistēmu vada Augstākā tiesa, kura iztiesā apelācijas no zemākām civilprocesu un kriminālprocesu tiesām. Strīdus par visu likumu atbilstību Konstitūcijai iztiesā tikai Tssets – īpaša konstitucionālā tiesa.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Lielais tautas hurāls Vienpalātas parlaments Tajā ir 75 deputāti, kas vispārējās un tiešās vēlēšanās ievēlēti uz četriem gadiem. Sanāks divreiz gadā. Ievieš un groza likumus; nosaka iekšpolitiku un ārpolitiku; ratificē līgumus; izsludina ārkārtas stāvokli; noraida prezidenta uzlikto veto.	IZPILDVARA Prezidents Amatam nominē parlaments; uz četriem gadiem ievēlē vispārējās un tiešās vēlēšanās; divu termiņu ierobežojums. Valsts galva; bruņoto spēku virspavēlnieks. Vada ārpolitiku; apzēģošanas tiesības; var uzlikt veto tiesību aktiem, atlaist parlamentu.	TIESAS Konstitucionālā tiesa Lemj par likumu atbilstību Konstitūcijai. Tajā ir deviņi tiesneši, ko uz sešiem gadiem ieceļ parlaments.
Reģionālā pārvalde Vietējie hurāli, kas ievēlēti 21 provincē un galvaspilsētā Ulanbatorā.	Premjerministrs Parlamenta vairākuma partijas vai koalīcijas līderis; uz četriem gadiem amatam nominē prezidents, bet apstiprina parlaments. Valdības galva.	Augstākā tiesa Augstākā tiesa civillietu un krimināllietu apelācijām. Tajā ir galvenais tiesnesis un desmit tiesneši, ko ieceļ prezidents, bet apstiprina parlaments.
	Kabinets Locekļus ieceļ prezidents, apstiprina parlaments. Pārtrauga valsts pārvaldes darbu.	Zemākās instances tiesas Ir visos līmeņos specializētas civiltiesas, krimināltiesas un administratīvās tiesas. Nav Augstākās tiesas pārraudzībā. Vietējās amatpersonas – apgabalu un galvaspilsētas gubernatori – nodrošina tiesu pakārtību prezidenta dekretiem un Lielā tautas hurāla lēmumiem.

MAĶEDONIJA

Oficiālais nosaukums: BIJUŠĪ DIENVIDSLĀVIJAS MAĶEDONIJAS REPUBLIKA

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 2 milj.
 GALVASPILSĒTA: SKOPJE
 PLĀTBĀ: 25 333 km²
 NEATKARĪBA: 1991
 KONSTITŪCIJA: 1991

MAĶEDONIJAS nosaukums radies no grieķu vārda ar nozīmi "augsts", ko izmantoja, lai apzīmētu maķedoniešus, kuri nāca no augstienēm.

RELĪĢIJA: maķedoniešu pareizticīgie 67%, musulmaņi 30%, citi 3%

VALSTS VALODAS: maķedoniešu un albāņu

REĢIONI VAI PROVINCES: 123 municipalitātes

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI: daļēja politiskā cenzūra

Laikraksti: 4 dienas laikraksti

TV: 3 dienesti – 1 pieder valstij, 2 neatkarīgi

Radio: 1 dienests pieder valstij, ir arī neatkarīgi dienesti

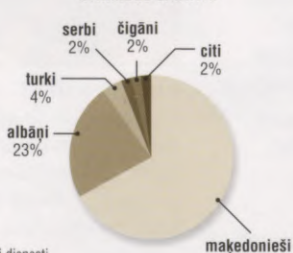
VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: civiltiesības; neatzīt Starptautiskās Tiesas piekribību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACCT, ANO, BIS, CCC, CEI, EAPC, ECE, EDSO, EP, ERAB, FAO, IAEA, ICAO, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRC, ILO, Interpols, IOM (novērot.), ISO, ITU, OPCW, PCA, PDK, PIP, PTO (novērot.), SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: ZMS – Kopā par Maķedoniju, vada Maķedonijas Sociāldemokrātiskā savienība (SDSM); VMRO-DPMNE – Maķedonijas Iekšējā revolucionārā organizācija–Demokrātiskā partija par Maķedonijas nacionālo vienotību; BDI – Nacionāldemokrātiskā partija; PPD – Demokrātiskās labklājības partija; SPM – Maķedonijas Sociālistiskā partija

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 124.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 1820

INFLĀCIJA: -1,3%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -107 milj. USD

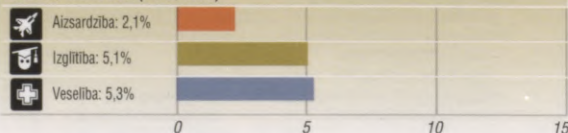
VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs:

66,26–69,17 Makedonijas denāri

VALSTS VALŪTA: MAĶEDONIJAS DENĀRS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	●	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiskie kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Obligāts valsts militārais dienests.
- 2001. gadā NATO intervences rezultātā panākts miera līgums starp karojošajiem etniskajiem albāņiem.
- Armijas virsnieks apmāca NATO dalībvalstis.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: etnisko albāņu nemieri 2001. gadā

BALKĀNU KARA LAIKĀ, 1912.–1913. gadā, sabrukusi Osmāņu impērija zaudēja kontroli pār Maķedoniju, un pēc Pirmā pasaules kara tā tika inkorporēta jaunajā Dienvidslāvijas valstī. 1991. gadā, kad Dienvidslāvija sāka sairt, Maķedonija pasludināja neatkarību. Grieķi, kuru ziemeļu provinci arī sauc par Maķedoniju, protestēja pret šā hellēņu vārda izmantošanu jaunās valsts nosaukumā. Viņi uztvēra to kā pretenziju uz visu vēsturisko Maķedonijas reģionu. Maķedonijas starptautiska atzišana tika atlikta līdz 1995. gadam, kad abas valstis panāca vienošanos. Līgumā valsts tika oficiāli nosaukta par Bijušo Dienvidslāvijas Maķedonijas Republiku (FYRM) un tika apstiprināts, ka esošās robežas starp Maķedoniju un Grieķiju ir nepārkāpjamas.

Pēc neatkarības pasludināšanas Maķedonija pieņēma Konstitūciju, ar kuru izveidoja parlamentāru demokrātiju ar duālu izpildvaru. Prezidents, kuru tauta ievēl uz pieciem gadiem, ir valsts galva un pārstāv valsti ārlietu jomā. Tomēr Kiro Gligorovs – Maķedonijas pirmais ievēlētais prezidents – paplašināja savas funkcijas, aktīvi vadot valsti un valdību.

Līdz ar 21. gs. sākumu valsts izbeidza savu vienpartijas komunistisko monopolu, grozot Konstitūciju un noorganizējot daudzpartiju vēlēšanas, kurās piedalījās trīs lielas partijas: Maķedonijas Iekšējā revolucionārā organizācija–Demokrātiskā partija par Maķedonijas nacionālo vienotību (VMRO–DPMNE), Sociāldemokrātiskā savienība par Maķedoniju (SDSM) (abas galvenokārt slāvu partijas) un Demokrātiskās labklājības partija (PPD), kuru galvenokārt atbalstīja etniskie albāņi. 1995. gada likums, ar kuru noteikts, ka partijas reģistrēšanai ir vajadzīga vismaz 500 pilsoņu līdzdalība, ir samazinājis mazo partiju skaitu, tās parasti veido koalīcijas ar lielākajām partijām.

Kaut gan Konstitūcijā iezīmēti demokrātiski spēles noteikumi, etnisko minoritāšu nemieri kopā ar kaimiņvalstu radīto spiedienu apdraud maķedoniešu valstisko un demokrātisko stabilitāti.

KOSOVAS BĒĢI

Kad 1999. gada martā, reaģējot uz serbu radītajiem draudiem etniskajiem albāņiem Kosovā, NATO īstenoja Serbijas bombardēšanas kampaņu, sākās Kosovas bēgļu masveida izceļošana, un daudzi no viņiem kājām devās uz Maķedoniju.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Sobranje (Sapulce) Vienpalātas parlaments Tajā ir 120 deputāti, kas ievēlēti uz četriem gadiem: 85 – vispārējās vēlēšanās pēc reģioniem; 35 – pēc proporcionālas pārstāvības. Ievieš likumus; noraida prezidenta uzlikto veto; pieņem budžetu; ievēl valdības amatpersonas; ratificē līgumus; piesaka karu.	IZPILDVARA Prezidents Vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēts uz pieciem gadiem. Valsts galva; brūnoto spēku virspavēlnieks. Pārstāv valsti ārlietās; paraksta likumprojektus vai uzliek tiem veto; piešķir ordeņus un apbalvojumus.	TIESAS Konstitucionālā tiesa Lemj par likumu atbilstību Konstitūcijai, personu tiesībām, piekribības strīdiem, starpvaldību strīdiem. Tajā ir deviņi tiesneši, ko uz vienu deviņu gadu termiņu ievēlē Sapulce.
Reģionālā pārvalde 123 municipalitātes pārvalda vēlēti mēri un padomes.	Premjerministrs Sapulces vairākuma partijas vai koalīcijas līderis; amatam nominē prezidents, bet apstiprina Sapulce. Valdības galva.	Augstākā tiesa Augstākā pārskaņšanas un apelācijas tiesa. Tiesnešus amatam uz mūžu nominē Republikas Tiesu padome, bet apstiprina Sapulce.
	Kabinets Locekļus iecel Sapulce. Pārbauga valsts pārvaldes darbu; sagatavo budžetu.	Apelācijas tiesas Trīs tiesas; iztiesā apelācijas no zemākajām tiesām.
		Pirmās instances tiesas 27 tiesas; iztiesā civiltiesas un krimināllietas.

GAMBIJA

Ociālais nosaukums: **GAMBIJAS REPUBLIKA**

GAMBIJA tā nosaukta upes vārdā (vietējie to sauc *ba-dimma*).

RELĪGIJA: musulmaņi 90%, kristieši 9%, vietējie ticējumi 1%

VALSTS VALODA: angļu

REĢIONI VAI PROVINCES: 8 vietējas pārvaldības teritorijas, ietverot Bandžulu

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSSAIŅAS LĪDZEKLĪ: absolūta politiskā cenzūra

Laikraksti: 2 dienas laikraksti

TV: 1 valstij piederošs dienests

Radio: 9 dienesti – 1 pieder valstij, 8 neatkarīgi

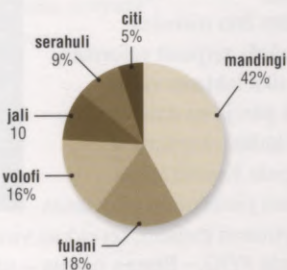
VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: paražu tiesības, šariata (islāma) tiesības un angļu vispārējās tiesības; atzīst Starptautiskās Tiesas piekrišanu

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACP, AIDB, C, ANO, CCC, ECA, ECOWAS, FAO, G77, SRAB, ICAD, ICFTU, ICRM, IDA, IDB, IFAD, IFC, IFRC, ILO, Interpols, IOM, ITU, NAM, OAU, OIC, OPCW, PDK, PTO, PVO, SJO, SOK, SVF, UNAMSIL, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UNMEE, UNMIK, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO.

POLITISKĀS PARTIJAS: APRC – Apvienība patriotiskai pārorientācijai un jaunbūvei; PDDIS – Tautas demokrātiskā organizācija par neatkarību un sociālismu; NRP – Nacionālā izgluma partija

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 172.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 340

INFLĀCIJA: 0,8%

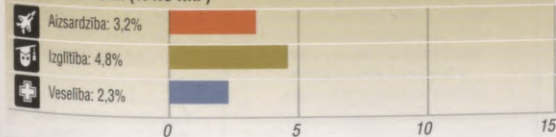
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -48 milj. USD

VALŪTAS MAINĀS KURSI/ ASV dolārs: 15,28-17,54 dalasi

VALSTS VALŪTA: DALASS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	●	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

NOZĪMĪGĀKĀS KARI UN NEMIERI: apvērsums 1994. gadā

- Nav obligāta valsts militārā dienesta.
- Lielākās militārā aprīkojuma piegādātājas ir Lielbritānija un Nigērija.
- **ECOMOG** misijas sastāvā bruņotie spēki 1999. gadā palīdzēja noregulēt situāciju Libērijā.
- Par iekšējo drošību un likumu ieviešanu atbild policija

LĪDZ 20. GS. 80. GADIEM GAMBIJA visvairāk izcēlās ar savu stabilitāti un miermīlīgo varu. 1965. gadā tā ieguva neatkarību no Lielbritānijas, bet palika Britu Nāciju Sadraudzības sastāvā. Lai gan uzreiz neizdevās īstenot pāreju uz republiku ar ievēlētu prezidentu, Gambia ieguva starptautisku atzīnību ar savām demokrātiskajām vēlēšanām un pilsoniskajām brīvībām.

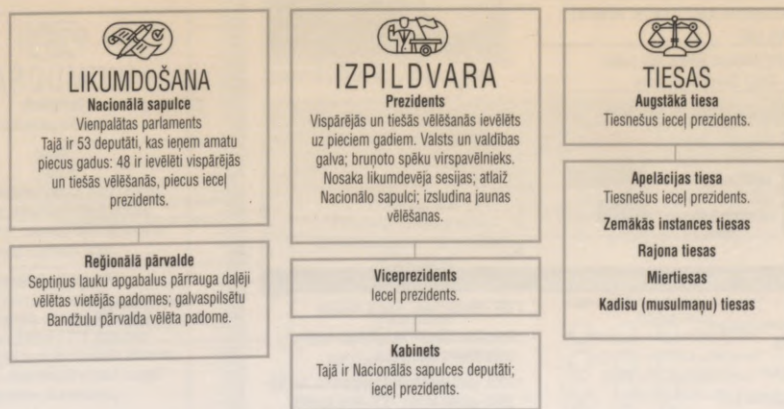
Valsts kļuva par republiku 1970. gadā ar referendumu, kurā toreizējais premjerministrs Dauda Džavara tika ievēlēts par prezidentu. Džavara un viņa Tautas progresīvā partija (PPP) pavisam piecas reizes uzvarēja vēlēšanās un dominēja Gambijas politikā, saglabājot vienu no nedaudzajām afrikāņu demokrātijām līdz 1981. gada apvērsuma mēģinājumam. To vadīja Kukojs Samba Sanjangs, kurš divas reizes bija piedzīvojis zaudējumu parlamenta vēlēšanās. Pēc Džavaras lūguma senegāliešu spēki dumpi apspieda, un Gambia un Senegāla apvienojās konfederācijā Senegambijā ar kopīgu drošības, komunikāciju, monetāro un ekonomisko sistēmu, kā arī saskaņotu ārpolitiku. Šī vienošanās tika pārtraukta 1989. gadā. PPP palika valdībā līdz 1994. gadam, kad apvērsuma rezultātā pie varas nāca leitnants Jahja Džammehs, kurš iedibināja valstī militāru diktatūru, pretendējot uz morālām tiesībām atbrīvot valsti no korupcijas un sekstūrisma. 2001. gadā tika atjaunotas politiskās partijas, valsts pieņēma nerakstītu konstitūciju, saskaņā ar kuru notika prezidenta un likumdošanas varas vēlēšanas. Par prezidentu tika ievēlēts Džammehs.

Gambia dažādā ziņā ir demokrātijas paraugs, tās Konstitūcija aizstāv pilsoniskās brīvības, tajā garantēta neatkarīga tiesu sistēma, valstī darbojas trīs politiskās partijas un pastāv pārstāvnieciska valsts pārvalde. Konstitūcijas pārskatīšanas komisija rūpējas par Konstitūcijas piemērošanu tautas vajadzībām. Tomēr Gambia bieži vien ir panākusi mieru un stabilitāti par cenu, kas prasa pārmērīgu pilnvaru nodošanu izpildvarai. Viens no valsts svarīgākajiem uzdevumiem ir atrast pareizo līdzsvaru starp vajadzību aizsargāt tautas politiskās brīvības un nepieciešamību atbrīvot valsti no korupcijas, trūkuma un parādiem, kā arī atjaunot infrastruktūru.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Viens no valsts lielākajiem izaicinājumiem ir nepieciešamība paplašināt politiskās brīvības un līdzdalību vēlēšanu procesā.
- Valstij, kurā ir maz dabas resursu un kurā lielākā daļa iedzīvotāju nodrošina sev iztiku ar lauksaimniecību, ir jāpalielina sava ieņēmumu bāze.
- Lai pārvarētu atkarību no ārvalstu palīdzības, ir jāpalielina uz tirgu balstītas ekonomikas izaugsme.
- Gambijas ekonomika ir pārāk atkarīga no tās galvenās lauksaimniecības kultūras – zemesriekstiem.
- Gambijas upe paver lielas iespējas attīstīt tirdzniecību, tomēr tās netiek izmantotas.

VALSTS PĀRVALDE

GABONA

Oficiālais nosaukums: **GABONAS REPUBLIKA**

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 1,3 milj.
	GALVASPILSĒTA: LIBREVILA
	PLATĪBA: 267 667 km²
	NEATKARĪBA: 1960
	KONSTITŪCIJA: 1991

GABONAS nosaukums radies no portugāļu vārda *gabão*, ar ko apzīmē mēteli ar piedurknēm un kapuci, kura, pēc jūrnieku domām, līdzinājās Kamo upes grīvas apveidam.

RELĪGIJA: kristieši 55–75%, animisti 24–44%, musulmaņi mazāk par 1%

VALSTS VALODA: franču

REĢIONI VAI PROVINCES: 17 distrikti

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LĪDZĒKLĪ: daļēja politiskā cenzūra

Laikraksti: 2 dienas laikraksti. 20. gs. 90. gadu beigās pret neatkarīgajiem plašsaziņas līdzekļiem tika vērsti bargi pasākumi.

TV: 3 dienesti – 1 pieder valstij, 2 neatkarīgi

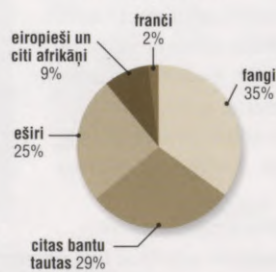
Radio: 7 dienesti – 2 kontrolē valsts, 5 neatkarīgi

TIESĪBU SISTĒMA: paražu tiesības un franču tiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACCT, ACP, ARDB, ANO, BDEAC, CCC, CEEAC, CEMAC, ECA, FAO, FZ, G24, G77, IAEA, ICAO, ICFTU, IDA, IDB, IFAD, IFC, IFCRS, ILO, Interpols, ITU, NAM, OAU, OIC, OPCW, PDK, PTO, PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: PDG – Gabonas Demokrātiskā partija; RNB – Nacionālā mežcirtēju apvienība; PGB – Gabonas Progressīvā partija

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 118.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 3190

INFLĀCIJA: 1,5%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): 385 milj. USD

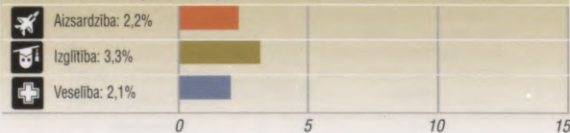
VALŪTAS MAINĀS KURSI/ ASV dolārs:

698,7–736,7 CFA (Āfrikas) franki

VALSTS VALŪTA: CFA (ĀFRIKAS) FRANKS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

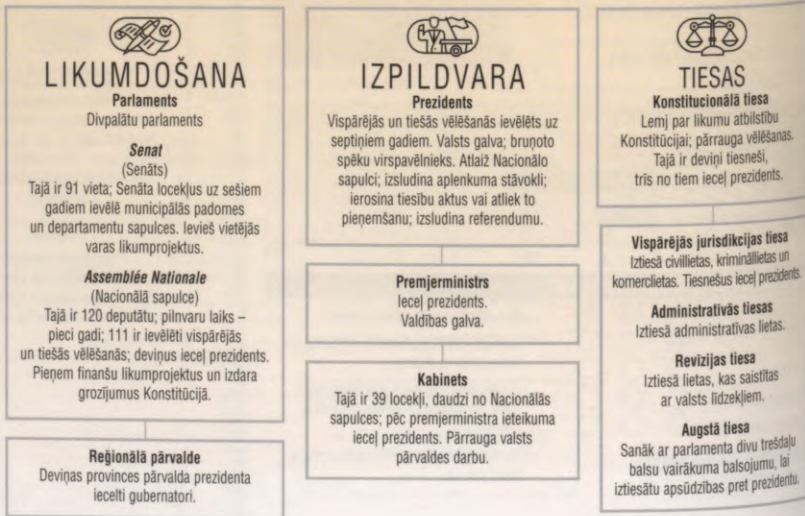
Piespiedu izmaiņas valdībā	1	2-5	5+	Nav obligātā valsts militārā dienesta. Francija ir galvenā, kas gādā par drošību un uztur aizsardzības spēkus. 2001. gadā sāka īstenot programmu, kas līdz 2006. gadam paredz 1500 jaunu karēriju iesaukšanu.
Pilsonkari	○	○	○	
Starptautiskie kari	○	○	○	
Ārvalstu intervence	○	○	○	
NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav				

TĀPAT KĀ FRĪTAUNAI SJERRALEONĒ nosaukumu piešķīra Lielbritānijas atbrīvotie vergi, tā arī Gabonas Librevilai jeb "brīvajai pilsētai" vārdu deva franču atbrīvotie vergi, kas veidoja sev jaunu mājvietu. Gabona, kas kopš 1886. gada bija Francijas kolonija, līdz 1960. gadam tika pārvaldīta kā daļa no franču Ekvatoriālās Āfrikas. Pēc neatkarības iegūšanas valsti visietekmīgākā politiskā amatpersona ir bijis prezidents, un šo amatu kopš 1967. gada ir ieņēmis viens cilvēks – Omārs Bongo. Kad pēc prezidenta Leona Mbas nāves viceprezidents Bongo pārņēma varu, viņš centās atbrīvoties no politiskajiem konkurentiem – aizliedza visas politiskās partijas, izņemot Gabonas Demokrātisko partiju (PDG), likvidēja viceprezidenta amatu un atcēla automātiskās amata pāņemšanas tiesības, kas viņam pašam bija ļāvušas kļūt par prezidentu, kā arī izveidoja iecelama premjerministra amatu. Tomēr politiskie protesti 20. gs. 70. un 80. gados un divi apvērsuma mēģinājumi lika Bongo 1990. gadā sasaukt Nacionālo konferenci, kurā tika panākta vienošanās par Gabonas pirmajām daudzpartiju vēlēšanām un vairākām politiskām reformām. Tās ietvēra nerakstītu konstitūciju, likumu par tiesībām, pulcēšanās un preses brīvību, kā arī opozīcijas partiju legalizēšanu.

Kopš tā laika uz vēlēšanām ēnu metušas apsūdzības krāpšanā, tādēļ nācās turpināt reformas, piemēram, opozīcijas lideri tika iekļauti valsts vienotajā pārvaldē. Tādējādi pāreja uz daudzpartiju demokrātiju, lai arī ne bez kļūdām, kopumā ir notikusi. Saskaņā ar 1997. gada Konstitūcijas grozījumiem prezidenta amata pienākumu pildīšanas laiks tika pagarināts līdz septiņiem gadiem, izveidots viceprezidenta amats un arī nacionālais Senāts. 2001. gadā PDG – Bongo partija – uzvarēja parlamenta vēlēšanās un izveidoja vairākuma valdību.

Neatkarīgi no Gabonā notiekošajiem demokrātiskajiem procesiem un izveidotajām institūcijām prezidents saglabā daudz lielāku varu, nekā tas ir vairumā citu valstu, arī pilnvaras atlaist Nacionālo sapulci, pasludināt ārkārtas stāvokli, ieviest tiesību aktus vai aizkavēt to ieviešanu, vadīt referendumus, iecelt un atlaist premjerministru un Kabineta ministrus. Nacionālā sapulce ir pilnvarota pieņemt likumus, apstiprināt nodokļus, kritizēt valdību un izteikt tai neuzticību, ar šo aktu paredzot arī premjerministra atkāpšanos. Tiesu sistēmas neatkarību garantē Konstitūcija un uztur spēkā prezidents.

VALSTS PĀRVALDE

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Lai gan ir notikušas daudzas reformas, vēl ir jāturpina virzība uz brīvām un godīgām vēlēšanām.
- Problēmas rada no Gabonas naftas krājumiem gūtās peļņas taisnīga sadale, jo lielākajā daļā mazāk apmaksāto darbu strādā imigranti.
- Aktuāli risināms ir etnisko konfliktu jautājums.
- Gabona ir pārāk atkarīga no Francijas finansiālā atbalsta un tehniskās palīdzības, turklāt liela daļa saņemtā atbalsta tiek izlietota 20. gs. 70. gadu pārādu nomaksai.

AUSTRUMTIMORA

Oficiālais nosaukums: AUSTRUMTIMORA

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 737 811
	GALVASPILSĒTA: DILI
	PLATĪBA: 14 908 km ²
	NEATKARĪBA: 2002
	KONSTITŪCIJA: 2002

AUSTRUMTIMORAS nosaukums radies no malajiešu vārda *timor*, kas nozīmē "austrumi". Timorieši savu zemi sauc par *Timor Lorosae*, bet indonēzieši to sauc par *Timor Timur* – abi šie nosaukumi nozīmē "austrumu austrumi".

RELĪĢIJA: Romas katoļi 95%, citi (ieskaitot musulmaņus un protestantus) 5%

VALSTS VALODAS: tetumu (portugāļu/ austronēziešu) un portugāļu

REĢIONI VAI PROVINCES: 13 administratīvie distrikti

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: 2 dienas laikraksti

TV: 1 valstij piederošs dienests

Radio: 3 stacijas – 1 valsts, 1 Katoļu baznīcas, 1 kopienas

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 17 gadu vecuma, vispārējās

TIESĪBU SISTĒMA: pārejas laika; neatzīt Starptautiskās Tiesas piekribu

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ANO, SRAB, SVF

POLITISKĀS PARTIJAS: *Fretilin* – Revolucionārā fronte par Austrumtimoras neatkarību; *PD* – Demokrātiskā partija; *PSD* – Sociāldemokrātiskā partija; *ASDT* – Timoras Sociāldemokrātiskā apvienība

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 172.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 458

INFLĀCIJA: 0%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE):

8 milj. USD

VALŪTAS MAINĀS KURSI/ ASV dolārs: valūta ir ASV dolārs

VALSTS VALŪTA: ASV DOLĀRS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

	1	2-5	5+
Aizsardzība: (nav datu)	○	○	○
Izglītība: (nav datu)	○	○	○
Veselība: (nav datu)	○	○	○

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsokari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Nav obligāta valsts militārā dienesta.
- Aizsardzības spēki, kas darbojas galvenokārt kā policija, tika izveidoti 2001. gadā.
- Galveno ārejo aizsardzību nodrošina ANO karavīri.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: pirmsneatkarības laika vardarbība 1999. gadā. ANO intervence (UNMISSET)

AUSTRUMTIMORA IR PASAULĒ JAUNĀKĀ DEMOKRĀTISKĀ VALSTS. Vairāk nekā pēc 450 gadiem, kas aizvadīti Portugāles, bet vēlāk Indonēzijas varā, 2002. gadā Austrumtimora ievēlēja savu pirmo prezidentu un tagad ir daudzpartiju republika. 2002. gada maijā amatā svinīgi ievadīja Žozē Aleksandru (Hananu) Gusmao, kurš kopš 1979. gada vadīja Austrumtimoras neatkarības kustību *Fretilin*.

Portugāle atteicās no Austrumtimoras 1975. gadā, apgalvojot, ka tās saglabāšana tai izmaksātu pārāk dārgi. *Fretilin* pasludināja neatkarību, bet jau pēc deviņām dienām Indonēzijas bruņotie spēki okupēja teritoriju un 1976. gadā to vardarbīgi anektēja, nogalinot apmēram trešo daļu Timoras iedzīvotāju. Iebiedēšana un vardarbība turpinājās vairāk nekā 20 gadus. Indonēzijas pieļautie cilvēktiesību pārkāpumi izraisīja plašu starptautisku nosodījumu. 1999. gadā ANO Miera uzturēšanas misijai tika atļauta pilnīga rīcības brīvība un Indonēzija pieļāva, ka notiek referendums par Austrumtimoras nākotni. Pēc balsojuma, kurā 80% balsotāju prasīja neatkarību, Indonēziju atbalstošā zemessardze sarīkoja jaunu slaktiņu, nogalinot simtiem cilvēku un nodarot milzīgus postījumus sabiedriskajām ēkām, transportam un komunālo pakalpojumu infrastruktūrai. ANO atkal atjaunoja kārtību un izveidoja Pagaidu pārvaldi (*UNTAET*). 2002. gadā ANO ģenerāl-

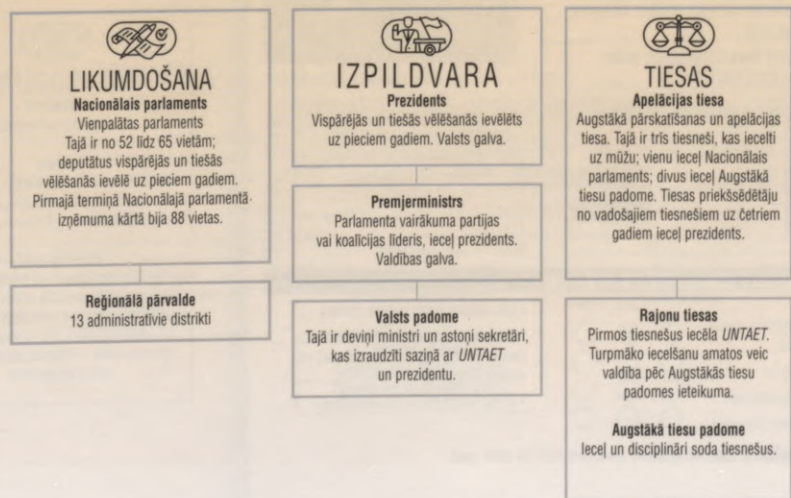
NEATKARĪBAS SVINĒŠANA

2002. gada 19. maija nakts Austrumtimorā bija lieli svētki. Nākamajā dienā tika atjaunota neatkarība valstī, kura ilgi bija atradusies Indonēzijas varā un pieredzējusi daudz vardarbības.

sekrētārs Kofi Annans simboliski nodeva varu jaunajam prezidentam. Tomēr valstī vēl paliek ANO Miera uzturēšanas misija un policijas virsnieki.

Lielākās problēmas Austrumtimorā rada vispārējā vardarbība. 1999. gadā no Austrumtimoras bēgļu gaitās devās apmēram 260 000 cilvēku, bet līdz 2002. gadam apmēram 80% bēgļu atgriezās. Tagad valstij ir jāatjauno izpostītā infrastruktūra, jāattīsta ekonomika, kas līdz šim nav pastāvējusi daudz augstākā līmenī par lauksaimniecību pārtikas vajadzību nodrošināšanai, kā arī jānodrošina izglītība un labklājība daudzajiem bezpajumtnieku tūkstošiem.

VALSTS PĀRVALDE

FIDŽI

Oficiālais nosaukums: **FIDŽI SALAS REPUBLIKA**

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 823 000
	GALVASPILSĒTA: SUVA
	PLATĪBA: 18 270 km ²
	NEATKARĪBA: 1970
	KONSTITŪCIJA: 1990

FIDŽI nosaukums radies no vietējās valodas vārda *Viti* tongiešu izrunā.

RELĪGIJA: hinduisti 38%, metodisti 37%, Romas katoļi 9%, musulmaņi 8%, citi 8%

VALSTS VALODA: angļu

REĢIONI VAI PROVINCES: 4 apgabali

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: 1 atkarīgā teritorija

PLĀSSAZIŅAS LĪDZEKLĪ: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: 2 dienas avīzes angļu valodā

TV: 2 dienesti – 1 pieder valstij, 1 neatkarīgs

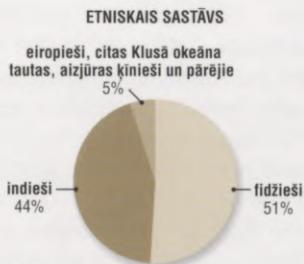
Radio: 4 dienesti – 1 valsts kontrolē, 3 neatkarīgi

VĒLŠANU TIESĪBAS: no 21 gada vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: angļu vispārējās tiesības; neatzīti Starptautiskās Tiesas piekriktību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACP, ANO, AsDB, C, CCC, CP, ESCAP, FAO, G77, ICAD, ICFTU, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRCS, IHO, ILO, Interpols, ISO (abon.), ITU, OPCW, PCA, PTO, PVO, SJO, SOK, Spartecca, SPC, SPF, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UNIFIL, UNIKOM, UNMIBH, UNMIK, UNTAET, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: *SDL* – Fidži Tautas partija; *FLP* – Fidži Leiboristu partija; *MV* – Konservatīvo apvienība (*Mantintau Vanau*); *NLUP* – Jaunā leiboristu vienības partija; *Ind* – Neatkarīgie

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 145.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 1820

INFLĀCIJA: 1,1%

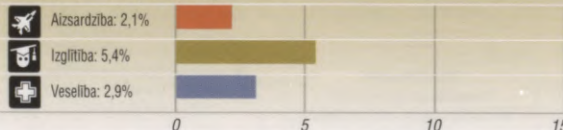
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): 13 milj. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 2,176–2,298 Fidži dolāri

VALSTS VALŪTA: FIDŽI DOLĀRS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+	
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○	• Nav obligāta valsts militārā dienesta.
Pilsotikari	○	○	○	• Bruņoto spēki piedalās ANO iniciatīvās, tostarp Libānā, Ēģiptē, Austrumtimorā un Vidējos Austrumos.
Starptautiski kari	○	○	○	• Armijā lielāka daļa ir etniskie fidžieši.
Ārvalstu intervence	○	○	○	

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NĒMIERI: apvērsumi 1987. un 2000. gadā

FIDŽI VEIDO DIVAS GALVENĀS SALAS un ap 750 citu salu un saliņu, no kurām viena – Rotuma – atrodas 640 km uz ziemeļiem no galvenās grupas. Fidži politikas un valdības sarežģītākais jautājums ir etniskais konflikts starp Fidži salu pamatiedzīvotājiem fidžiešiem un Fidži indiešiem. Tā sākumi rodami 19. gs. vidū, kad britu kolonisti ievada indiešus darbam cukurniedru plantācijās. Līdz 20. gs. vidum indiešu skaits jau pārsniedza fidžiešu skaitu. Kad 1970. gadā Fidži ieguva neatkarību, fidžieši, baidoties no indiešu dominēšanas, kļuva agresīvi.

1987. gadā notika pirmais fidžiešu spēku organizētais militārā apvērsuma mēģinājums. Tas izraisīja masveidīgu Fidži indiešu izceļošanu, un Fidži pamatiedzīvotāji atkal bija vairākumā. Tajā pašā gadā notika vēl viens apvērsums, pēc kura atcēla Konstitūciju un Fidži pasludināja par republiku. Tas izraisīja Indijas protestus, Fidži tika izslēgta no Britu Nāciju Sadraudzības un attiecības ar to pārtrauca Austrālija un Jaunzēlande. 1990. gadā fidžiešu dominētā valdība sagatavoja jaunu Konstitūciju, kura abās likumdošanas palātās rezervēja vietu vairākumu fidžiešiem, diskriminējot Fidži indiešus.

Galvenais konflikta avots ir tiesības uz zemi. Fidži indiešu lauksaimnieki saražo lielāko daļu cukura produkcijas, bet pēc likuma viņiem jānomā zeme no Fidži pamatiedzīvotājiem. 1997. gadā tika izdarīti grozījumi Konstitūcijā – paplašināja Parlamentu, samazinot tajā rezervēto vietu skaitu, un pieļāva, ka premjerministra amatu var ieņemt jebkuras etniskās grupas pārstāvis. 1999. gadā tika ievēlēts pirmais Fidži indiešu premjerministrs, bet 2000. gadā viņu un lielāko daļu Parlamenta par ķīlniekiem sagrāba pamatiedzīvotāju ekstrēmisti. Kaut gan Augstākā tiesa no jauna apstiprināja 1997. gada Konstitūciju un atjaunoja valdības varu, tomēr nemieri turpinājās. 2001. gadā pamatiedzīvotāju Fidži Tautas partija (*SDL*) ieguva varu un ar formāliem iemesliem izslēdza no valdības struktūrām Fidži indiešu *FLP* partiju.

Saskaņā ar Konstitūcijā rakstīto valstī ir varas līdzsvars un tiek sekmēta daudzpartiju demokrātija. Tomēr Lielā vecāko padome, kas ievēl prezidentu un viceprezidentu un ieceļ lielāko daļu Senāta, sastāv vienīgi no fidžiešiem un aizstāv to intereses. Prezidents ieceļ Augstākās tiesas tiesnešus un premjerministru, kam jābūt no ievēlētās Pārstāvju palātas. Šī palāta ierosina visus tiesību aktus.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Parlaments Divpalātu parlaments Senāts Tajā ir 34 vietas; pilnvaru laiks – pieci gadi; 24 ieceļ Lielā vecāko padome, deviņus – prezidents, vienu – Rotumas padome. Pārstāvju palāta Tajā ir 71 deputāts, ko uz pieciem gadiem ievēl vispārējās un tiesās vēlēšanās. 25 ir t.s. atvērtās vietas, 23 ir rezervētas fidžiešiem, 19 – Fidži indiešiem, trīs – citām etniskajām grupām, viena – Rotumas padomei. Ievieš visus tiesību aktus.	IZPILDVARA Prezidents Uz pieciem gadiem ievēl Lielā vecāko padome; divu termiņu ierobežojums. Jābūt fidžietim. Valsts galva; bruņoto spēku virspavēlnieks. Pēc premjerministra ieteikuma var atlaist Parlamentu. Viceprezidents Uz pieciem gadiem ievēl Lielā vecāko padome; divu termiņu ierobežojums. Jābūt no citas Fidži etniskās grupas, nevis pamatiedzīvotājam (fidžietim). Premjerministrs Pārstāvju palātas deputāts; ieceļ prezidents, apstiprina Parlaments. Valdības galva. Kabinets Līdz 15 Parlamenta deputātu; pēc premjerministra ieteikuma ieceļ prezidents. Pārtrauga valsts pārvaldes darbu. Lielā vecāko padome Tajā ir 46 ievēlēti un iecelti locekļi. Konsultē par Fidži kultūras mantojumu.	TIESAS Augstākā tiesa Augstākā pārskatīšanas un apelācijas tiesa. Tiesnešus, kuri ieņem amatu līdz 70 gadu vecumam, ieceļ prezidents pēc Tiesu dienestu komisijas un tieslietu ministra ieteikuma. Apelācijas tiesa Iztiesā apelācijas pret Augstās tiesas spriedumiem. Augstā tiesa Iztiesā civilietas un kriminālietas. Miertiesa

KABOVERDE

Oficiālais nosaukums: KABOVERDES REPUBLIKA

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 437 000
	GĀLVASPILSĒTA: PRAJA
	PLATĪBA: 4033 km ²
	NEATKARĪBA: 1975
	KONSTITŪCIJA: 1992

KABOVERDE ir nosaukta pēc tās tuvākā punkta Āfrikas kontinentā – Zaļā raga (senegāliešu valodā *Cap Vert*).

RELĪĢIJA: Romas katoļi (liels vietējo ticējumu iespalds); protestanti (galvenokārt t.s. Nācariēša baznīca)

VALSTS VALODA: portugāļu

REĢIONI VAI PROVINCES: 17 apgabali

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: nav dienas laikrakstu

TV: 1 valsts kontrolēts dienests

Radio: 1 valsts kontrolēts dienests

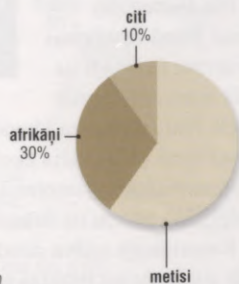
VĒLŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: portugāļu tiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekribību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACCT, ACP, AIDB, ANO, CCC, ECA, ECOWAS, FAO, G77, ICAO, ICTU, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRCS, ILO, Interpols, IOM (novērot.), ITU, NAM, OAU, OPCW (parakst.), PTO (novērot.), PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WIPO, WMO

POLITISKĀS PARTIJAS: PAICV – Āfrikāņu partija par Kaboverdes neatkarību; MPD – Demokrātiskā kustība; ADM – Demokrātiskā apvienība par pārmaiņām

ETNISKAIS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 167.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 1330

INFLĀCIJA: 4,4%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE):

-67 milj. USD

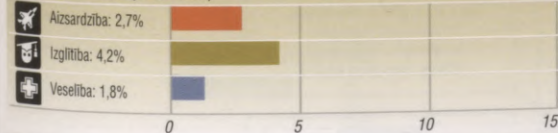
VALŪTAS MAINAS KURSI/ ASV dolārs:

118,2-119,8 Kaboverdes eskudo

VALSTS VALŪTA: KABOVERDES ESKUDO

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Obligāts valsts militārais dienests.
- Bruņotos spēkus veido neliela armija, gaisa spēki un krasta apsardze.
- Lielākie draudi ir kontrabanda un nelikumīga zveja.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

KABOVERDE IR VALSTS ZAĻĀ RAGA ARHIPELĀGĀ – 10 vulkāniskas salas un piecas saliņas, kas atrodas uz rietumiem no Āfrikas krastiem. Salām, ko 1456. gadā atklāja un kolonizēja Portugāle, bija būtiska loma 16.–19. gadsimta vergu tirdzniecībā. Tā kā salas atrodas pie svarīgiem kuģošanas ceļiem, tās bija ideāla vieta tirdzniecībai un piegāžu atjaunošanai.

Tādēļ Kaboverdes iedzīvotāji mūsdienās galvenokārt ir portugāļu un afrikāņu pēcteči.

No neatkarības atgūšanas 1975. gadā līdz 1991. gadam Kaboverdē valdīja Afrikāņu

partija par Kaboverdes neatkarību (PAICV). 1956. gadā izveidotā Afrikāņu partija par Kaboverdes un Gvinejas neatkarību (PAIGC) bija izveidojusi pagrīdes kustību, kuras mērķis bija organizēt vienotu pretestību portugāļu varai Gvinejā-Bisavā un Kaboverdē. Gvinejā-Bisavā galvenokārt notika partizānu karš, bet Kaboverdē pieaugošā nemieru, protestu un streiku kampaņa panāca, ka 1975. gadā Portugāle sankcionēja pirmās Nacionālās sapulces vēlēšanas. Kaut gan PAIGC šajās vēlēšanās uzvarēja un pēc piecām dienām Kaboverdei tika piešķirta neatkarība, plāni par apvienotu Gvinejas-Bisavas un Kaboverdes valsti izjuka, kad 1980. gadā Gvinejā-Bisavā notika apvērsums, kā rezultātā partija sašķēlās. Pēc izmaiņām Konstitūcijā 1991. gadā notika pirmās daudzpartiju vēlēšanas. Tādējādi Kaboverde bija pirmā Āfrikas Subsahāras reģiona vienpartijas valsts, kurā notika daudzpartiju demokrātiskas vēlēšanas. Vairākumu Nacionālajā sapulcē ieguva jauna partija – Demokrātiskā kustība (MPD), un 1992. gadā tika pieņemta jauna Konstitūcija. 2001. gada prezidenta vēlēšanās ar nelielu pārsvaru uzvarēja PAICV kandidāts Pedro Piress.

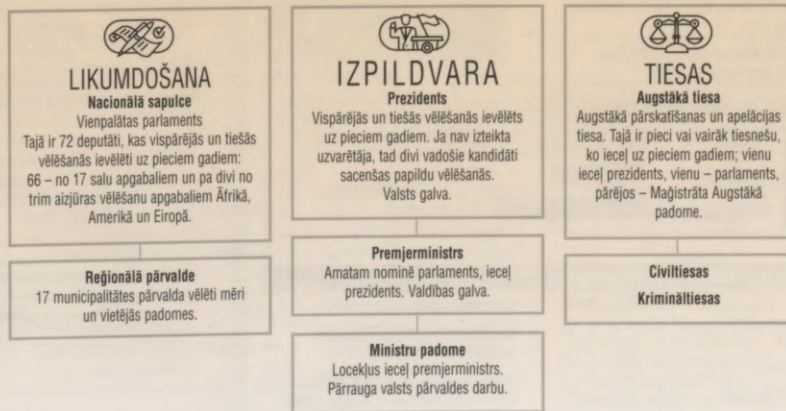
Ierobežotās darba iespējas valstī ir izraisījušas daudzu kaboverdiešu izceļošanu uz Eiropu, Amerikas Savienotajām Valstīm un Rietumāfriku. Diasporas pastāvīgie iedzīvotāji katrā no šiem reģioniem veido aizjūras vēlēšanu apgabalus, un no katra apgabala vienpalātas Nacionālajā sapulcē tiek ievēlēti divi deputāti.

ALBERTO VANONS VEIGA TIEKAS AR CITU PASAULES VALSTU VADĪTĀJIEM

2000. gada 10. aprīlī G77 Dienvidu samits notika Havanā. Kubas prezidents Fidels Kastro sagaida ANO ģenerāļsekretāru Kofi Annanu un Kaboverdes premjerministru Alberto Vanonu Veigu.

VALSTS PĀRVALDE

SANTOME UN PRINSIPI

Oficiālais nosaukums: **SANTOMES UN PRINSIPI DEMOKRĀTISKĀ REPUBLIKA**

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 159 900
	GALVASPILSĒTA: SANTOME
	PLATĪBA: 1001 km²
	NEATKARĪBA: 1975
	KONSTITŪCIJA: 1990

SANTOME UN PRINSIPI portugāļu valodā nozīmē "Sv. Tomass" un "Princis", kaut gan šo nosaukumu izcelsme nav zināma.

RELĪGIJA: kristieši 80% (Romās katoļi, evaņģēliskie protestanti, Septiņas dienas adventisti), citi 20%

VALSTS VALODA: portugāļu

REĢIONI VAI PROVINCES: 2 provinces

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSSAZIŅAS LIDZEKLĪ: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: nav dienas laikrakstu

TV: 1 valsts kontrolēts dienests

Radio: 1 valsts kontrolēts dienests

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: paražu tiesības un portugāļu tiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACCT, ACP, AIDB, ANO, CEEAC, CEMAC, ECA, FAO, G77, ICAO, ICRM, IDA, IFAD, IFRCS, ILO, Interpols, IOM (novērot.), ITU, NAM, OAU, PDK, PTO (novērot.), PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: *MLSTP-PSD* – Santomes un Prinsipi Atbrīvošanas kustība–Sociāldemokrātiskā partija; *MDFM-PDC* – Demokrātisko pārmainu spēks–Demokrātiskās apvienošanās partija; *UK* – *Ue Kedaji* koalīcija

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 191.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 290

INFLĀCIJA: 5.0%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -9 milj. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 23890-8937 dobras

VALSTS VALŪTA: DOBRA

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+	
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○	• Nav obligāta valsts militārā dienesta.
Pilsonkari	○	○	○	• Bruņotus spēkus izmanto ekstensīvi – lai nepieļautu apvērsumus.
Starptautiski kari	○	○	○	• Armija un policija atrodas Nacionālās aizsardzības, drošības un iekšējās kārtības ministra pakļautībā.
Ārvalstu intervence	○	○	○	

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: tautas nemieri 1992. un 1996.–1997. gadā. Īstaidīgi apvērsumi

SANTOME UN PRINSIPI – VULKĀNISKO SALU GRUPA – atrodas aptuveni 320 km no Gabonas ziemeļrietumu krasta. Salu kultūrā dominē afrikāņu un portugāļu kultūru sajaukums. Gandrīz visi iedzīvotāji pieder pie kādas no sešām tautu grupām: portugāļi, metisi (*mestiços*, jaukta rase), angolāri (*angolares*, angoliešu vergu pēcteči, kuri pēc kuģu bojāejas izmesti Santomē 16. gadsimtā), forro (*forros*, brīvlaisto vergu pēcteči), servikēzi (*serviçais*, to līgumstrādnieku pēcteči, kuri pēc verdzības atcelšanas atvesti no citām portugāļu kolonijām) un tongas (*serviçais* bērni, kam bija paredzēts kļūt par citu koloniju strādniekiem).

Sala, kuru portugāļi bija atklājuši 15. gs. otrajā pusē, 1522. gadā kļuva par Portugāles pārvaldītu koloniju un bija nozīmīga cukurniedru eksportētāja. 19. gs. sākumā tika iestādītas divas daudz ienesīgākas kultūras – kafija un kakao –, un Santome kļuva par pasaulē lielāko kakao ražotāju. Arī pēc verdzības atcelšanas bagāto zemes īpašnieku un viņu strādnieku attiecības joprojām bija ļoti saspīlētas. 1953. gadā notika sacelšanās, kas zināma kā Batepas slaktiņš, kura laikā tika nogalināti vairāki simti cilvēku.

Savu ceļu uz neatkarību Santome sāka 20. gs. 60. gados, izveidojot Santomes un Prinsipi Atbrīvošanas kustību (*MLSTP*). Pēc Portugāles diktatora Marselu Kaetanu gāšanas jaunā Lisabonas valdība nekavējoties atteicās no savām tiesībām uz aizjūras kolonijām, un 1975. gadā Santome ieguva neatkarību. *MLSTP* līderis Manuels Pintu da Košta kļuva par vienpartijas marksistiskā režīma prezidentu. 1985. gadā, kad zemi piemeklēja ekonomikas sabrukums, da Košta bija spiests veikt virkni rietumniecisku ekonomisku pārkārtojumu.

1990. gadā Santome un Prinsipi sāka pāreju uz demokrātiju, 75% balsotāju referendumā to atbalstīja. Jaunā Konstitūcija atļāva daudzpartiju vēlēšanas. Bijušais premjerministrs Migels Trovoads atgriezās no trimdas un kā neatkarīgais kandidāts uzvarēja prezidenta vēlēšanās; 1996. gadā viņš tika ievēlēts atkārtoti. Vairākums parlamentā ir *MLSTP*, kas pārdēvēta par *MLSTP-PSD*. 2001. gadā Trovoadu, kurš bija ieņēmis amatu maksimālos divus termiņus, nomainīja uzņēmējs Fradikve de Menezess, vēlēšanās uzvarot da Koštu. Fradikve de Menezess izveidoja koalīcijas valdību ar *MLSTP-PSD*.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Kaut arī Santome un Prinsipi saņēmusi ievērojamu starptautisku atbalstu, neprasmīgas vadības un korupcijas dēļ valstij ir smaga parādu nasta.
- Lai gan ievērojamos ienākumus no ārzonas naftas paredzēts novirzīt rūpniecības attīstībai, pašās salās trūkst minerālu resursu.
- Mācības ir obligātas līdz 14 gadu vecumam, bet mācībspēki vienā tehniskajā skolā un trijās vidusskolās ir ārzemnieki.
- Valsts ir ļoti atkarīga no kakao eksporta, kas dod aptuveni 90% eksporta ieņēmumu, tādēļ ir vajadzīga ekonomikas dažādošana.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA <i>Assembleia Nacional</i> (Nacionālā sapulce) Vienpalātas parlaments Tajā ir 55 deputāti, kas vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēti uz četriem gadiem. Ar divām trešdaļām balsu groza Konstitūciju.	IZPILDVARA Prezidents Vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēts uz pieciem gadiem; divu termiņu ierobežojums. Valsts galva; bruņoto spēku virspavēlnieks. Atbildīgs Nacionālajai sapulcei.	TIESAS Augstākā tiesa Tiesnešus ieceļ Nacionālā sapulce.
Reģionālā pārvalde Divas provinces; septiņi apriņķi, ko pārvalda vēlētas vietējās padomes.	Premjerministrs Ieceļ prezidents, apstiprina Nacionālā sapulce. Valdības galva.	
	Ministru padome Tajā ir 14 locekļi, ko pēc premjerministra ieteikuma ieceļ prezidents. Vada premjerministrs. Pārņem valsts pārvaldes darbu; atbildīga prezidentam un Nacionālajai sapulcei.	

SEIŠELA SALAS

Oficiālais nosaukums: SEIŠELA SALU REPUBLIKA

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 79 300
	GALVASPILSĒTA: VIKTORIJA
	PLATĪBA: 455 km²
	NEATKARĪBA: 1976
	KONSTITŪCIJA: 1993

SEIŠELA SALAS tika nosauktas karaļa Luija XV finanšu ministra Moro de Seišela vārdā.

RELĪĢIJA: Romas katoļi 90%, anglikāņi 8%, citi (ieskaitot musulmaņus) 2%

VALSTS VALODA: seselva (franču kreolu)

REĢIONI VAI PROVINCES: 23 administratīvi distrikti

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI: daļēja politiskā cenzūra

Laikraksti: 1 dienas laikraksts

TV: 2 neatkarīgi dienesti

Radio: 3 neatkarīgi dienesti

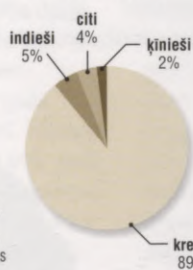
VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 17 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: paražu tiesības un franču tiesības; angļu vispārējās tiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACCT, ACP, AfDB, ANO, C, CCC, ECA, FAO, G77, ICAO, ICFTU, ICRM, IFAD, IFC, IFRCS, ILO, InOC, Interpols, ISO (korespond.), ITU, NAM, OAU, OPCW, PTO (novērot.), PVO, SADC, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: SPPF – Seišela Salu Tautas progresīvā partija; UO – Apvienotā opozīcija; DP – Demokrātiskā partija

ETNISKAIS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 168.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 7050

INFLĀCIJA: 6,3%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE):

-114 milj. USD

VALŪTAS MAINĀS KURSI/ ASV dolārs:

5,618-6,261 Seišela salu rūpijas

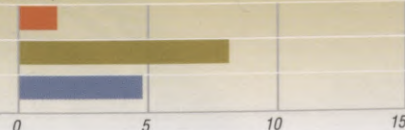
VALSTS VALŪTA: SEIŠELA SALU RŪPIJA

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

Aizsardzība: 1,5%

Izglītība: 7,9%

Veselība: 4,8%

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

Piespiedu izmaiņas valdībā	1	2-5	5+
Pilsotikari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	●	○	○

- Nav obligāta valsts militārā dienesta.
- Armija, kurā ir 200 cilvēku, tika izveidota tikai 1992. gadā; to apmācīja Tanzānijā.
- 1992. gadā tika izveidota krasta apsardze. Meklēšanas un glābšanas darbos ar sagatavotiem pilotiem krasta apsardzei palīdz gaisa spēki, bet tie nepiedalās militārās misijās.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: 1981. gadā Tanzānijas spēki palīdzēja novērst apvērsumu

SEIŠELA SALU REPUBLIKU, KO VEIDO 115 SALAS Āfrikas austrumu krastā, lielākoties apdzīvo kreoli – eiropiešu un afrikāņu pēcteču sajaukums, no kuriem daudzi ir britu 19. gadsimta atbrīvotie vergi. 1756. gadā Seišela Salas sāka kolonizēt Francija, taču Lielās franču revolūcijas un Napoleona karu laikā tās sagrāba Lielbritānija. 1814. gadā tā pasludināja salas par savu valdījumu. 1976. gadā Seišela Salas kļuva par neatkarīgu valsti.

Pirmais valsts prezidents bija Džeimss Menčems – konservatīvās Seišela Salu Demokrātiskās partijas (SDP) priekšsēdētājs, bet sociālistiskās Seišela Salu Tautas vienotības partijas (SPUP) priekšsēdētājs Frānss Albērs Renē kļuva par premjerministru (šis amats vairs nepastāv). Būdami savu partiju priekšsēdētāji, šie vīri 1975. gada jūnijā bija izveidojuši koalīcijas valdību ar mērķi vadīt Seišela Salas uz neatkarību, jo tas bija vienīgais veids, kā viņi varēja ieņemt vadošus amatus neatkarību ieguvušajās Seišela Salās.

Kad 1977. gadā starp abu partiju politiskajām nometnēm radās nesamierināmas pretrunas, Renē apvērsuma ceļā uzurpēja varu, piespiežot Menčemu doties trimdā. Viņš atlaida parlamentu un atcēla Konstitūciju, valdīja, izdodot dekrētus, līdz 1979. gadam, kad saskaņā ar jauno Konstitūciju tika izveidota vienpartijas sociālistiska valsts.

Pakļaujoties pieaugošajam starptautiskajam spiedienam, 1991. gadā Renē atjaunoja daudzpartiju demokrātiju, bet 1992. gadā no trimdas atgriezās Menčems. Renē ieviestā tautas sociālās labklājības sistēma, veiksmīgā jautas ekonomikas attīstība un opozīcijas nepastāvīgums ļāva viņam palikt prezidenta amatā arī pēc brīvajām vēlēšanām, kas notika 1993. gadā. Pēc uzvaras 1998. gada vēlēšanās Renē partija atmeta lielu daļu sociālistiskās retorikas un ķērās pie rietumnieciskām ekonomiskām reformām. Reformu programma paredz Seišela Salas atvērēt starptautiskajai tirdzniecībai un piesaistīt ārzemju ražotājus, izveidojot Starptautisko tirdzniecības zonu.

Saskaņā ar 1993. gada Konstitūciju prezidentu ievēl vispārējās vēlēšanās uz pieciem gadiem, un viņš pilda gan valsts galvas, gan valdības galvas funkcijas. Prezidents ieceļ konsultatīvo struktūru – Ministru padomi.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Valsts ekonomika lielā mērā balstās uz tūrismu, bet tas var pieredzēt pēkšņus kritumus, ja terorisma dēļ ļaudis baidīsies ceļot ar lidmašīnām.

- Tunču zveja varētu būt iespēja, kas ļautu dažādot ekonomiku, tomēr Indijas okeānā ap Seišela Salām jau saimnieko ļoti daudzas svešzemju flotiles, un valdībai jāpanāk vienošanās, lai aizsargātu savas zvejas vietas.

- Salās nav pieejama augstākā izglītība un ekonomisko izaugsmi kavē kvalificēta darbaspēka trūkums. Jaunieši, kas dodas uz ārzemēm studēt, ierobežoto iespēju dēļ bieži vien neatgriežas atpakaļ.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA

Assemblée Nationale

(Nacionālā sapulce)

Vienpalātas parlaments

Tajā ir 34 deputāti, kas ievēlēti uz pieciem gadiem: 25 – vispārējās un tiesās vēlēšanās, deviņi – pēc proporcionālās pārstāvības. Pieņem likumus; pieņem budžetu; apstiprina prezidenta lēmumus par iecelšanu amatā; ratificē līgumus; izsaka neuzticību ministriem.

Reģionālā pārvalde

23 administratīvos distriktus pārrauga vēlētas padomes.

IZPILDVARA

Prezidents

Vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēts uz pieciem gadiem; var ieņemt amatu trīs termiņus pēc kārtas. Valsts un valdības galva; bruņoto spēku virspavēlnieks. Apzēģošanas tiesības; izveido un likvidē amatus valsts pārvaldē; ieceļ vēstniekus; slēdz līgumus; atlaiz Nacionālo sapulci.

Ministru padome

Ieceļ prezidents. Vada prezidents; pārrauga valsts pārvaldes darbu.

TIESAS

Apelācijas tiesa

Iztiesā apelācijas pret Augstākās tiesas spriedumiem. Tiesnesus ieceļ prezidents pēc Konstitucionālās amatā izvirzīšanas iestādes ieteikuma; tiesneši ieņem amatu līdz 75 gadu vecumam.

Augstākā tiesa

Iztiesā apelācijas un oriģinālietas gan civiltiesību, gan krimināltiesību jomā; lemj par likumu atbilstību Konstitūcijai. Tiesnesus ieceļ prezidents pēc Konstitucionālās amatā izvirzīšanas iestādes ieteikuma; tiesneši ieņem amatu līdz 75 gadu vecumam.

Miertiesas

AMERIKAS SAVIENOTĀS

**ASV VALSTS
KAROGS**

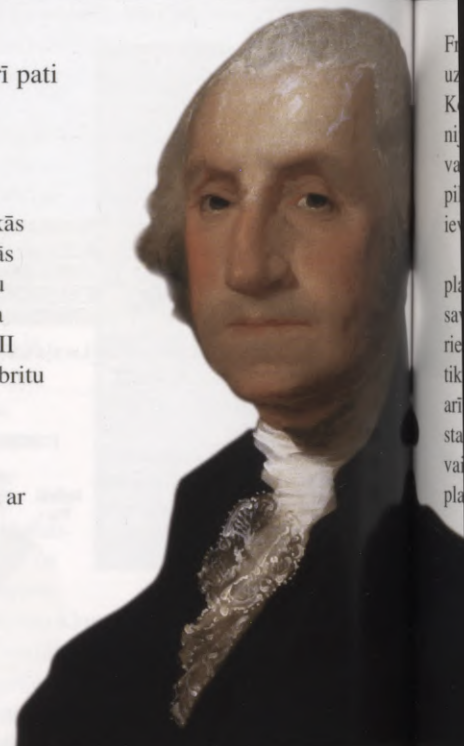
Betsijas Rosas 1776. gadā radītais karogs simbolizē ASV vienotību. Svītras attēlo pirmās 13 kolonijas, bet zvaigznes – mūsdienu 50 neatkarīgos štatus.

21. GADSIMTA SĀKUMĀ – pēc komunistiskās Padomju Savienības sabrukuma – Amerikas Savienotās Valstis ir pasaulē vienīgā lielvara un arī pati ietekmīgākā Apvienoto Nāciju Organizācijas un Ziemeļatlantijas Līguma organizācijas (NATO) dalībvalsts.

Mūsdienu Amerikas Savienoto Valstu teritorijā pirms vairākiem gadu tūkstošiem dzīvoja aziātu tautu pēcteči, kuri jau leduslaikmetā bija šķērsojuši toreizējo sauszemes pāreju starp Āziju un mūsdienu Aļasku. Iespējams, ka pirmais eiropietis, kas ap 1000. gadu spēra kāju uz Ziemeļamerikas zemes, bija vikings Leifs Ēriksons. Pēc tam kad 1492. gadā Kristofors Kolumbs piestāja Vestindijā, Eiropas varas sāka rietumu puslodes kolonizāciju. Uz pirmo 13 britu koloniju bāzes izveidojās mūsdienu ASV. Puritāņu kolonijās ziemeļos augstu tika vērtēta reliģiskā brīvība un merkantilā ekonomika. 18. gs. vidū Anglijas kroņa kolonijās pieauga neapmierinātība. 1776. gada 4. jūlijā koloniju pārstāvji pieņēma Tomasa

Džefersona uzrakstīto Neatkarības deklarāciju, paužot koloniju politiskās pašnoteikšanās centienus. Mūsdienās šī deklarācija ir kļuvusi par klasisku demokrātisko principu formulējuma paraugu. Anglijas karalis Džordžs III nosūtīja uz dumpīgajām kolonijām britu karaspēku un izraisīja Amerikas revolucionāro Neatkarības karu (1776–1783). Ģenerāļa Džordža Vašingtona vadībā kolonistu armija ar

DŽORDŽS VAŠINGTONS
Amerikāņu armijas ģenerālis Neatkarības karā Džordžs Vašingtons kļuva par pirmo ASV prezidentu un tiek uzskatīts par Savienot Valstu dibinātāju.

V A L S T S

LIKUMDOŠANA

KONGRESS

Divpalātu likumdošanas struktūra; saskaņā ar Konstitūciju piešķirtas līdzvērtīgas pilnvaras kā izpildvarai; pieņem jaunus tiesību aktus un pārtrauga to īstenošanu.

▶ **SENĀTS**

Kongresa augšņams; 100 vietas; senatorus uz sešiem gadiem ievēl vispārējās vēlēšanās; viena trešdaļa tiek pārvēlēta ik pēc diviem gadiem; katru štatu pārstāv divi senatori; 16 pastāvīgās komitejas nodarbojas ar dažādiem jautājumiem – no izglītības līdz ārlietām.

▶ **PĀRSTĀVJU PALĀTA**

Kongresa apakšpalāta; 435 kongresmeņus uz diviem gadiem ievēl vispārējās vēlēšanās; tie darbojas 21 specializētā komitejā.

IZPILDVARA

PREZIDENTS

Prezidentu ievēl Elektoru kolēģija, kuras locekļus tieši ievēl katra štata vēlētajī; amatā četrus gadus, var vienreiz ievēlēt atkārtoti; valsts un valdības galva, bruņoto spēku virspavēlnieks.

▶ **VICEPREZIDENTS**

Ievēl ar to pašu biļetenu, ar ko prezidentu, uz četriem gadiem; palīdz prezidentam īstenot izpildpolitiku.

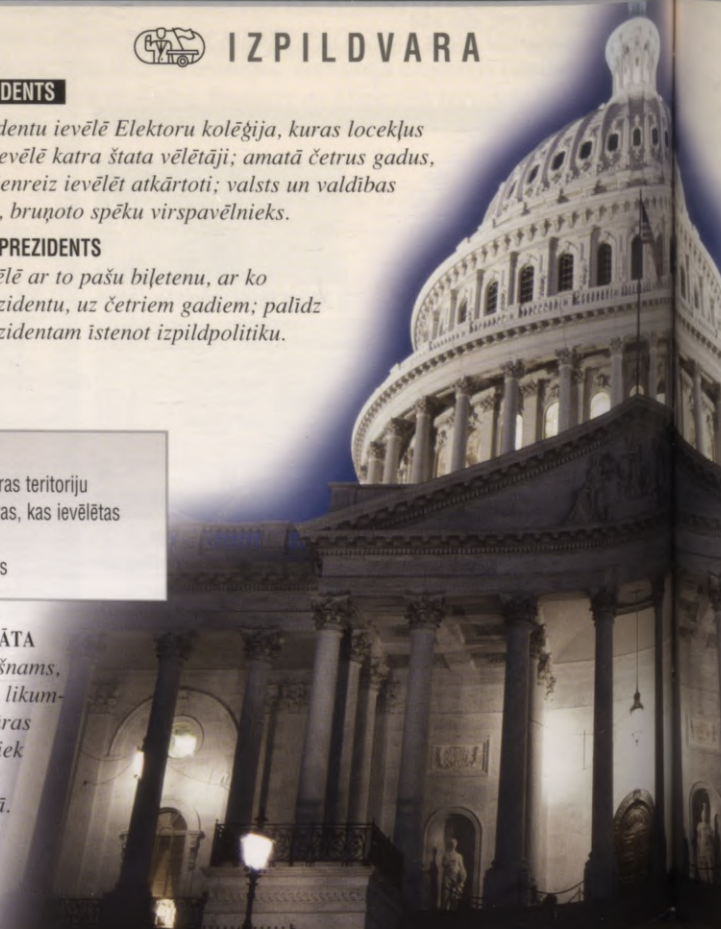
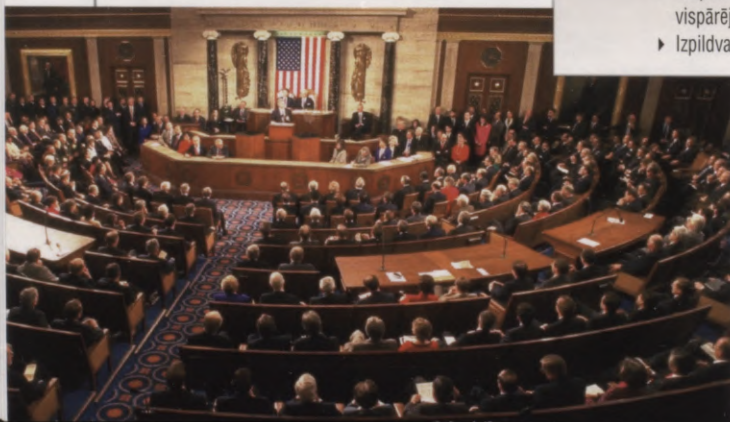

ŠTATA UN REĢIONĀLĀ PĀRVALDE

- ▶ 50 štatu, 1 apgabals un 14 aizjūras teritoriju
- ▶ Divpalātu likumdošanas struktūras, kas ievēlētas vispārējās vēlēšanās
- ▶ Izpildvaru vada štata gubernators

PĀRSTĀVJU PALĀTA

Kongresa apakšņams, kas ir nozīmīga likumdošanas struktūras daļa. Sēdes notiek ASV Kongresa ēkā – Kapitolijā.

ASVALSTIS

PREZIDENTĀLĀ DEMOKRĀTIJA

*“Brīvība, kad tā
iesakņojusies, izaug ātri.”*

Dž. F. Kenedijs (1917–1963)

ABRAHAMS LINKOLNS
*Linkolns pasludināja
verdžības atcelšanu, deva
brīvību Dienvidu vergiem
un vadīja ASV Pilsoņu
kara gados.*

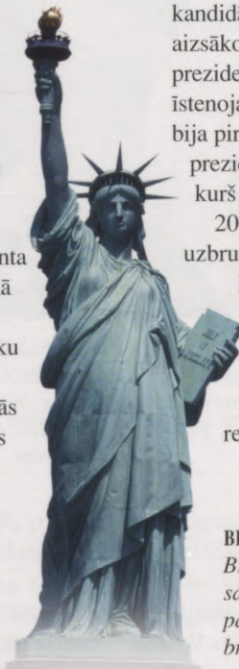

Francijas atbalstu izcīnīja neatkarību. Pēc uzvaras 1787. gadā tika izstrādāta jauna Konstitūcija, kas ir spēkā joprojām. Kolonijas kā štati jeb pavalstis apvienojās jaunā valstī ar ierobežotām federālās valdības pilnvarām. Vašingtonu amerikāņu vēlētajī ievēlēja par savu pirmo prezidentu.

1803. gadā ASV nopirka no Francijas plašo Luiziānu un tādējādi palielināja savu teritoriju divkārt. Ekspansija uz rietumiem, kuras gaitā vietējie indiāņi tika brutāli izkauti vai pakļauti, maksāja arī tūkstošiem iecelotāju dzīvību. Domstarpības par to, vai jaunajās zemēs ir vai nav pieļaujama verdžība, radīja dziļu plaisu starp Ziemeļu un Dienvidu štatiem.

Dienvidu štati izstājās no Savienības, un 1861. gadā sākās Pilsoņu karš. Ziemeļu štatu uzvara 1865. gadā darīja galu verdžībai un atjaunoja ASV vienotību.

20. gs. sākumā, krasi pieaugot atšķirībām starp bagātajiem rūpniecības magnātiem un trūcīgajiem strādniekiem, sākās protestu un reformu ēra. Tika pieņemti Konstitūcijas labojumi par vēlēšanu tiesībām sievietēm un ASV senatoru tiešām vēlēšanām. Tomēr “zelta divdesmito” uzplaukums beidzās ar Ņujorkas biržas krahu 1929. gadā un trīsdesmito gadu Lielo depresiju. Prezidenta Franklina Delano Rūzvelta (Demokrātiskā partija) “Jaunais kurss” (*New Deal*) deva iespēju miljoniem amerikāņu bezdarbnieku sākt strādāt. Pēc Pērlhārboras bombardēšanas 1941. gadā ASV iesaistījās Otrajā pasaules karā un piedalījās Eiropas atbrīvošanā no nacisma, kā arī Japānas sagrāvē 1945. gadā. ASV kļuva par pasaules lielvaru un demokrātiskās pasaules līderi “aukstajā karā” pret Padomju Savienību. 20. gs. 80. gados stagflācijas un lielā bezdarba nomāktie amerikāņu vēlētajī divreiz ievēlēja

konservatīvo Republikāniskās partijas kandidātu Ronaldu Reiganu Baltajā namā, aizsākot t.s. reiganomikas ēru. 90. gados prezidenta Viljama Dž. Klintonā valdība īstenoja daudz liberālāku politiku. Klintonam bija pirmais Demokrātiskās partijas prezidents pēc Franklina D. Rūzvelta, kurš tika ievēlēts uz otru termiņu.

2001. gada 11. septembra teroristu uzbrukumi Ņujorkā pārliecināja Džordžu V. Bušu turpināt savu tēva Džordža H. Buša 1991. gada Liča karā aizsāktu Baltā nama politiku Vidējos Austrumos. ASV vadītā koalīcija gāza Sadāma Huseina režīmu Irākā.

BRĪVĪBAS STATUJA

Brīvības statuja, ko amerikāņiem savulaik uzdāvināja Francija, varbūt ir pasaulē pats pazīstamākais amerikāņu brīvības simbols.

PĀRVALDĒ

► KABINETS

Tajā ir 15 locekļi, ko iecel prezidents un apstiprina Senāts; katrs Kabineta loceklis pārstāv vienu izpildaģentūru; ir daļa no prezidenta padomnieku un konsultantu tīkla.

► IZPILDAĢENTŪRAS

Būtībā plašās izpildvaras birokrātijas struktūrvienības; īsteno izpildvaru visā valstī.

KAPITOLIJIS

Kapitolijs jeb Kongresa ēka ir ASV likumīgās valdīšanas mītne.

TIESAS

AUGSTĀKĀ TIESA

Tajā ir deviņi tiesneši, ko uz mūžu iecel prezidents un apstiprina Senāts; īsteno tiesisku pārraudzību pār federālajām un štatu tiesu iestādēm un darbojas kā galīgās apelācijas tiesa; lemj par konstitucionalitātes jautājumiem un zināmā mērā piedalās politikas veidošanā.

► AMERIKAS SAVIENOTO VALSTU APELĀCIJAS TIESAS

Šīs tiesas, kas izvietotas reģionāli, darbojas kā federācijas līmeņa apelācijas tiesas.

► AMERIKAS SAVIENOTO VALSTU APGABALTIESAS

Zemākās federācijas līmeņa tiesas.

► ŠTATA TIESAS

Sprīež tiesu štata līmeni saskaņā ar katra štata konstitūciju.

► APRINĶA TIESAS

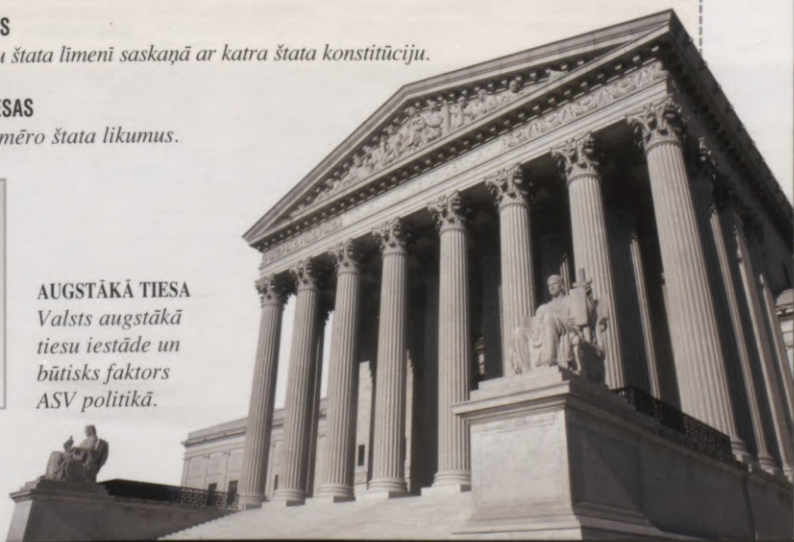
Vietēji piemēro štata likumus.

VĒLĒŠANU SISTĒMA

Amerikas Savienotajās Valstīs ir vispārējās vēlēšanu tiesības. Kopumā gan federālajā, gan štatu, gan vietējā līmenī vēlēšanas notiek pēc mažoritārā jeb vienkāršā balsu vairākuma principa. Tomēr prezidentu izraugās Elektoru kolēģija, kurā štata vēlētajī ievēlē pārstāvjus, kas balsos viņu vārdā (sk. “Partiju sistēma”, 214.–215. lpp.). Katra štata vēlētajū pārstāvību nosaka štata iedzīvotāju skaits.

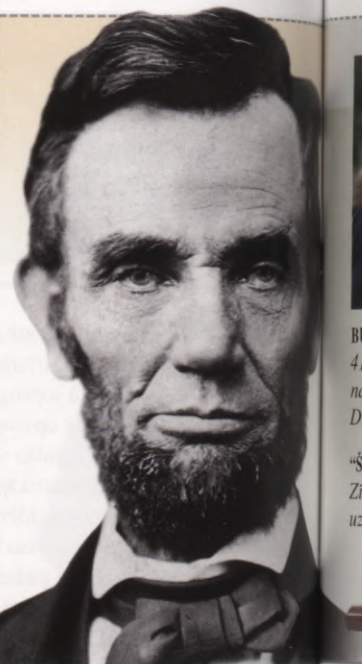
AUGSTĀKĀ TIESA
Valsts augstākā tiesu iestāde un būtisks faktors ASV politikā.

IZPILDVARA

RONALDS REIGANS (1911–2004)
Reigans iestājās par četriem "brīvības pilāriem" – individuālo brīvību, ekonomiskajām iespējām, globālo demokrātiju un nacionālo lepnumu.

DŽONS F. KENEDEIJS (1917–1963)

Kenedijs bija pirmais katolis un pats jaunākais politiķis, kas jebkad ievēlēts par ASV prezidentu. Populārā politika noslepkavošanu 1963. gadā nācija dziļi pārdzīvoja.

PREZIDENTŪRA

Plašās izpildvaras jomas priekšgalā ir prezidents, kurš pilda valdības galvas funkcijas un ir pati spēcīgākā un ietekmīgākā politiskā figūra Amerikas Savienotajās Valstīs. Prezidenta kā valsts un valdības galvas īpašais statuss padara viņu par simbolisku nācijas pārstāvi pasaulē. No tā izriet, ka liela nozīme valsts politikas veidošanā ir prezidenta personiskajām idejām un centieniem, ko ar lielu interesi analizē ietekmes grupas ASV un arī ārvalstu valdībās. Gandrīz katrs prezidenta sabiedriskās darbības un personiskās dzīves

FRANKLINS DELANO RŪZVELTS (1882–1945)

Rūzvelts, kurš ieņēma amatu četrus termiņus pēc kārtas, bija ļoti populārs ar savu "Jauno kursu", kas palīdzēja izkļūt no Lielās depresijas, kā arī ar savām "sarunām pie kamīna".

aspekts ir plašsaziņas līdzekļu pastiprinātas uzmanības degpunktā.

Otrs augstākais stāvoklis izpildvaras oficiālajā struktūrā ir viceprezidentam, lai gan faktiski šī amata nozīme ir neliela. Vienīgie viceprezidentam noteiktie oficiālie pienākumi: viņš ir Nacionālās Drošības padomes (NCS) un prezidenta Kabineta loceklis, formāli – Senāta priekšsēdētājs un Smitsona institūta valdes priekšsēdētājs, kā arī prezidenta izpildasistents. Šie amati lielākoties ir ceremoniāli, un to reālās pilnvaras nav lielas. Tomēr īpaša valstiska nozīme ir tam, ka

ABRAHAMS LINKOLNS (1809–1865)

Linkolns vadīja ASV Pilsoņu kara laikā (1861–1865) un panāca, ka 1863. gada 1. janvārī tika atcelta verdzība un atbrīvoti vergi.

viceprezidentam jābūt gatavam pārņemt prezidenta amatu, ja prezidents to nespētu pildīt.

Pēc inaugurācijas prezidents veic iecelšanu politiskos amatos, kas var būt skaitāmi tūkstošos; viņš ieceļ visas augstākās amatpersonas 15 nacionālajos izpildvaras departamentos, kam jānodrošina prezidenta politikas īstenošana ikdienā. Ievērojamākie no šiem norīkojumiem attiecas uz Kabineta locekļiem, jo viņi darbojas ne tikai kā politiski padomdevēji, bet arī ieņem augstus amatus katrs savā izpildvaras departamentā un

AMERIKAS SAVIENOTO VALSTU KABINETS

Kabinets, kurā ir 15 izpildvaras departamentu vadītāji, tika izveidots 1789. gadā, un tas ir tikpat vecs kā pati prezidentūra. Kabineta locekļi konsultē prezidentu un palīdz izstrādāt izpildvaras politiku.

VALSTS

Atbild par diplomātiskajām attiecībām ar ārvalstīm; atbalsta stabilitāti ārpolitiski svarīgos reģionos; analizē un aizstāv Amerikas intereses ārzemēs. Valsts sekretārs ir prezidenta galvenais ārlietu padomnieks.

VALSTS KASE

Pārbauga valsts monetāro un finanšu sistēmu, tostarp nodokļus, budžetu, naudas (banknošu) drukāšanu un apriti; nodrošina federālo finansējumu terorisma apkarošanai un citai ar noziedzīgi iegūtu naudas līdzekļu legalizāšanu.

AIZSARDZĪBA

Izstrādā valsts drošības un aizsardzības politiku; atbild par armiju, gaisa spēkiem, jūras kara floti un krasta apsardzi; vada līgšanu armijas dienestā. Gādā par ASV pilsoņu drošību valstī un ārzemēs.

TIESLIETAS

Pārstāv ASV federālajā tiesu sistēmā; realizē federālo krimināllikumu un civillikumu; vada lielākās tiesībsaizsardzības iestādes, arī imigrācijas un naturalizācijas dienestu, kā arī valsts narkotiku uzraudzības centru.

IEKŠLIETAS

Atbalsta dabas un kultūras resursu saprātīgu izmantošanu; veicina un vada zinātnisko pētniecību, jo īpaši vides jomā; rūpējas par vietējo indiāņu kopienu tiesību aizsardzību un dzīves kvalitātes uzlabošanu.

LAUKSAIMNIECĪBA

Atbild par lauksaimniecības pārtikas piegāžu drošumu un pārbaudēm; veicina pētniecību; organizē palīdzību ar pārtiku valsts iekšienā un ārzemēs. Gādā arī par valsts mežu un dabas resursu saglabāšanu un aizsardzību.

PREZIDENTU GALERIJA

Vīri, kas ieguvuši valsts augstākā amata mantiju.

DŽORDŽS VAŠINGTONS
1789–1797

DŽONS ADAMSS
1797–1801

TOMASS DŽEFERSONS
1801–1809

DŽEIMSS MEDISONS
1809–1817

DŽEIMSS MONRO
1817–1825

DŽONS KVINSIJS ADAMSS
1825–1829

ENDRŪ DŽEKSONS
1829–1837

MĀRTINS VAN BJŪRENS
1837–1841

VILJAMS H. HARISONSS
1841

DŽONS TAILERS
1841–1845

GROVERS KLIVLENDSS
1885–1889

BENDŽAMINS HARISONSS
1889–1893

GROVERS KLIVLENDSS
1893–1897

VILJAMS MAKINLIJS
1897–1901

TEODORS RŪZVELTSS
1901–1909

VILJAMS H. TĀFTSS
1909–1913

VUDRO VILSONSS
1913–1921

VORENS G. HĀRDINGS
1921–1923

KELVINS KŪLIDŽSS
1923–1929

HERBERTS K. HŪVERS
1929–1933

FRANKLINS D. RŪZVELTSS
1933–1945

DŽEIMSS NOKSS PC 1845–1848
HARIJS S. TRŪME 1945–1953

AMERIKAS SAVIENOTĀS VALSTIS

PENSILVĀNIJAS AVĒNIJA NR. 1600
Šī adrese ir sinonīms augstākajai varai; Baltais nams ir prezidenta un pirmās lēdijas oficiālā rezidence un birojs.

BUŠU DINASTIJA

41. un 43. prezidents. Džordžs V. Bušs – Baltā nama saimnieks no 2001. g. (pa kreisi) – ar tēvu Džordžu H. V. Bušu – prezidentu 1989.–1993. g.

“ŠEIT KONCENTRĒJAS ATBILDĪBA”

Zīme uz prezidenta Trumena galda norāda uz atbildību par galīgo lēmumu pieņemšanu.

PREZIDENTA KABINETS BALTAJĀ NAMĀ
Šajā kabinetā, kas atrodas ēkas kreisajā spārnā, prezidents uzklausa savus padomniekus par dažādiem jautājumiem.

PREZIDENTA ZĪMOGS

“Prezidentūra nav tikai administratīvs amats. Tas nebūt nav nozīmīgākais aspekts... Galvenais ir morālā vadība.” Franklins Delano Rūzvelts (1932. gada sept.)

pārbauga gandrīz trīs miljonus federālo darbinieku.

Prezidentam arī ir plašs personāla un padomdevēju tīkls, kas līdz ar Kabineta departamentiem darbojas izpildvaras jomā. Nozīmīgākie no tiem ir Vadības un budžeta izpildvaras birojs (OMB), kas pārskata budžeta priekšlikumus, izpildvaras aģentūru iesniegtos un Kongresa sagatavotos tiesību aktus, un Nacionālā Drošības padome (NSC), kas konsultē prezidentu ārpolitikas un valsts aizsardzības jautājumos. Prezidenta palīgs nacionālās drošības jautājumos, kura

pienākumos ietilpst katru dienu īsumā informēt prezidentu, nereti ir pati ietekmīgākā izpildvaras figūra ārpolitikas jomā.

Baltā nama personāls (ap 400 cilvēku) palīdz prezidentam risināt iekšpolitikas un ārpolitikas jautājumus un uzturēt attiecības ar plašsaziņas līdzekļiem.

Izpildvaras pārraudzībā ir arī 133 neatkarīgas nacionālās aģentūras. Tās specializējas plaša diapazona politiskos jautājumos: Centrālā izlūkošanas pārvalde (CIA) un Nacionālā drošības pārvalde (NSA) nodarbojas ar izlūkošanu, Federālais izmeklēšanas birojs

(FBI) apkaro kriminālnoziedzību, bet Vides aizsardzības aģentūra (EPA) un Nacionālā aeronautikas un kosmosa pārvalde (NASA) veic zinātnisko izpēti un globālos pētījumus.

NĀKAMĀJĀ LAPĀ: OVĀLAIS KABINETS, VAŠINGTONA
Ovālās formas telpa, kas atrodas Baltā nama kreisajā spārnā, ir prezidenta oficiālais birojs. Tas veidots pēc Džordža Vašingtona ieceres; pastāv uzskats, ka viņš izvēlējies šādu formu, lai apspriežu laikā paturētu acis visus sarunu dalībniekus. Arī mūsdienās šeit tiekas pasaules augstākās amatpersonas.

ENERĢĒTIKA Valsts vajadzību apmierināšanai veicina energoapgādes atbilstību un diversifikāciju; aizsardzībai izmanto jaunākās zinātnes un kodoltehnoloģijas; garantē drošu radioaktīvo atkritumu iznīcināšanu; nodrošina specializētu zinātniskās pētniecības kapacitāti.	DARBS Kontrolē un veido darba vidi, rūpējoties par drošiem un veselīgiem darba apstākļiem, minimālās algas likumiem, brīviem kopīgumiem un pensijām; darba meklētājiem palīdz atrast darbu, bet darba devējiem – darbiniekus.	KOMERCIJA Veicina ekonomisko izaugsmi un brīvo tirdzniecību; pārbauga ekonomikas sistēmas un cilvēkresursus; apkopo aktuālo ekonomikas statistiku; veicina tehnoloģiskus jauninājumus.	MĀJOKĻI • PILSĒTVIDES ATTĪSTĪBA Atbalsta īpašumtiesības uz mājokli; nodrošina mazturīgo izmitināšanu; palīdz bezpajumtniekiem; atbalsta komunālo organizāciju izveidi; visā valstī ievieš taisnīgus likumus mājokļu jomā.	TRANSPORTS Pārbauga un uztur ASV sauszemes, jūras un gaisa transporta infrastruktūru; konsultē federālo valdību par transporta politiku; slēdz starptautiskus transporta nolīgumus un gādā par to izpildi.	VESELĪBA • APRŪPES DIENESTI Kompleksi aizsargā iedzīvotāju veselību; gādā par finanslāļiem resursiem un cilvēkresursiem, lai uzturētu pārtikas un zāļu drošumu; rūpējas par infekcijas slimību profilaksi; veicina pētījumus medicīnas un sociālajā jomā.	IZGLĪTĪBA Atbalsta valsts un vietēja mēroga izglītības sistēmas, veicot pētniecību, izplatot citus federālos resursus; nodrošina vienādu pieejamību izglītībai; veicina sabiedrības, vecāku un skolēnu līdzdalību izglītības programmās.	IEKŠĒJĀ DROŠĪBA Aizsargā valsti no terorisma draudiem gan iekšzemē, gan starptautiskā mērogā. VETERĀNU LIETAS Nodrošina kompensācijas, izglītību, apmācību un medicīnisko aprūpi kara veterāniem.

DŽEIMSS ADAMS 1791–1800	DŽEIMSS JEFFERSONS 1793–1826	DŽEIMSS MADISONS 1751–1836	DŽEIMSS MONROES 1758–1831	DŽEIMSS ADAMS 1797–1848	DŽEIMSS DŽEKSONS 1767–1845	DŽEIMSS VAN BURENS 1791–1862	MILARDS FILMORS 1800–1850	FRANKLINS PĪRSS 1795–1854	ABRAHAMS LINKOLNS 1809–1865	ENDRŪ DŽONSONS 1808–1875	JŪLISISS S. GRANTS 1822–1877	REZERFORDS B. HEISS 1822–1890	DŽEIMSS A. GĀRFILDS 1824–1880	ČESTERS E. ĀRTŪRS 1829–1885
FRANKLINS RŪZVELTS 1755–1800	GEORĢS VAŠINGTONS 1732–1799	DŽEIMSS ADAMS 1791–1800	DŽEIMSS JEFFERSONS 1793–1826	DŽEIMSS MADISONS 1751–1836	DŽEIMSS MONROES 1758–1831	DŽEIMSS ADAMS 1797–1848	MILARDS FILMORS 1800–1850	FRANKLINS PĪRSS 1795–1854	ABRAHAMS LINKOLNS 1809–1865	ENDRŪ DŽONSONS 1808–1875	JŪLISISS S. GRANTS 1822–1877	REZERFORDS B. HEISS 1822–1890	DŽEIMSS A. GĀRFILDS 1824–1880	ČESTERS E. ĀRTŪRS 1829–1885
FRANKLINS RŪZVELTS 1755–1800	GEORĢS VAŠINGTONS 1732–1799	DŽEIMSS ADAMS 1791–1800	DŽEIMSS JEFFERSONS 1793–1826	DŽEIMSS MADISONS 1751–1836	DŽEIMSS MONROES 1758–1831	DŽEIMSS ADAMS 1797–1848	MILARDS FILMORS 1800–1850	FRANKLINS PĪRSS 1795–1854	ABRAHAMS LINKOLNS 1809–1865	ENDRŪ DŽONSONS 1808–1875	JŪLISISS S. GRANTS 1822–1877	REZERFORDS B. HEISS 1822–1890	DŽEIMSS A. GĀRFILDS 1824–1880	ČESTERS E. ĀRTŪRS 1829–1885

LIKUMDOŠANA

Skats no gaisa uz ASV Kapitoliju

PĀRSTĀVJU PALĀTA

1787. gadā izveidotā Pārstāvju palāta bija iecerēta kā federālās sistēmas populārākā un politiski dominējošā vienība. Tautas pārstāvniecības locekļus ievēlē no strikti noteiktiem apgabaliem katrā štatā. 18. gs. beigās un 19. gs. sākumā Pārstāvju palāta galvenokārt bija

forums, kur tika debatēts par valstiskiem jautājumiem pēc neatkarības iegūšanas. Šajās debatēs laikposmā no 1829. līdz 1861. gadam izēmējās būtiskas ideoloģiskās nesaskaņas un politisko programmu atšķirības, un tas nepārprotami liecināja par nacionālās šķelšanās simptomiem jau Pilsoņu kara priekšvakarā.

20. gadsimtā strauji palielinājās Pārstāvju palātas darba apjoms, tādēļ likumdevējiem nācās pieņemt virkni ierobežojošu un reglamentējošu normatīvu. Vienlaikus pieauga Senāta valstiskā nozīme. Tomēr Pārstāvju palātai joprojām ir liela vara un ietekme iekšzemes līdzekļu izlietojuma politikā, jo tai ir ekskluzīvas tiesības ierosināt likumprojektus valsts ieņēmumu un asignējumu jomā. Lielais kongresmeņu skaits (435) salīdzinājumā ar senatoru skaitu (100) prasa ļoti labu palātas

SAVIENOTĀS VALSTIS
Viceprezidents (*centrā*) un Pārstāvju palātas spikers aplaudē prezidentam Bušam, kurš ikgadējā runā izklāsta izpildvaras politisko programmu.

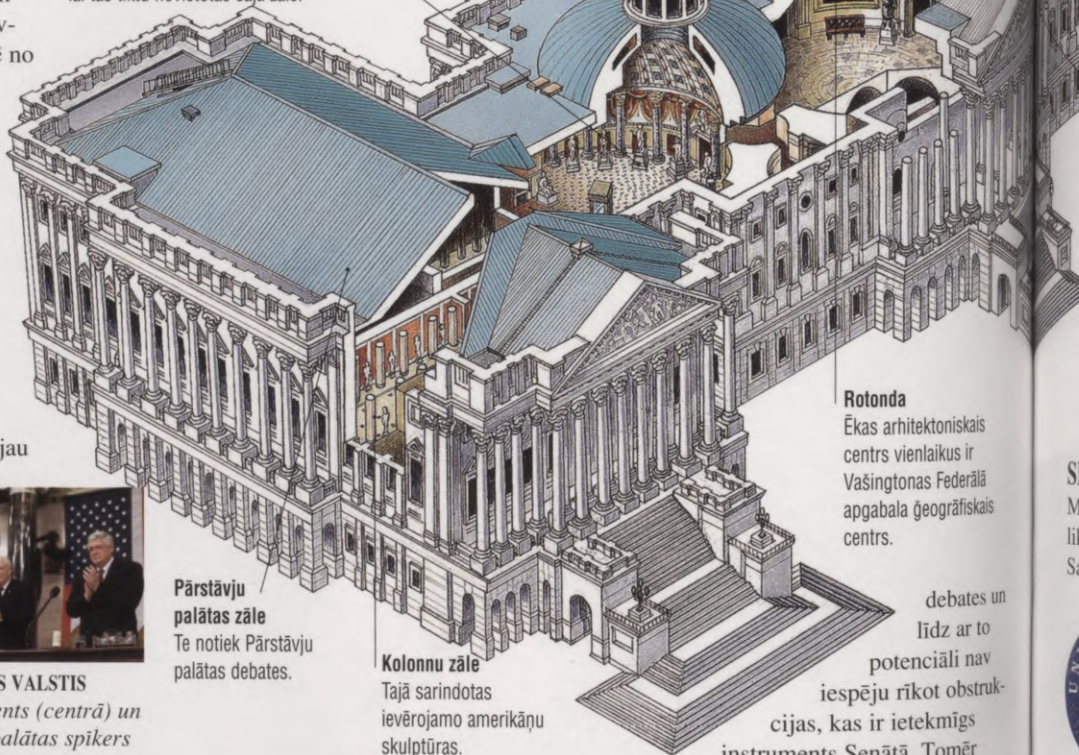

PĀRSTĀVJU PALĀTA

Ciešās sēdvietas Pārstāvju palātā rada "tuvības" vidi Kongresa apakšnama debatēs.

Nacionālā skulptūru zāle

1864. gadā Kongress uzaicināja katru štatu pasūtīt divu ievērojamo pilsoņu skulptūras, lai tās tiktu novietotas šajā zālē.

Pārstāvju palātas zāle
Te notiek Pārstāvju palātas debates.

Kolonnu zāle
Tajā sarindotas ievērojamo amerikāņu skulptūras.

Rotonda

Ēkas arhitektoniskais centrs vienlaikus ir Vašingtonas Federālā apgabala ģeogrāfiskais centrs.

debates un līdz ar to potenciāli nav iespēju rīkot obstrukcijas, kas ir ietekmīgs instruments Senātā. Tomēr

organizētību. Kopš 1822. gada Pārstāvju palātā tiek veidotas pastāvīgas komitejas. Decentralizētās struktūras dēļ tās darbu reglamentē daudzas institucionālās procedūras, kas nav raksturīgas Senātam. Piemēram, tiek stingri ierobežotas brīvās

likumdošanas procesā abas palātas ir vienlīdz nozīmīgas. Spikeram, kurš vada Pārstāvju palātu, ir liela ietekme likumdošanā un visā nacionālajā politikā. Partijai būtiski svarīgi ir būt vairākumā, jo tad tā pastāvīgi var īstenot savu programmu un nodrošināt politisko ietekmi likumu pieņemšanas procesā.

PILNVARAS UN PROCEDŪRAS

IMPĪČMENTS

Pārstāvju palāta ir pilnvarota ierosināt impīčmentu (atstādināšanu), bet impīčmenta procedūru izskata Senāts. Vainas atzīšanai nepieciešama divu trešdaļu klātesošo senatoru piekrišana. Kopš 1789. gada impīčmenta apsūdzība skatīta attiecībā pret 17 amatpersonām, to vidū diviem prezidentiem – Endrū Džonsonu un Bilu Clintonu.

NOMINĀCIJAS

Senāts izskata prezidenta izvirzītos kandidātus amatam izpildvaras un tiesu jomā un apstiprina vai noraida tos.

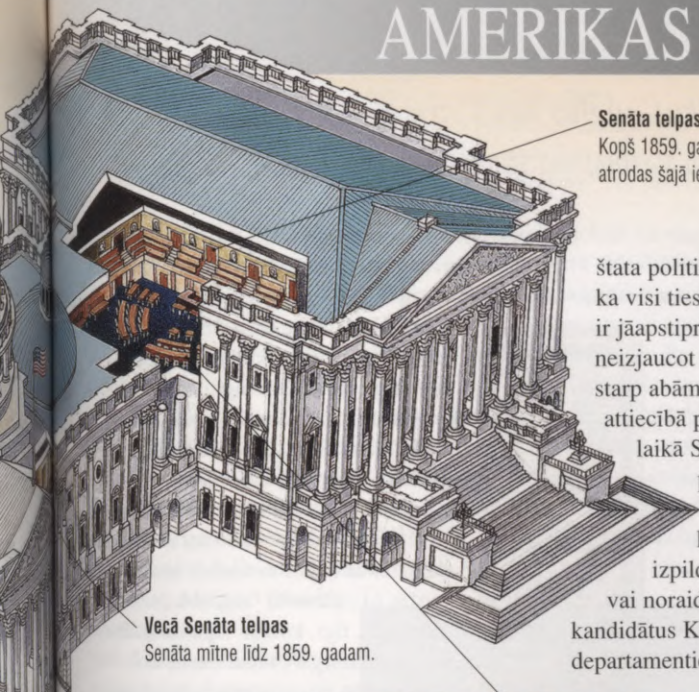
IMPĪČMANTA KOMITEJA

Pārstāvju palātas Tiesnešu komiteja spriež par prezidenta Klintonu atstādināšanu 1998. gadā.

LĪGUMI

Senātam ir tiesības apstiprināt (ar divām trešdaļām balsu) vai grozīt līgumus, ko noslēgusi izpildvara. Tikai daži no šiem līgumiem, kas izvērtēti Senātā, ir noraidīti, bet daudzi apturēti komitejā vai tos anulējis prezidents. Prezidents var teikt savu vārdu par tiem izpildvaras nolīgumiem ar ārzemēm, kuriem nav vajadzīgs Senāta apstiprinājums.

AMERIKAS SAVIENOTĀS VALSTIS

Senāta telpas
Kopš 1859. gada Kongresa augšņams atrodas šajā ievērojamajā telpā.

štata politikas vajadzības. No tā izriet, ka visi tiesību akti, ko pieņem Kongress, ir jāapstiprina abās palātās; Senātam, neizjaucot vienlīdzīgo varas sadalījumu starp abām palātām, ir regulatīvas tiesības attiecībā pret Pārstāvju palātu. Tajā pašā laikā Senātam ir tādas pilnvaras lemt par valsts politiku, kādu nav Pārstāvju palātai. Galvenais, ka tas ir pilnvarots pārraudzīt izpildvaras jomu, kā arī apstiprināt vai noraidīt prezidenta izvirzītos amatu kandidātus Kabineta, izpildvaras departamentiem un Augstākajai tiesai. Senāts ir pilnvarots arī apstiprināt vai noraidīt izpildvaras noslēgtos līgumus. Senāts ir ievērojami mazāks par Pārstāvju palātu, un tajā ir tikai 100 vietu – no katra štata divi senatori, kas ievēlēti uz sešiem gadiem, atšķirībā no Pārstāvju palātas locekļiem, kurus ievēlē uz diviem gadiem. Līdz ar to politiskā vara ASV

Senātā ir sadalīta atšķirīgi. Tā kā senatora amata termiņu skaits nav ierobežots, pastāv senioritātes jeb vecākuma sistēma – senatoram, kurš amatā ir ilgāku laiku, ir arī lielāka ietekme. Ilgstoši nostrādājušie senatori parasti ieņem politiski nozīmīgos amatus kādā no 16 pastāvīgajām komitejām, kā arī spēj savu statusu efektīvāk izmantot. Kopumā salīdzinājumā ar kongresmeņiem senatoriem ir lielāka politiskā vara, tādēļ tie ir ievērojami politiķi valsts mērogā. Senāts darbojas daudz ātrāk un efektīvāk par Pārstāvju palātu, jo apakšnamā liela nozīme ir sarežģītiem oficiāliem kanāliem, turpretī augšnamā – personisko attiecību sistēmai, kas balstās uz zināšanām par kolēģu darba metodēm un politiku. Ja balsojumā balsis dalās uz pusēm,

izšķirošā balss ir Senāta formālajam priekšsēdētājam – viceprezidentam. Tomēr parasti viceprezidents balsošanā piedalās reti un sēžu vadīšanai Senāts ievēlē priekšsēdētāju, kurš nodrošina kārtību sēžu zālē un senatoru balsojumu pareizu norisi, bet citādi īpašu pilnvaru viņam nav.

Vai jūs gribētu iekļūt Senātā?

Tik tiešām, jūsu iespējas ir daudz lielākas, nekā varat iedomāties! Atšķirībā no daudzām citām pasaules valstīm amerikāņu tiesību sistēmai ir salīdzinoši nedaudz prasību pret saviem ievēlētajiem pārstāvjiem. Jūs esat piemērots, ja vien esat vecāks par 30 gadiem, tā štata pastāvīgais iedzīvotājs, no kura jūs ievēlē, un jums vismaz deviņus gadus ir ASV pilsonība. Netiek prasīta oficiāla izglītība un profesionālā pieredze. Jums pat nav jābūt dzimušam ASV, un tas īstenībā nozīmē to,

HILARIJA RODHEMA KLINTONE Senatore Klintonē, bijusi pirmā lēdija, debatē ar prezidentu Bušu tajā pašā Ovalajā kabinetā, kurā reiz strādāja viņas vīrs.

ka jebkurš visā pasaulē potenciāli var iekļūt Senātā. Liela loma ir patriotismam un dedzīgai interesei par amerikāņu politiku. Senatori iepriekš darbojušies dažādās jomās – viņu vidū ir juristi,

ārsti, virsnieki, rakstnieki, lauksaimnieki, skolotāji, biznesmeņi un citu profesiju pārstāvji. Pat pirmās lēdijas nav izņēmums,

Senators Kenedijs

piemēram, Hilarija Klintonē, ko ievēlēja 1999. gadā. Protams, reizēm palīdz piederība pie ģimenes ar bagātu politisko vēsturi, kā tas ir ar Eduardu (Tedu) Kenediju, kurš ir senators kopš 1962. gada.

Vecā Senāta telpas
Senāta mītne līdz 1859. gadam.

SENĀTS
Visi senatori pulcējušies uz 107. Senāta atklāšanas sēdi.

SENĀTS

Mūsdienu Senāts, iespējams, ir varenākais likumdošanas struktūras augšņams pasaulē.

Saskaņā ar ASV Konstitūcijas autoru sākotnējo ieceri Senātam bija jābūt liberālam un intelektuālam forumam, kurā notiek debātes par nacionālo politiku, bet valsts pārvaldes dominējošais spārnis bija Pārstāvju palāta. Tā kā līdz 1922. gadam senatorus ievēlēja štatu likumdošanas iestādes un tādējādi tie nebija tieši atbildīgi savas pavalsts iedzīvotājiem, tika uzskatīts, ka senatoru vispārfilozofisko viedokli par politiskiem jautājumiem īpaši neietekmē katra

OBSTRUKCIJAS RĪKOŠANA UN DEBAŠU IZBEIGŠANA

Jēdzienu "obstrukcija" sāka lietot 19. gs. 50. gados, un tas nozīmē debāšu atlikšanu vai tiesību akta bloķēšanu ar obstruktīvu taktiku, piemēram, pārāk garu runu teikšanu, trokšņošanu. 1917. gadā Senāts pieņēma noteikumus, atļaujot ar divu trešdaļu vairākuma balsojumu debātes pārtraukt. 1975. gadā šāda lēmuma pieņemšanai vajadzīgo balsu skaitu samazināja līdz trim piektajām.

MISTERS SMITS DODAS UZ VAŠINGTONU

Kādreiz kritizēta par naivumu un pārlietu optimismu, filma "Misters Smits dodas uz Vašingtonu" ir kļuvusi par klasisku amerikāņu demokrātiskā ideālisma kultūras atspoguļojumu. Šajā ainā Smits rīko obstrukciju, lai apturētu ētiski apšaubāma likumprojekta pieņemšanu.

IZRAIDĪŠANA UN NOSODĪJUMS

ASV Konstitūcijas 1. panta 5. daļa paredz, ka katra Kongresa palāta var "...sodīt savus locekļus par kārtības neievērošanu un ar divu trešdaļu vairākumu izslēgt no palātas". Kopš 1789. gada Senāts ir izslēdzis tikai 15 senatorus, bet nosodījis deviņus. Nosodījums ir oficiāls paziņojums par nosodīšanu, kas neparedz atcelšanu no amata.

TIESAS

“Es allaž esmu teicis, ka žēlsirdība nes bagātākus augļus nekā strikts taisnīgums.”

Abrahams Linkolns (1809–1865), runa Vašingtonā 1865. gadā

AUGSTĀKAIS ZĪMOGS

Šajā oficiālajā tiesas zīmogā attēlots ērglis, kas planē virs vienas zvaigznes, simbolizējot to, ka saskaņā ar Konstitūciju ir viena Augstākā tiesa.

AUGSTĀKĀ TIESA

Valsts visaptverošās tiesu sistēmas galvgali atrodas Augstākā tiesa. Tā tika izveidota ar 1789. gada 24. septembra Aktu par tiesas varu (pirmo Senāta pieņemto tiesību aktu) un sāka savu darbu 1790. gada 2. februārī. Pēc diviem gadiem tā pasludināja savu pirmo tiesas spriedumu. Interesanti, ka Aktā par tiesas varu Augstākajai tiesai neapstiprināja tiesību piešķirta tās svarīgākā un

slavenākā funkcija – atkārtotā lietu izskatīšana. Šo praksi 1803. gadā aizsāka Galvenais tiesnesis Džons Māršals ar vēsturisko spriedumu lietā “Mārberijs pret Medisonu”. Kopš

tā laika Augstākajai tiesai ir piešķirtas tiesiskās uzraudzības pilnvaras, kas attiecas uz jebkuru tiesas spriedumu visā valstī. Tādējādi visiem Amerikas Savienoto Valstu pilsoņiem garantēta vienlīdzība likuma priekšā.

Viljams H. Tafts ir vienīgais ASV prezidents, kurš jebkad bijis arī Augstākās tiesas tiesnesis.

Augstākā tiesa ir pilnvarota atzīt par Konstitūcijai neatbilstošu un līdz ar to nelikumīgu un spēkā neesošu jebkuru tiesību aktu, likumu vai tiesas spriedumu.

Šīs tiesas darbības aspekts ir raksturīgs tikai amerikāņiem, jo nevienai citai tiesai visā pasaulē nav tāda pilnvaru diapazona un ietekmes, kāda ir ASV Augstākajai tiesai.

Augstākās tiesas sesijas sākas oktobrī un ilgst līdz jūnija beigām vai jūlijam. Tās ir saspringtas un aptver milzīgu daudzumu lietu, jo katrā sesijā izskatīšanai tiek iesniegti aptuveni 7000 lietu. Šajā laikposmā tiesa darbojas pēc sesiju un darba pārtraukumu cikliskās metodes; katrs periods ilgst apmēram divas nedēļas. Sesijā tiesa izskata līdz 24 lietām, katrai pusei

AUGSTĀKĀS TIESAS ĒKAS FRĪZE
Roberta Eitkena bareljefā attēlota tronī celtā Brīvība, ko sargā Kārtība un Autoritāte. Abās pusēs triju figūru grupas attēlo Padomi un Pētniecību.

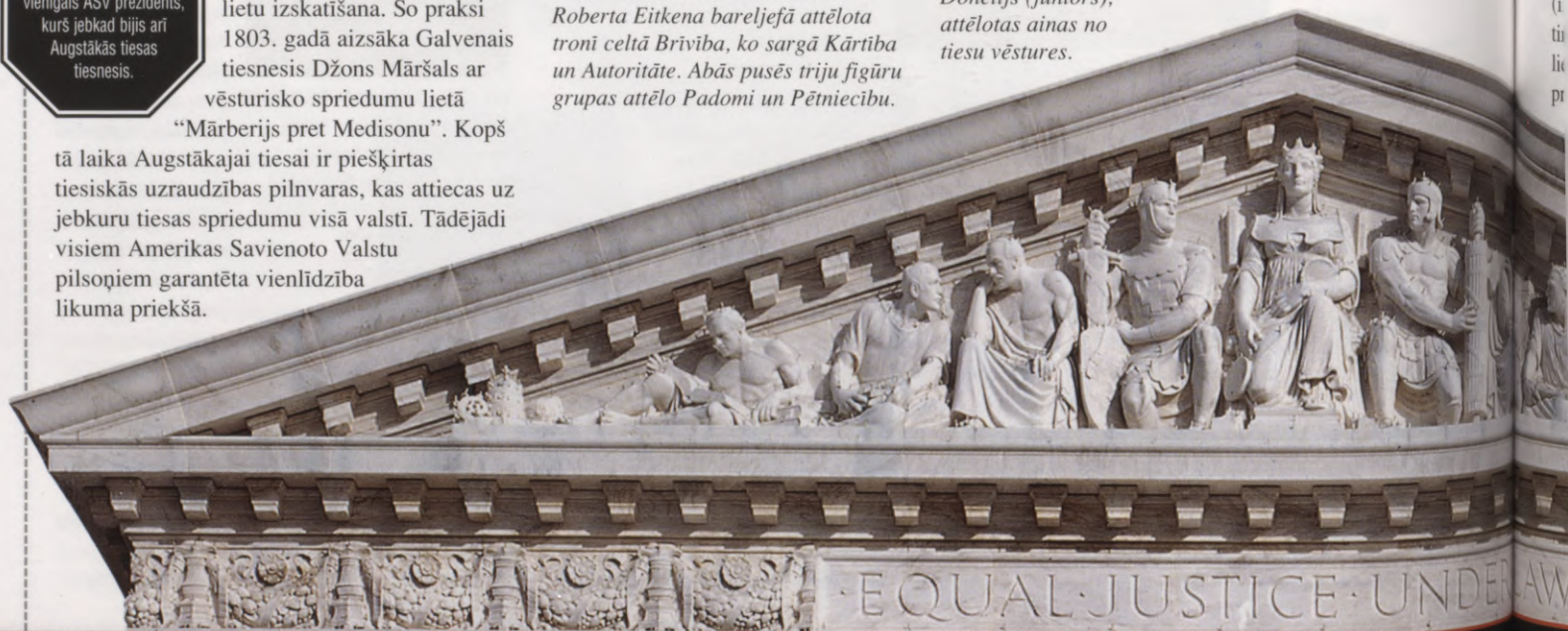
tiek dota pusstunda, lai tiesu iepazīstinātu ar saviem argumentiem. Darba pārtraukuma periodā tiesneši izskata citus ar tiesu saistītus jautājumus, apspriežas cits ar citu par lietām, kuras noklausījušies iepriekšējā tiesas sesijā.

Lai nodrošinātu tiesu jomas nodalīšanu no citām valdīšanas jomām, amerikāņu Konstitūcija paredz vairākus īpašus pasākumus. Ievērojamākais no tiem ir fakts, ka Augstākās tiesas tiesnešus ieceļ uz mūžu, t.i., tiesneši “saglabā savu amatu tik ilgi, kamēr viņu uzvedība ir priekšzīmīga”, tāpat tiesneša atalgojumu nevar samazināt, viņam atrodoties amatā. Augstākās tiesas tiesnešus nominē prezidents un apstiprina Senāts.

AUGSTĀKĀS TIESAS BRONZAS DURVIS

Durvju paneļos (detala), kuru autors ir Džons Donelijs (juniors), attēlotas ainas no tiesu vēstures.

VĒSTURISKI NOLĒMUMI

1954

BRAUNA PRET PEDAGOGU VALDI

Spriedums, ka rasu segregācija ir pretrunā ar Konstitūciju, sekmēja 20. gs. 50.–60. gadu pilsoņtiesību reformas.

SEGREGĀCIJA

Sabiedriskajā transportā to aizliedza 1956. gadā.

1962

ENDŽELS PRET VITALI

Tā kā baznīca ir šķirta no valsts, šajā polemiskajā spriedumā Tiesa pasludināja, ka ikdienas lūgšanas prakse Ņujorkas valsts skolās ir pretrunā ar Konstitūciju.

1966

MIRANDA PRET ARIZONU

Spriedums pasludināja, ka atzišanās, kas panākta nepareiziem līdzekļiem, ir pretrunā ar Konstitūciju. Aizdomās turētājiem ir jāpasaka, ka viņiem aresta laikā ir tiesības klusēt.

1973

ROJA PRET VEIDU

Neapšaubāmi pats polemiskākais Augstākās tiesas spriedums, ar kuru abortus pasludināja par likumīgiem.

ERNESTO MIRANDA
Mirandas (pa labi) vainas pierādījums tika noraidīts.

HARIJS BLEKMANS
Tiesnesis Blekmans lēma par labu abortiem.

ASV

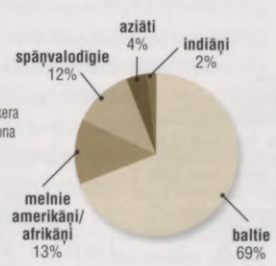

Oficiālais nosaukums: AMERIKAS SAVIENOTĀS VALSTIS

ASV nosaukums radies, štatiem jeb pavalstīm apvienojoties vienotā valstī, bet Amerika nosaukta florenciešu jūrasbraucēja Amerigo Vespuči vārdā, kurš sasniedza Dienvidamerikas kontinentu 1499. gadā.

ETNISKĀIS SASTĀVS

RELIĢIJA: protestanti 61%, Romas katoļi 2%, jūdaiisti 2%, citi un nereligiōzi 12%
VALSTS VALODA: angļu
REĢIONI VAI PROVINCES: 50 štati un 1 apgabals
ATKARĪGĀS TERITORIJAS: Amerikas Samoa, Beikera sala, Guama, Holenda sala, Džarvisas sala, Džonstona atols, Kingmena rifs, Midveja salas, Navasa sala, Ziemeļu Marianas salas, Palmiras atols, Puertoriko, Virdžīnu salas, Veika sala
PLAŠSAIŅIŅAS LĪDZĒKĻI: nav politiskās cenzūras
VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas
TIESĪBU SISTĒMA: angļu vispārējās tiesības; atzīst Starptautiskās Tiesas piekrišību
STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: AIDB, ANO Drošības padome, ANO, ANZUS, APEC, ARF (dialoga partnere), AsDB, ASEAN (dialoga partnere), Australia Group, BIS, CCC, CERN (novērot.), CP, EAPC, ECE, ECLAC, EDSO, EP (novērot.), ERAB, ESAO, ESCAP, FAO, G5, G7, G8, G10, IADB, IAEA, ICAO, ICC, ICTU, ICRM, IDA, IEA, IFAD, IFC, IFRCS, IHO, ILO, Interpols, IOM, ISO, ITU, MINURSO, MIPONUH, NAM (viesis), NATO, NEA, NSG, OAS, OPCW, PCA, PDK, PTO, PVO, SJO, SOK, SPC, SRAB, SVF, UNCTAD, UNHCR, UNIKOM, UNITAR, UNMEE, UNMIBH, UNMIK, UNMOVIC, UNOMIG, UNRWA, UNTAET, UNTSO, UNU, UPU, WIPO, WMO, ZC
POLITISKĀS PARTIJAS: Rep – Republikāniskā partija; Dem – Demokrātiskā partija; Ind – Neatkarīgie

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 1.
NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 34 100
INFLĀCIJA: 3,4%
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -445 miljrd. USD
VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: valūta ir ASV dolārs

VALSTS VALŪTA: ASV DOLĀRS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsōņkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	●
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Nav obligātā valsts militārā dienesta.
- Vienīgā pasaules lielvara.
- Aizsardzības izdevumi ir apmēram viena trešdaļa no šiem izdevumiem pasaulē.
- ASV militārpersonas vada karu pret terorismu Afganistānā un Irākā.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: iebrukumi Grenādā (1982) un Panamā (1989). Liča karš (1991). Intervence Kosovā (1999). Karš pret terorismu Afganistānā (2001). Iebrukums Irākā (2003)

AUGSTĀKĀ TIESA

Neoklasicisma stilā celtā Augstākās tiesas ēka ar korintiskajiem orderiem simbolizē Tiesas "goda un svarīguma" pozīciju valsts varas sistēmā.

REĢIONĀLO TIESU SISTĒMAS

Pakārtoti Augstākajai tiesai darbojas sarežģīta apelācijas, apgabala, reģiona, štata un vietējo tiesu sistēma. Federālā tiesu iekārta ir sadalīta 94 atsevišķos tiesu apgabalos – katrā štatā ir vismaz viens apgabals, piemēram, tā ir Guamā, ASV Virdžīnu salās un Ziemeļu Marianas salās, un šā apgabala tiesu jurisdikcijā ir visas federālās lietas – gan civillietas, gan krimināllietas. Šie apgabali ir sadalīti 12 reģionālos iecirkņos, katrā no tiem ir apelācijas tiesa, kuras jurisdikcijā ir konkrētā reģiona apgabaltiesa. Federālā tiesu iecirkņa valsts tiesas jurisdikcijā ir patentu tiesības un lietas, ko iztiesājusī Starptautiskā Tirdzniecības tiesa (izskata starptautiskās tirdzniecības un muitas lietas) un Federālo prasījumu tiesa (izskata

galvenokārt naudas prasības pret štatu, ietverot tādas jomas kā nodokļi, līgumi, maksas, indiāņu tiesības un intelektuālā īpašuma jautājumi).

Tā kā katrs štats ir atsevišķa pavalsts, katrā ir dažādas komplicētības tiesu sistēma. Lielākajā daļā Amerikas štatu ir sava reģionālo un vietējo tiesu sistēma, kā arī augstākā tiesa – tās visas ir Amerikas Savienoto Valstu Augstākās tiesas galīgajā jurisdikcijā.

AUGSTĀKĀS TIESAS TIESNEŠI

Sākumā Augstākajā tiesā bija seši tiesneši, bet 1869. gadā to skaits pieauga līdz deviņiem. Pašreizējo augstāko tiesnesi Viljamu H. Renkvistu (priekšējā rindā vidū) 1986. gadā iecēla prezidents Reigans, bet pārējos astoņus tiesnešus iecēluši dažādi prezidenti, sākot no 1975. gada. Pēdējā iecelšana amatā notika 1994. gadā.

1976

NĀVESSODS
 Sākot ar lietu "Gregs pret Džordžiju", Augstākā tiesa iztiesāja virkni lietu par nāvesoda konstitucionalitāti, eventuāli pasludinot to par cietsirdīgu un nehumānu.

ELEKTRISKAIS KRĒSLS
 Viens no nāvesoda izpildes paņēmieniem.

1989

TEKSASA PRET DŽONSONU
 Tiesa noraidīja Teksasas likumu, kas aizliedz zaimot Amerikas karogu.

KAROGA DEDZINĀŠANA
 Virietis protestē pret šādas rīcības aizliegšanu.

PARTIJU SISTĒMA

20. gs. 30. gados Parker Brothers Inc. atspoguļoja Amerikas prezidenta vēlēšanas kā "politisku spēli".

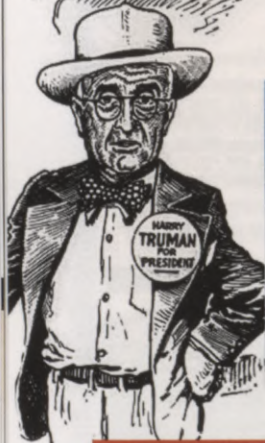
Harijs "sador viņiem"

1948. gada vēlēšanas bija lielākais satricinājums ASV vēlēšanu vēsturē. Trumens pārspēja divus sāncensus pats savā partijā, nepiepildījās arī aptauju prognozes par viņa sakāvi vēlēšanās. Humoristiskajā

grāmatā (attēls zemāk),

ko izdeva Demokrātiskās partijas Nacionālā komiteja, prezidents tika attēlots kā "vienkāršas tautas" varonis ("Give 'em Hell" Harry). Ar to viņš kļuva daudz pievilcīgāks vēlētajiem nekā Tomass Džūijs.

THOSE FELLOWS SEEM MORE CONCERNED WITH BEATING ME THAN DEWEY!

"Es uzskatu, ka šī politikas izspēlēšana vienkāršas komēdijas līmenī ir amerikāniska divvainība."

H. I. Menkens (1880–1956)

Kopš 19. gs. 30. gadiem populāri ir vēlēšanu simboli.

PARTIJAS ORGANIZĀCIJA

Amerikas Savienotajās Valstīs politiskās partijas ir "kadru" tipa partijas pretstatā masu dalības partijām, kā, piemēram, Ķīnas Komunistiskā partija. Vārds "kadri" attiecas uz nelielu aktīvu partijas biedru grupu, kas paveic lielāko daļu darba, piesaistot balsis vēlēšanām. Šis apraksts nenozīmē, ka līdzdalība partijā un līderība aprobežojas ar mazām, ekskluzīvām grupām; Amerikā katrs var iesaistīties partijā un censties panākt šīs partijas pārstāvību vietējā, štata vai nacionālā līmenī. Divas lielākās amerikāņu partijas ir decentralizētas, tās – Demokrātiskā partija un Republikāniskā partija – pastāv kā atsevišķas partijas katrā no 50 štatiem. Štata partiju darbību

TEDIJS RŪZVELTS

Kliforda K. Berimena karikatūrā (pa labi) Tedijs Rūzvelts rāda likumprojektu par dzelzeļa atlaidēm no gaidošajam un izvairīgajam zilonim, bet ēzēlis aizmugurējā plānā saka: "Tā ir laba lieta!"

DEMOKRĀTI

Kopš 1837. gada Demokrātu partiju saista ar ēzeļa tēlu, kad Endrū Džeksons tika nosaukts par ēzeli jeb stulbeni (jackass) par savu stūrgalvību politiskajās debatēs. Rezultātā Džeksons savas kampaņas plakātos sāka izmantot ēzeļa tēlu. Politiskais karikatūrists Tomass Nests izdevumā "Harper's Weekly" pacēla ēzeli partijas simbola statusā.

PARTIJAS UN VĒLĒŠANAS

ASV POLITISKO PARTIJU RAŠANĀS

Amerikas Savienoto Valstu Konstitūcijā, kas uzrakstīta 1778. gadā, nekur nav minētas politiskās partijas. Daži no t.s. tēviem-dibinātājiem neatbalstīja "partijas garu", jo baidījās, ka šāda dalīšanās varētu vājināt jauno valsti. Tomēr jau Džordža Vašingtona administrācijas laikā, 18. gs. 90. gados, radās pirmās partijas. Faktiski partiju aizmetņi parādījās jau tad, kad 1787. gada Konstitucionālā konventa delegāti sadalījās "federāļos" un "antifederāļos", jo viņiem bija dažādi viedokļi par verdzību, valsts parādu un pareizu varas sadalījumu starp federāciju un štatiem. Tas bija saistīts ar dažādajām tautsaimniecības sistēmām Ziemeļu un Dienvidu štatos. Tās gan nebija partijas organizācijas mūsdienu nozīmē. Atšķirībā no agrinajām britu partijām amerikāņu politiskās

partijas jau sākotnēji centās savā darbībā iesaistīt plašākas vēlētajū masas.

DIVPARTIJU SISTĒMA

Lielākoties ASV vēsturē ir pastāvējusi divpartiju sistēma. Džeksona laika Demokrātiskie republikāņi kļuva par mūsdienu Demokrātisko partiju, bet Republikāniskā partija izveidojās 19. gs. 50. gados kā opozīcija gan demokrātiem, gan vigiem (Vīgu partija pastāvēja neilgu laiku – no 1834. līdz 1852. gadam, tā bija vairāku grupu brīva apvienība, kas bija opozīcijā pret prezidenta Džeksona aktīvo iejaukšanos likumdošanā.). Kopš 20. gs. 60. gadiem atšķirības starp republikāņiem un demokrātiem ir kļuvušas mazāk izteiktas. Tagad daudzi vēlētajū sevi apzinās kā neatkarīgos, savukārt

citi gan identificējas ar kādu partiju, bet ne vienmēr konsekventi balso tieši par to. Viens no izskaidrojumiem šo divu lielo partiju pastāvēšanai varētu būt tāds, ka tās nav izteikti ideoloģiskas organizācijas, bet brīvas štata un vietējo partiju apvienības, kas sanāk kopā ik pēc četriem gadiem prezidenta vēlēšanās. Lai gan republikāņi kopumā ir daudz konservatīvāki nekā demokrāti, abās partijās ir gan labējais, gan kreisais spārns, kas sacenšas par ietekmi.

NACIONĀLIE KONVENTI

Pirmais liels partijas nacionālais konvents notika 1832. gadā. Konventu sistēma palielināja tautas līdzdalību vēlēšanu procesā un deva abām lielajām partijām iespēju apvienot savas iekšējās nodaljas. Mūsdienās nacionālajam konventam ir vairāki uzdevumi.

WANT TO GET MORE VOTES FOR EISENHOWER? HERE'S HOW...

Reklāmas televīzijā 1952. gadā palīdzēja Dvaitam Eizenhaueram – “viram no Abilinas” – sakaut Edleju Stivensonu, gūstot spožu uzvaru vēlēšanās.

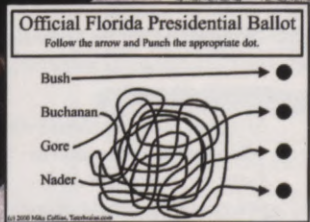
koordinē pastāvīgas nacionālās komitejas. Šī decentralizētā struktūra izpaužas tā, ka federālajā līmenī izpildvaras un likumdošanas jomas ir nošķirtas. Nacionālās partijas izvirza kandidātus prezidenta un viceprezidenta amatam, bet štata partijas, minimāli atsaucoties uz nacionālo partiju, izvirza Kongresa locekļus. Rezultātā demokrāti un republikāņi nekontrolē likumdevēju balsis tādā apmērā, kā to dara politiskās partijas Lielbritānijā, kur parlamenta locekļi balso atbilstoši “partijas līnijai”.

Floridas fiasko

Ilgākais vēlēšanu strīds Amerikas vēsturē sākās jau drīz pēc pusnakts 2000. gada 8. novembrī. Demokrātu kandidāts Als Gors sākumā pieļāva sakāvi, bet mainīja viedokli, kad viņam pateica, ka galvenajā Floridas štatā rezultāti bijuši daudz labāki, nekā norādīts iepriekšējos ziņojumos. Liels skaits nepareizi aizpildītu vēlēšanu biļetenu vienā Floridas apgabalā izraisīja mēnesi ilgu diskusiju starp abu pušu juristu komandām, jo saskaņā ar Floridas likumiem ļoti līdzīgu rezultātu gadījumā nepieciešama atkārtota balsu pārskaitīšana. Ar rokām skaitītie un automātiski pārskaitītie balsošanas rezultāti iemācīja amerikāņiem vairāk, nekā viņi patiesībā vēlētos zināt par smalkajām atšķirībām starp dažādiem nepilnīgi aizpildītajām balsošanas kartītēm. Nācīja trīs arēnās vēroja juridisko cirku, kas ceļoja no Floridas Augstākās tiesas uz ASV Augstāko tiesu, līdz 11. decembrī beidzot oficiāli tika paziņots, kurš būs 43. prezidents.

Plašsaziņas līdzekļi azartiski uzturēja vēletāju interesi par galīgo rezultātu.

COLLEGE BOUND?

Politiska parodija par kartītes perforēšanu.

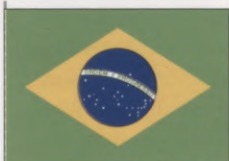
REPUBLIKĀŅI
Tomass Nests bija pirmais, kurš t.s. Lielo Veco partiju 1874. gadā attēloja ziloņa izskatā. Demokrāti toreiz centās sēt paniku republikāņu vēletājos, iegalvojot, ka prezidents Grānts varētu tiekties pēc trešā varas termiņa. Nests ar to gribēja teikt, ka mīriģi ziloņi ir nesatricināmi un vadāmi, bet nobijušies tie kļūst nevadāmi. Tas ir partijas simbols arī mūsdienās.

Kandidātu izvirzīšana amatam. Gan štata, gan vietējā līmenī lielās partijas reģistrētie vēletāji balso priekšvēlēšanās par nacionālā konventa delegātiem. Pēc tam šie delegāti izvirza savas partijas prezidenta kandidātu, ko sauc par “karognesēju”.
Partijas iekšējo lietu kārtošana. Partijām jālemj par statūtu un mandātu jautājumiem. Piemēram, republikāņu kandidāta Eizenhauera izvirzīšana amatam 1952. gadā bija atkarīga no tā, vai tiks pieņemts viņa kā t.s. Lielās Vecās partijas (GOP) biedra mandāts.
Partijas platformas pieņemšana. Platforma ir partijas principu izklāstījums un bieži vien arī vēlēšanās uzvarējušās partijas likumdošanas programmas prognoze. Dažreiz par nacionāli nozīmīgiem platformas jautājumiem partijā notiek šķelšanās, piemēram, par verdzību, (demokrāti 1860. g.), par pilson-

tiesībām (republikāņi 1964. g.) un par Vjetnamas karu (demokrāti 1968. g.).
Gatavošanās vēlēšanu kampaņai. Šie pasākumi ietver naudas iegūšanu un tērēšanu kandidātu atbalstīšanai un vēletāju mudināšanai piedalīties vēlēšanās. Tas notiek ar plašsaziņas līdzekļu starpniecību – izmantojot televīziju, radio, drukātus reklāmas materiālus un kampaņas visā valstī.
Trešās partijas un neatkarīgie kandidāti. Amerikāņu vēlēšanu sistēma – vienmandāta vēlēšanu apgabali; kampaņas finansēšanas noteikumi; automātiska balsošana par lielo partiju kandidātiem un Elektoru kolēģija (sk. turpmāk tekstā) – nesekmē trešo partiju veidošanos. Tās reti kad pastāv ilgāk par vienām vēlēšanām, jo trešo partiju pārstāvētās tēmas vai idejas parasti absorbē abas vai viena no lielajām partijām. Amerikāņu

vēlēšanās savulaik ir startējusi arī Partija pret masoniem (1832. g.), Progresīvā republikāņu partija (1912. g.) un Valsts tiesību partija (1948. g.).
ELEKTORU KOLĒGIJA
Šo sistēmu izmanto ASV prezidenta un viceprezidenta ievēlēšanai. Abas lielākās partijas katrā štatā izvirza noteiktu skaitu personu (“kandidātu saraksts vēlēšanām”) atbilstoši pārstāvju skaitam, ko štats sūta uz kongresu. Tie apņemas balsot par savas partijas kandidātiem uz katru no abiem amatiem. Kandidātu saraksts, kas iegūst vislielāko tautas atbalstu, kļūst par štata vēletāju sarakstu. Pēc tam katrs no tiem nodod divas balsis: vienu – par prezidentu, bet otru – par viceprezidentu. Veiksmīgie kandidāti uzvar ar absolūto balsu vairākumu.

BRAZĪLIJA

BRAZĪLIJAS KAROGS
Karogā, kas pieņemts 1992. gada 11. maijā, katra zvaigzne simbolizē kādu štatu.

PĒC DAUDZIEM GADIEM, KURU LAIKĀ BRAZĪLIJA bija Portugāles kolonija, un pēc ilgā militārās varas perioda 20. gs. otrajā pusē tagad tā ir prezidentāla demokrātija. Tā ir attīstījusies tik tālu, ka 2002. gada prezidenta vēlēšanās balsošana pirmo reizi bija pilnīgi automatizēta, bet rezultāti kļuva zināmi jau pēc dažām stundām.

Brazīlija pasludināja neatkarību no Portugāles 1822. gadā, imperatora Pedru I valdīšanas laikā. Impērijas gals pienāca 1889. gadā, kad bez asinsizliešanas notika militārs apvērsums un tika izveidota konstitucionāla demokrātija – Pirmā republika. Tā pastāvēja līdz 1930. gadam, kad pēc sacelšanās pie varas nāca Žetuliu Vargass.

Viņš valdīja, izdodot dekrētus, četrus gadus, kamēr tika izstrādāta jauna Konstitūcija.

KRISTUS STATUJA KORVOKADO KALNĀ
Brazīlijas simbolu – slaveno Kristus Pestītāja statuju – katru gadu apmeklē vairāk nekā 300 000 cilvēku. 1931. gadā uzceltā statuja ir 38 m augsta.

Armija atbalstīja viņa t.s. Jaunās taisnības valsts diktatūru līdz 1945. gadam, kad notika militārs apvērsums. Pēc tam Brazīlija piedzīvoja daudz demokrātiskāku 15 gadus ilgu periodu ar vēlētiem prezidentiem, ieskaitot Vargasu, kurš atgriezās pie varas 1950. gadā un ieņēma amatu līdz pat savai nāvei 1954. gadā. 1960. gadā ar milzīgu tautas vairākuma atbalstu prezidenta amatu ieguva Žaniu Kvadross, taču pēc septiņiem mēnešiem viņš atkāpās. Par valsts galvu kļuva viceprezidents Žuans Guarta, kurš atklāti simpatizēja kreisajiem spēkiem. Tā kā Guarta nevēlējās distancēties no Komunistiskās partijas, 1964. gadā varu pārņēma armija. Nākamajos divdesmit gados pastāvēja autoritāra militāra diktatūra, šim posmam

V A L S T S

LIKUMDOŠANA

KONGRESS

Divpalātu Nacionālais kongress, ko veido Deputātu palāta un Federālais senāts, sanāk katru gadu divās sesijās, kas ilgst četrarpus mēnešus.

▶ DEPUTĀTU PALĀTA

513 vietas; ievēlē uz četriem gadiem tiešās un vispārējās vēlēšanās proporcionāli iedzīvotāju skaitam katrā štatā un federālajā apgabalā. Štatam nevar būt mazāk par astoņiem un vairāk par 60 pārstāvjiem.

▶ FEDERĀLAIS SENĀTS

81 vieta; ievēlē mažoritārās vēlēšanās – trīs senatorus katrā no 26 štatiem un federālajā apgabalā. Kopējais pilnvaru termiņš ir astoņi gadi, bet daļu pārvēlē ik pēc četriem gadiem.

REĢIONĀLĀ PĀRVALDE

- ▶ Štata sapulces un gubernatori
- ▶ Pilsētu mēri
- ▶ Municipālītāšu padomes

SENĀTA SĒŽU ZĀLE

Senatori apspriež tiesību aktu Brazīlijas Nacionālā kongresa Senāta palātā. Ēku projektējis arhitekts Oskars Nimeijers.

IZPILDVARA

PREZIDENTS

Pilda valsts un valdības galvas funkcijas. Ievēlēts tiešās un vispārējās vēlēšanās uz četrus gadus termiņu; nevar ieņemt amatu vairāk nekā divus termiņus pēc kārtas; jābūt Brazīlijas vietējam iedzīvotājam un vecākam par 35 gadiem. Ir pilnvarots iecelt gandrīz 48 000 amatpersonu, bet vēstniekus, Augstākās tiesas tiesnešus, ģenerālvadītājus un Centrālās bankas direktoru apstiprina Senāts. Izdod dekrētus, ierosina tiesību aktus, ievieš likumus.

PREZIDENTS

Ar lielu balsu pārsvaru 2003. gadā par prezidentu tika ievēlēts Luiss Inasio Lula da Silva no Strādnieku partijas. Lula, kas ir bijis fabrikas strādnieks, arodbiedrības līderis un politeslodzītāis, nekad iepriekš nebija ieņēmis administratīvu amatu.

*"Brazīlija nepieder Lulam;
tas ir Lula, kas pieder
Brazīlijai."*

Luiss Inasio Lula da Silva

IZŽUDOŠIE PAMATIEDZĪVOTĀJI
Laikā, kad katru sekundi iet bojā vairāk nekā akrs tropu mežu, pamatiedzīvotāju skaits ir sarucis no aptuveni 6–9 miljoniem 1500. gadā līdz mazāk nekā 250 000 tagad. 2003. gada septembrī valdība iecēla jaunu Nacionālā indiāņu fonda vadītāju, paužot savu vēlmi indiāņu senču zemēs veidot rezervātus.

visnotaļ enerģisks finanšu ministrs. Kardozu t.s. reāla plāns palīdzēja stabilizēt valūtu un noturēt kontrolētu inflāciju. 1998. gadā viņu atkārtoti ievēlēja par prezidentu.

Kardozu otrajā prezidenta amata termiņā Brazīliju smagi skāra ekonomiskās problēmas, korupcija un enerģētikas krīze. 2002. gadā ceturtā prezidenta vēlēšanu kampaņa beidzās ar to, ka brazīlieši par prezidentu ievēlēja bijušo arodbiedrību līderi Luisu Inasio Lula da Silva. Kaut arī agrāk viņš bija paudis kreisus uzskatus, savu prezidentūru viņš uzsāka ar konservatīvu fiskālo politiku. Vēl ir pārāgri spriest, kāda būs viņa ietekme uz lielāko Latīņamerikas valsti.

raksturīgi cilvēktiesību pārkāpumi, biežas ekonomikas krīzes un trakojošas studentu demonstrācijas. 1985. gadā sākās virzība uz daudz atvērta un demokrātiskāka politiskā režīma izveidi. Prezidenta Hosē Sarneja vadībā Brazīlija atgriezās pie civilās varas. 1988. gadā tika apstiprināta jauna Konstitūcija, un vēl pēc gada Brazīlijas pilsoņi pirmoreiz kopš 1960. gada ievēlēja savu prezidentu. Pēc apsūdzībām korupcijā prezidents Fernandu Kollors de Mello 1992. gadā atkāpās, un viņu aizstāja viceprezidents Itamars Franku. 1994. gadā par prezidentu ievēlēja Fernandu Enriki Kardozu, kurš pirms tam bija

FERNANDU ENRIKI KARDOZU

Kardozu t.s. reāla plāns, ko viņš sāka īstenot, vēl būdams finanšu ministrs, bija sākums veiksmīgai ekonomikas programmai Brazīlijā. Savas prezidentūras pirmajos četros gados viņš ieviesa nozīmīgas finanšu un administratīvas reformas, kas palīdzēja stabilizēt demokrātisko sistēmu, iedvešot Brazīlijas pilsoņiem lielāku politiskās atbildības izjūtu.

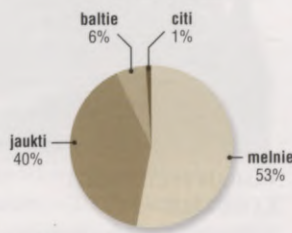
Oficiālais nosaukums: **BRAZĪLIJAS FEDERATĪVĀ REPUBLIKA**

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 172,6 milj.
	GALVASPILSĒTA: BRAZĪLIJA
	PLATĪBA: 8 456 503 km ²
	NEATKARĪBA: 1822
	KONSTITŪCIJA: 1988

BRAZĪLIJAS nosaukums radies no portugāļu valodas vārda saistībā ar plašajām sarkankoka meža (*pau-brasil*) teritorijām, kas klāj zemi.

ETNISKAIS SASTĀVS

RELĪGIJA: Romas katoļi 74%, protestanti 15%, ateisti 7%, afroamerikāņu spiritisti 1%, citi 3%
VALSTS VALODA: portugāļu
REĢIONI VAI PROVINCES: 26 štati un 1 federālais apgabals
ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav
PLĀSSAŪŽINĀS LĪDZEKĻI: nav politiskās cenzūras
Laikraksti: 380 dienas laikrakstu
TV: 19 valstij piederoši dienesti, 237 neatkarīgi
Radio: 1 valstij piederošs dienests, vairāk nekā 2900 neatkarīgu dienestu
VĒLĒŠANU TIESĪBAS: brīvprātīgi no 16 līdz 18 gadu vecumam un pēc 70 gadu vecuma; obligāti no 18 līdz 70 gadu vecumam
TIESĪBU SISTĒMA: romiešu tiesību tradīcijas; nav obligāti atzīt Starptautiskās Tiesas piekirtību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS:
AIDB, ANO, BIS, CCC, ECLAC, FAO, G15, G19, G24, G77, IADB, IAEA, ICAO, ICC, ICTU, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRCS, IHO, ILO, Interpol, IOM (novērot.), ISO, ITU, LAES, LAIA, Mercosur, NAM (novērot.), NSG, OAS, OPANAL, OPCW, PCA, PDK, PTO, PVO, RG, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNHCR, UNIDO, UNITAR, UNMOP, UNMOVIC, UNTAET, UNU, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO
POLITISKĀS PARTIJAS: PFL – Liberālās frontes partija; PT-PT – Kreiso spēku koalīcija (ietver Strādnieku partiju – PT, Demokrātisko darba partiju – PDT); PSDB – Brazīlijas Sociāldemokrātiskā partija; PMDB – Brazīlijas Demokrātiskās kustības partija; PPB – Brazīlijas Progressīvā partija; PTB – Brazīlijas Darba partija; PPS – Tautas sociālistiskā partija

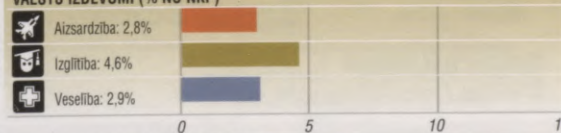
VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 9.
NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 3580
INFLĀCIJA: 7%
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -24,6 miljrd. USD
VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 1,950–2,311 reāli

VALSTS VALŪTA: REĀLS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+	
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○	• Obligātais valsts militārais dienests.
Pilsonkari	○	○	○	• Armijai ir nozīmīga loma valsts iekšējā drošībā.
Starptautiski kari	○	○	○	• Plaši izversta bruņojuma nozare.
Ārvalstu intervence	○	○	○	• Palielinās militārā sadarbība ar Argentīnu, Paragvaju un Urugvaju.
NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav				• Karavīri ir piedalījušies ANO Miera uzturēšanas misijās, tostarp Austrumtimorā.

P Ā R V A L D E

TIESAS

AUGSTĀKĀ FEDERĀLA TIESA

Augstākajā tiesu iestādē ir 11 tiesnešu, kam ir atbilstoša juridiskā un konstitucionālā sagatavotība un pieredze. Tiesnešus uz mūžu ieceļ prezidents, tos pēc izvirzīšanas ar absolūtu balsu vairākumu apstiprina amatā Senāts.

AUGSTĀKĀ TIESA

Apelācijas tiesa, kurai ir primārā jurisdikcija par noziegumiem un izpildrakstiem pret valdību; tajā ir 33 tiesneši, ko ieceļ prezidents, bet apstiprina Senāts.

REĢIONĀLĀS FEDERĀLĀS TIESAS

Atrodas katrā štata galvaspilsētā un federālajā apgabalā; īsteno justīciju reģionālā līmenī un pārrauga vietējās tiesas; katrā tiesā jābūt vismaz septiņiem tiesnešiem.

VICEPREZIDENTS

Ievēlēts vispārējās vēlēšanās ar to pašu biļetenu, ar ko prezidents, arī, ilgākais, uz diviem četrus gadu termiņiem. Palīdz prezidentam administratīvajā darbā.

KABINETS

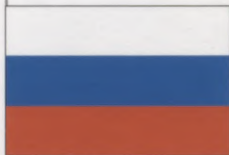
Ministru skaits var būt dažāds. Ieceļ un atlaiž prezidents.

VĒLĒŠANU SISTĒMA

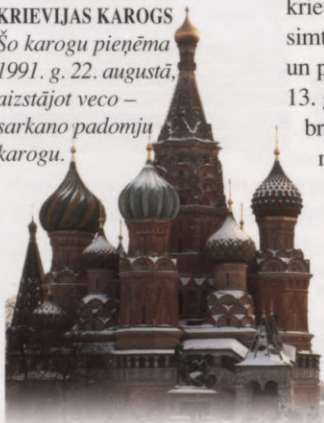
Pilsoņiem pēc 18 gadu vecuma balsošana ir obligāta, un ik pēc četriem gadiem visi Brazīlijas pilsoņi – dzimtenē vai ārzemēs – nodod savas balsis, lai ievēlētu jaunu prezidentu. Sievietes ieguva balsstiesības 1932. gadā. Ik pēc četriem gadiem brazīlieši vēl balso par gubernatoriem, senatoriem, federālajiem deputātiem un štata lēģislatūru.

BRAZĪLIJAS NACIONĀLĀ KONGRESA PILS
Brazīlijas Nacionālā kongresa ēkā atrodas gan Federālais senāts, gan Deputātu palāta. Senāts atrodas otrādi apgrieztajā "kausā", bet Deputātu palāta – "kupola" daļā.

KRIEVIJAS FEDERĀCIJA

KRIEVIJAS KAROGS
Šo karogu pieņēma 1991. g. 22. augustā, aizstājot veco – sarkano padomju karogu.

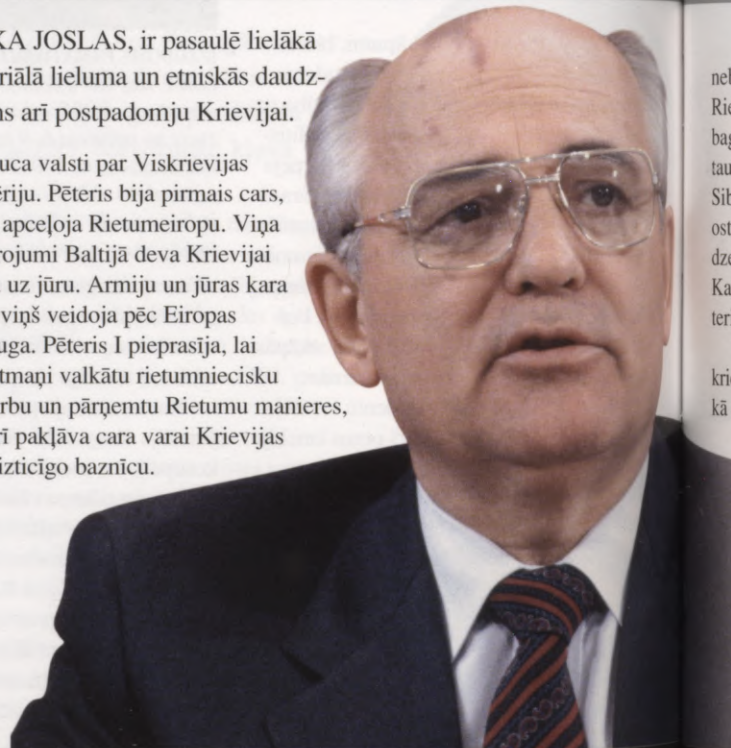

VASILJA SVĒTLAIMĪGĀ KATEDRĀLE
Uzbūvēta, atzīmējot uzvaru pār Kazaņas hanisti.

KRIEVIJA, KURA APTVER ASTOŅAS LAIKA JOSLAS, ir pasaulē lielākā valsts un arī viena no mazapdzīvotākajām. Teritoriālā lieluma un etniskās daudzveidības dēļ valsts pārvaldīšana ir grūts uzdevums arī postpadomju Krievijai.

Līdz 862. gadam bija izveidojusies senkrievu Kijevas Krievzemes valsts. 10. gadsimtā kņazs Vladimirs pieņēma pareizticību un padarīja kristietību par valsts reliģiju. 13. gs. pirmajā pusē daudzu iekarotāju uzbrukumu un kņazistu savstarpējo strīdu novārdzināta, Krievzeme nonāca mongoļu varā. 15. gs. beigās tā nokratīja mongoļu jūgu. Par dominējošo kņazisti kļuva Maskavija, kas gan ar iekarojumiem, gan diplomātiju ieguva suverēnu varu pār citām kaimiņu kņazistēm. Ar cara Mihaila kronēšanu 1613. gadā sākās Romanovu dinastija, kas valdīja Krievijā līdz 1917. gadam. Valsts kļuva par lielu impēriju, kas aizņēma ievērojamu daļu ziemeļu puslodes. Jaunlaiku Krievijas dibinātājs bija cars Pēteris I Lielais (vald. 1689–1725), kurš

nosauca valsti par Viskrievijas impēriju. Pēteris bija pirmais cars, kurš apceļoja Rietumeiropu. Viņa iekarojumi Baltijā deva Krievijai izeju uz jūru. Armiju un jūras kara floti viņš veidoja pēc Eiropas parauga. Pēteris I pieprasīja, lai augstmaņi valkātu rietumniecisku apģērbu un pārņemtu Rietumu manieres, kā arī pakļāva cara varai Krievijas Pareizticīgo baznīcu.

V A L S T S

LIKUMDOŠANA

FEDERĀLĀ SAPULCE

Federācijas padome var noraidīt Domes iesniegtos likumprojektus, bet Dome pēc tam var tos pieņemt ar divu trešdaļu balsu vairākumu.

► FEDERĀCIJAS PADOME

178 Federācijas padomes locekļi ir federācijas subjektu augstākās amatpersonas. Pilnvaru termiņš – četri gadi. Ieceļ valsts augstākās tiesnešus un ģenerālprokuroru, pieņem vai noraida Domes iesniegtos likumprojektus.

FEDERĀCIJAS PADOME

Krievijas Federālās sapulces augšņams.

► VALSTS DOME

450 deputāti, kas ievēlēti uz četriem gadiem: puse – no vienmandāta vēlēšanu apgabaliem, puse – pēc proporcionālās pārstāvības no partiju sarakstiem. Izdod likumus, pieņem valsts budžetu, apstiprina ministrus un Centrālās bankas priekšsēdētāju.

IZPILDVARA

PREZIDENTS

PREZIDENTS
Vladimirs Putins tika ievēlēts 2000. gadā.

Prezidents, kas ievēlēts tiešās vēlēšanās, bet ne ilgāk kā uz diviem secīgiem četrus gadu termiņiem, ir valsts galva un arī bruņoto spēku virspavēlnieks un Valsts drošības padomes priekšsēdētājs. Nosaka valsts vispārējo politiku, darbojas kā galīgais šķēršļtiesnesis starp izpildvaras un likumdošanas jomu, pārstāv valsti ārzemēs, izdod dekrētus un rīkojumus, izsludina ārkārtas stāvokli, nominē amatam augstas valdības amatpersonas, atlaiž ministrus, var atlaist parlamentu un izsludināt jaunas vēlēšanas.

► PREZIDENTA ADMINISTRĀCIJA

Tajā ietilpst Drošības padome, Aizsardzības padome un Administratīvā pārvalde; palīdz prezidentam sagatavot dekrētus un vada valsts politikas īstenošanu.

VALSTS UN REĢIONĀLĀ PĀRVALDE

- 21 republika, 68 apgabali un reģioni
- Vēlēti gubernatori
- Vēlētas reģionālās padomes un prezidenti

DERĀCIJA

PADOMJU LEPNUMS

Virš ieejas vārtiem bijušajā Tautsaimniecības sasniegumu izstādē Maskavā uzstādītā heroiskā strādnieka un kolhoznieces skulptūra

19. gadsimtā Krievijas ekonomika, kurai nebija rūpnieciskās bāzes, tālu atpalika no Rietumiem. Aizvien pieauga bezdibenis starp bagāto augstāko sabiedrību un trūcīgajām tautas masām. Krievija izpletās pa visu Sibīriju. 1860. gadā tika atklāta Vladivostokas osta, bet 1891. gadā sāka būvēt Transsibīrijas dzelzceļa maģistrāli, kas ir garākā pasaulē. Kad 1917. gadā to pabeidza, bezgalīgās teritorijas kļuva daudz pieejamākas.

Tūlīt pēc Krievijas pazemojošās sakāves krievu-japāņu karā (1904–1905) pieņēmas spēkā revolūcija, un cars Nikolajs II bija spiests

MIHAILS GORBAČOVŠ (dz. 1931)
Ievēlēts 1985. gadā par ģenerālsekretāru, Gorbačovs iestājās par sadarbību ar Rietumiem, nevis militāru konfrontāciju. Viņa reformas (glasnostj, perestroika) paātrināja PSRS sabrukumu.

“Bez atklātības (glasnostj) nav un nevar būt demokrātisma, tautas masu radošas izpausmes politikā un līdzdalības valsts pārvaldē.”

Mihails Gorbačovs

izsludināt ierobežotas demokrātiskas reformas. Iesaistīšanās Pirmajā pasaules karā saasināja ekonomiskās problēmas, un 1917. gadā iekšējā spriedze pārauga jaunā revolūcijā. 1917. gada 15. martā cars Nikolajs II bija spiests atteikties no troņa. Pēc gada gāztais monarhs un viņa ģimene tika nogalināti.

1917. gada 7. novembrī Vladimira Ļeņina vadītā Komunistiskā (boļševiku) partija noorganizēja apvērsumu un gāza Pagaidu valdību. Sekoja Pilsoņu karš, kurā boļševiki guva virsroku. Kad Sarkanā armija bija iekarojusi lielāko daļu vecās Krievijas impērijas, 1922. gadā tika nodibināta Padoņņu Sociālistisko Republiku Savienība (PSRS).

PSRS pastāvēja 69 gadus. Visa saimnieciskā darbība bija pakārtota centralizētās valsts

prasībām. Tika īstenota industrializācija un lauksaimniecības kolektīvizācija, tomēr tas viss notika par briesmīgu cenu. Miljoniem cilvēku gāja bojā politiskajās tīrīšanās vai nomira badā. Militārās lielvaras stāvokļa uzturēšana valstij sāka izmaksāt pārāk dārgi, un tas galu galā noveda pie Padoņņu Savienības sabrukuma. 1985. gadā pie varas nāca Mihails Gorbačovs, kurš ieviesa liberālas reformas. Vecās komunistu gvardes puča mēģinājums 1991. gada augustā izgāzās, jo tam pretojās arī Krievijas Federācijas prezidents Boriss Jeļcins. Politiskās un ekonomiskās reformas jaunajā Krievijā ir radījušas ārkārtīgu pacēlumu, tomēr Vladimiris Putins – 2000. gadā ievēlētais prezidents – ir atjaunojis dažus autoritārās komunistiskās varas aspektus.

P Ā R V A L D E

PREMJERMINISTRŠ

Premjerministrs, ko amatam nominē prezidents, bet apstiprina Dome, ir valdības vadītājs un pakļaujas prezidenta rīkojumiem. Viņam palīdz četri premjerministra vietnieki; nominē amatam Kabineta ministrus un pārrauga izpildvaras ikdienas darbu.

► **MINISTRU PADOME**

Tajā ir 23 ministriju un aģentūru vadītāji, premjerministrs un premjerministra vietnieki; premjerministrs nominē amatam ministrus, kuri pēc tam jāapstiprina prezidentam.

PREMJERMINISTRŠ
Mihails Fradkovs, iecelts 2004. gadā.

 TIESAS

KONSTITUCIONĀLA TIESA

Tajā ir 19 tiesnešu, ko amatam nominē prezidents un uz mūžu ieeļ Federācijas padome; spriež par jautājumiem, kas attiecas uz Konstitūciju; lemj par federālo likumu, prezidenta dekrētu un rīkojumu, kā arī reģionālo konstitūciju un likumu atbilstību Krievijas Federācijas Konstitūcijai; izšķir juridiskus strīdus starp federālajām un reģionālajām iestādēm.

► **AUGSTĀKĀ TIESA**

Augstākā apelācijas tiesa civillietās un krimināllietās. Tajā ir 20 tiesnešu, ko amatam nominē prezidents un uz mūžu ieeļ Federācijas padome.

► **ŠĶIRĒJTIESA**

Nodarbojas ar ekonomikas jautājumiem, jo īpaši – līgumiskiem strīdiem, un iztiesā apelācijas no zemākas instances tiesām. Tajā ir 70 tiesnešu; lietas izskata tiesneši, nevis zvērinātie.

KREMLIS

Vārds “Kremlis” nozīmē “cietoksnis”. Līdz 1712. gadam Maskavas Kremlis bija cara rezidence. 1918. gadā uz turieni pārcēlās Padoņņu Krievijas valdība. Mūsdienās tajā ir prezidenta oficiālā rezidence un arī izpildvaras mītne.

VĒLĒŠANU SISTĒMA

Prezidentu ievēlē vispārējās vēlēšanās. Domes deputātus ievēlē tieši no apgabaliem vai no partiju sarakstiem. Par Federācijas padomes locekļiem pēc sava amata kļūst reģionu vadītāji. Par vēlētajiem amatiem sacenšas aptuveni 150 partijas, bloki un kustības.

IZPILDVARA

JOSIFS STAĻINS (1879–1953)

Staļins ievieša centralizēti plānoto ekonomiku, izmantoja tīrišanas, masu mērdēšanu badā un ieslodzījuma nomettes. Atbilstoši savai personībai viņš izvēlējās sev vārdu "Staļins", kas nozīmē "tērauda virs".

VLADIMIRS ĻEŅINS (1870–1924)

Ļeņins bija pārliecināts, ka visa vara jānodod Komunistiskajai partijai, kas labāk izprot proletariāta vajadzības un rikojas tā vārdā; valdīja kā diktators un ievieša cenzūru.

LEONĪDS BREŽŅEVS (1906–1982)

Viņa laikā tika īstenota konservatīva politika un nostiprināta partija. Tika apspiestas individualitātes izpausmes un vajāti politiskie disidenti.

BORISS JEĻCINS (dz. 1931)

Jeļcins ievieša radikālas reformas, lai pārorientētu valsti no centralizētās plānošanas uz tirgus ekonomiku.

PREZIDENTS

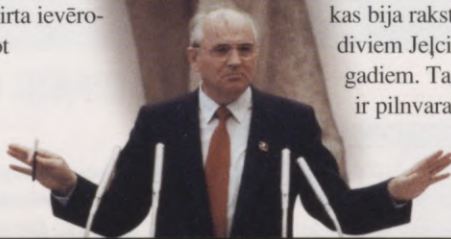
Postpadomju Krievijā dominējošā ir prezidenta persona. Saskaņā ar PSRS Konstitūciju galīgais arbitrs formāli bija Tautas deputātu kongress, bet Jeļcins panāca, ka 1993. gada Konstitūcijā prezidentam tika piešķirta ievērojami lielāka vara, krietni pārsniedzot

prezidenta pilnvaras, kādas ir rietumvalstīs. Tas tika pamatots ar nepieciešamību izvairīties no pastāvīgajām izpildvaras un likumdošanas varas sadursmēm, kas bija raksturīgas pirmajiem diviem Jeļcina prezidentūras gadiem. Tagad prezidentam ir pilnvaras izmantot militāru spēku bez likumdevēja piekrišanas, kā arī

tiesības atstādināt ministrus un atlaist likumdošanas struktūru. Būtībā prezidents diktē valdības programmu, nosaka ārpolitiku un iekšpolitiku, vada sarunas ar ārvalstīm un paraksta līgumus. Viņš kontrolē ne tikai bruņotos spēkus, bet arī Iekšlietu ministriju. Viņš ieņem vairākus augstus amatus un ieceļ tiesnešus (ar Domes apstiprinājumu), bet var bez Domes piekrišanas izdot dekrētus, kas kļūst par likumiem. Prezidenta kandidātam jābūt Krievijas Federācijas pilsonim, kas ir vismaz 35 gadus vecs un pastāvīgi dzīvo valstī pēdējos desmit gadus.

LAIKMETA GALS

Gorbačovs saka runu, stāvēt Ļeņina skulptūras pakājē. Gorbačova politika izraisa Ļeņina radītās PSRS sabrukumu.

KRIEVIJAS FEDERĀCIJAS KABINETS

Kabinets jeb Ministru padome formulē valdības politiku un vada izpildvaras departamentu ikdienas darbu. Kabineta lielums un ministru skaits ir bijis ļoti dažāds, īpaši – Borisa Jeļcina laikā pagājušā gadsimta deviņdesmitajos gados. Kopš Vladimirs Putins ir kļuvis par prezidentu, ministru skaits ir 23 vai 24.

ĀRLIETAS
Īsteno valsts politiku attiecībā uz ārvalstīm un starptautiskām organizācijām; uztur Krievijas diplomātiskās attiecības visā pasaulē.

AIZSARDZĪBA
Atbildīga par valsts aizsardzību, bruņotajiem spēkiem, kodolieroču arsenālu.

CIVILĀ AIZSARDZĪBA, ĀRKĀRTAS STĀVOKĻU UN KATASTROFU VADĪBA
Izstrādā politiku un īsteno programmas, lai aizsargātu iedzīvotājus un teritorijas no dabas un cilvēku izraisītām katastrofām; pārrauga civilo aizsardzību. Viens no ministriju "prezidentālajiem blokiem", kas tieši atbildīgs prezidentam.

IEKŠLIETAS
Izmeklē noziegumus un īsteno kriminālsodus; pārrauga iekšējās drošības spēkus.

TIESLIETAS
Īsteno tiesu politiku; pārrauga tiesas; aizsargā intelektuālo īpašumu un pilsoņtiesības; koordinē federālās tiesu iestādes.

FINANSES
Īsteno finanšu politiku; pārrauga budžetu; izplata informāciju par galvenajiem tautsaimniecības rādītājiem, ārējo un iekšējo parādu.

NODOKĻI
Ievieš nodokļu likumus federācijas republikās, provincās, autonomajās teritorijās un pilsetās.

EKONOMIKAS ATTĪSTĪBA UN TIRDZniecība
Veicina ekonomikas attīstību visos līmeņos un atbalsta tirdzniecību.

ĪPAŠUMTIESĪBAS
Īsteno valsts politiku privatizācijas, valsts īpašumu un zemes resursu pārvaldes jomā.

ANTIMONOPOLA POLITIKA UN ATBALSTS UZŅĒMĒJDARBĪBĀ
Ievieš likumus pret monopolistiskām darbībām un negodīgu konkurenci.

DABAS RESURSI
Īsteno valsts politiku un ievieš likumus par dabas resursu un vides izmantošanu, aizsardzību un pētniecību.

KRIEVIJAS VADOŅI

Līdz 1917. gada revolūcijai Krievija bija impērija, kurā valdīja cars. PSRS vadīja Komunistiskā partija, bet visietekmīgākais bija Centrālkomitejas ģenerālsekretāra amats. Mūsdienu demokrātisko Krieviju vada vēlēts prezidents.

CARS
NIKOLAJS II
1894–1917

Pēdējais Krievijas cars, kurš centās valdīt savu priekšteču autokrātiskajā stilā. Pirmā pasaules kara laikā Dome viņu piespieda atteikties no troņa, bet vēlāk viņš tika nogalināts.

VLADIMIRS
LEŅINS
1917–1924

Pirmais PSRS vadonis Ļeņins par savu revolucionāro darbību 1907. gadā tika izsūtīts trimdā. Viņš atgriezās 1917. gadā un jau tā paša gada novembrī vadīja apvērsumu, pēc kura Krievija nonāca komunistu varā. Pēc uzvaras Pilsoņu karā (1918–1920) viņš vadīja visvarenās Padomju valsts dibināšanu.

JOSIFS STAĻINS
1922–1953

Centrālkomitejas ģenerālsekretārs Staļins vadīja PSRS kā cietsirdīgs diktators. Viņa vadībā tika izcīnīta uzvara pār nacistisko Vāciju Otrajā pasaules karā un PSRS kļuva par industrializētu valsti un pasaules mēroga lielvaru, bet tas tika panākts ar milzīgiem upuriem un pilnībā ignorējot indivīda tiesības.

NIKITA HRUŠČOVS
1953–1964
Hruščovs uzsāka destalinizācijas politiku un sadarbojās ar ASV kodolizmēģinājumu reglamentēšanas jomā.

KRIEVIJAS FEDERĀCIJA

PREZIDENTS
VLADIMIRS PUTINS

PREMJERMINISTRS
MIHAILS FRADKOVŠ

PREZIDENTS UN VALDĪBA
Prezidents Putins 2003. gada martā vada Ministru padomes sēdi.

PREZIDENTA PUTINA TIKŠANĀS AR ASV PREZIDENTU BUŠU
2002. gada 24. maijā abu kodollielvalstu vadītāji satikās, lai parakstītu līgumu par kodolpotenciāla ievērojamo samazināšanu nākamās desmitgades laikā.

KREMLĀ LIELĀ PILS

Šo ēku Kremli sākotnēji rotāja ērgļi un cariskās Krievijas ģerbonis, bet padomju laikā tie tika aizstāti ar burtiem "СССР" (krievu val. – PSRS), kas nozīmēja "Padomju Sociālistisko Republiku Savienība".

Vārti, pa kuriem valsts galva ieiet Kremli

"Troni var uzbūvēt no durkļiem, bet ilgi nosēdēt tajā nevar."

Boriss Jeļcins

PREMJERMINISTRS

Premjerministrs, ko sauc par Valdības priekšsēdētāju, koordinē izpildvaras ikdienas darbu; viņam palīdz četri vietnieki. Premjerministrs vada Kabinetu, kas ir atbildīgs par valdības politikas formulēšanu un dažādo departamentu un aģentūru darbības vadīšanu. Nedēļas laikā pēc apstiprināšanas amatā premjerministrs nominē Kabineta ministrus, kurus ieceļ prezidents, bet apstiprina Dome. Ja prezidents nevar pildīt amata pienākumus slimības dēļ, tiek atstādināts vai atkāpjas pats, līdz jauna prezidenta ievēlēšanai premjerministrs rīkojas

prezidenta vietā. Tomēr Krievijas Konstitūcijā nav precizēts tas, kā izlemt, kad prezidents vairs nevar pildīt savus pienākumus slimības dēļ. Līdzīgi nav arī norādījumu par to, kas notiek, ja Dome nobalso par neuzticības izteikšanu premjerministram laikā, kad tas pilda prezidenta pienākumus. Konstitūcijā gan noteikti konkrēti premjerministra varas ierobežojumi laikā, kad tas pilda valsts galvas funkcijas. Viņš vai viņa nedrīkst atlaist Domi, izsludināt referendumu vai iesniegt priekšlikumus par Konstitūcijas grozīšanu vai pārskatīšanu.

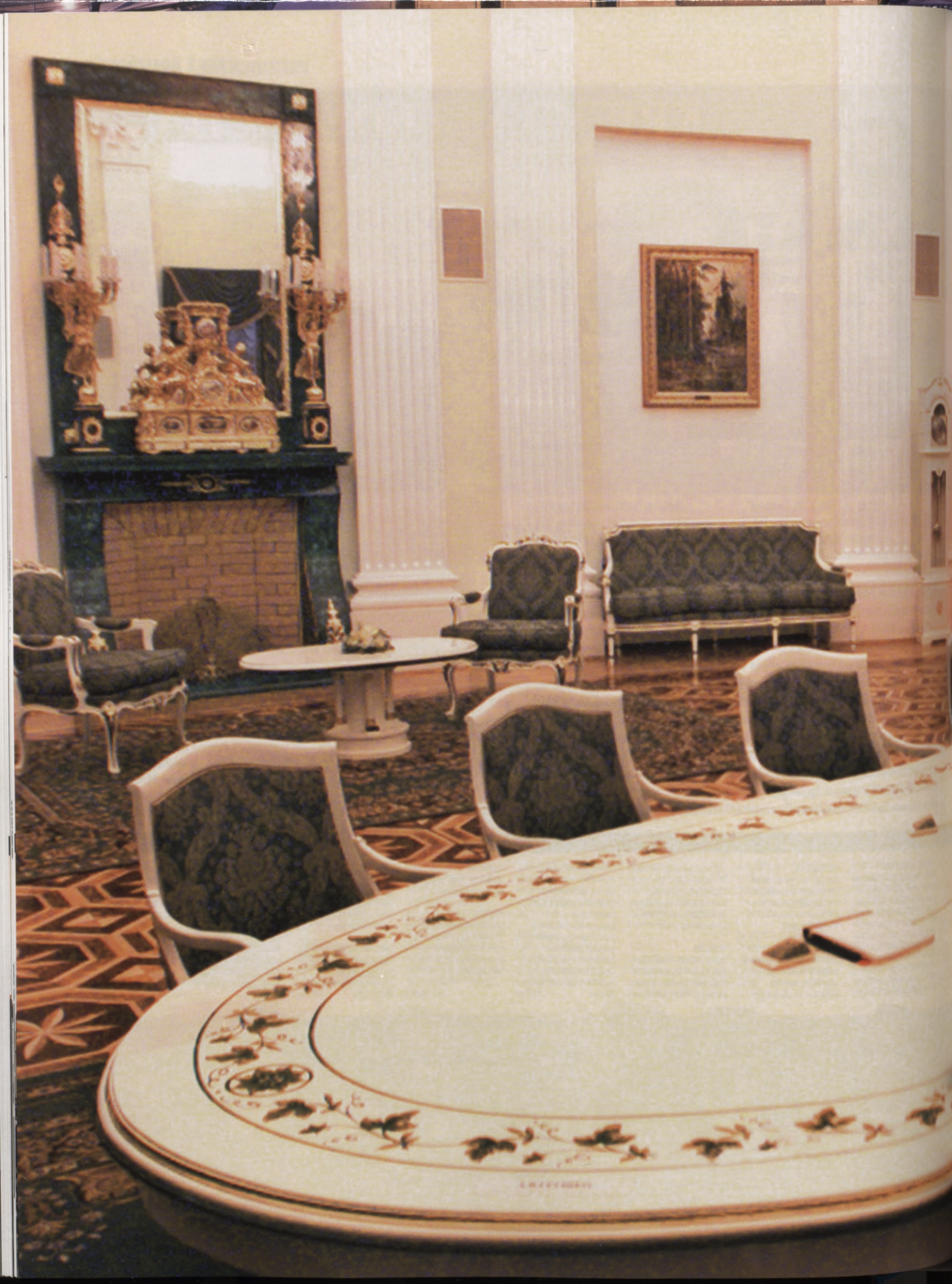
1989. gadā Borisu Jeļcinu kā Maskavas deputātu ievēlēja ar 4 726 112 balsu vairākumu – tas ir augstākais jebkad bijis vēlēšanās.

NĀKAMĀJĀ LAPĀ: KREMLĀ APARTAMENTI

Prezidents Putins savā darba kabinetā Maskavas Kremli 2002. gada 9. decembrī. Pa labi var redzēt Pētera Lielā (1672–1725) skulptūru. 1712. gadā Pēteris pārcēla Krievijas galvaspilsētu no Maskavas un Sanktpēterburgu, bet 1918. gadā tā tika pārcelta atpakaļ uz Maskavu.

LAUKSAIMNIECĪBA Sniedz informāciju par patēriņa preču cenām; nosaka pārtikas nozāres standartus; uztur konsultatīvo dienestu par jaunākajiem sasniegumiem lauksaimniecības kultūru un lopkopības jomā; sagatavo iniciatīvas ārvalstu investīcijām un sniedz ekspertu pakalpojumus lauksaimniecības metožu attīstībai un ražīguma celšanai.	ENERĢĒTIKA Formulē un īsteno politiku, kas attiecas uz degvielu un energoresursiem; veicina starptautisko sadarbību enerģētikas jomā.	RŪPNIECĪBA, ZINĀTNE UN TEHNOLOĢIJA Reglamentē rūpniecību, kontrolē zinātniskos resursus un atbalsta tehnoloģiskus jauninājumus.	DARBS UN SOCIĀLĀ ATTĪSTĪBA Veicina darba apstākļu uzlabošanu un atalgojuma palielināšanu; cenšas paaugstināt dzīves līmeni viemērīgi visos reģionos; pārrauga pensiju un bezdarbnieku programmas; rūpējas par veterāniem, invalīdiem, sievietēm un bērniem.	IZGLĪTĪBA Atbild par valsts izglītības politikas īstenošanu.	TRANSPORTS Koordinē transporta infrastruktūras attīstību; sniedz palīdzību, lai palielinātu eksporta un importa transporta operāciju efektivitāti.	FEDERĀCIJAS UN ETNISKĀS LIETAS Nodarbojas ar jautājumiem, kas attiecas uz valsts migrācijas politiku, kā arī ar bēgļu jautājumiem.	KOMUNIKĀCIJAS UN INFORMĀCIJA Nosaka un īsteno politiku, standartus un normatīvus pasta, telekomunikāciju un komerciālo satelītkomunikāciju sistēmu jomā; vada frekvenču piešķiršanu elektroniskās komunikācijas ierīcēm.
ATOMENERĢIJA Vada Krievijas kodolenerģijas programmu; pārrauga radioaktīvo materiālu glabāšanu un iznīcināšanu.	VESELĪBA Izstrādā iniciatīvas, lai aizsargātu sabiedrības veselību un sagatavotu veselības aprūpes personālu; sekmē pētniecību.	KULTŪRA Uzturot muzejus, galerijas un bibliotēkas, atbalsta mākslas un izglītības programmas; starptautiskie kultūras sakari.	DZELZCELA TRANSPORTS Reglamentē dzelzceļa nozari un vada dzelzceļa infrastruktūras būvniecību un atjaunošanu.	PRESE, TV, RADIO, APRAIDE UN PĻAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI Valsts kontrolēto plašsaziņas līdzekļu darbības reglamentēšana.			

LEONIDS BREŽŅEVŠ 1964–1982 Brežņevs deva rīkojumus uzskārti invāziju Čehoslovākijā 1968. gadā un Afganistānā 1979. gadā.	JURIS ANDROPOVS 1982–1984 Pirms iecelšanas amatā bija Valsts Drošības komitejas vadītājs, darbojās, lai samazinātu korupciju partijā.	KONSTANTĪNS ČERŅENKO 1984–1985 Čerņenko bija vecs un smagi slim, tāpēc viņa varas laiks bija tik īss.	MIHAILS GORBAČOVŠ 1985–1991 1990. gadā Gorbačovs kļuva arī par PSRS prezidentu un viņam piešķīra Nobela Miera prēmiju par ieguldījumu "aukstā kara" izbeigšanā.	BORISS JEĻCINS 1991–1999 Vienojās par neatkarības piešķiršanu daudzām Padomju republikām; liberalizēja ekonomiku; savas valdīšanas beigu posmā uzvedās visai ekscentriski.	VLADIMIRS PUTINS 1999– Jeļcins izvēlējās Putinu par savu pēcteci. Pēc ievēlēšanas 2000. gadā Putins ir mēģinājis atjaunot likumību un kārtību.

LIKUMDOŠANA

VALSTS DOMES ĀRSKATS

Ēkā, ko 20. gs. 30. gados uzbūvēja t.s. Sovnarkoma (Tautas Komisāru padomes jeb PSRS valdības) vajadzībām, vēlāk bija PSRS Valsts plāna komiteja. Tagad tajā atrodas Valsts dome.

VALSTS DOMES IEKŠTĒLPAS

Deputāti sapulcējušies sesijā. Pirmā Valsts dome tika ievēlēta 1906. gadā saskaņā ar cara Nikolaja II izdoto manifestu. Jaunās Valsts domes vēlēšanas pirmoreiz pēc 1917. gada notika 1993. gada 12. decembrī.

KRIEVIJAS FEDERĀCIJAS ĢERBONIS

DOME

Apakšnamam – Valsts domei ir sarežģīta ievēlēšanas procedūra. Pusi no 450 deputātiem ievēlē tieši no reģioniem tāpat kā Amerikas Savienoto Valstu Pārstāvju palātas vēlēšanās. Ievēlamo deputātu skaitu nosaka pēc vēlētāju daudzuma reģionā.

Pārējos 225 deputātus ievēlē proporcionālās vēlēšanās pēc partiju sarakstiem. Partijas, kas ieguvušas vismaz piecus procentus vēlētāju balsu, iegūst tādu vietu skaitu, kas proporcionāls nodoto balsu kopskaitam.

Dome nodarbojas ar likumdošanu. Tiesību aktu projektus var ierosināt deputāti, prezidents vai premjerministrs. Likumprojektus pieņem divos atsevišķos balsojumos (par budžetu ir vajadzīgi trīs balsojumi), un tad tos piecu dienu laikā nosūta Federācijas padomei. Četrpadsmit dienu laikā tā likumprojektu vai nu apstiprina, vai noraida. Ja Padome nav pieņēmusi lēmumu, likumprojekts nonāk pie prezidenta pārskatīšanai un parakstīšanai. Ja Padome noraida likumprojektu, tas nonāk atpakaļ Domē, un, ja divas trešdaļas palātas likumprojektu atbalsta, Padomes noraidījums nav spēkā. Ja likumprojektu neatbalsta divas trešdaļas Domes, abas palātas var veidot Saskaņošanas komiteju, kura izstrādā kompromisa likumprojektu, ko varētu apstiprināt abas palātas. Ja saskaņošanas laikā Dome iebilst pret Federācijas padomes priekšlikumiem, tā ar divu trešdaļu balsu vairākumu var nosūtīt savu likumprojekta redakciju parakstīšanai prezidentam. Kad likumprojekts nonāk pie prezidenta, 14 dienu laikā pēc saņemšanas viņš var to parakstīt, piešķirot likuma spēku, vai uzlikt tam veto. Pēc veto uzlikšanas likumprojektu var no jauna ievadīt likumdošanas procesā. Ja Valsts dome un Federācijas padome ar divu trešdaļu balsu vairākumu atkal pieņem likumprojektu, prezidentam septiņu dienu laikā tas ir jāparaksta, piešķirot likuma spēku. Riskējot nonākt konfliktā ar likumdevējiem, prezidents var arī atteikties parakstīt likumprojektu.

PREZIDENTA ZVĒRESTA NODOŠANAS CEREMONIJA 1996. gada 9. augustā Kremlī Boriss Jeļcins kā pirmais Krievijas Federācijas prezidents nodeva amata zvērestu, apsolut aizstāvēt jauno demokrātiju. Ceremonijā piedalījās patriarhs Aleksijs II (talārā pa labi), Krievijas Pareizticīgo baznīcas galva.

Jaunā varas sistēma

Kad 1985. gadā par PSRS līderi kļuva Mihails Gorbačovs, viņš sāka īstenot trīs programmas – pārkārtošanos (perestrojka), atklātību (glasnostj) un demokrātizāciju, cenšoties pacelt PSRS līdz Rietumu ekonomikas līmenim. Pilsoņi sāka apšaubīt Komunistiskās partijas varu, bet daļa vecās Kompartijas nomenklatūras perināja plānus par atgriešanos pie centralizēti kontrolētas valsts. Kad 1991. gada augusta pučs neizdevās, Krievijas Padomju Federatīvās Republikas prezidents Boriss Jeļcins izmantoja situāciju, lai nostiprinātu savas un Krievijas pozīcijas. 1991. gada 25. decembrī Gorbačovs, paša reformu atraišto spēku pazudināts, atkāpās no amata, bet nākamajā dienā PSRS tika likvidēta ar nolīgumu starp Jeļcinu un Baltkrievijas un Ukrainas vadītājiem.

Lai gan likumdošanas struktūru ietekmi būtiski ierobežo prezidenta paplašinātās pilnvaras, likumdevējs tomēr var kontrolēt izpildvaru, jo ir naudas līdzekļu turētājs. Tas var būt arī forums valdības kritizēšanai. Domei ir tiesības apstiprināt vai noraidīt prezidenta izvirzīto premjerministra amata kandidātu, un tā var uzsākt prezidenta atstādināšanas procedūru, kā tas notika 1999. gadā pret Borisu Jeļcinu, kaut arī toreiz pietrūka balsu, lai procesu turpinātu.

LIKUMDOŠANAS PILNVARAS UN PROCEDŪRAS

IZVIRZĪŠANA AMATĀ

Prezidents nominē kandidātu premjerministra amatam, bet Domei ir pilnvaras noraidīt vai apstiprināt nomināciju. Līdz ar to Domei faktiski ir tiesības izvēlēties premjerministru.

NOMINĀCIJU APSTIPRINĀŠANA 1998. gadā Dome premjerministra amatā apstiprināja prezidenta izvirzīto Jevgeņiju Primakovu.

LIKUMDOŠANAS INICIĀTĪVA

Lai gan Federācijas padome galvenokārt ir atbildīga par Valsts domes ierosināto tiesību aktu pārskatīšanu, tai ir tiesības neatkarīgi ierosināt tiesību aktus. Tā var sagatavot un parakstīt federācijas līmeņa tiesību aktus, un tai ir tiesības apstiprināt dažus prezidenta dekrētus.

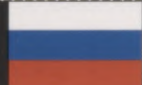
NEUZTICĪBAS BALSOJUMS

Ja Valsts dome trīs mēnešu laikā ar vienkāršu vairākumu atkārtoti nobalso par neuzticības izteikšanu valdībai, prezidentam jāizsludina valdības demisija vai arī jāatļauj Dome.

ATSTĀDINĀŠANAS IZSKATĪŠANA Valsts domes locekļi spriež par prezidenta Jeļcina atstādināšanu 1999. gadā.

KRIEVIJAS FEDERĀCIJA

“Tikai Jēzus Kristus varēja ar dažiem maizes klaipiem pabarot tūkstošus... Tikai Jēzus Kristus varētu atrisināt tādas problēmas kā šīs.”

Mihails Gorbačovs

FEDERĀCIJAS PADOME

Augšnamā – Federācijas padomē ir pa diviem pārstāvjiem no katra reģiona, tāpat kā tas ir ASV Senātā. Tomēr šī Padome netiek ievēlēta – deputātus izvirza amatam un norīko reģionu likumdošanas sapulces.

Federācijas padomes kompetencē ir iekšējo robežu grozīšana un prezidenta dekrēti par ārkārtas stāvokli vai kara pieteikšanu. Tā apstiprina un var atcelt ģenerālprokuroru, kā arī pēc

prezidenta ieteikuma apstiprina Konstitucionālās tiesas, Augstākās tiesas un Augstākās šķīrējtiesas tiesnešus. Turklāt Padome pieņem galīgo lēmumu atcelt prezidentu no amata, ja Dome ir nobalsojusi par impīčmenta procedūras uzsākšanu.

KREMLIS

Kremlis, kurā ir baznīcas, pils un torņi, savulaik ir bijis cara rezidence. Pēc revolūcijas tas kļuva par komunistiskās valdības mītņi, bet kopš 1991. gada tajā atrodas izpildvaras rezidence un prezidenta apartamenti.

Ieroču palāta

Ieroču palātā jeb arsenālā, kuru uzskata par vecāko muzeju Krievijā, glabājas vēsturiskas liecības no 4.–19. gadsimta. Patī ēka tika pabeigta 19. gs. 40. gados cara Nikolaja I laikā.

Kongresu pils

Šo stikla un betona Kongresu pili uzbūvēja 1959.–1961. gadā, un tajā notika Komunistiskās partijas kongresi.

Lielā Kremļa pils

Dzeltenbaltā krievu-bizantiešu stila pils 1837. gadā tika uzcelta caram Nikolajam I. Kreisajā spārnā atradās cara privātie apartamenti. Padomju laikos viena zāle tika izmantota Augstākās padomes sanāksmēm. Tagad pils greznajās zālēs notiek valsts mēroga pieņemšanas.

Likumdošanas jautājumos Federācijas padomei ir mazāka vara nekā Valsts domei, un tā galvenokārt darbojas kā pārskatīšanas un konsultēšanas palāta. Padome izskata Domes pieņemtos likumprojektus budžeta, nodokļu un citos finanšu jautājumos, kā arī attiecībā uz karu un mieru, ratificē līgumus. Pēc tam kad Domes apstiprinātie tiesību akti nonāk Federācijas padomē, tai 14 dienu laikā šie akti vai nu jāapstiprina, vai jānoraida. Ja minētajā laikposmā Padome nav pieņēmusi lēmumu, tiesību aktu automātiski uzskata par apstiprinātu un juridiski saistošu. Ja Padome noraida likumprojektu, ko pieņēmusi Dome, abas palātas izveido Saskaņošanas komiteju, lai izstrādātu kompromisa likumprojektu, kas būtu pieņemams abām palātām.

FEDERĀCIJAS PADOMES IEKŠTĒLPAS

Pirmajā Federācijas padomē, ko izveidoja 1991. gadā, bija republiku augstāko padomju priekšsēdētāji, visu reģionu un arī Maskavas un Ļeņingradas pilsētas padomju priekšsēdētāji. 1993. gadā saskaņā ar jauno Konstitūciju Padomē ir pa diviem pārstāvjiem no katra reģiona.

FEDERĀCIJAS PADOMES ĒKA MASKAVĀ Federācijas padome ir Krievijas Federālās sapulces augšnamā. Putina laikā tā ir zaudējusi lielu daļu no ietekmes, kāda tai bija Jelcina laikā.

ATSTĀDINĀŠANAS PROCEDŪRAS

Prezidents var tikt atcelts no amata tikai saskaņā ar apsūdzību valsts nodevībā vai citā smagā noziegumā. Valsts dome balso par atstādīšanas prasības ierosināšanu. To iesniedz Augstākajā tiesā, kurai jākonstatē tāda nozieguma pazīmes, kas paredz atstādīšanu, un Konstitucionālajā tiesā, kurai jāapstiprina, ka prasība izvirzīta, ievērojot noteiktās procedūras. Pēc tam Federācijas padome balso par prasības pieņemšanu un prezidenta atcelšanu.

BUDŽETA PIENĒMŠANA

Valdība iesniedz valsts budžetu Valsts domei. Dome budžetu apstiprina trīs atsevišķos balsojumos ar balsu vairākumu. Ja budžetu noraida, tas jāiesniedz Saskaņošanas komisijai, kurā ir izpildvaras un likumdošanas varas pārstāvji. Komisija var akceptēt budžetu vai ierosināt grozījumus.

BUDŽETA APSTIPRINĀŠANA

Kabinets iesniedz budžetu valsts Domē apstiprināšanai.

KONSTITUCIONĀLIE LIKUMI

Konstitucionālos likumus var pieņemt tikai ar vismaz trīs ceturtdaļu visu Federācijas padomes locekļu un vismaz divu trešdaļu Valsts domes deputātu balsu vairākumu. Jaunas Konstitūcijas pieņemšanai tiek sasaukta Konstitucionālā sapulce, un to apstiprina referendumā.

TIESAS

KRIEVIJAS TIESAS

Gan cara patvaldības, gan padomju komunistiskā režīma laikā ar tiesu sistēmu Krievijā manipulēja ārpus tās stāvoši spēki. Tagad tiesu sistēma ir neatkarīga valsts varas trešā joma, tomēr tā nav pietiekami iedarbīga un finansiāli nodrošināta. Kritiķi arī apgalvo, ka joprojām notiek politiska iejaukšanās tiesu darbā un šajā jomā nereti pastāv korupcija.

Krievijas tiesu sistēmā ir trīs atzari – Konstitucionālā tiesa, vispārējās jurisdikcijas tiesas un šķīrējtiesas. Vispārējās jurisdikcijas tiesas ietver Krievijas Federācijas Augstāko tiesu, 89 reģionālās tiesas un aptuveni 2000 apgabaltiesas. Tiesnešus visām federālajām augstākajām tiesām izraugās prezidents un uz mūžu ieceļ Federācijas padome. Tiesu sistēmu pārvalda Tieslietu ministrija. Viens no tās

AUGSTĀKĀS TIESAS ĒKA

1991. gada puča organizētāju lietu
1993. gadā izskatīja tiesas sēdē
Augstākajā tiesā. Ārpusē
prokomunistiskie demon-
stranti vicināja pa-
domju karogus, pau-
žot savu atbalstu
apsūdzētajiem.

“Protams, es esmu pret roku izgriešanu un cietuma kamerām.”

Vladimirs Putins, spriežot par ekonomiska rakstura noziegumiem

pienākumiem ir zemākas instances tiesu izveide un tiesnešu iecelšana tiesās, kas zemākas par federālā līmeņa tiesām. Tā arī apkopo tiesu statistiku un finansē noziedzības novēršanas pētniecības programmas.

KONSTITUCIONĀLĀ TIESA

Konstitūcija pilnvaro Konstitucionālo tiesu izšķirt strīdus starp izpildvaru un likumdošanas varu un starp Maskavu un reģionālajām un vietējām

valdībām. Tiesas 19 tiesnešu arī lemj par konstitucionālo tiesību pārkāpumiem, izskata apelācijas no dažādām iestādēm un piedalās prezidenta atstādināšanas procesā. Tomēr tiesa nevar izskatīt lietas pati pēc savas iniciatīvas. Bijušais prezidents Jeļcins 1993. gadā atlaida Konstitucionālo tiesu, kad atklājās tās opozicionārā sadarbība ar parlamentu. 1995. gadā Konstitucionālā tiesa tika atjaunota un kopš tā laika aktīvi darbojas tiesu sistēmā.

AUGSTĀKĀ TIESA

Augstākā tiesa dalīta trijās palātās – pa vienai civillietām, krimināllietām un ar armiju saistītām lietām. Apelācijas krimināllietās un sūdzības par pilsoņtiesību pārkāpumiem un valsts varas ļaunprātīgu izmantošanu no zemākas instances tiesām var pārvirzīt izskatīšanai un galīgā lēmuma pieņemšanai Augstākajā tiesā. Tajā ir 20 tiesnešu un vairāk nekā 40 piesēdētāju. Lietas parasti iztiesā trīs tiesneši vai viens tiesnesis un divi piesēdētāji.

ŠĶĪRĒJTIESAS

Augstākā šķīrējtiesa jeb Arbitrāžas tiesa ir augstākā tiesa ekonomiskiem strīdiem. Šķīrējtiesas pastāv arī zemākos jurisdikcijas līmeņos. Augstākajā šķīrējtiesā ir 70 tiesnešu, un tā skata četru galveno veidu lietas – iztiesā ekonomiskus strīdus, ekonomiskās vadības problēmas, pārskata zemāko šķīrējtiesu lēmumus, kam ir likumīgs spēks, un pārskata nesaistošus zemākas instances tiesu

NOZĪMĪGI LĒMUMI

1992

1998

1999

LĒMUMS PAR POLICIJAS APVIENOŠANU

Drīz vien pēc Konstitucionālās tiesas izveides tā izvērtēja Jeļcina dekrētu par valsts policijas (t.i., milicijas) un bijušo drošības spēku apvienošanu viņa virsvadībā. Liberālie Krievijas deputāti parlamentā enerģiski protestēja un apsūdzēja Jeļcinu par mēģinājumu atjaunot padomju laika Čeku jeb Valsts Drošības komiteju, ko Stalīns izmantoja, lai terorizētu savus oponentus. Miermīlīgi īstenojot savas pilnvaras attiecībā uz šo nozīmīgo lēmumu, Tiesa pasludināja, ka prezidenta iecerētā apvienošana ir pretrunā ar Konstitūciju, un ierosināja Jeļcinam to atcelt.

LĒMUMS PAR TIESU FINANSĒJUMU

Pēc tam kad Krievijas federālā valdība samazināja tiesu finansējumu, Konstitucionālā tiesa nolēma, ka izdevumu samazināšana pārkāpj Krievijas Konstitūciju un Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvenciju. Tiesa nolēma, ka, samazinot finansējumu, valdība nespēj nodrošināt pilnīgu un neatkarīgu tiesu iestāžu pārvaldi, apdraudot Konstitūcijā garantētās tiesības uz tiesisko aizsardzību. Tā ieteica valdībai saglabāt savas saistības pret tiesu iestādēm un pilnībā finansēt tiesas.

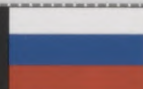
LĒMUMS PAR NĀVESSODU

Konstitucionālā tiesa pasludināja, ka nāvessods ir pretrunā ar Konstitūciju un ir nelikumīgs. Krievijas Konstitūcija paredz, ka tādu noziegumu iztiesāšanā, par kuriem var piespriest nāvessodus, lēmums ir jāpieņem zvērinātajiem, bet tikai deviņos no Krievijas 89 reģioniem ir šāda sistēma. Tiesa nolēma, ka Krievijas tiesām nav tiesību piespriest nāvessodu ar tiesneša lēmumu, bez zvērināto līdzdalības.

MŪŽA IESLODZĪJUMS

Tiem, kuri Krievijā apsūdzēti par nopietniem noziegumiem, tagad biežāk piespriež mūža ieslodzījumu, nevis nāvessodu. Attēlā uz mūžu ieslodzītais gaida atļauju ieturēt maltīti.

KRIEVIJAS FEDERĀCIJA

no lēmumus. Šķīrējtiesas reti izmanto zvērinātos; to vietā tiesnešu priekšā stājas prāvnieki.

TIESĪBU SISTĒMA

Krievijā ir tradicionālā kontinentālā tiesību sistēma, kurā precedentam nav nozīmes un kur tiesneši darbojas kā likuma interpretētāji. Tomēr lielais lietu uzkrājums, slikti apmaksātais tiesas personāls un atliktās prāvas, kā arī ilgstošais pirmstiesas apcietinājums

strādājuši kā advokāti privātās firmās. Turklāt lielākā daļa ir iecelti pašā to juridiskās karjeras sākumā pēc darba valsts tiesībsardzības iestādēs prokurora vai izmeklētāja amatā. Neadekvātās darba samaksas dēļ tiesneši ir piekukuļojami. Tajā pašā laikā zemās algas ir viens no iemesliem, kādēļ daudzi amati tiesu sistēmā joprojām ir vakanti, pieaug neizskatīto lietu un atlikto prāvu skaits. Hroniski nepietiekamā finansējuma dēļ daudzas tiesas var nonākt nepieļaujāmā vietējo iestāžu ietekmē, jo kanceleja, apkure, kopšana un citas tiesu pamatvairdzības ir atkarīgas no šīm iestādēm.

Šīs pastāvīgi aktuālās problēmas ir piespiedušas prezidentu Putinu par savas valdības prioritāti noteikt tiesu sistēmas reformu. 2000. gadā tika atjaunota miertiesas institūcija un 33 reģionos visā valstī tika iecelti apmēram 1000 tiesnešu, lai tie izskatītu lietas ģimenes tiesību jomā un

mazākas nozīmes krimināllietas. Tā kā daudzi tiesneši atbalsta kriminālvaļāšanu, pakāpeniski tiesu sistēmā tiek iekļauta arī zvērināto tiesa. Raksturīgi, ka Krievijas zvērinātie attaisno 20 procentus apsūdzēto, turpretī tiesneši attaisno mazāk par vienu procentu.

Pēc vairākiem intensīva lobija gadiem Valsts dome 2001. gadā pēc prezidenta Putina iniciatīvas apstiprināja lielu papildreformu paketi, arī jaunu Kriminālprocesa kodeksu lielākai apsūdzēto tiesību aizstāvībai, ievērojamu tiesu budžeta palielinājumu un virkni disciplināru un administratīvu pasākumu, lai palielinātu tiesnešu atbildību.

AUGSTĀKĀ TIESA SESIJA

Šajā lietā Vladimirs Žirinovskis – Krievijas Liberāli demokrātiskās partijas priekšsēdētājs – tiesājas ar Vēlēšanu komisiju par svītrosānu no kandidātu saraksta.

Joprojām apgrūtināta tiesu sistēmu. Tā kā ne vienmēr var paļauties uz tiesas spriedumu izpildi, daļa cilvēku ignorē tiesas un strīdu atrisināšanai vērsas pie kriminālajām autoritātēm. Daudzi Krievijas tiesneši kopš padomju laikiem ir nonākuši uz apsūdzēto sola par to, ka bija piesprieduši sodus, lai izpatiktu Komunistiskās partijas līderiem.

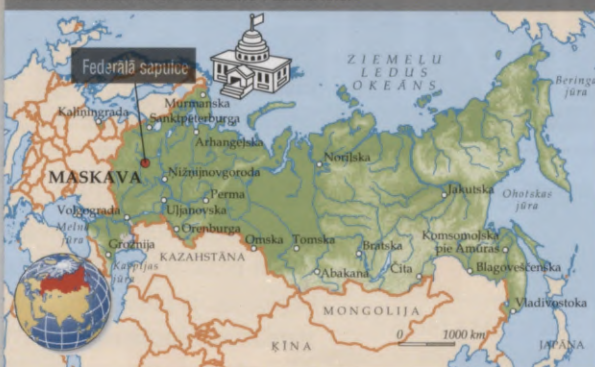
Kritiķi apgalvo, ka tiesnešu iecelšanas process Krievijā neizslēdz politiskas ievajaukšanās iespēju. Daži tiesneši ir

1999

LĒMUMS PAR KRIMINĀLIZMEKLĒŠANĀM

Konstitucionālā tiesa nolēma, ka aizliegums pirmstiesas izmeklēšanas laikā pilsoņiem izmantot apelācijas iespējas, kā arī konfiscēt viņu īpašumus ir pretrunā ar Konstitūciju. Tiesa noteica, ka pilsoņiem jābūt tiesībām iesniegt sūdzību tiesā nekavējoties – jau izmeklēšanas posma laikā – un nav jāgaida kriminālvajāšanas procesa tiesas posms. Tā nolēma, ka aizliegums iesniegt sūdzības līdz tiesas posmam var izraisīt neatlīdzināmu kaitējumu.

Oficiālais nosaukums: KRIEVIJAS FEDERĀCIJA

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 144,7 milj.
GALVASPILSĒTA: MASKAVA
PLATĪBA: 17 075 184 km ²
NEATKARĪBA: 1991
KONSTITŪCIJA: 1993

KRIEVIJAS nosaukums nozīmē "rusu zeme"; tas saistīts ar kņazisti, ko 9. gadsimtā Ukrainā nodibināja vikings. Vārds *rus* ir radies no senzvedru vārda, ar ko apzīmē citi.

RELĪGIJA: krievu pareizticīgie 75%, citi vai nereligiози 25%

VALSTS VALODA: krievu

REĢIONI VAI PROVINCES: 21 republika, 68 cita veida administratīvie apgabali

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAIŽĀNAS LĪDZEKĻI: daļēja politiskā cenzūra

Laikraksti: 285 dienas laikraksti

TV: 2 galvenie daļēji valstij piederoši dienesti, vairāki neatkarīgi dienesti

Radio: 1 galvenais valsts vadītais dienests, 1 ārzemju apraides dienests, vairāki neatkarīgi

VEĻĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējās

TIESĪBU SISTĒMA: civiltiesības, neatzīst Starptautiskās Tiesas piekribību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ANO, ANO Drošības padome, APEC, ARF (dialoga partnere), ASEAN (dialoga partnere), BIS, BJVP, BSEC, CCC, CERN (novērot.), EAPC, ECE, EDSO, EP, ERAB, ESCAP, G8, GEF, IAEA, ICAD, ICC, ICFTU, ICRM, IDA, IFC, IFRCS, IHO, ILO, Interpols, IOM (novērot.), ISO, ITU, LAIA (novērot.), MINURSO, MONUC, NAM (viesis), NSG, NVS, OAS (novērot.), OPCW, PCA, PIP, PTO (novērot.), PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNAMISIL, UNCTAD, UNDP, UNHCR, UNIDO, UNIKOM, UNITAR, UNMEE, UNMIBH, UNMIG, UNMOP, UNMOVIC, UNOMIG, UNTAET, UNTSO, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO, ZC

POLITISKĀS PARTIJAS: Krievijas Federācijas Komunistiskā partija; Neatkarīgie; Jēdinstvo (Vienotība); Rodina (Dzimtene); Labējo spēku savienība; Jabloka; Liberāli demokrātiskā partija

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 20.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 1660

INFLĀCIJA: 20,8%

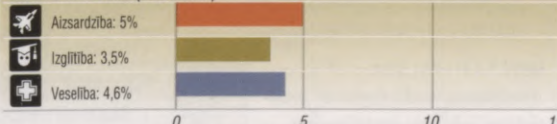
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): 46,3 miljrd. USD

VALŪTAS MAINĀS KURSI/ ASV dolārs: 28,65–30,50 Krievijas rubļi

VALSTS VALŪTA: KRIEVIJAS RUBĻIS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Izdevumu dēļ obligātais valsts militārais dienests tiek pakāpeniski pārtraukts no 2005. gada.
- Līgums "Start II" (2000) paplašināts 2002. gadā, lai samazinātu kodolbruņojumu vēl par 60%.
- Valstij piederošās ieroču rūpnīcas, kam draud bankrots, tiek privatizētas un veido starptautiskas kompānijas.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: Afganistānas okupācija (1979–1988). Apvērsuma mēģinājumi 1991. un 1993. gadā. Karš Čečenijā 1994.–1996. gadā un no 1999. gada, vēl turpinās

MEKSIKA

MEKSIKAS KAROGS
Karogā, kas pieņemts 1968. gada 16. septembrī, ir zaļā cerību krāsa, baltā vienības un miera krāsa un sarkanā varoņu asins krāsa.

KUKULKANA PIRAMĪDA

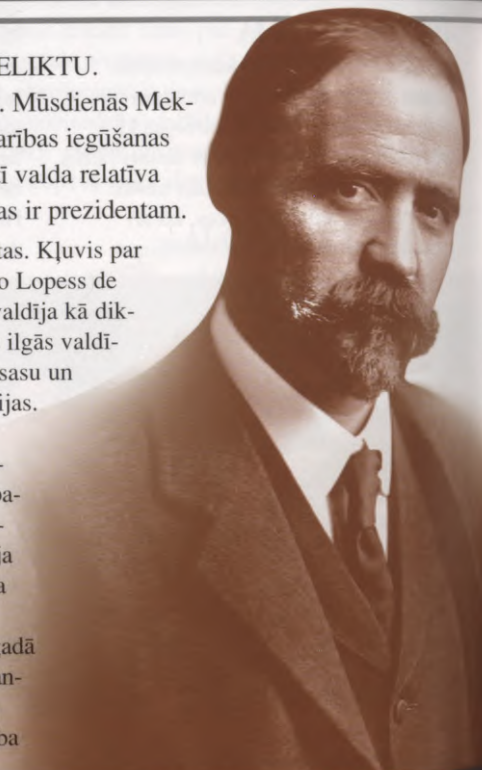
Piramīda (sk. pa kreisi), kas atrodas Čičenīcā, uzbūvēta ap 1050. gadu – vēlinā maiju perioda laikā.

MEKSIKĀ IR PĀRPILNAM MAIJU UN ACTEKU PAGĀTNES RELIKTU. Ievērojamu mantojumu atstājusi arī Spānijas 300 gadus ilgā valdīšana. Mūsdienās Meksika ir pasaulē visvairāk apdzīvotā spāniski runājošā valsts. Pēc neatkarības iegūšanas tā piedzīvoja pilsoņkarus, bet kopš 1910.–1917. gada revolūcijas valstī valda relatīva stabilitāte. Mūdienu Meksikas demokrātiskajā sistēmā plašas pilnvaras ir prezidentam.

Pēc tam kad Ernando Kortess sakāva actekus un viņu valdnieku Montesumu, 1521. gadā Meksika nonāca Spānijas varā. Spāņu nežēlīgi apspiestā kolonija, kurā dominēja Katoļu baznīca, kļuva par kastu valsti. Faktiski nebrīvie Meksikas indiāņi strādāja raktuvēs un plantācijās. Pēc 1821. gada sacelšanās Meksika beidzot proklamēja neatkarību. Tās pirmā Konstitūcija pēc ASV parauga paredzēja varas dalīšanu, lai izvairītos no ļaunprātīgas izpildvaras izmantošanas. Tomēr tās

normas drīz vien tika ignorētas. Kļuvis par prezidentu, ģenerālis Antonio Lopess de Santaana līdz 1855. gadam valdīja kā diktators. Viņa trīsdesmit gadus ilgās valdīšanas laikā ASV ieguva Teksasu un citas Ziemeļmeksikas teritorijas.

Vēlāk prezidents Benito Hvaress īstenoja zemes reformu, nacionalizēja baznīcas īpašumus un atcēla visas privilēģijas. Šie pasākumi sadusmoja armiju un baznīcu un izraisīja t.s. reformu karu. Kaut gan reformatori uzvarēja, 1861. gadā valdība bija bankrotējusi. Franču karaspēks, kuru atbalstīja Meksikas aristokrātija, sagrāba

V A L S T S

LIKUMDOŠANA

KONGRESS

Dīvalātu parlaments, kura augšņams galvenokārt nodarbojas ar starptautiskās politikas jautājumiem, bet apakšņams – ar iekšlietu un finanšu jomu.

► **SENĀTS**

Augšņams; 128 vietas; 96 ievēlē tiešās un vispārējās vēlēšanās pēc mažoritārās sistēmas, 32 – pēc partiju sarakstiem. Senatoru pilnvaru laiks ir seši gadi; nevar atkārtoti ievēlēt uz nākamo termiņu. Nodarbojas ar ārpolitiku, apstiprina starptautiskos nolīgumus un prezidenta izvirzītās amatpersonas.

► **DEPUTĀTU PALĀTA**

500 vietas; 300 ievēlē tiešās un vispārējās vēlēšanās no vienmandāta apgabaliem, 200 – pēc partiju sarakstiem piecos vēlēšanu apgabalos; deputātu pilnvaru laiks ir trīs gadi; nevar atkārtoti ievēlēt uz nākamo termiņu. Ievieš likumprojektus par aizņēmumiem, nodokļiem un karaspēku.

DEPUTĀTU PALĀTA

Apakšņams nodarbojas ar praktiskiem iekšlietu jautājumiem.

REĢIONĀLĀ PĀRVALDE

- Trīsdesmit viens štats (estado)
- Tautas vēlēti gubernatori
- Vienpalātas likumdevējas iestādes

IZPILDVARA

PREZIDENTS

Tiešās un vispārējās vēlēšanās ievēlēts uz neatjaunojamu sešu gadu termiņu; valsts un valdības galva un bruņoto spēku virspavēlnieks; tieši ievieš tiesību aktus Kongresā un var uzlikt veto likumprojektiem un izdot dekrētus; pašam kandidātam un viņa vecākiem jābūt dzimušiem Meksikā.

► **KABINETS**

Ieceļ prezidents; apstiprina Senāts. Pārtrauga un nosaka valdības darbības politiku.

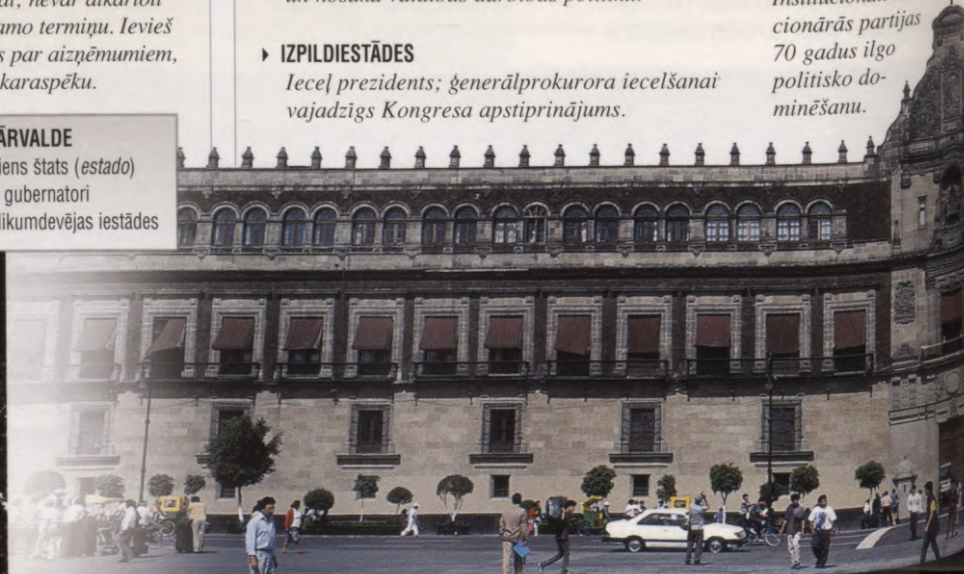
► **IZPILDIESTĀDES**

Ieceļ prezidents; ģenerālprokurora iecelšanai vajadzīgs Kongresa apstiprinājums.

PREZIDENTS

Visente Fokss; ievēlēts 2000. gadā; izbeidza Institucionāli revolucionārās partijas 70 gadus ilgo politisko dominēšanu.

“Nabaga Meksika –
tik tālu no Dieva un tik tuvu
Amerikas Savienotajām Valstīm!”

Porfirio Diass

valsti un par imperatoru pasludināja
austriešu erchercogu Maksimiliānu. Taču
pēc dažiem gadiem republikāni pārņēma
varu un sodīja viņu ar nāvi.

1876. gadā varu sagrāba ģenerālis
Porfirio Diass, un Meksika uz 35 gadiem
nonāca viņa despotiskajā varā. Bagātie
kļuva vēl bagātāki, bet Meksikas tauta
aizvien vairāk grimā nabadzībā. Drīz vien
pēc tam, kad tika publicēta Fransisko
Madero grāmata, kurā viņš protestēja pret
Diassa režīmu, zemnieku dusmas izvērtās
par asiņaino 1910. gada revolūciju, kas
pārauga pilsonkarā starp konkurējošiem
dumpinieku spēkiem. Galu galā
1917. gadā tika izstrādāta jauna Konsti-
tūcija, kas paredzēja federālu iekārtu ar

FRANSISKO INDALESIO MADERO (1873–1913)
Madero bija meksikāņu revolucionārs un
politiķis, kurš izrādīja pretestību presiden-
tam Porfirio Diassam. Kad bruņotās sacel-
šanās rezultātā Diass tika gāzts, Madero
kļuva par prezidentu (1911–1913).

METROPOLITANO KATEDRĀLE, MEHIKO
Lai gan Meksikas vēsturē bijuši vairāki
antiklerikāli režīmi, Romas Katoļu baznīca
projorjām ir ievērojams spēks.

neatkarīgām likumdošanas, izpildvaras un
tiesas jomām. Noteicošā loma ir Meksikas
prezidentūrai, ko dažkārt dēvē par “sešu
gadu monarhiju”. Nacionālā revolucionārā
partija, kas dibināta 1929. gadā un vēlāk
pārdēvēta par Institucionāli revolucionāro
partiju, apvienoja politiskos līderus,
militārpersonas, arodbiedrības, zemnieku
grupējumus un reģionālās partijas koalī-
cijā, kas bija pie varas līdz 2000. gadam,
kad meksikāņu vēlētajī par prezidentu
ievēlēja Visenti Foksu no konservatīvās
Nacionālās rīcības partijas.

P Ā R V A L D E

TIESAS

AUGSTĀKA TIESA

Meksikas augstākā atkārtotas izskatīšanas un apelācijas tiesa, kuras jurisdikcija aptver visu valsti un federālās tiesas. 11 tiesnešus amatam nominē prezidents un apstiprina Senāts ar divu trešdaļu balsu vairākumu. Ja Senāts nav lēmis 30 dienu laikā, iecelšana notiek automātiski. Tiesneši ieņem amatu līdz 65 gadu vecumam; viņus var atcelt prezidents ar Kongresa apstiprinājumu.

FEDERĀLĀS TIESAS

Spriež tiesu civillietās un lietās par smagiem kriminālnozieģumiem. Vairumā krimināllietu tiesu spriež tiesnesis, nevis zvērinātie, pamatojoties uz sākotnēju vainas prezumpciju.

ŠTATA TIESAS

Spriež tiesu vietējā mērogā. Štata augstāko tiesu tiesnešus iecel gubernatori ar štata likumdošanas iestādes apstiprinājumu.

VĒLĒŠANU SISTĒMA

Balsošana ir obligāta, bet par šā noteikuma pārkāpšanu sodi reti tiek piemēroti. Ar vienkāršu balsu vairākumu vēlētajī ievēlē prezidentu un Kongresa locekļus, izņemot 32 senatorus un 200 deputātus, kurus izraugās pēc proporcionālas pārstāvības. Katram senatoram un deputātam tiek ievēlēts arī aizvietoja.

NACIONĀLĀ PILS
Meksikas valdības
mītne atrodas
Sokalo – Mehiko
galvenajā kvartālā.
Tā ir bijuši spāņu
Viserojas pils.

Oficiālais nosaukums: **MEKSIKAS SAVIENOTĀS VALSTIS**

	IEDZIVOTĀJU SKAITS: 100,4 milj.
	GALVASPILSĒTA: MEHIKO
	PLATĪBA: 1 972 550 km ²
	NEATKARĪBA: 1836
	KONSTITŪCIJA: 1917

Domā, ka **MEKSIKAŠ** nosaukums radies no *Mexitl* – acteku kara un vētru dieva vārda.

RELIĢIJA: Romas katoļi 95%,
protestanti 1%, citi 4%

VALSTS VALODA: spāņu

REĢIONI VAI PROVINCES: 31 stats un
viens federālais apgabals

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSSAZIŅAS LĪDZĒKĻI: daļēja
politiskā cenzūra

Laikraksti: 295 dienas laikraksti

TV: daudzi valstij piederoši un
neatkarīgi dienesti

Radio: daudzi valstij piederoši
un neatkarīgi dienesti

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu
vecuma, vispārējas un obligātas
(bez piespiedu mehānismiem)

TIESĪBU SISTĒMA: civiltiesības, amerikāņu tiesību tradīcijas; atzīst Starptautiskās Tiesas piekriktību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ANO, ANO Drošības padome (uz laiku), APEC, BCIE, BIS, Caricom (novērot.), CCC, CDB, ECLAC, EP (novērot.), ERAB, ESAO, FAO, G3, G6, G15, G19, G24, IADB, IAEA, ICAO, ICC, ICTU, ICRM, IDA, IEA (novērot.), IFAD, IFC, IFRCS, ILO, Interpols, IOC, IOM (novērot.), ISO, ITU, LAES, LAIA, NAM (novērot.), NEA, OAS, OPANAL, OPCW, PCA, PDK, PTO, PVO, RG, SJO, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNHCR, UNIDO, UNITAR, UNU, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: PAN-PVEM – Alianse par pārmaiņām (Nacionālā rīcības partija un Zālo partija), PRI – Institucionāli revolucionārā partija), PRD-PT – Alianse par Meksiku (Demokrātiskās revolūcijas partija un Darba partija)

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 11.

NKP UZ VIENU IEDZIVOTĀJU: USD 5070

INFLĀCIJA: 9,5%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE):

-17,8 mljrd. USD

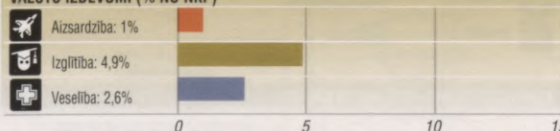
VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs:

9,169–9,609 Meksikas peso

VALSTS VALŪTA: MEKSIKAS PESO

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiskie kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Obligātais valsts militārais dienests.
- Armija sargā iekšējo drošību.
- Ieroči tiek iepirkti galvenokārt no Amerikas Savienotajām Valstīm un Francijas.
- Kopš 1994. gada militarizācija ir palielinājusies.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: Sapatas revolucionārās armijas (sapatistu) sacelšanās (1994–1995), EPR dumpis 1996. gadā

FILIPĪNAS

Oficiālais nosaukums: **FILIPĪNU REPUBLIKA**

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 77,1 milj.
	GALVASPILSĒTA: MANILA
	PLATĪBA: 300 000 km ²
	NEATKARĪBA: 1946
	KONSTITŪCIJA: 1987

FILIPĪNAS nosauktas Spānijas karaļa Filipa II vārdā.

RELĪĢIJA: Romas katoļi 83%, protestanti 9%, musulmaņi 5%, citi (ieskaitot budistus) 3%

VALSTS VALODAS: angļu un filipīniešu

REĢIONI VAI PROVINCES: 73 provinces, 61 privilēģēta pilsēta

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSSAZIŅAS LĪDZEKĻI: nav politiskās cenzūras

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējās

TIESĪBU SISTĒMA: amerikāņu un spāņu tiesības; atzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ANO, APEC, ARF, AsDB, ASEAN, CCC, CP, ESCAP, FAO, G24, G77, IAEA, ICAO, ICC, ICTU, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRCS, IHO, ILO, Interpols, IOM, ISO, ITU, NAM, OAS (novērot.), OPCW, PDK, PTO, PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNHCR, UNIDO, UNMIK, UNTAET, UNU, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: *Lakas-NUCD* – Lakas Nacionālā kristīgo demokrātu savienība; *LAMP* – Filipīniešu tautas partija; *LDP* – Cīņa par demokrātiskām Filipīnām; *LP* – Liberālā partija; *Ind* – Neatkarīgie; *PP* – Tautas vara (koalīcija, ko vada *Lakas-NUCD* un kas ietver *LP*); *PnM* – Masu spēks (*LAMP* un *LDP* koalīcija)

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 41.
NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 1040
INFLĀCIJA: 4,4%
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): 9,08 miljrd. USD
VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 50,0–51,6 Filipīnu peso

VALSTS VALŪTA: FILIPĪNU PESO

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○	•	• Nav obligātā valsts militārā dienesta.
Pilsonkari	○	○	○	•	• Pastāvīgus draudus rada dumpīgie separatisti.
Starptautiski kari	○	○	○	•	• ASV sniedz palīdzību bruņoto spēku modernizācijai un kopš 2001. gada arī atbalsta cīņu pret separatistiem.
Ārvalstu intervence	○	○	○	○	

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: reģionāli dumpji; tautas sacelšanās 1986. un 2001. gadā

FILIPĪNAS 377 GADUS BIJA SPĀNIJAS VARĀ. Pēc spāņu-amerikāņu kara 1898. gadā Spānija tās cedēja Amerikas Savienotajām Valstīm. Amerikāņi ieviesa t.s. progresīvo koloniālo pārvaldi un 1935. gadā atzina Filipīnu pašnoteikšanos. Otrā pasaules kara laikā līdz Japānas kapitulācijai 1945. gadā salās bija japāņu okupācijas vara. 1946. gadā Filipīnas kļuva par neatkarīgu republiku.

Kopš tā laika valsts politisko vēsturi raksturo konflikti un korupcija. Filipīnas vairākkārt ir atteikušās no prezidentālās demokrātijas sistēmas – pirmoreiz to izdarīja komunistu valdība, bet pēc tam (1965. gadā) – Ferdinands Markoss; viņa diktatoriskais režīms pastāvēja 21 gadu. Markosa valdīšanas laikā katastrofāli apsīka ekonomiskā izaugsme, un tas kopā ar šausminošiem cilvēktiesību pārkāpumiem radīja ilgstošu politisku nestabilitāti.

Pēc atgriešanās no trimdas 1983. gadā tika noslepkavots opozīcijas līderis Benino Akino. Tas palielināja neapmierinātību ar Markosa režīmu, un pēc trim gadiem ASV spiediena rezultātā valstī notika prezidenta vēlēšanas. Akino atraitne Korasona vadīja Apvienotās nacionāli demokrātiskās organizācijas (*UNIDO*) opozīciju un kļuva par prezidenti. Tika atjaunotas demokrātiskās institūcijas un pilsoniskās brīvības, bet jau pēc pirmā termiņa viņas valdību nomainīja komunistu vadītā administrācija, kas bija pie varas no 1992. līdz 1998. gadam. 1998. gada prezidenta vēlēšanās uzvarēja bijušais viceprezidents Žozefs Ehersito Estrada, bet pēc trim gadiem viņš tika apsūdzēts korupcijā un atstādināts un varu pārņēma viceprezidents Glorija Makapagala-Arojo.

Filipīnu valsts pārvalde teorētiski ir ļoti līdzīga Amerikas Savienoto Valstu sistēmai. Tai ir trīs atzari – izpildvara, likumdošanas vara un tiesu vara –, kā arī politiskās atturēšanas un pretspāra sistēma. Tomēr Filipīnu tiesu joma ilgajos diktatūras gados bijusi skandālu centrā vai periodiski pat atlaista. To joprojām uzskata par dziļi korumpētu, un tajā saglabāties spēcīgs politiskais favorītisms.

PIRMSTIESAS LAIKS, 1999. GADA 15. MARTS
Imeldas Markosas (priekšplānā) atbalstītāji pirms viņas tiesas procesa. 9539 filipīnieši uzvarēja grupas prāvā pret Markosu dzimtu, kurai tika izvirzīta apsūdzība par disidentu sodīšanu un pazušanu Ferdinanda Markosa varas laikā.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Kongress Divpalātu parlaments Senado (Senāts) Tajā ir 24 vietas; senatorus vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlē uz sešiem gadiem; divu termiņu ierobežojums. Kapulungan Ng Mga Kinatawan (Pārstāvju palāta) Tajā ir 214 deputāti, kas vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlāti uz trim gadiem. Reģionālā pārvalde 75 provinces, ko pārvalda vēlēti gubernatori un vicegubernatori.	IZPILDVARA Prezidents Vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēts uz vienu sešu gadu termiņu. Valsts un valdības galva. Viceprezidents Vispārējās un tiesās vēlēšanās ar atsevišķu vēlēšanu biļetenu ievēlēts uz vienu sešu gadu termiņu. Kabinets Ieceļ prezidents ar Norikojumu komisijas piekrišanu. Pārtrauca valsts pārvaldes darbu.	TIESAS Augstākā tiesa Augstākā pārskatīšanas un apelācijas tiesa. Tajā ir 15 tiesneši, kas ieņem amatu līdz 70 gadu vecumam un ko ieceļ prezidents pēc Filipīnu Tiesu un advokatūras padomes ieteikuma. Apelācijas tiesa Iztiesā civilietu un kriminālietu apelācijas no zemākas instances tiesām. 15 nodaļas; tiesnešus pēc Filipīnu Tiesu un advokatūras padomes ieteikuma ieceļ prezidents; tie ieņem amatu līdz 70 gadu vecumam. Reģionālās tiesas Municipālās tiesas

ĒGIPTĒ

Oficiālais nosaukums: **ĒGIPTES ARĀBU REPUBLIKA**

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 70,3 milj.
GALVASPILSĒTA: KAIRA
PLATĪBA: 1 001 450 km²
NEATKARĪBA: 1922
KONSTITŪCIJA: 1971

ĒGIPTES nosaukums nozīmē "Ptaha dvēseles templis" (senēģiptiešu dievs Ptahs – Memfisas aizgādnis).

RELĪGIJA: musulmaņi (galvenokārt sunniti) 94%, kristieši (kopti) un citi 6%

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS VALODA: arābu

citi (nūbieši, armēņi, grieķi) 10%

REĢIONI VAI PROVINCES: 25 muhafazas

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI: absolūta politiskā cenzūra

Laikraksti: 17 dienas laikraksti

TV: 1 valstij piederošs dienests

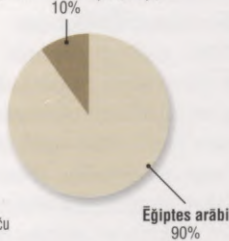
Radio: 2 dienesti – 1 pieder valstij, 1 neatkarīgs

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas un obligātas

TIESĪBU SISTĒMA: Sariatā (islāma) tiesības, angļu un franču tiesības; atzīst Starptautiskās Tiesas piekrišību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ABEDA, ACC, ACCT, AIDB, AFESD, AL, AMF, ANO, BSEC (novērot.), CAEU, CCC, ECA, EDSO (partnervalsts), ERAB, ESCWA, FAO, G15, G19, G24, G77, IAEA, ICAO, ICC, ICRM, IDA, IDB, IFAD, IFC, IFRC, IHO, ILO, Interpols, IOM, ISO, ITU, MINURSO, MONUC, NAM, OAU, OIC, PCA, PTO, PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNAMSIL, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UNITAR, UNMIBH, UNMIK, UNMOP, UNOMIG, UNRWA, UNTAET, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: NDP – Nacionāldemokrātiskā partija; Ind – Neatkarīgie; NWP – Jaunā "Wafd" partija; NPU – Nacionālā progresīvo unionistu partija

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 38.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 1490

INFLĀCIJA: 2,7%

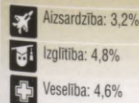
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -971 milj. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 3,890-4,575 Ēģiptes mārciņas

VALSTS VALŪTA: ĒGIPTES MĀRCIŅA

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+	
Piespiedu izmaiņas valdībā	●	○	○	• Obligātais valsts militārais dienests.
Pilsotņkari	○	○	○	• Lielākie bruņotie spēki arābu pasaulē.
Starptautiski kari	○	○	○	• Paralēli vietējai ieroču rūpniecībai ASV piegādā ieročus un nodrošina apmācību.
Ārvalstu intervence	○	○	○	• Kops 1981. gada valstī ir ārkārtas stāvoklis, kas pagarināts līdz 2005. gadam.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI:

prezidenta Anvāra Sadāta noslepkavošana 1981. gadā. Sabiedroto atbalstītāji Līča karā 1991. gadā

ĒGIPTĒ, KAS IR VISBLĪVĀK APDZĪVOTĀ VALSTS ARĀBU PASAULĒ, 1922. gadā ieguva nominālu neatkarību no Lielbritānijas. Līdz 1952. gadam valsts bija monarhija, bet tad varu sagrāba militārā hunta un sākās virzība uz prezidentālu demokrātiju, lai gan līdz 1970. gadam saglabājās spēcīga prezidenta ģenerāļa Abdela Nāsera vara. Pēc Otrā pasaules kara Ēģiptei bija raksturīga relatīva politiska stabilitāte, jo pēdējo 50 gadu laikā valsti pārvaldījuši tikai trīs nacionālie līderi – Nāsers, Anvārs Sadāts un Hosnī Mubaraks.

Valdošā – Nacionāldemokrātiskā partija (NDP) arī Mubaraka laikā saglabājusi kontroli pār politiskajiem procesiem, atkārtoti pagarinot ārkārtas stāvokli, kas tika ieviests pēc islāma teroristu noorganizētās Sadāta noslepkavošanas 1981. gadā. Ārkārtas stāvokļa likumi attaisnoja reliģisko partiju aizliegšanu un – īpaši – vērsanos pret islāmistu Darba partiju, kas bija NDP politiskā oponente. Tomēr Mubaraks ir atļāvis citu partiju darbību un nedaudz palielinājis preses brīvību.

Prezidents ir izpildvaras vadītājs un valdošās partijas līderis, viņu ar divām trešdaļām balsu izvirza amatā *Majlis al-Shaab* – divpalātu likumdošanas sapulce – un pēc tam apstiprina referendumā. Prezidents ieceļ premjerministru, kas ir valdības galva un vada Kabinetu. Tautas sapulce apstiprina politikas virzienus, budžetu, attīstības programmas un var nobalsot par neuzticības izteikšanu premjerministram vai jebkuram Kabineta loceklim (izņemot prezidentu). Pēc neuzticības balsojuma tiek izsludināts referendums; ja tauta lēmumu neapstiprina, Sapulci atlaiž. *Majlis al-Shura* – otrai likumdošanas struktūrai – ir tikai padomdevēja loma.

SLEPKAVĪBAS PRĀVA – 1982. GADA MARTS
 Pulkvežleitnants Hāliids Islāmbuls – reliģiskais ekstrēmists – prāvas laikā par Anvāra Sadāta noslepkavošanu. Augšējā stūrī – prezidents Anvārs Sadāts 1978. gadā.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Parlaments Divpalātu parlaments Tautas sapulce Tajā ir 454 locekļi, kas ieņem amatu piecus gadus. 444 ievēlē vispārējās un tiesās vēlēšanās; 10 ieceļ prezidents. Puse vietu saskaņā ar Konstitūciju rezervētas "strādniekiem un zemniekiem". Konsultatīvā padome Tajā ir 264 locekļi, kas ieņem amatu sešus gadus: 176 ir ievēlēti vispārējās un tiesās vēlēšanās, bet 88 ieceļ prezidents. Padomdevēja struktūra. Reģionālā pārvalde 26 muhafazas pārrauga vēlētas vietējās padomes.	IZPILDVARA Prezidents Izvirza amatam ar divām trešdaļām balsu Likumdošanas sapulcē, ievēlē uz sešiem gadiem tautas nobalsošanā. Valsts galva. Premjerministrs Ieceļ prezidents. Valdības galva. Kabinets Ieceļ prezidents.	TIESAS Augstākā konstitucionālā tiesa Lemj par likumu atbilstību Konstitūcijai. Kasācijas tiesa Augstākā tiesa apelācijai civilīlētās un kriminālīlētās. Civiltiesas Kriminālīlētās

UKRAINA

Oficiālais nosaukums: **UKRAINA**

UKRAINAS nosaukums slāvu valodā nozīmē "pierožības apgabals".

RELĪGIJA: ukraiņu pareizticīgie (Maskavas patriarhāts un Kijevas patriarhāts), ukraiņu autokefālā pareizticīgie, ukraiņu katoļi (uniāti), protestanti, jūdaiisti

VALSTS VALODA: ukraiņu

REĢIONI VAI PROVINCES: 24 apgabali, viena autonomā republika, divas municipālītātes ar apgabala statusu

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKLĪ: reģionālas politiskās atšķirības

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējās

TIESĪBU SISTĒMA: civiltiesības; neatstāj Starptautiskās Tiesas piekrišanu

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ANO, BSEC, CCC, CEI, EAPC, ECE, EDSO, EP, ERAB, IAEA, ICAO, ICRM, IFC, IFRC, IHO, ILO, Interpols, IOM, ISO, ITU, KPG, MONUC, NAM (novērot.), NVS, OAS (novērot.), OPCW, PCA, PDK, PIP, PTO (novērot.), PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNAMSIL, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UNIFIL, UNMEE, UNMIBH, UNMIK, UNMOP, UNMOT, UNMOVIC, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO, ZC

POLITISKĀS PARTIJAS: Agrārā partija; Ukrainas Komunistiskā partija; Demokrātiskā savienība; Visukrainas partija *Batkivščina* (Tēvzeme); Par vienu Ukrainu; Ukrainas Zaļo partija; Jūlijas Timošenko vēlēšanu bloks; Liberālā partija; Mūsu Ukraina; Rūpnieku un uzņēmēju partija; Reģionu partija; Ukrainas Vienības partija; Ukrainas Zemnieku partija; Tautas demokrātiskā partija; Ukrainas Tautas kustība *Rukh*; Progresīvā sociālistiskā partija; Reformu kongress; Ukrainas Sociāldemokrātiskā partija (apvienotā); Ukrainas Sociālistiskā partija; "Solidaritāte"; *Trudova Ukraina* (Strādājošā Ukraina); Ukraiņu tautas kustība; Darba Ukraina; *Jabluko*

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 55.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 700

INFLĀCIJA: 22,7%

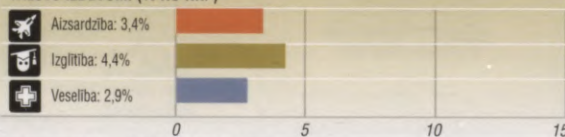
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): 1,48 miljrd. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 5,314-5,435 grivnas

VALSTS VALŪTA: GRIVNA

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsopkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Obligātais valsts militārais dienests, kas tiks pakāpeniski pārtraukts līdz 2015. gadam.
- Plaša ieroču ražošanas un eksporta nozare.
- Notiek strīds par teritoriju ar Rumāniju.
- Parakstījusi *START-I* kodolatbrūnošanas līgumu.
- 2002. gadā pieteicās dalībai *NATO* programmā Partnerattiecības mieram.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

SKITI UN CITAS PIRMĀS IDENTIFICĒJAMĀS NOMADU tautas ienāca mūsdienu Ukrainas teritorijā 1. gt. p.m.ē. Melnās jūras piekrastē izveidojās sengrieķu pilsētvalstis. Mūsu ēras pirmajā tūkstošgadē tur apmetās austrumslāvu ciltis. 9. gadsimtā Kijevas kļuva par varenās senkrievu valsts centru, bet 1240. gadā to iekaroja mongoļi.

1667. gadā Polija un Krievija sadalīja Ukrainu savā starpā, bet 18. gs. beigās lielākā daļa ukraiņu zemju nonāca Krievijas impērijas sastāvā. Izmantojot Pirmā pasaules kara un boļševiku revolūcijas radītās iespējas, 1918. gadā Ukraina pasludināja neatkarību, taču to izdevās saglabāt neilgu laiku. 1921. gadā Rietumukrainu sagrāba Polija, bet Austrumukraina kļuva par Padomju Savienības daļu. Pēc vērmahta un sarkanarmijas iebrukuma Polijā 1939. gadā arī Rietumukraina tika iekļauta PSRS sastāvā. Staļina īstenotā ukraiņu nacionālās identitātes un valodas apspiešanas politika panāca to, ka nacistu iebrukumu Padomju Savienībā 1941. gadā daļa ukraiņu uztvēra kā atbrīvošanu. Tomēr nacistu vardarbība šo viedokli drīz vien mainīja.

Nākamajos 50 gados Ukrainas nacionālos mērķus notušeja padomju liberālisms. Černobiļas atomelektrostacijas avārija 1986. gadā un padomju valdības mēģinājumi noslēpt informāciju par negadījumu atklāja aizvien pieaugošās padomju sistēmas problēmas un daudziem ukraiņiem kļuva par pagrieziena punktu. 1991. gada 24. augustā Ukraina pasludināja neatkarību un drīz vien ieviesa daudzpartiju sistēmu. Ar likumu tika noteikta minoritāšu tiesību aizsardzība. Ukrainas pirmais vēlētais prezidents 1994. gadā netika atkārtoti ievēlēts un mierīgi atdeva amatu politikajam sāncensim. Sekmīgais pārejas posms un tautsaimniecības attīstība liecina par Ukrainas kā neatkarīgas valsts progresu. 1996. gadā tika pieņemta jauna Konstitūcija, kas garantē pamattiesības un paredz plurālistisku politisko sistēmu.

Ukrainas valsts varas sistēma ir veidota pēc Rietumu parauga, un tajā ir trīs neatkarīgas jomas. Izpildvara pieder prezidentam, ko vispārējās vēlēšanās ievēlē uz pieciem gadiem. Vienpalātas likumdošanas struktūras pilnvaras ietver tiesību aktu ieviešanu, līgumu ratificēšanu, prezidenta atstādināšanu noteiktos apstākļos un budžeta apstiprināšanu. Tiesu sistēma ir neatkarīga; tiesas procesā nav nozīmes precedentam, jo tiesneši iztiesā lietas saskaņā ar kodificēto tiesību aktu normām.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Lai gan Konstitūcija garantē vārda un preses brīvību, tomēr nereti iestādes izmanto iebiedēšanu, lai traucētu plašsaziņas līdzekļu darbu.
- Ukraina ir valsts, kuras robežas noteiktas patvaļīgi, neņemot vērā etniskās saiknes. Krimai ir ciešas saiknes ar Krieviju, un ir izvirzīta prasība par tās atdalīšanos no Ukrainas un pievienošanu Krievijai.
- Valstī pastāv nopietnas ekoloģiskās problēmas, jo īpaši saistībā ar Černobiļas kodolkatastrofu un rūpniecisko piesārņojumu.
- Centieni veicināt tirgus ekonomiku kavējas, jo izpildvara un likumdevējvara tos nepietiekami atbalsta.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA <i>Verhovna Rada</i> (Augstākā padome) Vienpalātas parlaments Tajā ir 450 deputāti, kas ievēlēti uz četriem gadiem: 225 lēvelē vispārējās un tiesās vēlēšanās no vienmandāta apgabaliem, 225 – pēc proporcionālās pārstāvības. Ievieš tiesību aktus; ratificē līgumus; apstiprina budžetu; piesaka karu; ar neuzticības balsojumu atceļ premjerministru un Ministru kabinetu.	IZPILDVARA Prezidents Vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēts uz pieciem gadiem. Valsts galva; pārstāv valsti ārlietās; atceļ Kabineta aktus; izsludina valstī ārkārtas stāvokli; atlaiž Augstāko padomi.	TIESAS Konstitucionālā tiesa Lemj par likumu atbilstību Konstitūcijai. Tajā ir 18 tiesneši, kas iecelti uz 9 gadiem; sešus iecel prezidents, sešus – Augstākā padome un sešus – Tiesnešu kongress.
Reģionālā pārvalde 24 apgabali, ko pārvalda vēlēti gubernatori un likumdošanas iestādes; viena autonoma republika (Krima)	Ministru kabinets Tajā ir premjerministrs, divi premjerministra vietnieki un 15 ministri; iecel prezidents, bet apstiprina Augstākā padome. Pārtrauga valsts pārvaldes darbu.	Augstākā tiesa Augstākā pārskaņšanas un apelācijas tiesa. Tiesnešus un mūžu iecel Augstākā padome.
		Reģionālās apelācijas tiesas Komerctiesas Vietējās tiesas

DIENVIDKOREJA

Oficiālais nosaukums: **KOREJAS REPUBLIKA**

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 47,1 milj.
GALVASPILSĒTA: SEULA
 PLATĪBA: 98 480 km²
NEATKARĪBA: 1948
 KONSTITŪCIJA: 1948

DIENVIDKOREJAS nosaukums radies no Korjo valsts, kurā 10. gadsimtā bija apvienota Korejas pussala.

RELIĢIJA: mahajānas budisti 47%, protestanti 38%, Romas katoļi 11%, konfūcieši 3%, citi 1%

VALSTS VALODA: korejiešu

REĢIONI VAI PROVINCES: deviņas provinces un septiņas pilsētas ar provinces tiesībām

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSSAZIŅAS LĪDZEKLĪ: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: 60 dienas laikraksti

TV: 7 dienesti – 1 pieder valstij, 6 neatkarīgi

Radio: 9 dienesti – 1 pieder valstij, 8 neatkarīgi

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 20 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: ķīniešu un amerikāņu-eiropiešu tiesību tradīcijas; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekriktību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: AIDB, ANO, APEC, ARF (dialoga partnere), AsDB, ASEAN (dialoga partnere), Australia Group, BIS, CCC, CP, EDSO (partnervalsts), ERAB, ESAO, ESCAP, FAO, G77, IAEA, ICAO, ICC, ICTU, ICRM, IDA, IEA (novērot.), IFAD, IFC, IFRCS, IHO, ILO, Interpols, IOM, ISO, ITU, MINURSO, NAM (viesis), NEA, NSG, OAS (novērot.), OPCW, PCA, PDK, PTO, PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNHCR, UNIDO, UNMOGIP, UNOMIG, UNTAET, UNU, UNU, WIPO, WMO, WTO, ZC

POLITISKĀS PARTIJAS: GNP – Lielā nacionālā partija; MD – Tūkstošgades demokrātiskā partija; ULD – Apvienotie liberālie demokrāti

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 13.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 8910

INFLĀCIJA: 2,3%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE):

11,4 miljrd. USD

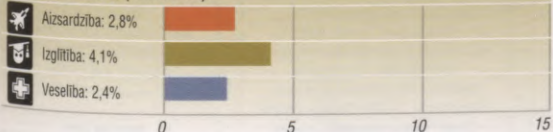
VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs:

1265–1314 Dienvidkorejas vonas

VALSTS VALŪTA: DIENVIDKOREJAS VONA

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Obligātais valsts militārais dienests.
- ASV nodrošina bruņoto spēkus aizsardzībai pret Ziemeļkorejas draudiem.
- Robeža ir nodrošināta kā nekur citur pasaulē.
- Kopš 2001. gada atļauta tādu raķešu ražošana, kuras var nomērķēt uz Ziemeļkoreju.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: sacelšanās Kvandžu 1980. gadā. Studentu nemieri 1987. gadā

VALSTS, KO TAGAD SAUC PAR DIENVIDKOREJU jeb Korejas Republiku, ir izveidojusies iekšpolitisko un starptautisko konfliktu rezultātā. 20. gs. sākumā Koreja nonāca japāņu pakļautībā Otrā pasaules kara beigās ASV un PSRS vienotās sadalīt teritoriju pa ziemeļu platuma 38. paralēli. Teritorija uz dienvidiem kļuva par Korejas Republiku, bet uz ziemeļiem – par Staļinisko Korejas Tautas Demokrātisko Republiku. 1947. gadā ANO organizēja vēlēšanas valsts apvienošanai, bet Ziemeļkoreja atteicās tajās piedalīties. Kad ievēloto Dienvidkorejas valdību ANO atzina par vienīgo likumīgo pārstāvēniecību, Ziemeļkoreja iebruka Dienvidkorejā. Sākās trīs gadus ilgais karš, kurā Ķīna iesaistījās komunistu pusē, bet ASV un ANO spēki atbalstīja Dienvidkorejas režīmu. Kara laikā gāja bojā četri miljoni cilvēku, bet pēc karadarbības izbeigšanas 1953. gadā Koreja joprojām palika sadalīta zeme.

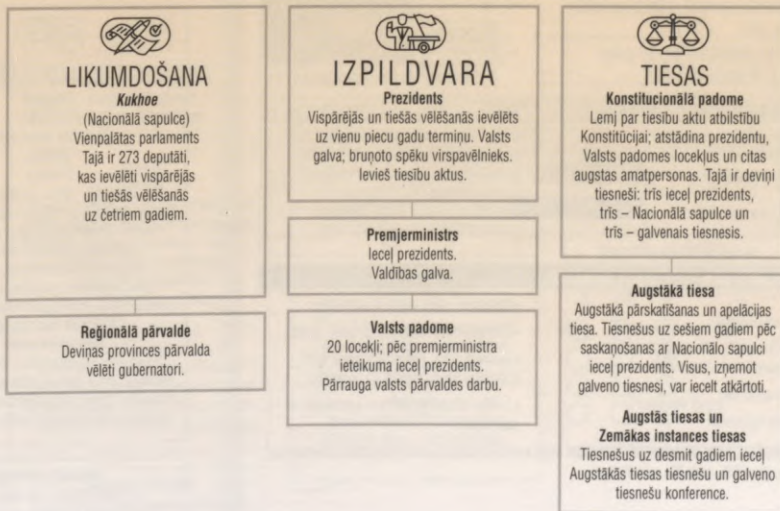

Pirmā Dienvidkorejas Republika tika izveidota 1948. gadā un par tās prezidentu 73 gadu vecumā kļuva Li Sin Mans – Prinstonas Universitātes absolvents un ievērojams Korejas neatkarības kustības līderis. Lai aizsargātu valsti no Ziemeļkorejas komunistiem, Dienvidkorejas līderi bija spiesti saglabāt ļoti centralizētu valsts pārvaldi. Tomēr 1960. gadā Li Sin Mans pakļāvās prasībai izbeigt autoritāro režīmu un demisionēja. Otrā republika, jau daudz demokrātiskāka, pastāvēja mazāk par gadu. 1961. gadā opozīcijas līdera Pak Čon Hi vadībā notika militārs apvērsums, tika pasludināta Trešā republika un atlaista Nacionālā sapulce. Dienvidkorejā izveidojās prezidentāla pārvalde. 1963., 1967. un 1971. gadā Pak Čon Hi atkārtoti tika ievēlēts par prezidentu. 1972. gadā viņš proklamēja Ceturto republiku, piešķirot vēl lielāku varu. 1979. gadā Korejas Centrālās izlūkošanas pārvaldes (KCIA) direktora vadītajā valsts apvērsumā viņš tika nogalināts. Pēc gada referendumā apstiprinātā Piektās republikas Konstitūcija bija spēkā septiņus gadus. Valstī notika demonstrācijas ar prasību izbeigt autoritāro varu un ar Sesto republiku (1988. gadā stājās spēkā jauna Konstitūcija) sākt pāreju uz demokrātiju.

DEMILITARIZĒTĀ ZONA

Demilitarizētajā zonā, kura atdala Ziemeļkoreju un Dienvidkoreju, patrulē abu pušu karavīri. 1996. gada aprīlī Dienvidkorejas karavīriem tika izziņota paaugstināta kaujas gatavība, jo Ziemeļkorejas karavīri bija iegājuši Panmunjomas ciemā.

VALSTS PĀRVALDE

KOLUMBIJA

Oficiālais nosaukums: **KOLUMBIJAS REPUBLIKA**

KOLUMBIJA Kristofora Kolumba vārdā nosaukta 1819. gadā, kad ieguva neatkarību no Spānijas.

RELĪĶIJA: Romas katoļi 95%, citi 5%

VALSTS VALODA: spāņu

REĢIONI VAI PROVINCES: 32 departamenti un 1 galvaspilsētas distriks

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSSAZIŅAS LĪDZEKLĪ: daļēja politiskā cenzūra. Ļoti maz neatkarīgās preses izdevumu. Paramilitārie grupējumi ir noslepkavojuši vairākus žurnālistus, partizāni tos ir turējuši gūstā

Laikraksti: 37 dienas laikraksti

TV: 3 dienesti – 1 pieder valstij, 2 neatkarīgi

Radio: 589 stacijas – 31 pieder valstij

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: spāņu tiesības; ASV parauga kriminālkodekss; atzīst Starptautiskās Tiesas piekriktu

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ANO, ANO Drošības padome (uz laiku), BCIE, CAN, Caricom (novērot.), CCC, CDB, ECLAC, FAO, G3, G24, G77, IADB, IAEA, ICAO, ICC, ICFTU, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRC, IHO, ILO, Interpol, IOM, ISO, ITU, LAES, LAIA, NAM, OAS, OPANAL, OPCW, PCA, PDK, PTO, PVO, RG, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNHCR, UNIDO, UNU, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: PL – Liberāļu partija; PCC – Kolumbijas Konservatīvo partija; C – Koalīcija; CR – Radikālās pārmaiņas; AL – Liberālā iespēja; MN – Nacionālā kustība

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 40.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 2020

INFLĀCIJA: 9,5%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): 41 milj. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 2236–2278 Kolumbijas peso

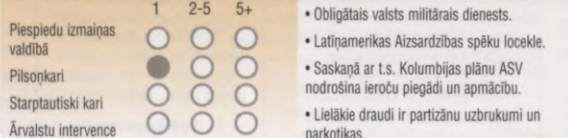

VALSTS VALŪTA: KOLUMBIJAS PESO

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: pilsonkarš starp kreisā un labējā spārna bruņotajām vienībām un valdību (no 1965. gada līdz mūsdienām)

KOLUMBIJA IR VIENA NO TĀM pasaules valstīm, ko raksturo vislielākā vardarbība. Plašas teritorijas kontrolē kreisi noskaņoti partizāni un paramilitārie grupējumi. Pašreizējā vardarbība sakņojas kupli sazēlušajā korupcijā, ko daļēji uztur konkurējošie Medelīnas un Kali narkotiku kartēļi. Tie kontrolē lielāko daļu Kolumbijas un izriko daudzus politiķus, policijas amatpersonas un partizānu grupējumus. Vēsturiski šī vardarbība sākās 19. gadsimtā, konkurējot antiklerikālajai Liberāļu partijai (PL) un katoliskajai Konservatīvo partijai (PCC). Šī konkurence izvērtās par *La Violencia*, kas ilga no 1948. līdz 1956. gadam un prasīja 200 000 cilvēku dzīvību. 1958. gadā PL un PCC panāca vienošanos un izveidoja Nacionālo fronti, kas vienmērīgi sadalīja vietas Kongresā un noteica, ka abām partijām pārmaiņus ir prezidentūra. Vienošanās ierobežoja vardarbību, bet izbeidza arī politiskās debātes, nobremzējot demokrātiskā procesa attīstību. Divpartiju sistēmas pastāvēšanu pārtrauca konservatīvā neatkarīgā prezidenta Alvaro Uribes Velesa ievēlēšana 2002. gadā.

Kolumbijas prezidentālās demokrātijas sistēmā prezidents ir valsts galva, bruņoto spēku virspavēlnieks un viņam, atsaucoties uz "ieکشējo nemieru stāvokli", ir īpašas pilnvaras atcelt pilsoņtiesības un likumus. Lai gan prezidentam ir lielāka vara nekā likumdošanas vai tiesu jomai, salīdzinājumā ar pārējām Latīņamerikas valstīm viņa amata pilnvaras tomēr ir ierobežotas. Likumdošanas jomas īpatnība ir divpalātu Kongress, kas ar vienkāršu vairākumu abās palātās var noraidīt prezidenta uzlikto veto. Kongress var ierosināt, interpretēt un atcelt likumus, un tā pārziņā ir budžets un valsts izdevumi. Ievērojama ietekme uz ekonomisko un sociālo politiku ir biznesa magnātiem un Romas Katoļu baznīcai.

Ar 1991. gada Konstitūciju sākās tiesu reforma, kuras mērķis ir uzlabot tiesu sistēmas efektivitāti un izskaust korupciju. Konstitūcijā palielināta arī ģenerālprokurora autonomija un paplašinātas viņa pilnvaras izmeklēšanas un kriminālvajāšanas jomā.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

• Laikposmā no 1986. līdz 2000. gadam vardarbības dēļ divi miljoni cilvēku izdzīti no savām mājām un gandrīz 3000 nolaupīti. Nogalināti 20 mēra amata kandidāti un 20 mēri. Vai vardarbība tiks pārtraukta un konkurējošie grupējumi tiks pakļauti kontrolei, lielā mērā ir atkarīgs no tā, cik veiksmīgi tiks īstenots Kolumbijas plāns, kas aizsāks 20. gs. 90. gadu beigās. Šis visnotaļ radikālais plāns, kas lielā mērā atkarīgs no ārvalstu, jo īpaši no ASV atbalsta, paredz ekonomiskas, fiskālas un tiesu reformas. Tas ietver arī narkotiku ražošanas un tirdzniecības apkarošanu un miera sarunas ar partizāniem, arī ar Kolumbijas Revolucionāro bruņoto armiju (FARC) – lielāko darbojošos partizānu grupējumu. Kolumbijas plāna ietvaros veiktās reformas paredz izveidot mirtiesas un vietējas *casas de justicia* (juridiskos birojus), lai cilvēki brīvi varētu piekļūt tiesu varai, jo līdz šim tas nav bijis iespējams.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Congreso (Kongress) Divpalātu parlaments Senado (Senāts) Tajā ir 102 vietas; senatorus pēc proporcionālās pārstāvības tieši ievēl uz četriem gadiem; divas vietas paredzētas pamatiedzīvotāju pārstāvjiem. Apstiprina kara pieteikumu; izraugas ģenerālprokuroru; atstādina prezidentu, ģenerālprokuroru un Augstākās tiesas tiesnešus. Cámara de Representantes (Pārstāvju palāta) 161 deputāts, kas vispārējās un tiešās vēlēšanās ievēl uz četriem gadiem; piecas vietas etniskajām minoritātem. Ievieš nodokļu likumprojekts; izraugas Ģenerālkontrolēri; pārbauga budžetu un valsts kasi. Reģionālā pārvalde 32 departamentus pārvalda vēlētas likumdošanas struktūras un gubernatori, kas ievēlēti uz vienu trīs gadu termiņu.	IZPILDVARA Prezidents Vispārējās un tiešās vēlēšanās ievēlēts uz vienu četrus gadu termiņu. Valsts un valdības galva, bruņoto spēku virspavēlnieks. Uzliek veto likumprojektiem; izdod dekrētus; bez Kongresa apstiprinājuma iecel un atceļ valdības amatpersonas; izsludina "ieکشējo nemieru stāvokli" un atceļ pilsoniskās brīvības; paraksta līgumus. Viceprezidents Uz četriem gadiem ievēlēts reizē ar prezidentu. Kabinets Iecel prezidents. Pārbauga valsts pārvaldes darbu.	TIESAS Konstitucionālā tiesa Lemj par likumu atbilstību Konstitūcijai. Tajā ir astoņi tiesneši, ko amatam nominē prezidents un uz astoņiem gadiem iecel Senāts Augstākā tiesa Augstākā pārskaņošanas un apelācijas tiesa. Iztiesā atstādīšanas prasības. Tiesnešus uz astoņiem gadiem iecel Augstākā tiesu padome. Valsts padome Lemj par izpildmēriem un administratīviem jautājumiem. Tiesnešus uz astoņiem gadiem iecel Augstākā tiesu padome. Zemākas instances tiesas

ARGENTĪNA

Oficiālais nosaukums: ARGENTĪNAS REPUBLIKA

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 37,5 milj.
	GALVAPILSĒTA: BUENOSAIRESA
	PLATĪBA: 2.766.887 km ²
	NEATKARĪBA: 1816
	KONSTITŪCIJA: 1853

ARGENTĪNAS nosaukums cēlies no vārda *argentum*, kas latīņu valodā nozīmē "sudrabs".

RELĪĢIJA: Romas katoļi 90%, protestanti 2%, jūdaiši 2%, citi 6%

VALSTS VALODA: spāņu

REĢIŅI VAI PROVINCES: 23 provinces, 1 autonoma pilsēta

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀŠSĀIŅAS LĪDZEKĻI: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: 181 dienas laikraksts

TV: 44 stacijas – 29 neatkarīgas

Radio: 122 stacijas – 37 valsts kontrolētas

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: Rietumeiropas un ASV tiesību tradīcijas; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekriktu

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: AIDB, ANO, Australia Group, BCIE, BIS, CCC, ECLAC, FAO, G6, G15, G19, G24, G77, IADB, IAEA, ICAO, ICC, ICFIU, ICRN, IDA, IFAD, IFC, IFRCS, IHO, ILO, Interpol, IOM, ISO, ITU, LAES, LAIA, Mercosur, MINURSO, MIPONUH, MTCR, NSG, OAS, OPANAL, OPCW, PCA, POK, PTO, PVO, RG, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNFICYP, UNHCR, UNIDO, UNIKOM, UNMEE, UNMIBH, UNMIK, UNMOP, UNMOVIC, UNTSO, UNU, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO, ZC

POLITISKĀS PARTIJAS: PJ – Hustisiālistiskā partija (Peronisti); Alianse – Alianse par darbu, taisnīgu un izglītību (UCR – Radikālā pilsoniskā savienība un FREPASO – Nacionālās solidaritātes frontes aliance); ARI – Alternatīva par vienlīdzīgu republiku; AR – Ricība republikai

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 17.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 7460

INFLĀCIJA: -0,9%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIROZN. BILANCE):

-8,9 miljrd. USD

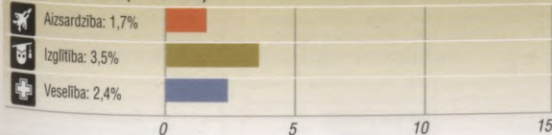
VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs:

0,9984-1 Argentīnas peso

VALSTS VALŪTA: ARGENTĪNAS PESO

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsoņkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Nav obligātā valsts militārā dienesta.
- Karavīri ir piedalījušies ANO Miera uzturēšanas misijās.
- Piedalās aizsardzības programmā Mercosur.
- Armijas apgādi nodrošina ASV.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: "Netīrais karš" (1976–1983). Folklandas karš 1982. gadā

PĒC NEATKARĪBAS IEGŪŠANAS no Spānijas 1816. gadā Argentīna izveidoja konstitucionālo demokrātiju ar pārstāvniecisku politisko sistēmu. Ar 1930. gada militāro apvērsumu sākās ilgs militāras autoritāras varas laiks, arī harismātiskā strādnieku vadoņa pulkveža Huana Domingo Perona prezidentūra. Viņš piedāvāja vidusceļu starp komunismu un kapitālismu. Perons bija pie varas no 1943. gada līdz 1955. gadam. Ilgus gadus viņš pavadīja trimdā, bet neilgu laiku pirms savas nāves 1974. gadā vēlreiz bija prezidents. Pēc tam varu pārņēma viņa sieva, tautā saukta *Isabelita*. 1976. gadā varu sagrāba militāra hunta, kuras režīmam bija raksturīgi smagi cilvēktiesību pārkāpumi, daudzi tūkstoši kreiso opozicionāru pazuda bez vēsts (t.s. *desaparecidos*). Pēc 1982. gada neveiksmīgā mēģinājuma atņemt Lielbritānijai Folklanda (Malvinu) salas 1983. gadā Argentīna atgriezās pie demokrātijas.

Vēsturiski ir dominējušas divas partijas – kreisā Hustisiālistiskā jeb Peronistu partija un Radikālā pilsoniskā savienība (UCR). Četru partiju alianse FREPASO un Alianse darbam, taisnīguam un izglītībai – UCR un FREPASO apvienība – veiksmīgi piedalījās pēdējās vēlēšanās. Liela politiska ietekme ir Romas Katoļu baznīcai un armijai. 2001. gadā pēc dumpjiem, ko izraisīja smaga ekonomiskā krīze, atkāpās prezidents, viceprezidents un Kabinets. Turpmākajās nedēļās prezidenta amatā pabija vairākas personas – dažu prezidentūra mērāma stundās. 2002. gada janvārī Senāts izraudzījās prezidentu – piekto divpadsmit dienu laikā – un trauksis tika atjaunots.

Lai gan Argentīnā šķietami pastāv trīs neatkarīgas valsts pārvaldes jomas, jūtams pārsvars ir prezidentūrai. Nacionālajā kongresā funkcijas sadalītas starp Deputātu palātu, kas var atstādīnāt izpildjomas locekļus, un Senātu, kas var atļaut prezidentam izsludināt ārkārtas stāvokli, apstiprina valsts amatpersonu nominācijas un iztiesā Deputātu palātas uzsāktu augstu amatpersonu atstādīnāšanu.

LEOPOLDO GALTJERI BĒRES 2003. GADA 13. JANVĀRĪ Buenosairesā tiek apglabāts bijušais diktators ģenerālis Galtjeri, kas atbildīgs par karu Folklandas salās, kā arī par daudzu tūkstošu cilvēku pazūšanu t.s. Netīrā kara laikā.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Congreso Nacional (Nacionālais kongress) Divpalātu parlaments Senado (Senāts) Tajā ir 72 vietas; senatorus vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlē uz sešiem gadiem; pa trim no katras provinces un federālā distrikta. Apstiprina prezidenta izvirzītos amata kandidātus; iztiesā atstādīnāšanas prasības. Cámara de Diputados (Deputātu palāta) 257 deputāti, kas pēc proporcionālās pārstāvības tieši ievēlēti uz četriem gadiem. Uzsāk prezidenta, viceprezidenta, ministru un Augstākās tiesas tiesnešu atstādīnāšanu. Reģionālā pārvalde 23 provinces pārvalda vēlēti gubernatori un likumdošanas iestādes.	IZPILDVARA Prezidents Vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēts uz četriem gadiem; divu seču termiņu ierobežojums. Valsts un valdības galva; bruņoto spēku virspavēlnieks. Ierosina likumprojektus un uzliet tiem veto; ar dekrētu ievieš likumus un ārkārtas situācijās atceļ pilsoniskās brīvības. Viceprezidents Vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēts uz četriem gadiem reizē ar prezidentu; divu seču termiņu ierobežojums. Kabinets Iecel prezidents. Pārņem valsts pārvaldes darbu; vada prezidentus.	TIESAS Augstākā tiesa Augstākā pārskatīšanas un apelācijas tiesa; lemj par likumu atbilstību Konstitūcijai. Tajā ir deviņi tiesneši, ko uz mūžu iecel prezidents un apstiprina Senāts. Federālās apelācijas tiesas Tiesnešus pēc Maģistrāta padomes ieteikuma uz mūžu iecel prezidents. Pirmās instances tiesas Tiesnešus pēc Maģistrāta padomes ieteikuma uz mūžu iecel prezidents. Provinces tiesas

TANZĀNIJA

Oficiālais nosaukums: **TANZĀNIJAS APVIENOTĀ REPUBLIKA**

Nacionālā sapulce

IEDZIVOTĀJU SKAITS: 36 milj.

GALVASPILSĒTA: DODOMA

PLATĪBA: 945 087 km²

NEATKARĪBA: 1964

KONSTITŪCIJA: 1977

TANZĀNIJAS nosaukums veidots no Tanganjikas un Zanzibāras nosaukumiem, kad 1964. gadā abas šīs zemes apvienojās, lai kļūtu par republiku.

- RELIĢIJA:** musulmaņi 33%, kristieši 33%, tradicionālie ticējumi 30%, citi 4%
- VALSTS VALODAS:** angļu un svahilu
- REĢIONI VAI PROVINCES:** 25 reģioni
- ATKARĪGĀS TERITORIJAS:** nav
- PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKLĪ:** daļēja politiskā cenzūra
- Laikraksti: 9 dienas laikraksti
- TV: 3 neatkarīgi dienesti
- Radio: 5 dienesti – 2 pieder valstij, 3 neatkarīgi
- VĒLĒŠANU TIESĪBAS:** no 18 gadu vecuma, vispārējās
- TIESĪBU SISTĒMA:** angļu vispārējās tiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekritību
- STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS:** ACP, AfDB, ANO, C, CCC, EADB, ECA, FAO, G6, G77, IAEA, ICAO, ICC, ICTU, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRCS, ILO, Interpols, IOM, ISO, ITU, NAM, OAU, OPCW, PTO, PVO, SADC, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNAMSIL, UNCTAD, UNESCO, UNHCR, UNIDO, UNMEE, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO
- POLITISKĀS PARTIJAS:** CCM – Tanzānijas Revolucionārā partija; CUF – Apvienotā pilsoniskā fronte; TLP – Tanzānijas Leiboristu partija; Chadema – Demokrātijas un progresa partija

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 88

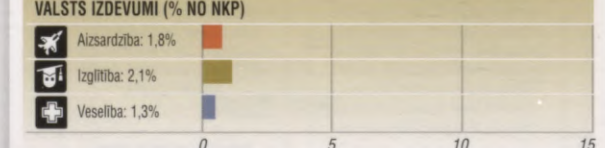
NKP UZ VIENU IEDZIVOTĀJU: USD 270

INFLĀCIJA: 5,9%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -517 milj. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 805-917 Tanzānijas šilīni

VALSTS VALŪTA: TANZĀNIJAS ŠILĪNS

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Obligātais valsts militārais dienests.
- Bruņotie spēki saistīti ar valdošo partiju.
- Lielī rezervistu spēki.
- Draudus rada Zanzibāras separātisti.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: Ugandas un Tanzānijas karš (1978-1979)

TANZĀNIJA – VIENA NO PASAULES NABADŽĪGĀKAJĀM VALSTĪM – izveidojās 1964. gadā kā neizdevusies Tanganjikas un Zanzibāras savienība pēc tam, kad abas valstis ieguva neatkarību no Lielbritānijas. Tajā pašā laikā apvienojās to abu lielākās politiskās partijas – Tanganjikas Afrikāņu nacionālā savienība (TANU) un Āfrikas Širazi partija (ASP) – un izveidojās Revolucionārā partija (CCM), ko vadīja priekšsēdētājs Džūljuss Njerere, tautā iemīļots Tanzānijas dibinātājs. 20. gs. 80. gadu beigās un 90. gadu sākumā uz valdību tika izdarīts liels spiediens, tai pārmeta sliktu valsts sektora vadību, korupciju un neefektīvu tiesu sistēmu, kā arī divkosīgu attieksmi pret cilvēktiesībām. Jaunā, 1992. gada Konstitūcija aizstāja sociālistisko Džūljusa Njereres vienpartijas valdību ar daudzpartiju demokrātiju. Tās priekšgalā ir vispārējās vēlēšanās ik pēc pieciem gadiem vēlēts prezidents.

Prezidents vada Kabinetu, kurā ir divi viceprezidenti un 27 ministri, vienpalātas Nacionālo sapulci, tiesu sistēmu, kuras virsotnē ir valsts Apelācijas tiesa, un nelielus bruņotos spēkus. Lai gan 275 Nacionālās sapulces deputāti ar divu trešdaļu balsu vairākumu teorētiski var nerēķināties ar prezidentu, faktiski Nacionālā sapulce darbojas kā prezidenta ierosināto politisko debašu forums. Nacionālajai sapulcei ir pilnvaras risināt valsts kontinentālās daļas un ārlietu jautājumus; likumdošana attiecībā uz salām ir Zanzibāras Pārstāvju palātas kompetencē.

BURUNDI BĒGLI
Karavīri apsargā bēgļus, kas klausās bijušā Dienvidāfrikas prezidenta Nelsona Mandelas runu Ngaras nometnē Tanzānijā.

Lai gan pastāv vairāk nekā ducis konkurējošu politisko partiju, CCM saglabā vadošo stāvokli ar lielu vairākumu Nacionālajā sapulcē, kā arī reģionālajā un vietējā līmenī. CCM oficiālā ideoloģija joprojām ir Njereres sociālistiskā *ujaama* (ģimeņu kopien) politika. Njereres ietekme un popularitāte saglabājās līdz pat viņa nāvei 1999. gadā un izpaudās arī kooperatīvās lauksaimniecības attīstībā, kas sākās 20. gs. 60. gados. Viens no politiski sarežģītākajiem jautājumiem ir bijis Tanzānijas un Zanzibāras pārvaldes struktūru apvienošana, turklāt Zanzibāras valdība ļoti negribīgi atsakās no savas autonomijas. Atdalīšanās centieni pēc 2000. gada vēlēšanām izraisījuši vardarbības uzliesmojumus. Valdības galvenā prioritāte ir sociālekonomiskās reformas ar mērķi mazināt nabadzību.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA <i>Bunge</i> (Nacionālā sapulce) Vienpalātas parlaments Tajā ir 295 locekļi, kas ieņem amatu piecus gadus: 181 ievēlēti vispārējās tiesās vēlēšanās no kontinentālās daļas; 50 – no Zanzibāras; 48 sievietes, ko iecel prezidentis; 5 ievēlēti Zanzibāras Pārstāvju palātā; 10 iecel prezidentis; ģenerālprokurors. Izdod likumus, kas attiecas uz valsts kontinentālo daļu un ārlietām; ar divu trešdaļu balsu vairākumu noraida veto.	IZPILDVARA Prezidents Vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēts uz pieciem gadiem. Valsts un valdības galva; bruņoto spēku virspavēlnieks. Paraksta likumprojektus; veto tiesības.	TIESAS Apelācijas tiesa Augstākā pārskaņšanas un apelācijas tiesa; lemj par likumu atbilstību Konstitūcijai. Tajā ir pieci tiesneši, ko iecel prezidentis.
Reģionālā pārvalde Zanzibāras salās ir vēlēts prezidents, kas ieņem amatu piecus gadus, un Pārstāvju palāta, kurā ir 81 loceklis (50 ievēlēti; 10 iecel prezidentis; 15 vietas rezervētas sievietēm, 6 – ģenerālprokuroram un citām amatpersonām); pilnvaru termiņš – pieci gadi.	Divi viceprezidenti Iecel prezidentis. Ja Tanzānijas prezidents ir no valsts kontinentālās daļas, Pirmajam viceprezidentam jābūt Zanzibāras prezidentam. Otrais viceprezidents pilda premjerministra funkcijas.	Augstā tiesa Iztiesā civilietas un krimināllietas; notur regulāras sesijas visos reģionos. Tajā ir 29 tiesneši, ko iecel prezidentis.
	Kabinets Tajā ir parlamenta locekļi, ko iecel prezidentis. Pārtrauga valsts pārvaldes darbu.	Appālbaltiesas Miertiesas

KENIJA

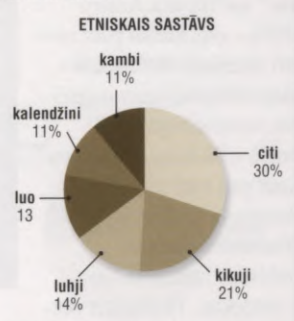
Oficiālais nosaukums: **KENIJAS REPUBLIKA**

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 31,3 milj.
GALVASPILSĒTA: NAIROBI
PLATĪBA: 582 650 km ²
NEATKARĪBA: 1963
KONSTITUCIJA: 1963

KENIJAS nosaukums radies no Kenijas kalna, ko sauc arī par *Kirinjaga* jeb *Kere-Njaga* – "baltuma kalnu".

- RELĪĢIJA:** kristieši 60%, tradicionālie ticējumi 25%, musulmaņi 6%, citi 9%
- VALSTS VALODAS:** svahilu un angļu
- REĢIONI VAI PROVINCES:** 7 provinces un 1 teritorija
- ATKARĪGĀS TERITORIJAS:** nav
- PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI:** absolūta politiskā cenzūra
- Laikraksti: 6 dienas laikraksti
- TV: 6 dienesti, 1 valsts kontrolēts
- Radio: 9 dienesti, 1 valsts kontrolēts
- VĒLĒŠANU TIESĪBAS:** no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: cilšu un šariata (islāma) tiesības; atzīst Starptautiskās Tiesas piekriktību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACP, ADB, ANO, C, CCC, EADB, ECA, FAO, G15, G77, IAEA, ICAD, ICFTU, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRCS, IGAD, ILO, Interpols, IOM, ISO, ITU, MINURSO, MONUC, NAM, OAU, OPCW, PTO, PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNAMSIL, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UNIKOM, UNMEE, UNMIBH, UNMIK, UNMOP, UNU, UPU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: KANU – Kenijas Afrikāņu nacionālā savienība; DP – Demokrātiskā partija; NDP – Nacionālās attīstības partija; FORD-K – Forums par demokrātijas atjaunošanu Kenijā; SDP – Sociāli demokrātiskā partija; Saf-Safina; citi grupējumi, to vidū FORF-People, Kenijas Sociālais kongress, Shirkisho, FORF-Asili

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 82

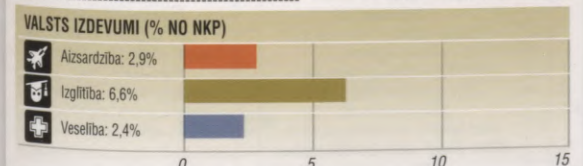
NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 350

INFLĀCIJA: 5,9%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -238 milj. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 78,05-78,60 Kenijas šilīni

VALSTS VALŪTA: KENIJAS ŠILĪNS

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

Piespiedu izmaiņas valdībā	1	2-5	5+
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Nav obligātā valsts militārā dienesta.
- Lielākos draudus rada somāliešu pilsonkari, Burundi un Kongo Demokrātiskā Republika.
- Karavīri izvietoti Rifa ielejā.
- ASV un Lielbritānija sniedz militāru palīdzību.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: cilšu vardarbība Rietumkenijā 1992. gadā

KENIJAS REPUBLIKĀ valda pārmaiņu gaisotne. 2002. gada decembrī vēlēšanās uzvarēja jaunizveidotās Nacionālās varavīksnes koalīcijas (NARC) pārstāvis Mvai Kibaki. Viņš pārspēja vareno KANU partiju un Kenijas prezidenta amatā nomainīja Danielu Arapu Moi, kurš bija valdījis no 1978. gada, kad nomira atbrīvošanas vadonis Džomo Keniata – pirmais Kenijas prezidents kopš neatkarības iegūšanas no Lielbritānijas 1963. gadā. Moi prezidentūru iedragāja apsūdzības par iedzīvošanos un korupciju, kā arī etniskās vardarbības uzliesmojumi. Viņa vadībā valsts piedzīvoja ekonomikas lejupslīdi. Trūkumu saasina viens no lielākajiem iedzīvotāju skaita pieaugumiem pasaulē un arī sausums. Turklāt pēc bumbu terorakta pret ASV vēstniecību 1998. gadā apsīka tūrisms, bet sakarā ar cilvēktiesību pārkāpumiem un vēlēšanu rezultātu izdošanu tika pārtraukts starptautiskais atbalsts.

Līdz 1991. gadam, kad Moi pakļāvās spiedienam un pirmoreiz atļāva daudzpartiju vēlēšanas, valstī oficiāli bija tikai viena partija – Kenijas Afrikāņu nacionālā savienība (KANU). Līdz NARC uzvarai lielākās politiskās partijas līdzās KANU vēl bija Forums par demokrātijas atjaunošanu Kenijā (FORD-Kenya), Sociāli demokrātiskā partija un Nacionālās attīstības partija. Šīs un vēl 14 citas partijas, kā arī spiediena grupas, kas pārstāvēja Kenijas atšķirīgos etniskos spēkus, apvienojās, izveidojot NARC.

Lai gan valsts pārvalde ir veidota pēc Lielbritānijas parlamentārās sistēmas parauga, prezidentam un izpildvarai ir salīdzinoši lielākas pilnvaras. Prezidents, kurš ir valsts un valdības galva, ieceļ Kabineta ministrus, civilos ierēdņus, armijas virsniekus un citas amatpersonas. Viņam ir pilnvaras atlaist Nacionālo sapulci, izsludināt vēlēšanas un pieteikt karu. Kopš 1988. gada visus tiesību aktus sagatavo un ievieš valdība.

Lai gan Kenijas vēsture ir bijusi nemierīga, Kenijai ir labi attīstīta tūrisma nozare un divas ienesīgas kultūras – kafija un tēja. Ja Kibaki spēš samazināt korupciju valdībā un uzņēmējdarbības jomā, kapitalizēt Kenijas ekonomikas spēcīgās puses un atgūt starptautisko līderu uzticību un atbalstu, Kenija varēs sekmīgi attīstīties kā viena no stabilākajām un pārtikušākajām Āfrikas valstīm.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- AIDS epidēmijas dēļ valstī ir liela iedzīvotāju mirstība, bet Kenijā arī ir viens no lielākajiem iedzīvotāju skaita pieaugumiem pasaulē.
- Vājā ekonomika un neattīstītā infrastruktūra ir problēma, bet valdība cenšas to pārvarēt ar ārvalstu investīcijām un privatizācijas iniciatīvām.
- Attīstību kavē pieaugošā noziedzība un etniskie konflikti, kā arī strīdi par zemi, kuri bieži pāraug vardarbībā.
- Valstī ir neliela valdošā elite un stipra sociālā noslāņošanās.
- Sakarā ar apsūdzībām par cilvēktiesību pārkāpumiem pārtraukts starptautiskais atbalsts.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Bunge (Nacionālā sapulce) Vienpalātas parlaments 224 deputāti; pilnvaru termiņš – pieci gadi; 210 ievēlē vispārējās un tiesās vēlēšanās no vienmandāta apgabaliem; 12 ieceļ prezidents; spikers un ģenerālprokurors ir parlamenta locekļi atbilstoši savam amatam. Var balsot par savu atlaišanu.	IZPILDVARA Prezidents Vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēts uz pieciem gadiem; jābūt parlamenta loceklim. Valsts un valdības galva; bruņoto spēku virspavēlnieks. Jebkurā laikā var atlaist parlamentu.	TIESAS Apelācijas tiesa Augstākā apelācijas tiesa civillietās un krimināllietās. Tiesnešus ieceļ un atceļ prezidents.
Reģionālā pārvalde 61 lauku apgabals; katru pārvalda prezidenta ieceļts pilnvarotais.	Viceprezidents Prezidenta ieceļts parlamenta loceklis. Ieņem vakanto prezidenta amatu līdz pat 90 dienām, līdz tiek ievēlēts nākamais prezidents.	Augstā tiesa Iztiesā civillietas un krimināllietas; pārrauga zemākas instances tiesas. Tajā ir 30 tiesnešu, ko ieceļ un atceļ prezidents.
	Kabinets Tajā ir prezidenta ieceļti parlamenta locekļi. Pārrauga valsts pārvaldes darbu; iesniedz parlamentam likumprojektus.	Miertiesas Kādiju (musulmaņu) tiesas

PERU

Oficiālais nosaukums: **PERU REPUBLIKA**

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 26,1 milj.
	GALVASPILSĒTA: LIMA
	PLATĪBA: 1 285 200 km²
	NEATKARĪBA: 1821
	KONSTITŪCIJA: 1993

PERU nosaukums radies no keču indiāņu valodas vārda, kas nozīmē "pārpilnības zeme" un attiecas uz inku bagātībām.

RELĪGIJA: Romas katoļi 95%, citi 5%

VALSTS VALODAS: spāņu un keču

REĢIONI VAI PROVINCES: 24 departamenti un viena konstitucionālā province

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀŠSAZIŅĀŠ LĪDZEKLĪ: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: 74 dienas laikraksti

TV: 11 dienesti – 1 pieder valstij, 10 neatkarīgi

Radio: valstij pieder 3 dienesti, daudz neatkarīgu dienestu

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: civiltiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ABEDA, ANO, APEC, CAN, CCC, ECLAC, FAO, G15, G19, G24, G77, IADB, IAEA, ICAO, ICC, ICFTU, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRCIS, IHO, ILO, Interpols, IOM, ISO (korespond.), ITU, LAES, LAIA, MONUC, NAM, OAS, OPANAL, OPCW, PCA, PDK, PTO, PVO, RG, SG, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UNMEE, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: PP – Peru Possible, APRA – Amerikas Tautas revolucionārā aliansē; NU – Nacionālā vienība; FIM – Neatkarīgā morāles fronte; UPP – Savienība par Peru; SP – Somos Peru

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 47.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 2080

INFLĀCIJA: 3,8%

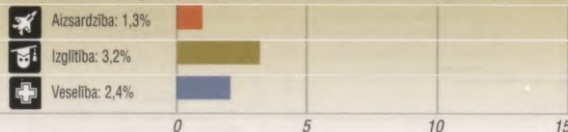
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -1,63 mljrd. USD

VALŪTAS MAIŅĀS KURSI/ ASV dolārs: 3,444-3,527 jaunie soli

VALSTS VALŪTA: JAUNIS SOLS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsotikari	○	○	○
Starptautiskie kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Obligātais valsts militārais dienests.
- Svarīgākais aizsardzības jautājums ir robežu drošība.
- Terorisms 2002. gadā, kurā vainoja partizānus un *Montesinos* atbalstītājus.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: "Mirdzošās takas" sacelšanās (1980–2000), Ekvadoriešu un peruāņu robežu kari 1981. un 1995. gadā

PERU SENATNĒ BIJA VARENĀS INKU impērijas centrs. Kopš 1980. gada, kad sākās pastāvīga partizānu vardarbības kampaņa, notikuši reformu mēģinājumi, bet valsti visu laiku saglabājis kritisks stāvoklis. Lai gan kopš 1821. gada, kad Peru proklamēja neatkarību no Spānijas, valsts formāli ir skaitījusies demokrātija, lielākoties ir valdījusi militāra autoritāra vara.

Sendero Luminoso ("Mirdzošā taka") – maoistu grupa; tās nosaukums nācis no peruāņu politiskā domātāja Hošē Marjategi izteikuma, kurā marksisms nosaukts par "mirdzošo taku uz nākotni", – vadīja zemnieku partizānu dumpi Peru. Tā rezultātā gāja bojā 12 000 cilvēku. Atšķirībā no citiem Latīņamerikas partizānu grupējumiem, kas atkarīgi no Kubas vai citu komunistisko valstu finansējuma, "Mirdzošā taka" ir pašfinansējoša organizācija, kam līdzekļus nodrošina noziedznieki un vidusšķiras radikāļi, kā arī "kara nodoklis" uzņēmējdarbībai un atsevišķām personām.

Neatkarīgais kandidāts Alberto Fudzimori meta izaicinājumu Peru tradīcijai, pēc kuras vara šeit piederējusi tikai lielākajām partijām, un 1990. gadā kļuva par prezidentu. Viņš apsolīja ieviest stingru fiskālo kārtību un darīt galu "Mirdzošās takas" un Tupaka Amaru Revolucionārās kustības (*MRTA* – otrs kreiso partizānu grupējums, kas terorizē valsti) darbībai. 1992. gadā Fudzimori noorganizēja "pašapvērsumu" (*autogolpe*) – izformēja divpalātu Kongresu, reorganizēja tiesu sistēmu un palielināja Nacionālā izlūk dienesta (slepenpolīcijas) un armijas varu. Kaut gan viņš piekrita prasībai sarīkot Republikas kongresa vēlēšanas, tajās dominēja divas Fudzimori atbalstošas partijas.

Jaunais vienpalātas Republikas kongress sagatavoja jaunas Konstitūcijas projektu. Tā piešķir prezidentam pilnvaras, kas ietver tiesības vienpersoniski noteikt tarifus un izstrādāt budžetu, vadīt ārpolitiku, apzēlot, mikstināt spriedumus, kā arī izsludināt ārkārtas stāvokli vai karastāvokli. Prezidenta ieceltie ministri ir likuma priekšā atbildīgi par visām prezidenta darbībām, ko tie apstiprina, un par visiem Konstitūcijas pārkāpumiem, kurus pieļauj izpildvara, turpretī pašam prezidentam nav šādas atbildības. Tomēr Republikas kongress ar vienkāršu vairākumu var atlaist prezidentu. Tā notika 2000. gadā, kad Fudzimori zaudēja popularitāti saistībā ar lēno ekonomikas izaugsmi, pieaugošu autoritārismu un apvainojumiem par plaši saizēlušo korupciju.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

• Viena no nopietnākajām problēmām, ar ko sastopas Peru, ir tādu partizānu grupējumu kā "Mirdzošā taka" (*Sendero Luminoso*) aktivitātes, jo agresīvā ideoloģiskā propaganda un jauniešu (pusaudžu) iesaistīšana nodrošina tiem pastāvīgu biedru pieplūdumu. Galveno vadonu arests un tiem piespriests ieslodzījums Fudzimori prezidentūras laikā gan ievērojami samazināja partizānu akciju skaitu un asumu, jo īpaši pilsētās, bet pēdējā laikā "Mirdzošā taka" sāk atdzimt. Cits grupējums – Tupaka Amaru Revolucionārā kustība (*MRTA*) – galvenokārt nodarbojas ar cilvēku nolaupīšanu pret izpirkumu.

VALSTS PĀRVALDE

LĪKUMDOŠANA <i>Congreso de la República</i> (Republikas kongress) Vienpalātas parlaments 120 deputāti, kas vispārējās un tiesās vēlēšanās no 25 apgabaliem ievēlēti uz pieciem gadiem. Pieņem likumus; ratificē līgumus; apstiprina valsts aizņēmumus; noraida prezidenta veto.	IZPILDVARA Prezidents Uz pieciem gadiem ievēlēts vispārējās un tiesās vēlēšanās; divu seču termiņu ierobežojums. Valsts un valdības galva; bruņoto spēku virspavēlnieks. Izdod dekrētus; veto tiesības; izsludina ārkārtas stāvokli; atceļ pilsoniskās brīvības.	TIESAS Konstitucionālā tiesa Lemj par likumu atbilstību Konstitūcijai, indivīda tiesībām, starpvalstu strīdiem. Tajā ir septiņi tiesneši, ko Republikas kongress ar divu trešdaļu balsu vairākumu ievēl uz pieciem gadiem.
Reģionālā pārvalde 193 provinces pārvalda vēlēti mēri un padomes.	Divi viceprezidenti Ievēlēti vispārējās un tiesās vēlēšanās. Pirmais viceprezidents aizstāj prezidentu, ja tas nomirst, atkāpjas vai tiek atcelts no amata.	Augstākā tiesa Augstākā pārskatīšanas un apelācijas tiesa. Tajā ir 13 tiesneši, ko leceļ Nacionālā Tiesu padome.
	Premjerministrs leceļ prezidents. Koordinē Ministru padomi.	Augstās tiesas Iztiesā apelācijas no zemākas instances tiesām.
	Ministru padome leceļ prezidents. Apstiprina prezidenta dekrētus un sagatavo likumprojektus, ko nosūta Kongresam.	Pirmās instances tiesas Iztiesā civiltiesā un krimināltiesā.

UZBEKISTĀNA

Oficiālais nosaukums: **UZBEKISTĀNAS REPUBLIKA**

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 25,3 milj.
	GALVASPILSĒTA: TAŠKENTA
	PLATĪBA: 447.400 km ²
	NEATKARĪBA: 1991
	KONSTITŪCIJA: 1992

UZBEKISTĀNAS nosaukums arābu valodā nozīmē "uzbeku zeme". Vārds "uzbeks" tjurku valodās nozīmē "ists vīrs".

RELIĢIJA: musulmaņi 88% (lielākoties sunniti), pareizticīgie 9%, citi 3%

VALSTS VALODA: uzbeku

REĢIONI VAI PROVINCES: 12 provinces, viena autonoma republika un viens pilsētas apgabals

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI: politiskā cenzūra

Laikraksti: 3 dienas laikraksti

TV: 2 valsts kontrolēti dienesti

Radio: 1 valsts kontrolēta dienesta apraide vairākās valodās

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: padomju tiesību tradīcijas; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ANO, AsDB, CCC, EAPC, ECE, ECO, EDSO, ERAB, ESCAP, FAO, IAEA, ICAO, ICRM, IDA, IFC, IFRCS, ILO, Interpols, ISO, ITU, NAM, NVS, OIC, OPCW, PIP, PTO (novērot.), PVO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: Sociāldemokrātiskā partija *Adolat* (Taisnīgums); *MTP* – Demokrātiskā nacionālās atdzimšanas partija (*Milly Tikanish*); *NDP* – Tautas demokrātiskā partija (bijusi Komunistiskā partija); Pašuzpūrešanās partija jeb Nacionāldemokrātiskā partija *Fidokorlar*

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 89.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 360

INFLĀCIJA: 40,0%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE):

184 milj. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs:

322,8-686,9 sumi

VALSTS VALŪTA: SUMS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiskie kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	●	○	○

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: islāma kaujinieku uzbrukumi 2000. gadā

- Obligātais valsts militārais dienests.
- Notiek armijas pārkaršana.
- Lai nepieļautu iebrukumus, robežas ir minētas.
- Draudus rada islāma kaujinieki.
- Pievienojas Līgumam par kodolieroču neizplatīšanu.
- ASV Aizsardzības draudu samazināšanas aģentūras operācijas rietumos

TAGADĒJĀS UZBEKISTĀNAS TERITORIJA aptuveni atbilst Senās Persijas provincei Sogdiānai, ko 4. gs. p.m.ē. iekaroja Aleksandrs Lielais. Mūsdienu Uzbekistāna izveidojās 1924. gadā kā padomju republika. Padomju varas desmitgadēs strauji attīstījās kokvilnas ražošana un dabas resursu izmantošana, bet Uzbekistāna bija viena no nabadzīgākajām republikām Padomju Savienībā. Tagad tā ir Vidusāzijas visblīvāk apdzīvotā valsts. 80. gadu beigās komunistu līderis Islāms Karimovs tālredzīgi nostiprināja savas pozīcijas un pēc Uzbekistānas neatkarības pasludināšanas 1991. gadā ar 85% balsu tika ievēlēts par prezidentu. Viņš joprojām ir valsts galvenā politiskā persona. 1992. gada Konstitūcija tika grozīta, lai pagarinātu viņa prezidentūras termiņu, bet 2002. gadā vienpalātas Augstākā sapulce nolēma atstāt Karimovu amatā vēl uz pieciem gadiem, kā arī izveidot otru likumdošanas palātu, kurai vajadzētu sekmēt pāreju uz demokrātiju.

Uzbekistānas Konstitūcija paredz prezidentālu demokrātiju, kur vara ir sadalīta starp trim valsts pārvaldes jomām. Tomēr praksē politiskā sistēma nav daudz mainījies kopš padomju laikiem. Starptautiskie novērotāji uzskata, ka Karimovam pieder gandrīz absolūta vara un viņš vada valsti, neņemot vērā pārējās valsts pārvaldes jomas. Ne vēlēšanas, ne konstitucionālais referendums nav atbildis starptautiskajiem demokrātijas pamatstandartiem. Kaut arī pastāv ļoti neliela atklāta opozīcija, Karimovs saglabā kontroli pār iekšpolitiku un armiju. Citādi domājošie tiek represēti, kā tas notika ar 1992. gada studentu nemieru dalībniekiem. Politiskās partijas nevar piedalīties politikā bez valsts varas atļaujas. 1992. gadā tika aizliegtas vairākas reliģiskās opozīcijas partijas, bet 1995. gadā partijas *Erk* (Griba) biedri tika apsūdzēti apvērsuma gatavošanā. Opozīcija galvenokārt darbojas nelegāli. Pēc islāma fundamentālistu bruņotā uzbrukuma 1999. gadā valdība skarbi izrēķinās ar personām, ko tur aizdomās par sadarbību ar islāma ekstrēmistiem.

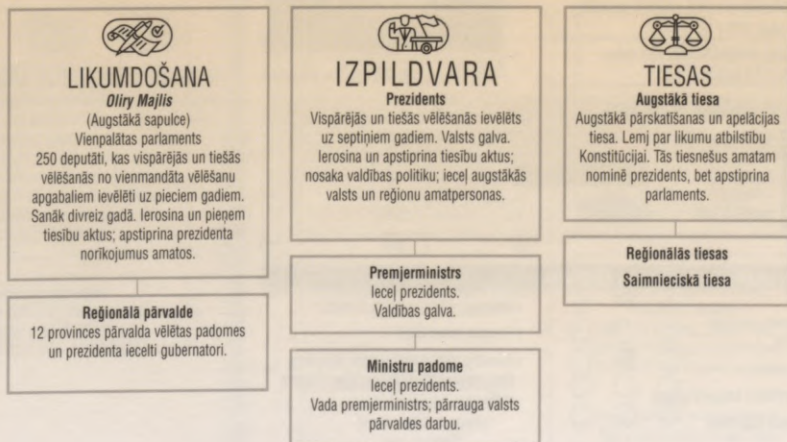

NEVĒRĪBA UN NOLAIDĪBA

Islāma cietales – Samarkandas Šāhizinda mošejas – kupola dekoratīvie keramikas dakstiņi liecina par nevērības gadiem.

Citādi domājošie tiek represēti, kā tas notika ar 1992. gada studentu nemieru dalībniekiem. Politiskās partijas nevar piedalīties politikā bez valsts varas atļaujas. 1992. gadā tika aizliegtas vairākas reliģiskās opozīcijas partijas, bet 1995. gadā partijas *Erk* (Griba) biedri tika apsūdzēti apvērsuma gatavošanā. Opozīcija galvenokārt darbojas nelegāli. Pēc islāma fundamentālistu bruņotā uzbrukuma 1999. gadā valdība skarbi izrēķinās ar personām, ko tur aizdomās par sadarbību ar islāma ekstrēmistiem.

VALSTS PĀRVALDE

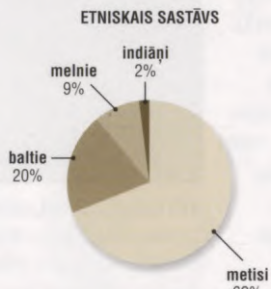
VENECUĒLA

Oficiālais nosaukums: **VENECUĒLAS BOLIVĀRA REPUBLIKA**

VENECUĒLU eiropieši, kas to atklāja, nosauca par "mazo Venēciju", kad bija redzējuši tās pamatiedzīvotāju mājas uz pājiem.

- RELIGĪJA:** Romas katoļi 89%, protestanti un citi 11%
- VALSTS VALODA:** spāņu
- REĢIONI VAI PROVINCES:** 23 štati, 1 federālais apgabals un 1 federālais valdījums
- ATKARĪGĀS TERITORIJAS:** nav
- PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKLĪ:** daļēja politiskā cenzūra
- Laikraksti: 86 dienas laikraksti
- TV: 8 dienesti – 2 pieder valstij, 6 neatkarīgi
- Radio: 1 pieder valstij, 500 neatkarīgas stacijas
- VEĻŠĀNU TIESĪBAS:** no 18 gadu vecuma, vispārējas
- TIESĪBU SISTĒMA:** civiltiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekriktību
- STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS:** ANO, CAN, Caricom (novērot.), CCC, CDB, ECLAC, FAO, G3, G15, G19, G24, G77, IADB, IAEA, ICAO, ICC, ICFTU, ICRM, IFAD, IFC, IFRC, ILO, Interpols, IOM, ISO, ITU, LAES, LAJA, NAM, OAS, OPANAL, OPCW, OPEC, PCA, PDK, PTO, PVO, RG, SJO, SKO, SRAB, SVE, UNCTAD, UNESCO, UNHCR, UNIDO, UNIKOM, UNU, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO
- POLITISKĀS PARTIJAS:** MVR – Piektās republikas kustība; AD – Demokrātiskā rīcība; PRVZL – Projekts "Venecuēla"; MAS – Virzība uz sociālismu; COPEI – Sociāli kristīgā partija; PP – Patriotiskā fronte, ko veido MVR, MAS un dažas mazākas partijas

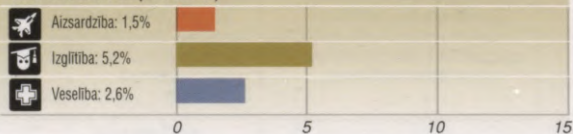
VALSTS EKONOMIKA

- VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 36.
- NKP UZ VIENU IEDZIVOTĀJU: USD 4310
- INFLĀCIJA: 16,2%
- MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): 13,2 miljrd. USD
- VALŪTAS MAINĀS KURSI/ ASV dolārs: 699,8–757,5 bolivāri

VALSTS VALŪTA: BOLIVĀRS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

Piespiedu izmaiņas valdībā	1	2-5	5+	• Obligātais valsts militārais dienests. • Politiska nestabilitāte. • Bruņotos spēkus veido armija, jūras kara flote, gaisa spēki un Kooperācijas bruņotie spēki.
Pilsonkari	○	○	○	
Starptautiskie kari	○	○	○	
Ārvalstu intervence	○	○	○	

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: apvērsuma mēģinājumi 1992. un 2002. gadā

VENECUĒLA VISU PAGĀJUŠO DESMITGADI ir centusies novērst iespējamo politisko apvērsumu un saglabāt demokrātiju. Pirmoreiz tā kļuva par demokrātisku valsti pēc Patriotiskās huntas bruņotās sacelšanās 1958. gadā. Tika izveidota prezidentāla sistēma, kas balstījās uz kompromisu un samierināšanu. 1961. gadā tika pieņemta Konstitūcija, kurā noteiktie pārvaldes mehānismi bija principā pieņemami visām lielākajām politisko interešu grupām. Piemēram, pirms likumprojekta iesniegšanas Kongresā galīgai apstiprināšanai izpildvaras institūcijas tos apsprieda ar opozīcijas partijām, uzņēmējiem, arodbiedrībām un armijas pārstāvjiem. Tagad Venecuēlā ir daudzpartiju sistēma – Kongresā plaši pārstāvētas septiņas partijas.

Prezidents kā valsts un izpildvaras galva ir tiesīgs ierobežot vai atcelt konstitucionālās garantijas, bet tikai tad, ja to apstiprina Nacionālā sapulce – vienpalātas parlaments, kas 2000. gadā saskaņā ar jauno, 1999. gada Konstitūciju aizstāja iepriekšējo divpalātu parlamentu – Kongresu. Valstī nav vēlēta viceprezidenta. Tiesu sistēmā notiek reformas, kuru mērķis ir palielināt tās efektivitāti un izskaust korupciju. Reformas ietver zvērīnāto tiesas izveidi, atļaujot mutiskas uzstāšanās, un tiesnešu iecelšanu, mazāk ņemot vērā to partijas piederību.

PROTESTI – 2002. GADA 4. DECEMBRIS
 Daudzi tūkstoši visā Venecuēlā, tostarp daži ar maskām, kurās Ugo Čavess attēlots ar ēzeļa ausīm, piedalījās protestos pret Čavesa valdību, aicinot uz vispārēju streiku un kreisās valdības nomaiņšanu.

Ar naftu bagāto Venecuēlu vājina sociālā nevienlīdzība un politiskie nemieri. 1992. gadā lojālistu spēki novērsa divus apvērsumus, ko bija sagatavojuši vidēja ranga armijas virsnieki. 1993. gadā pēc apsūdzībām korupcijā tika atstādināts prezidents Karloss Andrē Peress, bet nākamajā gadā uz laiku ierobežoja pilsoniskās brīvības. 1998. gadā par prezidentu ievēlēja Ugo Čavesu – 1992. gada apvērsuma organizatoru. 2002. gada aprīlī militārā puča laikā uz vienu dienu viņš tika atcelts no amata, bet nacionālo un starptautisko protestu rezultātā viņa prezidentūru atjaunoja. Tomēr Čavesa populistiskā politika un aizvien pieaugošā autoritārā vara atkal izraisīja vardarbīgus protestus.

VALSTS PĀRVALDE

GANA

Oficiālais nosaukums: **GANAS REPUBLIKA**

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 19,7 milj.
	GALVASPILSĒTA: AKRA
	PLATĪBA: 238 540 km ²
	NEATKARĪBA: 1957
	KONSTITŪCIJA: 1992

GANA ir nosaukta viduslaiku afrikāņu valsts Ganas vārdā (tā piedzīvoja uzplaukumu 13. gadsimtā un atradās 800 km uz ziemeļrietumiem no tagadējās Ganas).

RELĪĢIJA: kristieši 43%, tradicionālie ticējumi 38%, musulmaņi 11%, citi 8%

VALSTS VALODA: angļu

REĢIONI VAI PROVINCES: 10 reģioni

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: 2 dienas laikraksti

TV: 1 valsts kontrolēts dienests

Radio: 1 valsts kontrolēts dienests

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: paražu tiesības un angļu vispārējās tiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekrišanu

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ABEDA, ACP, AFDB, ANO, C, CCC, ECA, ECOWAS, FAO, G24, G77, IEA, ICAO, ICC, ICFTU, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRCS, ILO, Interpols, IOM (novērot.), ISO, ITU, MINURSO, MONUC, NAM, OAS (novērot.), OAU, OPCW, PDK, PTO, PVO, SJO, SDK, SRAB, SVF, UNAMSIL, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UNIFIL, UNIKOM, UNITAR, UNMEE, UNMIBH, UNMIK, UNMOP, UNMOT, UNU, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: NPP – Jaunā patriotiskā partija; NDC – Nacionāldemokrātiskais kongress; Ind – Neatkarīgie; PNC – Tautas nacionālais konvents; PCP – Tautas konventa partija

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 101.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 340

INFLĀCIJA: 25,2%

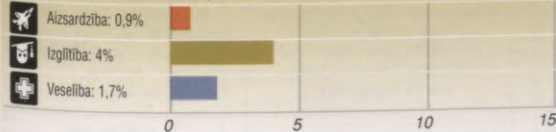
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -413 milj. USD

VALŪTAS MAINĀS KURSI/ ASV dolārs: 7275-7400 sedi

VALSTS VALŪTA: SEDS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Nav obligātā valsts militārā dienesta.
- Kā ECOWAS daļa bruņotie spēki piedalījās ECOMOG Libērijā (1990-1997) un Kotdivuārā (2003).
- Bruņotie spēki piedalās ANO Miera uzturēšanas misijās Afganistānā, Libānā, Pakistānā un Ruandā.
- Rietumi sniedz militāro atbalstu.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI:

militārie apvērsumi 1979. gadā (Ačempoga gāšana) un 1981. gadā (Limana gāšana). Etniskā vardarbība ziemeļos

NEATKARĪBU NO LIELBRITĀNIJAS GANA ieguva 1957. gadā Kvames Nkruma vadībā. Neatkarība apvienoja vienā valstī divas zemes – Lielbritānijas pārvaldīto Togolendas daļu un Zelta Krasta britu koloniju. Politiskā attīstība pēc pašpārvaldes sākuma bijusi visnotaļ sarežģīta, tai raksturīga sporādiska demokrātiska pārvalde, ko vairākkārt pārtraukuši militāri apvērsumi un režīmi.

Pēc 1964. gada konstitucionālā referenduma Gana kļuva par vienpartijas valsti. Tā piedzīvoja militārus apvērsumus 1966., 1972., 1979. un 1981. gadā. Piemēram, pulkveža I. K. Ačempoga vadīto apvērsumu 1972. gadā izraisīja sabiedrības neapmierinātība ar naudas devalvāciju un valdības nespēju novērst inflācijas svārstības. Solot veikt reformu, Ačempogs uzsāka nacionalizācijas programmu. Tomēr šos mērķus neizdevās īstenot, un viņš tika gāzts 1979. gadā, kad notika nākamais apvērsums. Pēc pēdējā apvērsuma politiskās partijas tika aizliegtas un Konstitūciju atcēla. Tagadējās, Ceturtās republikas valdība savu darbību sāka 1992. gadā, kad Džerija Rolinga vadībā pēc desmit militāras varas gadiem tika atjaunota demokrātija. 1996. gadā Rolings kļuva par prezidentu vēlreiz, bet Konstitūcija viņam liedza atkārtotu ievēlšanu 2000. gadā.

Kaut gan politiskā sistēma ietver tiesu jomu, tikai likumdošana un izpildvara darbojas saskaņā ar oficiālajām pamatnostādņēm. Lai nepieļautu to, ka kāda joma iegūst absolūtu varu, tiek īstenots atturēšanas un pretspara princips. Visiem tiesību aktiem, pirms tie kļūst par likumiem, vajadzīgs gan prezidenta, gan Nacionālā parlamenta apstiprinājums. Saskaņā ar 1992. gada Konstitūciju prezidentam pakļautas divas atsevišķas konsultatīvās padomes – Valsts padome un Nacionālās drošības padome, tomēr visi prezidenta izvirzītie padomes locekļu kandidāti jāapstiprina parlamentā. Tiesu varas un pārējo valsts pārvaldes jomu attiecības ir apšaubāmas. Formāli Ganā tiesu sistēma pastāv, taču tās neatkarību dažkārt mazina valdība, kas bieži izmanto *ad hoc* tiesas, lai tiesu spriestu ātri un izvairītos no ilgās likumīgās tiesvedības.

Tāpat kā daudzās tās Rietumāfrikas kaimiņvalstīs, Ganā ir ārkārtīgi daudzveidīgs iedzīvotāju etniskais sastāvs. Saspilējumi gan ir reti, tomēr etniskā piederība lielā mērā nosaka vēlētāja uzticību un elektorālos modeļus visā valstī.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Demokrātijas stabilitāte Ganā tradicionāli saistīta ar ekonomikas stāvokli. Nesenā ekonomikas lejupslīde var apdraudēt Ceturto republiku.
- Gana ir nelikumīgo narkotiku (kaņepju) ražotāja pasaules tirgum, kā arī tranzīta centrs narkotikām, kas paredzētas Rietumu tirgum.
- Ārvalstu investīcijas lielākoties nonāk zelta raktuvēs.
- Derīgo izrakteņu ieguve, lauksaimniecība un kokmateriālu nozare, kas iznīcinājusi 70% mežu, ir izraisījusī ekoloģisku un apkārtējās vides katastrofu.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Nacionālais parlaments Vienpalātas parlaments 200 deputāti, kas vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēti uz četriem gadiem. Sanāk vismaz vienreiz gadā. Pieņem likumus; apstiprina budžetu; groza Konstitūciju; ratificē līgumus; apstiprina prezidenta izvirzītos amatu kandidātus; noraida veto.	IZPILDVARA Prezidents Vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēts uz četriem gadiem. Valsts un valdības galva; bruņoto spēku vispārvalnieks. Iecel augstākās valdības amatpersonas; apzēģošanas un veto tiesības; paraksta līgumus.	TIESAS Augstākā tiesa Augstākā pārskatīšanas un apelācijas tiesa. Tajā ir galvenais tiesnesis un deviņi tiesneši, ko amata pienākumu pildīšanai līdz 70 gadu vecumam iecel prezidents, bet apstiprina Nacionālais parlaments.
Reģionālā pārvalde Desmit reģionus pārvalda koordinācijas padomes.	Viceprezidents Vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēts uz četriem gadiem.	Apelācijas tiesa Iztiesā apelācijas no zemākās instances tiesām. Tajā ir 10 tiesneši, ko pēc Tiesu padomes ieteikuma iecel prezidents; ieņem amatu līdz 70 gadu vecumam.
	Ministru padome Tajā ir prezidents, viceprezidents un 10-19 valsts ministru. Nosaka valdības politiku; vada prezidents.	Augstā tiesa Iztiesā civilietas un kriminālietas. Tajā ir 20 tiesneši, ko pēc Tiesu padomes ieteikuma iecel prezidents; ieņem amatu līdz 65 gadu vecumam.
		Reģionālās tiesas

ŠRILANKA

Oficiālais nosaukums: ŠRILANKAS DEMOKRĀTISKĀ SOCIĀLISTISKĀ REPUBLIKA

IEDZIVOTĀJU SKAITS: 19,1 milj.
GALVASPILSĒTA: KOLOMBO
PLATĪBA: 65 610 km²
NEATKARĪBA: 1948
KONSTITŪCIJA: 1978

ŠRILANKAS nosaukumu tulko tā: *šri* – "svētā", *lanka* – "sala".

RELĪĢIJA: budisti 70%, hinduisti 15%, kristieši 8%, musulmaņi 7%

VALSTS VALODAS: singalu, tamilu un angļu

REĢIONI VAI PROVINCES: 9 provinces

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI: daļēja politiskā cenzūra

Laikraksti: 13 dienas laikrakstu

TV: 4 neatkarīgi dienesti

Radio: 5 dienesti – 1 pieder valstij, 4 neatkarīgi

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējās

TIESĪBU SISTĒMA: paražu tiesības un šariata (islāma) tiesības; angļu vispārējās tiesības; romiešu-holandiešu un singalu tiesību tradīcijas; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekribību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ANO, AsDB, C, CCC, CP, ESCAP, FAO, G15, G24, G77, IAEA, ICAO, ICC, ICFTU, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRC, IHO, ILO, Interpol, IOM, ISO, ITU, NAM, OAS (novērot.), OPCW, PCA, PDK, PTO, SAARC, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UNU, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: UNP – Apvienotā nacionālā partija; PA – Tautas apvienība, kurā dominē Šrilankas Brīvības partija (SLFP); JVP – Tautas atbrīvošanas fronte; TULF – Tamilu apvienotā atbrīvošanas fronte; SLMC – Šrilankas Musulmaņu kongress; EPDP – Ilamas Tautas demokrātiskā partija; DPLF – Demokrātiskā tautas atbrīvošanas fronte

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 73.

NKP UZ VIENU IEDZIVOTĀJU: USD 850

INFLĀCIJA: 6,2%

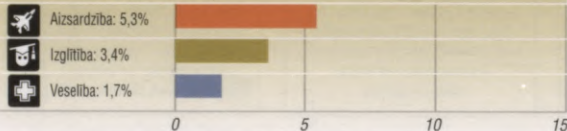
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -1,04 miljrd. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 82,70-93,16 Šrilankas rūpijas

VALSTS VALŪTA: ŠRILANKAS RŪPIJA

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

Piespiedu izmaiņas valdībā	1	2-5	5+	• Nav obligātā valsts militārā dienesta.
Pilsonkari	○	○	○	• Notiek karavīru vervēšanas kampaņa un bruņoto spēku modernizācija.
Starptautiski kari	○	○	○	• Pēc pamiera noslēgšanas t.s. Tamilu tīģeri rada mazākus draudus mieram.
Ārvalstu intervence	○	○	○	

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: pilsonkarš pret t.s. Tamilu tīģeru dumpiniekiem (1983-2002)

ŠRILANKAS SALA, KAS REIZ BIJA LIELBRITĀNIJAS koloniālais valdījums, ko sauca par Ceilonu, ieguva neatkarību 1948. gadā. Tā kļuva par Šrilanku 1972. gadā, bet tagadējā politiskā struktūra izveidota ar Otrās republikas Konstitūciju 1978. gadā, kad koloniālā stila valsts pārvaldē izveidoja iedalījumu izpildvaras, likumdošanas un tiesu jomā.

Šrilanka ir prezidentāla demokrātija, tādēļ lielākā vara koncentrējas izpildjomā. Tauta ievēl prezidentu uz sešiem gadiem, un viņam ir ievērojamas pilnvaras uzlikt veto tiesību aktiem, kā arī pēdējais vārds daudzos nacionālās politikas jautājumos. Izpildvara vada arī vietējo pārvaldi visās 257 salas reģionālajās padomēs.

Likumdošanas vara pieder Nacionālajai sapulcei (*Jathika Rajya Shabhawa*), kuras 225 locekļus ievēl vispārējās vēlēšanās uz sešiem gadiem. Lai gan tā galvenokārt ievieš likumus un pārvalda valsts finanses, tas ir svarīgi arī izpildvarai, jo no deputātu vidus prezidents iecel premjerministru un Kabineta locekļus.

Sarežģītā tiesu sistēma ir vairāku tiesību sistēmu sajaukums. Primārās tiesas, mirtiesas un apgabaltiesas veido tiesu sistēmu lokālā līmenī, bet augstās tiesas, Apelācijas tiesa un Augstākā tiesa spriež tiesu un aizsargā pilsoņu tiesības valsts mērogā.

Kopš 1983. gada etniskā spriedze starp valdību un tamilu minoritāti ir izvērtusies par pilsoņkaru, kas prasījis gandrīz 60 000 dzīvību. Galveno opozīciju valdībai veido t.s. Tamilu atbrīvošanas tīģeri (*Tamil Eelam*), kas cīnās par neatkarīgu tamilu valsti. 2002. gada decembrī valdība un tamilu minoritāte vienojās par varas sadalīšanu, balstoties uz valdības federālo sistēmu.

TAMILU TĪĢERI

Tamilu atbrīvošanas tīģeru grupējuma kaujinieki, apbruņoti ar granātmetņiem, demonstrē savu spēku salas ziemeļos.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA <i>Jathika Rajya Shabhawa</i> (Nacionālā valsts sapulce) Vienpalātas parlaments Tajā ir 225 locekļi, kas vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēti uz sešiem gadiem. Ievieš likumus; kontrolē valsts finanses; ar neuzticības balsojumu atceļ premjerministru un Kabinetu; ar divu trešdaļu balsu vairākumu un Augstākās tiesas piekrišanu atceļ prezidentu.	IZPILDVARA Prezidents Vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēts uz sešiem gadiem. Valsts un valdības galva; bruņoto spēku virspavēlnieks. Vada Kabinetu; sasauc, atceļ un atļauj parlamentu; izziņo referendumu; izsludina ārkārtas stāvokli.	TIESAS Augstākā tiesa Augstākā apelācijas tiesa civilīlētās un kriminālīlētās. Galvenais tiesnesis un 6-11 tiesneši, ko iecel prezidents un kas ieņem amatu līdz 65 gadu vecumam.
Reģionālā pārvalde 9 provinces pārvalda prezidenta iecelti gubernatori un vēlētas vietējās padomes.	Premjerministrs Parlamenta vairākuma partijas vai koalīcijas līderis; iecel prezidents.	Apelācijas tiesa Iztiesā zemākas instances tiesu apelācijas. Tiesas priekšsēdētāju un 6-11 tiesnešus iecel prezidents, un tie ieņem amatu līdz 65 gadu vecumam.
	Kabinets Parlamenta locekļi; iecel prezidents, bet apstiprina parlamentu. Pārtrauc valsts pārvaldes darbu.	Augstās tiesas Iztiesā nopietnus noziegumus, civilīlētās un komercīlētās, mirtiesas un mazākas nozīmes prasību tiesu apelācijas. Tiesnešus iecel prezidents.
		Appabaltiesas Iztiesā pirmās instances civilīlētās; darbojas kā ģimenes tiesas.
		Mirtiesas Mazākas nozīmes prasību tiesas

MADAGASKARA

Oficiālais nosaukums: **MADAGASKARAS REPUBLIKA**

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 16,4 milj.
	GALVASPILSĒTA: ANTANANARIVU
	PLATĪBA: 587 040 km ²
	NEATKARĪBA: 1960
	KONSTITŪCIJA: 1992

MADAGASKARAI vārdu devis Marko Polo, kurš to sauca par Madeigaskaru jeb Mogalēziju, iespējams, sajaucot to ar Mogadišo mūsdienu Somālijā.

RELĪĢIJA: tradicionālie ticējumi 52%, kristieši (galvenokārt Romas katoļi) 41%, musulmaņi 7%

VALSTS VALODAS: franču un malagasu

REĢIONI VAI PROVINCES: 6 provinces

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKLĪ: daļēja politiskā cenzūra

Laikraksti: 5 dienas laikraksti

TV: 1 valstij piederošs dienests

Radio: 1 valstij piederošs dienests, daudzi neatkarīgi

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: vietējās tradīcijas un franču tiesības; atzīst Starptautiskās Tiesas piekriktību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACCT, ACP, AIDB, ANO, CCC, ECA, FAO, G77, IAEA, ICAO, ICTU, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRC, ILO, InDC, Interpols, IOM, ISO (korespond.), ITU, NAM, OAU, PDK, PTO, PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNHCR, UNIDO, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: Arema – Apvienība Madagaskaras atdzimšanai; Ind – Neatkarīgie; L-F – "Lideris Ģimilī"; AVI – "Laudis vērtē pēc padarītā darba"; RPSD – Apvienība par socialismu un demokrātiju; MFM – Karojošā partija par Madagaskaras attīstību

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 120.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 250

INFLĀCIJA: 12%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -260 milj. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 6220-6370 Malagasu franki

VALSTS VALŪTA: MALAGASU FRANKS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

Piespiedu izmaiņas valdībā	1	2-5	5+	• Obligātais valsts militārais dienests. • Saņem atbalstu no ASV. • 2002. gadā civilkonflikts sašķēla armiju.
Pilsonkari	○	○	○	
Starptautiski kari	○	○	○	
Arvalstu intervence	○	○	○	

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: civilkonflikts 2002. gadā

MADAGASKARU KĀDREIZ BIJA IEMĪĻOJUŠI PIRĀTI, kas prata augstu novērtēt tās stratēģisko novietojumu Indijas okeānā. 7. gadsimtā savas tirdzniecības vietas salā dibināja arābi. 1817. gadā Maurīcijas britu gubernators un malagasiešu valdnieks noslēdza līgumu – tas bija sākums Lielbritānijas ietekmei un nodrošināja britu militāro un finanšu palīdzību Madagaskarai. 1885. gadā Lielbritānija apmaiņā pret kontroli pār daļu no tagadējās Tanzānijas atļāva Francijai pārvērst salu par savu protektorātu. Ar militāru spēku Francija gāza Malagasijas monarhiju un 1896. gadā ieguva pilnīgu varu pār Madagaskaru. Otrā pasaules kara laikā Madagaskaru vispirms pārvaldīja Viši valdība, bet pēc tam – Lielbritānija. Pēc kara to atguva Francija, taču jau 20. gs. 40. gadu beigās sākās nacionālistu sacelšanās, kas vainagojās ar to, ka 1958. gadā franču kopiena proklamēja autonomu valsti – Madagaskaras Republiku. Izveidojās Pagaidu valdība, bet pēc diviem gadiem tika panākta pilnīga neatkarība.

No 1975. gada līdz nesenam laikam Madagaskaras politikā dominēja viens cilvēks – Didjē Raciraka. 1993. gada vēlēšanās viņš gan tika nobīdīts malā, bet 1997. gadā no jauna kļuva par prezidentu. Piedzīvojis vēl vienu sakāvi 2001. gadā, kad viņu pārspēja opozīcijas līderis Ravalomanana, Raciraka turpināja cīņu par varu, bet 2002. gada jūnijā par prezidentu tomēr kļuva Ravalomanana.

Madagaskaras Konstitūcijā paredzētas trīs atsevišķas un neatkarīgas valsts pārvaldes jomas. Izpildvaras groži ir prezidenta rokā. Viņš izraugās premjerministru un Ministru padomi, kas ir viņam atbildīga. 1998. gada Konstitūcija paredz divpalātu parlamentu, ko veido Nacionālā sapulce un Senāts. Gan Nacionālajai sapulcei, gan premjerministram ir likumdošanas iniciatīvas tiesības. Nacionālā sapulce var paust nosodījumu premjerministram un valdībai kopumā, pieprasot to atkāpšanos, kā arī atstādināt prezidentu. Prezidents var atlaist Nacionālo sapulci. Malagasijas Senāts, ko veido gan vēlēti, gan iecelti locekļi, pārstāv Madagaskaras sešas autonomās provinces un pilda konsultatīvas funkcijas. Madagaskaras tiesu sistēma ir franču civiltiesību un tradicionālo Malagasijas tiesību sajaukums.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Hroniski nepietiekams uzturs, malārijas infekcija epidēmijas mērogos un iedzīvotāju skaita pieaugums par trim procentiem gadā pārslogo nepietiekami finansēto veselības aprūpes sistēmu, ko bez maksas piedāvā valsts.
- Rīsu un citu pārtikas pamatproduktu ražošana nenodrošina Madagaskaras vajadzības.
- Ilgstoši saspīlētas attiecības starp galvenokārt katoliskajām tautas masām un eliti, kuru lielākoties pārstāv protestanti (merini).
- Vanīļas eksportu apdraud daudz lētāki vanīļas resursi citur pasaulē.
- Madagaskara ir ne vien nelikumīga kaņepju ražotāja (galvenokārt iekšējam patēriņam), bet arī heroīna pārkraušanas vieta.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Parlaments Divpalātu Assemblée Nationale (Nacionālā sapulce) Tajā ir 150 deputātu, kas vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēti uz pieciem gadiem. Sanāk divreiz gadā. Pieņem budžetu; ar neuzticības balsojumu atceļ premjerministru un Ministru padomi; atstādina prezidentu. Senāts Tajā ir 90 locekļi, kas ieņem amatu sešus gadus: 60 ievēlēti reģionālās sapulcēs, bet 30 iecel par prezidentus. Reģionālā pārvalde Sešas provinces pārvalda vēlēti gubernatori un likumdošanas padomes.	IZPILDVARA Prezidents Vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēts uz pieciem gadiem; divu termiņu ierobežojums. Valsts galva. Ievieš likumprojektus; izsludina likumus; atļauj Parlamentu; vada Ministru padomes sēdes; izsludina ārkārtas stāvokli. Premjerministrs Iecel prezidents, apstiprina Parlaments. Valdības galva. Ierosina un ievieš likumus; iecel civilās un militārās amatpersonas. Ministru padome Iecel premjerministru. Pārtrauga valsts pārvaldes darbu; atbildīga prezidentam.	TIESAS Konstitucionālā tiesa Lemj par likumu atbilstību Konstitūcijai; izskir vēlēšanu un valsts pārvaldes institūciju savstarpējos strīdus. Tajā ir deviņi tiesneši, kas iecelti uz vienu sešu gadu termiņu: trīs iecel prezidents pēc Ministru padomes ieteikuma, trīs iecel Augstākā maģistrāta padome, divus – Nacionālā sapulce, vienu – Senāts. Augstākā tiesa Augstākā pārskatīšanas un apelācijas tiesa; pārtrauga tiesnesus un zemākas instances tiesas. Augstā tiesa Iztiesā prasības pret prezidentu un augstām valsts amatpersonām. Apelācijas tiesas Vietējās tiesas

KAZAHSTĀNA

Oficiālais nosaukums: KAZAHSTĀNAS REPUBLIKA

IEDZIVOTĀJU SKAITS: 16,1 milj.
 GALVASPILSĒTA: ASTANA
 PLATĪBA: 2 717 300 km²
 NEATKARĪBA: 1991
 KONSTITŪCIJA: 1993

KAZAHSTĀNAS nosaukums arābu valodā nozīmē "kazahu zeme", bet vārdam "kazahs" (nozīmē "brīvais un neatkarīgais") ir tjurku valodas saknes.

RELĪGIJA: musulmaņi (galvenokārt sunnīti) 50%, krievu pareizticīgie 13%, protestanti 1%, citi 36%

VALSTS VALODA: kazahu

REĢIONI VAI PROVINCES: 14 apgabali un 3 pilsētas

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSSAŪSĀJAS LĪDZEKLĪ: absolūta politiskā cenzūra

Laikraksti: 5 galvenie dienas laikraksti un vairāk nekā 400 citu reģistrētu preses izdevumu

TV: 3 dienesti – 1 pieder valstij, 2 neatkarīgi

Radio: 1 valstij piederošs dienests, vairākas privātas stacijas

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: civiltiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ANO, AsDB, CCC, EAPC, EDSO, ECE, ECO, ERAB, ESCAP, FAO, IAEA, ICAD, IDA, IDB, IFAD, IFC, IFRCS (asoc. valsts), ILO, Interpol, IOM (novērot.), NVS, OIC, OPCW, PDK, PIP, PTB (novērot.), PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: Otan – Kazahstānas Republikāniskā tautas partija; CPK – Kazahstānas Pilsoņu partija; AP – Agrārā partija; CP – Kazahstānas Komunistiskā partija

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 68.

NKP UZ VIENU IEDZIVOTĀJU: USD 1260

INFLĀCIJA: 13,2%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE):

1,07 mlrd. USD

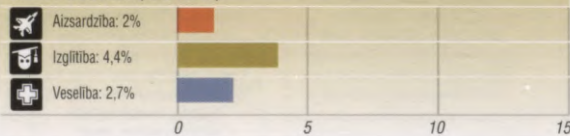
VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs:

145,56–150,90 tenges

VALSTS VALŪTA: TENGE

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsoņkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Plānots līdz 2004. gadam pakāpeniski pārtraukt obligāto valsts militāro dienestu.
- Ratificējusi START-I kodolbruņojuma samazināšanas līgumu.
- Akceptē Kodolieroču neizplatīšanas līgumu.
- ASV atbalsts apmaiņā pret kodolieroču iznīcināšanu.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

KAZAHSTĀNA, KO 19. GADSIMTĀ KOLONIZĒJA cariskā Krievija un kas vēlāk (kā Kazahijas PSR) tika pārvaldīta kā Padomju Savienības daļa, bija viena no pēdējām komunistiskajām republikām, kas "aukstā kara" beigās pasludināja neatkarību. Mūsdienā Kazahstānā iedibināta demokrātiska valsts pārvalde, ko vada spēcīga prezidentūra.

Gadsimtiem ilgi Kazahstānas teritorijā dzīvoja nomadu ciltis, bet 13. gadsimtā to iekaroja mongoļi, kuri teritorijas pārvaldīšanai izveidoja administratīvos apgabalus. Kazahi – dominējošā nomadu cilts – attīstīja kopīgu kultūru un valodu. Laika gaitā šīs teritorijas gan ar starptautiskiem līgumiem, gan iekarojumiem nonāca Krievijas impērijas sastāvā. Pēc patvaldības gāšanas 1917. gada revolūcijā notika niknas cīņas starp boļševiku atbalstītājiem un pretiniekiem. 1920. gadā uzvarēja padomju vara, un pēc tam Kazahstāna kļuva par PSRS republiku. Staļina režīma laikā tūkstošiem komunistisko represiju upuru tika nosūtīti uz Kazahstānas ieslodzījuma vietām.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Nazarbajeva tendence paplašināt prezidenta pilnvaru jomu tiek kritizēta gan Kazahstānā, gan ārzemēs.
- Padomju ekonomikas sabrukums Kazahstānā izraisījis lielu bezdarbu un augstu inflāciju.
- Kazahstānas vidi apdraud divas galvenās ekoloģiskās katastrofas – ūdenslīmeņa pazemināšanās Arāla jūrā un radioaktīvais piesārņojums, ko rada Semipalatinskas kodolizmēģinājumu iekārtas.
- Nepietiekami finansētā veselības aprūpes nozarē ir novecojis aprīkojums, augsta zīdaiņu mirstība, daudzos lauku rajonos nav pieejami medicīnas pakalpojumi.

20. gs. 80. gadu vidū ekonomisko un politisko reformu prasības pārauga kazahu jaunatnes masu demonstrācijās, kuras apspieda Padomju armija. Tomēr nemieri turpinājās, līdz Kazahijas PSR pasludināja suverenitāti un 1991. gadā pēc Gorbačova pretinieku neveiksmīgā puča mēģinājuma Maskavā beidzot ieguva pilnīgu neatkarību. Saskaņā ar Konstitūciju izpildvaras jomas priekšgalā ir prezidents, kuram ir ievērojamas pilnvaras, un premjerministrs, kurš vada valdību un pārrauga valsts pārvaldes darbu. Valstī ir divpalātu likumdošanas vara, kurā augšpalāta pārstāv reģionus, bet apakšpalāta – tautu.

Par valsts prezidentu 1991. gadā tika ievēlēts bijušais republikas komunistu līderis Nursultans Nazarbajevs. 1999. gadā viņu ievēlēja atkārtoti. Pārņemis vadību, Nazarbajevs centralizēja varu izpildjomā un īstenoja uz tirgu orientētas reformas. Tā kā no 1999. gada Sapulces palātā 10 deputātus

ievēlē pēc proporcionālās pārstāvības, politiskās partijas, kurām agrāk bija neliela nozīme, ir kļuvušas par ievērojamu spēku Kazahstānas politikā.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Parlaments Divpalātu parlaments Senāts Tajā ir 47 vietas; 40 senatorus uz sešiem gadiem ievēlē no administratīvajiem apgabaliem, bet 7 ieceļ prezidents. Majlis (Sapulce) Tajā ir 77 deputāti, kas tieši ievēlēti uz pieciem gadiem; 67 ievēlē vispārējās vēlēšanās no vienmandāta vēlēšanu apgabaliem, bet 10 – pēc proporcionālās pārstāvības. Reģionālā pārvalde 14 apgabalus pārvalda prezidenta iecelti gubernatori un vēlētas padomes.	IZPILDVARA Prezidents Vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēts uz septiņiem gadiem. Valsts galva; bruņoto spēku virspavēlnieks. Tiesības ierosināt likumprojektus un uzlikt tiem veto; izdot dekretus; ierosina Konstitūcijas grozījumus; izziņo referendumu; atļauj Parlamentu; paraksta līgumus. Premjerministrs Ieceļ prezidents. Valdības galva; vada Kabinetu. Ministru padome Tajā ir 4 premjerministra vietnieki un 14 ministri; visus ieceļ prezidents. Pārrauga valsts pārvaldes darbu.	TIESAS Kazahstānas Augstākā tiesa Augstākā pārskaņšanas un apelācijas tiesa; lemj par likumu atbilstību Konstitūcijai; dažās lietās arī primārā jurisdikcija. Tajā ir 44 tiesneši, ko uz noteiktu laiku ieceļ prezidents. Apgabaltiesas Pirmās instances tiesas Specializētās tiesas

ČĪLE

Oficiālais nosaukums: ČĪLES REPUBLIKA

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 15,4 milj.
GALVASPILSĒTA: SANTIAGO
PLATĪBA: 756 950 km ²
NEATKARĪBA: 1810
KONSTITŪCIJA: 1980

ČĪLES nosaukuma izcelsmi skaidro dažādi. Piemēram, mapuči valodā tas nozīmē "auksts", bet aimaru valodā – "kur beidzas zeme".

RELIĢIJA: Romas katoļi 80%, citi un nereligiози 20%

VALSTS VALODA: spāņu

REĢIONI VAI PROVINCES: 13 reģioni

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSSAZIŅAS LIDZEKLĪ: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: 52 dienas laikraksti

TV: 1 valstij piederošs dienests, daudz neatkarīgu

Radio: 1 valstij piederošs dienests, 1046 neatkarīgi

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas un obligātas

TIESĪBU SISTĒMA: spāņu tiesības ar austriešu un franču ietekmi; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ANO, APEC, CCC, ECLAC,

FAO, G15, G77, IADB, IAEA, ICAO, ICC, ICTU, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRCs, IHO, ILO, Interpols,

IOU, ISO, ITU, LAES, LAIA, Mercosur (asoc. valsts), NAM, OAS, OPANAL, OPCW, PCA, PDK, PTO,

PVO, RG, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNHCR, UNIDO, UNITAR, UNIMIBH, UNMOGIP,

UNTAET, UNTSO, UNU, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: CDP, Concertación – Partiju koalīcija demokrātijai (PDC – Kristīgi demokrātiskā partija, PPD – Partija par demokrātijai, PS – Čīles Sociālistiskā partija),

APC – Alianse Čīlei (UDI – Neatkarīgā demokrātiskā savienība, RN – Nacionālās atjaunošanas partija),

Ind – Neatkarīgie

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 44.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 4590

INFLĀCIJA: 3,8%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE):

991 milj. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs:

573,75 – 661,15 Čīles peso

VALSTS VALŪTA: ČĪLES PESO

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

- Obligātais valsts militārais dienests.
- Daudzi virsnieki joprojām tiek tiesāti par cilvēktiesību pārkāpumiem Pinočeta režīma laikā.
- Plāno modernizēt gaisa spēkus un jūras kara floti.
- Militārā aprīkojuma iegādi daļēji finansē no ieņēmumiem par vara eksportu.

ČĪLES DEMOKRĀTIJAS TRADĪCIJU aizsākumi rodami 1833. gada Konstitūcijā, kas tika pieņemta pēc tam, kad 1818. gadā valsts ieguva neatkarību no Spānijas. Tomēr tikai 20. gs. sākumā izveidojās Čīles pilsoniskā politiskā elite un politiskās partijas. Ap gadsimta vidu čīliešu elektorāts bija vienmērīgi sadalījies starp kreisajām, centra un labējām partijām, tādēļ centristiem bija iespēja veidot koalīcijas. Tā kā kreisais spāns sāka apšaubīt koalīciju piedāvātās priekšrocības, ideoloģiskā šķelšanās starp kreisajiem un labējiem aizvien padziļinājās un kompromisa iespējas saruka līdz minimumam.

Galīgā šķelšanās notika 1970. gadā, kad ilggadīgais kreiso kandidāts marksists Salvadors Aljende ar 36,6% vēlētāju atbalstu uzvarēja prezidenta vēlēšanās. Aljende mēģināja īstenot t.s. čīliešu sociālisma politiku, kas noveda pie augošas inflācijas (1000% gadā), ekonomiska haosa un ideoloģiska strupceļa. Valdības darbs tika paralizēts.

1973. gadā militārā apvērsuma rezultātā Aljendes režīms tika gāzts, ģenerālis Augusto Pinočets pasludināja sevi par prezidentu. Diktators aizliedza kreisās politiskās partijas (faktiski nedarbojās neviena partija). Militārā režīma laikā visu kreisā spārma politisko partiju biedri tika spīdzināti, nogalināti un "pazuda". Pinočeta 1980. gada Konstitūcija paredzēja, ka 1989. gadā ir jāatgriežas pie pilsoniskās demokrātijas, taču, par spīti 1988. gada tautas nobalsošanā paustajai vēlētāju gribai, kādu laiku viņš vēl saglabāja prezidenta amatu. Lai izveidotu demokrātiskāku valsts pārvaldi, 1993. gadā tika reformēta Konstitūcija. Prezidentam joprojām ir liela vara – viņš var iecelt senatorus un tiesnešus, 30 dienu laikā noteikt tiesību aktu likteni, sasaukt parlamenta ārkārtas sesijas, ar dekrētu izdot noteiktus likumus un pēc prezidenta amata atstāšanas būt senators uz mūžu.

DEMONSTRANTI PRET PINOČETU – 2000. GADS

Demonstranti pieprasa Pinočeta izdošanu Spānijai, lai to tiesātu par cilvēktiesību pārkāpumiem. Viņi tur rokās režīma laikā pazudušo cilvēku fotogrāfijas. Apakšējā stūrī: Pinočets, kuram veica medicīniskās pārbaudes, lai noteiktu, vai viņš var stāties tiesas priekšā.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Congreso Nacional (Nacionālais kongress) Divpalātu parlaments Senado (Senāts) 48 vietas: 38 senatorus ievēlē vispārējās un tiesās vēlēšanās, 4 iecel Nacionālās drošības padome, 3 iecel Augstākā tiesa, 2 iecel prezidents; bijušais prezidents Frejs ir senators uz mūžu. Pilnvaru termiņš – astoņi gadi. Izskata atstādīšanas prasības. Cámara de Diputados (Deputātu palāta) 120 deputāti; vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēti uz četriem gadiem. Apstiprina līgumus; atstādina prezidentu, ministrus, gubernatorus, tiesnešus.	IZPILDVARA Prezidents Vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēts uz sešiem gadiem; nevar uzreiz ievēlēt atkārtoti. Valsts un valdības galva. Sasauc parlamenta ārkārtas sesijas; tiesības uzlikt veto likumprojektiem; ar dekrētu ievieš dažus likumus; izziņo referendumu; izsludina ārkārtas stāvokli.	TIESAS Augstākā tiesa Augstākā pārskatīšanas un apelācijas tiesa. Tajā ir 17 tiesneši; ieņem amatu līdz 75 gadu vecumam; nominē Augstākā tiesa, bet apstiprina prezidents.
Reģionālā pārvalde 13 reģioni, ko pārvalda prezidenta iecelti "intendant"; provinces pārtrauga gubernatori.	Kabinets Tajā ir 21 loceklis, ko bez parlamenta apstiprinājuma iecel prezidents. Pārtrauga valsts pārvaldes darbu.	Apelācijas tiesas Tiesnešus iecel prezidents. Vietējās tiesas Tiesnešus iecel prezidents.

KAMERŪNA

Oficiālais nosaukums: **KAMERŪNAS REPUBLIKA**

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 15,2 milj.
 GALVASPILSĒTA: JAUNDE
 PLĀTBĪBA: 475 400 km²
 NEATKARĪBA: 1960
 KONSTITŪCIJA: 1972

KAMERŪNAS nosaukums radies no *Rio de Camarões* jeb "gameļu upe", kā dēvē Vuri upi.

RELĪĢIJA: Romas katoļi 35%, tradicionālie ticējumi 25%, musulmaņi 22%, protestanti 18%

VALSTS VALODAS: franču un angļu

REĢIONI VAI PROVINCES: 10 provinces

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSŠAZĪNAS LĪDZEKĻI: absolūta politiskā cenzūra

Laikraksti: 3 dienas laikraksti

TV: 1 valstij piederošs dienests

Radio: 1 valstij piederošs dienests

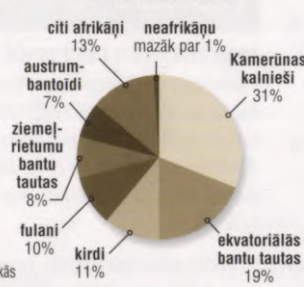
VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 20 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: angļu vispārējās tiesības un franču tiesību tradīcijas; atzīt Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACCT, ACP, AfDB, ANO, ANO Drošības padome (uz laiku), BDEAC, C, CCG, CEEAC, CEMAC, ECA, FAO, FZ, G19, G77, IAEA, ICAO, ICC, ICFTU, ICRM, IDA, IDB, IFAD, IFC, IFRC, ILO, Interpols, ISO (korespond.), ITU, MONUC, NAM, OAU, OIC, OPCW, PCA, PDK, PTO, PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UNITAR, UNMIL, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: RDPC – Kamerūnas Tautas demokrātiskā apvienība; SDF – Sociāli demokrātiskā fronte; CDU – Kamerūnas Demokrātiskā savienība

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 90.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 580

INFLĀCIJA: 5,3%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -153 milj. USD

VALŪTAS MAINĀS KURSI/ ASV dolārs: 698,7-736,7 CFA (Āfrikas) franki

VALSTS VALŪTA: CFA (ĀFRIKAS) FRANKS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiskie kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Nav obligātā valsts militārā dienesta.
- Teritoriālie strīdi ar Nigēriju par Bakasi pussalu.
- Atkarīga no Francijas, kas nodrošina militārās mācības un piegādā aprīkojumu.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: pils gvardes dumpis 1984. gadā

KAMERŪNAS VALSTS RAŠANĀS saistīta ar vācu kolonizatoru nostiprināšanos 1884. gadā. Pēc Vācijas sakāves Pirmajā pasaules karā šī kolonija tika sadalīta divās aizbildnības teritorijās: Rietumkamerūnu pārvaldīja Lielbritānija, bet Austrumkamerūnu – Francija. 1960. gadā Austrumkamerūna ieguva neatkarību, Rietumkamerūnas ziemeļu daļu pievienoja Nigērijai, bet dienvidu daļu 1961. gadā apvienojās ar Austrumkamerūnu. Līdz 1972. gadam tā bija federatīva valsts. Kamerūnā problēmas rada ne tikai iedzīvotāju daudzveidība, ko veido 230 etniskās grupas, bet arī spēcīgās nesaskaņas starp angļu valodā un franču valodā runājošajām kopienām.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Angļu valodā runājošā kopiena ir politiski atklāta, un nelielas frakcijas tajā pieprasa neatkarību.
- Kamerūnai ir politiski strīdi par robežu un ekonomisko zonu faktiski ar visām kaimiņvalstīm. Lielākās nesaskaņas ir ar Nigēriju, reizēm tās pāraug brunotās sadursmēs.
- Plaši izplatīts ir viedoklis par korupciju valsts pārvaldē.
- Finansējuma trūkuma dēļ valsts bijusi spiesta pārtraukt vairāku attīstības projektu īstenošanu.
- Nepietiekami attīstītā infrastruktūra kavē potenciāli ienesīgās naftas ieguves nozares attīstību.

Pirmais Kamerūnas prezidents Ahmadu Ahidžo izveidoja būtībā vienpartijas sistēmu, kuras paliekas joprojām ietekmē mūsdienu politisko vidi. 1990. gada demokrātiskās reformas gan legalizēja daudzpartiju sistēmu, taču katrās nākamajās vēlēšanās no jauna uzvar dominējošā partija – Kamerūnas Tautas demokrātiskā apvienība (RDPC – *Rassemblement Démocratique du Peuple Camerounais*). Starptautiskajā sabiedrībā un reformu piekritēju vidū plaši izplatīts ir viedoklis, ka vēlēšanas ir negodīgas. Kopš neatkarības iegūšanas Kamerūnā ir bijuši tikai divi prezidenti – līdz 1982. gadam Ahmadu Ahidžo, bet pēc tam Pols Bijā, kurš pirms ievēlēšanas par prezidentu bija premjerministrs.

Kamerūnas valsts pārvaldē dominē izpildvara. Prezidents kontrolē gandrīz visus politiskās dzīves aspektus, pārrauga izpildvaras birokrātiju un nosaka valsts politiku. Līdztekus kontrolei pār bruņotajiem spēkiem prezidents pārzina arī starptautiskās lietas

un ieceļ visas tiesu, politiskās un militārās amatpersonas. Turklāt prezidentam ir ļoti liela ietekme valsts likumdošanā, viņam, piemēram, ir likumdošanas iniciatīvas tiesības, viņš var pieprasīt grozījumus tiesību aktos un sasaukt Nacionālās sapulces ārkārtas sesijas. Izpildvaras nolaidības dēļ Senāts, kas bija jāizveido saskaņā ar 1996. gada Konstitūciju, faktiski joprojām nav uzsācis darbu.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA <i>Assemblée Nationale</i> (Nacionālā sapulce) Divpalātu parlaments* Tajā ir 180 vietu; deputātus vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēl uz pieciem gadiem. Sanāk trīsreiz gadā. Ierosina un pieņem likumprojektus; apstiprina budžetu, groza Konstitūciju. Senāts * Paredzēts ar 1996. gada Konstitūciju (100 vietas), bet nav izveidots.	IZPILDVARA Prezidents Vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēts uz septiņiem gadiem; divu termiņu ierobežojums. Valsts galva; bruņoto spēku virspavēlnieks. Ierosina likumprojektus; ieceļ valsts pārvaldes vecākās amatpersonas; kontrolē valsts izdevumus; izsludina ārkārtas stāvokli; nosaka valstij piederošo uzņēmumu peļņas izlietojumu. Premjerministrs Ieceļ prezidents. Valdības galva. Ministru padome Pēc premjerministra ieteikuma ieceļ prezidents. Sēdes vada prezidents. Pārrauga valsts pārvaldes darbu.	TIESAS Konstitucionālā tiesa Lemj par likumu atbilstību Konstitūcijai. Tajā ir 11 locekļu, ko uz vienu devīnu gadu termiņu pēc Augstākās tiesu padomes (pārrauga tiesas) un Nacionālās sapulces ieteikuma ieceļ prezidents. Augstākā tiesa Augstākā pārskatīšanas un apelācijas tiesa; iztiesā administratīvus un vēlēšanu strīdus. Tiesnesis ieceļ prezidents. Augstā tiesa Tajā ir deviņi tiesneši, seši rezerves tiesneši; ievēlē Nacionālā sapulce. Tradicionālās tiesas Iztiesā ģimenes, īpašuma un testamenta lietas.

EKVADORA

Oficiālais nosaukums: **EKVADORAS REPUBLIKA**

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 12,9 milj.
	GALVASPILSĒTA: KITO
	PLATĪBA: 283 560 km ²
	NEATKARĪBA: 1830
	KONSTITŪCIJA: 1998

EKVADORA atrodas uz ekvatora, tāpēc tās nosaukums spāņu valodā nozīmē "ekvators".

RELĪGIJA: Romas katoļi 93%, protestanti, jūdaiši, citi 7%

VALSTS VALODA: spāņu

REĢIONI VAI PROVINCES: 22 provinces (ieskaitot Galapagu salas)

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI: daļēja politiskā cenzūra

Laikraksti: 29 dienas laikraksti

TV: 67 neatkarīgi dienesti

Radio: 1 valstij piederošs dienests, 320 neatkarīgas stacijas

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas; izglītotām personām vecumā no 18 līdz 65 gadiem piedalīšanās vēlēšanās ir obligāta, pārējiem vēlētajiem – neobligāta

TIESĪBU SISTĒMA: civiltiesības; neatzīt Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ANO, CAN, CCC, ECLAC, FAO, G77, IADB, IAEA, ICAO, ICC, ICTU, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRCS, IHO, ILO, Interpols, IOM, ISO, ITU, LAES, LAIA, NAM, OAS, OPANAL, OPCW, PCA, PDK, PTO, PVO, RG, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: DP – Tautas Demokrācija; PSC – Sociāli kristīgā partija; PRE – Ekvadoras Roldosistu partija; ID – Demokrātiskie kreisie; NMN-PP – Jaunais valsts Pašakutikas kustība; FRA – Alfariestas radikālā fronte

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 74.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 1210

INFLĀCIJA: 96,1%

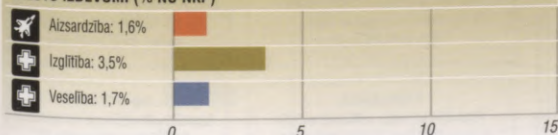
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): 928 milj. USD

VALŪTAS MAINĀS KURSI/ ASV dolārs: valūta ir ASV dolārs

VALSTS VALŪTA: ASV DOLĀRS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+	
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○	• Obligātais valsts militārais dienests.
Pilsonkari	○	○	○	• Armiju daļēji finansē no naftas ieņēmumiem.
Starptautiski kari	○	○	○	• Drošība apdraudēta gar Kolumbijas robežu.
Ārvalstu intervence	○	○	○	• 56 gadus ilgs robežkonflikts ar Peru atrisinājās 1998. gadā.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: Ekvadoras un Peru robežkari 1981. un 1995. gadā

EKVADORAS VĒSTURĒ bijuši daudzi dramatiski politiski nemieri. 15. gadsimtā to iekaroja inkī, bet 1533. gadā varu pārņēma spāņu konkistadori. Pēc atbrīvošanās no Spānijas 1822. gadā tā kopā ar Kolumbiju un Venecuēlu kļuva par Lielās Kolumbijas daļu, bet 1830. gadā – par neatkarīgu Ekvadoras Republiku. Valsti vairākkārt mainījušies civilā un militārā pārvalde, jo konfliktus izraisīja gan reģionālās, gan šķiru atšķirības. Kopš 1830. gada Ekvadorā bijušas 19 konstitūcijas. Jaunas problēmas radušās līdz ar naftas atklāšanu 20. gs. beigās.

Vairākus gadu desmitus politikā dominēja galvenokārt viens cilvēks – Hosē Velasko Ibarra, kurš ar pārtraukumiem bija prezidents piecus termiņus. Starplaikā notika gan demokrātiskas un brīvas vēlēšanas, gan virkne militāru apvērsumu. 1979. gadā Ekvadorā tika pieņemta jauna Konstitūcija un valsts atgriezās pie civilās valdības. Tomēr 2000. gada janvārī radikālie ekvadoriešu grupējumi un citādi domājošie armijas virsnieki noorganizēja apvērsumu, aizstājot toreizējo prezidentu Džamilu Mahuadu ar viceprezidentu Gustavo Noboa. 2003. gada janvāra vēlēšanās viņu ar nelielu balsu vairākumu pārspēja Lusio Gutjeress.

Lielākās politiskās partijas ir ideoloģiski pretējās pozīcijās. Šīs domstarpības sakņojas jau 19. gadsimtā un pastiprina reģionālo spriedzi. Konservatīvā partija (CP) – vecākā partija – ir saistīta ar zemes īpašnieku eliti, Romas Katolu baznīcu un augstāko ierēdniecību. Liberāli radikālā partija (PLR), kas izveidojās 20. gs. sākumā, pārstāv piekrastes komercdarbības un finanšu intereses un atbalsta antiklerikālismu un decentralizāciju. Abu partiju ietekme ir samazinājusies, jo no tām atšķēlušies vairāki grupējumi, piemēram, populistiskā Roldosistu partija (PRE), kurai nav savas skaidras ideoloģijas, centriskā Tautas demokrātijas partija, kas ir ieguvusi vietas Nacionālajā kongresā, un labējā Sociāli kristīgā partija (PSC), kas atbalsta brīvā tirgus ekonomiku.

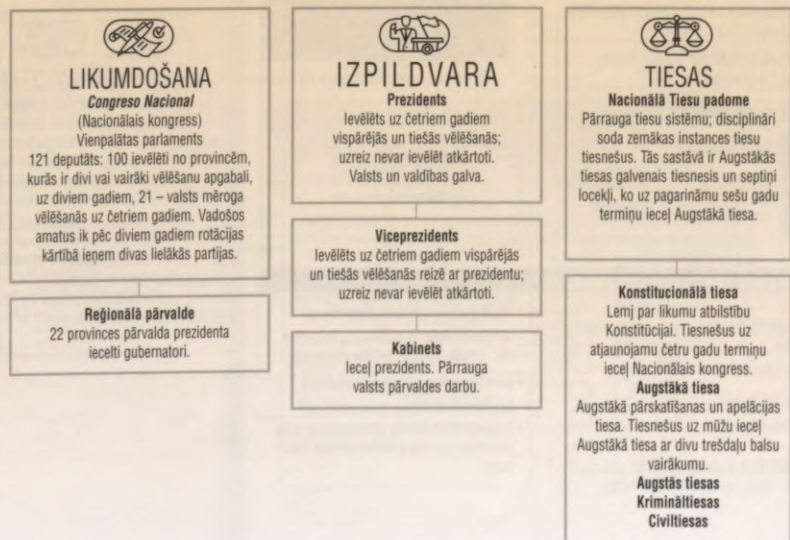
1998. gada Konstitūcijā, lai apkarotu korupciju, lielāka autonomija piešķirta tiesu sistēmai. Ievērojama ietekme valsts mērogā ir provinču gubernatoriem, īpaši Kito un Gvajakilā.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

• Ienākumu sadalījums ir viena no Ekvadoras lielākajām problēmām. Aptuveni 80% nacionālo bagātību pieder 20% iedzīvotāju, bet aptuveni divi miljoni cilvēku dzīvo ārkārtējā nabadzībā, nespējot nodrošināt pat iztikas minimumu.

• Augošais bezdarbs un naudas devalvācija (2000. gadā par valsts valūtu tika pieņemts dolārs) ir saasinājusi valsts ekonomisko postu. Ar to saistītie nemieri un augošā noziedzība apdraud demokrātijas stabilitāti, pieaug valdības kritika, un tā tiek apsūdzēta korupcijā.

VALSTS PĀRVALDE

GVATEMALA

Oficiālais nosaukums: **GVATEMALAS REPUBLIKA**

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 11,7 milj.
	GALVASPILSĒTA: GVATEMALA
	PLATĪBA: 108 890 km ²
	NEATKARĪBA: 1821
	KONSTITŪCIJA: 1985

GVATEMALAS nosaukums cēlies no *Quauhtemallan* ("koku zeme") vai no *Guhatezmalha* ("ūdensvēmēja kalns").

RELĪĢIJA: Romas katoļi 70%, protestanti 25%, vietējie maiju ticējumi 5%

VALSTS VALODA: spāņu

REĢIONI VAI PROVINCES: 22 departamenti

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKLĪ: daļēja politiskā cenzūra

Laikraksti: 7 dienas laikraksti

TV: 5 dienesti – 1 pieder valstij, 4 neatkarīgi

Radio: 85 stacijas – 5 pieder valstij, 80 neatkarīgas

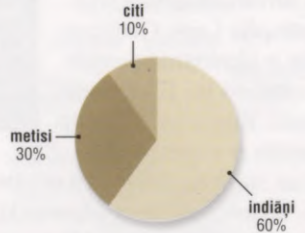
VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējās (nav atļauts balsot aktīvā dienesta karavīriem)

TIESĪBU SISTĒMA: civiltiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekrišanu

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ANO, BCIE, CACM, CCC, ECLAC, FAO, G24, G77, IADB, IAEA, ICAO, ICFTU, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRCS, IHO, ILO, Interpols, IOM, ISO (korespond.), ITU, LAES, LAIA (novērot.), NAM, OAS, OPANAL, OPCW (parakst.), PCA, PDK, PTO, PVO, RG, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UNU, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: FRG – Gvatemalas Republikāņu fronte; PAN – Nacionālā progresa partija; MNA – Jaunā nacionālā aliansē

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 67.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 1680

INFLĀCIJA: 6,0%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -1,05 mljrd. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 7,782-7,910 ketsali

VALSTS VALŪTA: KETSALS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

Aizsardzība: 0,8%

Izglītība: 2%

Veselība: 2,1%

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Oligātālais valsts militārais dienests.
- Militāro atbalstu un aprīkojumu nodrošina ASV, Izraēla, Taivāna, Spānija un Francija.
- Centrālamerikas Aizsardzības padomes (CONDECA) locekle.
- Bruņoto spēku darbība aprobežojas ar ārējo aizsardzību, ja vien prezidents nedod citu pavēli.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: pilsoņkarš (1961–1996), apvērsumi (1982–1983)

MAIJU TAUTAS ZEME – Gvatemala 1523. gadā kļuva par Spānijas koloniju. 1821. gadā tā proklamēja neatkarību, bet vēlāk kādu laiku bija gan Meksikas Republikas, gan Centrālamerikas Savienoto provinču federācijas sastāvā. 20. gs. otrajā pusē Gvatemalas politikai bija raksturīgi bieži militārās varas un represiju periodi, vairāki apvērsumi, četras konstitūcijas un 36 gadus ilgs pilsoņkarš. Tas, ka Gvatemalā nebija nodalītas valsts pārvaldes trīs jomas, veicināja situāciju, kad izpildvara, bet jo īpaši armija, ietekmē tiesas un to lēmumus. Tomēr pēc 1983. gada militārā apvērsuma tika uzsāktas pakāpeniskas demokrātiskas reformas. Tās nostiprinātas 1985. gada Konstitūcijā, kurā nodalītas trīs valsts pārvaldes jomas un garantēta to neatkarība, lai gan praksē armijai un prezidentam saglabājas ļoti liela ietekme. Par prezidentu tika ievēlēta civilpersona, bet 1995. gadā pirmoreiz vēlēšanās piedalījās kreisā spārņa partija. 1996. gadā beidzās pilsoņkarš. Tomēr vienlaikus valsts piedzīvoja pastāvīgu politisku korupciju, armijas vardarbības aktus un neizdevušos pašapvērsumus, ko 1993. gadā centās īstenot prezidents Horhe Serano Eliass.

Gvatemala ir prezidentāla demokrātija. Saskaņā ar 1994. gadā izdarītajiem Konstitūcijas grozījumiem prezidents ir valsts galva un valdības vadītājs. Prezidentu un viceprezidentu ievēlē vispārējās vēlēšanās. Prezidents ieceļ Ministru padomes locekļus, bet viceprezidents vada Nacionālo kongresu (*Congreso de la República*), kas ievēlēts pēc proporcionālās pārstāvības. 1994. gadā vietu skaits Kongresā tika samazināts no 116 uz 80, bet pēc tam 1999. gadā palielināts līdz 113 vietām un 2003. gada vēlēšanās – vēl par 12–15 vietām. Galēji labējie populistiski Gvatemalas Republikāņu fronte (*FRG*) 1999. gada vēlēšanās ieguva 56% balsu, apsteidzot iepriekš vadošo labējo centristu Nacionālā progresa partiju (*PAN*).

Gvatemalas Augstākās tiesas (*Corte Suprema de Justicia*) priekšsēdētājs pārrauga arī citu tiesu tiesnešu darbību, bet Konstitucionālā tiesa lemj par likumu un normatīvo aktu atbilstību Konstitūcijai.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Par nepiedalīšanos vēlēšanās var sodīt ar nelielu soda naudu, bet sods reti tiek piemērots.
- Neizglītotajiem pilsoņiem nav jāpiedalās vēlēšanās. Gvatemalā lasīt un rakstīt prot apmēram 69% pilsoņu, kas vecāki par 15 gadiem, un tas ir viens no zemākajiem rādītājiem Latīņamerikā.
- Efrains Riöss Monts – militārpersona, kas bija pie varas no 1982. līdz 1986. gadam, 2001. gadā tika ievēlēts par Kongresa priekšsēdētāju, lai gan Spānijas tiesā pret viņu izvirzītas apsūdzības genocīdā.
- "Patiesības komisijas" ziņojumā 1999. gadā konstatēta militārpersonu un viņu atbalstītāju vaina 95% cilvēktiesību pārkāpumu pilsoņkara laikā. Tas prasīja 200 000 dzīvību (lielākoties civiliedzīvotāju) un ir ilgākais un dārgāk izmaksājušais pilsoņkarš visā mūsdienu Centrālamerikas vēsturē.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA <i>Congreso de la República</i> (Republikas kongress) Vienpalātas parlaments 113 deputāti, kas uz četriem gadiem ievēlēti vispārējās un tiesās vēlēšanās pēc proporcionālās pārstāvības.	IZPILDVARA Prezidents Vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēts uz vienu četru gadu termiņu. Valsts un valdības galva.	TIESAS Konstitucionālā tiesa Lemj par likumu atbilstību Konstitūcijai. Tajā ir pieci tiesneši, ko uz pieciem gadiem ievēlē parlaments.
Reģionālā pārvalde 22 departamenti, ko pārvalda prezidenta iecelti gubernatori; 331 municipalitāte ar vēlētiem mēriem un pilsētu padomēm.	Viceprezidents Vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēts uz vienu četru gadu termiņu; pēc četriem gadiem var pretendēt uz prezidenta amatu. Vada parlamentu.	Augstākā tiesa Augstākā pārskatīšanas un apelācijas tiesa. Tajā ir 13 tiesneši, ko parlaments ievēlē uz pieciem gadiem. Kandidātus nominē Advokātu kolēģija, juridisko skolu vadītāji un apelācijas lietu tiesneši.
Ministru padome Ieceļ prezidents. Pārrauga valsts pārvaldes darbu.		

MALĀVIJA

Oficiālais nosaukums: MALĀVIJAS REPUBLIKA

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 11,6 milj.
GALVASPILSĒTA: LILONGVE
PLATĪBA: 118 480 km²
NEATKARĪBA: 1964
KONSTITŪCIJA: 1994

MALĀVIJAS nosaukums radies no Marāvijas – valstu konfederācijas, kas šajā teritorijā pastāvēja 16. gadsimtā.

RELĪĢIJA: protestanti 55%, Romas katoļi 20%, musulmaņi 20%, tradicionālie ticējumi 5%

VALSTS VALODA: angļu

REĢIONI VAI PROVINCES: 27 distrikti

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀŠSAZIŅAS LĪDZEKLĪ: daļēja politiskā cenzūra

Laikraksti: 5 dienas laikraksti. Bažas rada vardarbība pret privāto izdevumu darbiniekiem.

TV: 1 dienests

Radio: 1 valstij piederošs dienests

VĒĻŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: paražu tiesības un angļu vispārējās tiesības; atzīst Starptautiskās Tiesas piekrišanu

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACP, AfDB, ANO, C, CCC, ECA, FAO, G77, ICAO, ICFTU, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRC, ILO, Interpols, ISO (korespond.), ITU, MONUC, NAM, OAU, OPCW, PTO, PVO, SADC, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UNIMK, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: UDF – Apvienotā demokrātiskā fronte; MCP – Malāvijas Kongresa partija; AFORD – Alianse par demokrātiju; Ind – Neatkarīgie

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 140.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 170

INFLĀCIJA: 29,5%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE):

-523 milj. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs:

67,01–80,40 Malāvijas kvača

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+	
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○	• Nav obligātā valsts militārā dienesta.
Pilsonkari	○	○	○	• Ļoti veiksmīga Mozambikas bēgļu uzņemšanas un repatriācijas programma.
Starptautiski kari	○	○	○	• Atkarīga no starptautiskā atbalsta bēgļiem.
Ārvalstu intervence	○	○	○	• Robežkonflikts ar Tanzāniju par Njasas ezeru.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

BLĪVI APDZĪVOTĀ SUBSAHĀRAS VALSTS MALĀVIJA ir daudzpartiju demokrātija un retums Āfrikā – valsts, kurā nenotiek etniskas cīņas, jo tās pilsoņu lielākā daļa ir bantu izcelsmes. Viens no pirmajiem eiropiešiem šajā zemē bija skotu misionārs Deivids Livingstons, kurš 1859. gadā sasniedza Malāvi ezeru (tagad Njasas ezers). Drīz vien ieradās arī skotu prezbitēriņu misionāri un tirgotāji. 1891. gadā tika izveidots britu Njasalendas protektorāts. Lielbritānijas kundzība turpinājās līdz pat 20. gs. vidum, par spīti malāviešu atbrīvošanās kustības centieniem. Neatkarības vēlme pieauga, kad 1953. gadā Njasalendu apvienoja ar Ziemeļrodēziju un Dienvidrodēziju un tika izveidota Rodēzijas un Njasalendas federācija. Tās likvidēšana 1963. gada decembrī ļāva Malāvijai kļūt par neatkarīgu valsti. 1965. gadā pieņemtā Konstitūcija paredzēja vienpartijas politisko sistēmu.

Par valsts pirmo prezidentu 1965. gadā tika ievēlēts Heistingss Banda, bet 1971. gadā viņu pasludināja par prezidentu uz mūžu. Bandas autoritārais režīms bargi vērsās pret citādi domājošajiem. 1992. gadā sakarā ar valdības cilvēktiesību pārkāpumiem tika pārtraukta ārvalstu palīdzība. 1993. gada referendumā malāvieši nobalsoja par demokrātiju, un pēc gada brīvās vēlēšanās par prezidentu tika ievēlēts Apvienotās demokrātijas frontes (UDF) pārstāvis Bakili Muluzi. Parlamenta vēlēšanās viņa partija ieguva 82 no 177 vietām un izveidoja koalīcijas valdību ar Aliansi par demokrātiju (1996. gadā tā izstājās no koalīcijas). Demokrātiskajās vēlēšanās, kas notika 1999. gadā, Muluzi atkārtoti ievēlēja par prezidentu.

Malāvijas Konstitūcijā izpildvara piešķirta tautas vēlētam prezidentam. Reizē ar prezidentu ievēl viceprezidentu, bet prezidents var izraudzīties vēl vienu viceprezidentu. Izpildvara ir noteicošā, jo prezidents ir gan valsts, gan valdības galva, viņam ir tiesības uzlikt veto jebkuram likumprojektam, ko pieņemusi vienpalātas Nacionālā sapulce, kā arī tiesības minēto struktūru atlaist. Malāvijai vēl jāizveido 80 vietu Senāts, kas paredzēts Konstitūcijā. Pēc Anglijas parauga tiek veidota neatkarīga tiesu sistēma.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Malāvija importē visus naftas produktus un lielāko daļu patēriņa preču no pārtikas.
- Tikai neliela elītāra iedzīvotāju daļa bauda finansiālu labklājību.
- Lauksaimniecības preču eksports padara valsts ekonomiku atkarīgu no tirgus konjunktūras un dabas stihiju sekām.
- Ekoloģiskas bažas rada zemes degradācija un ūdens piesārņojums no lauksaimniecības, rūpniecības un kanalizācijas.
- Ekonomikas attīstību kavē kvalificēta darbaspēka trūkums un nolietotā infrastruktūra.
- Joprojām nav atrisināti strīdi ar Tanzāniju par robežu pa Njasas (Malāvi) ezeru un Songves upi.

VALSTS PĀRVALDE

LĪKUMDOŠANA Nacionālā sapulce Vienpalātas parlaments 193 deputāti, kas uz pieciem gadiem ievēlēti vispārējās un tiesās vēlēšanās no vienmandāta vēlēšanu apgabaliem. Ar divu trešdaļu balsu vairākumu groza Konstitūciju.	IZPILDVARA Prezidents Ievēlēts uz pieciem gadiem vispārējās un tiesās vēlēšanās. Valsts un valdības galva. Apstiprina vai noraida likumprojektus; atlaiz parlamentu; izsludina jaunas vēlēšanas.	TIESAS Augstākā apelācijas tiesa Augstākā pārskatīšanas un apelācijas tiesa. Galveno tiesnesis ieceļ prezidents.
Reģionālā pārvalde Trīs reģionus pārvalda iecelti ministri. 27 distriktus pārvalda vēlētas padomes un pārrauga Vietējās pārvaldes ministrija.	Viceprezidents Ar prezidenta vēlēšanu biļetenu ievēlēts uz pieciem gadiem. Prezidents var iecelt otru viceprezidentu no citas partijas.	Augstā tiesa Iztiesā civillietas un krimināllietas. Tajā ir galvenais tiesnesis un pieci citi tiesneši.
	Kabinets Tajā ir 46 locekļi, tostarp arī parlamenta deputāti; ieceļ prezidents. Pārrauga valsts pārvaldes darbu.	Miertiesas Iztiesā civillietas un krimināllietas vietējā līmenī.

GRIEĶIJA

Oficiālais nosaukums: **GRIEĶIJAS REPUBLIKA**

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 10,6 milj.
GALVASPILSĒTA: ATĒNAS
 PLATĪBA: 131 940 km²
NEATKARĪBA: 1829
 KONSTITŪCIJA: 1975

GRIEĶIJAS nosaukuma izcelsme var būt kā latīniska (*Graecia*), tā grieķiska, jo par *Graikoi* sauca no Hellādas – “gaismas zemes” – nākušos.

RELĪĢIJA: grieķu pareizticīgie 98%, citi 2%
VALSTS VALODA: grieķu
REĢIONI VAI PROVINCES: 51 prefektūra un viens autonomais apgabals
ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav
PLĀSSAZIŅAS LĪDZEKLĪ: nav politiskās cenzūras
 Laikraksti: 122 dienas laikraksti
 TV: 18 dienesti – 1 pieder valstij, 17 neatkarīgi. Pēc 1990. gada, kad beidzās valsts apraides monopols, izveidojās daudz privātu TV un radio tīklu.
 Radio: 2 dienesti – 1 pieder valstij, 1 neatkarīgs

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas un obligātas

TIESĪBU SISTĒMA: romiešu tiesības; atzīst Starptautiskās Tiesas piekritību
STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ANO, Australia Group, BIS, BSEC, CCC, CERN, EAPC, ECE, EDSS, EIB, EMS, EP, ERAB, ES, ESAO, FAO, G6, IAEA, ICAO, ICC, ICFTU, IRCM, IDA, IEA, IFAD, IFC, IFRCS, IHO, ILO, Interpols, IOM, ISO, ITU, MINURSO, NAM (viesis), NATO, NEA, NSG, OAS (novērot.), OPCW, PCA, PTO, PVO, RES, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNHCR, UNIDO, UNIKOM, UNMEE, UNMIBH, UNMIK, UNOMIG, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO, ZC
POLITISKĀS PARTIJAS: PASOK – Panhellēniskā sociālistiskā kustība; ND – Jaunā demokrātijā; KKE – Grieķijas Komunistiskā partija; Synaspismos – Kreisā koalīcija

ETNISKĀS SASTĀVS

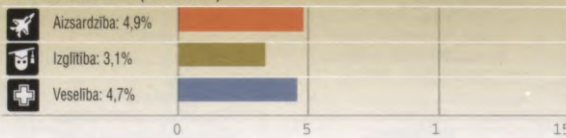

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 30.
 NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 11 960
 INFĻĀCIJA: 3,2%
 MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -9,82 miljrd. USD
 VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 1,0651–1,1231 eiro
 VALSTS VALŪTA: EIRO

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Obligātais valsts militārais dienests.
- Saspīlētas attiecības ar Maķedoniju par tās nosaukumu, kas ir tāds pats kā Grieķijas provincē.
- Domstarpības ar Turciju par robežu Egejas jūrā.
- Parakstīts sadarbības līgums ar Izraēlu un Ēģipti.
- ASV saglabā savas karabāzes Grieķijā.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: kreisā spārna teroristu grupējums “17. novembris” – darbojas kopš 1975. gada, vadoņi arestēti 2002. gadā

SENĀ GRIEĶIJA BIJA POLITISKĀS DEMOKRĀTIJAS šūpulis. Hellēņu tauta saglabāja demokrātijas vērtības arī ilgajos okupācijas gadsimtos. Mūsdienu Grieķija savu cīņu par neatkarību sāka 1821. gadā ar Neatkarības karu, kura kulminācija bija atbrīvošanās no brūkošās Osmāņu impērijas varas. 1830. gadā Anglijas, Francijas un Krievijas spiediena rezultātā tika panākta Grieķijas neatkarība bavāriešu firsta Otona vadībā, lai gan turki desmit gadus ilgā konfliktā vēl mēģināja atgūt zaudēto zemi. 1863. gadā Grieķijas Nacionālā sapulce par karali ievēlēja Georgu I.

Grieķija ir prezidentāla demokrātijā tikai kopš 1974. gada. Saskaņā ar 1975. gada Konstitūciju prezidents ir izpildvaras galva. Tomēr tāpat kā daudzās Eiropas valstīs prezidents ir drīzāk simboliska figūra, nevis aktīvs politikas veidotājs, turklāt Konstitūcijas grozījumi 1986. gadā lielu daļu prezidenta agrāko pilnvaru piešķīra premjerministram un Parlamentam. Prezidents slēdz līgumus, bet tie jāratificē Parlamentā. Prezidents var iecelt premjerministru, bet tam jābūt vairākuma partijas pārstāvim. Prezidents var atdot likumprojektus Parlamentam pārskatīšanai, bet viņa uzlikto veto var noraidīt ar balsu vairākumu. Turpretī premjerministrs ir ietekmīgs valdības vadītājs. Ilggadējais premjerministrs Andreass Papandreu līdz pat savai slimībai, kas noveda pie atkāpšanās un nāves 1996. gadā, maksimāli izmantoja savas pilnvaras izraudzīties Kabinetu, kontrolēt ierēdniecību un noteikt politiku.

Vienpalātas parlaments daļa likumdošanas pilnvaras ar Ministru kabinetu. Praksē Parlaments vienkārši apstiprina vai noraida ierosinātos likumprojektus, lai gan tas var nobalsot par neuzticības izteikšanu Kabineta ministriem, piespiežot ministru vai valdību atkāpties. Tomēr Grieķijas vēlēšanu procedūras pieļauj, ka vairākums ir vienai partijai, tādēļ neuzticības balsojums ir maz ticams. Tādējādi Grieķijā valdība ir stabilāka nekā daudzās citās šī reģiona valstīs. 2000. gada vēlēšanās 53% vietu Grieķijas Parlamentā ieguva Papandreu dibinātā Panhellēniskā sociālistiskā kustība (*PASOK*). Augstākā tiesa ir galīgā apelāciju instance, bet Īpašā augstākā tiesa izšķir vēlēšanu strīdus un strīdus starp tiesām.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Grieķijai ir spēcīgi centralizēta administratīvā valsts pārvaldes sistēma, lai gan Eiropas Savienība, kurā ietilpst arī Grieķija, cenšas panākt, lai vairāk pilnvaru tiktu nodots vēlētajām reģionālām vai vietējām amatpersonām.
- Lai gan Grieķija 1995. gadā atzina Bijušo Dienvidslāvijas Maķedonijas Republiku, to attiecības joprojām ir saspīlētas, jo Grieķija baidās, ka Maķedonija varētu vēlēties absorbēt Grieķijas provinci Maķedoniju “Lielmaķedonijā”.
- Augstās procentu likmes un birokrātiskā banku sistēma nesekmē privāto iniciatīvu.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA <i>Vouli ton Ellinon</i> (Grieķijas Parlaments) Vienpalātas parlaments Tajā ir 300 deputātu, kas ievēlēti uz četriem gadiem; 288 ievēlē vispārējās un tiesās vēlēšanās no vienmandāta apgabaliem, 12 – nacionālā mērogā pēc proporcionālās pārstāvības. Pieņem likumus; noraida veto; ratificē līgumus; balso par neuzticības izteikšanu premjerministram un Kabineta.	IZPILDVARA Prezidents Ievēlē Parlaments uz pieciem gadiem; divu termiņu ierobežojums. Valsts galva; brūnoto spēku virspavēlnieks. Pārstāv valsti ārlietās; slēdz līgumus; ar Parlamenta piekrišanu piesaka karu; uzliek veto likumprojektiem.	TIESAS Augstākā tiesa Augstākā pārskatīšanas un apelācijas tiesa. Tiesnešus pēc tiesnešu Īpašo padomju ieteikuma uz mūžu iecel prezidents.
Reģionālā pārvalde 13 reģionus pārvalda iekšlietu ministra iecelti gubernatori; katru no 51 prefektūras vada vispārējās un tiesās vēlēšanās vēlēti prefekti.	Premjerministrs Parlamenta vairākuma partijas vai koalīcijas līderis, ko iecel prezidents. Valdības galva. Ar parakstu apstiprina prezidenta aktus; atlaiz ministrus.	Valsts padome Lemj par likumu atbilstību Konstitūcijai un valdības aktu likumību.
	Kabinets Pēc premjerministra ieteikuma iecel prezidents. Pārbauga valsts pārvaldes darbu; iesniedz Parlamentā likumprojektus.	Revidentu padome Pārbauga valdības finanšu pārskatus; apkaro nelikumības valsts pārvaldē.
		Īpašā augstākā tiesa Izšķir strīdus starp tiesām; lemj par lietām, kas saistītas ar vēlēšanām.

ZAMBIJA

Oficiālais nosaukums: ZAMBIJAS REPUBLIKA

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 10,6 milj.
GALVASPILSĒTA: LUSAKA
PLATĪBA: 752 614 km²
NEATKARĪBA: 1964
KONSTITŪCIJA: 1991

ZAMBIJAS nosaukums cēlies no Zambezes (Lielā upe), kas plūst gar tās dienvidu robežām.

RELĪGIJA: kristieši 50–75%, musulmaņi un hinduisti 24–49%, vietējie ticējumi 1%

VALSTS VALODA: angļu

REĢIONI VAI PROVINCES: deviņas provinces

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI: par apraidi atbild valsts

Laikraksti: 3 dienas laikraksti

TV: 1 valsts kontrolēts un 1 izglītojošs dienests

Radio: 4 dienesti – 1 no tiem valsts kontrolēts

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējās

TIESĪBU SISTĒMA: parazīt tiesības un angļu vispārējās tiesības; atzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACP, AIDB, ANO, C, CCC, ECA, FAO, G19, G77, IAEA, ICAO, ICFTU, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRCS, ILO, Interpols, IOM, ITU, MONUC, NAM, OAU, OPCW, PCA, PTO, PVO, SADC, SOK, SRAB, SVF, UNAMSIL, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UNMEE, UNMIK, UPU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: AZ – Programma Zambijai; FDD – Forums demokrātijai un attīstībai; HP – Mantojuma partija; LPF – Liberāli progresīvā fronte; MMD – Kustība par daudzpartiju demokrātijai; NSS – Nacionālā pilsoņu koalīcija; NLD – Nacionālā vadība attīstībai; NP – Nacionālā partija; PF – Patriotiskā fronte; ZRP – Zambijas Republikāņu partija; SDP – Sociāldemokrātu partija; UNIP – Apvienotā nacionālās neatkarības partija; UNDP – Apvienotā partija nacionālajai attīstībai

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 131.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 300

INFLĀCIJA: 27,3%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE):

-269 milj. USD

VALŪTAS MAINAS KURSI/ ASV dolārs:

3810–4500 Zambijas kvačas

VALSTS VALŪTA: ZAMBIJAS KVAČA

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiskie kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Nav obligātā valsts militārā dienesta.
- Nacionālie aizsardzības spēki gādā par iekšēju drošību.
- Zambijas Nacionālais dienests piedalās sabiedrisko darbu projektos.
- Galvenie draudi drošībai ir Angolas pierobežā.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

CITU ZEMJU IESKAUTAJAI ZAMBIJAI bija visnotaļ reta saskare ar eiropiešiem līdz 19. gs. vidum, kad uz turieni devās daudzi pētnieki, misionāri un tirgotāji. 1888. gadā Sesils Rodss, kas pārstāvēja Lielbritānijas komerciālās un politiskās intereses, no cilšu vecākajiem ieguva tiesības uz derīgajiem izrakteņiem. Tajā pašā gadā Zambija (tolaik Ziemeļrodēzija) un Zimbabve (tolaik Dienvidrodēzija) tika pasludinātas par Lielbritānijas interešu zonu. 1924. gadā Ziemeļrodēzija kļuva par Lielbritānijas protektorātu, bet 1953. gadā kopā ar Dienvidrodēziju un Njasalendu (tagad Malāvija) tika iekļauta Rodēzijas un

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Novēcojušie dzelzceļi un autoceļi apgrūtina preču pārvadāšanu, bet liels parāds kavē ekonomikas attīstību.

- Pasākumi trīsciparu inflācijas apturēšanai ir prasījuši lielas izmaksas sociālās labklājības jomā.

- Zambija ir viena no nabadzīgākajām valstīm pasaulē, tās sociālajiem rādītājiem joprojām ir tendence sarukt – dzīves līmenis ir zemāks nekā pirms neatkarības, bet vidējais mūža ilgums ir tikai 37 gadi.

- Ekonomikai pietrūkst daudzveidības; ieņēmumi par vara eksportu veido 90% no valsts eksporta ieņēmumiem, bet tā krājumi izsīkst.

un neatkarības cīnītājs. 1990. gada decembrī pēc apvērsuma mēģinājumiem un dumpjiem viņš parakstīja aktu par vienpartijas varas izbeigšanu. Daudzpartiju vēlēšanās viņš zaudēja opozīcijas kandidātam.

1991. gadā pieņemtajā jaunajā Konstitūcijā tika paplašinātas vienpalātas Nacionālās sapulces pilnvaras. Izpildvara koncentrējas Zambijas prezidenta rokās, kurš vada arī Kabinetu. Viņam ir likumdošanas iniciatīvas un veto tiesības, tiesības izveidot vai izformēt ministrijas (ar likumdevēja apstiprinājumu) un imunitāte pret kriminālvajāšanu par darbībām, kas veiktas, viņam esot amatā. Izpildvaru īsteno arī viceprezidents un Kabinets, kas formulē politiku un ir atbildīgs Nacionālajai sapulcei.

VALSTS PĀRVALDE

LĪKUMDOŠANA Nacionālā sapulce Vienpalātas parlaments 150 deputāti, kas ievēlēti uz pieciem gadiem; 142 ievēlēti vispārējās un tiesās vēlēšanās, 8 iecel prezidentam. Sanāk vismaz reizi gadā. Ierosina un izdod likumprojektus; groza Konstitūciju; ievieš nodokļus.	IZPILDVARA Prezidents Vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēts uz pieciem gadiem; divu termiņu ierobežojums. Valsts un valdības galva; bruņoto spēku virspavēlnieks. Ierosina likumprojektus; paraksta likumus; iecel vēstniekus; slēdz līgumus; apžēlošanas tiesības.	TIESAS Augstākā tiesa Augstākā pārskatīšanas un apelācijas tiesa. Tajā ir pieci tiesneši, ko iecel prezidents un apstiprina parlaments.
Reģionālā pārvalde Katru no deviņām provincēm pārvalda iecelts ministra vietnieks; 55 distrikti.	Viceprezidents Iecel un atlaiž prezidents.	Augstā tiesa Iztiesā civilietas un krimināllietas; neierobežota jurisdikcija. Tiesnešus iecel prezidents un apstiprina parlaments.
	Kabinets Tā sastāvā ir prezidents, viceprezidents, valsts sekretārs un 24 parlamenta locekļi; iecel prezidents. Formulē politiku; pārrauga valsts pārvaldes darbu; vada prezidents.	Miertiesas Vietējās tiesas

TUNISIJA

Oficiālais nosaukums: TUNISIJAS REPUBLIKA

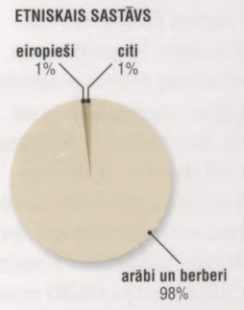

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 9.6 milj.
GALVASPILSĒTA: TUNISA
 PLATĪBA: 163 608 km²
NEATKARĪBA: 1956
 KONSTITUCIJA: 1959

TUNISIJA ir nosaukta tās galvaspilsētas un seno Lībijas iedzīvotāju apmetnes Tunisas vārdā.

- RELIĢIJA:** musulmaņi (galvenokārt sunnīti) 98%, jūdaiši 1%, kristieši 1%
- VALSTS VALODA:** arābu
- REĢIŅI VAI PROVINCES:** 23 gubernorāti
- ATKARĪGĀS TERITORIJAS:** nav
- PLĀSSAŪZĪNAS LĪDZEKLĪ:** ievērojama politiskā cenzūra
- Laikraksti: 8 dienas laikraksti
- TV: 2 valstij piederoši dienesti
- Radio: 1 valstij piederošs dienests

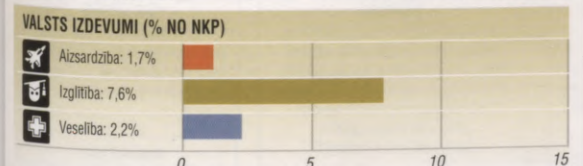
- VĒLĒŠANU TIESĪBAS:** no 20 gadiem, vispārējas
- TIESĪBU SISTĒMA:** šariata (islāma) tiesības un franču tiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekriktību
- STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS:** ABEDA, ACCT, AIDB, AFESD, AL, AMF, AMU, ANO, BSEC (novērot.), CCC, ECA, EDSO (partnervalsts), FAO, G77, IAEA, ICAO, ICC, ICTU, ICRM, IDA, IDB, IFAD, IFC, IFRCS, IHO, ILO, Interpols, IOM, ISO, ITU, MIPONUH, MONUC, INAM, OAS (novērot.), OAU, OIC, OPCW, PTO, PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNHCR, UNIDO, UNMEE, UNMIK, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO
- POLITISKĀS PARTIJAS:** RCD – Konstitucionālās demokrātijas kustība; MDS – Sociālo demokrātu kustība; PUP – Tautas vienotības partija; UDU – Unionistu demokrātiskā apvienība; MR – Kustība par atjaunošni; SLP – Sociāli liberālā partija

VALSTS EKONOMIKA

- VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 62.
- NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 2100
- INFLĀCIJA: 2.9%
- MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -821 milj. USD
- VALŪTAS MAINĀS KURSI/ ASV dolārs: 1,384-1,461 Tunisijas dinārs

VALSTS VALŪTA: TUNISIJAS DINĀRS

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

Piespiedu izmaiņas valdībā	1	2-5	5+	• Obligātais valsts militārais dienests.
Pilsonkari	○	○	○	• Armija aktīvi ietekmē politiku.
Starptautiski kari	○	○	○	• ASV un Francija piegādā aprīkojumu un nodrošina apmācību.
Ārvalstu intervence	○	○	○	• Drošības draudi uz robežas ar Alžīriju

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: apvērsums 1987. gadā

TUNISIJA, KAS ATRODAS IZDEVĪGĀ STĀVOKLĪ Vidusjūras dienvidos, ilgu laiku ir bijusi konfliktu un kontrastu zeme. Kā daudzās arābu kaimiņvalstīs tās vēsturē dominē iebrukumi un iekarojumi. Gadsimtiem ilgi Tunisijā valdījuši dažādi impēriski spēki – kartāgieši, romieši, arābu musulmaņi, bizantieši, Osmāņu turki un franči. Tikai 1956. gadā mūsdienu Tunisija kļuva neatkarīga. Tomēr atšķirībā no kaimiņvalstīm kontrasti un sarežģītā vēsture nav kavējuši Tunisijai attīstīties par pārtikušu un stabilu valsti.

Pēc neatkarības iegūšanas no Francijas par prezidentu ievēlēja neatkarības kustības līderi Habību Burgību. 1987. gadā viņu gāza Zainelābidīns Ben Ali.

Mūsdienu Tunisijā vara koncentrēta prezidenta un izpildvaras rokās. Galvenā nozīme ir valdošajai Konstitucionālās demokrātijas kustībai (RCD), kas dibināta 1920. gadā un līdz 1988. gadam bija pazīstama ar nosaukumu – Sociālistiskā destura partija. Likumdevējvarai un tiesām ir mazāka nozīme. Piemēram, lai gan Deputātu palāta var noraidīt prezidenta lēmumus vai prezidenta veto, RCD pārsvars parlamentā īstenībā izslēdz šādu iespēju, bet prezidenta izvirzītie amata kandidāti tiešu iestādēm stiprina to lojalitāti. Opozīcijas partijas oficiāli gan tiek iedrošinātas, bet praksē joprojām pastāv preses brīvības ierobežojumi un arī internets tiek pamatīgi cenzēts.

Vislielākie kontrasti Tunisijā ir sastopami tieši ģeogrāfiskajā jomā. Valsts teritoriju veido auglīgs, ienesīgs piekrastes reģions un sausie Ziemeļsahāras smiltāji. Lauksaimniecības un tūrisma nozari piekrastes rajonos papildina naftas ieguve dienvidos, kur izveidojusies pārtikusi saimnieciskā vide. Ekonomiskā un politiskā stabilitāte ir radījusi sabiedrību, kuru salīdzinājumā ar jebkuru citu arābu valsti ievērojami mazāk satricina islāma fundamentālistu nemieri. Kritiķi gan pārmet valdībai atklātās represijas pret fundamentālistu aktivitātēm. Sievietēm Tunisijā ir daudz lielākas sociālās tiesības nekā jebkurā citā arābu valstī.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Tunisijai lielas bažas rada islāma fundamentālisms, tādēļ valdība rūpīgi seko fundamentālistu kustībai kaimiņvalstīs Alžīrijā un Lībijā.
- Tunisija atbalstīja Irāku 1991. gada Līča karā, un tas sarežģīja diplomātiskās attiecības ar tādām valstīm kā Kuveita un Saūda Arābija un iesaldēja atbalsta programmas.
- Lauksaimniecības nozari tāpat kā daudzās Sahāras valstīs apdraud progresējošā pārtukšnešošanās.
- Valsts atbalstītā islāma fundamentālistu vajāšana ir izpelnījies cilvēktiesību aizstāvju pieaugošu nosodījumu.

VALSTS PĀRVALDE

LĪKUMDOŠANA <i>Majlis al-Nuwaab</i> (Deputātu palāta) Vienpalātas parlaments 182 deputāti; pilnvaru termiņš – pieci gadi; 148 ievēlā vispārējās un tiesās vēlēšanās, 34 iecel opozīcijas partijas pēc proporcionalitātes principa. Apspriež valsts politiku; pārskata un pieņem prezidenta ierosinātos likumprojektus; ar divu trešdaļu balsu vairākumu noraida veto; nav pilnvarota atstādīt prezidentu.	IZPILDVARA Prezidents Vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēts uz pieciem gadiem; divu termiņu ierobežojums. Valsts galva; bruņoto spēku virspavēlnieks. Ierosina un uzliek veto likumprojektiem; parlamenta starpsesiju laikā izdod dekrētus; izsludina ārkārtas stāvokli.	TIESAS Augstākā tiesu padome Pārbauga iecelšanu amatā un paaugstināšanu, kā arī disciplināri soda tiesnešus. Vada prezidents; locekļus izraugās no tiesnešiem atbilstoši to rangam.
Reģionālā pārvalde 23 gubernorātus pārvalda prezidenta iecelti gubernatori.	Premjerministrs Iecel prezidents. Valdības galva.	Konstitucionālā tiesa Izkata prezidenta ierosinātos likumprojektus. Nav pilnvarota lemt par likumu atbilstību Konstitūcijai.
	Valsts padome Iecel prezidents. Pārbauga valsts pārvaldes darbu; atbildīga prezidentam.	Kasācijas tiesa Augstākā pārskatīšanas un apelācijas tiesa; izskata lietas tikai likumības aspektā, nepņemot vērā faktus. Tajā ir prezidenta iecelti tiesneši.
		Apelācijas tiesas Pirmās instances tiesas Miertiesas

BOLĪVIJA

Oficiālais nosaukums: **BOLĪVIJAS REPUBLIKA**

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 8.5 milj.
GALVAPILSĒTA: LAPASA (izpildivaras), **SUKRE** (tiesu varas)
 PLATĪBA: 1 098 580 km²
NEATKARĪBA: 1825
 KONSTITŪCIJA: 1967

BOLĪVIJA nosaukta par godu Simonam Bolīvāram – nacionālās neatkarības revolūcijas varonim.

RELĪĢIJA: Romas katoļi 93%, citi 7%

VALSTS VALODAS: spāņu, keču un aimaru

REĢIONI VAI PROVINCES: 9 departamenti

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀŠSAIŽĪNAS LĪDZEKĻI: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: 18 dienas laikraksti

TV: 1 valstij piederošs dienests ar 9 stacijām, 36 neatkarīgas stacijas

Radio: 1 valstij piederošs dienests, 145 neatkarīgas stacijas

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma (precētiem), no 21 gada vecuma (neprecētiem); vispārējas un obligātas

TIESĪBU SISTĒMA: franču un spāņu tiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ANO, CCC, ECLAC, FAO, G77, IADB, IAEA, ICAO, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRCS, ILO, Interpols, IOM, ISO (korespond.), ITU, LAES, LAIA, Mercosur (asoc. valsts), MONUC, NAM, OAS, OPANAL, OPCW, PCA, PDK, PTO, PVO, RG, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNAMSKL, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UNTAET, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: *MNR* – Nacionālistiskā revolucionārā kustība; *MAS* – Kustība par sociālismu; *MIR* – Kreisā revolucionārā kustība; *NFR* – Jaunais republikāniskais spēks; *MIP* – Pačakuti pamatiedzīvotāju kustība; *UCS* – Savienība par pilsonisko solidaritāti; *AND* – Nacionālistiski demokrātiskā rīcība; *PS* – Sociālistu partija

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 93.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 990

INFLĀCIJA: 4,6%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -464 milj. USD

VALŪTAS MAINĀS KURSI/ ASV dolārs: 6,36–6,82 boliviano

VALSTS VALŪTA: BOLIVIANO

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsopkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Obligātais valsts militārais dienests.
- Lielākā militārā aprikojuma piegādātāja ir ASV.
- Armija saņem lielāko daļu aizsardzības izdevumu.
- Saspiēstas attiecības ar Čīli par tiesībām uz ūdeniem.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

BOLĪVIJU, KUR LĪDZ 15. GS. BEIGĀM pastāvēja aimaru civilizācija, iekaroja inki un vēl pēc pusgadsimta – spāņi, kas to nosauca par Augšējo Peru. 1825. gadā Bolīvija ieguva neatkarību no Spānijas. Kopš tā laika līdz 20. gs. 80. gadu sākumam notikuši gandrīz 200 apvērsumi un pretapvērsumi – vismaz reizi gadā. Cīņas galvenokārt bija valdošajā elitē, un tās parasti mijās ar galējas ekonomiskās krīzes posmiem. Ienākumu nevienlīdzība un dziļa vilšanās politiskajā sistēmā joprojām ir nopietna problēma.

Liels pārmaiņas notika 1952. gadā, kad Nacionālistiskā revolucionārā kustība (*MNR*) izraisīja revolūciju, jo tās pārstāvis Viktors Pass Estensoro bija uzvarējis 1951. gada prezidenta vēlēšanās, bet armija noraidīja viņa prezidentūru. Ieguvis varu, Estensoro nacionalizēja daudzas no valsts alvas raktuvēm, īstenoja agrāro reformu, ieviesa tiesības uz izglītību un vispārējas vēlēšanu tiesības. Taču pašā *MNR* sākās šķelšanās par daudziem būtiskiem jautājumiem, un 1964. gadā Estensoro valdība tika gāzta militārā apvērsumā, ko vadīja viņa viceprezidents ģenerālis Renē Barjentoss. Pēc viņa nāves helikoptera avārijā 1969. gadā mazāk nekā divu gadu laikā valdīja trīs dažādi prezidenti, bet 1971. gadā pie varas nāca ģenerālis Hugo Bansers Suaress. Viņa izveidotais militārais režīms pastāvēja septiņus gadus, līdz, pakļaujoties nacionālajam un starptautiskajam spiedienam, tika izsludinātas jaunas vēlēšanas. Tas izraisīja pat vēl lielākus politiskos nemierus. Tikai 1982. gadā Bolīvija pārtrauca savu militāro apvērsumu un režīmu tradīciju, atzīstot divus gadus iepriekš notikušo vēlēšanu rezultātus. Tomēr Ernana Siles Zuaso civilā valdība un Kreisā revolucionārā kustība (*MIR*) noveda valsti līdz ekonomiskai katastrofai, kad 1985. gadā inflācija sasniedza 25 000 procentus.

Kopš 1989. gada pie varas pārmaiņus ir bijusi gan *MNR*, gan *MIR*, izņemot reizi, kad 1997. gadā tiesās prezidenta vēlēšanās kā Nacionālistiski demokrātiskās rīcības (*ADN*) kandidāts uzvarēja Bansers. Taču vājās veselības dēļ 2001. gadā viņš atkāpās no amata. 2002. gadā par prezidentu ievēlēja Gonsalo Sančesu de Lozadu no *MNR*. Interesanti, ka Bolīvijā tajā gadījumā, ja prezidenta kandidāts vēlēšanās neiegūt vienkāršu balsu vairākumu, Deputātu palātas leģislatūra par prezidentu izraugās vienu no diviem veiksmīgākajiem kandidātiem.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Daudzi vēlētāji ir vilušies politiskajā procesā – lielāko daļu politiku uzskata par savtīgiem un korumpētiem. Maz ir tādu, kas tic vēlēšanu kampaņu reformu solījumiem.
- Bolīvijā ir ārkārtīgi augsta bērnu mirstība, lielākoties no slimībām, kuras varētu novērst ar imunizāciju. Uzskata, ka gandrīz 40% bērnu, kas jaunāki par trim gadiem, nesajņem pietiekamu uzturu.
- Bolīvija ir viena no nabadzīgākajām Dienvidamerikas valstīm.

VALSTS PĀRVALDE

LĪKUMDOŠANA <i>Congreso Nacional</i> (Nacionālais kongress) Divpalātu parlaments Pieņem likumus; apstiprina budžetu; ratificē līgumus; noraida veto; ievēlē prezidentu, ja neviens kandidāts tautas nobalsošanā nav ieguvis absolūto vairākumu. <i>Cámara de Senadores</i> (Senātu palāta) 27 senatori, kas vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēti uz pieciem gadiem. <i>Cámara de Diputados</i> (Deputātu palāta) 130 deputāti, kas vispārējās un tiesās vēlēšanās pēc proporcionālas pārstāvības ievēlēti uz pieciem gadiem. Reģionālā pārvalde Deviņi departamenti, ko pārvalda centrālās valdības ieceltas amatpersonas.	IZPILDVARA Prezidents Vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēts uz pieciem gadiem; nevar ievēlēt atkārtoti. Valsts un valdības galva. Nosaka ārpolitiku un ekonomisko politiku; izsludina ārkārtas stāvokli; izdod likumus ar dekrētu; uzliek veto likumprojektiem (parlaments veto var noraidīt). Viceprezidents Vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēts uz pieciem gadiem. Parlamenta priekšsēdētājs. Kabinets Tajā ir 13 locekļi; iecel prezidents; vada prezidents; pārrauga valsts pārvaldes darbu.	TIESAS Tiesu padome Tiesu jomas disciplinārā struktūra. Vada Augstākās tiesas priekšsēdētājs. Tajā ir četri padomnieki, ko uz desmit gadiem iecel parlaments. Augstākā tiesa Augstākā pārskaņšanas un apelācijas tiesa. Priekšsēdētāju un 11 locekļus uz vienu desmit gadu termiņu pēc Tiesu padomes ieteikuma iecel Deputātu palāta. Apgabaltiesas Tiesnešus uz sešiem gadiem iecel Augstākā tiesa. Augstās tiesas Tiesnešus uz sešiem gadiem amatam nominē Tiesu padome, bet apstiprina Augstākā tiesa. Zemākas instances tiesas Tiesneši ieņem amatu četrus gadus.

DOMINIKĀNAS REPUBLIKA

Oficiālais nosaukums: DOMINIKĀNAS REPUBLIKA

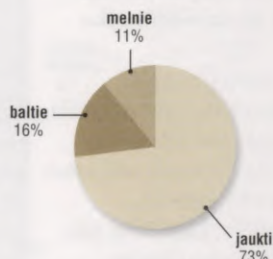

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 2 milj.
GALVASPILSĒTA: SANTODOMINGO
 PLATĪBA: 48 380 km²
NEATKARĪBA: 1865
 KONSTITŪCIJA: 1966

DOMINIKĀNAS REPUBLIKAI nosaukumu deva Kolumbs par godu sava tēva aizgādnim – Svētajam Dominikam.

RELĪĢIJA: Romas katoļi 92%, citi un nereligiози 8%
VALSTS VALODA: spāņu
REĢIONI VAI PROVINCES: 29 provinces un 1 apgabals
ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav
PLĀŠSAZIŅAS LĪDZEKLĪ: nav politiskās cenzūras
 Laikraksti: 11 dienas laikraksti
 TV: 7 dienesti – 1 pieder valstij, 6 neatkarīgi
 Radio: 131 dienesti – 1 valsts kontrolēts, 130 neatkarīgi

ETNISKAIS SASTĀVS

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas un obligātas; precētām personām neatkarīgi no vecuma; bruņotie spēki un policija vēlēšanās nepiedalās
TIESĪBU SISTĒMA: franču tiesības; atzīst Starptautiskās Tiesas piekribību
STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACP, Caricom (novērot.), ANO, ECLAC, FAO, G77, IADB, IAEA, ICAO, ICTU, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRCS, IHO, ILO, Interpols, IOM, ISO (abon.), ITU, LAES, LAIA (novērot.), NAM (novērot.), OAS, OPANAL, OPCW (parakst.), PCA, PDK, PTO, PVO, RG, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UNMIK, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WtoO
POLITISKĀS PARTIJAS: PRD – Dominikānas Revolucionārā partija; PLD – Dominikānas Atbrīvošanas partija; PRSC – Kristīgi sociālā reformu partija

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 71.
 NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 2130
 INFLĀCIJA: 6,5%
 MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -1,03 miljrd. USD
 VALŪTAS MAIŅAS KJURSI/ ASV dolārs: 16,12-16,4 Dominikānas Republikas peso

VALSTS VALŪTA: DOMINIKĀNAS REPUBLIKAS PESO

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespieđu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsotkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Nav obligātā valsts militārā dienesta.
- Lielākā militārā aprīkojuma piegādātāja ir ASV.
- Lielākie draudi ir kontrabanda un nelegālie imigranti no Haiti pa ceļam uz ASV.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

DOMINIKĀNAS REPUBLIKA AIZŅEM DIVAS TREŠDAĻAS no Haiti jeb Espanjolas (“Mazās Spānijas”) salas. Atlikuši salas trešdaļa pieder Haiti Republikai. Lai gan aptuveni 73% iedzīvotāju ir jauktas rases un kontrolē lielāko daļu uzņēmējdarbības, spēņu valodā runājošajai balto minoritātei pieder lielākā daļa zemes.

Šis Karību jūras baseina valsts politikajai attīstībai bijusi raksturīga liela nestabilitāte: demokrātijas posmus daudzkārt pārtraukuši militāro apvērsumu, revolūciju, diktatūru, ārvalstu invāziju, kā arī nopietnu ekonomisko krīžu gadi. Dominikānas Republikas tagadējo teritoriju vispirms iekaroja spēņu kolonizatori, vēlāk – franči, bet pēc tam – haitieši, kas kontroli pār salu saglabāja līdz 19. gs. vidum. 1844. gadā Dominikānas Republika pasludināja neatkarību, bet pēc dažiem gadiem atkal nonāca Spānijas pakļautībā. Spānijas vara turpinājās līdz 1865. gadam, kad tika atjaunota neatkarība.

1916. gadā, kad Dominikānas Republika pārcieta iekšējās politiskās nekārtības un ekonomiskas grūtības, salu okupēja Amerikas Savienotās Valstis; tās saglabāja savu varu līdz 1924. gadam. Tad sešus gadus salā notika “demokrātijas eksperiments”, bet šim periodam raksturīga arī politiska nestabilitāte. 1930. gadā varu pārņēma viena no ievērojamākajām Dominikānas vēsturiskajām personībām – armijas virspavēlnieks Rafaels Truhiljo. Viņš veicināja ekonomikas attīstību, bet reizē arī pieļāva cilvēka pamattiesību apspiešanu. Truhiljo diktatūra ilga līdz 1961. gadam, kad viņu noslepkavoja opozīcijas spēki. Pēc tam

Dominikānas Republikā cita citu nomainīja vairākas pagaidu un nestabilas valdības, līdz 1966. gadā prezidenta vēlēšanās uzvarēja Hoakins Balagers. 1978. gada vēlēšanās viņš zaudēja varu, bet 1986. gadā atkal kļuva par prezidentu. Tikai 1994. gadā starptautiskais spiediens pēc apsūdzībām par uzpirtām vēlēšanām panāca, ka tika izsludinātas jaunas vēlēšanas; tajās uzvarēja Leonels Fernandess.

Vēlētājiem piedāvā divus biļetenus par katru partiju: vienu – vietējām amatpersonām, bet otru – prezidentūrai. Vēlēšanu biļetenu drukā uz iekrāsota papīra, lai apzīmētu partiju, – šāda prakse turpinās no tiem laikiem, kad lielākā daļa pieaugušo dominikāņu bija analfabēti.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Dominikānas Republika gadiem ilgi ir atradies valdības maiņu burvju lokā, kas vēl līdz pat šim laikam var satricināt politisko sistēmu. Nestabilitāte ekonomikā, jo īpaši kopš starptautiskās finanšu krīzes 20. gs. 70. gados, spiedusi valdības veikt stingrus pasākumus un veicinājusi arī to nepopularitāti un krišanu. Gandrīz katras pārmaiņas izraisījušas lielāku ekonomisko lejupslīdi, korupciju un politisko nepastāvību: par to liecina daudzās konstitūcijas, kopskaitā ap 30, kas bijušas kopš valsts neatkarības atgūšanas 1865. gadā.

SANTODOMINGO bija pirmā pilsēta, ko Rietumu puslodē nodibināja eiropieši.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Congreso Nacional (Nacionālais kongress) Divpalātu parlaments Senado (Senāts) Tajā ir 30 vietu; senatorus vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlē uz četriem gadiem – pa vienam no 29 provincēm, vienu no galvaspilsētas Santodomingo. Cámara de Diputados (Deputātu palāta) Tajā ir 149 deputāti, kas vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlāti uz četriem gadiem. Reģionālā pārvalde 29 provinces pārvalda prezidenta iecelti gubernatori; Santodomingo nacionālo apgabalu pārvalda vēlēts mērs un vietējā padome.	IZPILDVARA Prezidents Vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēts uz četriem gadiem. Valsts un valdības galva; bruņoto spēku un policijas vienību virspavēlnieks. Likumdošanas iniciatīvas tiesības; ierosina budžetu. Viceprezidents Vispārējās un tiesās vēlēšanās ar prezidenta vēlēšanu biļetenu ievēlēts uz četriem gadiem. Kabinets Ieceļ prezidents. Ievieš likumus; pārrauga valsts pārvaldes darbu.	TIESAS Augstākā tiesa Augstākā pārskatīšanas un apelācijas tiesa; ierosina tiesu likumprojektus; iecel zemākas instances tiesu tiesnešus. Tajā ir 11 tiesnešu, ko iecel Nacionālā tiesnešu padome (pārrauga tiesu iestādes). Apelācijas tiesas Zemes tiesas Pirmās instances tiesas

ČADA

Oficiālais nosaukums: ČADAS REPUBLIKA

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 8,1 milj.
GALVASPILSĒTA: NDŽAMENA
 PLATĪBA: 1 284 000 km²
NEATKARĪBA: 1960
KONSTITŪCIJA: 1996

ČADA ir nosaukta tā ezera vārdā, kas veido tās dienvidrietumu robežu ar Nigēriju.

RELĪGIJA: musulmaņi 50%, tradicionālie ticējumi 43%, kristieši 7%

VALSTS VALODAS: arābu un franču

REĢIONI VAI PROVINCES: 14 prefektūras, kas jaaizstāj ar 28 departamentiem un 1 pilsētu

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSSAZIŅAS LĪDZEKĻI: absolūta politiskā cenzūra. Apraidi kontrolē valsts

Laikraksti: 2 dienas laikraksti

TV: 1 valsts kontrolēts dienests

Radio: 8 dienesti – 1 valsts kontrolēts, 7 neatkarīgi

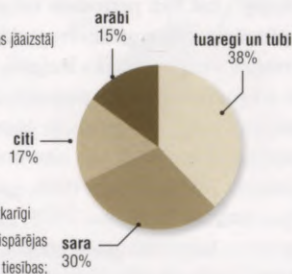
VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējās

TIESĪBU SISTĒMA: paražu tiesības un franču tiesības; neatziest Starptautiskās Tiesas piekribību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACCT, ACP, AfDB, ANO, BDEAC, CEEAC, CEMAC, ECA, FAO, FZ, G77, ICAO, ICTU, ICRM, IDA, IDB, IFAD, IFC, IFRC, ILO, Interpols, ITU, NAM, OAU, OIC, OPCW (parakst.), PDK, PTO, PVO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WIPO, WMO, WtoO

POLITISKĀS PARTIJAS: MPS – Patriotiskā glābšanas kustība; RDP – Savienība par demokrātiju un progresu; FAR – Republikas rīcības spēku fronte

ETNISKĀS SASTĀVS

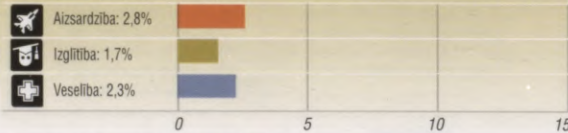
VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 143.
 NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 200
 INFLĀCIJA: 3,8%
 MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE):
 -159 milj. USD
 VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs:
 698,7-736,7 CFA (Āfrikas) franki

VALSTS VALŪTA: CFA (ĀFRIKAS) FRANKS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	●	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Obligātais valsts militārais dienests.
- Francija apgādā ar militāro aprīkojumu un nodrošina mācības.
- Dumpinieki ziemeļos apdraud drošību; tas nebija paredzēts 2002. gada miera līgumā.

NOZĪMĪGĀKĀS KARI UN NEMIERI: pilsonkarš (1979-1982). Libijas iebrukums Čadā 1979. un 1981. gadā. Francijas un Libijas reģionālās zemessardzes atklāta dalība 20. gs. 80. gadu konfliktā. Apvērsumi un sacelšanās

ČADAS BAGĀTĀ VĒSTURE sniedz gadsimtiem senā pagātnē līdz varenajiem virsaišiem, kas pārvaldīja zemi ar tās lopkopju un zemkopju dzimtām. Čadas nesenaī vēsturei kopš atbrīvošanās no Francijas koloniālās varas raksturīgi ilgi pilsoņkari. Pašlaik Čadā tiek uzturēts trausls miers starp naidīgām frakcijām, lai radītu daudzpartiju demokrātiju – kaut vai stingrā prezidenta kontrolē.

Čadu, kas reiz bija daļa no senajām Kanemas-Bornu un Bagirmi valstīm, 20. gs. sākumā iekaroja franču armija, un tā tika iekļauta koloniālajā Franču Ekvatoriālās Āfrikas federācijā. 1960. gadā tika pasludināta neatkarība, bet nodokļu dumpis drīz vien izvērtās par pilsoņkaru starp musulmaņiem ziemeļos un austrumos un kristiešiem dienvidos.

Čadas prezidents tika gāzts 1975. gadā militārajā apvērsumā. Saasinājās konflikts starp reģionālajām frakcijām, un valdība nespēja kontrolēt situāciju. Starptautiskā starpniecība 1979. gadā palīdzēja noslēgt Lagosas līgumu, ar kuru izveidoja koalīcijas valdību, kas centās panākt līdzsvaru starp Čadas reģioniem. Tomēr asiņainas sadursmes atjaunojās un izlīgums izjuka. Vēlāk konfliktā iesaistījās Lībija, pēc ziemeļu frakcijas aicinājuma iesūtīt Čadā savas bruņotās vienības. Atbildot uz to, savu karaspēku ievēda Francija un Zaira.

Ap 1990. gadu sāncensība starp Čadas konkurējošo grupējumu līderiem kulminēja ģenerāļa Idrisa Debi militārajā apvērsumā, kad tika gāzta prezidenta Hisena Habrē valdība. Īstenojot solījumus ieviest daudzpartiju sistēmu, 1992. gadā tika legalizētas politiskās partijas. 1996. gadā Debi tika ievēlēts par prezidentu, kaut arī Čadas pirmās daudzpartiju vēlēšanas tika plaši apstrīdētas. Tajā pašā gadā Čada referendumā pieņēma jaunu Konstitūciju, kas balstās uz franču paraugu. Saskaņā ar tās normām ir trīs valsts varas atzari: vēlēts prezidents, premjerministrs un Ministru padome; divpalātu likumdevējs ar Nacionālo sapulci un vēl veidojamo Senātu; neatkarīga tiesu vara. Tomēr praksē prezidentam ir ievērojama vara pār visām trim jomām. Debi palika prezidenta amatā arī pēc 2001. gada vēlēšanām, uz kurām atkal meta ēnu apsūdzības par krāpšanu un valdības korupciju.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Ieroču plašā pieejamība rada situācijas, kad tie tiek lietoti pat sīku strīdu risināšanai. Plaši izplatītas ir armijas pastrādātas laupīšanas un vandalisms.
- Čada ir ļoti atkarīga no Francijas un Pasaules Bankas atbalsta, un tās prioritāte ir pamatizglītības nodrošināšana. Pašlaik izglītību iegūst tikai apmēram 46% bērnu.
- Lai gan ekonomika lielākoties ir neattīstīta un infrastruktūra ir nepilnīga, nesenie naftas iegulu atklājumi ir pavēruši lielas iespējas Čadai kļūt par ievērojamu naftas ražotāju.
- Ziemeļos 1999. gadā sākusies sacelšanās nav beigusies arī pēc miera noslēgšanas ar Lībiju 2002. gadā.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Nacionālā sapulce Divpalātu parlaments Tajā ir 155 vietas; deputātus vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēl uz četriem gadiem. Sanāk divreiz gadā. Ierosina un izdod likumprojektus; apstiprina premjerministra valdības programmu; ar neuzticības balsojumu atceļ premjerministru; par amata pārkāpumiem var atstādināt prezidentu.	IZPILDVARA Prezidents Vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēts uz pieciem gadiem; divu termiņu ierobežojums. Valsts galva; bruņoto spēku virspavēlnieks. Ierosina likumprojektus, uzliek tiem veto; atļauj parlamentu; izziņo jaunas vēlēšanas; izsludina ārkārtas stāvokli.	TIESAS Konstitucionālā padome Lemj par likumu atbilstību Konstitūcijai. Tajā ir deviņi tiesneši, ko prezidents un Nacionālā sapulce iecel uz deviņiem gadiem.
Senāts Palāta paredzēta ar 1996. gada Konstitūciju, bet vēl jāizveido.	Premjerministrs Iecel prezidents Ministru padomi; koordinē ekonomikas un sociālās programmas.	Augstākā tiesa Iztiesā lietas, kas saistītas ar korupciju, narkotiku kontrabandu, civiltiesību pārkāpumiem, valsts finanšu un valsts kases līdzekļu ļaunprātīgu izmantojumu. Tajā ir 15 locekļi.
Reģionālā pārvalde 14 prefektūras pārvalda prezidenta iecelti gubernatori.	Ministru padome Iecel prezidents pēc premjerministra ieteikuma. Pārtrauga valsts pārvaldes darbu.	Augstā tiesa Augstākā apelācijas un pārskatīšanas tiesa. Galveno tiesnesi iecel prezidents; 15 padomniekus iecel prezidents un Nacionālā sapulce; visi iecelti uz mūžu.
		Krimināltiesas Miertiesas

HONDURASA

Oficiālais nosaukums: HONDURASAS REPUBLIKA

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 6.6 milj.
GALVASPILSĒTA: TEGUCIGALPA
PLATĪBA: 112 090 km ²
NEATKARĪBA: 1821
KONSTITŪCIJA: 1982

HONDURASAS nosaukums spāņu valodā nozīmē "dzīles"; tas saistīts ar dziļajiem ūdeņiem pie ziemeļu krastiem.

RELĪGIJA: Romas katoļi 97%, protestanti un citi 3%

VALSTS VALODA: spāņu

REĢIONI VAI PROVINCES: 18 departamenti

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSSAZIŅAS LĪDZEKĻI: pašenzūra, atkarība no ASV avotiem, korupcija un iebiedēšana nodrošina lielā mērā piekāpīgus plašsaziņas līdzekļus

Laikraksti: 9 dienas laikraksti

TV: 6 neatkarīgas stacijas

Radio: 5 dienesti – 1 pieder valstij, 4 neatkarīgi

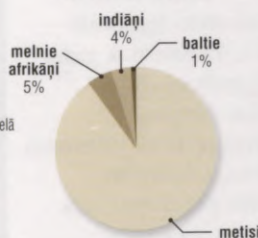
VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas un obligātas

TIESĪBU SISTĒMA: angļu vispārējās tiesības; romiešu un spāņu tiesības; atzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ANO, BCIE, CACM, ECLAC, FAO, G77, IADB, ICAD, ICFTU, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRCS, ILO, Interpols, IOC, IOM, ISO (parakst.), PCA, PDK, PTO, PVO, RG, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WFTU, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: PNH – Hondurasas Nacionālā partija; PLH – Hondurasas Liberālā partija; PDU – Demokrātiskās apvienošanas partija; PINU-SD – Nacionālās atjaunošanas vienotības partija-Sociālā demokrātija; PDCH – Hondurasas Kristīgi demokrātiskā partija

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 107.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 860

INFLĀCIJA: 11,1%

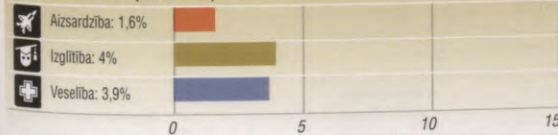
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -204 milj. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 15,10-15,88 lempiras

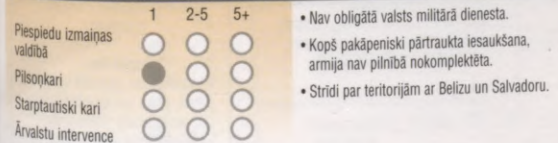

VALSTS VALŪTA: LEMPIRA

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: kreiso sacelšanās (1981-1990)

ZEME, KURĀ REIZ PLAUKA MAIJU CIVILIZĀCIJA, 20. gadsimtā piedzīvojuši dumpjus un smagas diktatūras. Tagad Hondurasā ir pašpārvalde prezidentālas demokrātijas veidā, un tās armija beidzot ir civilās varas kontrolē.

16. gs. sākumā Spānija Hondurasas krastos sāka veidot apmetnes un nākamos trīs gadsimtus pārvaldīja teritoriju. Pēc neatkarības iegūšanas 1821. gadā Honduras kopā ar citām atbrīvotajām Spānijas kolonijām izveidoja Islaicīgo Centrālamerikas Apvienoto provinču federāciju.

Kopš 20. gs. 30. gadiem Hondurasu pārvaldīja ģenerālis Tibursio Kariass Andino. Ar kaimiņvalstu diktatoru un ASV banānu kompāniju atbalstu viņa režīms noturējās līdz 1948. gadam. Divi nākamie autoritārie režīmi beidzās ar militāro reformistu organizētu apvērsumu pili. 20. gs. 50. gados Honduras mēģināja nošķirt armiju no politikas, taču 1963. gadā labējie virsnieki sagrāba varu asiņainā apvērsumā. Korupcijas kompromitēto jauno režīmu drīz vien aizstāja daudz progresīvākas militāras valdības, kas ieviesa reformas bruņotajos spēkos un uzbūvēja lielāko daļu no mūsdienu Hondurasas infrastruktūras un telekomunikāciju sistēmas.

Tā kā Salvadorā un Nikaragvā politiskā nestabilitāte padziļinājās, militāristi izšķīrās par atgriešanos pie Hondurasas civilās valdības. 1982. gadā notika vispārējās vēlēšanas un tika pieņemta jauna Konstitūcija. Saskaņā ar to izveidoja trīs valsts pārvaldes jomas – spēcīgu izpildvaru, ko vada vēlēts prezidents, vienpalātas likumdevēju un neatkarīgu tiesu varu.

Lai gan valsti pastāvēja civilā vara, armija saglabāja lielu ietekmi un t.s. nāves brigādes terorizēja iedzīvotājus, nogalinot daudzus reformatorus un Liberālās partijas biedrus. Savukārt ASV izmantoja Hondurasas teritoriju kā bāzi gaisa uzbrukumiem pret komunistu spēkiem Nikaragvā un Salvadorā un tādējādi ievilka valsti reģiona pilsoņkarā. 1999. gadā civilā vara beidzot pilnībā pārņēma kontroli pār armiju, un līdz ar to iezīmējās militārās varas beigas Hondurasā. Kopš jaunās Konstitūcijas pieņemšanas Hondurasā ir piedzīvojuši sešas miermīlīgas varas pārejas, bet tai joprojām ir efektīvi jācinās ar bandu noziedzību un nāves brigāžu praktizēto ielas bērnu slepkavošanu.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Tūkstosiem t.s. kontrcīnītāju (*Contra*), kas palikuši Hondurasā pēc ASV kampaņām pret Nikaragvas sandinistiem, augstā bezdarba, nabadzības un sociālās nevienlīdzības apstākļos izraisa vardarbības uzliesmojumus un palielina noziedzību. Nopietna problēma valstī ir jauniešu bandas.
- Neregulētās kokmateriālu, kokvilnas un lopkopības nozares, nepareiza pesticīdu izmantošana, koku izciršanas un dedzināšanas metode lauksaimniecībā, kā arī zemes kolonizācija atstāj negatīvu ietekmi uz vidi.
- Demokrātijas turpmāko stabilitāti apdraud politiskā korupcija un pieaugošais sabiedrības cinisms.
- Nabadzības un darbspēka nepietiekamas izglītības dēļ rūpniecība nespēj konkurēt pasaules tirgos.
- Banānu nozare vēl nav atkopusies pēc viesuļvētras "Mičs" (1998. gadā), kas paņēma 5600 dzīvības un nodarīja 3 miljrd. USD lielu kaitējumu.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Congreso Nacional (Nacionālais kongress) Vienpalātas parlaments 128 deputāti, kas ievēlēti uz četriem gadiem vispārējās un tiesās vēlēšanās pēc proporcionālās pārstāvības. Katru deputātu ievēlē reizē ar aizstājēju, kas var ieņemt atbrīvojušos amatu. Vēlēšanās nevar kandidēt reliģiskie līderi, armijas un policijas dienestā esošie, valsts amatpersonas un to laulātie.	IZPILDVARA Prezidents Vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēts uz četriem gadiem. Valsts un valdības galva. Uzliek veto likumprojektiem; sasauca parlamenta ārkārtas sesijas; iesniedz budžetu; slēdz līgumus.	TIESAS Augstākā tiesa Augstākā pārskatīšanas un apelācijas tiesa; ir oriģināljurisdikcija; lemj par likumu atbilstību Konstitūcijai; leceļ zemākas instances tiesu tiesnešus un mirtiesnešus. Deviņus tiesnešus un septiņus alternatīvus uz četriem gadiem ievēlē parlaments.
Reģionālā pārvalde 18 departamenti, ko pārvalda prezidenta iecelti gubernatori.	Trīs viceprezidenti Ievēlēti reizē ar prezidentu uz četriem gadiem. Nacionālais kongress izraugās vienu, kas vajadzības gadījumā pārņems prezidenta amatu.	Nacionālais vēlēšanu tribunāls Pārtrauc vēlēšanu procesu. Priekšsēdētāju izraugās Augstākā tiesa; pārējos locekļus izraugās reģistrētās partijas.
	Kabinets Tajā ir 14 locekļi; leceļ prezidents. Pārtrauc valsts pārvaldes darbu.	Apelācijas tiesas Iztiesā zemākas instances tiesu apelācijas.
		Pirmās instances tiesas Iztiesā nopietnas krimināllietas un civillietas.
		Miertiesas

BENINA

Oficiālais nosaukums: **BENINAS REPUBLIKA**

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 6,4 milj.
 GALVASPILSĒTA: PORTONOVO
 PLATĪBA: 112 620 km²
 NEATKARĪBA: 1960
 KONSTITŪCIJA: 1990

BENINAI, ko agrāk sauca par Dahomeju, nosaukumu mainīja 1974. gadā – par godu senajai nigēriešu Beninas valstij, kas pastāvēja 13.–19. gadsimtā.

RELĪGIJA: vietējie ticējumi 70%, musulmaņi 15%, kristieši 15%

VALSTS VALODA: franču

REĢIONI VAI PROVINCES: 12 provinces

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LIDZEKLĪ: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: 18 dienas laikraksti

TV: 5 dienesti – 1 pieder valstij, 4 neatkarīgi

Radio: 19 dienesti – 1 pieder valstij, 18 neatkarīgi

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: paražu tiesības un franču civiltiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ANO, ACP, AIDB, CCC, ECA, ECOWAS, Entente, FAO, FZ, G77, IAEA, ICAO, ICFTU, ICRM, IDA, IDB, IFAD, IFC, IFRCS, ILO, Interpols, IOM, ISO (abon.), ITU, MIPONUH, MONUC, NAM, OAU, OIC, OPCW, PDK, PTO, PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNMEE, UNMIK, UPU, WABD (reģionāla), WAEMU, WFTU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: PRB – Beninas Atdzimšanas partija; PRD – Demokrātiskās atjaunotnes partija; FARD – Rīcības fronte atjaunotnei un attīstībai; PSD – Sociāli demokrātiskā partija; MADEP – Afrikāņu kustība par demokrātiju un progresu, IPO – Stimulus progresam un demokrātijai

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 135.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 370

INFLĀCIJA: 4,2%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -168 milj. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 698,7-736,7 CFA (Āfrikas) franki

VALSTS VALŪTA: CFA (ĀFRIKAS) FRANKS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

- Obligātais valsts militārais dienests.
- Armijas galvenā prioritāte ir kontrabandas apkarošana gar Nigērijas robežu.
- Kā ECOWAS daļa bruņotie spēki piedalījās ECOMOG misijā Kotdivuārā 2003. gadā.
- Bruņotie spēki ir piedalījušies miera uzturēšanas misijās Libērijā, Gvinejā-Bisavā un Togo.

MŪSDIENU BENINA atrodas aptuveni tur, kur savulaik bija lielā Dahomejas* valsts, ko 1625. gadā nodibināja vietējie vergu tirgotāji – foni. 19. gs. beigās tā kļuva par Francijas koloniju, bet 1958. gadā – par pašpārvaldes teritoriju Dahomejas Republiku. 1960. gada 1. augustā Dahomeja ieguva pilnīgu neatkarību no Francijas. Pirmajos divpadsmit neatkarīgās attīstības gados valsts piedzīvoja vairākus apvērsumus un politisko šķelšanos. Nemierīgie laiki beidzās 1972. gada 26. oktobrī, kad varu pārņēma majors Metjū Kereku. Valsts tika pārdēvēta par Beninas Tautas Republiku, tās vienpartijas sociālistisko sistēmu ļoti ietekmēja Padomju Savienība.

Pēc PSRS sabrukuma un vienpartijas sociālistisko režīmu likvidēšanas Austrumeiropas valstīs arī Metjū Kereku galīgi atteicās no marksisma-ļeņinisma ideoloģijas un pasludināja pāreju uz tirgus ekonomiku un demokrātiju.

Beninā politiskā vara koncentrēta galvenokārt prezidenta un Izpildpadomes amatpersonu rokās. Prezidenta vadībā Izpildpadomes ministrijas īsteno nacionālo politiku un pārvalda valsts 12 provinces.

Likumdošanas jomu Beninā veido Nacionālā sapulce (*Assemblée Nationale*). Tā parasti ik gadu sanāk divās sesijās, kas sākas aprīlī un oktobrī. Tajās deputāti apspriež politikas jautājumus, apstiprina vai noraida prezidenta politiskos lēmumus un pieņem iekšējos tiesību aktus. Lielākoties veiksmīgi īstenotās daudzpartiju pārstāvības ziņā Benina ir unikāla Rietumāfrikas valsts. Līdz 1996. gada sākumam valstī bija reģistrētas vairāk nekā 80 politiskās partijas; tas ir pilnīgs pretstats vienīgajai komunistiskajai partijai 1989. gadā. Tagad divas ietekmīgākās partijas ir Beninas Atdzimšanas partija (*PRB*) un Demokrātiskās atjaunotnes partija (*PRD*).

Valsts tiesu joma balstās uz franču civiltiesībām un paražu tiesībām, kas stiprina valsts kulturālās un politiskās saiknes ar tās nozīmīgāko starptautisko labvēli.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Beninas ekonomika, kas galvenokārt balstās uz pārtikas lauksaimniecību, ir neatstīta. Ekonomikas izaugsmi kavē pārtuksnešošanās ziemeļos.
- Joprojām ienesīga nodarbošanās Beninā ir liela mēroga kontrabanda, īpaši – narkotiku, kā arī bērnu tirdzniecība. Tas veicinājis strauju noziedzības pieaugumu pēdējos gados.
- Lielākā daļa Beninas robežu nav iezīmētas dabā, ārpolitiku sarežģī teritoriālie strīdi ar Nigēru, Nigēriju, Togo un Burkinafaso.
- Politiskais dalījums starp ziemeļiem un dienvidiem atspoguļo musulmaņu un kristiešu saspiētās attiecības.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA <i>Assemblée Nationale</i> (Nacionālā sapulce) Vienpalātas parlaments Tajā ir 83 deputāti, kas vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēti uz četriem gadiem.	IZPILDVARA Prezidents Vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēts uz pieciem gadiem; divu termiņu ierobežojums. Valsts un valdības galva.	TIESAS Konstitucionālā tiesa Lemj par likumu atbilstību Konstitūcijai. Tajā ir septiņi locekļi, ko amatam nominē Nacionālā sapulce, bet iecel prezidents.
Reģionālā pārvalde Seši administratīvie reģioni; 12 provinces.	Premjerministrs Iecel prezidents.	Augstākā tiesa Augstākā pārskatīšanas un apelācijas tiesa. Tajā ir 13 tiesneši: sešus iecel Nacionālā sapulce, septiņus – prezidents.
	Izpildpadome Tajā ir 19 locekļu, to vidū arī prezidents un premjerministrs. Iecel prezidents, apstiprina Nacionālā sapulce	Augstā tiesa Pārvalda tiesas reģionālā un vietējā līmenī. Tajā ir visi Konstitucionālās tiesas locekļi (izņemot tās priekšsēdētāju), seši deputāti un Nacionālās sapulces priekšsēdētājs.

SALVADORA

Oficiālais nosaukums: SALVADORAS REPUBLIKA

	IEDZIVOTĀJU SKAITS: 6,4 milj.
	GALVASPILSĒTA: SANSALVADORA
	PLĀTBĪBA: 21 040 km ²
	NEATKARĪBA: 1821
	KONSTITŪCIJA: 1983

SALVADORA nosaukta Jēzus Kristus vārdā; spāņu valodā tās nosaukums nozīmē "pestītājs".

RELIĢIJA: Romas katoļi 80%, evaņģēliskie luterāņi 18%, citi 2%

VALSTS VALODA: spāņu

REĢIONI VAI PROVINCES: 14 departamenti

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSŠAZIŅAS LĪDZEKLĪ: daļēja politiskā cenzūra

Laikraksti: 8 dienas laikraksti

TV: 10 kanāli – 2 pieder valstij, 8 neatkarīgi

Radio: 66 stacijas – 1 pieder valstij, 65 neatkarīgas

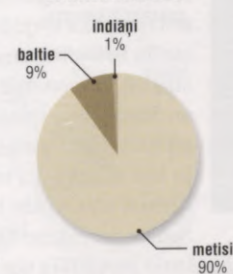
VĒLEŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: civiltiesības un romiešu tiesības; atzīst Starptautiskās Tiesas piekirtību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ANO, BCIE, CACM, ECLAC, FAO, G77, IADB, IAEA, ICAO, ICTU, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRC, ILO, Interpol, IOM, ISO (korespond.), ITU, LAES, LAIA (novērot.), MINURSO, NAM (novērot.), OAS, OPANAL, OPCW, PCA, PDK, PTO, PVO, RG, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: FMLN – Farabundo Marti Nacionālās atbrīvošanas fronte; ARENA – Nacionāli republikāniskā aliance; PCN – Nacionālās samierināšanas partija; PDC – Kristīgi demokrātiskā partija; CDU – Apvienotais demokrātiskais centrs

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 78.

NKP UZ VIENU IEDZIVOTĀJU: USD 2000

INFLĀCIJA: 2,3%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -48 milj. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 8,740-8,747 Salvadoras koloni

VALSTS VALŪTA: SALVADORAS KOLONAS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

Piespiedu izmaiņas valdībā	1	2-5	5+
Pilsonkari	●	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Obligātā valsts militārais dienests.
- Samazināta armijas loma politikā un iekšējās drošības nodrošināšanā.
- Teritoriālais strīds ar Hondurasu.
- Valsts atgūstas pēc 1981.–1982. gada pilsoņkara.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: apvērsums 1979. gadā. Salvadoriešu pilsoņkarš (1981–1992)

SALVADORĀ DOMINĒ PRETPOLI – galēja nabadzība un labklājība.

Lauksaimniecībā galvenā ir kafijas nozare, ko tradicionāli kontrolē neliela elite – t.s. kafijas baroni. 1931. gada militārais apvērsums atņēma varu valdošajai oligarhijai – *La Catorce* ("Četrpadsmit"). Vairāk nekā pusgadsimtu pastāvēja militāro kaudiljo (vadoņu) politiskā vara, bet ekonomikas kontrole bija nedaudzu bagāto ģimeņu rokās. Milzīgās ienākumu atšķirības 1932. gadā izraisīja Augusto Farabundo Martī vadīto sacelšanos. Tās nežēlīgā apspiešana, Martī sodīšana ar nāvi un 25 000 vietējo indiāņu noslepkavošana vēl vairāk polarizēja valsti. 1979. gadā armijas virsnieki un civilpersonas izdarīja apvērsumu, solot ieviest demokrātiju. Taču 1981. gadā sākās pilsoņkarš starp Farabundo Martī Nacionālās atbrīvošanas frontes (FMLN) partizāniem un valdības spēkiem. Tas ilga 12 gadus, līdz 1992. gadā ar Apvienoto Nāciju Organizācijas starpniecību tika noslēgts miera līgums. "Patiesības komisija", ko izveidoja, lai izmeklētu cilvēktiesību pārkāpumus pilsoņkara laikā, 1993. gadā publicēja savus secinājumus, ierosinot atcelt no amata tos, kuri atzīti par vainīgiem. 103 virsniekus atvaļināja no armijas.

Izpildvarai Salvadorā ir tiesības lemt par lielāko daļu politikas un ekonomikas jautājumu. Prezidents, kurš ir valsts un valdības galva, izraugās Ministru padomi. Likumdošanas sapulcei, ko ievēl ik pēc trim gadiem, lielākoties ir pakārtota nozīme. Likumdevēja vēlēšanās 2000. gadā labējā Nacionāli republikāniskā alianse (ARENA) pirmoreiz ieguva lielāko pārstāvniecību parlamentā, atstājot aiz sevis FMLN, kas kopš 1991. gada ir likumīga partija. Pilsoņkara laikā notikušo cilvēktiesību pārkāpumu un tiesu skandālu dēļ prioritāra ir tiesu jomas reforma. Tiesu vara vislielākajā mērā koncentrējas Augstākajā tiesā. Kopš miera noslēgšanas valsts ir sākusi īstenot reformu programmu, kas ļauj cerēt uz stabilitāti, taču ekonomika joprojām ir vārga un politiskajā gaisotnē valda nenoteiktība.

Līdz 20. gs. beigām Salvadorā, tāpat kā Filipīnās, galvenokārt eksportēja savu darbaspēku. Katru gadu emigranti savām ģimenēm Salvadorā nosūta 1,25 miljardus USD. Savukārt mājās palikušo neapmierinātība ar valdošās šķiras pretestību var beigties ar jaunu sacelšanos.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Milzu problēma Salvadorā ir noziedzība. Tiesas un policija, kas ir caurcaurēm korumpētas, ar to cinās nepietiekami.
- 2001. gadā Salvadorā notika trīs zemestrīces. Smagie postījumi padarījuši valsti vēl vairāk atkarīgu no ārvalstu, īpaši – ASV atbalsta.
- Veselības aprūpes sistēma ir nožēlojamā stāvoklī. Bagātie brauc ārstēties uz ASV.
- Acīmredzamas ir milzīgas atšķirības starp bagātajiem un nabadzīgajiem – 70% nacionālo bagātību pieder tikai 20% iedzīvotāju.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Asambleja Legislativa (Likumdošanas sapulce) Vienpalātas parlaments 84 deputāti, kas vispārējās un tiesās vēlēšanās pēc proporcionālās pārstāvības ievēlēti uz trim gadiem.	IZPILDVARA Prezidents Ar absolūtu balsu vairākumu vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēts uz vienu piecu gadu termiņu. Valsts un valdības galva.	TIESAS Nacionālā tiesu padome Nominē amatam un novērtē Augstākās tiesas tiesnešus, zemāko tiesu tiesnešus un mirtiesnešus.
Reģionālā pārvalde 14 departamenti. 262 municipalitātes pārvalda vēlētas vietējās padomes.	Viceprezidents Ar absolūtu balsu vairākumu vispārējās un tiesās vēlēšanās reizē ar prezidentu ievēlēts uz vienu piecu gadu termiņu.	Augstākā tiesa Augstākā pārskatīšanas un apelācijas tiesa; lemj par likumu atbilstību Konstitūcijai. Tajā ir 14 tiesneši, ko dažādā laikā un ar divu trešdaļu balsu vairākumu uz deviņu gadu termiņu ievēlē Likumdošanas sapulce.
	Ministru padome Iecel prezidents. Pārtrauga valsts pārvaldes darbu.	Otrās instances tiesas Pirmās instances tiesas Mirtiesas

PARAGVAJA

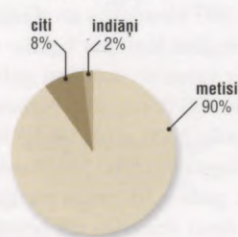
Oficiālais nosaukums: PARAGVAJAS REPUBLIKA

PARAGVAJAS nosaukums esot radies no gvaranu indiāņu valodas vārda, kas nozīmē "upe, kas rada jūru".

- RELIĢIJA:** Romas katoļi 90%, menoniti un citi protestanti 10%
- VALSTS VALODA:** spāņu
- REĢIONI VAI PROVINCES:** 17 departamenti
- ATKARĪGĀS TERITORIJAS:** nav
- PLASSAŪŽIĀS LĪDZEKĻI:** daļēja politiskā cenzūra
- Laikraksti: 7 dienas laikraksti
- TV: 4 neatkarīgi dienesti
- Radio: 21 neatkarīgi dienesti
- VĒLĒŠANU TIESĪBAS:** no 18 gadu vecuma, vispārējas un obligātas līdz 75 gadiem

ETNISKAIS SASTĀVS

- TIESĪBU SISTĒMA:** argentiniešu, franču un romiešu tiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekriību
- STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS:** ANO, CCC, ECLAC, FAO, G77, IADB, IAEA, ICAO, ICTU, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRC, ILO, Interpols, IOM, ISO (korespond.), ITU, LAES, LAIA, Mercosur, MONUC, NAM (novērot.), OAS, OPANAL, OPCW, PCA, PDK, PTO, PVO, RG, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNAMISL, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UNMEE, UPU, WIPO, WMO, WTO
- POLITISKĀS PARTIJAS:** ANR-PC – Nacionāli republikāniskā asociācija – "Kolorādo" partija; DA – Demokrātiskā aliance (vada PLRA – Istā radikālā liberālā partija)

VALSTS EKONOMIKA

- VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 94.
- NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 1440
- INFLĀCIJA: 9,0%
- MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -137 milj. USD
- VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 3545-4635 gvarani

VALSTS VALŪTA: GVARANS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

Piespiedu izmaiņas valdībā	1	2-5	5+
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiskie kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Obligātais valsts militārais dienests.
- Armija, kuras uzdevums ietilpst valsts aizsardzība un iekšējā drošība, palīdz prezidenta programmu īstenošanā.
- Zonā, kur robežojas trīs valstis (Paragvaja, Argentīna un Brazīlija), ir drošības problēmas un nav izskausta kontrabanda.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: apvērsums 1989. gadā

1537. GADĀ SPĀŅI NODIBINĀJA ASUNSJONAS FORTU un Paragvaja kļuva par Spānijas koloniju. 1811. gadā tā proklamēja neatkarību. Kopš tā laika Paragvaja ir piedzīvojuši politiskās nestabilitātes posmus un autoritārismu, kas beidzās tikai 20. gs. 90. gados. Viena no ilgākajām diktatūrām ne tikai Paragvajā, bet visā 20. gadsimta vēsturē bija ģenerāļa Alfredo Stresnera režīms. Ar armijas un varenās "Kolorādo" partijas atbalstu viņš bija pie varas 35 gadus – no 1954. līdz 1989. gadam. Tomēr 1990. gadā Stresners tika gāzts. Ģenerālis Andress Rodrigess, kurš bija organizējis asiņaino apvērsumu un ieņēma gāztā diktatora vietu, solīja trīs gadu laikā nodrošināt atklātas vēlēšanas. Tomēr pats sev par pārsteigumu 1993. gada vēlēšanās viņš zaudēja "Kolorādo" partijas kandidātam

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Lai gan pēdējā desmitgadē Paragvajā iezīmējās stabilitātes tendences, iepriekšējā perioda ietekme vēl ir jūtama. Prezidentam joprojām ir ļoti plašas pilnvaras, līdz ar to saglabājas valsts varas jomu nelīdzsvarotība, kaut arī ar pēdējām demokrātiskajām vēlēšanām tā ir samazinājusies. Prezidenta iesniegtais gada budžets abās palātās ir jāapspriež mēneša laikā, un tam ir prioritāte attiecībā pret jebkuru citu tiesību aktu.
- Valsts politiskā nestabilitāte atbaida tik ļoti vajadzīgos ārzemju investorus.

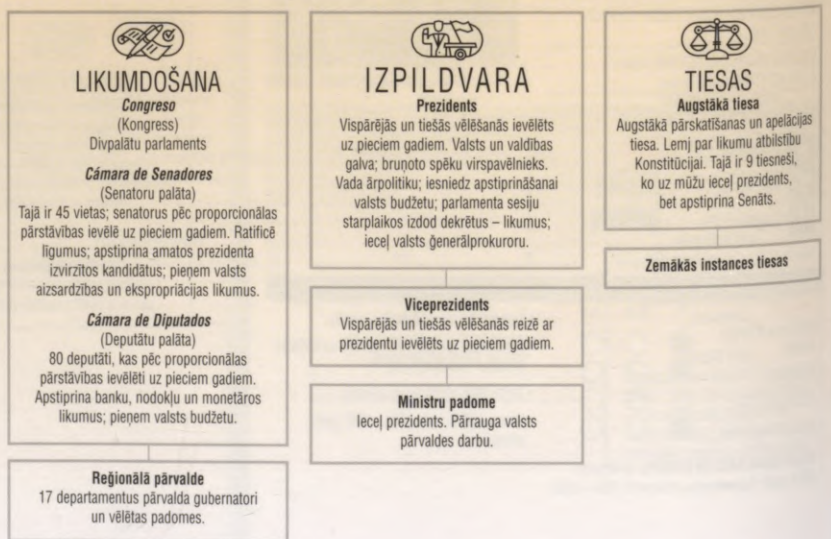
Huanam Karlosam Vasmosi. Vasmosi kļuva par pirmo civilās varas vadītāju 40 gadu laikā.

Pirms 1998. gada vēlēšanām ģenerālis Lino Ovjedo, viens no prezidenta amata kandidātiem, plānoja nākamo apvērsumu. Kad atklājās viņa līdzdalība savzvērstībā, Ovjedo tika arestēts un viņa kandidatūru atsauc. Vēlēšanās uzvarēja jaunais "Kolorādo" partijas kandidāts Rauls Kubass. Kad apelācijas kārtībā Augstākā tiesa atstāja spēkā Ovjedo piespriesto sodu, Kubass atcēla tiesas lēmumu un atteicās nosūtīt Ovjedo atpakaļ uz cietumu. Sākās protesta demonstrācijas, un Senāts bija spiests atstādīt Kubasu. Viņš atkāpās dienu pirms balsojuma par atstādīšanu, jo bija skaidrs, ka tas būs viņam nelabvēlīgs. Kubass un Ovjedo bēga no valsts. Varu pārņēma Senāta prezidents Gonsalss Makči. Kaut gan arī

pret viņu tika ierosināta atstādīšanas procedūra par korupciju un nepareizu vadību, Augstākā tiesa nolēma, ka viņš var palikt prezidenta amatā.

Lai gan notikusi šāda dramatiska cīņa par varu, Paragvajā ir spēkā 1992. gada Konstitūcija, saskaņā ar kuru valsts ir prezidentāla demokrātija, kurai ir trīs neatkarīgas jomas – izpildvara, likumdošanas vara un tiesu vara. Augstākā tiesa cenšas izvairīties no politiskiem jautājumiem.

VALSTS PĀRVALDE

GRUZIJA

Oficiālais nosaukums: **GRUZIJA**

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 5,2 milj.
	GALVASPILSĒTA: TBILISI
	PLATĪBA: 69 700 km ²
	NEATKARĪBA: 1991
	KONSTITŪCIJA: 1995

GRUZIJAS nosaukums radies senatnē, kad arābi šo zemi sauca par *Kurj*, bet persieši – par *Gurj*.

RELĪĶIJA: Gruzijas pareizticīgie 65%, musulmaņi 11%, krievu pareizticīgie 10%, Armēņu apustuliskās baznīcas locekļi 8%, nezināmi 6%

VALSTS VALODAS: gruzīnu, abhāziešu (Abhāzija)

REĢIONI VAI PROVINCES: 9 reģioni, 9 pilsētas un 2 autonomās republikas

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LĪDZĒKLĪ: daļēja politiskā cenzūra

Laikraksti: 3 dienas laikraksti

TV: 2 dienesti – 1 valsts kontrolēts, 1 neatkarīgs

Radio: 1 valsts kontrolēts dienests

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: civiltiesības; atzīst Starptautiskās Tiesas piekribību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ANO, BSEC, CCC, EAPC, EDSO, EP, ERAB, ECE, FAO, IAEA, ICAD, ICFTU, IDA, IFAD, IFC, IFRCS, ILO, Interpols, IOM, ITU, NVS, OPCW, PIP, PTO, PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: CUG – Gruzijas Pilsoņu savienība; AGUR – Gruzijas Atdzimšanas savienība; ISG – “Razošana glābs Gruziju”; AD – Abhāziešu deputāti

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 129.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 630

INFLĀCIJA: 19,1%

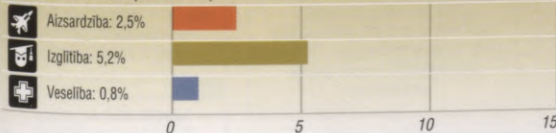
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -162 milj. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 1,960–2,055 lari

VALSTS VALŪTA: LARS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

Piespiežu izmaiņas valdībā	1	2-5	5+	• Obligātais valsts militārais dienests.
Pilsonkari	○	○	○	• Armijas un izlūkdienesta apmācību nodrošināšana ASV.
Starptautiskie kari	○	○	○	• Lielākās problēmas rada pilsonkarš Abhāzijā un tās vēlme atdalīties.
Ārvalstu intervence	○	○	○	• Epizodiski robežstrīdi ar Krieviju

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: pilsonkari 1991., 1993.–1994. gadā. Sacelšanās Dienvidosetijā (1990–1992) un Abhāzijā (1992–1993)

SENIE GRIEĶI UN ROMIEŠI GRUZIJU sauca par Kolhīdu. Dažādos laikos to pārvaldījuši persieši, turki, arābi un mongoļi. 1783. gadā tā kļuva par Krievijas protektorātu, bet 1801. gadā pilnībā tika iekļauta Krievijas impērijā. Pēc Krievijas impērijas sabrukuma Gruzija 1918. gadā kļuva par neatkarīgu republiku, taču 1921. gadā to okupēja Sarkanā armija. Kā padomju republika Gruzija bija PSRS sastāvā līdz tās sabrukumam 1991. gadā.

Gruzija viena no pirmajām pieprasīja neatkarību no Maskavas. Tās vēlme piepildījās, bet valsts piedzīvoja dziļu ekonomisku krīzi un politisku nestabilitāti, pilsoņkaru un etniskus konfliktus, tostarp Abhāzijas un Dienvidosetijas reģionu bruņotu atdalīšanās mēģinājumu un visbeidzot ne mazāk dramatisko 2003. gada varas maiņu – tā saukto Rožu revolūciju. 1995. gadā tika pieņemta jauna Konstitūcija, kas iepriekšējo parlamentārās un prezidentālās sistēmas sajaukumu aizstāja ar prezidentālu demokrātiju. Prezidents Eduards Ševardnadze – bijušais PSRS ārlietu ministrs – pārcieta divus atentāta mēģinājumus, bet galu galā bija spiests atdot varu opozīcijas līderim Mihailam Saakašvili, kurš vadīja miermīlīgu masu demonstrāciju pie parlamenta ēkas. Opozīcija protestēja pret korupciju un 2003. gada novembra vēlēšanu rezultātu viltošanu. Netieši Gruzijas Rožu revolūcija bija vērsta pret Maskavas ietekmi.

Saskaņā ar Konstitūciju prezidentam ir ievērojamas pilnvaras. Viņš, piemēram, var izvirzīt un atcelt no amata Kabineta ministrus, iesniegt budžetu, ieviest “ārpus kārtas” tiesību aktus un pat atlaist reģionālos likumdevējus. Vienpalātas parlaments – Augstākā padome – apstiprina amatam izvirzītos kandidātus tiesās, armijā un izpildjomā, ratificē lielākus nolīgumus un var noraidīt prezidenta likumprojektus. Ševardnadzes vadītā Gruzijas Pilsoņu savienība (CUG) 1999. gada vēlēšanās ieguva parlamentā 56% vietu, bet Gruzijas Atdzimšanas savienība (AGUR) – tikai 24% (vēlēšanu godīgums gan tika apšaubīts). Lai kādi toreiz būtu bijuši patiesie rezultāti, pēc nesenajiem notikumiem Gruzijas politiskā situācija šķiet vēl vairāk polarizēta.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Pēc prezidenta atstādināšanas 2003. gadā Gruzijai ir jāatjauno tautas uzticība politiskajiem procesiem un jānokārto attiecības ar Maskavu.
- Gruzija ir sākusī savu ekonomiskās atdzimšanas ceļu, atkal kļūstot par preču transporta koridoru starp Eiropu un Āziju.
- Krievija apsūdz Gruziju čehu nemiernieku atbalstīšanā Pankisi ielejā un apgalvo, ka Tbilisi valdība varētu atteikties no proietumnieciskās orientācijas.
- ANO organizētais miera process, kas sākās 2000. gada vidū, ir apstājies pie jautājuma par Abhāzijas turpmāko statusu.

VALSTS PĀRVALDE

LĪKUMDOŠANA <i>Umaghlesi Sabcho</i> (Augstākā padome) Vienpalātas parlaments Tajā ir 235 deputāti, kas ievēlēti uz četriem gadiem: 85 ievēlē no vienmandāta vēlēšanu apgabaliem, 150 – pēc proporcionālās pārstāvības. Pieņem likumus un budžetu; noraida veto; apstiprina amatos izvirzītos kandidātus; ratificē līgumus; ar divu trešdaļu vairākumu un Augstākās tiesas vai Konstitucionālās tiesas piekrišanu atstādina prezidentu.	IZPILDVARA Prezidents Vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēts uz pieciem gadiem; divu termiņu ierobežojums. Valsts un valdības galva. Izsludina parlamenta vēlēšanas; iesniedz budžetu; uzliek veto likumprojektiem; vada Valsts drošības padomi; ieceļ augstākās civīlās un militārās amatpersonas.	TIESAS Konstitucionālā tiesa Lemj par pilsoņtiesībām un likumu atbilstību Konstitūcijai. Tiesnesus uz desmit gadiem ieceļ prezidents, parlaments un Augstākā tiesa.
Reģionālā pārvalde Devīņus reģionus pārvalda prezidenta iecelti prefekti.	Ministru kabinets Tajā ir 20 locekļi, ko ieceļ prezidents. Pārtrauga valsts pārvaldes darbu; atbildīgs prezidentam.	Augstākā tiesa Augstākā pārskatīšanas un apelācijas tiesa civilīetās un kriminālīetās; pārrauga zemākās instances tiesas. Tiesnesus uz desmit gadiem amatam nominē prezidents, apstiprina parlaments.
		Zemākās instances tiesas

NIKARAGVA

Oficiālais nosaukums: **NIKARAGVAS REPUBLIKA**

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 5,2 milj.
	GALVASPILSĒTA: MANAGVA
	PLATĪBA: 129 494 km ²
	NEATKARĪBA: 1838
	KONSTITŪCIJA: 1987

NIKARAGVA nosaukta indiāņu vairsaiša un viņa cilts vārdā *Nicarao*; šos indiāņus 16. gs. sākumā sastapa spāņu pētnieki.

RELĪĢIJA: Romas katoļi 85%, protestanti 10%, citi 5%

VALSTS VALODA: spāņu

REĢIONI VAI PROVINCES: 15 departamenti un 2 autonomie reģioni

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: 8 dienas laikraksti

TV: 7 dienesti

Radio: 62 stacijas – 1 pieder valstij, 61 neatkarīga

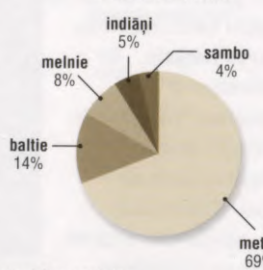
VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: civiltiesības; atzīst Starptautiskās Tiesas piekrišību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ANO, BCIE, CACM, CCC, ECLAC, FAO, G77, IADB, IAEA, ICAO, ICFTU, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRC, ILO, Interpols, IOM, ISO (korespond.), ITU, LAES, LAIA (novērot.), NAM, OAS, OPANAL, OPCW, PCA, PDK, PTO, PVO, RG, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNHCR, UNIDO, UPU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: PLC – Liberāli konstitucionālā partija; FSLN – Sandinistu Nacionālās atbrīvošanās fronte; PCN – Nikaragvas Konservatīvo partija

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 136

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 400

INFLĀCIJA: 11,2 %

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -505 milj. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 12,90-13,76 Kordovas oro

VALSTS VALŪTA: KORDOVAS ORO

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Obligātais valsts militārais dienests.
- Robežstrīdi ar Hondurasu un Kolumbiju.
- Bruņotie spēki nodarbojas ar atmiņšanu.
- Armijas modernizēšanai Krievija piegādā aprīkojumu un nodrošina apmācību.
- Darbojas Centrālamerikas Drošības komisijā.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: sandinistu revolūcija (1978–1979). *Contra* sacelšanās (1981–1990)

NIKARAGVA IEGUVA NEATKARĪBU no Spānijas 1821. gadā, bet par neatkarīgu republiku tā kļuva 1838. gadā – vairāk nekā 300 gadus pēc tam, kad Fernandess de Kordova nodibināja reģionā pirmo pastāvīgo spāņu koloniju. 20. gadsimtā Nikaragva ir piedzīvojuši virkni politisku un ekonomisku konfliktu un pilsoņkaru.

No 1857. līdz 1894. gadam valsti vadīja konservatīvie, bet pēc tam par prezidentu kļuva liberālis Hosē Santoss Zelaja. 1909. gadā viņa diktatūra krita. Kopš tā laika sākās aktīva ASV iesaiste Nikaragvas lietās. Amerikāņu spēki ienāca 1912. gadā, lai atbalstītu konservatīvo valdību, bet palika līdz pat 1933. gadam, izņemot vienu deviņu mēnešu periodu. ASV okupācija izraisīja antiamerikānisko liberāļu partizānu karu. Viens no ietekmīgākajiem partizānu vadoņiem bija ģenerālis Augusto Sesars Sandino, kura vārdā vēlāk tika nosaukta kreisā Nacionālās atbrīvošanās fronte (sandinisti). 1936. gadā Sandino tika nogalināts, un tajā pašā gadā varu pārņēma komandieris Anastasio Somoza Garsija. Ar to sākās 44 gadus ilgā Somosu ģimenes korumpētā diktatūra. 1978. gadā Anastasio Somoza Debailje – viens no Somosas Garsijas dēliem – savas otrās prezidentūras laikā zaudēja varu pēc revolūcijas, kuru vadīja marksistiski ļepiniskā Sandino Nacionālās atbrīvošanās fronte (FSLN). Nonākusi pie varas, FSLN sāka īstenot kardinālas sociālas un politiskas reformas, bet vienlaikus ierobežoja pilsoniskās brīvības. Sekoja 11 pilsoņkara gadi. 1981. gadā ASV sāka atbalstīt kontrevolucionāros t.s. *Contra* spēkus. 1984. gadā par prezidentu tika ievēlēts FSLN līderis Daniels Ortega Saavedra.

ALEMANA PRĀVA – 2003. GADA 26. FEBRUĀRIS
Plakāts bijušā prezidenta Arnoldo Alemāna uzklausīšanas laikā *Cilvēktiesību aizsardzības un taisnīguma komitejā*. Tajā lasāms: “Taisnīgu tiesu Arnoldo... ievērojiet viņa cilvēktiesības!” Alemāna tiesāja par krāpšanu un nelikumīgi iegūtu naudas līdzekļu – aptuveni 100 milj. USD – legalizēšanu.

Karadarbība beidzās 1990. gadā, un notika brīvas vēlēšanas. FSLN negaidīti zaudēja varu, bet par prezidentu kļuva Violeta Bariosa de Čamorro no labējo centru Nacionālās opozīcijas savienības. Čamorro guva panākumus demokrātijas nostiprināšanā, bet viņas koalīcija nepastāvēja ilgi, jo nespēja izpildīt solījumu pilnībā atjaunot ekonomiku. 1996. un 2001. gada vēlēšanās uzvarēja Liberāli konstitucionālā partija (PLC) Arnoldo Alemāna vadībā.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA <i>Asamblea Nacional</i> (Nacionālā sapulce) Vienpalātas parlaments 93 deputāti, kas pēc proporcionālās pārstāvības ievēlēti uz pieciem gadiem. Ar vienkāršu balsu vairākumu noraida prezidenta veto; ar 60% balsu vairākumu groza Konstitūciju.	IZPILDVARA Prezidents Vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēts uz pieciem gadiem; divu termiņu ierobežojums; nevar tikt atkārtoti ievēlēts uzreiz. Valsts un valdības galva. Uzliek veto likumprojektiem; iesniedz budžetu; ieceļ vēstniekus.	TIESAS Augstākā tiesa Augstākā pārskatīšanas un apelācijas tiesa. Tajā ir 16 tiesneši, ko amatam nominē prezidents; parlaments ieceļ uz pieciem gadiem.
Reģionālā pārvalde Divus autonomos reģionus pārvalda vēlētas padomes; 145 municipalitātes pārvalda vēlēti mēri un padomes.	Viceprezidents Vispārējās un tiesās vēlēšanās reizē ar prezidentu ievēlēts uz pieciem gadiem.	Augstākā vēlēšanu padome Organizē un vada vēlēšanas, plebiscītus un referendumus. Tajā ir 7 mīertiesneši, ko parlaments ievēl uz pieciem gadiem.
	Kabinets Ministru padome Tajā ir 13 ministru, ko ieceļs prezidents. Pārtrauga valsts pārvaldes darbu.	Civiltiesas Krimināltiesas

KIRGIZSTĀNA

Oficiālais nosaukums: KIRGIZSTĀNAS REPUBLIKA

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 5 milj.
GALVAPILSĒTA: BIŠKEKA
PLATĪBA: 198 500 km²
NEATKARĪBA: 1991
KONSTITUCIJA: 1993

KIRGIZSTĀNA arābu valodā nozīmē "kirgīzu zeme"; vārds "kirgīzs" cēlies no tjurku valodas (*kyrg* – 40; *yz* – cilts).

RELĪĢIJA: musulmaņi 75%, krievu pareizticīgie 20%, citi 5%

VALSTS VALODAS: kirgīzu un krievu

REĢIONI VAI PROVINCES: 7 provinces un 1 pilsēta

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSSAZIŅAS LĪDZEKLĪ: daļēja politiskā cenzūra

Laikraksti: 4 dienas laikraksti

TV: 1 valstij piederošs dienests

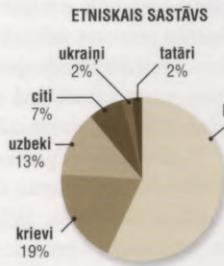
Radio: 4 dienesti – 1 pieder valstij, 3 neatkarīgi

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējās

TIESĪBU SISTĒMA: civiltiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ANO, AsDB, CCC, EAPC, ECE, ECO, EDSO, ERAB, ESCAP, FAO, ICAO, ICRM, IDA, IDB, IFAD, IFC, IFRCS, ILO, Interpols, IOM, ISO (korespond.), ITU, NAM (novērot.), NVS, OIC, OPCW (parakstītāja), PCA, PIP, PTO, PVO, SOK, SRAB, SVF, UNAMSIL, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UNIMK, UPU, WFTU, WIPO, WMO, Wto

POLITISKĀS PARTIJAS: Kirgizstānas Komunistiskā partija; Demokrātisko spēku savienība

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 148.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 270

INFLĀCIJA: 18,7%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -77 milj. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 47,72-48,24 somi

VALSTS VALŪTA: SOMI

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

Piespiedu izmaiņas valdībā	1	2-5	5+	Obligātais valsts militārais dienests. Armiju izveidoja 1992. gadā. Aizsardzības liģums ar piecām NVS valstīm. Robežstrīdi ar Uzbekistānu un Tadžikistānu.
Pilsonkari	●	○	○	
Starptautiski kari	○	○	○	
Ārvalstu intervence	○	○	○	

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: islāmistu bruņotās akcijas 2000. gadā

KIRGĪZU TAUTAS VĒSTURE saskaņā ar jaunākajiem vēsturnieku atklājumiem iesniedzas 2. gs. p.m.ē., kad tās senči apdzīvoja Mongolijas ziemeļaustrumu daļu. Bēgdami no mongoļu varas, kirgīzi migrēja uz dienvidiem un 15.–16. gadsimta mijā apmetās kalnainajā Kirgizstānas teritorijā. 1864. gadā to anektēja Krievijas impērija, kaut arī kirgīzi vairākkārt sacēlās un daudzi arī aizbēga uz Afganistānu. Pēc 1917. gada Krievijas revolūcijas Kirgizstānā nodibinājās padomju vara.

1926. gadā tika izveidota Kirgizijas Autonomā Padomju Sociālistiskā Republika, kuru 1936. gadā pārveidoja par Kirgizijas PSR. Kad 1991. gadā Padomju Savienība sabruka, Kirgizijas Republika ieguva neatkarību. Sākotnēji bija lielas cerības uz demokrātiju, bet tās aptumšojusi vēlēšanu rezultātu viltošana un korupcija.

Kopš 1990. gada prezidenta amatā ir Askars Akajevs, kurš izvirzījās padomju ēras norieta laikā. 1991. gada augusta puča mēģinājums Maskavā galīgi nostiprināja Kirgizstānas neatkarību. Tā paša gada oktobrī pirmajās vispārējās vēlēšanās Akajevs tika ievēlēts par prezidentu. 1995. un 2000. gadā viņu ievēlēja atkārtoti, jo Konstitucionālā tiesa noraidīja iebildumus par pārvēlēšanu uz trešo pilnvaru laiku. Tomēr Akajevs ir veicis ārkārtējus, Konstitūcijā neparedzētus pasākumus, lai nostiprinātu savu varu, radot šaubas par tās likumību. Viņš nostādījis sevi ārpus jebkuras kontroles un nepieciešamības atskaitīties par valsts līdzekļu izlietošanu. Izmantojot varas resursus, 1996. gadā Akajevs sarīkoja referendumu, lai grozītu Konstitūciju un paplašinātu savas izpildpilnvaras*.

Cenšoties mazināt Krievijas ietekmi, valdība aizstāja krieviskos vietvārdus ar kirgīzu vārdiem un iepriekš dominējošo krievu valodu – ar kirgīzu valodu. Līdz ar politikas islamizāciju šie pasākumi izraisīja daudzu krievu un eiropiešu emigrāciju. Valodu politika tomēr netika īstenota konsekventi. 2001. gadā likumdevējs līdz ar kirgīzu valodu par valsts valodu pasludināja arī krievu valodu.

* 2005. gada martā Akajevs tika gāzts un jūlijā par prezidentu ievēlēts bijušais premjerministrs Kurmanbeks Bakijevs. (*Red. piezīme*)

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

• Kirgizstānas ekonomikai ir vajadzīga atjaunošana, bet reformas notiek lēnām, tās kavē augošais politiskais un etniskais saspiļējums, valdības represijas pret opozīciju un valstij plaši izplatītā nabadzība. Rietumi ir snieguši grūtībās nonākušajai valstij tik ļoti vajadzīgo finansējumu un palīdzējuši ar speciālistiem, tomēr tikai nākotnē rādīs, vai politiskās un ekonomiskās pārmaiņas notiks.

• Visvairāk sasāpējusās vides problēmas ir rūpnieciskais piesārņojums un augsnes sasāļošanās intensīvas kokvilnas lauku apūdeņošanas rezultātā.

• Valsts cenšas samazināt pārlieko atkarību no Krievijas Federācijas tirdzniecības un apgādes jomā.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA <i>Zhogorku Kenesh</i> Divpalātu parlaments Tautas pārstāvju sapulce Augšnams Tajā ir 70 locekļi, kas vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēti uz pieciem gadiem. Šanāk vairākas reizes gadā; apstiprina prezidenta izvirzītos amatu kandidātus. Likumdošanas sapulce Apakšnams 35 deputāti, kas vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēti uz pieciem gadiem. Šanāk visu gadu; galvenā likumdošanas struktūra. Reģionālā pārvalde Septiņus apgabalu pārvalda prezidenta iecelti gubernatori un padomdevējas sapulces.	IZPILDVARA Prezidents Vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēts uz pieciem gadiem, divu sešmēnešu termiņu ierobežojums. Valsts galva. Nosaka iekšpolitiku un ārpolitiku; iecel vecākās amatpersonas; piesaka karu; atlaiž parlamentu; sasauc jaunas vēlēšanas; ierosina Konstitūcijas grozījumus; izsludina referendumu. Premjerministrs Iecel prezidents. Valdības galva. Ministru padome Pēc premjerministra ieteikuma iecel prezidents. Pārtrauga valsts pārvaldes darbu.	TIESAS Konstitucionālā tiesa Lemj par likumu atbilstību Konstitūcijai. Tiesnešus amatam nominē prezidents; uz 15 gadiem iecel Tautas pārstāvju sapulce. Augstākā tiesa Augstākā pārskaņšanas un apelācijas tiesa. Tiesnešus amatam nominē prezidents; uz 10 gadiem iecel Tautas pārstāvju sapulce. Augstākā šķīrējtiesa Pārtrauga reģionālās šķīrējtiesas, kas nodarbojas ar īpašumu lietām. Zemākās instances tiesas

KOSTARIKA

Oficiālais nosaukums: **KOSTARIKAS REPUBLIKA**

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 4,1 milj.
	GALVASPILSĒTA: SANHOSE
	PLATĪBA: 51 100 km ²
	NEATKARĪBA: 1821
	KONSTITŪCIJA: 1949

KOSTARIKU spāņi nosauca par "bagāto krastu", jo bija dzirdējuši par šejienes bagātajām zelta iegulām.

RELĪĶIJA: Romas katoļi 76%, citi (tostarp protestanti) 24%

VALSTS VALODA: spāņu

REĢIONI VAI PROVINCES: 7 provinces

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKLĪ: nav politiskās cenzūras, lai gan dominē konservatīvi viedokļi

Laikraksti: 8 dienas laikraksti

TV: 8 stacijas – 1 pieder valstij, 7 neatkarīgas

Radio: gan valsts, gan neatkarīgas stacijas

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas un obligātas

TIESĪBU SISTĒMA: spāņu tiesības; atzīst Starptautiskās Tiesas piekrišību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ANO, BCIE, CACM, ECLAC, FAO, G77, IADB, IAEA, ICAO, ICFTU, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRC, ILO, Interpols, IOM, ISO, ITU, LAES, LAIA (novērot.), NAM (novērot.), OAS, OPANAL, OPCW, PCA, PDK, PTO, PVO, RG, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UNU, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: PUSC – Sociāli kristīgās vienotības partija; PLN – Nacionālās atbrīvošanās partija; PRC – Kostarikas Atjaunošanas partija; ML – Atbrīvošanās kustība; PAC – Pilsoņu rīcības partija

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 76.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 3810

INFLĀCIJA: 11,0%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -650 milj. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 317,5-341,3 Kostarikas koloni

VALSTS VALŪTA: KOSTARIKAS KOLONAS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+	
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○	• Nav obligāta valsts militārā dienesta.
Pilsoņkari	○	○	○	• Armiju likvidēja 1948. gadā. Kopš 1949. gada Kostarikas Konstitūcija aiziedz turēt armiju.
Starptautiski kari	○	○	○	• Civilā gvardē un policijā cīnās ar nelegālo imigrāciju.
Ārvalstu intervence	○	○	○	

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

KOSTARIKAS REPUBLIKA ir viena no stabilākajām un demokrātiskākajām Latīņamerikas valstīm, un tajā 90% iedzīvotāju prot lasīt un rakstīt. Atšķirībā no daudzām citām Centrālamerikas valstīm iedzīvotāju lielākā daļa ir eiropieši – spāņu ieceļotāju pēcteči. Šo zemi pirmais atklāja Kristofors Kolumbs 1522. gadā savā pēdējā ceļojumā uz Jauno pasauli. Tad arī tika izveidotas pirmās apmetnes, un nākamos trīs simt gadus Kostariku pārvaldīja Spānija kā daļu no Gvatemalas ģenerālkapitānijas. 1821. gadā Kostarika pasludināja savu neatkarību no Spānijas un pēc tam iekļāvās Centrālamerikas Savienoto provinču federācijā. 1838. gadā Kostarika izstājās no federācijas un kļuva par neatkarīgu republiku.

Tikai divi nemieru un diktatūras periodi ir pārtraukuši Kostarikas demokrātijas attīstību, kas sākās 1899. gadā ar pirmajām brīvajām vēlēšanām. No 1917. līdz 1919. gadam pastāvēja Federiko Tinoko diktatūra, bet 1948. gadā armija Hosē Marijas Figeresa Ferēra ("Dona Pepes") vadībā apstrīdēja vēlēšanu rezultātus un izraisīja 44 dienas ilgu pilsoņkaru. Tajā gāja bojā vairāk nekā 2000 Kostarikas iedzīvotāju, bet nozīmīgākais iznākums bija regulārās armijas aizliegums. Kostarika tika pasludināta par neitrālu valsti un varēja izmantot armijas uzturēšanai paredzētos finanšu resursus sabiedrības labā. Kostarikas demokrātiskās tradīcijas, sociālā labklājība un loma miera uzturēšanā reģionā ir nodrošinājušas tai ievērojamu starptautisko ietekmi.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Lai dzēstu lielo iekšējo parādu, tika ierosināts pārdot nacionalizētos uzņēmumus. Taču šis risinājums tiek vērtēts ļoti pretrunīgi. 2000. gadā mēģinājumi daļēji privatizēt telekomunikācijas un elektrības ražošanu izraisīja nemierus.
- Pieaugoša neapmierinātība ar politisko sistēmu. Liela daļa iedzīvotāju atbalsta trešās partijas izveidi un pieprasa jaunu Konstitūciju.
- Nevienlīdzīgs materiālo labumu sadalījums – plantāciju īpašniekiem pieder lielākā daļa valsts materiālo labumu, bet aptuveni viena piekdāļa iedzīvotāju dzīvo nabadzībā.

Ievēlēts Figeress, un kopš tā laika ir notikušas 13 prezidenta vēlēšanas, pēdējās no tām – 2002. gadā. Kopumā tās uzskata par brīvām un godīgām. Prezidents, spēcīgā izpildvara un Likumdošanas sapulces deputāti nevar būt amatā divus termiņus pēc kārtas, lai gan deputāti var kandidēt atkal pēc viena termiņa pārtraukuma. Valsts politikā galvenokārt dominē divas lielas partijas – Nacionālās atbrīvošanās partija (PLN) un Sociāli kristīgās vienotības partija (PUSC). Tām abām ir ciešas saiknes ar banānu un kafijas audzētājiem.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Asamblea Legislativa (Likumdošanas sapulce) Vienpalātas parlaments 57 deputāti, kas vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēti uz četriem gadiem. Pirms pretendēt uz atkārtotu ievēlšanu, vismaz viens termiņš jāizlaiž. Pieņem likumus; apstiprina budžetu; noraida prezidenta veto; ar divu trešdaļu balsu vairākumu groza Konstitūciju.	IZPILDVARA Prezidents Tiesās un vispārējās vēlēšanās ievēlēts uz vienu četru gadu termiņu. Valsts un valdības galva. Var uzlikt veto likumprojektiem, izņemt budžetu. Bez parlamenta apstiprinājuma ieceļ un atceļ ministrus.	TIESAS Augstākā tiesa Augstākā pārskaņtiesības un apelācijas tiesa; lemj par likumu atbilstību Konstitūcijai; izraugās zemāko tiesu tiesnešus un mirtiesnešus. Tajā ir 22 locekļi, ko parlaments ievēlē uz pagarināmu 8 gadu termiņu. Daļa cetrās palātās.
Reģionālā pārvalde Septiņas provinces pārvalda prezidenta iecelti gubernatori.	Divi viceprezidenti Tiesās un vispārējās vēlēšanās ievēlēts uz vienu četru gadu termiņu reizē ar prezidentu.	Sala 1 Iztiesā komercietas, civilietas un ģimenes lietas. Sala 2 Iztiesā darba lietas. Sala 3 Iztiesā krimināllietas. Sala 4 Lemj par konstitucionalitātes jautājumiem, prezidenta dekretiem, habeas corpus garantijām.

URUGVAJA

Oficiālais nosaukums: URUGVAJAS AUSTRUMU REPUBLIKA

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 3.4 milj.
 GALVASPILSĒTA: MONTEVIDEO
 PLATĪBA: 176 220 km²
 NEATKARĪBA: 1828
 KONSTITŪCIJA: 1966

URUGVAJAS pirmais nosaukums bija *Banda Oriental de Rio Uruguay*, t.i., "Urugvajās upes austrumkrasts".

RELIĢIJA: Romas katoļi 66%, protestanti 2%, jūdaiši 1%, nereligiози vai citi 31%

VALSTS VALODA: spāņu

REĢIONI VAI PROVINCES: 19 departamenti

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKLĪ: prese ir relatīvi brīva

Laikraksti: 36 dienas laikraksti

TV: 4 dienesti – 1 pieder valstij, 3 neatkarīgi

Radio: 6 dienesti – 1 pieder valstij, 5 neatkarīgi

VĒLEŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas un obligātas

TIESĪBU SISTĒMA: spāņu tiesības; atzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ANO, CCC, ECLAC, FAO, G77, IADB, IAEA, ICAO, ICC, ICRM, IFAD, IFC, IFRCS, IHO, ILO, Interpols, IOM, ISO, ITU, LAES, LAIA, Mercosur, MINURSO, MONUC, NAM (novērot.), OAS, OPANAL, OPCW, PCA, PDK, PTO, PVO, RG, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNAMISIL, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UNIKOM, UNMEE, UNMOGIP, UNMOT, UNOMIG, UNTAET, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: PC – "Kolorādo" partija (*Colorados*); PN – Nacionālā partija (*Biancos*); NE – Jaunais sektors/ Reģionu koalīcija (*Nuevo Espacio*); EPFA – Progresīvā tīksšanās/ Plašās frontes koalīcija (*Encuentro Progresista/ Frente Amplio*)

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 63.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 6000

INFLĀCIJA: 4,8%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE):

-593 milj. USD

VALŪTAS MAINAS KURSI/ ASV dolārs:

12,51-14,77 Urugvajās peso

VALSTS VALŪTA: URUGVAJAS PESO

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

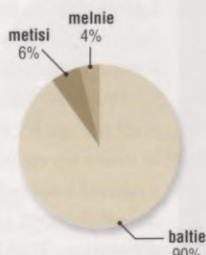
KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Nav obligātā valsts militārā dienesta.
- Militāro aprīkojumu piegādā ASV.
- Bruņotie spēki piedalās 11 ANO Miera uzturēšanas misijās visā pasaulē.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

ETNISKĀS SASTĀVS

URUGVAJAS PIRMATKLĀJĒJI 1516. gadā bija spāņu konkistadori. Spānija iekļāva Ziemeļurugvaju savā Rio de Laplatas vicekaralistē, bet konkurējošā Portugāle Laplatas līča kreisajā krastā uzbūvēja Kolonja del Sakramento cietoksni. Pēc neatkarības iegūšanas 1828. gadā Urugvajā sākās ilgstošu un postošu pilsoņkaru periods. Tomēr jau 20. gs. sākumā tā ieguva liberālākās un politiski stabilākās Dienvidamerikas valsts slavu. Līdz 60. gadu vidum turpinājās miera un labklājības ēra, kas ļāva Urugvajai izvērst ekstensīvas sociālās programmas un atbalstīt aktīvu pilsonisko sabiedrību. Tomēr ekonomiskās lejupslīdes apstākļos aktivizējās vardarbīga marksistisko dumpinieku grupa, kas par godu 16. gadsimta indiāņu vairsaitim Tupakam Amaram saucās *Tupamaros*. 1973. gadā labējie izdarīja militāru apvērsumu. Civilā valdība tika atjaunota 1985. gadā, bet militārā diktatūra atstājusi smagu sociāli politisko mantojumu.

Lai vienkāršotu grūti izprotamo vēlēšanu sistēmu un veicinātu vēlēšanu līdzdalību demokratizācijas procesā, 1997. gadā urugvajieši nobalsoja par jaunu Konstitūciju. Tika nostiprinātas izpildvaras politiskās funkcijas attiecībā uz likumdevēju – divpalātu Ģenerālo asambleju (*Asamblea General*). Prezidents ir pati ietekmīgākā politiskā figūra Urugvajā; 1985. gadā viņam tika nodota arī kontrole pār armiju.

Urugvajā ir vienas no stabilākajām likumdevējvaras tradīcijām un visefektīvākā daudzpartiju sistēma Latīņamerikā. Iespējams, ka Ģenerālās asamblejas sarežģītākais uzdevums ir Augstākās tiesas tiesnešu iecelšana un vēlēšanu sistēmas uzturēšana, jo šīs funkcijas likumdevējam piešķir lielu daļu varas.

Starp Urugvajās daudzajām politiskajām partijām ievērojamākās un populārākās ir "Kolorādo" partija (*PC*), Nacionālā partija (*NP*) un Progresīvā plašā fronte (*EPFA*). Ģenerālajā asamblejā bija karstas debātes par 2002. gada smago ekonomikas krīzi kaimiņvalstī Argentīnā, kas netieši skar arī Urugvaju, un par nepieciešamību veikt izmeklēšanu par armijas pastrādātajiem iespējamajiem noziegumiem pret cilvēci militārās diktatūras laikā.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Urugvajās ekonomika ir ļoti atkarīga no Brazīlijas un Argentīnas tirgiem. Nesenas ekonomikas sabrukums abās šajās valstīs ir sarežģījis diplomātiskās attiecības, jo Urugvaja cenšas nostiprināt saiknes ar ASV, lai apturētu savu ekonomisko lejupslīdi.
- 2000.–2003. gada gauso ekonomikas pieauguma tempu dēļ Urugvajai ir grūtības īstenot SVF noteiktos fiskālos mērķus, lai arī turpmāk varētu saņemt tā atbalstu.
- Urugvajai joprojām ir neatrisināts strīds ar Brazīliju par Kvareimas upes salu un zemi Urugvajās un Kvareimas upju satecē.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA <i>Asamblea General</i> (Ģenerālā asambleja) Divpalātu parlaments Camara de Senadores (Senatoru palāta) Tajā ir 31 vieta; senatorus vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlē uz pieciem gadiem. Camara de Representantes (Pārstāvju palāta) 99 deputāti, kurus vispārējās un tiesās vēlēšanās no Urugvajās 19 departamentiem ievēlē uz pieciem gadiem; vismaz divi deputāti no katra departamenta. Reģionālā pārvalde 19 departamentus pārvalda vēlēti gubernatori.	IZPILDVARA Prezidents Vispārējās un tiesās vēlēšanās ar absolūtu balsu vairākumu ievēlēts uz pieciem gadiem; uzreiz nevar ievēlēt atkārtoti. Valsts un valdības galva; bruņoto spēku virspavēlnieks. Viceprezidents Vispārējās un tiesās vēlēšanās reizē ar prezidentu ievēlēts uz pieciem gadiem. Vada parlamentu; Kabineta priekšsēdētājs. Ministru padome Tajā ir 13 locekļi, ko iecel prezidents, bet apstiprina parlaments. Pārtrauga valsts pārvaldes darbu.	TIESAS Augstākā tiesa Augstākā pārskatīšanas un apelācijas tiesa. Lemj par likumu atbilstību Konstitūcijai; iecel apelācijas tiesas tiesnešus; izvirza amatam zemāko tiesu tiesnešus. Amatam nominē prezidents; uz 10 gadiem ievēlē parlaments. Apelācijas tiesa Zemākās instances tiesas Kara tiesas

KONGO

Oficiālais nosaukums: **KONGO REPUBLIKA**

KONGO ir nosaukta senās Kongo valsts vārdā. Tā kādreiz pletās gar Kongo upi, kuras nosaukums radies no vārda *kong*, kas bantu valodā nozīmē "kalni".

RELIĢIJA: kristieši 50%, animisti 48%, musulmaņi 2%

VALSTS VALODA: franču

REĢIONI VAI PROVINCES: deviņi reģioni un viena komūna

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKLĪ: daļēja politiskā cenzūra

Laikraksti: 64 dienas laikraksti

TV: 1 valsts kontrolēts dienests

Radio: 4 valsts kontrolēti dienesti

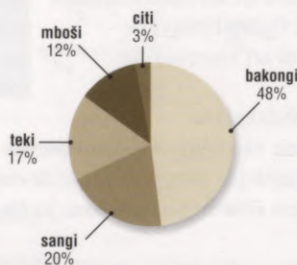
VĒLEŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: paražu tiesības un franču tiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACCT, ACP, AIDB, ANO, BDEAC, CCC, CEEAC, CEMAC, ECA, FAO, FZ, G77, ICAO, ICFTU, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRC, ILO, Interpols, IOM, ITU, NAM, OAU, OPCW (parakstītāja), PDK, PTO, PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: PCT – Kongo Darba partija; UDR – Savienība par demokrātiju un republiku; UPADS – Visāfrikas Sociāli demokrātiskā savienība

ETNISKAIS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 141.

NKP UZ VIENU IEDZIVOTĀJU: USD 570

INFLĀCIJA: -0.9%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -252 milj. USD

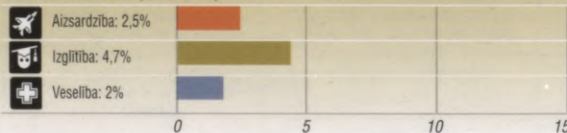
VALŪTAS MAINAS KURSI/ ASV dolārs:

698,7-736,7 CFA (Āfrikas) franki

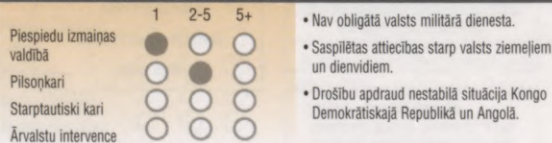

VALSTS VALŪTA: CFA (ĀFRIKAS) FRANKS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: pilsonkarš 1997.–1999. gadā un 2002.–2003. gadā

KONGO, TĀPAT KĀ DAUDZAS TĀS KAIMIŅVALSTIS savulaik franču kontrolētajā Rietumāfrikā, pēc neatkarības iegūšanas piedzīvoja politisku nestabilitāti, ko palaikam pārtrauca vardarbīgas sacelšanās un pilsoņkari. 1880. gadā šī teritorija kļuva par Francijas protektorātu, bet vēlāk – līdz neatkarības iegūšanai 1960. gadā – bija tās koloniālais valdījums. Pirmais prezidents Filbērs Julu bija pie varas trīs gadus. 1963. gada augustā notika trīs dienas ilga sacelšanās ("Les Trois Glorieuses") pret viņa režīmu. Julu tika gāzts. Pēc tam cita citu nomainīja vairākas nestabīlas valdības, bet 1968. gadā varu sagrāba kapteinis Marians Nguabi. Viņš pasludināja pats sevi par prezidentu un nodibināja kreiso Kongo Darba partiju (PCT) – tā bija vienīgā politiskā partija valstī. Lai gan 1977. gadā Nguabi tika noslepkavots, marksisti palika pie varas līdz 1990. gadam, kad PCT atteicās no marksistiskās ideoloģijas.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Vardarbības un politiskās nestabilitātes desmitgade ir novedusi pie sajukuma Kongo pilsoniskajā sabiedrībā. Franču ieviestā veselības aprūpes sistēma ir pilnībā sabrukusi, bet lielākā daļa skolu tagad tiek vadītas no Parīzes.
- Kongo ekonomika ir pārāk atkarīga no naftas ieguves, un galvenās rūpes ir ekonomiskās bāzes dažādošana.
- Valsts plašais birokrātiskais aparāts un lielais bēgļu skaits ir smaga nasta vājajai ekonomikai.
- Agrāk Kongo teritorija tika izmantota, lai apglabātu toksiskos atkritumus no rietumvalstīm.

1992. gadā tika pieņemta jauna, demokrātiska Konstitūcija un ieviesta daudzpartiju demokrācija. Vēlēšanās PCT un tās līderis prezidents Sasu-Ngeso piedzīvoja sakāvi. Nevēloties to atzīt, PCT izraisīja nemierus, kuros piedalījās armija. Asiņainie konflikti turpinājās līdz 1999. gadam, kad tika noslēgts trausls pamiers. Ar 2002. gada Konstitūciju lielākā politiskā vara tika piešķirta prezidentam. Lai gan šķiet, ka jaunā valdība nodrošina zināmu stabilitāti, ārpus Brazavilas joprojām turpinās vardarbības uzliesmojumi.

Politisko vidi destabilizējošā nepastāvība ietekmē arī sociālo situāciju. Kongo sabiedrība ir viena no etniski sašķeltākajām visā Āfrikā, bet vislielākā spriedze ir starp bakongu tautu ziemeļos un salīdzinošā labklājībā dzīvojošo mboši tautu dienvidos. Turklāt politiskā nestabilitāte kaimiņvalstīs, īpaši – Kongo Demokrātiskajā

Republikā un Angolā, izraisa masveida bēgļu plūsmas un vēl vairāk provocē nemierus. Noziedzības pieaugumu veicina arī tas, ka ilgstošā vardarbīgā konflikta gados šajā Āfrikas daļā lielā daudzumā izplatīti kājnieku ieroči. Pastāvīgo vardarbības draudu dēļ pārtrauktas arī ārvalstu investīcijas un atbalsta programmas, turklāt Kongo nespēj pilnībā izmantot savus naftas krājumus, kas potenciāli ir tās ienesīgākais ekonomikas aktīvs.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Pagaidu likumdošanas sapulce Vienpalātas parlaments Tajā ir 300 deputātu, ko ieceļ prezidents.	IZPILDVARA Prezidents Vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēts uz septiņiem gadiem. Valsts un valdības galva; brūnoto spēku virspavēlnieks. Valda, izdodot dekrētus; iespējas ierobežot viņa varu ir nullelas.	TIESAS Kara tiesas Iztiesā civillietas un krimināllietas; nav atļauta spriedumu apelācija. Vada kara tiesnesis.
Reģionālā pārvalde 10 provinces, ko pārvalda prezidenta iecelti gubernatori.	Nacionālā izpildpadošana Tajā ir 25 locekļi, ko ieceļ prezidents. Vada prezidents; pārrauga valsts pārvaldes darbu.	

PANAMA

Oficiālais nosaukums: PANAMAS REPUBLIKA

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 2,9 milj.
	GALVASPILSĒTA: PANAMA
	PLATĪBA: 78 200 km ²
	NEATKARĪBA: 1903
	KONSTITŪCIJA: 1972

PANAMAS nosaukums kvea indiāņu valodā nozīmē "zivju pārpilnības vieta".

RELIGĪJA: Romas katoļi 85%, protestanti 15%

VALSTS VALODA: spāņu

REĢIONI VAI PROVINCES: 9 provinces un 1 teritorija

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSSAZĪNAS LĪDZEKLĪ: daļēja politiskā cenzūra. Kopš Norjegas gāšanas prese ir brīvāka

Laikraksti: 8 dienas laikraksti

TV: 5 neatkarīgi dienesti

Radio: 1 valstī piederošs dienests, vairāk nekā 200 neatkarīgu staciju

VĒĻŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas un obligātas

TIESĪBU SISTĒMA: civiltiesības; atzīst Starptautiskās Tiesas piekirtību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ANO, CCC, ECLAC, FAO, G77, IADB, IAEA, ICAO, ICFTU, ILO, Interpols, IOM, ISO (korespond.), ITU, LAES, LAIA (novērot.), NAM, OAS, OPANAL, OPCW, PCA, PDK, PTO, PVO, RG, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: MW – Jaunā Nācija (Demokrātiski revolucionārā partija (PRD), Solidaritātes partija, Nacionāli liberālā partija un *Papa Erogo* kustība); UP – Savienība Panamā (*Arnulfisto* partija (PA) *MORILENA*, Demokrātisko pārmaiņu partija un *MORENA*); AO – Ricība opozīcijai (Kristīgi demokrātiskā partija, Liberālā partija, Tautas nacionālistiskā partija un Pilsoniskās atjaunošanas partija)

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 87.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 3260

INFLĀCIJA: 1,4%

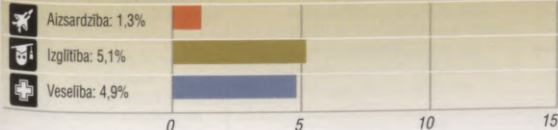
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BALANCE):
-927 milj. USD

VALŪTAS MAINAS KURSI/ ASV dolārs: 1 balboa

VALSTS VALŪTA: BALBOA

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

Piespiedu izmaiņas valdībā	1	2-5	5+	
Pilsonkari	○	○	○	
Starptautiski kari	○	○	○	
Ārvalstu intervence	○	○	○	

- Nav obligātā valsts militārā dienesta.
- Pēc Panamas kanāla atdošanas 1999. gadā ASV izvēca savas karabāzes.
- Armija tika likvidēta 1994. gadā, to aizstāja Panamiēšu tautas spēki.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: ASV invāzija 1989. gadā

PANAMA AR SAVU ŠAURO TERITORIJU un atrašanās vietu starp Kluso okeānu un Karību jūru arvien ir bijusi stratēģiski svarīga citām valstīm. Jau 16. gadsimtā spāņi izmantoja to kā īsāko ceļu inku zelta transportēšanai uz Spāniju. 1821. gadā Panama atbrīvojās no spāņu koloniālās varas un kļuva par daļu no Kolumbijas. 19. gs. beigās Amerikas Savienotās Valstis sāka izrādīt aktīvu interesi par kanāla būvi pāri zemes šaurumam. Tāpēc ASV valdība atbalstīja sacelšanos pret Kolumbiju, un 1903. gadā Panama ieguva neatkarību. Okeānus savienojošais Panamas kanāls, ko kontrolēja ASV, tika pabeigts 1914. gadā.

Kopš neatkarības iegūšanas valsti pārvaldīja neliela elite. 1968. gadā notika militārs apvērsums un pie varas nāca ģenerālis Omārs Torihoss Errera. 1981. gadā viņš gāja bojā, avarējot lidmašīnai.

Divus gadus pēc tam faktisko varu Panamā sagrāba pulkvedis Manuels Antonio Norjega, lai gan formāli valsti joprojām bija prezidents.

1989. gada decembrī Norjega (jau kā ģenerālis) pasludināja sevi par prezidentu. Lai to nepieļautu, ASV ievada Panamā savu karaspēku.

Tūlīt pēc tam Panama izsludināja karastāvokli ar ASV. 1990. gada janvārī amerikāņi arestēja Norjegu.

ASV tiesas izvirzīja viņam apsūdzību par narkotiku tirdzniecību. Panamā tika atjaunota civilā valdība. Kopš tā laika Panamā ir notikušas atklātas vēlēšanas un virzība uz stabilu, pārstāvēniecisku demokrātiju.

Pastāv arī viedoklis, ka valsts turpmākai attīstībai ir vajadzīga jauna Konstitūcija.

Prezidentam ir neparasti liela vara – pilnvaras ierosināt lielāko daļu tiesību aktu, iecelt un atcelt ministrus. To gan ierobežo Likumdošanas sapulce, kurai ir pilnvaras atstādināt prezidentu, pieņemt tiesību aktus, apstiprināt līgumus un pieteikt karu.

Pēc Norjegas Panamas valdības ir pārdzīvojušas grūtības, kas saistītas ar apvainojumiem korupcijā, ekonomikas reformu, lielo bezdarbu un milzīgo ārējo parādu. 1999. gadā pirmo reizi par prezidentu ievēlēja sievieti – Mireju Moskoso. Tajā pašā gadā valsts atguva no ASV pilnīgu kontroli pār Panamas kanālu.

NEŽĒLASTĪBĀ KRITUŠAIS PREZIDENTS

ASV tiesas izvirzīja ģenerālim Manuelam Antonio Norjega apsūdzību par narkotiku tirdzniecību. 1989. gadā viņu sagūstīja ASV armija. 1992. gadā Norjega tika piespriesti 40 gadi ieslodzījumā.

VALSTS PĀRVALDE

LĪKUMDOŠANA <i>Asamblea Legislativa</i> (Likumdošanas sapulce) Vienpalātas parlaments Tajā ir 72 deputāti, kas ievēlēti vispārējās un tiesās vēlēšanās pēc proporcionālās pārstāvības uz pieciem gadiem. Pieņem likumus; ar divu trešdaļu balsu vairākumu noraida veto; ratificē līgumus; piesaka karu; izsludina amnestiju par politiskiem pārkāpumiem; apstiprina budžetu; atstādina prezidentu un Augstākās tiesas tiesnešus.	IZPILDVARA Prezidents Ievēlēts vispārējās un tiesās vēlēšanās uz vienu piecu gadu termiņu. Valsts un valdības galva. Ierosina likumprojektus; iecel un atceļ valdības ministrus; iecel vienu trešdaļu Vēlēšanu tribunāla locekļu; vada ārlietas; uzliek veto likumprojektiem.	TIESAS Augstākā tiesa Augstākā pārskatīšanas un apelācijas tiesa. Ir Civiltiesu palāta, Kriminālietu palāta un Administratīvo lietu palāta; lemj par likumu atbilstību Konstitūcijai. Tajā ir 9 tiesneši, ko uz desmit gadiem amatam nominē Kabineta padome un apstiprina Likumdošanas sapulce.
Reģionālā pārvalde Devēnas provinces pārvalda prezidenta iecelti gubernatori; municipalitātes pārtrauga vēlēti mēri un padomes.	Pirmais un otrais viceprezidents Ievēlēti vispārējās un tiesās vēlēšanās reizē ar prezidentu uz vienu piecu gadu termiņu.	Augstā tiesa Appālbaltiesas Municipalās tiesas
	Kabineta padome Tajā ir prezidents, viceprezidenti, 12 valdības ministri. Izdod ārkārtas stāvokļa dekrētus; atceļ konstitucionālās garantijas; pārtrauga valsts finanses.	

LATVIJA

Oficiālais nosaukums: **LATVIJAS REPUBLIKA**

LATVIJAS nosaukumu pirmoreiz sāka lietot 19. gadsimtā. Tas visdrīzāk radies no senā vārda, kādā tauta kādreiz sevi sauca, – “latvji” vai “leti”.

RELIĢIJA: luterāņi, Romas katoļi, krievu pareizticīgie

VALSTS VALODA: latviešu

REĢIONI VAI PROVINCES: 26 rajoni un 7 republikas pilsētas

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAIŅIŅAS LĪDZEKĻI: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: 23 dienas laikraksti

TV: vairāki dienesti – 1 pieder valstij, citi neatkarīgi

Radio: 16 dienestu – 1 pieder valstij, 15 neatkarīgi

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas Latvijas pilsoņiem

TIESĪBU SISTĒMA: civiltiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekirtību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ANO, BIS, BJVP, CCC, EAPC, ECE, EDSO, EP, ERAB, ES, FAO, IAEA, ICAO, ICFTU, ICRM, IDA, IFC, IFRC, ILO, Interpols, IOM, ISO (korespond.), ITU, KPG, OAS (novērot.), OPCW, PCA, PIP, PTO, PVO, RES (assoc. partner), SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UPU, WIPO, WMO

POLITISKĀS PARTIJAS: TP – Tautas partija; LC – “Latvijas ceļš”; TB/LNKK – “Tēvzemei un brīvībai”; TSP – Tautas saskaņas partija; LSDSP – Sociāldemokrātiskā partija; JL – “Jaunais laiks”

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 97.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 2920

INFLĀCIJA: 2,7%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -485 milj. USD

VALŪTAS MAINĀS KURSI/ ASV dolārs: 0,6178–0,6292 lati

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsoņkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	●	○	○

- Obligātais valsts militārais dienests.
- Piedalās NATO programmā Partnerattiecības mīleram.
- Plāno balstīt armiju uz ātrās reaģēšanas vienībām.
- Krievija beidza evakuēt savas karabāzes 2000. gadā

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: padomju īpašās milicijas vienības (OMON) kaujinieku uzbrukums Latvijas Iekšlietu ministrijai Rīgā 1991. gadā

LATVIJA* BIJA VIENA NO TRIM BALTIJAS VALSTĪM, kas 1991. gadā atguva neatkarību no Padomju Savienības un relatīvi vienmērīgi un veiksmīgi īsteno demokrātiskos ideālus. Līdzās latviešiem (57% valsts iedzīvotāju) Latvijā mājvietu raduši arī krievi, baltkrievi un citas etniskās grupas. 1991. gada martā Augstākā padome pasludināja, ka “iedzīvotājiem neatkarīgi no viņu nacionālās piederības ir garantētas vienlīdzīgas cilvēktiesības”. Tomēr problēmas radīja stingrā naturalizācijas kārtība (tagad tā atvieglota) un 1999. gada decembrī latviešu interesēs pieņemtais Valsts valodas likums. Daļa etnisko krievu jutās atstumti, viņi arī neieņem politiskus amatus. Pēc ES un NATO pieprasījuma dažas Valsts valodas likuma normas tika mīkstinātas.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

• Latvijai ir ierobežoti dabas resursi, tādēļ tā ir atkarīga no importa, īpaši – no naftas un dabasgāzes. Liela tā daļa joprojām nāk no Krievijas.

• Valodas likumā latviešu valoda noteikta par valsts valodu. Lielākā daļa krievu to pārvalda nepietiekami. Līdz ar to viņi nevar pretendēt uz valstiskiem amatiem un jūtas diskriminēti.

• Kolhozi ir likvidēti, bet lauksaimniecībā akūti nepieciešamas jaunas tehnoloģijas, lai tā kļūtu produktīvāka.

Politiskās partijas Latvijā ir diezgan nepastāvīgas. No 1995. līdz 1997. gadam premjerministra amatu ieņēma populists Andris Šķēle, kurš bruģēja ceļu ekonomiskām reformām. 1998. gada vēlēšanās viņa jaunizveidotā Tautas partija ieguva Latvijas parlamentā Saeimā 24 vietas – vairāk nekā jebkura cita partija. Šķēle vēlreiz kļuva par premjeru 1999. gadā, bet viņa koalīcija sabruka nepilna gada laikā, un viņu aizstāja Rīgas mērs Andris Bērziņš no “Latvijas ceļa” – tirgus ekonomiku atbalstošas, prodemokrātiskas labēji centriskas partijas, kas bija par Latvijas iestāšanos ES. Viņš spēja izveidot šķietami stabili četru partiju koalīcijas valdību. Nesenākajās likumdevēja vēlēšanās 2002. gada oktobrī priekšgalā izvirzījās partija “Jaunais laiks” (JL), kas kļuva par lielāko partiju parlamentā, iegūstot 26 no 100 vietām. Par premjerministru kļuva partijas priekšsēdētājs Einārs Repše, kurš izveidoja jaunu, JL vadītu koalīciju. Kopš 2004. gada decembra Ministru kabinetu vada Tautas partijas pārstāvis Aigars Kalvītis.

Vara ir parlamentam, kurš pieņem likumus un arī ievēl Valsts prezidentu. Parlamenta deputātiem nevar piemērot kriminālvajāšanu. Lielākās izpildpilnvaras ir premjerministram, bet prezidents galvenokārt ir ceremoniāls valsts galva. 2000. gadā Latvija uzsāka sarunas par pievienošanos ES. 2003. gada 16. aprīlī tika parakstīts Pievienošanās līgums. 2004. gadā Latvija kļuva par ES un NATO dalībvalsti.

* Materiālam par Latviju jāatrodas apakšiedaļā “Parlamentārās demokrātijas”. (Red. piezīme)

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Saeima (Parlaments) Vienpalātas parlaments 100 deputāti, kas vispārējās un tiesišās vēlēšanās ievēlēti uz četriem gadiem. Ierosina tiesību aktus; apstiprina valdības sagatavotos likumprojektus; ar vienkāršu balsu vairākumu noraida prezidenta veto; ar neuzticības balsojumu atceļ premjerministru; ar divu trešdaļu balsu vairākumu groza Konstitūciju (Satversmi).	IZPILDVARA Prezidents Ievēlēts vismaz ar 51 Saeimas deputāta balsu vairākumu uz četriem gadiem. Valsts galva. Pārstāv valsti starptautiskajā arēnā; izsludina Saeimā pieņemtos likumprojektus; ar nacionālā referendumā apstiprinājumu atlaiz parlamentu.	TIESAS Satversmes tiesa Lemj par likumu atbilstību Konstitūcijai. Tajā ir septiņi tiesneši.
Reģionālā pārvalde 33 rajoni; pagastos un pilsētās ir vēlētas padomes (pašvaldības).	Premjerministrs Nominē prezidents, apstiprina parlaments. Valdības galva; vada Ministru kabinetu; atbildīgs parlamentam.	Augstākā tiesa Augstākā pārskatīšanas un apelācijas tiesa civilīetās un krimināllietās. Parlaments apstiprina Augstākās tiesas priekšsēdētāju uz septiņiem gadiem, pārējos tiesnešus – uz mūžu.
	Ministru kabinets Ministru nominē premjerministrs, ieceļ parlaments. Pārtrauga valsts pārvaldes darbu.	Appālbaltiesas Rajonu tiesas

NAMĪBIJA

Oficiālais nosaukums: **NAMĪBIJAS REPUBLIKA**

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 1,8 milj.
	GALVASPILSĒTA: VINDHUKA
	PLATĪBA: 825 418 km ²
	NEATKARĪBA: 1990
	KONSTITŪCIJA: 1990

NAMĪBIJAS nosaukums radies no vārda *namib*, kas namu valodā nozīmē "vieta, kur nekā nav".

RELĪGIJA: kristieši 80–90% (vismaz 50% luterāņu), vietējie ticējumi 10–20%

VALSTS VALODA: angļu

REĢIONI VAI PROVINCES: 13 reģioni

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LĪDZĒKĻI: daļēja politiskā cenzūra

Laikraksti: 4 dienas laikraksti

TV: 2 neatkarīgi dienesti

Radio: 5 neatkarīgi dienesti

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: romiešu–holandiešu tiesības; neatziņst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: *ACP, AfDB, ANO, C, CCC, ECA, FAO, G77, IAEA, ICAD, ICTU, ICRM, IFAD, IFC, IFRCS, ILO, Interpols, IOM (novērot.), ISO (korespond.), ITU, NAM, OAU, OPCW, PDK, PTO, PVO, SACU, SADC, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNHCR, UNIDO, UNINEE, UPU, WIPO, WMO, WTO*

POLITISKĀS PARTIJAS: *SWAPO* – Dienvidrietumu Āfrikas Tautas organizācija; *CoD* – Demokrātu kongress; *DTA* – Demokrātiskā Turnhalles aliance; *UDF* – Apvienotā demokrātiskā fronte; *MAG* – Kontroles un rīcības grupa

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 126.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 2030

INFLĀCIJA: 8,6%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): 162 milj. USD

VALŪTAS MAINAS KURSI/ ASV dolāri: 7,570–11,995 Namībijas dolāri

VALSTS VALŪTA: NAMĪBIJAS DOLĀRS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	●	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Nav obligātā valsts militārā dienesta.
- Bruņoto spēku atvilkšana no ANO Miera uzturēšanas misijas Kongo Demokrātiskajā Republikā sākās 2001. gadā.
- Robežapsardzības nolīgums ar Angolu.
- Problēmas rada sveši traleri, kas nodarbojas ar maluzejniecību.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: karš par neatkarību (1966–1988). Iesaistījās misijā Kongo Demokrātiskajā Republikā

NAMĪBIJAS CEĻŠ UZ NEATKARĪBU ir bijis ilgs un vardarbīgs. 1883. gadā Namībiju anektēja Vācija un izveidoja Dienvidrietumu Āfrikas protektorātu, kur baltie kontrolēja visu vietējo lauksaimniecību. Pirmā pasaules kara laikā to okupēja Dienvidāfrika. Tautu Savienība to kā mandātteritoriju nodeva Dienvidāfrikas pārvaldē. Arī pēc Otrā pasaules kara Dienvidāfrika nelikumīgi paturēja savu kontroli un atteicās nodot Namībiju Apvienoto Nāciju Organizācijas aizbildnībā.

1966. gadā ANO atsauca savu mandātu, un tajā pašā gadā marksistiskā Dienvidrietumu Āfrikas Tautas organizācija (*SWAPO*) ar Kubas atbalstu sāka partizānu kampaņu no Zambijas, bet vēlāk no Angolas nolūkā pārņemt varu Dienvidrietumu Āfrikā. 1988. gadā Angola un Dienvidāfrika parakstīja miera līgumu. Pēc 11 sarunu gadiem saskaņā ar ANO miera plānu Dienvidāfrika beidzot piekrita izvērt savu karaspēku no Namībijas, ja Kuba atvilkt savu spēkus no Angolas. Karadarbība starp *SWAPO* un Dienvidāfriku tomēr pilnībā netika pārtraukta, lai gan Apvienoto Nāciju Organizācija un Rietumu kontaktu grupa, kurā ietilpa Kanāda, Francija, Vācija un Lielbritānija, centās neatkarīgajā Namībijā noorganizēt brīvas vēlēšanas.

Pāreja uz neatkarību oficiāli sākās 1989. gada 1. aprīlī, bet to kavēja turpmāka vardarbība, kad *SWAPO* nepakļāvās līguma nosacījumiem un sāka pārvietot savus spēkus. Dienvidāfrikā un vietējā policija izrādīja pretestību; tas atkal izvērtās asiņsizliešanā.

Pārejas periods uz neatkarību paredzēja pārtraukt apartheida politiku, kas diskriminēja melno vairākumu. *SWAPO* pārliecinoši uzvarēja 1990. gada vēlēšanās, kurās piedalījās 98% vēlētajū, un par prezidentu kļuva viņu līderis Sems Nujomas. Kopš neatkarības atgūšanas *SWAPO* ir bijusi valdošā partija, tās pārstāvji ieņem lielāko daļu amatu valsts pārvaldē. Lai gan saskaņā ar Konstitūciju prezidentu var ievēlēt tikai uz diviem termiņiem, 1998. gadā ar īpašiem grozījumiem tika noformētas prezidenta Nujomas tiesības palikt amatā vēl trešo termiņu.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Lielais bezdarbs, kad gandrīz 40% iedzīvotāju ir bezdarbnieki, veicina noziedzību, kā arī atšķirības starp ienākumu līmeņiem.
- Namībija ir ļoti atkarīga gan no Dienvidāfrikas importa, gan no tās iepirkumiem. Tomēr zveja un derīgo izrakteņu krājumi ir laba izdevība meklēt arī citus tirdzniecības partnerus.
- Namībija rūpējas par ekoloģijas jautājumiem. Tā ir kļuvusi par pirmo valsti pasaulē, kuras Konstitūcijā iekļauta sadaļa par dabas aizsardzību; aptuveni 14% teritorijas – lielākā daļa Namībijas tuksneša piekrastes joslas – ir aizsargājama.
- Namībija un Botsvāna cenšas atrisināt strīdus par Kaprivi joslu. Botsvānas pastāvīgie iedzīvotāji ieilst pret Namībijas plāniem būvēt Okavango hidroelektrostacijas dami uz Popa ūdenskrituma.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Parlaments Divpalātu parlaments Nacionālā sapulce 72 deputāti, kas vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēti uz pieciem gadiem; divu termiņu ierobežojums. Valsts galva; bruņoto spēku virspavēlnieks. Uzliek veto likumprojektiem; izsludina valsti ārķārtas stāvoklī. Nacionālā padome Tajā ir 26 locekļi, kas ieņem amatu sešus gadus; katra no 13 reģionālajām padomēm ievēlē divus pārstāvjus. Padomdevēja struktūra; var noraidīt likumprojekti. Reģionālā pārvalde 13 reģionus pārvalda vēlētas padomes.	IZPILDVARA Prezidents Ar absolūtu balsu vairākumu vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēts uz pieciem gadiem; divu termiņu ierobežojums. Valsts galva; bruņoto spēku virspavēlnieks. Uzliek veto likumprojektiem; izsludina valsti ārķārtas stāvoklī. Premjerministrs Ieceļ prezidents. Vada valdību. Kabinets Tajā ir prezidents, premjerministrs, premjerministra vietnieks, 20 Parlamenta locekļi; iecel prezidents. Pārtrauga valsts pārvaldes darbu.	TIESAS Tiesu dienesta komisija Iesaka amata kandidātus tiesu iestādēs un veic disciplinārus pasākumus. Tajā ir Augstākās tiesas priekšsēdētājs, ģenerālprokurors, prezidenta iecelts tiesnesis, divi advokāti. Augstākā tiesa Augstākā pārskatīšanas un apelācijas tiesa. Tiesnesus pēc Tiesu dienesta komisijas ieteikuma iecel prezidents. Augstā tiesa Civilietas un kriminālietas. Tiesnesus pēc Tiesu dienesta komisijas ieteikuma iecel prezidents. Zemākas instances tiesas Vada mīertiesneši.

BOTSVĀNA

Oficiālais nosaukums: **BOTSVĀNAS REPUBLIKA**

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 1,6 milj.
GALVASPILSĒTA: GABORONE
PLATĪBA: 600 370 km ²
NEATKARĪBA: 1966
KONSTITŪCIJA: 1965

BOTSVĀNA ir nosaukta dominējošās etniskās grupas – cvanu jeb batsvanu – vārdā.

RELIĢIJA: vietējie ticējumi 85%, kristieši 15%

VALSTS VALODA: angļu

REĢIONI VAI PROVINCES: 9 distrikti

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: 1 dienas laikraksts. Valdības ietekmi šajā laikrakstā kompensē daudzie žurnāli.

TV: 1 valstij piederošs dienests

Radio: 3 dienesti – 1 pieder valstij, 2 neatkarīgi

VĒLEŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: paražu tiesības un romiešu–holandiešu tiesību tradīcijas; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACP, AIDB, ANO, C, CCC, FAO, G77, ICAO, ICFTU, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRCS, ILO, Interpols, ISO, ITU, NAM, OAU, OPCW, PTO, PVO, SACU, SADC, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: BDP – Botsvānas Demokrātiskā partija; BNF – Botsvānas Nacionālā fronte; BCP – Botsvānas Kongresa partija

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 109.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 3300

INFLĀCIJA: 8,6%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE):

517 milj. USD

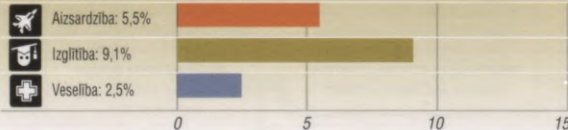
VALŪTAS MAINĀS KURSI/ ASV dolārs:

5,37–7,02 pulas

VALSTS VALŪTA: PULA

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsoņkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Nav obligātā valsts militārā dienesta.
- Armijas reformēšana un modernizācija sākās 2000. gadā.
- Kopš 2000. gada sievietēm atļauts iestāties armijā.
- Aizsardzības spēku apmācību nodrošina ASV.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

BOTSVĀNAS POLITISKO VĒSTURI uzskata par veiksmīgu, jo tās valsts pārvaldes stabilitāte ir pretstatā daudzu Āfrikas postkoloniālo valstu nestabilitātei. 1885. gadā Apvienotā Karaliste izveidoja Bečuanalendas protektorātu, lai neļautu tur nesankcionēti apmesties būru kolonistiem no kaimiņos esošās Dienvidāfrikas un tagadējās Zimbabves. Pēc neatkarības iegūšanas 1966. gadā Bečuanalendas ziemeļdaļa tika proklamēta Botsvānas republika, bet dienviddaļa kļuva par Dienvidāfrikas Ziemeļrietumu provinci. Par pirmo prezidentu tika ievēlēts neatkarības kustības līderis Seretse Khama. Līdz savai nāvei 1980. gadā Khama vēl divas reizes tika ievēlēts par prezidentu.

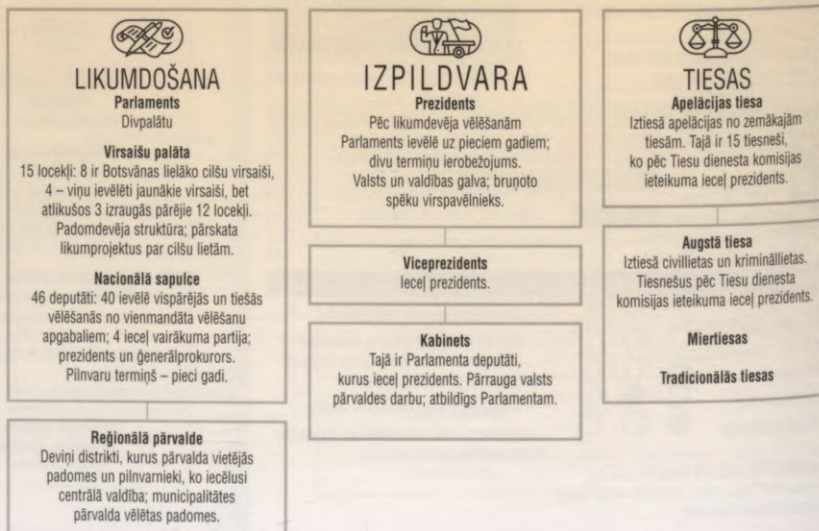
Šai prezidentālajai demokrātijai raksturīgs diezgan spēcīgs prezidents, ko ievēlēja Nacionālā sapulce – likumdevēja apakšņams. Prezidents ir gan valsts, gan valdības galva atšķirībā no citām valstīm, piemēram, Gvinejas, kur šīs funkcijas ir sadalītas starp prezidentu un premjerministru. Kopš neatkarības atgūšanas Botsvānā ir bijuši tikai trīs prezidenti, bet 1999. gadā stājās spēkā divu termiņu ierobežojums. Prezidents ieceļ Kabinetu un viceprezidentu, viņam ir ierobežotas likumdošanas veto tiesības, un viņš var pieteikt karu un parakstīt līgumus.

Prezidents jebkurā laikā var arī sasaukt vai atlaist Nacionālo sapulci. Tās funkcijas ir līdzīgas britu Apakšņama funkcijām. Cilšu un paražu jautājumos prezidentam un Nacionālajai sapulcei jāapspriežas ar Parlamenta augšņamu – Virsaišu palātu. Botsvānu uzskata par daudzpartiju demokrātiju, tomēr kopš neatkarības iegūšanas pie varas bez pārtraukuma ir bijusi Botsvānas Demokrātiskā partija (BDP). 1999. gada vēlēšanās BDP Nacionālajā sapulcē ieguva 33 no 40 iespējamām vietām. Konkurējošā partija Botsvānas Nacionālā fronte (BNF) ieguva sešas vietas. Trešā partija – Botsvānas Kongresa partija (BCP) – ieguva vienu vietu. BDP pārstāvjiem ir arī visas četras papildvietas Nacionālajā sapulcē. Neatkarīgā tiesu joma balstās gan uz angļu vispārējām tiesībām, gan uz romiešu–holandiešu tiesībām, kas dominē blakus esošajā Dienvidāfrikas Kāpas provincē. Tiesu sistēmā ietilpst Apelācijas tiesa, kas ir galīgā apelācijas iestāde, Augstā tiesa, kurai ir neierobežota jurisdikcija iztiesāt visas civillietas un krimināllietas un atkārtoti izskatīt zemāko tiesu lēmumus, un distriktu mīertiesas.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Oficiālā opozīcijas partija BNF ir ierosinājusi, ka prezidentam jābūt tautas ievēlētam, bet valdošā BDP negrib pieņemt šo ierosinājumu.
- Lai gan BDP pārstāvji ir bijuši iesaistīti skandālos, "Transparency International", kas atrodas Berlīnē, 1999. gadā atzina Botsvānu par vismazāk korumpēto valsti Subsahāras Āfrikā.
- Gadu gaitā "Freedom House", kas atrodas Ņujorkā, ir augstu novērtējusi Botsvānu par cilvēktiesību ieviešanu un pilsonisko kultūru.
- Botsvānā ir pasaulē augstākie HIV/AIDS saslimšanas rādītāji pieaugušo vidū; saskaņā ar nesenojiem aprēķiniem – aptuveni 39%; tas ir krietni vairāk nekā Svazilendā un Zimbabvē, kur šis rādītājs ir aptuveni 25%.

VALSTS PĀRVALDE

GVINEJA-BISAVA

Oficiālais nosaukums: **GVINEJAS-BISAVAS REPUBLIKA**

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 1,2 milj.
GALVASPILSĒTA: BISAVA
 PLATĪBA: 36 120 km²
NEATKARĪBA: 1973
 KONSTITŪCIJA: 1984

GVINEJAS-BISAVAS, tāpat kā Gvinejas, nosaukums radies no berberu vārda *aguiunaw* vai *gnawa* – tie abi nozīmē "melns cilvēks".

RELĪĢIJA: vietējie ticējumi 52%, musulmaņi 40%, kristieši 8%

VALSTS VALODA: portugāļu

REĢIONI VAI PROVINCES: 9 reģioni

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI: daļēja politiskā cenzūra

Laikraksti: 1 dienas laikraksts

TV: 1 valstij piederošs dienests

Radio: 3 dienesti – 1 pieder valstij, 2 neatkarīgi

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: cilšu un parauz tiesības; atzīgt Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACCT, ACP, ANO, ECA, ECOWAS, FAO, FZ, G77, ICAO, ICTFU, ICIRM, IDA, IDB, IFAD, IFC, IFRC, ILO, Interpols, IOM, ITU, NAM, OAU, OIC, OPCW (parakstītāja), PTO, PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WAOB (reģionāla), WAEMU, WFTU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: PRS – Sociālās atjaunotnes partija; RGB – Gvinejas-Bisavas Pretošanās kustība; PAIGC – Afrikāņu partija par Gvinejas un Kaboverdes neatkarību; AD – Alianse par demokrātiju

ETNISKĀS SASTĀVS

eiropieši un mulāti
mazāk par 1%

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 183.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 180

INFLĀCIJA: 8,6%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -27 milj. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs:

698,7–736,7 CFA (Āfrikas) franki

VALSTS VALŪTA: CFA (ĀFRIKAS) FRANKS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

Aizsardzība: 1,7%

Izglītība: (nav datu)

Veselība: 4%

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

Piespiedu izmaiņas valdībā

Pilsonkari

Starptautiski kari

Ārvalstu intervence

- Obligāts valsts militārais dienests.
- Spriedze attiecībā ar Sjerraleoni un Libēriju.
- Kārtības uzturēšanā sakarā ar apvērsumiem un dumpjiem bija iesaistīta ECOWAS.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: militārais apvērsums 1980. gadā; pilsonkarš (1998–1999)

GVINEJU-BISAVU 15. GADSIMTĀ ATKLĀJA PORTUGĀĻI, un tā kļuva par Portugāles teritoriju – tāpat kā Kaboverdes (Zaļā raga) salas. 20. gadsimtā tās kopā cīnījās par neatkarību no Portugāles. 1956. gadā izveidojās nelegālā Afrikāņu partija par Gvinejas un Kaboverdes neatkarību (PAIGC). Tā 1961. gadā sāka bruņotu sacelšanos pret portugāļu varu.

Gvineja-Bisava ir gājusi to pašu ceļu, ko tās nepieredzējušās ciņšbiedres Centrālāfrikas Republika, Gvineja un citas Āfrikas demokrātiskās valstis: neatkarība no Portugāles 1974. gadā pēc ilga atbrīvošanās kara; vienpartijas vara, kas turpinājās līdz 1994. gadam; vairāki kā veiksmīgi, tā neveiksmīgi militāri apvērsumi 80. un 90. gados; apstrīdētas vēlēšanas 1994. gadā; bieži Konstitūcijas grozījumi (jauna Konstitūcija 1984. gadā, divreiz grozīta 1991. gadā un vienreiz – 1996. gadā); pastāvīgi politiskie nemieri.

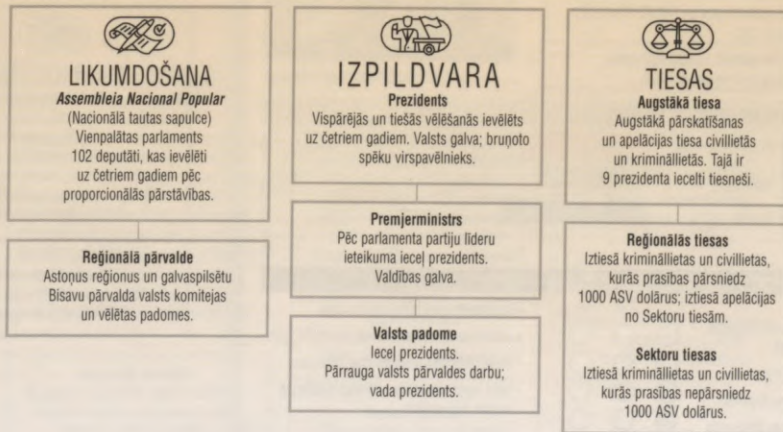
Līdz ar pilnasinīgas daudzpartiju politikas sākumu 1994. gadā Konstitūcija pirmo reizi paredzēja, ka prezidentu ievēlē nevis likumdevējs, bet tauta vispārējās vēlēšanās. Prezidents saglabā arī izpildpilnvaras, bruņoto spēku virspavēlnieka amatu un tiesības iecelt premjerministru – valdības galvu. Pēc armijas sacelšanās 1998. gadā un turpmākām cīņām starp prezidenta un armijas atbalstītājiem izveidojās nacionālās vienības valdība; 1999. gadā tā gan tika gāzta. Notika jaunas Nacionālās tautas sapulces (*Assembleia Nacional Popular*) vēlēšanas, kurās uzvarēja Sociālās atjaunotnes partija (PRS). 2000. gadā tās kandidāts Koumba Jalla kļuva par prezidentu, taču 2003. gada septembrī par nemākulīgu vadību viņš tika gāzts. Pēc tam divus gadus vara bija armijas izveidotās civilās pārējas valdības rokās.

Pēc 1990. gada pieņemtie Konstitūcijas grozījumi ierobežoja Nacionālās sapulces pilnvaras un samazināja tās lielumu. 1999. gada vēlēšanās PRS ieguva 37% vietu Nacionālajā sapulcē, bet Gvinejas-Bisavas Pretošanās kustība (RGB) ar 27% un Afrikāņu partija par Gvinejas un Kaboverdes neatkarību (PAIGC) (līdz 1994. gadam vienīgā politiskā partija) ar 24% nedaudz atpalika. Galīgā apelācijas tiesa valstī ir Augstākā tiesa (*Supremo Tribunal de Justiça*).

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Gvineja-Bisava ir viena no 10 nabadzīgākajām valstīm pasaulē, tā ir arī viena no mazattīstītākajām valstīm. Kropļīgā ekonomika, ko izpostījis pilsonkarš un armijas tendence iejaukties valdībā, apgrūtinā valsts pāreju uz demokrātiju.
- Partiju etniskais raksturs rada nenoteiktību politikā un ļauj armijai saglabāt noteicošo lomu.
- Veselības aprūpes sistēma ir viena no sliktākajām pasaulē, tādēļ ir liela zīdaiņu mirstība; vidējais dzīves ilgums – 45 gadi.
- Apmēram 70% iedzīvotāju nespēj nodrošināt pat savas pamatvajadzības.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA
Assembleia Nacional Popular
 (Nacionālā tautas sapulce)
 Vienpalātas parlaments
 102 deputāti, kas ievēlēti uz četriem gadiem pēc proporcionālās pārstāvības.

IZPILDVARA
 Prezidents
 Vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēts uz četriem gadiem. Valsts galva; bruņoto spēku virspavēlnieks.

TIESAS
 Augstākā tiesa
 Augstākā pārskatīšanas un apelācijas tiesa civillietās un krimināllietās. Tajā ir 9 prezidenta iecelti tiesneši.

Reģionālā pārvalde
 Astoņus reģionus un galvaspilsētu Bisavu pārvalda valsts komitejas un vēlētas padomes.

Premjerministrs
 Pēc parlamenta partiju līderu ieteikuma iecel prezidents. Valdības galva.

Reģionālās tiesas
 Iztiesā krimināllietas un civillietas, kurās prasības pārsniedz 1000 ASV dolārus; iztiesā apelācijas no Sektoru tiesām.

Valsts padome
 Iecel prezidents. Pārrauga valsts pārvaldes darbu; vada prezidentus.

Sektoru tiesas
 Iztiesā krimināllietas un civillietas, kurās prasības nepārsniedz 1000 ASV dolārus.

KIPRA

Oficiālais nosaukums: KIPRAS REPUBLIKA

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 790 000
	GALVASPILSĒTA: NIKOSIJA
	PLATĪBA: 9250 km ²
	NEATKARĪBA: 1960
	KONSTITŪCIJA: 1960

DOMĀJAMS, KA KIPRA nosaukta vietējā auga *kupros* vārdā (grieķu val. – *Cerastes*), kas nozīmē "ragainais".

RELĪĢIJA: grieķu pareizticīgie 78%, musulmaņi 18%, maronīti, Armēņu apustulniskās baznīcas locekļi un citi 4%

VALSTS VALODAS: grieķu un turku

REĢIONI VAI PROVINCES: 6 apgabali

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: 9 dienas laikraksti

TV: 6 dienesti – 1 valsts kontrolēts, 5 neatkarīgi

Radio: 5 dienesti – 1 valsts kontrolēts, 4 neatkarīgi

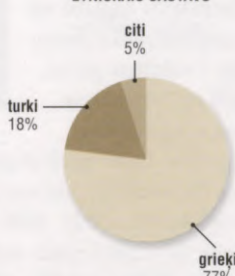
VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējās

TIESĪBU SISTĒMA: vispārējās tiesības un civiltiesības; atzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ANO, Australia Group, C, CCC, ECE, EDSO, EP, ERAB, ES, FAO, G77, IAEA, ICAO, ICC, ICFTU, IDA, IFAD, IFC, IFRCS (asoc. valsts), IHO, ILO, Interpols, IOM, ISO, ITU, KPG, NAM, OAS (novērot.), OPCW, PCA, PDK, PTO, PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WFTU, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: AKEL – Kipras Progresīvā darba tautas partija; DISY – Demokrātiskā apvienība; DIKO – Demokrātiskā partija; KISOS – Sociāldemokrātu kustība

ETNISKAIS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 86.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 12 370

INFĻĀCIJA: 4,1%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE):

-456 milj. USD

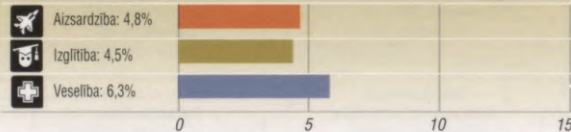
VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs:

0,6116-0,6461 Kipras mārciņas

VALSTS VALŪTA: KIPRAS MĀRCIŅA

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiskie kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	●	○	○

- Obligātais valsts militārais dienests.
- ANO Miera uzturēšanas misija kopš 1974. gada.
- Divas Lielbritānijai piederošas karabāzes.
- 2003. gada sarunas par atkalapvienošanos beidzās bez rezultāta.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: ANO Miera uzturēšanas spēki (UNFICYP) patrolē Zajāļā joslā

GANDRĪZ 30 GADUS ANO Miera uzturēšanas spēki atrodas buferzonā starp grieķu kipriešu Kipras Republiku salas dienvidos un pašproklamēto Kipras Turku republiku ziemeļos. Kipras grieķu un turku kopienu konflikts sākās pēc tam, kad Kipra 1960. gadā ieguva neatkarību no Lielbritānijas. 1974. gadā militārā hunta Atēnās atbalstīja apvērsumu pret arhibīskapu Makariju – grieķu Kipras harismātisko prezidentu –, jo viņš bija atteicies no *enosis* (Kipras atkalapvienošanas ar Grieķiju) politikas. Turcijas karaspēka vienības sagrāba salas ziemeļu trešdaļu, lai aizstāvētu Kipras turku tautības iedzīvotājus no iespējamās vardarbības. Grieķu tautības kiprieši bēga uz dienvidiem, bet turku tautības kiprieši devās uz ziemeļiem. ANO atbalstīja sarunas par izeju no strupceļa.

BUFERZONA

Zieme brīdina par mīnām zonā, kuru Kiprā kontrolē Apvienoto Nāciju Organizācija. Augšējā stūrī: ANO karavīrs apsargā grieķu pusi buferzonā, kas nodala turku un grieķu sektorus.

Kipras Republikas valdība ir starptautiski atzīta institūcija salā. Pašpasludinātajai Kipras Turku republikai, ko ir atzinusi vienīgi Turcija, ir sava Konstitūcija, demokrātiski vēlētas institūcijas un valdība. Oficiālā Kipras valsts pārvalde ir prezidentāla demokrātija. Prezidents ir gan valsts, gan valdības galva un ieceļ Ministru padomi, kas izpildvaru daļa ar prezidentu. Valstī nav viceprezidenta un premjerministra, jo saskaņā ar pēcneatkarības Konstitūciju šie amati paredzēti turku tautības kipriešiem. Kamēr tiek meklēts risinājums salas šķietami bezcerīgajai situācijai, spēkā ir 1960. gada Konstitūcija.

Vienpalātas Pārstāvju palāta ierosina un pieņem tiesību aktus, lai gan prezidents var uzlikt veto likumprojektiem, kas attiecas uz ārlietām, drošību un aizsardzību. Konstitūcija atzīst likumdevēja neatkarību, un prezidentam nav pilnvaru to atlaist.

Zvērināto tiesas izskata krimināllietas, bet apgabaltiesas – gan krimināllietas, gan civilīetas. Augstākā tiesa ir apelācijas tiesa gan krimināllietās, gan civilīetās un izšķir visus strīdus par atbilstību Konstitūcijai.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA <i>Vouli Antiprospan</i> (Pārstāvju palāta) Vienpalātas parlaments 80 deputāti, kas vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēti uz pieciem gadiem; 56 vietas rezervētas grieķu kipriešiem, bet 24 – turku kipriešiem.	IZPILDVARA Prezidents Vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēts uz pieciem gadiem. Valsts un valdības galva. Ieceļ ģenerālprokuroru un valsts augstākās amatpersonas; apzēlošanas un soda mīkstinašanas tiesības. Veto tiesības likumprojektiem, kas attiecas uz ārlietām, drošību un aizsardzību.	TIESAS Augstākā tiesa Augstākā pārskatīšanas un apelācijas tiesa krimināllietās un civilīetās. Lemj par likumu atbilstību Konstitūcijai. Tajā ir 10 prezidenta iecelti tiesneši.
Reģionālā pārvalde Sešus apgabalus pārvalda iekšlietu ministra ieceltas amatpersonas.	Premjerministrs Amats ar Konstitūciju rezervēts Kipras turkam.	Augstākā tiesu padome Ieceļ amatā, paaugstina amatā, pārvēd citā amatā, disciplināri soda un atceļ no amata visus zemāko tiesu tiesnešus un tiesu amatpersonas. Tajā ir ģenerālprokurors, Augstākās tiesas tiesneši, kipriešu advokāti.
	Ministru padome Ieceļ prezidents. Nosaka politiku; pārrauga valsts pārvaldes darbu; vada prezidents.	Zvērināto tiesas Iztiesā krimināllietas.
		Apgabaltiesas Iztiesā civilīetas un krimināllietas.

GAJĀNA

Oficiālais nosaukums: **GAJĀNAS KOOPERATĪVĀ REPUBLIKA**

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 763 000
GALVASPILSĒTA: DŽORDŽTAUNA
PLATĪBA: 214 970 km ²
NEATKARĪBA: 1966
KONSTITŪCIJA: 1966

GAJĀNAS nosaukums radies no Amerikas indiāņu vārda *guiana*, kas nozīmē "daudzo ūdeņu zeme".

RELIĢIJA: kristieši 50%, hinduisti 35%, musulmaņi 10%, citi 5%

VALSTS VALODA: angļu

REĢIONI VAI PROVINCES: 10 distrikti

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSSAZIŅAS LĪDZEKĻI: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: 2 dienas laikraksti

TV: 16 dienesti – 1 pieder valstij, 15 neatkarīgi

Radio: 1 valstij piederošs dienests

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: angļu vispārējās tiesības ar romiešu-holandiešu sistēmas ietekmi; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekrišanu

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACP, ANO, C, Caricom, CCC, CDB, ECLAC, FAO, G77, IADB, ICAO, ICFTU, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRC, ILO, Interpols, ISO (parakstītāja), ITU, LAES, NAM, OAS, OIC, OPANAL, OPCW, PCA, PDK, PTO, PVO, RG, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WFTU, WIPO, WMO

POLITISKĀS PARTIJAS: PPP-CIVIC – Tautas progresīvā partija-CIVIC; PNC – Tautas nacionālais kongress; GAP-WPA – Gajānas Ricības partija-Darba tautas apvienība; ROAR – "Rosināt, organizēt un atjaunot"; TUF – Apvienotais spēks

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 163.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 860

INFLĀCIJA: 6,1%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -117 milj. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 180,5 Gajānas dolāri

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS VALŪTA: GAJĀNAS DOLĀRS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Nav obligātā valsts militārā dienesta.
- Robežkonflikts ar Venecuēlu.
- Armiju finansē un apmāca galvenokārt ASV un Lielbritānija.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: politiska izrēķināšanās (1998-1999, 2001)

TRIJU HOLANDIEŠU KOLONIJU – Esekibo, Demeraras un Berbisas teritorija, kas tagad ir Gajānas Kooperatīvā Republika, 1814. gadā tika atdota Lielbritānijai un kļuva par Britu Gajānu. Tagad Gajāna, kas 1966. gadā ieguva neatkarību, ir prezidentāla demokrātija un vienīgā valsts Dienvidamerikā, kurā oficiālā valoda ir angļu valoda.

Pirmajās vēlēšanās Britu Gajānā 1953. gadā uzvarēja Tautas progresīvā partija (PPP) marksista Čedi Džagana vadībā. Tomēr pēc pieciem mēnešiem Londona atlaida parlamentu, uzskatot, ka Džagans plāno ieviest Gajānā komunistisku sistēmu. 1955. gadā Tautas progresīvā partija (PPP) sašķēlās rasistiskos un ideoloģiskos afrogaļāniešu un indogaļāniešu atzaros. Kopš tā laika politikā dominē etniskās piederības faktors. No 1964. līdz 1992. gadam pie varas bija afrogaļāniešu Tautas nacionālais kongress (PNC). 1964. gadā Forbess Burnhems, kas līdz tam bija premjerministrs un kopā ar Čedi Džaganu pārvaldīja valsti, pārņēma visu varu savās rokās. Viņš izveidoja koalīciju ar mazākuma Apvienoto spēku partiju un valdīja ar autoritārām metodēm. 1980. gadā izdarītie Konstitūcijas grozījumi deva iespēju Burnhemam kļūt par prezidentu. Viņa prezidentūras laikā tika apspiestas cilvēktiesības, noslepkavotas divas ievērojamas politiskas personas un plaši izplatīta vēlēšanu viltošana. Tomēr, par spīti plašajiem protestiem, Burnhems saglabāja varu līdz pat savai nāvei 1985. gadā. Vēlēšanās, kas notika 1992. gadā un tika atzītas par Gajānas pirmajām likumīgajām vēlēšanām kopš neatkarības iegūšanas, uzvarēja PPP un par prezidentu kļuva Džagans. Viņš revidēja savus marksistiskos uzskatus un sekmēja brīvā tirgus ekonomikas ieviešanu. Pēc viņa nāves 1997. gadā par prezidenti kļuva viņa atraitne Žanete. Tas izraisīja vardarbīgus PNC protestus. 1999. gadā viņa atkāpās no amata. PPP palika pie varas, bet starp PPP un PNC atbalstītājiem turpinājās sporādiski vardarbības uzliesmojumi.

Forbesa Burnhema laikā Gajānas 1980. gada Konstitūcijā tika izdarīti grozījumi, kā rezultātā līdz tam galvenokārt ceremoniālais prezidenta amats tika pārvērstis par ietekmīgu un spēcīgu prezidentūru. Prezidents ir valsts galva, izpildvaras galvenā persona un bruņoto spēku virspavēlnieks – tas viss apvienots vienā vēlētajā amatā. Premjerministrs ir pakļauts prezidentam. Konstitūcija pieļauj vairākas opozīcijas partijas, bet to vadītāji ne vienmēr bauda vārda brīvību.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Saspīlētās attiecības starp afrogaļāniešu PNC un indogaļāniešu PPP bieži vien pāraug vardarbībā. Politiskā nestabilitāte ir mazinājusi investoru uzticību.
- Gajāna, kas lielā mērā ir atkarīga no derīgo izrakteņu eksporta, ir ļoti jutīga pret patēriņa preču cenu svārstībām pasaulē.
- Šī ir viena no nabadzīgākajām valstīm rietumu puslodē.
- Gajānas lielākoties neefektīvie policijas spēki tiek nopietni kritizēti par korupciju.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA National Assembly Vienpalātas parlaments 65 deputāti, kas ievēlēti uz pieciem gadiem: 53 ievēlēti pēc proporcionālas pārstāvības, 10 iecel reģionālās padomes, 2 iecel Vietējo demokrātisko institūciju Nacionālais kongress. Pieņem likumprojektus un Konstitūcijas grozījumus; noraida veto; par Konstitūcijas pārkāpumiem ar divu trešdaļu vairākumu atceļ prezidentu (prezidenta atceļšanai par rupjām vadības kļūdām vajadzīgs trīs ceturtdaļu balsu vairākums).	IZPILDVARA Prezidents Pēc likumdevēja vēlēšanām Nacionālās sapulces vairākums ievēl uz pieciem gadiem; divu termiņu ierobežojums. Valsts galva; bruņoto spēku virspavēlnieks. Uzliek veto likumprojektiem; apstiprina Konstitūcijas grozījumus; atlaiž parlamentu un reģionālās padomes; izsludina jaunas vēlēšanas.	TIESAS Augstākā tiesa Apelācijas tiesa un Augstā tiesa. Augstās tiesas priekšsēdētāju un Apelācijas tiesas augstāko tiesnesi iecel Tiesu dienesta komisija; pārējos tiesnešus iecel prezidents.
Reģionālā pārvalde 10 distriktus pārvalda vēlētas reģionālās padomes; vietējās kopienas pārvalda ciemu vai pilsētu padomes.	Premjerministrs Parlamenta loceklis; iecel prezidents. Valdības galva.	Miertiesas Iztiesā krimināllietas un civilprasības, arī apsūdzības par sīkiem noziegumiem katrā distriktā.
	Ministru padome Iecel prezidents. Pārbauga valsts pārvaldes darbu.	

ANGOLA

Oficiālais nosaukums: **ANGOLAS REPUBLIKA**

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 13,5 milj.
	GALVASPILSĒTA: LUANDA
	PLATĪBA: 1 246 700 km ²
	NEATKARĪBA: 1975
	KONSTITŪCIJA: 1975

ANGOLA ir nosaukta Ndongo valsts valdnieka *Ngolas* vārdā; viņš valdīja reģionā 15. gs. beigās.

RELĪĢIJA: vietējie ticējumi 47%, Romas katoļi 38%, protestanti 15%

VALSTS VALODA: portugāļu

REĢIONI VAI PROVINCES: 18 provinces

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI: absolūta politiskā cenzūra

Laikraksti: 2 dienas laikraksti

TV: 1 valsts kontrolēts dienests

Radio: 3 dienesti – 1 pieder valstij, 2 neatkarīgi

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: paražu tiesības un portugāļu tiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACP, AIDB, ANO, CCC, CEEAC, ECA, FAO, G77, IAEA, ICAO, ICTU, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRC, ILO, Interpols, IOM, ITU, NAM, OAS (novērot.), OAU, PTO, PVO, SADC, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WFTU, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: MPLA-PT – Angolas Tautas atbrīvošanas kustība – Strādnieku partija; UNITA – Nacionālā savienība par Angolas pilnīgu neatkarību; PRS – Sociālās atjaunošanas partija; FNLA – Angolas Nacionālās atbrīvošanas fronte; PLD – Liberāli demokrātiskā partija

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 121.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 290

INFLĀCIJA: 325%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -4 milj. USD

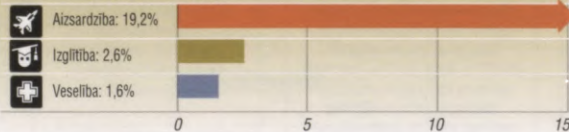
VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs:

16,70-31,86 jaunās kvanzas

VALSTS VALŪTA: JAUNĀ KVANZA

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiskie kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Nav obligātā valsts militārā dienesta.
- Bieži ieburkumi no Zambijas puses apdraud robežu drošību.
- Piekritusi ratificēt Otavas līgumu, kas prasā izvākt kājnieku minas.
- Pilsonkarā panāktais pamiers ir jāvis demobilizēt 80 000 karavīru.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: angoliņu pilsonkarš (1975-2000). Dienvidāfrikas un Kubas intervence. ANO Miera uzturēšanas misija (UNAVEM). Intervence Kongo Demokrātiskajā Republikā

PILSONKARŠ UN ETNISKIE KONFLIKTI ir bijuši Angolā gandrīz pastāvīgi gan pirms neatkarības iegūšanas no Portugāles 1975. gadā, gan pēc tam. Galvenās konfliktējošās puses – likumīgā Angolas Tautas atbrīvošanas kustība (MPLA) un dumpīgā Nacionālā savienība par Angolas pilnīgu neatkarību (UNITA) – uzsāka asiņainu un nežēlīgu karadarbību jau portugāļu koloniālās varas laikā. 1974. gada apvērsumā tika izveidota militāra pārejas valdība, bet tās koalīcija sabruka un atkal uzliesmoja pilsonkarš. Abus grupējumus atbalstīja starptautiski spēki: MPLA – Kuba, bet UNITA – Dienvidāfrika. 1975. gadā MPLA sagrāba Luandu un pasludināja neatkarību, bet postošais pilsonkarš turpinājās līdz 1989. gadam. 1991. gadā Angolas valdība parakstīja t.s. Biceses līgumu ar UNITA par demokrātisku Angolu Apvienoto Nāciju Organizācijas pārraudzībā. Tomēr, kad UNITA līderis Džonass Savimbi, kurš bija zaudējis pirmajās vēlēšanās 1992. gadā, pasludināja to rezultātus par viltotiem, karadarbība atsākās. Otrais izlīguma mēģinājums (1994) izgāzās 1998. gadā.

Karadarbības rezultātā bija sagrautas visas oficiālās politiskās, ekonomiskās un sociālās institūcijas, kas pastāvēja pirms neatkarības. Valsts varas oficiālā struktūra balstās uz republikānisko demokrātijas sistēmu. Faktiski politikā dominē prezidents un prezidenta partija, kurai ir ievērojama ietekme uz likumdevēju un tiesu varu. Tomēr valsts lauku apvidi ir etniski saistīti ar UNITA un uzticīgi tai. Attiecīgi oficiālā valdība kontrolē ne vairāk kā 90% valsts; tas grauj valdošās institūcijas efektivitāti.

Piemēru par ilgstošās karadarbības ietekmi netrūkst. Lai gan Angolā ir daudz naftas, tā cieš no pastāvīgiem ražošanas traucējumiem, kas tai neļauj pilnībā attīstīt šo nozari. Visā valstī ir izvietots astronomisks kājnieku mīnu skaits (rēķina, ka to ir apmēram 10 milj.), zemnieki tādēļ nevar apstrādāt laukus, un tas savukārt padara neiespējamu ekonomikas lauksaimniecisko pamatu izveidošanu. Postoši ir arī konflikta radītie zaudējumi sociālajā jomā. Veselības aprūpes sistēma nesēj aprūpēt neskaitāmos kara invalīdus.

Pēc tam kad valdības spēki 2002. gada februārī noslepkavoja ilggadējo UNITA līderi Džonasu Savimbi, sākās miera sarunas, kuru rezultātā 2002. gada aprīlī tika parakstīta vienošanās par pamieru. Angolas nākotni grūti prognozēt.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

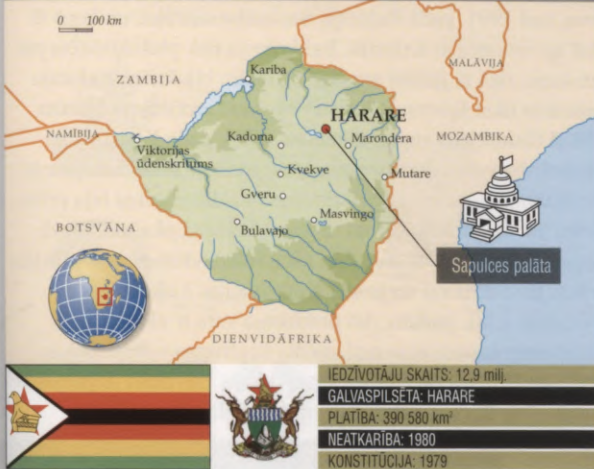
- Angolas iedzīvotāju vidū ir tik daudz cietušo, kam veikta amputācija, kā nekur citur pasaulē – gandrīz katrs ir cietis no kājnieku minām.
- Angolā ir ļoti augsts noziedzības līmenis. Parastas parādības ir slepkavības, kontrabanda, malumēdības un zādzības.
- Starptautiskā sabiedrība ir noteikusi striktus ierobežojumus Angolas dimantu tirdzniecībai, jo tā baidās, ka iegūtie līdzekļi tiks izmantoti vardarbīgu kaujinieku grupējumu finansēšanai.
- Sakarā ar pieaugušajām cīņām 1999. gadā ANO pārtrauca atbalstu; tas vēl vairāk pasliktināja sociālās labklājības līmeni.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Assembleia Nacional (Nacionālā sapulce) Vienpalātas parlaments 223 deputāti, kas ievēlēti uz četriem gadiem pēc proporcionālās pārstāvības. Sanāk divreiz gadā. Apstiprina valsts budžetu, pieņem likumus.	IZPILDVARA Prezidents Vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēts uz sešiem gadiem; divu termiņu ierobežojums. Valsts un valdības galva; bruno spēku virspavēlnieks. Izdod dekrētus; ar parlamenta apstiprinājumu piesaka karu; apzēlošanas tiesības; izsludina vispārējās vēlēšanas; sasauc parlamenta ārkārtas sesijas.	TIESAS Konstitucionālā tiesa Paredzēta ar 1992. gada Konstitūciju, lai lemtu par likumu un tiesas lēmumu atbilstību Konstitūcijai. Vēl jāizveido. Septiņi locekļi: 3 iecels prezidents, 3 – parlaments, 1 – Augstākā tiesa.
Reģionālā pārvalde 18 provinces pārvalda prezidenta iecelti gubernatori un vēlētas padomes.	Premjerministrs Apstiprina prezidents.	Augstākā tiesa Augstākā pārskatīšanas un apelācijas tiesa. Tiesnešus iecel prezidents. Provinču tiesas Municipālās tiesas
	Ministru padome Tajā ir 29 locekļi, ko iecel prezidents. Pārtrauga valsts pārvaldes darbu; vada prezidents.	

ZIMBABVE

Oficiālais nosaukums: ZIMBABVES REPUBLIKA

IEDZIVOTĀJU SKAITS: 12,9 milj.
 GALVASPILSĒTA: HARARE
 PLATĪBA: 390 680 km²
 NEATKARĪBA: 1980
 KONSTITŪCIJA: 1979

ZIMBABVES nosaukums šonu valodā nozīmē "virsaiša mājoklis" vai arī "lielā akmens celtnē".

RELIĢIJA: sinkrētisms (kristietības un tradicionālo ticējumu sajaukums) 50%, kristieši 25%, tradicionālie ticējumi 24%, citi 1%

VALSTS VALODA: angļu

REĢIONI VAI PROVINCES: 8 provinces un 2 pilsētas ar provinču statusu

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI: absolūta politiskā cenzūra

Laikraksti: 3 dienas laikraksti

TV: 1 valsts kontrolēts dienests

Radio: 1 valsts kontrolēts dienests

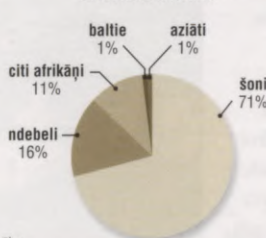
VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: angļu vispārējās tiesības; romiešu-holandiešu tiesību tradīcijas; neatstāt Starptautiskās Tiesas piekrišanu

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACP, AIDB, ANO, C, CCC, ECA, FAO, G15, G77, IAEA, ICAO, ICTU, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRC, ILO, Interpols, IOM (novērot.), ISO, ITU, NAM, OAU, OPCW, PCA, PDK, PTO, PVO, SADC, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UNMIK, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: MDC – Kustiiba par demokrātiskām pārmaiņām; Apvienotās partijas; ZANU–Ndonga – Zimbabves Afrikāņu nacionālā savienība–Ndonga; ZANU–PF – Zimbabves Afrikāņu nacionālā savienība–Patriotiskā fronte; ZAPU – Zimbabves Afrikāņu tautas savienība

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 105.

NKP UZ VIENU IEDZIVOTĀJU: USD 460

INFLĀCIJA: 58,5%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -425 milj. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 55,10–55,45 Zimbabves dolāri

VALSTS VALŪTA: ZIMBABVES DOLĀRS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Nav obligātā valsts militārā dienesta.
- Lai gan noslēgts Lusakas miera līgums, armija paliek Kongo Demokrātiskajā Republikā.
- Situāciju sarežģī kara veterāni, kas patvaļīgi sagrābj zemi.
- Uz laiku izslēgta no Britu Nāciju Sadraudzības.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: iesaistījās misijā Kongo Demokrātiskajā Republikā. Civilkonflikts kopš 2000. gada

KOPŠ NEATKARĪBAS IEGŪŠANAS 1980. gadā Zimbabvi ir pārvaldījis Zimbabves Afrikāņu nacionālās savienības–Patriotiskās frontes (ZANU–PF) līderis Roberts Mugabe, sākumā – kā premjerministrs, bet kopš 1987. gada – kā prezidents. Bijušās britu kolonijas Dienvidrodēzijas, tagad Zimbabves, balto mazākuma premjerministrs Jans Smits 1965. gadā vienpusēji pasludināja neatkarību. Partizānu karš pret Smita mazākuma valdību, ANO sankcijas un Lielbritānijas spiediens 1979. gadā galu galā vainagojās ar demokrātiskas pašpārvaldes ieviešanu. Pirmajās brīvajās vēlēšanās pēc neatkarības uzvarēja ZANU–PF, un tai pieder vara vēl tagad. Mugabe bija iecerējis izveidot vienpartijas sociālistisku valsti, bet 1991. gadā viņš atteicās no šī plāna. Tomēr solījums ieviest daudzpartiju sistēmu nav īstenots.

Mugabe riskē zaudēt atbalstu, jo valdību apsūdz korupcijā un vēlēšanu rezultātu viltošanā, pieaug arī protesti par fašistiskajiem papēmieniem, tādiem kā žurnālistu aresti, neskaidri sprieduma atcelšanas gadījumi un vardarbīga baltajiem piederošo saimniecību ieņemšana. Ar īpašiem Konstitūcijas grozījumiem ir pastiprinātas Mugabes pilnvaras; viņam piešķirta liela vara pār izpildjumu un likumdošanas jomu. Mugabes galvenais oponents ir Morgans Tsvangirai, kurš vada Kustību par demokrātiskām pārmaiņām (MDC).

Saskaņā ar Konstitūciju prezidents (Zimbabvē viņu sauc par izpildprezidentu) pilda gan prezidenta, gan premjerministra funkcijas un viņu ievēl ar tautas vairākuma balsojumu uz sešiem gadiem. Vienpalātas Sapulces palātā ir 150 deputāti, kas amatā ir sešus gadus. No tiem 120 ievēl vispārējās vēlēšanās pēc proporcionalās pārstāvības, 12 ieceļ prezidents, 8 ir gubernatori (tos arī ieceļ prezidents), 10 ir tradicionālie virsaiši. Tiesu sistēmu vada Augstākās tiesas galvenais tiesnesis, kuru pēc Tiesu dienesta komisijas ieteikuma ieceļ prezidents. Tiesu sistēmā ietilpst Augstākā tiesa, Augstā tiesa un zemākas instances tiesas.

MĪTIŅŠ KADOMĀ 2000. GADA 16. JŪNIJĀ Gandrīz 12 000 cilvēku, arī daudzi kara veterāni, kas atbildīgi par nesenajām nelikumīgajām saimniecību sagrābšanas akcijām, sapulcējušies, lai noklausītos Roberta Mugabes runu pirmsvēlēšanu mītiņā.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA
 Sapulces palāta
 Vienpalātas parlaments
 Tajā ir 150 deputāti, kas ieņem amatu sešus gadus: 120 ievēl vispārējās un tiesās vēlēšanās, 12 ieceļ prezidents, 10 ir tradicionālie virsaiši, kurus izrauga viņu līdzinieki, 8 ir provinču gubernatori. Pieņem likumus; ar divu trešdaļu vairākuma balsojumu groza Konstitūciju. Ar divu trešdaļu vairākumu var nobalsot par neuzticības izteikšanu valdībai.

IZPILDVARA
 Prezidents
 Vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēts uz sešiem gadiem. Valsts un valdības galva; bruņoto spēku virspavēlnieks. Sīdēz līgumus; ieceļ vēstniekus; izsludina karstāvokli; piesaka karu; apstiprina likumprojektus; atlaiž parlamentu.

TIESAS
 Augstākā tiesa
 Augstākā pārskatīšanas un apelācijas tiesa. Pēc Tiesu dienesta komisijas ieteikuma tiesnešus ieceļ prezidents, un tie ieņem amatu līdz 65 gadu vecumam.

Divi viceprezidenti
 Ieceļ prezidents. Palīdz prezidentam pildīt tā pienākumus.

Augstā tiesa
 Iztiesā civillietas un krimināllietas. Tajā ir 23 tiesneši, ko pēc Tiesu dienesta komisijas ieteikuma ieceļ prezidents un kas ieņem amatu līdz 65 gadu vecumam.

Reģionālā pārvalde
 Astonas provinces pārvalda prezidenta iecelti gubernatori.

Kabinets
 Ieceļ prezidents; ietver viceprezidentus. Pārņem valsts pārvaldes darbu. Atbildīgs parlamentam.

Miertiesas
 Iztiesā krimināllietas.
Cienu un kopienas tiesas
 Iztiesā civillietas un mazākas nozīmes krimināllietas.

BALTKRIEVIJA

Oficiālais nosaukums: **BALTKRIEVIJAS REPUBLIKA**

BALTKRIEVIJAS nosaukums nozīmē "baltā Rutēnija" jeb "baltā Krievija"; baltā krāsa slāvu kultūrā tradicionāli saistās ar brīvību.

RELĪGIJA: krievu pareizticīgie 60%, Romas katoļi 8%, citi (ieskaitot musulmaņus, jūdāistus un protestantus) 32%

VALSTS VALODAS: baltkrievu un krievu
REĢIŅI VAI PROVINCES: 6 apgabali, 1 municipalitāte

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav
PLĀSSAZIŅAS LĪDZEKLĪ: absolūta politiskā cenzūra

Laikraksti: 20 dienas laikraksti, galvenokārt krievu valodā, tendence nedēļas laikrakstus publicēt baltkrievu valodā

TV: 1 valsts kontrolēts dienests; vairākas nelielas neatkarīgas stacijas

Radio: 1 valsts kontrolēts dienests; dažas neatkarīgas stacijas

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējās

TIESĪBU SISTĒMA: civiltiesības; neatzīt Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ANO, CCC, CEJ, EAPC, ECE, EDSO, ERAB, IAEA, ICAO, ICRM, IFC, IFRC, ILO, Interpol, IOM (novērot.), ISO, ITO, KPG, NAM, NVS, OPCW, PCA, PIP, PTO (novērot.), PVO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WFTU, WIPO, WMO

POLITISKĀS PARTIJAS: PKB – Baltkrievijas Komunistiskā partija; Ind – Neatkarīgie

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 60.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 2870

INFLĀCIJA: 168,6%

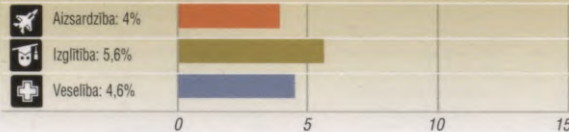
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -162 milj. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 1218–1603 Baltkrievijas rubelī

VALSTS VALŪTA: BALTKRIEVIJAS RUBELIS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Obligātais valsts militārais dienests.
- NVS kolektīvā drošības nolīguma locekle.
- NATO programmas Partnerattiecības mieram dalībniece.
- Līdz 1996. gadam likvidēja kodolieroču potenciālu.
- Piegādā ieročus Sirijai un Lībijai.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

OTRĀ PASAULES KARA LAIKĀ NACISTU IZPOSTĪTĀ Baltkrievija negribīgi atslābināja saiknes ar Maskavu, kad 1991. gadā Padomju Savienība sabruka, un kopš tā laika ir meklējusi iespēju atkal apvienoties ar Krieviju. Baltkrievija tiek plaši kritizēta par to, ka politisko reformu īstenošanas ziņā tā jūtamā atpaliek no citām bijušajām padomju republikām. Šī valsts ir demokrātija tikai šķietami. Sava 1994. gadā ievēlētā prezidenta Aleksandra Lukašenko vadībā tā daudzējādā ziņā ir diktatūra. 1994. gada Konstitūcija paredzēja, ka prezidents ir simboliska valsts amatpersona ar ne pārāk nozīmīgiem pienākumiem, piemēram, viņam ir likumdošanas iniciatīvas tiesības. Valdības galva bija premjerministrs, kas ierosina politiku un vada ierēdniecības aparātu. Tomēr Lukašenko ievērojami palielināja prezidenta pilnvaras, jo 1995. un 1996. gada referendumos nodrošinājās ar sabiedrības atbalstu stingrākai prezidentūrai un jaunai Konstitūcijai. Lukašenko pilnvaru termiņš tika pagarināts līdz 2001. gadam. Arī prezidenta vara ir vēl vairāk pastiprināta, jo viņam piešķirta kontrole pār jauno parlamenta augšnamu – Republikas padomi, kuras locekļus amatam nominē prezidents vai viņa padotie. Savukārt Republikas padome var noraidīt apakšnama – Pārstāvju palātas – apstiprinātos likumprojektus.

Pārstāvju palāta izskata prezidenta ierosinātos tiesību aktus un var ierosināt izteikt neuzticību izpildvarai. Kaut arī Konstitucionālā tiesa un Vēlēšanu komisija atzina, ka 1996. gada referendums bijis nelikumīgs, Lukašenko šos lēmumus ignorēja.

Deputātiem, kas iebilda pret referenduma rezultātiem, neatļāva ieņemt vietas jaunajā parlamentā, un viņi izveidoja nelikumīgu opozīciju – "ēnu" parlamentu. Lai gan vietējās varas institūcijas teorētiski ir autonomas, Lukašenko tās izformēja un par apgabalu pārvaldniekiem iecēla paša izraudzītas personas. Praksē Nacionālais parlaments, ko lielākoties veido Lukašenko uzticības personas, ir institucionāli vājš un politiski inerts. Represijas pret oponentiem paralizēja parlamenta vēlēšanas 2000. un 2001. gadā. Prezidenta atkārtotu ievēšanu 2001. gadā starptautiskie novērotāji nosodīja kā kļūdu.

ČERNOBIĻAS 14. GADADIENA, 2000. GADA 26. APRĪLIS Sēras Černobiļas kodolspēkstacijas avārijas gadadienā. Pēc sprādziena ceturtajā reaktorā radioaktīvs mākonis bija izkļiedējies virs Baltkrievijas, Ukrainas, Krievijas un Rietumeiropas.

VALSTS PĀRVALDE

LĪKUMDOŠANA <i>Nacionālnoje Sobranije</i> (Nacionālais parlaments) Divpalātu parlaments <i>Sovet Respubliki</i> (Republikas padome) Tajā ir 64 deputāti, kas ieņem amatu četrus gadus; 56 ievēlē rajonu padomes, astoņus ieceļ prezidents. Apstiprina vai noraida likumprojektus, kas saņemti no Pārstāvju palātas; atstādina prezidentu. <i>Palata Predstavitelej</i> (Pārstāvju palāta) 110 deputāti, kas no vienmandatā vēlēšanu apgabaliem vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēti uz četriem gadiem. Ierosina tiesību aktus; izskata prezidenta iesniegtos likumprojektus. Reģionālā pārvalde Seši apgabali, ko pārvalda centrālās valdības iecelti pārvaldnieki.	IZPILDVARA Prezidents Vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēts uz pieciem gadiem. Valsts galva; bruņoto spēku virspavēlnieks; vada nacionālo drošības padomi. Ierosina un paraksta likumprojektus; veto tiesības. Atļauj parlamentu. Premjerministrs Ieceļ prezidents. Valdības galva. Koordinē valdības ministrijas. Ministru padome Tajā ir 26 locekļi, ko pārvaldes prezidents. Pārtrauga valsts pārvaldes darbu.	TIESAS Konstitucionālā tiesa Lemj par likumu atbilstību Konstitūcijai. Tajā ir 12 tiesneši, kas iecelti uz laiku līdz 11 gadiem. Sešus ieceļ prezidents, sešus – Republikas padome. Augstākā tiesa Augstākā pārskatīšanas un apelācijas tiesa. Tajā ir 15 tiesneši, ko ieceļ prezidents, bet apstiprina Republikas padome. Zemākas instances tiesas

TADŽIKISTĀNA

Oficiālais nosaukums: TADŽIKISTĀNAS REPUBLIKA

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 6,1 milj.
	GALVAPILSĒTA: DUSANBE
	PLATĪBA: 143 100 km ²
	NEATKARĪBA: 1991
	KONSTITŪCIJA: 1994

TADŽIKISTĀNA persiešu valodā nozīmē "tadžiku zeme", arī tats tadžiku tautas vārds nācis no persiešu valodas, kur *tadž* nozīmē "kronis", bet *ik* – "galva".

RELIĢIJA: musulmaņi sunniti 80%, musulmaņi šiiti 5%, citi 15%

VALSTS VALODA: tadžiku

REĢIONI VAI PROVINCES: 2 provinces un 1 autonomais apgabals

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSĀZIŅAS LĪDZEKLĪ: absolūta politiskā cenzūra

Laikraksti: 3 dienas laikraksti

TV: 3 valsts kontrolēti dienesti

Radio: 1 valsts kontrolēts dienests

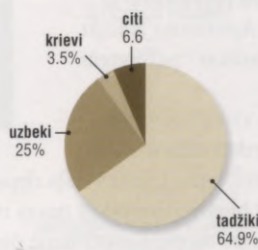
VELEŠĀNU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: civiltiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekriktu

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ANO, AsDB, CCC, EAPC, ECE, ECO, EDSO, ERAB, ESCAP, FAO, IAEA, ICAO, ICRM, IDA, IDB, IFAD, IFC, IFRC, ILO, IOM, ITU, NVS, OIC, OPCW, PTO (novērot.), PVO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WFTU, WIPO, WMO

POLITISKĀS PARTIJAS: PDPT – Tadžikistānas Tautas demokrātiskā partija; CPT – Tadžikistānas Komunistiskā partija; IRP – Islāma atdzimšanas partija

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 151.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 180

INFLĀCIJA: 33,0%

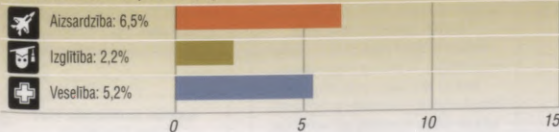
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -61 milj. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 2,40-2,55 somoni

VALSTS VALŪTA: SOMONI

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Obligātais valsts militārais dienests.
- Krievija ir galvenā militārās palīdzības sniedzēja.
- Vislielākie drošības draudi ir Afganistānas pierobežā; to apsargā 20 000 miera uzturētāji.
- NATO programmas Partnerattiecības mieram dalībniece.
- Robežstrīds ar Kirgizstānu.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: pilsonkarš (1992–1994). Islāmistu bruņotās akcijas 2000. gadā

MŪSDIENU TADŽIKISTĀNAS TERITORIJĀ 19. gadsimtā nonāca Krievijas impērijas varā, bet 1924. gadā tika iekļauta PSRS sastāvā. Tadžikistānas un kaimiņos esošās Uzbekistānas iedzīvotājiem daudzējādā ziņā ir kopēja vēsture, bet etniski tie ir atšķirīgi. Tūlīt pēc neatkarības iegūšanas 1991. gadā sākās pilsoņkarš starp komunistiskās valdības spēkiem un islāmistu koalīcijas Apvienoto tadžiku opozīciju (UTO), un šajā karā, kas ilga līdz miera sarunu sākumam 1994. gadā, gāja bojā vairāk nekā 50 000 cilvēku. Imomali Rahmanovs, kurš nāca pie varas 1992. gadā, tika ievēlēts par pirmo prezidentu 1994. gada vēlēšanās. Tās gan plaši tika atzītas par negodīgām, taču 1999. gadā vēlētajī viņu amatā ievēlēja atkārtoti. Tadžikistānas Konstitūcija tika apstiprināta 1994. gadā. Pirmās valsts likumdevēja jeb Augstākās sapulces vēlēšanas notika 1995. gadā, bet tajās nepedalījās opozīcija.

Visbeidzot Apvienoto Nāciju Organizācijas 1997. gadā panāca, ka tiek parakstīts miera nolīgums un izveidota Nacionālās samierināšanas komisija, kas abām pusēm garantē vienlīdzīgu pārstāvību valsts pārvaldē. Rahmanovs ievēro nolīgumu un saglabā valsts augstākajos amatos noteiktu skaitu UTO pārstāvju.

Tomēr pēc daudziem komunistiskās varas gadiem un iekšējām cīņām par varu Tadžikistānas prezidentālais režīms vēl joprojām nav stabils. Kaut arī pilsoņkarš ir pārtraukts un kā prezidenta, tā arī divpalātu Augstākās sapulces vēlēšanas noris miermīlīgi, tomēr starptautiskie standarti netiek ievēroti. Nav panākts varas līdzsvars starp trim valsts pārvaldes jomām. Saskaņā ar Konstitūciju izpildjomai ir daudz lielāka vara nekā likumdevējam vai tiesām. Piemēram, prezidents var izsludināt ārkārtas stāvokli un pagarināt to līdz trim mēnešiem, viņam ir pilnvaras iecelt visus tiesnešus – tādējādi tiek ierobežota Konstitūcijā deklarētā tiesu neatkarība. Prezidents arī izraugās visu vietējo pārvaldes iestāžu gubernatorus, kas ir atbildīgi tieši prezidentam.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Tadžikistānā ir panākts zināms stabilitātes līmenis, bet atrašanās blakus Afganistānai un tās teroristu bāzēm var radīt jaunus politiskus nemierus un haosu un tā apdraudēt kārtību valstī, kura jau tā ir gan politiski, gan ekonomiski nestabila. Taliban akciju rezultātā Tadžikistānā no Afganistānas ieplūduši daudzi bēgļi.
- Palielinājusies narkotiku kontrabanda, noziedzības un slimību (tostarp HIV infekcijas) izplatības varbūtība.
- Kopš "aukstā kara" beigām ir samazinājies pieprasījums pēc urāna, kas ir Tadžikistānas nozīmīgākais resurss un kā dēļ tagad teroristu grupējumi apdraud drošību.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Majlisi Oli (Augstākā sapulce) Divpalātu parlaments Majlisi Milliu (Nacionālā sapulce) Tajā ir 33 locekļi, kas ieņem amatu piecus gadus: 25 izraugās vietējie deputāti, astoņus iecel prezidents. Majlisi Namoyandagon (Pārstāvju palāta) Tajā ir 63 deputāti, kas vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēti uz pieciem gadiem. Reģionālā pārvalde Četrus apgabals pārvalda vēlētas padomes un prezidenta iecelti gubernatori.	IZPILDVARA Prezidents Ar absolūtu balsu vairākumu vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēts uz septiņiem gadiem; divu termiņu ierobežojums. Valsts galva; vada parlamentu. Atceļ parlamenta dekrētus; izsludina ārkārtas stāvokli. Premjerministrs Iecel prezidents, apstiprina parlaments. Valdības galva. Ministru padome Tajā ir 14 vecākie ministri un 19 padomdevēji; iecel prezidents. Pārtrauga valsts pārvaldes darbu; vada premjerministrs.	TIESAS Konstitucionālā tiesa Lemj par likumu atbilstību Konstitūcijai; izšķir starpvaldību strīdus. Tiesnešus iecel prezidents, bet apstiprina parlaments. Augstākā tiesa Augstākā pārskaņošanas un apelācijas tiesa. Tiesnešus iecel prezidents, bet apstiprina parlaments. Augstākā saimnieciskā tiesa Tiesnešus iecel prezidents, bet apstiprina parlaments. Zemākās instances tiesas Pēc tieslietu ministra ieteikuma tiesnešus iecel prezidents.

TURKMENISTĀNA

Oficiālais nosaukums: **TURKMENISTĀNA**

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 4.8 milj.
GALVASPILSĒTA: AŠHABADA
 PLĀTĪBA: 488 100 km²
NEATKARĪBA: 1991
KONSTITŪCIJA: 1992

TURKMENISTĀNA arābu valodā nozīmē "turkmēņu zeme", bet vārds "turkmēnis" nācis no tjurku valodas, kur *men* nozīmē "es", tāpat "es esmu tjurks".

RELĪĢIJA: musulmaņi sunnīti 87%, pareizticīgie 11%, citi 2%

VALSTS VALODA: turkmēņu

REĢIONI VAI PROVINCES: 5 provinces

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSSAZIŅAS LĪDZEKĻI: absolūta politiskā cenzūra

Laikraksti: 2 dienas laikraksti

TV: 1 valsts kontrolēts dienests

Radio: 1 valsts kontrolēts dienests

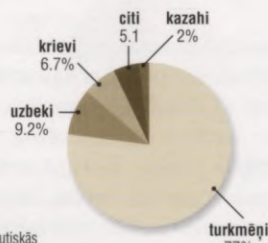
VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārēja

TIESĪBU SISTĒMA: civiltiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekribību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ANO, AsDB, CCC, EAPC, ECE, ECO, EDSO, ERAB, ESCAP, FAO, ICAO, ICRM, IDB, IFC, IFRCS, ILO, IOM (novērot.), ISO (korespond.), ITU, NAM, NYS, OIC, OPCW, PIP, PTO (novērot.), PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WToO

POLITISKĀS PARTIJAS: DPT – Turkmenistānas Demokrātiskā partija

ETNISKĀIS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 119.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 750

INFLĀCIJA: 14.0%

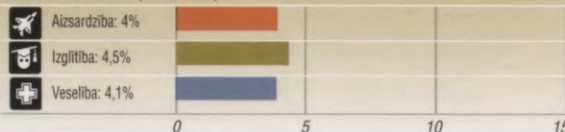
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): 412 milj. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 5200 manati

VALSTS VALŪTA: MANATS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Obligātais valsts militārais dienests.
- "Pastāvīgas neitralitātes" deklarācija, ko 1995. gadā atzina ANO.
- Krievija nodrošina lielāko daļu aizsardzības vajadzību.
- Pilotus apmāca Pakistānā.
- Problēmas rada klanu savstarpējie konflikti.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

TURKMENISTĀNU SENATNĒ PĀRSTAIGĀJUŠI daudzi lielle iekarotāji – Aleksandrs Lielais, partieši, arābi, tjurku seldžuki un Čingishana vadītie mongoļi. 19. gs. beigās tā nonāca cariskās Krievijas varā. Mūsdienā Turkmenistāna teorētiski ir prezidentāla demokrātija. Tomēr bijusi PSRS republika un tās politiķi nav neko daudz mainījušies arī pēc tam, kad 1991. gadā Padomju Savienības sabrukuma rezultātā ieguva neatkarību. Prezidents Saparmurads Nijazovs arī tagad īsteno to pašu autoritāro režīmu, kādu viņš piekopa, būdams Turkmenijas PSR komunistu līderis un vēlāk prezidents. ASV cilvēktiesību aizsardzības grupa "Freedom House" konsekventi katru gadu ierindo Turkmenistānu to valstu vidū, kur ir vislielākie politisko tiesību un pilsonisko brīvību ierobežojumi.

Nijazovs kļuva par jaunās republikas pirmo prezidentu vēlēšanās, kurās nepedalījās opozīcija, jo tās darbība ir aizliegta. Nijazovs ir gan valsts, gan valdības galva. 1992. gada Konstitūcija paredz, ka prezidenta vēlēšanām jānotiek ik pēc pieciem gadiem, tomēr Parlaments pēc Tautas padomes (kuru arī netieši kontrolē prezidents) ieteikuma 1999. gadā pagarināja Nijazova prezidentūras termiņu uz mūžu. 1995. gadā Apvienoto Nāciju Organizācija atzina Turkmenistānas "pastāvīgas neitralitātes" deklarāciju.

Faktiski Nijazovs kontrolē visas trīs valsts pārvaldes jomas. Lai gan daļa deputātu ir vēlēti, likumdevējs tikai konsultē prezidentu. Lielākā daļa deputātu ir Turkmenistānas Demokrātiskās partijas (DPT) biedri. Augstākās tiesas tiesnešus prezidents ne tikai ieceļ, bet jebkurā laikā var tos arī atcelt. Konstitūcija paredz preses un reliģijas brīvību, tomēr valdība patur pilnīgu kontroli pār medijiem un ierobežo visas reliģiskās izpausmes formas.

Nosaucot sevi par Turkmenbaši – "Turkmēņu galvu" jeb "Visu turkmēņu tēvu" –, Saparmurads Nijazovs ir veicinājis to, ka ap viņu veidojas personības kults. Daudzas pilsētu ielas un celtnes ir nosauktas viņa vārdā, un galvaspilsētā Ašhabadā ir uzstādītas prezidenta statujas. Kā stāsta, Nijazovs pat licis pārdēvēt nedēļas dienu un gada mēnešu nosaukumus nacionālo simbolu vai varoņu vārdos.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Lai gan Konstitūcija paredz reliģijas un preses brīvību, valdība saglabā pilnīgu kontroli šajās jomās. Visām reliģiskajām grupām jāreģistrējas atbilstoši īpašiem kritērijiem. Ja tās nevar reģistrēties, tām aizliegts pulcēties.
- Valsts pārvaldē plaši izplatīta ir korupcija.
- Uzņēmējdarbības iespējas ir ierobežotas, jo lielākā daļa nozaru un pakalpojumu sfēras uzņēmumu pieder valstij vai ir valsts kontrolē.
- Lai gan Turkmenistāna vēlas piesaistīt investīcijas un izveidot attiecības ar Irānu un Turciju, to attur bailes no islāma fundamentālistiem.

VALSTS PĀRVALDE

LĪKUMDOŠANA <i>Milli Majlis</i> (Parlaments) Vienpalātas parlaments 50 deputāti, kas ievēlēti uz pieciem gadiem. Pieņem likumprojektus; balso par neuzticības izteikšanu. Halk Maslahaty (Tautas padome) 110 deputātu, kas ieņem amatu piecus gadus: 50 ir parlamenta deputāti, 50 ir vēlēti locekļi, 10 ir iecelti reģionālie līderi; Augstākās tiesas tiesneši un Kabineta ministri piedalās sava amata stāvokļa dēļ. Vada prezidents; konsultē par iekšpolitiku un ārpolitiku; groza Konstitūciju un likumus. Vecāko padome Augstākie klanu un reģionu vadoni, ko iecēlis prezidents; vada prezidents.	IZPILDVARA Prezidents Ievēlēts uz pieciem gadiem vispārējās un tiesās vēlēšanās; 1999. gadā Nijazovam šis termiņš tika pagarināts uz mūžu. Valsts un valdības galva; brūnoto spēku virspavēlnieks. Ar dekrētu pieņem likumus; ieceļ un atceļ valsts prokurorus un tiesnešus; atļauj Parlamentu, ja 18 mēnešu laikā tas divreiz nobalsojis par neuzticības izteikšanu Kabinetaam.	TIESAS Augstākā tiesa Augstākā pārskatīšanas tiesa. Iztiesā krimināllietas, civilīetas un ar armiju saistītas lietas. Tajā ir 22 tiesneši, ko uz pieciem gadiem ieceļ prezidents.
Reģionālā pārvalde Piecas provinces pārvalda prezidenta iecelti gubernatori un vēlētas padomes.	Kabinets Ieceļ prezidents, apstiprina Parlaments. Pārtrauga valsts pārvaldes darbu; vada prezidents.	Augstākā saimnieciskā tiesa Iztiesā komercīetas un nodokļu lietas. Tiesnešus ieceļ prezidents.
		Apelācijas tiesas Pa vienai katrā provincē un viena galvaspilsētā. Tiesnešus ieceļ prezidents.
		Apgabaltiesas Darbojas provincēs un dažās pilsētās. Ieceļ ģenerālprokurors.

TOGO

Oficiālais nosaukums: TOGO REPUBLIKA

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 1,7 milj.
	GALVAPILSĒTA: LOMÉ
	PLATĪBA: 56 785 km ²
	NEATKARĪBA: 1960
	KONSTITŪCIJA: 1992

TOGO nosaukums nozīmē "tur, tajā pusē", un tas radies tad, kad vācu pētnieki prasīja iezemiešiem tās zemes nosaukumu, kuru varēja redzēt lagūnas otrā pusē.

RELĪĢIJA: tradicionālie ticējumi 50%, kristieši 35%, musulmaņi 15%

VALSTS VALODA: franču

REĢIONI VAI PROVINCES: 5 reģioni

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKLĪ: absolūta politiskā cenzūra

Laikraksti: 2 dienas laikraksti

TV: 1 valstij piederošs dienests

Radio: 3 dienesti – 1 pieder valstij, 2 neatkarīgi

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: vispārējas pieaugušajiem

TIESĪBU SISTĒMA: franču tiesības; atzīst Starptautiskās Tiesas piekriktību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ANO, ACCT, ACP, AIDB, CCC, ECA, ECOWAS, Entente, FAO, FZ, G77, ICAO, ICC, ICFTU, ICRM, IDA, IDB, IFAD, IFC, IFRCs, ILO, Interpols, ITU, MIPONUH, NAM, OAU, OIC, OPCW, PDK, PTO, PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WADB (reģionāli), WAEMU, WFTU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: RPT – Togoiešu tautas apvienība; Ind – Neatkarīgie

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 149.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 290

INFLĀCIJA: 1,9%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE):

-106 milj. USD

VALŪTAS MAINĀS KURSI/ ASV dolārs:

698,7-736,7 CFA (Āfrikas) franki

VALSTS VALŪTA: CFA (ĀFRİKAS) FRANKS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	●	○	○

- Obligātais valsts militārais dienests.
- Francija sedz lielāko daļu aizsardzības vajadzību, nodrošina militāro aprīkojumu un mācības.
- Prezidents Ejadema 1998. gadā kļuva par ECOWAS vadītāju un aktīvi piedalījās konflikta atrisināšanā Gvinejā-Bisavā un Sjerraleonē.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: 1985. gadā franči palīdzēja apspiest apvērsuma mēģinājumu

LAI GAN 1993. GADĀ TOGO apstiprināja jaunu Konstitūciju, kurā valsts ir definēta kā daudzpartiju republika, lielākā politiskā vara pieder Togoiešu tautas apvienībai (RPT). Pie varas kopš 1967. gada bezasiņu militārā apvērsuma visu laiku ir bijis RPT dibinātājs ģenerālis Gnassingbe Ejadema. Piekāpjoties aizvien ietekmīgākajai demokrātijas atbalsta kustībai, 1993. gadā valdība noorganizēja daudzpartiju vēlēšanas. Tomēr kā tajās, tā arī visās turpmākajās vēlēšanās Ejadema uzvarēja ar lielu balsu vairākumu. Kopumā vēlēšanās piedalās mazāk nekā 40% vēlētāju. Opozīcijas grupējumi pastāvīgi apsūdz valdību vēlēšanu kārtības pārkāpumos un vēlētāju iebiedēšanā. Tādēļ Togo vēlēšanām aizvien rūpīgāk seko starptautiskā sabiedrība. Tikmēr valstī, kas deklarējusi pāreju uz demokrātiju, šķiet, faktiski notiek regress militāras autokrātijas virzienā.

Pirms 1993. gada Konstitūcijas Nacionālajai sapulcei bija nelielas pilnvaras, kaut arī dažus lēmumus prezidents nevarēja ietekmēt. Jaunā Konstitūcija paredz ievērojami lielāku likumdevēja varu, bet 95% Nacionālās sapulces veido RPT, kas uzcītīgi īsteno Ejademas programmu. RPT dominanci Nacionālajā sapulcē veicina fakts, ka valsts galvenās opozīcijas partijas, īpaši – Ricības komiteja atjaunotnei (CAR) un Apvienotie spēki par pārmaiņām, boikotē vēlēšanas, apgalvojot, ka tās ir krāpnieciskas.

SAMMITS 2003. GADA 19. FEBRUĀRĪ

Pirms 22. Francijas un Āfrikas sammita Togo prezidents Gnassingbe Ejadema satiekas ar savu kolēģi Francijas prezidentu Žaku Širaku Elizejas pilī, Parīzē.

Tiesu sistēmai ir pieci posmi. Augstākā instance juridiskos jautājumos ir Konstitucionālā tiesa, kurā ir septiņi locekļi; bez tam ir Augstākā tiesa, divas apelācijas tiesas un virkne citu tiesu, kas nodarbojas ar civillietām, krimināllietām, jauniešu lietām, valsts drošības un finanšu nepareizas izmantošanas lietām.

VALSTS PĀRVALDE

LĪKUMDOŠANA Nacionālā sapulce Vienpalātas parlaments Tajā ir 81 deputāts, kas vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēti uz pieciem gadiem.	IZPILDVARA Prezidents Vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēts uz pieciem gadiem. Valsts galva, bruņoto spēku virspavēlnieks. Ierosina likumprojektus; atļauj parlamentu; iecel valdības amatpersonas; kontrolē nacionālo budžetu un vietējos budžetus.	TIESAS Konstitucionālā tiesa Lemj par likumu atbilstību Konstitūcijai. Tajā ir septiņi tiesneši, ko iecel prezidents, bet apstiprina Tieslietu padome.
Reģionālā pārvalde Pieci reģioni; 30 prefektūras.	Premjerministrs Parlamenta vairākuma partijas vai koalīcijas pārstāvis; iecel prezidents. Valdības galva.	Augstākā tiesa Sastāv no Tiesu palātas un Administratīvās palātas. Tiesnešus iecel prezidents, bet apstiprina Tieslietu padome.
	Ministru padome Pēc premjerministra ieteikuma iecel prezidents. Pārrauga valsts pārvaldes darbu.	Apelācijas tiesas Divas tiesas: viena – krimināllietām, bet otra – civillietām un komercietām.
		Augstā tiesa Iztiesā prasības pret prezidentu un Augstākās tiesas tiesnešiem. Priekšsēdētājs, abu Augstākās tiesas palātu priekšsēdētāji un četri parlamenta iecelti pārstāvji.
		Vietējās tiesas

KOMORU SALAS

Oficiālais nosaukums: **KOMORU ISLĀMA FEDERATĪVĀ REPUBLIKA**

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 727 000
GALVASPILSĒTA: MORONI
 PLATĪBA: 2170 km²
NEATKARĪBA: 1975
 KONSTITŪCIJA: 2001

KOMORU SALU nosaukums arābu valodā (*kamar* jeb *kumr*) nozīmē "mēness"; to pirmoreiz lietoja franču kolonizatori.

RELĪGIJA: musulmaņi (galvenokārt sunniti) 98%, Romas katoļi 1%, citi 1%

VALSTS VALODAS: arābu, franču un komoru

REĢIONI VAI PROVINCES: 3 salas, 4 municipalitātes

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI: daļēja politiskā cenzūra

Laikraksti: 2 nedēļas laikraksti

TV: nav TV dienestu

Radio: 1 valsts kontrolēts dienests, daži neatkarīgi dienesti

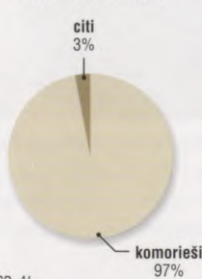
VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: šariata (islāma) tiesības un franču tiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACCT, ACP, AfDB, AFESD, AL, ANO, CCC, ECA, FAO, FZ, G77, ICAO, ICRM, IDA, IDB, IFAD, IFC, IFRCS (asoc. valsts), ILO, InOC, Interpols, ISO (parakst.), ITU, NAM, OAU, OIG, OPCW (parakst.), PTO (kandidātvalsts), PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WMO

POLITISKĀS PARTIJAS: RND – Nacionālā apvienība par attīstību; FNJ – Nacionālā fronte par taisnīgumu; Ind – Neatkarīgie

ETNISKAIS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 183

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 380

INFLĀCIJA: 3,5%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE):

-1 milj. USD

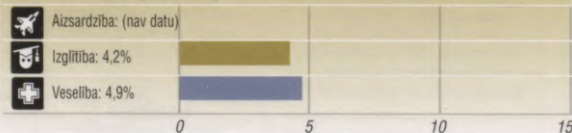
VALŪTAS MAINĀS KURSI/ ASV dolārs: 528-558

Komoru franki

VALSTS VALŪTA: KOMORU FRANKS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsotņi	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Nav obligātā valsts militārā dienesta.
- Francija un Dienvidāfrika finansē aizsardzību.
- Aizsardzības līgums ar Franciju par apmācību, gaisa spēku un jūras kara flotes atbalstu.
- Valstī ir Francijas karavīri un karabāze.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: apvērsumi 1989., 1995., 1999. un 2001. gadā. Anžuānas separātistu izraisītais konflikts

KOMORU SALU VALSTI VEIDO TRĪS GALVENĀS SALAS – Grandkomora, Anžuāna un Moheli – un vairākas mazas saliņas. 1975. gadā šī Francijas aizjūras teritorijas daļa pasludināja neatkarību un sāka veidot vienotu prezidentālu režīmu. Ceturtā lielākā sala Mohore (bij. Majota) izvēlējās palikt Francijas pārvaldībā.

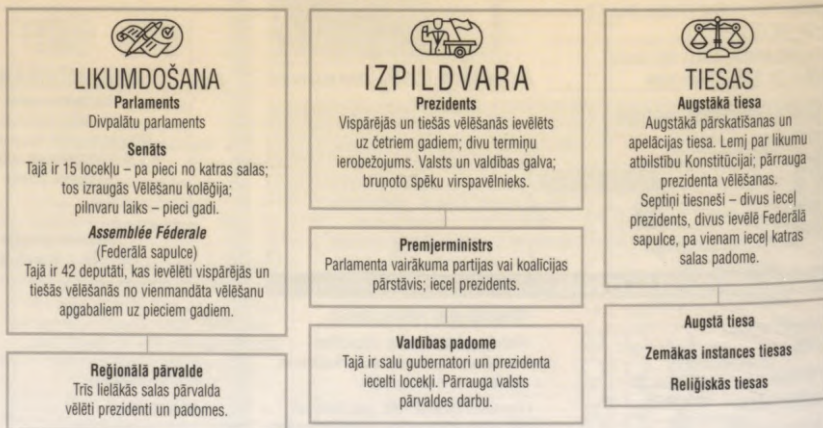
Kopš neatkarības atgūšanas Komoru Salas piedzīvojušas politisku nestabilitāti, slepkavības, nodevību, vēlēšanu rezultātu viltošanu un korupciju valsts pārvaldē. Notikuši 19 apvērsumi – kā veiksmīgi, tā neveiksmīgi. Valsts pirmais prezidents Ahmeds Abdallāhs tika gāzts 1975. gadā – tajā pašā gadā, kad valsts ieguva neatkarību. Dumpiniekus atbalstīja franču algotņi. Pēc trim gadiem ar tādu pašu algotņu palīdzību Abdallāhs atguva varu, taču 1989. gadā sadumpojušies algotņi viņu nogalināja. Prezidenta vēlēšanās, kas notika 1990. gadā, uzvarēja Saids Mohammeds Džohars. 1995. gadā pret viņu tika sarīkots kārtējais algotņu apvērsums. Pēc gada par prezidentu kļuva Mohammeds Taki Abdelkerīms. Valsts ekonomiskā lejupslīde turpinājās; prezidents nespēja atrast kopīgu valodu ar salu vadību un kļuva arvien nepopulārāks, jo tika uztverts kā kārtējais diktators. 1997. gadā Anžuāna un Moheli pasludināja savu neatkarību. 1998. gadā sirdslēkmes laikā Abdelkerīms nomira. Pēc gada pulkvedis Azali Asumani gāza pagaidu valdību un pasludināja sevi par prezidentu. Viņš uzņēmās kā izpildvaras, tā likumdošanas varas funkcijas, tomēr, lai pieklusinātu iekšējo un starptautisko nosodījumu, par premjerministru iecēla civilpersonu un sāka gatavot jaunu Konstitūciju. 2002. gadā viņš atkāpās no amata un kandidēja prezidenta vēlēšanās. Par viņu nobalsoja 75% vēlētāju, taču balsotāju skaits bija neliels, un tas vājināja viņa pozīcijas.

Drīz vien pēc tam trīs galvenās salas izveidoja politisku apvienību – Komoru Salu Savienību. Šajā konfederatīvajā veidojumā katrai salai ir vienlīdzīgs statuss, un tās ievēlēja katru savu prezidentu un likumdevēju. Ievēlētie prezidenti rotācijas kārtībā ik pēc četriem gadiem ieņem Savienības prezidenta amatu un tad ir atbildīgi par valsti kopumā.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Lai gan lielākā daļa lauksaimnieku nodarbojas ar pārtikas ražošanu, valdībai nākas importēt gandrīz pusi iedzīvotājiem vajadzīgās pārtikas.
- Infrastruktūra ir neatbilstoša un ierobežota. Politisko nestabilitāti palielina konkurējošās zemessardzes, īpaši – neseno neatkarību ieguvušajā Anžuānas salā. Tas kavē investīcijas un potenciāli ienesīgās tūrisma nozares attīstību.
- Komoru Salas ir atkarīgas no Francijas, ES, ANO un Pasaules Bankas atbalsta – tas kopā veido 40% no valsts iekšzemes kopprodukta.

VALSTS PĀRVALDE

LĪKUMDOŠANA

Parlaments
 Divpalātu parlaments

Senāts
 Tajā ir 15 locekļi – pa pieci no katras salas; tos izraugās Vēlēšanu kolēģija; pilnvaru laiks – pieci gadi.

Assemblée Fédérale
 (Federālā sapulce)
 Tajā ir 42 deputāti, kas ievēlēti vispārējās un tiešās vēlēšanās no vienmandāta vēlēšanu apgabaliem uz pieciem gadiem.

Reģionālā pārvalde

Trīs lielākās salas pārvalda vēlēti prezidenti un padomes.

IZPILDVARA

Prezidents
 Vispārējās un tiešās vēlēšanās ievēlēts uz četriem gadiem; divu termiņu ierobežojums. Valsts un valdības galva; bruņoto spēku virspavēlnieks.

Premjerministrs

Parlamenta vairākuma partijas vai koalīcijas pārstāvis; iecel prezidents.

Valdības padome

Tajā ir salu gubernatori un prezidenta iecelti locekļi. Pārtrauga valsts pārvaldes darbu.

TIESAS

Augstākā tiesa
 Augstākā pārskatīšanas un apelācijas tiesa. Lemj par likumu atbilstību Konstitūcijai; pārtrauga prezidenta vēlēšanas. Septiņi tiesneši – divus iecel prezidents, divus ievēlēja Federālā sapulce, pa vienam iecel katras salas padome.

Augstā tiesa

Zemākas instances tiesas
 Reliģiskās tiesas

DŽIBUTIJA

Oficiālais nosaukums: DŽIBUTIJAS REPUBLIKA

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 644 000
GALVASPILSĒTA: DŽIBUTI
PLATĪBA: 22 000 km ²
NEATKARĪBA: 1977
KONSTITŪCIJA: 1992

DŽIBUTIJA, kuru agrāk sauca par Afāru un Isu Teritoriju, nosaukta ostas pilsētas Džibuti vārdā.

RELĪGIJA: musulmaņi 94%, kristieši 6%

VALSTS VALODAS: arābu un franču

REĢIONI VAI PROVINCES: 5 apgabali

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI: absolūta politiskā cenzūra

Laikraksti: nav dienas laikrakstu

TV: 1 valsts kontrolēts dienests

Radio: 1 valsts kontrolēts dienests

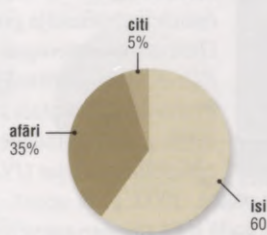
VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas pieaugušajiem

TIESĪBU SISTĒMA: šariata (islāma) tiesības un franču tiesības; tradicionālā prakse; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekriktību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACCT, ACP, AfDB, AFESD, AL, AMF, ANO, ECA, FAO, G77, ICAO, ICFTU, ICRM, IDA, IDB, IFAD, IFC, IFRC, IGAD, ILO, Interpols, ITU, NAM, OAU, OIC, OPCW (parakst.), PTO, PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WFTU, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: RPP-FRUD – Tautas apvienības par progresu (RPP) un Demokrātijas un vienotības atjaunošanas frontes (FRUD) aliance

ETNISKAIS SASTĀVS

Šis reģions bija viens no pirmajiem seno musulmaņu tirdzniecības atbalsta punktiem, kad viņi šķērsoja Sarkanā jūru.

KLEJOTĀJU LOPKOPJU UN TIRGOTĀJU senā dzimtene Džibutija beidzot bauda mieru pēc nesaskaņām, kas sarežģīja tās pirmos pašpārvaldes gadus. Vairāk nekā gadsimtu, sākot no 19. gs. 80. gadiem, Džibutiju pārvaldīja Francija un to sauca par Franču Somāliju, bet vēlāk par Afāru un Isu Teritoriju. Afāri ir aptuveni trešdaļa no kopējā iedzīvotāju skaita; viņi apdzīvo ziemeļu un rietumu zemes. Isi ir somāliešu klans, pie kura pieder aptuveni puse iedzīvotāju; viņi dzīvo zemes dienvidos. Pēc neatkarības iegūšanas 1977. gadā Džibutijas valdība centās balansēt starp isiem un afāriem. Tomēr tas beidzās ar režīma sabrukumu un desmit gadus ilgu pilsoņkaru starp valdības atbalstītājiem un dominējošo afāru dumpinieku grupējumu – Vienotības un demokrātijas atjaunošanas fronti. Lai gan viena no dumpinieku vienībām drīz vien pēc kara sākuma noslēdza mieru ar valdību, tikai 2001. gadā tika pilnīgi pārtraukta vardarbība un panākts izlīgums.

Džibutijas daudzpartiju valsts pārvaldi pēc franču prezidentālās sistēmas parauga tagad veido vēlētās prezidents, premjerministrs, vienpalātas parlaments – Deputātu padome un tiesu sistēma. Konstitūcijā oficiāli atzītas četras politiskās partijas, kas sacenšas par prezidentūru un vietām likumdošanas struktūrā: Tautas apvienība par progresu, Demokrātijas un vienotības atjaunošanas fronte, Demokrātiskās atjaunotnes partija un Nacionāldemokrātiskā partija. Džibutijas tiesību sistēma ir franču civiltiesību, šariata (islāma) tiesību un tradicionālās prakses sajaukums. Lietās, kur iesaistītas musulmaņu privāttiesības, reliģiskie tiesneši, kurus sauc par *qadis*, pieņem lēmumus saskaņā ar islāma tiesību principiem. Džibutihā atrodas viena no lielākajām Francijas aizjūras karabāzēm, un Francijai joprojām ir ievērojama ietekme valsts lietās. Turklāt Džibutijas sabiedrībā saglabājas strikts dalījums starp tās klaniem un etniskajām grupām. Afāri joprojām ir aizvainoti par to, ka Džibutijas valsts pārvaldē un civildienestā dominē isi. Plaši izplatītas sūdzības par valdības iejaukšanos tiesu lietās.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Valsts attīstību nopietni ierobežo trūcīgie dabas resursi, sausums un neauglīgā zeme, kā arī kvalificēta darbaspēka trūkums.
- Nabadzība ir plaši izplatīta – aptuveni 50% Džibutijas iedzīvotāju ir bezdarbnieki, bet 45–75% dzīvo zem nabadzības sliekšņa.
- Skolu apmeklē mazāk nekā 40% Džibutijas bērnu, tādēļ par galveno valdības prioritāti jākļūst investīcijām izglītībā.
- Graujošais vairāk nekā 100 000 bēgļu pieplūdums no karojošajām kaimiņvalstīm Somālijas un Etiopijas ir izsmēlis Džibutijas valdības resursus.

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 169.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 880

INFLĀCIJA: 2,0%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -14 milj. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 170,0–174,8 Džibutijas franki

VALSTS VALŪTA: DŽIBUTIJAS FRANKS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+	
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○	• Nav obligātā valsts militārā dienesta.
Pilsonkari	○	○	○	• Armijas lielums nav norādīts.
Starptautiski kari	○	○	○	• Francija saglabā militāro klātbūtni.
Ārvalstu intervence	○	○	○	• Joprojām aktuāls ir jautājums par afāru atdalīšanos.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: pilsoņkarš 1989., 1991.–2000. gadā

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Chambre des Députés (Deputātu palāta) Vienpalātas parlaments 65 deputāti, kas vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēti uz pieciem gadiem.	IZPILDVARA Prezidents Vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēts uz sešiem gadiem; divu termiņu ierobežojums. Valsts galva; brūnoto spēku virspavēlnieks.	TIESAS Konstitucionālā tiesa Lemj par likumu atbilstību Konstitūcijai. Tajā ir seši locekļi, kas iecelti uz deviņiem gadiem; divus iecel prezidents, divus – parlaments un divus – Augstākā tiesnešu padome.
Reģionālā pārvalde Pieci apgabali.	Premjerministrs Iecel prezidents. Valdības galva; vada Deputātu padomi.	Augstākā tiesa Augstākā pārskatīšanas un apelācijas tiesa. Tajā ir pieci tiesneši, ko uz mūžu iecel prezidents.
	Deputātu padome Tajā ir 16 locekļi; iecel prezidents. Pārbauda valsts pārvaldes darbu; atbildīga prezidentam.	Augstā apelācijas tiesa Iztiesā krimināllietas. Tajā ir trīs tiesneši, ko uz mūžu iecel prezidents.
		Pirmās instances tiesa Iztiesā civillietas. Tajā ir 12 tiesneši, ko uz mūžu iecel prezidents.

EKVATORIĀLĀ GVINEJE

Oficiālais nosaukums: **EKVATORIĀLĀS GVINEJAS REPUBLIKA**

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 470 000
	GALVASPILSĒTA: MALABO
	PLATĪBA: 28 051 km ²
	NEATKARĪBA: 1968
	KONSTITŪCIJA: 1991

EKVATORIĀLĀS GVINEJAS nosaukums liecina, ka šī valsts atrodas uz ekvatora, bet berberu vārds *aquinaw* nozīmē "melns cilvēks".

RELĪĢIJA: Romas katoļi 90%, citi 10%

VALSTS VALODAS: spāņu un franču

REĢIONI VAI PROVINCES: 7 provinces

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSSAZIŅAS LĪDZEKĻI: absolūta politiskā cenzūra

Laikraksti: nav regulāras dienas preses

TV: 1 valstij piederošs dienests

Radio: 3 dienests – 1 pieder valstij, 2 neatkarīgi

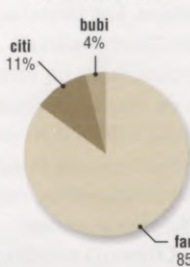
VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas pieaugušajiem

TIESĪBU SISTĒMA: cilšu paražas un spāņu tiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekirtību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACCT, ACP, AIDB, ANO, BDEAC, CEEAC, CEMAC, ECA, FAO, FZ, G77, ICAO, ICIRM, IDA, IFAD, IFC, IFRC, ILO, Interpols, ITU, NAM, OAS (novērot.), OAU, OPCW, PTO (kandidātvalsts), PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WIPO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: PDGE – Ekvatoriālās Gvinejas Demokrātiskā partija; UP – Tautas savienība; CDS – Apvienošanās sociālajai demokrātijai

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 175.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 800

INFLĀCIJA: 6,0%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -344 milj. USD

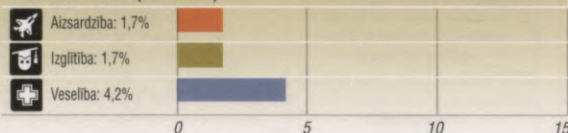
VALŪTAS MAINAS KURSI/ ASV dolārs:

698,7-736,7 CFA (Āfrikas) franki

VALSTS VALŪTA: CFA (ĀFRIKAS) FRANKI

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

Piespiedu izmaiņas valdībā	1	2-5	5+	• Nav obligātā valsts militārā dienesta.
Pilsotņkari	1	2	3	• Armija gādā par iekšējo drošību.
Starptautiski kari	1	2	3	• Aprikojumu piegādā ASV, Ķīna un Ukraina.
Ārvalstu intervence	1	2	3	• Armijas aprikojuma un apmācības jomā liela atkarība no starptautiskā finansiālā atbalsta.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: militārais apvērsums 1979. gadā. Bioko salas separātistu kustība 1998. gadā

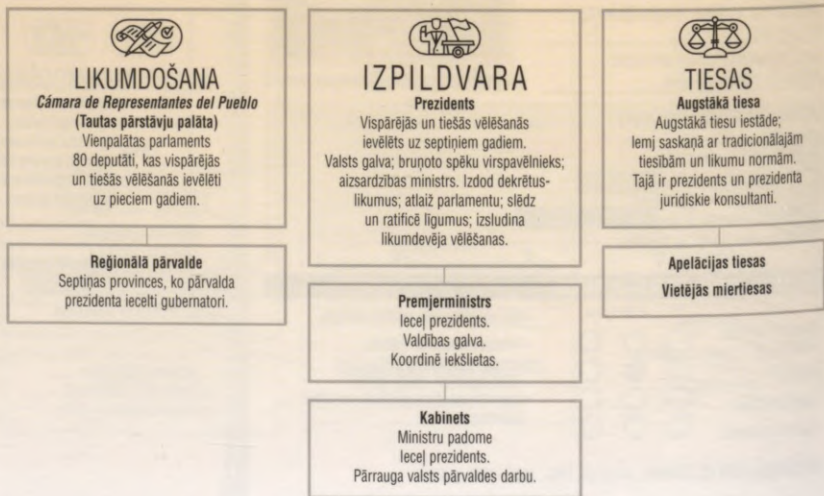
EKVATORIĀLĀ GVINEJA SASTĀV NO Bioko (bijušās Fernando Po) salas, dažām mazākām salām un Mbini – anklāva Āfrikas krastā, ko agrāk sauca par Riomuni. Vairāk nekā 100 gadus tā bija Spānijas koloniālais valdījums, bet 1968. gadā ieguva neatkarību. Pirmais Ekvatoriālās Gvinejas prezidents Fransisko Masiass Ngema četrus gadus laikā likvidēja opozīciju, koncentrēja varu savās rokās un pasludināja sevi par prezidentu uz mūžu. Viņa nežēlīgā autoritārā režīma laikā apmēram trešdaļa valsts iedzīvotāju tika nogalināti vai izsūtīti, reliģiskā dzīve un izglītības sistēma tika totāli kontrolēta, bet infrastruktūra nolaista tik tālu, ka ekonomika sabruka. 1979. gadā Masiasa radnieks pulkvedis Teodoro Obiangs Ngema Mbasogo gāza valdību, arestēja un vēlāk sodīja ar nāvi savu tēvoci un pats pārņēma prezidenta amatu. Viņš pasludināja "nacionālās atdzimšanas un iekšpolitiskās demokratizācijas" programmu, bet turpināja valdīt autoritāri, pilnībā kontrolējot gan valdību, gan likumdevējstādi – Tautas pārstāvju palātu. Viņa nodibināto Ekvatoriālās Gvinejas Demokrātisko partiju (PDGE) lielā mērā finansēja valsts.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Ekvatoriālās Gvinejas politikā un biznesā dominē fangi – lielākā iedzīvotāju etniskā grupa. Kā Masiasa, tā Obianga režīms īpaši apspieda bubi tautu Bioko salā. 20. gs. 90. gadu vidū pie tās krastiem tika atklāta nafta. Atdzima Bioko salas Pašnoteikšanās kustība (MAIB), tomēr varas iestādes vērsa pret to bargas represijas. Vismaz astoņi MAIB aktīvisti nomira apcietinājumā, acimredzot viņu nāves cēlonis bija spīdzināšana un medicīniskās aprūpes trūkums.
- Valdībai nav viegls uzdevums – atveseļot Masiasa režīma laikā sagrauto ekonomiku.

Starptautiskā spiediena rezultātā 1991. gadā tika pieņemta jauna Konstitūcija un pēc diviem gadiem notika daudzpartiju vēlēšanas. Taču opozicionārie grupējumi un starptautiskie novērotāji paziņoja, ka tās nav bijušas ne brīvas, ne godīgas. 1996. gadā opozīcija boikotēja prezidenta vēlēšanas, un Obiangs bija vienīgais kandidāts, bet viņa vadītā PDGE visās vēlēšanās guva ievērojamu pārsvaru. Protestējot pret plaši izplatītajiem pārkāpumiem 1999. gada likumdevēja vēlēšanās, Apvienotās opozīcijas partijas (POC) pārstāvji atteicās ieņemt savas vietas Tautas pārstāvju palātā. 2000. gadā opozīcija boikotēja vietējās vēlēšanas. Baumas par 1997. gadā it kā plānoto savzvērestību ar mērķi gāzt valdību 2002. gadā izraisīja arestu vilni, kas skāra vairākus ievērojamākos opozīcijas pārstāvjus. Liela problēmas ir arī valsts tiesu sistēmā. Augstāko tiesu drīzāk veido prezidenta padomnieki, nevis neatkarīgi tiesneši; zemākas instances tiesās ir tikai dažādi pieredzējuši juristi, un tās darbojas pēc *ad hoc* (konkrētā gadījuma) principa, bez noteiktas procedūras. Lai gan Obiangs nav atkārtojis Masiasa laika ļaunprātīgos pārkāpumus un zvērības, cilvēktiesību aizsardzības organizācijas joprojām uzskata, ka Ekvatoriālajā Gvinejā ir viens no pašiem represīvākajiem režīmiem pasaulē.

VALSTS PĀRVALDE

UGANDA

Oficiālais nosaukums: **UGANDAS REPUBLIKA**

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 24 milj.
GALVASPILSĒTA: KAMPALA
PLATĪBA: 236 040 km ²
NEATKARĪBA: 1962
KONSTITŪCIJA: 1995

UGANDU sauc līdzīgi kā dominējošo etnisko grupu – bugandi jeb gandi. Leģendas stāsta arī par valdnieku, kuru saucaši par Ugandu.

RELĪĢIJA: Romas katoļi 33%, protestanti 33%, tradicionālie ticējumi 18%, musulmaņi (galvenokārt sunniti) 16%

VALSTS VALODA: angļu

REĢIONI VAI PROVINCES: 56 distrikti

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI: daļēja politiskā cenzūra

Laikraksti: 5 dienas laikraksti

TV: 2 dienesti – 1 kontrolē valsts, 1 neatkarīgs

Radio: 4 dienesti – 1 kontrolē valsts, 3 neatkarīgi

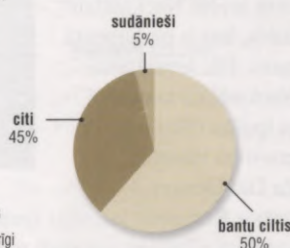
VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: paražu tiesības un angļu vispārējās tiesības; atzīst Starptautiskās Tiesas piekribību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACP, AIDB, ANO, C, CCC, EADB, ECA, FAO, G77, IAEA, ICAD, ICFTU, ICRM, IDA, IDB, IFAD, IFC, IFRCS, IGAD, ILO, Interpols, IOM, ISO (korespond.), ITU, NAM, OAU, OIC, OPCW, PCA, PTO, PVO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNHCR, UNIDO, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: politisko partiju nav; vēlēšanas notiek bez partiju iesaistīšanas

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 100.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 300

INFLĀCIJA: 2,8%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -860 milj. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs:

1727,5–1767,5 Ugandas jaunie šilīņi

VALSTS VALŪTA: UGANDAS JAUNĀIS ŠILĪŅŠ

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Nav obligātā valsts militārā dienesta.
- ASV palīdzība armijas apmācīšanā tika pārtraukta 2000. gadā pēc iebrukuma Kongo Demokrātiskajā Republikā.
- Lielo ezeru rajonā turpina cīnīties etniskās grupas.
- Problēmas rada sudāniešu bēgļi.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: Ugandas un Tanzānijas karš (1978–1979). Vietējās cīņas (1981–1986). Pilsonekarš (1986–1995). Apvērsumi 1980., 1985. un 1986. gadā. Sudānas dumpinieku LRA iebrukumi (kopš 1995. gada). Iesaistījās konfliktā Kongo Demokrātiskajā Republikā

UGANDAS REPUBLIKA, kas kopš 1894. gada bija Lielbritānijas protektorāts, 1962. gadā ieguva neatkarību, bet pēc pieciem gadiem kļuva par republiku. Tās politisko vēsturi kopš neatkarības iegūšanas galvenokārt raksturo diktatūra, militāri apvērsumi, asinsizliešana un cīņas par varu. 1966. gadā varu sagrāba Ugandas pirmais premjerministrs Miltons Obote. 1971. gadā Obote tika gāzts militārajā apvērsumā, kuru vadīja ģenerālmajors Idi Amins Dada – armijas komandieris, ar kura palīdzību Obote bija nācis pie varas. Idi Amina diktatūras laikā, no 1971. gada līdz 1979. gadam, tika nonāvēti aptuveni 300 000 cilvēki. Visi aziāti, kas nebija Ugandas pilsoņi, tika deportēti, bet viņu īpašumus konfiscēja. Pēc neveiksmīgā iebrukuma Tanzānijā 1979. gadā Amins bija spiests bēgt no Ugandas. 1980. gada vēlēšanās par prezidentu atkal kļuva Obote. Viņa valdība, kas arī pieļāva nopietnus cilvēktiesību pārkāpumus, palika pie varas līdz nākamajam militārajam apvērsumam 1985. gadā. Vēl pēc gada varu Ugandā sagrāba Joveri Kagutas Museveni vadītie dumpinieku spēki un viņš kļuva par prezidentu.

Museveni turpina dominēt Ugandas politikā. Viņš ir izveidojis “bezpartiju demokrātiju” – politiskās partijas ir pārstāvētas Ugandas strukturālajā shēmā, bet tām ir aizliegts piedalīties kampaņās. Likumdevēja vēlēšanās kandidāti piedalās individuāli. Tādējādi tiek vājinātas viņu pozīcijas un vienlaikus nostiprināts Museveni stāvoklis, jo diktators apgalvo, ka daudzpartiju sistēma varētu novest pie etniska un reliģiska konflikta. Opozīcija gan iebilst, ka Ugandā faktiski ir vienpartijas sistēma, kas darbojas tikai paša Museveni interesēs. Tomēr 2000. gada referendumā augstieši atbalstīja Museveni, nobalsojot pret daudzpartiju sistēmu. Paredzēts, ka valsts pārvaldē spēcīgākā ir izpildvaras joma. To vada prezidents, premjerministrs un Kabinets. Tā kā nav partiju sistēmas vai spēcīgas koalīcijas, nav arī lielas vajadzības pēc vienprātības vai sarunām. Tas, ka vara nav vienmērīgi sadalīta, rada lielu politisku nestabilitāti un stiprina Museveni diktatūru (formāli viņš gan ir ievēlēts vispārējās vēlēšanās).

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Uganda ir viena no pasaulē nabadzīgākajām un mazattīstītākajām valstīm. Kopš Idi Amina režīms deportēja daudzus aziātiskas izcelsmes iedzīvotājus, kas sekmīgi darbojās tirdzniecībā, rūpniecībā un citās jomās, ekonomika nekad vairs nav pilnībā atguvusies. Tagad valdība izvirzījusi mērķi līdz 2017. gadam samazināt nabadzību līdz 10%. Tomēr valstī joprojām ir milzīga atšķirība starp nabadzīgajiem un bagātajiem, un arī tas vairo Ugandas politisko nestabilitāti.
- Ugandu ir pārplūdinājuši bēgļi no Sudānas, Kongo Demokrātiskās Republikas un Ruandas, kur pastāvīgi notiek karadarbība.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Nacionālā sapulce Vienpalātas parlaments Tajā ir 292 deputāti, kas ieņem amatu piecus gadus. 214 tiek ievēlēti vispārējās un tiešās vēlēšanās, 68 izraugās ar likumu noteiktas grupas – sievietes, militāristi, invalīdi, jaunieši un strādnieki – un apstiprina prezidents. 10 ieceļ Ugandas Tautas aizsardzības spēki.	IZPILDVARA Prezidents Vispārējās un tiešās vēlēšanās ievēlēts uz pieciem gadiem. Valsts un valdības galva; brūnoto spēku virspavēlnieks. Ierosina un apstiprina likumprojektus; ieceļ vēstniekus; slēdz līgumus; piesaka karu un izsludina ārkārtas stāvokli.	TIESAS Augstākā tiesa Augstākā pārskaņošanas un apelācijas tiesa. Tajā ir trīs tiesneši, ko uz mūžu ieceļ prezidents.
Reģionālā pārvalde 56 distriktus pārvalga iecelti pārvaldnieki; pilsētās un ciemos ir vēlētas padomes.	Viceprezidents Ieceļ prezidents, apstiprina ar vienkāršu balsu vairākumu parlamentā. Palīdz pārraudzīt Kabinetu.	Apelācijas tiesa Iztiesā Augstās tiesas apelācijas lietas; interpretē Konstitūciju. Tiesnešus uz mūžu ieceļ prezidents.
	Premjerministrs Ieceļ prezidents. Palīdz vadīt Kabinetu.	Augstā tiesa Iztiesā krimināllietas un civillietas; lemj par vēlēšanu strīdiem. Tajā ir 20 tiesneši, ko uz mūžu ieceļ prezidents.
	Kabinets Parlamenta locekļi; ieceļ prezidents, apstiprina parlaments. Nodarbojas ar valsts politiku; pārvalda valsts pārvaldes darbu; vada prezidentus.	Miertiesas

MIKRONĒZIJA

Oficiālais nosaukums: MIKRONĒZIJAS FEDERATĪVĀS VALSTIS

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 133 000
	GALVASPILSĒTA: PALIKIRA (Ponpejas sala)
	PLATĪBA: 702 km²
	NEATKARĪBA: 1986
	KONSTITŪCIJA: 1979

MIKRONĒZIJAS nosaukums tulkojumā nozīmē "mazās salas"; to 19. gadsimtā eiropieši aizguva no senajiem grieķiem.

RELĪGIJA: Romas katoļi 50%, protestanti 48%, citi 2%

VALSTS VALODA: angļu

REĢIONI VAI PROVINCES: 4 štati

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSSAZIŅAS LĪDZEKLĪ: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: nav dienas laikrakstu

TV: 4 dienesti – 1 pieder valstij, 3 neatkarīgi

Radio: 1 valstij piederošs dienests

VĒLŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: vispārējās tiesības un paražu tiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekrišību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACP, ANO, AsDB, ESCAP, G77, ICAO, IDA, IFC, IFRCs (asoc. valsts), ITU, OPCW, PVO, SOK, Sparteica, SPC, SPF, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, WMO

POLITISKĀS PARTIJAS: nav oficiālu politisko partiju

ETNISKAIS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 179.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 2110

INFLĀCIJA: 2,6%

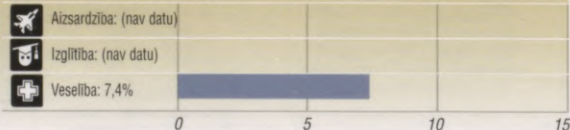
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): 67 milj. USD

VALŪTAS MAINĀS KURSI/ ASV dolārs: valūta ir ASV dolārs

VALSTS VALŪTA: ASV DOLĀRS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	☐	☐	☐
Pilsōnkari	☐	☐	☐
Starptautiski kari	☐	☐	☐
Ārvalstu intervence	☐	☐	☐

- Nav obligātā valsts militārā dienesta.
- Saskaņā ar Brīvās asociācijas nolikumu ASV nodrošina visas aizsardzības un drošības vajadzības.
- Vjetnamas kara laikā ASV izmantoja Mikronēzijas lidlaukus.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

MIKRONĒZIJAS FEDERATĪVĀS VALSTIS veido četras no piecām salu grupām, kas pieder pie Karolinu salām un atrodas Klusajā okeānā. Tās ir Ponpeja, Čuka, Kosrae un Japa. Šie četri štati – katrs ar savu valodu – kopā sastāv no 607 salām. Palau – piektā salu grupa – izvēlējas kļūt par neatkarīgu valsti.

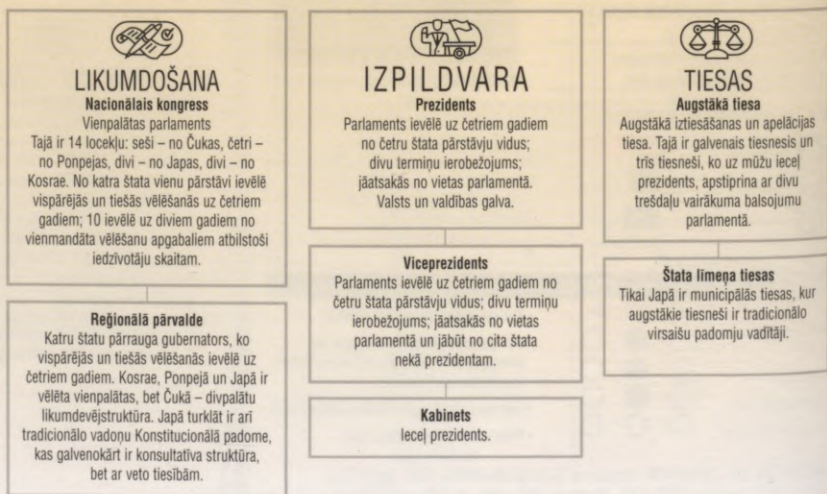
1874. gadā Mikronēziju anektēja Spānija, vēlāk salas tika pārdotas Vācijai, tās bija okupējusi Jāpāna, bet 1947. gadā Mikronēzija kā Apvienoto Nāciju Organizācijas Klusā okeāna aizbildnības teritorija nonāca ASV pārvaldībā. 1979. gadā Mikronēzijas Federatīvās Valstis (FSM) pieņēma Konstitūciju. Pēc Brīvās asociācijas nolikuma parakstīšanas ar ASV 1982. gadā tika iegūta pilnīga neatkarība, bet pēc četriem gadiem aizbildnība tika oficiāli pārtraukta. Saskaņā ar šo nolikumu ASV nodrošina aizsardzību un finansiālu palīdzību. 2002. gadā tika noslēgts jauns nolīgums par pastāvīgu palīdzību vēl 20 gadus. Ir izveidots ieguldījumu fonds, lai turpmāk Mikronēzija varētu iztikt bez ASV finansiālā atbalsta.

Prezidentu un viceprezidentu ievēl Nacionālais kongress no četriem kandidātiem, kas ir parlamenta locekļi un pārstāv dažādus štatus. Pēc ievēlēšanas viņiem jāatsakās no vietām Nacionālajā kongresā, un tās pēc tam tiek aizpildītas īpašās vēlēšanās. Parasti prezidents amatu ieņem tikai vienreiz. Pašreizējo prezidentu Džozefu Dž. Urusemalu ievēlēja 2003. gada maijā. Pārējos Kongresa locekļus ievēl vispārējās vēlēšanās no katra štata; ik pēc desmit gadiem vēlēšanu apgabali tiek veidoti no jauna. Valstī nav politisku partiju. Katrā štatā ir sava konstitūcija un ievēlēts gubernators un gubernatora vietnieks, tikai Čukā ir divpalātu likumdevējstāde. Pēc struktūras štatu valdības ievērojami atšķiras cita no citas, un tās pilda lielāko daļu valsts pārvaldes funkciju, izņemot aizsardzību un ārlietas. Kopā ar federālo valdību tās nodarbina gandrīz pusi darbspējīgā vecumā esošo mikronēziešu. Joprojām izšķiroša nozīme politikā ir tradicionālajiem vairsaišiem. Feičuka salas Čuka lagūnas rietumpusē pieprasa sev pilnvērtīgu štata statusu vai pat neatkarību, sūdzoties par ilgstošo ekonomisko nevērību.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

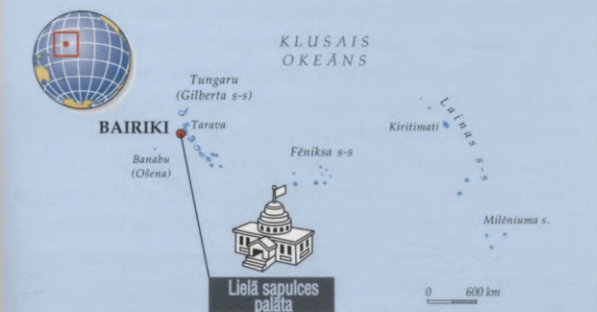
- Pārmērīga atkarība no importa un ārvalstu atbalsta, īpaši – Brīvās asociācijas nolīguma ar ASV ietvaros. ASV nodrošina gandrīz 100 milj. USD gadā un ir atbildīga par visiem aizsardzības un drošības jautājumiem. Valsts nākotne ir nenoteikta, jo valdība ir viens no nedaudzajiem darba devējiem, kas algas izmaksā naudā, un ekonomika balstās uz lauksaimniecību un zveju, bet zivju resursi pārzvejas dēļ ir samazinājušies.
- Saldūdens trūkums ir radījis holeras draudus, aizvien pieaugošas veselības problēmas rada arī diabēts un narkotiku lietošana. Lielākajai daļai mikronēziešu nav pieejams tekošs ūdens, nav arī elektrības.
- Valstī noplucina plašais bezdarbs un lielā emigrācija, jo īpaši uz ASV.

VALSTS PĀRVALDE

KIRIBATI

Oficiālais nosaukums: KIRIBATI REPUBLIKA

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 92 000
GALVASPILSĒTA: BAIRIKI (TARAVAS ATOLS)
 PLATĪBA: 717 km²
NEATKARĪBA: 1979
 KONSTITŪCIJA: 1979

KIRIBATI – bijušās Gilberta salas – tā bija nosauktas par godu Tomasam Gilbertam, pētniekam, kurš 1788. gadā tās atklāja. 1979. gadā salu nosaukums pielāgots vietējai izrunai (*kee-ree-bus*).

RELĪĢIJA: Romas katoļi 53%, Kiribati Protestantu baznīca 39%, citi 8%

VALSTS VALODA: angļu

REĢIONI VAI PROVINCES: 3 teritoriālās vienības, kas sadalītas 6 distriktos

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: nav dienas laikrakstu

TV: 1 neatkarīgs dienests

Radio: 1 neatkarīgs dienests

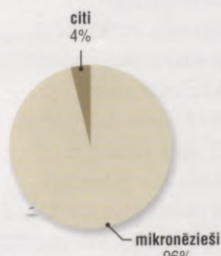
VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējās

TIESĪBU SISTĒMA: paražu tiesības un angļu vispārējās tiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACP, ANO, AsDB, C, ESCAP, FAO, ICAO, ICFTU, ICRM, IDA, IFC, IFRC, ILO, ITU, OPCW, PTO (kandidātvalsts), PVO, Sparteica, SPC, SPF, SRAB, SVF, UNESCO, UPU

POLITISKĀS PARTIJAS: Ind – Neatkarīgie; MTM – Maneban Te Mauri ("Aizsargāt Manebu"); BTK – Boutakaan Te Koaua ("Patiesības pilāri")

ETNISKAIS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 188.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 950

INFLĀCIJA: 2,0%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): 1 milj. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 1,7997–1,9535 Austrālijas dolāri

VALSTS VALŪTA: AUSTRĀLIJAS DOLĀRS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiskie kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

• Nav obligātā valsts militārā dienesta.
 • Nav brunoto spēku.
 • Austrālija un Jaunzēlande nodrošina visas aizsardzības vajadzības, arī pretzemūdeņu kontroli.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

KIRIBATI IR SALU VALSTS Klusā okeāna dienvidrietumu daļā. Tajā ir koraļļu atoli – 16 salas Tungaru (Gilberta) salu grupā, 8 Fēniksa salas, 8 no 11 Lainas salām (pārējās 3 pieder ASV) un viena vulkāniskā Banabu sala. 1606. gadā tās atklāja spāņu pētnieki. No 1892. gada Gilberta un Elisa salas bija britu protektorātā, bet no 1916. līdz 1942. gadam – Lielbritānijas kolonija. Otrā pasaules kara laikā tās, tāpat kā daudzas Klusā okeāna salas, okupēja Japāna un salas kļuva par ASV un Japānas karadarbības arēnu.

1963. gadā tika izveidota Likumdošanas padome, bet 1971. gadā salas ieguva pašpārvaldes tiesības. Nākamo divu gadu laikā Lielbritānijas Augstā komisāra vietā tika iecelts gubernators, bet Likumdošanas padomi aizstāja Sapulces palāta. 1975. gadā Elisa salas atdalījās un kļuva par neatkarīgo Tuvalu valsti. Atlikušās

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Vairāk nekā 2% lielā ikgadējā iedzīvotāju pieauguma rezultāts ir pārāpdzīvotība un lagūnas piesārņojums Taravā – lielākajā salā. 1995. un 1998. gadā sāka īstenot programmas iedzīvotāju pārvietošanai uz Fēniksa un Lainas salām.
- Salas apdraud jūras līmeņa celšanās, kas izraisa krasta eroziju un bojā koraļļu rifus. ANO prognozē, ka 21. gadsimtā Kiribati, kas atrodas labi ja 2 metrus virs jūras līmeņa, varētu nozest zem ūdens. Divas neapdzīvotas salas jau ir nozudušas.
- Kiribati ir viena no nabadzīgākajām valstīm Klusajā okeānā. Dabas resursu nav, zemes ir maz, augsne ir neauglīga, un lauksaimniecība nodrošina tikai iztiku.

salas 1979. gadā sevi nosauca par Kiribati, iestājās Britu Nāciju Sadraudzībā un proklamēja neatkarību. Pēc draudzības līguma noslēgšanas ASV atsauca visas pretenzijas uz Fēniksa salām un astoņām Lainas salām.

Kiribati politikā joprojām dominē tradicionālie virsaiši. Valdības galva ir tieši ievēlēts prezidents (*beretitenti-berestens*). Valstī nav oficiālu politisko partiju, kaut gan dažas politiku apvienības, kas sākotnēji veidojās vēlēšanās, ir izrādījušas noturīgas un tām ir arī savs nosaukums.

Diezgan bieži tiek praktizēta neuzticības izteikšana prezidentam. Pastāvot neattīstītai politisko partiju sistēmai, tas rada diezgan haotisku atmosfēru Nacionālajā sapulcē. Vēlēšanās, kas notika 2002. gada beigās, uzvarēja opozicionārais grupējums BTK ("Patiesības pilāri"). Rezultātā sākās septiņus mēnešus ilgs un grūts mēģinājums sadzīvot ar

prezidentu Teburoro Tito, kuru atbalstīja MTM ("Aizsargāt Manebu"). Lai gan 2003. gada februārī Tito ievēlēja atkārtoti, martā BTK ar neuzticības balsojumu viņu tomēr atstādināja no amata. Jau pēc diviem mēnešiem ārkārtas vēlēšanās MTM atguva vairākumu Lielajā sapulces palātā, bet nevarēja novērst to, ka jūlijā par prezidentu tika ievēlēts Anote Tong (BTK kandidāts).

VALSTS PĀRVALDE

LĪKUMDOŠANA
Maneaba Ni Maungatabu
 (Lielā sapulces palāta)
 Vienpalātas parlaments
 Tajā ir 42 deputāti: 39 ievēlēti vispārējās un tiesās vēlēšanās no 23 apgabaliem, 1 iecelts, lai pārstāvētu Banabu salu; ģenerālprokurors; spikers, kas ievēlēts no Manebas papildus tai paredzētajām vietām. Pilnvaru termiņš – četri gadi. Ar neuzticības balsojumu atceļ prezidentu.

IZPILDVARA
Prezidents
 Parlaments nominē no sava vidus; uz četriem gadiem ievēlēts vispārējās un tiesās vēlēšanās; trīs termiņu ierobežojums. Valsts valdības galva. Ieceļ ģenerālprokuroru.

TIESAS
 Slepenā padome Londonā
 Galīgā apelācijas tiesa.

Viceprezidents
 Ieceļ prezidents.

Apelācijas tiesa
 Iztiesā apelācijas lietas par Augstākās tiesas nolēmumiem. Tiesnešus iecel prezidents.

Reģionālā pārvalde
 Sešus distriktus pārvalda 21 vietēja pārvaldes padome (katrā apdzīvotā salā viena), kas ievēlēta uz trim gadiem. Parlamenta deputāti atbilstoši savam amatam (*ex officio*) pilda funkcijas savos apgabalos.

Kabinets
 Tajā ir viceprezidents, ģenerālprokurors, desmit Lielās sapulces palātas deputāti; ieceļ prezidents. Pārtrauga valsts pārvaldes darbu.

Augstā tiesa
 Iztiesā civillietas un krimināllietas. Tiesnešus iecel prezidents, galveno tiesnesi iecel pēc Kabineta ieteikuma.

Miertiesas
 26 tiesas; mirtiesnešus iecel prezidents.

PALAU

Oficiālais nosaukums: PALAU REPUBLIKA

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 19 100
GALVASPILSĒTA: KORORA
PLATĪBA: 458 km²
NEATKARĪBA: 1994
KONSTITŪCIJA: 1981

PALAU ("sala"), domājams, tika atklāta, kad 1783. gadā angļu kuģis "Antelope" kapteiņa Henrija Vilsona vadībā avarēja uz rifa.

RELĪĢIJA: kristieši 66%, modekngi 34%

VALSTS VALODAS: palau un angļu

REĢIONI VAI PROVINCES: 16 štati

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSSAZIŅAS LĪDZEKĻI: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: nav dienas laikrakstu

TV: 2 dienesti – 1 ar ierobežotu neatkarību

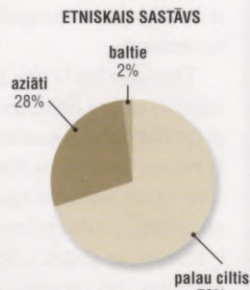
Radio: 3 radiostacijas

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: vispārējās tiesības un parazu tiesības; aizbildnības teritorijas tiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACP, ANO, ESCAP, FAO, ICAO, ICRM, IDA, IFC, IFRC, Sparteca, SPC, SPF, PVO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO

POLITISKĀS PARTIJAS: nav politisku partiju

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 189.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 5000

INFLĀCIJA: 3,0%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): 17,2 miljrd. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: valūta ir ASV dolārs

VALSTS VALŪTA: ASV DOLĀRS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsotņkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

• Nav obligātā valsts militārā dienesta.
 • Nav bruņoto spēku.
 • Saskaņā ar Brīvās asociācijas nolikumu ASV sedz visas aizsardzības un drošības vajadzības.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

PALAU VEIDO VAIRĀK NEKĀ 300 SALIŅU, no kurām tikai deviņas ir apdzīvotas. Vairāk nekā 70% iedzīvotāju dzīvo galvaspilsētā Kororā, kas atrodas Kororas salā. Senatnē Palau salas apdzīvoja Indonēzijas, Jaungvinejas un Filipīnu tautas. 19. gs. otrajā pusē Palau kopā ar citām Karolīnu arhipelāga salām anektēja Spānija, tad tās nopirka Vācija, pēc Pirmā pasaules kara to pārvaldīja Japāna, bet pēc Otrā pasaules kara kā ANO Klusā okeāna salu aizbildnības teritoriju – ASV. 1979. gadā daļa Klusā okeāna salu aizbildnības teritorijas kļuva par Mikronēzijas Federatīvajām Valstīm, bet Palau pieņēma savu Konstitūciju un 1981. gadā kļuva par republiku. Taču 1982. gadā ar ASV noslēgtā Brīvās asociācijas nolīguma noteikumi bija pretrunā ar Palau Konstitūciju, kas aizliedza kodolieročus un karabāzes. Tādējādi radās šķēršļi pārejai uz pilnīgu neatkarību. Tomēr pēc vairākiem referendumiem un Konstitūcijas grozījumiem 1993.gadā vēlētajī galu galā akceptēja Nolīgumu. Ikā kompensāciju par atļauju izvietot militāro aprīkojumu Palau 15 gados saņems 700 milj. USD. Nolīguma pieņemšana Palau, ko vietējie sauc par Belau, visbeidzot atļāva izkļūt no aizbildnības un 1994. gadā kļūt par neatkarīgu valsti.

Palau valsts politiskā vēsture sākās vardarbīgi. Jaunās republikas pirmais ievēlētais prezidents Haruo Remeliks 1985. gadā tika nogalināts, vēlāk šajā noziegumā par vainīgu tika atzīts valsts ministrs. Pēc trim gadiem savās mājās tika nošauts Delegātu palātas spikers. Izmeklēšanas gaitā apcietinājumā nonāca prezidenta Lazara Salī palīgs. Pēc dažiem mēnešiem pašu Salī apsūdzēja par kukuļošanu un viņš izdarīja pašnāvību. Situācija stabilizējās 2001. gadā, kad par prezidentu ievēlēja Tomiju Remengesau (junioru), kurš astoņus gadus veiksmīgi bija pildījis viceprezidenta pienākumus. Viņš apsolīja samazināt atkarību no ASV finansiālā atbalsta, attīstot tūrismu.

Katrā no valsts 16 štatiem ir savs gubernators un vietēja līmeņa likumdevējstruktūra, kā arī savs ievēlētais Delegātu palātas deputāts. Štati ievēlē arī savus augstākos tradicionālos virsaišus Virsaišu padomē, kura konsultē prezidentu tradīciju jautājumos. Atbilstoši cilšu sistēmai Palau ir sadalīta divos apgabalos – Eueldaobā un Badeldaobā –, katru no tiem pārvalda savs virsaitis – attiecīgi Ibeduls un Reklai.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Palau ir ļoti atkarīga no ārvalstu atbalsta, kas veido gandrīz 30% no IKP. Lielākie donori ir ASV un Japāna.
- 1998. gadā Senāta ierosinātais normatīvais akts, ar kuru atļauti ārzonas ieguldījumi, ir radījis bažas par iespējamu nelikumīgi iegūtu naudas līdzekļu legalizēšanu.
- Ekosistēmu apdraud smilšu un korāļu izcelšana ar bagaru, atkritumu apsaimniekošanai nepiemērotas iekārtas un nelikumīga zvejniecība.
- Veselības aprūpe ir neattīstīta, tāpēc daudziem tālāko salu iedzīvotājiem pieejama tikai tradicionālo dziednieku palīdzība.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Palau Nacionālais kongress Divpalātu parlaments <i>Olbil Era Kelulau</i> (Deleģātu palāta) 16 deputāti; viens pārstāvis no katra štata (vienmandāta vēlēšanu apgabala); vispārējās un tiešās vēlēšanās ievēlēti uz četriem gadiem. Senāts 9 senatori, vispārējās vēlēšanās pēc proporcionālās pārstāvības ievēlēti uz četriem gadiem. Ievēlēti tikai bezpartijiskos, jo partiju nav. Reģionālā pārvalde 16 štatus pārvalda vēlēti gubernatori un legislaturas.	IZPILDVARA Prezidents Valsts un valdības galva; vispārējās vēlēšanās ievēlēts uz četriem gadiem (ar atsevišķu vēlēšanu biļetenu). Viceprezidents Vispārējās vēlēšanās ievēlēts uz četriem gadiem (ar atsevišķu vēlēšanu biļetenu). Kabinets Astoņi ministri. Virsaišu padome Tajā ir visu 16 štatu augstākie virsaiši. Konsultē prezidentu par tradicionālajām tiesībām un paražām.	TIESAS Augstākā tiesa Augstākā pārskatīšanas un apelācijas tiesa. Ir Tiesas palāta un Apelācijas palāta. Valsts tiesa Vispārējās jurisdikcijas tiesa Zemes tiesa

NAURU

Oficiālais nosaukums: NAURU REPUBLIKA

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 11.800
	GALVASPILSĒTA: nav oficiālas galvaspilsētas
	PLATĪBA: 21,9 km ²
	NEATKARĪBA: 1968
	KONSTITUCIJA: 1968

NAURU ir vienīgā valsts pasaulē, kurai nav galvaspilsētas; valdība strādā Jarenas apgabalā.

RELĪĢIJA: protestanti 66%, Romas katoļi 34%

VALSTS VALODA: nauru

REĢIONI VAI PROVINCES: 14 distrikti

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKLĪ: nav politiskās cenzūras

Laikraksti: nav dienas laikrakstu

TV: 1 valstij piederošs dienests

Radio: 1 valstij piederošs dienests

VĒLEŠANU TIESĪBAS: no 20 gadiem, vispārējas un obligātas

TIESĪBU SISTĒMA: angļu vispārējās tiesības; atzīst Starptautiskās Tiesas piekriktību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACP, ANO, AsDB, C, ESCAP, FAO, ICAO, Interpols, ITU, OPCW, PVO, SOK, Spartecca, SPC, SPF, UNESCO, UPU

POLITISKĀS PARTIJAS: visi deputāti tiek ievēlēti kā neatkarīgie

Nauru ir mazākā republika pasaulē. Tās teritorija ir tikai 21 km².

NAURU, KO BRITU PĒTNIIEKS DŽONS FĒRNS atklāja 1798. gadā un nosauca par "Jauko zemi", ir viena no trim vienīgajām fosfāta salām Klusā okeāna rietumos; pārējās ir Banabu (Kiribati) un Maketeja (Franču Polinēzija). Salas savstarpēji naidīgās ciltis gandrīz nepārtraukti karoja, tādēļ līdz 1888. gadam, kad Vācija oficiāli anektēja Nauru, tajā bija palikuši tikai 900 iedzīvotāju.

Vācieši salu pārvaldīja gandrīz 30 gadus, viņi arī atklāja Nauru fosfāta krājumus. No 1920. gada saskaņā ar Tautu Savienības lēmumu sala bija Austrālijas, Lielbritānijas un Jaunzēlandes kopmandāteritorija. Otrā pasaules kara laikā to okupēja japāņi. Lielu daļu iedzīvotāju pārvietoja uz Mikronēziju. No 1947. gada Nauru bija Apvienoto Nāciju Organizācijas mandāteritorija, to atkal pārvaldīja Austrālija. 1970. gadā Nauru ieguva kontroli pār fosfāta krājumiem un 1989. gadā iesūdzēja Austrāliju Starptautiskajā Tiesā, prasot kompensāciju par krājumu izmantošanu iepriekšējos gados. Šo lietu tiesa izšķīra, piespriežot Austrālijai samaksāt 79 milj. dolāru. Tomēr ekonomikas nemākulīgās vadības dēļ Nauru gandrīz piedzīvoja finanšu katastrofu. Tagad izveidots ieguldījumu fonds, kurā tiek uzkrāti saņemtie līdzekļi, lai nodrošinātu Nauru attīstību, kad fosfāta krājumi būs iztērēti. Tiek attīstītas arī citas jomas, tostarp tūrisms.

1966. gadā – divus gadus pirms neatkarības iegūšanas – Nauru kļuva par Britu Nāciju Sadraudzības locekli un ieguva pašpārvaldes tiesības. Tāpat kā citas mazās Klusā okeāna valstis, piemēram, Tuvalu, arī Nauru nav tieši pārstāvēta Sadraudzības sanāksmēs, kur satiekas valdību vadītāji.

1968. gadā Nauru proklamēja neatkarību un ievēlēja pirmo prezidentu – Hammeru Deroburtu. Līdz 1989. gadam viņš ar pārtraukumiem bija prezidenta amatā 19 gadus. Ekonomiskā nestabilitāte tieši ietekmējusi politisko vidi, jo vairāki prezidenti tika atstādīnāti ar neuzticības balsojumu ilgi pirms viņu termiņa beigām. 1997. gadā vien pārsteidzošā kārtā tika ievēlēti un atcelti četri prezidenti.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Fosfāta ieguve nodrošina Nauru vienu no pasaulē lielākajiem ienākumiem uz vienu iedzīvotāju. Augstais dzīves līmenis netieši veicinājis aptaukošanos, kas skārusi vairāk nekā pusi iedzīvotāju, un ar to saistīto diabētu, no kura cieš vairāk nekā trešdaļa no visiem nauriešiem.
- Fosfāta raktuves ir izpostījušas vidi, ap 80% ekosistēmas ir iznīcināti. Tagad par prioritāti ir kļuvuši atjaunošanas projekti, jo fosfāta krājumi drīz būs beigušies un Nauru ekonomiskā nākotne ir neskaidra.
- Bažas rada kodolizmēģinājumi, ko Francijas valdība organizēja Klusajā okeānā.

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 190.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 7270

INFLĀCIJA: -3,6%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): nav datu

VALŪTAS MAINAS KURSI/ ASV dolārs: 1,7997-1,9535 Austrālijas dolāri

VALSTS VALŪTA: AUSTRĀLIJAS DOLĀRS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Nav obligātā valsts militārā dienesta.
- Nav bruņoto spēku.
- Par aizsardzību un drošību rūpējas Austrālija.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Parlaments Vienpalātas parlaments 18 deputātu pilnvaru termiņš ir trīs gadi, ja vien Parlamentu neatļauj agrāk ievēlēt vispārējās vēlēšanās astoņos vēlēšanu apgabalos kā neatkarīgi deputāti: septiņos apgabalos ievēlē pa diviem deputātiem, vienā – četrus deputātus. Izraudzītais spikers zaudē deputāta mandātu.	IZPILDVARA Prezidents Valsts un valdības galva. Parlaments ievēlē no sava vidus. Prezidentu var atcelt ar neuzticības balsojumu.	TIESAS Augstākā tiesa Lemj par visiem jautājumiem, kas saistīti ar Konstitūciju. Tiesas priekšsēdētāju un tiesnešus iecel prezidentis; tiem jābūt advokātiem vai juriskonsultiem ar piecu gadu stāžu, jāiet pensijā 65 gadu vecumā.
Kabinets Četri vai pieci ministri. Iecel prezidents. Atbildīgs Parlamentam. Var atcelt ar neuzticības balsojumu.	Apelācijas tiesa Divi tiesneši. Nolēmumus apelācijas kārtībā var iesniegt Austrālijas Augstākajā tiesā.	Ģimenes tiesa Vada rezidējošs mirtiesnesis.

TUVALU

Oficiālais nosaukums: **TUVALU**

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 11 300
GALVASPILSĒTA: FONGAFALE
PLATĪBA: 26 km ²
NEATKARĪBA: 1978
KONSTITŪCIJA: 1978

TUVALU nosaukums nozīmē "astoņu grupa", jo sākotnēji bija apdzīvotas astoņas salas. Tagad ir apdzīvotas deviņas salas, uz to norāda deviņas zvaigznes karogā.

RELĪĢIJA: Tuvalu Baznīca 97%, Septiņtās dienas adventisti 1%, bahāisti 1%, citi 1%

VALSTS VALODA: angļu

REĢIONI VAI PROVINCES: nav

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI: nav
politiskās cenzūras

Laikraksti: nav dienas laikraksti

TV: nav TV dienests

Radio: viens valstij piederošs dienests

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējās

TIESĪBU SISTĒMA: cilšu tiesības un paražu tiesības; angļu vispārējās tiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekrišanu

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACP, ANO, AsDB, C, ESCAP, IFRCS (asoc. valsts), ITU, PTO (kandidātvalsts), PVO, Sparteca, SPC, SPF, UNCTAD, UNESCO, UPU

POLITISKĀS PARTIJAS: nav politisko partiju

ETNISKAIS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 192.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 330

INFLĀCIJA: 7%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): nav datu

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 1,7997-1,9535 Austrālijas dolāri

VALSTS VALŪTA: AUSTRĀLIJAS DOLĀRS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS 25

	1	2-5	5+	
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○	
Pilsonkari	○	○	○	
Starptautiski kari	○	○	○	
Ārvalstu intervence	○	○	○	

- Nav obligātā valsts militārā dienesta.
- Nav bruņoto spēku.
- Par iekšējo drošību gādā policijas spēki.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

TUVALU AIZŅEM PIECUS KORAĻĻU ATOLUS un četras klinšu salas, kas atrodas pusceļā starp Austrāliju un Havaju salām. Tā ir ne tikai viena no visvairāk izolētajām valstīm pasaulē, bet arī viena no vismazāk apmeklētajām – mazāk nekā 1000 tūristu gadā. Lielākā daļa iedzīvotāju sev iztiku nodrošina ar lauksaimniecību un zveju, bet 2000. gadā tika īstenots unikāls projekts, pārdodot valsts interneta domēna vārdu "tv".

Salas kopš 14. gadsimta apdzīvo samoāņi un tongieši. No 1892. līdz 1915. gadam toreizējās Elisa salas bija Lielbritānijas protektorāts, bet vēlāk līdz 1974. gadam kopā ar Kiribati Gilberta salām – tās kolonija. Kultūras atšķirības starp Elisa salu polinēziešiem un Gilberta salu mikronēziešiem izpaudās balsojumā par atdalīšanos, kas pavēra ceļu neatkarības deklarēšanai 1978. gadā. Tautas nobalsošanā 1986. gadā tikai viens atols atbalstīja ideju, ka Tuvalu būtu jākļūst par republiku, bet 1995. gadā vairākums nobalsoja par Lielbritānijas karoga atribūtu izņemšanu no valsts karoga. Taču 1997. gadā valdība pieņēma lēmumu atjaunot vēsturisko karogu.

Pēc neatkarības iegūšanas valsts politiskajā arēnā ir dominējuši divi cilvēki – Tomazi Puapua un Bikenibeu Paeniu. Puapua līdz šim visilgāk ir bijis premjerministra amatā (1981–1989), turklāt 1998. gadā viņš kļuva par ģenerālgubernatoru, bet Paeniu bija premjerministrs gandrīz divus termiņus – no 1989. līdz 1999. gadam, kad neuzticības balsojums piespieda viņu priekšlaicīgi atkāpties.

Neuzticības izteikšanai Parlamentā nav nekādu ierobežojumu, tādēļ 2001. gadā, kad tikai pēc dažiem amatā pavadītiem mēnešiem tika gāzts jau desmitais premjerministrs Faimalaga Luka, valsts pārvalde piedzīvoja dziļu krīzi. Pēc premjerministra Jonatana nāves no 2000. gada beigām līdz 2002. gada beigām ekonomiskā spiediena rezultātā no amata tika atcelti četri premjerministri. Tomēr kopš pārejas uz monetāro ekonomiju rādītāji ļauj cerēt uz politisku stabilitāti. Kaut arī valdība joprojām ir galvenais darba devējs, kas algu izmaksā naudā, tomēr lielākā daļa Tuvalu iedzīvotāju sev iztiku nodrošina ar lauksaimniecību un zveju.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Saldūdens resursi ir ierobežoti, un gruntsūdeņi nav piemēroti dzeršanai, tomēr ūdens savākšanas sistēmas un atsāļošanas rūpnīcas nodrošina ūdensapgādi.
- Globālā sasilšana un jūras līmeņa celšanās apdraud apdzīvotās salas, no kurām neviena nav vairāk kā 5 metrus virs jūras līmeņa. Tuvalu lūgusi Austrāliju un Jaunzēlandi palīdzēt bēgļiem, ja salas sāktu grimt. Ģenerālgubernators ir vērsies arī pie ANO, lai mudinātu valstis ratificēt un īstenot Kioto protokolu.
- Ērkšķu krona jūraszvaigzne, kas barojas galvenokārt no koraļļiem, nodara bojājumus Tuvalu koraļļu rifiem.
- Daudzi Tuvalu iedzīvotāji kā viesstrādnieki strādājuši Nauru fosfāta raktuvēs, bet sakarā ar tā krājumu samazināšanos spiesti atgriezties mājās.
- Nelielus iegūjumus devusi interneta domēna izpārdošana, kā arī maksa par zvejas tiesībām un ieguldījumu fonds, ko 1987. gadā izveidoja Austrālija, Jaunzēlande un Lielbritānija.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Parlaments Vienpalātas parlaments Fale i Fono (Sapulces palāta) Tajā ir 15 locekļi, kas vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēti uz četriem gadiem. Apspriež un pieņem likumus; ar neuzticības balsojumu atceļ premjerministru. Reģionālā pārvalde Katru no astoņiem lielākajiem apdzīvotajiem atoliem pārvalda padome, kurā ir seši locekļi un kura ievēlēta uz četriem gadiem.	IZPILDVARA Ģenerālgubernators Pēc premjerministra un Sapulces palātas ieteikuma ieceļ Lielbritānijas monarhs. Valsts galva. Atlaiž parlamentu. Premjerministrs Ievēlē Sapulces palāta no sava vidus. Valdības galva. Premjerministra vietnieks Ievēlē Sapulces palāta no sava vidus. Kabinets Premjerministrs un ne vairāk kā četri papildu locekļi; pēc premjerministra ieteikuma ieceļ ģenerālgubernators. Pārtrauga valsts pārvaldes darbu.	TIESAS Augstā tiesa Salas augstākā tiesa. Apelācijas kārtībā iztiesā lietas no zemākas instances tiesām; nolēmumus var iesniegt izskatīšanai apelācijas kārtībā. Apelācijas tiesā Fidži. Tiesas priekšsēdētājam jābūt advokātam vai juristam, kas ir kvalificēts darbam tiesību jomā Tuvalu. Miertiesas Apelācijas kārtībā iztiesā lietas no zemākas instances tiesām. Salas tiesas Katrā no astoņām tiesas kolēģijām ir trīs profesionāli mirtiesneši, viens katrai lielākajai apdzīvotajai salai. Zemes tiesas Lemj par tiesībām uz zemi, testamenta un adopcijas jautājumiem. Tajās ir 6 tiesneši.

das
ām
tu
et
tv”.

un
ānai,
is un

na
is, no
etrus

pie
t un

rifiem.
istrād-
tuvēs.
ā-

rnetā
a par
nds.

ari

VIENTPARTIJAS

VARA

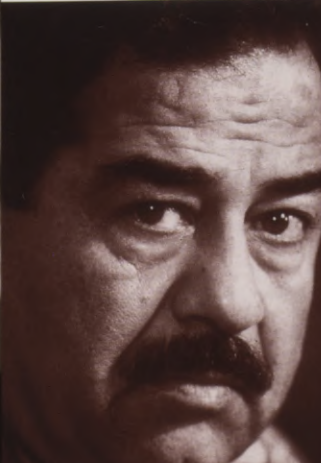
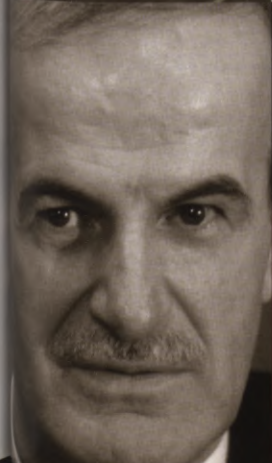
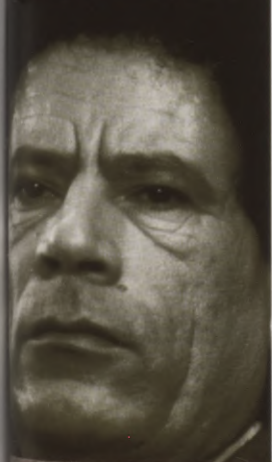
VALDĪBA BEZ OPOZĪCIJAS

VIENTPARTIJAS VARA nozīmē to, ka saskaņā ar Konstitūciju valda tikai viena partija; arī vēlēšanās balotējas tikai šīs partijas kandidāti. Šāda sistēma nav gluži tas pats, kas militārā vara, teokrātija vai neierobežota monarhija, bet to bieži vien uzspiež šīs diktatūras. Savukārt vienpartijas varas apstākļos var izvirzīties diktators. Kad 1933. gadā Ādolfs Hitlers kļuva par Vācijas kancleru, viņš iedibināja vienas partijas – nacistiskās partijas varu. Benito Musolini Itālijā ar fašistisko partiju to bija jau izdarījis 20. gados. Ģenerālis Franko nāca pie varas pēc Spānijas pilsoņkara, viņa režīms līdz pat diktatora nāvei pārstāvēja vienpartijas varu. Uzskatāmākie vienpartijas varas piemēri ir komunistiskās valstis. Kubas vadonis Fidels Kastro gāza militāro diktatoru Fulhensio Batistu, lai pats nonāktu vienpartijas varas virsotnē. Vjetnamas kara laika vadonis Ho Ši Mins sludināja demokrātiskos ideālus, lai atbrīvotu savu valsti no japāņiem, frančiem un amerikāņiem, bet galu galā ieviesa Vjetnamas Demokrātiskās Republikas vienpartijas komunistisko režīmu. Ķīnā pēc Otrā pasaules kara Mao Dzeduna vadībā tika sakauti nacionālistu spēki un iedibināta Ķīnas Komunistiskās partijas vara. Ziemeļkoreja Kim Ir Sena vadībā gāja līdzīgu ceļu. Dažas valstis pasludina sevi par demokrātiskām, bet patiesībā ir vienpartijas valstis.

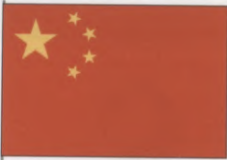
VIENTPARTIJAS VADOŅI

Pulksteņa rādītāju kustības virzienā no augšējā kreisā stūra: Haile Selasije I – Etiopijas (Abesīnijas) imperators, kuram pēc Otrā pasaules kara gan neizdevās modernizēt savu valsti un demokratizēt tās pārvaldi, bet kuru tomēr cienīja; Mao Dzeduns – Ķīnas Tautas republikas dibinātājs 1949. gadā, tās pirmais vadītājs un ideologs; Fidels Kastro, kurš 1959. gadā Kubā ieviesa komunistisku režīmu un par spīti ASV pūlīņiem destabilizēt viņa varu valda joprojām; Fransisko Franko, kura dibinātā fašistiskā Falanga valdīja Spānijā no 1939. līdz 1975. gadam; Pols Pots – slepkavnieciskās Sarkano khmeru ķīķes vadonis Kambodžā (1975–1979), kurš līdz pat gadsimta beigām izvairījās no notvēršanas; Kim Čen Irs – Ziemeļkorejas komunistiskais vadonis; Vladimirs Leņins –

bolševiku vadonis un PSRS dibinātājs; Idi Amins – Ugandas prezidents (1971–1979); Josifs Staļins – Leņina pēctecis, kurš valdīja Padomju Savienībā no 1924. g. līdz pat savai nāvei 1953. gadā; Benito Musolini – Itālijas Nacionālās fašistiskās partijas dibinātājs, kurš valdīja Itālijā no 1922. līdz 1943. gadam; Sadāms Huseins, kura BAAS partija valdīja Irākā no 1968. līdz 2003. gadam, kad viņa režīmu sagrāva ASV iebrukums; Hāfezs Asads – Sirijas prezidents (1971–2000); Muammars Kadāfi – Lībijas vadonis, kurš nāca pie varas pēc 1969. gada apvērsuma un valda joprojām; Ādolfs Hitlers – diktators, kura nacistiskā partija kontrolēja visas dzīves jomas Vācijā no 1933. līdz 1945. gadam, kad viņa pašnāvība bunkurā deva iespēju drīzāk izbeigt Otrā pasaules karu.

ĶĪNA

ĶĪNAS KAROGS

Pieņemts 1949. gada 1. oktobrī. Sarkanā tradicionāli ir revolūcijas krāsa, lielā zvaigzne simbolizē Komunistisko partiju, bet mazās – tautu.

LIELAIS ĶĪNAS MŪRIS

Lielāko daļu no tagadējā vairāk nekā 6400 km garā mūra uzbūvēja aizsardzībai no mongoļiem Minu dinastijas laikā (1368–1644).

ĶĪNAS 1911. GADA REVOLŪCIJAI un 1949. gadā komunistu proklamētajai Ķīnas Tautas Republikai ir sava priekšvēsture. Jau 19. gadsimtā rietumvalstu agresīvā rīcība Ķīnā saasināja iekšpolitiskās problēmas un iedragāja valdošās Cinu dinastijas pozīcijas.

Cinu dinastijas (1644–1911) leģitimitāte daudzkārt tikusi apšaubīta. Gara virkne valdošo dinastiju, kas sākās ar Šanu dinastiju (1500–1000 p.m.ē.), bija radījusi dižu civilizāciju. Cinu dinastijas laikā Ķīnas impērija sasniedza nebijušus teritoriālos apmērus, tomēr tās valdība bija korumpēta un nespēja adekvāti reaģēt uz Eiropas lielvaru mestajiem izaicinājumiem. Ķīnieši nesekmīgi mēģināja darīt galu neatļautajai tirdzniecībai ar opiju, taču 1. Opija karā (1840–1842) briti viņus sakāva. Ar zaudējumu beidzās arī sadursme ar frančiem (1885) un karš ar Japānu (1895). Piekāpjoties Lielbritānijas,

Francijas, ASV, Krievijas un citu valstu militārā pārspēka priekšā, valdība piešķīra koncesijas un tirdzniecības privilēģijas. Ķīna zaudēja kontroli pār visām savām lielākajām ostām un atkarīgajām teritorijām, tādām kā Annama (mūsdienu Vjetnama), kā arī vairākām savas impērijas daļām. 1842. gadā Honkonga tika atdota Lielbritānijai, bet Taivāna 1895. gadā nonāca Japānas varā.

Taipinu sacelšanās 1851. gadā un citi iekšējie nemieri atklāja Cinu dinastijas vājumu. T.s. bokseru dumpis (1899–1901) – mēģinājums padzīt no Ķīnas ārzemju misionārus – izprovocēja Eiropas lielvaras

V A L S T S

KOMUNISTISKĀS VALSTS STRUKTŪRA

▶ POLITBIROJA PASTĀVĪGĀ KOMITEJA

ĶKP Politbiroja Pastāvīgā komiteja – elitāra grupa, kas nosaka Ķīnas režīma mērķus un izstrādā valsts politiku. Tajā ir ne vairāk kā deviņi locekļi. 2003. gadā tās sastāvā bija partijas ģenerālsēkretārs un vienlaikus valsts prezidents, viceprezidents un premjers.

▶ POLITBIROJS

Politiskais birojs – puseleitāra grupa, kas nosaka Ķīnas politikas vadlīnijas. Parasti 22–24 locekļi, tostarp Pastāvīgās komitejas locekļi.

▶ CENTRĀLĀ KOMITEJA

To ievēl ĶKP kongress; tajā ir 198 balsstiesīgi locekļi. Apstiprina valdībai piedāvātās politiskās iniciatīvas. Ievēl Politbiroju, Sekretariātu, Centrālo militāro komisiju un Disciplinārās inspekcijas komisiju.

▶ ĶKP KONGRESS

ĶKP kongress, kurā ir vairāk nekā 2000 delegātu, ir partijas augstākā lēmējstruktūra, kas sanāk reizi piecos gados. Ievēl Centrālkomiteju un apspriež ĶKP politikas jautājumus.

VALSTS STRUKTŪRA

LIKUMDOŠANA

NACIONĀLAIS TAUTAS KONGRESS

Vienpalātas likumdošanas struktūra, galvenokārt simboliska; lielākoties mehāniski apstiprina ĶKP sagatavotos projektus; pēdējā laikā kļuvis nedaudz neatkarīgāks; vairāk nekā 2000 delegātu; ik pēc pieciem gadiem ievēl provinču, municipalitāšu un reģionu tautas kongresi, kā arī Tautas atbrīvošanas armijas vienības. Ikgadējās sesijās apstiprina budžetu, groza Konstitūciju, ievēl augstākās amatpersonas. Lielākā daļa ir ĶKP biedri.

▶ NACIONĀLĀ TAUTAS KONGRESA PASTĀVĪGĀ KOMITEJA

Sapulcējas biežāk nekā Nacionālais tautas kongress, tajā ir aptuveni 160 locekļi. Var ieviest un grozīt dažus likumus, tomēr praksē galvenokārt apstiprina ĶKP sagatavotos tiesību aktus.

REĢIONĀLĀ UN VIETĒJĀ PĀRVALDE

- ▶ Provinču un municipalitāšu tautas kongresus ievēl zemāka līmeņa tautas kongresi; atbildīgi centrālajai valdībai.
- ▶ Zemākā līmeņa tautas kongresus ievēl iedzīvotāji.
- ▶ Vēlēti mēri un gubernatori.

IZPILDVARA

PREZIDENTS

PREZIDENTS
2003. gadā par prezidentu ievēlēja Hu Dzintao.

Valsts vadītājs; uz pieciem gadiem ievēl Nacionālais tautas kongress, apstiprinot ĶKP izvēli; divu termiņu ierobežojums. Parasti arī ĶKP ģenerālsēkretārs; var būt arī ĶKP Centrālās militārās komisijas priekšsēdētājs. Nominē amatam premjeru; apžēlošanas tiesības; piesaka karu.

▶ VICEPREZIDENTS

▶ VALSTS PADOME

Ieceļ Nacionālais tautas kongress, kuram tā atbildīga; tajā ir premjers, vicepremjers, valsts padomnieki, ministriju un komisiju ministri, valsts kontrolieris un ģenerālsēkretārs.

▶ PREMJERS

Valdības galva; ievēl Nacionālais tautas kongress. Vada Valsts padomi.

*Katram komunistam jāaptver patiesība,
ka "politiskā vara izaug no šautenes stobra."*

Mao Dzeduns, 1938. gada novembrī

nosūtīt bruņotas vienības savu tautiešu aizsardzībai un cīņai ar dumpiniekiem. Reformu mēģinājumi nāca par velti un bija pārāk vārgi; tie tikai vēl vairāk saasināja pretrunas. Impērijas birokrātiskais valsts aparāts nespēja novērst sociālos konfliktus un ekonomisko stagnāciju.

1911. gada jaunķīniešu nacionālā revolūcija gāza Cinu dinastiju. Revolūcijas vadītājs Suņs Jatsens 1912. gadā kļuva par republikas pagaidu prezidentu, bet pēc tam atkāpās par labu ģenerālim Juaņam Šikajam. Suņs dibināja Nacionālistisko tautas partiju jeb Gomindānu. 1913. gada parlamenta vēlēšanās Gomindāns ieguva vairākumu. Taču pēc Juaņa nāves 1916. gadā sākās sacelšanās, karu un pieaugoša politiskā haosa desmitgade. Tā kā Rietumu demokrātiskās valstis viņu neatbalstīja, Suņs 1921. gadā

lūdza palīdzību Padomju Krievijai, un tā pārlicināja viņu sabiedroties ar jaunizveidoto nelielo Ķīnas Komunistisko partiju (ĶKP). 1925. gadā Suņs nomira un par Gomindāna vadītāju kļuva Čans Kaiši, kurš uzsāka virkni militāru kampaņu pret komunistiem, visbeidzot ierobežojot viņus nelielā teritorijā valsts ziemeļos. Karā pret Japānu (1937–1945) gomindānieši un komunisti sadarbojās, bet 1945. gadā atkal uzliesmoja pilsoņkarš. Tas beidzās 1949. gadā ar Mao Dzeduna vadīto komunistu uzvaru.

VALSTS VADĪTĀJS MAO DZEDUNS (1893–1976)

No 1949. gada komunistiskā Ķīna tika veidota galvenokārt pēc Mao Dzeduna mācības par valsti un sabiedrību. To viņš nesaudzīgi īstenoja dzīvē.

P Ā R V A L D E

▶ **SEKRETARIĀTS**

ĶKP vadības kopa jeb "iekšējais kabinets". Nodarbojas ar Centrālkomitejas un Politbiroja ikdienas lietām. Darbu organizē nodaļas. Īsteno partijas politiskos lēmumus. Ģenerālsekretārs – Sekretariāta vadītājs – ir arī partijas līderis.

▶ **DISCIPLINĀRĀS INSPEKCIJAS KOMISIJA**

Pārbauda partijas normu ievērošanu un partijas politikas pienācīgu īstenošanu. Izmeklē korupcijas gadījumus partijā.

▶ **CENTRĀLĀ MILITĀRĀ KOMISIJA**

Centrālās militārās komisijas (CMK) vadība parasti tiek uzticēta ietekmīgākajai ĶKP personai. Kopš Ķīnas Tautas Republikas dibināšanas ar nelielu pārtraukumu CMK ir vadījuši trīs cilvēki – Mao Dzeduns, Dens Sjaopins un Dzjans Dzemins. Ar Tautas atbrīvošanas armijas Vispārējā politiskā departamenta starpniecību pārtrauca Ķīnas bruņotos spēkus. Politiski koordinē Valsts padomes Centrālās militārās komisijas darbu; abu komisiju vadība ir identiska. CMK locekļi galvenokārt ir armijas virsnieki.

TIESAS

AUGSTĀKĀ TAUTAS TIESA

Tiesas priekšsēdētāju ieceļ Nacionālais tautas kongress; divu termiņu ierobežojums; pārējos tiesnešus ieceļ Nacionālā tautas kongresa Pastāvīgā komiteja. Tiesu vara Ķīnā ir pakārtota valsts un ĶKP mērķiem; Kriminālietu nodaļa un Saimniecisko lietu nodaļa.

▶ **AUGSTĀKĀ TAUTAS PROKURATŪRA**

Atbildīga par tiesvedības procesuālo atbilstību likumam.

▶ **ZEMĀKAS INSTANCES TAUTAS TIESAS**

Trīs veida tiesas – Augstākā tautas tiesa, Vidējā tautas tiesa un Zemākā tautas tiesa; civillietu, kriminālietu, administratīvo lietu un saimniecisko lietu departamenti.

▶ **ĪPAŠĀS TAUTAS TIESAS**

Kara tiesas, kas iztiesā ar armiju saistītas krimināllietas.

NACIONĀLĀ TAUTAS KONGRESA ATKLĀŠANA

Militārie kārtības sargi maršē gar Lielo halli pirms 11 dienu kongresa atklāšanas 2002. gada martā.

VĒLĒŠANU SISTĒMA

Kandidātus galvenokārt izvērta Komunistiskā partija, un vēlētajiem nav lielas izvēles. Vietējo municipalitāšu, pilsētu, pilsētu rajonu, ciemu u.c. administratīvo vienību tautas kongresus ievēlē tieši. Provinču tautas kongresus un Nacionālo tautas kongresu ievēlē zemākā līmeņa kongresi. Zemākajā līmenī vēlēšanās ir lielāka konkurence, jo tur kandidātu ir vairāk nekā paredzēto vietu.

ĶĪNAS KOMUNISTISKĀ PARTIJA

PARTIJAS SISTĒMA

Pēc Krievijas 1917. gada revolūcijas Ķīnas intelektuāļiem radās interese par komunismu. Ceturtā maija kustības locekļi (1919–1921) aicināja sekot Padomju Krievijas paraugam, organizēja streikus un protesta akcijas. 1921. gadā tika nodibināta Ķīnas Komunistiskā partija (ĶKP). 20. gadu vidū tā pārtrauca sadarbību ar Gomindānu; abu partiju savstarpējais naidīgums 30. gados pārauga pilsoņkarā. Ķīniešu un japāņu kara laikā (1937–1945) tika panākta vienošanās par sadarbību cīņā pret kopējo ienaidnieku, bet 1945. gadā konfrontācija atsākās un turpinājās līdz 1949. gadam, kad gomindānieši devās uz Taivānu, bet komunisti proklamēja jauno Ķīnas Tautas Republiku.

Mao Dzeduna vadībā tika īstenotas radikālas reformas, tostarp vispārēja pilsētu un lauku kooperācija, kā arī vienīga industrializācijas programma. Saskaņā ar Konstitūciju Ķīnā pēc PSRS parauga tika ieviests vienpartijas režīms. 60. gadu sākumā ĶKP vadību pārņēma valsts prezidents Lu Šaoci un viņa protežē – ĶKP ģenerālsekretārs Dens

Sjaopins. Viņu mēģinājumi īstenot pragmatisku ekonomisko politiku atšķīrās no Mao Dzeduna dogmatiskās līnijas. Mao atriebās, noorganizējot politisku kampaņu 1966. gadā un vēlreiz 1976. gadā. Dens zaudēja savus ietekmīgos amatus, bet pēc Mao nāves 1976. gadā viņam atkal pavērsās iespēja turpināt savu pragmatisko politiku.

Par galveno prioritāti Dens izvirzīja ekonomisko izaugsmi, rūpniecības, lauksaimniecības, tehnoloģijas un zinātnes modernizāciju. Ķīnas t.s. otrās revolūcijas apstākļos viņš iestājās par pārkārtojumiem armijā. 1978. gadā sāka samazināt valsts īpašuma īpatsvaru tautsaimniecībā un centralizēto plānošanu, likvidēja komūnas. Pilsoņi ieguva tiesības veidot riska kapitāla sabiedrības un nodarboties ar tirdzniecību. Ķīnas režīma teorētiskais mērķis joprojām bija sociālisms, bet marksistisko ideoloģiju lielā mērā aizstāja tirgus ekonomikas principi. 2001. gadā prezidents Dzjans Dzeminš nāca klajā ar aicinājumu privāto uzņēmējiem stāties ĶKP. Kaut arī šādu viedokli kritizēja stingrās līnijas komunisma piekritēji, partijā sāka

ĶKP 16. KONGRESS

ĶKP kongresā 2002. gada novembrī notiek balsojums par Dena Sjaopina uzsāktās ekonomiskās attīstības turpināšanu. Uzņēmēji un speciālisti tiek aicināti stāties partijā.

Suņs Jatsens

Čans Kaiši un Čžans Sjueljans

Pilsoņkara Tautas armijas karavīrs

Mao vada zemnieku sacelšanos

Garais pārgājiens

Ķīna iesaistās Korejas karā

ĪSA ĶĪNAS KOMUNISTISKĀS PARTIJAS HRONOLOĢIJA

1911 Revolūcija, Suņa Jatsena vadībā tiek gāzta Cīnu dinastija un izveidota republika. 1917. gadā Gomindāns tiek reorganizēts par vienotu Nacionālistisko partiju. Militāristu un republikāņu savstarpējās cīņas, dienvidos un ziemeļos izveidoto valdību konflikti.

1919. g. 4. maijs Studenti Pekinā rīko demonstrācijas pret Parīzes Miera konferences lēmumu nodot Vācijas bijušās koncesijas Japānai. Masu protesta kustība rada labvēlīgas apstākļus ĶKP dibināšanai.

1921. g. 20. jūlijs ĶKP dibināšanas sapulce, kurā piedalās divpadsmit ķīnieši, tostarp Mao Dzeduns, un divi krievi.

1927 Pēc sadarbības perioda ar ĶKP 20. gadu sākumā Gomindāna līderis Čans Kaiši uzsāk cīņu pret komunistiem. Tiek apspiesta Mao organizētā zemnieku sacelšanās Hunaņas provincē.

1931 Mao kļūst par Centrālās izpildu komitejas priekšsēdētāju. Viņa vadītā Sarkanā armija, lai izvairītos no Čana Kaiši uzbrukumiem, veic t.s. Garo pārgājienu (1934–1935) uz Jaņņānu, kura laikā Mao kļūst par ĶKP faktisko līderi.

1937 Kara laikā ar Japānu tiek pārtraukts pilsoņkarš starp komunistiem un nacionālistiem (Gomindānu). Cīņās pret japāņiem komunisti iegūst tautas atbalstu.

1945 Atsākas pilsoņkarš. Tas beidzas 1949. gadā ar Gomindāna sakāvi un padzišanu no kontinenta uz Taivānu.

1949. g. 1. okt. Ķīnas Tautas Republikas dibināšana; par tās vadoni kļūst Mao. Tiek nacionalizēta rūpniecība un īstenotas citas galvenās reformas.

1950. g. 26. nov. Ķīna iesaistās Korejas karā; tās armija šķērso Jaludzjanas upi Ziemeļkorejā un uzbrūk zem ANO karoga karojošajiem ASV spēkiem.

1953 Tiek pieņemts pirmais piec gadu plāns Ķīnas industrializācijai. Ar Padomju Savienības atbalstu pilsētās un laukos notiek vispārējā kooperācija.

1958 Mao otrā programma Ķīnas ekonomikas pārveidošanai. T.s. lielā lēciena politikas ietvaros tiek uzbūvētas un nodotas ekspluatācijā daudzas jo daudzas nelielas domnas. Valstī sākas bads, tiek pārtraukta Padomju Savienības palīdzība. 1959. gadā Mao atkāpjas no ĶTR priekšsēdētāja amata, bet turpina vadīt Ķīnas Komunistisko partiju.

“MAZĀ SARKANĀ GRĀMATIŅA”
“Kultūras revolūcijas” dalībniekiem tika izsniegtas grāmatiņas ar Mao runu citātiem.

KĪNA

uzņemt biznesmeņus. Lielas daļas valsts ekonomiskās sistēmas nodošana privātipašumā radījusi šaubas par to, vai ĶKP spēs saglabāt varas monopolu. Turklāt ekonomikas decentralizācija palielināja vietējo amatpersonu autoritāti, jo viņi sāka īstenot dažus demokrātiskus pasākumus. Provinces, īpaši valsts dienvidos, rīkojas aizvien neatkarīgāk no Pekinas. Daudz vairāk nekā valdības birojos partijas kontrole samazinājies lauku rajonos, kur dzīvo lielākā daļa cilvēku. 1999. gadā dažas provinces ieviesa tiešas vietējā līmeņa vadītāju vēlēšanas, un šī prakse ir sākusi izplatīties. Atklāti vērsties pret komunistiem vai veidot konkurējošu partiju tomēr vēl nav atļauts, un tieši ievēlētajiem vietējiem vadītājiem jāievēro ĶKP sekretāru norādījumi. Divi "īpašie administratīvie reģioni" ir ieguvuši unikālu daļēji neatkarīgu statusu un bauda diezgan lielu autonomiju. Tie ir Honkonga, kur pēc Lielbritānijas varas gadiem 1997. gadā tika atjaunota Ķīnas suverenitāte, un Makao, kuru 1999. gadā atguva no Portugāles.

20. gs. 80. gados savu kāpumu uz varas virsotnēm sāka jaunākas paaudzes vadītāji, kuri atbalstīja reformas. Jaunā un pragmatiskā

MAO NOZĪME

Mao Dzeduns uzveica Ķīnas ārvalstu ienaidniekus, viņu pašmāju atbalstītājus un sāncensus Komunistiskajā partijā, lai kļūtu par mūsdienu komunistiskās Ķīnas Tautas Republikas tēvu. Viņa vadībā tika pārvarēta gadsimtiem ilgusi klanīšanās citu valstu priekšā. Mao piemēroja marksisma-ļeņinisma ideoloģiju Ķīnas apstākļiem (maoisms), lai veidotu komunistisko Ķīnu par varenu lielvaru. Būdam kaislīgs peldētājs, Mao ieteica nedomāt par grūtībām, bet enerģiskāk vēzēt rokas. Viņš arī politiski bija nenogremdējams un nebaidījās no izaicinājumiem. Pārņēmis tikko izveidotās ĶKP vadību, viņš laika gaitā pārstrukturēja partiju un pārveidoja haotiski revolucionāro Ķīnu par komunistisku viendomātāju valsti. 1950. gadā Mao deklarēja: "Komunisms – tā nav mīlestība. Komunisms ir veseris, ko mēs lietojam, lai satriektu ienaidnieku." Līdz pat savai nāvei Mao konsekventi apkaroja jebkuras atkāpes no iepriekš nospraustās ģenerālplānijas, taču pretrunas starp stingrajiem komunistiskajiem mērķiem un pragmatiskajām ekonomiskajām idejām ĶKP palielinājās.

vadība uzsāka ekonomikas, tieslietu un dažas neuzkrītošas politiskas reformas. Studenti organizēja demonstrācijas, kurās tie protestēja pret reformu lēno gaitu. Šā procesa kulminācija bija masu protesti, kas 1989. gada maijā notika Pekinā, Tjaņņņmiņas laukumā. Ķīnas varas iestāžu brutālā izrēķināšanās ar demonstrantiem tika plaši atspoguļota starptautiskajā presē un bija kliedzošs piemērs tam, ka Ķīna pārkāpj daudzu savu pilsoņu pamattiesības.

ĶKP institūciju pārliecība par to, ka jāvalda ar stingru roku, lai saglabātu varu un stabilitāti, veicinājusi vardarbības eskalāciju un izraisījusi nosodījumu visā pasaulē. Tomēr 2002. gadā Ķīnā atbrīvoja no apcietinājuma daudzus politiskos un reliģiskos disidentus. Valdība piekrita sadarboties ar Apvienoto Nāciju Organizācijas ekspertiem, lai izskaustu spīdzināšanu un patvaļīgu apcietināšanu, taču šajā jomā ir visai niecīgs progress.

"Kultūras revolūcija"

Denu nosūta piespiedu darbā

Priekšsēdētāja Mao bēres

ĶTR Piesdesmit gadu svinības Tjaņņņmiņas slaktiņš

Ķīna iestājas PTO

1966 Mao sāk īstenot "Lielo proletārisko kultūras revolūciju", vērsties tieši pie masām un apejot valdības locekļus, kas atbalsta pragmatisku ekonomiku (ĶTR priekšsēdētājs Lu Šaoči u.c.). Valda anarhija, jo "kultūras revolūcijas" vadoņi atbalsta vardarbību un pat partijas vadoņus, piemēram, Denu Sjaopinū, pakļauj "tīrīšanām" un pazemojumiem. Avangardā izvirzās Sarkanā gvarde – Mao mobilizētie jaunie cilvēki, kuri izplata viņa mācību un uzbrūk "vecajām" idejām. 18. augustā miljons sarkanģvardiešu maršē Pekinas ielās, grauž tempļus un citus "feodālisma" simbolus, izlaupa mājas un muzejus un uzbrūk cilvēkiem.

1969 Dens uz trim gadiem tiek nosūtīts strādāt fizisku darbu traktorū remonta rūpnīcā, bet vēlāk viņu atjauno amatā.

1974–1976 "Četru banda" – Mao sieva Džjana Džina un viņas domubiedri – uzstājas pret ekonomiskajiem pragmatiskajiem. Vēlāk "četrus bandus" nosoda un tiesā.

1976. g. 9. sept. Mao nāve izbeidz viņa gandrīz 40 gadus ilgo vadonību ĶKP, bet paliek neatrisināts jautājums par to, kurš būs viņa pēctecis.

1989. g. 4. maijs Slaktiņš Tjaņņņmiņas laukumā – brutāla izrēķināšanās ar studentiem, kuri protestē pret lēno reformu gaitu.

1997. g. 1. jūlijs Honkonga (Sjangana) tiek atdota Ķīnas suverenitātē kā īpašs administratīvs reģions.

Sjanganas daļu Lielbritānija sagrāba 1842. gadā, bet 1898. gadā uz 99 gadiem iznomāja Džjulunas pussalas lielāko daļu un tai apkārtnējās salas.

1999. g. 1. okt. Komunistiskā partija svin ĶTR 50. gadadienu.

2001. g. 11. dec. Ķīna kļūst par Pasaules Tirdzniecības organizācijas 143. dalībvalsti. 15 gadus ilgajā kandidēšanas posmā pret Ķīnas uzņemšanu bija diezgan liela pretestība.

SVINĪBAS 1997. GADĀ Honkonga oficiāli kļūst par Ķīnas komunistiskās valsts daļu.

IZPILDVARA

DŽOU ENLAJS (1898–1976)
Džou – Ķīnas Komunistiskās partijas dibinātājs un viens no Ķīnas vadoņiem – pusgadsimtu bija Mao vietnieks un 27 gadus valdības premjers. Viņš atbalstīja Dena ekonomisko programmu.

MAO DZEDUNS (1893–1976)
Mao – Ķīnas Tautas Republikas dibinātājs (1949. gadā) un ĶKP galvenais ideologs – 27 gadus valdīja kā nesaudzīgs diktators.

SUŅS JATSSENS (1866–1925)
Mūsdienu Ķīnas pamatlicējs – bijušais ārsts vadīja 1911. gada revolūciju. Neilgu laiku viņš vadīja arī jauno republiku un centās apvienot pēdējo laika sašķelto Ķīnu.

ČANS KAIŠI (1887–1975)
Čans – Suņa Jatsena pēctecis un faktiskais nacionālās Ķīnas vadītājs (1928–1949), Gomindāna līderis cīņā ar komunistiem ilgajos pilsoņkara gados.

DENS SJAOPINS (1904–1997)
Dens aizsāka ekonomiskās reformas, kas iezīmēja Ķīnas evolūciju kapitālisma virzienā un izveidošanos par vienu no pasaulē lielākajām ekonomiskajām sistēmām. Būdam t.s. otrās revolūcijas tēvs, Dens arī pārtrauca maoistu piekopto nacionālā vadoņa kultu.

PREZIDENTS

Saskaņā ar Ķīnas pašreizējo Konstitūciju, kas izstrādāta 1982. gadā, izpildvaras jomu kā valsts galva vada prezidents, bet Valsts padomi (Kabinetu) – premjers. Tomēr Komunistiskās partijas struktūras dublē gandrīz visas valsts pārvaldes institūcijas. Politiskos lēmumus izstrādā partijas vadība, bet atbilstošās valsts pārvaldes struktūras tos galvenokārt tikai apstiprina un īsteno. Uzdevumu vienkāršo tas, ka gandrīz visos augstākajos valsts pārvaldes amatos ir ĶKP biedri, turklāt parasti valdības struktūru locekļi

vienlaikus ir arī atbilstošo ĶKP orgānu locekļi. Piemēram, ĶKP Centrālās militārās komisijas locekļi vada Valsts padomes (Kabineta) Centrālo militāro komisiju. Valsts padomes locekļus ieceļ prezidents, bet partijas elite parasti jau iepriekš ir vienojusies par visām kandidatūrām. Lai saglabātu ciešu kontroli pār valdību, partijas vadoņi ieņem arī augstākos valsts amatus. ĶKP priekšsēdētājs (pēc 1982. gada – ģenerālsēdētārs) ir bijis Ķīnas īstais vadonis un parasti arī formāli ieņēmis prezidenta amatu. Šādu pieeju aizsāka pats Mao Dzeduns, kurš vadīja arī Tautas

atbrīvošanas armiju. Izņēmums bija Dens Sjaopins, kurš ilgus gadus oficiāli nebija ne Komunistiskās partijas līderis, ne valdības galva, jo negribēja izcelt savas personas nozīmi valsts vadībā. Visievērojamākais valdības premjers bija Džou Enlajs, kurš bija šajā amatā no 1949. gada līdz pat savai nāvei 1976. gadā.

KOMUNISTISKĀS ĶĪNAS VALDĪBA

Valsts padome jeb Kabinets ir izpildvaras augstākā institūcija, kas izstrādā likumprojektus un sagatavo ekonomiskās programmas un budžetu. 1998. gadā Valsts padomes struktūrā līdzās virknei administrāciju, padomju un citu aģentūru tika iekļautas 28 ministrijas, komisijas, Valsts banka un Revīzijas komiteja.

LAUKSAIMNIECĪBA
 Pārziņa lauku rajonu ekonomisko attīstību un zvejniecību, kā arī dzīvnieku un augu slimību kontroli.

CIVILLIETAS
 Nosaka politiku vecu cilvēku aprūpes un nabadzības samazināšanas jomā, vietējā līmeņa vēlēšanas.

TIRDZNIECĪBA
 Nosaka politikas vadlīnijas un lemj par starptautisko tirdzniecību un iekšējā tirgus sistēmas darbības uzlabošanu.

CELTNIECĪBA
 Izstrādā stratēģiju pilsētu un ciemu plānošanas, mājokļu apgādes, nekustamā īpašuma un būvniecības jomās.

KULTŪRA
 Pārbauga literatūras, mākslas un citu kultūras jomu attīstību, tostarp eksperimentālo formu ieviešanu un kultūras objektu celtniecību.

IZGLĪTĪBA
 Izstrādā politikas virzienus izglītībai un vadlīnijas izglītības reformai, kā arī rūpējas par ķīniešu valodu.

FINANSES
 Īsteno makrokontroli ekonomikas jomā un sagatavo tiesību aktus finanšu jautājumos, tostarp par valsts nodokļiem un izdevumiem.

ĀRLIETAS
 Izstrādā stratēģiju un sagatavo lēmumus ārpolitikas jomā, arī saistībā ar ANO un starptautiskajiem līgumiem.

VESELĪBA
 Izstrādā likumprojektus veselības jomā un veselības aprūpes programmas, kā arī organizē smago slimību profilaksi un uzraudzību.

INFORMĀCIJAS NOZARE
 Izdod noteikumus, kas reglamentē elektronikas un informācijas telekomunikāciju, kā arī programmatūras nozares.

TIESLIETAS
 Pārbauga kriminālsodu sistēmu un juristu darbu, piedalās jaunu likumu izstrādāšanā.

DARBS • SOCIĀLĀ NODROŠINĀŠANA
 Nosaka politikas vadlīnijas darba un sociālās nodrošināšanas sistēmas jomā.

ĶĪNAS GALVENIE VADOŅI

Šie cilvēki bija Ķīnas vadoņi gan pirms, gan pēc 1911. gada revolūcijas, ar ko beidzās imperatoru gadsimtiem ilgā valdīšana. Lielākā daļa no viņiem ir darbojušies Ķīnas Komunistiskajā partijā, kas arī mūsdienās īsteno diktatūrai līdzīgu politisko varu, kaut arī pieļauj kapitālistisko tendenču pastiprināšanos.

IMPERATORE MĀTE CISI
 1861–1889, 1898–1908
 Imperatora Sjafēņa atrainie, kura valdīja kā reģente un sadarbojās ar t.s. bokseru dumpja (1899–1901) organizētājiem.

SUŅS JATSSENS
 1911–1925

Suņš Jatsens, kuru sauc par "nācījas tēvu", dibināja un vadīja Gomindāna partiju, izstrādāja mācību par "trim tautas principiem" (suņminisms). Bija 1911. gada revolūcijas līderis un Ķīnas Republikas pirmais (pagaidu) prezidents.

ČANS KAIŠI
 1925–1949
 Kopš 1925. gada vadīja Gomindānu, pēc ĶTR nodibināšanas 1949. gadā kļuva par nacionālās Ķīnas Republikas prezidentu (Taivānā).

MAO DZEDUNS
 1949–1976
 Mao, kas bija viens no Ķīnas Komunistiskās partijas dibinātājiem, 1949. gadā nodibināja Ķīnas Tautas Republiku un kļuva par tās vadītāju, kā arī bija ĶKP priekšsēdētājs.

DŽOU ENLAJS
 1949–1976
 ĶTR premjers no 1949. gada līdz savai nāvei. Viņš saglabāja Ķīnas vienotību "kultūras revolūcijas" laikā (1966–1969).

ĶĪNA

PREZIDENTS
HU DZINTAO

BIJUŠIE VALSTS VADĪTĀJI
Galvenie trīs Ķīnas vadoņi – Dens Sjaopins, Mao Dzeduns un Dzjans Dzemins – ir iemūžināti trīs skulptūrās, kas uzstādītas Pekinā.

ASV PREZIDENTA VĒSTURISKĀ VIZĪTE
ASV prezidents Ričards Niksons savā "ledus laušanas" vizītē 1972. gadā Pekinā kopā ar premjeru Džou Eņlaju pieņem armijas parādi.

MILITĀRA SAGAIĀŠANA
Militārā gvarde oficiālā sagaidīšanas ceremonijā, uzņemot valstu vadītājus, kas ierodas vizītē Ķīnā.

LIELĀ HALLE
Ķīniešu karavīri gādā par drošību Tautas konsultatīvās konferences atklāšanas laikā Ķīnas Komunistiskās partijas 16. kongresa priekšvakarā 2002. gadā.

"Visa diplomātija ir kara turpinājums citiem līdzekļiem."

Džou Eņlajs, premjers (1954)

ĶKP KONGRESS

Nomināli varenākais ĶKP orgāns ir kongress – liela struktūra, kuras delegāti ievēl Komunistiskās partijas Centrālkomiteju un nosaka tās politiku. Tomēr reālā politiskā vara pieder Politbirojam un Politbiroja Pastāvīgajai komitejai, kuras locekļi ir Ķīnas augstākie politiskie vadoņi. Jaunie ĶKP Statūti un valsts Konstitūcija 1982. gadā likvidēja ĶKP priekšsēdētāja amatu un atjaunoja ĶTR prezidenta amatu. Lai izpildvaru daudz maz līdzsvarotu ar autoritatīvajām partijas struktūrām, tika

paplašinātas valdības funkcijas. ĶKP Statūtos tika noteikts, ka partijas galvenā amatpersona ir ģenerālsēkretārs, vienlaikus tika paplašināta politiskās varas bāze, ko veido CK Politbiroja Pastāvīgā komiteja, ģenerālsēkretārs un Centrālās militārās komisijas priekšsēdētājs. Pastāvīgajā komitejā ir partijas, armijas un valdības vadītāji. Lai gan līdz šim pēctecību vadībā noteica līdera nāve vai politiska aģitācija, ĶKP 16. kongresā 2002. gadā pirmoreiz 80 gadu laikā notika korekta vadības maiņa. Par ģenerālsēkretāru tika ievēlēts Hu Dzintao; 2003. gadā viņš kļuva arī

par prezidentu. Kaut gan tika izteiktas cerības, ka viņš varētu pavērt ceļu daudz demokrātiskākiem procesiem partijā, 2003. gada 1. jūlija runā par godu Komunistiskās partijas dibināšanas 82. gadadienai viņš politiskās reformas neminēja.

NĀKAMĀJĀ LAPPUSĒ: LIELĀ HALLE PEKINĀ
ĶKP 16. kongresa sēde Pekinas Lielajā hallē 2002. gadā. Šajā kongresā par jauno ĶKP ģenerālsēkretāru tika iecelts Hu Dzintao.

ZEMES RESURSI
Pārbauga zemes, derīgo izrakteņu krājumu un jūras resursu izlietojumu; vada okeanogrāfijas un kartēšanas aģentūras.

VALSTS REVĪZIJAS KOMITEJA
Vada vai pārbauga plaša spektra centrālās vai provinču revīzijas galvenokārt valsts uzņēmumos.

NACIONĀLĀ AIZSARDZĪBA
Nodarbojas ar bruņoto spēku organizācijas, bruņojuma un militārpersonu apmācības jautājumiem.

ĶĪNAS TAUTAS BANKA
Valsts centrālā banka, īsteno makrokontroli pār monetāro sektoru un valsts kasi.

PERSONĀLA LIETAS
Pārbauga valsts dienesta personāla algas, izstrādā normatīvus un reformas šajā jomā.

SABIEDRISKĀ DROŠĪBA
Vadošā Policijas bruņoto spēku institūcija, kas koordinē drošības jautājumus. Ietver robežsardzes un ceļu satiksmes drošības pārraudzību.

DZELZCEĻI
Izstrādā dzelzceļu nozares stratēģiju un normas, vada dzelzceļu būvniecību un standartizē dzelzceļa pārvadājumu tīru.

ZINĀTNE • TEHNOĻĪJA
Ierosina politikas virzienus zinātnes un tehnoloģijas izmantošanai, lai veicinātu Ķīnas ekonomisko un sociālo attīstību.

VALSTS DROŠĪBA
Vada pretizliedzību; apkaro kriminālas darbības, kas apdraud Ķīnas drošību, un veicina pilsoņu lojalitāti.

PĀRRAUDZĪBA
Lai nodrošinātu valsts politikas ieviešanu, pārbauga valsts pārvaldes darbu, lemjot par amatpersonu iecelšanu amatā vai atcelšanu.

PĀRVADĀJUMI
Izstrādā noteikumus un attīstības plānus; nodrošina vienlīdzīgu konkurenci pārvadājumiem pa automaģistrālēm un ūdensceļiem.

ŪDENS RESURSI
Īsteno ūdens resursu vienotu apsaimniekošanu un izstrādā to aizsardzības plānus.

VALSTS ATTĪSTĪBAS • REFORMU KOMISIJA
Izstrādā ekonomiskās un sociālās politikas virzienus, lai pilnveidotu sociālistisko tirgus sistēmu.

ETNISKO LIETU VALSTS KOMISIJA
Pilnveido etnisko minoritāšu tiesību sistēmu un garantijas, vienlaikus aizsargājot valsts vienotību.

NACIONĀLĀS AIZSARDZĪBAS ZINĀTNE, TEHNOĻĪJA • RŪPniecība
Zinātnes un tehnoloģiju izmantošana nacionālajā aizsardzībā.

VALSTS IEDZĪVOTĀJU UN ĢIMENES PLĀNOŠANAS KOMISIJA
Valsts mērķu īstenošanai pārbauga valsts iedzīvotāju un ģimenes plānošanas politiku.

DENS SJAOPINS
1961–1976

Ieņēma dažādus partijas un valsts amatus, tostarp trīsreiz bija premjera vietnieks. Nosodīja "kultūras revolūciju". Mao viņu divreiz piespieda atkāpties no amatiem. Kļuvis par ĶKP un Ķīnas Tautas Republikas vadītāju, sekmēja strauju Ķīnas ekonomikas attīstību.

HUA GOFENS
1976–1981
Ķīnas Komunistiskās partijas priekšsēdētājs un Ķīnas Tautas Republikas vadītājs; bija Mao izraudzītais sekotājs, bet Dens viņu atstāja malā.

HU JAOBANS
1981–1987
Ķīnas Komunistiskās partijas priekšsēdētājs un ģenerālsēkretārs; izstrādāja reformu kursu Ķīnā. Tika atstādīnāts pēc studentu protestiem.

DŽAO DZJANS
1987–1989
Ķīnas Tautas Republikas premjers un ģenerālsēkretārs (1987–1989); pēc protestiem Tjananņmijas laukumā viņu nomainīja.

DZJANS DZEMINS
1989–2002
ĶKP ģenerālsēkretārs (1989–2002); veicināja ekonomisko izaugsmi un panāca Ķīnas uzņemšanu Pasaulē Tirdzniecības organizācijā.

HU DZINTAO
2002–
Ķīnas Komunistiskās partijas ģenerālsēkretārs (no 2002. gada); Dens viņu izvirzīja par galveno ceturtais paaudzes līderi.

中国共产党第十六次全国代表大会

伟大，光

高举邓小平理论伟大旗帜，全面贯彻“三个代表”重要思想，继往开来，与时俱进，全面建设小康社会，开创中国特色社会主义事业新局面

LIKUMDOŠANAS UN TIESU JOMA

“Visas lietas tautas tiesās, izņemot ar likumu noteiktos īpašos gadījumus, ir izskatāmas atklātās sēdēs. Apsūdzētajam ir tiesības uz aizstāvību.” – Ķīnas Konstitūcija

ATKLĀŠANAS CEREMONIJA

Ķīnas Nacionālā tautas kongresa atklāšanas laikā (2003. gada martā) delegāti piecēlušies kājās, lai dziedātu “Brīvprātīgo maršu”, kas ir Ķīnas valsts himna.

LIKUMDOŠANA

Saskaņā ar 1982. gada Konstitūciju augstākais Ķīnas valsts varas orgāns ir Nacionālais tautas kongress, ko ievēlē vietējie tautas kongresi un bruņotie spēki; apmēram 70% tā delegātu ir Ķīnas Komunistiskās partijas biedri. Kongress, kas sanāk reizi gadā, lemj par Valsts padomes priekšlikumiem, bet faktiski tas galvenokārt mehāniski apstiprina Ķīnas Komunistiskās partijas ierosinātos tiesību aktus. Tā Pastāvīgā komiteja sanāk reizi divos mēnešos, bet arī galvenokārt tādēļ, lai īstenotu partijas norādījumus.

Kongresā ievēlē valsts prezidentu un viceprezidentu, Centrālās militārās komisijas priekšsēdētāju un Augstākās tautas tiesas priekšsēdētāju. Vēlēšanas ir formālas, jo delegāti vienīgi apstiprina partijas izraudzītos kandidātus. Daudz ietekmīgāka kolektīvā lēmējinstiitūcija ir ĶKP kongress, kurš sanāk reizi piecos gados. 2002. gadā notika ĶKP 16. kongress. Vairāk nekā 2000 kongresa delegātu apsprieda partijas un valsts politiku. Tomēr ĶKP kongress ir tik liels un notiek tik reti, ka ir vairāk piemērots politisku lēmumu izziņošanai nekā politiskām iniciatīvām. Reālos politiskos lēmumus valstī pieņem ĶKP CK Politbiroja Pastāvīgā komiteja un citas augstākās partijas instiitūcijas.

90. gados situācija nedaudz mainījās, sāka darboties 80. gadu sākumā ieviestās reformas.

Piemēram, saskaņā ar 1982. gada Konstitūciju ĶKP kongresam vairs nav tik liela loma likumdošanas politikas jomā. Nacionālais tautas kongress daudz nopietnāk izvērtē valdības programmas, un tam piešķirtas lielākas iespējas sagatavot likumprojektus noteiktās jomās, tostarp cilvēktiesībās. 1999. gadā, piemēram, Nacionālais tautas kongress vilcinājās pieņemt likumu par nepopulārā degvielas nodokļa ieviešanu. Aizvien biežāk gadās, ka deputāti balso arī pret; piemēram, ģenerālprokurora kandidāts saņēma tikai 65% balsu “par”. Kongresa Finanšu komiteja ir bargi tincinājusi arī dažus Valsts padomes ministrus. Nacionālā tautas kongresa nelielo, bet augošo neatkarību lielā mērā ir veicinājusi Pastāvīgās komitejas priekšsēdētāja Cjao Ši vadība. 1997. gadā viņš netika atkārtoti ievēlēts Politbirojā.

TIESU JOMA

Ķīnas Konstitūcija paredz neatkarīgu tiesu sistēmu, tomēr tiesu vara ir pakļauta valsts un Komunistiskās partijas mērķiem un Komunistiskā partija un valdība bieži iejaucas tiesas procesos, daudzās politiskās lietās pat

LIELĀS HALLES IEKŠSKATS

Nacionālā tautas kongresa deputāts apskata Lielās halles Lielo zāli – tajā ir 10 000 vietu – ar tās brīnišķīgajiem izgaismotajiem griestiem.

LIELĀS HALLES ĀRSKATS, PEKINA

Likumdošanas sapulces halle, kas uzbūvēta 1959. gadā, atrodas Tjāņanmiņas laukumā, kur 1989. gadā notika studentu protesti.

nosakot spriedumus. Augstākā tautas tiesa Pekinā ir galīgā apelācijas tiesa, bet tās nolēmumus var atcelt Nacionālā tautas kongresa Pastāvīgā komiteja. Saskaņā ar 1982. gada Konstitūciju pastāv četrpakāpju tiesu sistēma: Augstākā tautas tiesa, provinču tiesas, vidējā līmeņa tiesas un vietējās tiesas. Bez tam ir arī īpašās tiesas. Kara tiesas ir pakļautas Nacionālās aizsardzības ministrijai un izskata visas apsūdzības par valsts nodevību un spiegošanu.

Paralēli pastāv tautas prokuratūru hierarhija ar Augstāko tautas prokuratūru priekšgalā. Tai ir jānodrošina likumā paredzētās kārtības ievērošana tiesās un jāpilda valsts apsūdzētāja funkcija krimināllietās. Pretstatā Rietumu sistēmai, kurā tiesnesis ir neitrāls arbitrs starp pušu pārstāvjiem, Ķīnā tiesas procesi notiek izmeklēšanas veidā, kad gan tiesneši, gan tiesas ieceltie kompetentie piesēdētāji aktīvi iztaujā lieciniekus.

Laikposmā no kampaņas pret labējiem 1957. gadā līdz tiesu reformām 1979. gadā kreisi noskaņotās ķīniešu amatpersonas uzskatīja tiesu par traucējošu un neuzticamu spēku, tādēļ tiesu sistēmā tiesām nebija lielas nozīmes. Lielāko daļu tiesu funkciju uzņēmās ĶKP un valsts instiitūcijas. Tomēr 1979. gadā Nacionālais tautas kongress, kas ieceļ Augstākās tautas tiesas tiesnešus un pārrauga tiesu jomu, ķērās pie tiesu sistēmas paplašināšanas. Kopš 1980. gada Ķīna pamazām izstrādā kriminālkodeksu. 1982. gada Konstitūcijā ir uzskaitītas arī pamattiesības, tostarp vārda brīvība, ciktāl šo tiesību īstenošana nav pretrunā valsts interesēm. Zināmi panākumi bija 90. gadu mēģinājumiem vērsties tiesā par valdības kļūdām un panākt stingrāku pastāvošo tiesību īstenošanu. Tomēr daudzos gadījumos sodīšana joprojām notiek bez pienācīga apelācijas procesa.

KĪNA

毛主席是我們心中的紅太陽

KOMUNISMA DAUDZĀS SEJAS

Komunistiskais režīms ar tam raksturīgo autoritāro varu un centralizēti vadīto ekonomiku neizveidojās industriāli attīstītās rietumvalstīs, kā to bija paredzējis Kārlis Markss, bet gan agrāri industriālajā Krievijā, ko gadsimtiem bija pārvaldījuši despotiski cari. Tas izplatījās arī uz citām agrārājām valstīm, kuras pagātnē bija bijušas impērijas vai diktatūras, piemēram, uz Ķīnu un Kubu. Daudzās Austrumeiropas, Āzijas, Āfrikas un Latīņamerikas valstīs to galvenokārt "eksportēja" Padomju Savienība. Komunistiskais režīms tika ieviests kādās pārdesmit valstīs, bet vairumā no tām tas sabruka līdz ar to galvenās atbalstītājas – PSRS – izjukšanu. Vēl ir palikušas piecas komunistiskās valstis, kuru režīmi sākotnēji balstījās uz marksisma doktrīnu, – Ķīna, Ziemeļkoreja, Vjetnama, Laosa un Kuba.

Daudziem tagadējiem un kādreizējiem komunistiskajiem režīmiem ir līdzīgas iezīmes: vadoņi saglabā varu ar nesaudzīga totalitārisma metodēm, visu nosaka viena partija, bet ekonomiku stingri pārrauga partijas vadītājs režīms. Tajā pašā laikā ir arī vairākas nozīmīgas atšķirības. Kaut arī šķiet, ka komunistisko režīmu varas uzturēšanai ir vajadzīga stingra valsts vara, kā tas bija Ķīnā, Kubā, Ziemeļkorejā un Rumānijā, tomēr Čīles un Nikaragvas marksistiskie režīmi bija relatīvi demokrātiski.

GORBAČOVŠ UN KASTRO
Pēdējais Padomju Savienības līderis Gorbačovs un ilggadīgais (pie varas kopš 1959. gada) Kubas komunistu vadonis Fidels Kastro 1989. gadā kopā pastaigājas Kubā.

Ungārijas Sociālistiskajā Republikā jau 1985. gadā tika organizētas konkurējošas parlamenta vēlēšanas. Kad valdība Leņins un Stalīns, atšķirīgi uzskati netika pielauti un notika biežas tīrīšanas, bet, kad PSRS vadoņi pieļāva lielāku brīvību, komunistiskie režīmi sabruka ne tikai Padomju Savienībā, bet arī Maskavas bloka valstīs Austrumeiropā un Āzijā. Daži režīmi, piemēram, Kuba, saglabāja ciešas saiknes ar savu mentoru Padomju Savienību, turpretī citi, piemēram, Ķīna, Kampučija, Dienvidslāvija un Ziemeļkoreja, tās sarāva.

Parasti pie varas bija viens spēcīgs vadonis, taču daži līderi netiecās pēc vienpersoniskas diktatūras. Vjetnamā Ho Ši Mina vadībā tika iegūta neatkarība un sekmīgi risinājās cīņa par ziemeļu un dienvidu daļu apvienošanu. Kopš 50. gadiem

Vjetnamas Komunistiskajā partijā ir bijusi kolektīvā vadība un frakcijas spējušas panākt vienprātību. Lai nodrošinātu varu pār valsti, vadoņi bieži vien ieņēma dažādus vadošos amatus, piemēram, Fidels Kastro ieņēma četrus tādus amatus – viņš ir Kubas likumdevējas Valsts padomes un Ministru padomes priekšsēdētājs un vienlaikus vada arī armiju un partiju. Pie varas parasti bijušas un ir viena partija, tomēr dažās komunistiskajās valstīs nomināli ir atļautas arī citas partijas. Valdošajā partijā varēja būt gan tikai 0,1% valsts iedzīvotāju, kā tas bija Kampučijā, gan 15,6% kā Ziemeļkorejā.

Komunistiskā partija ir īstenojusi tiešu vai netiešu kontroli pār valdību, un istā vara ir piederējusi partijai.

Ainu dažādo režīmu reformas. Daudzās valstīs nav bijis iespējams izvairīties no politiskajām reformām. Padomju Savienībā un Austrumeiropā tās galu galā tikai paātrināja pašas komunistiskās varas sabrukumu. Tomēr tā nenotika Ķīnā, Ziemeļkorejā un Kubā, kur partijas vadoņi ir pretojušies jebkādam būtiskām politiskām reformām. Ķīnā partijas augstākās amatpersonas raizējās par to, ka lielākas reformas varētu izraisīt režīma sabrukumu, tāpat kā tas notika Padomju Savienībā, lai gan kapitālistiskās pārmaiņas Ķīnas ekonomikā devušas labākus rezultātus salīdzinājumā ar tautsaimniecisko attīstību

bijušajā PSRS. Komunistisko valstu ekonomika ir pārcietusi daudzas nelaiņas, tostarp postošo badu Ķīnā, Ziemeļkorejā, PSRS, Kampučijā un Etiopijā, ko lielā mērā izraisīja īpašuma konfiskācija un kolektīvizācija, tādēļ mūsdienās komunistu līderi spiesti atzīt agrāk nozāķātā kapitālisma metodes. Pat Krievijā no 20. gadiem līdz pat PSRS sabrukumam 1991. gadā ekonomiskajā politikā bijušas svārstības starp centralizēti pārvaldītu plānveida ekonomiku un dažām kapitālisma izpausmēm. Vjetnama un Laosa nesen ir atbalstījušas privātā sektora aktivitāti, arī Kuba ir sākusis kaut ko līdzīgu, bet mazākā mērā. Savukārt Ķīna ir gājusi daudz tālāk, stiprinot savu ekonomiku ar tirgus ekonomikas atbalstu plašākā mērogā.

Oficiālais nosaukums: **KĪNAS TAUTAS REPUBLIKA**

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 1,29 miljrd.
GALVASPILSĒTA: PEKINA
PLATĪBA: 9 596 960 km ²
NEATKARĪBA: 221. gads p.m.ē.
KONSTITŪCIJA: 1982

ĶĪNAS nosaukuma izcelsme saistīta ar Čiņu dinastiju; šī dinastija valdīja 3. gs. p.m.ē.

RELĪĢIJA: nereligiози 59%, tradicionālie ticējumi 20%, budisti 6%, musulmaņi 2%, citi 13%

VALSTS VALODA: ķīniešu
REĢIONI VAI PROVINCES: 23 provinces, 5 autonomie apgabali un 4 municipalitātes

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav
PLĀSĀZIŅAS LĪDZEKLĪ: absolūta politiskā cenzūra

Laikraksti: 39 lielākie dienas laikraksti

TV: 1 valstij piederošs dienests

Radio: 2 valstij piederošs dienests

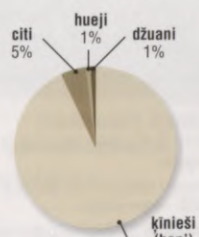
VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: paražu tiesības un civiltiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekribību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: AIDB, ANO, ANO Drošības padome, APEC, ARF (dialoga partnere), AsDB, ASEAN (dialoga partnere), BIS, CCC, CDB, ESCAP, FAO, G77, IAEA, ICAO, ICC, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRCS, IHO, ILO, Interpols, IOM (novērot.), MINURSO, MONUC, NAM (novērot.), OPCW, PCA, PTO, PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNAMSIL, UNCTAD, UNESCO, UNHCR, UNIDO, UNIKOM, UNITAR, UNMEE, UNMIBH, UNMOVIC, UNTSO, UNU, UPU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: KKP – Ķīnas Komunistiskā partija

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 7.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 840

INFLĀCIJA: 0,3%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): 20,5 mlrd. USD

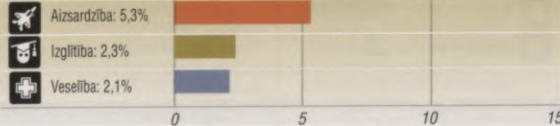
VALŪTAS MAINAS KURSI/ ASV dolārs:

8,2766–8,2774 Juana

VALSTS VALŪTA: JUANJA

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	●	○	○
Arvalstu intervence	○	○	○

- Obligātais valsts militārais dienests.
- Plaša ieroču rūpniecība, ieskaitot kodolieroču potenciālu.
- KKP piesaistīts Tautas atbrīvošanas armijas lielums ir samazināts.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: ķīniešu un vjetnamišu karš 1979. gadā

VJETNAMA

Oficiālais nosaukums: **VJETNAMAS SOCIĀLISTISKĀ REPUBLIKA**

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 79,2 milj.
GALVAPILSĒTA: HANOJA
PLATĪBA: 329 560 km ²
NEATKARĪBA: 1945
KONSTITŪCIJA: 1992

VJETNAMAS mūsdienu nosaukumu (tulkojumā tas nozīmē "Dienvidu zeme") 1802. gadā deva tās pirmais Ngujenu dinastijas valdnieks Ngujen Aņs.

RELĪGIJA: budisti 55%, kristieši (galvenokārt Romas katoļi) 7%, citi un nereligiōzi 38%

VALSTS VALODA: vjetnamiešu

REĢIONI VAI PROVINCES: 58 provinces

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKLĪ: absolūta politiskā cenzūra

Laikraksti: 10 dienas laikraksti

TV: 1 valstij piederōs dienests ar 53 provinču stacijām

Radio: 1 valstij piederōs dienests ar vairāk nekā 5000 vietējām stacijām

VĒLEŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: franču tiesības; komunistisko tiesību tradīcijas; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACCT, ANO, APEC, ARF, AsDB, ASEAN, CCC, ESCAP, FAO, G77, IAEA, ICAO, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRCS, ILO, Interpols, IOM (novērot.), ISO, ITU, NAM, OPCW, PDK, PTO (novērot.), PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: vienīgais atļautais politiskais grupējums ir Vjetnamas Tēvzemes fronte (VFF), kurā noticēja ir Vjetnamas Komunistiskā partija (CPV)

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 58.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 390

INFLĀCIJA: -0,6%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): 507 milj. USD

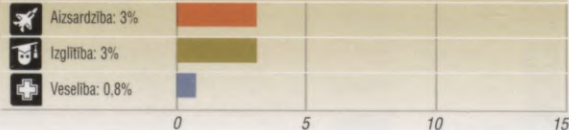
VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs:

14.514-15.083 dongi

VALSTS VALŪTA: DONGS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

Piespiedu izmaiņas valdībā	1	2-5	5+	• Obligātās valsts militārais dienests, arī sievietēm. • Septiņtā lielākā armija pasaulē. • Saspiļētas attiecības ar Ķīnu teritoriālu strīdu dēļ.
Pilsonkari	○	○	○	
Starptautiskie kari	○	○	○	
Ārvalstu intervence	○	○	○	

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: Kambodijas okupācija (1978-1989). Ķīniešu un vjetnamiešu karš 1979. gadā. Pastāvīgas sadursmes kalnāju rajonos

VJETNAMA KĻUVA PAR FRANČU KOLONIJU 1883. gadā, bet līdz tam 1000 gadus tā bija neatkarīga valsts un vēl 1000 gadus pirms tam – Ķīnas varā. 1945. gada 2. septembrī komunistu vadonis Ho Ši Mins pasludināja Vjetnamas neatkarību no Francijas, taču franči atteicās atzīt Vjetnamas Demokrātisko Republiku, un vēl astoņus gadus ilga vjetnamiešu partizānu cīņas, līdz 1954. gada jūlijā puses parakstīja Ženēvas vienošanos par karadarbības pārtraukšanu un Vjetnamas pagaidu sadalīšanu pa 17. paralēli. Uz ziemeļiem no demarkācijas līnijas nodibinājās komunistiskais režīms, bet uz dienvidiem – nekomunistiskais profranču režīms. Vienošanās paredzēja, ka iespējami drīz jānotiek vēlēšanām un jāizveido apvienota valdība. Tomēr Dienvidvjetnama ar ASV atbalstu noraidīja apvienošanās plānus un 1955. gada oktobrī pasludināja sevi par Vjetnamas Republiku. Reaģējot uz to, Ziemeļvjetnama atbalstīja Vjetkonga – komunistisko partizānu – darbību Dienvidvjetnamā. Pēc gandrīz divdesmit gadus ilgām cīņām, kuru laikā arī ASV un to sabiedrotie tika ierauti ilgstošā un postošā džungļu karā, uzvaru guva Ziemeļvjetnamas spēki. 1976. gadā tika pieņemts lēmums par Vjetnamas apvienošanu un proklamēta Vjetnamas Sociālistiskā Republika. Drīz pēc tam notika Kambodijas okupācija (1978-1989) un atjaunojās bruņoti konflikti ar Ķīnu.

Valdības politiku nosaka Vjetnamas Komunistiskās partijas CK Politbirojs, ko vada partijas ģenerāļsekretārs. Saskaņā ar jaunāko Konstitūciju, kas apstiprināta 1992. gada aprīlī, valsts galva ir prezidents, bet premjerministrs vada valdību. Piedalīšanās Kabineta un likumdevēja sēdēs ļauj prezidentam būt starpniekam starp izpildvaru un likumdošanas varu un apstiprināt norīkojumus amatā abās jomās. Lai nepieļautu, ka vietējās amatpersonas bloķē nacionālās programmas, Konstitūcija piešķir premjerministram pilnvaras iecelt premjerministra vietniekus un ministrus, atlaist vietējo tautas komiteju priekšsēdētājus un atcelt komiteju lēmumus, ja to apstiprina likumdevējs. Lai gan vienpalātas Nacionālā sapulce joprojām ir partijas kontrolē, pēdējos gados tās nozīme ir pieaugusi.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

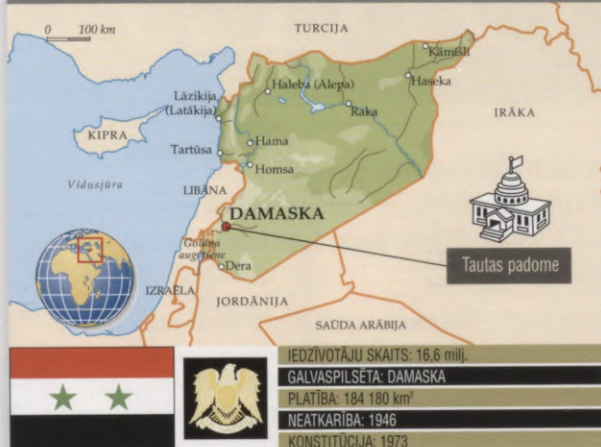
- Galvenā problēma, ar kuru sastopas vienpartijas Vjetnamas Sociālistiskā Republika, ir pāreja uz tirgus ekonomiku bez politiskas liberalizācijas; režīms īsteno t.s. *roi moi* (atjaunotnes) politiku. Pastāv bažas, ka privatizācija un konkurence var apdraudēt Vjetnamas Komunistiskās partijas varu.
- 1999. gadā parakstītais nolīgums ar Ķīnu izšķīra lielāko daļu robežstrīdu, tomēr vēl nav atrisināts jautājums par Dienvidķīnas jūras Spratli salas piederību.
- Joprojām smagi izjūtamas Vjetnamas kara ekoloģiskās sekas, jo vairāk nekā puse mežu valstī ir piesārņoti.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA <i>Quoc-Hoi</i> (Nacionālā sapulce) Vienpalātas parlaments Tajā ir 498 deputāti, kas vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēti uz pieciem gadiem. Sanāk divreiz gadā 7-10 nedēļas ilgās sesijās. Pārbauga visas valsts pārvaldes funkcijas; pieņem un groza izpildvaras iesniegtos likumprojektus; groza Konstitūciju. Reģionālā pārvalde 58 provinces, ko pārvalda vēlētas tautas komitejas.	IZPILDVARA Prezidents Ievēlē uz pieciem gadiem Nacionālā sapulce. Valsts galva; armijas virspavēlnieks. Premjerministrs Nacionālās sapulces deputāts, ko iecel prezidents. Valdības galva. Politbirojs Tajā ir 15 locekļi, ko ievēlē Vjetnamas Komunistiskās partijas Centrālā Komiteja. Nosaka valsts politiku, pārbauga tās īstenošanu. Kabinets 35 locekļi; pēc premjerministra ieteikuma iecel prezidents, bet apstiprina Nacionālā sapulce. Pārbauga valsts pārvaldes darbu.	TIESAS Augstākā tautas tiesa Augstākā tiesu iestāde; pārbauga vietējās tiesas un kara tiesas. Augstāko tiesnesi pēc prezidenta ieteikuma uz pieciem gadiem ievēlē Nacionālā sapulce. Vietējās tautas tiesas Iztiesā civillietas un krimināllietas.

SĪRIJA

Oficiālais nosaukums: **SĪRIJAS ARĀBU REPUBLIKA**

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 16,6 milj.
 GALVASPILSĒTA: DAMASKA
 PLATĪBA: 184 180 km²
 NEATKARĪBA: 1946
 KONSTITŪCIJA: 1973

SĪRIJAS nosaukums, domājams, atvasināts no Ašūras (pilsēta pie Tigras upes) vārda un nozīmē "ūdens krasts".

RELĪGIJA: musulmaņi sunnīti 74%, citi musulmaņi 16%, kristieši 10%

VALSTS VALODA: arābu

REĢIONI VAI PROVINCES: 13 muhafazas, Damaskas pilsēta

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSĀIŅAS LĪDZEKĻI: absolūta politiskā cenzūra

Laikraksti: 10 dienas laikraksti

TV: 1 valsts kontrolēts dienests

Radio: 1 valsts kontrolēts dienests; neatkarīgas mūzikas stacijas atļautas no 2002. gada

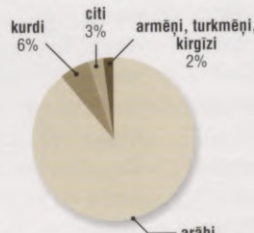
VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējās

TIESĪBU SISTĒMA: šariata (islāma) tiesības un civiltiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekrišanu

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: AFESD, AL, AMF, ANO, ANO Drošības padome (uz laiku), CAEU, CCC, ESCWA, FAO, G24, G77, IAEA, ICAO, ICC, ICRM, IDA, IDB, IFAD, IFC, IFRCS, IHO, ILO, Interpols, ISO, ITU, NAM, OAU, OPEC, OIC, PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UNIRWA, UPU, WFTU, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: BAAS partija-Nacionālās progresīvās frontes locekļi (BAAS partijas sabiedrotie), Citi BAAS-partijas, kas ir noslēgušas savienību ar BAAS partiju

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 75.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 940

INFLĀCIJA: -0,4%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): 1,06 miljrd. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 45,9-53,5 Sirijas mārciņas

VALSTS VALŪTA: SĪRIJAS MĀRCIŅA

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiskie kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Obligātais valsts militārais dienests.
- Pastāvīgsaspilējums attiecībā ar Izraēlu, jo īpaši par Golāna augstieni.
- Aprikojumu piegādā NVS valstīs.
- Apgalvo, ka tai ir masu iznīcināšanas ieroči.
- Saspilētas attiecības ar Turciju sakarā ar Sirijas vēlni atgūt sev kādreiz piederējušo Alesandretas provinci.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: musulmaņu brālības bruņotās akcijas (1965-1985)

PILNĪGU NEATKARĪBU NO FRANCIJAS Sīrija ieguva 1946. gadā, bet pēc tam notika vairāki apvērsumi, kas valstī radīja politisku nestabilitāti. Četrus gadus pēc 1954. gada apvērsuma, kurā tika gāzts prezidents Adībs Šišekli, kas bija nodibinājis diktatorisku režīmu, Sīrija apvienojās ar Ēģipti (Apvienotā Arābu Republika pastāvēja līdz 1961. gadam). 1963. gadā varu sagrāba Arābu sociālistiskās atdzimšanas partijas (BAAS) militārā hunta. Tās īstenotā politika bija ekonomiskās liberalizācijas un represiju sajaukums, taču par spīti radikāļu frakciju savstarpējām cīņām tā palika pie varas visus 60. gadus. 1970. gada 13. novembrī Hāfezs al-Asads īstenoja t.s. koriģējošo apvērsumu, kas notika bez asinsizliešanas un atnesa valstij relatīvu stabilitāti.

BAAS partijas mērķi ietver arābu vienotību un sekulārismu. Pēc neveiksmīgās un īslaicīgās savienības ar Ēģipti panarābiskie centieni ir vājinājušies. Karā ar Izraēlu 1967. gadā Sīrija zaudēja Golāna augstieni, bet turpina atbalstīt uzbrukumus Izraēlai no blakus esošās Libānas, kuru kopā ar Palestīnu un Jordāniju daudzi arābi uzskata par daļu no t.s. Lielās Sīrijas. Tas, ka partijā dominē mazākuma alavītu sekta, sekmē aizvainojumu plašās iedzīvotāju masās, kuru vairākums ir sunnīti. 1982. gadā islāma kaujinieki no Musulmaņu brālības apsūdzēja valdību korupcijā, pieprasot demokrātiju un sekulārisma izbeigšanu, tomēr armija nežēlīgi izrēķinājās ar protestētājiem. Lai saglabātu varu un pretotos islāma fundamentālistiem, sekulārais režīms ir izmantojis aizsardzības tiklu un izlūkdienestus.

Lai gan Nacionālā progresīvā fronte ir piecu partiju koalīcija, faktiski Sīrija ir vienpartijas valsts, un militārā vara ir pielāgota BAAS politiskajai hierarhijai. 1973. gada Konstitūcija piešķir plašas pilnvaras prezidentam. Tam jābūt musulmanim; kandidatūru izvirza vienpalātas parlaments Tautas padome, un pēc tam vēlētaji to ievēl uz septiņiem gadiem. Hāfezs al-Asads bija prezidents 30 gadus – līdz pat savai nāvei 2000. gadā. Pēc tam Tautas sapulce grozīja Konstitūciju, samazinot mazāko obligāto prezidenta vecumu līdz 34 gadiem un tādejādi paverot ceļu uz varu Asada dēlam Bešāram.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Liela daļa iedzīvotāju uzskata Libānu, Jordāniju un Palestīnu par Lielo Sīriju, tādēļ Sīrija tiek vainota terorisma atbalstīšanā.
- Konflikts un naidīgās attiecības ar Izraēlu prasa ievērojamus izdevumus militārā potenciāla uzturēšanai.
- Katrs piektais iedzīvotājs nodarbojas ar valsts nepietiekami kontrolētu uzņēmējdarbību.
- Augošais pilsētu tirgotāju un uzņēmēju slānis palielina plaisu starp bagātajiem un nabadzīgajiem.
- Nepietiekama politiskā liberalizācija.
- Sunnītu vairākums (74% no kopējā iedzīvotāju skaita) ir neapmierināti ar valdošo alavītu mazākumu.

VALSTS PĀRVALDE

LĪKUMDOŠANA <i>Majlis al shaab</i> (Tautas padome) Vienpalātas parlaments Tajā ir 250 deputāti, ko vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēl uz četriem gadiem. Pieņem likumprojektus; apstiprina budžetu; apspriež valdības politiku; ratificē līgumus; var nobalsot par neuzticības izteikšanu premjerministram un Ministru padomei, bet nevar tos atcelt.	IZPILDVARA Prezidents Vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlts uz septiņiem gadiem. Jābūt musulmanim. Valsts galva; bruņoto spēku virspavēlnieks; BAAS partijas ģenerālsekretārs. Ar Tautas padomes piekrišanu izdod likumus; groza Konstitūciju; iecel civilās un militārās amatpersonas; piesaka karu; atlaiž Tautas padomi.	TIESAS Augstākā konstitucionālā tiesa Lemj par likumu atbilstību Konstitūcijai; izšķir vēlēšanu strīdus. Tiesnešus uz četriem gadiem iecel prezidents.
Reģionālā pārvalde 13 muhafazas un Damaskas pilsētu pārvalda vēlētas padomes un gubernatori, ko amatam nominē iekšlietu ministrs, bet iecel Ministru padome.	Trīs viceprezidenti Iecel prezidents. Premjerministrs Iecel prezidents. Valdības galva.	Augstākā tiesu padome Pārbauga tiesu iestāžu darbu; norīko citā darbā, atceļ zemāko instancu tiesu tiesnešus. Iecel prezidents.
	Ministru padome Iecel prezidents. Pārbauga valsts pārvaldes darbu.	Kasācijas tiesa Augstākā pārskatīšanas un apelācijas tiesa.
		Apelācijas tiesas
		Miertiesas Valsts drošības tiesas

ZIEMEĻKOREJA

ZIEMEĻKOREJAS KAROGS

Karogā, kas pieņemts 1948. gada 8. septembrī, zilā krāsā simbolizē vēlmi pēc miera, sarkanā – revolucionāro cīņu, baltā – skaidrību, bet sarkanā zvaigzne – tautu, kas Komunistiskās partijas vadībā ceļ sociālismu.

KIM IR SENA SKULPTŪRA

Mansudae Lielais monuments Paektu kalnā, kas paceļas virs Phenjanas, ir viena no 70 "Mūžīgā prezidenta" statujām Ziemeļkorejā.

KOPŠ OTRĀ PASAULES KARA BEIGĀS Padomju Savienība atbrīvoja Ziemeļkoreju no Japānas varas, tā kļuva par vienu no vēsturē skarbākajām staļinisma paveida diktatūrām, ko ar dzelzs roku vadīja Kim Ir Sens, kurš bija pie varas gandrīz 50 gadus – no 1948. līdz 1994. gadam.

Kad Kim Ir Sens 1994. gadā nomira, par "Dārgo vadoni" kļuva viņa dēls un izraudzītais pēctecis Kim Čen Irs. Tādēļ Ziemeļkoreju sauc par bezprecedenta komunistisku mantojamu "monarhiju". Četrus gadus pēc nāves Kim Ir Sens tika pasludināts par "prezidentu uz mūžiem", un ar jaunu Konstitūciju prezidenta amatu likvidēja.

Korejas pussala, kurā gadsimtiem ir valdījuši tās daudz varenākie kaimiņi, 1910. gadā nonāca Japānas varā. 1945. gadā Koreju sadalīja starp PSRS atbalstīto komunistisko varu ziemeļos un ASV atbalstīto valdību Dienvidkorejā, tāpat kā tas Otrā pasaules kara beigās notika Vācijā. Kim Ir Sens bija korejiešu armijas virsnieks, kas kara laikā kopā ar citiem partizāniem bija aizbēdzis uz Padomju Savienību un 1945. gadā atgriezās Korejā. Padomju

okupācijas spēki Kim Ir Senu pasludināja par varoni, kas cīnījies pret Japānu, un iecēla viņu par Ziemeļkorejas vadītāju. 1950. gadā Ziemeļkorejas armija iebruka Dienvidkorejā, bet ASV un citu Apvienoto Nāciju Organizācijas valstu bruņotie spēki uzbrukumam atsita.

Valstī, kuru oficiāli sauc par Korejas Tautas Demokrātisko Republiku, valda Kim Čen Irs un, tāpat kā citās komunistu valstīs, viena likumīga partija – trīs miljonu biedru lielā Korejas Darba partija. Kaut gan politiskā sistēma sākotnēji bija veidota pēc PSRS parauga, Kim Ir Sens īstenoja t.s. čučhē jeb "nacionālās pašpaļāvības" politiku. Marksisma un ļeņinisma principi tika pielāgoti Ziemeļkorejas situācijai, lai likvidētu politisko atkarību no jebkuras citas valsts, tostarp Padomju Savienības. Tajā pašā laikā Kim Ir Sens izmantoja šo mācību kā ieroci, lai sistemātiski

V A L S T S

LIKUMDOŠANA

KONGRESS

Kopš Kim Čen Irs pasludināja sevi par vienīgo izpildvaras vadītāju. Kongresam nav bijis īpašas nozīmes varas jomā.

▶ AUGSTĀKĀ TAUTAS SAPULCE

Vienpalātas likumdošanas struktūra, kurā ir 687 deputāti, kas vispārējās un tiešās vēlēšanās ievēlēti uz pieciem gadiem no Korejas Darba partijas sagatavotā bezalternatīvu kandidātu saraksta. Nominālās pilnvaras ietver likumu pieņemšanu, Konstitūcijas grozīšanu un budžeta un ekonomikas programmu apstiprināšanu. Tomēr parasti Sapulce mehāniski apstiprina KDP un izpildvaras likumdošanas lēmumus. Kopš Kim Ir Sena nāves 1994. gadā Augstākā tautas sapulce sanāk neregulāri. Starplaikos starp Augstākās tautas sapulces sesijām darbojas Augstākās tautas sapulces Prezidijs.

AUGSTĀKĀ TAUTAS SAPULCE

Sapulces atklāšanā Phenjanā deputāti paceļ savas partijas biedra kartes.

REĢIONĀLĀ PĀRVALDE

- ▶ Provinču tautas sapulces
- ▶ Vietējās tautas komitejas
- ▶ Vietējās administratīvās komitejas

IZPILDVARA

ĢENERĀLSEKRETĀRS

Valsts galva; apvieno Nacionālās aizsardzības komisijas priekšsēdētāja, bruņoto spēku virspavēlnieka un Korejas Darba partijas ģenerālsekretāra amatus; ar izpildvaras iestāžu starpniecību izdod tiesību aktus, tos apstiprina Augstākā tautas sapulce.

▶ AUGSTĀKĀS TAUTAS SAPULCES PREZIDIJA PRIEKŠSĒDĒTĀJS

Nomināls valsts galva; pārstāv valsti; vada Centrālo tautas komiteju (Augstāko Kabinetu) un Valsts Administratīvo padomi (Kabinetu); vada Augstākās tautas sapulces Prezidija darbu starpsesiju periodā.

▶ PREMJERS

Valdības galva; ievēlē Augstākā tautas sapulce; vada Centrālo tautas komiteju un Valsts Administratīvo padomi (Kabinetu); viņam palīdz trīs vicepremjeri.

KIM IR SENA SKVĒRS

Viens miljons cilvēku sapulcējušies, lai atbalstītu Ziemeļkorejas izstāšanos no Kodolieroču neizplatīšanas līguma 2003. gadā.

ĢENRĀLSEKRETĀRS

Kim Čen Irs tika iecelts amatā 1994. gadā.

“Kas sevi iepazīst, tas kļūst par revolucionāru, bet, kas sevi neiepazīst, tas kļūst par vergu.”

Kim Čen Irs, ģenerālsekretārs

atbrīvotos no saviem oponentiem. Pēc vadoņa nāves vadības grožus valstī pārņēma viņa dēls. 1998. gadā par augstāko likumdevēju tika pasludināta Nacionālās aizsardzības komisija, bet Augstākā tautas sapulce kļuva par “valsts augstāko iestādi”. Kopš Kim Ir Sena nāves pati Augstākā tautas sapulce un izpildvaras Centrālā tautas komiteja ir sanākušas reti, bet Darba partijas kongress nav noticis kopš 1980. gada. Kim Čen Ira varas laikā Ziemeļkoreja ir saņēmusi starptautiskās sabiedrības pārmetumus par kodolieroču neizplatīšanas nolīgumu pārkāpumiem un draudiem veikt izmēģinājumus vai eksportēt kodolieročus. Novērotāji izteikuši pieņēmumu, ka tas varētu būt arī neveikls mēģinājums izpiest ekonomisku atbalstu. Amerikas Savienoto Valstu prezidents Džordžs Bušs 2002. gada sākumā nosauca Ziemeļkoreju par daļu no “Jaunuma ass”.

“DIŽAIS VADONIS” KIM IR SENS (1912–1994)
 Kim Ir Sens piedalījās partizānu cīņās pret Japānu un 50 gadus vadīja Koreju, atbrīvojoties no politiskajiem konkurentiem un ieviešot staļinisma paveida personības kultu.

Oficiālais nosaukums: **KOREJAS TAUTAS DEMOKRĀTISKĀ REPUBLIKA**

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 22.4 milj.
GALVASPILSĒTA: PHENJANA
PLATĪBA: 120 540 km²
NEATKARĪBA: 1948
KONSTITŪCIJA: 1948

ZIEMEĻKOREJAS nosaukums cēlies no Korjo valsts, kurā 10. gadsimtā bija apvienota visa Korejas pussala.

RELĪĢIJA: stingrā valsts kontrolē; galvenokārt tradicionālie budisti un konfūcisma piekritēji, daļa ir kristieši un Čondogjo jeb Debusu ceļa reliģijas (Korejas ipatnība) piekritēji

VALSTS VALODA: korejiešu

REĢIONI VAI PROVINCES: 9 provinces un 4 pilsētas

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAIŅAS LĪDZEKLĪ: absolūta politiskā cenzūra

Laikraksti: 5 dienas laikraksti

TV: 1 valsts kontrolēts dienests. Televīzija pārraida galvenokārt muzikālas izrādes, kurās slavina Kim Ir Senu un Kim Čen Iru, un antiamerikāniskas tirādes, kas vērstas pret Korejas karu

Radio: 1 valsts kontrolēts dienests

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 17 gadiem, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: vācu tiesības; komunistisko un Japānas tiesību tradīcijas; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekrišanu

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ANO, ARF (dialoga partnerē), ESCAP, FAO, G77, ICAO, ICRM, IFAD, IFRC, IHO, ISO, ITU, NAM, PVO, SJO, SOK, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: DFRF – Demokrātiskā fronte Tēvzemes atkalapvienošanai

ETNISKĀS SASTĀVS

korejieši
100%

P Ā R V A L D E

MANTOTA DIKTATŪRA

Kim Ir Sens ieviesa staļiniskās tirānijas paveidu. Viņa dēls Kim Čen Irs ir iztērējis miljardiem dolāru par milzīgajām skulptūrām, kurās viņa tēvs un viņš pats tiek pielīdzināti dievībai. Pēc Kim Ir Sena nāves 1994. gadā un viņa pasludināšanas par “prezidentu uz mūžiem” prezidenta amats tika likvidēts. Tā vietā Kim Čen Irs faktiski kļuva par valsts augstāko vadoni, 1997. gadā nostiprinot savu varu kā ievēlēts Korejas Darba partijas ģenerālsekretārs un vadot Nacionālās aizsardzības komisiju, kuras priekšsēdētāja amats ir augstākais valstī.

TIESAS

CENTRĀLĀ TIESA

Augstāko tiesu un tās tiesnešus uz četriem gadiem ievēl Augstākā tautas sapulce. To pārzina Augstākā tautas sapulce un tās Prezidijs, tādējādi tā ir valsts un Korejas Darba partijas kontrolē. Pārtrauga visu tiesu darbību.

ĢENERĀLPROKURORS

Valsts prokurors, ko ieceļ Centrālais prokurora birojs; nodrošina, lai visas tiesas un pilsoņi ievērotu centrālos lēmumus.

ZEMĀKĀS INSTANCES TIESAS

Provinces, municipālās un rajona līmeņa tiesas, kā arī īpašas tiesas iztiesā civillietas un krimināllietas atbilstoši savai jurisdikcijai; tiesnešus ieceļ vietējās tautas sapulces.

VĒLĒŠANU SISTĒMA

Tā kā vadošos amatos ieceļ Augstākā tautas sapulce vai tās Prezidijs, pilsoņi var vēlēties tikai vietējā līmeņa vadītājus. Partijas atlasītos kandidātus apstiprina vietējā tautas sapulcē. Šie deputāti var ievēlēt pārējos vietējā līmeņa vadītājus.

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 77.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 573

INFLĀCIJA: dati nav pieejami

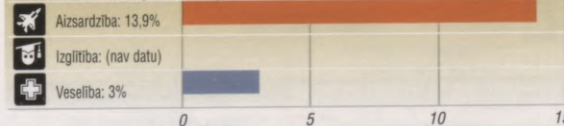
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): dati nav pieejami

VALŪTAS MAINĀS KURSI/ ASV dolārs: 2,2 Ziemeļkorejas vonas

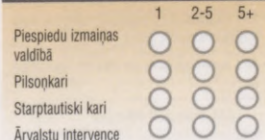

VALSTS VALŪTA: ZIEMEĻKOREJAS VONA

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

- Obligātais valsts militārais dienests.
- ASV nosaukusi Ziemeļkoreju par daļu no “Jaunuma ass”.
- Kodolieroču programma.
- Ražo un eksportē raķetes.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

tika

ā

ā

ā

ā

ā

ā

ā

ā

ā

ā

ā

ā

ā

ā

ā

ā

ā

ā

ā

ā

ā

ā

ā

ā

ā

KUBA

Oficiālais nosaukums: **KUBAS REPUBLIKA**

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 11,2 milj.
GALVASPILSĒTA: HAVANA
PLATĪBA: 110 860 km²
NEATKARĪBA: 1902
KONSTITŪCIJA: 1976

KUBAS nosaukums nozīmē "apgabals", "teritorija" jeb "province" (taino indiāņu val. *cubanacan* – centra vieta).

RELĪĢIJA: nereligiōzi 49%, Romas katoļi 40%, ateisti 6%, protestanti 1%, citi 4%

VALSTS VALODA: spāņu

REĢIONI VAI PROVINCES: 14 provinces un 1 īpašā municipalitāte

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSŠAZĪŅAS LĪDZEKLĪ: absolūta politiskā cenzūra

Laikraksti: 17 reģionāli dienas laikraksti

TV: 1 valstij piederošs dienests

Radio: 1 valstij piederošs dienests

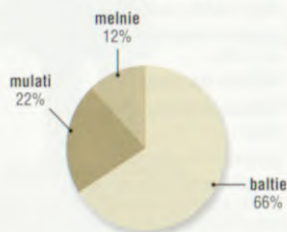
VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 16 gadiem, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: spāņu un ASV tiesības; komunistisko tiesību tradīcijas; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekřrtību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ANO, CCC, ECLAC, FAO, G77, IAEA, ICAD, ICC, ICRM, IFAD, IFRCS, IHO, ILO, Interpol, IOM (novērot.), ISO, ITU, LAES, LAJA, NAM, OAS (kopš 1962. g. izslēgta no oficiālas dalības), OPCW, PCA, PDK, PTO, PVO, SJO, SOK, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: PCC – Kubas Komunistiskā partija

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 70.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 1650

INFLĀCIJA: 0,3%

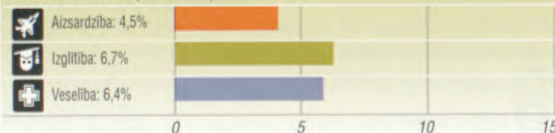
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): deficīts

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 21,00 Kubas peso

VALSTS VALŪTA: KUBAS PESO

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiskie kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Obligātais valsts militārais dienests.
- Lielākā ieroču piegādātāja ir Krievija.
- ASV karabāzē Gvantanamo līci iestodzīti kārt pret terorismu sagūstītie.
- ASV nosaukusi Kubu par daļu no "jaunuma ass".

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

KUBA IR VIENA NO TĀM NEDAUDZAJĀM VALSTĪM, kur Komunistiskā partija joprojām ir vienīgā likumīgā politiskā partija. Tomēr Kubas iespējamā nākotne, kad vadonis Fidels Kastro aizies no politiskās skatuves, vēl ir neskaidra. Līdz 1959. gadam, kad Kastro dumpinieku spēki gāza Batistas militāro diktatūru, milzīga sociālā un ekonomiskā ietekme Kubā bija Amerikas Savienotajām Valstīm. Pēc varas pārņemšanas Kastro revolucionārā valdība konfiscēja 1 miljardu dolāru ASV līdzekļu un nacionalizēja visu īpašumu, izveidojot stingri centralizētu plānsaimniecību un izprovocējot ASV tirdzniecības embargo. Līdz pat PSRS sabrukumam 1991. gadā Kastro valdība uzturēja ciešas sabiedroto attiecības ar Maskavu. Ekonomiskā atbalsta zaudējums un straujā cukura ražošanas samazināšanās izraisīja Kubas ekonomikas lejupslīdi.

Kubas prezidentam ir absolūta vara. Izpildvaras jomu veido prezidents, viceprezidents un Ministru padome, kurā ministri lielā mērā tiek izraudzīti pēc to uzticības Kubas Komunistiskajai partijai (PCC). Tautas varas Nacionālās sapulces deputāti (galvenokārt elites pārstāvji) tiek ievēlēti uz pieciem gadiem no "vienota kandidātu saraksta", ko apstiprinājis PCC. Lai gan Nacionālajai sapulcei ir likumdošanas funkcijas, nav gadījies, ka tā ieblīst pret izpildvaras izstrādātajiem tiesību aktiem. Reālā vara ir Nacionālās sapulces Valsts padomei. Opozīcija ir aizliegta. Tiesu sistēma ir pakļauta Nacionālajai sapulcei. Krimināllietas iztiesā zemākās instances tiesas, bet politiskos noziegumos apsūdzētiem pilsoņiem aizstāvība nav paredzēta.

90. gadu beigās Kubā vienlaikus ar Romas Katoļu baznīcas ietekmes pieaugumu sāka izpausties pieaugoša neapmierinātība. Amerikas dolāra brīva lietošana un individuālās uzņēmējdarbības iespējas (kaut arī ierobežotas) ir nākušas par labu ekonomikai, bet jāšaubās, vai Valsts padome arī turpmāk pieļaus "dolāra ekonomikas" pastiprināšanos.

ZEMNIEKU ZEMESSARDZES PARĀDE
 Kubas ilglaicīgais prezidents Fidels Kastro ar revolucionāro līdzgaitnieku majoru Ernesto Ķe Gevaru parādē Sanhuljana bāzē Kubā 1960. gada 22. augustā.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA <i>Asamblea Nacional del Poder Popular</i> (Tautas varas Nacionālā sapulce) Vienpalātas parlaments Tajā ir 609 deputāti, kas vispārējās un tiešās vēlēšanās no Komunistiskās partijas kandidātu saraksta ievēlēti uz pieciem gadiem. Apstiprina budžetu; groza Konstitūciju; piesaka karu; ievēlē ģenerālprokuru. Valsts padome Tajā ir 31 Nacionālās sapulces deputāti; vada prezidents un viceprezidents. Likumdevēja brīvlaikā darbojas kā Nacionālās sapulces izpildkomiteja. Izdod dekrētus; atceļ tiesīmus; dod norādījumus ministriem; dod pavēli par mobilizāciju.	IZPILDVARA Prezidents Ievēlē Nacionālā sapulce. Valsts un valdības galva; bruņoto spēku virspavēlnieks; Komunistiskās partijas sekretārs. Viceprezidents Ievēlē Nacionālā sapulce. Bruņoto spēku ministrs; Ministru padomes priekšsēdētāja vietnieks.	TIESAS Augstākā tautas tiesa Augstākā tiesu iestāde. Tiesnesus ieceļ prezidents. Municipālās tiesas Provincas tiesas Karatiesas Darba padomes
Reģionālā pārvalde 14 provinces vada vēlētas sapulces.		

LĪBIJA

Oficiālais nosaukums: **LĪBIJAS SOCIĀLISTISKĀ ARĀBU TAUTAS DŽAMĀHĪRIJA**

LĪBIJAS nosaukumu lietoja jau senie grieķi, kuri tā sauca visu Ziemeļāfriku, izņemot Ēģiptes teritoriju.

RELĪGIJA: musulmaņi (galvenokārt sunnīti) 97%, citi 3%

VALSTS VALODA: arābu

REĢIONI VAI PROVINCES: 25 municipalitātes (beladžiati)

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀŠSĀŽINĀS LĪDZEKĻI: absolūta politiskā cenzūra

Laikraksti: 3 dienas laikraksti

TV: 1 valsts kontrolētais dienests. Pilni pieejama satelīttelevīzija un internets, tomēr arī tie ir ievērojami cenzēti

Radio: 2 dienesti – 1 valsts kontrolētais dienests, 1 neatkarīgs

VĒLŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas un obligātas

TIESĪBU SISTĒMA: šariata (islāma) tiesības un itāliešu tiesības; neatrīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ABEDA, AIDB, AFESD, AL, AMF, AMU, ANO, CAEU, CCC, ECA, FAO, G77, IAEA, ICAO, ICRM, IDA, IDB, IFAD, IFC, IFRCS, ILO, Interpols, ISO, ITU, NAM, ODAPEC, OAU, OIC, OPEC, PCA, PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: nav

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 59.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 5220

INFLĀCIJA: 18,5%

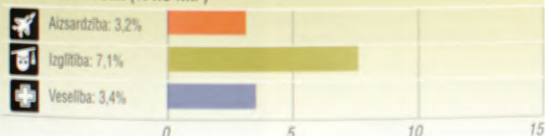
MAKSĀJUMU BILANCE (TIROZNI. BALANCE): 1,48 milj. USD

VALŪTAS MAINAS KURSI/ ASV dolārs: 0,5423-0,6416 Lībijas dināri

VALSTS VALŪTA: LĪBIJAS DINĀRS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsotņkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Obligātais valsts militārais dienests.
- ANO Drošības padome līdz rezolūciju pieņemšanai saglabā spēkā daļējas sankcijas.
- ASV nosaukusi Lībiju par daļu no "jaunuma ass".
- Robežstrīdi ar Nigēru un Alžīriju.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: Čadas iebrukums 1979. un 1981. gadā. ASV uzbrukumi objektiem Lībijas teritorijā 1981. un 1986. gadā

LĪBIJA IZVEIDOJUSIES NO TRIM bijušās Osmāņu impērijas provincēm – Kirenaikas, Fecānas un Tripolitānijas. Gadsimtiem ilgi tā atradusies svešu varu pakļautībā, un šis mantojums pašos pamatos ietekmējis pašreizējo valdību. Pēc četriem gadu desmitiem Itālijas okupācijā 1951. gadā ar Apvienoto Nāciju Organizācijas atbalstu tika proklamēta Lībijas Apvienotā Karaliste. Tas bija pirmais eiropiešu valdījums Āfrikā, kas ar ANO iejaukšanos ieguva neatkarību. Par karali kļuva Kirenaikas provinces emīrs Idrīss I, kurš bija vadījis neatkarības kustību.

1969. gada septembrī notika militārs apvērsums. Pulkveža Muammara al-Kadāfi vadītā Revolucionārās pavēlniecības padome (RCC) ar lozungu "Brīvība, sociālisms un vienība" likvidēja monarhiju un pārdēvēja valsti par Lībijas Sociālistisko Arābu Tautas Džamāhīriju. Kadāfi režīms Lībijā praktizē nepieredzētu represiju un liberālas piekāpšanās politikas sajaukumu. Valsts, kas proklamēta par "džamāhīriju" jeb tautas valsti, faktiski ir militāra diktatūra, kas aizliedz politiskas organizācijas un opozīciju. Tomēr, kaut arī Kadāfi stingrā kontrolē, šī sistēma ir Lībijā agrāk nebijusi pārstāvēnieciska vara.

Lībijai izteikts starptautisks nosodījums par atbalstu terorismam, citādi domājošo represēšanu un citām Kadāfi režīma pārmērīgi radikālajām iezīmēm. Pēdējos gados valsts pieliek zināmas pūles, lai spodrinātu savu tēlu. 1999. gadā Lībija izdeva tiesāšanai abus teroristus, kuri bija apsūdzēti par "Panamerican" reaktīvās pasažieru lidmašīnas uzspriecināšanu virs Lokerbijas Skotijā 1988. gadā. Atbildot uz to, ANO atviegloja 1992. gadā uzliktās sankcijas, kas bija vēl vairāk palielinājušas jau tā smago nabadzību Lībijā. Tomēr 2002. gadā ASV prezidents Bušs atkal minēja Lībiju kā daļu no "jaunuma ass", kā viņš nodēvēja starptautisko terorismu atbalstošās valstis.

RCC tika oficiāli likvidēta 1977. gadā, bet Kadāfi un viņa līdzgaitnieki joprojām ir pie varas. Lai gan Kadāfi nav neviena oficiāla titula, viņš ir Lībijas vadītājs *de facto*. Valdība strādā saskaņā ar 1969. gada Konstitucionālo manifestu un "Zaļo grāmatu" – Kadāfi sociālisma, islāma un viņa paša īpatnējās filozofijas politisko manifestu. Ir domāts par manifesta aizstāšanu ar pastāvīgu Konstitūciju pēc tam, kad būs pabeigta "revolūcija", bet tas vēl nav noticis.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Lībija ir pārāk atkarīga no saviem naftas krājumiem, kuru pārdošana veido 95% no eksporta ieņēmumiem. Kaut gan Lībija ir jaunattīstības valsts, tā nevar pretendēt uz ārvalstu atbalstu, jo ir naftas eksportētājvalsts.
- Korupcija, nepareiza ekonomikas vadība un saistība ar terorismu – tas viss ir ietekmējis ekonomikas stāvokli un augsto inflāciju.
- Lībijas teritorijas lielākajā daļā ir tukšneši, tādēļ tā ir spiesta importēt lielāko daļu pārtikas, pastāv arī ūdens deficīts.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Vispārējais tautas kongress Vienpalātas parlaments Tajā ir aptuveni 750 vietu, kas paredzētas vietējo tautas kongresu un municipālo tautas kongresu priekšbūtājiem, universitātes studentu biedrību, valsts arodbiedrību federācijas un profesionālo apvienību pārstāvjiem. Sanāk reizi gadā. Apspriež un apstiprina valdības plānus, politiku un programmas.	IZPILDVARA Muammars al-Kadāfi Valsts galva <i>de facto</i>, bruņoto spēku virspavēlnieks. Formāli viņu ievēlē Vispārējais tautas kongress. Ievieš likumus ar dekrētiem un manifestiem.	TIESAS Augstākā tiesa Augstākā tiesu iestāde. Tajā ir piecas palātas – administratīviem, civiliem un biznesa, konstitucionāliem, krimināliem un privātiem jautājumiem. 25 tiesnešus pēc ģenerālsekretāra ieteikuma iecel Vispārējais tautas kongress.
Reģionālā pārvalde 25 municipalitātes (beladžiati), ko pārvalda tautas komitejas.	Ģenerālsekretārs Ievēlē Vispārējais tautas kongress. Valsts galva.	Apelācijas tiesas Iztiesā apelācijas no pirmās instances tiesām un dažāda smaguma kriminālnozieģumus. Šariata apelācijas tiesa Iztiesā lietas, kas saistītas ar islāma kodeksu. Pirmās instances tiesas Iztiesā apelācijas no parciālajām tiesām. Parciālās tiesas Iztiesā lietas ciemos un pilsētās.
Ģenerālsekretariāts Tajā ir ģenerālsekretārs, personāls un padomnieki. Kontrolē valdības darbu un Vispārējā tautas kongresa darbību.	Ģenerālsekretariāts 20 sekretāri, ko Ģenerālsekretariāts iecel uz trim gadiem.	

LAOSA

Oficiālais nosaukums: LAOSAS TAUTAS DEMOKRĀTISKĀ REPUBLIKA

LAOSA ir nosaukta laosiešu tautas vārdā. Valsts senais nosaukums Lansanga nozīmēja "milzum daudz ziloņu zeme".

RELIGĪJA: budisti 85%, citi (tostarp animisti) 15%

VALSTS VALODA: laosiešu

REGIONI VAI PROVINCES: 16 provinces, viena municipalitāte un viena īpaša zona

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSSAZĪNAS LĪDZEKĻI: absolūta politiskā cenzūra

Laikraksti: 3 dienas laikraksti

TV: 2 valstij piederoši dienesti

Radio: 2 dienesti – viens pilnībā pieder valstij, no otra 30% pieder valstij

VĒLŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: paražu tiesības un franču tiesības; sociālistisko tiesību tradīcijas; neatzīt Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACCT, ANO, ARF, AsDB, ASEAN, CP, ESCAP, FAO, G77, ICAD, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRC, ILO, Interpols, ITU, NAM, OPCW, PCA, PTO (novērot.), PVO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: LPRP – Laosas Tautas revolucionārā partija (vienīgā likumīgā politiskā partija)

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 144.

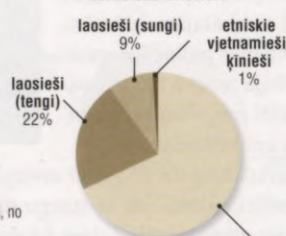
NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 290

INFLĀCIJA: 25,1%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -121 milj. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSS/ ASV dolārs: 7600 jaunie kipi

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS VALŪTA: JAUNAIS KIPS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Obligātais valsts militārais dienests.
- Robežstrīdi ar Vjetnamu un Taizemi.
- Joprojām problēmas rada Vjetnamas un Taizemes bēgļi.
- ASV palīdz iznīcināt municiju un minas un izglīto sabiedrību šajā jomā.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: mongu (mjao) partizānu karš (1977–1992)

LAOSAS TAUTAS RAKSTĪTĀ VĒSTURE sākas ar Lansangas valsti 14. gadsimtā. 18. gadsimtā tā sadalījās Luangpabangas un Vjēntjanas valstiņās. Vēlāk no Vjēntjanas atdalījās Čampasakas valstiņa, kas nonāca Siāmas varā. 19. gs. beigās Laosa kļuva par Francijas koloniju. Otrā pasaules kara laikā to okupēja Japāna. 1945. gadā Laosa pasludināja neatkarību, bet pēc neilga laika to okupēja franči. 1949. gadā Francija tomēr atzina Laosas daļēju neatkarību. Sākās divas desmitgades ilgs pilsoņkarš starp komunistiskajiem *Pathet Lao* (Laosas zeme) un rojālistu spēkiem. 1975. gada apvērsumā tika gāzts karalis Savangs Vathans. Tika likvidēta 600 gadus pastāvējusī monarhija, un varu pārņēma Laosas Tautas revolucionārā partija (LPRP), kas ir atzarojums no Vjetnamā 1930. gadā dibinātās Indoķīnas Komunistiskās partijas. Tā ir vienīgā likumīgā politiskā partija, un Laosa ir viena no pēdējām komunisma citadelēm.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

• Laosā, kuras ekonomiku uzskata par vienu no neattīstītākajām pasaulē, liela daļa iedzīvotāju nodarbojas ar naturālo lauksaimniecību. Valdība tiek kritizēta par saņemtā atbalsta neefektīvu izlietojumu. Infrastruktūra ir neattīstīta, un, lai gan uzlabojas pieaugušo izglītība, lielākā daļa strādājošo ir bez kvalifikācijas.

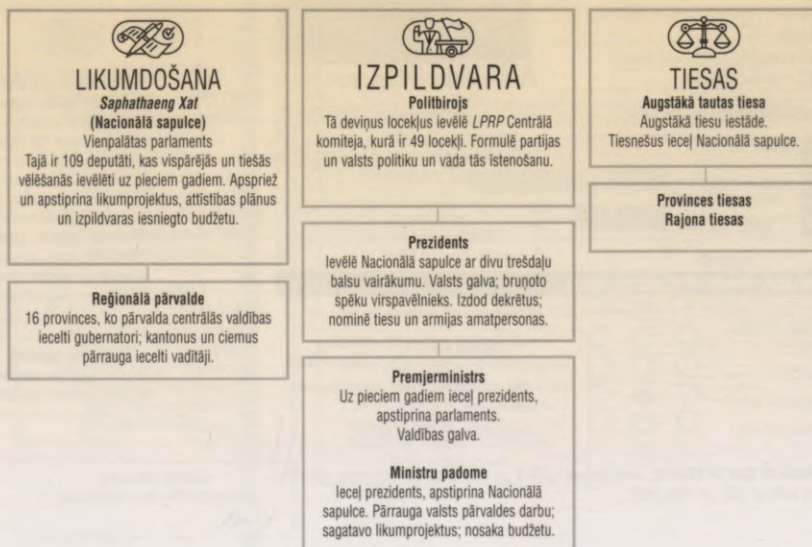
• Kaut gan ASV finansē ziemeļaustrumu provincēs līdz šim audzēto magoņu aizstāšanu ar citiem laukaugiem, Laosa joprojām ir trešā lielākā opija ražotāja pasaulē.

• Netiek pietiekami izmantotas iespējas eksportēt gāzes krājumus un naftu.

Virzība uz brīvo tirgu un politisko reformu īstenošana notiek nekonsekventi. 1986. gadā sākās reformas paredzēja pakāpenisku atgriešanos pie privātiem uzņēmumiem un likumu par ārvalstu investīcijām mīkstināšanu, bet jaunākās paaudzes izvirzīšanos LPRP vadībā 90. gados pavādīja pieaugoši politiskie protesti. 1997. gadā Laosa kļuva par pilntiesīgu Dienvidaustrumu Āzijas valstu asociācijas (ASEAN) dalībvalsti, uzlabojās tās attiecības ar bijušajiem pretiniekiem, tādiem kā Taizeme un Ķīna. Laosa, ko Apvienoto Nāciju Organizācija iekļāvusi "vismazāk attīstīto" valstu sarakstā, saņem ārējo atbalstu, kas ir viens no lielākajiem jaunattīstības valstu vidū. Taču ekonomiskās izmaiņas nav izraisījušas pārmaiņas politikā. LPRP, armija un izpildvaras joma ir cieši saistītas un dominē visos politikas līmeņos. Plašsaziņas līdzekļi tiek kontrolēti, un kritizēt partiju ir aizliegts. Laosas iedzīvotāju sastāvs ir etniski daudzveidīgs, bet ir notikusi neliela nacionālā integrācija. Dominējošā budisma reliģija, kuru atbalsta daudzi LPRP līderi, zināmā mērā mazina politisko spriedzi.

1991. gadā Laosa pieņēma Konstitūciju. Valstī ir prezidents un vēlta Nacionālā sapulce. Tomēr gandrīz visus svarīgākos lēmumus valstī pieņem LPRP Politbirojs (deviņi locekļi), Centrālā komiteja (49 locekļi) un Ministru padome.

VALSTS PĀRVALDE

PĀREJAS VARA

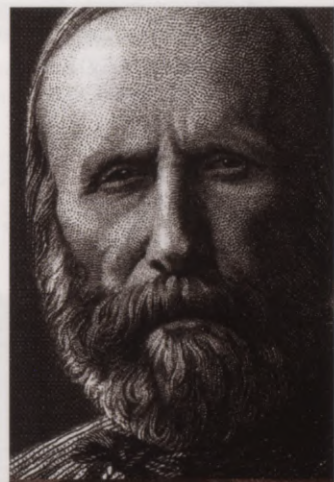
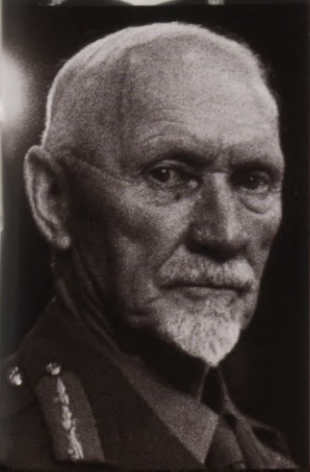
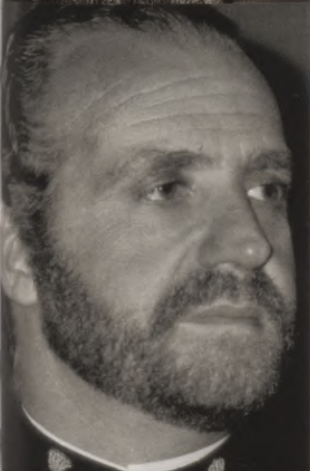
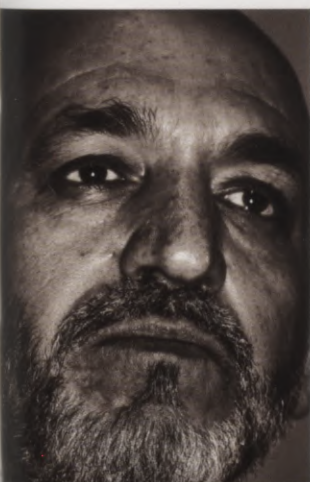
VALSTU DZIMŠANA UN ATDZIMŠANA

PĀREJAS VARA RAKSTURĪGA valstīm, kas pārdzīvo kara, pilsoņu nemieru, valdības korumpētības vai kāda cita iemesla izraisītu krīzi. Pārejas režīms var pastāvēt valsts veidošanās vai Konstitūcijas izstrādes laikā. Amerikas Savienotās Valstis līdz Konstitūcijas pieņemšanai 1789. gadā pastāvēja saskaņā ar Konfederācijas līguma noteikumiem. Dāvids Ben Gurions vadīja Vispasaules Cionistu organizācijas Izpildu komiteju un Ebreju aģentūru, kas sagatavoja mūsdienu Izraēlas valsts izveidi. Jāsirs Arafāts kopš 1968. gada vadīja Palestīnas Atbrīvošanas organizāciju cerībā, ka tā būs pāreja uz Palestīnas valsti. Pārejas valdība bieži ir nepieciešama, lai atgūtos pēc kara, kā tas notika pēc Otrā pasaules kara, kad uz laiku tika ieviesta Sabiedroto militārā vara. Pēc tam kad koalīcijas spēki 1999. gadā satricēja *Taliban* varu Afganistānā, prezidents Hamīds Karzajs izveidoja Kabulā pārejas valdību valsts atjaunošanai. Pēc 2003. gada kara Irākā ASV vadītie koalīcijas spēki Bagdādē izveidoja pagaidu militāro varu ģenerāļa Džeja Gāmera vadībā. Bieži vien sava nozīme ir ANO un citām pārnacionālajām organizācijām. Piemēram, "Human Rights Watch" ("Cilvēktiesību sardze"), "Amnesty International" ("Starptautiskā amnestija") un citas organizācijas nosodīja Libērijas prezidentu Čārlzu Teiloru, kurš sagrāba varu 1989. gadā, par cilvēktiesību pārkāpumiem. Galu galā 2003. gadā Teilors bija spiests doties trimdā un viņu aizstāja pārejas valdība.

PĀREJAS LAIKA VALDĪNIEKI

Pulksteņa rādītāju kustības virzienā no kreisā augšējā stūra: Simons Bolivars – lielas daļas Spānijai piederošās Dienvidamerikas atbrīvotājs 19. gs. sākumā; Dāvids Ben Gurions – ebreju līderis pirms Izraēlas valsts dibināšanas un tās pirmais premjerministrs; Daglass Makārtūrs – ASV ģenerālis, bija militārās administrācijas vadītājs Japānā pēc Otrā pasaules kara; Ernesto Ķe Gevara – Fidela Kastro "labā roka" Kubas atjaunošanā pēc 1959. gada revolūcijas; Džejs Gāmers – pagaidu militārās pārvaldes vadītājs Irākā 2003. gadā; Džuzepe Garibaldi – Sicīlijas un Neapoles iekarotājs un pagaidu diktators 1860. gadā līdz Itālijas apvienošanai; Napoleons Bonaparts – ģenerālis, kurš 1799. gadā pārņēma varu no Francijas revolucionārās

valdības; Jāsirs Arafāts – palestīniešu līderis un bijušais kaujinieks, kurš iedvesmoja palestīniešus cīņai par neatkarīgu valsti; karaliene Elizabete II – kā valsts galva viņa nodrošināja pēctecību daudzās Sadraudzības valstīs, kuras 50. un 60. gados ieguva neatkarību; Kemals Atatūrs – mūsdienu Turcijas izveidotājs pēc Osmāņu impērijas sakāves Pirmajā pasaules karā; Gamals Abdels Nāsers – faktiskais Ēģiptes valdnieks pēc 1952. gada militārā apvērsuma; Jans Smatss, kurš centās samierināt būru un britu intereses pēc būru kara (1889–1902); karalis Huans Karloss I, kurš nodrošināja stabilitāti Spānijā pēc diktatora ģenerāļa Franko nāves 1975. gadā; Hamīds Karzajs – pārejas perioda prezidents Afganistānā.

IRĀKA

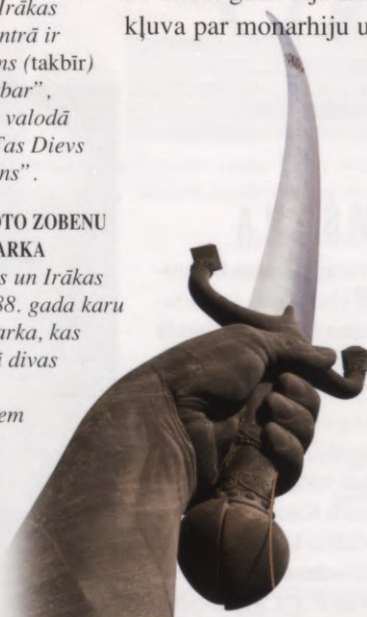

IRĀKAS KAROGS

1963. gada 31. jūlijā pieņemta Irākas karoga centrā ir slavinājums (takbīr) "Allāh Akbar", kas arābu valodā nozīmē "Tas Dievs ir Visvarens".

SAKRUSTOTO ZOBENU TRIUMFA ARKA

Par Irānas un Irākas 1980.–1988. gada karu atgādina arka, kas veidota kā divas rokas ar sakrustotiem zobeniem.

TAGADĒJĀS IRĀKAS TERITORIJĀ Mezopotārijas dienvidos pirms 5000 gadiem izveidojās viena no vecākajām civilizācijām pasaulē – Šumera. 2. gt. p.m.ē. Mezopotārijas centrālajā daļā bija varenā Babilonijas valsts. No 7. gs. teritoriju iekaroja arābu halifāti, bet 17. gadsimtā tā kļuva par daļu no Osmāņu impērijas un pēc tam no 1916. gada bija Lielbritānijas mandātteritorija. 1921. gadā Irāka kļuva par monarhiju un 1932. gadā ieguva neatkarību.

Jaunāko Irākas vēsturi var iedalīt četros periodos: Lielbritānijas mandāts un monarhija; militārā vara (1958–1968); BAAS partijas vara (1968–2003), kuras kulminācija bija Sadāma Huseina valdīšana; atjaunošanas periods pēc Huseina gāšanas. Pirmā pasaules kara laikā, kad Osmāņu impērija un Vācija bija sabiedrotās, Lielbritānija okupēja trīs provinces – Mosulu, Bagdādi un Basru. 1921. gadā tika izveidota konstitucionāla monarhija. Karalis Feisals I no Saūda Arābijas, kam Irākas kultūra bija sveša, centās samierināt Irākas nacionālistus ar Lielbritāniju. 1958. gadā Irākas armija gāza karali Feisalu II un likvidēja monarhiju. Lielbritānija bija pieļāvusi kļūdu, jo bija balstījusies tikai uz izglītotajiem sunnītiem, neņemot vērā kurdu un šītu šeihi intereses, kaut gan viņi pārstāvēja

REŽĪMA KRIŠANA

2003. gada aprīlī, isi pirms kara beigām, ASV jūras kājnieku karavīrs Bagdādē pie plakāta ar gāzto Irākas vadoni.

P Ā R E J A S P E R I O D A

CEĻŠ UZ KARU

2002. gada janvārī ASV prezidents Bušs Irāku nosauca par daļu no "jaunuma ass", kas apdraud mieru pasaulē. Kopš 1998. gada Apvienoto Nāciju Organizācijas ieroču inspektori netika ielaisti valstī. Tomēr septembrī Sadāms bija spiests akceptēt ANO ieroču inspektoru "beznosacījumu" atgriešanos, un tie ieradās novembrī, lai turpinātu meklēt masu iznīcināšanas ieročus. 7. decembrī Irāka iesniedza ANO dokumentus uz vairāk nekā 12 000 lapām, paziņojot, ka tās rīcībā vairs nav masu iznīcināšanas ieroču. ASV un Lielbritānija noraidīja šo dokumentāciju kā nepatiesu un sāka koncentrēt savus spēkus Persijas līča reģionā.

2003. gada 5. februārī ASV valsts sekretārs Kolins Pauelss nāca klajā ar apgalvojumu, ka ir pietiekami daudz pierādījumu, lai pasaules valstīm būtu pamats vērsties pret Irāku. Tomēr 14. februārī ANO ieroču inspektoru ziņojumā bija dots salīdzinoši pozitīvs vērtējums Irākas

atbrūošanās centieniem. Rezultātā ANO bija dažādi viedokļi par to, vai un kad pielietot militāras sankcijas pret Sadāma režīmu. Marta sākumā Francija, Vācija, Krievija un Ķīna skaidri paziņoja, ka neatbalstīs tādu ANO Drošības padomes rezolūciju, kas atļauj militāru darbību. Tad ASV un Lielbritānijas valdība pieņēma lēmumu sākt karu bez ANO atbalsta. 20. martā ASV veica savu pirmo uzbrukumu Bagdādei. Sākās karš, kurā ASV un Lielbritānijas bruņotie spēki sastapās ar pārsteidzoši mazu Irākas spēku pretestību. Līdz 9. aprīlim ASV spēku kontrolē bija Bagdāde, bet 15. aprīlī tika ieņemta Tikrita, un ASV paziņoja, ka lielākās kaujas Irākā ir beigušās.

ATJAUNOŠANA

Lai gan ASV un Lielbritānijai izdevās atbrīvoties no Sadāma Huseina režīma, pašu gāzto diktatoru izdevās notvert tikai

2003. gada decembrī. Okupācijas spēki centās ieviest valstī likumību un kārtību un atjaunot elektrību, ūdens piegādi un citus pamatpakalpojumus. Maijā tika izveidota ASV pagaidu valdība – Koalīcijas pagaidu administrācija. Tā iecēla 25 locekļu Irākas Pārvaldes padomi, kura jūlijā sāka sanāksmes, lai izvirzītu ministrus un izveidotu komiteju, kas sagatavos Irākas Konstitūcijas projektu. Padomē pārstāvēts plašs viedokļu spektrs, tās darbs virzās uz priekšu ļoti lēni. Tajā pašā laikā ASV paziņoja par nodomu pasteidzināt savu spēku izvešanu, jo to zaudējumi aizvien pieaug.

“Amerikas Savienotās Valstis mūs nevar iebiedēt ne ar armijas lielumu, ne ar ieroču veidiem.”

Sadāms Huseins, bijušais Irākas prezidents

vairākumu. Nākamajā desmitgadē militārais režīms “koķetēja” ar sociālismu, bet tikmēr panarābu nacionālisti pastiprināja kontroli pār Irākas naftu. 1967. gadā par prezidentu kļuva Ahmads Hasans al-Bakrs, kurš pārstāvēja socialistisko BAAS partiju. Visas pārējās politiskās partijas tika pasludinātas par nelikumīgām. BAAS režīms apspieda kurdu dumpi un sāka īstenot nacionalizāciju, irigāciju un agrāros pārkārtojumus. Revolucionārās vadības padomes priekšsēdētāja vietnieks Sadāms Huseins nostiprināja savas pozīcijas sunnītu vidū, iekārtojot radnieciskus visā partijas aparātā un slepenpolicijā. 1979. gadā Sadāms Huseins kļuva par prezidentu. Viņš iedibināja staļinisma paveida režīmu, kas balstījās uz bailēm un represijām. Modernizējās Irākas armiju un bruņojumu, Sadāms 1980. gadā iebruka Irānā. Karadarbība 1988. gadā gan beidzās ar Irākas uzvaru, taču tā bija prasījusi miljonus dzīvību un izmaksāja vairāk nekā 50 miljardus dolāru. 1990. gadā Irāka iebruka Kuveitā, to nespēja atturēt arī tirdzniecības embargo un citas starptautiskas sankcijas.

2005. GADA VĒLĒŠANAS IRĀKĀ
Vēlēšanu iecirknis 2005. gada aprīlī.

Tad ASV vadītā 28 dalībnieku ANO koalīcija četrus mēnešus laikā padzina Irākas spēkus. Karadarbībā tika sagrauta liela daļa Irākas militārās un civilās infrastruktūras. ANO pieprasīja Irākas atbrūošanos, bet, kad Sadāms atteicās, noteica ekonomiskas sankcijas. 1998. gadā Huseins izraidīja ANO ieroču inspektoros. 2003. gadā, paziņojot, ka Huseins ir atjaunojis savus ieroču krājumus un apbruņo teroristus, ASV vadītā koalīcija iebruka Irākā un gāza Sadāma režīmu.

V A L D Ī B A

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

Joprojām nav nodrošināta likumība un kārtība, ne visur atjaunotas ūdens un elektrības piegādes, nav samazināts arī augstais bezdarba līmenis. ASV spēki izrādījās nepietiekami sagatavoti miera uzturēšanas misijai. Tagad tie sastapušies ar ieluģu partizānu pretestību, kas rada aizvien pieaugošus zaudējumus. Lielā mērā sakarā ar partizānu uzbrukumiem naftas urbumiem un naftas vadiem ir samazinājušies ienākumi no naftas eksporta, ar ko bija paredzēts segt Irākas rekonstrukcijas izdevumus. Ir jāatrod veids, kā rast izlīgumu starp kurdu, musulmaņu sunnītu un musulmaņu šiītu pozīcijām un apvienot sašķelto Irāku. Jāizveido pašu irākiešu kontrolētas demokrātiskas institūcijas. Tomēr demokrātiju apdraud iespējamā BAAS partijas ietekmes atjaunošana vai šiītu fundamentālisma pastiprināšanās.

HAZRATA UMAMA ALI SVĒTNĪCA
Trīs musulmaņu šiītu sievietes tradicionālajā apģērbā stāv pie šiītsma sekas dibinātāja svētnīcas Nedžefā.

Oficiālais nosaukums: IRĀKAS REPUBLIKA

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 23.6 milj.
GALVAPILSĒTA: BAGDĀDE
PLATĪBA: 437 072 km²
NEATKARĪBA: 1932
KONSTITŪCIJA: 1968

IRĀKAS nosaukums radies vai nu no frāzes, kas nozīmē “labo sakņu zeme”, vai no sena semītu vārda *uruk*, kas nozīmē “vieta starp upēm”, t.i., Tigru un Eifratu.

RELĪGIJA: musulmaņi šiīti 62%, musulmaņi sunnīti 33%, citi (tostarp kristieši) 5%

VALSTS VALODA: arābu

REĢIONI VAI PROVINCES: 18 provinces (muhafazas)

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAJIAŅAS LĪDZEKĻI: absolūta politiskā cenzūra

Laikraksti: visus 9 dienas laikrakstus kontrolē valsts

TV: 1 valsts kontrolēts dienests

Radio: 1 valsts kontrolēts dienests

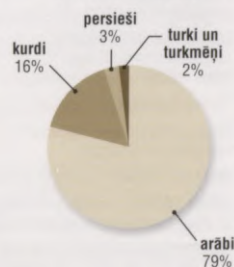
VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: šariata (islāma) tiesības; jauna tiesību sistēma ASV okupācijas spēku pakļautībā; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekribību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ABEDA, ACC, AFESD, AL, AMF, ANO, CAEU, CCC, EAPC, ESCWA, FAO, G19, G77, IAEA, ICAO, ICRM, IDA, IDB, IFAD, IFC, IFRC, ILO, Interpols, ISO, ITU, NAM, OAEPC, OIC, OPEC, PCA, PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: Huseina Nacionālo sapulci veidoja BAAS partija un tās sabiedrotie

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 64.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 950

INFLĀCIJA: 100%

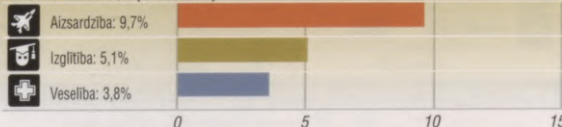
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): nav datu

VALŪTAS MAIŅAS KURSI: ASV dolārs: 0,3110–0,3124 Irākas dināri

VALSTS VALŪTA: IRĀKAS DINĀRS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

Piespiedu izmaiņas valdībā	1	2-5	5+	• 2003. gadā izformēja Irākas armiju un Aizsardzības ministriju. • 2003. gada augustā tika izveidota jauna Irākas armija, kas jāapmāca un jāapbruņo. • Pastāvīga sporādiska vardarbība pret ASV bruņotajiem spēkiem.
Pilsorņkari	1	2-5	5+	
Starptautiski kari	1	2-5	5+	
Ārvalstu intervence	1	2-5	5+	
	1	2-5	5+	

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI:

Kurdistānas kustība (1979–1995). Irānas un Irākas karš (1980–1988). Šiītu un kurdu sacelšanās (1991–1995). Gaisa uzlidojumi (1991–2003). ASV vadītais iebrukums 2003. gadā

AFGANISTĀNA

Oficiālais nosaukums: **AFGANISTĀNAS ISLĀMA VALSTS**

	IEDZIVOTĀJU SKAITS: 22,5 milj.
	GALVASPILSĒTA: KABULA
	PLATĪBA: 647 500 km ²
	NEATKARĪBA: 1919
	KONSTITŪCIJA: 1963

AFGANISTĀNAS vārds pirmoreiz minēts 3. gadsimtā kā reģiona nosaukums Sasanīdu (persiešu) impērijā.

RELĪĢIJA: musulmaņi sunnīti 84%, musulmaņi šiīti 15%, citi 1%

VALSTS VALODAS: puštu un dari

REĢIONI VAI PROVINCES: 32 provinces

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSSAZIŅAS LĪDZEKLĪ: daļēja politiskā cenzūra

Laikraksti: daži dienas laikraksti. Laikrakstus izdod lauku rajonu atgāņu frakcijas

TV: 1 valstij piederošs dienests

Radio: 1 valstij piederošs dienests un vairākas neatkarīgas stacijas

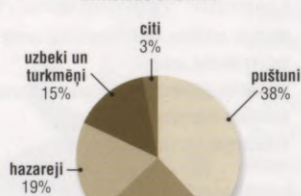
VELEŠANU TIESĪBAS: nav; iepriekš bija vīriešiem 15–50 gadu vecumā

TIESĪBU SISTĒMA: jauna tiesību sistēma saskaņā ar Bonnas nolikumu; balstās uz atgāņu tradīcijām un Šariata (islāma) tiesībām; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ANO, AsDB, CP, ECO, ESCAP, FAO, G77, IAEA, ICAO, ICRM, IDA, IDB, IFAD, IFC, IFRCS, ILO, IOC (pārtraukta dalība), IOM (novērot.), ITU, NAM, OIC, OPCW (parakst.), PVO, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WFTU, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: Afgāņu pagaidu pārvaldi (AIA) pārstāv trīs galvenās grupas: Ziemeļu Alianse, Romas grupa, Pešavaras grupa

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 104.

NKP UZ VIENU IEDZIVOTĀJU: USD 270

INFLĀCIJA: 56,7%

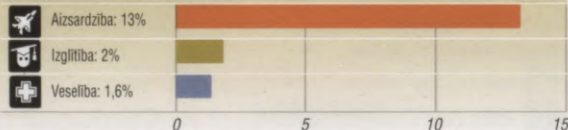
MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -143 milj. USD

VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 4750 afgāni

VALSTS VALŪTA: AFGĀNS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	●	●	●
Pilsonkari	●	●	●
Starptautiskie kari	●	●	●
Ārvalstu intervence	●	●	●

- Obligātais valsts militārais dienests.
- Taliban valdība tika gāzta ASV "karā pret terorismu".
- NATO vada miera uzturēšanas misiju – Starptautiskos Drošības un palīdzības spēkus (USAF).
- Tiek apmācīta jauna nacionālā armija.
- Tiek saglabāts ievērojams skaits raķešu.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: pilsonkarš (1973–1996), Padomju okupācija (1979–1988), ASV vadītais "karš pret terorismu" (2001)

LIKUMĪBA UN INSTITUCIONĀLĀ KĀRTĪBA Afganistānā smagi cieta, kad 1979. gadā valsti iegāja Padomju Savienības bruņotie spēki, lai atbalstītu marksistisko valdību; tā gadu vēlāk sagrāba varu. Drīz vien pēc iebrukuma Padomju Savienība tika iesaistīta ilgstošā bruņotā konfliktā ar antikomunistiskajiem modžāhedu spēkiem, ko veidoja dažādas afgāņu etniskās grupas un ārvalstu islāma kaujinieki, kurus atbalstīja Amerikas Savienotās Valstis un Saūda Arābija. Desmit gadus pēc invāzijas sākuma PSRS bija spiesta izvākt savu karaspēku no Afganistānas, atstājot aiz sevis izpostītu ekonomisko infrastruktūru un politisku haosu.

SANĀKSME 2002. GADA 11. JŪNIJĀ

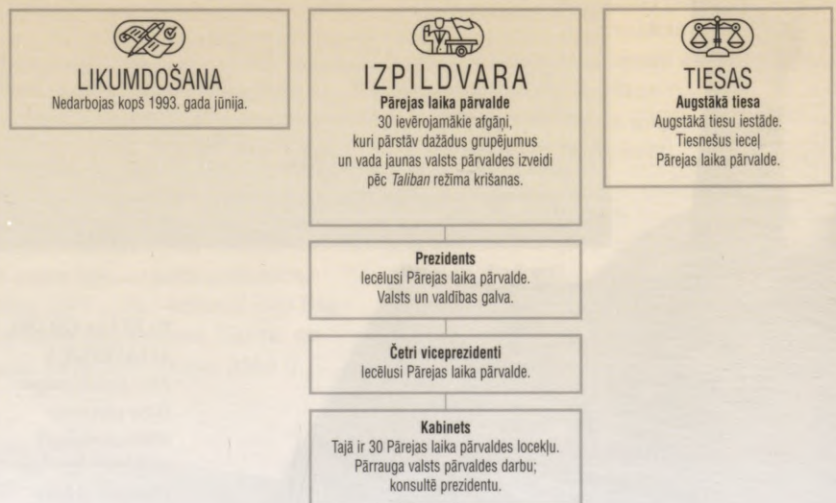
Lielās padomes delegāti sapulcējušies Kabulā. Par pagaidu lideri tika ievēlēts Hamīds Karzajs. Viņš vada jauno, pārejas valdību, kas pārvaldīs valsti nākamās 18 mēnešus.

Modžāhedi mēģināja izveidot likumīgu valdību un radīt nacionālu politisko sistēmu. Tomēr drīz vien tie sašķēlās konkurējošās frakcijās, kas cīnījās par politisku un militāru ietekmi. Iekšējās cīņas veicināja anarhiskas politiskās vides rašanos un vietējo militāristu valdību veidošanos. Šajā haosā strauji izvirzījās Taliban – stingrā kursa islāma fundamentālistu grupējums; 1996. gadā tas sagrāba varu un ieviesa represīvu režīmu.

2001. gada beigās Amerikas Savienoto Valstu vadītā "karā pret terorismu" Taliban režīms tika gāzts; daudzi tā piekritēji bēga no valsts. Apvienoto Nāciju Organizācijas atbalstītajās sarunās tika izveidota Afgāņu pagaidu pārvalde (AIA), kurai bija jāgatavo jauna Konstitūcija un pāreja uz demokrātisku un leģitīmu valsts pārvaldi. AIA veido Augstākā tiesa, prezidents un Lielā padome (Loya Jirga).

Divdesmit karadarbības gados ir iznīcināti ekonomiskie un politiskie resursi, kā arī transporta un komunikāciju infrastruktūra. Afganistāna kā politiska vienība ir pilnībā jāveido no jauna. Valstī, ko sadrumstalo etniskās frakcijas, lielākās problēmas ir vienotas politiskās vadības izveide, infrastruktūras atjaunošana, valsts veselības aprūpes un izglītības sistēmas ieviešana, miljoniem afgāņu bēgļu repatriācija un Taliban sarauto starptautisko diplomātisko sakaru atjaunošana.

VALSTS PĀRVALDE

SOMĀLIJA

Oficiālais nosaukums: **SOMĀLIJA**

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 9,2 milj.

GALVASPILSĒTA: MOGADIŠO

PLATĪBA: 637 657 km²

NEATKARĪBA: 1960

KONSTITŪCIJA: 1979

SOMĀLIJAS nosaukums (arābu val. *as-Sumal*) nozīmē "somāliešu zeme".

RELĪGIJA: musulmaņi sunnīti 98%, kristieši 2%

VALSTS VALODAS: arābu un somāliešu

REĢIONI VAI PROVINCES: 18 reģioni

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLĀSSAIŅAS LĪDZEKLĪ: absolūta politiskā cenzūra

Laikraksti: 5 dienas laikraksti

TV: 2 dienesti, darbojas tikai Mogadišo

Radio: 11 dienesti, lielākoties politiski vai reliģiski

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: šariata (islāma) tiesības; atzīst Starptautiskās Tiesas piekrišanu

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACP, AIDB, AFESD, AL, AMF, ANO, CAEU, ECA, FAO, G77, ICAO, ICRM, IDA, IDB, IFAD, IFC, IFRC, IGAD, ILO, Interpols, IOM (novērot.), ITU, NAM, OAU, OIC, PTO (novērot.), PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNHCR, UNIDO, UPU, WFTU, WIPO, WMO

POLITISKĀS PARTIJAS: nav

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 157.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 100

INFLĀCIJA: virs 100%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -157 milj. USD

VALŪTAS MAINAS KURSI/ ASV dolārs:

2620 Somālijas šilīni

ETNISKĀS SASTĀVS

bantu tautas, arābi u.c.

15%

somālieši

85%

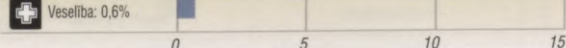
VALSTS VALŪTA: SOMĀLIJAS ŠILĪNS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

Aizsardzība: 4,5%

Izglītība: 0,4%

Veselība: 0,6%

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	●	○	○
Pilsonkari	●	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Nav obligātā valsts militārā dienesta.
- Nacionālie bruņotie spēki ir sabrukusi līdz ar centrālo valdību.
- Notiek lieli sagatavošanās darbi jaunas nacionālās armijas izveidei.
- Uzskata, ka valsti ir teroristu sagatavošanas nometnes.
- Tūkstošiem dažādi apmācītu un dažādi aprīkoti zemessargu.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI:

SDDF nemieri (1978–1986). Etiopijas un Somālijas robežkonflikti 1982. gadā. Pilsongarš un etniskie konflikti (no 1982. gada). ASV intervence (1992–1995). ANO intervence (UNOSOM)

SOMĀLIJAS DEMOKRĀTISKĀ REPUBLIKA ir viena no nabadzīgākajām un vismazāk attīstītajām valstīm pasaulē, turklāt tajā nav vispārārtītas centrālās valdības. Somālija atrodas pašā Āfrikas austrumu malā pie Indijas okeāna un daļa Āfrikas ragu ar Etiopiju un Džibutiju. 1960. gadā ANO aizbildnības teritorija Somālija (bijusī Itālijas kolonija) un Lielbritānijas Somāliendas protektorāts kļuva par neatkarīgu Somālijas Republiku. 1969. gada militārā apvērsuma rezultātā varu sagrāba diktators Mohammeds Siads Barre. Īstenojot principu "skaldi un valdi", viņš apbruņoja karojošos klanus, taču 1991. gadā notikušajā apvērsumā viņa valdība tika gāzta un viņš bija spiests pamest valsti.

Kopš diktatūras krišanas septiņi no Somālijas 18 reģioniem ir atdalījušies, veidojot Somāliendas Republiku ziemeļos un Puntlendas Republiku līdžās tai. Abas ir izveidojušas valdību un panākušas zināmu stabilitāti, lai gan nevienu no tām nav atzinusi neviena cita valsts. 2000. gadā Somālija izveidoja trīs gadu Pārejas nacionālo valdību (TNG), kuras mītne ir Mogadišo. Pagaidu parlaments, kurā ir 245 vietas, ievēlēja prezidentu, izraugoties to no 20 kandidātiem. Oficiāli nepastāv tiesu sistēma, un vēl ir jāizstrādā jauna Konstitūcija. Mogadišo darbojas islāma tiesas; citur tiesu sistēmu, kas balstās uz šariata (islāma) tiesībām, vada klanu vecākie. 2002. gadā TNG izveidoja Kabinetu ar 31 locekli. Taču pārejas varai nav izdevies atkalapvienot Somāliju; ne Somāliendas Republika, ne Puntlendas Republika neatzīst TNG. Vairākas miera uzturēšanas misijas un humānās intervences nav izdevušās, arī Apvienoto operatīvo spēku (United Task Force – UNITAF) misija 1992. gadā neizdevās. Vēlāk starptautiskie centieni, ko pārstāvēja Apvienoto Nāciju Organizācijas operācija Somālijā (UNOSOM), lielo zaudējumu dēļ un tādēļ, ka somālieši bija neapmierināti gan ar ASV, gan ar ANO, tika pilnīgi pārtraukti.

Daži islāma grupējumi Somālijā cenšas nodibināt islāma valsti. *Al-Itihad al-Islami* savu mērķu sasniegšanai ir pielietojusi vardarbību, uzņemoties atbildību par virkni terora aktu. Šis un citas teroristu ofensīvas visā pasaulē ir bijušas par iemeslu tam, ka ASV ir piemērojuši sankcijas pret diviem Somālijas islāma grupējumiem.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Masveida bads ir galvenā problēma, ar ko saskaras lielākā daļa Somālijas iedzīvotāju. To saasināja ANO un ASV humānās palīdzības pārtraukšana un sausuma periodi. Akūti trūkst pirmās nepieciešamības preču.

- Lai gan Somālijā ir minerāli, nafta un citi dabas resursi, pastāvīgās karadarbības dēļ tie paliek neizmantoti.

- Tā kā nav centrālās valdības, Somālijā valda anarhija, bet tukšumu aizpilda bruņotie klanu un bandīti.

- Valsti joprojām novēro Amerikas Savienotās Valstis, jo ir aizdomas par sakariem ar teroristu tīkliem, tostarp *al-Qaida*.

VALSTS PĀRVALDE

RUANDA

Oficiālais nosaukums: **RUANDAS REPUBLIKA**

RUANDAS nosaukums atvasināts no kiĥaruandas valodas, kurā runā lielākā daļa iedzīvotāju.

RELIĢIJA: Romas katoļi 56,5%, protestanti 26%, adventisti 11,1%, musulmaņi 4,6%, vietējie ticējamie 0,1%, nereliģiozi 1,7%

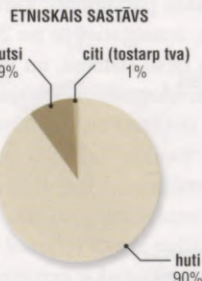
VALSTS VALODAS: franču, angļu un kiĥaruanda
REĢIONI VAI PROVINCES: 12 prefektūras
ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav
PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKLĪ: absolūta politiskā cenzūra
 Laikraksti: 1 dienas laikraksts
 TV: 1 valsts kontrolēts dienests
 Radio: 2 dienesti – 1 valsts kontrolēts, 1 neatkarīgs

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: paražu tiesības, beļģu un vācu tiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekriktību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACCT, ACP, AIDB, ANO, CCC, CEEAC, CEPGL, ECA, FAO, G77, ICAO, ICTU, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRCS, ILO, Interpols, IOM (novērot.), ISO (korespond.), ITU, NAM, OAU, OPCW (parakst.), PDK, PTO, PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: MRND – Nacionāli republikāniskā kustība par demokrātiju un attīstību

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 138.
 NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 230
 INFLĀCIJA: 4,3%
 MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -7 milj. USD
 VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs: 359,0–452,9 Ruandas franki

VALSTS VALŪTA: RUANDAS FRANKS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+	
Piespiedu izmaiņas valdībā	●	○	○	• Nav obligātā valsts militārā dienesta.
Pilsonkari	○	○	○	• Lai iztiesātu genocīda lietas, izveidots Kara noziegumu tribunāls.
Starptautiski kari	○	○	○	• Nestabilitāte gar Kongo Demokrātiskās Republikas un Burundi robežām.
Ārvalstu intervence	○	○	○	• Saspiētas attiecības ar Ugandu par bruņotu spēku klātbūtni Kongo Demokrātiskajā Republikā.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: apvērsums 1980. gadā. Tutsi sacelšanās 1990.–1991. gadā. Tutsi genocīds 1994. gadā. Iesaistšanās pilsonkarā Kongo Demokrātiskajā Republikā (1996–2002)

• Mēģina demobilizēt bruņotos spēkus.

KOPŠ 1962. GADĀ RUANDA ieguva neatkarību no Beļģijas, tajā bijusi spriedze starp divām galvenajām etniskajām grupām – hutu un tutsi –, kas ir gadsimtiem cīnījušās par kontroli reģionā. Tutsi, kam pieder īpašumi, valdīja 500 gadus, izraisot spēcīgu neapmierinātību hutu vairākumā. 1959. gadā dumpja rezultātā notika varas maiņa. Tai sekoja nepārtrauktas karadarbības cikls, kura kulminācija bija nepieredzēta vardarbība 90. gados, kad tika nogalināti vai pārvietoti simtiem tūkstošu ruandiešu un destabilizēta valsts pārvalde.

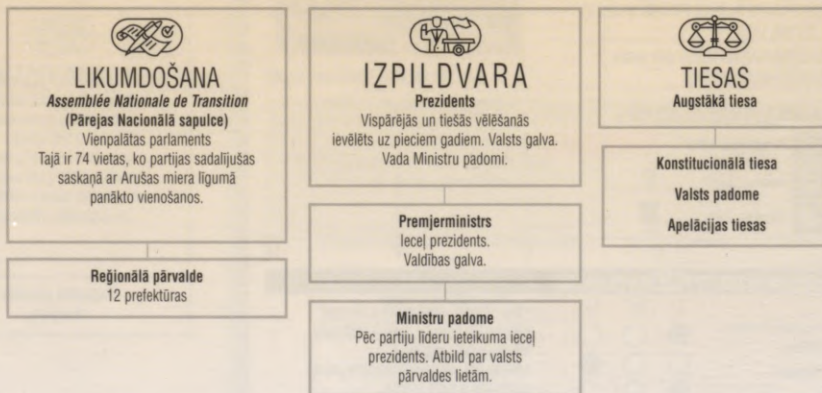
1993. gadā tutsi vadītā Ruandas Patriotiskā fronte (FPR) noslēdza ar valdību Arušas miera līgumu. Radās cerība, ka jaunā, pārejas valdība spēs integrēt pretējos viedokļus. Tomēr drīz vien sākās strīdi par valdības sastāvu. Miers tika pārtraukts 1994. gada aprīlī, kad tika notriekta prezidenta lidmašīna un nogalināts prezidents Juvenāls Habarimana. Hutu zemessardzes sāka totālu karu pret tutsi un mērenajiem hutu civiliedzīvotājiem. Tika nogalināti aptuveni 800 000 ruandiešu, daudzi tūkstoši bija spiesti doties trimdā. Starptautiskā sabiedrība klusējot noraudzījās, kā sabrūk ekonomika un trauslās demokrātiskās iniciatīvas.

FPR pakāpeniski atguva varu. 1994. gada 19. jūlijā Ruanda pieņēma Konstitūciju, kuras pamatā ir 1991. gada 18. jūnija pamatlukums un Arušas miera līguma punkti, iecēla hutu prezidentu un izveidoja koalīcijas valdību. Tajā pašā laikā, baidoties no tutsi atmaksas, uz kaimiņvalstīm aizbēga apmēram divi miljoni hutu. Nestabilajai republikai joprojām jāatrisina tādas problēmas kā atlikušās hutu zemessardzes atbrūošana, sabrukušās ekonomikas atjaunošana, augošās AIDS epidēmijas apturēšana un vairāk nekā divu miljonu bēgļu reintegrācija. Apvienoto Nāciju Organizācijas Kara noziegumu tribunāls, kas izveidots 1995. gadā, turpina tiesāt daudzus genocīdā apsūdzētos. 2003. gada maijā ruandieši beidzot apstiprināja jaunu Konstitūciju, kas paredz pirmās daudzpartiju vēlēšanas kopš 20. gs. 60. gadiem.

SLAKTIŅŠ 1997. GADA 20. DECEMBRĪ Ruandiešu karavīri atstāj hutu dumpinieku ķermeņus Bigogves karabāzē. Kaujā ar armiju blakus divām tutsi bēgļu nometnēm tika nogalināti vismaz 50 cilvēki – galvenokārt hutu dumpinieki.

VALSTS PĀRVALDE

BURUNDI

Oficiālais nosaukums: **BURUNDI REPUBLIKA**

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 6,5 milj.
GALVASPILSĒTA: BUŽUMBURA
 PLATĪBA: 27 830 km²
NEATKARĪBA: 1962
 KONSTITŪCIJA: 1992

BURUNDI nosaukums radies no kirundu jeb rundu valodas, kurā runā valsts iedzīvotāji.

RELĪĢIJA: kristieši 67% (Romās katoļi 62%, protestanti 5%), vietējie ticēdami 23%, musulmaņi 10%

VALSTS VALODAS: franču un kirundu

REĢIONI VAI PROVINCES: 16 provinces

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZĪNAS LIDZEKLĪ: absolūta politiskā cenzūra

Laikraksti: nav dienas laikrakstu

TV: 1 valsts kontrolēts dienests

Radio: 1 valsts kontrolēts dienests, 2 neatkarīgas stacijas

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, pieaugušajiem vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: paražu tiesības un beļģu-vācu tiesību tradīcijas; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekribību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACCT, ACP, AFDB, ANO, CCC, CEEAC, CEPGL, ECA, FAO, G77, ICAO, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRC, ILO, Interpols, ITU, NAM, OAU, OPCW, PTO, PVO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: *Frdebu* – Fronte "Par demokrātiju Burundi"; *UPRONA* – Savienība nacionālajam progresam

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 161.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 110

INFLĀCIJA: 24,3%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE):

-49 milj. USD

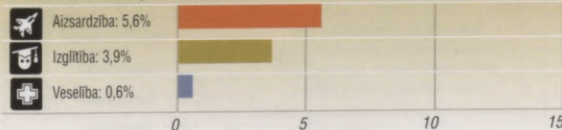
VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs:

780,4-864,0 Burundi franki

VALSTS VALŪTA: BURUNDI FRANKS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

Konflikta veids	1	2-5	5+	Īpašas piezīmes
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○	• Nav obligātā valsts militārā dienesta.
Pilsopkari	○	○	○	• Armiju kontrolē tutsi.
Starptautiski kari	○	○	○	• Hutu un tutsi saspīlēts attiecības grauj mieru.
Ārvalstu intervence	○	○	○	• Daudz karavīru – bērnu; šo jautājumu risina UNICEF programma.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: apvērsumi 1987., 1993. un 1996. gadā. Pastāvīgi vardarbīgi etniski konflikti starp hutu un tutsi tautām. Iesaistīšanās miera misijā Kongo Demokrātiskajā Republikā 1998. gadā

BURUNDI IZVEIDOJĀS NO RUANDAS-URUNDI MANDĀTTERITORIJAS 1962. gadā. Tās neatkarības pirmās desmitgades raksturo cilšu nemieri, apvērsumi, slepkavības un masu slaktiņi. Citu zemju ieskaitā Burundi atrodas Nīlas un Kongo ūdensšķirtnes baseinā mazliet uz dienvidiem no ekvatora. Kādreizējās kolonijas pārejas valdība cenšas uzturēt trauslo mieru un izveidot pilsonisku sabiedrību.

18. gadsimtā Burundi bija tutsi monarhija. Ieceļojuši dienvidos, tie uzkundzējās pamatiedzīvotāju bantu tautai hutiem. 20. gadsimta sākumā Burundi tika iekļauta Vācijas Austrumāfrikā. Pēc Pirmā pasaules kara Tautu Savienība Burundi un blakusesošo Ruandu pasludināja par Beļģijas mandātteritoriju Burundi-Urundi.

Pirmās likumīgās vēlēšanas Burundi notika 1961. gadā, kad izveidojās divas konkurējošas politiskās partijas – Beļģijas atbalstītā Kristīgi demokrātiskā partija un Savienība nacionālajam progresam, ko vadīja tutsi princis Luijs Rvagasore.

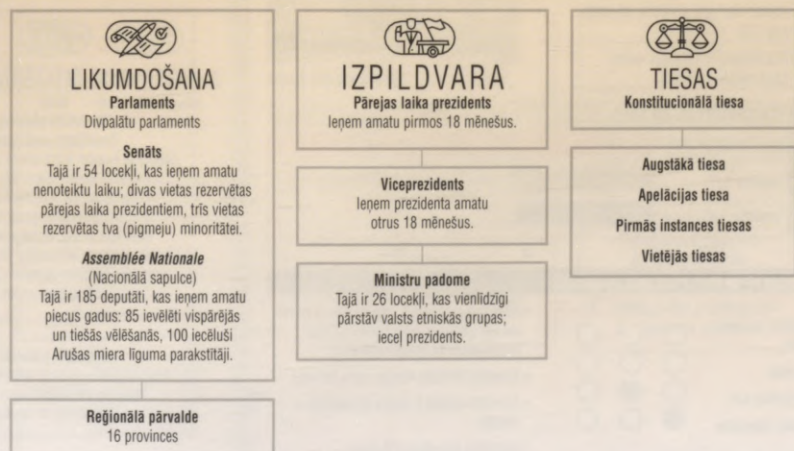
Vēlēšanās uzvarēja tutsi partija, bet Rvagasore tika nogalināts. Mēģinājums izveidot konstitucionālu monarhiju, atrodot līdzsvaru starp hutu un tutsi, neizdevās, jo hutu premjerministra nogalināšana izraisīja hutu sacelšanos. Notika vairāki apvērsumi, un cits citu nomainīja represīvi militāri režīmi, bet 80. gados izcēlās hutu un tutsi pilsoņkarš, kurā dzīvību zaudēja vairāk nekā 150 000 cilvēku.

Lai gan 20. gs. beigās tika izveidota multiethniska valdība, pieņemta jauna Konstitūcija un notika vēlēšanas, pirmā hutu prezidenta slepkavība, ko pastrādāja tutsi vadītie kaujinieki, atkal ierāva Burundi pilsoņkarā. Abu valstu – Burundi un Ruandas – prezidentu bojāeja lidmašīnas avārijā saasināja cīņas Burundi un izraisīja genocīda uzliesmojumu Ruandā. Pēc kārtējā apvērsuma Burundi starptautiskais spiediens un reģionālā starpniecība 2000. gadā panāca Arušas miera līguma noslēgšanu. Ar šo paktu uz trim gadiem izveidoja multiethnisku pārejas varu ar divpalātu leģislatūru un izpildvaras pienākumu sadalījumu divos 18 mēnešu periodos starp hutu un tutsi pārstāvjiem. Dumpīgās hutu frakcijas ignorē šo vienošanos un turpina traucēt tās pilnīgu īstenošanu.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Pastāvīgās hutu un tutsi savstarpējās cīņas nedod lielas cerības uz politisku stabilitāti.
- Sakarā ar lielo bēgļu daudzumu un augsto dzimstību valstī trūkst darbaspēka un pieaug spriedze ekonomikā.
- Atmežošana un spēcīga augsnes erozija apdraud Burundi ekoloģiju un lauksaimniecību. Tiek īstenotas koku stādīšanas iniciatīvas un ekoloģiskās izglītības programmas.
- Lielākā daļa burundiešu nodrošina sev pieticīgu iztiku, nodarbojoties ar lauksaimniecību, bet bagātākie tutsi veido politisko un biznesa eliti.

VALSTS PĀRVALDE

ERITREJA

Oficiālais nosaukums: ERITREJAS VALSTS

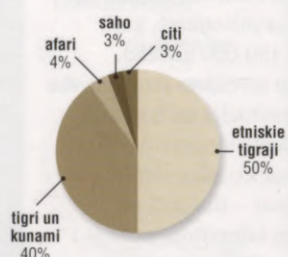

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 3.8 milj.
GALVASPILSĒTA: ASMARA
 PLATĪBA: 121 320 km²
 NEATKARĪBA: 1993
 KONSTITŪCIJA: 1993

ERITREJAS nosaukuma izcelsme saistīta ar Sarkanu jūru (latīņu val. *Mare Erythraeum*), jo romieši tā sauca savas kolonijas pie Sarkanās jūras.

- RELĪĢIJA:** musulmaņi 45%, kristieši 45%, citi 10%
- VALSTS VALODA:** tigraju
- REĢIONI VAI PROVINCES:** 6 reģioni
- ATKARĪGĀS TERITORIJAS:** nav
- PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKLĪ:** absolūta politiskā cenzūra
- Laikraksti: 1 laikraksts tiek publicēts ik pēc trim dienām angļu, tigraju un arābu valodā. Neatkarīgi laikraksti netiek atbalstīti
- TV: 1 valsts kontrolēts dienests
- Radio: 1 valsts kontrolēts dienests
- VĒLĒŠANU TIESĪBAS:** no 18 gadu vecuma, vispārējas

ETNISKĀS SASTĀVS

Aizsardzībai Eritreja tērē milzīgu IKP daļu – vairāk nekā jebkura cita valsts pasaulē.

- TIESĪBU SISTĒMA:** paražu tiesības un šariata (islāma) tiesības; Etiopijas tiesu tradīcijas; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekrišību
- STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS:** ACP, AIDB, ANO, CCC, ECA, FAO, ICAO, ICFTU, IDA, IFAD, IFC, IFRC (asoc. valsts), IGAD, ILO, Interpols, ITU, NAM, OAU, OPCW, PCA, PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO
- POLITISKĀS PARTIJAS:** PFDJ – Tautas fronte par demokrātiju un taisnīgumu

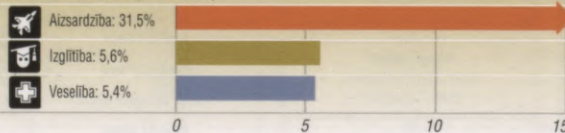
VALSTS EKONOMIKA

- VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 162.
- NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 170
- INFLĀCIJA: 14.0%
- MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -208 milj. USD
- VALŪTAS MAINĀS KURSI/ ASV dolārs: 10.2–13.55 nakfas

VALSTS VALŪTA: NAKFA

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	●	○	○

• Aizsardzības izdevumi ir gandrīz puse no IKP, bet tiek gatavotas lielas demobilizācijas programmas un tie tiek samazināti.

• Apmēram trešdaļu armijas veido sievietes.

• Joprojām aktuāla ir robežu demarkācija ar Etiopiju.

• Saspiļētas attiecības ar Sudānu.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: atdališanās karš (1961–1993). Robežkarš ar Etiopiju (1998–2000). ANO intervence (UNMEE)

ERITREJA NO 1885. GADA BIJA ITĀLIJAS KOLONIJA, bet 1952. gadā kļuva par federatīvu Etiopijas daļu. Kad Haile Selasije 1963. gadā atlaida Eritrejas parlamentu, sākās Eritrejas 30 gadus ilgā bruņotā cīņa par neatkarību, ko vadīja Eritrejas Tautas atbrīvošanas fronte (EPLF). 1991. gadā EPLF izveidoja pagaidu valdību, bet pēc diviem gadiem Eritrejas tauta nobalsoja par neatkarību un pāreju uz demokrātiju. Tika plānots pieņemt Konstitūciju un organizēt vēlēšanas ar vairāku politisko partiju līdzdalību.

Valsts izveidē liela nozīme bija EPLF organizatoriskajai struktūrai un morālei. Kara gados tā bija spējusi aiz frontes līnijām izveidot dzīvotspējīgas sociālās, medicīniskās un ekonomiskās institūcijas. Šī pieredze lieti noderēja, sekmīgi īstenojot politisko kontroli valsts pagaidu pārvaldē. EPLF (jaunais nosaukums – Tautas fronte par demokrātiju un taisnīgumu, PFDJ) hegemonija pārejas laikā radīja priekšnoteikumus Eritrejas izveidei par vienu no miermīlīgākajām Austrumāfrikas valstīm.

Tomēr PFDJ visaptverošā kontrole ir palēninājusi demokrātijas attīstības gaitu. Vienīgais prezidents kopš neatkarības ir bijis PFDJ priekšsēdētājs Isaijas Afeverki. Pusi Nacionālās sapulces veido no PFDJ ieceltie pārstāvji, un šī struktūra sanāk neregulāri, bet politiku īsteno prezidents un ieceltā Valsts padome. 1997. gadā tika pieņemta jauna Konstitūcija, bet tā vēl nav stājusies spēkā. Tiesu vara nomināli ir neatkarīga,

bet tās vadītājs 2001. gadā tika aizturēts, jo iebilda pret valdības iejaukšanos. Pat PFDJ biedri ir sodīti par atšķirīgiem uzskatiem. Pēc tam kad 2001. gadā atklātā vēstulē tika kritizēts valdības

autoritārais stils, 11 partijas disidenti tika bez apsūdzību izvirzīšanas arestēti un atrodas ieslodzījumā bez tiesībām sarakstīties un sazināties. Neatkarīgie preses izdevumi tika slēgti, un vairāki žurnālisti – arestēti. 2003. gada maijā cietumā atradās vairāk nekā 300 cilvēku, kam nebija izvirzītas apsūdzības. Līdztekus politiskajam konfliktam ir iespējamas reliģiskas nesaskaņas, bet Afeverki, pats būdams kristietis, ir bijis pietiekami uzmanīgs, lai iekļautu musulmaņus savā pārejas laika Valsts padomē.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Karš un pastāvīgi saspīlētas attiecības ar Etiopiju ir aizkavējušas attīstību. 1998.–2000. gada konfliktā tika smagi sabombardēta Masavas osta.
- Ekonomikas un enerģētikas infrastruktūras atjaunošana.
- Sudānā, Rietumeiropā un Amerikas Savienotajās Valstīs patvērumu radušo aptuveni 750 000 bēgļu reintegrācija.
- Vairāk nekā 85 000 kaujinieku pievēršana produktīvam mierlaika darbam.
- Nepietiekama pārtikas pašapgāde erētiskā lietus, sīseņu sērgas un plaši izplatītas augsnes erozijas apstākļos.
- Robežstrīdu atrisināšana un attiecību normalizēšana ar Etiopiju.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA <i>Bailo</i> (Nacionālā sapulce) Vienpalātas parlaments Tajā ir 150 locekļu, kas ir amatā uz noteiktu termiņu: 75 ievēlēti vispārējās un tiesās vēlēšanās, bet 75 ir Tautas frontes par demokrātiju un taisnīgumu Centrālās komitejas locekļi. Nosaka un regulē Valsts padomes iekšpolitiku un ārpolitiku; apstiprina budžetu; apstiprina prezidenta norīkojumus amatā.	IZPILDVARA Prezidents Ievēlē Nacionālā sapulce. Valsts un valdības galva; bruņoto spēku virspavēlnieks. Vada Nacionālās sapulces un Valsts padomes sēdes; nominē amatam ministriju, valsts iestāžu, komisiju un biroju vadītājus.	TIESAS Augstākā tiesa
Reģionālā pārvalde Sešus reģionus pārvalda vietējās sapulces, ko ievēlusi Eritrejas Tautas fronte par demokrātiju un taisnīgumu.	Valsts padome Tajā ir 17 locekļu, ko ievēlīs prezidents. Īsteno valsts pārvaldi; atbildīga Nacionālajai sapulcei.	Reģionālās tiesas Apgabaltiesas Ciema tiesas Karaltiesas

LIBĒRIJA

Oficiālais nosaukums: **LIBĒRIJAS REPUBLIKA**

IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 3,1 milj.
GALVASPILSĒTA: MONROVIJA
 PLATĪBA: 111 370 km²
 NEATKARĪBA: 1847
 KONSTITŪCIJA: 1986

LIBĒRIJAS nosaukums nozīmē "brīvo cilvēku zeme" (latīņu val. *liber* – brīvs), jo to dibināja atbrīvotie amerikāņu vergi.

RELĪGIJA: iedzīmoto ticējumi 40%, kristieši 40%, musulmaņi 20%

VALSTS VALODA: angļu

REĢIONI VAI PROVINCES: 13 grāfistes

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKLĪ: absolūta politiskā cenzūra

Laikraksti: 7 dienas laikraksti

TV: 2 dienesti

Radio: 6 dienesti – 1 pieder valstij, 5 neatkarīgi

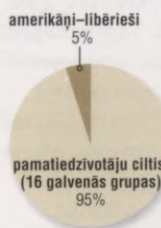
VEĻŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: cilšu paražu tiesības; amerikāņu tiesību tradīcijas; atzīst Starptautiskās Tiesas piekrišanu

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ACP, AFD, ANO, CCC, ECA, ECOWAS, FAO, G77, IAEA, ICAO, ICFTU, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRCS, ILO, Interpols, IOM, ITU, NAM, OAU, OPCW (parakst.), PDK, PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WFTU, WIPO, WMO

POLITISKĀS PARTIJAS: NPP – Nacionālpatriotiskā partija; UP – Vienības partija; ALCP – Vislibērijas Koalīcijas partija; LAP – Libērijas Rīcības partija

ETNISKĀS SASTĀVS

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 153.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 330

INFLĀCIJA: 5,0%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BALANCE):
-145 milj. USD

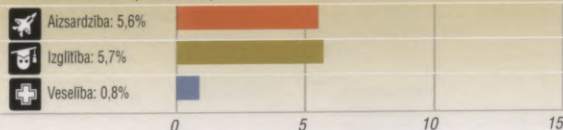
VALŪTAS MAIŅAS KURSI/ ASV dolārs:

1 Libērijas dolārs

VALSTS VALŪTA: LIBĒRIJAS DOLĀRS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

Konflikta veids	1	2-5	5+	Īpašības
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○	• Pastāvīgi saspīlētas attiecības starp ciltīm.
Pilsonkari	○	○	○	• 20. gs. 90. gados valstī atradās ECOWAS Miera uzturēšanas spēki.
Starptautiski kari	○	○	○	• Nestabilitāte gar robežām ar Sjerraleoni, Gvineju un Kotdivuāru.
Ārvalstu intervence	○	○	○	

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: apvērsums 1980. gadā. Pilsonkarš 1989–1995. gadā un 1997.–2003. gadā. Rietumāfrikas valstu Ekonomikas kopienas (ECOWAS) Miera uzturēšanas spēku (galvenokārt nigērieši) atrašanās valstī (1990–1997). ECOWAS un ASV miera uzturētāji (2003)

LIBĒRIJA, LĪDZĪGI KAIMIŅVALSTIJ Sjerraleoni, tika izveidota kā patvērums no verdzības atbrīvotajiem Ziemeļamerikas vergiem. Un tāpat kā Sjerraleones, arī Libērijas nesena kājā vēsturē ir bijis pilsoņkarš un šķietami nepārvaramas politiskas problēmas. Šo zemi pirmie atklāja portugāļi 1461. gadā; viņi to nosauca par Graudu Krastu piparu graudiņu pārpilnības dēļ. Libērija nebija kolonizēta līdz 1820. gadam, kad atbrīvotie vergi nodibināja pirmo apmetni, ko nosauca par Monroviju. No 1847. līdz 1980. gadam Libērija bija republika, kas organizēta pēc līdzības ar ASV. Tā piedzīvoja vietējo afrikāņu cilšu iebrukumus un kolonizatoru ekspansiju, tomēr lielākoties pastāvēja kā miermīlīga vienpartijas valsts, ko pārvaldīja amerikāņu-libēriešu Patieso vīgu partija (TWP). Pirmais prezidents bija Norfolkā, Virdžīnijā, dzimušais Džozefs Dženkins Roberts.

1980. gada aprīlī Semjuela K. Dou vadībā notika apvērsums. Tika izveidots militārs režīms, kurš pastāvēja līdz 1990. gadam, kad Dou nogalināja Čārlza Teilora vadītās Libērijas Nacionāli patriotiskās frontes (NPFL) dumpinieki. Politiskā nestabilitāte un šķelšanās nekavējoties padziļināja etnisko konfliktu un ierāva valsti asiņainā pilsoņkarā, kurā dažādi grupējumi cīnījās cits pret citu. 1996. gadā beidzot tika noslēgts miera nolīgums, kas pārtrauca septiņus gadus ilgo bruņoto sadursmi. Pēc gada notika brīvas un atvērtas vēlēšanas. Pilsoņkara lielākais bruņotais grupējums NPFL ieguva varu ar 80% balsu, bet tā līderis Čārlzs Teilors kļuva par prezidentu. Politiskā nestabilitāte saglabājās, un 2000. gadā bruņotās cīņas atjaunojās.

2003. gadā Libērijā ieradās EVOWAS un ANO Miera uzturēšanas spēki. Teilors, kurš bija apsūdzēts kara noziegumos, bija spiests doties trimdā. Tika izveidota pagaidu valdība, ko vadīja biznesmenis Džūda Braiants. Kopš 1992. gada būdams Libērijas Rīcības partijas līderis, viņš bija nopietni kritizējis gan Dou, gan Teiloru to varas laikā, bet tagad apsolījis ievērot politisku neitralitāti.

Libērijā joprojām ir milzum daudz problēmu. Nemaz nerunājot par naidīgo etnisko grupējumu samierināšanu un integrēšanu, valdībai jāatjauno infrastruktūra un sociālie pakalpojumi. Lai piesaistītu jaunu ārvalstu atbalstu, Libērijai ir jāpārliecina starptautiskā sabiedrība par savu vēlmi uzturēt mieru gan pašu mājās, gan reģionā.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Libērijas dabas resursi, tostarp dimanti un dzelzs rūda, kopumā ir nepietiekami izmantoti. Dimanti ir kontrabandas prece, bet dzelzs cenas pasaulē ir pārāk zemas, lai vajadzīgie ieguldījumi atmaksātos.
- Iekšējās drošības stāvokļa dēļ tūkstošiem cilvēku ir pārvietoti, bet investoru uzticība ir zudusi.
- Starptautiskais atbalsts ir būtisks valsts nākotnes nodrošināšanai.
- Jāatbrūno un jādemobilizē bruņotie dumpinieki.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Nacionālā sapulce Divpalātu parlaments Senāts Tajā ir 26 locekļi, kas vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēti uz deviņiem gadiem divmandātu vēlēšanu apgabalos. Pārstāvju palāta Tajā ir 64 deputāti, kas ievēlēti vispārējās un tiesās vēlēšanās pēc proporcionālās pārstāvības uz sešiem gadiem. Reģionālā pārvalde 13 grāfistes, ko pārvalda vietējās padomes un pārvaldnieki, kurus iecēlis prezidents; pilsētas pārvalda mēri.	IZPILDVARA Prezidents Vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēts uz sešiem gadiem. Valsts un valdības galva; bruņoto spēku virspavēlnieks. Paraksta likumprojektus vai uzliet tiem veto. Kabinets Tajā ir 16 locekļi, ko iecēlis prezidents, bet apstiprinājis Senāts. Pārtrauga valsts pārvaldes darbu.	TIESAS Augstākā tiesa Augstākā pārskatīšanas un apelācijas tiesa. Tajā ir pieci tiesneši, ko iecēļ prezidents, bet apstiprina Senāts. Miertiesas Tiesnešus iecēļ prezidents, bet apstiprina Senāts. Apgabaltiesas Tiesnešus iecēļ prezidents, bet apstiprina Senāts.

BAHREINA

Oficiālais nosaukums: **BAHREINAS VALSTS**

IEDZIVOTĀJU SKAITS: 652 000
GALVASPILSĒTA: MANĀMA
PLATĪBA: 620 km²
NEATKARĪBA: 1971
KONSTITŪCIJA: 2001

BAHREINAS nosaukums arābu valodā nozīmē "divas jūras".

RELĪĢIJA: musulmaņi šiīti 70%, musulmaņi sunnīti 30%

VALSTS VALODA: arābu

REĢIONI VAI PROVINCES:

12 municipalitātes

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKLĪ: absolūta politiskā cenzūra

Laikraksti: 5 dienas laikraksti

TV: 1 valstij piederošs dienests

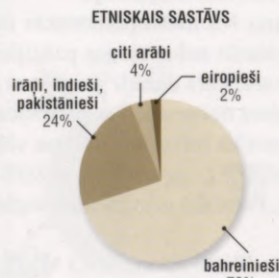
Radio: 2 dienesti – 1 pieder valstij, 1 neatkarīgs

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: nav

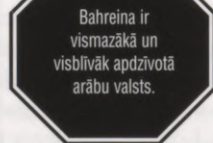
TIESĪBU SISTĒMA: šariata (islāma) tiesības un angļu vispārējās tiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekritību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ABEDA, AFESD, AL, AMF, ANO, CCC, ESCWA, FAO, G77, GCC, ICAO, ICC, ICRM, IDB, IFC, IFRC, IHO, ILO, Interpols, ISO (korespond.), ITU, NAM, ODAPEC, OIC, OPCW, PTO, PVO, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WFTU, WIPO, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: politiskās partijas ir aizliegtas, bet ir atļautas politiski ievirzītas nevalstiskas organizācijas

Bahreina ir vismazākā un visblīvāk apdzīvotā arābu valsts.

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 110.

NKP UZ VIENU IEDZIVOTĀJU: USD 7640

INFLĀCIJA: -0,4%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE):

113 milj. USD

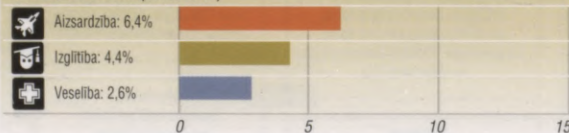
VALŪTAS MAINĀS KURSI/ ASV dolārs:

0,3770-0,3771 Bahreinas dinārs

VALSTS VALŪTA: BAHREINAS DINĀRS

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○
Pilsonkari	○	○	○
Starptautiski kari	○	○	○
Ārvalstu intervence	○	○	○

- Nav obligātā valsts militārā dienesta.
- Atbalstīja karu pret terorismu.
- ASV uztur savu jūras kara flotes un gaisa spēku bāzi.
- Parakstījusi Sadarbības nolīgumu ar ASV par aizsardzību.
- Pastāvīgi saspīlētas attiecības ar Irānu.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: nav

BAHREINU – SALU VALSTI PERSIJAS LĪCĪ – kopš 1783. gada pārvalda al-Halifa ģimene. Lai gan 70% iedzīvotāju ir musulmaņi šiīti, eliti veido atlikušie 30% musulmaņi sunnīti. Šiīti galvenokārt ir trūcīgo slāņu pārstāvji, bet sunnīti lielākoties nodarbināti biznesā un valsts sektorā. Šī atšķirība 20. gs. otrajā pusē izraisīja sporādiskus protesta uzliesmojumus un vispārējus nemierus.

Konfliktu uzplūdi, kas sākās 1991. gadā, šķita galvenokārt sektantisku motīvu izraisīti, bet faktiski tiem bija dziļākas sociālas un politiskas saknes. Šiītu strādnieki bija neapmierināti ar savu ekonomisko stāvokli un pieprasīja vienlīdzīgāku sabiedrību. Savukārt izglītotās aprindas prasīja atjaunot neilgu laiku pastāvējušo vēlēto parlamentu, kas tika atlaists 1975. gadā.

Šim nemieru vilnim bija raksturīga pieaugoša vardarbība. 1994. gadā tika arestēti galvenie šiītu līderi, kas bija pret režīmu. Šeihs Hamads bin Īsa al-Halifa, kurš kļuva par emīru 1999. gadā, ieviesis vairākas pozitīvas reformas un atbalsta ekonomikas liberalizācijas politiku, kuru savā laikā iesāka viņa nelaiķis tēvs.

Emīrs pilda valsts galvas un bruņoto spēku virspavēlnieka funkcijas, bet kopš 1993. gada viņam palīdz Konsultatīvā padome. 2000. gadā tā apstiprināja Politisko reformu hartu, kura pēc gada guva atbalstu arī tautas nobalsošanā. Tajā pašā gadā tika atcelts Likums par valsts drošību, atbrīvojot no ieslodzījuma politiskos disidentus – galvenokārt musulmaņus sunnītus. Hartas tiešs rezultāts bija tāds, ka 2002. gadā Bahreinu pasludināja par konstitucionālu monarhiju.

Ekstensīva politiskā reforma relatīvi neilgā laika posmā, ārvalstu investīcijas veicinoša politika un atbalsts privātajam sektoram liecina, ka Bahreina, šķiet, ir sākusī savu ceļu uz demokrātiju.

VĒLĒŠANAS, 2003. GADA OKTOBRIS

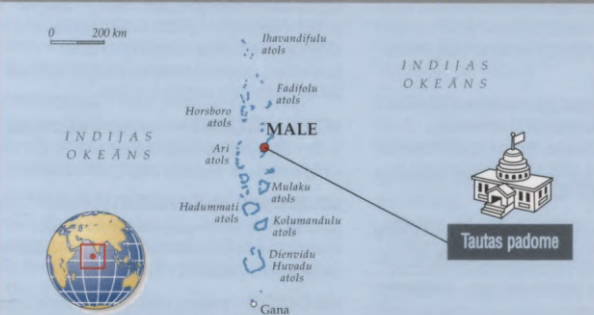
Plakātā redzams kandidāts pirmajām parlamenta vēlēšanām, kas notiks pēc 1975. gada. Apakšā: sieviete nodod savu balsi vēlēšanu iecirknī. Tā ir pirmā reize, kad sievietēm bija atļauts balsot un piedalīties vēlēšanās.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Parlaments Divpalātu parlaments Konsultatīvā padome Tajā ir 40 deputātu, ko ieceļ emīrs. Apspriež sociālos, izglītības, veselības un kultūras jautājumus; konsultē Kabineta politikas jautājumos. Deputātu palāta Tajā ir 40 locekļi, kas vispārējās un tiesās vēlēšanās ievēlēti uz četriem gadiem. Reģionālā pārvalde Piecas gubernatūras kopīgi pārvalda emīra iecelti pieci gubernatori un pašvaldību un vides valsts ministri.	IZPILDVARA Emīrs Mantota vara. Valsts galva: bruņoto spēku virspavēlnieks. Premjerministrs Ieceļ emīrs. Valdības galva. Kabinets Ieceļ emīrs.	TIESAS Augstākā tiesu padome Izveido emīrs; reglamentē valsts reliģisko un civilo tiesu darbību.

MALDĪVU SALAS

Oficiālais nosaukums: **MALDĪVU REPUBLIKA**

	IEDZĪVOTĀJU SKAITS: 300 000
	GALVASPILSĒTA: MALE
	PLATĪBA: 300 km
	NEATKARĪBA: 1965
	KONSTITŪCIJA: 1998

MALDĪVU nosaukums sanskritā nozīmē "tūkstoš salu" (*mal* – tūkstoš; *dīva* – sala).

RELIĢIJA: musulmaņi sunnīti 100%

VALSTS VALODA: maldīviešu (divehi)

REĢIONI VAI PROVINCES: 19 atoli un viens administratīvais departaments

ATKARĪGĀS TERITORIJAS: nav

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI: lielā mērā pastāv preses pašcenzūra; agrāk žurnālisti ir tikuši ieslodzīti. 1998. gadā atvērta interneta kafejnīca

Laikraksti: 3 dienas laikraksti

TV: 1 valstij piederošs dienests

Radio: 2 dienesti

VĒLĒŠANU TIESĪBAS: no 18 gadu vecuma, vispārējas

TIESĪBU SISTĒMA: šariata (islāma) tiesības un angļu vispārējās tiesības; neatzīst Starptautiskās Tiesas piekrišību

STARPTAUTISKĀS ORGANIZĀCIJAS: ANO, AsDB, C, CCC, CP, ESCAP, FAO, G77, ICAO, IDA, IFAD, IFC, Interpols, ITU, NAM, OIC, OPCW, PTO, PVO, SAARC, SJO, SOK, SRAB, SVF, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UPU, WMO, WTO

POLITISKĀS PARTIJAS: nav

ETNISKĀS SASTĀVS

arābu, singalu un malajiešu tautu sajaukums 100%

VALSTS EKONOMIKA

VIETA PASAULĒ PĒC NKP: 170.

NKP UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU: USD 1960

INFLĀCIJA: -1,1%

MAKSĀJUMU BILANCE (TIRDZN. BILANCE): -60 milj. USD

VALŪTAS MAINĀS KURSI/ ASV dolārs:

11,77 rūfijas

VALSTS VALŪTA: RŪFIJA

VALSTS IZDEVUMI (% NO NKP)

KONFLIKTU SKAITS PĒDĒJOS 25 GADOS

	1	2-5	5+	
Piespiedu izmaiņas valdībā	○	○	○	• Nav obligātā valsts militārā dienesta.
Pilsonkari	○	○	○	• Saistīta ar islāma kaujiniekiem.
Starptautiski kari	○	○	○	• Indija ir sniegusi militāru palīdzību.
Ārvalstu intervence	●	○	○	• Kopumā nav pievienojusies blokiem.
				• Par drošību gādā Valsts drošības dienests.

NOZĪMĪGĀKIE KARI UN NEMIERI: Indija palīdzēja apspiest apvērsumu 1988. gadā

GADSIMTIEM ILGI MALDĪVU SALĀS bija islāma sultanāts. Mūsdienās valsts, kuru veido ap 1190 koraļļu salas (no tām tikai 200 ir apdzīvotas) un kura atrodas Indijas okeānā uz dienvidrietumiem no Indijas, ir izveidojusi valsts pārvaldi, kas cenšas apvienot demokrātiskas institūcijas ar islāma principiem. Uzskata, ka pirmie iecelotāji salās ieradās no Indijas un Šrilankas. 12. gadsimtā Austrumāfrikas un arābu jūrnieki Maldīvu salās ieviesa savu kultūru, valodu un reliģiju. Līdz gadsimta beigām maldīvieši no budistiem kļuva par musulmaņiem sunnītiem.

Pēc septiņdesmit britu protektorāta gadiem 1965. gadā Maldīvu salas ieguva neatkarību un sultānu aizstāja ar prezidentu – Ibrahimu Nasīru, kurš bija pie varas divus termiņus (no 1968. līdz 1978. gadam), Ministru kabinetu, vienpalātas Tautas padomi un tiesu. Islāms joprojām ir stingri atbalstīta valsts reliģija. Saskaņā ar Konstitūciju prezidents ir "augstākā vara islāma principu sludināšanai". Turklāt, iztiesājot civillietas un krimināllietas, tiesneši interpretē un piemēro šariata tiesības. Civilo zvērināto vietā tiesas prāvas vada un spriedumus pasludina tiesneši. Krimināllietās spriedumi var variēties no miesas sodiem un izraidīšanas trimdā uz attālākajām salām līdz naudas sodiem, mājas arestam un ieslodzījumam.

Maldīvu Salu politiku galvenokārt nosaka neliela ietekmīga ģimeņu un varenu klanu elite. Tur nav organizētu politisku partiju, tāpēc likumdevēja un prezidenta vēlēšanās piedalās neatkarīgi kandidāti, kuri vēlēšanu kampaņā reklamē savus sakarus un personisko kvalifikāciju.

Pēdējos gados plaši izplatītas apsūdzības protekcijā un korupcijā, un kopš neatkarības atgūšanas notikuši vairāki apvērsuma mēģinājumi, piemēram, 1988. gadā, kad sacelšanās apspiešanai tika aicināti palīgā kaimiņvalsts Indijas bruņotie spēki. Jaunākā paauzde turpina pieprasīt reformas, jo īpaši – daudzpartiju sistēmas izveidi. Tomēr liberalizācijas priekšlikumus lielākoties noraida tradicionālā valdošā šķira un Mamūns Abdul-Gaijūms – pārticis biznesmenis un kopš 1978. gada valsts prezidents.

JAUTĀJUMI UN PROBLĒMAS

- Grūti pārvarams šķērslis valsts ekonomikas izaugsmei ir kvalificētu strādnieku trūkums.
- Tā kā 80% Maldīvu salu atrodas tikai aptuveni vienu metru virs jūras līmeņa, aizvien lielākas bažas rada erozija un globālās sasilšanas izraisītā okeāna līmeņa celšanās.
- Lai saglabātu valsti dominējošās zvejniecības un tūrisma nozares, nepieciešams risināt vides aizsardzības problēmas, īpaši – Maldīvu salu piekrastē un koraļļu rifos.
- Lai mazinātu lielās dzīves līmeņa atšķirības starp galvenās Males salas pārtikušajiem iedzīvotājiem un tiem, kas dzīvo Maldīvu salu neattīstītajos ārējos atolos, būs vajadzīgi ievērojami ieguldījumi izglītībā un infrastruktūras būvē.

VALSTS PĀRVALDE

LIKUMDOŠANA Majlis (Tautas padome) Vienpalātas parlaments Tajā ir 50 deputātu, kas ieņem amatu piecus gadus: 42 ievēlēti vispārējās un tiešās vēlēšanās, astoņus ieceļ prezidents.	IZPILDVARA Prezidents Aizklātā balsojumā amatam nominē parlaments; ievēlēts uz pieciem gadiem ar tautas nobalsošanu referendumā. Valsts un valdības galva; bruņoto spēku komandieris. Pārbauga valsts finanses; apzēlošanas tiesības; paraksta likumprojektus vai uzliek tiem veto; atceļ Augstākās tiesas nolēmumus.	TIESAS Maldīvu Augstākā tiesa Augstākā pārskatīšanas un apelācijas tiesa. Tajā ir trīs tiesneši, ko ieceļ prezidents.
Reģionālā pārvalde Katru no 19 atolos pārvalda prezidenta iecelts vadītājs.	Ministru kabinets Tajā ir 24 locekļi, ko ieceļ prezidents. Pārbauga valsts pārvaldes darbu; atbildīgs prezidentam.	Civiltiesas Krimināltiesas Ģimenes un jauniešu lietu tiesas

POLITIKAS TERMINI

"AUKSTAIS KARŠ" – ideoloģiskā, politiskā un ekonomiskā spriedze, kas tomēr nepārauga militārā konfliktā, starp Rietumiem un Padomju bloku no 1945. līdz 1989. gadam.

AIZBILDNĪBAS TERITORĪJA – atkarīga teritorija, kuru Apvienoto Nāciju Organizācija šīs teritorijas drošības un attīstības interesēs vai pēc tās lūguma nodevusi administratīvai pārvaldībai.

ANARHISMS – spēcīga kustība 19. gadsimtā, kura balstījās uz pārliecību, ka indivīds var atbrīvoties no pakļautības valsts varai, un kura bieži izvērtās par vardarbību. Pēc Otrā pasaules kara apsika.

APARTEĪDS – Dienvidāfrikā piekoptā iedzīvotāju segregācija (nošķiršana) četrās rasu grupās un dažādas privilēģijas baltajiem. Tika īstenota no 1948. g. līdz 1989. gadam.

APELĀCIJAS TIESA – tiesa, kas pēc būtības izskata likumīgā kārtā spēkā vēl nestājušos zemāko tiesu lēmumus.

APVĒRSUMS – angļiski *coup* ir saīsinājums no *coup d'état*, kas nozīmē valdības maiņu vardarbīgiem vai nelikumīgiem līdzekļiem, ļoti bieži ar armijas iejaukšanos.

ATDALĪŠANĀS – akts, ar kuru oficiāli atdalās vai izstājas no apvienības, federācijas, politiskās vai reliģiskās grupas. 11 Dienvidu štatu mēģinājums atdalīties no ASV izraisīja Amerikas Pilsoņu karu (1861–1865).

ATKARĪGĀ ZEME, TAUTA – valsts vai tauta, kas ir pakļauta citai valstij vai tautai.

ATKARĪGAS TERITORIJAS – valstis, kas nav suverēnas; bieži vien bijušās kolonijas, kas ir citas valsts – parasti iepriekšējās koloniālās varas – aizbildnībā.

ATKĀRTOTA IZSKATĪŠANA/TIESAS UZRAUDZĪBA – tiesas izmeklēšana un spriedums, parasti attiecībā uz valstiskiem vai politiskiem jautājumiem.

AUTOKRĀTIJA – valsts pārvaldes forma (arī patvaldība), kas ir absolūta un ārpus likuma kontroles. Vienai personai ir piešķirta neierobežota vara.

AUTONOMIJA – pašpārvalde; kādas teritorijas vai mazākumgrupas politiskās neatkarības pakāpe.

BILATERĀLISMS – divpusējs nolīgums starp grupām, valstīm vai tautām.

CENTRALIZĀCIJA – administratīvo funkciju koncentrēšana centrālās varas rokās.

DE FACTO – faktiski, atzīstot kaut kā esamību, valdījumu vai spēku.

DE JURE – juridiski, tiesiski, oficiāli.

DECENTRALIZĀCIJA – administratīvās varas un pārvaldes funkciju sadalīšana.

DESPOTIJA – politisks režīms, kur patvaldīgi un varmācīgi valda tirāniskis vadonis – despots.

DIKTĀTŪRA – politisks režīms, kur vara pieder absolūtam valdniekam; šāda vara parasti iegūta nekonstitucionāliem līdzekļiem vai arī pārņemta ārkārtas stāvokļa laikā.

DINASTIJA – pie varas esoša grupa vai ģimene, kas saglabā savu stāvokli paaudzēs paaudzēs.

EMĪRS – musulmaņu valsts vadītājs vai augsta amatpersona, piemēram, *amir al-haij* – hadža jeb svētkoļuma vadītājs.

FAŠISMS – politiska ideoloģija un totalitāra nacionālistiska kustība, ko 20. gs. 20.–30. gados Itālijā vadīja Musolini. Tika sludināts diktatora vadītās tautas pārkums pār citām tautām, gloriofisks karš, bet politikā īstenotas represijas "tautas labā". Mūsdienās par fašismu sauc arī citus galēji labējus un represīvā nacionālisma veidus.

FEDERĀLISMS – pārvaldes veids, kad divas vai vairākas valstis apvienojas un izveido kopīgu centrālo valdību, taču saglabā diezgan lielu vietējo autonomiju. Federāla valsts pārvalde ir ASV.

FEODĀLISMS – galvenā sabiedrības organizācijas forma viduslaiku Eiropā, Krievijā un daļā Āzijas. Kā atbildību par kalpošanu karaspēkā monarhs vai augstākais valdnieks izlēņoja zemi un nodeva dažādas tiesības vasāļiem. Zemi apstrādāja dzimtcilvēki, kuriem praktiski nebija tiesību izvēlēties citu nodarbošanos vai atstāt zemi. Krievijā feodālisma elementi pastāvēja līdz 1918. gadam, bet Japānā šī sistēma tika galīgi atcelta 1971. gadā.

GLOBALIZĀCIJA – intensīva, agresīva tirdzniecības ekspansija un cita veida rīcība pāri valstu robežām; vieni globalizācijā saskata nacionālo tradīciju un vietējo paražu noniecināšanas vai pat iznīcināšanas draudus, citi – labklājības un modernizācijas iespējas visā pasaulē.

GUVERNATŪRA – apgabali vai provinces, kas veido administratīvi teritoriālās vienības Ēģiptē un citās Vidējo Austrumu valstīs.

HEGEMONIJA – vienas valsts pārsvars vai dominēšana pār citām valstīm, parasti valstu konfederācijā.

HUNTA – politiska grupa vai komiteja, kas pārņem politisko varu, parasti pēc revolūcijas vai apvērsuma.

IKP [IEKŠZEMES KOPPRODUKTS] – valstī saražoto preču un sniegto pakalpojumu kopīgā vērtība (izņemot ārvalstu resursus un investīcijas), kas radīta noteiktā laikposmā – parasti gada laikā.

IMPERIĀLISMS – kādas valsts valdošo aprindu politika, kas vērsta uz savas politiskās un ekonomiskās varas paplašināšanu ārpus savas valsts robežām; vienas valsts dominēšana pār citām teritorijām un valstīm.

INAUGURĀCIJA – ceremoniāla stāšanās amatā, piemēram, ASV prezidenta oficiāla ievadīšana amatā.

INFLĀCIJA – būtiska un pastāvīga cenu palielināšanās, ko izraisa naudas un kredītu nodrošinājuma pieaugums vai arī strauja ekonomikas izaugsme.

INVESTĪTŪRA – formālā ceremonija, ar kuru kādu pagodina vai apstiprina amatā.

IZOLACIONISMS – koncentrēšanās uz iekšzemes lietām, norobežošanās no tādām ārlietām, kas neskar valsts pašas intereses.

IZPILDVARA – valsts varas nozarojums, kas izpilda, bet neformulē likumus, dekrētus un tiesas spriedumus.

JAUTĀJUMU IZSKATĪŠANAS LAIKS – Lielbritānijas Parlamenta Apakšnamā laiks, kad deputāti iztaujā premjerministru vai citus ministrus par politiskiem vai sabiedriski nozīmīgiem jautājumiem. Mūsdienā praksē ir tendence šo laiku izmantot opozīcijas līdera un premjerministra diskusijām.

JURISPRUDENCE – tiesību zinātne un filozofija.

KABINETS – valdība. Lielbritānijā to veido premjerministrs un augstākie ministri. ASV – valsts izpildvaras departamentu vadītāji, kas konsultē prezidentu.

KAPITĀLISMS – ekonomiskā sistēma, kurā galvenie ražošanas līdzekļi – zeme, derīgie izrakteņi, rūpniecības un tirdzniecības uzņēmumi – pieder privātpersonām vai privātām sabiedrībām.

KASĀCIJA – tiesas sprieduma anulēšana vai pārskatīšana. Francijā par kasācijas tiesu sauc apelācijas tiesu.

KOALĪCIJA – dažādu varu vai valstu apvienība vai pagaidu savienība kopīgai rīcībai; arī dažādu partiju vai parlamenta frakciju vienošanās ar mērķi izveidot kopīgu valdību.

KOLEKTĪVISMS – uzskats, ka kolektīvam (kopienai, valstij u. tml.) ir prioritāte pār tā atsevišķiem locekļiem; politiska teorija, saskaņā ar kuru zemei un ražošanas līdzekļiem jābūt sabiedrības īpašumam un centrālās valdības pārziņā.

KOLONIJA – valsts vai teritorija, kam nav politiskās vai ekonomiskās patstāvības un kas atrodas citas valsts varā. Amerikas vēsturē attiecas uz laiku, kad 13 kolonijas vēl bija Lielbritānijas varā.

KOMUNISMS – ekonomiskā sistēma, kur nepastāv privātpašums un ražošanas līdzekļi atrodas valsts īpašumā, valsts kontrolē ražošanu, sadali un patēriņu. Padomju Savienības oficiālā ideoloģija.

KONSTITŪCIJA – tiesību normu un principu sistēma, kas definē valsts vai tautas likumdošanas varu, tiesu varu un izpildvaru.

KVORUMS – likumā noteikts parlamenta vai citas struktūras locekļu minimālais skaits, kas nepieciešams, lai sapulce vai sēde tiktu atzīta par lemtiesīgu un tās pieņemtie lēmumi varētu tikt atzīti par spēkā esošiem.

LEĢISLATŪRA – likumdevējinstāde, kas vēsturiski veidojusies no izraudzītām amatpersonām, bet mūsdienā demokrātijās ir vēlēta.

LEJUPSĪDE – samazinātas ekonomiskās aktivitātes un labklājības periods.

LĒŅU MUIŽA – agrāk attiecās uz feodālo īpašumu un tā īpašnieku, bet tagad ar to apzīmē nelikumīgu politisku kontroli vai personisku varu pār kādu ģeogrāfisku teritoriju, cilti, kopienas, grupu vai sabiedrību. Piemēram, par somāliešu militāristiem saka, ka tie valda paši savās lēņu muižās.

LIBERĀLISMS – politiska un sociāla teorija, kas balstās uz pārliecību, ka valsts ir atbildīga par cilvēka tiesībām un brīvību. Aizstāv brīvo tirgu un valsts tiešo neiesaistīšanos ekonomiskajā dzīvē.

LIKUMĀ PAREDZĒTĀ KĀRTĪBA – tiesvedība, ko veic saskaņā ar paredzētajiem normatīviem un procedūru.

MAKSĀJUMU BILANCE – starpība starp valsts ieņēmumiem un izdevumiem konkrētā laikposmā. Ietver tirdzniecības bilanci.

MANDĀTS – pilnvaras, ko ar vairākuma balsojumu vēlētajai piešķir kādai partijai. Tautu Savienībā – arī akts, ar kuru varu un kontroli pār kādu valsti vai teritoriju uztic otrai valstij; piemēram, pirms Otrā pasaules kara Palestīna bija Lielbritānijas mandātteritorija.

MILITĀRISMS – militāro ideālu pārmērīga ietekme sabiedrībā; politisks režīms, kurā noteicošā loma ir bruņotajiem spēkiem un notiek intensīva bruņošana.

MINISTRU PADOME – valdība, arī vecāko valsts ministru grupa, kas konsultē valdības galvu vai valsts galvu.

MULTILATERĀLISMS – vairāk nekā divu grupu daudzpusēja darbība, lai sasniegtu savstarpēji pieņemamus mērķus vai savstarpēji sadarbotos politikā.

NACIONĀLA VALSTS – teritorija, kuru nosaka tās robežas vai krasta līnija un kuras iedzīvotājiem ir kopīga kultūra un valoda, kā arī pašpārvaldes un aizsardzības tiesības.

NACIONĀLISMS – kustība, kas tiecas apvienot nāciju un radīt valsti; mīlestība un uzticība savai nācijai; ja šīs jūtas gūst intensīvu politisku izpausmi, tās var interpretēt kā ksenofobiju, rasismu vai fašismu.

NEPOTISMS – ienesīgu amatu, materiālo labumu un pagodinājumu piešķiršana saviem radniekiem; radnieku priekšrocības attiecībā pret citiem kandidātiem, pieņemot darbā vai paaugstinot amatā pat tad, ja šie citi ir augstāk kvalificēti.

NETIEŠAS VĒLĒŠANAS – izraudzīšana amatam, kad no dara citi, nevis tie, kurus ievēlēja pārstāv; nav izslēgta sleptu un negodīgu metožu izmantošana.

NKP [NACIONĀLAIS KOPPRODUKTS] – valstī saražoto preču un sniegto pakalpojumu, kā arī ārvalstu resursu un investīciju kopīgā vērtība, kas radīta noteiktā laikposmā – parasti gada laikā.

OBSTRUKCIJA – protesta veids, parlamentārās cīņas metode, piemēram, garu runu teikšana un troksņošana, traucējot vai kavējot parlamenta debātes un procesus.

OLIGARHIJA – nedaudz vara savās pašu interesēs; valdīšanas forma, kad vara koncentrēta nelielas grupas, nereti vienas ģimenes rokās.

OPOZĪCIJA – politiskā partija (partijas) vai frakcija (frakcijas) parlamentā, kas uzstājas pret valdošās partijas valdību.

PAPILDU VĒLĒŠANAS – pēdējā un galīgā sacensība, lai izlemtu par iepriekšējo, neizšķirto rezultātu.

PARĀŽU TIESĪBAS – ar vispārēju piekrišanu sankcionētas senas, pastāvīgi praktizētas konkrētas paražas.

PARTIJAS ORGANIZATORS [WHIP] – ietekmīgs kādas parlamenta frakcijas loceklis, kura pienākums ir nodrošināt, lai svarīgos balsojumos piedalītos visi frakcijas deputāti. Angļu valodā *par whipping in* (burtiski: skubināšana, iemizošana) sauc situāciju medībās, kad strikti un nekavējoties jāpanāk, lai zirgi sāktu rīkot. 1828. gadā šo terminu sāka lietot Anglijas Parlamentā. Nepakļauties partijai organizatoriem ir nopietns pārkāpums.

PARTIZĀNI – kaujinieki, kuri nav iesaistīti regulārās militārās vienībās, bet bieži piedalās karadarbībā, lai sasniegtu politiskus mērķus; reizēm cinās ar valdošās varas armiju un regulārajiem bruņotajiem spēkiem.

PILNVARA – atļauja, parasti rakstisks dokuments, ar ko personai vai iestādei piešķirtas tiesības pārstāvēt kādu citu personu, piemēram, balsotānā vai finanšu lietu pārvaldīšanā. Britu Lordu palātas locekļiem savulaik bija atļauts balsot ar pilnvaru.

PILSĒTVALSTS – pilsēta ar savu pašpārvaldi (tā varēja būt pilsoņu sapulce). Pastāvēja Senajā Grieķijā (polisa) un viduslaiku Eiropā.

PIRMAIS IEŅEM AMATU/UZVARĒTĀJS IEGŪST VISU – vēlēšanu sistēma, kurā kandidāts uzvar ar vienkāršu balsu vairākumu.

PIRMĀS INSTANCES TIESA – tiesa, kurā sāk tiesas procesu.

PLEBISCĪTS – valsts vai reģiona vēlētajai tiesībs balsojums par sabiedriski nozīmīgiem jautājumiem; tā rezultāts ne vienmēr ir saistošs.

PLURĀLISMS – iespēja dažādām grupām saglabāt savu kultūru vienas civilizācijas valdošajā paspārnē.

PLURALITĀTE – situācija, kad viena persona ieņem divus vai vairāk amatus. ASV – arī tiesības nodot vairāk nekā vienu balsi vai skaitīt balsis vairāk nekā no viena vēlēšanu apgabala.

PLUTOKRĀTIJA – situācija, kad valsts varu kontrolē bagātā elite.

POLĪTIJA – zeme vai valsts, kurā valsts vara tiek uztverta kā pilsoniska, politiski organizēta vienība.

VALSTU RĀDĪTĀJS

PRECEDENTA TIESĪBAS – nerakstītas Anglijas tiesības, kas balstās uz senu un universālu lietojumu: tiesas nolēmums balstās uz spriedumiem citu, analogisku lietu izlemšanā.

PRIVATIZĀCIJA – valstij piederošo vai publisko īpašumu, pakalpojumu dienestu vai ražošanas līdzekļu pārdošana vai nodošana privātā vai korporatīvā īpašumā.

PROLETARIĀTS – algoto strādnieku šķira, kam nav īpašuma vai kapitāla daļu. Kolektīvisma un komunisma ideju mērķis marksismā bija uzlabot šīs šķiras stāvokli uz to šķiru rēķina, kam pieder īpašumi un nauda.

PROPAGANDA – apzināta un sistemātiska informācijas vai dezinformācijas izplatīšana, ko parasti veic, lai plašās aprindās iesakņotu kādu doktrīnu vai politisku ideālu.

PROPORCIONĀLA PĀRSTĀVĪBA – vēlēšanu sistēma, kad vēlējamie balsu nevis par vienu pārstāvi, bet par politisku partiju; vietas parlamentā tiek sadalītas proporcionāli par kandidātu sarakstiem nodotajam balsu skaitam.

PROTEKTORĀTS – kādas stiprākas valsts aizbildnība par zemi vai teritoriju. Dažas kolonijas, piemēram, bijusi Bečuānelandā (mūsdienu Botsvāna), bija Britu impērijas protektorāts.

REFERENDUMS – tautas nobalsojums, kurā var piedalīties jebkurš vēlētais; parasti rīko par sevišķi svarīgiem valsts dzīves jautājumiem.

REFORMATORS – likumdošanas struktūra, kas apņemas grozīt nepilnīgu tiesību aktu, reorganizēt negodīgas institūcijas, nodrošina vardarbības vai ļaundarbības likvidēšanu.

REPUBLIKA – valsts, kurā augstākā vara pieder tautai un augstākās valsts varas institūcijas ievēlē pilsoņi.

REVOLŪCIJA – strauja, tālejoša un parasti vardarbīga pārmaiņa sabiedrības politiskajā, sociālajā vai ekonomiskajā struktūrā.

SADRAUDZĪBA – lojālu autonomu valstu brīva apvienība vai federācija, piemēram, Lielbritānijas un neatkarīgu valstu – tās bijušo koloniju – apvienība Britu Nāciju Sadraudzība.

SANKCIJAS – ekonomiski, finansiāli, dažreiz arī militāri līdzekļi, ko izmanto, lai piespiestu valsti ievērot vispārējas morāles normas vai starptautiskās tiesības. Sankcijas tirdzniecības un kultūras jomā palīdzēja sagraut Dienvidāfrikā pastāvošo apartheida sistēmu.

SEKULĀRA (LAICĪGA) VALSTS – valsts, kuras politiskā vara un tiesu sistēma ir šķirtas no priesteru vai reliģisku institūciju varas. Valsts vērtības balstās uz sistēmām un morāli, kas nav atvasinātas no reliģiskām normām. Piemēram, Francija tika pasludināta par sekulāru valsti pēc 1789. gada revolūcijas.

SENĀTS – likumdevēja augstākā un mazākā struktūra, kas ir pilnvarota rūpīgi izpētīt tiesību aktus un līdzsvarot lielākās struktūras – apakšma – varu. Vēlēts senāts ir parlamenta sastāvdaļa Amerikas Savienotajās Valstīs, Francijā, Itālijā un citās demokrātiskās valstīs.

SOCIĀLISMS – sistēma, kas balstās uz pārliecību, ka tautas labklājības interesēs pakalpojumu sfēras uzņēmumiem, ražošanas līdzekļiem un sadalei jābūt valsts rokās. Eiropā šīs idejas lielā mērā īstenotas t.s. sociālā tirgus un kontrolētā kapitālisma sistēmā, bet komunistiskajās valstīs notika visu kapitālistisko elementu vardarbīga likvidēšana.

STAGFLĀCIJA – stāvoklis, kad inflāciju ekonomikā pavada nulles līmeņa pieaugums valsts rūpnieciskajā ražošanā. Šis termins darināts, apvienojot vārdus "stagnācija" un "inflācija".

STARPLAIKS – reizēm noteikts vai paziņots periods finanšu gada laikā, arī pagaidu vai pārejas apstākļi valsts politikā.

SUVERĒNA VALSTS – valsts, kurai ir augstākā vara savā teritorijā.

ŠEIHs – arābu līderis, kurš ir ģimenes vai klana galva; arī vispārējais cieņas tituls arābiem.

TEOKRĀTIJA – politiska sistēma, kur valda garīdzniecība; tauta vai valsts par savu valdnieku atzīst Dievu vai dievību, bet karali – par Dieva pārstāvi.

TIEŠAS VĒLĒŠANAS – vēlēšanas, kurās vēlējamie savus pārstāvjus ievēlē tieši, bez jebkādas starpniecības.

TIRDZNICĪBAS BILANCE – starpība starp valsts importa un eksporta vērtību konkrētā laikposmā.

TOTALITĀRISMS – sistēma, kas valsti nepieļauj nekādu konkurējošu lojalitāti vai partijas. Individu prasībām salīdzinājumā ar sabiedrības vajadzībām ir sekundāra nozīme, un visi ražošanas līdzekļi un sadale ir valsts kontrolē. Padomju Savienībā šāda sistēma pastāvēja līdz 1991. gadam.

UNILATERĀLISMS – lēmums vai rīcība, ko viena dalībvalsts pieņem vai īsteno politiskā apvienībā, kurā ir divas vai vairākas valstis. Dalībvalsts, kurai ir atšķirīga nostāja, rīkojas viena, riskējot zaudēt savu vietu apvienībā. Rodējā – Britu impērijas kolonija Āfrikā – izpelnījās sankcijas un piedzīvoja pilsoņkaru, kad 20. gs. 70. gados pieņēma vienpusēji deklarāciju par neatkarību no Lielbritānijas.

UZTICĪBAS/NEUZTICĪBAS BALSOJUMS – balsošana parlamentā vai attiecīgajā likumdošanas struktūrā par atbalstu vai neuzticības izteikšanu valdībai; var izraisīt konstitucionālu krīzi vai novest pie jaunām vēlēšanām.

VALDĪBAS GALVA – valdības vadītājs.

VALSTS GALVA – valsts augstākā amatpersona, kam ir konstitucionālas tiesības pārstāvēt valsti; monarhs, kas nav valdības vadītājs, ir nomināls valsts galva.

VARAS NOŠKIRŠANA – pilnvaru jomas sadalījums starp baznīcu un valsti vai arī starp pavalstu varas un federācijas varas jomu valstu sadraudzībā, savienībā vai federācijā.

VĒLĒŠANU APGABALS – noteiktā teritorijā pastāvīgi dzīvojošie vēlējamie, kuri ievēlē savus pārstāvjus (vai pārstāvi) lēmējīnstitūcijā.

VĒLĒŠANU TIESĪBAS – tiesības balsot politiskās vēlēšanās. Vēsturiski balsstiesības vispirms tika piešķirtas pārtikušiem vīriešiem, pēc tam visiem pieaugušajiem vīriešiem. Sievietes vēlēšanu tiesības ieguva pēc mērķtiecīgas cīņas (sufražisms).

VETO – personai vai konstitucionālai struktūrai oficiāli piešķirtas tiesības paziņot, ka citu sagatavotie lēmumi ir jāpārskata. Šādas pilnvaras nereti ir izpildvaras vadītājam; piemēram, ASV prezidents var uz laiku vai pavisam apturēt Kongresa pieņemto tiesību aktu ieviešanu. Veto tiesības paredzētas arī Apvienoto Nāciju Organizācijas lēmumu pieņemšanas procesā.

VIENMĒRĪGS SADALĪJUMS – vēlējamu sadalījums vēlēšanu apgabalos, lai tie būtu taisnīgi pārstāvēti likumdevējīestādē.

VISPĀRĒJAS VĒLĒŠANU TIESĪBAS – balsošanas tiesības visiem pieaugušajiem pilsoņiem. Mūsdienu demokrātijās vispārējās vēlēšanu tiesības ir norma.

Afganistāna	308	Horvātija	129	Nigēra	182
Albānija	193	Igaunija	138	Nigērija	182
Alžīrija	174	Indija	62	Nikaragva	262
Amerikas Savienotās Valstis	204	Indonēzija	161	Norvēģija	130
Andora	156	Irāka	301	Omāna	40
Angola	274	Irāna	50	Pakistāna	56
Antigva un Barbuda	157	Īrija	133	Palau	286
Apvienotā Karaliste	86	Islande	146	Panama	267
Apvienotie Arābi	37	Itālija	96	Papua-Jaungvineja	128
Emirāti	37	Izraēla	124	Paragvaja	260
Argentīna	235	Jamaika	136	Peru	238
Armēnija	190	Japāna	66	Polija	103
Austrālija	112	Jaunzēlande	134	Portugāle	119
Austrija	122	Jemena	177	Rietumsamoa	150
Austrumtimora	199	Jordānija	36	Ruanda	310
Azerbaidžāna	186	Kaboverde	201	Rumānija	176
Bahamu Salas	145	Kambodža	35	Salvadora	259
Bahreina	314	Kamerūna	246	Sanmarīno	160
Baltkrievija	276	Kanāda	104	Santome un Prinsipi	202
Bangladeša	65	Katara	45	Saūda Arābija	34
Barbadosa	147	Kazahstāna	244	Seišela Salas	203
Beliza	148	Kenija	237	Seišēla	252
Beļģija	117	Kipra	272	Sentkitsa un Nevisa	158
Benina	258	Kirgizstāna	263	Sentlūsija	151
Bolīvija	254	Kiribati	285	Sentvinsenta un Grenadīnas	152
Bosnija un Hercegovina	189	Kolumbija	234	Serbija un Melnkalne	183
Botsvāna	270	Komoru Salas	280	Singapūra	132
Brazīlija	216	Kongo (Demokrātiskā Republika)	58	Sīrija	303
Bruneja	46	Kongo	266	Sjerraleone	188
Āfrikā	187	Kostarika	264	Slovākija	125
Bulgārija	187	Kotdivuāra	179	Slovēnija	137
Burkinafaso	180	Krievija	218	Somālija	309
Burundi	311	Kuba	304	Somija	127
Butāna	42	Kuveita	43	Spānija	100
Centrālāfrikas Republika	191	Ķīna	290	Sudāna	60
Čada	256	Laosa	306	Surinama	143
Čehija	118	Latvija	268	Svazilenda	44
Čīle	245	Lesoto	41	Šrilanka	242
Dānija	126	Libāna	192	Šveice	123
Dienvidāfrika	98	Libērija	313	Tadžikistāna	277
Dienvidkoreja	233	Lībija	305	Taivāna	175
Dominika	154	Lietuva	135	Taizeme	85
Dominikānas Republika	255	Lihtenšteina	159	Tanzānija	236
Džibutija	281	Luksemburga	142	Togo	279
Ēģipte	231	Madagaskara	243	Tonga	47
Ekvadora	247	Maķedonija	196	Trinidāda un Tobāgo	139
Ekvatoriālā Gvineja	282	Malaizija	111	Tunisija	253
Eritreja	312	Malāvija	249	Turcija	84
Etiopija	163	Maldivu Salas	315	Turkmenistāna	287
Fidži	200	Mali	181	Tuvalu	288
Filipīnas	230	Malta	144	Uganda	283
Francija	164	Maroka	32	Ukraina	232
Gabona	198	Mārsala Salas	155	Ungārija	120
Gajāna	273	Maurīcija	140	Urugvaja	265
Gambija	197	Mauritānija	194	Uzbekistāna	239
Gana	241	Meksika	228	Vācija	76
Grenāda	153	Mikronēzija	284	Vanuatu	149
Griekija	250	Mjanma (Birma)	59	Vatikāns	54
Gruzija	261	Moldova	131	Venecuēla	240
Gvatemala	248	Monako	48	Vjetnama	300
Gvineja	184	Mongolija	195	Zālamana Salas	141
Gvineja-Bisava	271	Mozambika	178	Zambija	251
Haiti	185	Namībija	269	Ziemeļkoreja	302
Hondurasa	257	Nauru	287	Zimbabve	275
		Nepāla	33	Zviedrija	121
		Nīderlande	116		

IZMANTOTIE ATTĒLI

Izdevējs vēlas pateikties visiem, kas laipni atļāva publicēt savus fotoattēlus.

Attēlu novietojuma apzīmējumi:

l – augšā, *b* – apakšā, *r* – pa labi, *l* – pa kreisi, *c* – vidū, *a* – virs, *f* – dziļāk, *t/l* – pulksteņa rādītāju kustības virzienā, *bbr* – apakšējā rindā, *btr* – augšējā rindā

Fotoaģentūru saīsinājumi

Alamy = Alamy Images; AA&A = Ancient Art & Architecture; AP = Associated Press; BAL = Bridgeman Art Library, London & New York; Bett = Bettmann; DK=DK Images; Getty = Getty; Hulton = Hulton Archive/Getty; M.E.P.L. = Mary Evans Picture Library; RF = RF

1 Corbis/Bett; **2-3** Getty/AFP; **10** AA&A (t/l l-r 3); The Art Archive/Egyptian Museum Cairo/G. Dagli Orti (t/l l-r 4), National Museum Karachi/G. Dagli Orti (ccl); Corbis/A. de Luca (t/l l-r 8), Arte & Immagini srl (t/l l-r 6), (t/l l-r 7), A. Hornak (bl), O. Lang (cb), Diego Lezama Orezzoli (fbla), G. Dagli Orti (cl), (crb), (t/l l-r 2), (t/l l-r 5), R. Wood (cra); DK/British Museum (c) INAH (ccr); M.E.P.L. (t/l l-r 1); Getty/H. Sitton (cr); **11** Alamy/Popperfoto (t/l l-r 2); Robert Harding World Imagery (cb); AA&A (cbl); The Art Archive (cr), British Library (t/l l-r 7); BAL/Museo Archeologico Nazionale, Naples, Italy (t/l l-r 1); Corbis/A. de Luca (t/l l-r 3), Archivio Iconografico, S.A. (t/l l-r 4), Bett (t/l l-r 5), (t/l l-r 8), (t/l l-r 9), L. Hebbert (c), Historical Picture Archive (ccr), N. Wheeler (cbl), A. Woolfitt (crb); M.E.P.L. (t/l l-r 12); The Art Archive (t/l l-r 5); Corbis/Bett (t/l l-r 1), (t/l l-r 2), (t/l l-r 4), (t/l l-r 6), C. Gerstenberg (t/l l-r 3), D. & J. Heaton (cbl); Lucidio Studio Inc. (cl), C. & J. Lenars (cbr), (ccl), (ccr); RF/Sharok Hatami (crb); **13** The Art Archive (t/l l-r 4), Topkapi Museum Istanbul/G. Dagli Orti (t/l l-r 2); BAL/National Palace Museum, Taipei, Taiwan (t/l l-r 3); Corbis/Archivio Iconografico, S.A. (t/l l-r 1), Bett (t/l l-r 5), (t/l l-r 6), Burstein Collection (cr), C. Osborne (c); DK/National Maritime Museum (cbl); **14** Corbis (t/l l-r 11), Archivio Iconografico, S.A. (cbr), (t/l l-r 3), (t/l l-r 6), Asian Art & Archaeology, Inc (cr), Bett (cb), (cbl), (t/l l-r 1), (t/l l-r 12), (t/l l-r 2), (t/l l-r 5), (t/l l-r 8), S. Bianchetti (t/l l-r 4); Christie's Images (c), Hulton-Deutsch Collection (t/l l-r 7), G. Dagli Orti (crb); M.E.P.L. (cl), (t/l l-r 9); Hulton/Stock Montage (t/l l-r 10); **15** Corbis (c), (t/l l-r 1), (t/l l-r 10), (t/l l-r 5), Bett (cl), (t/l l-r 2), (t/l l-r 3), (t/l l-r 4), (t/l l-r 6), (t/l l-r 7), (t/l l-r 9), L. Gubb (t/l l-r 12), Hulton-Deutsch Collection (bc), (ccr), (t/l l-r 8), F. G. Mayer (cbl), W. McNamee (br), P. Turnley (cr), (t/l l-r 11), B. A. Vikander (cbl); Hulton/Express Collection (ccl), Keystone Collection (cbr); PA Photos/EPA (crb); **16**: NASA (17); **18**: Corbis/Bett (cbl), Hulton-Deutsch Collection (cbl); **18-19** UN/DPI Photo/Susan B. Markisz; **19** Corbis/Hulton-Deutsch Collection (tr), J. Langevin (crb), C. Newton/The Military Picture Library (cra); Reuters (cbl); UN/DPI Photo/Milton Grant (br); **20-21** RF/Vidal; **21**: Getty/G. Vanderelst (tc); Reuters/B. Yip (cra); **22**: Corbis/Y. Khaldei (cl); **22-23** Corbis/Bett (b), (t); **23** Corbis/D. Bartruff (tr), (cra); PA Photos/EPA (cr); **24** AP/I. Jones (bbr l-r 3), Karim (bbr l-r 4), S. Plunkett (bbr l-r 4); Corbis/B. Collier Photos (bbr l-r 1), C. Collins (bbr l-r 2), A. Griffiths Belt (btr l-r 5), A. Pizzoli (bbr l-r 5), J. Roininen (btr l-r 3), L. Skoogfors (btr l-r 2); Reuters/STR (btr l-r 1); UN/DPI Photo/United Nations (t/l l-r 5); **25** Corbis (bbr l-r 3), B. Collier Photos (box: middle row), F. Origlia; Getty/AFP (tr), (bbr l-r 1), (bbr l-r 2), (btr l-r 1), (btr l-r 3); Reuters/A. Hashisho (btr l-r 2); **26** Corbis/D. Cattani (br), P. Corral V (bl), V. Moos (bcr); Getty/AFP (bcr); **27** AP/P. Anelli (tr); Corbis/B. Bisson (cbr), R. Klune (br), R. Essel NVG (bcr), V. Streaano (bcl); Reuters/STR (cr); **30** Getty/P. Le Segretain (cl); **31**: AP (bcr); Corbis/Archivio Iconografico, S.A. (bc), Bett (tl), (tr), (cla), (tcl), (tcr), Christie's Images (bcl), R. de la Harpe/Gallo Images (bl), G. Dagli Orti (c); Hulton/Archive Photos (cra), (cbr), S. Arnold (bl), Stock Montage (br); **32** AP/J. Bounhar (ca); **33** AP/B. Joshi (tr); **37** AFP News Agency; **38-39** Corbis/A. Maher; **44** AP (tr); **46** AP/V. Thian (tr); Corbis/M. Attar (car); **48** Getty/AFP; **49** Corbis/Archivio Iconografico, S.A. (cbr), (tcl), Arte & Immagini srl (cra), (cbl), (br), Bett (bc), (bcl), Burstein Collection (cla), A. de Luca (tr), F. G. Mayer (bcr), M. Nicholson (tr), V. Rastelli (tr), R. Wood (tr), (bl); **50** AP/STR (cbl), V. Salemi (br); Corbis/Bett (cla); Getty/AFP (bl); **51**: Corbis/Bett (tl); **52-53** Corbis/Bett; **54** Corbis/D. Lees; **55** Alamy/Popperfoto (br); **55** AP/Itsuo Inouye (bl); Corbis/Archivio Iconografico, S.A. (bc), Bett (tl), (tc), (cra), (cbr), (bcl), (cbr), (tcr), B. Gentile (tcl), S. Vannini (cbl); Getty/AFP (cbl), TimeLife (tr); **56** Corbis/A. Thevenart (cra); J. Szenes (cb); Getty/P. Bronstein (bl); Reuters/M. Khurshed (tr); **56-57** Reuters/M. Khurshed (bl); **57** Corbis (c); **59** Getty/AFP (tr); **61** Corbis (tr), (cbr), (bc), (tcl), (tcr), Archivio Iconografico, S.A. (cbl), Bett (tr), (cla), S. Bianchetti (br), Christie's Images (bcl), L. Gubb (bl), O. Franken (cra), G. Dagli Orti (tc), P. Turnley (bcr); **62** Corbis/K. Baldev (cb), G. Rowell (tl); Lonely Planet Images/P. Horton (bl); **62-63** Corbis/Y. Arthus-Bertrand; **63** Corbis/Hulton-Deutsch Collection (tr); Getty/TimeLife (tl); RF/Sipa Press (cb); **64** Reuters/A. Dave (acr); **66** AP/Imperial Household Agency (cbr); Corbis/Bett (cra), J. F. Raga (cla), Yamaguchi Herbie (b); Getty (bl); **67** AP/Tsugufumi Matsumoto

(cbl); Corbis/Bett (tc); Kyodo News (br); **68** AP (tr); Corbis/Bett (tl), (br), (bcl), (tcl), (tcr); Hulton/Topical Press Agency (bcr); **69** AP/Imperial Household Agency, HO (tl), Itsuo Inouye (cra), Tsugufumi Matsumoto (cal), E. Sugita (tcr); Corbis/Bett (br), (bcr), J. Ficara (tcl), M. S. Yamashita (cal); Hulton (bl), Keystone Collection (bcl); **70-71** AP/Itsuo Inouye; **72** Getty (tc), AFP (tr), Koichi Kamoshida (c) Pool Photo; **72-73** Kyodo News (tl); **73** Corbis/Hulton-Deutsch Collection (c); Getty/AFP (tc); Kyodo News (cbl); **74** AP/Itsuo Inouye (bc), Tsugufumi Matsumoto (bl); Corbis/Bett (cal); Hulton/Keystone Collection (bl); Kyodo News (tr); **74-75** Uniphoto/Kyodo; **75** AP/Tsugufumi Matsumoto (bc); Getty/AFP (bl); Kyodo News (ca); **76** AP/F. Reiss (cbl); Corbis/Telepress Syndicate Agency (bl), O. Thierry (cb); **77** Corbis/Bett (cra), F. Frei (tc); Tuncay Erol (cbr) **78** AP/J. Finck (br), M. Schreiber (fbr); Corbis (tcl), Bett (bl), (bc), (bcl), O. Franken (bcr), Hulton-Deutsch Collection (fbl), R. Maass (tr); Hulton (tl), Keystone Collection (tcr); **79** AP/J. Finck (tr), F. Reiss (tl), (tc), M. Schreiber (cla); Corbis/Bett (bl), (bc), (bcl), (bcr), B. Regis (br); RF/Action Press (tcl); **80** Corbis/Bett (bc), B. Regis (cr); G. Schmid (tc); Getty/AFP (tl); **80-81** Alamy/R. Richardson (tr); **81** Corbis/Bett (tr); Getty/AFP (bl); Picture Alliance/DAP/Fotoreport/Stephanie Pillick (cb); Reuters/STF (tl); **82** Corbis/D. Bartruff (tr), Bett (bl), B. Regis (bc); **82-83** Tuncay Erol; **83** AP/W. Rothermel (cb); Getty/AFP (bc); **84** Getty/AFP (cr); **85** Getty/AFP (tr); **86** Corbis (cra), Bett (bl), B. Thomas (c); **86-87** Corbis/J. Horner (b); **87** Corbis/Bett (tl); PA Photos/M. Fearn (cb); **88** Alamy/Popperfoto (tr l-r 2); Corbis/Hulton-Deutsch Collection (tl), (btr l-r 1), (tcl), (tcr), F. G. Mayer (btr l-r 5), P. Turnley (tr); DK/S. Oliver (c); M.E.P.L. (bbr l-r 3), (bbr l-r 1), (bbr l-r 3), (btr l-r 2), (btr l-r 4); Hulton (bbr l-r 4); **89** Alamy/Popperfoto (bbr l-r 1), (bbr l-r 3), (bbr l-r 5); Corbis (cra), Bett (btr l-r 5), (bbr l-r 4), Hulton-Deutsch Collection (bbr l-r 2), A. Nagues (bbr l-r 6), R. T. Nowitz (tr); DK/S. Oliver (tcl), Wallace Collection (bbr l-r 3); M.E.P.L. (btr l-r 1), (btr l-r 2), (btr l-r 4); RF/Action Press (tl), P. Brooker (cbl); **90** Corbis/Bett (c); Hulton (cb); Terry Moore (bcl); **90-91** Getty/V.C.L.; **91** Corbis (cla), A. Woolfitt (cr), (bc); RF (tc); **92-93** Getty/S. Touhig; **94** AP/L. Buller (bc), J. Parkin (cla); Corbis/R. Olivier (bl); PA Photos/M. Keene (tr), M. Fearn (br); **94-95** PA Photos/J. Stillwell; **95** AP/J. Arzt (c); Corbis/F. Shamim (bc); **96** Corbis/Bett (tr), O. Franco (bc), P. Turnley (bl), L. Williams (cla); Getty/AFP (cr), (cb); **97** Corbis/Bett (tc); Reuters/Vatican (bl); **98** Corbis/C. O'Rear (bl), R. de la Harpe/Gallo Images (cl); **98** Getty/AFP (tr); Silva Jooa/Corbis/Sygma (c); **98-99** Corbis/L. Hebbert (c); **100** Corbis (cla), Bett (tr); Getty/AFP (bl); **100-101** Corbis/R. Manent; **101** Agencia Efe, S.A./S. Barrechea (br); AP/P. White (ccb); Corbis/Bett (tr); **102** Getty/AFP; **103** Getty/AFP; **104** Corbis/B. Thomas (c), P. A. Souders (tl); Reproduction authorised by the Library of Parliament/S. Fenn (bl); **104-105** Getty/S. Schulhof; **105** Corbis/Bett (tl); Reuters (br); RF/Action Press (cbl); **106** AP/E. Draper (cl); Corbis (cbr), Bett (bl), (br), (bcl); Getty/AFP (tr); **107** Corbis (tr), Bett (bfl), Canada Wide (br); C. J. Morris (br); Getty/AFP (bc); Reuters/S. Best (cl); **108-109** Getty/Y. Marcoux; **110** Reuters/J. Young (c); **111** AP/Teh Eng Koon (cr); **112** Auspicks (bl); Corbis/R. Ressemeyer (cla), B. Thomas (c); M.E.P.L. (tr); **112-113** Corbis/P. A. Souders (b); **113** Corbis/Penny Tweedie (cr); Getty/AFP (tr), (cb); **114** Corbis/Bett (br), Hulton-Deutsch Collection (bl); M.E.P.L. (bcl); Getty/AFP (c); Hulton/Topical Press Agency (bcr); Reuters/M. Baker (cl); **115** Corbis/T. Graham (bc), (br), P. A. Souders (cl); Getty/AFP (bl); **116** AP: **119** AP/G. Cornier; **129** AP/H. Delic; **133** AP/J. Cogill; **161** AP/C. Dharapak; **163** AP/B. Linsley; **164** AP News Agency (c); AP/J. Dabaghian (bl); **164-165** Corbis/R. Holmes; **165** AP/F. Mori (c); Corbis/Archivio Iconografico, S.A. (tl), Dovic Muriel (br), Swim Ink (tr); **176** The Art Archive/Musee Carnavalet Paris/G. Dagli Orti (bbr l-r 7); Corbis (bbr l-r 2), (bbr l-r 4), Archivio Iconografico, S.A. (c), Bett (tl), (bbr l-r 1), (bbr l-r 11), (btr l-r 3), (btr l-r 5), S. Bianchetti (btr l-r 2), L. de Selva (btr l-r 6), C. Hellier (bbr l-r 8), Hulton-Deutsch Collection (bbr l-r 5), A. Meyer (btr l-r 1); M.E.P.L. (bbr l-r 10), (bbr l-r 9), (btr l-r 4); Hulton/Archive Photos (bbr l-r 3), Keystone Collection (tc), (tr); **167** AP/P. Kovarik (cla), F. Mori (tcl); Corbis/Archivio Iconografico, S.A. (btr l-r 2), (btr l-r 3), (btr l-r 5), Y. Arthus-Bertrand (tr), Bett (bx top: l-r 1), (bx top: l-r 4), Hulton-Deutsch Collection (bbr l-r 2), (bbr l-r 3), (bbr l-r 7), P. Turnley (bbr l-r 11), (bbr l-r 9); Hulton (bbr l-r 1), (bbr l-r 10), Keystone Collection (bbr l-r 5), (bbr l-r 4), (bbr l-r 6), (bbr l-r 8); Reuters (tl); U.S. Embassy of France/Ministry of Foreign Affairs (tcl); **168** Corbis/Y. Arthus-Bertrand (tl), J.-B. Vernier (bc), J. Donoso (c), O. Franken (tr); **168-169** Corbis/M. Southern/Eye Ubiquitous; **169** AP/J. Brinon (bl); Corbis/P. Almsay (tl), Mathilde de L'Ecoatis (tr), O. Thierry (br); **170-171** Corbis/J.-B. Vernier; **172** AP/APTV (br); Corbis/Bett (bl), W. Kaehler (cr), A. Nagues (cbl); **173** Corbis/A. Nagues (tl), R. Holmes (cbl); **176** AP/V. Ghirda; **189** Corbis/A. Gyori (tr); **193** AP/H. Pustina; **195** AP/G. Baker; **196** Popperfoto (cra); **199** AP/D. Alangkara (tr); **201** Getty/AFP (tr); **204** Corbis/Brooks Kraft (bl), Christie's Images (tr); **204-205** National Geographic Image Collection/R. Nowitz; **205** Corbis/Bett (tr), O. Franken (br);

206 Corbis (tr), (bbr l-r 5), (bbr l-r 8), Bett (tc), (btr l-r 3), (btr l-r 4), W. McNamee (tr), T. Stanley (tl); Library Of Congress, Washington, D.C.: (bbr l-r 1), (bbr l-r 10), (bbr l-r 11), (bbr l-r 12), (bbr l-r 3), (bbr l-r 4), (bbr l-r 5), (bbr l-r 7), (bbr l-r 9), (btr l-r 10), (btr l-r 2), (btr l-r 5), (btr l-r 6), (btr l-r 7), (btr l-r 8), (btr l-r 9); National Gallery Of Art, Washington DC/Stuart Gilbert (btr l-r 1); **207** Corbis (tcl), G. Smith (tl); Getty/J. Chiasson/Liaison (bbr l-r 11); Library Of Congress, Washington, D.C.: all images in timeline box (except fbr); Harry Truman Library (cla); White House Collection, Copyright White House Historical Association (cra); John & Jan Zweifel, Orlando, Florida (tr), (cca); **208-209** Getty/P. Morse/White House; **210** Corbis/D. Bartruff (tr), Brooks Kraft (tcl); Getty/AFP (cl), (bl); One Mile Up, Inc. (cla); Reuters/L. Downing (tl); **211** Corbis/W. McNamee (c), John Springer Collection (bc); One Mile Up, Inc. (cbl); Reuters (cr); United States Senate (br); **212** Corbis/Bett (bl), (bc), (br); Collection of the Supreme Court of the United States/F. Jantzen (tl), (ca); **212-213** Collection of the Supreme Court of the United States/F. Jantzen; **213** Corbis/Bett (c), T. Wright (bl); Getty/A. Michaels (tl); United States Supreme Court (c); **214** Duke University (tc); Mark Thiessen (tr); Harry Truman Library/Independence MO (cbl); g1948, Washington Post. Reprinted with Permission (cl); **214-215** Richard Solomon o G.F. Payne, 2000 (c); **215** g2000 Mike Collins, Taterbrains.com (cbl); Duke University (tl); University of Oklahoma/Political Communication Centre (tl); Mark Thiessen (tcl); United States Senate/U.S. Senate Collection, Centre for Legislative Archives (cl); **216** Corbis/S. Maze (bl); Getty/J. Edwards (tr), A. Caulfield (cla); RF/BBY (cbr); **216-217** Corbis/J. Waterlow/Eye Ubiquitous (b); **217** National Geographic Image Collection/M. Nichols (tc); **218** AP/O. Nikishin (tl); Corbis/P. Turnley (tr); Getty/K. Zavrzhin/Liaison Agency (c); Russian Information Department (bl); **218-219** Russian Information Department (b); **219** AP (cb); Getty/J. Lamb (tr); **220** AP (bcr); Corbis (tl), Bett (br), (bcl), (tcl), W. McNamee (tr), Sygma (bl), P. Turnley (tr); Novosti (ccl); **221** AP (br), (tcl), ITAR-TASS/Presidential Press Service (cla), M. Japaridze (tl), (tr), D. Mills (tc); Corbis/Bett (bl), (bcl), (fbl), P. Turnley (cra), (bcr); Getty/K. Zavrzhin/Liaison Agency (btr); **222** AP/Maxim Marmur (222-223); **224** AP/D. Brauchli (tr), Maxim Marmur (tl); Corbis/Sygma (bcl); Getty/AFP (br); Russian Information Department (cl); **225** Corbis/K. Georges (bc); DK/C. Orr (cl); Reuters (cra); Russian Information Department (bcl); **226** Getty/AFP (cl); **227** Getty/AFP (cla), (bl); **228** Corbis (tr), R. Ressemeyer (cl); Getty/AFP (cbr); **228-229** Getty/Photodisc; **229** Corbis/D. Lehman (tc); **230** AP/B. Marquez; **231** AP/Foley (tr); Corbis/Hulton-Deutsch Collection (tr); **233** AP/Yonhap; **239** Corbis/F. Venturi; **240** AP/E. Felix; **242** Popperfoto; **262** AP/E. Felix; **267** AP/C. Guardia; **272** Corbis/P. Blakely (tr), (tcr); **275** Getty/AFP; **276** Popperfoto; **279** AP/F. Guillot; **289** Alamy/Popperfoto (cla); Corbis/L. Aigner (tl), Bett (cbr), (bcr), (tcr), R. Dudman (tr), Rykoff Collection (bc), D. Turnley (tc), P. Turnley (cbl), (bl); Hulton/Keystone Collection (br); RF/Sipa Press (cra), (bcl); **290** Corbis/D. Conger (tl); **290-291** AP/Xinhua, Fan Runjun (c); **291** AP (br); Corbis/Bett (tr); **292** AP (fcr), E. Hoshiko (bc), Xinhua, Yao Dawei (tr); Corbis/Bett (c); Hulton (cl), Central Press (ccl), (fcl), Three Lions Collection (ccr); **293** AP (cl), Chien-min Chung (cr), K. Mayama (bc), J. Widener (ccr), Xinhua News Agency (ccl); Corbis/Bett (tr); Getty/AFP (fcl), P. Rogers (fcr); **294** Corbis (bc), (tcl), Bett (tc), (tr), (bl), (br), Hulton-Deutsch Collection (tl), (bcl), Webistan (tr); **295** AP (ca), E. Hoshiko (tl), B. Marquez (br), Xinhua (tl); Corbis (cla), Bett (bl), P. Blakely (tr), J. Langevin (bcr); Getty (bcl), M. Wilson (ftr); Reuters/Guang Niu (tc); **296-297** AP/E. Hoshiko; **298** Corbis/J. Sohm/ChromoSohm Inc. (b); Reuters/W. Chu (c), Chien-Min Chung (tl); **299** Corbis/E. Ciol (tc), Swim Ink (tcl), P. Turnley (c); Getty/AFP (tl); **302** AP/A. Zemlianichenko (bcr), Chien-min Chung (cla), Korea News Service (bl); **302-303** AP/Xinhua/Gong Yidong (b); **303** Corbis (acl); **304** Corbis/Bett; **307** Corbis/L. Addario (tr), L. Aigner (bl), Bett (tl), (tc), (cbl), (cbr), (bcl), (tcl), C. Bowe (cla), Hulton-Deutsch Collection (cra), (bcr), (cb), P. Turnley (br); RF/Sipa Press (tr); **308** Corbis/S. Sherbell (c); Reuters/O. Popov (tr); **308-309** Corbis/M. Attar; **309** Corbis/Sygma (tc); **310** AP/N. Behring-Chisolm; **312** AP/B. Linsley; **316** AP/M. Sezer (tr), (cr).

Pārējie attēli © DK Images. Plašāku informāciju skatīt www.dkimages.com

Par palīdzību grāmatas publicēšanā *New Earth Media* vēlas pateikties daudz valstu vēstniecībām, īpaši Japānas vēstniecībai, Spānijas vēstniecībai, Francijas vēstniecībai un Krievijas Informācijas departamentam Vašingtonā; Amerikas Savienotajās Valstīs – ASV augstākajai tiesai, ASV Senātam, ASV Pārštāvju palātai, ASV Valsts kases departamentam, Centrālajai izlūkošanas pārvaldei (CIA) un ASV Valsts departamentam; Apvienoto Nāciju Organizācijai; Eiropas Savienībai; Lielbritānijas Parlamenta abām palātām; Kanādas Parlamenta bibliotēkai un ASV Kongresa bibliotēkai. Pateicamies arī Joši Tadokoro no *Kyodo News*, kā arī Ronam Vaizam, kurš sagādāja daudzus no oficiālo valūtu attēliem.

l-r 4),
gton,
(bbr
btr l-r
Of
i.

fbr);
White

one
amee
ers

(tl),

ersity
D

Mike
f
cl);
ve

/K.
bl);

l), W.
AP
dze
l),

);
ment

nan
sch
/E.

o;
(tl),
);

ulton
AP
inhua
cr);

,
r),
lu
m
E.
A.
ce

(tl),
ction
s/S.

kties

i
ai;
as
ri
ja

**OBLIGĀTAIS
EKSEMPLĀRS**

14-

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0305078109

2005-6
245

**NE PAŠREIZĒJIE NOTIKUMI, NE VĒSTURE
NELIECINA, KA VALDĪTU VAIRĀKUMS
VAI KA TAS JEBKAD BŪTU VALDĪJIS.**

DŽEFERSONS DEIVISS

Jaunākā informācija par visām 193 pasaules valstīm.
Fakti par katras valsts politisko sistēmu un vadītājiem,
kā arī galveno iekšpolitisko un ārpolitisko
problēmu raksturojums.

•
Īss apskats par dažādām valdīšanas formām,
starptautiskajām organizācijām, varas globālajām
sistēmām, mūsdienu starptautiskajām tiesībām
un vēl daudzām citām tēmām.

Discover more at
www.dk.com

ISBN 9984-37-088-7

9 789984 370880